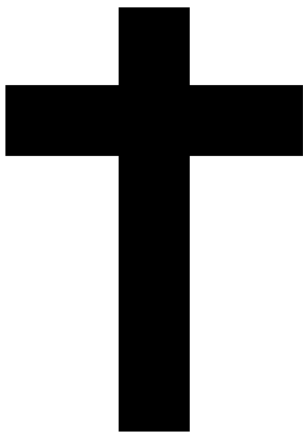

Kaimana'o Tominkaru
Paradan

New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

Kaimana'o Tominkaru Paradan New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
198b856d-ac64-5e95-afee-2b1cb3b356c1

Contents

MATTHEW	1
MARK	68
LUKE	108
JOHN	188
ACTS	237
ROMANS	305
1 CORINTHIANS	335
2 CORINTHIANS	366
GALATIANS	387
EPHESIANS	398
PHILIPPIANS	409
COLOSSIANS	417
1 THESSALONIANS	425
2 THESSALONIANS	432
1 TIMOTHY	437
2 TIMOTHY	447
TITUS	455
PHILEMON	460
HEBREWS	462
JAMES	485
1 PETER	493
2 PETER	502
1 JOHN	508
2 JOHN	516
3 JOHN	518
JUDE	520
REVELATION	523

Matthew Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Matthew saadanii Tominkaru na'iki udani Jesus Christ daua'o. Matthew, uruu 12 apostlenao bii iki'o. Uapostle-tinan ua'ii zii, uruu zaamaapauz tax puraatananaa,* mazan Jesus zaamatan uruu kaudina'o nii pa'ati, uruu idi uwa'akan pakaudin-kizi. (Puawunuuta Matthew 9:9-13 ida'a.) Mark na'iki Luke saadanii kaarita ida'a Matthew uu dakota-kao Levi kii.

Pakaaritan ida'a kiwiitapa Matthew kowaadan kanom Jesus Christ dokoza-daunnao nii. Ukowaadan uruu King David Takaan-daun, ukau'an Matthew dakotan uruu David dani kii. Matthew kowaadan uruu wuru'u Christ, Jewnao zaudapaniaz, prophetnao kowaadauzon idi kotua'a naa i'ati Tominkaru dyuudan nii i'annaa nii na'iki inaobanaa nii. (Hebrew paradan ida'an udakota-kao Messiah kii.)

Na'iki ukowaada na'apam Jesus kaudinan ma'ozaka'o ida'an, usha'apata umanawun kida'o aimakaan aona'o pidan ka'iitan pasha'apatan. Ukakuda karinainao pidannao, uso'ota oia'o doronainao pidannao ai, na'iki ukadishita-kida mawakainao.

Iriba Matthew kowaadan Jesus kakinaopan dau'u pidannao. Ukaki-naopan sakitapa'o mashaapa-karu daua'o chapter 5, 6 na'iki 7 ida'a; ukakinaotan 12 pa'apostlennao chapter 10 ida'a; ukowaadan di'itinapa-kinai kuwai kida Tominkaru naobanai-tinan daua'o chapter 13 ida'a; utominapa-kidan da'anainao paugaru kaimana'o mashaapa-karu daua'o chapter 18, 19 na'iki 20 ida'a; na'iki ukowaadan amazada katokon-tinan daua'o chapter 24 na'iki 25 ida'a.

Matthew kowaada na'apam Jesus zowii-kao, na'iki ukadishitan pamawaka-kizi iki. Ukowaada na'apam udyuudan apostlenao kakuwaapa'anan pa'ati ipai amazada kawana'ati, na'iki uaipan i'zaamatan papidanannao nii. (Puawunuuta Matthew 28:16-20 ida'a.)

Kaarita buutinpan kida

Jesus dokoza-daunnao 1:1-17

Jesus Christ shakatan 1:18—2:23

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o 3:1-12

Jesus chikaawunuukao na'iki utiwaa-kidapa-kao 3:13—4:11

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka 4:12—18:35

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti 19:1—20:34

Jesus sha'apatanii kida, pazowii-kao ua'ii 21:1—26:46

Jesus zaamata-kao, na'iki uzowii-kao 26:47—27:66

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 28:1-20

Di'oraz Jesus dokoza-daunnao

kainaabatanapa-kinaa

(Luke 3:23-38)

1 Di'oraz kuwai ida'a kakuwaapa-karu Jesus Christ dokoza-daunnao sakadinan iki'o dau'ana'o.† Jesus Christ, uruu King David takaan-daun, na'iki David, uruu Abraham takaan-daun.

* : zaamaapauzo tax puraatananaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † 1:1 Jewnao kaduz umanawunu'o i'ati wuru'u kainaabatanapa-karuz padokoza-daunnao di'iki.

² Di'i naa i'uu kida sakadinanu'u Abraham di'iki'o atii King David ida'ati: Abraham dani uu Isaac; Isaac dani uu Jacob; Jacob dani uu Judah na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao; ³ Judah dainao uu Perez na'iki Zerah (daro uu Tamar); Perez dani uu Hezron; Hezron dani uu Ram; ⁴ Ram dani uu Amminadab; Amminadab dani uu Nahshon; Nahshon dani uu Salmon; ⁵ Salmon dani uu Boaz (Boaz daro uu Rahab); Boaz dani uu Obed (Obed daro uu Ruth); Obed dani uu Jesse; ⁶ Jesse dani uu King David.

Aizii di'i Jesus Christ dokoza-daunnao dau'ana'o King David di'iki'o, atii patarubanao na'akan ida'ati Israelitenao pawizi iki Babylon iti: David dani uu Solomon (Solomon daro Uriah daiaro-daun); ⁷ Solomon dani uu Rehoboam; Rehoboam dani uu Abijah; Abijah dani uu Asa; ⁸ Asa dani uu Jehoshaphat; Jehoshaphat dani uu Jehoram; Jehoram dani uu Uzziah; ⁹ Uzziah dani uu Jotham; Jotham dani uu Ahaz; Ahaz dani uu Hezekiah; ¹⁰ Hezekiah dani uu Manasseh; Manasseh dani uu Amon; Amon dani uu Josiah; ¹¹ Josiah dani uu Jehoiachin[†] na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao.

¹² Aizii patarubanao na'akan dauna'ana'o Israelitenao Babylon iti atii Jesus Christ ida'ati'i dau'ana'o: Jehoiachin dani uu Shealtiel; Shealtiel dani uu Zerubbabel; ¹³ Zerubbabel dani uu Abiud; Abiud dani uu Eliakim; Eliakim dani uu Azor; ¹⁴ Azor dani uu Zadok; Zadok dani uu Achim; Achim dani uu Eliud; ¹⁵ Eliud dani uu Eleazar; Eleazar dani uu Matthan; Matthan dani uu Jacob; ¹⁶ Jacob dani uu Joseph, uruu Mary daiaruz; Mary dani uu Jesus, Jesus uruu wuru'u dakota-kariwaiz Christ[§] nii. ¹⁷ Ukau'an 14 itonazinaa aitinpan Abraham di'iki'o atii David ida'ati. Na'apa uaitinpan iriban koshan 14 David di'iki'o atii itarubanao na'akan dono'o ida'ati'i idyaun Babylon iti; na'iki na'apa uaitinpan iriban koshan itarubanao na'akan dauna'an idyaun Babylon iti atii Christ ida'ati.

Jesus shakatan daua'o (Luke 2:1-7)

¹⁸ Kaikapa'o da'i Jesus Christ shakatauzonu'u. Jesus daro Mary, Joseph taapani'i naa pazaamatan ni'o paudaiaro nii. Mazan i'zaamataakan ua'ii, Mary kaudanin naa. Wururu'u okaudaninuz Kaimana'o Doronaa ida'ana'o. ¹⁹ Aizii Joseph kaimana'o pidan uruu, ukau'an aonaa uba'azootin-kida'azon Mary iriba'o pidan bii ii, udi'itinpan pa'ida'a sodi na'apam nii pamarina'atan pamazida'azon otuma.

²⁰ Joseph da'awu'ukan padi'itinpan pu'u tuukii. Sariapa Tominkaru di'iki'o angel kaawan u'ida'ati uzanda'awun ii. Na'iki ukian u'ati, "Joseph, King David takaan-daun, aonaa putaria'ana'a pumazidan Mary tuma. Aonaa na'apa'oram ida'ana'o mani karikaonan wuru'u okaudaninuz, mazan Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o wuru'u okaudaninuz. ²¹ Okaudanipan an, daonaiora'o nii odani nii. Na'iki Jesus^{*} kii pa'i pudakota u'uu, usha'apanum kau'an ukazannaatan nii papidanannao i'oi'an ai," ukian u'ati.

²² Aizii wuru'u na'apa'oraz sha'apan, Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: ²³ "Kaina'a'o nii bauda'apa pa'ina'o zun, aona'o zii okiitauzo-kao kaudanin nii daonaiora idi. Uruu Immanuel kii-karu nii udau'an, watuma'o Tominkaru kia'o wuru'u kii-karuz."

²⁴ Joseph pokoda'akan, sariapa umishidan Tominkaru di'iki'o angel paradan pa'ati. Uruu idi umazidan Mary tuma. ²⁵ Mazan aonaa na'apainim

[†] **1:11** Jehoiachin: ba'oran u'uu Jeconiah **§ 1:16** Christ: Uruu Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

^{*} **1:21** Jesus: Tominkaru kazannaatan, kia'o wuru'u u'uuuz.

ukiaapauzon Mary, atii na'apa okaudanipan. Joseph ka'uutan naa wuru'u koraidaonaaz Jesus kii.

2

Aitapaabainao pidannao dorotapa'anan Jesus

¹ Aizii Jesus shakatan dono Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz, na'apain Herod king nii na'ii. Uruu dono munapo'o waoko iki'o pidannao kaawan Jerusalem ati. Wur'u inaouz di'itapauzonao wizi. ² Sariapa ipishaan na'ii sannao, ikian, "Na'iam dii koraidaonaaz shakatan king ni'oraz Jewnao ati? Watukapa ukainaaribinaa wizi aidinan waoko iki. Uruu idi'o wawa'atin wakodoru'uka'anan u'ati unaobanain idi."

³ Aizii King Herod abata wuru'u ipishaanuz pidannao na'apa, aonaa unadapanuz, tuukii uto'ora'akan. Aizii Jerusalem sannao na'apa kapam.

⁴ Ukau'an King Herod baokopatan faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u. Na'ia'a naa upishaan idyaun, "Na'iam nii dii wuru'u naobanai ni'oraz shakatan, Christ kii-kizaiz?"

⁵ "Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz," ikian u'ati. "Na'apa Tominkaru dyuudan paprophetin saadan udau'an. Kaikapa'a ukianu'u:

⁶ 'Pugaru Bethlehem, Judah Baara* ia'oraz,
umanawunu'o nii, ba'oran wiizainao na'an kida'o ai.
Usha'apanum idi pu'idi'iki'o nii naobanai ni'o tominan.
Uruu taapa'o nii na'iki na'akapa'o nii kaimana'o ida'an

ōpidanannao Israelitenaouz kaznizo taapiki kawan.' »†

⁷ Sariapa King Herod dapada-kidan wuru'u tawarainao aitapaabainao. Aonaa uaitapa-kaō ukadakoinpan ituma. Pa'idiwaru sodi upishautan idyaun, na'apa'oram naa ukotu'an itukapan wuru'u wizi aidinan, naobanai shakatan kainaaribanaaz. Ukau'an ikowaada u'atiz. ⁸ Udauna'an udyuudan naa idyaun Bethlehem iti. Ukian i'ati, "Udorotanka'a naa wuru'u koraidaonaaz. Aizii uikodan donoza, ukowaada pa'i ō'ati, ōmakonaka kizi ōkodoru'uka kizi u'ati kapam unaobanain idi."

⁹⁻¹⁰ Paabatapa'akan dauna'an, na'apam King Herod kian pa'ati, idobatan naa. Sariapa wuru'u itukapauzoniaz wizi aidinan naa i'ati koshan. Uruu idi ukau'an ikonaukian tuukii. Na'iki wuru'u wizi makon i'ua'ati atii umashaadinan doko'o koraidaonaaz mashaapa-kizi kabaun pa'inamun. ¹¹ Ikaawan kabaun ida'ati, na'iki imorota'akan naa. Uru'u naa itukapan na'ii wuru'u koraidaonaaz, padaro Mary tuma. Sariapa ikodoru'ukan ukanaapu ati unaobanain idi. Udauna'an iso'ota'akan naa pana'akapanii kida, gold na'iki frankincense na'iki myrrh,‡ itaan kidaz mawinipinaa-daun u'ati. ¹² Udauna'an ikiwan pana'ana'a naa pawa'ati-kizi ai, aonaa imakoua'akan King Herod ida'an. Isha'apainapanuz kaikapa'a Tominkaru kakinaowan idi'o pazanda'awun ii idyaun.

Joseph na'iki udiaro Mary kidoapa-kidan paudani Jesus

¹³ Tawarainao kiwa'akan dauna'an, Tominkaru dyuudan angel kakuwaapa'anan Joseph ati uzanda'awun ii. Ukian u'ati, "Pumako kai, puna'aka wuru'u koraidaonaaz padaro tuma, pukidoapa-kida idyaun Egypt iti. Usha'apanum kau'an Herod dorotapa-kida'azon naa wuru'u

* **2:6** Judah Baara: uruu Judea Baara † **2:6** Micah 5:2 ‡ **2:11** frankincense na'iki myrrh: kawinipina'o kaduunuribai kida.

koraidaonaaz na'iki uzowii-kida'azonuz. Puna'ii pa'i atii òdapada-kidan an zii pugaru powaa ati.” ¹⁴ Joseph pokoda'akan, una'akan naa wuru'u koraidaonaaz padaro tuma Egypt iti. ¹⁵ Na'ii Ìmashaapan atii Herod mawakan. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan, ukianuz paprophetin ida'an: “Òdapadan òDani Egypt iki.”[§]

Herod dyuudan

daonaioranao sodi kida zowii-kaò

¹⁶ Aizii Herod aitapankan naa na'apam tawarainao, waoko ikiinaouz mariidan paugaru, ìmakiwakan idi powaa an pa'ida'an, tuukii uto'oran. Uruu idi uduyudan pasoldyaannaò zowian ipai daonaioranao sodi kida dya'utam wunu kidainao na'iki awutapainao ìwunun kida, ipai Bethlehem iainao na'iki maonapa kida'o Ìmashaapan. Usha'apainpan kaikapa'a, usha'apanum kau'an aitapaabainao tawarainao waoko ikiinaouz kowaadan kawana'ati'o na'apam ukotu'an naa ìtukapan wuru'u wizi aidinanuz. ¹⁷ Wuru ida'ana'a Tominkaru Paradan mishiinan prophet Jeremiah kiauonuz.

¹⁸ “Ramah* ii, pidannaò wa'idan abata-kaò,
 Ìzaadinan na'iki Ìmuraapan diiwa'o ida'an.

Rachel† zaadinan paudainao dau'an,
 aonaa omishidauan pamashaata-kaò
 paudainao mawakan idi.”‡

Josephnaò dyuuda-kaò'a naa

ìkiwan Egypt iki

¹⁹ Aizii King Herod mawakan dauna'an, Tominkaru di'iki'o angel aidinan Joseph ati uzanda'awun ii, Egypt ii. ²⁰ Angel kian u'ati, “Mawaka'a naa aizii zowia'azoinaouz wuru'u koraidaonaaz. Ukau'an puna'aka'a naazu padaro tuma powaa iti Israel iti.” ²¹ Joseph pokoda'akan, una'akan naa ìdyaun powaa iti Israel iti. ²² Mazan Joseph abatan idi King Herod dani Archelaus naobanai nii Judea Baara ii, ukau'an utarii pamakon na'iti. Mazan uzanda'awun ii Tominkaru kakinaopauzonu'o: “Utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan pidannaò ati.” ²³ na'ia'a naa ukau'an Ìmashaapan wiizai Nazareth ii. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: “Udakota-kaò nii Nazareth san.”

3

John Chikaawunuupauzo

kaudin-kizi daua'o

(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

¹ Kotua'iki uruu dauna'an John Chikaawunuupauzo sakadan pakaudin pakakinaopan dau'u mapidantaka'o amazada ii aka, Judea Baara ia'oraz. ² Kaikapa'a ukakinaopauzonu'o: “Utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan pidannaò ati.” ³ Uruu John dau'ati'o, tawaru'u kotua'oraz Tominkaru prophetin Isaiah saadanuz. Ukianuz.

“Pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka.

‘Usaaba'a naa naobanai mako kizi nii,
 utoma ua'ii sakitapa'o uponaa nii.’”*

§ 2:15 Hosea 11:1 * 2:18 Ramah: kotua'o wiizai munapo za'o Bethlehem ai. † 2:18 Rachel: oroo Israelitenao daro. ‡ 2:18 Jeremiah 31:15 * 3:3 Isaiah 40:3

⁴ John kamichan toma-kaao camel idi idi'o, ukazadawutinpan wuzada-kariwai madai idi'o, na'iki uwanyukunuu nii manorunao[†] na'iki maaba. ⁵ Iriba pidannao wa'atin John ida'ati İabata'anan ukakuwaapan. Jerusalem, Judea Baara'a'oraz donoi iki, na'iki ipai ba'oran wiizai kida Judea Baara'a'oraz di'iki, na'iki Jordan Wa'o za'anainao İmashaapan kida kaawan u'ida'ati. ⁶ İkowaadan pa'oian kida, uruu idi John chikaawunuuan İdyaun Jordan Wa'o ii.

⁷ Iriba Jewnao, İdakota-kaao Phariseenao[‡] na'iki Sadduceenaos[§] kaawan John chikaawunuupa-kizi ati. John tukapan İdyaun na'ii, sariapa ukian İ'ati, "Unao kowazaznao! Kanom kowaada u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao?" ⁸ Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, uaida kizi mishi utanawatina'a u'oian ai. ⁹ Aonaa uzauda-kida'ana'a unao Abraham takaan-daunnaoun ida'ana'o nii mani ukazannaatinan u'oian ai. Okowaadan nii u'ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i. ¹⁰ Kaina'a baro, minzi-uwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-kaao, udauna'an ukaboota-kaao nii ipai tikazi wu'iti."

¹¹ Udauna'an John kian pidannao ati, "Okhikaawunuupan unao wunu idi utanawatinan dikin ii u'oian ai Tominkaru ida'ati, mazan wuru dauna'ana'a, kaini'iki'o nii chikaawunuupa'o nii unao tikazi idi na'iki Kaimana'o Doronaa idi pa'an. Uruu kaina'iki uruu powa'a'o zii umanawunun o'ai, aonaa okhika'itan ukaudin-kizi. Upu'u zii aonaa oturuan onakan udazkidi u'ida'ati.*" ¹² Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kaao kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kaao ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kaao tikazi aona'o umakadauzon wu'iti."

John Chikaawunuuan Jesus

Jordan Wa'o ii

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

¹³ Uruu dono Jesus kaawan Galilee Baara iki Jordan Wa'o ati, uchikaawunuu-kidina'anan John ati. ¹⁴ Mazan aonaa John ka'iitan paabatan pasha'apatan na'apa'o u'ati, ukau'an utiwaan papana'adan Jesus nyukunuu. Ukian u'ati, "Kanom nii puchikaawunuu-kidina'azon o'ati? Ogaru mishi'oraiman turuu puchikaawunuuan."

¹⁵ Mazan Jesus kian u'ati, "Na'apa'o ni'i naa pa'an aizii washa'apatinan, usha'apanum kau'an washa'apatinaz on ipai Tominkaru aipan kawana'ati." Uruu zii John na'apatan panyukunuu.

¹⁶ Jesus kodita'akan dauna'an wunu di'iki pachikaawunuu-kaao dono, sariapa aokazi da'ata-kaao u'ati, na'iki utukapa Tominkaru Doronaa wa'atin orid kawan, aokazi ikinapu. Taau, upakotan u'ida'ati. ¹⁷ Masha'apakiaka parada-karu aokazi iki'o kian, "Di'i oDani'i, omarainapanii manawun, sha'apatin'a'o onyukunuu kawana'ati."

[†] **3:4** manorunao: oo chiwao, iriba'oraz İmashaapan. [‡] **3:7** Pharisee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. [§] **3:7** Sadducee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **3:11** Poitorui kaudin-kizi wuru'u una'akauzonuz panaobanaa dazkidi u'ida'ati.

4

*Jesus tiwaa-kidapa-kao**(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)*

¹ Uruu dauna'an Kaimana'o Doronaa na'akan Jesus mapidantaka'o amazada di'iti, Satan tiwaa-kidapa kizi uruu na'ii. ² Aonaa kanom Jesus nikan 40 kamoo, ukau'an tuukii uzamazin. ³ Uru'u naa Satan kaawan Jesus ida'ati. Sariapa ukian u'ati, "Tominkaru Danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba kida tominan bread nii."

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an mani karikaonan. Mazan aiaparkaru nii Tominkaru di'iki'oraz parada-karu mashaapa-kinai nii.' ">*

⁵ Udauna'an Satan na'akan Jesus Jerusalem kaimana'oraz wiizai iti. Ukadishita-kidanuz dokoa'o Tominkaru Dapu dokoo-dinpan paawa ii manawun, ⁶ na'iki ukian u'ati, "Tominkaru Danin an pugaru, puzaka'uta di'iki'i imi'i baara iti. Usha'apanum kau'an Tominkaru Paradan saad-ina'oraz kian, 'Tominkaru awunuutapa-kidan nii pugaru pa'angelinnao ati, Izaamatanan nii pugaru, aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.' "†

⁷ Jesus kian u'ati, "Mazan kaikapa'o sha'atii Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kapam, 'Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru.' "‡

⁸ Udauna'an Satan na'akan Jesus dokoa'o midukuo paawa iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai umanawun na'iki konaunam kida'o dono'i, ipai amazada tokon iti. ⁹ Ukian Jesus ati, "Ipa'i'o nii õtaan pu'ati wuru kida'a putaainan an õ'ati pukodoru'ukan ida'an õkanaapu ati."

¹⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, "Pumako õ'ai, Satan! Tominkaru Paradan saadazo-kariwaiz kian, 'Pukodoru'uka soo bauda'apa'o Naobana'i puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.' "§

¹¹ Uruu dauna'an Satan marina'ata'akan naa Jesus. Uru'u naa angelnao kaawan u'ida'ati ikaminka'utan naazu.

*Jesus sakadan pakaudin-kizi**Galilee Baara ii**(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)*

¹² Jesus abatan dauna'an John taraa-kao, uru'u naa umakon powaa iti Galilee Baara itinapu, Nazareth iti. ¹³ Mazan na'iki'o umakon umashaapa'anan Capernaum iti, wiizai maonapa'o Galilee Karishiiz ati. Na'ana'oraz Zebulun na'iki Naphtali takaan-daunnao wiizi baara an kida'oraz. ¹⁴ Aimaakan sha'apanuz na'apa, parada-karu mishiinan naa tawuru'u prophet Isaiiah kianuz pakaaritan ida'a:

¹⁵ "Pidannao mashaapainao Zebulun amazadati an,
na'iki Naphtali amazadati an,
na'iki dobaapa-kizai karishii an,
atii tarauka Jordan Wa'o,
Galilee an kida'o Gentilenao mashaapan. Puabata!

¹⁶ Puabata pidannao mashaapainao na'ii'aka maruta'o bii'i,
Itupakan nii umanawunu'o Kanada'o.
Mashaapainao na'an kichana'iki-kia'o maruta'o bii ii,

* 4:4 Deuteronomy 8:3 † 4:6 Psalm 91:11 ‡ 4:7 Deuteronomy 6:16 § 4:10 Deuteronomy 6:13

kanada-karu kanadapan nii ĩdyaun.”*

17 Na'apaini'i naa Jesus sakadan pakakuwaapan. Ukian, “Utanawatin u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru naobanai-tinan pidannao ati.”

Jesus zaamatan

4 kopautapauzonao paminauda'unao nii

(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

18 Jesus makopan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon, uruu Peter kia'o udakotapa-kao, na'iki u'inawuzu Andrew. Īzaamaapan kopau karishii ii pasairon ida'an. 19 Jesus kian ĩ'ati, “Uwa'ati otuma, otominapa-kida kizi unao, uzaamaapan dau'u pidannao.” 20 Sariapa ĩwa'aka'akan pasairon kida, na'iki ĩda'ananaa naa uruu.

21 Na'iki'o udobata'akan, utukapa dya'utam pidannao koshan kanawa ida'a. Wuru'u ĩnaouz Zebedee dainao, James na'iki John. Īdaru Zebedee na'ia'o ĩtuma kapam, ĩminziwatina-kidan pasairon kida. Jesus dapadan ĩdyaun.

22 Sariapa ĩmakon Jesus tuma, ĩwa'aka'akan naa padaru pakanawan di'ii.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Luke 6:17-19)

23 Jesus makon ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati. Uto minapa-kidan pidannao synagogue† kida kawana'ati. Ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ukakuda pidannao kari-naapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai idi. 24 Uunamunaa abata-kao ipai Syria Baara ii aka. Uruu idi na'ikinpuinao pidannao na'akan pairibannao karinainao pabi'inaaka'o ĩrinaa kida: kaziwainao, oia'o doronai morotini-nao, mawakaziitapainao, na'iki machi'ika-kainao; ipai Jesus kakudan ĩdyaun. 25 Iriba pidannao da'ananuzu Galilee Baara ikiinao, na'iki Decapolis‡ Baara ikiinao, Jerusalem ikiinao, Judea Baara ikiinao, na'iki Jordon-wa'o baza ikiinao.

5

Jesus kakinaopan naawazi ii

1 Aizii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa uzaidan naawazi daara iti. Na'ia'a naa usakanatan. Pidannao, utominapa-kidaniinaouz maonapadinan u'ida'ati. 2 Usakada'akan naa patominapa-kidan ĩdyaun.

Mishi'o konaukii-karu dau'a'o

(Luke 6:20-23)

Kaikapa'a ukian ĩ'ati'i:

- 3 “Konaukia'o wunaou'u aitapainaoz
aona'o paturuan paipan ati padoronaa ii,
ĩnao kaduz ati'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
4 Konaukia'o wunaou'u kasha'oratinainaoz ĩnyukunuu,
Tominkaru saabaan nii ĩnyukunuu.
5 Konaukia'o wunaou'u aona'oraz ĩatadinpauzon,
Tominkaru taan nii ipai imi'i baara ĩ'idiwau nii.
6 Konaukia'o wunaou'u tuukia'oraz ĩtaan panyukunuu ati

* 4:16 Isaiah 8:23 † 4:23 synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 4:25 Decapolis: Greek paradan ida'an '10 wiizainao' kia'o wuru'u.

pasha'apata'azon Tominkaru aiapanii kida usha'apata-ka,
Tominkaru turuuda-kidan nii İdyaun kaimanaiman.

⁷ Konaukia'o wunaou'u kamunanbainauz,
Tominkaru kamunanun nii İ'ati.

⁸ Konaukia'o wunaou'u bauda'apatainaouz panyukunuu Tominkaru ati,
İtukapan nii Tominkaru.

⁹ Konaukia'o wunaou'u kaudinainauz pakaimanaaka-kidan dau'u pidan-
nao,
Tominkaru daniitan nii İdyaun.

¹⁰ Konaukia'o wunaou'u pataka'uta-kariwainauz
kaimana'o mashaapa-karu Tominkaru ati'o dau'an,
İnao ati'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.

¹¹ “Konaukia'o nii unao, pidannao dakoopan an unao, na'iki İpataka'utan
an unao, na'iki İmariidinan an unao dau'u, soo ōpidanannaoum idi'o unao.

¹² Ukonaukii tuukii manawun, usha'apanum kau'an kaina'a umanawunu'u
uwini pinaa ni'o aokazi ii. Kotua'a naa na'apa'o Tominkaru prophetinno
pataka'utauzo-ka kapam.

*Mishidainao na'apa duwu
na'iki Kanada'o kawan
(Mark 9:50; Luke 14:34-35)*

¹³ “Duwu kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Mazan duwu
manaun ana'a naa, aona'a naa na'apam ukuzuban powa'a. Aona'a naa
turuu ukaiwaapa-ka, mazan ukaboota'aka-ka ni'i naa amazada iti. Uru'u
naa dobaapainao na'ii'aka dakazatanuz.

¹⁴ “Kanada'o kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Aonaa
naawazi paawa'a'o donoi toma-ka dizinpan. ¹⁵ Aonaa na'iam zii pidan
suauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon waranu'u. Mishi'oraiman
lamp muuda-ka nii kaimana'o pawiiizi dokoa'o ida'a. Na'iki'o nii
ukanadapan ipai kabaun nazo ainao. ¹⁶ Na'apa pa'i unao lamp kawan,
upu'ukapan Kanada pidannao kanaapu ati, İtukapa kizi kaimana'o
usha'apatanii. Uruu na'apa'o ida'ana'o nii İkonaukii-kidan uDaru Tominkaru
aokazi ia'o umanawunun.

*Jesus tominapa-kidan
kakinaorii dau'a*

¹⁷ “Aonaa uzau-da-kida'ana'a, ōmarina'ata-kida'anan mani kakinaorii
Tominkaru taaniaz Moses ida'an kida, na'iki kotua'o prophetnao saadanii
kida, wuru'u ōwa'atinuz da'ati'i. Ōwa'atin aonaa ōmarina'ata-kida'anan mani
İdyaun, mazan ōmishia'anan naa na'iki ōsha'apata'anan naa na'apa'oram
İkian kidaz. ¹⁸ Ōkakuwaapan mishi'o u'ati, atii aokazi na'iki di'ora'a imi'i
baara na'an kawana'ati, aona'o nii bauda'apa kakinaorii paradannaa
sodi marina'ata-ka, atii kaiman-daun kakinaorii mishiinan. ¹⁹ Ukau'an
kanom dikintapan an masakau-da'u sodi'o kakinaorii paradannaa, na'iki
tominapa-kida'o na'apa baokoinao, awutapa sodi'o nii umanawunun,
Tominkaru naobanai-tinan di'ii. Mazan kanom izo'ati'o, sha'apatatina'o
kakinaorii kawana'ati, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao kapam,
umanawunu'o kii-karu nii udau'an, Tominkaru naobanai-tinan di'ii.
²⁰ Ukau'an ōkian nii u'ati, aona'o nii umorotan Tominkaru naobanai-tinan
di'ti, soo umashaapan an kaiman Tominkaru aipan kawana'ati powa'a zii

wunao aia'a, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao* ai."

To'oraba-karu daua'o

21 Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam kiauwo-karu pidannao ati kotua'a naa, 'Mana'a puzowia'ana'a pidan.† Na'ia'oram pidan zowia'o pidan, pataka'uta-karu niizu udikin ii.‡ 22 Mazan aizii ōkian nii u'ati, na'ia'oram pidan to'oran an pa'inawuzu ati, pataka'uta-karu niizu udikin ii. Na'ia'oram pidan kia'o pa'inawuzu ati 'pugaru maturauka'o,' na'aka-karu niizu kazowautapainao kanaapu ati, marii kizi upataka'uta-ka'o na'ii. Na'iki na'ia'oram dakoopa'o pa'inawuzu, 'yaakaru, maaitapin-ka'o!' kii, kaboota-karu niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

23 "Ukau'an putaina'anan dono Tominkaru ati, puna'akan ida'an aimaakan u'ati altar uzai kawaodapa-kizinao di'iti, na'iki punyukunuiankan an kaina'a'o da'i pukasharutan pu'inawuzu nyukunuu, 24 puwa'aka'a naa zii wuru'u putaa'azooniaz altar dazaba'a, pumako pu'inawuzu di'iti, pusaabaa-kidanaka punyukunuu utuma. Udauna'an putaa'anan ni'i naa wuru'u putaa'azooniaz Tominkaru ati.

25 "Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, puti-waa pusaabaa-kidan puparadan utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti, na'iki utaan nii pugaru kootowapa-kidauzo pidan ati. Udauna'an kootowapa-kidauzo taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai di'iti.

26 Ōkian pu'ati, puna'ian nii, aona'o nii pukodita-kida-ka'o atii pukawinipinaatan ana'o nii zii ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii.

Ba'orantapa-karu daua'o

27 "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaorii kian, 'Mana'a puba'orantapa'ana'a.§ 28 Mazan aizii ōkian nii u'ati, kanom awunuutapan zun, na'iki una'azootapanuzo, uba'orantapa'akan naa wuru'u panyukunuu ii. 29 Ukau'an pudiwa'ora antanpu'o puawun sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, pusota na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa karikaonan pusha'apauzin punanaa di'iki'o, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. 30 Pudiwa'ora antanpu'o puka'u sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, pudukuta na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa'o puka'u karikaonan, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti."

Muudaaka-karu daua'o

(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

31 Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaorii kian, 'Na'ia'oram pidan muudan an paudaiaro, marii utaan o'ati saada-kariwai muudaaka-karu kaaritannaa.* 32 Mazan aizii ōkian nii u'ati, daonaiora muudan dono paudaiaro omashaapan pu'u kaiman padamata utuma, ukau'an uba'orantapa-kidan naa oro'o wuru'u ba'oran daonaiora tuma omazidan ana'a naa koshan. Na'iki arawu'u daonaiora mazida'oraz naa otuma, utoman naa oia'o kapam uba'oran-daiarotapan idi.

* 5:20 tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao: Inao Jewnao, kaimanaimana'o Iaitapan Tominkaru paradan, na'iki ikakinaopanii uparadan kawana'ati. Ukau'an kaimana'o pidannao nii itukapa-ka'o ba'oran pidannao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † 5:21 Exodus 20:13 ‡ 5:21 Deuteronomy 17:8, 9 § 5:27 Exodus 20:14 * 5:31 Deuteronomy 24:1

Mishi'o parada-karu sha'apata-ka'o daua'o

33 “Uaitapanii sha'atii kapam na'apam kiauwo-karu pidannao ati kotua'a naa, 'Mana'a pumarina'ata'ana'a putaanii puparadan pumishia'azoonii, mazan pusha'apata puparadan Tominkaru ati wuru'u pusha'apata'azooniaz.’† 34 Mazan aizii ōkian nii u'ati, mana'a pudakota'ana'a aimakaan uu puparadan mishida-kinao nii. Mana'a pudakota'ana'a aokazi uu puparadan mishida-kinao nii, usha'apanum kau'an Tominkaru naobanai-tinapa-kizi wuru'u. 35 Mana'a pudakota'ana'a imi'i baara uu, usha'apanum kau'an imi'i baara Tominkaru kidiba wiizi wuru'u. Jerusalem uu na'apa kapam, mana'a pudakota'ana'a puparadan ii, usha'apanum kau'an uruu dono'i umanawunu'o King wiizi wuru'u. 36 Mana'a pudakota'ana'a puzowau puaiapan idi puparadan mishida-ka'o, usha'apanum kau'an aonaa puka'iitan putoman bauda'apa'o puzowaud baraka oo podidi. 37 Ukau'an, turuu pukian 'Oo', umishiin dono, na'iki 'Aonaa', u'aonaa dono. Pudobata-kidan an powa'a zii puparadan, oia'o di'iki'o wuru'u.

Kaunaaka-karu daua'o

(Luke 6:29-30)

38 “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pidan zowitan dono pairiban awun, marii ukaunaatinan uawun ati kapam; pidan zowitan dono pairiban dako, marii ukaunaatinan udako ati kapam.’‡ 39 Mazan aizii ōkian nii u'ati, aonaa pukaunaatina'ana'a pusha'apata-ka'o an dikauda'o ida'an. Pidan ta'ikan an pudiwa'ora antanpu'o pukaozoo, marii puta'ika-kidan pu'ashabaron antanpu'o pukaozoo kapam. 40 Pidan kootowapa-kida'anano dono pugaru na'iki uzaamatan pushooton, putaa'aka puhaakitan kapam. 41 Aizii umanawunu'o pidan dyuudan dono pudowautan padopa'o bauda'apa'o naawazi di'iti, pudobata-kida udopao bauda'apa'o naa naawazi di'iti. 42 Pidan pishaan an aimakaan pu'ai, putaa u'ati; ukai-waa'azon an zii karikaonan puaimakaanuta, putaa'a naa zii u'ati.

Tarubaitapa-kariwainao

marainapa-ka'o daua'o

(Luke 6:27-28, 32-36)

43 “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pumarainapa puiriban, mazan puto'ora-kizaitapa putarubaitapaniinao.’ 44 Mazan aizii ōkian nii u'ati, pumarainapa pidan to'orainao pu'ati, pukamunan kaiman i'ati; na'iki putoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a, pataka'utainaoz pugaru. 45 Na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o uDaru Tominkaru aokazi ia'o dainao unao. Usha'apanum kau'an uruu Kanada-kida kamoo ipai pidannao ati, kaimanainao na'iki dikaudainao ati kapam. Na'iki ukaawa-kida wunu pidannao ati, kaimanainao i'ha'apainpan na'iki dikaudainao i'ha'apainpan ati kapam.

46 “Aizii kanoma'o nii Tominkaru taa uwinipinaa nii ukaimanan an marainpainao ati unao karikaonan? Upu'u zii zaamaapauzonao tax puraatananaa§ oiainaoz padamata, imarainapa pairiban kapam. 47 Ukau'an ukaimanan dono soo marainpainao ati unao karikaonan, na'apa dii upana'an baokoinao pidannao ai? Na'apa pidannao mashaapan kapam mamishida-kainaoz Tominkaru. 48 Ukau'an aonaa ukasharutina'ana'a ukaimanan ai, uDaru aokazi ia'o makasharutin-kan kawan pakaimanan ai.

† 5:33 Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21 ‡ 5:38 Exodus 21:23-24 § 5:46 zaamaapauzonao tax puraatananaa: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

6

Kamunan-karu daua'o

¹ “Usha'apatan an kaimana'o aimaakan, mana'a usha'apata'ana'azu iriba'o pidan bii ii, utukapa-kida'azon idi ukaduz ukaimanan karikaonan. Usha'apainpan an na'apa, aona'o nii uwini pinaa nii uDaru aokazi ia'o di'iki. ² Ukau'an utaan dono aimaakan pataka'utinainao ati, aonaa ukainaabata'ana'azu di'ii'aka kida'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Īnao, paaipan idi pasha'apataniaz pataka'utinainao ati atadapa-ka'o, ukau'an ĩaidautan pasha'apatanii ipai di'ii'aka kida'a pidannao ati, choochiapa-kizai ii, na'iki ipai dunapota pidannao iriba-kizi an. Mishi'o ōkian u'ati, wuru'u ĩnaouz kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-ka'o idi. ³ Utaan an aimaakan pataka'utinainao ati, mana'a putaapada'ana'a aonaa na'ia'oram pidan aitapan putaanii dau'an. ⁴ Utaa'azon an aimaakan, aonaa kainaaba'o-karu'u mani utaanuzu, uDaru tukapan nii usha'apatanii aona'oraz pidan tukapan, na'iki ukawinipinaatan nii unao.

*Toriinapa-karu daua'o**(Luke 11:2-4)*

⁵ “Utoriinpan dono, mana'a pa'i utoriinpa'ana'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. ĩnadapa pakadishita'anan na'iki patoriiinpan choochiapa-kizai ii, na'iki dunapota pidannao iriba-kizi an, ĩaipan karikaonan pakaduz tukapa-ka'o. Ōkian mishi'o u'ati, kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-ka'o ida'an. ⁶ Mazan unao pa'an, utoriinpa'azon dono, umorota udapu nazo iti, utaratina'aka, uru'u naa utoriinpan uDaru aona'oraz tukapa-ka'o ati. UDaru tukapa'oraz utoriinpan aona'oraz pidan tukapan, utaan nii uwini pinaa nii.

⁷ “Utoriinpan dono, aonaa ukiwa'anapa-kida'ana'a mazanuiman kida'o parada-karu, maaitapa-kainao Tominkaru kawan. ĩtoriinpan dawuu, na'apa ĩzauda-kidan patominkarun abatan nii patoriinpan. ⁸ Aonaa pa'i ĩnao kawan mani unao. Utoriinpan ua'ii zii uDaru aitapani'i naa kanom uaiapanii. ⁹ Ukau'an di'oraz kawan utoriinapa'a:

‘WaDaru aokazi ia'o,
marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii.

¹⁰ Marii kizi punaobanai-tinan.

Marii kizi sha'apatin-karu puaipan kawana'ati
da'a'a imi'i baara'a,
na'apa aokazi iainao sha'apatinan kawana'ati.

¹¹ Marii putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

¹² Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apatanii kidaz,
na'apa wamarina'atan kawan ipai oii kida'o sha'apata-kariwaiz wa'ati.

¹³ Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-ka'o oia'o di'iti,
mazan kaiman putaapa waunao oia'o ai.*

[Karikaonanuo' pugaru wuru'u naobanaiz,
ma'ozaka'oraz, na'iki konaunama'oraz.

Amen.]†

¹⁴ “Umarina'atan an pidannao sha'apatanii oii kida'o u'ati, uDaru aokazi ia'o marina'atan nii ipai u'oian kapam. ¹⁵ Mazan aonaan an umarina'atan

* 6:13 oia'o ai oo “Satan ai”. † 6:13 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati, aona'o nii uDaru marina'atan u'oian kida.

Tominkaru ati'o sanadinapa-karu

¹⁶ “Usanadinpan[†] an Tominkaru ati, aonaa utaapinpa'ana'a kasha'ora'a kawan, tawunao kawanu'u taapinpauzonaouz kaimanainao nii kaikini'i. Īnao ĩpana'ada'akan na'apam paaidinpan pataapinpa'akan ida'an manau-nam kasha'ora'a kawan, ĩaipan karikaonan paaitapa-kaos pasanadinpan. Ōkowaadan nii mishi'o u'ati, ĩnao na'apainpainaouz ĩsha'apainpan, kawinip-inaatina'a kainaou'u naa wuru'u pa'atadapa-kaos ida'an. ¹⁷ Mazan unao, us-anadinpan dono Tominkaru ati, uchikaa uawun baara kaiman, uramaudin na'iki umaoda uzowaud. ¹⁸ Aonaa kizi baokoinao aitapan usanadinpan Tominkaru ati, soo uDaru aona'oraz utukapa-kaos aitapan nii pa'an, na'iki uDaru tukapa'oraz usha'apatan aimakaan aona'oraz baokoinao aitapan, ukawinipinaatan nii unao.

Sha'apauzii aokazi ia'o (Luke 12:33-34; 11:34-36)

¹⁹ “Mana'a ukasha'apauzi-tina'ana'a da'a'a imi'i baara'a, usha'apauz kainin nii, na'iki uwuzaaritan nii, na'iki koidimikinao koidapan niizu. ²⁰ Mazan usaabaa usha'apauz nii aokazi ii, na'ii aona'o nii ukainin, aona'o nii uwuzaaritaouz, na'iki aona'o nii koidimikinao koidapanuz. ²¹ Aizii na'iam pidan saabaan pasha'apauz, karikaonanuo'o nii utaapan panyukunuu, wuru di'iti'i utaapa-kiziz pasha'apauz.

²² “Wuru'u awunuiz na'apa'o lamp kawan ukanadapan pidan nanaa ati. Aizii puawun kaimanan dono, ipai punanaa mashaapan Kanada'o-karu'u. ²³ Mazan puawun makaimankan an, punanaa mashaapan nii maruta'o-karu'u. Ukau'an Kanada'o makadan dono u'ida'a, maruta'o manawun ida'a'o pugaru.

Bauda'apa naobanai (Luke 16:13; 12:22-31)

²⁴ “Aonaa turuu pidan poitoruitapa-kidinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa'o, na'iki umarainpan nii ba'oran; kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa'o, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.

Aonaa kizi nyukunui *kaziwadapa-kaos*

²⁵ “Uruu idi ōkian u'ati. Aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuzan ni'o dau'u ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai.

²⁶ “Utukapa mooko kotu'uznao, aonaa ĩpaowinan. Udauna'an ĩso'otan mani papaoriba aka na'iki ĩkasaba'uan maniz padapunaai itii. Mazan upu'a'o uDaru aokazi ia'o paan ĩdyaun. Aizii mani unao, aonaa umarainapa-kaos mooko powa'a zii kotu'uznao ai? ²⁷ Na'ia'oram unao turuu umashaapan powa'a ukotua'ikin ukaziwadapan ida'an unyukunuu udau'an? Aonaa na'ia'oram.

²⁸ “Kanom nii ukaziwadapan unyukunuu ukamichan dau'an? Utukapa amazada ii aka'o soosoi kida sodan, na'iki na'apam ĩsoosooan. Aonaa ĩkaudin

[†] 6:16 sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

dadara itomapan mani pakamichan. ²⁹ Mazan õkian u'ati, King Solomon umanawunu'o usha'apauz konaunam kida, upu'u aonaa ukakamichantinan konaunam soosoi kida kawan. ³⁰ Tominkaru wuru'u konaunamada'oraz pinidi kida soda'oraz amazada ii aka. Aizii kakupa utukapaka-o, udauna'an umawaka'akan naa, uru'o ni'i naa ukawaoda-ka-o. Aona'o nii mooko Tominkaru kakamichantan unao na'apa? Kanom nii mooko umishidapan mapasaka sodi?

³¹ “Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza, oo kanoma'o nii ukamichan nii. ³² Na'apa kida'o dau'ana'a maaitapa-kainao Tominkaru kaziwadapauzon panyukunuu. Aokazi ia'oraz uDaru aitapanii uaipan aimakaan na'apa kida'oraz umashaapa-kinaa nii. ³³ Mishi'oraiman utaa unyukunuu kiwiitapa zii Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki umashaapa na'iki usha'apatin Tominkaru aipan kawana'ati. Utaan nii ipai na'apa kida'oraz unao idiwau nii. ³⁴ Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu waikana'ana'o uaiapanii dau'an. Usha'apanum idi waikana'ana'o aimakaan sha'apainpan nii waikana'ana'o ida'a. Ukau'an aonaa ukaziwadapa'a naa unyukunuu waikana'ana'o aimakaan dau'an.

7

Pidan dakotan pairiban oia'o nii

(Luke 6:37-38, 41-42)

¹ “Mana'a pudakota'ana'a ba'oran pidannao dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan pugaru dikauda'o nii. ² Usha'apanum kau'an Tominkaru dakotan nii pugaru dikauda'o nii na'apa kapam pudakotan kawan ba'oran pidannao, na'iki na'apa'oram putaapan ba'oran pidannao, na'apa'o nii Tominkaru taapan pugaru kapam. ³ Kanom nii mooko pud'itapan kaunuba sodi'o kaina'an puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u atamun idin kaina'an puawun ida'a? ⁴ Puka'iita zii pukian puiriban ati, “Õso'ota kizi kaunuba'o puawun ai' atamun idin kaina'an pu'u puawun ida'a? ⁵ Pugaru taapinpauzo kaimana'o nii kaikini'i, puso'ota'a naa zii kiwiitapa atamun idin puawun ai. Uruu na'apa kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

⁶ “Mana'a utaa'ana'a kaimana'o aimakaan Tominkaru di'iki'o arimarakanao ati, itanawatina'akan nii u'ati karikaonan, na'iki ñaroautapan nii unao. Mana'a ukaboota'ana'a umanawunu'o kawinipinaa kida'o usha'apauz kooshinao bii iti, ñakazaabi'ian nii karikaonan kidaz.”

Pupishaan dono aimakaan taa-karu nii pu'atiz

(Luke 11:9-13)

⁷ Jesus kian koshan, “Upishaa aimakaan, taa-karu nii u'atiz; uodorota aimakaan, uikodan nii wuru'u uodorotapaniaz; udau-dauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁸ Usha'apanum idi ipai pidan pishaa'o aimakaan, taa-karu nii u'atiz; na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimakaan, uikodan niiz; na'iki dau-daupa'o paniinom da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁹ Daruinao, udani pishaan an pawanyukunuu nii u'ai, utaa mani kuba udani ati? ¹⁰ Oo upishaan an kopau u'ai, utaa mani kowazaz u'ati? ¹¹ Oia'o unao padamata, upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimakaan udainao ati, aitanimana'o nii uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii kaiman kida'o aimakaan pishainao ati paugaru. ¹² Pusha'apata kaimana'o aimakaan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan aimakaan sha'apata-ka-o pu'ati kapam.

Na'apa'o daua'o wuru'u Moses na'iki Tominkaru prophetinnoo kakinaori kidaz.

Mazowa'o dobaapa-kizai paniinom

(Luke 13:24)

¹³ “Umorota mazowa'o dobaapa-kizai paniinom ida'an, usha'apanum kau'an kazowa'o dobaapa-kizai paniinom Tuubaru'o Tikazi pataka'utin-kizai di'iti'o wuru'u. Na'iki masha'apannaa mako-karu na'an, ukau'an iriba pidannao makon na'an. ¹⁴ Mazan dobaapa-kizai paniinom karikaonanu'o kakupa-karu di'iti'o, mazowa'o na'iki kasha'apannaa kapam mako-karu na'an. Ukau'an aonaa iriba'o nii mani pidannao ikodanuzu.

Atamun, pa'aka ida'ana'o

uaitapa-kao

(Luke 6:43-44)

¹⁵ “Uzaudinpauzo pa'i wunao aia'a dakotinpainauz prophetnao nii. Īwa'atin nii u'ida'ati, na'apa masha'apatanu'u kaznizo kawan Īandinpan, mazan kichana'iki-kia'o Īkaduz wuru'u, na'apa baudokoru kawan. ¹⁶ Uaitapan nii Īdyaun na'apa'oram Īsha'apatanii ida'an, na'apa paoribai aitapa-kao kawan pa'aka ida'an. Aonaa na'apainim puikodan kaiwada-karu ida'a grape oo fig aka. ¹⁷ Ukau'an ziwu'o atamun kaakan dono, kaimana'o nii u'aka kida, mazan maziwuka'o atamun, u'aka dikauda kida'o nii. ¹⁸ Ziwu'o atamun, aona'o nii ukaakan dikauda kida'o idi; na'iki maziwuka'o atamun, aona'o nii ukaakan kaiman kida'o idi. ¹⁹ Na'ia'oram paoribai dikauda kida'o u'aka barota-karu niizu, na'iki kaboota-karu niizu tikazi wu'iti. ²⁰ Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao aitapan wunaou'u dakotinpainauz prophetnao nii, Īsha'apatanii kida ida'an.

Kanoma'o nii morota

Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti

(Luke 13:25-27)

²¹ “Aonaa ipai'o nii mani pidannao wuru'u ‘Naobanai, Naobanai,’ kia'oraz Īkian ð'ati kawiihin Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, soo wunaou'u sha'apatina'oraz ð'aru aokazi ia'oraz aipan kawana'ati. ²² Na'apain Tominkaru widauan kamoan dono'o naa pidannao, iriba'o nii pidannao kian ð'ati, ‘Naobanai, Naobanai, pu'uu ida'ana'o wakowaadapauzon Tominkaru paradan. Pu'uu ida'ana'o wawaatan oia'o doronai kida, na'iki iriba aimaakan umanawunu'o ukaimanan kida washa'apatana pu'uu ida'an.’ ²³ Mazan ð'kian nii Ī'ati, ‘Aonaa ð'aitapauzon unao. Umako ð'ai, unao sha'apaapauzonao oii kida'o.’

Dya'utama'o kabaun tomikinao

(Luke 6:47-49)

²⁴ “Na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ð'paradan kida, na'iki sha'apatina'oraz ð'paradan kawana'ati, na'apa'o nii uruu aitapina'o pidan kawan, toma'oraz padapu nii dadara'o baara'a. ²⁵ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, uwa'ozi kida paidan naa, utuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, mazan aonaa kabaun dorautan, utoma-kao idi dadara'o baara'a.

²⁶ “Aizii na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ð'paradan kida, na'iki aonaa usha'apatina'oran ð'paradan kawana'ati, na'apa'o uruu tawuru kawanu'o maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu kaatu baara'a. ²⁷ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, wa'ozi kida tuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, sariapa kabaun dorautan, ipai daunuuda'u.”

²⁸ Aizii Jesus ipaian patominapa-kidan na'apa kida'o dau'an, tuukii pidan-nao di'itinpan na'apam utominapa-kidan dau'u. ²⁹ Powa'a zii umanawunun utominapa-kidan pidanna wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.

8

Jesus kakudan daonaiora kabishopa'o

(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

¹ Jesus tokan ana'a naa naawazi daara iki, iriba pidanna da'anpan udawu'ati. ² Masha'apakiaka daonaiora kaawan u'ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi* idi. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian u'ati, "Naobanai, punyukunuu na'apan dono, ðaitapa pukakudan nii ôgaru, kaiman kizi'i naa ôsaabainan."

³ Jesus pishatan uruu na'iki ukian, "Na'apa ônyukunuu, pukakuda, kaiman pusaabainan." Masha'apakiaka ubisho manaka'akan naa, na'iki kaiman usaabaina'akan. ⁴ Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puabata, mana'a pa'i pukowaada'ana'a na'ia'oram pidan ati, mazan pumako sariapa puawunuuta-kidanaka pumada faadaa di'ii, na'iki putaa'a naa taauzo-kariwaiz Tominkaru ati kakuda-kariwainao taauzoniaz Moses kakinaori kawana'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii pidanna mishidan kaimana'ora'a naa pusaabainan."

Jesus kakudan soldyaanao zowaunaa poitoru

(Luke 7:1-10)

⁵ Jesus kaawan dono Capernaum iti, Roman soldyaanna zowaunaa kaawan u'ida'ati padopian idi. ⁶ Ukian, "Naobanai, kaina'a ôpoitoru karinaan ôdapu ii, tuukia'ora'a naa, aona'a naa uka'iitan pakiitinan."

⁷ Jesus kian u'ati, "Ômakon nii na'iti, ôkakudanaka kizi uruu."

⁸ Mazan ukian Jesus ati, "Aonaa Naobanai, aonaa umanawunu'o mani wuru'u ôgaru pumako'ozon mani ôdapu iti. Turuu pa'an puparadan karikaonan di'iki'i, kakuda'o nii ôpoitoru. ⁹ Ôgaru na'apa, ôkaudin doko ainao pidanna ô'ai waranu'a'o, ôgaru na'apa kaina'a soldyaanao kaudina'o ôwaranu'u kapam. Ôdyuudan dono bauda'apa soldyaa, 'Pumako' ôkian an u'ati, umakon nii. Aizii ôdapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati' ôkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki ôdyuudan dono ôpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u, ôkian an u'ati, usha'apatan niizu."

¹⁰ Jesus abatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u, tuukii udi'itinpa'akan, na'iki ukian wunao ati'i kasaba'ukinpainauz pa'ida'ati, "Ôkian mishi'o manawun u'ati, aonaa na'apainim zii ôikodauzon pidan Jewnao bii'i kaikapa'a manawun umishidanu'u. ¹¹ Uruu idi ôkian nii u'ati, iriba'o nii Gentilnao wa'atin di'ikinapa kida'a waoko ikinapu na'iki wakadapu ikinapu, na'iki Îsakanata'anan nii Abraham, Isaac na'iki Jacob tuma konaukia'o aroapa-karu ida'ati, Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹² Mazan unao, Tominkaru pidannaouz na'ia'o ni'oraz padamata Tominkaru naobanai-tinan dono'o naa, kaboota-karu nii unao maruta'o-karu iti. Na'ia'o ni'i naa uzaadan tuukii na'iki ukuzowan nii uudako kida udopian idi."

* **8:2** kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹³ Uruu dauna'an Jesus kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Pukiwa'a naa pudapu iti, na'apa'oram pumishidan manawun, sha'apata-ka'o nii na'apa pu'ati." Na'apain aka manawun poitorui kakuda'akan.

Jesus kakuda iriba pidannao
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

¹⁴ Aizii Jesus kaawan dono Peter dapu iti, na'ii utukapan Peter imauzo washatinpan bed paawa'a, tuukia'o omada wiichan pakarinaan idi. ¹⁵ Uruu idi Jesus zaamatan oka'u, sariapa omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Na'iki'o okadishitan otaan naa Jesus wanyukunuu nii.

¹⁶ Uruu wachuupunin kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao na'akan Jesus ida'ati pairibannao oia'o doronainao zaamatapaniinao kida. Jesus waata oia'o doronainao pidannao ai paparadan ida'an karikaonan. Na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁷ Wuru'u usha'apatan kaikapa kida'orazu'u, uruu umishian naa tawuru'u kotua'oraz prophet Isaiah kianuz, "Pa'ida'a uzaamatan wa'ai wabaiatin-kinaa rinai kida, na'iki uso'ota wa'ai wakarinauzo-kinaa kida."

Da'ana'azoinao Jesus
(Luke 9:57-62)

¹⁸ Jesus tukapan idi'i naa iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa ukian patominapa-kidaniinao ati, "Aushaa watarauka'a naa karishii baza iti."

¹⁹ Bauda'apa pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati. Ukian u'ati, "Tiichaa, o'da'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti."

²⁰ Jesus dako'atin na'iki ukian u'ati, "Waruzonao kaina'a i'uun kida, kotu'uznao kaina'a ishimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwashatinauzo-kizi nii, na'iki aonaa usookapauzo-kizi nii."

²¹ Ba'oran daonaiora tominpa'o Jesus di'iki kian u'ati, "Naobanai, o'didanaka kizi zii o'daru mawakan kiwiin, uruu dauna'an o'da'anan pugaru."†

²² Mazan Jesus kian u'ati, "Puda'an o'garu. Marii mawakainao didan pairiban mawakan."‡

Jesus mashaatan
ma'ozaka'o awaru
(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

²³ Jesus paidinan kanawa zo'iti, utominapa-kidaniinao makon kapam utuma karishii an. ²⁴ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan karishii an, na'iki kanawa kichana'iti-kia'a naa, udaawadainan wunu paran idi. Mazan Jesus, uda'awun. ²⁵ Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu. Īkian u'ati, "Kadiman Naobanai! Kadiman! Pukazannaata waunao! Wanaan ni'i naa!"

²⁶ Jesus kian i'ati, "Kanom nii dii utarian? Masakauda'u'o sha'a karikaonan umishidan?" Udauna'an ukadishita'akan, uru'u naa udyuudan ma'ozaka'o awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi amazada mashaadina'akan masha.

† **8:21** Naobanai, o'didanaka kizi zii o'daru mawakan kiwiin, uruu dauna'an o'da'anan pugaru. oo "Naobanai, aona'o nii zii o'makon kai. Kaina'a o'daru tuukian. Aizii umawakan an, o'didan nii zii uruu. Uruu dauna'an o'makon nii pudawu'ati." ‡ **8:22** Marii mawakainao didan pairiban mawakan. oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz o'garu didan pairiban mawakan."

27 Tuukii udi'itinapa-kida'akan patominapa-kidaniinao. “Kanom kaduzu'u naa pidan uruu?” İkian. “Atii awaru na'iki wunu paran mishida zii uparadan.”

Jesus kakudan oia'o doronainao zaamatapaniinao

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

28 Jesus kaawan dono'o naa karishii baza iti Gadara Baara itinapu, na'ii pamakopa-kizi an, dya'utam pidannao ikodapanuzu, kodita'akainao pamashaapa-kizi baaranai ia'o, ka'unaru kida di'iki.[§] Wuru'u İnaouz oia'o doronainao zaamatapaniinao, ukau'an to'oraba'o İdyaun. Una'apan idi, aonaa kanom makouzon na'ii'aka'o dunapo ida'an. 29 Sariapa İkadakon u'ati diiwa'o ida'an, “Pugaru Tominkaru Dani, kanom puaipan wa'ai? Pupataka'uta'anan naa sha'a waunao wapataka'uta-ka'o kamoon ua'ii zii?”

30 Aonaa munapo manawun mani İnao di'iki, kaina'a iriba'o kooshinao aroapatinan. 31 Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. İkian u'ati, “Puaipan an wamakon di'iki'i, pudyuuda shoman waunao wamorota'an kizi kooshinao di'iti.”

32 “Umako,” Jesus kian İ'ati. Uruu idi ikodita'akan daonaioranao di'iki, na'iki İmakon İmorota'anan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan karishii danoma katawudapuzun di'iti, İwaotan karishii baoko iti, na'iki ipai İnaraan. 33 Uruu'u naa kooshinao taapikinao dima'akan donoi iti. Na'ia'a naa İkuwaapan ipai na'apam aimaakan sha'apainpan dau'u. Na'iki İkowaada na'apam oia'o doronainao zaamatapaniinao sha'apata-ka'o. 34 Uruu idi ipai donoi sanna makon İkodapa'anan Jesus. İkodapan dono'o naazu, kaziwa'o ida'an İdyuudanuzu İaipan umakon pawii zi iki.

9

Jesus chi'ika-kidan

machi'ikaka'o

(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

1 Uruu dauna'an Jesus paidinan patominapa-kidaniinao tuma kanawa zo'iti İtaraukan karishii an powaa iti'i naa pamashaapa-kizi iti.* 2 Na'ia'a naa pidannao na'akan daonaiora machi'ikaka'o Jesus di'iti pawashatinapa-kizi baara ida'an. Aizii Jesus tukapan idi İmishidan tuukii manawun paugaru, sariapa ukian machi'ikaka'o pidan ati, “Pusaabaa punyukunuu ödani, ipai öso'otan pu'oi’an.”

3 Pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian panyukunuu ii, “Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an.”

4 Jesus, uaitapa na'apam İdi'itinpan, uruu idi ukian İ'ati, “Kandii nii udi'itinpan ödau'u oia'o ida'an? 5 Na'ia'oram masha'apannaa: 'Ipai pu'oi'an mainaabata-ka'o' kii, oo 'Pukadishita na'iki puchi'ika' kii? 6 Mazan öaidan nii u'ati Daonaiora Aokazi İki'o, kaina'a uma'ozakan mainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a.” Uruu'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, “Pukadishita, puna'aka puwashatinapa-kizi na'iki pumako'o naa padapu iti.” 7 Machi'ikaka'o pidan kadishita'akan na'iki umakon naa padapu iti.

8 Aizii pidannao tukapan idi kaikapa'o sha'apanu'u, tuukii İdi'itinpan, na'iki İkonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu pidan ati.

§ 8:28 Uruu dono pidan baaranaa, kuba uun ii kida'o pa'an. İkonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu pidan ati.

* 9:1 Jesus mashaapa-kizi wiizai dakota-ka'o Capernaum.

Jesus dapadan Matthew
(*Mark 2:13-17; Luke 5:27-32*)

⁹ Aizii Jesus makon naa na'iki, pamakopa-kizi an utukapa zaamaapauzo tax puraatannaa, Matthew kia'o u'uu, usakanatapan kabaun pakaudin-kizi nazo ii. "Puwa'ati otuma," Jesus kian u'ati. Sariapa Matthew kadishita'akan na'iki umakon naa utuma.

¹⁰ Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Matthew dapu ii. Na'ii iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao aroopan ituma. ¹¹ Phariseenao tukapan idi uaroopan na'apainao pidannao tuma, sariapa ikian Jesus tominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii utiichaan aroopan oiainao tuma?"

¹² Jesus abata ina'apanuz kaikapa'a, uruu idi ukian i'ati, "Ziwuinao pidannao, aonaa iaipan daakataa, soo karinainao pa'an. ¹³ Umako utominapa kizi na'apa'oram Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian. Ukianuz, 'Kamunan-karu oaipan u'ai, aonaa taain-karu kawaoda-kariwai uzai ida'an mani.'† Ukau'an aonaa kaimanainao mani wuru'u odapada'ananiinaouz, mazan oiainao."

Jesus pishaa-kaos sanadin-karu
dau'u

(*Mark 2:18-22; Luke 5:33-39*)

¹⁴ Bauda'apa kamoo John Chikaawunuupauzo tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati. Ipishaan Jesus, ikian u'ati, "Kanom nii waunao na'iki Phariseenao sanadinpauzon‡ Tominkaru ati, mazan putominapa-kidaniinao, aonaa pa'an isanadinpauzon Tominkaru ati?"

¹⁵ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Na'apa dii uaitapan mazida'o daonaiora dapadaniinao mashaapan kasha'ora mazida'o aroapa-kizi ii, mazida'o daonaiora na'an pu'u ituma. Aonaa turuu una'apan. Mazan daonaiora mazida'o zaamata-kaos dono i'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ikasha'oran na'iki isanadinpan."

¹⁶ Udauna'an Jesus kian koshan, "Aonaa pidan zimindotauzon pakamichan zaam dadotan pa'ina'o kamicha idin idi, usha'apanum kau'an shokota'o nii zii wuru'u pa'ina'oraz kamicha idin uzaama'o ai, na'iki powa'o'o nii zii umanawutan wuru'u udadotanz.

¹⁷ "Na'iki aonaa pidan kawazootauzon kaiwauzo-kariwai'i naa wine kinnaa§ pa'ina'o zii wine toma-kaos idi. Pa'ina'oraz zii wine poodan nii utada'okan nii wuru'u kaiwauzo-kariwaiz naa ukinnaa, uruu wine wakudinan ni'i naa, na'iki ukinnaa pataka'uinan ni'i naa kapam. Uruu idi karikaonan da'i pidan tomauzon pa'ina'o wine kinnaa papaida-kizi nii pa'ina'o wine. Utoma-kaos dono na'apa, aona'o nii ukinnaa sha'apan."

Mawakaiba zunaaba sodi
na'iki izaipa'o zunaaba

(*Mark 5:21-43; Luke 8:40-56*)

¹⁸ Jesus kadakotinan pu'u zii, Jewnao zowaunaa kaawan u'ida'ati. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian, "Odani zunaaba sodi mawakan aizii aka, upu'u mazan puwa'ati pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi." ¹⁹ Sariapa Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa utuma.

† 9:13 Hosea 6:6 ‡ 9:14 sanadinpauzon: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 9:17 wine kinnaa: uzai mada idi'o utoma-kaos. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²⁰ Aizii na'a'o zun baiatina'o 12 wunu paizaipan idi. Okaawan Jesus barau ikinapu na'iki opishatan ukamichan danoma karikaonan. ²¹ Usha'apanum kau'an panyukunuu ii okian, "Ōpishatan an uchaakitan karikaonan, ōkakudan nii."

²² Jesus padantina'akan, sariapa utukapanuzo, na'iki ukian o'ati, "Ma'ozaka putaapa punyukunuu ōdani, pumishidan idi'o, pukakudan." Na'iki'i naa mishi sariapa okakudan.

²³ Uruu dauna'an Jesus kaawan Jewnao zowaunaa dapu iti. Na'ii utukapan iriba taupauzonao na'iki muraapainao mawaka'o ati. ²⁴ Uruu idi sariapa Jesus kian ū'ati, "Ukodita di'iki'i, aonaa omawakan mani wuru'u, oda'awun karikaonan." Ipai pidannao shaazootinan una'apan idi. ²⁵ Pidannao koditan dauna'an, uru'u naa Jesus makon zunaaba sodi di'iti, na'iki uzaamatan naa paka'u kadu'ikizo. Sariapa okakuda'akan na'iki okadishita'akan. ²⁶ Pidannao kakuwaapan di'oraz dau'ana'a ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan dya'utam daonaioranao ishaawunnao

²⁷ Udauna'an Jesus makopan pu'a'a naa na'iki, dya'utam daonaioranao ishaawunnao da'anpan uruu. Ūkadakoinan diiwa'o ida'an u'ati. "David Takaan-daun,* pukamunan-kida waunao," ūkian.

²⁸ Jesus morotan dono'o naa kabaun nazo iti, uru'u naa ishaawunnao kaawan u'ida'ati na'iki upishaan ūdyaun. Ukian ū'ati, "Umishida turuu ōkakudan unao?"

"Wamishida, Naobanai," ūkian u'ati.

²⁹ Uru'u naa Jesus pishatan ūawun kida, na'iki ukian ū'ati, "Umishidan idi, na'apa'o nii usha'apan." ³⁰ Sariapa ūtukapa'akan naa. Uru'u naa Jesus kakinaowan ūdyaun. Ukian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidan ati kanom sha'apan u'ati." ³¹ Mazan upu'u ūmakon, ūkakuwaapa'anan udau'an, ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan maparadan-ziiwa

³² Wuru'u dya'utamainaouz daonaioranao mako'okan pu'u zii, pidannao na'akan Jesus ida'ati maparadanu'o daonaiora, wuru'u umaparadanunuz oia'o doronai kaina'an idi'o u'ida'a. ³³ Aizii Jesus waata'akan dauna'an oia'o doronai u'ai, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao, kasaba'ukinpainao na'ii, di'itinpan, na'iki ūkian, "Aonaa watukapauzon zii kaikapa'ora'a aimakaan sha'apata-ka'o Israel an."

³⁴ Mazan Phariseenao kian, "Oia'o doronainao naobanaa taan idi'o u'ati ma'ozaka-karu wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao."

Jesus kasha'oran pidannao dau'an

³⁵ Jesus makon umorowautapan ipai donoi na'iki wiizai sodi kida kawana'ati. Utominapatin-kidan pidannao synagogue ii kida, na'iki ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki ukakuda pidannao karinainao pabi'inaaka kida'o rinai idi. ³⁶ Tuukii ukasha'ora-kidan ipai wuru'u pidannaouz utukapan idi ūdopian, na'iki aonaa ūaitapan na'apam naa pasha'apatinan pa'ida'a, na'apa kaznizonao kawan, aona'oraz ūtaapiki nii. ³⁷ Ukau'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Udaru paoribai baawu, dyuua'a naa u'aka, mazan aonaa kaudinainao iriban kasaba'ua'o niizu. ³⁸ Utoriinapa kapaoriba'o ati, uzaamata kizi kaudinainao nii kasaba'uupainao nii wuru'u papaoriba aka kidaz."

* 9:27 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian uduyudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

10

*Jesus zaamatan**12 pidannao**apostlenao nii**(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)*

¹ Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, na'iki utaan ma'ozaka-karu i'ati i'waata-kinaa nii oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki ikakuda kizi pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai ai. ² Di'i i'uu kida'a 12 pidannao Jesus zaamatan apostlenao* nii: kiwiin Simon, dakotapa-kariwaiz Peter kii, na'iki u'inawuzu Andrew; James na'iki u'inawuzu John, i'nao Zebedee dainao; ³ Philip na'iki Bartholomew; Thomas na'iki Matthew, Matthew uruu zaamaapauzoz da'i tax puraatanna; James, Alphaeus dani, na'iki Thaddaeus; ⁴ Simon, uruu Patriot;† na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

*Jesus dyuudan**12 apostlenao**(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)*

⁵ Aizii Jesus dyuudan naa 12 pazaamataniinao apostlenao nii. Ukakinaowa'akan idyaun, ukian, "Aonaa umako'ona'a Gentilenao‡ di'iti, na'iki Samaria Baara sannao,§ mashaapa-kizi kida donoi di'iti. ⁶ Mazan umako pa'an o'pidanannao Israelitenao di'iti, waziwadinainaoz kaznizo kawan. ⁷ Umako ukakuwaapa'an ukowaada kizi maonapa'a naa Tominkaru naobanai-tinan. ⁸ Ukakuda karinainao, ukadishita-kida mawakainao powaa iti. Ukakuda baiatinainao kichana'iki-kia'o bishoi idi, na'iki uwaata oia'o doronainao pidannao ai. O'taanii ma'ozaka-kinai u'ati mawinipinaadaun, ukau'an usha'apata'a naazu mawinipinaa-daun.

⁹ "Umakon dono, aonaa una'akapa'ana'a upuraatan umashaapa-kinaa nii; ¹⁰ mana'a una'aka'ana'a umako-kizi iti usaakon oo ba'oran ukamichan oo ba'oran udazkidi oo uwadookori nii. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-kaoo nii u'ati aimakaan uwinipinii. ¹¹ Ukaawan dono na'ia'oram donoi oo wiizai di'iti, udawata pidan na'ii. Na'ia'oram dapaapan an uno, umashaapa idapu ii atii udobatan na'iki. ¹² Umorowautan dono pidannao dapu iti, ukii i'ati, 'Marii kaiman-karu Tominkaru di'iki'o na'an utuma.' ¹³ Idapaapan dono unao kaiman, marii kaimana'oraz uparadan na'ian ituma. Mazan imadapaapakan an uno kaiman, ukiwa-kida powaa iti wuru'u kaimana'oraz uparadan. ¹⁴ Aizii imadapaapakan dono unao kaiman, oo aonaa iabata'azon ukuwaa, udobata na'iki uparada'aka imi'i ukidiba di'iki iawunuutapan pu'u.*" ¹⁵ Jesus kian, "Okowaada'azon mishi'o aimakaan u'ati. Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, Tominkaru pataka'utan nii na'ia'inao pidannao donoi ii, powa'a zii wunao aia'a Sodom na'iki Gomorrah sannaouz."†

* **10:2** apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **10:4** Patriot: mizaataakapauzoz pawii dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii. ‡ **10:5** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **10:5** Samaria Baara sannao: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **10:14** Kidibai parauda-kaoo, ukainaabatan Tominkaru marina'atan nii i'nao. † **10:15** Sodom na'iki Gomorrah: kotua'o donoinao. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Pataka'uta-karu nii kaudinainao Tominkaru ati

(Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

¹⁶ Jesus kian koshan, “Uabata, ōdyuudan unao na'apa kaznizonoan dyuuda-kao kawan baudokorunao bii iti. Ukau'an uaitapin na'apa kowazao kawan, mazan umashaapa kaiman pidannao tuma orid kawan. ¹⁷ Uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an pidannao zaamatan nii unao na'iki ina'akan nii unao kootowapa-kizai iti, na'iki İba'izian nii unao synagogue ii kida. ¹⁸ Na'iki ina'akan nii unao kazowautapainao wiizai kanaapu ati na'iki king-nao kanaapu ati ōgaru dikin ii. Na'apa'o ida'ana'o nii ukowaadan İ'ati, na'iki ba'oran pidannao ati, Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o. ¹⁹ Aizii uzaamata-kao dono na'iki utiwaa-kidapa-kao dono kootowapa-kizi ii, mana'a udopia'ana'a udawatan dau'u na'apam nii ukian. Taa-karu nii u'ati uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian. ²⁰ Ukau'an uparadan an na'apain, aonaa unaou'o ni'i naa mani parada, mazan uDaru Tominkaru Dorona'o nii parada unao ida'an.

²¹ “Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao, na'iki daruinoo na'apa'o nii İzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki pudaronao, na'iki İzowii-kidan nii İdyaun. ²² İpai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao ōdikin ii. Mazan kanom tuuda'o İpai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu. ²³ Upataka'uta-kao dono umishidapan dau'an ōgaru bauda'apa'o wiizai di'ii, ukidoapa ba'oran wiizai di'iti. Ōkian mishi'o manawun u'ati, aona'o nii zii ukandin-kizi İpain Israel an kida'o wiizai an, Daonaiora Aokazi İki'o kaawan ua'ii powaa ati.

²⁴ “Aonaa tominpa'o pidan umanawunun patiichaan ai, na'iki aonaa poitorui umanawunun panaobanaa ai. ²⁵ Ukau'an turua'o wuru'u tominpa'o pidan tominapanuz patiichaan kawan, na'iki poitorui na'apa panaobanaa kawan. Kadapu'o dakota-kao an Beelzebul[†] kii, aitaniiiman udapu ainao pidannao powa'a'o nii zii İdakoapa-kao.

Kanom ai tarii-karu

(Luke 12:2-9)

²⁶ “Ukau'an aonaa utaria'ana'a pidannao ai. İpai dizapa-kariwai, aida-kida-kao niizu, na'iki İpai taapa-kariwai kida mashaa, İpai'o nii uaitapa-kida-kao. ²⁷ Wur'u'u aimaakan ōkowaadaniaz unao ati karikaonan, ukowaada'a naa pa'iz İpai pidannao ati. Kanom aimaakan mashauda'u'o ōkowaadan u'ati, ukowaada'a naa pa'iz diiwa'o ida'an pidannao abata kiziz. ²⁸ Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a zowia'oraz pidan, mazan udoronaa, aonaa İka'İitan pazowian pa'an. Mishi'oraiman utarii pa'an Tominkaru ai, ka'İita'oraz pakabootan pidan na'iki udoronaa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ²⁹ Aonaa mooko dya'utama'o parikowarunao toriauzo-kao masakauda'u sodi'o puraata ida'an karikaonan, mazan upu'u aona'o nii bauda'apa udaru Tominkaru kashaapan İwaotan imi'i baara ati. ³⁰ Na'iki Tominkaru aitanianii İpai na'apauda'u'oran uzowaud kida uzowau ida'a. ³¹ Ukau'an aonaa utaria'ana'a, usha'apanum kau'an powa'a'o zii umarainapa-kao iriba'o parikowarunao ai.

³² “Na'ia'oram pidan kowaada'o ōpidanan paugaru İpai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam ōkowaadan ōpidanan uruu, ōdaru aokazi ia'o kanaapu'u. ³³ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pamarina'atan ōgaru İpai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam ōmarina'atan uruu ōdaru aokazi ia'o kanaapu'u.

[†] 10:25 Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

*Aonaa kaimanaaka-karu mani,
mazan mizaataaka-karu
(Luke 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Aonaa uzauda-kida'ana'a òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao pa'atiaaka wuru'u òwa'atinuz da'ati'i imi'i baara ati. Òwa'atin aonaa òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao, mazan òmizaataaka-kida'anan ìdyaun pa'atiaaka. ³⁵ Òwa'atin òpana'ada'anan daonaiora nyukunuu padaru ai, zun padaro ai, dinizoi paimauzo ai. ³⁶ Puiribannaou'o nii manawun wuru'u putarubanao ni'oraz. ³⁷ Na'ia'oram pidan marainpa'o padaru oo padaro powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudani powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. ³⁸ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,* aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan oo ukaudinán òtuma. ³⁹ Na'ia'oram pidan aipa'o pakakupan pa'ida'a, waziwa'o nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai. Mazan kanom marina'ata'o pamashaapauzon kaduz pamishidan dikin ii ògaru, uikodan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu.

*Wawinipa kida
(Mark 9:41)*

⁴⁰ “Na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan unao, kaimana'o udapaapan ògaru kapam wuru'u; na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan ògaru, kaimana'o udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ògaru kapam. ⁴¹ Na'ia'oram pidan dapaapa'o prophet, uaitapan idi Tominkaru prophetin uruu, taa-kaò nii uwinipa nii na'apa prophet káwan. Na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan kaimana'o pidan, ukaimanan idi, na'apa'o nii uwinipa nii taa-kaò kaimana'o pidan kawan. ⁴² Na'iki na'ia'oram pidan taa'o wunu bauda'apa'o òpidanan tuzan nii, aonaan pu'u padamata umanawunun, mazan òpidanan uruu, mishi'o nii ukawinipinaata-kaò na'apa'o dikin ii.”

11

*John Chikaawunuupauzo dyuudan papoitورونا
Jesus di'iti
(Luke 7:18-35)*

¹ Jesus ipaia'akan dauna'an patominapa-kidan 12 patominapa-kidaniinao, uruu dauna'an umakon naa, utominapa-kida'anan na'iki ukakuwaapatina'anan wiizai kida kawana'ati, Galilee Baara an kida'oraz.

² Taraa-kizai ia'o John Chikaawunuupauzo, uabatan dono Christ sha'apatani kida dau'u, uruu idi udyuudan patominapa-kidaniinao pishaa'anan Jesus. ³ Ìkaawan dono'o naa u'idi'iti ìkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, pugaru'u naa mishi wuru'u wa'ati'o ni'oraz John kowaadauzoniaz, oo wazaudapa zii ba'oran?”

⁴ Jesus dako'atin ìdyaun, ukian, “Umako powaa iti John di'iti, ukowaada'an kanom uabatanii na'iki utukapanii òsha'apatan: ⁵ ishaawunu'o, turuu utukapan; machi'ikaka'o, chi'ika; kabisho'o kichana'iki-kia'o bishoi idi, kaiman ubisho manakan; makina'o, abata; mawaka'o, kakuda-kaò powaa iti; pataka'utina'o, abata Kaimana'o Kuwait. ⁶ Konaukia'o nii pidan aona'oraz ukashadan pamishidapan ògaru.”

§ 10:36 Micah 7:6 * 10:38 una'aka'azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaò nii pada'anpan dikin ii Jesus.

⁷ John tominapa-kidaniinao kiwan dauna'an, Jesus kakuwaapan naa John dau'u iriba'o pidannao ati. Ukian i'ati, "Umakonkan dono'oraz John di'ii mapidantaka'o baara ia'oraz, sha'apa'oram pidan uzauda-kida utukapan na'ii uruu dono? Pidan, pinidi saba awaru dawuapa-kidani kawanu'o? ⁸ Kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkanuz na'ii? Daonaiora, umanawunu'o kamicha kida ukaiwadapanii? Pidan kaiwaadapa'oraz na'apa'o kamicha, mashaapa'o umanawunu'o kabaun ii. ⁹ Ukowaada o'ati, kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkan dono na'ii? Tominkaru prophetin sha'a? Prophet mishi uruu, mazan powa'a zii prophet ai. ¹⁰ Uruu John dau'ana'o saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a. Ukianuz.

'Puabata, o'dyuudan pidan pu'ua'ati kakuwaapa'o nii o'ati,

uru'o nii saabaa pumako kizi.'*"

¹¹ Udauna'an Jesus kian, "Mishi'o o'kian u'ati, aonaa na'iam pidan shakata'o da'a'a imi'i baara'a umanawunu'o nii John Chikaawunuupauzo ai. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai.

¹² "John Chikaawunuupauzo sakadan di'iki'o pakaudinan atii kai, Tominkaru naobanai-tinan tuubarudin, dikauda'o pidannao tiwaan pu'u pamashaatanuz. ¹³ Kiwiitapa John kakuwaapan ua'ii, ipai kotua'oraz Tominkaru prophetinnoo kakuwaapan, na'iki kotua'oraz Moses kakinaori kowaadan na'apam nii aimaakan sha'apan. ¹⁴ Aizii umishidan an wuru'u ikuwaa kidaz, John, uru'u naa wuru'u Elijahaz, ikowaadaniaz Tominkaru dyuudan nii.† ¹⁵ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!

¹⁶ "Na'apam dii mani o'kainaabatan kainao pidannao? Na'apa'o idyaun koraiziinnao kawan sakanatapainaoz pamakinaotin-kizi ii, kadakoin-painaoz pa'atiaaka. ¹⁷ I'kian kaikapa'a: 'Wataun pu'u mazida-karu kunnaa unao ati, mazan upu'u aonaa ukonaupan. Wakunuian pu'u u'ati baaranai ia'o ukunuuauzo-ka, mazan upu'u aonaa uzaadan.' ¹⁸ Ukau'an na'apa'o John, sanadinpauzo uruu, na'iki aonaa utuzapauzon. Uruu idi pidannao kian udau'an, 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.' ¹⁹ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o aroopauzon na'iki tuzauzo wine, uru'u naa pidannao kian udau'an, 'Aushaa, utukapa arawu'u kashabakizi na'iki tuzapauzo uruu. Unaudapa pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatanaa, na'iki ba'oran oiainao pidannao tuma.' Tominkaru aitapaaban wuru'u tukapa-kida-kariwaiz umishiin wuru ida'ana'a sha'apaapa-kariwaiz."

Donoi ii kida'o pidannao,

aonaa imishidan Jesus

(Luke 10:13-15)

²⁰ Donoi kida, Jesus sha'apata-kiziz iriba umanawun kida'o aimaakan padamata, mazan upu'u aonaa na'ii sannao tanawatinan pa'oian ai. Uruu idi Jesus aidan paparadan na'ii sannao mamishidakan dikin ii. ²¹ Ukian, "Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Pugaru Bethsaida, na'apa'o nii pubaiaapan kasha'ora'o manawun! Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-ka'o an mani Tyre na'iki Sidon‡ ii, sariapa mani na'ii sannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida. Na'iki sariapa mani ikadadainan pariti'i idi, itukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai. ²² Mishi'o o'kian u'ati,

* **11:10** Malachi 3:1 † **11:14** Malachi 4:5 ‡ **11:21** Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz naa pidannao.

²³ “Aizii unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa, mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, sha'apata-kariwaiz u'ida'a sha'apata-kao an mani Sodom^S ii, kaina'a zii mani wuru'u donoiz kai.

²⁴ Mishi'o, ukau'an Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan unao, Sodom sannao ai.”

Uwa'ati ð'ida'ati

usookapa kizi

(Luke 10:21-22)

²⁵ Na'apain uruu dono Jesus toriinpan, ukian, “Ôdaru, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao naobanaa, ðkonaukii-kidan pugaru, usha'apanum kau'an putukapa-kidan idi'i naa pa'inainao itominpan ati, pumataapadakaniaz umanawunu'o aitapainao aitapan. ²⁶ Mishi'o ôdaru, na'apa kida'o sha'apan puaipan kawana'ati'o.”

²⁷ Aizii Jesus kian i'ati, “Ôdaru taanii ð'ati ipai aimaakan pa'idi'iki kida'oraz. Aonaa kanom aitapan ôgaru uDaniz, soo ôDaru. Na'iki aonaa kanom aitapan ôDaru, soo ôgaru uDani. Na'iki pidannao ôzaamataniinaouz aitapa'o nii uruu.

²⁸ “Uwa'ati ð'ida'ati ipai unao mizainainao kimisha'o padowautapanii idi, ôtaan nii sookapa-karu u'ati. ²⁹ Uzaamata ôdopawa, una'aka kiziz na'iki utominapa ð'idi'iki, usha'apanum kau'an kaimana'o ônyukunuu na'iki aonaa atadinapa'o mani wuru'u ôgaruz. Uruu idi uikodan nii mishi'o manawun sookapa-karu. ³⁰ Wuru'u ôdopawa ôtaan ni'oraz u'ati masha'apanna'o na'iki shaakada'o.”

12

Jesus uruu

Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

¹ Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan patominapa-kidaniinao tuma zakapu an paoribai wheat baawu an. Na'apain utominapa-kidaniinao zamazin naa, uruu idi i'karaowaanan wheat aka, na'iki inikapaanan naazu. ² Aizii Phariseenao tukapan idi i'isha'apatinanuz na'apa, sariapa i'kan Jesus ati, “Putukapa, putominapa-kidaniinao aonaa i'izo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u i'isha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono.”*

³ Jesus dako'atin i'dyaun, ukian, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru dono'o uruu na'iki upidanannao zamazin dono'oraz?† ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo i'ii, na'iki unikan papidanannao tuma bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Na'apa'oraz wazootapa-karu kakinaorii wuru'u pidan nikanuz wuru'u bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo faadaano karikaonan taapada-kariwaiz i'nikan wuru'u breadiz. ⁵ Na'iki aonaa mooko uitapan Moses kakinaori ida'a'oraz usaadinpan, ukowaadanuz faadaano sha'apata pakaudin-kiz, Tominkaru Dapu ii sookapauzo-karu kamoon dono, mazan

^S 11:23 Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwaiz pidannao oian idi. (Genesis 19:24-28) * 12:2 Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u i'karaodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono. † 12:3 1 Samuel 21:1-6

upu'u aonaa ĩtaapa-kaŋo ĩsha'apatan oia'o, ĩmaizo'atikan pu'u kakinaorii?
 6 Ōkowaadan nii u'ati, di'i utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Tominkaru
 Dapu ai. 7 Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Kamunanuaba-
 karu wuru'u ōaipaniaz, aonaa uzai taa-kariwaiz mani.' Uaitapan an mani
 kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karuz, aonaa mani udakotan
 pidannao oiainao nii, masha'apata-kainaouz oia'o. 8 Usha'apanum kau'an
 Daonaiora Aokazi Iki'o Sookapa-karu Kamoon naobanaa uruu."

*Jesus kakudan pidan
 makiitaka'o paka'u*

(Mark 3:1-6; Luke 6:11)

9 Na'iki'o Jesus makon synagogue iti. 10 Na'ii na'a'o daonaiora, aonaa uka'u
 kiitinan, mawaka'o uka'u. Pabi'i kida pidannao na'ii aipainao pazaamatan
 Jesus usha'apatinan ida'an pana'iti kakinaorii ai. Uruu idi ĩpishaanuzu, ĩkian,
 "Aonaa mani u'oian wakakinaorinaa ati pidan kakudan pidan Sookapa-karu
 Kamoon dono?"

11 Jesus dako'atin, ukian ĩ'ati, "Na'apa dii mani unao sha'apatinan
 bauda'apa'o u'uza kaznizo waotan an munapo'o ka'unaru di'iti Sookapa-
 karu Kamoon dono? Aona'o nii mani uso'otankanuz na'apain? 12 Aizii
 pidan mani, powa'a'o zii umanawunun kaznizo ai. Ukau'an aonaa u'oian
 wakakinaorinaa ati, washa'apatan kaimana'o Sookapa-karu Kamoon
 dono." 13 Uru'u naa ukian daonaiora makiitaka'o paka'u ati, "Pusawada
 puka'u." Sariapa usawada'akanuz, na'iki sariapa uka'u kaimana'akan
 na'apa ba'oran uka'u kawan.

14 Uruu idi na'iki'o Phariseenao makon ĩkadakotina'anan pa'idiwaru sodi,
 ĩaitapa'azon na'apam kizi pazowian Jesus.

*Tominkaru zaamatanii
 papoitoru nii*

15 Jesus abatan naa na'apam pasha'apata'azoo-kaŋo, sariapa umakon
 na'iki. Na'iki iriba pidannao da'ananuzu. Uruu dono ĩpai ukakudan
 karinainao na'ii. 16 Ukakinaowa'akan ĩdyaun, aonaa kizi ĩkakuwaapan udau'u
 ba'orainao ati. 17 Uruu umishian naa na'apa'oram Tominkaru kiauzonuz
 prophet Isaiah ida'an.

18 "Di'i uruu'u ōzaamataniaz ōpoyitoru nii,
 uruu wuru'u ōmarainapanii na'iki ōnyukunuu-ati'oraz.

Ōtaan nii ōdoronaa u'ida'a, na'iki ukakuwaapan nii
 sakitapa'o mashaapa-karu Tominkaru tuma'o dau'u,
 ĩpai pabi'inaaka'o pidannao ati.

19 Uruu wuru'u ōzaamataniaz ōpoyitoru nii,
 aona'o nii ukadakowaakapauzon, na'iki aona'o nii ukadokouzon diiwa.
 Aona'o nii uparadan diiwa'o ida'an dunapo an kida.

20 Aona'o nii umanawutan ramitapa'o,
 na'iki aona'o nii umakadan suduupa'o upu'upakan.

Ukau'an karikaonanuu'o nii ukamunanban,
 atii udikintan nii oii kida'o aimaakan mishi'o kaiman-karu ida'an.

21 Na'iki uruu ati'o nii ĩpai pidannao donozinaa kida nyukunuu,
 ĩzaudapan pakazannaata-kaŋo."†

*Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a
 (Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)*

† 12:21 Isaiah 42:1

²² Uruu dauna'an pidannao na'akan Jesus ida'ati ishaawun na'iki maradanu'o pidan, wuru'u una'apaitanuz oia'o doronai kaina'an idi'o ida'a. Ukau'an Jesus kakuda uruu. Uruu idi kaimana'a naa uparadan, na'iki kaimana'a naa utukapan. ²³ Tuukii pidannao di'itinpan Jesus sha'apatanii kida dau'an. Uruu idi ikian, "David Takaan-daun\$ mani arawu'u?"

²⁴ Aizii Phariseenao abatan idi ina'apan, sariapa ikian pa'atiaaka, "Oia'o doronainao naobanaa Beelzebul* taan idi'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao."

²⁵ Jesus aitapa na'apa'oram idi'itinpan. Uruu idi ukian i'ati, "Bauda'apa'o wiizai ida'a'a pidannao mashaapan, imizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii wiizai na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao donoi ainao, imashaapan an buutaaka pairibannao ai, na'iki imizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii donoi na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an pairibannao ai, na'iki imizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii imashaapan baokopa kotua'iki. ²⁶ Aizii Satan waatan an papoitorunao oia'o doronainao, ibuutaakapan na'iki imizaataakapan pa'atiaaka wuru'u. Ukau'an aona'o nii Satan naobanai-tinpan kotua'iki. ²⁷ Unao, ukian owaatan oia'o doronainao, oia'o doronainao naobanaa Beelzebul taan ida'ana'o o'ma'ozaka-kinaa nii. Mazan kanom taa'oraz mooko unao pidanan-nao ati ima'ozakannaa nii, ikaboota-kinaa nii oia'o doronainao? Beelzebul? Aonaa. Ukau'an uruu na'apa kida'oraz kainaabata u'ati, na'apa'oram wuru'u upozawatapanuz. ²⁸ Mazan wuru'u owaatanuz oia'o doronainao pa'an Tominkaru taanii ida'ana'o o'ati padoronaa o'ma'ozakannaa nii, na'apa'o kainaabata kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan ubii'i.

²⁹ "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u: Aonaa na'ia'oram pidan ka'iita'o nii pamorotinan ma'ozaka'o daonaiora dapu, una'aka'azon an usha'apauz kida u'ai udapu iki, soo udodowan nii zii wuru'u ma'ozaka'oraz pidan kiwiin. Uruu udauna'an turua'o ni'i naa una'akan usha'apauz kida udapu iki.

³⁰ "Na'ia'oram pidan aonaa o'ida'atanpu'u mani, o'taruba uruu. Na'ia'oram pidan aona'o ukasaba'uupan otuma, pararaa-bi'ita'o okasaba'uunii wuru'u.

³¹ "Ukau'an okowaadan u'ati, sha'apa'oram pidan sha'apatan an oia'o pairiban ati, na'iki udakoopan Tominkaru, marina'ata-karu nii wuru'u u'oianuz u'ai. Mazan udakoopan an Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian marina'ata-kao u'ai. ³² Na'ia'oram pidan dikauda'o uparadan Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, marina'ata-karu nii u'oian u'ai, mazan na'ia'oram pidan dakoopa'o Kaimana'o Doronaa, aona'o nii na'apainim u'oian marina'ata-kao u'ai, kai oo diina'iti'i.

Paoribai aitapa-kao pa'aka ida'an (Luke 6:43-45)

³³ "Puaipan an kaimana'o paoribai aka, ziwu'o uaipan pupaoriba. Paoribai maziwukan dono, dikauda'o nii u'aka. Aitapa-kariwai ziwu'o paoribai pa'aka ida'an. ³⁴ Unao kichana'iki-kia'o kowazaz, aonaa na'itim uparadan kaimanan. Kanom nyukunui ia'oraz utaapa-kao kida, uru'o nii kodita-kida-kariwaiz. ³⁵ Kaimana'o pidan, ukodita-kidan nii kaiman kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu kaimanan di'iki. Dikauda'o pidan, ukodita-kidan nii dikauda kida'o aimaakan, pataapanii panyukunuu dikaudan di'iki. ³⁶ Aizii okowaadan u'ati, Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, ikootowapa-kida-kao nii ipai dikauda kida'o paparadauzonii dikin

§ 12:23 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * 12:24 Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

ii. ³⁷ Usha'apanum kau'an uparadauzonii kida ida'ana'o nii ukainaabatan, kaimana'o unao oo oia'o.”

Jesus kaiwaan Jonah

pakainaaribanaa nii

(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

³⁸ Udauna'an pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, “Tiichaa, watukapa'azon pusha'apatan umanawunu'o aimakaan kainaabata'o nii Tominkaru di'iki'o pugaru.”

³⁹ Jesus dako'atin i'dyaun, ukian i'ati, “Soo oia'o na'iki maizo'ati-kainao pidannao wuru'u tukapa'azo'oraz aimakaan kainaabata-ka'o pa'ati. Aona'o nii kanom ida'an ukainaabata-ka'o u'ati, soo prophet Jonah ida'ana'o nii. ⁴⁰ Jonah na'ian kawan udaru'o kopau toba nazo ii idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o na'ian kapam idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o imi'i ka'azo ii. ⁴¹ Pidannao Nineveh sanna'o kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki idakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an inao itanawatinanii pa'oi'an ai Jonah kowaadan dono i'ati Tominkaru paradan. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai. ⁴² Sheba iki'o Queen naobanaiaba kadishitan nii wuru kamoo don'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki odakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an owa'atinii munapo'o amazada tokon ikinapu, oabata'azon idi Soloman aitapaaban dau'u. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz powa'a'o zii umanawunun Soloman ai.

Oia'o doronai padantan powaa iti

(Luke 11:24-26)

⁴³ “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, ⁴⁴ uru'u naa ukian paaipan ati, ‘Ōkiwan nii powaa iti ōdapu iti.’ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda wuru'u padapuz aonaa kanom mashaapa'o nii na'ii, kaiman uparadapaka-o. ⁴⁵ Uruu idi umakon una'anan 7 ba'oran oia'o doronainao powa'a'o zii manawun idikaudan kida pa'ai. Uruu idi imorotan na'iki na'ia'a naa imashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o nii zii pidan dikauda'akan kiwiini'o ai. Ukau'an na'apa'o wuru'u oiainaouz pidannao kai'oraz naa imashaapan.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao

(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶ Jesus kadakotinan pu'u zii pidannao ati, uardo na'iki u'inawuzunao kaawa'akan na'iti, ikadishitapan paniba ii iparada'azon u'ati. ⁴⁷ Uruu idi buda'apa pidan na'ia'o kian Jesus ati, “Putukapa, pudaro na'iki pu'inawuzunao paniba ii, iparada'azon pu'ati.”

⁴⁸ Jesus kian u'ati, “Kanom ōdaro nii, kanom ō'inawuzunao nii.” ⁴⁹ Usawadan paka'u patominapa-kidaniinao di'iti na'iki ukian, “Di'i ōdaro na'iki ō'inawuzunao. ⁵⁰ Kanom sha'apatina'o ōdaru aokazi ia'o aipan kawana'ati, inao wuru'u ōdadakoo, ō'inawuzu na'iki ōdaro.”

13

Di'itinapa-kinai kuwai,

pidan paopa'o daua'o

(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Na'apain uruu kamoo dono, Jesus makon na'ia'o kabaun di'iki karishii za'iti, na'iki na'ii usakanatan udanoma ii. ² Iriba pidannao kasaba'ukinan

u'ida'ati, uruu idi upaidinan kanawa zo'iti, na'iki usakanatan na'ii pidan-nao na'ian pu'u karishii za'a. ³ Udauna'an uparadan, ukaiwaa di'itinapa-kinai kuwai kida, patominapa-kida-kinaa nii idyaun. Ukian, "Baukapaiman, pidan makon pazakapun iti upaopa'anapaoriba uuda kida. ⁴ Pabi'i kida upaoriba uuda upararaanii kida waotan dobaapa-kizai an, kotu'uznao kaawan na'iti, sariapa inikanuzu. ⁵⁻⁶ Ba'oran kida upararaan kubata'o imi'i ida'an. Kadiman usoda'akan padamata, mazan kamoo wiicha'akan idi, sariapa uzowian wuru'u soda'aka'oraz zii paoribai sodi kida. Usha'apanum kau'an aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatan. ⁷ Pabi'i kida upaoriba uuda waotan kaiwada-karu bii an. Sariapa ukau'an kaiwada-karu bazobatanuzu. ⁸ Mazan pabi'i upararaanii papaoriba uuda kida kaimana'o imi'i ida'an. Uruu idi ukaakan powa'a zii uka'uudan diri'i kida, ba'oran kida uka'uudan diri'i kida manawun. ⁹ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

Kanom ni'o Jesus kaiwaan

di'itinapa-kinai kuwai kida

(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ Uruu dauna'an patominapa-kidaniinao pishaan Jesus. Ikian u'ati, "Kanom nii pukakuwaapan pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an?"

¹¹ Udako'atin idyaun, ukian, "Unao ati'o karikaonan utaa-kaao wuru'u aitapaaba-karuz Tominkaru naobanai-tinpan daua'oraz aona'oraz uaitapanata-kaao, mazan wunao ati'i, aonaa utaa-kaao wuru'u aitapaaba-karuz. ¹² Ukau'an pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, aimaakan taa-karu nii diri'i powa'a zii u'ati. Uruu idi powa'a'o nii zii udiri'in u'ida'a. Powa'a zii manawun udiri'in uaiapa-kaao ai. Mazan wuru'u pidan, aona'oraz kanom u'ida'a, kanom masakauda'u sodi'i u'ida'a, kazata-karu nii u'ai. ¹³ Uruu idi'o okaiwaan wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz okakuwaapan dono i'ati. Uruu idi awunuutapa padamata idyaun, mazan aonaa itukapan, na'iki iabatapan padamata, mazan aonaa iabatan, na'iki aonaa iaitapan. ¹⁴ Inao ukau'an wuru'u mishia'oraz Tominkaru poitoru Prophet Isaiah paradan. Ukianuz kaikapa'a:

'Uabatapan nii mazan aona'o nii uaitapan uabatani, uawunuutapan nii padamata, mazan aona'o nii utukapanuz.

¹⁵ Usha'apanum idi wuru'u pidannaouz idadaradan panyukunuu, aonaa iabata'azon na'iki aonaa itukapa'azon.

Mazan itukapa'azon an mani,
iabatapan an mani,
na'iki iaitapan an mani kaiman panyukunuu ii,
uruu idi itanawatin mani o'ida'ati,
na'iki okakuda mani idyaun.' Tominkaru kian.*

¹⁶ "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi, na'iki uabatan idi ukinao idi. ¹⁷ Mishi'o okian u'ati. Iriba Tominkaru prophetinnao na'iki kotua'o kaimanainao pidannao, tuukia'o padamata itukapa'azon wuru'u utukapaniaz usha'apata-kaao, mazan aonaa itukapanuzu. Na'iki iabatapan uabatani, mazan aonaa iabatauzonuzu.

Jesus kainaabatan pakuwaa paopa'o daua'oraz

(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

¹⁸ "Aizii uabatapan uaitapan kizi na'apam okainaabatan paopa'o daua'oraz kuwai. ¹⁹ Pidannao abatainaouz kuwai, Tominkaru naobanai-tinan dau'an, mazan aonaa iaitapanuz. Inao na'apa'o uudai kawan pararaa-kariwaiz

* **13:15** Isaiah 6:9-10

dobaapa-kizai an. Satan kaawa'akan na'an, masha'apannaa uzaamata'akan wuru'u paowa-kariwaiz na'an kida. ²⁰ Uudai kida pararaa-kariwaiz kuba baawu an, kainaabata na'apa'o pidannao, İabatan dono sodi'o karikaonan, İkonaukii-kida'akan Tominkaru dau'oraz kuwai. ²¹ Mazan aonaa İtaapan kuwai kaimanaiman pa'ida'a, uruu idi aonaa umashaapan kotua'iki İ'ida'a. Ukau'an na'apainim İbaiaapan dono oo İpataka'uta-ka'o kuwai dikin ii, sariapa ukaakinpan. ²² Aizii uudai kida pararaa-kariwaiz kaiwada-karu baawu an, kainaabatan na'apam pidannao abatainaouz kuwai padamata. Mazan İdi'itinpan aimaakan aiapa-ka'o dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u. Uruu idi İmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa İsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati. ²³ Na'iki wuru'u uudai kida paowa-kariwaiz kaimana'o imi'i ida'an, uruu kainaabatan wunaou'u abatainaouz kuwai na'iki kaiman İaitapanuz. Uruu idi İmashaapan naa ukawana'ati, paka'İitinan kawana'ati kida, na'apa paoribai kida kawan kaaka'oraz kaiman, ba'oran kaakan powa'a zii udiri'in kida.”

Di'itinapa-kinai kuwai kazamaka'o paowanaka-ka'o dau'o

²⁴ Aizii Jesus kowaadan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai İ'ati. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan paowan kawan kaimana'o paoribai uuda kida pazakapun ii. ²⁵ Aiwaka'an ipai pidan da'awun pu'u, utaruba kaawan uzakapun ii. Upaowankan kazamaka'o uuda kida upaoriba wheat bii an, udauna'an umako'okan naa. ²⁶ Paoribai sodan dono'o naa na'iki ukaakan dono'o naa, kaina'a kazamaka'o kida sodan İbii an kapam. ²⁷ Upoitorunao kaawan u'ida'ati, na'iki İkian u'ati, 'Naobanai, kaimana'o paoribai uuda kida sha'atii pupaowanii, mazan dina'ina'a naa kazamaka'o kida aidinanu'u.’

²⁸ “ ‘Ötaruba wuru'u paowanka'oraz na'apa'o,’ ukian İ'ati.

“Upoitorunao kian u'ati, ‘Puaiapa waso'otan wuru'u kazamaka'oraz?’

²⁹ “ ‘Aonaa,’ ukian İ'ati. ‘Panaadon uso'otan dono kazamaka'o, uso'otan nii paoribai kida kapam. ³⁰ Marii zii paoribai na'iki kazamaka'o sawatan baokopa atii paoribai dukutapa-ka'o dono. Aizii udukutapa-ka'o ua'ii, ödyuudan nii dukutapainao so'otan kazamaka'o na'iki İkasaba'uunuzu, na'iki udauna'an marii İkawaodanuzu. Mazan öpaoriba aka, ödyuudan nii İsaabaanuz padapunaa di'iti.’ ”

Di'itinapa-kinai kuwai, paoribai mustard uuda dau'o

(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

³¹ Jesus kowaadan İ'ati ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: mustard uuda paowa-ka'o kawan zakapu ii. ³² Wur'u mustard uudad, uruu duusodi'o manawun ipai ba'oran paoribai uuda kida ai. Mazan usodan dono, udyaupain nii udaru ba'oran paoribai kida ai. Udaru'o paoribai nii utominan, uruu idi kotu'uznao kaawan İkashimakainpan uwaoda an kida.”

*Di'itinapa-kinai kuwai,
yeast dau'o*

(Luke 13:20-21)

³³ Jesus kowaadan İ'ati powa'a zii ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan muudan kawanu'o masakauda'u yeast diri'i'o poroom-bi'iti, atii upoodadan ipai diri'i'oraz poroom.”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan tominapa-kinai kuwai kida

(Mark 4:33-34)

34 Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida pakakuwaapa-kinaa nii iriba'o pidannao ati. Aonaa na'apainim ukakuwaapauzon i'ati makaiwaaka-daun uruu kaduz kuwai. 35 Ukakuwaapauzon na'apa umishii-kinaa Tominkaru prophetin kianuz.

“Ōkaiwaan nii di'itinapa-kinai kuwai kida
ōparadinan dono i'ati.

Ōkowaadan nii i'ati aimaakan kida
aona'o İaitapauzo-kaō kida,
amazada tominan di'iki'o.”

Jesus kainaabatan kazamaka'o daua'oraz di'itinapa-kinai kuwai

36 Jesus mako'okan dauna'an iribainnao pidannao di'iki, uru'u naa umur-otan kabaun nazo idi. Utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki İkian u'ati, “Pukowaada wa'ati na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kainaabataniaz zakapu ia'o kazamaka'o daua'oraz.”

37 Jesus kian i'ati, “Wuru'u paowa'oraz kaimana'o paoriba uuda kida, uruu Daonaiora Aokazi İki'o. 38 Wuru'u zakapuz, uruu imi'i baara. Kaimana'o paoribai uuda kida, uruu pidanannao naobanaitapainao ni'o Tominkaru. Wuru'u kazamaka'oraz, uruu Satan pidanannao. 39 Na'iki wuru'u utarubaz paowanka'oraz kazamaka'o, uruu Satan. Wuru'u paoribai so'otapa-kaō, uruu amazada katokon-tinan dau'ana'o. So'otapainauz paoribai, İnao angelnao wuru'u. 40 Aizii wuru'u kazamaka'o kasaba'uu-kaōaz na'iki ukawaoda-kaōaz, na'apa'o nii aimaakan sha'apan di'ora'a amazada katokon-tinan dono. 41 Daonaiora Aokazi İki'o dyuudan nii papoitoru angelnao kaboota'anan panaobanai-tinapa-kizi ai İpai aimaakan sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati, na'iki İpai sha'apatainauz oii kida'o, 42 İkabootan nii İdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Na'ia'o nii İzaadan tuukii na'iki İkuzowan nii paudako padopian idi. 43 Mazan kaimanainao, Tominkaru pidanannaouz, İkanadapan nii na'apa kamoo kawan paDaru naobanai-tinapa-kizi ii. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

*Di'itinapa-kinai kuwai,
kawinipina'o*

aimaakan dizapa-kaō daua'o

44 “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kawinipina'o aimaakan dizapa-kaō kawan zakapu ii. Pidan ikodanuzu, sariapa udida'akan powaa itiz. Tuukii ukonaukian, uruu idi usellia'anan İpai pasha'apauz. Udauna'an utorian wuru'u zakapuz pa'idiwau nii.

*Di'itinapa-kinai kuwai,
pearl daua'o*

45 “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan dorotapa'o kawan kawinipina'o aimaakan, pearl kia'o u'uu. 46 Aizii uikodan dono bauda'apa dobata'o uwini-pinaa, uru'u naa usellia'anan İpai pasha'apauz, na'iki utorian naa wuru'u pearl pasha'apauz winipinaa ida'an.

*Di'itinapa-kinai kuwai,
kopautapauzonao daua'o*

47 “Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o kopautapainao sairoopan kawan karishii ii, na'iki İzaamatan pabi'inaaka kopau. 48 Aizii İsairon paidan dono'o naa, İmaaran naazu unaawa iti, na'iki İwidauan naa wuru'u kopau kidaz. Kaiman kida'o kopau, İpai İpaidan pakin-naa kida zo'iti. Mazan dikauda kida'o kopau, aonaa İaipan, İpai İkabootan kidaz. 49 Na'apa'o nii di'ora'a amazada katokon-tinan dono. Angelnao

makon nii di'itinapa kida'a ñwidaua'anan oiainao pidannao kaimanainao pidannao ai. ⁵⁰ Na'iki ñkabootan nii ñdyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti, na'ia'o nii ñzaadan tuukii na'iki ñkuzowan nii paudako padopian idi.”

Pa'ina'o na'iki kotua'o kuwai dau'a'o

⁵¹ Aizii Jesus kian ñ'ati, “Uaitapa na'apa'oram dau'ati'o kaiwuru'u ñkuwaa kidaz?”

“Oo,” ñkian u'ati.

⁵² Na'iki ukian ñ'ati, “Ukau'an pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, aitapa'oraz naa kapam Tominkaru naobanai-tinpan dau'u, na'apa'o uruu pidan kawan saabaa'o umanawun kida'o aimakaan, kotu'u kida'o na'iki pa'inaa kida'o aimakaan pakaiwaan nii.”

Nazareth sannao manaudapakan Jesus

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ Jesus mako'okan naa paipaian dauna'an pakakuwaapan di'itinapakinai kuwai ida'an. ⁵⁴ Ukiwan padyaupai-kizi dono'i iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Aizii abatainaouz ukakuwaapan, tuukii ñdi'itinpan, na'iki ñkian, “Na'iki'oram uikodan wuru'u aitapakaruz, na'iki wuru'u umanawun kida'oraz sha'apainapa-karu? ⁵⁵ Aonaa mooko uruu mani carpenter daniz? Aonaa mooko Mary mani udaro nii? Na'iki aonaa u'ñawuzunao mani James, Joseph, Simon na'iki Judas? ⁵⁶ Aonaa udadakoona'o mani watumainaoz? Na'apa dii mooko uka'iitan pasha'apatan ipai kaikapa kida'ora'a?” ⁵⁷ Uruu idi pidannao to'ora-kizaitapanuz.

Jesus kian ñ'ati, “Ipai na'ia'akan prophet taapa-ka'o umanawunu'o nii, mazan pawizi'i na'iki pairibannao bii'i, aonaa ufaapa-ka'o na'apa.”

⁵⁸ ñmamishidakan idi, aonaa Jesus sha'apatan iriba umanawun kida'o aimakaan na'ii.

14

John Chikaawunuupauzo zowii-ka'o

(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

¹ Na'apain uruu dono King Herod abatan kuwai Jesus dau'u. ² Uruu idi ukian paminka'unao ati, “Uruu John Chikaawunuupauzo wuru'u kakuda'oraz pamawaka-kizi iki. Uruu idi'o wuru'u uka'iitanuz pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan.” ³⁻⁴ Usha'apanum idi una'apanuz Herod zaamata-kidauzonii da'i John, udodoo-kidanuzu na'iki ukaboota-kidanuzu taraa-kizai di'iti. Usha'apanum idi John paradauzonii u'ati u'ñawuzu Philip daiaro Herodias dau'an. Ukiwan u'ati, “Kakinaorii kian kawana'ati, aonaa ukaimanan pumazidan otuma.” ⁵ Herod zowii-kida'aka mani padamata John na'apain, mazan utarian Jewnao ai, ñmishidan idi Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

⁶ Mazan Herod shakatan kamoon konaukii-kida-ka'o dono'o naa, Herodias dani zunaaba konaupan ipai pidannao na'ianao kanaapu ati. Tuukii Herod konaukii-kidanuzo. ⁷ Ukau'an ukowaadan mishi'o nii utaan kanom opishaa nii u'ai. ⁸ Uruu idi okian Herod ati padaro dyuudan kawana'ati na'apam nii okian. “Putaa ñ'ati John Chikaawunuupauzo zowau da'a'a tarapa zo'an.” ⁹ Tuukii king dopia'akan, unyukunuu kasha'oran, mazan utaan idi paparadan o'ati patawaraidanao abatapan pu'u, uruu idi udyuudan naa opishaaniaz taa-ka'o o'ati. ¹⁰ Ukau'an udyuudan naa John kanau dukuta-ka'o

taraa-kizai ii. ¹¹ Udauna'an uzowau na'aka-ka'o paraapa zo'an, na'iki utaa-ka'o o'ati. Uru'u naa ona'akanuzu padaro di'iti. ¹² Udauna'an John tominapa-kidaniinao na'akan naa John nanaa, na'iki idida'anan naazu. Udauna'an ikowaada'anan naa udau'an Jesus ati.

Jesus paan 5,000 pidannao

(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

¹³ Aizii Jesus abatan dauna'an John zowii-ka'o, sariapa umakon na'iki kanawa zo'an, pidan aonaa-kizi itinapu, patominapa-kidaniinao tuma'o pa'idiwaru uaipinan na'ii. Mazan pidannao abata Jesus makon, uruu idi imakon pawizi iki kida, pakidiba ida'an ida'ananuzu unaawa an. ¹⁴ Jesus maaratnan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao. Tuukii ukasha'oran idau'an, na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁵ Uruu wachuupunin utominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati. I'kian u'ati, "Wachuupun naa wuru'u, na'iki amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. Ukau'an pudyuuda'a naa shoman pidannao imako kizi wiizai kida di'iti itorii'an kizi pawanyukunuu nii."

¹⁶ Mazan Jesus kian i'ati, "Aonaa kanom nii imakon di'iki'i. Utaa iwanyukunuu nii."

¹⁷ "Kaina'a wa'ida'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida karikaonan," i'kian u'ati.

¹⁸ Na'iki Jesus kian i'ati, "Ukau'an una'aka da'atizu'u." ¹⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao sakanatan pinid paawa an. Udauna'an Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti utoriinpan. Ukian, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Na'iki udushowan naa kidaz, utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. I'naou'u naa taa iribainao pidannao ati kidaz. ²⁰ Ipai pidannao aroopan abaapa kida. Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ²¹ Na'apaini'oraz aroopainaoz ikoda mani 5,000 daonaioranao na'iki iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao, mazan aonaa iaita-ka'o.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(Mark 6:45-52; John 6:15-21)

²² Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao taraukan kanawa zo'an powaa iti udaru'o karishii baza iti, udyuudan pu'u kapam iribainaoz pidannao. ²³ Udauna'an umakon paba'oran utoriinpa'anan naawaz paawa iti. Paba'oran uchuapadan na'ii.

²⁴ Aizii kanawa ida'anainaoz munapo'o naa imako'okan udaru'o karishii an. Uru'u naa awaru ma'ozaka'o kaawan, uruu idi udaawadaan i'kanawan.

²⁵ Wakanada'anan di'iti Jesus wa'atipan chi'ikapa wunu paawa an patominapa-kidaniinao ida'ati. ²⁶ Itukapankanuz, tuukii itarian u'ai uchi'ikapan idi wunu paawa an. "Wa'ati doronai!" i'kian. I'kadako'okan patarian idi. ²⁷ Upu'a'a naa mazan Jesus parada'akan i'ati. "O'garu wuru'u, aonaa utaria'ana'a o'ai," ukian i'ati. ²⁸ "O'naobanaa," Peter kia'akan. "Pugaru mishi manawun kaiwuru'u, ukau'an pudapada o'garu, o'mako kizi wunu paawa an pu'idi'iti."

²⁹ "Puwa'ati," Jesus kian u'ati. Uru'u naa Peter maaratina'akan kanawa di'iki, umako'okan naa chi'ikapa wunu paawa an Jesus di'iti. ³⁰ Mazan Peter tukapankan naa na'apam ma'ozaka'o awaru toman udaru kida wunu paran, sariapa utariidina'akan. Uru'u naa utipita'ana'akan. Ukadakon Jesus ati patarian idi. "Kadiman o'Naobanaa, pukaminka'uta o'garu," ukian.

³¹ Sariapa Jesus zaamatanuz, na'iki ukian u'ati, "Oo pidan, mapasaka mooko pumishida utapan. Kanom nii mooko aonaa pumishidan kaimanaiman?"

³² Jesus na'iki Peter paidina'akan naa kanawa zo'iti. Sariapa awaru ma'ozaka'oraz mashaada'akan. ³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao taapan uruu umanawunu'o nii. Īkian u'ati, "Mishi'o mishi pugaru Tominkaru Dani."

Jesus kakudan karinainao

Gennesaret ii

(Mark 6:53-56)

³⁴ Īmaaratinan dono'o naa patarauka-kizi iki udaru'o karishii, ĩkaawan Gennesaret Baara ii. ³⁵ Na'iainao pidannao aitapan idi Jesus kaawan, ĩdyuudan paparadan na'an kida'o wiizai kawana'ati, marii kizi pidannao na'akan ipai karinainao Jesus ida'ati. ³⁶ Īdopian Jesus ati, ĩpishaanuzu marii kizi karinainao pishatan ukamichan danoma karikaonan. ĩpai pishatainao ukamichan kakudan.

15

Phariseenao na'iki ĩdokoza-daunnao kakinaori dau'o

(Mark 7:1-13)

¹ Aizii pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao kakinaori dau'u kaawan Jerusalem iki, Jesus ida'ati. Na'iki ĩpishaan uruu. Īkian u'ati, ² "Kanom nii aonaa putominapa-kidaniinao sha'apatan kotua'o wadokoza-daunnao tominapa-kidan kawana'ati waunao? Aonaa ĩchikaan paka'u paaroopan ua'ii wakaduz kawana'ati?"

³ Jesus kian ĩ'ati, "Kanom nii mooko umaizo'atikan Tominkaru Paradan uda'ana'azon idi udokoza-daunnao kaduz karikaonan. ⁴ Tominkaru Paradan kian pu'u padamata, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro.'" Aizii ukian koshan, 'Na'ia'oram pidan dakoopa'o padaru oo padaro, marii uzowii-kao.'† ⁵ Mazan unao, utominapa-kidan pidannao, turuu pidan kian padaru na'iki padaro ati, 'Kaina'a aimaakan o'ida'a o'kaminka'uta-kinaa ni'o unao padamata, mazan Tominkaru ati'o ni'i naa o'taanuzu.' ⁶ Unao aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,' kia'oraz, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. ⁷ Unao taapinpaazonao kaimanainao nii kaikini'! Na'apa'o manawun tawuru'u prophet Isaiah saadaniaz kotua'a naa udau'an. Tominkaru kian,

⁸ 'Di'oraz pidannao, ĩtaapan o'garu umanawunu'o nii

 paparadan ida'an karikaonan,
 mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu o'ai.

⁹ Mazanu'o karikaonan wuru'u ĩmanawuntapanuz o'garu,
 usha'apanum kau'an ĩtominapa-kidani kida
 aonaa o'kakinaori kida'a naa mani.

Mazan pidannao tomani'i naa karikaonan kakinaorii.' "

Kanom manawun oiida'o pidan

(Mark 7:14-23)

¹⁰ Uruu dau'anan Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, "Uabatapa na'iki uaitapa pa'i na'apa'oram o'kian u'ati. ¹¹ Aonaa pidan dyokorautani mani wuru'u oiida'oraz uruu, mazan kanom pidan kodita-kidanaiz padako iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan, kakinaorii kian kawana'ati."

* 15:4 Exodus 20:12 † 15:4 Deuteronomy 5:16

12 Udauna'an utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Puaitapanii pukasharuta'akan Phariseenao nyukunuu puparadan ida'ana'oraz na'apa i'ati?"

13 Jesus kian i'ati, "Ipa paoribai kida aonaa o'daru aokazi ia'o paowanii kida mani, so'ota-karu nii kidaz pa'ishitaba'u tuma. 14 Uruu idi ukau'an aonaa nyukunuupa'ana'a idyaun. Inao tominapa-kidainao, aonaa itupakan kaiman patominapa-kidanii, ishaawunnao idyaun. Aizii bauda'apa'o ishaawun na'akapan dono pamin-ishaawunun, dya'utamaa kida'o nii iwaotan ka'unaru iti."

15 Mazan Peter kian Jesus ati, "Pukainaabata wa'ati na'apa'oram wuru'u pukuwaaz."

16 Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa'o zii mooko umaaitapakan ba'orainao pidannao kawan kapam? 17 Aonaa mooko uaitapan kanom pidan dyokorautanii, utyoodan niizu. 18 Mazan kanom pidan kodita-kidaniaz, uruu pa'an oiida'oraz pidan. 19 Usha'apanum kau'an pidan nyukunuu di'iki'o, ipai oii kida'o sha'apata'zoo-kao: uzowia'azon pidan, uba'orantapa'azon, ukaminshu'uinp'a'azon, ukoidapa'azon, umariidina'azon pairiban dau'u, na'iki udakoomikitina'azon. 20 Na'apa kida'o aimakaan wuru'u oiida'oraz pidan, mazan pidan machikaakan paka'u paaroopan ua'ii, aonaa u'oiidan pidan."

Zunaaba mishidan (Mark 7:24-30)

21 Na'iki'o Jesus makon munapo'o wiizai kida di'ti, munapo'o donoi kida Tyre na'iki Sidon kida di'itinapa. 22 Canaan sanaaba, na'ia'o omashaapan kaawan Jesus ida'ati. Padopian idi okian u'ati, "Naobanai, King David Takaan-daun,† pukamunan-kida o'garu. Oia'o doronai zaamatan o'dani zunaaba, tuukia'ora'a naa kaiwuru'u." 23 Mazan aonaa na'apam Jesus kian o'ati.

Uruu idi utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Pudyuuda omakon wa'ai, usha'apanum kau'an kaina'iki okadakoinaan wadawu'ati."

24 Jesus kian, "Odyuuda-kao Israelitena'o ida'ati'i karikaonan, waziwadinainaoz kaznizonao kawan, aonaa Gentilena'o ida'ati'o mani."

25 Upu'a'a mazan okaawan Jesus ida'ati, sariapa okodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki okian u'ati, "Pukaminka'uta o'garu, Naobanai."

26 Jesus kian, "Aonaa kaiman koraizianna'o wanyukunuu kazata-kao i'ai na'iki ukaboota-kao arimarakanao ati."

27 Sariapa okian u'ati, "Na'apa mishizi, Naobanai, mazan upu'u zii paka'uzatiki taapadan arimarakanao nikan wanyukunui unuba waota'o aroapa-kizai baara iki."

28 Uruu idi Jesus kian o'ati, "Oo zun, umanawunu'o pumishidan. Uruu idi pupishaaniaz, sha'apa'ata-kao nii pu'ati." Na'apain aka odani zunaaba kakuda'akan naa.

Jesus kakudan dau'ana'o iriba pidannao

† 15:22 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

²⁹ Na'iki'o Jesus mako'okan naa, umakopan Galilee Karishiiz danomata, atii uzaidan naawaz iti. Na'ia'a naa usakanatan. ³⁰ Iriba pidannao kaawan u'ida'ati, ina'akan pidannao machi'ika-kainao, ishaawunnao, u'achoonnao,[§] maparadan-ziiwanao, na'iki iriba karinaa-ziiwanao. Īmuudan ĩdyaun Jesus kanaapu iti, na'iki ipai Jesus kakudan ĩdyaun. ³¹ Tuukii pidannao di'itinnan itupakan idi maparadanu'o, paradan naa; achoinao, kaimana'a naa ĩnanaa; machi'ika-kainao chi'ikan naa, na'iki ishaawunnao tukapan naa. Uruu idi tuukii ĩkonaukii-kidan Israelitenao Tominkarun.

*Jesus paan 4,000 pidannao
(Mark 8:1-10)*

³² Uruu dauna'an Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, "Ōkasha'ora-kida ōtukapan wuru'u pidannaouz, ina'an idi idikin-auda'u'u naa kamoō ōtuma. Aizii aonaa kanom ĩnikan ni'i naa. Aonaa turuu ōdyuudan ĩdyaun ĩzamazin pu'u manawun. Panaadon ĩdorautan pakapatin idi'i naa pamakopa-kizi an padapu iti kida."

³³ Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Na'iam nii dii waikodan diri'i'o wanyukunui da'a'a mapidantaka'o amazada ida'a wapaa-kinaa nii wuru'u iriba'oraz pidannao?"

³⁴ Jesus pishaan ĩdyaun. "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?" ukian ĩ'ati. "7 bread na'iki masakauda'u kopaunao sodi kida," ĩkian u'ati.

³⁵ Uru'u naa Jesus dyuudan iriba'oraz pidannao sakanatan imi'i baara an kida. ³⁶ Udauna'an uzaamatan 7 bread na'iki kopaunao sodi kida na'iki utoriinpan udau'an Tominkaru ati. "Kaiman" ukian u'ati. Udushowan kidaz na'iki ūtaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Na'iki ĩnaou'u naa taa iriba'o pidannao ati kidaz. ³⁷ Ipai pidannao aroopan kaimanaiman abaapa kida. Udauna'an utominapa-kidaniinao saabaan wanyukunui wa'akun. Īpaidada 7 dazowan kida. ³⁸ Aroopainaoz na'apain 4,000 daonaioranao aitaakao, iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao mazan aonaa ĩaitaakao. ³⁹ Uruu dauna'an Jesus dyuudan naa pidannao. Uru'u naa upaidinan kanawa zo'iti, na'iki umako'okan naa wiizai Magadan itinapu.

16

*Jesus umanawunun tukapa'azoo-kaō
(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)*

¹ Uruu dauna'an Phariseenao na'iki Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati ĩtiwaa-kidapa'ananuzu. Īaipan usha'apatan umanawunu'o aimakaan pa'ati uaida-kida-kinaa nii ĩ'ati mishi'o Tominkaru di'iki'o wuru'u uruuz. ² Jesus kian ĩ'ati, "Unao, ukian amazada chuupun dono wuza, kaimana'o nii amazada, ukian. ³ Aizii amazada kanadan dono chaapi'iki wuza na'iki kashaba, uruu ukian aona'o nii amazada kaimanan, tuukia'o nii wunu kaina'iki. Uaitapa utupakan amazada sha'apanum ida'an ukainaabatakinaa nii na'apam nii amazada sha'apan. Mazan aonaa uaitapan kai'i kainaabatapanii. ⁴ Kainaoz oiainao pidannao, maizo'ati-kainaoz Tominkaru, Īaipan patukapan umanawunu'o aimakaan sha'apata-kaō, mazan aona'o nii kanom sha'apata-kaō ĩ'ati, soo wuru'u umanawunu'oraz sha'apan prophet Jonah ati."

Udauna'an Jesus mako'okan naa ĩ'ai.

[§] **15:30** u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

*Pidannao kakinao-kaō Phariseenao na'iki Sadduceenao kaduz ai
(Mark 8:14-21)*

⁵ Udauna'an, itaraukan karishii baza iti, tominapa-tinainao manyukunuu-tan pana'akan bread panikan nii. ⁶ Jesus kian i'ati, "Uzaudinapa pa'i Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

⁷ Iparadaakan pa'atiaaka. Īkian, "Wamana'akakan idi'o bread wanikan nii wuru'u ukianuz na'apa."

⁸ Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian. Uruu idi ukian i'ati, "Unao, masakauda'u'o umishidan. Kanom nii ukadakotinan umana'akakan dau'an bread uwanyukunuu nii? ⁹ Aonaa zii uaitapan, aonaa unyukunuitapan tawuru'u, baka'iauda'u'oraz breadnao opaa-kinaaz 5,000 daonaianao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan?"

¹⁰ Oo tawuru'u 7 bread opaa-kinaaz 4,000 daonaianao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan? ¹¹ Na'apa dui manawun aonaa uaitapan, tawuru'u okadakotinanuz, aonaa bread dau'o mani, mazan uzaudin Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

¹² Uruu zii itaitapankan aonaa uaipan mani izaudinpan yeast ai, mazan Phariseenao na'iki Sadduceenao tominapa-kida-kinaa aia'o.

*Peter kowaadan kanom wuru'u Jesus
(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)*

¹³ Jesus makon Caesarea Philippi Baara iti. Na'ii upishaan patominapa-kidaniinao. Ukian i'ati, "Na'apa dui pidannao kian Daonaiaora Aokazi Iki'o dau'an?"

¹⁴ Idako'atinuzu, ĩkian, "Pabi'i kida pidannao kian John Chikaawunuu-pauzo. Ba'orainao kian prophet Elijah. Ba'orainao kian prophet Jeremiah oo ba'oran prophet."

¹⁵ "Unao mani?" ukian i'ati. "Na'apam ukian odau'an?"

¹⁶ Simon Peter dako'atin, ukian, "Pugaru Christ,* Tominkaru Dani, uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan."

¹⁷ "Kaiman konaukia'o pugaru, Simon, Jonah dani. Usha'apanum idi wuru'u mishi'oraz puparadan aonaa na'ia'oram pidan kainaabatanii mani pu'ati, mazan odaru aokazi ia'o aipan ati'o puaitapan. ¹⁸ Ukau'an okowaadan nii pu'ati, pu'uu Peter, kuba kia'o wuru'u, na'iki uruu ida'a'o nii otoman ochoochin, aona'o nii mawaka-karu ka'iitan pasha'apatanuzu. ¹⁹ Otaan nii pu'ati Tominkaru naobanai-tinapa-kizi da'ata-kinao kida, kanom aonaa pukashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kaō aokazi ii. Kanom pukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-kaō niizu aokazi ii."

²⁰ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan patominapa-kidaniinao aonaa kizi ikowaadan pidan ati uruu wuru'u Christ.

*Jesus kakuwaapan
pazowia'azoo-kaō dau'an
(Mark 8:31—9:1; Luke 9:22-27)*

²¹ Uruu na'apain ni'i di'iki'i naa, Jesus sakadan pakowaadan patominapa-kidaniinao ati kaimanaiman na'apam nii pasha'apata-kaō. Ukowaadan i'ati na'apam pamakon nii Jerusalem iti. Na'ia'o nii kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonoa Moses kakinaori dau'u baiaapa-kidan kaziwa'o u'ati, ipataka'utan niizu, na'iki izowii-kidan niizu. Mazan idikinauda'u kamoo udauna'an, ukadishita-kida-kaō nii, kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.

* **16:16** Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²² Jesus kowaadan idi kaikapa'ora'a, sariapa Peter na'aka'akanuz pana'itinapu pairibannao ai, na'iki utowauda'uunuz na'apa'oram ukian kida dau'an, "Aonaa Tominkaru taapadan na'apa, Naobanai, aonaa turuu na'apa'o sha'apan pu'ati," ukian Jesus ati.

²³ Mazan utanawatinan Peter di'iti, na'iki ukian u'ati, "Pu'ati o'ai, Satan. Puawautapan o'garu o'sha'apatinan ai Tominkaru aipan kawana'ati'o. Aonaa putaan punyukunuu Tominkaru dau'u ati'i aimakaan kida dau'an, mazan punyukunuu pidannao sha'apainpan dau'ati'o karikaonan."

²⁴ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kanom da'ana'azo'o o'garu, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, una'akan pacrossannaa,† na'iki uda'anan o'garu. ²⁵ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan aipa'o pamashaapan paipan kawana'ati karikaonan, uwaziwaan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai, mazan na'ia'oram pidan marina'ata'o paaipan kawana'ati'o pamashaapan pada'ana'azon idi o'garu, uikodan nii karikaonanu'oraz mashaapa-karu. ²⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimakaan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. Oo kaina'a sha'a aimakaan powa'a'o uaiapa-kao karikaonanu'o kakupa-karu ai? ²⁷ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii udaru umanawunun ida'an uangelinnao tuma, na'iki uruu dono ukawinipinaatan nii ipai pidannao na'apa'oram i'sha'apainpan kawana'ati. ²⁸ Okowaadan u'ati mishi'o, pabi'i kida unao kadishitapainnaouz da'a'a, aona'o nii umawakan utukapan ua'ii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin unaobanai-tina'anan king nii."

17

Jesus aidan pamanawunun (Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

¹ Aizii 6 kamoo dauna'an, Jesus na'akan patuma Peter na'iki James na'iki u'inawuzu John. Ukau'an una'akan idyaun dokoa'o midukuo paawa iti, pa'idiwaru sodi'i ina'o na'ii. ² Na'ia'a naa patominapa-kidaniinao awun za'a upana'adinan. Uawun baara na'apa kamoo kawan ukanada'akan, na'iki ukamichan baraka'akan na'apa kanada'o kawan. ³ Masha'apakiaka Moses na'iki Elijah aidinan i'ati, ikadakotinan Jesus tuma. ⁴ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Puaipan an, otoman nii idikinauda'u kabaun sodi kida, bouda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati."

⁵ Peter kadakotinan pu'u zii, kanada'o isha'iz bazobatan ipai idyaun, na'iki parada-karu isha'iz bii iki'i kian, "Di'i odani'i, omarainapanii manawun, sha'apatina'o onyukunuu kawana'ati. Uabata na'apam ukian u'ati."

⁶ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan wuru'u parada-karuz, tuukii itarian. Uruu idi ikodoru'ukan na'iki ipazakodinan, i'awun baara imi'i baara iti kida. ⁷ Mazan Jesus wa'ati'ikan i'ida'ati upishatan idyaun, na'iki ukian i'ati, "Ukadishita, aonaa utaria'ana'a." ⁸ Sariapa i'awunuupa'akan, itukapa Jesus paba'orantina'a naa uruu. ⁹ Udauna'an itokapaanan pu'u midukuo iki, Jesus kakinaowan idyaun. Ukian i'ati, "Aonaa pa'i ukowaada'ana'a pidan ati utukapanii dau'an, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishita-kida-kao dauna'an pamawaka-kizi iki."

† 16:24 una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

¹⁰ Udauna'an patominapa-kidaniinao pishaanuzu. Īkian u'ati, "Kanom nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kowaadan Elijah'o nii wuru'u wa'ati'oraz kiwiitapa Christ ua'ii?"

¹¹ Jesus dako'atin ĭdyaun, ukian ĭ'ati, "Mishi'o mishi, Elijah kaawa'o ni'oraz kiwiin uminziwata'anan ipai aimakaan. ¹² Aizii ōkowaadan u'ati, kaawanka'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuz. Mishi'oraiman ĩantamikitanuzu na'apam paaipan kawana'ati. Na'apa'o nii ĩantamikiran Daonaiora Aokazi Iki'o."

¹³ Uruu dauna'an utominapa-kidaniinao aitapankan naa John Chikaawunuupauzo dau'ana'o wuru'u Jesus kadakotinanuz na'apa.

Jesus kakudan daonaiora oia'o doronai zaamatapanii
(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Īkaawan dono'o naa midukuo iki powaa ati iriba'o pidannao ida'ati. Na'ii pidan kaawan Jesus ida'ati, na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati. ¹⁵ Ukian Jesus ati, "Naobanai, pukamunan-kida ōdani ukarinaan mawakaziitapa-karu idi, dikauda'ora'a naa manawun ubaiatan, panaadon kida da'i uwaotan tikazi di'iti o panaadon wunu baoko iti. ¹⁶ Ōna'akanii wuru'u ōdaniz padamata putominapa-kidaniinao di'iti, mazan aonaa ĩturuan pakakudanuz."

¹⁷ Jesus kian, "Unao, kainao pidannao, mamishida-ka'o na'iki pana'iti'o usha'apaapan aimakaan kida. Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan ōna'an utuma? Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan ōtiwainan utuma? Una'aka wuru'u daonaioraz ō'ida'ati." ¹⁸ Udauna'an uru'u naa Jesus dyuudan oia'o doronai koditan mawakaziitapa'o daonaiora di'iki. Sariapa ukoditan daonaiora di'iki, na'iki sariapa ukakudan.

¹⁹ Udauna'an pa'idiwaru'u Jesus tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Kandii ni'o mooko aonaa waka'iitan wakoditakidan wuru'u oia'o doronai?"

²⁰ Uruu idi Jesus kian ĭ'ati, "Umamishidakan idi'o wuru'u. Aizii ōkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan dono mani Tominkaru masakauda'u, duusodi'o uudai kawan, aonaa mani kanom kasha'apanna'o nii usha'apatan. Turuu ukian di'ora'a midukuo ati, 'puzikadin di'iki'i, atii di'iti'i,' uzikadinan nii u'ati wuru'u. ²¹ [Mazan di'oraz kaduz oia'o doronai, aonaa turuu uduyuda-ka'o na'apa, soo karikaonanu'o torinapa-karu na'iki sanadinapapaku ida'an.]"

Jesus kowaadan koshan
pamawakan dau'an

(Mark 9:30-32; Luke 9:43b-45)

²² Uruu dauna'an Jesus na'iki ipai utominapa-kidaniinao baokopatinpan pu'u Galilee Baara ii, ukian ĭ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-ka'o nii pidannao ati. ²³ Īzowian nii uruu mazan idikinauda'u kamo'o dauna'an ukadishita-kida-ka'o nii pamawaka-kizi iki."

Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi.

Jesus kadakotinan tax dau'u

²⁴ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan Capernaum iti. ĩna'ian pu'u pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa Tominkaru Dapu ati'ii kaawan Peter ida'ati, na'iki ĩpishaan Peter, "Na'apa dii punaobanaa, ukawinipinaatauzonii tax Tominkaru Dapu ati?"

²⁵ "Oo, utaa," Peter kian.

* 17:21 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Peter kaawan dono kabaun ati Jesus di'iti, Jesus parada'aka kiwiin. Up-ishaan Peter, ukian u'ati, "Na'apam pu'itiiman Simon, kanomnao ai di'i king-nao zaamaapan tax puraatanna, papidananna ai, oo ba'oran pidanna ai?"

²⁶ "Ba'oran pidanna ai," Peter kian u'ati.

"Ukau'an aonaa kandii nii upidananna taapan tax puraatanna nii," Jesus kian u'ati. ²⁷ "Mazan aonaa kizi wakasharutan İnyukunuu, ukau'an pukobawuupanaka karishii ii. Aizii na'ia'oram kopau puzaamatanii ki-witapa, puda'ata udako na'iki puikodan nii wizi'i'o puraata udako ida'a. Puzaamata wuru'u puraataz na'iki putaa zaamaapauzonao tax puraatan-naa atiz. Uruu idi'o nii wakawinipinaan tax."

18

Kanom umanawunu'o nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii

(Mark 9:33-37, 42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2)

¹ Na'apain uruu dono Jesus tominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki İpishaanuzu. İkian, "Kanoma'o nii umanawunu'o nii manawun pidan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii?"

² Uruu idi Jesus dapadan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz İbii'i.

³ Ukian İ'ati, "Ökowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii uturuudinan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, soo upana'adinan umanawun-tinpan ai, na'iki aonaa utaapınpan atadinapa, na'apa di'oraz koraidaonaa kawanu'u.

⁴ Ukau'an na'ia'oram pidan, di'oraz koraidaonaa kawanu'o, aonaa u'atadinpan, uruu umanawunu'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

⁵ Na'iki na'ia'oram pidan marainpa'o padapaapan kaikapa'o koraidaona'a ögaru dikin ii, dapaapa'o ögaru wuru'u.

⁶ "Mazan na'ia'oram pidan sha'apata-kida'o oia'o wunao sodi kida ati'i, mishidainaoz ögaru, kaiman mani udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruutakao ukanau iki na'iki unaraada-kao paran baoko iti. ⁷ Kasha'ora'o nii manawun wunao baiapanu'u pidannaouz, İsha'apata-kidan idi oia'o pidanna ai. Na'apa'oraz aimaakan kida sha'apatina'o nii, mazan kichana'iki-kia'o nii manawun wuru'u atizu'u pidanz sha'apata-kida'oraz na'apa kida'o. ⁸ Ukau'an puka'u oo pukidiba sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, pudukuta pu'ai kidaz na'iki pukaboota pu'ai kidaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puka'u na'iki bada'ii pukidiba, pukaboota-kao ai ipai puka'u na'iki pukidiba tuma tikazi wu'iti. ⁹ Na'iki puawun sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, puso'ota pu'aiiaz, na'iki pukaboota pu'aiiaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puawun, pukaboota-kao ai ipai dya'utama'o puawun tuma Tubaru'o Tikazi wu'iti.

Di'itinapa-kinai kuwai kaznizo waziwadina'o dau'a

(Luke 15:3-7)

¹⁰ "Ukau'an mishiiman pa'i uzauzin, aonaa ukashada'ana'a wunao sodi kida'a mishidainaoz ögaru. Ökian u'ati kaikapa'a usha'apanum kau'an angelnao awunuutapainaoz İdyaun, karikaonanu'o da'i İtukapauzon ödaru aokazi ia'oraz. ¹¹ [Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin ukazannaata'anan pidanna waziwadina'o.]*

¹² "Na'apam mani pu'itiiman pidan sha'apatinan ka'uza'o 100 kaznizonao idi, bada'apa'o u'uza waziwadinan dono pairibanna ai? Aona'o nii mani

* 18:11 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

uwa'akan zii wunaou'u na'ainaou z na'iki udorota'anan wuru'u waziwad-ina'oraz pairibanna'o ai? ¹³ Ōkowaadan u'ati mishi'o, uikodan dono'o naazu tuukia'o nii ukonaukian wuru dau'ana'a bauda'apa'oraz kaznizo, iriba'o mawaziwadin-kainao dau'ati'o ai. ¹⁴ Na'apa'o kapam ukau'an ōDaru aokazi ia'o, aonaa bauda'apa uaipan wunao sodi kida waziwadinanu'u."

Umin-mishidan sha'apatan an oia'o u'ati

¹⁵ Jesus kian koshan, "Pumin-mishidan sha'apatan dono oia'o pu'ati, puparadanaaka u'ati, mazan soo unao sodi karikaonan. Puparada kizi u'ati usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. Aizii uabatan dono puparadan, puna'akan pu'inawuzu powa'a ati kaimana'o ida'ati wuru'u. ¹⁶ Mazan aonaan an uabata'azon puparadan, puzaamata bauda'apa'a naa oo dya'utama'a naa pidanna'o puna'akan nii putuma u'idi'iti. Uruu na'apa wuru'u dya'utama'o oo idikinauda'u'o pidanna'o aidan nii pakowaadan ida'an mishi'o wuru'u puparadan usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. ¹⁷ Aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan, pukowaada baokopa pumin-mishidanna'o ati. Mazan aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan putaapa uruu na'apa putaapan kawan mamishida-ka'o Tominkaru oo zaamaapauzono tax puraatanna'a kawan."

¹⁸ "Ōkowaadan unao ati mishi'o: Kanom aona'o unao kashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-ka'o aokazi ii. Kanom ukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-karu niizu aokazi ii. ¹⁹ Ōkowaadan u'ati koshan: Na'apainim dya'utama'o unao, una'apatan an unyukunuu na'apa kida utoriinapa kizi dau'an da'a'a imi'i baara'a, ōdaru Tominkaru sha'apatan nii u'atizu. ²⁰ Usha'apanum kau'an na'ian dya'utama'o oo idikinauda'u'o baokopatinpainao ĩmishidan idi ōgaru, na'ia'o nii Ōgaru ĩtuma."

Pidan mawinipinaatapainao dau'a'o

²¹ Udauna'an Peter wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ukian Jesus ati, "Naobanai, na'apauda'um nii ōpowa'atan kida ōmarina'atan ō'inawuzu sha'apatanii oii kida'o ō'ati? Atii 7 di'iti?"

²² Jesus dako'atinuzu, ukian u'ati, "Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-ka'o kawana'ati.†

²³ "Ukau'an kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king pishainan kawan papoitorunao ai ĩmawinipinaatapanii kida dau'an.

²⁴ Usakada'akan ana'a naa papishainpan, bauda'apa'o upoitoru na'aka-ka'o u'ida'ati dobata'o manawun puraata umawinipinaatapanuz. ²⁵ Wuru'u upoitoru aonaa upuraatan turuan ukawinipinaatan wuru'u umawinipinaatapaniaz. Uruu idi king dyuudan naa usellii-ka'o paudaiaro na'iki paudainao tuma, na'iki ipai usha'apauz kida, umawinipinaatapanii kawinipinaatapani'o ni'i naa. ²⁶ Sariapa udopian kowas wuru'u upoitoruz, uruu idi ukodoru'ukan uawun baara imi'i baara iti king kanaapu ati. 'Puzaudapa'a naa zii shoman, ōkawinipinaatan nii zii ipai ōmawinipinaatapanii kidaz,' ukian u'ati. ²⁷ Una'apan idi king kasha'ora-kidanuz, uruu idi umarina'atan naa umawinipinaatapanii kida, na'iki kaiman utaapadan umakon naa padapu iti.

²⁸ "Aizii na'iki'o umako'okan wuru'u upoitoruz, uikoda pamin-kaudinan mawinipinaatapa'o paugaru, aonaa dobata'o manawun mani. Uzaa-matanuz na'iki udyukuruutanuzu, 'Pukawinipinaata ō'ati pumawinipinaatapanuz ōgaru,' ukian u'ati. ²⁹ Uruu idi umin-kaudinan dopian kowas, ukodoru'ukan ukanaapu ati. Ukian, 'Puzaudapa'a naa zii shoman,

† 18:22 Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-ka'o kawana'ati: Greek paradan ida'an, 7 times 70 kii.

ōkawinipinaatan nii pugaru.’³⁰ Aonaa mazan arawu nyukunuu na'apanu'u. Mishi'oraiman ukaboota-kidan naa pamin-kaudinan taraa-kizai iti, atii upaian dono zii pakawinipinaatan pamawinipinaatapanii.

³¹ “Ba'orainao poitoruinao tukapan idi usha'apatan na'apa'o, tuukii inyukunuu kasha'oran. Uruu idi imakon King di'iti na'iki ikowaada king ati ipai aimaakan usha'apatanii kida dau'an.³² Udauna'an King dapada-kidan wuru'u poitoruiz. King kian u'ati, 'Pugaru dikauda'o poitorui. Ōmarina'ata pu'ai ipai pumawinipinaatapanii ō'ai, pudopian idi puparadan ō'ati.³³ Aonaa mooko pukasha'ora-kidan pumin-kaudinan kapam, ōkasha'ora-kidan kawan pugaru?’³⁴ King to'oran tuukii, uruu idi ukaboota-kidan wuru'u poitoruiz taraa-kizai iti, na'ii upataka'uta-kaao atii ukawinipinaatan ipai pamawinipinaatapanii.”

³⁵ Udauna'an Jesus kian, “Na'apa'o nii ōdaru aokazi ia'oraz sha'apatan ipai unao ati, umamarina'atakan dono unyukunuu ii u'inawuzu sha'apatanii dikauda'o u'ati.”

19

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai (Mark 10:1-12)

¹ Aizii Jesus ipaian dono'o naa pakakuwaapan na'ii, umakon naa Galilee Baara iki, Judea Baara iti, Jordan Wa'o baza itinpu'u di'itinapa. ² Na'ii iriba pidannao da'ananuzu na'iki ukakuda karinainao na'ii. ³ Pabi'i kida Phariseenao wa'atin u'ida'ati itiwaa-kidapa'ananuz. Īpishaanuzu kaikapa'a: “Wakakinaorinaa taapada daonaiora muudan paudaiaro na'apa'oram dikin ii karikaonan?”

⁴ Jesus dako'atin Īdyaun, ukian, “Aonaa mooko uaitauzon Tominkaru Paradan saada-kariwaiz tawuru'u ukianuz, usakadin-kizi iki Tominkaru toman daonaiora na'iki zun. ⁵ Na'iki Tominkaru kian, ‘uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Ukau'an dya'utamainauz, bauda'apatinan nii.’ ⁶ Uruu idi aonaa dya'utama'ora'a naa mani Īdyaun, mazan bauda'apa'ora'a naa. Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

⁷ Phariseenao pishaan Jesus koshan. Īkian, “Kanom nii Moses kakinaori, kashaapan daonaiora muudan paudaiaro pasaadan ida'an muudaaka-karu kaaritannaa?”

⁸ Jesus dako'atin, ukian, “Moses kashaapan umuudan udaiaronao, usha'apanum kau'an kasha'apannaa u'ati utominapa-kida-kinao ukashadamikin idi, mazan usakadin-kizi iki, aonaa Tominkaru kashaapan na'apa'o. ⁹ Ōkowaadan u'ati, na'ia'oram unao muuda'o paudaiaro omashaapan pu'u kaiman utuma, udauna'an ukauaiaron ba'oran zun idi, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan ida'an.”

¹⁰ Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Una'apan idi kaikapa'a daonaiora kaudaiaron dau'an, kaiman zii mani aonaa kaudaiaro-karu.”

¹¹ Jesus dako'atin Īdyaun, ukian, “Aonaa pidan nyukunuu na'apan ipai pamashaapa'azon dau'u na'apa, kaiwuru'u uparadan kian kawana'ati, soo wunaou'u Tominkaru taaniaz i'ati Īturuuda-kinnaa nii, pamashaapan maudaiaro-daun. ¹² Pabi'i kida daonaioranao, aonaa ĩkaudaiarouzon, usha'apanum kau'an na'apa'o karikaonan ĩtominan makuuta-kariwai kawanu'o Īdyaun pashakatan di'iki'o; ba'orainao, ĩmakuuta-kaao idi'o aonaa ĩkaudaiaron; ba'orainao, ĩkaudina'azon idi pa'an karikaonan Tominkaru ati. Kanom mashaapa'azon na'apa, marii umashaapan na'apa.”

Jesus na'iki koraiziannao daua'o
(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

¹³ Udauna'an pidannao na'akan duusodi kidainao koraiziannao Jesus ida'ati ñaipan upishatan ðyaun, na'iki utoriinapa-kidan ðyaun. Mazan Jesus tominapa-kidaniinao mashaatan pidannao na'akainaouz ðyaun.

¹⁴ Una'apan pu'u mazan Jesus kian, "Marii koraiziannao wa'atin ð'ida'ati, aonaa umashaata'ana'a ðyaun, usha'apanum kau'an ñao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panyukunuu naobanaa nii." ¹⁵ Ukau'an upishatan naa ðyaun, na'iki utoriinapa-kidan ðyaun. Udauna'an umakon naa na'iki.

Jesus kakinaopan daua'o
(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶ Baukapaiman pa'ina'o daonaiora kaawan Jesus ida'ati. Ukian, "Tiichaa, kanom kaimana'o ðsha'apatan nii ðikoda-kinaa nii karikaonanu'o kakupakaru?"

¹⁷ Jesus kian u'ati, "Kanom nii pupishaan ðgaru kaimana'o dau'an? Kaina'a buda'apa kaimana'o, soo Tominkaru. Puaipan dono karikao-nanu'o kakupa-karu, puizo'ati Tominkaru kakinaori kida."

¹⁸ "Na'ia'oram kakinaorii kida," daonaiora kian.

Jesus dako'atin, ukian u'ati, "Aonaa puzowia'ana'a pidan, mana'a puba'orantapa'ana'a, aonaa pukoidapa'ana'a, aonaa pumariidina'ana'a, ¹⁹ pumarainapa pudaru na'iki pudaro, na'iki pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpinan kawan."

²⁰ "Õkoraidaanaan iki'o ipai ðizo'atin uruu kida kakinaorii. Kanoma'a naa ðsha'apata powa'a?" pa'ina'o daonaiora kian.

²¹ Jesus kian u'ati, "Puaipan dono mishi'o pukaimanan, pumako pusel-liinaka ipai pusha'apauz putaa kizi upuraatannaa pataka'utinainao ati. Na'apa kasha'apauzi'o nii pugaru aokazi ii. Na'iki puda'ana'a naa ðgaru." ²² Aizii wuru'u pa'ina'o daonaiora abatan Jesus kian kaikapa'a, tuukii ukasha'oran umakon na'iki, usha'apanum kau'an umanawunu'o ukasha'apauzin wuru'u uruuz.

²³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Õkowaadan u'ati mishi'o: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-ka'o. ²⁴ Õkian powa'a koshan u'ati: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-ka'o, camel ka'iitan ai pamorotan akosa awun shaawata."

²⁵ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii manawun ði'itinpan. Uruu idi ðkian, "Kanoma'o nii mooko turuu ukazan-naatinan?"

²⁶ Sariapa Jesus awunuupa'akan ð'idi'iti, na'iki ukian ð'ati, "Kaiwuru'u kasha'apanna'o pidan ati, mazan Tominkaru ati aonaa na'ia'oram aimakaan kasha'apanna'o nii."

²⁷ Uruu dauna'an Peter paradan, ukian, "Putukapa, ipai wawa'akan waaimakaanutu kida wada'anan idi pugaru. Aizii kanoma'o ni'i naa waikoda wa'ati?"

²⁸ Jesus kian ð'ati, "Õkian u'ati mishi'o: Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunu'o nii unaobanai-tinan diina'iti'i amazada pa'inaada-ka'o dono'o naa. Na'apain uruu dono unao, 12 da'andpainaouz ðgaru, naobanaitina'o nii kapam. Na'iki ukazowautapan nii 12 Israel dani-daunnao donozinaa kida. ²⁹ Aizii ipai pidannao wa'akainao padapu, wa'akainao pa'inawuzunao oo padadakoona'o, wa'akainao padaru oo padaro oo paudainao oo pazakapun pada'anan idi ðgaru, taa-karu nii ð'ati powa'a'o

zii udiri'in, pakasha'apauzin ai aka kiwiitapa. Na'iki karikaonanu'o nii ĩmashaapan Tominkaru tuma. ³⁰ Mazan iriba pidannao umanawunu'o ĩtaapaka-kao kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapaka-kao umanawunu'o nii. Na'iki pidannao aona'o ĩtaapaka-kao umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapaka-kao pa'an."

20

Kapaoriba'o kawinipinaanatan daua'o papoitorunao

¹ Jesus kian koshan, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kapaoriba'o naobanai kawan, mako'oraz chaapi'ikiiman upidanaapa'anan kaudinainao ni'o dau'an pa'ati. ² Ukowaadan papoitorunao ati pakawinipinaanatan nii ĩdyaun bauda'apa wizi'i'o puraata,* bauda'apa'o kamoo kaudin-karu kawana'ati. ĩnyukunuu na'apan idi, uru'u naa udyuudan ĩkaudina'anan papaoriba grape baawu iti. ³ Udauna'an 9 o'clock umakon koshan, uikoda market ĩi baokoinao daonaioranao kadishitapan, aonaa kanom ĩsha'apaapan. ⁴ Uruu idi ukian ĩ'ati, 'Umako ukaudina'an ōpaoriba baawu iti. Ukaudinanan kawana'ati'o nii ōkawinipinaanatan unao.' Ukau'an ĩkaudina'anan naa u'ati. ⁵ Aizii sakitapa kamoo na'apa koshan usha'apatan. Udauna'an 3 o'clock, na'apa koshan. ⁶ Udauna'an 5 o'clock, umakon naa koshan market iti. Kaina'a zii uikodan pidannao na'ii, aonaa kanom ĩsha'apaapan. Sariapa upishaan ĩdyaun, 'Kanom nii una'an da'a'a bauda'apa kamoo? Aonaa ukaudina'anan?' ⁷ ĩkian u'ati, 'Aonaa mazan kanom zaamatan waunao kaudina'ana'o nii.' Uruu idi ukian ĩ'ati, 'Ukau'an umako ukaudina'an ō'ati ōpaoriba baawu ĩi.'

⁸ "Aizii kamoo tipitanin kapaoriba'o kian pafoomaanatan ati, 'Pudapada'ana kaudinainao da'ati'i wakawinipinaanatan kizi'i naa ĩdyaun. Kiwiitapa'o nii wakawinipinaanatan dawu'itiiniinao ĩsakadan pakaudinanan, na'iki waipaianan nii kiwiitapainao ĩsakadan pakaudinanan di'iti.' ⁹ Aizii kaudinainao 5 o'clock di'iki, kiwiin ĩkawinipinaanataka-kao. Bauda'apa wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan. ¹⁰ Ukau'an kiwiitapainao ĩsakadan pakaudinanan zauda-kidan dobata-kida'o nii pakawinipinaanataka-kao makaudin-kainao ai bauda'apa kamoo. Mazan na'apa kida kapam ĩkawinipinaanataka-kao, bauda'apa wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan.

¹¹ "Pazaamatan dauna'an papuraatan, ĩparada-paradaapan ĩto'oradinan kapaoriba'o ati. ¹² ĩkian u'ati, 'Dawu'itiiniinao ĩkaudinanan masakauda'u'o ĩkaudinanan, bauda'apa hour sodi, mazan waunao bauda'apa kamoo wakaudinanan wabaiaapan wiicha'o kamoo, mazan upu'u zii pukawinipinaanatan ĩdyaun na'apa kida manawun waunao kawan.' ¹³ Kapaoriba'o kian bauda'apa'o ati, 'Ōpaonarua, aonaa ōkoidapan pugaru, puna'apatanii punyukunuu ōkawinipinaanata'azon dau'an pugaru bauda'apa wizi'i'o puraata bauda'apa'o kamoo. ¹⁴ Pumako'o naa pudapu iti, kaina'a'ana naa puzaamatan pupuraatan. Ōaipan kawana'ati'o ōkawinipinaanatan dawu'itiini'oraz ĩkaudinanan, na'apa ōkawinipinaanatan kawan pugaru. ¹⁵ Aonaa turuu mooko ōsha'apatan ōpuraatan na'apam ōaipan kawana'ati? Ōo pukishauzin ōkawinipinaanatan idi kaiman wunaou'u dawu'itiiniinaouz ĩkaudinanan? "

¹⁶ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an, "Pidannao aona'o ĩtaapaka-kao umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapaka-kao.

* 20:2 wizi'i'o puraata: Greek paradan ida'an udakota-kao denarius.

Na'iki pidannao umanawunu'o itaapa-kae kai, diina'iti'i aona'o nii itaapa-kae umanawunu'o nii.”

Idikinautan Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan

(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

¹⁷ Aizii Jesus makon naa Jerusalem iti. Pamakopa-kizi an udapadan wuru'u 12 patominapa-kidaniinaouz pana'itinapu ba'orainao pidannao ai, na'iki ukian i'ati. ¹⁸ “Wamakon wuru'u Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kae patarubanao ati, faadaanao zowaunaanaouz, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u. Na'iki itaan nii uruu zowii-karu nii, ¹⁹ na'iki udauna'an itaan nii uruu Gentilenaou[†] ati. Inaou'o ni'i naa dakoapa uruu, pabankiitanan ida'an udau'an na'iki iba'izian nii tuukii uruu. Udauna'an itaukan nii uruu cross di'iti na'iki umawakan nii, mazan idikinauda'utan kamoo dauna'an, Tominkaru kadishita-kidan nii uruu kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.”

Daroi pishaan Jesus oaipan usha'apatan paaiapanii

(Mark 10:35-45)

²⁰ Uruu dauna'an James na'iki John daro, Zebedee daiaroz, kaawan paudainao daonaioranao tuma Jesus ida'ati. Sariapa okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu ati. Opishaanuzu, oaipan usha'apatan paaiapanii.

²¹ Jesus kian o'ati, “Kanom puaiapan osha'apatan pu'ati?”

Sariapa okian u'ati, “Oaipan pusakanata-kidan di'oraz odainaou'u naobanai nii punaobanai-tinan dono. Marii pusakanata-kidan bauda'apa puidiwa'ora antanapu, na'iki ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

²² Jesus tanawatinan daonaioranao na'iki idaro di'iti. Ukian i'ati, “Aonaa uaitapanii dau'ana'o mani wuru'u upishaanuz ogaru. Uka'iitan nii mooko wuru'u obaiaapan ni'oraz?”[‡]

“Oo, waka'iitan nii,” ikian u'ati.

²³ Jesus kian i'ati, “Mishi'o nii ubaiaapan obaiaapan ni'oraz. Mazan kanoma'o nii sakanata odiwa'ora antanapu na'iki oashabaron antanapu, aonaa turuu osha'apatan, mazan odaru aokazi ia'o minziiwata-kidani wuru'u sakanata-kizaiz pazaamataniinao ati.”

²⁴ Aizii 10 ba'orainao utominapa-kidaniinao abatan na'apa'oraz dau'u, tuukii ito'oran dya'utamainao ati, makonkainao padaro tuma. ²⁵ Uruu idi Jesus dapadan baokopa idyaun na'iki ukian i'ati, “Uaitapanii na'apam ba'oran pidannao zowaunaanao, mamishida-kainao Tominkaru, waranuitapan papidanannao inaobanai-tinpan ida'an i'ati. ²⁶ Mazan unao, aonaa umashaapa'ana'a na'apa, mishi'oraiman kanom aipa'o panaobanai-tinpan, marii ukaudinan unao ati paitorui kawan. ²⁷ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii upoitortitapa-kidinan ipai pidannao ati. ²⁸ Na'apa Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitortitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazanaata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an.”

Jesus kakudan

dya'utam ishaawunnao

(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

²⁹ Ba'oran dono Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon dono'o naa Jericho iki, iriba pidannao makon Jesus dawu'ati. ³⁰ Aizii na'apain

[†] 20:19 Gentilenaou: pidannao pana'ao Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. [‡] 20:22 Uka'iitan nii mooko wuru'u obaiaapan ni'oraz? oo “Uka'iitan nii mooko utuzan wuru'u otuzan ni'oraz baiaianapa-karu koopo wazoo?”

na'ii dya'utam ishaawunu'o daonaioranao sakanatapan dunapo daawa ii. Īabatan idi Jesus dobatapan kowaada-ka'o, uruu idi ikadakon. Īkian, “David Takaan-daun,[§] waNaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³¹ Sariapa pidannao towauda'uan ĩdyaun, ĩdyuudan ĩmashaadinan, mazan powa'a zii manawun ikadakon diiwa'o ida'an. Īkian, “David Takaan-daun, wanaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³² Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i, na'iki udapadan ĩdyaun pa'ida'ati. Upishaan ĩdyaun, ukian, “Kanom uaipan osha'apatan u'ati?” ³³ Īkian u'ati, “Wanaobanaa, waaipan pusaabaan waawun watukapa kizi.” ³⁴ Jesus kamunan-kida ĩdyaun, uruu idi upishatan ĩawun kida. Sariapa ĩtukapa'akan amazada, na'iki ĩmakon naa Jesus tuma.

21

Jesus konaukii-kida-ka'o ukaawan dono Jerusalem ati (Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao maonapatan naa Jerusalem iti, ĩkaawan Bethphage iti, wiizai Olive Naawa ia'oraz. Na'iki'i naa udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao pa'ua'ati. ² Ukian ĩ'ati, “Umako wakanaapu ia'oraz wiizai di'iti. Na'ia'o nii uikodan ko'idinpa'o chaakashi,* kain'a'a'o nii odani ko'idinpa'o kapam odazaba'a. Ubuzuuta ĩdyaun na'ii, udauna'an una'akan ĩdyaun o'ida'ati. ³ Pidan pishaan an unao kanom nii una'akan ĩdyaun, ‘Naobanai aipan ĩdyaun,’ ukii u'ati. Sariaapa'o nii utaapadan una'akan ĩdyaun.” ⁴ Na'apa'oraz Tominkaru prophetin kuwaa mishiin-kina'a naa. Ukianuz:

⁵ “Pukowaada Zion iainao pidannao[†] ati.

‘Utukapa king, unaobanaa, wa'atin u'ida'ati.

Aonaa u'atadinpan, chaakashi baruu an uwa'atin,
pa'ina'o chaakashi uzaidapan.’ ”

⁶ Udauna'an tominpainao, udyuudaniinaouz makon, na'iki ĩsha'apata ipai na'apa Jesus dyuudan kawana'ati. ⁷ ĩna'akan chaakashi paudani tuma, na'iki ĩtaan pakamichan kida utabanaa nii, uru'u naa Jesus zaidanuzu.

⁸ Iriba pidannao, makopainao Jesus tuma, kadamaradan pakamichan kida dunapota. Ba'orainao dukutan pu'u atamun waoda kaanaba sodi kida'a, ĩmuudan kidaz dunapota Jesus mako kizi nii. ⁹ Iribainauz pidannao makopainao u'ua'ati, na'iki udawu'ati, kadakoinaan konaukii diiwa'o ida'an. Īkian,

“Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun dau'an.

Marii Tominkaru kaimanan, di'oraz Naobanai ati'o,

kaawa'oraz uaipan kawana'ati.

Wakonaukii-kida Tominkaru aokazi ia'oraz.”

¹⁰ Jesus morotan dono'o naa Jerusalem iti, tuukii na'ainao pidannao di'itinpan udau'u. Uruu idi ikian Jesus dau'an, “Kanom wuru'u uruuz?”

¹¹ Sariapa Jesus tumainao kian ĩ'ati, “Jesus wuru'u, uruu Nazareth san, Galilee Baara iki'o prophet.”

Jesus makon Tominkaru Dupu iti (Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

[§] **20:30** David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauta'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * **21:2** chaakashi: English ida'an, donkey. † **21:5** Zion iainao pidannao: Jerusalem sannao, oo ipai Israelitena'o.

12 Udauna'an Jesus kaawan Tominkaru Dapu iti. Na'ii uwaataabi'ian selliipainao kida uzainao na'iki toriipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan[†] kida, na'iki selliipainao wakokoonao taba kida. 13 Ukian i'ati, "Tominkaru Paradan saadinpa'o kian, 'Ōdapu dakota-kaonoo nii toriina-pa-kizai dapunaa nii, madaunao unao ukaiwaapanuzo koidimikinao dizinapa-kizi nii.'"

14 Na'ii Tominkaru Dapu ii, ishaawunnao na'iki machi'ika-kainao kaawan Jesus ida'ati. Ukakuda ipai i'dyaun. 15 Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii i'to'oran na'iki ikashanau-kidan Jesus patukapan idi Jesus sha'apatan konaunama'o na'iki umanawun kida'o aimakaan, na'iki paabatan idi koraizianna kadakoinpan Tominkaru Dapu ii aka. "Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun[§] dau'an," i'kian.

16 Uruu idi i'pishaan Jesus. I'kian, "Puabatanii na'apa'oram koraizianna kadakoinpan pudau'an?"

"Oo, ōabata," Jesus kian i'ati. "Aonaa mooko uaitauzon na'apa'o dau'u Tominkaru Kaaritan ida'a? Ukianuz, 'Putominapa-kidani koraizianna sodi kida aitapa'o nii pakonaukii-kidanuz.'"

17 Uruu dauna'an umakon naa i'ai, umakon na'iki patominapa-kidaniinao tuma uda'awu'anan Bethany iti.

*Fig kadunaa mawakan
(Mark 11:12-14, 20-24)*

18 Ba'oran chaapi'iki Jesus kiwan naa patominapa-kidaniinao tuma Jerusalem iti. Pakiwapa-kizi an uzamazin naa. 19 Utukapa fig kadunaa dunapo daawa ii. Sariapa umakon na'iti utukapa'azon ukaakan, mazaan aonaa bauda'apa uikodan u'aka, soo uanaba pa'idiwaru. Uruu idi ukian fig kadunaa ati, "Aizii marii aonaa na'apainim pukaakauzon powa'a." Una'apan idi, masha'apakii fig kadunaa mariri'ikan na'iki umawakan naa. 20 Kaimanaiman utominapa-kidaniinao tukapan na'apam atamun mawaka'akan kadimana'o ida'an, na'iki tuukii i'di'itinpan udau'u. Uruu idi i'pishaan Jesus. I'kian u'ati, "Na'apa'oran naa fig kadunaa mawaka'akan kadimana'o ida'an manawun?"

21 Jesus kian i'ati, "Ōkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan an kaimanaiman, aonaa umamishidakan bii an mani, uka'iitan nii usha'apatan powa'a zii ōsha'apata'aka nii ai. Turu'o nii ukian midukuo ati, 'Midukuo, puzikadin di'iki'i paran baoko iti.' Na'apa'o nii usha'apatinan u'ati. 22 Ukau'an taa-karu nii u'ati upishaanii utoriinpan ida'an Tominkaru ati, umishidan an ōgaru."

*Jesus pishaa-kaonoo aipan ati'o usha'apaapan aimakaan kida
(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)*

23 Aizii Jesus kaawan naa powaa ati Tominkaru Dapu iti. Utominapa-kidan pu'u pidanna na'ii, faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaawan na'iti u'idi'iti. I'pishaanuzo, i'kian, "Kanom aipan ati'o pusha'apatan kaikapa'oraz aimakaan kida'a? Kanom dyuudani pusha'apatan na'apa kida'o?"

24 Jesus kian i'ati, "Ukowaada ō'ati bauda'apa'o aimakaan dau'u ōpishaan an unao. Ukowaadan an ō'ati, ōkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'i ōsha'apatanuzo na'apa kida'o aimakaan." 25 Uru'u naa Jesus pishaan

[†] 21:12 miisa: English ida'an, table. [§] 21:15 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

īdyaun. Ukian ī'ati, "Kanom aipan ati'i John chikaawunuupauzon pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidannao aipan ati'o?"

Sariapa īparadan pa'atiaaka kida Jesus pishaanii dau'an. Īkian, "Wakian dono u'ati Tominkaru aipan ati'o John chikaawunuupauzon pidannao, sariapa'o nii ukian wa'ati, 'Kanom nii mooko aonaa umishidanuzu.' ²⁶ Aizii wakian an 'pidannao aipan ati'o,' mazan watarii panaadon pidannao sha'apatan nii waunao dikauda'o ida'an, usha'apanum kau'an ipai pidannao mishidani John, Tominkaru prophetin uruu." ²⁷ Uruu idi ĩkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan," ĩkian.

Jesus kian ī'ati, "Ukau'an aona'o nii ōkowaadan u'ati kanom aipan ati'o ōsha'apaapan di'oraz aimaakan kida'a."

Di'itinapa-kinai kuwai dya'utama'o daniinao dau'o

²⁸ "Na'apam u'itiiman," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan, dya'utama'o udainao daonaioranao. Umakon kiwiini'o paudani di'iti, na'iki ukian u'ati, 'Ōdani, pumako pukaudina'an aizii ōpaoriba grape baawu iti.' ²⁹ Udani dako'atin uparadan. Ukian, 'Aonaa ōkaudina'azon.' Mazan udauna'an udi'itinpan sariapa upana'adan panyukunuu, uru'u naa ukau-dina'anan padaru paoriba grape baawu iti. ³⁰ Aizii udaru makon naa udawu'ichan di'iti'i naa. Na'apa koshan udyuudanuzu. 'Ōmakon nii ōkaudina'anan,' ukian pa'an padaru ati. Mazan upu'u, aonaa umakon ukau-dina'anan. ³¹ Na'ia'oram udani u'itiiman sha'apata'o padaru aiapanii?"

"Kiwiini'o udani usha'apata padaru aipan kawana'ati," ĩkian u'ati.

Jesus kian ī'ati, "Ōkowaadan u'ati mishi'o, zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki zunnao kaminshu'u-shorona,* kiwiita'a naa īdyaun unao ai Tominkaru naobanai-tinan di'iti. ³² Usha'apanum idi John Chikaawunuupauzo kaawankan, utukapa-kidankan na'apam tanawatinkaru mashaapakaruru kaimana'o di'iti Tominkaru ati, upu'u aonaa umishidanuzu. Mazan zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki zunnao kaminshu'u-shorona, ĩmishida uruu pa'an. Unao, utukapan pu'u zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki zunnao kaminshu'u-shorona tanawatinan pa'oi'an ai, mazan upu'u zii aonaa utanawatina'azon u'oi'an ai."

Dikauda'o pidannao taapa'o grape baawu

(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

³³ "Uabata ba'oran di'itinapa-kinai kuwai koshan," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan paowan paoriba grape baawu pa'amazadati di'ii. Ukorarata awauta wuru'u papaoriba baawuz. Udauna'an ukichadan ka'unaru dadara'o baara'a, grape uu sararoo-kizinao nii. Udauna'an utoman dokoa'o kabaun grape baawu watchmantapa-kizinao nii. Udauna'an utaan naa grape baawu pidannao ati, īawunuutapa kizi zii u'atizu. Uru'u naa umakon naa ba'oran wiizai iti.

³⁴ "Grape ozokan kawana'ati'i naa, udyuudan papoitorunao wunao di'iti'i awunuutapainouz papaoriba grape baawu, īna'anan naa uka'idiwaunkinaa nii papaoriba aka winipinaa idi. ³⁵ Mazan uzaamataniinaouz awunuutapa'o nii papaoriba grape baawu zaamatan upoitorunao, ība'iziautapa bauda'apa'o, īzowii ba'oran, na'iki ībowautapa kuba idi ba'oran. ³⁶ Udauna'an udyuuda papoitorunao na'iti ī'di'iti koshan. Powa'a zii īriban kiwiitapa'o padyudaniinao ai. Na'apa kiwiitapa'o kawan koshan awunuutapainao upaoriba baawu sha'apatan īdyaun.

* **21:31** zunnao kaminshu'u-shorona: ĩnao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

37 “Dawu'itin, uduyudan naa paudani i'idi'iti. Ukian paudani dau'an, i'imanawuntapan nii pa'an o'dani.’

38 “Mazan awunuutapainao upaoriba baawu tukapan kapaoriba'o dani'i naa kaawan pa'lida'ati. Sariapa ikian, ‘Di'i naa kapaoriba'o dani. Uru'o nii wuru'u kaidiwau'oraz padaru di'iki upaoriba baawu idi. Baushaa, wazowii uruu, wazaamata kizi wuru'u u'idiwau ni'oraz.’ 39 Uruu idi i'zaamata'akan na'iki i'kozoota'akanuz paoribai baawu iki, na'iki i'zowian naazu.

40 “Aizii kapaoriba'o kaawan dono'o naa powaa ati, na'apam nii usha'apatan pazaamataninao awunuutapa'o nii papaoriba baawu?” Jesus kian.

41 Kazowautapainao pidannao dako'atin Jesus paradan. I'kian, “Up-ataka'utan nii na'iki uzowian nii wuru'u oiainaouz pidannao. Udauna'an utaan nii papaoriba baawu ba'oran pidannao ati, kaimana'o nii pa'an i'awunuutapanuzu. I'naou'o ni'i naa kaiman i'taan u'idiwau nii upaoriba aka di'iki, upaoriba kaakan dono.”

42 Jesus kian i'ati koshan, “Aonaa mooko uaitauzon saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'orazu'u?

‘Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
madiwautapa-ka'oraz i'tukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba
ipai ba'oran kubanao ai.

Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,
umanawunu'oraz utukapa-ka.o.†

43 “Ukau'an o'kowaadan u'ati, kazata-kaoo nii uwiizi ni'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki utaa-kaoo nii pidannao ati kaimanainaoz i'sha'apainpan Tominkaru aipan kawana'ati. 44 [Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'idon.”]‡

45 Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao abatan Jesus kowaadan kuwai kaikapa'a, iaitapa wuru'u kuwai kidaz inao dau'ana'o wuru'u. 46 Uruu idi i'tiwaan pazaamatanuzu, mazan tuukii i'tarian pidannao ai, usha'apanum kau'an pidannao kian Jesus dau'an, Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

22

King taapan aroapa-karu paudani mazidan ati (Luke 14:15-24)

1 Udauna'an Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an koshan pidannao ati. Ukian. 2 “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king minziiwata-kidan kawan umanawunu'o aroapa-karu paudani mazidan ati. 3 Aizii aroapa-karu kamoond dono'o naa, uduyudan naa papoitorunao dapada-kariwainao pidannao di'iti i'wa'ati kizi'i naa aroapa-karu ida'ati, mazan aonaa i'wa'ati'izon. 4 Uruu idi uduyudan ba'oran papoitorunao dapada-kariwainao di'iti koshan. Ukian papoitorunao ati, ‘Ukowaadanka'a naa dapada-kariwainao ati, ipai'i naa o'minziiwa-kidan aroapa-karu da'a'a. O'zowii-kida'a naa kakiwin kida'o o'uza tapi'izanao, ukau'an marina'a naa i'wa'atin kadiman.’ 5 Ukowaada-kaoo'a naa dapada-kariwainao ati, mazan aonaa i'taan panyukunuu ati padapada-kaoo. Usha'apanum idi kaina'a i'sha'apata'azonii kida pa'ati: bauda'apa'o

† 21:42 Psalm 118:22-23 ‡ 21:44 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

mako'ozon pazakapun iti; ba'oran papuraataapauzon dau'ati. ⁶ Aizii ba'orainao zaamatan wuru'u poitoruinaouz, iantamikitan İdyaun na'iki İzowii wuru'u king poitorunao. ⁷ King to'oran tuukii, uruu idi uduyudan pasoldyaannao na'iti İzowii ipai zowiainaoz upoitorunao, na'iki İkawaoda zowii-mikinao mashaapa-kizi donoi.

⁸ “Uruu dauna'an king dapadan ba'oran papoitorunao na'iki ukian İ'ati, 'Aizii mazida'o aroapa-kinaa ni'o, ipai'i naa uminziwa-kida-ka, mazan ödapadaniinao, İtukapa-kida İmawa'ati'izookan ida'an, aonaa İturan pawa'atin. ⁹ Ukau'an umako pidan iriba-kizi iti, udapada kizi ipai pidannao uikodan kawana'ati, İwa'ati kizi mazida-karu aroapa-kida-ka, İda'ati.” ¹⁰ Uruu idi poitoruinao makon di'iti kida'a pidan iriba-kizi iti. İdapada iriba pidannao paikodan kawana'ati. Sha'apa'oram karikaonan pidan, kaimanainao na'iki dikaudainao, mazan iriba İikodan pidannao, İpaidada kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz.

¹¹ “Aizii King tukapa'anan padapada-kidaniinao. Utukapa bauta'apa daonaiora na'ii, aona'a ukaiwadapan mazida-karu di'iti'o daara. ¹² Uruu idi King kian u'ati, ‘Öpaonar, na'apa'oram pumorotan da'ati'i pumakai-wadapakan pu'u mazida-karu di'iti'o daara?’ Aonaa na'apam daonaiora kian u'ati. Umaparadaniita'akan. ¹³ Udauna'an king kian papoitorunao ati, ‘Udodoo uruu na'iki ukaboota uruu paniba iti maruta'o-karu iti. Na'ii zaadin-karu nii tuukii, na'iki pidannao kuzowan nii paudako padopian idi.’” ¹⁴ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an kaikapa'a: “İriba'o nii pidannao dapada-ka, padamata, mazan masakauda'u'o nii İzaamata-ka.”

Jesus pishaa-ka tax kawinipinaapa-ka dau'u
(Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

¹⁵ Uruu dauna'an Phariseenao makon naa İparadaaka'anan pa'atiaaka. İdi'itinpa'anan na'apam nii pazaamatan Jesus uparadan ida'an. ¹⁶ Pana'apainpan idi İduyudan patominapa-kidaniinao, Herod pidannao tuma Jesus di'iti. Aizii dyuuda-kariwainao kian Jesus ati, “Tiichaa, waaitapa pugaru kaimana'o, mishi'o puparadan. Putominapa-kidan pidannao kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki na'apa kida putaapan pidannao, aonaa na'ia'oram umanawunu'o nii ba'oran ai. ¹⁷ Aizii pukowaada wa'ati, kaimana'o mani wataanuzu tax puraatan naobanai Caesar ati,* oo aonaa ukaimanan?”

¹⁸ Mazan Jesus aitapa İdi'itinpan oii, uruu idi ukian İ'ati, “Unao, utaapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Kanom nii utiwaan uzaamatan ögaru öparadan dikin ii? ¹⁹ Uaida-kida mooko ö'ati puraata ukawinipinaata-kinaaz tax.” İna'aka u'ida'ati wuru'u puraataz. ²⁰ Sariapa upishaan İdyaun. Ukian, “Kanom dikin wuru'u, na'iki kanom uu wuru'u saada-kariwaiz puraata ida'a?”

²¹ “Naobanai Caesar” İkian İdako'atinuzu.

Udauna'an ukian İ'ati, “Utaa ukau'an Caesar ati kanom wuru'u Caesar idiwau kidaz. Aizii Tominkaru ati utaa Tominkaru idiwau kida.” ²² İabatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii İdi'itinpan na'iki İmakon naa u'ai.

Jesus pishaa-ka mawakainao kadishitan dau'u
(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

²³ Na'apain uruu dono pabi'i kida Sadduceenan kaawan Jesus ida'ati. İnao aonaa İmishidan kakupa-karu nii mawaka-karu dauna'an. ²⁴ İpishaanuzu.

* 22:17 Caesar: tuubaru'o naobanai Rome ia'o.

Īkian u'ati, “Tiichaa, Moses kian wa'ati, daonaiora mawakan dono, aona'o zii udani nii, marii u'inawuzu zaamatan udaiaro-daun paudaiaro nii. Uruu ida'ana'o nii mawaka'o u'inawuzu kaudanin. ²⁵ Aizii dii mani kaina'a pidan 7 udainao daonaioranao. Ītuuniz mazidan, mazan umawakan paudairo ai aonaa zii udani nii, uruu idi udawu'iti'o u'inawuzu daiaroitapan naa oroo. ²⁶ Na'apa koshan umawakan o'ai. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mawaka koshan o'ai. Atii na'apa ipai Īmawakan. Ukau'an ipai 7 ĩdyaun daiaroitapan oroo. Mazan aonaa bauta'apa'o kaudanin otuma. ²⁷ Dawu'itin uru'u naa zunaaba mawakan naa kapam.” ²⁸ Aizii ĩpishaan Jesus, ĩkian u'ati, “Aizii pidannao kadishita-kida-ka'o dono pamawaka-kizi iki, na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazida'o o'tuma?”

²⁹ Jesus dako'atin ĩdyaun. Ukian, “Upozawatan kaiwuru'u umaaitapkan idi saada-kariwaiz Tominkaru Paradan na'iki aonaa uaitapan Tominkaru ma'ozakan. ³⁰ Mawakainao kadishitan dono, aona'o ni'i naa kaudaiarokaru na'apain, mazan na'apa'o nii angelnao aokazi iainao kawan ĩdyaun. ³¹ Aonaa mooko uaitapan na'apam Tominkaru Paradan kian kadishita-karu dau'an mawaka-karu di'iki? ³² Tominkaru kian, ‘Ōgaru wuru'u Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarunuz.’ Ukau'an aonaa mawakainao pidannao Tominkarun mani uruu, mazan kakupainao pidannao Tominkarun.” ³³ Pidannao abatan idi Jesus tominapa-kidan kaikapa'a, tuukii ĩdi'itinpan utominapa-kidani kida dau'an.

Umanawunu'oraz manawun Tominkaru kakinaori
(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

³⁴ Aizii Phariseenao abatan idi aonaa Sadduceenao aitapan na'apam naa pakian powa'a Jesus ati, utominapa-kidan idi kaimana'a naa manawun, sariapa ĩbaokopatinan. ³⁵ Na'iki bauta'apa ĩriban tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, patiwaa-kidapa-kinaa niizu. ³⁶ Ukian u'ati, “Tiichaa, na'ia'oram dii manawun umanawunu'o kakinaorii?”

³⁷ Jesus kian u'ati, “Pumarainapa tuukii Naobanai puTominkarun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, na'iki ipai puidi'itinpan ida'an.’ ³⁸ Uruu wuru'u umanawunu'oraz manawun kakinaorii. ³⁹ Ba'oran kakinaorii, udawu'ati'o umanawunun, kaikapa'ora'a: ‘Pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.’ ⁴⁰ Ipai Tominkaru kakinaori kida Moses ida'ana'oraz utaa-ka'o, na'iki kakinaorii prophetnao tominapa-kidani kida, zaamatanpan patumaaka wuru'u ida'ati'i dya'utama'oraz kakinaorii.”

Kanom dani wuru'u Christ
(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

⁴¹ Phariseenao kasaba'ukinpan pu'u, Jesus pishaan ĩdyaun kaikapa'a: ⁴² “Na'apam ukian Christ† dau'an? Kanom takaa-daun uruu?”

“David takaa-daun,” ĩkian u'ati.

⁴³ Jesus kian ĩ'ati, “Mazan kanom nii mooko Tominkaru Doronaa aipan ati David dakotan uruu paNaobanaa nii. Ukianuz da'i u'ati:

⁴⁴ ‘Naobanai Tominkaru kian o'naobanaa ati,
pusakanata da'a'a o'diwa'ora antanapu
atii o'waranuita-kidan putarubanao ipai pukidiba waranu ati.’

† 22:42 Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁴⁵ Aizii David dakotan pu'u uruu paNaobanaa nii, na'apam naa mooko utakaan-daun wuru'u uruuz?"

⁴⁶ Aonaa na'ia'oram aitapa'o nii na'apam naa pakian powa'a Jesus ati. Na'iki uruu dauna'an aonaa kanom ka'iitan naa papishaan powa'a uruu.

23

Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u (Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Udauna'an Jesus paradan pidannao ati baokopa patominapa-kidaniinao tuma. ² Ukian "Wuru'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kakinaopan Tominkaru taanii Moses ati'o kakinaorii di'iki'o. ³ Ukau'an uizo'ati na'iki usha'apata ikowaadapanii kida kawana'ati, mazan aonaa utamakapa'ana'a ikaduz kida. Usha'apanum kau'an aonaa isha'apatinan pakowaadani kakinaorii kida kawana'ati. ⁴ Idobatadan powa'a zii kakinaorii kida, aona'a naa pidannao ka'iitan pasha'apatinan ukawana'ati, mazan upu'u aonaa ikaminka'utan idyaun, aonaa masakauda'u. ⁵ Ipai aimaakan isha'apatanii kida, soo iaipan pidannao tukapan, na'iki iaipan pa'atadapa-kaao. Na'iki udaru kida'a naa itoman saada-kariwai Tominkaru Paradan mashaapa-kizi kida, ikaiwadauzonii kidaz patawu'u na'iki paanoba kida ida'a.* Ikamichan ziishinaa kida, dawuu itoman kida kapam.† ⁶ Kaiman i'ati pataapa-kaao udaru'o pidan nii aroapa-kizai ii aka, na'iki inaudapa pasakanatan umanawunu'o tabai ida'a synagogue kida di'ii. ⁷ Kaiman i'ati pataapa-kaao umanawunu'o nii market ii pidannao iriba-kizi ii aka. Na'iki inaudapa padakotapa-kaao Tiichaa kii.

⁸ "Aizii unao, aonaa udakota-kidina'ana'a Tiichaa nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa utiichaan, ipai unao na'apa kida'o pa'an uiriban-nao tuma. ⁹ Aonaa udakota'ana'a pidan da'a'a imi'i baara'a'o 'wadaru' kii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa udaru, uruu aokazi ia'oraz pa'an. ¹⁰ Aonaa utaapada'ana'a udakota-kaao naobanai nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa unaobanaa, uruu Christ. ¹¹ Kanom manawun-tina'o pakazowautapan ida'an unao, marii ukaduinan unao ati. ¹² Na'ia'oram pidan umanawun-tinpa'o, waranuita-kaao nii uruu. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, Tominkaru toman nii uruu umanawunu'o pidan nii."

Kasha'ora'o nii Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapan

(Mark 12:40; Luke 11:39-52; 20:47)

¹³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uwautapan pidannao morota'azon Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. Mazan unao, na'apa, aonaa umorotan na'iti, na'iki aonaa utaa-padan pidannao morotan, tiwautinainaoz padamata pamorotan na'iti. ¹⁴ [Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii. Ukashadapan zunnao mawaka'o idaiarunao, na'iki ukazatan idapu na'iki isha'apauz kida. Mazan uaipan idi utaapa-kaao kaimanainao nii, uruu idi utoriinpaizon tomunu'iki kida. Una'apan idi powa'a'o nii zii upataka'utakao.]‡

¹⁵ "Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i.

* 23:5 Deuteronomy 6:6-8 † 23:5 Numbers 15:37-41 ‡ 23:14 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Umakon munapo atii utarauka paran uzaamata'azon idi bauda'apa saba'ο pidan mishidapa'ο nii ukakinaori kida. Udauna'an utominapa-kidan naazu, powa'a zii udikaudan unao ai, kaboota-karu nii tikazi wu'iti.

¹⁶ “Kasha'ora'ο nii manawun ubaiaapan, unao ishaawunnao, na'akapa'ο pidannao. Ukian, ‘Pidan dakota'ο Tominkaru Dupu uu paparadan mishidakinao nii, aona'ο nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'ο gold, Tominkaru Dupu ia'oraz, paparadan mishidakinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'ο pasha'apata'azon.’ ¹⁷ Unao maaitapin-ka'ο ishaawunnao, kanom powa'a'ο zii umanawunun, wuru'u gold, oo Tominkaru Dupu saabaa'oraz gold kaimana'ο nii? ¹⁸ Unao kian, ‘Na'ia'oram pidan dakota'ο altar paparadan mishidakinao nii, aona'ο nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'ο taakariwai kawaoda-karu nii altar paawa'a paparadan mishidakinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'ο pasha'apata'azon.’ ¹⁹ Unao ishaawunnao! Kanom powa'a'ο umanawunun, taa-kariwai altar paawa'a oo altar, saabaa'oraz taa-kariwaiz kida kaimana'ο nii? ²⁰ Ukau'an pidan dakota'ο altar paparadan mishidakinao nii, udakotan altar na'iki ipai upaawa'a'ο kapam wuru'u. ²¹ Aizii pidan dakota'ο Tominkaru Dupu paparadan mishidakinao nii, udakotan Tominkaru Dupu uu na'iki Tominkaru kapam wuru'u paparadan mishidakinao nii, Tominkaru mashaapan idi na'ii. ²² Pidan dakota'ο aokazi paparadan mishidakinao nii, udakotan Tominkaru taba na'iki sakanatapa'oraz upaawa'a kapam wuru'u.

²³ “Kasha'ora'ο nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao! Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'! Utaa 1/10 ipai wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida di'iki. Mazan unao, umarina'atan usha'apatan kaiman-karu, kamunan-karu, na'iki mishida-karu. Uruu kida kaimana'ο manawun kakinaorii manyukunuutaniaz. Usha'apatina'oraz mani padamata ipai ukakinaorinaa kida kawana'ati. ²⁴ Unao, u'ishaawunnao na'akapan kawanu'ο papidanannao. Mishi unao uzaudinauzonii udyokorautan ai masakauda'u kaniriba'ο utuzan ni'ο di'iki, upu'u zii mazan aonaa uaitapan udyokorautan udaru'ora'a naa aimakaan kawaro kawanu'ο u'udaran.

²⁵ “Kasha'ora'ο nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uchikaan ukooon na'iki uparaapin, aonaa ukaniriban uaidinpan pabarau iki kida, mazan unazoo kida paida kaniriba'ο idi. Na'apa'ο unao, upaidadina'ο dikauda'ο idi, uaipan ida'an uzaamatan ipai aimakaan u'ati'ο nii karikaonan. ²⁶ Unao ishaawunnao Phariseenao, uchikaa kiwiitapa ukooon na'iki uparaapin nazoo kida, uruu idi ubarau kida, aona'ο ni'i naa ukaniriban kapam.

²⁷ “Kasha'ora'ο nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'apa unao mawaka'ο kinnaa zichida-kaο kawan baraka'ο idi. Konaunam uaidinpan, mazan unazoo paida mawaka'ο pidannao niwa'uz idi, na'iki kaniriba'ο, dyupusha kida'ο idi. ²⁸ Na'apa'ο kapam pidannao tukapan unao, kaimana'ο kawan, mazan unyukunuu ii, oia'ο unao, taapinpainao karikaonan kaimana'ο nii.

²⁹ “Kasha'ora'ο nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpa'azoinao kaimanainao nii kaikini'i. Utoman kaiman kida Tominkaru prophetinnao baaranaa nii, na'iki kaimanainao pidannao baaranaa nii, kaiman ukonaunamadand kidaz. ³⁰ Aizii ukian, ‘Wamashaapan dono mani kotua'a naa wadokozu-daunnao mashaapankan dono, aonaa mani wazowian Tominkaru prophetinnao inao

kawan.' ³¹ Ukau'an uaipan ati ukainaabainan, unao wuru'u zowii-mikinao takaan-daunnaouz. ³² Ausha'a naa, uipaida'a naa usha'apatan udokozu-daunnao sakadaniaz naa pasha'apatan oii kida'o."

³³ Jesus kian koshan i'ati, "Unao kowazaznao oia'o manawun na'iki unao kowazaz dainao. Na'amam nii ukazannaatinan ukaboote-kae ai Tuubaru'o Tikazi wu'iti? ³⁴ Ukau'an o'dyuudan nii u'idi'iti prophetnao, aitapaaba'o pidannao na'iki tominapa-kida'o nii pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u. Mazan uzowian nii pabi'i kida i'dyaun ufauka-kidan ida'an i'dyaun cross di'iti. Ba'orainao uba'izian nii synagoge kida di'ii. Na'iki umakon nii uantamikita'anan kidoopainao ba'oran donoi iti kida. ³⁵ Uruu idi unaou'o nii kabaiaapan ipai wunao zanna'a Tominkaru pidannannao zowii-kariwainao kidaz. Abel kaimana'oraz pidan zowii-kae di'iki, atii Zechariah Berechiah dani zowii-kae di'iti. Uruu unao zowianiaz, Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. ³⁶ Okowaadan u'ati mishi'o, ipai wuru'u dikauda'o sha'apatauzo-kariwaiz kida, unao kai'oraz pidannaou'o ni'i naa pataka'uta-kae udikin ii iwinipinaa nii."

Jesus kasha'oran tuukii Jerusalem dau'ati
(Luke 13:34-35)

³⁷ Jesus kian, "Oo Jerusalem, Jerusalem. Pu'ida'ainao pidannao zowia'oraz prophetnao na'iki zowia'oraz pabooan ida'an kuba idi dyuudakarawai pidannao kakuwaapan pu'idi'iti. Karikaonanu'u da'i padamata o'aipan okazannaatapan pu'ida'ainao pidannao, na'apa kuruku kazannaatapan kawan paudainao pakutuba kida waranu'u. Mazan aonaa putaapadan okazannaatan i'dyaun. ³⁸ Putukapa, Tominkaru wa'akan padapu, aona'o nii kanom puzannaa nii. ³⁹ Aizii okowaadan pu'ati, aona'o nii powa'a putukapan o'garu atii kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'apaini'o nii pukian 'Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.'"

24

Jesus kowaadan na'apam nii amazada sha'apan
(Mark 13:1-13; Luke 21:5-19)

¹ Udauna'an Jesus koditan naa Tominkaru Dapu iki, na'iki umakopan pu'a'a naa, utominapa-kidaniinao tukapa-kidan u'ati wuru'u kabaun kidaz Tominkaru Dapu ia'oraz, na'apam utoma-kae udaru na'iki konounam.

² Jesus kian, "Utukapa ipai wuru'u kabaun kidaz. Okowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan papaawa atiaaka kida na'ii, ipai'o nii ukaboobi'ii-kae."

³ Udauna'an Jesus sakanatapan pu'u Olive Naawa ii, utominapa-kidaniinao wa'atin inao pa'idiwaru u'ida'ati. I'kian u'ati, "Pukowaada wa'ati na'apainim nii kaiwuru sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa kainaabata'o nii puwa'atin na'iki di'oraz amazada ikodan patokon?"

⁴ Jesus kian i'ati, "Uzaudin pa'i, aonaa umariidapa-kidina'ana'a pidannao ati. ⁵ Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao kaawan, ikian nii, 'Ogaru Christ,'* na'iki imariidan nii iriba pidannao. ⁶ Uabatan nii mizaataaka-karu kida dau'an na'iki kadakotin-karu nii mizaataaka'azoo-karu kida dau'an, mazan aonaa utaria'ana'a. Na'apa kida'o aimakaan sha'apan nii, mazan aonaa amazada ikodan zii mani patokon wuru'u. ⁷ Bauda'apa'o wiizai iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran wiizai iki'o pidannao tuma, na'iki

* **24:5** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

bauda'apa'o donoi iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran donoi iki'o pidannao tuma. Zamazi kaawan nii, na'iki ipai amazada kawana'ati kaina'a'o nii kichana'iki-kia'o amazada nakainan. ⁸ Kaikapa kida'orazu'u, kasha'ora'o baiapa-ka'o sakadinan zii karikaonan wuru'u.

⁹ “Udauna'an unao, uzaamata-ka'o nii, uantamikita-ka'o nii, na'iki uzowii-ka'o nii. Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao, õgaru dikin ii. ¹⁰ Uruu dono iriba'o nii pidannao tanawatinan pamishidapan ai õgaru, uruu idi ikaakapaakan nii na'iki ito'ora-kizaitapaakan nii. ¹¹ Na'iki iriba'o nii dakotinpainao prophetnao nii kakuwaapa'anan, imariidan nii iriba pidannao. ¹² Pidannao oiidinan idi tuukia'a naa manawun, aona'o ni'i naa marainpaaka-karu. ¹³ Mazan kanomnao ma'ozaka'o imishidapan atii utokon iti, inaou'o nii kazannaata-ka'o. ¹⁴ Aizii di'oraz Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz kowaada-ka'o nii ipai amazada kawana'ati. Marii kizi zii ipai pidannao abatan na'iki iaitapan udau'an. Udauna'an uru'o ni'i naa di'oraz amazada ikodan patokon.”

Tariidin-karu daua'o
(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

¹⁵ Jesus kian koshan, “Na'apa prophet Daniel kowaadauzoniaz sha'apa'o nii, utukapan nii aimaakan oia'o Tominkaru Dapu nazo ii, pataka'ua'o nii Tominkaru Dapu, aonaa kizi na'itim choochiapa-karu na'ii.† (Marii pidan tukapa'o kaarita ida'a udau'ana'o, aitanpanuz.) ¹⁶ Utukapan dono'o naazu, marii kizi Judea Baara iainao pidannao kidoopan midukuo baawu iti. ¹⁷ Marii na'ia'oram pidan paniba ia'o padapu ai, aonaa kizi umorotan uminziwa-kida'anan zii manì paaiapanii pasha'apauz padapu nazo iti. ¹⁸ Na'iki pazakapun ia'o pidan, aonaa turuu ukiwan padapu iti pakamichan dau'ati. ¹⁹ Uruu dono dikauda'o na'iki kasha'ora'o nii ka'azootinpainao na'iki dokoba-tinpainao zunnao baiapan. ²⁰ Utoriinapa Tominkaru ati aonaa kizi ukidoopan amazada wadidiizon dono,‡ oo Sookapa-karu Kamoon dono. ²¹ Usha'apanum kau'an uruu dono tuukia'o nii udikaudan, na'iki ukichana'iki-kian pidan baiapan. Aonaa na'apainim na'apa'o manawun baiapaauzo-ka'o amazada tominan iki'o atii kai, na'iki aona'o nii na'apainim pidan baiapan na'apa'o koshan.§ ²² Mazan pazaamatanii pidannao dikin ii, Tominkaru awutadan nii uruu dono'oraz baiainapa-karu. Aizii aonaan dono uawutadanuz, aona'o nii pidan wa'akinan kakupa uruu dono.

²³ “Uruu dono na'ia'oram pidan kian an u'ati, ‘di'i wuru'u Christ,’ oo ‘kaidi'iizu'u,’ aonaa umishida'ana'a. ²⁴ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii. Isha'apatan nii umanawun kida'o aimaakan, na'apa'o ida'an itiwaan nii padamata pamariiidan Tominkaru zaamataninaouznaa papidanannao nii.

²⁵ “Ukau'an uabata, u'ua'ia'o zii kaiwuru'u õkowaadanuz u'ati. ²⁶ Ukau'an na'ia'oram pidan kian an u'ati, ‘kaidi'iizu'u baara ii,’ aonaa umako'o naa na'iti. Oo ukian an u'ati, ‘Kaina'a uruu, udizinpan kaida'a'a,’ aonaa umishida'ana'a. ²⁷ Toroanaru kan-kanan kawan waoko iki, turuu utukapa-ka'o wakadapu iti kapam. Na'apa'o nii utukapa-ka'o kapam wuru'u Daon-aiora Aokazi Iki'o wa'atinuz. ²⁸ Na'iam aimaakan mawakan, na'ia'o nii watonao katonainpan tukapa-ka'o.

† 24:15 Daniel 9:27; 11:31; 12:11 ‡ 24:20 amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-ka'o ‘winter.’ § 24:21 Daniel 12:1; Revelation 7:14

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin daua'o

(Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)

²⁹ “Kadiman aka dikauda'oraz baiainapa-karu dauna'an, kamoo marutan nii, na'iki kauzu aona'o nii ukanadapan. Wizinao waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimakaan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan.* ³⁰ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa doko ii. Na'iki ipai pabi'inaaka kida'o pidannao imi'i baara an kidainao zaadan nii tuukii. Udauna'an uru'o ni'i naa itukapan Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin naa usha'uza kida paawa an doko iki, aokazi iki, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman ida'an.† ³¹ Na'iki diiwa'o kuwudii† dapaapa-kinai poota-ka'o, na'iki udyuudan nii pa'angelinnao dapaapa'anan na'iki Ibaokopatan Tominkaru zaamatanii papidanannao nii, ipai di'ikinapa kida'a imi'i baara ana'o amazada kawana'ati.”

³² Jesus kian koshan, “Aushaa udi'itapa fig kadunaa. Na'apainim upa'inaadinan na'iki uanaba pa'ishizo-dinan, uaitapa kamoo dono'o maonapatan naa wuru'u. ³³ Ukau'an na'apa'o nii utukapan dono ipai kaikapa kida'o sha'apanu'u, ukainaabatan maonapa'a naa o'wa'atin, aonaa to-munu'iki'o ni'i naa mani. ³⁴ Okowaadan nii u'ati aimakaan mishi'o, ipai'o nii aimakaan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³⁵ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'o nii, mazan o'paradan kidaz aona'o nii umainaabatinan.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-ka'o

(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Mazan aona'o nii pidan aitapan na'apainim nii manawun kaiwuru kida sha'apanu'u. Angelnao aokazi iainao, aona'o nii itaitapan. Ogaru Tominkaru Dani na'apa, aona'o nii o'aitapan. Soo o'daru karikaonan aitapa'o nii udau'an. ³⁷ Na'apa'o nii Noah dono'o kawan amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono. § ³⁸ Na'apain amazada naraan ua'ii, pidannao aroopan, ituzapan, na'iki itaudaiaropan. Imashaapan na'apa atii Noah morotan, upaidinan pakanowan zo'iti. ³⁹ Mazan upu'u aonaa itaitapan kanom sha'apan atii udaru'o wunu kaawan na'iki unaraadan ipai idyaun. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono.*

⁴⁰ “Aizii uruu dono, kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao zakapu ii, bauda'apa'o nii una'aka-ka'o, ba'oran wa'aka-karu nii. ⁴¹ Na'iki zunnao, dya'utamaa kida'o iboodapan, bauda'apa'o nii na'aka-ka'o, ba'oran wa'aka-ka'o nii. ⁴² Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii uNaobanaa kaawan. ⁴³ Una'apan idi uaitapa pa'i wuru ida'anazu'u: Kadapu'o aitapan an mani wa'ati'o nii koidimiki, uruu aiwaka'an pokodapa mani umashaapan, uawunuutapan padapu. Na'iki aona'o nii koidimiki morotinan udapu. ⁴⁴ Ukau'an na'apa pa'i unao, karikaonan uzaudinapa, usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii na'apainim karikaonan umazaudinkan pu'u.

Poitoruinao daua'o

(Luke 12:41-48)

⁴⁵ “Na'ia'oram poitorui mishi'o ukaudinauzon kaiman na'iki aitapaaba'o, uru'o nii panaobanaa zaamata na'iki uwa'aka awunuutapa'o nii ba'oran

* **24:29** Isaiah 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; Joel 3:15; Revelation 6:12-13 † **24:30** Daniel 7:13; Revelation 1:7 ‡ **24:31** kuwudii: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **24:37** Genesis 6:5-8 * **24:39** Genesis 7:6-24

poitoruinao. Na'iki kaimana'o nii utaan ĩwanyukunuu, ipai wanyukunui taauzo-kaos kawana'ati. ⁴⁶ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudin, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁷ Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz. ⁴⁸ Mazan aizii poitorui dikaudan an, sariaapa'o nii ukian, 'Aona'o nii ōnaobanaa wa'atin kadiman.' ⁴⁹ Ukau'an uru'u naa uba'izitapan paawunuutapanii pamin-kaudinannao. Uaroapatinan naa na'iki utuzapatinan naa po'idipauzonao tuma. ⁵⁰ Bauda'apa kamos kaawa'o nii unaobanaa wuru'u poitoruiz, aonaa uzada-kidan dono'o nii mani ukaawan. ⁵¹ Una'apan idi, tuukia'o nii panaobanaa pataka'utanuzu, na'iki ukabootan niizu twunao tuma'a taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi."

25

10 pa'inainao zunnao daua'o

¹ Jesus kian koshan, "Uruu dono kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o nii 10 pa'inainao zunnao kawan, na'akapainao palampan kida ĩzaudapa'anan mazida'o daonaiora. ² Aizii baka'iauda'u ĩdyaun, aonaa ĩaitapinan, ba'oran baka'iauda'uinaouz, aita'pina'o ĩdyaun pa'an. ³ Maaitapin-kainao zunnao na'akan palampan kida, mazan aona'a naa ĩna'akan palampan uu nii patuma. ⁴ Aita'pinao zunnao, ĩna'aka pa'an palampan uu nii powa'a zii. ⁵ Tomunu'iki zii aonaa mazida'o daonaiora kaawan, uruu idi zaudapainao zunnao da'awununun naa na'iki ĩda'awu'ukan naa.

⁶ "Tomun-zikon di'iti uru'u naa pidan kian diiwa'o ida'an, 'Wa'ati'i naa mazida'o daonaiora. Uwa'ati'i naa, uikodapa'an kizi'i naa uruu.'

⁷ "Ipa'i pa'inainao zunnao pokoda'akan, na'iki ĩkadishitan ĩpu'ukadan naa palampan kida. ⁸ Aizii maaitapin-kainao zunnao kian aita'pinao ati, 'Walampin kida makada'anan naa, ukau'an utaa ulampin uu masakauda'u wa'ati, waka'uuta-kinaa nii walampin kida.'

⁹ "Aita'pinao zunnao kian, 'Aonaa. Aona'o nii walampin uu turuan wataan an u'atiz. Mishi'oraiman utoriinaka ulampin uu kida nii.' ¹⁰ Mazan ĩtoria'anan pu'u zii palampan uu kida nii, mazida'o daonaiora kaawa'akan naa. Aita'pinao zunnao zaudapinaouz morota'akan naa pa'an mazida'o daonaiora tuma aroopa'azoo-kizai iti, na'iki paniinom tarata'aka-kaoa'a naa. ¹¹ Udauna'an zii maaitapin-kainao zunnao kaawan powa'a ati. Sari-apa ĩkian mazida'o daonaiora ati, 'Naobanai, Naobanai, puda'atin wa'ati.' ¹² Mazan ukian, 'Ōkowaadan u'ati mishi'o, aonaa ōaitapan unao.'

¹³ Udauna'an Jesus kian naa patominapa-kidaniinao ati, "Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainin nii Daonaiora Aokazi ĩki'o kaawan."

Idikinauda'u'o poitoruinao daua'o

(Luke 19:11-27)

¹⁴ "Kaikapa'o nii koshan Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa manawunu'o daonaiora makon kawan munapo'o wiizai di'iti. Pamakon ua'ii udapadan papoitorunao, na'iki utaan naa ĩkaudin-kizi nii, marii kizi ĩdiri'idan upuraatan pamakon daida. ¹⁵ Utaa ĩ'ati papuraatan ĩka'liitan kawana'ati kida pasha'apatanuzu. Bauda'apa'o ati utaa baka'iauda'u saako

puraata, gold idi'o utoma-ka'o. Ba'oran ati utaa dya'utam saako puraata, na'iki ba'oran ati utaa bauda'apa saako. Uruu dauna'an umakon naa. ¹⁶ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata, makon sariapa ukaudina'an ukaiwaan naa wuru'u puraataz. Uruu idi udiri'idan papuraatan ikoda baka'iauda'u'a naa saako powa'a zii. ¹⁷ Ba'oran poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata, na'apa kapam, ukaudinan ukaiwaan puraata taa-kariwaiz, na'iki uikoda dya'utama'a naa saako puraata powa'a zii. ¹⁸ Mazan poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata, umakon sariapa udidan wuru'u panaobanaa taaniaz puraata pa'ati, aonaa ukaiwaanuzu.

¹⁹ “Kotua'iki udauna'an uru'u naa inaobanaa kaawan powaa ati, udapadan idyaun koshan. Na'iki upishaan idyaun na'apam naa isha'apatan papuraatan. ²⁰ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata na'akan naa 10 saako puraata panaobanaa ida'ati. Sariapa ukian panaobanaa ati, 'O'naobanaa, putaanii sha'atii o'ati baka'iauda'u saako puraata. Putukapa na'apam odiridanuz. Oikoda powa'a zii baka'iauda'u saako u'ida'an.' ²¹ Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan o'taanii pu'ati, ukau'an o'taan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa, pukonaukii kizi'i naa otuma.'

²² “Udauna'an poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian, 'O'naobanaa, putaanii o'ati dya'utam saako puraata, putukapa na'apam odiridanuz powa'a'o zii, oikoda dya'utama'a naa saako u'ida'an.' ²³ Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan o'taanii pu'ati, ukau'an o'taan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa pukonaukii kizi'i naa otuma.'

²⁴ “Udauna'an poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian panaobanaa ati, 'O'naobanaa, o'aitapa dadara'o pidan pugaru, pukasaba'uan paoribai aka kida aonaa pupaoriba kida mani. ²⁵ Uruu idi otarian pu'ai, ukau'an o'didanaka wuru'u pupuraatanuz imi'i ka'azo ii. Mazan putukapa, di'i naa pakawan wuru'u pupuraatanuz.' ²⁶ Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru maturuauka'o, na'iki zoonzio poitorui. Puaitapanii padamana o'kasaba'uan paoribai aka kida aonaa o'paoriba kida di'iki'o mani. ²⁷ Mazan upu'u aonaa putaan o'puraatan puraata dapunaa iti udiri'idin kizi na'ii. Di'i o'kawanu'o diri'idina'a naa mani oikodan o'puraatan.' ²⁸ Uruu idi unaobanaa kian ba'oran papoitorunao ati. 'Uzaamata bauda'apa'oraz saako puraata u'ai na'iki utaa arawu atizu'u, kaina'a'oraz 10 saako u'ida'a. ²⁹ Usha'apanum kau'an ipai pidan kaimana'o ukaiwaan taa-kariwai pa'ati, powa'a'o nii zii utaa-ka'o u'ati, dobata'o nii manawun. Mazan pidan aona'oraz ukaiwaan kaiman taa-kariwaiz pa'ati, kanom taa-kariwaiz u'ati, zaamata-karu nii u'ai.' ³⁰ Ukau'an ukaboota wuru'u maturuauka'oraz poitorui paniba iti, maruta'o-karu iti. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

Pidannao buuta-kaoa'a naa

³¹ “Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono umanawunu'o naobanai nii, ipai pa'angelinnao tuma. Uruu dono usakanatan nii umanawunu'o pataba ida'a, king nii. ³² Ipai'o nii pidannao baokopata-ka'o u'ida'ati. Uru'o ni'i naa ubuutan idyaun, na'apa kaznizo taapiki buutan kawan

kaznizonao booginao* ai. ³³ Umuudan nii kaznizo kawanu'o pidannao padiwa'ora antanapu. Boogi kawanuinao pidannao pa'ashabaron antanapu. ³⁴ Udauna'an king kian ni'i naa padiwa'ora antanpu'o pidannao ati, 'Uwa'ati, ôdaru kamunan-kidaniinao, uzaamata kizi'i naa kaiman kida'o aimakaan ônaobanaitapa-kizi ii, minziiwa-kida-kariwaiz naa u'ati amazada toma-kao di'iki'o. ³⁵ Usha'apanum kau'an unao utaaazonii da'i ôwanyukunuu nii ôzamazin dono. Utaaazonii da'i ôtuzan nii ômaradakon dono, na'iki kaiman da'i udapaapan ôgaru ôtawaraitan dono u'idi'iti. ³⁶ Ômakamichiitan dono, utaaazonii da'i ôkamichan nii. Ôkarinaan dono, uawunuutapanii ôgaru. Na'iki utukapa da'i ôgaru ôtaraapa-kao dono.'

³⁷ "Uruu idi kaimanainao kian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin na'iki wataan puwanyukunuu nii, oo pumaradakon na'iki wataan putuzan nii? ³⁸ Na'apainim da'i watukapan putawaraitan wa'ida'ati na'iki wadapaapan kaiman pugaru, oo pumakamichiitan na'iki wakamichantan pugaru? ³⁹ Na'apainim da'i waawunuutapan pukarinaa, oo watukapa'anan pugaru putaraapa-kao dono?"

⁴⁰ "King kian nii i'ati, 'Ôkowaadan u'ati mishi'o, na'apainim usha'apatan na'apa'o aimakaan bauda'apa'o ôpidanan ati, aona'oraz umanawunun padamata, ôgaru ati'o wuru'u usha'apatanuz aimakaan.'

⁴¹ "Udauna'an king kian nii pa'ashabaron antanpu'o pidannao ati, 'Unao Tominkaru dakotanii papataka'utan nii, umako ô'ai mamakadauzoko tikazi wu'iti, minziiwa-kida-kariwaiz Satan na'iki uangelinnao ati. ⁴² Usha'apanum kau'an unao, aonaa da'i utaaazon ôwanyukunuu nii ôzamazin dono; aonaa da'i utaaazon ôtuzan nii ômaradakon dono. ⁴³ Na'iki aonaa da'i udapaapan kaiman ôgaru ôtawaraitan dono u'idi'iti; ômakamichiitan dono, aonaa da'i utaaazon ôkamichan nii. Ôkarinaan dono, aonaa da'i uawunuutapan ôgaru; na'iki aonaa da'i utukapa'anauzon ôgaru ôtaraapa-kao dono.'

⁴⁴ "Udauna'an ikian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin, pumaradakon oo putawaraitan oo pumakamichiitan oo pukarinaa oo putaraa-kizai ii, na'iki wamanyukunuuapakan pugaru?"

⁴⁵ "Ukian nii, 'Ôkowaadan u'ati mishi'o, kanom umasha'apatakanii bauda'apa'o ôpidanan ati, aona'oraz umanawunun kowas, umasha'apatakan aimakaan ô'ati wuru'u. ⁴⁶ Ukau'an idyuuda-kao nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti. Mazan kaimana'o pidannao, karikaonanu'o kakupakizai iti'o nii pa'an.'

26

Jesus zowia'azoo-kao

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

¹ Aizii Jesus ipaian naa pakakuwaapan ipai aimakaan kida dau'an patominapa-kidaniinao ati. Uru'u naa ukian i'ati. ² "Uaitapanii sha'atii dya'utam kamoo dauna'ana'o ni'i naa Passover Kamoon. Na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o taa-kao ni'i naa tauka-karu nii cross di'iti."

³ Uruu dono Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao baokopatinan Caiaphas, Umanawunu'o Faadaa dapu ii. ⁴ Îkadakotinan na'ii pazowia'azon dau'u Jesus, îaitapa'azon na'apam nii pazaamatan Jesus pidannao daida'an. ⁵ Îkian, "Mazan aonaa washa'apata'ana'a uruu amazada konaukii-kida-kao dono, panaadon wato'orataaka-kidan nii pidannao."

* 25:32 boogi: English ida'an, goat.

Zunaaba ramaudan Jesus Bethany ii
(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶ Aizii Jesus sookadinpan Bethany ii pidan Simon kia'o u'uu dapu ii, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi. ⁷ Jesus na'ian dono zunaaba kaawan u'ida'ati, ona'akapan kawinipina'o kaduunuribai pakinnaa zo'an, kuba* idi'o utoma-ka'o. Sariapa oshootan ipai wuru'u kaduunuribai Jesus zowau an uaroapatinan pu'u. ⁸ Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u oshootanuz kaduunuribai, uruu idi tuukii i'fo'oran udau'an. Sariapa ikian, "Ei! Kanom ni'i naa owakudanuzu. ⁹ Wur'u kaduunuribaiz, turua'o utaa-ka'o do'obata'o puraata dikiin ii, na'iki upuraatanna taa-ka'o mapuraataniinao ati."

¹⁰ Jesus aitapa na'apa'oram ikian, uruu idi ukian i'ati, "Kanom nii ukian aonaa ukaimanan osha'apataniaz? Kaimana'o aimakaan mishi'oraiman wuru'u osha'apataniazu o'ati. ¹¹ Karikaonanu'o nii ina'an utuma wuru'u mapuraataniinaouz, mazan o'garu, aonaa karikaonanu'o nii mani o'na'an utuma. ¹² Wur'u oshootanuz o'nanaa an kaduunuribai, ominziwatan naa o'nanaa o'dida-ka'o ua'ii. ¹³ Mishi'o o'kowaadan u'ati, ipai na'ia'akam amazada kawana'ati, di'oraz Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka'o an, ipai wuru'u osha'apataniaz o'ati, ukowaada-ka'o nii kapam. Na'iki karikaonanu'o nii onyukunuitapa-ka'o wuru ida'ana'a osha'apataniaz o'ati."

Judas kaakapaan Jesus
(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴ Udauna'an bauta'apa pidan 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, Judas kia'o u'uu, makon faadaanao zowaunaanao di'iti. ¹⁵ Na'iki upishaan i'dyaun, ukian, "Kanoma'o nii utaa o'ati o'zaamata-kidan winipinaa nii Jesus u'ati?" Sariapa i'taatan 30 wizi'i kida'o puraata, na'iki i'taan naa u'atizu. ¹⁶ Uruu na'iki'o Judas di'tinpan naa na'apam nii na'iki na'iam nii pazaamata-kidan Jesus i'ati.

Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Passover dono
(Mark 14:12-26; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁷ Kiwiitapa'o kamoo Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-ka'o Kamoon kida dono, Jesus tominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Na'iam nii puaipan waminziwa-kidan Passover Kamoon wanyukunuunaa ni'o pu'ati?"

¹⁸ Jesus kian i'ati, "Umako donoi iti Jerusalem iti. Kaina'a pidan na'ii, na'iki ukii u'ati, "Tiichaa kian, Aizii amazada aitinpa'o o'ati kaawan naa, ukau'an o'taapan nii Passover Kamoon o'tominapa-kidaniinao tuma pudapu ii." ¹⁹ Uruu idi imakon i'sha'apata'anan naa Jesus paradan kawana'ati. Iminiziiwa-kidan naa Passover wanyukunuunaa.

²⁰ Aizii masakauda'u kamoo tipitan dauna'an, Jesus sakanatan naa 12 patominapa-kidaniinao tuma i'aroopa'azon naa. ²¹ I'aroopan pu'a'a naa Jesus kian, "O'kowaadan nii u'ati mishi'o, bauta'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii o'garu o'tarubanao ati." ²² Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi pa'ati, uruu idi padawu'atiaaka kida ikian u'ati, "Aonaa mazan o'garu mani, mishi'i o'naobanaa?" ²³ Sariapa Jesus kian i'ati, "Bauta'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka o'tuma, uruu zaamata-kida'o ni'oraz o'garu. ²⁴ Mishi'aimakaan sha'apan nii Daonaiora Aokazi Iki'o ati, wuru kawana'ati'o Tominkaru Paradan saada-kariwaiz udau'u. Mazan

* 26:7 kuba: wuru'u kubaz, udakota-ka'o Alabaster.

dikauda'o nii manawun wuru baiapanu'u pidan zaamata-kida'oraz Daonaiora Aokazi Iki'oraz. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon.”²⁵ Udauna'an Judas, zaamata-kida'o ni'oraz uruu kian, “Kanom mookoz, ôgaru sha'a, Tiichaa?” Sariapa Jesus kian u'ati, “Oo, na'apa'o pukianuz.”

²⁶ Īaroopan pu'a'a naa, Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidanz. Udauna'an udushoonuzu, uru'u naa utaanuzu ipai patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian ĩ'ati, “Unika di'i, ônanaa wuru'u ôtaaniaz u'ati.”

²⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanz. Udauna'an utaanuzu ĩ'ati na'iki ukian ĩ'ati, “Ipai unao utuza di'i.”²⁸ Di'oraz ôizain kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati.[†] Uruu ôizain shootan ida'an Tominkaru marina'atan iriba pidannao oian.²⁹ Ôkowaadan u'ati aona'o nii ôtuzan wine powa'a atii ôtuzan pa'ina'o wine utuma ôdaru Tominkaru naobanai-tinapakizi ii.”

³⁰ Aizii ĩpaian dauna'an paarooan, ĩkunua'akan naa Tominkaru ati. Uru'u naa ĩmakon Olive Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter taapa-kidan paaitapan paugaru

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

³¹ Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, “Aizii wuru wamarutan ida'a, ipai'o nii uwa'akan ôgaru. Na'apa usaadinpan kawan kotua'oraz Tominkaru Paradan ida'a, ukianuz: ‘Ôzowian nii kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao makoodanainan.’[‡] ³² Mazan ôkadishitan dauna'an ômawaka-kizi iki ômakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti.”

³³ Sariapa Peter kian u'ati, “Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ôgaru, aona'o nii ôwa'akan pugaru!”

³⁴ Jesus dako'atin Peter, ukian u'ati, “Ôkowaadan pu'ati mishi'o, wuru maruta'o ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati, aonaa puaitapan ôgaru.”

³⁵ Mazan Peter ma'ozakadinan powa'a zii. Ukian, “Aonaa na'apainim nii ôkian aonaa ôaitapan pugaru, atii ôzowii-ka'o putuma!” Ipai ba'oran tominapakida-kariwainao, na'apa ĩkian kida kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii

(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

³⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa GethsemaneS iti. Na'ii ukian ĩ'ati, “Da'a'a naa zii pa'i usakanatapa'a ôtoriinpan pu'u di'itanpu'u.”³⁷ Una'aka Peter na'iki dya'utam Zebedee dainao, James na'iki John patuma. Uruu na'ia'a naa Jesus kasha'oran tuukii, udopian panyukunuu ii.³⁸ Sariapa ukian patumainao ati, “Ôkaikapanuzu'u tuukii kasha'ora-karu dikintan ôgaru, mawaka-karu di'iti manawun ôabatanuz. Una'a da'a'a upokodapa kizi ôtuma.”

³⁹ Jesus makon masakauda'u umunapodinan ĩ'ai, na'ia'a naa ukodoru'ukan udawukan uawun imi'i baara iti, na'iki utoriinpan. Ukian, “Ôdaru, turuu mani, udobata-kida-ka'o ô'ai wuru'u di'oraz ôbaiaapa'azooniaz, mazan aonaa ôaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”

† 26:28 Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: Uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u. ‡ 26:31 Zechariah 13:7 § 26:36 Gethsemane: uruu olive baawu dakota-kariwaiz Gethsemane, Olive Naawa ia'o. Puawunuuta Luke 22:39 di'ii.

⁴⁰ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan idyaun da'awu'u naa. Uruu idi ukian Peter ati, "Aonaa mooko turuu upokodapan uawunuutapan masakauda'u karikaonan otuma?" ⁴¹ Na'iki Jesus kian i'ati, "Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi ukaakinpan oia'o tiwaa-kidapan an unao. Udoronaa minziwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan."

⁴² Udauna'an Jesus makon koshan utoriinpa'anan. Ukian, "Odaru, aizii aonaa na'itim dono udobata-kida-ka'o o'ai wuru'u obaiaapan ni'oraz, ukau'an marii mooko obaiaapanuz, usha'apa kizi puaipan kawana'ati." ⁴³ Ukaawan powaa ati i'ida'ati, uikodan idyaun da'awu'u naa koshan, aona'a naa ika'iitan papokodapan.

⁴⁴ Uruu idi umakon koshan baukapa'a naa. Uruu idikinautan naa utoriinpa'anan. Utoriinpan na'apa kiwiitapa'o patoriinpan kawan. ⁴⁵ Udauna'an ukaawan naa powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati koshan, na'iki ukian i'ati, "Ei, pakawan zii uda'awupan, usookapan zii? Uabata, kaawa'a naa aita-kariwai amazada aizii, na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa oiainao pidannao ati. ⁴⁶ Ukau'an ukadishita'a naa, wamako'o naa. Kaawa'a naa kaakapa'oraz ogaru!"

Judas zaamata-kidan Jesus

(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Una'aka patuma iriba pidannao kamarian za'aba'i kida'o na'iki kazowintinapa kida'o atamun idi. Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao dyuudanii inao zaamata'o nii Jesus. ⁴⁸ Aizii Judas kowaada'akan'i naa na'apam nii pakainaabatan Jesus i'ati. Ukian i'ati, "Pidan okissitaniaz ukaozoo, uruu wuru'u uaipaniaz." ⁴⁹ Ukau'an sariapa Judas makon Jesus di'iti, ukian u'ati, "Kaiman, Tiichaa," na'iki ukissita'akan naa ukaozoo. ⁵⁰ Uruu idi Jesus kian u'ati, "Opaonaruru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz.*" Uruu'u naa Judas na'akapaniinao pidannao kaawa'akan na'iki izaamata'akan naa Jesus. ⁵¹ Una'apan idi bauda'apa Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o so'ota'akan pamarian za'aba'i na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain, uwaota'aka. ⁵² Sariapa Jesus kian u'ati, "Pupaida pumarian powaa iti, usha'apanum kau'an kanomanao mizaataaka'o marii ida'an, imawakan nii marii idi. ⁵³ Aonaa mooko puaitapan turuu odaru dyuudan iriba angelnao kaminka'uta'o nii ogaru opishaan an uruu? ⁵⁴ Mazan una'apan dono, aona'o ni'i naa kotua'o prophetnao saadani kidaz Tominkaru Paradan mishiinan, wuru'u sha'apa'o ni'oraz uaita-ka'o."

⁵⁵ Udauna'an Jesus kian zaamatainao ati paugaru, "Kandii nii uwa'atin odau'ati kaikapa'a, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? Wuru'u una'akanuz marii za'aba'i kida na'iki uzowin kida? Ipai kamoo ogaru Tominkaru Dapu ii otominapatin-kidan pidannao, mazan aonaa uzaamatan ogaru na'apain. ⁵⁶ Mazan di'ora'a aimakaan sha'apan kaikapa'a, Tominkaru prophetinnao saadani kida mishiin-kina'a naa," ukian.

Udauna'an utominapa-kidaniinao kidoopan naa, iwa'aka'akan naa uruu.

Jesus kootowapa-kida-ka'o Jewnao zowaunaanao kanaapu ati

(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

* **26:50** Opaonaruru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz oo "Opaonaruru, kandii nii puwa'atin?"

⁵⁷ Udauna'an pidannao zaamatainaouz Jesus na'akan naa uruu Caiaphas Umanawunu'oraz Faadaa dapu iti. Na'ia'a naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki ba'orainao kazowautapainao Jewnao baokopatinan. ⁵⁸ Peter na'iti uda'anan Jesus, mazan munapo uwa'akinpan. Umakopaanan atii ukaawan Umanawunu'oraz Faadaa panibazoota iti. Umorotan panibazoo ati, na'ii usakanatan watchmannao tuma, utukapa'azon na'apam Jesus sha'apata-kaos.

⁵⁹ Aizii na'ia'a naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan pidannao mariidina'o nii Jesus dau'u, pazowii-kida-kinaa niiz, ⁶⁰ mazan aonaa iikodan. Iriba padamata pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan upu'u aonaa iikodan na'apa kida'o imariidinan. Udauna'an zii dya'utam daonaioranao kadishitan na'ii ikakuwaapan, na'apa kida imariidinan Jesus dau'u. ⁶¹ Ikian, "Waabatanii di'oraz daonaiora kian, "Turuu omainaabatan Tominkaru Dapu, na'iki okadishitakidanuz powaa iti idikinauda'u kamoo ida'a."

⁶² Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kadishita'akan na'iki ukian Jesus ati, "Aona'o nii karikaonan na'apam pukian kaiwuru dau'ana'a pukaakapaa-kaos?" ⁶³ Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. Udauna'an Umanawunu'oraz Faadaa kian u'ati koshan, "Opishaan pugaru kakupa'oraz Tominkaru awun za'a, pukowaada wa'ati mishi'o mishi pugaru Christ,† Tominkaru Dani?" ⁶⁴ Jesus kian, "Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz. Wuru dauna'ana'a utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu na'iki uwa'atin nii aokazi iki isha'iz paawa an."

⁶⁵ Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, na'iki ukian, "Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! Ukau'an kanom nii wazaudapa kaakapa'o nii uruu, waabatan pu'a naa na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! ⁶⁶ Aizii mani na'apam ukian udau'an?" Pidannao kian, "Turuu uzowii-kaos."

⁶⁷ Udauna'an Isopiautapanuzu paawun baara ati na'iki itiniautapanuz, ba'orainao ta'ianuzu. ⁶⁸ Ikian Jesus ati, "Pugaru Christ, ukau'an pokowaada wa'ati na'ia'oram pidan tinika'oraz pugaru?"

Peter taapa-kidan paaitapan Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Aizii Peter una'ian usakanatapan panibazoo ii. Poitoruiaba wa'atin u'ida'ati na'iki okian u'ati, "Pugaru kapam Jesus, Galilee Baara san, tuma'o da'i." ⁷⁰ Mazan Peter taapa-kidapa paaitapan Jesus. Ipai na'ia'inao kanaapu ati ukian, "Aonaa oaitapan kanom dau'a'o kaiwuru'u pukadakotinanuz."

⁷¹ Udauna'a umakon panibazoo paniinomizi itinapu. Na'ii ba'oran poitoruiaba tukapanuz na'iki okian na'ia'inao ati, "Di'oraz pidan, Jesus Nazareth san tuma'o uruu." ⁷² Peter taapa-kida koshan, ukian, "Mishi'o o'paradan, aonaa oaitapauzon wuru'u pidanz."

⁷³ Masakauda'u udauna'an pidannao na'ia'inao ikadishitapan wa'atin Peter ida'ati na'iki ikian u'ati, "Mishi'o uriban wuru'u pugaru, usha'apanum kau'an na'apa pukaduz, puparadan ida'an pukainaabatinan." ⁷⁴ Udauna'an Peter kian "Mishi'o kaiwuru'u okianuz aonaa oaitapan wuru'u uruuzu, aizii aonaa o'paradan mishi'in dono, marii Tominkaru pataka'utan o'garu." Masha'apakii kuruku ka'aranpa'akan naa. ⁷⁵ Sariapa Peter nyukunuua'akan na'apam Jesus kiauon pa'ati, "Kuruku ka'aranpan ua'ii,

† 26:63 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

idikinau'o nii putaapa-kidan puaitapan õgaru.” Uruu idi Peter kodita'akan naa paniba iti na'iki uzaadan tuukii.

27

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti (Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

¹ Uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman ipai faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kazowautapainao Jewnao miitiniipan naa Jesus dau'u, na'apam nii pazowii-kidanuzu. ² Uruu dauna'an idodowa'akan naa Jesus na'iki ina'akan naazu naobanai Pilate di'iti.

Judas zowiinan (Acts 1:18-19)

³ Judas kaakapaamikitina'oraz abatan naa Jesus zowia'azoo-kao, udi'itinpan na'iki tuukii ukasha'oran pakaakapaan dau'an Jesus. Uruu idi sariapa umakon faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao di'iti ukiwa-kida'anan ipuraatan. ⁴ Ukian i'ati, “Õ'oiyan, õkaakapan idi kaimana'o pidan, umasha'apatakan pu'u oia'o.”

“Aonaa usha'apan wa'ati, pugaru kii'an, pugaru wuru'u sha'apaapa'oraz na'apa'o,” ikian u'ati.

⁵ Judas kaboota'akan naa puraata na'ii Tominkaru Dapu nazo ii. Udauna'an umakon uduyukuruutina'anan naa.

⁶ Sariapa faadaanao zowaunaanao zawadan wuru'u puraataz, na'iki ikian, “Di'oraz puraata'a pidan zowii-kinao winipinaa wuru'u, ukau'an kaki-naorii kawana'ati, aonaa ukaimanan umuuda-kao Tominkaru Dapu'u ia'o puraata wiizi ii.” ⁷ Uruu idi ikadakotinan udau'an atii ina'apatan na'apa kida panyukunuu na'apam nii pakaiwaan wuru'u puraataz. Ikian, ikaiwaan niizu patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, tawarainao baaranaa nii.

⁸ Una'apan idi udakotia-kao Izai Baara kii. Atii kai pakawan udakotapa-kao na'apa. ⁹ Uruu prophet Jeremiah paradan mishiinan naa. Kaikapa'oraz ukian: “Izaamata 30 wizi'i kida'o puraata, Israelitenao aitan kawana'ati'o uwinipinaa ni'o. ¹⁰ Na'iki ikaiwaanuz patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, Tominkaru dyuudan kawana'ati õgaru.”

Jesus tiwaa-kidapa-kao Pilate kanaapu ati (Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33—19:16)

¹¹ Uruu dono'o naa Jesus kadishita-kida-kao Pilate, Romannao naobanaa kanaapu iti, na'iki upishaan Jesus, ukian, “Pugaru wuru'u naobanaiz, King ni'oraz Jewnao ati?”

“Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz,” Jesus kian u'ati.

¹² Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaakapaan dono mazuuniman uruu, aonaa udako'atin idyaun. ¹³ Uruu idi Pilate kian u'ati, “Puabata na'apam ikowaadanii ipai dikauda kida'o pu-dau'an? Upu'u zii aonaa pudako'atinuz?” ¹⁴ Mazan aonaa Jesus dako'atin na'apa'oram ikian padau'an, ukau'an tuukii Pilate di'itinpan.

¹⁵ Ipai wunu Passover Kamoon dono, naobanai kodita-kidauzon bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aiapanii ukodita-kida-kao, uruu naobanai kaduz wuru'u. ¹⁶ Uruu dono itaraapanii pidan, Barabbas kia'o u'uu, uruu kaimanaimana'o uaitapa-kao usha'apatan dikauda kida'o aimakaan.

¹⁷ Aizii pidannao kasaba'ukinan dono'o naa, Pilate pishaan idyaun, ukian

ī'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan òkodita-kidan u'ati, Barabbas oo Jesus dakota-kariwaiz Christ* kii?" ¹⁸ Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus pa'ida'ati, ikishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.

¹⁹ Pilate sakanatapan pu'u pakootoopauzo-kizi taba ida'a, udaiaro dyuudan paradan u'ida'ati, okian, "Aonaa pa'i pusha'apata'ana'a wuru'u pidanaz masha'apata-ka'oraz oia'o, kichana'iki-kii shaa òzanda'awun uruu dau'an, aonaa ufaapan ònyukunuu kaiman."

²⁰ Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kakinaowan ipai pidannao, marii kizi ipishaan Pilate kodita-kidan Barabbas, na'iki marii uzowii-kidan pa'an Jesus. ²¹ Udauna'an Pilate pishaan naa mishi pidannao. Ukian ī'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan òkodita-kidan u'ati?"

"Barabbas," īkian u'ati.

²² "Na'apam nii òsha'apatan naa Jesus dakota-kariwaiz Christ nii?" Pilate kian koshan ī'ati.

"Marii utauka-ka'o cross di'iti," īkian.

²³ "Kandii nii, kanom mooko usha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan idyaun.

Mazan powa'a zii ikadokon diiwa'o ida'an, īkian, "Marii utauka-ka'o cross di'iti."

²⁴ Aizii Pilate tukapan idi aonaa na'iti'i naa na'apam pakian powa'a udau'an, mazan mishi'oraiman tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan, uruu idi'i naa uchikaan paka'u wunu idi iriba'o pidannao awunuutapan pu'u, na'iki ukian ī'ati, "Wuru ida'ana'a òaidan u'ati, aonaa òaipan ati'o mani wuru di'oraz kaimana'oraz pidan zowia'azoo-kaoz."

²⁵ Una'apan idi, pidannao kadakon u'ati, "Marii mooko uzowii-ka'o winipinaa waotan wa'ati na'iki waudainao ati," īkian.

²⁶ Uru'u naa Pilate kodita-kidan Barabbas pidannao ati, mazan Jesus uba'izii-kidan naa pa'an, udauna'an utaa'akan naa Jesus tauka-karu nii cross di'iti.

Soldyaanao antamikitan Jesus pabanikian bii an
(*Mark 15:16-20; John 19:2-3*)

²⁷ Udauna'an Pilate soldyaannao zaamatan naa Jesus, īna'akanuzu soldyaanao mashaapa-kizi iti. Uru'u naa ībaokopatan ipai soldyaanao na'ii Jesus ida'ati. ²⁸ Na'ii īnarakadan ukamichan, na'iki ikakamichantanuz wuza'o kamicha, naobanai kamichan kaduz idi. ²⁹ Udauna'an itoman kowamai kaiwada-karu idi, na'iki ikakowamtan naaz u'idi. Itaan naa u'ati kapam uwadookori nii atamun idi uzaamatapan nii padiwa'ora antanapu, na'apa king zaamatapauzon kawan pawadookori. Uru'u naa ikodoru'ukan ukanaapu ati na'iki ībanikiitan naazu. īkian, "Pugaru King, amanawunu'o Jewnao naobanaa!" ³⁰ Udauna'an īsopiautapanuz na'iki īzaamatan u'ai atamun pataaniaz uwadookori nii. Uruu idi'i naa īzowiautapan uzowau. ³¹ Īpaian dauna'an pa'antamikitan uruu, īnarakadan naa u'ai pakaiwaada-kidaniaz kamicha u'ati, na'iki ikaiwada-kidan naa ukamichan powaa iti. Udauna'an īna'akan naazu, itauka'an naazu cross di'iti.

Jesus tauka-ka'o cross di'iti
(*Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27*)

³² Aizii ikoditan pu'u donoi iki, pamakopa-kizi an īikodapan pidan Cyrene san,† Simon kia'o u'uu. Sariapa soldyaanao dyuudan una'akan Jesus

* **27:17** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **27:32** Cyrene: Africa ia'o wiizai.

crossannaa. ³³ Īmakon atii ĩkaawan amazada iti dakota-kariwai Golgotha kii, na'apa'oraz amazada uu Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u. ³⁴ Na'ia'a naa ĩtaan Jesus tuzan nii wine idi, kawiki'ita-kariwai aimaakan kibia'o idi, mazan patiwaan dauna'an masakauda'uzu, aonaa uaipanuzu.

³⁵ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ĩbuutan naa ukamichan kida. Udauna'an ĩmakinaotan makinaonii, ĩtukapa'azon na'ia'oram nii zaamata ukamichan buutinpan kida.† ³⁶ Udauna'an ĩsakanatapan naa ĩawunuutapan Jesus na'ii. ³⁷ Doko antanapu uzowau paawa'a saada-kariwai atamun muna'a ĩkainaabata-kinaa kanom dikini'ia'o uzowii-ka. Kaikapa'o ĩsaadaniaz: "Di'i wuru'u Jesus, uruu King Jewnao ati." ³⁸ Na'apain uruu dono dya'utam koidimikinao tauka-ka cross di'iti kapam. ĩmuudan bauda'apa'o Jesus diwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu.

³⁹ Pidannao dobatapainao na'an maonapa Jesus ida'an, ĩwa'uan pazowau kida, uruu ĩbanikiitan naazu. ⁴⁰ ĩkian, "Pugaru mainaabata'azo'oraz Tominkaru Dapu na'iki udauna'an pukadishita-kida'azoonuz idikinauda'utan kamoo ida'a, ukau'an aizii pukazannaatina'a naa. Umishiin dono pugaru Tominkaru dani, putoka'a naa pucrossannaa di'iki!"

⁴¹ Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'apa kapam ĩbankiitanuz. ⁴² ĩkian, "Ukazannaata ba'orainao pidannao, mazan aonaa uka'iitan pakazannaatinan pa'ida'a. Uruu King ni'o kaikin'i Israel ati! Ukau'an marii utokan aizii cross di'iki, uruu wamishidan niizu! ⁴³ Umishidani Tominkaru, ukau'an marina'a naa Tominkaru aidan pakazannaatan uruu kai, usha'apanum kau'an ukiinii 'Ōgaru Tominkaru dani!" ⁴⁴ Na'apa kapam koidimikinao tauka-kariwainauz cross di'iti Jesus dazaba'a, na'apa kapam ĩbankiitanuz.

Jesus mawakan dau'o

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Aizii sakitapa kamoo di'iki aka amazada maruta'akan atii daawadata kamoo 3 o'clock di'iti. ⁴⁶ Aizii 3 o'clock mani, uru'u naa Jesus kadakon diiwa, "Eli, Eli, lama sabachthani?" ukian. "Ōtominkarun, ōtominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan ōgaru?" kia'o wuru'u ukianuz.

⁴⁷ Pabi'i kida pidannao maonapa'o ĩkadishitapan na'ii, ĩabata na'apam Jesus kian. Uruu idi ĩkian, "Udapadan prophet Elijah." ⁴⁸ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan sponge dau'ati, na'iki udamotanuzu katama'o wine di'iti, na'iki usawadan naaz atamun ida'an Jesus di'iti, Jesus tuzan nii. ⁴⁹ Mazan baokoinao pidannao kian, "Marii una'ian pa'ida'a, watukapa kizi Elijah wa'atin ukaminka'uta'ananuzu."

⁵⁰ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan diiwa koshan, uruu umani-zowanta'akan, umawakan naa.

⁵¹ Na'apain aka kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo§ buutapa-kinoo kida kuzuuta'akan ipai pazikon an, doko iki atii apowa ati. ⁵² Baaranai kida ipai ĩda'atina'akan na'iki iriba Tominkaru pidannao kadishitan ĩkakudan powaa iti. ⁵³ ĩkoditan baaranai iki kida. Aizii Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uru'u naa wuru'u kadishitainauz pabaaranaa iki makon Jerusalem iti, na'iki iriba pidannao tukapan ĩdyaun na'ii.

† 27:35 Psalm 22:18 § 27:51 kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo: Putukapa kaarita token ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁵⁴ Aizii soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma awunuutapainaoz Jesus, itukapa wuru'u amazada nakainanuz na'iki ipai amazada sha'apanuz. Tuukii itarian! Uruu idi ikian Jesus dau'an, "Wuru'u pidanaz, mishi'o mishi Tominkaru Dani uruu."

⁵⁵ Iriba zunnao awunuutapan Jesus na'ii, mazan munapo ikadishitapan. Wuru'u zunnaouz Galilee Baara iki'o iwa'atin Jesus dawu'ati kaminka'uupainao uruu, sha'apata'o kanom uaiapanii kida. ⁵⁶ Na'iainao zunnao bii ii Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary (oroo James na'iki Joseph daro), na'iki Zebedee daiaro.

Jesus dida-ka'o daua'o

(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁵⁷ Aizii kamoo tipita'anan di'iti'i naa, Arimathea san kaawan, uruu kapuraatanu'o pidan, Joseph kia'o u'uu na'iki tominpa'o kapam Jesus di'iki. ⁵⁸ Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an, udida'azoonuzu. Pilate dyuuda Jesus nanaa taa-ka'o u'ati. ⁵⁹ Uruu idi Joseph toka-kidan naa Jesus nanaa cross di'iki, upapidan naazu kaimana'o, pa'ina'o kamicha mada idi. ⁶⁰ Udauna'an umuudanuz diiki'i'o pakichada'akanii kuba pabaaranaa ni'o nazo iti. Udauna'an ukida'ukan udaru'o kuba, udoroduraa-kidanuzu, utaratan naa baaranai paniinomizinaa u'idi, udauna'an umako'okan naa. ⁶¹ Mary Magdala sanaaba na'iki ba'oranuaba Mary, Isakanatapan na'ii maonapa ubaaranaa ii.

Soldyaanao awunuutapan

Jesus baaranaa

⁶² Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon dono faadaanao zowau-naanao na'iki Phariseenao makon Pilate di'iti. ⁶³ Ikian u'ati, "Naobanai, wanyukunuian na'apam tawuru kianu'o mariidinanzok pakakupan dono zii. Ukian, 'Idikinauda'u kamoo omawakan dauna'an, okadishitan nii kapupa koshan.'" ⁶⁴ Ukau'an pudyuuda ubaaranaa awunuutapa-ka'o kaimanaiman atii idikinauda'u kamoo dauna'an. Panaadon utominapa-kidaniinao wa'atin nii ikoidapa'ananuz. Udauna'an ikowaada'anan nii pidannao ati, ikian nii kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki. Uruu dawu'itiini'o mariidin-karu, powa'a'o nii zii udikaudan kiwiitapa'o mariidin-karu ai."

⁶⁵ Pilate kian i'ati, "Una'aka mooko soldyaanao, uawunuutapa-kida'a naa wuru'u baaranaiz kaimanaiman." ⁶⁶ Uruu idi imakon naa baaranai iti. Na'ii imuudan naa pakainaariba kuba kida ukita-ka'o ai, na'iki iwa'akan naa soldyaanao awunuutapa'o nii wuru'u baaranaiz.

28

Jesus kadishitan

pamawaka-kizi iki

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Aizii Sookapa-karu Kamoon dauna'an, na'iki Sunday wakanada'anan di'iti, Mary Magdalene na'iki ba'oran Mary awunuuta'anan naa baaranai. ² Masha'apakiaka imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an na'ii, Tominkaru angelin kaawan idi aokazi iki na'iki umakon baaranai iti, udoroduraa-kida kuba baaranai ai, na'ii usakanatan uruu kuba paawa'a. ³ Aizii angel aidinpan na'apa toroanaru kan-kanaapan kawan na'iki ukamichan umanawunu'o ubarakan. ⁴ Tuukii soldyaanao awunuutapainao nakanakan patarian idi u'ai, na'iki idorauta'akan naa mawakauanaka.

⁵ Aizii angel kian zunnao ati, "Aonaa utaria'ana'a, oaitapa wuru'u uwa'atinuz utukapa'anan Jesus, tauka-kariwaiz cross di'iti. ⁶ Aona'a

naa uruu nii da'a'a, kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'apa paki-
 auzon kawana'ati. Uwa'ati mooko da'ati'i utukapa di'i wuru'u umuuda-
 kizinaoaz. ⁷ Ukau'an umako kadiman, ukowaada'an utominapa-kidaniinao
 ati kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'iki mako'o naa uruu Galilee
 Baara iti. Na'ia'o ni'i naa utukapanuz. Uruu ōkuwaa unao ati," angel kian.

⁸ Uruu idi zunnao makon naa dopiauda'u'o ida'an, ĩtarian mazan ĩkonaukian
 pu'u kapam. Aizii ĩmakon dimapa ĩkakuwaapa'anan naa Jesus tominapa-
 kidaniinao ati. ⁹ Masha'apakii Jesus aidina'akan ĩkanaapu ii, "Kaiman," ukian
 ĩ'ati. Sariapa ĩaitapa'akanuzu, uruu idi ĩmako'okan u'idi'iti, ĩkodoru'ukan
 na'iki ĩzaamatanan ukidiba iki, ĩmanawuntapanuz. ¹⁰ Udauna'an Jesus kian ĩ'ati,
 "Aonaa utaria'ana'a. Umako, ukowaada'an ō'inawuzunao ati marii ĩmakon
 Galilee Baara iti, na'ia'o nii ĩtukapan ōgaru."

Soldyaanao kakuwaapan paawunuutapankan dau'u

¹¹ Aizii zunnao makopan pu'a'a naa, uru'u naa soldyaanao awunuuta-
 painaouz baaranai makon naa Jerusalem iti, ĩkakuwaapa'anan naa faadaanao
 zowaunaanao ati ipai aimakaan sha'apa'o dau'an baaranai ii. ¹² Sariapa
 faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma.
 Uru'u naa ĩmiitiniipan ĩaitapa'azon naa na'apam pasha'apatinan. ĩtaa doaba
 puraata soldyaanao ati. ¹³ ĩkian ĩ'ati, "Kaikapa pa'i ukakuwaapa'a, 'Up-
 oitorunao koidapanka'a naa uruu aiwaka'an wada'awun daida.'" ¹⁴ Aizii
 Pilate abatan an udau'an, waparadan nii u'ati unao dikin ii, aonaa kizi
 usha'apatan unao." ¹⁵ Uruu idi soldyaanao zaamata'akan naa puraata,
 ĩmakon ĩkakuwaapa'anan naa padyuuda-ka'o kawana'ati. Una'apan idi'o
 kaikapa'oraz kuwai kowaadapa-kaoa'a naa ipai Jewnao kawana'ati atii kai.

Jesus taan papoiturunao sha'apatan ni'o udaru'o kaudin-kizai
 (Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁶ Udauna'an 11 Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Baara ia'o
 midukuo iti, Jesus dyuuda kizi iti ĩdyaun. ¹⁷ ĩtukapan dono'o naa Jesus na'ii,
 sariapa ĩmanawuntapanuz. Mazan pabi'i kida ĩdyaun aonaa ĩmishidan Jesus
 wuru'u patukapaniaz. ¹⁸ Upu'a'a naa Jesus wa'atin ĩ'ida'ati, ukian ĩ'ati, "Aizii
 ipai ōma'ozakannaa taa-ka'o ō'ati, turuu ōkazowutapan aokazi ii na'iki imi'i
 baara'a." ¹⁹ Ukau'an umako ipai pidannao di'iti utominapa-kida kizi ĩdyaun
 ōtominapa-kidanii dau'u. Uchikaawunuu ĩdyaun ōDaru uu ida'an, na'iki ōgaru
 uDani uu ida'an na'iki Kaimana'o Doronaa uu ida'an. ²⁰ Utominapa-kida
 ōpidanannao, ĩizo'ati kizi kaimanaiman ipai wuru'u ōparadanuz ōdyuudaniaz
 uizo'atin. Na'iki mishi, karikaonanu'o nii ōgaru utuma, atii di'oraz amazada
 ikodan di'iti patokon."

Mark Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Mark saadanii. Jesus mawakan na'iki ukadishitan dono pamawaka-kizi iki, pa'ina'o zii Mark uruu dono. Apostle Peter minauda'uitapauzonii uruu pakakuwaatinan dono. Wuru'u Mark saadaniaz, Peter tukapanii na'iki uabatanii kida Jesus di'iki. Rome iki'o wuru'u usaadanuz pakaaritan mishidainao Gentilenao ati'o, pataka'uta-kariwainauz.

Dobata Mark saadan Jesus sha'apatanii kida dau'an, na'iki utominapakidan dau'u pidannao kapam. Karikaonan da'i Mark dakotauzon Jesus Tiichaa kii.

Kiwiitapa, pakaaritan ida'a, Mark kowaadan Jesus uruu Tominkaru dani. Udauna'an ukowaadan na'apam Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai, aona'o turuu pidan sha'apatan, soo Tominkaru pa'an. Na'iki ukowaadan Jesus, uruu Jewnao zaudapauzoniaz kazannaata'o ni'oraz paugaru. Uruu Jewnao dakotaniaz Messiah kii Hebrew paradan ida'an; Greek paradan ida'an udakota-kao Christ kii. Na'iki Jesus dakotan paugaru Daonaiora Aokazi Iki'o* kii, utukapa-kidan Tominkaru wuru'u dyu-uda'oraz paugaru aokazi iki. Na'iki utukapa-kida mishi'o pidan paugaru, na'iki Tominkaru kapam.

Mark kowaada kapam na'apam pidannao sha'apatinan, oo na'apam ikian Jesus kuwaa na'iki usha'apatanii kida dau'an. Mark saadan pakaaritan, utukapa-kida'azon idi mishi Jesus aipan ipai pidannao (Jewnao na'iki Gentilenao) tominpan pa'idi'iki. Uaipan pidannao aitapan, pidan tominpa'o Jesus di'iki, umashaapan nii kaimanaaka Jesus tuma, na'iki ubaokopatan nii panyukunuu Jesus tuma.

Kaina'a Mark dau'u kida'o kowaada-kao Tominkaru Paradan (New Testament) ida'a. Panaadon udakota-kao John Mark kii. (Puawunuuta Acts 12:12, 25 ida'a; Acts 13:5, 13 ida'a; Acts 15:37-39 ida'a; Colossians 4:10 ida'a; 2 Timothy 4:11 ida'a; Philemon 1:24 ida'a.) Iriba pidan zauda-kidan Mark wuru'u dakota-kariwaiz pa'ina'o pidan nii Mark 14:51-52 ida'a'oraz.

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o

(Matthew 3:1-2; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

¹ Di'i Kaimana'o Kuwai sakadinan Tominkaru Dani Jesus Christ daua'o.

² Usaadinpan prophet Isaiah kaaritan kawana'ati:

“Tominkaru kian,

‘Odyuudan nii kakuwaapa'o nii pu'ua'ati,
saabaa'o nii dunapo pu'ati.’

³ Kaina'a'o nii pidan kadakoinpan diiwa,
mapidantaka'o amazada ii aka:

‘Putoma dunapo Naobanai ati,
pusaabaa sakitapa uchi'ika kizi nii!’ ”

⁴ Mishi John Chikaawunuupauzo aidinan mapidantaka'o amazada ii, karikaonan ukadakotinan chikaawunuin-karu dau'u. “Utanawatina'a naa u'oian ai na'iki uchikaawunuina'a naa. Uruu Tominkaru mainaabatan nii u'oian,” ukian pidannao ati. ⁵ Iriba pidannao Judea Baara anainao na'iki

* : Daonaiora Aokazi Iki'o: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

donoi Jerusalem iki kida'o wa'atin ĩabatapa'anan John kuwaa. ĩkowaadan pa'oian kida, na'iki John chikaawunuuan ĩdyaun Jordan Wa'o ii. ⁶ Ukamichan toma-ka'o camel idi idi'o, kaina'a kapam uzadawu wuzada-kariwai madai, na'iki uwanyukunuu nii manorunao[†] na'iki maaba.

⁷ Aizii John kian pidannao ati, "Pidan wa'atipa'o ōdawu'ati kaina'iki, uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai. Aonaa ōturuhan ōbuzuutan udazkidi zunaa.[‡]" ⁸ Ōchikaawunuuan unao wunu idi, mazan uruu, uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi."

Jesus Chikaawunuu-ka'o na'iki utiwaa-kidapa-ka'o
(*Matthew 3:13—4:11; Luke 3:21, 22; 4:1-13*)

⁹ Aonaa utomunu'ikin Jesus kaawan dauna'an Nazareth iki, Galilee Baara ia'oraz wiizai. Na'apain John chikaawunuuan uruu Jordan Wa'o ii. ¹⁰ Jesus koditan dauna'an wunu di'iki, sariapa utukapan aokazi da'ata-ka'o, na'iki Kaimana'o Doronaa wa'atin u'ida'ati orid kawan. ¹¹ Parada-karu kian aokazi iki, "Pugaru mishi ōdani ōmarainapanii; kaiman manawun ōnyukunuu pu'ati."

¹² Udauna'an Kaimana'o Doronaa dyuuda'akan naa umakon mapidan-taka'o amazada di'iti. ¹³ Na'ii umashaapan to'ora kida'o aimaakannao bii an 40 kamoo. Na'ii Satan tiwautan patanawatan uruu oia'o di'iti, mazan angelnao kaawan idi u'ida'ati, ĩkaminka'utan naazu.

Jesus kaawan ukowaada'anan Kaimana'o Kuwai
(*Matthew 4:12-22; Luke 4:14-15; 5:1-11*)

¹⁴ John taraa-ka'o dauna'an, Jesus makon Galilee Baara iti, ukowaada'anan naa Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Ukian pidannao ati, "Aizii kamoo mishiinan kaawa'azon naa, Tominkaru Naobanai-tinan maonapata'a naa. Utanawatina'a naa u'oian ai kida na'iki umishida wuru'u Kaimana'oraz Kuwai."

Kopautapauzonao da'anan Jesus

¹⁶ Jesus makopaanan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon pa'inawuzu Andrew tuma. ĩzaamaapan kopau pasairon ida'an karishii baoko iki. ¹⁷ Jesus kian ĩ'ati, "Uwa'ati ōtuma ōtominapa-kida kizi unao uzaamaapan dau'u pidannao." ¹⁸ Sariapa ĩwa'aka'akan pasairon kida na'iki ĩda'ana'akan naa uruu.

¹⁹ Na'iki'o udobata'akan, sariapa utukapan dya'utam pidannao koshan, James na'iki John, ĩnao Zebedee dainao. ĩminziwatan pasairon kida pakanawan zo'o. ²⁰ Sariapa Jesus dapadan ĩdyaun paminauda'unao nii. Uru'u naa ĩwa'aka'akan naa padaru Zebedeez kanawa zo'ii poitoruinao tuma, ĩmako'okan naa Jesus tuma.

Ma'ozaka'o ida'an Jesus tominapatin-kidan pidannao
(*Luke 4:31-37*)

²¹ Uruu dauna'an Jesus kaawan Capernaum iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki Sookapa-karu Kamoon dono'o naa, Jesus makon synagoge[§] iti. Na'ia'a naa ukakinaopan pidannao. ²² Pidannao abatapainauz uruu, tuukii ĩdi'itinpan uparadan dau'u, usha'apanum kau'an utominapatin-kidan idi

[†] **1:6** manorunao: oo chiwao, iriba'oraz ĩmashaapan. [‡] **1:7** Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa. [§] **1:21** synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Īdyaun paaitapan ida'an pa'an, aonaa wunao kawan mani'i tiichaapau-zonaouz Moses kakinaori dau'u.

²³ Upu'u pidan, oia'o doronai zaamatapanii morotan synagogue nazo iti, sariapa ukadakonaakan. ²⁴ Ukian, “Jesus, Nazareth san, kanom dii pusha'apata'azon watuma? Puwa'atin pumainaabata'azon sha'a waunao? Ōaitapanii pugaru Tominkaru di'iki'o puwa'atin.”

²⁵ Sariapa Jesus mashaatan oia'o doronai, ukian, “Pumashaada na'iki pukodita wuru aia'a pidanaz.” ²⁶ Sariapa wuru'u oia'o doronai zii autapanuzu na'iki ukadako'okan diiwa kapam, uruu mazan uso'otina'akan naa u'idi'iki.

²⁷ Uruu dauna'an tuukii manawun pidannao di'itinpan. Na'iki Īpishautaakan pa'atiaaka kida, “Sha'apa'oram kaduz kakinaori'i naa wuru'u? Pa'ina'ora'a naa kakinaowapa-karu aona'o waabatauzon? Di'ora'a pidan paradinan pama'ozakan ida'an, atii oia'o doronainao izo'ati zii uparadan.”

²⁸ Uruu idi kadilan ukaunamanaata-kaos ipai wiizainao kawana'ati Galilee Baara ii aka.

Jesus kakudan pidannao
(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

²⁹ Jesus ipaian dauna'an pachoochiipan synagogue ii, na'iki ukoditan paminauda'unao tuma. Īmakon sariapa Simon na'iki Andrew dapu iti, James na'iki John mako'o kapam ĩtuma.

³⁰ Uruu dono Simon imauzo karina'o, tuukii omada wiichan pakarinaan idi, aonaa turuu okadishitan. Aizii Jesus kaawan pu'u na'iti, sariapa ĩkowaadan okarina u'ati. ³¹ Jesus makon o'idi'iti, sariapa uzaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukadishita-kidanzu. Uruu naa okakuda'akan, udauna'an otaan naa ĩwanyukunuu nii.

³² Uruu wachuupunin, kamoo tipitan dauna'an, pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati, ipai karinainao na'iki oia'o doronainao zaamatapaniinoo kida kapam. ³³ Ipai na'ii sannao kasaba'ukinan kida kabaun panibazoota an. ³⁴ Uruu dono Jesus kakudan iriba karinainao na'iki iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao ai kapam. Aonaa utaapadan oia'o doronainao paradan, usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu.

Jesus kakinaopan Galilee Baara ii
(Luke 4:42-44)

³⁵ Ba'oran kamoo wakankanaanin, Jesus koditan kabaun iki. Umakon paba'orantin wiizai iki mapidantaka'o amazada iti, na'ia'a naa utoriinpan.

³⁶ Simon na'iki uminauda'unao, ĩawatapan naa uruu, ³⁷ atii ĩkodanzu. ĩkian u'ati, “Īpai pidannao dawatapan pugaru.”

³⁸ Jesus kian ĩ'ati, “Wamako ba'oran wiizai kida di'iti. Na'ii aka'o nii okakinaopan, usha'apanum kau'an na'apa'o dau'ati'o ōwa'atin da'ati'i.”

³⁹ Uruu idi Jesus chi'ikapan ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati, ukakuwaapatinan ipai synagogue kida kawana'ati, na'iki ukodita-kidan ipai oia'o doronainao pidannao ai kida.

Jesus kakudan pidan powaa iti
(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

⁴⁰ Pidan kaawan Jesus ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi* idi. Ukodoru'ukan ukanaapu itinapu, tuukia'o ida'an upishaan, uaipan Jesus

* 1:40 kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Masha'apannaada-kinao di'ii.

kaminka'utan paugaru. Ukian, “Punyukunuu na'apan an, pusaabaa wuru'u ōkabishopanuz.”

⁴¹ Jesus kasha'ora-kida uruu na'iki upishatanuzu paka'u idi, “Oo, na'apa mishi ōnyukunuu, ōkaminka'utan nii pugaru.” Na'iki ukian, “Pusaabain powaa iti koshan!” ⁴² Sariapa mishi umada saabaina'akan. ⁴³ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan naa uruu, udyuuda'akan naa kapamazu. ⁴⁴ Upu'u ukian u'ati, “Puabata, aonaa pa'i pukowaada'ana'a pidan ati. Mazan pumako sariapa faadaa di'iti utukapa kizi pusaabaa-kaao. Na'apain putaa'a naa uzainao faadaa ati, uzowii kizi'i naa ūdyaun kawaodapa-kizai paawa ii, Moses kakinaori kawana'ati,† na'iki pidannao tukapa kizi mishi kaimana'a naa pusaabaa-kaao.”

⁴⁵ Uru'u naa mazan pidan mako'okan naa, na'iki ukakuwaapan ipai amazada kawana'ati na'apam pasaabaa-kaao dau'u. Kuwai abata-kaao idi'i naa ipai wiizai kida kawana'ati, aonaa naa Jesus ka'iitan pa'aidinan wiizai kida di'iti. Usha'apanum kau'an uaitapanii iriba'o nii manawun pidannao zaudapan paugaru na'ii. Una'iakapan naa umashaapan mapidantaka'o amazada di'ii. Na'iti'i naa pidannao makon u'idi'iti ipai Galilee Baara iki kida.

2

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o pidan

(Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

¹ Jesus kiwan powa'a iti Capernaum iti. Aonaa zii kamoo dobatan iriba, udauna'an, uunamunaa abata-kaao kaina'a uruu pasookapauzo-kizi kabaun di'ii. ² Uruu idi iriba pidannao baokopatinan u'ida'ati, paida kabaun nazoo, atii paniba ii aka. Jesus kowaadautan pu'u Kaimana'o Kuwai ū'ati, ³ uru'u naa ⁴ pidannao kaawa-kidan machi'ikaka'o pidan Jesus ida'ati, ūaipan ukakudanuzu. ⁴ Mazan pidannao iriban idi aonaa ūaitapan na'apam pamorotakidan uruu Jesus di'iti. Uruu idi ūbadakatan kabaun zowau'u, na'iki'i naa ūmorota-kidan wuru'u machi'ikaka'oraz pawashatinapa-kizi baara an.

⁵ Jesus tukapan idi mishi ūmishidan tuukii manawun, ukian machi'ikaka'o ati, “Ōdani, pu'oiian mainaabata'aka-kaoa'a naa.”

⁶ Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u ūbii'i ūsakanatapan. Sariapa ūdi'itinpan. ⁷ “Kandii nii uparadan kaikapa'a? Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an! Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainabatan pidan oian.”

⁸ Jesus aitapa na'apam ūdi'itinpan, uruu idi ukian ū'ati, “Kandii nii udi'itinpan ōdau'u kaikapa'a? ⁹ Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'oiian mainaabata-kaao' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii?

¹⁰ “Ukau'an, ōaidan nii u'ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o kaina'a uma'ozakan da'a'a imi'i baara'a, turuu umainabatan oii-karu kida.” Uru'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, ¹¹ “Ōkian pu'ati, pukadishita, puzaa-mata puwashatinapa-kizi, na'iki pukiwa'a naa pudapu iti.”

¹² Ipai awunuutapainao awun za'a, machi'ikaka'o pidan kadishita'akan, uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki ukiwa'akan naa padapu iti. Tuukii ūdi'itinpan na'iki ūkonaukii-kidan Tominkaru. ūkian, “Mishi'o mishi Tominkaru umanawunun! Aonaa watukapauzon aimaakan sha'apata-kaao kaikapa'a!”

† 1:44 Leviticus 14:1-18

Jesus dapadan Levi
(*Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32*)

¹³ Jesus makon koshan Galilee Karishiiz danoma iti. Iriba pidannao kaawan u'idi'iti, na'iki ukakinaopan İdyaun. ¹⁴ Udauna'an udobatapan pu'u utukapa Levi, Alphaeus dani, zaamaapauzo tax puraatannaa,* sakanatapan pakaudin-kizi kabaun nazo ii. Jesus kian u'ati, "Puwa'ati otuma." Levi kadishita'akan uda'ana'akan naazu.

¹⁵ Aizii Jesus aroopan dono'o naa Levi dapu ii patominapa-kidaniinao tuma, iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao da'anpan Jesus. Na'ii İaroopan utuma kapam. ¹⁶ Na'a'o kapam İbii'i tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainaouz Phariseenao† di'iti. İtukapan idi uaroopan wunao tuma'a oiainao pidannao, na'iki zaamaapauzonao tax puraatannaa, sariapa İpishaan utominapa-kidaniinao, "Kandii nii Jesus aroopan kaikapainao pidannao tuma'a?"

¹⁷ Jesus abata na'apam İkian, na'iki ukian İ'ati, "Ziwu'o pidan, aonaa uaipan daakataa, soo karina'o. Öwa'atin aonaa ödapada'anan mani kaimanainao, mazan ödapada'anan oiainao pa'an."

Sanadinapa-karu
(*Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39*)

¹⁸ Baukapaiman John Chikaawunuupauzo kakinaopauzoniinao na'iki Phariseenao sanadinpan.‡ Pidannao pishaan Jesus, "Kandii nii wunao sanadinpanu'u, mazan putominapa-kidaniinao aonaa İsanadinpan?"

¹⁹ Jesus kian, "Turuu uaitapan dapada-kariwainao kiwan maaroopaka-daun, mazida'o aroapa-kizi iki? Aonaa! Mazida'o na'an pu'u manawun İtuma aona'o nii İmaaroapakan. ²⁰ Mazan kamoo kaawan nii, uruu mazida'o na'aka-ka'o ni'i naa İ'ai. Na'apaini'o nii pa'an İsanadinpan.

²¹ "Aonaa na'ia'oram pidan zimindotan pakamichan zaam pa'ina'o kamicha idin idi, uchikaa-ka'o dono sariaapa'o nii pa'ina'o kuzuutanuzu powa'a zii manawun. ²² Aonaa pa'ina'o toma-kariwai riwunii paidauzo-ka'o kaiwapa-kariwai'i naa riwunii kinnaa§ zo'iti. Upaida-ka'o an uzo'iti, riwunii kataman dono, sariaapa'o nii riwunii tada'okanuzu na'iki uwakudinan nii, ukinnaa aona'o ni'i naa ukaiwaa-ka'o powa'a kapam. Uruu idi pa'ina'o riwunii toma-ka'o an, pa'ina'o nii ukinnaa toma-ka'o kapam."

Sookapa-karu Kamoon naobanaa
(*Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5*)

²³ Jesus dobatapan zakapu zo'an Sookapa-karu Kamoon dono. Utominapa-kidaniinao makopaanan pu'u utuma, İkaraowaanan paoribai wheat aka İnikapaanan naazu. ²⁴ Na'a'o Phariseenao İtuma. Sariapa İkian Jesus ati, "Putukapa, putominapa-kidaniinao, aonaa İzo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u İsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono."*

* **2:14** zaamaapauzo tax puraatannaa: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **2:16** Pharisee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **2:18** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **2:22** riwunii kinnaa: wine kinnaa. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **2:24** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u İkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

²⁵ Jesus dako'atin İdyaun, ukian, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru'u uzamazin dono'oraz paminauda'unao tuma?” ²⁶ David morotan Tominkaru Dapu iti, na'iki unikan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Faadaa Abiathar kazowautapan dono'o Tominkaru Dapu, wuru'u İna'apainapanuz. Wakakinaorinaa kiauzon pu'u soo faadaanaou'o nii nika wuru'u breadiz. Mazan David upu'u unikanuz na'iki utaa kapamaz paminauda'unao ati.”

²⁷ Udauna'an powa'a zii ukian İ'ati, “Sookapa-karu Kamoon toma-kao pidan ati'o, aonaa pidan toma-kao Sookapa-karu Kamoon ati. ²⁸ Ukau'an Daonaiora Aokazi İki'o, uruu Sookapa-karu Kamoon Naobanaa pa'an.”

3

Pidan aona'o uka'u kaimanan (Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

¹ Jesus makon naa powaa iti synagogue iti, na'ia'o pidan aona'o kanom usha'apatan paka'u mawakan idi. ² Na'a'o pidannao Phariseenao bii'i, İaipan patukapan Jesus sha'apatan pana'iti'o aimaakan pakakinaorinaa ai. Uruu idi İaipan naa patukapan ukakudan nii mani wuru'u pidanaz Sookapa-karu Kamoon dono oo aonaa. ³ Jesus kian wuru' ati'i pidanaz aona'oraz uka'u kaimanan, “Puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati.” ⁴ Udauna'an Jesus pishaan pidannao kaikapa'a: “Na'apa dii kakinaorii aipan wash'a'apatinan Sookapa-karu Kamoon dono? Wakaminka'uta oo wapataka'uta wairiban? Wakakuda oo wazowii pidan?” Mazan aonaa karikaonan İdako'atin uparadan. ⁵ Uruu idi Jesus to'oran, uawunuudanaan İ'ati. Una'apan pu'u tuukii ukasha'ora-kidan İdyaun, İkashadamikin pu'u. Uruu dauna'an ukian pidan ati, “Putunuuta puanoba.” Utunuuta'akanuz, sariapa uka'u saabaina'apati. ⁶ Uruu idi'i naa Phariseenao mako'okan naa synagogue iki, İmiitiniipan Herod pidannao tuma, na'iki İbaokopatan padi'itinpan İaipan pazowian Jesus.

Iriba'o pidannao karishii danoma'a İbaokopatinan

⁷ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma Galilee Karishiiz danoma iti, na'iki iriba pidannao da'anpan uruu na'iti. İwa'atin Galilee Baara iki, Judea Baara iki, ⁸ na'iki Jerusalem iki kida. Na'iki ba'orainao wa'atin kida Idumea Baara iki, waoko itanpu'oraz Jordan Wa'o ai baara iki, na'iki ba'orainao Tyre na'iki Sidon Baara iki kida. İpai wuru'u pidannao kaawanuz na'ati İabatan idi'o Jesus sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. ⁹ Pidannao iriban idi utukapan, uduyudan patominapa-kidaniinao na'akan kanawa pa'ida'ati, aonaa uaipan pidannao chakatinan pa'ida'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ukakudan dauna'an iriba karinainao pidannao, na'iki ba'orainao dikintinan İaipan papishatan uruu. ¹¹ Na'apainim karikaonan pidan kaina'oa' oia'o doronai u'ida'a tukapan Jesus, sariapa udorauta'akan ukanaapu ati pakadakoinan tuma, ukian u'ati, “Pugaru mishi, mishi'o Tominkaru Dani!”

¹² Mazan Jesus kakinaowan oia'o doronainao ma'ozaka'o ida'an. Ukian, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom kaduz wuru'u ōgaruz.”

Jesus zaamatan 12 pidannao patominapa-kidaniinao bii iki (Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)

¹³ Jesus makon naawazi paawa iti, na'iki'i naa udapadan pa'ida'ati pidannao paaiapaniinao. Uruu idi İmakon u'idi'iti. ¹⁴ İbii iki'i naa uzaamatan 12 pidannao. Udakotan İdyaun apostlenao* nii. Jesus kian pazaamataninao ati,

* 3:14 apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u.

“Ōzaamatan unao mashaapa'o nii ōtuma. Ōdyuudan nii unao kakuwaapatina'o nii kaimana'o parada-karu dau'u, ¹⁵ na'iki ōtaan nii uma'ozaka-kināa nii uwaata-kināa nii oia'o doronainao.”

¹⁶ Kaikapa'o i'uu kida wuru'u 12 uzaamataniinaouz: Simon (Jesus ka'uutaniāzu Peter kii), ¹⁷ James na'iki John, Zebedee dainao (Jesus ka'uutan i'dyaun Boanerges kii, “Toroanaru kawanuinao” kia'o wuru'u idakota-kaoz), ¹⁸ Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James Alphaeus daniz, Thaddeus, Simon uruu zaamatinpauzoz pidannao di'iti, tiwautauzonaouz pawaatan Romannao, ¹⁹ na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a
(*Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Udauna'an Jesus kiwan pasookapauzo-kizi kabaun iti'i naa. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati koshan; uruu idi Jesus, patominapakidaniinao tuma, aona'a naa iaitapan na'apam panikan pawanyukunuu.

²¹ Uiribannao abatan idi uunamunaa, sariapa i'makon i'na'ananuzu, “Madoronaita'a naa uruu, padi'itinpan idi tuukii!” pidannao kian idi.

²² Tiichaapauzonoa Moses kakinaori dau'u, wa'atiinao Jerusalem iki, kian, “Kaina'a Beelzebul† u'ida'a, oia'o doronainao naobanaaz, uruu taa'oraz pama'ozakan u'ati, uwaata-kināa nii oia'o doronainao.”

²³ Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati, uparadan i'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, “Na'apam nii mooko Satan kodita-kidan Satan?” ²⁴ Aizii wiizai buutinan an mani na'iki i'mizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii i'mashaapan kaiman. ²⁵ Pidannao mashaapainao bouda'apa'o kabaun ida'a buutaakaan an mani na'iki i'mizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii i'mashaapan kaiman. ²⁶ Ukau'an Satan tonaazinaa mizaataakapan an pa'atiaaka, katokon-tina'o nii unaobanai-tinpan.

²⁷ “Aonaa turuu pidan morotinan na'iki ukoidapan ma'ozaka'o pidan dapu iki, soo udodoo-kaao an kiwiin zii, udauna'an turuu usha'apauz kida koidapa-kaao. ²⁸ Ōkowaadan nii pu'ati turuu pidannao sha'apatanii oii kida'oraz so'ota-kaao i'ai na'iki ipai wuru'u i'dakomikitinanuz. ²⁹ Mazan na'ia'oram pidan dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian so'ota-kaao u'ai, karikaonanu'o nii u'oian naa.” ³⁰ Jesus kian kaikapa'a, pidannao kian idi, “Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao
(*Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21*)

³¹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan, i'na'ian paniba ii i'kadishitapan. I'dyuudan paparadan u'idi'iti, i'aipan uwa'atin pa'ida'ati.

³² Iriba'o pidannao sakanatapainaoz udazaba an kian u'ati, “Kaina'a pu-daro, pu'inawuzunao na'iki pudadakoona paniba ii, i'aipan pugaru.”

³³ Jesus dako'atin na'iki upishaan i'dyaun, “Kanom ōdaro nii? Kanom ō'inawuzunao nii?” ³⁴ Uawunuupan padazaba ainao ati, “Dii ōdaro na'iki ō'inawuzunao. ³⁵ Kanom sha'apata'o Tominkaru aiapanii, uruu ō'inawuzu, ōdadakoo, na'iki ōdaro.”

4

Pidan paopauzo daua'o
(*Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8*)

† 3:22 Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaao Beelzebub kii. Uruu Satan.

¹ Jesus kakinaopan koshan Galilee Karishiiz danoma ii. Pidannao iriban idi, Jesus paidinan kanawa zo'iti, na'ia'a naa usakanatapan. Kanawa mashaapan munapo zaa karishii danoma ai, na'iki iribainao pidannao ipai ikadishitapan karishii danomata kida.

² Jesus tominapatin-kidan pidannao di'itinapa-kinao kuwai kida ida'an. Ukian i'ati, ³ "Aizii uabata! Kaina'a pidan makon upaowinpa'anan. ⁴ Zakapu baara ia'a naa upararaan naa uudai kida. Ba'oran uudai kida waotan dunapota karikaonan. Udauna'an kotu'uznao kaawan na'iki inika'akan naa kidaz.

⁵ "Ba'oran kida waotan kuba baara iti, kaina'a'o kapam masakauda'u imi'i upaawa an. Uruu idi kadiman uudai kida sodan. ⁶ Mazan udauna'an kamoo wiichan tuukii, sariapa uaradadan pa'ina'o paoribai kida. Kadiman paoribai mawaka'akan, usha'apanum kau'an aonaa iishataba'u kida morotan munapo imi'i ka'azo iti.

⁷ "Na'iki ba'oran kida waotan kaiwada-karu bii an. Soda padamata i'dyaun, mazan aona'a naa ikaakan, kaiwada-karu dikinidan idi i'dyaun kamoo ai.

⁸ "Mazan ba'oran kida waotan kaimana'o imi'i baara iti. Uruu idi uudai kida sodan na'iki ituubarun ati ikaakan: bauda'apa'o kaakan u'aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran aka 100."

⁹ Jesus kian, "Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

*Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai
(Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10)*

¹⁰ Pidannao kiwan dauna'an, Jesus wa'akinan 12 patominapa-kidaniinao tuma, na'a'o kapam baokoinao utominapa-kidaniinao. Iaipan ukowaadan pa'ati masha'apanna'o ida'an wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz. ¹¹ Ukian i'ati, "Okainaabatanii u'ati wuru'u aona'oraz ukowaadauzo-ka'o, na'apam Tominkaru naobanaitapa-ka'o, mazan ba'orainao ati okakuwaapan nii soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an pa'an. ¹² Ukau'an,

Itukapan nii kanom osha'apatanii,
mazan aona'o nii itaitapanuz.

Iabatan nii oparadan kida,
mazan aona'o nii itaapanuzu.

Iaitapan an maniz, itanawatin mani Tominkaru di'iti,
na'iki uso'otan mani i'oi'an kida i'ai.' *"

*Jesus kainaabatan wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz
(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)*

¹³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaan an uaitapan wuru'u di'ora'a di'itinapa-kinai kuwai, na'apam nii mooko uaitapan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai kida? ¹⁴ Paopauzo paowan kaimana'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Pabi'i kida pidan na'apa wuru kawanu'u uudai kida waota'oraz dunapota; iabatan pu'a'a naa Kaimana'o Kuwai, Satan kaawa'akan i'ida'ati, ipai ukazata'akan i'ai wuru'u kaimana'oraz kuwai paowa-kariwaiz i'ida'a.

¹⁶ "Baokoinao pidannao, inao uudai kida kawanu'o, waota'oraz imi'i di'iti, kuba baara paawa ana'oraz. Iabatan dono Kaimana'o Kuwai, konaukii izaamatanuzu, ¹⁷ mazan aonaa itaapan wuru'u kakinaorii kotua'iki pa'ida'a kida. Masakauda'u karikaonan itaapanuzu. Na'apainim isha'apata'azoo-ka'o an oo ipataka'uta'azoo-ka'o an Kaimana'o Kuwai dikin ii, sariapa itanawatinan powaa iti pamishidan ai wuru'u kaimana'oraz kuwai.

* 4:12 Isaiah 6:9-10

18 “Baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz kaiwada-karu kida sakodata. ĩnao, ĩabata wuru'u kuwaiz, 19 mazan ĩdi'itinpan aimaakan aiapa-ka'o dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ĩaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimaakan. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

20 “Mazan baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o waota'oraz kaimana'o imi'i baara iti. ĩabata wuru'u kuwaiz na'iki ĩmishida, tuukii ĩtaan panyukunu atiz. ĩkaakan bauda'apa'o aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran 100 manawun.”

Lampa, boon waranu a'o
(Luke 8:16-18)

21 Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, “Pidan suan an lamp kabaun nazo ii, na'iam umuuda-ka'o, boon waranu'u oo bed waranu ii? Aonaa doko'o mani umuuda-ka'o, aimaakan paawa'a? 22 Kanom dizinpa'o utaapa-ka'o, na'aka-ka'o nii Kanada'o ida'ati. Na'iki kanom taratapa-kariwai, da'ata-ka'o niiz. 23 Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

24 “Punyukunuupa pakawan puabatanii; puna'apan an, uruu kawana'ati'o nii puaitapan. Na'iki powa'a'o nii zii manawun puaitapan taa-ka'o. 25 Pidan zaamata'o ōkakinaori, powa'a'o nii zii uaitapan taa-ka'o. Mazan pidan aona'oraz uabatan ōkakinaori, aona'o nii na'apainim uaitapan taa-ka'o.”

Jesus kowaadan kuwai
uudai sodan dau'a'o

26 Jesus kakinaopan koshan, ukian, “Tominkaru Naobanai-tinan kaikapa'ora'a. Wuru kawanu'u pidan paowanuz uudai pazakapun ii. 27 Udauna'an uda'awun aiwaka'an, wakanadan pu'u upokodapan, mazan uudai sodan naa. Aonaa uaitapan na'apam dii usodan. 28 Paaipan ati'o imi'i soda-kidan uudai, atii ukaakan. Kiwiin shomada sodi'o nii zii ukadunaa koditan atii udayapain, udauna'an ukaakan. 29 U'aka dyuuan dono'o naa, pidan dukutan naazu pasooparan idi, ukamoon kaawan idi'i naa.”

Kuwai mustard uuda dau'a'o
(Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

30 “Kanom kawanu'o dii wuru'u Tominkaru Naobanai-tinanuz?” Jesus kian. “Kanom kaduz di'itinapa-kinai kuwai mani turuu wakaiwaan kowaada-kinaa niizu? 31 Kaikapa'o wuru'u: Pidan paowan papaoriba mustard uuda imi'i di'iti, uruu duusodi'o ipai ba'oran paoriba kida uuda ai. 32 Usodan dono'o naa powa'a zii utuubarun ipai paoriba paowa-kariwaiz zakapu ia'o ai, na'iki ukawaodainan iriba. Uruu idi iriba kotu'uz toman pashimaka kida na'apain ĩdikindinan uwaranu'u.”

33 Jesus tominapa-kidan pidannao soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an, wuru kida kawanu'u. Utominapa-kidan ĩdyaun masakauda'u ĩaitapan kawana'ati. 34 Aonaa na'apainim umakaiwaakan di'itinapa-kinai kuwai pakakinaowapa-kinaa nii, mazan paba'oranin dono patominapa-kidaniinao tuma, na'apaini'o nii zii ukowaadan ĩ'ati masha'apanna'o parada-karu ida'an wuru'u kuwai kidaz.

Jesus mashaadan ma'ozaka'o awaru
(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

35 Na'apain uruu wachuupunin, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Wamako'o naa karishii baza iti.” 36 Uruu ĩwa'aka'akan naa pidannao, ĩpaidinan naa kanawa zo'iti, uruu ĩmakon naa. Kaina'a kapam ba'orainao

kanawa zo'an kida makon ituma. ³⁷ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki sariapa udaru'o wunu paran kida daawadaan kanawa, maonapa kida unaraadanuzu. Atii wunu paidina'aka kanawa zo'iti. ³⁸ Jesus, uda'awun pa'an, kaimanaiman ukawiizi-baaratan pazowau kanawa tokon itinapu. Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu, na'iki ikian u'ati, "Tiichaa. Aonaa mooko pudopii-kidan waunao? Taa'azo'o naa wanaraan."

³⁹ Sariapa Jesus pokoda'akan na'iki ukian awaru na'iki wunu paran ati, "Pumashaadin!" Sariapa awaru mashaadina'akan na'iki wunu paran sooka'akan naa kapam. ⁴⁰ Udauna'an sariapa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii dii utarian? Aonaa zii mooko umishidan?" ⁴¹ Mazan tuukii itarian manawun, na'iki sariapa ikian pa'atiaaka kida, "Kandii kaduz dii pidan uruu? Atii awaru na'iki wunu paran izo'ati zii uparadan."

5

Jesus kodita-kidan oia'o doronainao pidan di'iki (Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

¹ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan baza ia'o karishii danoma iti, Gerasa Baara itinapu. ² Jesus maratinnan pu'u kanawa zo'iki, pidan ikodapan uruu, kodita'aka'o baaranai iki, ka'unaru kida di'iki.* ³ Wuru'u pidanaz oia'o doronainao zaamatananii. Una'auzon umashaapan baaranai an. Aona'a naa kanom ka'iitan padodotan uruu powa'a. ⁴ Iriba'a naa pidannao tiwaan pawatudan uanoba na'iki utaba'u, mazan ipai ubidita'akan chain, wuru'u pawatudapa-kinao kidaz. Uma'ozakan idi manawun aona'a naa turuu uzaamata-ka'o. ⁵ Una'iakapan baaranai ii aka na'iki midukuo ii aka, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an ukadakoinpan na'iki ipai utazaubi'ian pamada kuba idi.

⁶ Munapo zii utukapan Jesus, sariapa udiman u'ida'ati na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati, ⁷ na'iki ukadakon diiwa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru Umanawunu'o Dani! Kanom dii puaipan o'ai? Tominkaru uu ida'an, opishaan pugaru aonaa shoman pupataka'uta'ana'a o'garu," ukian. ⁸ Wuru'u uparadanuz kaikapa'a, Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao so'otinan u'ai.

⁹ Jesus pishaanuzu, "Na'apam pu'uu?"

Pidan kian, "O'uu Iribainao, iriba'o wuru'u waunaouz!" ¹⁰ Tuukii upishaan Jesus aonaa kizi uduyudan oia'o doronainao na'ia'o amazada ai.

¹¹ Na'ia'o iriba'o kooshinao kasaba'ukinpan naawazi za'an, iaroapatinan. ¹² Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii, "Turuu shoman pudyuudan wamorotan kooshinao di'iti."

¹³ "Turuu!" Jesus kian. Uru'u naa ikodita'akan pidan di'iki, imorota'akan naa kooshinao di'iti. Iriba'o wuru'u kooshinaouz ikoda mani 2000 idyaun. Na'iki'o idima'akan atii tawudapu an, atii iwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai inaraan.

¹⁴ Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan naa, ikakuwaapa'ana'akan naa donoi ia'o pidannao ati, na'iki baokoinao ati kawiiizi-tinpainaoz donoi dawun ii kida. Sariapa pidannao makon na'iti itukapa ipai wuru'u sha'apa'oraz na'ii. ¹⁵ Ikaawan Jesus ida'ati, itukapa wuru'u pidanaz iriba'oraz da'ia' oia'o doronainao u'ida'a. Na'a usakanatapan kakamichantimpa'a naa, aitaipina'a naa kapam. Tuukii itarian. ¹⁶ Pidannao tukapainaoz kanom

* 5:2 Uruu dono pidan baaranaa, aonaa imi'i ida'a'a mani. Kuba uun ii kida'o pa'an.

sha'apan, ikakuwaapan naa ba'oran pidannao ati wuru dau'ana'a oia'o doronainao zaamatapauzoniaz da'i pidan, na'iki kooshinao dau'u. ¹⁷ Uruu idi tuukia'o ida'an ipishaan Jesus, iaipan umakon pawiiizi iki.

¹⁸ Jesus paidina'azon pu'a'a naa kanawa zo'iti, pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, kian Jesus ati tuukia'o ida'an, "Omako kizi putuma!"

¹⁹ Aonaa Jesus taapadan umakon patuma. Mazan ukian u'ati, "Pukiwa'a naa puiribannao di'iti, pukowaada'an kizi kanom Naobanai sha'apata pu'ati, ukaimanan idi ukaminka'utan pugaru."

²⁰ Uruu idi pidan kiwa'akan naa, na'iki ukakuwaapaanan 10 wiizainao Decapolis Baara an kidainao pidannao ati. Ipai ukowaadan pidannao ati Jesus sha'apatani kida pa'ati. Na'iki ipai abatainao ukuwaa, tuukii i'di'itinpan udau'u.

Jesus kakudan zun sodi na'iki maskonnao izaipaiba
(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

²¹ Jesus kiwan patominapa-kidaniinao tuma powaa iti karishii baza iti kanawa ida'an. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan udazaba an awauta.

²² Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowau-tapauzo synagogue pawiiizi ii. Utukapan Jesus, sariapa ukodoru'ukan, udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. ²³ Na'iki tuukia'o ida'an manawun upishaanuzu uaipan pakaminka'uta-ka. Ukian Jesus ati, "Odani sodi zun maonapa'a naa omawakan. Turuu pumakon na'iti pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi na'iki oziwu kizi powaa iti."

²⁴ Udauna'an Jesus makon naa utuma. Iriba pidannao makon kapam ituma, atii chakata imashaapan udazaba an kida.

²⁵ Na'a'o zun izaipaiba pidannao bii'i. 12 wunu obaiatinan. ²⁶ Omakoni'i naa kiwiin bakadun kida daakataanao di'iti, na'iki ipai'i naa otaan papuraatan i'ati. Oaipan pakadunan padamata, mazan kii'an oizain tuukiidinan naa powa'a zii manawun. ²⁷ Oabatauzon idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, omakon naa pidannao bii an Jesus dawu'ati. ²⁸ Okian pa'ida'a, "Opishatan an ukamichan karikaonan, kaimana'o nii okakudan."

²⁹ Opishata'akan naa uchaakitan za'aba'i, sariapa oizaipan shabata'akan; na'iki kaiman oabatina'akan paka'azo ii, pasaabaa-ka. Idi pabaiatinan ai.

³⁰ Sariapa Jesus aitapan pama'ozakan sha'apatan aimaakan umanawunu'o. Utanawatina'akan powaa iti iriba'o pidannao zikonu'u, upishaan idyaun, "Kanom pishata'oraz okamichan?"

³¹ Utominapa-kidaniinao dako'atin uruu, "Puaitapanii iriba pidannao pudazaba an kasaba'ukinpan. Kanom nii mooko pupishaan kanom pishata'oraz pugaru?"

³² Mazan upu'u Jesus awunuudanaan utukapa'azon kanom pishata'oraz paugaru. ³³ Wuru'u zunaz oaitapanii kanom sha'apan pa'ati, sariapa owa'atin panaka-nakaan na'iki pafarian bii'i Jesus ida'ati. Okodoru'ukan maonapa ukanaapu'u, na'iki okowaadan Jesus ati ipai kanom sha'apan pa'ati. ³⁴ Jesus kian o'ati, "Pumishidan idi'o pukakudan. Pumako'o naa, panyukunuu kaimanan tuma, pukakuda-kaoa'a naa shaa pubaiatinan ai."

³⁵ Jesus kadakotinan pu'u zii, pidannao kaawan Jairus dapu iki kuwaita'anainao u'ida'ati. Sariapa ikian, "Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani!"

³⁶ Mazan Jesus aonaa utauan panyukunuu ati na'apa'oram iparadan, na'iki sariapa ukian Jairus ati, "Mana'a putaria'a naa, mazan pumishida pa'an."

³⁷ Udauna'an aonaa utaapadan ipai pidannao makon patuma, soo una'aka Peter, James na'iki John James inawuzuz patuma karikaonan.

³⁸ Īkaawan Jairus dapu iti, na'ii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinpan na'iki Īzaadinan diiwa'o ida'an. ³⁹ Jesus morotan kabaun nazo iti na'iki sariapa ukian pidannao ati, "Kandii nii mooko uzaadinan kaikapa'a? Mana'a ukasha'ora'ana'a! Aonaa koraidaonaa mawakan mani wuru'u. Soo oda'awupan karikaonan."

⁴⁰ Mazan Īshaazootinan udau'u, pamamishidakan idi uparadan. Sariapa udyuudan ĩkoditan kabaun nazo iki; una'akan soo koraidaonaa daronao na'iki paminauda'unao, umorota-kidan ĩdyaun koraidaonaa washatinpan di'iti.

⁴¹ Jesus zaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukian o'ati, "Talitha koum." Kaikapa'o wuru'u parada-karuz: "Zuna sodi, ōkian, pukadishita," kia'o wuru'u. ⁴² Sariapa okadishita'akan na'iki ochi'ika'akan naa. (12 owunun wuru'u zun sodiz.) Okakudan idi, tuukii ĩdi'itinpan. ⁴³ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a udau'an." Na'iki ukian kapam ĩ'ati, "Utaa' naa owanyukunuu nii."

6

Aonaa Jesus aiapa-kaao Nazareth ii (Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Udauna'an Jesus makon padyaupai-kizi wiizai iti patominapa-kidaniinao tuma. ² Sookapa-karu Kameron dono utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Iriba pidannao na'iainao abatan ukuwaa, tuukia'o ida'an manawun ĩdi'itinpan. "Na'iki dii uaitapan ipai wuru'u?" ĩkian. "Kanom taanii u'ati uaitapa-kinnaa nii? Na'apa dii usha'apatan umanawun kida'o aimakaan, aona'o watukapauzon? ³ Aonaa carpenter mani uruu, Mary daniz? Aonaa James, Joseph, Judas na'iki Simon inawuzu mani wuru'u uruuz? Aonaa mooko udadakoona mashaapan da'a'a?" Aonaa ĩmishidan, na'iki aonaa ĩnyukunuu-atin wuru'u usha'apaapanii kidaz. ⁴ Jesus kian ĩ'ati, "Tominkaru prophetinnao naubaa-kaao ba'oran wiizai ii kida, mazan pawii'ii, aonaa uiribannao na'iki ba'oran pidannao naubaan uruu!" ⁵ Uruu idi aonaa Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimakaan na'ii, soo masakauda'u karikaonan, upishatan karinainao paka'u idi na'apain ukakuda ĩdyaun. ⁶ Tuukii manawun udi'itinpan ĩdau'u ĩmamishidakan idi paugaru.

Jesus dyuudan

12 patominapa-kidaniinao

(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

Udauna'an Jesus makon naa ipai wiizai kida kawana'ati; na'ii ukaki-naopan ipai pidannao. ⁷ Udapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Udauna'an udyuudan naa ĩmakon dya'utam kida. Utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati, ĩkodita-kida-kinnaa nii oia'o doronai kida.

⁸ Udauna'an ukian ĩ'ati, "Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimakaan kida utuma umakon an, soo uwadookori pa'an. Aonaa una'aka'ana'a wanyukunui, oo usaakon, oo upuraatan kida. ⁹ Pukaiwada pudazkidi. Aonaa puna'aka'a naa ba'oran pushooton." ¹⁰ Jesus kian ĩ'ati kapam, "Na'iam udapaapa-kaao kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ¹¹ Ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, ĩmadapaapakan an unao kaiman oo ĩmaabata'azookan an ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'ii ukidiba iki kida, ĩaitapa kizi papataka'uta-kaao nii." ¹² Uruu idi ĩmako'okan kida'a naa ĩkakinaopaanan pidannao ĩtanawatin kizi'ii naa pa'oiian kida ai.

¹³ Īkodita-kidan iriba oia'o doronainao kida pidannao ai, na'apain iriba ĩramaudan pidannao olive oil* idi na'iki ĩkakudan ĩdyaun.

*John Chikaawunuupauzo
mawakan daua'o*

(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)

¹⁴ King Herod abatan Jesus kaunamanaan ipai amazada kawana'ati. Pabi'i kida pidannao kian, "John Chikaawunuupauzo kakuda'oraz powaa iti! Uruu idi'o wuru'u kaina'a uma'ozakan usha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimaakan." ¹⁵ Ba'orainao kian, "Uruu Elijah!" Ba'oran kian, "Uruu prophet, kotua'o Tominkaru prophetin kawanu'o." ¹⁶ Herod abatan idizu, ukian, "Uruu John Chikaawunuupauzo! Ōdukuta-kidani'i naa sha'atii ukanau, mazan kaina'a ukakudan powaa iti."

¹⁷ Kaikapa'o da'i wuru'u John zowiauzo-kaoz. Herod dyuudan John zaamata-ka'o, udodota-ka'o na'apain utaraa-ka'o. Herod sha'apatan wuru'u kaikapa'a Herodias aipan ati'o, uzaamataniaz paudaiaro nii, pa'inawuzu Philip daiaroz. ¹⁸ John Chikaawunuupauzo aonaa umashaadan pakadakotinan Herod ati kaikapa'a: "Aonaa Tominkaru kashaapan pidan zaamatan pa'inawuzu daiaro!" ¹⁹ Uruu idi'i naa Herodias to'ora-kizaitapan John, oaipan pazowii-kidanuzu. Mazan Herod kazannaatapa uruu. ²⁰ Herod tarian John ai, uaitapan idi kaimana'o na'iki umanawunu'o pidan uruu. Una'apan idi utapan uruu kaiman. Unaudapa paabatapan John paradan pa'ati, panyukunuu kasharutinpan pu'u padamata tuukii, ipai John paradan kawana'ati pa'ati.

²¹ Herod shakatan kamoo kaawan dono'o naa, Herodias kian, "Aizii turua'o nii ōkaunaatinan John ati." Na'apain, Herod dapadan ipai umanawun-tinpainao pidannao, soldyaa zowaunaanao kida na'iki kazowautapainao pairibannao Galilee Baara ii. ²² Herodias dani mawuusa morotan na'iki okonaupan naa. Tuukii Herod na'iki upidanannao konaukii-kidanuzo. Uruu idi'i naa King Herod kian o'ati, "Na'ia'oram aimaakan puaipan, ōtaan nii pu'ati. Pupishaa ō'ai! ²³ Mishi'o ōparadan, ōtaan nii pu'ati kanom puaipani, turuu ōtaan pu'ati pazikon an ōsha'apauz."

²⁴ Na'iki'o mawuusaba koditan opishaa'anan padaro kaikapa'a: "Kanom turuu ōpishaan u'ai?" Odaro kian, "John Chikaawunuupauzo zowau, pukii."

²⁵ Kadimana'o ida'an okiwa'akan king di'iti. Okian, "Ōaiapa putaan ō'ati aizii da'a'a John zowau paraapi nazo'o." ²⁶ Uruu idi tuukii king kasha'oran, mazan aona'a naa turuu upana'adan paparadan: ipai pidannao abatan wuru'u upishaanzu oro. ²⁷ Sariapa udyuuda'akan soldyaa na'an John zowau taraa-kizai iki. Soldyaa mako'okan udukuta'akan naa John kanau. ²⁸ Udauna'an ukaawa-kidan naa paraapi ida'anaz utaan naa zun atiz. Udauna'an zun taan naazu padaro ati.

²⁹ John tominapa-kidaniinao abatan idi'i naa uzowii-ka'o, ĩnankan naa John nanaa, ĩdidan naa kapamazu.

Jesus paan 5000 pidannao

(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

³⁰ Jesus dyuudaniinao kaawan u'ida'ati powaa ati, na'apain ipai ĩkowaadan pakakinaopan dau'u pidannao, na'iki kanom pasha'apata. ³¹ Iriba pidannao kaawa-kaawan Jesus ida'ati, baokoinao kiwa-kiwan pu'u kapam, aonaa kowas na'apam naa ĩaroopan. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Wamako amazada iti

* **6:13** olive oil: oil toma-kariwai olive aka di'iki. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pidannao ai, usookapa kizi masakauda'u na'ii.”³² Uruu ĩmako'okan naa baza iti kanawa ida'an pidan aonaa-kizi itinapu.³³ Upu'u iriba pidannao tukapan ĩmakon, na'apain ĩaitapa ĩdyaun. Uruu idi ipai pidannao makon kadimana'o ida'an wiizai kida iki unaawa an. ĩkaawan kiwiin Jesus makopa-kizi iti.

³⁴ Jesus maaratinkan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao, tuukii ukasha'oran ĩdau'an, utukapan idi kaznizonao kawan ĩdyaun, aona'oraz ĩkataapikin. Uruu idi dobata ukakinaotan ĩdyaun.³⁵ Wachuupun idi'i naa, utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Wachuupu'unan naa wuru'u, na'iki da'a'orazu amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz.³⁶ Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz, maonapa'o zakapu oo wiizai kida di'ti ĩtorii'an kizi pawanyukunuu nii.”

³⁷ “Unao mishi'oraiman taa ĩwanyukunuu nii.” Jesus kian.

Īpishaan uruu, “Puaiapa sha'a watoriankan ĩwanyukunuu nii 8 kauzu kaudin-karu winipinaa ida'an?”†

³⁸ Uruu idi Jesus pishaan ĩdyaun, “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a? Utukapanaka.”

Īawunuutankan dauna'an, ĩkian u'ati, “Kaina'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida.”

³⁹ Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao sakanata-kidan pidannao, katoontinapa kida ko'ori'o pinidi paawa an.⁴⁰ Uruu idi pidannao sakanatan katoontinapa kida, bauda'apa'o ida'a 100, ba'oran ida'a 50.⁴¹ Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti patoriiinpan tuma, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii.” Udushowan naa wuru'u bread kidaz, udyuudan naa patominapa-kidaniinao taanuzu ipai pidan kawana'ati. Na'apa kapam ubuutan wuru'u kopau kidaz ipai ĩkawana'ati.⁴² Ipai pidannao aroopan abaapa kida.⁴³ Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun.⁴⁴ Daonaioranao paa-kariwaiz na'apain, uikoda mani 5000 ĩdyaun.

*Jesus chi'ikan wunu paawa an
(Matthew 14:22-33; John 6:15-21)*

⁴⁵ Sariapa uruu dauna'an aka Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao kiwiitan pa'ua'ati baza itinapu kanawa ida'an Bethsaida iti. Uruu una'an zii, udyuuda'azon idi pidannao kiwan padapu iti kida.⁴⁶ Pidannao kiwan dauna'an, umakon naawazi paawa iti. Na'ia'a naa utoriiinpan.⁴⁷ Kamoo tipitanin, karishii zikon ia'a naa kanawa, Jesus na'ian zii pa'an unaawa ii paba'orantin.⁴⁸ Utukapa aonaa patominapa-kidaniinao ka'iitan pa-pooratan kanawa kadiman, awaru pootan idi ĩdyaun pakanaapu iki.

Aizii wakankanaanin ukaawan ĩ'ida'ati, chi'ikapa wunu paawa an. Uwazoo-wazooan pa'u ĩdyaun,⁴⁹ ĩtukapa uchi'ikapan wunu paawa an. “Ma'achai!” ĩkian patarian bii'i.

⁵⁰ Ipai ĩtarian tuukii ĩtukapan idi uruu. Sariapa Jesus paradan, ukian ĩ'ati, “Mana'a utaria'ana'a. Ōgaru wuru'u!”⁵¹ Udauna'an upaidina'akan naa ĩtuma kanawa zo'iti. Sariapa awaru mashaada'akan, tuukii man-awun ĩdi'itinpan udau'u.⁵² Usha'apanum kau'an aonaa zii ĩaitapan man-awun kanom sha'apa'o 5000 pidannao paa-ka'o dono'oraz, dadara ĩzaamatan aimakaan panyukunuu iti.

† 6:37 8 kauzu kaudin-karu winipinaa: Greek paradan ida'an 200 denarius ati'o.

*Jesus kakudan karinainao
Gennesaret ii
(Matthew 14:34-36)*

⁵³ Ītaraukan karishii wakadapu itinapu Gennesaret Baara iti. Na'ii ĩko'idan pakanawan karishii danoma'a. ⁵⁴ Īmaaratinan kanawa di'iki, sariapa pidannao aitapa'akan Jesus. ⁵⁵ Uruu idi ipai pidannao makoodanaan wiizai kawana'ati kida, ĩna'akan karinainao pawiiži baara ida'an kida paabata-kizi iti na'iam Jesus kaawan.

⁵⁶ Jesus makon an na'itim karikaonan, wiizai, donoi, oo zakapu kida iti, pidannao na'akan nii karinainao u'ida'ati, na'apain ĩpishaan uruu tuukia'o ida'an ĩaipan upishata-kidan pakamichan danoma karikaonan karinainao ati. Ipai pishatainao ukamichan kakudan powaa iti.

7

*Pidan tomanii kakinaorii kida
(Matthew 15:1-9)*

¹ Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, Jerusalem iki'o ĩwa'atin, kaawan Jesus ida'ati. ² Ītukapa pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, aonaa ĩchikaan paka'u paarooapan ua'ii pakakinaorinaa kawana'ati. ³ (Phariseenao na'iki ipai ba'orainao Jewnao taapa zii pakawan kakinaorii kotua'oraz ĩdokožu-daunnao taapan, aonaa ĩarooapan machikaakadaun paka'u kakinaorii kawana'ati. ⁴ Ītorian dono aimaakan, aona'o nii ĩnikan sariaapazu, mazan kiwiin ĩchikaan niizu. Na'apain iriba ĩtaapan ba'oran kakinaorii kida, wuru kawanu'u ĩchikaakapauzon kaduzuz pakoopon kida, ka'uz kin kida, boon kida, aroapa-kizai baara kida kapam.) ⁵ Uruu idi Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa putominapa-kidaniinao taapan kakinaorii wadokožu-daunnao di'iki'oraz, mazan ĩarooapan aonaa ĩchikaan paka'u wakakinaorinaa kawana'ati."

⁶ Jesus dako'atin ĩdyau, "Mishi'o tawuru'u Isaiiah paradan kiauazonuz unao dau'an kotua'a naa! Mishi'o wuru'u, unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i, na'apa usaadinpan kawan:

'Di'oraz pidannao, ĩtaapan oġaru umanawunu'o nii
paparadan ida'an karikaonan,
mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu o'ai.

⁷ Aonaa mishi'o mani ĩmanawuntapan oġaru,
mazan ĩtaapan pidan tomanii kakinaorii karikaonan,
aonaa oġakinaori kida mani!*

⁸ Unao, aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan umishidan pidan tomanii kakinaorii karikaonan."

⁹ Jesus kian ĩ'ati powa'a zii, "Uaitapa mishi udi'itinpan aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan uaipan utaapan umishidauzonii kaduz kakinaorii pa'an. ¹⁰ Moses kakinaori kian, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,' na'iki 'kanom dakoopa'o padaru oo padaro zowii-karu nii.' ¹¹ Mazan unao kakinaopan, turuu pidan kian padaru oo padaro ati kaikapa'a: 'Kanom o'taa'azooni'i naa pu'ati padamafa, aona'o nii o'taan pu'atizu, usha'apanum kau'an o'taani'i naazu "Corban" nii (taa-kariwai Tominkaru ati, kia'o wuru'u)." ¹² Na'apa'o ida'an aonaa utaapadan ukaminka'utan padaru oo padaro. ¹³ Unao, aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, soo utaapa'azon

* 7:7 Isaiiah 29:13

pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. Na'apain iriba kaina'a ba'oran kida na'apa'o usha'apaapan."

Kanom toma'o pidan oian
(Matthew 15:10-20)

¹⁴ Udauna'an Jesus dapadan kasaba'ukinpainaouz pidannao pa'ida'ati, baukapa'a naa ukian i'ati, "Uabatapa kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam okian. ¹⁵ Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan pidan. Mazan, kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan. ¹⁶ [Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!]"†

¹⁷ Jesus mako'okan naa uwa'aka'akan naa pidannao kasaba'ukinpainaouz, umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao pishaan naa uruu na'ii, iaipan ukowaadan wuru'u di'itinapa-kinai kidaz kuwai masha'apanna'o ida'an. ¹⁸ Jesus kian i'ati, "Aonaa zii mooko uaitapan kapam? Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan uruu. ¹⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa umorotan unyukunuu iti, soo utoba nazo iti karikaonan. Udauna'an ukodita'akan ni'i naa u'idi'iki." (Kaikapa'o kadakotin-karu ida'ana'o, Jesus kowaadan ipai sha'apa'oram wanyukunui turuu unika-kae.)

²⁰ Powa'a zii ukian, "Kanom kodita'o pidan di'iki, wuru'u oiida'oraz pidan pa'an. ²¹ Usha'apanum kau'an kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu wuru'u oiida'oraz pidan di'itinpan, usha'apata-kinaa nii oii kida'oraz aimakaan kaikapa'oraz kida'a: pidan kaminshu'uinpan, pidan koidimikin, pidan zowian ba'oran pidan, ²² pidan ba'orantapan, pidan misha'orarun, na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-kae; wuru kawanu'u umari-idinauzon, aonaa ukiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimakaan, ukishauzi-shorin, udakoomikin, unaudapa pa'atadinpan, na'iki imashaapan maaitapinaka-daun karikaonan. ²³ Ipai wuru'u oii kida'oraz sha'apata-kae, pidan nyukunuu iki'o ukoditan na'iki uruu kida oiida'o pidan."

Gentileaba mishida'o
(Matthew 15:21-28)

²⁴ Udauna'an Jesus makon munapo'o amazada di'iti, maonapa'oraz donoi Tyre Baara antanapu. Umorotan kabaun nazo iti, aonaa uaipan pidannao aitakan pana'an, mazan aonaa turuu udizinan. ²⁵ Zuna, kaina'a'o oia'o doronai odani sodi zun ida'a, abata Jesus kaina'an na'apain okaawan Jesus ida'ati, odazabadinan oawun imi'i baara iti. ²⁶ Wurru'u zunaz, Gentile‡ oroo, oshakatan Phoenicia Baara ii Syria ia'oraz. Tuukia'o ida'an opishaan Jesus, oaipan ukodita-kidan oia'o doronai paudani sodi zun ai.

²⁷ Mazan Jesus dako'atin oroo, "Wapaa zii kiwiin koraiziannao. Aonaa turuu koraiziannao wanyukunuu taa-kae arimarakanao ati."

²⁸ Okian, "Mishi'o, Naobanai, upu'u arimarakanao nikan koraiziannao wanyukunuu unuba miisa§ waranu'u."

²⁹ Ukau'an Jesus kian o'ati, "Pudako'atin idi o'paradan na'apa, pukiwa'a naa pudapu iti puikodan nii pudani sodi kodita'aka'a naa oia'o doronai o'ai!"

³⁰ Okiwan padapu iti, oikoda paudani washatinpan bed paawa'a, oia'o doronai kodita'aka'a naa o'ai.

Jesus kakudan makina'o na'iki maparadanu'o daonaiora

† 7:16 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. ‡ 7:26 Gentile: pidan pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. § 7:28 miisa: English ida'an, table.

³¹ Udauna'an Jesus makon Tyre Baara iki, umakon Sidon an atii Galilee Karishiiz iti. Na'iki'o udobatan maonapa Decapolis Baara an. ³² Pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati daonaiora makina'o na'iki aona'o maparadanu'o kapam. Īpishaan Jesus tuukia'o ida'an, ĩaipan upishatanuzu paka'u idi. ³³ Uru'u naa Jesus na'akanuzu paba'orantin munapo pidannao ai; na'ii umuudan paka'u shuwu kida ukinao kida di'iti, udauna'an usopitan paza-adako, uruu idi upishatan uninoba. ³⁴ Udauna'an Jesus awunuupan aokazi iti na'iki uto'ota'akan panizowan na'iki ukian, “Effatha.” “Puda'atin,” kia'o wuru'u. ³⁵ Uru'u naa mishi ukinao da'atina'akan na'iki uninoba kiitina'akan; uruu idi kaimana'a naa uparada'akan.

³⁶ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao ati, “Mana'a pa'i ukowaada'a naa ba'orainao pidannao ati wuru'u.” Ukakinaowan pu'u idyaun powa'an kida padamata, powa'a zii manawun ikowaadaabi'ian baokoinao ati udau'u. ³⁷ Ipai abatainaouz udau'u, tuukii manawun idi'itinpan. Na'iki sariapa ikian, “Ipai kanom usha'apatanii kida kaiman zii manawun usha'apatanuzu. Ukaki-naoda zii makinao-ziiwa na'iki ukaparadanuta zii maparadanu'o.”

8

Jesus paan 4000 pidannao (Matthew 15:32-39)

¹ Masakauda'u uruu dauna'an, iriba'o pidannao kaawan Jesus ida'ati koshan. Na'apain uruu dono, aona'ora'a naa ĩwanykunuu nii. Uruu idi Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. ² Ukian ĩ'ati, “Ōkasha'ora-kida, ōtukapan wuru'u pidannaouz, ĩna'an idi idikinauda'u kamo'o naa ōtuma na'apain aonaa kanoma'a naa ĩnikan. ³ Aonaa turuu ōdyuudan ĩdyaun maaroopaka-daun, panaadon ĩmadoronaitan pazamazin idi pamakopa-kizi an, usha'apanum kau'an pabi'i kida munapo'o ĩmashaapan.”

⁴ Utominapa-kidaniinao pishaan uruu, “Na'apam nii dii mooko pidan ikodan wanyukunui da'a'a, baara'a karikaonan, papaa-kinaa nii ipai wuru'u iriba'oraz pidannao?”

⁵ “Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a,” Jesus kian ĩ'ati.

“Kaina'a 7 bread,” ikian.

⁶ Jesus dyuudan ipai pidannao sakanatan imi'i baara'a. Udauna'an uzaamatan bread kidaz, utoriinapa-kidanuzu. “Kaiman,” ukian Tominkaru ati udau'an. Udushowanuzu, udauna'an utaanuzu patominapa-kidaniinao ati, ĩnao kizi'i naa kataanuzu ipai pidannao kawana'ati. Ipai ĩsha'apatan padyuuda-kizinao. ⁷ Na'a'o kapam masakauda'u kopaunao. Utoriinapa-kidanuzu. “Kaiman,” ukian Tominkaru ati udau'an. Udauna'an utaan naa kidaz patominapa-kidaniinao ati, ĩnao kizi kataanuzu koshan pidannao ati.

⁸⁻⁹ Ipai pidannao aroopan abaapa, ikoda mani 4000 pidannao. Jesus tominapa-kidaniinao zawadan ⁷ dazowan kida wanyukunui wa'akun. Udauna'an Jesus dyuudan naa pidannao kiwan padapu iti kida. ¹⁰ Sariapa upaidan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon munapo'o wiizai Dalmanutha Baara iti.

Phariseenao aipan Jesus aidan umanawunu'o aimakaan pa'ati (Matthew 16:1-4)

¹¹ Phariseenao kaawan Jesus ida'ati. Ītiwaa-kidapa'azon uruu, uruu idi ikian u'ati, “Puaida wa'ati, na'apam turuu pusha'apatan umanawun kida'o aimakaan, puaida-kida kizi wa'ati kaina'a mishi mishi'o Tominkaru ma'ozakan kaina'an pu'ida'a.” ¹² Mazan Jesus nyukunuu kasha'oran, na'iki ukian, “Kanom nii mooko utukapa'azon umanawun kida'o aimakaan

sha'apata-ka'o? Õkowaadan nii u'ati, aonaa turuu ðaidan umanawun kida'o aimaakan u'ati!" ¹³ Udauna'an uwa'aka'akan naa ðdyaun. Upaidinan koshan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, Ìmakon naa karishii baza iti.

*Phariseenao na'iki Herod
yeastin kida*

(Matthew 16:5-12)

¹⁴ Jesus tominapa-kidaniinao manyukunuutan pana'akan iriba bread kida; Ìna'akapanii bauda'apa sodi karikaonan patuma kanawa zo'o. ¹⁵ Jesus kakinaotan ðdyaun, "Uzaudin pa'i Phariseenao yeastin ai na'iki Herod yeastin ai kapam."

¹⁶ Uruu idi Ìkian pa'atiaaka, "Ukian kaikapa'a uaitapan idi'o aonaa bread nii wa'ida'a."

¹⁷ Jesus aitapa na'apa'oram wuru'u Ìkianuz. Uruu idi upishaan ðdyaun, "Kanom nii ukadakoinapa-kidan bread aonaan u'ida'a? Aonaa mooko uaitapan? Dadara'o mooko manawun uzowau? ¹⁸ Isha'o mooko uawun na'iki aonaa ukakinaon? Aonaa mooko uaitapan ¹⁹ tawuru dono'o ðdushowauzonuz baka'iauda'u breadnao ðpaa-kinaaz 5000 pidannao? Na'apauda'um dazowan kida wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?"

Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Na'a'o sha'atii 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun."

²⁰ "Tawuru dono'o mani'i ðdushowauzonuz 7 bread 4000 pidannao ati, na'apauda'um dazowan wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?"

"7 dazowan sha'atii," Ìkian. ²¹ "Upu'u zii, aonaa uaitapan?" ukian Ì'ati.

Jesus saabaan pidan awun isha'o Bethsaida ii

²² Udauna'an Ìkaawan naa Bethsaida iti. Na'ia'a naa pidannao kaawa-kidan ishaawun pidan Jesus ida'ati, tuukia'o ida'an Ìaipan upishatanuzu. ²³ Jesus zaamatan wuru'u ishaawunuz paka'u di'iki, una'aka'akanuzu munapo wizai ai. Udauna'an usopitan pazaadako uawun kida di'iti, na'iki upishatan uawun kida paka'u kida idi. Udauna'an upishaanuzu, "Putukapa'a naa aimaakan?"

²⁴ Daonaiora awunuudanaan, na'iki ukian, "Õtukapa pidannao, mazan õtukapan ðdyaun ikoda tawuru'u atamunnao chi'ikapan kawanu'o."

²⁵ Udauna'an Jesus pishatan powa'a zii koshan uawun kida paka'u idi. Uruu uawun kida saabaina'akan naa, kaimanaimana'a naa utukapan koshan. ²⁶ Udauna'an Jesus dyuuda'akan naazu sariapa padapu iti. Ukian kapam u'ati, "Mana'a pa'i pumako'ona'a wiizai iti powaa iti."

Kanom dii Jesus?

(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

²⁷ Udauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma wiizai kida di'iti, maonapainauz Caesarea Philippi itinapu. Ìmakopaanan pu'u upishautaan patominapa-kidaniinao, "Na'apa dii pidannao kian ðdau'an?" ²⁸ Ìdako'atin uparadan kaikapa'a: "Pidannao kian pugaru John Chikaawunuupauzoz, na'iki baokoinao kian pugaru prophet Elijah, na'iki baokoinao kian pugaru kotua'oraz prophetnao bii iki'o kaawan powaa ati koshan."

²⁹ Udauna'an upishaan ðdyaun, "Unao mani. Na'apa dii ukian ðdau'an?"

Sariapa Peter dako'atinuzu, "Pugaru Christ."*

* **8:29** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³⁰ Udauna'an Jesus kia'akan ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom wuru'u oġaruz."

Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan

(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Uruu dauna'an Jesus kakuwaapan naa pazowia'azoo-ka'o dau'u. Ukian, "Daonaiora Aokazi Iki'io ubaiaapan nii kasha'ora'o manawun. Kazowau-tapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, aona'o nii ĩapanuzu. Uzowii-ka'o nii kapam, mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii powaa iti koshan."

³² Jesus kakuwaapan idi kaimanaiman manawun ĩ'ati, Peter dapananuzu pana'itinapu na'iki uto'orauanuz. ³³ Sariapa Jesus tanawatinan na'iki uawunuupan ba'oran patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki sariapa uto'orauan Peter. Ukian u'ati, "Pumako o'ai, Satan. Aonaa pudi'itinpan Tominkaru di'itinpan kawan, mazan pudi'itinpan pidan di'itinpan kawan'u karikaonan."

Jesus pidanan baiaapa'o nii oia'o

³⁴ Udauna'an Jesus dapanan iribainaouz pidannao na'iki patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Ukian ĩ'ati, "Kanom da'ana'azo'o oġaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki una'akan pacrossannaa,† na'iki uda'anan oġaru. ³⁵ Kanom kazannaata'azo'o pananaa, uwaziwadan niizu; mazan kanom waziwada'o pananaa o'dikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, mishi'o nii uikodan karikaonan'u kakupakaru pa'ati. ³⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimakaan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonan'u kakupakaru ai. ³⁷ Oo kaina'a sha'a aimakaan powa'a'o uaiapa-ka'o karikaonan'u kakupakaru ai? ³⁸ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan oġaru, na'iki pakakuwaapan o'kakinaori kida dau'u wunao ati'i, oiainaouz na'iki mamishida-kainaouz; na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono udaru umanawunun tuma na'iki kaimanainao Angelnao tuma."

9

¹ Udauna'an ukian, "O'kowaadan nii mishi'o u'ati, pabi'i kida unao kaida'a'a, aona'o nii zii umawakan utukapan ua'ii Tominkaru Naobanaitinan kamoon kaawan umanawunu'o ida'an."

Jesus pana'adinan patominapa-kidaniinao awun za'a
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

² Aizii 7 kamoo dauna'an Jesus na'akan patuma, Peter, James na'iki John dokoa'o midukuo paawa iti. Na'ii ina'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Utominapa-kidaniinao awun za'a upana'adina'akan. ³ Ukamichan tanawatinan wizi'i na'iki baraka, ubarakan powa'a zii ipai pidannao chikaa-pauzonao chikaan nii ai. ⁴ Udauna'an ĩtukapa Elijah, Moses tuma, kadakotinan Jesus ati.

⁵ Peter kian Jesus ati, "Tiichaa, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Turuu watoman idikinauda'u kabaunnao sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati na'iki bauda'apa Elijah ati." ⁶ Tuukii Peter tarian baokoinao tuma, aonaa uaitapanaatan na'apam pakia'akan.

† 8:34 una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

⁷ Udauna'an isha'iz kaawan udikinda'akan naa ïdyaun, na'iki parada-karu kian isha'iz bii iki, "Di'ora'a òdani òmarainapanii, uabata na'apam ukian!"

⁸ Ìawunuudanaa'akan kadimana'o ida'an, aona'a naa ba'oran pidannao nii ìtuma, soo Jesus karikaonan.

⁹ Ìtokapaanan pu'a'a naa midukuo iki, Jesus kian ì'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru'u utukapaniaz, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki." ¹⁰ Ìmishida uparadan, mazan pa'atiaaka ìpishautaakapaanan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, "ukadishitan nii pamawaka-kizi iki," kia'oraz, ìaipan paaitapanuzu.

¹¹ Uruu dauna'an ìpishaan Jesus, "Kanom ni'o tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian, 'Elijah'o nii wa'ati kiwiin.'?"

¹² Ukian ì'ati, "Elijah'o nii mishi wa'ati kiwiin uminziiwata'anan ipai aimaakan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kaao Tominkaru Paradan ida'a Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, upataka'uta-kaao nii tuukii na'iki aona'o nii uaiapakaao. ¹³ Òkowaadan nii u'ati, mishi, Elijah kaawanka'a naa na'iki pidannao pataka'utauzonii uruu, na'apa usaadinpauzon kawana'ati Kaarita ida'a kotua'a naa."

*Jesus kodita-kidan oia'o doronai daonaiora di'iki
(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)*

¹⁴ Uruu dauna'an ìkaawan naa powaa ati baokoinao tominapa-kidakarwainao ida'ati, ìtukapa iriba pidannao kasaba'ukinpan ìtuma. Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kadakotinan ìtuma.

¹⁵ Iribainao pidannao tukapan idi Jesus wa'atin, tuukii ìkonaukia'akan, na'iki ìdima'akan u'idi'iti, ìdapaapan naa uruu kaiman kapam.

¹⁶ Jesus pishaan patominapa-kidaniinao, "Kanom dau'ana'o ukadakoinpan wunao tuma'a?"

¹⁷ Bauda'apa pidan tunarunao dako'atin uparadan iriba'o pidannao bii iki. Ukian, "Tiichaa, kaina'a òna'akan òdani daonaiora pu'ida'ati. Kaina'a oia'o doronai u'ida'a, na'iki aonaa ukaparadanun. ¹⁸ Na'apainim oia'o doronai tuukiida'akan an uruu, ukaboota'akan nii uruu imi'i baara iti, udauna'an bozowa'o koditan udako iki, ukuzowa'akan paidako kida, udauna'an udadara'akan, dadara, dadara. Òpishaanii padamata putominapa-kidaniinao, òaipan ìkodita-kidan wuru'u oia'o doronai u'ai, mazan aonaa ìturuan."

¹⁹ Jesus kian, "Na'apa dii aonaa zii umishidan? Kotua'iki'i naa òmashaapan utuma? Kotua'iki'i naa òna'an òbaiatinan utuma? Puna'aka na'iki wuru'u daonaioraz ò'ida'ati."

²⁰ Uruu idi ìna'akan naa uruu Jesus ida'ati. Aizii oia'o doronai tukapa'akan idi Jesus, sariapa udorauta-kidan na'iki uzii'a'akan wuru'u daonaioraz. Uwazainan naa na'a imi'i baara'a, udako bozowa'akan naa kapam. ²¹ Jesus pishaan daonaiora daru, "Na'apam dii ukotua'ikin naa pudani kaikapanu'u?" Daonaiora daru kian, "Kotu'u uduusodin iki. ²² Panaadon kida, maonapa da'i oia'o doronai zowiinuzo ukabootan ida'an uruu tikazi di'iti na'iki wunu baoko iti. Pukamunan-kida shoman waunao, na'iki pukaminka'uta waunao, puturuan an pukaminka'utan!"

²³ Jesus kian u'ati, "Kanom nii pukian 'puturuan an pukaminka'utan'? Ipai aimaakan sha'apan nii pidan ati, umishidan an."

²⁴ Daonaiora daru kian diiwa'o ida'an, "Ògaru, òmishida padamata, mazan òaipan pukaminka'utan ògaru, òmishida kizi kaimanaiman manawun."

²⁵ Jesus tukapan idi iriba'a naa pidannao kasaba'ukinan padazaba ati, ukian oia'o doronai ati, "Makina'o na'iki maparadanu'o doronai, òaipan

pukoditan wuru di'iki'i daonaioiraz, aonaa ðaipan pumorotan u'idi'iti powa'a!"

²⁶ Uruu oia'o doronai kadako'okan, uziautapa'akan daonaioira, udauna'an ukodita'akan naa u'ai. Mawaka'o kawanu'o daonaioira tukapaka, na'iki ipai pidan kian, "Ei, umawakan!" ²⁷ Mazan Jesus zaamatan uruu paka'u di'iki, ukadishita-kidan naazu.

²⁸ Uruu dauna'an Jesus makon umorotan pasookapa-kizi kabaun nazo iti patominapa-kidaniinao tuma, na'ii ina'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Īpishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa waturuan wakodita-kidan oia'o doronai?"

²⁹ Jesus dako'atin Īdyaun, "Soo toriinapa-karu ida'an turuu na'apainao oia'o doronainao kodita-kida-kaos."

*Jesus paradan koshan
pamawakan dau'u*

(Matthew 17:22-23; Luke 9:43b-45)

³⁰ Uruu dauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon Galilee Baara an. Aonaa Jesus aipan pidannao aitapan na'iam paugaru, ³¹ utominapatin-kida'azon idi patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Daonaioira Aokazi Iki'o kaakapaa-kaos nii pidannao ati, inaou'u nii zowii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii powaa iti." ³² Aonaa ĩaitapanaan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, na'iki ĩtarii papishaanuzu.

*Kanom tuubaru'o nii manawun
baokoinao ai*

(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Na'apain ĩkaawan Capernaum iti, ĩmorotan kabaun nazo iti. Na'ia'ia naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, "Kanom dau'ana'o ukadakotinan dunapota?" ³⁴ Mazan aonaa ĩdako'atin uparadan, usha'apanum kau'an dunapota ĩkadakotinaanan idi pa'atiaaka, kanom tuubaru'o nii manawun dau'u.

³⁵ Udauna'an Jesus sakanatan na'iki sariapa udapadan 12 patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Kanom aipina'o kiwiini'o nii, marii uruu dawu'itintinan na'iki pitorui nii kapam ipai pidannao ati." ³⁶ Udauna'an ukadishita-kidan koraidaonaa ĩkanaapu'u, udokobatanuzu na'iki sariapa ukian ĩ'ati, ³⁷ "Kanom dapaapa'o bauda'apa kaikapa sodi'o koraidaonaa ð'uu ida'an, udapaapan ðgaru wuru'u. Na'iki kanom dapaapa'o ðgaru, udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ðgaru kapam."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaruru wuru'u

(Luke 9:49-50)

³⁸ John kian u'ati, "Tiichaa, watukapanii pidan kodita-kidan oia'o doronainao pu'uu ida'an, na'iki wamashaata uruu, usha'apanum kau'an aonaa uzaamatanpan wa'ida'ati."

³⁹ "Aonaa umashaata'ana'azu," Jesus kian ĩ'ati. "Pidan sha'apata'o umanawun kida'o aimaakan ð'uu ida'an, aona'o nii uparadan dikaudan ðdau'an. ⁴⁰ Kanom aonaa unyukunuu oian wa'ati, uruu waunao ida'antanpu'o wuru'u. ⁴¹ Ōkowaadan nii u'ati na'ia'oram pidan taa'o wunu tuza-karu nii ðpidannao ati ð'uu ida'an, na'iki uaitapan idi inaos zaamatanpan ð'idi'iti, taa-kaos nii uwinipinaa u'ati.

*Kaimana'o duwu na'iki
manau'o duwu*

(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)

⁴² “Aizii pidan dyuudan an wunao kawan sodi kidainao sha'apatan oia'o, na'iki aonaa utaapadan imishidan oġaru, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u pidan sha'apataniaz, wuru aia'a udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kaooz ukanau kadu'iki. Udauna'an ukaboota-kaoo paran baoko iti. ⁴³⁻⁴⁴ Aizii oġowaadan u'ati, kaawa'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuzu. Ukau'an puka'u oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puka'u tuma, putaapan ai dya'utam idyaun, udauna'an pukaboota-kaoo nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti, aona'oraz umakadauzon. ⁴⁵⁻⁴⁷ Bauda'apa'o pukidiba oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o pukidiba tuma, putaapan ai dya'utam idyaun, udauna'an pukaboota-kaoo nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Bauda'apa'o puawun oii-kidan an pugaru, puso'otazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puawun tuma, putaapan ai dya'utam idyaun, udauna'an pukaboota-kaoo nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

⁴⁸ ‘Na'ii tarabaro dainao nikapa'oraz pidan nanaa, aona'o nii imawakauzon.

Na'iki wuru'u tikaziz
aonaa na'apainim nii umakada-kaoo.*

⁴⁹ “Na'apa wanyukunui kuzubada-kaoo kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati.†

⁵⁰ “Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, na'apam nii ukuzubaa-kaoo powaa iti? Marii duwu kuzuba'o kawan unao, umashaapa kizi kaiman uiribannao tuma.”

10

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai (Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

¹ Na'iki'o Jesus wa'akan amazada Galilee Baara, umakon Judea Baara an, atii Jordan Wa'o baza iti. Iriiba kida pidannao kaawa-kaawan u'ida'ati koshan, na'iki utominapa-kidan idyaun patominapatin-kidauzon kawan da'i idyaun.

² Phariseenao kaawan u'ida'ati itiwaa-kidapa'azon uruu. Īkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, wakakinaorinaa taapada pidan muudan paudaiaro?”

³ Jesus kian i'ati, “Sha'apa'oram kakinaorii Moses taa u'ati?”

⁴ Īkian Jesus ati, “Moses taapadanii pidan saadan muudaaka-karu kaari-tannaa, udauna'an turuu umuudan paudaiaro.”

⁵ Jesus kian i'ati, “Moses saadan wuru'u kakinaorii u'ati unyukunuu dadaran idi'o. ⁶ Mazan Tominkaru sakadan dono patoman amazada na'iki pidan, utoman daonaiora na'iki zun. ⁷ Una'apan idi, daonaiora muudinan padaru na'iki padaro ai na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma, ⁸ na'iki uruu idi dya'utamainao pidannao bauda'apatinan. Ukau'an aonaa powa'a ipana'a-kidan, soo bauda'apa. ⁹ Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

¹⁰ Udauna'an imorotan kabaun nazo iti koshan, Jesus tominapa-kidaniinao pishaan uruu wuru dau'ana'a ukadakotin kiziz. ¹¹ Ukian i'ati, “Pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an amazidan ba'oran zun tuma, oia'o wuru'u

* ^{9:48} Isaiaħ 66:24 † ^{9:49} Na'apa wanyukunui kuzubada-kaoo kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati Greek paradan ida'an: “Ipai pidan duwuda-karu nii tikazi idi.” Tikazi kii-karu, baiatin-karu ati'o kai imi'i baara'a.

usha'apataniaz paudaiaro ati uba'orantapan idi. ¹² Na'apa kapam zun muudan dono paudaiaru, udauna'an omazidan ba'oran daonaiora tuma, oia'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati oba'orantapan idi."

*Jesus na'iki koraiziannao
(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)*

¹³ Pidannao kaawa-kidan koraiziannao Jesus ida'ati. Īaipan upishatan ĭdyaun. Mazan utominapa-kidaniinao kashadakowauan pidannao.

¹⁴ Jesus aitapan idi ĩna'apan, sariapa uto'orauan patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Marii koraiziannao wa'atin o'ida'ati. Aonaa umashaata'ana'a ĭdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o wuru'u zaamata'o ni'oraz Tominkaru panaobanaa nii. ¹⁵ Ōkowaadani u'ati, kanom aona'o uzaamati-nan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti koraidaonaa zaamatan kawanuzu, aona'o nii umorotan na'iti." ¹⁶ Udauna'an udokobatan ipai koraiziannao buda'apa kida, upishatan ĭdyaun paka'u idi, na'iki upishaan Tominkaru kaimanan ĩ'ati.

*Kasha'apauzi'o pidan
(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)*

¹⁷ Jesus makopaanan pu'u koshan dunapota, sariapa pidan wa'atin u'ida'ati zaka-zakaapa. Sariapa ukodoru'ukan ukanaapu ĩkinapu, na'iki ukian u'ati, "Kaimana'o Tiichaa, kanom dii o'sha'apata oikodin-kinaa nii karikaonanu'o kakupa-karu?"

¹⁸ Jesus dako'atinuzu, "Kandii nii pudakotan o'garu kaimana'o nii? Aonaa kanom kaimana'o nii, soo Tominkaru buda'apa. ¹⁹ Puaitapanii Tominkaru kakinaori kidaz. Mana'a puzowia'ana'a pidan; mana'a puba'orantapa'ana'a; na'iki mana'a pukoidapa'ana'a; mana'a pumariidinauzo'ona'a puiriban dau'u; mana'a pumariidapa'ana'a puiriban puzamata-kinaa nii usha'apauzi; pumarainapa pudaru na'iki pudaro." ²⁰ "Tiichaa," pidan kian u'ati, "Na'apa o'mashaapan kotua'iki'i naa, o'koraidaonaa iki o'izo'ati wuru'u kakinaorii kidaz."

²¹ Udauna'an Jesus awunuupan u'idi'iti unadapa patukapanuzu. Ukian u'ati, "Kaina'a buda'apa'a naa aimaakan pusha'apatan nii zii. Aizii pumako, pusellian ipai pusha'apauz kida, na'iki puraata puikodanii pusha'apauz kida ida'an, putaa'a naa pataka'utinainao atiz. Pusha'apatin an na'apa, pukapuraatanun nii aokazi ii. Udauna'an puwa'ati o'ida'ati, puda'an kizi o'garu." ²² Mazan daonaiora abatan idi una'apan pa'ati, sariapa unyukunuu kasha'ora'akan, ukiwan manaunam, ukasha'apauzin idi manawun.

²³ Jesus awunuupan patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian, "Dadara'o nii kapuraataniinao pidannao morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti." ²⁴ Sariapa utominapa-kidaniinao di'itinpan uparadan dau'u.

Mazan Jesus kian koshan ĩ'ati, "Ōdainao, na'apa dii manawun dadara pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. ²⁵ Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, camel podotan ai akosa awun shaawata."

²⁶ Udauna'an powa'a zii ĩdi'itinpan, na'iki ĩkian u'ati, "Kanom mooko turuu ukazannaata-ka'o?" ²⁷ Jesus awunuupan ĩ'idi'iti, na'iki sariapa udako'atin ĭdyaun. Ukian ĩ'ati, "Pidannao aonaa turuu ĩsha'apatan wuru'u, soo Tominkaru pa'an turuu usha'apatan ipai aimaakan."

²⁸ Udauna'an Peter kian u'ati, "Putukapa waunao, wawa'aka'a naa ipai washa'apauz na'iki aizii wada'anpan naa pugaru." ²⁹ Sariapa Jesus kian, "Mishi'o wuru'u. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, oo pa'inawuzunao,

padadakoona, padaro, padaru, paudainao, oo pazakapun õgaru dikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, ³⁰ taa-karu nii u'ati 100 powa'a zii kabaun kida, na'iki u'inawuzunao nii, na'iki udadakoona nii, na'iki udarona ni, na'iki udainao nii, na'iki uzakapun nii, na'iki una'apan pu'u upataka'utakao nii kapam. Na'iki diina'iti'i uikodinan nii karikaonanuo kakupa-karu. ³¹ Mazan iriba pidannao kiwiiniinao kai, dawu'itintina'o nii. Na'iki iriba dawu'itiiniinao kai, kiwiita-kida-kao nii.”

*Jesus kakuwaapan koshan
pamawakan dau'u*

(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

³² Aizii udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao, tuukii idi'itinpan udau'u, ukiwiitan idi pa'ua'ati Jerusalem iti. Na'iki na'a'o baokoinao pidannao, da'anpainao idyaun, sariapa itarian kapam. Udauna'an Jesus dapadan koshan 12 patominapa-kidaniinao pana'itinapu baokoinao ai. Uru'u naa ukakuwaapan na'apam nii pasha'apata-kao dau'u. ³³ Ukian i'ati, “Uabata. Aizii wamakon Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o, kaakapaa-kao nii faadaanao zowaunaanao ati, na'iki tiichaapauzono ati Moses kiki-naori dau'u. Na'iki itaan nii uruu zowii-karu nii, na'iki itaan nii uruu Gentilena ka'u iti. ³⁴ Uruu idi Gentilena banikiitan niizu, na'iki isopiatapan niizu, na'iki iba'izian nii uruu. Udauna'an izowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamootan ida'a, ukadishitan nii powaa iti.”

James na'iki John pishaan Jesus manawun-tinapa-karu dau'an
(Matthew 20:20-28)

³⁵ Uruu dauna'an James na'iki John, Zebedee dainao, kaawan Jesus ida'ati. Ikian u'ati, “Tiichaa, kaina'a waaipan pusha'apatan aimakaan wa'ati.”

³⁶ “Kanom dii mooko?” ukian.

³⁷ Ikian u'ati, “Pusakanatan dono putaba di'ii punaobanai-tinan dono, pusakanata-kida pa'i waunao putuma. Bauda'apa pudiwa'ora antanapu, ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

³⁸ Jesus kian i'ati, “Aonaa uaitapan kanom wuru'u upishaaniaz. Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan? Turuu mooko uaitapan uchikaawunuu-kidinan õchikaawunuu'azoo-kao kawan?”

³⁹ “Turuu,” James na'iki John kian.

Jesus kian i'ati, “Mishi, utuzan nii wuru'u õtuza'azooniaz, na'iki uchikaawunuu-kao nii õchikaawunuu'azoo-kao kawana'ati. ⁴⁰ Mazan aonaa turuu õsakanata-kidan unao õdazaba'a, õdiwa'ora antanapu oo õashabaron antanapu. Soo Tominkaru'o nii pa'an taazu, paminziwataniinao ati.”

⁴¹ Aizii 10 Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi kaikapa'o parada-karu'u, sariapa ito'oran James na'iki John ati. ⁴² Uruu idi Jesus dapadan baokopa idyaun pa'ida'ati, ukian i'ati, “Uaitapanii mamishida-kainao Tominkaru, dakotinpa'o naobanainao nii, inaúdapa pawaranuitapan ipai pidan na'iki pamanawun-tinpan ida'an ikazowautapan idyaun. ⁴³ Mazan aonaa õaipan una'apan. Na'ia'oram unao bii'i aipa'o pamanawunun, marii upoitoruitapakidinan ipai baokoinao ati. ⁴⁴ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibanna ai, marii upoitoruitapakidinan ipai pidannao ati. ⁴⁵ Upu'u zii Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan

* **10:38** Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan? oo “Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?”

upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazannaata'anan pidan-nao pa'oian ai umawakan ida'an."

*Jesus saabaan Bartimaeus awun
(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)*

⁴⁶ Jesus kaawan patominapa-kidaniinao tuma Jericho ati. Udauna'an idobatapan pu'a'a naa na'iki, iriba pidannao da'anpan idyaun. Kaina'a pidan isha'o uawun pishautauzo da'i puraata, na'a usakanatapan dunapo'o, Bartimaeus kia'o u'uu. Uruu Timaeus dani. ⁴⁷ Uabatan idi Jesus Nazareth san dobatapan, uruu idi ukadako'okan diiwa'o ida'an. Ukian, "Jesus, David Takaan-daun!† Pukamunan-kida o'garu!"

⁴⁸ Iriba pidannao to'orauanuzu iaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, "David Takaan-daun! Pukamunan-kida o'garu!"

⁴⁹ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i. Ukian, "Udapada uruu da'ati'i."

Sariapa ikian u'ati, "Puma'ozakada punyukunuu! Pukadishita, udapadan naa pugaru." ⁵⁰ Uru'u naa ukaboota'akan pachaakitan, uzaka'uta'akan, uwa'ati'ikan naa Jesus ida'ati.

⁵¹ Jesus pishaanuzu, "Kanom puaipan o'sha'apatan pu'ati?"

Ishaawun kian Jesus ati, "Tiichaa, o'aipan pusaabaan o'awun."

⁵² Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa! Pumishidan idi o'garu, puawun saabainan." Sariapa mishi utukapa'akan kaiman, na'iki'o uda'anan naa Jesus.

11

*Jesus morotan Jerusalem iti
(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)*

¹ Imaonapatapaanan pu'a'a naa Jerusalem iti, wiizai kida Bethphage na'iki Bethany pa'inamun, Ikaawan Olive Naawa iti. Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ² ukian i'ati, "Umako wiizai upa'inamunu'o di'iti. Ukaawan dono na'iti uikodan nii chaakashi* dani ko'idinpan, aona'o zii uzaida-ka. Ubuzuutazu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³ Na'iki na'ia'oram pidan pishaan an unao usha'apatanii dau'an, ukii u'ati, 'Naobanai aipanzu, na'iki kadimana'o nii udyuudan powaa atiz.'"

⁴ Uruu imako'okan naa ikoda chaakashi dani dunapo'o, uko'idinpan dobaapa-kizai paniinomizinaa di'iki. Ibuzuupan pu'u uzunaa, ⁵ kadishitapainao maonapa na'a kian i'ati, "Kanom nii ubuzuupan chaakashi dani zunaa?" ⁶ Idako'atin idyaun na'apa Jesus dyuudan kawana'ati paugaru, uruu dauna'an zii itaapadan ina'akanuzu. ⁷ Ikaawa-kidan naa chaakashi dani Jesus ida'ati, imuudan pachaakitan kida ubarau paawa ati, uruu Jesus zaidan naazu.

⁸ Iriba pidannao kadamaradan pakamichan kida dunapota. Baokoinao dukan pu'u anabai kida, pokoridi anaba kawan kida'o, maonapa kida'o dunapo an, imuudan naa dunapota kidaz Jesus ua'ati. ⁹ Pidannao kiwiitapainao Jesus ai, na'iki baokoinao udawu'itiinao iwa'atipan kadakoinaan ddiwa'o ida'an. Ikian, "Marii Tominkaru konaukii-kida-ka! Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan

† 10:47 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. * 11:2 chaakashi: English ida'an, donkey.

kawana'ati!† 10 Marii Tominkaru kaimanan wuru ati'i King-tina'o ni'oraz King David wadaun nii. Marii Tominkaru aokazi ia'o konaukii-kida-kaol"

11 Jesus kaawan dauna'an Jerusalem iti, umorotan Tominkaru Dapu iti, uawunuutan ipai aimaakan kida. Mazan wachuupun idi'i naa ukiwan powaa iti Bethany iti patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus paradan fig kadunaa ati
(Matthew 21:18-19)

12 Ba'oran kamoo, i'wa'atipan pu'u powaa ati Bethany iki Jerusalem ati, Jesus zamazin naa. 13 Munapo zii utukapan fig kadunaa kaanaba'o. Uruu idi umakon na'iti utukapa'azon kaaka maniz. Mazan ukaawan dono na'iti, aonaa u'aka nii, soo uanaba pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an aonaa ukaakapauzon dono'o zii mani wuru'u. 14 Jesus kian fig kadunaa ati, "Aona'o nii pu'aka dizoowauzo-kaol powa'a!" Utominapa-kidaniinao abatanii wuru'u una'apanuz.

Jesus waatan selliipainao Tominkaru Dapu iki
(Matthew 21:12-17, 20-22; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

15 Ikaawan dono'o naa Jerusalem iti, Jesus makon Tominkaru Dapu iti, na'iki uwaataabi'ian ipai toriipainao kida uzainao, na'iki selliipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Ipai udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan[‡] kida, na'iki ipai selliipainao wakokoonao taba kida, 16 na'iki aonaa utaapadan pidannao dobata-kidan patoriinii kida Tominkaru Dapu baara an.

17 Uruu dauna'an ukakinaotan pidannao, "Tominkaru Paradan saad-
inpa'o kian: 'O'dapu dakota-kaol nii ipai pidannao toriinapa-kizi dapunaa nii.'
Mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii."§

18 Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u abatan idi kaikapa'ora'a, itiwaan paikodan pazowii-kinaa nii Jesus. Usha'apanum kau'an itarian Jesus ai, itukapan idi tuukii manawun ipai pidannao di'itinpan ukakinaopan dau'u.

19 Wachuupun idi'i naa Jesus kiwan dono'i iki patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus parada kiziz fig kadunaa mawakan naa

20 Chaapi'iki ba'oran kamoo, idobatapan pu'u dunapota koshan, itukapa wuru'u fig kadunaa mawaka'aka'a naa atii paoroda iti. 21 Peter nyukunuu'aka na'apam Jesus kiauzon da'i, uruu idi ukian, "Tiichaa! Putukapa, puparada kiziz fig kadunaa mawaka'aka'a naa."

22 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Umishida Tominkaru. 23 Mishi okowaadan nii u'ati, sha'apa'oram pidan turuu uduyudan naawazi so'otinan na'iki ukabootinan paran baoko iti, pamishidan ida'an. Aonaan an umishidan, aona'o nii usha'apan uaipan kawana'ati. 24 Ukau'an, okian ipai unao ati, ipai kanom upishaanii utoriinpan ida'an, taa-kaol nii u'ati. Soo umishidan ida'an karikaonan. 25 Na'iki na'apainim ukadishitan utoriinpan dono, umarina'ata unyukunuu oian ba'oran pidan ati; na'apa'o nii udaru Tominkaru aokazi ia'oraz marina'atan ipai u'oian kapam. 26 [Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati, aona'o nii unao Daru marina'atan u'oian kida.]"*

† 11:9 Psalm 118:25-26 ‡ 11:15 miisa: English ida'an, table. § 11:17 Isaiah 56:7 * 11:26 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Jesus pishaa-ka'o kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida
(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

²⁷ Ikaawan koshan Jerusalem ati, Jesus chi'ika'anpan pu'u Tominkaru Dapu ii, faadaa zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Jewnao zowaunaanao kaawan u'ida'ati. ²⁸ Na'iki ipishaanuzu, "Kanom dyuudanii pusha'apatan ipai wuru'u aimaakan kidaz? Oo kanom taapadanii pusha'apatan ipai wuru kida'a?"

²⁹ Jesus dako'atin idyaun, "Opishaan nii bouda'apa aimaakan karikao-nan u'ai, na'iki udako'atin an ogaru, okowaadan nii u'ati kanom aipan ati'o osha'apatan wuru kida'a. ³⁰ Ukowaada o'ati, na'iki'oram dii John chikaawunuupan taa-ka'o u'ati: aokazi iki'o oo pidan di'iki'o?"

³¹ Ipishautakaan pa'atiaaka kida, "Wakian an aokazi iki'o, ukian nii wa'ati, 'Kanom ni'o mooko aonaa umishidan uruu?" ³² Mazan wakian an pidan di'iki'o, pidannao to'oran nii wa'ati." (Aonaa ika'iitan pana'apan, itarian idi pidannao ai, ipai pidannao aitapan idi mishi John Tominkaru prophetin.)

³³ Uruu idi ikian Jesus ati, "Aonaa waaitapan."

Jesus kian i'ati, "Ogaru aona'o nii okowaadan u'ati kapam, kanom taanii osha'apata-kinaa ipai aimaakan kida."

12

Awunuutapainao grape baawu
dau'o

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

¹ Udauna'an Jesus paradan i'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Kaina'a da'i pidan paowa'o grape baawu, ukoraratanuzu, ukichadan ka'unaru kuba ida'a pasararoo-kizi nii grape uu, na'iki utoman dokoa'o kabaun watchmantapa-kizai ni'o. Udauna'an uzaamatan pidannao awunuutapainao nii grape baawu. Uruu umakon naa ba'oran wiizai iti. ² Grape karao-da-ka'o dono'o naa, udyuudan naa bouda'apa papoitoru awunuutapainao grape baawu di'iti, pa'idiwau grape dau'ati. ³ Mazan na'ia'a naa awunuutapainao grape baawu zaamatan wuru'u poitoruiz, iba'izian naa kapamaz, udauna'an idyuudan powaa itizu kana'apan. ⁴ Udauna'an udyuudan naa ba'oran poitorui i'idi'iti koshan. Awunuutapainao grape baawu ba'iziinuzu pazowau an kida tuukii, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ⁵ Udauna'an udyuudan naa ba'oran papoitoru, uruu izowii aka sariapa. Na'apa isha'apatan baokoinao kida, iba'iziatapan idyaun na'iki ba'orainao izowii. ⁶ Bouda'apa'a naa pidan kaina'a dyuuda-karu nii, nobanai dani umarainpaniaz manawun. Dawu'itiini'i naa udyuudan bouda'apa'o paudani daonaiora awunuutapainao grape baawu di'iti. 'Aona'o nii ika'iitan pasha'apatanuzu,' ukian.

⁷ "Mazan awunuutapainao grape baawu kian, 'Aizii di'i naa kapaoriba'o dani'i. Kadiman, wazowiazu, wazaamata kizi grape baawu u'ai wa'idiwau nii!' ⁸ Uru'u naa izaaamata'akan naaz, izowian naaz, udauna'an ikabootan naa unanaa munapo grape baawu ai."

⁹ Udauna'an Jesus pishaan pidannao, ukian, "Na'apam nii uzauda-kidan kapaoriba'o sha'apatan idyaun? Ipai'o nii uzowiankan wuru'u awunuutapainouz grape baawu, udauna'an utaan nii baokoinao atiz. ¹⁰ Mishi, unao aitauzoni'i naa saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a? 'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,

mediwautapa-ka'oraz itukapan,
uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba

ipai ba'oran kubanao ai.

¹¹ Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u, umanawunu'oraz utukapa-ka'o.' »*

¹² Jewnao naobanaanao aitapa Jesus kadakotinan padau'u wuru'u ukai-waanuz di'itinapa-kinai kuwai. Uruu idi İaipan padamata pazaamatan uruu, mazan İtarian iriba'o pidannao ai, uruu idi İmakon u'ai İwa'aka'akan naazu.

Tax kawinipinaapa-ka'o

daua'o

(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

¹³ Uruu dauna'an Jewnao naobanaanao dyuudan Phariseenao na'iki Herod pidanannao Jesus di'iti, İtiwaa-kidapa'ananuzu, İabata'azon uparadan pana'itin. ¹⁴ Uruu İkaawan naa İkian Jesus ati, "Tiichaa, waaitapanii pugaru mishi'o puparadan, aonaa turuu pidan tanawatan pudi'itinpan. Umanawun-tinpainao paradan, aonaa punyukunuppan. Mazan mishi'o pa'an pukakinaopan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'apa dii mooko wakakinaorinaa kian? Utaapada wataan tax puraatannaa kida naobanai Caesar ati, oo aonaa?"

¹⁵ Mazan Jesus aitapa İzaamikipa'azon karikaonan, ukian İ'ati, "Kandii nii utiwaa-kidapa'azon oġaru? Puna'aka o'ati wizi'l'o puraata sodi, o'tukapa kiziz." ¹⁶ Sariapa İna'akan bauda'apa puraata u'ida'ati. Upishaan naa İdyaun, "Kanom dikin, oo kanom uu kida diida'a'orazu'u?"

"Naobanai Caesar wuru'u," İkian.

¹⁷ Uruu idi Jesus kian, "Ukau'an utaa naobanai Caesar ati u'idiwau, na'iki utaa Tominkaru ati u'idiwau kapam."

Tuukii manawun İdi'itinpan Jesus dau'u na'apain.

Pishauta-karu kadishita-karu dau'u mawaka-kizai iki

(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

¹⁸ Kaina'a Sadduceenao,† aonaa İmishidan pidan kadishita-kida-ka'o nii pamawaka-kizi iki diina'iti'i. İnao kaawan Jesus ida'ati, İpishaanuzu kaikapa'a: ¹⁹ "Tiichaa, Moses saadani di'ora'a kakinaorii wa'ati. 'Aizii pidan mawakan an, uwa'akan paudaiaro maudani-daun, marii pidan mawaka'oraz inawuzu mazidan otuma, İkaudani kizi mawaka'o dani nii.‡

²⁰ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin İtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u uda-iaro kaudanin umawakan naa. ²¹ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u.

²² Ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma. Mazan ipai daunuuda'u İmawakan, na'iki aonaa bauda'apa İnao wa'aka'o nii paudani otuma. Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u İdaiaro daunuz. ²³ Aizii pidannao kadishita-kida-ka'o dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaroitapa oro'o? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma," İkian.

²⁴ Jesus dako'atin İdyaun, ukian, "Pakawan zii mooko aonaa uaitapan! Umaaitapakan idi'o saadazo-kariwaiz Tominkaru Paradan, na'iki wuru'u Tominkaru ma'ozakanuz. ²⁵ Mawakainao kadishitan dono kakupa-karu

* **12:11** Psalm 118:22-23 † **12:18** Sadducee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **12:19** Deuteronomy 25:5-6

di'iti, Angelnao kawanu'o nii ïdyaun aokazi ii. Aona'o nii powa'a mazida-karu na'ii. ²⁶ Õkowaadan nii unao ati aizii, mishi mawakainao kadishita-kidakao nii. Aonaa mooko utukapauzon usaadinpan Moses kaaritan ida'a, tikazi tominan dono'oraz ko'ori'o kazamaka'o di'iki? Na'apa sha'atii usaadinpan Tominkaru paradauzon dono'oraz Moses ati, ukianuz, 'Õgaru Abraham Tominkarun, Isaac Tominkarun, Jacob Tominkarun kapam.' ²⁷ Uruu kaku-painao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani. Tuubaru'o ida'an manawun upozawatapan!"

Umanawunu'o manawun kakinaorii
(*Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28*)

²⁸ Kaina'a tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, uabata wuru'u ïkadakotinanz. Utukapan idi kaiman Jesus dako'atin wuru'u Sadduceenao, sariapa uwa'atin Jesus ida'ati upishaanuzu, "Na'ia'oram dii umanawunu'o manawun kakinaorii ipai ba'orainao ai?"

²⁹ Jesus kian, "Umanawunu'o manawun di'orazu'u, 'Puabata, Israelitena! Wur'u Naobanai waTominkarunuz, soo uruu bauda'apa, Tominkaru. ³⁰ Pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pud'iitinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an kapam.' ³¹ Ba'oran udawu'ati'o umanawunu'o kakinaorii kaikapa'ora'a: 'Pumarainapa ba'oran pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa.'[§] Aonaa ba'oran umanawunu'o nii manawun kakinaorii wuru kida aia'a."

³² Tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, "Kaiman Ti-ichaa! Mishi'o kaiwuru'u pukianuz. Uruu mishi bauda'apa'o Naobanai Tominkaru, aonaa ba'oran Tominkaru nii. ³³ Na'apa'o mishi kaiwuru'u. Pumarainapa pa'i tuukii Tominkaru ipai punyukunuu iki, ipai pud'iitinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an. Marii kizi kapam pumarainpan ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa. Uruu dya'utama'oraz kakinaorii, powa'a'o zii umanawunun, pidan taan ai kawaoda-kariwai uzai na'iki ba'oran kida aimaakan taa-kariwaiz Tominkaru ati'o ai," ukian.

³⁴ Jesus aitapa kaiman tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u dako'atin paugaru, uruu idi ukian, "Aonaa pumunapon Tominkaru Naobanai-tinpan ai." Uruu dauna'an ipai ba'orainao tarian papishautan ai uruu.

Kanom kaduz dii
wuru'u Christ kii-kizaiz
(*Matthew 22:41-46; 23:1-36; Luke 20:41-47*)

³⁵ Jesus kakinaopan dono Tominkaru Dapu ii, ukian, "Kandii nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian wuru'u Christ dyuuda'azoo-kariwaiz, David takaan-daunu'o nii wuru'u uruuz? ³⁶ Kaimana'o Doronaa ida'ana'o tawuru'u David kiauzonuz kaikapa'a: Naobanai Tominkaru kian ðNaobanaa ati, 'Pusakanata da'a'a ðdiwa'ora antanapu atii ðmuudan putarubanao puwaranu'u.'*

³⁷ "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko udani-daun wuru'u uruuz?"

Iriba pidannao kasaba'ukinpainauz, konaukii ïabatapan Jesus kuwaa. ³⁸ Ukian naa koshan ï'ati, "Uzauzin pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ìnaudapa pakaiwadapan pachi'ikapa-kizi kawana'ati dawuu za'aba'i kida'o kamicha. Na'iki ïaipan pataapa-kao umanawun kida'o

pidannao nii kasaba'uinapa-kizai ii kida. ³⁹ Īaipan pasakanatan taapa-kariwai umanawun-tinpainao pidannao taba kida ida'a synagoguenao ii, na'iki ĩsakanata'azon kiwiin manawun kida'o tabai ida'a aroapa-karu dono. ⁴⁰ Mazan upu'u ĩpataka'utan zunnao mawakainao ĩdaiarunao, ĩzaamatan ida'an ĩsha'apauz ĩdapu iki. Uruu dauna'an ĩaipan patukapa-ka'o kaimanainao nii patorinpan ida'an dawuu kida. Na'apainao pidannao pataka'uta-ka'o nii tuukii manawun."

*Zuna, mawaka'o odaiaru
taan puraata*

(Luke 21:1-4)

⁴¹ Jesus sakanatan Tominkaru Dapu ii maonapa puraata taapa-kizinao dazaba'a, uawunuutapan ipai pidannao paidan papuraatan unazo iti. Iriba kapuraataniinao taan dobata kida puraata. ⁴² Udauna'an mapuraatan-ziiwa maudaiaruiba taan dya'utam sodi ĩsha'o puraata. Aonaa dobata'o mani wuru'u. ⁴³ Udadapan patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, ukian ĩ'ati, "Ōkowaadan nii u'ati di'ora'a mapuraatanu'o zun taan puraata kinnaa zo'iti powa'a zii manawun ipai ba'orainao ai. ⁴⁴ Usha'apanum kau'an baokoinao taan, aonaa paaiapani'i naa mani puraata, mazan oroo pamapuraatanun pu'u, ipai otaan pataapanii sodi puraata pamashaapa-kinnaa ni'o padamata."

13

*Jesus kian Tominkaru Dapu kaboobi'ii-karu nii
(Matthew 24:1-2; Luke 21:5, 6)*

¹ Jesus koditan pu'a'a naa Tominkaru Dapu iki, bauda'apa utominapa-kidaniĩ kian u'ati, "Putukapa Tiichaa! Konaunam mishi kabaun na'iki ukorarannaa toma-ka'o, kaiman mishi ĩtomanuzu udaru kida'o kuba idi!"

² Sariapa Jesus kian u'ati, "Putukapa wuru'u udaru'oraz kabaun na'iki ukorarannaa kidaz? Aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan pamuuda-kizinaoa'a, ipai'o nii ĩkaboobi'ii-ka'o kida."

*Jesus tominapa-kidaniinao baiaapan nii oia'o
(Matthew 24:3-14; Luke 21:7-19)*

³ Uruu dauna'an Jesus sakanatapan Olive Naawa ii Tominkaru Dapu pa'inamun, sariapa Peter, James, John na'iki Andrew pishaan uruu pairibannao daida'an, ⁴ "Pukowaada wa'ati na'apainim nii zii di'ora'a sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa, waaitapa-kinnaa nii usha'apa'azon naa."

⁵ Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudin pa'i, aonaa utaapada'ana'a pidan mariidan unao. ⁶ Iriba pidannao kaiwaan nii ō'uu, 'Ōgaru uruu!' ĩkian nii, ĩmariidan nii kapam iriba ba'oran pidannao kida. ⁷ Mana'a utaria'ana'a uabatan dono tarubainao mizaataakapan, na'iki uabatan dono kadakotin-karu munapo'o tarubainao mizaataakatinan dau'u. Na'apa kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa zii amazada ikoda'azon patokon mani wuru'u. ⁸ Wiizai kida mizaataakan nii pa'atiaaka; donoi kida mizaataakan nii pa'atiaaka. Kaina'a'o nii imi'i nakainan ipai amazada kawana'ati, kaina'a'o nii zamazikaru kida kapam. Mazan baiatin-karu kida sakadinan zii karikaonan wuru'u. Shakata'azo'o koraidaonaa kaziwan sakadinan kawanu'u zii wuru'u.

⁹ "Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i. Usha'apanum kau'an uzaamata-ka'o nii, na'iki una'aka-ka'o nii kootowapa-kizai iti. Uba'izii-ka'o nii synagogue ii kida; ukadishitan nii kazowautapainao wiizai kida na'iki kingnao kanaapu ati ōgaru dikin ii; ukowaada kizi kapam Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o. ¹⁰ Mazan

amazada tokon kaawan ua'ii, marii kizi kiwiin Kaimana'o Kuwai kowaada-
kao ipai wiizai kawana'ati.

¹¹ “Aizii uzaamata-kao dono, na'iki ukootowapa-kida-kao dono, mana'a udi'itinapa'ana'a upishaa-kao ua'ii na'apam nii ukian. Mazan upishaa-kao dono'o naa, ukowaada'aka kanom dyuuda-kariwai ukowaadan. Usha'apanum kau'an aonaa unaou'o nii mani parada, mazan Kaimana'o Doronaa taan nii uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian.

¹² “Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao. Daruinao na'apa'o nii İzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki padaronao, na'iki İzowii-kidan nii İdyaun. ¹³ İpai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao õgaru dikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.

*Kichana'iki-kia'o aimakaan
sha'apan nii*

(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

¹⁴ “Mazan utukapan dono'o naa kachama'idiikia'o aimakaan muuda-kao aonaa uaiapa-kizinaou'u mani, na'iki umana'idii-kidan amazada pidan ai.” (Marii awunuutapa'o kaarita di'itapan na'apa'oram saada-kariwaiz.) “Ukau'an marii mashaapainao Judea Baara ii kidoopan naa midukuo kida iti.*

¹⁵ Pidana sookapa'o paniba ii, marii kizi aonaa umorotan padapu nazo iti powaa iti aimakaan pana'aka'azonii dau'ati. ¹⁶ Pidana kaudina'o pazakapun ii, marii kizi aonaa ukiwan padapu iti pachaakitan dau'ati.

¹⁷ Kasha'ora'o nii manawun aimakaan sha'apan ki'iwii-ziiwanao ati uruu dono, na'iki daroinao biidapainaoz zii idainao ati, uruu kamoon kida kaawan dono. ¹⁸ Utoriiinapa Tominkaru ati aonaa kizi usha'apan amazada wadiiizon dono!†

¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u kichana'iki-kii kida'oraz aimakaan sha'apan dono, powa'a'o nii zii manawun ukichana'iki-kian aimakaan sha'apa'o, amazada sakadin-kizi iki'o ai, na'iki kai'i aimakaan sha'apan ai. Na'iki aona'o nii aimakaan sha'apan na'apa powa'a koshan.

²⁰ Mazan Naobanai awutapadan nii wuru'u usha'apan kamoon kidaz, aonaa an mani, aona'o nii bauda'apa pidan kakupan. Upidanannao kaina'an idi'o wuru'u uawutapadanuz kamoo kida. ²¹ Uruu dono, na'ia'oram pidan kian an pu'ati, 'Putukapa, di'i Christ!‡ oo 'Putukapa, kindi'ii zu'u!' mana'a pa'i pumishida'ana'a uruu. Aonaa mishi'o mani wuru'u.

²² Dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii kaawan nii, İmariidapa'anan pidannao karikaonan. İsha'apatan nii umanawun kida'o aimakaan di'itinapa-kida'o nii pidan İtanawata-kinaa nii Tominkaru pidannao pana'iti, İturan an mazan. ²³ Uzaudin kizi pa'! Ökowaadan u'ati ipai wuru kida'a, usha'apan ua'ia'o zii wuru'u.

*Daonaiora Aokazi İki'o wa'atin
daua'o*

(Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

²⁴ “Na'apain uruu dono kichana'iki-kia'o aimakaan sha'apan dauna'an, kamoo marutan nii na'iki kauzu aona'o nii ukanadan powa'a. ²⁵ Wizinao kida waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimakaan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁶ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi İki'o aidinan

* **13:14** Daniel 11:31 † **13:18** amazada wadiiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadiiizon dono. English ida'an udakota-kao 'winter.' ‡ **13:21** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

ni'i naa, uwa'atin nii isha'iz bii an, umanawunu'o ma'ozaka-karu na'iki umanawunu'o konaunama-karu ida'an. ²⁷ Uduyudan nii pa'angelinnao ipai amazada shakuru ii aka, imi'i baara ana'oraz, ikasaba'uka kizi ipai Tominkaru zaamatanii papidanannao nii.

²⁸ "Marii kizi fig kadunaa tominapa-kidan pugaru. Putukapan dono ukadunaa pa'ishizo-dinan na'iki pa'ina'o uanaba sodi kida koditan, puaitapa pidan paowinpan kamoo maonapatan wuru'u. ²⁹ Na'apa kapam kichana'iki-kia'o aimakaan kida sha'apan dono, puaitapan nii ōkaawa'azon kamoon maonapatan naa wuru'u. ³⁰ Ōkowaadan nii u'ati aimakaan mishi'o, ipai'o nii aimakaan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³¹ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan nii, mazan ōparadan kida aona'o nii na'apainim umainaabatinan.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-kaō
(*Matthew 24:36-44*)

³² "Aona'o nii bouda'apa pidan aitapan na'apainim nii oo na'iam nii kamoo wuru sha'apanu'u, aona'o nii Angelnao aokazi ia'o oo Tominkaru Dani aitapan, soo Tominkaru'o nii aitapa pa'anaz. ³³ Puawunuutapa, puzaudin, usha'apanum kau'an aona'o nii puaitapan na'apainim nii wuru sha'apanu'u. ³⁴ Pidan makon kawanu'o padapu iki na'iki uwa'akan pa-poitornao awunuutapa'o niizu, ipai ukakaudin-kizitan ūdyaun, na'iki uduyudan taapa'o nii paniinum mashaapan zaudinan. ³⁵ Puawunuutapa, ukau'an, aona'o nii puaitapan na'apainim nii kadapu'o kaawan powaa ati, panaadon wachuupunin oo tomun-zikon, oo kuruku ka'aranpanin, oo kamoo koditanin. ³⁶ Ukaawan dono masha'apakiaka, aonaa kizi pa'i uikodan puda'awupan. ³⁷ Na'apam ōkian u'ati aizii, ōparadan ipai pidan ati'o wuru'u: "Uzaudinapa!" ōkianuz."

14

Jesus zowau kaduunuu-kaō

Bethany ii

(*Matthew 26:1-16; Luke 22:1-6; John 11:45-53; 12:1-8*)

¹ Uruu dono dya'utam kamoo baokopainpauzo-karu kamoo kaawan ua'ii, na'apain Jewnao nyukunuitapauzon pakazannaatauzo-kaō kamoon, Egypt Baara sannao ai, na'iki na'apain bread nikauzo-kaō mawiki'ina'o. Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u dawatan na'apam kizi pazaamatan Jesus pidannao daida'an, ūaipan pazowinuz. ² Mazan ūkian, "Aonaa kizi pa'i wash'a'apatanuzo baokopainapa-karu dono, panaadon wato'orataaka-kidan pidannao pa'atiaaka na'iki wa'ati kapam."

³ Na'apain Bethany ia'o Jesus, Simon, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi dapu ii. Jesus aroapatinan pu'u, zun morotan ona'akapanii moto sodi, kuba idi'o utoma-kaō, paida'o kaduunuribai kawinipina'o idi, nard kia'o udakota-kaō. Oda'atan moto sodi, udauna'an oshootan naa wuru'u kaduunuribai Jesus zowau di'iti. ⁴ Pabi'i kida pidannao na'a'o to'oran, ūkian pa'atiaaka, "Kandii ni'o kaduunuribai wakuda-kaō? ⁵ Turua'o padamata usellii-kaō dobata 300 wizi'i kida'o puraata* ai, udauna'an uwini pinaa taakao pataka'utinainao ati!" ūdakoopan kapam oroo wuru'u ūna'apanuz.

⁶ Mazan Jesus kian ū'ati, "Marina'a oroo! Kanom nii unyukunuitapanuzo? Kaimana'o wuru'u osha'apataniaz ō'ati. ⁷ Karikaonanuo'o nii

* 14:5 300 wizi'i kida'o puraata: bouda'apa'o wunu kaudin-karu winipinaa.

pataka'utinainao pidannao na'an unao tuma, turua'o nii ukaminka'utan idyaun uaipan kawana'ati. Mazan oġaru aona'o nii oġa'an utuma karikaonan. ⁸ Osha'apatan pasha'apata'azonii; oshootan kaduunuribai oġmada di'iti, ominziiwatan oġnanaa oġdida-ka'o ua'ii. ⁹ Aizii mishi'o oġkian u'ati, na'iam dono Kaimana'o Kawai kowaada-ka'o ipai amazada kawana'ati, wuru'u osha'apataniaz o'ati kowaada-ka'o nii onyukunuitapa-kinao nii."

¹⁰ Udauna'an Judas Iscariot, uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o makon faadaanao zowaunaanao di'iti, ukaakapa'anan Jesus i'ati. ¹¹ Īabatan idi una'apan, sariapa ĩkonaukian. Na'iki ĩkian ĩtaan nii puraata u'ati. Uruu dauna'an udi'itinpan naa na'apam kizi pakaakapaan Jesus i'ati.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono

(Matthew 26:17-30; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

¹² Aizii kiwiitapa'o kamoo Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon kida dono, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-ka'o Passover wanyukunuunaa nii. Uruu idi Jesus tominapa-kidaniinao pishaanuzu. Īkian u'ati, "Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa?"

¹³ Uruu dono udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ukian i'ati, "Umako donoi iti, na'ii uikodapan nii daonaioara kapowanka'o wunu moto zo'an. ¹⁴ Uda'an uruu atii kabaun iti, umorota-kiziz. Na'ii upishaa kadapu'o, na'iki ukii pa'i u'ati, 'Watiichaan kian, na'ia'oram dii kabaun nazoo putaan nii u'ati, unika-kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa patominapa-kidaniinao tuma?" ¹⁵ Udauna'an kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo na'iki doko'a'o kapam, minziiwa-kariwai'i naa unazoo aroapa-karu ua'ii. Na'ia'a naa pa'i uminziiwa ipai aimaakan wa'ati."

¹⁶ Udauna'an wunaou'u dya'utamainaouz mako'okan naa donoi iti. Īkaawan na'iti, na'apa mishi ipai aimaakan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa ĩminziiwatan Passover wanyukunuunaa.

¹⁷ Aizii kamoo tipitan dauna'an, uru'u naa Jesus kaawan 12 patominapa-kidaniinao tuma. ¹⁸ Īaroapatinan pu'a'a naa miisa[†] ida'a, Jesus kian i'ati, "Mishi'o oġkian, bauda'apa pidan unao bii iki'o aroapatina'o oġtuma zaamata-kidan nii oġaru oġtarubanao ati."

¹⁹ Sariapa ĩmanaunama'akan kida na'iki ĩpishaanuzu padawu'atiaaka kida. Īkian u'ati, "Aonaa mazan oġaru mani, mishii?"

²⁰ Sariapa Jesus kian i'ati, "Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka oġtuma. ²¹ Daonaioara Aokazi Iki'o mawaka'o nii na'apa Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun wuru pidan baiaapanu'u zaamata-kida'o ni'oraz Daonaioara Aokazi Iki'o patarubanao ati. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon."

²² Īaroapatinan pu'u, uzaamatan bread na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udu'uubi'an bread na'iki utaanuzu ĩkawana'ati, na'iki ukian i'ati, "Unika, oġnanaa wuru'u."

²³ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaanuzu koshan i'ati na'iki ipai ĩtuzan koopo di'iki. ²⁴ Jesus kian, "Di'ora'a oġzain shoota'o ni'oraz iriba pidannao ati, uruu wuru'u kainaabata'o ni'oraz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azoniaz pidannao ati.[‡] ²⁵ Oġkowaadan u'ati, aona'o nii powa'a

[†] 14:18 miisa: English ida'an, table. [‡] 14:24 Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azoniaz pidannao ati: uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

ōtuzan wine, atii diina'iti'o nii zii ōtuzan pa'ina'o wine pa'an Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi ii!"

²⁶ Uruu dauna'an ĩkunuian kunui Tominkaru ati, udauna'an ĩmakon Olive Naawa iti.

*Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru
(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)*

²⁷ Jesus kian ĩ'ati, "Īpai'o nii uwa'akan ōgaru, na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a:

'Ōzowian nii kaznizonao taapiki,
na'iki ipai'o nii kaznizonao

makoodanainan pana'iti kida,' kia'oraz.Š

²⁸ Mazan ōkadishita-kida-kaō dauna'an ōmawaka-kizi iki, ōmakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti."

²⁹ Peter kian u'ati, "Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ōgaru, aona'o nii ōwa'akan pugaru!"

³⁰ Jesus kian Peter ati, "Ōkowaadan nii pu'ati, kuruku ka'aranpan ua'ii itamau aizii aiwaka'an, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan ōgaru."

³¹ Powa'a zii Peter ma'ozakadinan, ukian, "Aonaa na'apainim nii ōkian aonaa ōaitapan pugaru, atii ōzowii-kaō putuma!" Īpai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa kida ĩkian kapam.

*Jesus toriinpan Gethsemene ii
(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)*

³² Udauna'an ĩkaawan amazada Gethsemene kia'o udakota-kaō di'iti, na'ii Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Usakanatapa zii da'a'a ōtoriinpa'anan pu'u di'itanpu'u." ³³ Una'aka Peter, James, na'iki John patuma. Udauna'an tuukii ukasha'oran, udopian panyukunuu ii. ³⁴ Ukian ĩ'ati, "Tuukii manawun ōnyukunuu kasha'oran dikintan ōgaru, mawaka-karu di'iti manawun ōabatanuz. Una'a da'a'a, upokodapa pa'i."

³⁵ Masakauda'u umunapon umako'okan ĩ'ai, uwashatinan paawun baara ikinapu, imi'i baara iti, na'a'a naa utoriinpan, aonaa padamata uaipan paba-iaapan pataka'utin-karu. ³⁶ "Paapaa, Ōdaru, ipai aimakaan masha'apannaa pu'ati. Turuu pudobata-kidan wuru'u ōbaiaapa'azooniaz ō'ai. Mazan aonaa ōaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an."

³⁷ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ĩdyaun da'awu'u naa. Ukian Peter ati, "Simon, puda'awun wuru'u? Aonaa puka'iitan pupokodapan masakauda'u karikaonan?" ³⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi oia'o tiwaa-kidapan unao. Udorona minziwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan."

³⁹ Udauna'an ukiwan koshan patoriinapa-kizi iti, na'apa koshan utoriinpan kiwiitapa'o kawan. ⁴⁰ Uruu dauna'an ukaawan koshan patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ĩdyaun da'awu'u naa; aonaa ĩka'iitan papokodapan. Na'iki aonaa ĩaitapan na'apam pakian u'ati.

⁴¹ Ukaawan dono ĩ'ida'ati idikinautan ida'a, ukian ĩ'ati, "Pakawan zii uda'awupan usookapan zii? Turua'a naa! Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaō'a naa oiainao pidannao ati. ⁴² Ukadishita'a naa, wamako'o naa. Utukapa kaawa'a naa kaakapa'oraz ōgaru!"

Jesus zaamata-ka'o daua'o
(*Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12*)

⁴³ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 utominapa-kidaniinao bii iki'o. Utuma iriba pidannao kamarian-tinpainao na'iki ka'utapainao pazowiin kida kaawan. Wunao dyuudaniinaou'u faadaanao zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao. ⁴⁴ Aizii wuru'u kaakapaamikitina'oraz kakinaotani'i naa wuru'u tarubainaouz. Ukian I'ati, "Pidan okissitaniaz, uruu wuru'u uaipaniaz. Uruu pa'i uzaamata na'iki una'aka'a naazu."

⁴⁵ Judas makon sariapa Jesus di'iti, ukian u'ati, "Tiichaa." Na'iki ukissita'akan naazu. ⁴⁶ Uru'u naa Izaamata'akan Jesus.

⁴⁷ Mazan bauda'apa pidan na'a'o ukadishitapan so'otan pamarian usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain. ⁴⁸ Sariapa Jesus paradan I'ati, ukian, "Kandii nii uwa'atin odau'ati, una'akan umarian na'iki uzowiin kida, uzaamata-kinnaa nii ogaru; zowii-miki nii utapan ogaru?" ⁴⁹ Ipai kamoo okakinaopauzon unao Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa uzaamatan ogaru. Mazan marii saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a'oraz mishiinan." ⁵⁰ Udauna'an ipai utominapa-kidaniinao kidoopan, Iwa'aka'akan naa uruu.

⁵¹ Pa'ina'o zii daonaiora da'anapatinan Jesus dawu'ati, aona'o ukaiwadapan kamicha, soo ushibatapan pamada kamicha idin idi karikaonan. Tarubainao tiwaan pazaamatanuzu, ⁵² mazan udima'akan I'ai makamichan-daun, uwa'aka'akan naa pashibirinaa kamicha idin ituma.

Jesus tiwaa-kidapa-ka'o
(*Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Na'iki'o ina'akan Jesus Umanawunu'o Faadaa dapu iti. Na'ii ipai faadaanao zowaunaanao, ipai kazowautapainao Jewnao, na'iki ipai tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baokopatinan. ⁵⁴ Peter na'iti umakon udawu'ati munapo uwa'akinpan, udauna'an umorota'akan naa Umanawunu'o Faadaa dapu panibazooti iti. Na'ia'a naa usakanatapan awunuutapainao kabaun tuma uwiichadinpan tikazi di'iti.

⁵⁵ Uru'u naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai ba'orainao kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan kowaada-karu nii dikauda'o Jesus sha'apatan pazowii-kida-kinnaa niizu, mazan aonaa ikodan. ⁵⁶ Iriba pidannao mariiidinan Jesus dau'u, mazan pana'a kida Iparadan karikaonan. ⁵⁷ Udauna'an ba'oran pidannao kadishitan Imariiidinan Jesus dau'u, I'ian, ⁵⁸ "Waabatanii ukian kaikapa'a: 'Okaboobi'ian nii wuru'u Tominkaru Dapuz pidannao tomaniaz, idikinauda'u kamoo dauna'an okadishita-kidan nii ba'oran, aonaa pidan tomanii mani.'" ⁵⁹ Inao kapam pana'a kida Iparadan karikaonan.

⁶⁰ Umanawunu'o Faadaa kadishitan ikanaapu ati, upishaan Jesus kaikapa'a: "Aona'o nii pudako'atin kaiwuru'u Iparadan pudau'oraz?"

⁶¹ Mazan Jesus mashaapan masha, aonaa uparadan. Powa'a koshan Umanawunu'o Faadaa pishaan uruu, "Pugaru mishi Christ, Kaimana'o Tominkaru Daniz?"

⁶² Jesus kian, "Mishi ogaru wuru'u. Utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru Umanawunu'oraz diwa'ora antanapu; utukapan nii kapam uwa'atin isha'iz tuma aokazi iki!"

⁶³ Jesus na'apan idi, sariapa Umanawunu'o Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, "Aona'a naa waaipan ba'oran paradan powa'a!

64 Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru. Ukau'an na'apam ukian?" Ipai ikian, usha'apatan idi na'apa'oraz oia'o, marii uzowii-ka.

65 Pabi'i kida pidannao na'ainao sopitan pazaadako Jesus di'iti. Iŝibatan uawun, udauna'an izowitanuzu. Ikian u'ati, "Kanom zowita'oraz pugaru?" Na'iki watchmantapainao na'aka'akan naaz, ita'iautapaanan naa uruu kapam.

Peter kian aonaa uaitapan Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

66 Peter na'ian pu'u Umanawunu'o Faadaa panibazooti baara ii, bauda'apa poitoruiaba kaawan na'ati. 67 Otukapan dono Peter tanaapatinan tikazi ida'a, sariapa oawunuupa'akan u'ati. Okian, "Pugaru na'ia'o kapam Jesus Nazareth san tuma. Mishii?"

68 Sariapa umariidina'akan. Ukian o'ati, "Aonaa oaitapan kanom dau'ana'o wuru'u pukadakotinanuz." Uruu idi umakon paniinom iti. Uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan naa.

69 Poitoruiaba tukapan uruu na'ii, sariapa okian koshan na'ainao kadishitapan ati, "Mishi'o uruu iminauda'u!"

70 Mazan Peter mariidan idyaun koshan.

Masakauda'u uruu dauna'an kadishitapainao na'a pishaan naa Peter koshan. Ikian, "Mishi'o pugaru iminauda'u, pugaru kapam Galilee Baara san."

71 Udauna'an Peter kian, "Na'apam okian mishi'o wuru'u! Marii Tominkaru pataka'utan ogaru omariidinan an! Okian, aonaa oaitapan kanom dau'ana'o wuru'u ukadakotinanuz!"

72 Uru'u naa kuruku ka'aranpan naa koshan itamautannaa; sariapa Peter nyukunuuan na'apam Jesus kiauzon da'i pa'ati, "Kuruku ka'aranpan ua'ii itamau, idikinau'o nii pukian aonaa puaitapan ogaru." Na'iki'ora'a naa uzaada'akan tuukii.

15

Jesus na'aka-ka Pilate di'iti

(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

1 Chaapi'ikiiman, faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tuma. Inaou'u naa baokopatan padi'itinan kadimana'o ida'an na'apam kizi pasha'apatan uruu. Uruu dauna'an idodotan Jesus anoba kida chain idi, na'iki'o ina'akan naazu Pilate di'iti. 2 Na'ia'a naa Pilate pishaanuzu, ukian Jesus ati, "Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?"

Jesus kian u'ati, "Na'apa'o kaiwuru'u pukianuz."

3 Udauna'an faadaanao zowaunaanao kian Jesus dau'an, "Usha'apatauzonii iriba oii kida'o aimaakan." 4 Udauna'an Pilate pishaan koshan Jesus, ukian u'ati, "Aonaa na'apam pukian pukazannaatin-kinaa nii? Puabata na'apam iparadan kida pudau'an." 5 Mazan aonaa na'apam Jesus kian powa'a. Uruu idi Pilate di'itinan tuukii.

Pilate dyuudan Jesus zowii-ka

(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39—19:16)

6 Ipai wunu, wuru kaawan dono'o baokopainapa-karuz (inyukunuitapauzonuz da'i pakazannaatauzo-ka kamoan), Pilate koditakidauzonii bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aipan kawana'ati da'i. 7 Uruu dono kaina'a'o pidannao mizaataakapauzonao tiwautauzo

pawaatan Romannao pawizi ai, na'iki İzowiinii pidannao; uruu idi İtaraa-kao. İbii'i kaina'a pidan Barabbas kia'o u'uu. ⁸ İpai kasaba'ukinpainao pidannao wa'atin Pilate kanaapu ati, İpishaan uruu İaipan ukodita-kidan bouda'apa taraapa-kariwai pidan, na'apa usha'apatauzonii kawana'ati İpai wunu. ⁹ Pilate pishaan İnao, "Uaiapa sha'a ōmuudan na'iki ōkodita-kidan wuru'u Jewnao naobanaaz?" ¹⁰ Uaitapan idi'o wuru'u faadaanao zowaunaanao kishauzin wuru'u İkaakapaanuz Jesus u'ati. ¹¹ Mazan faadaanao zowaunaanao dyuudan İpai pidannao pishaan Pilate, İaipan Barabbas kodita-kida-kao. ¹² Pilate kian koshan kasaba'ukinpainao pidannao ati, "Na'apam mooko uaipan ōsha'apatan wuru'u Jewnao naobanaa, king ukii kiziz?"

¹³ İpai İparadan diiwa'o ida'an koshan Pilate ati, İkian, "Marii utauka-kao Cross di'iti!"

¹⁴ "Kanom mooko oia'o nii usha'apatan?" Pilate kian.

Powa'a zii manawun İdiwadan paparadan, İkian, "Marii utauka-kao Cross di'iti!"

¹⁵ Pilate aipan idi pakaimandan wuru'u iriba'oraz pidannao nyukunuu, uruu idi ukodita-kidan naa Barabbas İ'ati taraa-kizai İki. Uruu dauna'an uduyudan soldyaanao ba'izian Jesus atii shashota umada, na'iki uduyudan naa kapam İtaukanuzu Cross di'iti.

*Soldyaanao banikiitan Jesus
(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)*

¹⁶ Na'iki'o soldyaanao morota-kidan Jesus Romannao dapunaa nazo İti, na'ii İdapadan İpai baokopa ba'oran soldyaanao. ¹⁷ İkaiwada-kidan wuza'o chaakita Jesus ati, udauna'an İtoman kowamai kawanu'o kaiwada-karu kadunaa İdi, udauna'an İmuudan naazu uzowau paawa ati. ¹⁸ İbanikiitan Jesus kaikapa'a, İkian, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!"

¹⁹ İba'iziinuzuz pazowau an kida atamun İdi, İsopiautapanuzu, İkodoru'ukan na'iki İdawukan ukanaapu ati. ²⁰ İpaian dauna'an pabanikiitan Jesus, İso'otan naa wuru'u wuza-za'oraz chaakita u'ai, İkaiwada-kidan ukamichan powaa İti u'ati. Uruu dauna'an İna'akan naa uruu, İtauka'ananao naazu cross di'iti.

*Jesus tauka-kao Cross di'iti
(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)*

²¹ İmakopa-kizi an İikodapan pidan Simon kia'o u'uu, Cyrene san, uruu Alexander na'iki Rufus daru. Soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanao. ²² İna'akan Jesus Golgotha İti, (amazada Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u udakota-kao). ²³ Na'ia'a naa İtiwaan patuza-kidan u'ati wine, kawiki'ita-kariwai kibia'o myrrh aiba İdi, mazan aonaa Jesus tuzanuzu. ²⁴ Udauna'an İtaukan naa Jesus cross di'iti. Udauna'an İbuutan naa ukamichan pakawana'ati kida, İmakinaotan makinaonii İtukapa'azon na'ia'oram nii kida, bouda'apa'o pidan zaamatan.* ²⁵ Doko'o za'ora'a naa kamoo chaapi'iki wuru'u İtaukanuz Jesus cross di'iti. ²⁶ Kaina'a saada-kariwai İmanamikitin-kinaa, "Dii wuru'u King, Jewnao ati," kii. ²⁷ Na'a udazaba'a İtaukan kapam dya'utam koidimikinao, bouda'apa udiwa'oran antanapu na'iki ba'oran uwashabaron antanapu. ²⁸ [Kaikapa'o ida'ana'a saada-kariwai kaarita İda'a'oraz mishiinan, "Oia'o pidan kawanu'o utukapa-kao,"† kia'oraz.]‡

* 15:24 Psalm 22:18 † 15:28 Isaiah 56:12 ‡ 15:28 Kiwiini'o saada-kariwai İda'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²⁹ Pidannao dobaapainao kida udazaba an banikiitanuzu, ĩwa'uan pazowau, "Kasha'a!" ĩkian. "Pukian pukaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, udauna'an pukadishita-kidan niizu idikinautan kamoo dauna'an. ³⁰ Aizii putoka'a naa pucrossanna di'iki pukazannaatina'a naa puaipan ati!"

³¹ Na'apa kapam faadaanao zowaunaano, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u banikiitan Jesus, ĩkiitaakapan pa'atiaka kida, "Ukazan-naata ba'oran pidannao, mazan aonaa turuu ukazannaatinan paaipan ati. ³² Watukapa kizi Christ, wuru'u king, Israelitenaon naobanaaz token aizii Cross di'iki, uruu ida'an kizi wamishidan uruu!" Upu'u zii kapam wunao dakoopan uruu'u, tauka-kariwainaoz udazaba'a.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

³³ Sakitapa kamoo di'iki, ipai amazada maruta'akan, atii daawadata kamoo. ³⁴ Udauna'an aka, uru'u naa Jesus kadakon diiwa'o ida'an. Ukian, "Eloi, Eloi, lema sabachthani?" Kaikapa'o wuru'u ukianuz: "ÕTominkarun, õTominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan õgaru?"

³⁵ Ba'orainao pidannao kadishitapainao udazaba'a abata wuru'u uparadanuz. Sariapa ĩkian, "Aushaa uabata, udapadan pa'ida'ati prophet Elijah." ³⁶ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan, udamotan sponge katama'o riwunii di'iti. Udauna'an usawadan naa Jesus dako itiz atamun saba ida'an. Sariapa ukian, "Mashaapa zii! Watukapa kizi panaadon Elijah wa'atin nii utoka-kida'ananuz."

³⁷ Udauna'an Jesus kadakon ma'ozaka'o ida'an, uruu mawaka'akan naa.

³⁸ Na'apain na'a'o udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii, § sariapa ukuzuuta'akan pazikon an doko iki atii apowa iti.

³⁹ Na'a'o soldyaanao zowaunaa kadishitapan Jesus kanaapu'u. Utukapan idi na'apam Jesus mawakan, sariapa ukian, "Mishi'o mishi Tominkaru Danin wuru'u di'ora'a pidana'a."

⁴⁰ Na'a'o kapam zunnao munapo zaa ĩawunuutapan. ĩbii iainao na'ii Mary, Magdala sanaaba; na'iki ba'oran Mary, oroo James na'iki Joseph daro; na'iki Salome. ⁴¹ ĩnao da'anapatinainaoz Jesus ukandinankan dono'oraz Galilee Baara ii, na'iki ĩnao kaminka'uupauzoz da'i uruu. Na'iki iriba kapam baokoinao zunnao na'ii, wa'atiinao utuma Jerusalem ati.

Jesus dida-ka'o

(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁴² Wachuupun di'iti'i naa, uruu dono minziwatinkaru kamoo kapam wuru'u, ba'oran kamoo tannaa, uruu Sookapa-karu Kamoon. ⁴³ Kaina'a Joseph Arimathea san, na'iki uruu umanawunu'o nii pidannao taapan, na'iki uruu zaudapa'o kapam Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan. Kamoo tipitan ua'ii uma'ozakada'akan panyukunuun na'iki umakon, upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an.

⁴⁴ Sariapa Pilate di'itinpan, uabatan idi Jesus mawaka'aka'a naa. Sariapa udapadan soldyaanao zowaunaa na'iki upishaanuzu, ukian u'ati, "Mawaka'aka'a naa mishi Jesus?"

⁴⁵ "Oo, mawaka'aka'a naazu," ukian u'ati. Uruu idi'i naa Pilate taapada Joseph na'akan Jesus nanaa.

⁴⁶ Uruu idi Joseph torian naa kawinipina'o kamicha mada, na'iki utokakidan naa Jesus nanaa. Udauna'an upapidan naazu kamicha mada idi, na'iki

§ 15:38 udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii: Putukapa kaarita token ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

umuudan naazu kichada-kariwai kuba nazo ii. Udauna'an utarata'akan naaz udaru'o kuba idi. ⁴⁷ Mary Magdala sanaaba na'iki Mary Joseph daro tukapanii na'ia'oram Jesus nanaa muuda-kaos.

16

Jesus kadishitan

pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Sookapa-karu Kamoo dauna'an, Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary James daro, na'iki Salome torian kaduunuribai ikaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa. ² Udauna'an chaapi'ikiiman, Sunday dono kamoo koditanin, uru'u naa imakon baaranai iti. ³ Imakopaanan pu'u dunapota, ipishautaakaan pa'atiaaka kida, ikian, "Kanoma'o nii kidu'uka kuba wa'ati paniinom iki?" ⁴ Usha'apanum kau'an udaru'o wuru'u kubaz. Udauna'an imaonapatapaanan pu'a'a naa na'iti, itukapa wuru'u kuba tuu'uzuz kida'uka'aka-kaos'a naa.

⁵ Imorotanaakan pu'u ka'unaru nazo iti, sariapa itukapan pa'ina'o zii pidan sakanatapan padiwa'ora antanapu, ukaiwadapanii baraka'o kamicha za'aba'i, na'iki sariapa itarian. ⁶ Mazan ukian i'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Oaitapa udorotapan Jesus Nazareth iki'oraz, tauka-kariwaiz cross di'iti. Uruu kakuda'aka'a naa, aona'a naa uruu nii da'a'a. Utukapa, da'a'a tawuru'u umuudauzo-kaosaz.

⁷ "Aizii ukowaada'ana'a naa di'ora'a kuwai, Peter na'iki ba'oran utominapa-kidaniinao ati. Ukowaada i'ati kiwiita'o ni'i naazu Galilee Baara iti. Na'ia'o nii itukapan uruu tawuru kawana'ati'i uparadazonuz da'i i'ati," ukian. ⁸ Udauna'an ikodita'akan baaranai iki idima'akan naa powaa iti. Tuukii itariidinan atii naka-nakaa idyaun, aona'a naa ika'iitan pakakuwaapan patarian idi.

[Kotua'o saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

Jesus aidinan Mary

Magdala sanaaba ati

(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

⁹ [Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki Sunday chaapi'iki, kiwiin uaidinan Mary Magdala sanaaba ati; oroo di'iki'o ukodita-kidazon da'i 7 oia'o doronainao. ¹⁰ Udauna'an omakon okakuwaapa'anan uminauda'uitapaniinao ati, pakawan zii i'zaadinan pakasha'oran idi. ¹¹ Mary kowaadan naa i'ati patukapan Jesus, kakuda'a naa uruu, mazan upu'u aonaa imishidan oroo.

Jesus aidinan dya'utam pada'arpikinao ati

(Matthew 28:16-20; Luke 24:13-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹² Uruu dauna'an, Jesus aidinan dya'utamainao ati, imakopan pu'u ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, mazan aonaa iaitapanaatanuzu. ¹³ Na'iki'o sariapa ikiwan powaa iti ikakuwaapan baokoinao ati, mazan aonaa imishidan ikuwaa.

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus aidinan 11 patominapa-kidaniinao ati, iaroapatinan pu'u. Uto'orauazon idyaun imamishidakan na'iki idadaradan idi panyukunuu tuukii manawan, aonaan idi imishidan utukapikinao paradan. ¹⁵ Na'apain ukian i'ati, "Umako ipai amazada kawana'ati ukakuwaapa'an kizi Kaimana'o Kuwai dau'u ipai pidannao ati. ¹⁶ Kanom mishida'o na'iki chikaawunuina'o kazannaata-karu nii; kanom aona'o umishidan

pataka'uta-kaou'o nii. ¹⁷ Mishidainao taa-kaou'oo nii ĩma'ozakan ĩsha'apata-kinanaa nii umanawun kida'o aimaakan; ĩkodita-kidan nii pidannao ai oia'o doronainao kida'oo ĩda'an; ĩaitapan nii paparadan bakadun parada-karu kida; ¹⁸ ĩzaamatan an kowazaz oo ĩtuzan an mawaka-kinai riwunii, aona'o nii ĩsha'apan; ĩpishatan nii karinainao paka'u idi, kakuda'o nii ĩdyaun."

*Jesus makon Aokazi iti
(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)*

¹⁹ Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan ĩ'ati, una'aka-kaoa'a naa aokazi iti. Na'ii usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ²⁰ Uruu dauna'an tominapa-kida-kariwainao makon naa, ĩkakuwaapa'anan naa Kaimana'o Kuwai dau'u ipai amazada kawana'ati. Uruu dono Naobanai kaudinan idi ĩtuma, mishi'i naa mishi'isha'apatan umanawun kida'o aimaakan pidannao mishida-kinanaa nii.]*

[Ba'oran saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

(9-10) [Sariapa zunnao makon ĩkowaada'anan kuwai dyuuda-kariwaiz ĩkowaadan, mazan aonaa ĩkowaadan ipaiz. Uruu dauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao ipai amazada kawana'ati ĩkowaada'an kizi kaimana'o na'iki karikaonanuo kuwai, wuru'u karikaonanuo kazannaatin-kinai daua'oraz.]†

* **16:20** Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a kaarita'a, wuru'u verse 9-20 ida'a'oraz. † **16:20** Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a masakauda'u'oraz saada-kariwai.

Luke Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Wuru'u Luke, uruu Gentile na'iki daakataa kapam. Aitapa'o pidan uruu, dobata'o utominpan, na'iki uparada Greek paradan kaimanaiman. Uchi'ikapauzonii da'i apostle Paul tuma ukakuwaatinan dono.

Luke saadan kaarita Theophilus ati'o, na'iki ba'oran Gentilenao ati'o mishidainaouznaa Jesus. Luke aipan mishidainao aitapan mishi'o wuru'u itominapa-kida-kaoz. Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Jesus kaawanuz imi'i baara ati kazannaata'o nii ipai pidannao oia'o ai, Jewnao na'iki Gentilenao kapam.

Kaina'a iriba Luke kowaadan aimakaan kida dau'an. Soo Luke kaaritan ida'a karikaonan usaadinpan: angelnao kunuupan dau'u, na'iki taapainao kaznizonao tukapankan dau'u Jesus, ushakan dauna'an; Jesus makon dau'u Tominkaru Dapu iti Upa'inan dono zii; Samaria san kamunanun daua'o; na'iki daonaiora padantan daua'o padaru ida'ati.

Tuukii Luke paradan toriinapa-karu dau'an; Kaimana'o Kuwai konaukii-kida-ka'o dau'an; zunnao kakuda-ka'o dau'an, Jesus na'iki apostlenao kaminka'uapa-ka'o dau'an; mapuraataniinao dau'an; oiainao pidannao dau'an, na'iki Kaimana'o Doronaa dau'an.

Paul saadanii kapam masakauda'u Luke dau'an pakaaritan ida'a, 2 Timothy 4:11 na'iki Philemon 24 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1-4

Jesus na'iki John Chikaawunuupauzo shakatan atii ituubarun 1:5—2:52

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o 3:1-20

Jesus chikaawunu-u-ka'o na'iki utiwaa-kidapa-ka'o 3:21—4:13

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka 4:14—9:50

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti 9:51—19:27

Jesus sha'apatanii kida pazowii-ka'o ua'ii 19:28—22:46

Jesus zaamata-ka'o, na'iki uzowii-ka'o 22:47—23:56

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 24:1-49

Jesus na'aka-ka'o aokazi iti 24:50-53

¹ Naobanai Theophilus,

Kaina'a iriba pidannao, saadainao ipai Jesus sha'apatanii kida aimakaan dau'u, na'iki ipai Jesus sha'apata-ka'o dau'an. ² Isaada ipai aimakaan, na'apa pakawan waabatan kawan ukowaada-ka'o utukapikinao di'iki, Inao tukapainao kidaz ipai aimakaan sha'apan usakadin-kizi iki, na'iki ba'orainao di'iki, kowaadainao kidaz ipai kaiman kida'o usha'apatanii dau'u. ³ Ukau'an naobanai Theophilus, ōdi'itapa kaiman-daun aimakaan wuru'u sha'apata-kariwai kidaz usakadin-kizi iki, na'iki ōabata kaiman-daun ipai wuru dau'ana'a aimakaan kida sha'apata-kariwai. Uruu idi ōaipan ōsaadan pu'atizu kaiman-daun usha'apan kawana'ati manawun. Ipai usakadin-kizi iki, atii utokon iti. ⁴ Ōsaadan pu'atizu kaimanaiman, usha'apanum kau'an ōaipan idi puaitapan kaimanaiman, ipai wuru dau'ana'a puabatanii kidaz aimakaan sha'apan.

Angel aidinan Zechariah ati

⁵ Aizii Herod king-tinpan dono na'iki ukazowautapan dono, ipai amazada Judea Baara ii aka. Kaina'a faadaa na'ia'o umashaapan, Zechariah kia'o u'uu. Aizii Zechariah dokožu-daunnao, na'apa kapam faadaa-tinpauzonao pa'idiwaru. Kaina'a faadaa, Abijah kia'o u'uu, uruu tuma'o Zechariah dokožu-daunnao kaudinauzon kotua'a naa. Aizii Zechariah daiaro Elizabeth beth, faadaa-tinpauzonao kapam oiribannao. ⁶ Kaiman Zechariah na'iki Elizabeth mashaapan Tominkaru awun za'a. Ipai iizo'atin Tominkaru dyuuzaa na'iki ukakinaori kida. ⁷ Mazan aonaa Elizabeth kaudanin, usha'apanum kau'an maudanich oroo. Aizii na'apain maskonnaou'u naa oroo, na'iki uruu tunarunaou'u naa kapam.

⁸ Bauda'apa kamoo Zechariah na'iki umin-kaudinannao, wuru'u faadaa-tinpainao kidaz zaamata-ka'o kaudina'o nii Tominkaru Dapu nazo ii. Usha'apanum kau'an Abijah ida'atanpuinao pa'idiwaru faadaanao wuru'u kaudina'oraz uruu dono. * Uruu idi Zechariah na'iki umin-kaudinannao sha'apata'o nii ipai aimaakan, wuru'u faadaanao sha'apatauzonii kidaz Tominkaru ati. ⁹ Aizii faadaanao, kaina'a Isha'apatauzonii aimaakan, patukapa-kinanao nii kanoma'o nii aizii kaudin, kawaoda'o nii kaduunu'o Tominkaru ati. Uruu dono Zechariah zaamata-ka'o. Uruu idi Zechariah morotan naa Tominkaru Dapu iti ukawaoda'anan kaduunu'o shanaribai altar paawa iti, Tominkaru ati. ¹⁰ Aizii kaduunuribai kawaodapa-ka'o pu'u, pidannao kasaba'ukinan paniba itinapu, na'iki itoriinpan naa kapam.

¹¹ Upu'a'a naa angel, Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Zechariah di'ii. Angel kadishitan altar wuru'u kaduunu'o kawaodapa-kizinaoaz diwa'ora antanapu. ¹² Tuukii Zechariah taria'akan patukapan idi angel. ¹³ Mazan angel kian u'ati, "Zechariah, mana'a putaria'ana'a, Tominkaru abata putoriinpan. Kaudani'o nii pudaiaro, okaudanipan dono daonaiora'o nii odani nii. Pudukota pa'i u'uu John kii. ¹⁴ Aizii ushakatan dono tuukia'o nii pukonaukii-kidanuz na'iki ipai ba'orainao pidannao tuukia'o nii kapam ikonaukii-kidanuz. ¹⁵ Na'iki umanawunu'o nii pidan uruu, Tominkaru awun za'a. Aonaa kizi pa'i utuzan wine na'iki ma'ozaka'o riwunii. Sariaapa'o nii Kaimana'o Doronaa zaamatan uruu ushakatan dono. ¹⁶ Na'iki uru'o nii padanata-kida iriba Israelitenaot powaa ati, Naobanai Tominkaru ida'ati. ¹⁷ Na'iki uru'o nii kiwiita Naobanai ua'ati, ma'ozaka'o nii uruu, na'apa'o nii manawun uma'ozakan Elijah kawan, Tominkaru prophetinzi. Na'iki ukaimanadan nii daruinao nyukunuu idainao tuma kida. Na'iki pidannao wuru'u dikintapainao kidaz, utanawatan nii inyukunuu, kaiman kizi'i naa iaitapan padi'itinpan, na'apa izo'atiinao kawan Tominkaru. Na'iki uminziwa-kidan ni'i naa Tominkaru pidannao nyukunuu, iizo'ati kizi uparadan."

¹⁸ Sariapa Zechariah kian angel ati, "Kandii ida'ana'o nii mooko oaitapan umishiin wuru'u pukowaadaniaz aimaakan o'ati? Usha'apanum kau'an ogaru tunarunaou'u naa na'iki o'daiaro na'apa maskonnaou'u naa kapam."

¹⁹ Sariapa angel kian u'ati, "Ogaru Gabriel, Tominkaru di'iki'o o'wa'ati'ikan. Udyuudanii ogaru kowaada'o nii paparadan pu'ati, wuru'u kaimana'oraz kuwai. ²⁰ Mazan aonaa pumishidan okuwaa, wuru'u mishi'oraz nii usha'apan paainaa kawana'ati. Pumamishidakan idi okuwaa, pumaparadanun nii aizii. Ukau'an aona'o nii pukaparadanun, atii okuwaa mishiinan dau'ana'o nii zii pukaparadanun koshan."

* **1:8** Kaina'a iriba faadaanao kaudinauzonao Tominkaru Dapu ii. Ikaudinani nii batonapa kida. Na'iki Ikaudinani nii bauda'apa sondii. Uruu dauna'an ba'orainao'u ni'i naa kaudin. † **1:16** Israelitenaot inao dakota-kariwaiz kapam Jewnao nii.

²¹ Upu'a'a naa pidannao zaudapan Zechariah koditan. Īaitapa'azon usha'apanum naa wuru'u umakoditakanuz kadiman. ²² Udauna'an zii ukoditan ĩ'ida'ati. Mazan aona'a naa uparadan nii. Īaitapa'aka sariapa, Tominkaru tukapa-kidan aimakaan u'ati. Pamaparadanun idi Zechariah tiwaan naa pakakuwaapan ĩ'ati paka'u ida'ana'a naa karikaonan.

²³ Ujpaian dauna'an ipai pakaudinkiz, ukiwan naa padapu iti. ²⁴ Aonaa ukotua'ikin uruu dauna'an Elizabeth kaudanin naa mishi. Mazan aonaa okoditan padapu iki, atii baka'iauda'u kauzu dauna'an zii okoditan. ²⁵ Uruu idi okian, "Aizii Tominkaru kamunan-kida mishi ōgaru. Uruu idi aona'o nii powa'a pidannao dakoopanun."

Jesus shakatan kowaada-kida-kaō

²⁶ Aizii 6 kauzu Elizabeth kaudanin dauna'an, uru'u naa Tominkaru dyu-udan angel, Gabriel kia'oraz u'uu, wiizai Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz.

²⁷ Uduyudanuzu na'aka'o nii parada-karu pa'inaiba zun di'iti, Mary kia'o o'uu. Joseph, King David takaa-daunuz, aiapanii oroo na'iki upishaani'i naa oroo padaronao ati pamin-mazidan nii.

²⁸ Aizii angel kaawan o'ida'ati, sariapa ukian o'ati, "Kaiman pugaru? Kaina'a Tominkaru putuma, na'iki tuukii ukamunanun pu'ati," ukian o'ati.

²⁹ Tuukii Mary tarian, na'iki tuukii odi'itinpan ukuwaa dau'u, na'iki tuukii oaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u ukianuz pa'ati. ³⁰ Mazan angel kian o'ati, "Mary, mana'a putaria'ana'a, aizii Tominkaru kamunanu'uzon pu'ati. ³¹ Ukau'an pukaudanin nii daonaiora idi. Aizii pukaudanipan dono, pudakota pa'i u'uu Jesus kii. ³² Uruu tuubaruo nii, na'iki umanawunu'o nii pidan, na'iki udakota-kaō nii Tominkaru umanawunu'oraz Dani nii. Na'iki Naobanai Tominkaru zaamatan nii uruu king nii, na'apa kotua'o udokozu-daun King David kawan. ³³ Karikaonanuo nii uking-tinpan Israelitenaō ati, wuru'u Jacob takaa-daunnaouz, na'iki unaobanai-tinapanuz, aonaa na'apainim nii ukatokon-tinan."

³⁴ Udauna'an Mary kian angel ati, "Ōgaru pa'ina'o zii zun, aona'o zii daonaiora kiitauzon. Na'apam nii mooko ōkaudanin?"

³⁵ Angel kian o'ati, "Kaimana'o Dorona'o nii wuru'u kaawa'oraz pu'ida'ati, na'iki Tominkaru taan ida'ana'o nii karikaonan pama'ozakan pu'ida'ati, wuru'u pukaudaninuz. Ukau'an pudani, wuru'u kaimana'oraz manawun koraidaonaa, aona'oraz oia'o nii u'ida'a, udakota-kaō nii Tominkaru Dani.

³⁶ Puaitapa puiriban taoro'o Elizabeth. Pidannao kian aonaa na'apainim nii okaudaninuz. Mazan kai oroo kaudani'i naa, 6 kauzu'u naa. Omaskon-naoun pu'a'a naa padamata, mazan upu'u zii okaudanin. ³⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru ati, aonaa aimakaan kasha'apannan, turuu usha'apatan sha'apa'oram aimakaan, aona'oraz turuu puabatan usha'apata-kaō."

³⁸ Sariapa Mary kian, "Ōgaru Tominkaru poitoruaba. Marii mooko aimakaan sha'apan ō'ati, puparadan kawana'ati," okian. Udauna'an angel mako'okan naa o'ai.

Mary makon Elizabeth di'iti

³⁹⁻⁴⁰ Kadiman aka udauna'an, uru'u naa Mary makon munapo, midukuota'o wiizai di'iti, Judea Baara ia'oraz. Omakon atii Zechariah dapu iti. Aizii okaawan sariapa onaubanai Elizabeth. ⁴¹ Mary naubanan pu'u oroo, sariapa Elizabeth abatan paudani dakazatinan patoba nazo ii. Upu'a'a naa Kaimana'o Doronaa kaawan Elizabeth ida'ati. ⁴² Uruu idi Kaimana'o Doronaa aipan ati okian Mary ati diiwa'o ida'an. "Tuukii manawun

Tominkaru kaimanan pu'ati, ipai ba'oran zunnao ai. Na'iki kaiman manawun Tominkaru pudani ati, putoba nazo ia'oraz.”⁴³ Okian koshan, “Kandii ni'o pa'an wuru'u kaimana'o manawun aimakaan sha'apanuz ò'ati, wuru'u ònaobanaa daro morowautapanuz ò'ida'ati? ⁴⁴ Punaubaan pu'u ògaru, sari-apa òabatan òdani dakazatinan òtoba nazo ii, ukonaukian idi. ⁴⁵ Konaukia'o nii manawun pugaru, usha'apanum kau'an pumishidan idi wuru'u parada-karuz, na'iki pumishidan idi mishi'o nii umishii-ka'o wuru'u wanaobanaa kowaada-kidaniaz pu'ati,” okian Mary ati.

Mary konaukii-kidan Tominkaru

⁴⁶ Uruu idi Mary kian.

“Tuukii manawun òkonaukii-kidan wanaobanaa.

⁴⁷⁻⁴⁸ Tuukii manawun ònyukunuu konaukian,

Tominkaru òkazannaatapiki nyukunuitapan idi ògaru,
na'iki ukamunan-kidan idi kowas ògaru, papoitoruaba.

Aizii ipai'o nii pidannao diina'iti'i, idakotan ògaru konaukiaiba nii.

⁴⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ma'ozaka'oraz
sha'apatan idi kaimana'oraz manawun aimakaan ò'ati.

Mishi uruu umanawunu'o ukaimanan.

⁵⁰ Ipai pidannao taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii,
idokozu-daunnao di'iki atii ìwadaunnao di'iti, utukapa-kida pakamunanun ì'ati.

⁵¹ Mishi uruu ma'ozaka'o manawun,
pama'ozakan ida'an ipai uwaataabi'ian pidannao,
wuru'u tuukia'oraz ìatadinpauzon.

⁵² Tuubaru kidainao naobanainao, na'iki umanawun-tinpainao kidaz,
ipai uwaota-kidan ìdyaun panaobanai-tinpan ai.

Aizii pidannao waranuitapa-kariwainao,
uzaamata pa'an ìdyaun tuubaru kidainao nii.

⁵³ Aizii zamazi-tinainao utaa ipai aimakaan ì'ati,
abaapa utaaan ìdyaun.

Mazan kapuraataniinao, aonaa kanom utaan ì'ati.

⁵⁴ Mishi pakiauzon kawan wadokozu-daunnao ati kotua'a naa,
aizii ukawana'ati mishi ukaminka'utan papoitorunao Israelitenaouz.

⁵⁵ Aonaa mishi umanyukunuutan kotua'o paparadan, ukiauzonuz,
karikaonanu'o nii ukamunan-kidan Abraham na'iki udainao
diina'iti'i,”
kia'o Mary kian.

⁵⁶ Mary na'ian idikinauda'u kauzu Elizabeth tuma. Udauna'an okiwan naa padapu iti.

John Chikaawunuupauzo

shakatan dau'o

⁵⁷ Aizii Elizabeth kaudanipan dono'o naa, uru'u naa okaudanipan, daon-aiora mishi odani nii. ⁵⁸ Aizii omin-dazabazainao, na'iki oiribannao abatan na'apam Tominkaru kamunanun na'iki utukapa-kidan tuukii pakaimanan o'ati. Tuukii ìkonaukian paabatan idi okaudanipan, uruu idi baokopa ìkonaukian otuma.

⁵⁹ Aizii bauda'apa sondii Elizabeth kaudanipan dauna'an, uru'u naa pidannao kaawan ìtukapa'anan naa ìdani choota-ka'o[†] Jewnao kaduz kawana'ati. [§] Aizii wuru'u pidannaouz aipan naa padakotan u'uu Zechariah

[†] 1:59 choota-ka'o: Putukapa 'chootin-karu' dau'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. [§] 1:59 Leviticus 12:3

kii, padaru uu kawan. ⁶⁰ Mazan udaro kian ī'ati, "Aonaa, aonaa na'apa'o nii mani u'uu, John kia'o nii pa'an u'uu."

⁶¹ Sariapa īkian o'ati, "Mazan aonaa bauda'apa uiribannao na'apa'o nii ī'uu." ⁶² Udauna'an īpishaan udaru paka'u ida'an, īaipan ukowaadan na'apam uaipan paudani uu dakota-kaao.

⁶³ Sariapa Zechariah pishaan ī'ati kaarita, udauna'an usaadan kaarita ida'a kaikapa'a: "John kia'o nii u'uu." Tuukii pidannao di'itinpan, aonaa īzauda-kidan udakotan u'uu na'apa. ⁶⁴ Upu'a'a naa mazan Zechariah kaparadanu'ukan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

⁶⁵ Ipai īmin-dazabazinao, tuukii īdi'itinpan. Udauna'an īkowaadaabi'ia'akan naa ba'orainao ati, ipai wuru dau'an kida'a patukapanii kidaz usha'apan. Uruu idi kuwai makon na'iki una'aka-kaao ipai wiizai kawana'ati, wuru'u midukuo baawu an kida'oraz wiizainao, Judea Baara ii aka kida'oraz.

⁶⁶ Uruu idi ipai pidannao wuru'u abatainao kidaz kuwai, tuukii manawun īdi'itinpan, na'iki īkian, "Ei, kanom kaduzu'o nii wuru'u koraidaonaaz di-na'iti'ī?" Usha'apanum kau'an īaitapan idi Tominkaru kaina'an utuma.

Zechariah konaukii-kidan

Tominkaru

⁶⁷ Uruu dono Kaimana'o Doronaa kaawan Zechariah ida'ati. Kaimana'o Doronaa aipan ati ukowaadan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz ī'ati:

⁶⁸ "Wakonaukii-kida wanaobanaa, Israelitenao Tominkarunuz, ukaawan idi na'iki ukaminka'uta'anan idi papidanannao, na'iki uso'ota'anan idi īdyaun īpataka'uta-kaao ai.

⁶⁹ Utaa zii mishi ipai waunao ati, ma'ozaka'o kazannaatin-kinai nii, papoitoru David takaa-daun idi.

⁷⁰ Na'apa pakiauzon kawana'ati kotua'a naa, kaimana'o paprophetinnao ida'an.

⁷¹ īkowaadan ukazannaatan nii waunao, na'iki uso'otan nii waunao watarubanao ai, waunao aia'a tuukia'oraz manawun īto'ora-kizaitapan waunao.

⁷² Mishi Tominkaru kowaadanii kotua'a naa wadokozi-daunnao ati, ukamunan-kidan nii īdyaun.

Na'iki aona'o nii umanyukunuutan

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ī'ati.*

⁷³ Kaimanaiman uwa'akan mishi'oraz paparadan wadokozi-daun Abraham ati kotua'a naa, aona'oraz turuu upana'ada-kaao.

⁷⁴ Ukowaadauzon u'ati diina'iti'ī, ukazannaatan nii waunao watarubanao ai.

Kaiman kizi wamashaapan u'ati aonaa wataritan bii'i mani.

⁷⁵ Na'iki kaiman kizi manawun wamashaapan soo uruu ati bauda'apa na'iki waizo'ati kizi uparadan karikaonan."

⁷⁶ Udauna'an ukian.

"Pugaru ōdani, pudakota-kaao nii umanawunu'o manawun Tominkaru prophetin nii.

Pukiwiitan nii Naobanai ua'ati, pusaaba'anan naa dunapo umako kizi nii.

* **1:72** ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ī'ati: uruu dakota-kaao covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁷⁷ Na'iki pukowaada kizi'i naa upidanannao ati,
 ĩaitapa kizi ukazannaatan nii ĩdyaun,
 umainaabatan ni'i naa ipai ĩ'orian.

⁷⁸ Mishi kaimana'o na'iki kamunanu'o manawun wuru'u waTominkarunuz.
 Uruu aipan ati'o nii wuru'u kazannaatin-kinai wa'atinuz kaina'iki.
 Uwa'atin nii kaina'iki kamoo koditan kawanu'o nii.

⁷⁹ Na'iki ukanadapan nii ipai waunao mashaapainouz maruta'o-karu'u,
 na'iki kichana'ikitinainouz pamawakan ai.

Na'iki kaimana'o nii una'akapan waunao,
 utukapa-kidan nii wa'ati kaimana'o mashaapa-karu," Zechariah kian.

⁸⁰ Uruu idi John dyaupain naa, atii utubarun. Aizii unyukunuu ma'ozaka
 kapam udyaupain Tominkaru dau'ati. Aizii umashaapan mapidantaka'o
 amazada ii aka. Atii bauda'apa kamoo, ukaudinan kamoon kaawan naa.
 Uruu dono ukakuwaapatinan naa pidannao ati, wuru'u Israelitenao kidaz.

2

Na'apam Jesus shakatan (Matthew 1:18-25)

¹⁻³ Uruu dono kaina'a tuubaru'o king, Caesar Augustus kia'o udakotapa-
 kao. Ukazowautapan idi ipai amazada atii amazada token iti, udyuuda-
 kidan paparadan ipai pidannao ati, ipai amazada kawana'ati. Uaipan ipai
 daunuuda'u pidannao saada-kidan pa'uu padokozu-daunnao shakata-kizi
 ii pa'idiwaru. Uruu zi'o pidannao uu saadapauzo-kao na'apa. Uruu dono,
 Quirinius kazowautapa'o ipai wiizainao Syria ii. Uruu dono ipai pidannao
 makon padokozu-daunnao shakata-kizi iti kida, king paradan kawana'ati.

⁴⁻⁵ Aizii Joseph, mashaapan idi Nazareth ii, sariapa umakon Bethlehem
 iti, Judea Baara ia'oraz. Na'ia'o King David shakatauzon kotua'a naa. Aizii
 wuru'u King Davidiz, uruu kotua'o Joseph dokozu-daunu'u naa manawun.
 Uruu shakata-kizi iti'o wuru'u Joseph na'iki Mary saada-kida'ananuz pa'uu,
 ooo upishaaniaz pamin-mazidan nii. Na'apain pidannao uu saadapa'azoo-
 kao dono, kaudani'ora'a naa Mary patoba ii.

⁶⁻⁷ Aizii Joseph na'iki Mary kaawan dono Bethlehem iti, ipai kabaun nazoo
 sookapa-kizai paidan. Uruu idi Isookapa-kida-kao tapi'izanao dapu nazo ii.
 Uruu dauna'an Mary kaziwapan naa, atii okaudanipan na'ii, tapi'izanao
 dapu nazo ii. Uruu baukapan zii Mary kaudanipan, daoniaora odani nii.
 Okaudanipan dauna'an osaabaan naa paudani sodi na'iki obazobatanuzu
 kamicha idi. Udauna'an opaidanuzu tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'iti.

Angel kakuwaapan taapauzonao kaznizonao ati

⁸ Kaina'a pidannao taapauzonao kaznizonao. Uruu dono ĩna'ian baara
 ii aiwaka'an, ĩawunuutapan pa'uzanao ĩsha'apata-kao ai. ⁹ ĩawunuutapan
 pu'u pa'uzanao, masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawan ĩ'ida'ati.
 ĩpai Tominkaru umanawunun Kanada'akan amazada ĩdazaba an kida'o,
 Kanada, Kanada kamoo ai. Uruu idi tuukii ĩtarian. ¹⁰ Maban angel
 kian ĩ'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Ōwa'atin da'ati'i, ōkakuwaapa'anani idi
 u'ati. Aizii ōkowaadan nii u'ati kaimana'o kuwai, na'iki ipai pidannao
 konaukii-kinna ni'o. ¹¹ Aizii kai, kaina'a koraidaonaa shakatan Bethlehem
 ii, kotua'oraz King, David kia'oraz u'uu shakatauzo-kizi ii. Wuru'u ko-
 raidaonaa shakata'oraz, uru'u naa Christ, tuubaru'o manawun Naobanai,
 Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii ipai pidan-
 nao. ¹² Kaikapa'o nii uitapan wuru'u koraidaonaaz. Aizii umakon
 dono na'iti, utukapan nii koraidaonaa bazobatapa-kao kamicha idi, na'iki

uwashatapa-kao nii tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. Uruu ida'ana'o nii uaitapanuzu,” ukian i'ati.

¹³ Upu'a'a naa mazan itukapa'akan ba'oran angelnao, aonaa masakauda'u mani, ikaawa'akan pairiban ida'ati. Iabatan angelnao konaukii-kidan Tominkaru pakunuiipan ida'an. Kaikapa'o wuru'u iabatanuz ikunuiipan:

¹⁴ “Oo Tominkaru aokazi ia'o, umanawunu'o manawun.

Kaimana'o nii manawun mashaapa-karu da'a'a imi'i baara'a, ipai pidannao ati, Tominkaru naudapaniinaouz.”

¹⁵ Udauna'an angelnao mako'okan naa powaa iti, aokazi iti. Aizii imakon dauna'an, uru'u naa wuru'u uzai taapikinao kian pa'atiaaka kida, “Aushaa wamako Bethlehem iti, watukapanaka kizi kaiwuru'u Tominkaru kowaada-kidaniaz wa'ati.”

¹⁶ Uruu dauna'an imako'okan naa na'iti kadimana'o ida'an. Ikaawan na'iti, itukapa Mary, Joseph, na'iki wuru'u koraidaonaaz, uwashatapa-kao tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. ¹⁷ Patukapan idi koraidaonaa, uru'u naa ikakuwaapan pidannao ati, na'iki ipai ikowaadan wuru'u angel kowaadani kidaz pa'ati koraidaonaa dau'an. ¹⁸ Ipai pidannao wuru'u abatainaouz ikakuwaapan, tuukii idi'itinpan ikuwaa dau'u. ¹⁹ Aizii Mary tuukii odi'itapan, na'iki ipai otaan panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. ²⁰ Udauna'an uzai taapikinao kiwan naa koshan pataapa-kizi iti pa'uzanao. Mazan ikiwan konaukii, tuukii manawun ikonaukii-kidan Tominkaru, paabatan idi kaimana'o manawun kuwai angel di'iki, na'iki patukapan idi wuru'u koraidaonaaz paawun idi manawun. Uruu idi pamakopa-kizi an ikunuiian aonaa masakauda'u mani, ikonaukii-kidan Tominkaru patukapan idi ipai aimakaan, na'apa angel kowaadan kawana'ati manawun pa'ati.

Jesus uu dakota-kao

²¹ Aizii bauda'apa sondii Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa odani choota-kao* Jewnao kaduz kawana'ati.† Na'iki u'uu dakota-kaoa'a naa Jesus kii, na'apa angel kiauzon kawana'ati o'ati okaudanin ua'ia'oraz zii.

Jesus taa-kao daua'o

Tominkaru ati

²²⁻²⁴ Aizii bauda'apa kauzu na'iki bauda'apa sondii powa'a Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa omakon Joseph tuma Jerusalem iti Moses kakinaori kawana'ati. Ina'aka dya'utam wakokoonao pataan nii na'iki zowii-karu nii Tominkaru ati, pasaabainan pakaudanipan dauna'an tannaa nii, na'apa kakinaorii kawana'ati. Na'apaini' i naa kapam Ina'akan Jesus na'iti, uruu itaa'anan naaz Tominkaru ati, kakinaorii kawana'ati. Kaikapa'a sha'atii tawuru'u kakinaorii kiauzonuz: “Marii ipai daonaioranao, kiwiin kidainaouz ishakan taa-kao Tominkaru ati.”‡

²⁵ Uruu dono kaina'a tunarunao, Simeon kia'o u'uu, Jerusalem ia'o umashaapan. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o na'iki mashaapa'o Tominkaru ati. Na'iki kotua'iki'ora'a naa uzaudapan na'iki tuukia'ora'a naa utukapa'azon Tominkaru kazannaatan Israelitena ipataka'utakao ai. Karikaonan kapam Tominkaru Doronaa mashaapan utuma.

²⁶ Uruu idi Kaimana'o Doronaa ida'an Tominkaru kowaada-kidan u'ati, uaitapa patukapan nii zii Christ pamawakan ua'ii, wuru'u Tominkaru

* 2:21 choota-kao: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † 2:21 Leviticus 12:3 ‡ 2:22-24 Leviticus 12:6-8

kowaadauzoniaz padyuuda'azon. ²⁷ Kaimana'o Doronaa aipan ati Simeon morotan Tominkaru Dapu iti. Na'apain kapam Joseph na'iki Mary na'akan Jesus na'iti, uruu itaa'ananaa naaz Tominkaru ati, kakinaorii dyuudan kawana'ati. ²⁸ Uruu idi na'ia'a naa Simeon dokobatan Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. ²⁹ Ukian.

“Ōnaobanaa, aizii ōgaru pupoitoru mawakan nii konaukii, usha'apanum kau'an aizii puparadan mishiinan,

³⁰ ōtukapa mishi aizii ōawun idi wuru'u kazannaatin-kinai ni'oraz,

³¹ pudyuudaniaz na'iki puaipaniaz ipai pidannao aitapan.

³² Uruu ida'ana'o nii pupidanannao Israelitenaō konaukii-kida-kao.

Na'iki uruu Kanada'o, tukapa-kida'o nii mishi'o parada-karu ipai ba'oran kaduz pidannao ati,

wuru'u Gentilenaō kii-kizaiz.”[§]

³³ Tuukii Mary na'iki Joseph di'itinpan Simeon paradan idi na'apa, Jesus dau'an. ³⁴ Na'ia'a naa Simeon toriinapa-kidan naa ūyaun, udauna'an ukian Mary ati, “Di'oraz koraidaonaa Tominkaru di'iki'o, uduyuda-kao waota-kida'o nii Israelitenaō imamishidakan idi, mazan ba'oran Israelitenaō ukadishita-kidan nii pa'an pa'ida'ati ūmishidan idi uruu. Uruu kainaaribai ni'o Tominkaru dyuudan, iriba'o nii pidannao kashadanuz na'iki dakoopanuz. ³⁵ Padakoopan ida'ana'o nii uruu, ūkainaabainan na'iki ūaidan pa'ōian, wuru'u ūdzapauzonii kidaz panyukunuu ii. Uruu idi tuukia'o nii pubaiaapan kasha'ora'o na'iki kaziwa'o nii punyukunuu iti, na'apa'o nii punyukunuu dakata-kao kawan marii idi.”

Prophetiaba daua'o

³⁶ Uruu dono kaina'a maskonnaō, Anna kia'o o'uu. Aizii odaru uu Phanuel, Asher takaan-daun. Na'iki oroo Tominkaru prophetiniaba. 7 wunu zii ūmazidan dauna'an odoiaru mawakan. ³⁷ Aizii uruu dono, 84 owunun. Na'iki aonaa na'apainim oaoonauzon Tominkaru Dapu ai. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpauzon Tominkaru ati, na'iki osanadinpan patoriinpan dono Tominkaru ati. ³⁸ Aizii omorotan naa koshan Tominkaru Dapu iti, okaawan na'iti Jesus kaawa-kida-kao kawana'ati manawun. Uruu idi tuukii okonaukii-kidan Tominkaru. Udauna'an okowaadan naa koraidaonaa dau'an ipai pidannao ati, wuru'u Jerusalem sannaouz, zaudapainauz naa pakazannaata-kao.

Joseph, Mary na'iki Jesus kiwan naa Nazareth iti

³⁹ Aizii Joseph na'iki Mary ipaian naa pasha'apaapan ipai wuru'u Tominkaru kakinaori kawana'ati'oraz usha'apata-kao. Uruu dauna'an ūkiwan naa Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ⁴⁰ Na'ia'a naa Jesus dyaupain, utominan ma'ozaka na'iki aitapina'o manawun pidan nii. Na'iki powa'a zii Tominkaru kaimanan u'ati.

Jesus wa'akinan Jerusalem ii

⁴¹ Ipai wunu Joseph na'iki Mary makouzon Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴² Aizii Jesus ikodan dono'o naa 12 wunu, ūmakon naa koshan Jesus tuma Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴³ ūna'ian atii ūpaian wuru'u pasha'apaapaniaz. Aizii paipaian dauna'an pasha'apainpan, pidannao kiwan naa ipai daunuuda'u pawwiizi iti kida. Aizii Joseph na'iki Mary ūkiwan naa kapam. Aizii Jesus, una'ian naa uwa'akinan Jerusalem ii. Mazan aonaa Joseph na'iki Mary aitapan wuru'u uwa'akinanuz na'ii. ⁴⁴ ū'itiiman kaina'a'a naa uwa'atin pairibannao bii'i. Uruu idi ūmakon naa atii

wachuupun, uruu zii ĩsookapan. Aizii pasookapa-kizi ii, uru'u naa ĩdorotan Jesus pidannao bii an, ⁴⁵ mazaan aonaa ĩikodanuzu. Sariapa ĩpadantan powaa iti Jerusalem iti. Uruu idi ĩdorotinan naa udau'u na'ii'aka. ⁴⁶ Atii idikinauda'u kamoo dauna'an zii ĩikodanuzu. ĩikodan uruu Tominkaru Dapu nazo ii, usakanatapan Jewnao tiichaanao bii'i, uabatan ĩkadakotinan Tominkaru Paradan dau'u na'iki upishautan ĩdyaun. ⁴⁷ Tuukii ĩdi'itinpan Jesus dau'u, aonaa na'iam zii ĩikodauzon koraidaonaa aitapa'o manawun uruu kawan na'iki aitapa'o padako'atin parada-karu.

⁴⁸ Aizii Joseph na'iki Mary tukapan idi Jesus na'ii tuukii ĩdi'itinpan. Sariapa Mary kian u'ati, "Ōdani, kandii nii pusha'apatan aimakaan wa'ati kaikapa'a? Tuukii wadopian, na'iki tuukii pudorotin-kidan waunao ipai di'ii'aka'a."

⁴⁹ Sariapa Jesus kian padaro ati, "Kandii nii mooko wuru'u udorotapanuz ōgaru di'ii'aka'a? Aonaa mooko uaitapan da'a ōgaru'u, ōdaru dapu'u?"

⁵⁰ Mazaan aonaa ĩaitapan na'apa'oram ati'o wuru'u una'apanuz.

⁵¹ Udauna'an Jesus makon naa ĩtuma Nazareth iti. Na'ia'a naa ipai usha'apatan aimakaan padaronao dyuudan kawana'ati, aonaa udikintapan ĩdyaun. Mazaan ipai Mary taapan panyukunuu ii wuru'u aimakaan kida sha'apanuz. ⁵² Aizii Jesus tominan ma'ozaka'o nii, na'iki aitapaaba'o nii. Uruu idi ipai pidannao marainapanuz na'iki Tominkaru tuukii kapam umarainapanuzu.

3

John chikaawunuupan pidannao (Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

¹ Aizii 15 wunu, Tiberius kazowautapan ipai daunuuda'u amazada, atii utokon iti. Uruu dono Pontius Pilate tuubaru'o naobanai nii Judea Baara ii. Na'iki Herod kazowautapa'o nii amazada Galilee Baara ii aka. Aizii u'inawuzu Philip kazowautapa'o nii kapam amazada Iturea ii aka, na'iki Trachonitis ii aka. Na'iki uruu dono Lysanias kazowautapa'o nii amazada Abilene ii aka. ² Na'iki Annas na'iki Caiaphas Umanawunu'o Faadaanao uruu dono. Aizii na'apain wunao naobanai-tinpan dono kida'a, Tominkaru dyuudan paparadan John di'iti, Zechariah daniz. Udyuudan paparadan umashaapa-kizi iti, wuru'u mapidantaka'oraz amazada di'iti. ³ Uruu idi John makon na'iki ukakuwaatinan naa ipai amazada kawana'ati, wuru'u Jordan Wa'o itinapu kida'oraz. Na'ii ukakinaopan pidannao kaikapa'a: "Utanawatina'a naa u'oi'an ai, na'iki uchikaawunuina'a naa, Tominkaru mainaabata kizi u'oi'an." ⁴ Kaikapa sha'atii tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetin Isaiah kiauonuz.

"Kaina'a pidan kadakoinpan diiwa
mapidantaka'o amazada ii aka kaikapa'a:
'Usaaba'a naa dunapo kaimanaiman Naobanai ati,
ukaawan ua'ii,
na'iki usakitapada'a naa dunapo u'ati,
umako kizi nii.

⁵ Marii ipai kasakodaz-tinapa kida'oraz amazada,
na'iki baawuz kida dida-ka'o,
na'iki marii ipai naawazi na'iki midukuonao patumaakada-ka'o,
na'iki marii ipai dunapo koraudapa kida'o sakitapada-ka'o,
na'iki marii ipai dunapo dikauda kida'o na'iki kichadin kida'o
patumaakada-ka'o kaimanaiman.

⁶ Ipai'o nii pidannao tukapan na'iki ĩaitapan

²¹ Aizii John kaboota-ka'o ua'ii taraa-kizai iti, uchikaawunuupan ipai pidannao, wuru'u kaawainao kidaz u'ida'ati. Uruu dauna'an uchikaawunuuan naa kapam Jesus. Jesus toriinpan pu'u, sariapa aokazi da'ata-ka'o. ²² Na'iki Kaimana'o Doronaa kaawan u'ida'ati aokazi iki, ukaawan orid nii. Na'iki parada-karu kian Jesus ati aokazi iki, "Pugaru ôdani ômarainapanii, kaiman manawun ônyukunuu pu'ati."

*Jesus dokoza-daunnao uu
(Matthew 1:1-17)*

²³ Aizii Jesus sakadan dono pakaudinan, 30 uwunun na'apain.

Aizii pidannao dakotan Jesus Joseph dani nii.

Joseph uruu Heli dani,

²⁴ aizii Heli uruu Matthat dani,

aizii Matthat uruu Levi dani,

aizii Levi uruu Melchi dani,

aizii Melchi uruu Jannai dani,

aizii Jannai uruu Joseph dani,

²⁵ aizii Joseph uruu Mattathias dani,

aizii Mattathias uruu Amos dani,

aizii Amos uruu Nahum dani,

aizii Nahum uruu Esli dani,

aizii Esli uruu Naggai dani, ²⁶ aizii Naggai uruu Maath dani, aizii Maath uruu Mattathias dani, aizii Mattathias uruu Semein dani, aizii Semein uruu Josech dani, aizii Josech uruu Joda dani, ²⁷ aizii Joda uruu Joanan dani, aizii Joanan uruu Rhesa dani, aizii Rhesa uruu Zerubbabel dani, aizii Zerubbabel uruu Shealtiel dani, aizii Shealtiel uruu Neri dani, ²⁸ aizii Neri uruu Melchi dani, aizii Melchi uruu Addi dani, aizii Addi uruu Cosam dani, aizii Cosam uruu Elmadam dani, aizii Elmadam uruu Er dani, ²⁹ aizii Er uruu Joshua dani, aizii Joshua uruu Eliezer dani, aizii Eliezer uruu Jorim dani, aizii Jorim uruu Matthat dani, aizii Matthat uruu Levi dani, ³⁰ aizii Levi uruu Simeon dani, aizii Simeon uruu Judah dani, aizii Judah uruu Joseph dani, aizii Joseph uruu Jonam dani, aizii Jonam uruu Eliakim dani, ³¹ aizii Eliakim uruu Melea dani, aizii Melea uruu Menna dani, aizii Menna uruu Mattatha dani, aizii Mattatha uruu Nathan dani, aizii Nathan uruu David dani, ³² aizii David uruu Jesse dani, aizii Jesse uruu Obed dani, aizii Obed uruu Boaz dani, aizii Boaz uruu Salmon dani, aizii Salmon uruu Nahshon dani, ³³ aizii Nahshon uruu Amminadab dani, aizii Amminadab uruu Admin dani, aizii Admin uruu Arni dani, aizii Arni uruu Hezron dani, aizii Hezron uruu Perez dani, aizii Perez uruu Judah dani, ³⁴ aizii Judah uruu Jacob dani, aizii Jacob uruu Isaac dani, aizii Isaac uruu Abraham dani, aizii Abraham uruu Terah dani, aizii Terah uruu Nahor dani, ³⁵ aizii Nahor uruu Serug dani, aizii Serug uruu Reu dani, aizii Reu uruu Peleg dani, aizii Peleg uruu Eber dani, aizii Eber uruu Shelah dani, ³⁶ aizii Shelah uruu Cainan dani, aizii Cainan uruu Arphaxad dani, aizii Arphaxad uruu Shem dani, aizii Shem uruu Noah dani, aizii Noah uruu Lamech dani, ³⁷ aizii Lamech uruu Methuselah dani, aizii Methuselah uruu Enoch dani, aizii Enoch uruu Jared dani, aizii Jared uruu Mahalaleel dani, aizii Mahalaleel uruu Kenan dani, ³⁸ aizii Kenan uruu Enosh dani, aizii Enosh uruu Seth dani, aizii Seth uruu Adam dani, aizii Adam uruu Tominkaru dani.

4

*Satan tiwaa-kidautan
Jesus nyukunuu*

(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Udauna'an Jesus kiwan naa Jordan Wa'o iki, pachikaawunuu-kaodauna'an, ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Uruu dono Kaimana'o Doronaa na'akan naa Jesus atii mapidantaka'o amazada di'iti.

² Jesus na'ian 40 kamoo. Na'ia'a naa Satan tiwaa-kidapan Jesus nyukunuu ma'ozakan. Aizii wuru'u Jesus na'ianuz aonaa kanom unikan, atii 40 kamoo. Uruu idi tuukia'a naa manawun uzamazin.

³ Sariapa Satan kian Jesus ati, "Tominkaru danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba'a tominan bread nii."

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kaodauna'an: 'Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an karikaonan.'"*

⁵ Udauna'an Satan zaida-kidan Jesus doko'a'o amazada di'iti, na'iki uaidakida Jesus ati ipai daunuuda'u wuru'u umanawun kida'oraz donoinao, ipai amazada tokon iti. Mazan masakauda'u'o karikaonan wuru'u utukapakidankanuz u'ati amazada. ⁶ Ukian Jesus ati, "Ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii ipai wuru'u amazada putukapanii kidaz, na'iki ōtaan nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimakaan utaapan. Ipai daunu'o utaa-kaodauna'an ō'ati wuru'u amazadaz na'iki ipai wuru'u utaapaniinao kidaz aimakaan. Ukau'an turuu ōtaanuzu na'ia'oram pidan ati. ⁷ Aizii pukodoru'ukan an ō'ati, ōtaan nii pu'ati ipai daunuuda'u wuru'u amazadaz, na'iki ipai wuru'u aimakaan kidaz kaina'a'oraz na'a."

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian: 'Pukodoru'uka soo bauda'apa Naobanai puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.'"†

⁹ Udauna'an Satan na'akan naa Jesus Jerusalem iti. Uruu idi ikaawa'akan naa Tominkaru Dapu zowau paawa iti, udokoodinpan di'iti manawun. Na'ia'a naa ukian Jesus ati, "Tominkaru danin an pugaru, puzaka'uta kai di'iki'i imi'i baara iti. ¹⁰ Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian: 'Uduyudan nii pa'angelinnao kazannaatapan pugaru, na'iki itaapan nii pugaru kaiman.

¹¹ Ōzaamatan nii pugaru na'iki aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.'"‡

¹² Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saadinpa'uzo kian: 'Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru paradan mishiin.'"§

¹³ Aizii ipai'i naa Satan tiwaan Jesus nyukunuu. Uipaian dauna'an pati-wautanuz, umako'okan naa, atii ba'oran dono'o nii zii koshan utiwaan Jesus.

*Jesus sakadan pakaudinan
Galilee Baara ii*

(Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus kiwan naa Galilee Baara iti, na'iki ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Kuwai Jesus dau'u kida'o abatakaodauna'an naa ipai wiizai kawana'ati wuru'u Galilee Baara ii aka kida'oraz.

* 4:4 Deuteronomy 8:3 † 4:8 Deuteronomy 6:13 ‡ 4:11 Psalm 91:11-12 § 4:12 Deuteronomy 6:16

15 Na'ii aka'a naa Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u synagogue* kida kawana'ati. Tuukii pidannao konaukii-kidanzu.

Jesus kashanau-kaopadyaupai-kizi Nazareth ii
(Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

16 Udauna'an Jesus makon Nazareth iti, padyaupai-kizi iti. Aizii Sookaparkaru Kamoon dono, umakon na'iki umorotan naa synagogue iti. Ukadz umorotazonuz na'apa Isookapan kamoon dono. Umorotan idi, na'ia'a naa pidannao dyuudan uaitan Tominkaru Paradan tawuru'u saada-kariwai kidaz kotua'a naa. 17 Uruu idi itaan naa u'ati kaarita,† tawuru'u Tominkaru prophetin, Isaiiah saadanii kidaz kotua'a naa. Sariapa Jesus buzuutan wuru'u papidapa-kariwaiz kaarita, uda'atanuzu atii uikodan wuru'u paaita'azoniaz. Kaikapa'o usaadinapanu'u:

18 “Kaina'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o mashaapan otuma. Uzaamatanii o'garu usha'apanum kau'an uaipan idi

okowaadapan Kaimana'o Kuwai pataka'utinainao ati.

Udyuudan okowaadan so'ota-kaopadi'iki pidannao

wuru'u pataruba zaamatapaniinao kidaz,

na'iki udyuudan o'garu ishaawunnao ida'ati,

okowaada kizi i'ati kaimana'o ni'i naa itupakan, iawun saabaakao idi.

Na'iki udyuudan o'garu kaminka'uta'o nii,

ipai wuru'u pataka'uta-kariwainauz.

19 Na'iki kowaada'o nii Naobanai kamunanun ni'i naa pa'an aizii, papidanannao ati.”‡

20 Udauna'an Jesus papida'akan naa wuru'u kaaritam powaa iti, na'iki utaa'akan naa powaa itiz pidan ati, wuru'u taa'oraz u'ati kaarita. Udauna'an usakanata'akan naa. Ipai pidannao, wuru'u synagogue iainao kidaz, awunuupa'akan soo Jesus ati. 21 Na'iki ukian i'ati, “Aizii wuru'u uabataniaz Tominkaru Paradan aita-kaopadi'iki, uruu umishiinan naa wuru'u.”

22 Ipai pidannao, abatapainao na'ii, tuukii idi'itinpan uparadan dau'u. Kaiman iabatan ukakuwaapan, aitapa'o pidan kawan manawun. Mazan ikian pa'atiaaka kida, “Kanom dii mooko uruu, aonaa Joseph dani mani karikaonan?”

23 Sariapa Jesus kian i'ati, “Oaitapa na'apam ukia'azon o'ati, uparada'azon o'ati tawuru kawanu'u parada-karu kiauonuz. ‘Daakataa, pukasarain puapan ati pukakuda kizi,’ kii-karuz. Na'iki oaitapa ukia'azon o'ati. ‘Pusha'apata kapam da'a'a puwiizi'i, tawuru'u kowaada-kariwaiz wa'ati pusha'apatan Capernaum ii.’”

24 Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, “Mishi, aonaa na'apainim Tominkaru prophetin naubauzo-kaopadi'iki, ukaawan an pawizi ati. 25 Aizii uabata na'apam okian. Elijah, kowaadapauzoz Tominkaru Paradan, kakupan dono zii, kaina'a iriba zunnao mawaka'o idaiarunao, mashaapan Israel ii. Uruu dono idikinauda'u wunu pazikon an powa'a aonaa wunu kaawan Israel ii, uruu idi aonaa wanyukunui nii, zamazi kaawan ipai wiizai kawana'ati. 26 Mazan upu'u zii aonaa Elijah dyuuda-kaopadi'iki kaminka'uta'o nii zunnao Israelitenaouz, wuru'u mawakinaouzaa idaiarunao. Mazan udyuuda-kaopadi'iki soo bauda'apazun di'iti mawakaiba'a naa odaiaru, ba'oran wiizai ia'oraz mashaapan, Zarephath kia'oraz udakota-kaopadi'iki, Sidon ia'oraz. § 27 Na'iki Elisha, Tominkaru

* 4:15 synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † 4:17 kaarita: Di'oraz kaarita'a dakota-kaopadi'iki scroll. Putukapa kaarita token ii 'scroll' waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 4:19 Isaiiah 61:1-2 § 4:26 1 Kings 17:1-16

prophetin kakupan dono zii, kaina'a iriba pidannao Israel ii, kabishopau-zonao kichana'iki-kia'o bishoi idi. Mazan upu'u aonaa bauda'apa pidan El-isha kakudan Israel ia'o imashaapan. Soo ukakuda bauda'apa pidan Naaman kia'o u'uu, mashaapa'o ba'oran wiizai ii, Syria kia'oraz udakota-kaoo.*

²⁸ Ipai pidannao wuru'u abatapainauz Jesus paradan synagogue ii, tuukii ito'oran u'ati, uparadan idi na'apa i'ati. ²⁹ Uruu idi ikadishia'akan kida'a naa, udauna'an i'zaamata'akan naa Jesus paanoba kadu'iki kida, na'iki ina'aka'akan naaz atii pawizi tokon iti, doko'o ukatawudapuz-tinpan di'iti. Na'iki'o ni'i naa iaipan pakida'ukan Jesus. ³⁰ Mazan upu'a'a naa Jesus mako'okan, upodowaana'akan pidannao bii an, atii na'apa umakon i'ai.

Oia'o dononai zaamatapanii daonaiora

(Mark 1:21-28)

³¹ Udauna'an Jesus mako'okan naa Capernaum iti, wiizai Galilee Baara ia'oraz. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, Sookapa-karu Kamoon dono synagogue ii. ³² Tuukii pidannao di'itinpan paabatan idi Jesus paradan kaimanaiman manawun, usha'apanum kau'an labatan ma'ozaka manawun ukakuwaapan pa'ati.

³³ Kaina'a daonaiora na'ii synagogue ii, oia'o dononai zaamatapanii. Sariapa ukadakon diiwa'o ida'an Jesus ati. ³⁴ Ukian, "Ei, Jesus Nazareth san. Kandii dau'ati puwa'atin wa'ida'ati, kanom puaiapan wa'ai? Oo pumainaa-bata'anan waunao? Ōaitapa pugaru, kaimana'o manawun, Tominkaru di'iki'o puwa'atin."

³⁵ Sariapa Jesus kian u'ati, "Pumashaadautapa, pukodita u'ai!" Sariapa oia'o dononai kaboota'akan wuru'u daonaioraz pidannao awun za'a, mazan umuuda'akan naa na'iki ukodita'akan naa u'ai wuru'u ukaboota'akanuz uruu. Mazan aonaa usha'apatatan daonaiora kaziwa'o ida'an.

³⁶ Tuukii pidannao di'itinpan, na'iki ikian pairibannao ati, "Ei, na'apa dii pa'an uparadan ma'ozakan manawun? Uka'iita, na'iki ma'ozaka mishi uparadan oia'o dononainao ati, atii uduyuda zii mishi ikoditan pidan di'iki."³⁷ Uruu idi ipai kuwai makon Jesus sha'apatanii dau'u, uruu wiizai di'ii'aka.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Aizii Jesus koditan dauna'an synagogue iki, umakon sariapa Simon dapu iti. Na'apain tuukia'o Simon imauzo karinaan, omada wiichan wiicha, wiicha. Sariapa ikowaadan Jesus ati odau'an. ³⁹ Uruu idi umakon o'idi'iti. Ukaawan, ukadishitan maonapa owashatinapa-kizi bed ida'a. Sariapa uduyudan orinaa, wuru'u omada wiichanuz koditan o'ai. Sariapa mishi omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Udauna'an okadishitan naa, na'iki otaan naa iwanyukunuu nii.

⁴⁰ Aizii kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao kaawa-kidan karinainao pairibannao, pabi'inaaka kida'o irinaa, ipai ina'akan idyaun Jesus ida'ati. Uruu idi ipai Jesus pishatan idyaun, na'iki ipai ukakudan idyaun. ⁴¹ Aizii oia'o dononainao, ipai ukodita-kidan pidannao ai kapam. Diiwa ikadakon kida ikoditan dono pidannao di'iki. "Pugaru Tominkaru Dani manawun," ikian Jesus ati. Mazan tuukii Jesus mashaatan idyaun, aonaa ukashaapan iparadan. Usha'apanum kau'an iaitakan idi uruu Christ.†

* **4:27** 2 Kings 5:1-14 † **4:41** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Jesus tominapa-kidan pidannao synagogue kida kawana'ati
(Mark 1:35-39)

⁴² Aizii ba'oran chaapi'iki ushaawaka zii Jesus makon naa donoi iki, na'iki umakon mapidantaka'o amazada iti. Uruu idi pidannao dorotapanuz atii iikodanuzu. Aonaa padamata itaapadan umakon, tuukii itiiwaan pamashaatanuz. ⁴³ Mazan Jesus kian i'ati, "Kaina'a zii òkowaada'azon Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, ba'oran wiizainao kida kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u Tominkaru dyuudaniaz òkowaada'anan," ukian.

⁴⁴ Uruu idi Jesus makon, na'iki ukakuwaatinan naa synagogue kida kawana'ati.

5

Jesus zaamatan
pamin-kaudinannao nii
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ Bauda'apa kamo Jesus kadishitapan, Gennesaret Karishiiz* danoma'a. Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan u'ida'ati. Na'ia'a naa i'kasaba'uinan na'iki chakata'a naa i'kaawan u'ida'ati, iabata'azon idi ukowaadan Tominkaru paradan. ² Upu'u Jesus tukapan dya'utam kanawanao muudapa-kaò karishii danoma ii. Kopautapauzonao muudapanii wuru'u pakanawan kidaz. Aizii wuru'u pidannaouz, ichikaapan naa pasaironnao na'ii wunu danoma'a.

³ Sariapa Jesus makon na'iki upaidinan Simon kanawan zo'iti, na'iki udyuuda ukida'ukan wuru'u kanawaz masakauda'u karishii danoma ai. Uruu idi Jesus sakanatan naa kanawa zo'ii, na'iki'i naa utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u.

⁴ Aizii uipaian dauna'an pakakuwaatinan, sariapa ukian Simon ati, "Ukida'uka kanawa baukapa'a naa kaana'o-karu iti, utunuuta kizi usaironno na'ii, uzaamata kizi kopaunao."

⁵ Sariapa Simon kian Jesus ati, "Ònaobanaa, bauda'apa maruta'o watiwautan wazaamatan kopau da'a'a, mazan aonaa kanom wazaamatan. Mazan aizii pudyuudan idi ògaru, òtunuutan nii wuru'u wasaironnaouz, puparadan kawana'ati," ukian. ⁶ Uruu idi na'ia'a naa itunuutan pasaironnao. Na'iki sariapa isaironnao zaamatan diri'i, diri'i kopaunao, aonaa uka'iitakao kawana'ati. Atii isairon kida aonaa uka'iitan naa pawazoo, maonapa kida isairon dadotan, pawazoo kimishan idi manawun. ⁷ Sariapa iawarian pairibannao, wuru'u ba'oran kanawa zo'iainaouz kaminka'uta'o nii paugaru. Uruu idi baokopa'a naa ito'otan wuru'u sairo kidaz, izaamata kopau diri'i, diri'i, ipai i'paidadan pakanawannao, maonapa kida i'kanawan tipitan, uwazoo diri'in idi manawun.

⁸ Aizii Simon tukapan idi aimakaan sha'apan kaikapa'a, sariapa ukodoru'ukan Jesus kanaapu iti, na'iki ukian u'ati, "Marina'a shoman ògaru, ònaobanaa, usha'apanum kau'an oia'o pa'i manawun pidan wuru'u ògaruz." ⁹ Tuukii Simon na'iki wuru'u ba'orainaoz di'itinpan, patukapan idi pazaamatan diri'i manawun kopaunao. ¹⁰ James na'iki John wuru'u Zebedee dainaoz na'apa kapam, tuukii kapam idi'itinpan.

Sariapa Jesus kian Simon ati, "Mana'a putaria'ana'a, aizii puzaamaapan ni'i naa pa'an pidannao." ¹¹ Udauna'an i'kozootan naa pakanawan kida karishii danoma ati, na'iki iwa'aka'akan naa ipai pa'aimaakanutu kida, na'iki i'mak'o'okan naa Jesus dawu'ati.

* 5:1 Gennesaret Karishiiz: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-kaò.

*Jesus kakudan pidan kabishopa'o
(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)*

¹² Aizii Jesus kaawan wiizai iti, na'ii kaina'a'o pidan baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi idi. Utukapan idi Jesus, sariapa ukodoru'ukan ukanaapu iti, uawun baara imi'i baara iti. Na'iki ukian Jesus ati, "Ōnaobanaa, ōpishaan pugaru tuukii manawun, punyukunuu na'apan an, pukakuda shoman ōgaru, puso'ota wuru'u bishoizi ō'ai."

¹³ Sariapa Jesus pishatanuz na'iki ukian u'ati, "Na'apa mishi ōnyukunuu, aizii marii pumada saabainan." Sariapa mishi pidan mada saabaina'akan.

¹⁴ Udauna'an Jesus kakinaowan uruu. Ukian u'ati, "Mana'a zii pa'i pukowaada'ana'a pidan ati, wuru dau'ana'a ōsha'apataniaz pu'ati. Mazan pumako pa'an kai, faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan pumada, utukapa kizi mishi pumada saabainan. Uruu dauna'an putaa'a naa pa'i pu'uza faadaa ati, utaa kiziz na'iki ukawaoda kiziz Tominkaru ati, Moses kakinaori kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'a naa pumada saabainan powaa iti."

¹⁵ Mazan kii'an kuwai Jesus dau'ana'o iribaa'aka-kaoa'a naa manawun ipai di'ii'aka kida'a. Uruu idi pidannao kaawan aonaa masakauda'u mani Jesus ida'ati, ĩabata'azon idi ukuwaa. Ba'orainao ĩkaawan ĩaipan idi kapam pakakuda-ka'o, parinaa kida ai. Uruu idi ipai ukakudan ĩdayaun. ¹⁶ Mazan panaadon Jesus makon nii da'i, utoriinpa'anan mapidantaka'o amazada iti.

*Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o daonaiora
(Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)*

¹⁷ Aizii bauda'apa kamoo, Jesus tominapa-kidan dono pidannao, kaina'a pabi'i kida Phariseena[†] sakanatapan na'ii, na'iki na'ii kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ba'oran wiizai iki kida'o ĩwa'atin wuru'u ĩnaouz, tawuru'u Galilee Baara na'iki Judea Baara ii aka kida'oraz wiizainao, na'iki Jerusalem ikiinao kida na'ii kapam. ĩnao kida wuru'u sakanatapa'oraz na'ii. Mazan Tominkaru taani'i naa pama'ozakan Jesus ati, ukakuda-kinaa nii karinainao pabi'inaaka kida'o rinai ai. ¹⁸ Na'apain pidannao kaawan Jesus ida'ati, ĩna'akan pairiban machi'ikaka'o. ĩna'akanuzu pawashatinapakizi baara an. ĩaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti, Jesus kanaapu iti. ¹⁹ Mazan pidannao iriban idi manawun, aonaa na'itim ĩmorota-kidanuzu. Uruu idi sariapa ĩzaida-kidanuz kabaun zowau iti. Udauna'an ĩso'owan naa kabaun zowau, na'iki'i naa ĩtoka-kidanuz pawashatinapakizi baara an, atii pidannao sakoda iti, na'iki ĩmuudanuzu Jesus kanaapu'u. ²⁰ Aizii Jesus tukapan idi ĩmishidan tuukii manawun, sariapa ukian machi'ikaka'oraz pidan ati, "Ōpaonarū, aizii ipai pu'oiān mainaabata-ka'o pu'ai."

²¹ Sariapa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenaorian pa'atiaaka kida, "Kandii mooko arawu'u, uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an? Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."

²² Mazan Jesus aitapa na'apam ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Kandii nii udi'itinpan ōdau'u kaikapa'a? ²³ Na'ia'oram masha'apanna: 'ipai pu'oiān mainaabata-ka'o' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii? ²⁴ Mazan ōaidan nii u'ati wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan umainaabatana kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uruu'u naa Jesus kia'akan naa machi'ikaka'o pidan ati, "Ōkian pu'ati pukadishita, puzaamata wuru'u

[†] 5:17 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

puwashatinapa-kiziz na'iki pumako'o naa pudapu iti.”²⁵ Sariapa mishi pidan kadishita'akan ipai awunuutapainao awun za'a, uzaamata'akan naa pawashatinapa-kizi baara, na'iki umako'okan naa padapu iti konaukii. Tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

²⁶ Aizii wuru'u awunuutapainao kidaz, tuukii ïdi'itinpan, na'iki tuukii kapam ïtarian, na'iki tuukii ïkonaukii-kidan Tominkaru. “Ei, watukapa zii aizii konaunam kida'o na'iki umanawunu'o aimaakan sha'apata-ka'o, wuru'u aona'oraz watukapauzon usha'apata-ka'o kida,” ïkian.

Jesus dapadan Levi

(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

²⁷ Udauna'an Jesus koditan naa kabaun iki na'iki umako'okan naa. Pamakopa-kizi an utukapa pidan Levi kia'o u'uu, uruu zaamaapauzo tax puraatananaa. Jesus ikodan usakanatapan pazaamaapa-kizi ii puraata. Sariapa ukian u'ati, “Puwa'ati òtuma, òtominapa-kida kizi pugaru.”²⁸ Sariapa Levi wa'akan wuru'u pakaudinkiz na'iki umako'okan naa Jesus dawu'ati.

²⁹ Aizii padapu ii Levi toman naa udaru'o aroapa-karu Jesus ati. Kaina'a iriba ba'orainao zaamaapauzonao kapam tax puraatananaa aroopa'azon ïtuma, na'iki kaina'a iriba kapam ba'oran pidannao kida aroopa'azon ïtuma.³⁰ Kaina'a na'ii pabi'i kida Phariseenao awunuutapan, na'iki na'ii kapam ïribannao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u awunuutapan. Sariapa ïkian utominapa-kidaniinao ati, “Kandii nii arawu aroopa'azon na'iki utuza'azon wunao tuma'a oiainao, zaamaapauzonao kidaz tax puraatananaa, na'iki wuru'u oiainao kidaz pidannao?” Kia'o wuru'u ïkianapanuz.

³¹ Sariapa Jesus kian ï'ati, “Pidannao ziwuinao, aonaa kanom nii ïaipan daakataa, soo karinainao pa'an tuukii ïaipan daakataa.”³² Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u òwa'atinuz da'ati'i, aonaa kaimanainao ida'ati'o mani, soo oiainao ida'ati'o pa'an wuru'u òwa'atinuz ïtanawatin kizi pa'oiain ai.”

Pidannao pishautan Jesus sanadinapa-karu dau'u

(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Pabi'i kida pidannao, kaawainao kidaz Jesus ida'ati, kian u'ati, “John Chikaawunuupauzoz tominapa-kidaniinao mapuda pa'an ïsanadinpauzon,[†] na'iki ïtoriinpauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz Phariseenao di'iki, na'apa kapam ïsanadinpan na'iki ïtoriinpan. Mazan aizii wuru'u putominapa-kidaniinao, aonaa ïsanadinpauzon, mazan ïaropan nii na'iki ïtuzan nii atii ïshiitan.”

³⁴ Sariapa Jesus kian ï'ati, “Turuu mani u'itiiman pidannao wa'atiinao mazida-karu dau'ati baiatan pazamazin mazida'o daonaiora na'an pu'u ïtuma? Aonaa turuu ïbaiatan pazamazin.”³⁵ Mazan bauda'apa kamoo na'akakaru nii wuru'u mazida'oraz daonaiora ï'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ïsanadinpan na'iki ïbaiatan pazamazin.”

³⁶ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai. Ukian ï'ati, “Aonaa na'iam zii pidan kuzuutauzon pa'ina'o chaakita pazimindota-kinaa nii uzaama'ora'a naa chaakita. Mazan aizii pidan kuzuuan an pa'ina'o chaakita pazimindoapa-kinaa nii, upataka'uan pa'ina'o chaakita, na'iki pana'o nii uaidinpan uzaama'o ai.”³⁷ Na'iki aonaa na'apainim pidan paidauzon, pa'ina'o zii wine toma-ka'o, uzaama'ora'a naa wine kinnaa[§] zo'iti. Usha'apanum kau'an pa'ina'o wine paida-ka'o an, upoodan nii uma'ozakan ana'a naa, na'iki utada'okan nii wuru'u uzaama'oraz naa

[†] 5:33 sanadinpauzon: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. [§] 5:37 wine kinnaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

riwunii kinnaaz. Uruu idi ipai'o nii riwunii wakudinan. Aizii wuru'u ukinnaaz ukaboota'aka-kao ni'i naa. ³⁸ Mishi'oraiman pa'ina'o wine paida-kao pa'ina'o ukinnaa zo'iti. ³⁹ Na'iki aonaa kanom tuza'azon pa'ina'o zii wine toma-kao, patuza'akan dauna'an ma'ozaka'ora'a naa wine. Aizii pidan tuzan an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, 'Kaiman pa'an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, pa'ina'o utoma'aka-kao ai,' ukian nii." Uruu kia'o wuru'u Jesus kowaadaniaz kuwai.

6

Sookapa-karu Kamoon daua'o (Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

¹ Bauda'apa kamoo Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan zakapu an patominapa-kidaniinao tuma, paoribai wheat baawu an. Na'apain Jesus tominapa-kidaniinao karaowaanan wheat aka. Uruu idi izu'uan naa wuru'u wheat aka kidaz paka'u baara iti, iaipan idi umada so'oinan, udauna'an inikan naaz. ² Pabi'i kida Phariseenao pishaan idyaun, "Kandii ni'o udikintapan wuru'u aona'oraz wakakinaorinaa kashaapan usha'apata-kao, Sookapa-karu Kamoon dono?"*

³ Jesus kian i'ati, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David na'iki uminauda'unao sha'apatauzonii izamazin dono'oraz? ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'ii uzaamatan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Udauna'an unikan naaz na'iki utaan naa paminauda'unao atiz. Aonaa ukashaapa-kao padamata ba'oran pidan nikan wuru'u bread kidaz, soo faadaanao." ⁵ Powa'a zii Jesus kian i'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu pa'an kazowautapa'oraz Sookapa-karu Kamoon."

Jesus kakudan pidan dadara'o uanoba

(Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Ba'oran dono koshan, Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus morotan synagogue iti. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a bauda'apa pidan na'ii dadara'o uanoba bada'ii, udiwa'oran atanapa na'iki aonaa na'apam ukaiwaanuzu. ⁷ Kaina'a wunaou'u tichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao na'ii kapam. Inao tuukii iaipan patukapan Jesus sha'apatan aimakaan, iaipan pana'apaunuz, usha'apatan an aimakaan, Sookapa-karu Kamoon dono. Uruu idi kaimanaiman iaunuutapan uruu, itukapa'azon usaabaan wuru'u pidan anobaz. ⁸ Mazan Jesus aitapa ipai idi'itinpan, uruu idi ukian wuru' ati'i daonaiora dadara'oraz uanoba, "Pukadishita, na'iki puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati." Sariapa ukadishitan na'iki umako'okan naa pidannao kanaapu iti. ⁹ Udauna'an Jesus kian pidannao ati, "Opishaan nii unao aizii, na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati aipan washa'apatinan, Sookapa-karu Kamoon dono? Uaipan washa'apatan oia'o oo kaimana'o? Uduyuuda wakakudan pidan oo wazowianuzu?" ¹⁰ Jesus awunuupan ipai pidannao kawana'ati, na'iki sariapa ukian pidan dadara'o uanoba ati, "Pusawada puanoba." Sariapa usawada'akan paanoba, na'iki uanoba saabaina'akan naa. ¹¹ Mazan tuukii wunao to'oranu'u, zaudapainaoz Jesus sha'apatan aimakaan. Uruu dauna'an imiitiniipan naa, iaitapa'azon na'apam nii pasha'apatan Jesus.

* **6:2** Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ikaraodanz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

*Jesus zaamatan 12 pidannao
padyuudan nii*

(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Uruu dono Jesus makon naawazi paawa iti utoriinpa'anan, uruu idi una'ian utoriinpan bauda'apa maruta'o Tominkaru ati. ¹³ Aizii ba'oran chaapi'iki, uru'u naa udapadan patominapa-kidaniinao. Aizii ibii iki, uzaa-mata 12 daonaioranao padyuudan nii kowaadapa'o nii ipai kuwai wuru'u uaiapanii kidaz ukowaada-ka'o na'iki usha'apata-ka'o. Udakotan wuru'u pazaamataniiinaouz apostlenao.† ¹⁴⁻¹⁶ Kaikapauda'u'o wuru'u uzaamataniiinaouz: Simon, Peter kia'oraz udakotapa-ka'o, na'iki u'inawuzu Andrew, na'iki kaina'a James, John, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, na'iki James, Alphaeus daniz, na'iki Simon, uruu Patriot,‡ Judas, James daniz na'iki Judas Iscariot zaamata-kida'oraz Jesus.

*Jesus tominapatin-kidan na'iki ukaminka'uupan pidannao
(Matthew 4:23-25)*

¹⁷ Udauna'an Jesus tokan naa naawazi paawa iki, apowa'a'o baara ati, wunao tuma'a pazaamataniiinaouz daonaioranao. Na'ia'a naa iriba pidannao wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki kasaba'uinan, na'iki iriba kapam ba'oran pidannao kaawan na'iti. Pidannao wa'atin pabi'inaaka kida'o wiizai iki, ipai Judea Baara ii aka kidainaouz wiizainao, Jerusalem ikiinao na'ii kapam. Aizii kaina'a ba'orainao kida kaawan wa'atiinao Tyre na'iki Sidon iki, munapo'o paran danoma itinapu kida'o wiizainao. ¹⁸ Iwa'atin Iabata'azon idi Jesus kuwaa. Ba'orainao, ikaawan iaipan idi kapam pakakuda-ka'o parinaa ai. Na'iki kaina'a ba'orainao oia'o doronai zaamatapaniinao kida. Uruu dono ipai ukakudan karinainao. ¹⁹ Tuukii pidannao aipan papishatan Jesus, usha'apanum kau'an Itupakan idi ma'ozaka Tominkaru kaudinan u'ida'a, uso'ota pabi'inaaka kida'o rinai pidannao ai. Uruu idi ukakuda ipai pidannao parinaa kida ai.

*Konaukii-karu na'iki
kasha'ora-karu
(Matthew 5:1-12)*

²⁰ Sariapa Jesus awunuupan wunao di'iti'i tominpainao kidaz u'idi'iki. Ukian i'ati.

“Konaukia'o pa'an unao,
mapuraataniinaouz,
usha'apanum kau'an unao ati'o pa'an
wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz.

²¹ Konaukia'o pa'an unao
baiatanaouz pazamazin kai.

Usha'apanum kau'an, diina'iti'i abaapa'o nii pa'an unao.

Konaukia'o pa'an unao,
kasha'oratinainao kidaz kai,
usha'apanum kau'an diina'iti'i
karikaonanu'o nii pa'an ukonaukiitanan.

²² “Konaukia'o pa'an unao, uto'ora-kizaitapa-ka'o an, na'iki ukashanaukii-kida-ka'o an, na'iki udakowautapa-ka'o an, na'iki udakota-ka'o an oiainao nii Daonaiora Aokazi Iki'o dikin ii. ²³ Ukonaukii na'apa kida'o aimakaan sha'apan dono u'ati. Ukonaukii tuukii, usha'apanum kau'an kaina'a pa'an umanawunu'o uwinipinaa ni'o taapa-ka'o aokazi ii. Wuru'u pidannao

† 6:13 apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. ‡ 6:14-16 Patriot: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

to'ora-kizaitapa'oraz unao kai, na'apa'o kapam idokozu-daunnao taapauzon Tominkaru prophetinnao kotua'a naa.

²⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kapuraataniinao, kai kaiman manawun uabatinpan.

²⁵ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kawanyukunuinao, mazan diina'iti'i uzamazin nii.

Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao konaukia'oraz umashaapan, konaukii ushaazootinan kai,

mazan diina'iti'i ukasha'oratinan nii tuukii, uzaadinan nii na'iki umuraapatinan nii.

²⁶ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, kai tuukii uatadapaka. Na'apa kotua'a naa idokozu-daunnao atadapauzon pidannao dakotinpaouzouzaouz prophetnao nii.

Umarainapa to'oratinainao u'ati
(Matthew 5:38-48; 7:12a)

²⁷ "Mazan aizii okia'azon unao abatapainao ati. Umarainapa ipai utarubanao. Kaiman utaapa na'iki usha'apata kaiman aimakaan wunao ati'i to'ora-kizaitapa'oraz unao. ²⁸ Upishaa Tominkaru marii kizi ukaimanan wunao ati'i, aipainauz dikauda'o sha'apan u'ati. Na'iki utorinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a antamikiipauzouzaouz unao. ²⁹ Aizii pidan tinikan an pugaru pukaozoo ati, marii putinika-kidan ba'oran pukaozoo u'ati. Aizii pidan kazatan an puchaakitana, marii uzaamatan pushooton kapam. ³⁰ Na'ia'oram pidan pishaan an aimakaan pu'ai, putaa u'ati. Aizii pidan kazatan an pusha'apauzi, mana'a pupishaa'ana'a powaa itiz. ³¹ Pusha'apata kaimana'o aimakaan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan isha'apatan aimakaan pu'ati.

³² "Aizii pumarainpan an soo wunau'u marainpinaouz karikaonan pugaru, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-kao? Upu'u zii oiainao pidannao imarainapa pamarainpikinao. ³³ Aizii pusha'apatan an kaiman aimakaan soo wunao ati karikaonan'u, sha'apatainao kidaz kaiman aimakaan pu'ati, kandii dikin ii puaitapan kaimana'o aimakaan taa-kao pu'ati? Upu'u zii oiainao pidannao, isha'apata kaiman aimakaan wunao ati'i sha'apatainaouz kaimana'o aimakaan i'ati. ³⁴ Aizii putaan an aimakaan oo puraata pidan ati, puaitapan idi ukawadauntan niiz, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-kao? Upu'u zii oiainao taan puraata ba'oran oiainao ati, itaitapa kawadaunita-karu nii wuru'u papuraatanuz. ³⁵ Ukau'an umarainapa utarubanao, usha'apata kaiman kida'o aimakaan i'ati. Utaa kapam aimakaan kana'apan i'ati, aonaa uzaudapa'ana'a ukawadaunutakao powaa iti. Kaina'a'o pa'an umanawun kida aimakaan taapa-kao unao ati, usha'apatanii kida winipinaa nii. Uruu idi mishi'o nii Tominkaru umanawunu'oraz daniitan ipai unao. Tominkaru, uruu ipai ukaimanan pidannao ati. Utukapa-kida pakaimanan wunao ati'i, aona'oraz ikonaukii-kidauzon uruu, utaan pu'u aimakaan i'ati, na'iki wunao ati'i oiainauz manawun pidannao. ³⁶ Ukau'an ukamunan kapam na'apa udaru Tominkaru kamunanuuzon kawan.

Mana'a uzaudauzo'ona'a pidan madiwautapaka
(Matthew 7:1-5)

³⁷ "Mana'a udakotauzo'ona'a pidan dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan unao dikauda'o nii. Mana'a ukaboota-kida'ana'a pidan pataka'utakaru nii, aonaa kizi kapam uboota-kao. Na'iki umarina'ata wuru'u dikauda kida'oraz sha'apatauzo-kao u'ati, Tominkaru marina'atan nii wuru'u oii

kida'oraz usha'apatauzon. ³⁸ Utaa aimakaan ba'orainao ati, Tominkaru taan nii aimakaan unao ati. Na'iki diri'i'o nii manawun aimakaan taa-ka'o u'ati, atii aona'o ni'i naa na'itim upaidinan. Na'apam udiri'in putaauzon aimakaan ba'orainao ati, na'apa'o nii udiri'in Tominkaru taan pu'ati."

³⁹ Udauna'an Jesus kakuwaapan naa, di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Kaikapa'o wuru'u ukianuz: "Aonaa turuu pidan ushaawun na'akan pamin-ushaawunun, usha'apanum kau'an ipai daunuuda'u'o nii iwaotan kichada-kariwai nazo iti. ⁴⁰ Aonaa na'iam pidan tominpauz umanawunun pati-ichaan ai, mazan ipai wuru'u tominpauzonaouz i'ipaian dauna'an patominpan, na'apa'o ni'i naa iaitapan patiichaan kawan.

⁴¹ "Kandii nii mooko wuru'u pudi'itapanuz kaunuba'o puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u wuru'u atamun taramtinpa'oraz puawun ida'a? ⁴² Puka'iita zii pukian puiriban ati. 'Da'ati'i' o'so'ota kizi kaunuba'oraz puawun ai,' pumatukapakan pu'u kaina'a udaru'o atamun idin puawun ida'a? Pugaru taapinpa'oraz kaimana'o nii kaikini'i, mishi'oraiman puso'ota'a naa zii kiwiin atamun idin puawun ai. Uruu dauna'an kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

Paoribai na'iki u'aka daua'o
(Matthew 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ "Paoribai ziwu'o usodan, aonaa u'aka dikauda'o nii. Mazan aizii paoribai maziwuka'o, ukaakan dono dikauda'o nii kapam u'aka. ⁴⁴ Ipai kaimana'o dizoo-karu kadunaa aitapa-ka'o pa'aka ida'an kida, na'iki aonaa na'iam zii pidan karaodauzon dizoo-karu fig oo grape kaiwada-karu kadunaa di'iki. ⁴⁵ Aizii kaimana'o pidan, ukodita-kida kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan, utapan idi kaiman kida'o aimakaan panyukunuu ii. Mazan aizii dikauda'o pidan, ukodita-kida dikauda'o pa'idiwaru aimakaan, utapan idi oii kida'o aimakaan panyukunuu ii. Ukau'an sha'apa'oram aimakaan pidan taapanii kida panyukunuu ii, uruu kida wuru'u ukodita-kidaniaz paparadan ida'an.

Dya'utama'o kabaun tomikinao
(Matthew 7:24-27)

⁴⁶ "Kandii nii udakotan o'garu unaobanaa nii, umasha'apatakan pu'u o'dyuudanii usha'apatan? ⁴⁷ Na'ia'oram pidan wa'ati'o o'ida'ati, na'iki mishi'o uabata'azon o'kuwaa, na'iki izo'ati'o o'paradan, o'kowaadan nii kanom kawanu'o uruu. ⁴⁸ Uruu na'apa pidan kawan, toma'o padapu dadara'o baara'a, na'iki kichada'o patoron uun nii munapo. Aizii na'apainim wunu tuubarun na'iki udapu naraan, aona'o nii wunu paran kabootanuz, usha'apanum kau'an dadara'o baara'a'o wuru'u udapuz. ⁴⁹ Aizii na'ia'oram pidan abata'o o'kuwaa mazan aonaa uizo'atinuz, na'apa'o uruu tawuru kawanu'u maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu shomada'o imi'i ida'a. Aizii na'apainim wunu tuubarun, baukapa'o nii wunu paran kida'uka'akan wuru'u kabaunuz, uruu idi sariapa kabaun dorautan ipai daunuuda'u."

7

Jesus kakudan
soldyaa zowaunaa poitoru
(Matthew 8:5-13)

¹ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan pidannao ati, uru'u naa umakon Capernaum iti. ² Aizii na'ii kaina'a Roman soldyaannao zowaunaa. Uruu dono upoitoru umarainapanii manawun karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa umawakan. ³ Uabatan idi Jesus kaawan wuru wiizai

ida'atili pamashaapa-kiziz, sariapa udyuudan kazowautapainao Jewnao Jesus di'iti. Uaipan idapadankan Jesus, uwa'ati kizi padapu ati, ukakudanaka kizi upoitoru. Aizii uruu aonaa Jew mani. ⁴ Udauna'an imakon naa Jesus di'iti, atii ikodanuzu. Na'ia'a naa ikowaadan u'ati parada-karu, na'iki tuukii ipishaan umakon patuma. Ikian u'ati, "Tuukii manawun waiipan pukaminka'utan wuru'u pidanaz, waaitapanii uruu kaimana'o naobanai. ⁵ Usha'apanum kau'an uruu umarainapanii tuukii wairibannao Jewnao, na'iki uruu tomanii wa'ati wuru'u synagogue. Uruu idi tuukii wapishaan pugaru pumako kizi u'idi'iti," ikian. ⁶ Uruu idi Jesus makon ituma.

Aizii imaonapatapaanan pu'a'a naa, uru'u naa naobanai dyuudan paonarunao ikodapa'anan Jesus. Na'iki udyuudan ina'akan paparadan u'idi'iti, kaikapa'a: "Naobanai, aonaa oaipan pumizidinan, aonaa oaipan puwa'atin odapu ati. ⁷ Na'iki aonaa umanawunu'o mani pidan o'garu, na'iki aonaa oturuan o'parada'anan na'iki omakon pu'idi'iti manawun. Turuu pa'an puparadan, na'iki karikaonan o'poitoru kakuda kizi. ⁸ O'garu na'apa, okaudinana doko aino pidannao o'ai waranu a'o. O'garu na'apa, kaina'a soldyaanao kaudina'o o'waranu'u kapam. Aizii okian dono bauda'apa soldyaa ati, 'Pumako,' umakon nii. Aizii odapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati,' okian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki odyuudan dono o'poitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' okian an u'ati, usha'apatan nii."

⁹ Tuukii Jesus di'itinpan uabatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u. Sariapa utanawatinan pidannao di'iti, wuru'u wa'atipainao kidaz udawu'ati. Na'iki ukian i'ati, "Aizii okowaadan nii u'ati: aonaa na'iam zii oikodauzon mishida-karu manawun wuru kawanu'ora'a Israelitenao bii an."

¹⁰ Udauna'an wunaou'u na'akainaouz parada-karu kiwa'akan naa powaa iti, naobanai dapu iti. Aizii ikaawan iabatan poitorui kakuda'aka'a naa.

Jesus kakudan daonaiora mawaka'ora'a naa

¹¹ Kadiman aka uruu dauna'an Jesus makon wiizai di'iti, Nain kia'o u'uu. Aizii pidannao, tominpauzonao u'idi'iki na'iti kapam imakon utuma. Na'iki iriba kapam ba'orainao pidannao makon udawu'ati.

¹² Aizii Jesus kaawan pu'u wiizai koraratapa-kinao paniinomizinaa ida'ati, upu'u daonaiora mawaka'o na'aka-ka'o baaranai iti. Zuna mawakaiba'a naa odaiaru, odani wuru'u mawaka'oraz, ubauda'apan odani wuru'u uruuz. Na'iki kaina'a iriba, iriba pidannao makon otuma.

¹³ Aizii Jesus tukapan oroo tuukii ukamunan-kidanuzo, sariapa ukian o'ati, "Mana'a puzaada'ana'a." ¹⁴ Udauna'an umakon na'iki upishatan naa wuru'u mawaka'o na'akapa-kinooaz, sariapa wunaou'u na'akapainaoz mawaka'o mashaadina'akan. Udauna'an ukian mawaka'o ati, "Pa'ina'o daonaiora, okian pu'ati, pukadishita." ¹⁵ Sariapa daonaiora sakanata'akan na'iki uparadan. Udauna'an ukadishitan na'iki Jesus na'akan naaz padaro dazaba iti.

¹⁶ Tuukii pidannao tarian na'iki tuukii idi'itinpan. Na'iki tuukii kapam ikonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi ikian, "Ei! Kaawa zii mishi wabii ati umanawunu'o Tominkaru prophetin. Mishi Tominkaru kaawan ukaminka'uta'anan waunao Jewnao, upidanannaouz," ikian. ¹⁷ Aizii kuwai, Jesus sha'apatanii dau'a'o kowaadaabi'ii-kaoa'a naa ipai Jewnao wiizi kida kawana'ati, na'iki iwiizi dawun itinapu kida'o pidannao mashaapan, ipai kapam iabatan wuru'u kuwaiz.

*John Chikaawunuupauzo dyuuda-kidan paparadan Jesus di'iti
(Matthew 11:2-19)*

18 Aizii John abatan idi patominapa-kidaniinao pidannao kakuwaapan ipai wuru dau'a'a Jesus sha'apatanii kidaz aimaakan, sariapa udapadan dya'utam pidannao ibii iki. 19 Udauna'an udyuudan naa idyaun Naobanai Jesus di'iti, na'iki udyuuda ipishaan Jesus kaikapa'a: "Pugaru'u naa wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin?"

20 Udauna'an imakon naa Jesus di'iti, atii ikaawan u'idi'iti, na'ia'a naa ikian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz dyuudan waunao pu'ida'ati, upishaa-kidan na'iki uaitapa'azon pugaru'u naa tawuru'u wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin kaina'iki?"

21 Aizii wuru'u ikaawanuz na'iti, Jesus kaudinan pu'u karinainao dau'u. Ukakudan pu'a'o iriba, iriba pidannao pabi'inaaka kida'o irinaa ai, oia'o doronai zaamatapaniinao, ipai ukakudan idyaun, na'iki ishaawunnao kida, ipai uda'atan na'iki usaabaan iawun. 22 Uruu idi Jesus dako'atin wunao paranu'u John dyuudaniinaouz. Ukian i'ati, "Aizii ukiwa John di'iti, ukowaada kizi u'ati ipai daunuuda'u wuru'u utukapanii kidaz osha'apatan, na'iki ukowaada u'ati ipai wuru'u uabatanii kidaz kuwai. Ukowaada u'ati iriba'a naa ishaawunnao awun da'ata-kao, na'iki saaba-kao; aizii machi'ika-kainao, chi'ika-kida-kao; na'iki kabish-opauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi, ipai ikakuda-kao. Aizii makinao-ziiwanao, kaimana'a naa iabatan; na'iki mawakainao kida, kakuda-kao powaa iti; aizii pataka'utinainao, kowaada-kaoa'a naa i'ati Kaimana'o Kuwai.* 23 Konaukia'o nii manawun wunaou'u sariaapa'oraz imishidan ogora, aona'oraz idi'itinpan pana'iti kida odau'u," ukian i'ati.

24 Aizii John di'ikiinao pidannao kiwan dauna'an, sariapa Jesus kian wunao ati'i iribainao pidannao, kasaba'ukinpainaoz utuma. Ukian i'ati, "Kandii dau'ati'o tawuru'u unao makouzonuz John di'iti mapidantaka'o amazada di'iti? Kandii wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Utukapa'azon pidan kakataimana'o unyukunu, awaru dawuu-kidan kawan pinidi? 25 Kanom dii sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Oo utukapa'azon pidan konaunama'o oo umanawunu'o ukaiwadinpan? Pidan umanawunu'o, na'iki kaiwadinpa'o kaimanaiman, umashaapan kabaun umanawunu'o di'ii? 26 Oo kanom sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Tominkaru prophetin? Mishi'o wuru'u, pidan utukapaniaz na'ii, powa'a'o zii umanawunun ba'oran prophetnao ai. 27 Uruu John, dau'ana'o tawuru'u kotua'o Tominkaru Paradan saadauzo-kaoz kaikapa'a: 'Odyuudan nii ophetin kiwiin, saaba'a'o nii dunapo pu'ua'ati,' " ukianuz.

28 Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, "Okowaadan nii u'ati aizii aimaakan, John uruu uwazootapanii ipai, ipai pidannao, aonaa bauda'apa pidan kaina'a shakatainao wuru baara'a'a, uruu kawanu'o nii. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai," Jesus kian i'ati.

29 Ipai pidannao na'iki wuru'u zaamaapauzonao kidaz tax puraatan-naa, abatan Jesus paran, na'iki inao tuukii pa'an imishidan, na'iki iaitapa mishi'o na'iki sakitapa'o wuru'u Tominkaru paran kidaz. Uruu idi'o pa'an ichikaawunu-kidinan John ati. 30 Mazan kaina'a ba'orainao pidannao, idakotapa-kao Phariseenao na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Inao aonaa pa'an Isha'apatan wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kao. Uruu idi aonaa ichikaawunu-kidinan John ati.

31 Powa'a zii koshan Jesus kian pidannao ati, "Na'apa dii mani okian wunao dau'ana'a kainaouz pidannao mashaapan? Na'apa dii mani okowaadan oo

* 7:22 Na'apa tawuru ida'a usaadinapanu'u Isaiah saadanii kidaz. (Isaiah 29:18-19; 35:5-6; 61:1-2)

ōdakotan Īdyaun? Ōkian nii. ³² Īnao mashaapan koraiziannao makinaotinan kawanu'o, aonaa Īnyukunuu kaimana'azon ba'orainao ati. Aizii pamakinaotin kizi iki, koraiziannao kadakoimpauzon pa'atiaka kida kaikapa'a: 'Wakunuian mazida-karu kunnaa unao ati kuwudii ida'an, mazan aonaa ukonaupan. Aizii Wakunuian mawaka-karu kunnaa u'ati, aonaa uzaadan,' ĩkiitaakapan. ³³ Aizii John Chikaawunuupauzo kaawan dono da'ati'i, aonaa unikauzon kaimana'o wanyukunui wuru'u ba'oran pidannao nikauzonii kaduz kidaz, na'iki aonaa utuzan wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.' ³⁴ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, ukaawan da'ati'i, ipai pa'an uaroopan, na'iki utuzan bishoa'o wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Aushaa utukapa, kashabakizi pa'an arawu'u, na'iki tuzapashori kapam. Na'iki unaudapa kapam pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatanaa, na'iki oiaino pidannao tuma.' ³⁵ Mazan ipai pidannao wuru'u da'anainao kidaz Tominkaru paradan, ĩnao tukapa-kidan mishi'o wuru'u Tominkaru aitapanii kidaz oo wuru'u usha'apaapanii kidaz aimaakan."

Oia'o zunaaba sha'apatanii

bauda'o

³⁶ Aizii kaina'a Pharisee, una'akan Jesus, uaroopa-kida'azoonuzu padapu ii. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti, na'ia'a naa usakanatan na'iki uaroopan naa. ³⁷ Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba madoronaa-daunu'o omashaapauzon. Aizii oabatan idi Jesus aroopa'azon Pharisee dapu ii, sariapa omakon na'iti, ona'akan kaduunuribai pakinnaa zo'an kuba idi'i utoma-kaō.† ³⁸ Okaawan Jesus kidiba di'iti ubarau itinapu. Ozaadan tuukii, uruu idi ipai ozabian Jesus kidiba paawun uu idi. Udauna'an oradan naa ukidiba padizo idi na'iki sariapa okissitan wuru'u ukidiba kidaz, udauna'an oramaudan naa ukidiba kaduunu'oraz ramau idi. ³⁹ Aizii Pharisee, wuru'u na'aka'oraz Jesus padapu ati, tukapan wuru'u zun sha'apatanuz aimaakan na'apa Jesus ati. Sariapa ukian panyukunuu ii, "Umishiin an mani di'oraz daonaiora Tominkaru prophetin, uaitapa mani na'apa'oram okaduz wuru'u zunaz pishata'oraz paugaru. Na'iki uaitapa mani ipai na'apam omashaapauzon na'iki wuru'u oii kida'oraz aimaakan osha'apaapauzon."

⁴⁰ Sariapa Jesus paradan, na'iki ukian u'ati, "Simon, kaina'a aimaakan ōkowaada'azon pu'ati."

"Tiichaa, na'apa'oram aimaakan wuru'u pukowaada'azooniaz ō'ati?" Simon kian.

⁴¹ Jesus kian u'ati, "Kaina'a dya'utam pidannao mawinipinaatapainao pidan. Bauda'apa mawinipinaatapan 500 wizi'i kida'o puraata, ba'oran mawinipinaatapan 50 wizi'i kida'o puraata.‡ ⁴² Aonaa bauda'apa ĩnao ka'iitan pakawadauntan powaa iti wuru'u pamawinipinaatapaniaz puraata. Uruu idi pidan wuru'u taa'oraz zii puraata ĩ'ati, umarina'ata'akan naa wuru'u ĩmawinipinaatapaniaz. Aona'o nili' naa uaipan uwadaun oo unyukunuupa'akan powa'a wuru'u mawinipinaatapaniaz. Ukau'an, na'ia'oram nii puaitapan marainapa tuukii wuru'u marina'ata'oraz pamawinipinaatapa-kaō?"

⁴³ Simon dako'atin, na'iki ukian, "Ōzauada-kidan wuru'u mawinipinaatapa'o uruu dobata manawun, uru'o nii marainapa uruu tuukii."

"Na'apa mishizi, sakitapa'o kaiwuru'u pudii'itinapanuz," Jesus kian Simon ati. ⁴⁴ Udauna'an Jesus tanawatinan zunaaba di'iti, na'iki ukian Simon

† 7:37 kuba idi'i utoma-kaō: Wuru'u kubaz, udakota-kaō Alabaster. ‡ 7:41 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an, denarius wuru'u. Bauda'apa denarius, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

ati, “Putukapa di'oraz zunaaba'a, mishii? Õmorotan pudapu ati, aonaa putaan wunu ð'ati ðchikaa-kinnaa nii ðkidiba. Mazan oroo, okaawan da'ati'i, ozaadan atii ochikaan ðkidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan ðkidiba padizo idi. ⁴⁵⁻⁴⁶ Na'iki aonaa pukissitan ôgaru, mazan oroo pakaawan di'iki'o aonaa osookadan pakissiipan ðkidiba. Na'iki aonaa putaan ôramauda-kinnaa nii ôzowau, mazan oroo oramauda zii ðkidiba. ⁴⁷ Aizii ôkowaadan nii pu'ati aimakaan,” Jesus kian. “Wuru'u osha'apatanuz aimakaan kaikapa'a, otukapa-kidan na'apam pamarainpan ôgaru tuukii. Usha'apanum kau'an o'oi'an wuru'u tuubaru'oraz manawun mainaabata-ka'o idi ipai daunuuda'u o'ai. Mazan aizii pidan masakauda'u'o u'oi'an, aizii u'oi'an mainaabata-ka'o an, masakauda'u'o nii kapam umarainpan ôgaru.”

⁴⁸ Udauna'an Jesus kian zunaaba ati, “Aizii ipai daunuuda'u'u naa pu'oi'an mainaabata'aka-ka'o, aona'o nii powa'a unyukunuupa-ka'o.”

⁴⁹ Sariapa pidannao wuru'u sakanatapainao kidaz utuma kiitaakapan pa'atiaka kida, “Kandii mooko arawu'u turuu mooko uaitapan pamainabatan pidan oi'an?”

⁵⁰ Mazan Jesus kian zun ati, “Pumishidan idi'o wuru'u, pukazannaatinuz pu'oi'an ai. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunu u aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru.”

8

Zunnao kaminka'uupauzonoa Jesus

¹ Udauna'an Jesus makon naa, uchi'ikapan ipai dono'i na'iki wiizai kida kawana'ati. Wuru'u uchi'ikapanuz ukowaadapan Kaimana'o Kuwai, Tominkaru naobanai-tinan daua'o. Aizii 12 utominapa-kidaniinaouz, na'ii'aka kapam ichi'ikapan utuma. ² Na'iki zunnao, tawuru'u ukakudaniinao kidaz parinaa ai, na'iki ba'orainao ukakudaniinao oia'o doronai zaamatapan ai idyaun, na'iti kapam pabi'i kida inao makon, ikaminka'uupan Jesus na'iki wuru'u utominapa-kidaniinaouz. Mary, Magdala sanaaba, Jesus so'otaniaz 7 oia'o doronainao o'ai, oroo wuru'u kaminka'uupa'oraz idyaun, ³ na'iki Joanna oroo Chuzza kia'oraz odaiaru uu, kazowautapa'oraz pabi'i kida Herod poitorunao. Na'iki Susanna na'ii kapam, na'iki iriba ba'oran zunnao kida na'ii ituma. Ipai Isha'apatan aimakaan, itaan papuraatan, na'iki aimakaan sodi kida paaipan ati, pakaminka'uta-kinnaa nii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao.

Jesus kowaadan

uudai paowa-ka'o dau'u

(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Pidannao kaawan iriba, iriba Jesus ida'ati, na'iki iriba kapam ba'oran wiizai ikiinao kida kaawan. Aizii pidannao baokopatinan dauna'an, uru'u naa Jesus kakuwaan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an. ⁵ Ukian, “Bauda'apa kamoo pidan makon pazakapun iti upaowa'anan poroom uuda kida. Aizii kawiiizii-kariwai baara an, uru'u naa upararaan poroom uuda. Pabi'i kida poroom uuda waotan chi'ikapa-kizai an, uruu idi ipai udakazaabi'ii-ka'o. Udauna'an kotu'uznao wa'atin na'iki ipai inkan wuru'u uudai kidaz.

⁶ “Ba'oran uudai kida waotan kubata'o baawu an. Mishi kaiman padamata uudai soda'akan mazan aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatinan, uadauna'an kamoo wiicha'akan naa, uruu idi sariapa uaradan atii umaririn.

⁷ “Ba'oran uudai kida waotan kaiwada-karu ta'o baara an. Mishi kaiman padamata usoda'akan, mazan udauna'an, kaiwada-karu watuda'akan naa wuru'u pa'ina'oraz usodan kida. Uruu idi aonaa na'itim naa idyaupain.

8 “Ba'oran uudai kida, kaiman pa'an ĩwaotan kawiiizii-kariwai baara an. Uruu idi ziwu ĩsodin, udauna'an ĩkaaka'akan naa madowaaka kida pa'idiwaru, na'iki diri'i shinibaba kida u'aka. Bauda'apa'o ukadunaa di'iki, ukida 100 u'aka diri'in.”

Udauna'an Jesus kian naa pidannao ati, “Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida
(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

9 Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao pishaan naa uruu, na'apa'oram manawun wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, ukowaadaniaz ĩ'ati. ¹⁰ Uruu idi ukian ĩ'ati, “Soo unao ati'o nii ukainaabata-ka'o wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, Tominkaru naobanai-tinan dau'oraz. Mazan wunao ati'i ba'orainao kidaz ukowaada-ka'o nii soo di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Uruu idi ĩtukapan pu'u padamata wuru'u kadakotin-kizaiz, mazan upu'u aona'o nii ĩtukapanuzu. ĩabatan pu'u padamatazu, mazan upu'u, aona'o nii ĩaitapan na'apa'oram wuru'u parada-karu kianuz.

Jesus kowaadan na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai
(Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)

11 “Kaikapa'a wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz,” Jesus kian ĩ'ati, “Aizii wuru'u uudai kidaz, Tominkaru paradan kida wuru'u. ¹² Aizii wuru'u uudai kida waota'oraz chi'ikapa-kizai an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan udauna'an Satan kaawan ĩ'ida'ati, uruu idi sariapa umainaabatan ipai daunuuda'u ĩnyukunuu iki wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kida. Usha'apanum kau'an aonaa uaipan ĩmishidan, na'iki aonaa uaipan ĩkazannaatinan pa'olan ai.

13 “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kubata'o baawu an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u konaukia'oraz ĩabatan na'iki ĩzaamatan padamata Kaimana'o Kuwai. Mazan aonaa ĩzaamatan tuukii panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi masakauda'u aimaakan dikauda'o sha'apa'akan ĩ'ati, uru'u naa ĩkashadina'akan, aona'a naa powa'a ĩmishidapa'akan.

14 “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiwada-karu baawu an kida, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao na'iki mishidainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan ĩdi'itinnan aimaakan aiapa-ka'o dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ĩaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimaakan. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

15 “Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiman, kawiiizii-kariwai baara an, uruu pidannao wuru'u abatainao na'iki zaamatainao kidaz parada-karu kaimanaiman manawun panyukunuu iti. ĩizo'ati ipai parada-karu, uruu idi aonaa ĩkashadinan. Usha'apanum kau'an kaiman ĩnyukunuu dyaupain Tominkaru ati. Uruu idi kaiman mishi ĩmashaapan tukapa-ka'o.

Aonaa lamp taratapauzo-ka'o
(Mark 4:21-25)

16 “Aonaa na'ia'oram pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi, oo umuudanuz bed waranu iti. Mishi'oraiman lamp suu-ka'o dono, umuuda-ka'o doko'o ukanadapa kizi kaiman. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii ukanadapan ĩ'ati. ¹⁷ Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai usha'apaapa-ka'o, ipai'o nii ukodita-kida-ka'o kainaabana'o-karu ati. Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai ipai'o nii ukodita-kida-ka'o kanada'o-karu ati. ¹⁸ Ukau'an udi'titapa na'iki uzaamata unyukunuu iti wuru'u uabatanii kidaz parada-karu. Usha'apanum kau'an pidan kaina'a'o utaapan aimaakan

panyukunuu ii, taa-karu nii u'ati powa'a zii. Aizii wuru'u pidan, aona'oraz utaan aimakaan panyukunuu iti, zaamata-karu nii u'ai ipai daunuuda'u wuru'u masakauda'u'oraz aimakaan utaaan panyukunuu ida'a."

Jesus daro na'iki u'inawuzunao daua'o

(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan itukapa'azon uruu. Mazan aonaa na'itim imaonapadinan udazaba iti, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'ukinpan udazaba an kida. ²⁰ Uruu idi bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Kaina'a pudaro na'iki pu'inawuzunao kadishitapan paniba ii, itukapa'azon pugaru."

²¹ Sariapa Jesus kian ipai pidannao ati, "Ōdaro na'iki ō'inawuzunao pa'an wuru'u abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru paradan."

Jesus paradan awaru na'iki wunu paran ati

(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² Bauda'apa kamoo Jesus paidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki ukian i'ati, "Aushaa wamako'o naa karishii baza iti." Uruu idi imako'okan naa. ²³ Aizii imakopaanan pu'u, Jesus da'awu'ukan naa kanawa zo'ii. Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan. Sariapa wunu paran kida daawadaan ikanawan, atii wunu paidina'akan naa ikanawan zo'iti. Maonapa'a naa kanawa tipitan.

²⁴ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao makon u'idi'iti, ipokowauanuzu. Na'iki ikian u'ati, "Wanaobanaa! Wanaobanaa! Kadiman! Taa'azo'o naa wanaraan," ikian. Udauna'an Jesus kadishita'akan, na'iki uduyudan awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi awaru na'iki wunu paran mashaadina'akan. ²⁵ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Na'apa'oram mooko wuru'u umishidanuz?"

Mazan tuukii itarian, na'iki tuukii idi'itinpan. Ikian pa'atiaaka kida, "Ei! Kanom kaduz pidan uruu? Uduyuda zii awaru na'iki wunu paran mashaadan, atii izo'ati zii uparadan," ikian.

Jesus kakudan oia'o doronai zaamatapanii pidan

(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makopaanan karishii baoko an, atii ikaawan baza itinapu wiizai di'iti, Gerasa Baara kia'o u'uu, Galilee Baara pa'inamunu'oraz. ²⁷ Aizii Jesus maratina'akan zii kanawa zo'iki, uru'u naa pidan, donoi iki'o, oia'o doronainao zaamatapanii kaawa'akan Jesus ida'ati. Kotua'iki'ora'a naa aonaa ukaiwadan kamicha, na'iki aonaa umashaapauzon kabaun ii. Umashaapan baaranai ii aka, kuba uun ii aka karikaonan. ²⁸ Aizii utukapan Jesus, sariapa ukadako'okan, udauna'an ukodoru'ukan na'iki umapotinan Jesus kanaapu iti. Na'iki ukian diiwa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru umanawunu'o dani, kanom puaipan ō'ai, na'apa dii pusha'apata'azon ōgaru? Aonaa shoman pupataka'uta'ana'a ōgaru," ukian. ²⁹ Wuru'u uparadanuz kaikapa'a Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao koditan u'ai.

Kiwiin, mapudu'o da'i oia'o doronainao tuukiidauzonuzu. Pidannao tiwaan pu'u padamata padodowan ipai uanoba na'iki utaba'u chain idi, mazan sariaapa'o nii ubidita'akanuzu. Uruu dauna'an oia'o doronainao na'aka'akan ni'i naa uruu, mapidantaka'o amazada baara iti. Uruu wuru'u parada'oraz Jesus ati.

³⁰ Jesus pishaanuzu, "Na'apa dii pu'uu?" "Ō'uu Iribainao," ukian. Ukowaadan pa'uu na'apa usha'apanum kau'an iriba, iriba manawun oia'o

doronainao morotan naa u'idi'iti. ³¹ Na'apain tuukii oia'o doronainao pishaan Jesus, aonaa kizi udyuudan İdyaun ka'unaru nazo iti, aona'oraz utokan nii.

³² Na'ia'o iriba kooshinao aroapatinan naawazi za'an. Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. "Pukashaapa shoman wamorotan kooshinao di'iti," İkian. Jesus kashaapa İmorotan kooshinao di'iti. ³³ Uruu idi İkodita'akan naa pidan di'iki na'iki İmorota'akan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan naa tawudapu an, na'iki ipai İwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai İmawakan panarapan idi.

³⁴ Aizii pidannao, wuru'u taapainauz kooshinao tukapan idi wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a, sariapa İdiman İkakuwaapa'anan. Uruu idi İkakuwaapan pidannao ati ipai donoi ii aka, na'iki kazakapuntinpainao ati donoi dawun ii aka. İpai İkowaadan patukapan kawana'ati usha'apan.

³⁵ Uruu idi iriba pidannao makon na'iti İtukapa'anan wuru'u kowaada-kariwaiz aimakaan sha'apan. Aizii İkaawan Jesus ida'ati, İtukapa pidan wuru'u so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, aona'a naa usha'apan, na'iki kaina'a'a naa ukaiwadapan kamicha. Kaiman usakanatapan Jesus dazaba'a, aitapina'a naaz, na'iki kaimana'a naa udi'itinpan. Uruu idi tuukii pidannao tarian. ³⁶ Pidannao wuru'u tukapainauz aimakaan sha'apan, İkakuwaapan naa ba'oran pidannao ati. İkowaadan İ'ati na'apa'oram ukakudakao wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz pidan. ³⁷ Uruu idi ipai pidannao kawiiizi-tinpainao kidaz donoi Gerasa Baara an kida, tuukii İpishaan Jesus makon pawiiizi iki. Usha'apanum kau'an tuukii manawun İtarian.

Uruu idi Jesus paidinan naa kanawa zo'iti na'iki unako'okan naa. ³⁸ Wuru'u pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, tuukii upishaan Jesus. "Ömako kizi putuma," ukian. Mazan Jesus kian u'ati, ³⁹ "Pukiwa'a naa shoman pudapu iti, pukowaada'an kizi'i naa na'apam Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimakaan pu'ati." Uruu dauna'an pidan mak'o'okan naa. Aizii pamakapa-kizi donoi ii aka, ipai ukowaadan pidannao ati wuru'u Jesus sha'apataniaz pa'ati.

*Jesus kakudan Jairus dani na'iki izaipaiba zunaaba kapam
(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kiwan karishii baza itinapu. Na'ii iriba pidannao dapaapan uruu, usha'apanum kau'an tomunu'ora'a naa İzaudapanuzu. ⁴¹ Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue Jewnao ati pawiiizi ii. Ukaawan, sariapa ukodoru'ukan, na'iki udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. Tuukii una'akan uruu padapu iti. ⁴² Usha'apanum kau'an, udani zun bauda'apauzo, 7 owunun, karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa omawakan.

Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa, iriba pidannao kasaba'uinan udazaba an. ⁴³ Aizii pidannao bii'i kaina'a zunaaba, izaipaiba, 12 wunu'ora'a naa obaiatinan. Iriba'a naa omakon daakataanao di'iti. Mazan aonaa bauda'apa daakataa kakuda'o nii oroo. Na'iki ipai'i naa otaan papuraatan İ'ati. ⁴⁴ Uruu dono owa'atin pidannao bii an Jesus barau ikinapa. Sariapa opishatan uchaakitan danoma karikaonan. Sariapa oizaiapan shabata'akan. ⁴⁵ Masha'apakiaka Jesus kian, "Kanom pishata'oraz ögaru?"

Mazan ipai pidannao wuru'u udazaba an kidainaouz kian, "Aonaa wapishatan pugaru."

Uruu idi Peter kian, "Wanaobanaa, kaina'a iriba pidannao pudazaba an."

⁴⁶ "Mazan kaina'a pidan pishata'o ögaru, öaitapa, usha'apanum kau'an so'otinanaaka ma'ozaka-karu ö'idi'iki," Jesus kian İ'ati. ⁴⁷ Aizii zun aita-pan idi'i naa paaitapa'aka-kao, sariapa omaonapadinan panaka-nakaan

bii'i Jesus dazaba iti, atii okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu iti, oawun imi'i baara iti. Ipai pidannao abatapan pu'u, uru'u naa okowaadan kanom ni'o wuru'u opishatanuz Jesus kamichan. Okowaadan papishatan idi ukamichan karikaonan sariapa oabatan izai dukuta'akan. ⁴⁸ Udauna'an Jesus kian o'ati, "Ödadakoo, pumishidan idi'o pukakudan. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru."

⁴⁹ Jesus kadakotinan pu'u zii o'ati, uru'u naa pidan kaawa'akan kakuwaapa'ana'o Jairus ida'ati, udapu'u iki'o uwa'ati'ikan wuru'u pidanaz. Ukian u'ati, "Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani." ⁵⁰ Mazan Jesus abata wuru'u pidan kakuwaapanuz Jairus ati. Uruu idi ukian u'ati, "Mana'a putaria'ana'a, mazan pumishida pa'an õgaru, kakuda'o nii powaa iti wuru'u pudaniz."

⁵¹⁻⁵³ Udauna'an İmako'okan naa na'iti atii İkaawan kabaun iti. Na'ii İikoda iriba pidannao zaadinainao, diiwa İkadakoinan, uruu İmuraapan naa wuru'u mawakaibazo. Uruu idi Jesus kian İ'ati, "Mana'a uzaada'ana'a, aonaa omawakan mani wuru'u, soo oda'awun karikaonan." İshaazootinan mazan udau'u, pabanikian nii İtaapan wuru'u uparadanuz, usha'apanum kau'an İaitapa mawaka'aka'ora'a naa wuru'u zunaabaz. Udauna'an Jesus morotan naa mawakaiba di'iti, mazan aonaa utaapadan ba'oran pidannao kida morotan patuma. Soo umorota-kida patuma Peter, John, James na'iki mawakaiba daru na'iki odaro. ⁵⁴ Aizii İkaawan mawakaiba di'iti, sariapa Jesus zaamatan oka'u na'iki uparadan o'ati. "Pukadishita koraidaonaa," ukian o'ati. ⁵⁵ Sariapa okakuda'akan powaa iti, udauna'an okadishita'akan. "Utaa owanyukunuu nii," Jesus kian odaronao ati. ⁵⁶ Tuukii odaronao di'itinpan. Uruu idi Jesus kian İ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru dau'ana'a õsha'apatanuz aimaakan kaikapa'a."

9

Jesus dıyudan

12 patominapa-kidaniinao

(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Na'iki utaa İ'ati ma'ozaka-karu, İka'iita-kinnaa nii paso'otan oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki turuu kizi İso'otan pabi'inaaka kida'o rinai pidannao di'iki. ² Udauna'an udyuudan naa İmakon İkowaada'an kizi'i naa kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki İkakuda'an kizi ipai karinaapainao kida pidannao.

³ Aizii padyuudan ua'ii İdyaun, ukian İ'ati, "Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimaakan kida utuma umakon an. Mana'a una'aka'ana'a uwadookori, oo usaakon, oo uwanyukunuu, na'iki aonaa una'aka'ana'a upuraatan kida, na'iki aonaa una'aka'ana'a ba'oran ushootan. ⁴ Na'iam udapaapa-kaoo kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii, atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ⁵ Mazan na'ia'oram pidannao aona'o İnaubaaan oo İaipan ukaawan pawizi ati, mana'a usookadina'ana'a na'ii, mazan uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida umakon ua'ii İwiizi iki. Uruu ida'an utukapa-kidan İ'ati İpataka'uta-kaoo nii."

⁶ Jesus ipaian dauna'an pakakinaopan İdyaun, İmakon naa. Na'iki İkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u ipai wiizai kida kawana'ati, na'iki iriba İkakudan karinainao pidannao ipai amazada kawana'ati.

*Herod nyukunuu kasharutinpan
(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)*

⁷ Aizii naobanai Herod kazowautapa'oraz ipai amazada Galilee Baara ii aka, uabatan naa kadakotin-karu ipai wuru dau'ana'a Jesus sha'apaapanii kidaz aimakaan. Tuukii kowaadapa-kariwaiz kida kasharutapan unyukunuu. Usha'apanum kau'an kaina'a pabi'i kida uabatan pidannao kian, "John tawuru'u chikaawunuupauzoz, uruu wuru'u kakuda'oraz powaa iti." ⁸ Aizii uabatan ba'orainao kian, "Elijah wuru'u kakuda'oraz powaa iti." Ba'orainao kian, "Kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u kakuda'oraz powaa iti," ikian. ⁹ Uruu idi Herod kian, "Ei, odukuta-kida'a naa sha'atii John kanau. Kandi'i naa mooko pidannao kadakotin-kidaniaz?" Uruu idi tuukii Herod aipan patukapan Jesus.

*Jesus paan iriba'o pidannao
(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)*

¹⁰ Aizii wuru'u 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz, udyudaniinaouz kaawan naa powaa ati. Uruu idi ikakuwaapan naa Jesus ati. Ipai ikowaadan u'ati pasha'apatanii kida aimakaan dau'an, pachi'ikapa kizi wiizai kida kawana'ati. Uruu dauna'an Jesus na'akan idyaun, imakon naa ba'oran pidannao ai. Una'akan idyaun munapo'o wiizai di'iti, Bethsaida kia'o udakotapa-ka'o wiizai dawun itinapu. ¹¹ Iriba pidannao abatan wuru'u Jesus makonuz na'iti. Uruu idi iriba, iriba pidannao da'anan Jesus na'iti. Aizii ikaawan na'iti tuukii Jesus konaukii-kidan idyaun. Na'ia'a naa ukakuwaatinnan i'ati, ukowaadapan naa ipai daunuuda'u Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Na'iki ukakuda ipai daunuuda'u pidannao wuru'u aipainao kidaz pakakuda-ka'o parinaa ai. ¹² Ina'ian utuma atii wachuupun.

Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz, tuukia'a naa idopian itukapan idi'i naa wachuupun. Sariapa i'wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz marii kizi'i naa imakon idawata'an kizi pada'awu-kizi nii na'iki pawanyukunuu nii wunao di'iti'i kawiiizi-tinpainao kidaz kaida'ana'a, na'iki ba'orainao mako kizi maonapa zaa kida'o wiizai di'iti. Usha'apanum kau'an da'a'orazu'u amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz," ikian u'ati.

¹³ Mazan Jesus kian i'ati, "Unao mishi'oraiman taa iwanyukunuu nii."

Mazan ikian u'ati, "Kaina'a baka'iauda'u sodi karikaonan bread, na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Oo puaiapa sha'a watoriankan wanyukunui wapaa-kinaa nii ipai daunuuda'u wuru'u iriba'oraz pidannao?" ikian.

¹⁴ Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan, aonaa iaita-ka'o kawana'ati. Daonaioranao pa'idiwaru ikoda mani 5000 idyaun.

Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Uduyuda ipai pidannao katontinan pana'a kida, marii 50 kida ikasaba'ukinan. Na'iki marina'a naa isakanatan kida na'ii."

¹⁵ Aizii iipaian dauna'an pakatontin-kidan pidannao, ¹⁶ uruu' naa Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki wuru'u dya'utama'oraz kopaunao sodi kida. Uzaamatan dauna'anazu, sariapa uawunuupan aokazi iti patoriiinpan tuma, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui." Udauna'an udushowan naa wuru'u bread na'iki kopaunao kidaz, na'iki utaan naaz patominapa-kidaniinao ati, marii kizi'i naa itaanuzu ipai pidannao kawana'ati kida. ¹⁷ Uruu dono ipai pidannao aropan abaapa kida, atii 12 dazowan udiri'in zii Jesus tominapa-kidaniinao zawaan wanyukunui wa'akun.

*Peter kowaadan kanom kaduz Jesus
(Matthew 16:13-28; Mark 8:27—9:1)*

18 Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan pu'u paba'oran, utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, sariapa upishaan idyaun kaikapa'a: "Na'apa dii pidannao kian ôdau'an, kanom ikowaadan ôgaru?"

19 Aizii ikian u'ati, "Pabi'i kida pidannao kian pugaru, John Chikaawunuu-pauzo. Ba'orainao kian pugaru Elijah. Ba'orainao kian pugaru kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u, kadishita'oraz pamawaka-kizi iki."

20 "Aizii unao mani, kanom uaitapan ôgaru?" ukian i'ati.

Sariapa Peter dako'atin uparadan, "Pugaru Christ,* Tominkaru di'iki'o," ukian u'ati.

21 Mazan Jesus kian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidannao ati ôgaru dau'an." 22 Na'iki ukian i'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan. Na'iki tuukia'o nii ukashada-ka'o, aona'o nii uaiapaka'o. Kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u, inaou'o nii wuru'u kashada'oraz uruu. Atii uzowii-ka'o nii, mazan idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishitan nii ubaaranaa iki," ukian i'ati.

23 Uruu dauna'an Jesus kian ipai Inao ati, "Kanom da'ana'azo'o ôgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki marii una'akan pacrossannaa,† na'iki marii uda'anan ôgaru. 24 Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, mazan upu'a'o nii uwaziwadan ipai wuru'u pamamuuda'azookanii. Mazan pidan marina'ata'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o pazowii-ka'o ôdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanuo'no nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma. 25 Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanuo'no kakupa-karu ai. 26 Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan ôgaru, na'iki kiba'azoo-kida'o ôkakinaori kida, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono pamanawunun tuma, na'iki udaru umanawunun tuma, na'iki kaimanainao angelnao tuma. 27 Mishi'ôkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Kaina'a pabi'i kida pidannao kaida'a'a, aona'o nii zii imawakan, atii itupakan nii zii Tominkaru naobanai-tinan."

Jesus kadakotinan Moses na'iki Elijah tuma

(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

28 Aizii bauda'apa'a naa sondii dobatan Jesus kadakotinan dauna'an, uru'u naa una'akan Peter, John na'iki James patuma. Una'akan idyaun naawazi paawa iti, utoriinpa'anan. 29 Aizii utoriinpan pu'a'a naa masha'apakiaka uawun baara pana'adina'akan, na'iki ukamichan wizi'i, wizi'i. 30 Masha'apakiaka dya'utam daonaioranao kaawa'akan u'ida'ati, udauna'an ikadakotinan naa utuma. Moses na'iki Elijah wuru'u kaawa'oraz. 31 Ikaawa'akan aokazi iki, konaunam na'iki Kanada ïaidinpan. Na'ia'a naa ikadakotin-kidan na'apam nii Jesus mawakan Jerusalem ii, maonapa'o ni'i naa umishian wuru'u Tominkaru aipaniiaz usha'apata-ka'o.

32 Aizii Peter na'iki uminauda'unao ipai daunuuda'ap ïda'awun. Aizii ipokoda'akan itukapa Kanada Jesus umanawunun kanadapan, na'iki itukapa dya'utam pidannao kadishitan utuma. 33 Aizii itupakan naa pidannao mako'ozon. Sariapa Peter kian Jesus ati, "Wanaobanaa, kaiman zii wuru'u

* 9:20 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniiaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'i. † 9:23 una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

wana'anuz putuma. Turua'o nii watoman idikinauda'u sookapa-kizai, bauda'apa pugaru ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati," ukian. Mazan aonaa Peter aitapan na'apa'oram aimakaan wuru'u pakadakotin kiziz.

³⁴ Ukadakotinan pu'u zii, isha'iz kaawa'akan, na'iki sariapa ushibatan Jesus, Moses na'iki Elijah. Tuukii Peter na'iki uminauda'unao tarian Itupakan idi isha'iz shibatan idyaun. ³⁵ Udauna'an iabatan parada-karu kian isha'iz bi'i'i, "Di'oraz odani ozaamatanii, ukau'an uizo'ati uparadan."

³⁶ Aizii parada-karu mashaadan dauna'an, Itukapa Jesus paba'orantina'aa naa. Mazan masha'aitaapan wuru'u patukapaniaz aimakaan, aonaa kanom ati ikowaadan wuru'u patukapaniaz na'apain.

Jesus so'otan oia'o doronai daonaiora ai
(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Ba'oran kamoo Jesus, Peter, John na'iki James tokapaanan zii naawazi paawa iki. Na'ia'a naa ikodan iriba pidannao. Sariapa ikodapan Jesus, ³⁸ na'iki masha'apakiaka pidan kadako'okan pidannao bii iki, "Tiichaa, tuukii manawun oaiapan putukapan odani, ubauda'apan odani daonaiora wuru'u. ³⁹ Masha'apakiaka'o da'i oia'o doronai zaamata'akauzonuz, na'iki ukadakoin-kida'akan niiz diiwa. Udauna'an ukaboota'akan niiz imi'i baara iti, na'iki umawakaziita'akan naa, atii ipai'o nii da'i udako bozowan. Karikaonan ubaiata-kidauzon kaziwa'o u'ati, umuudan niiz, atii ukapatin ana'o nii zii tuukii. ⁴⁰ Tuukia'o da'i opishaan wuru'u putominapakidaniinaouz, oaiapan idi iso'otan u'aiaz, itiwaa padamata paso'otanuz mazan aonaa uso'otina'azon u'ai."

⁴¹ Sariapa Jesus dako'atin uparadan na'iki ukian ipai pidannao ati, "Maam, pakawan zii mooko umamishidikan, pakawan umashaapa'azon oia'o ati. Na'apam nii zii ukotua'ikin ona'an utuma, obaiatan unao? Puna'aka wuru'u pudaniz da'ati'i," ukian pidan ati.

⁴² Aizii udani wa'atin pu'a'a naa, uru'u naa koshan oia'o doronai zaamata'akanuzu, ukaboota'akanuzu daam kii imi'i baara iti, mazan umawakaziita'akan naa. Mazan upu'a'a naa Jesus dyuudan oia'o doronai so'otinan u'ai. Uruu idi kaiman ukakuda'akan wuru'u daonaioraz. Udauna'an utaan padaru atiz kaimana'a naa. ⁴³ Ipai pidannao, wuru'u na'iainaouz, tuukii idi'itimpan, Tominkaru tukapa-kidan idi i'ati mishi pama'ozakan, usha'apatan ida'an aimakaan kaikapa'a.

Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u
(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Pidannao kadakoinapa-kidan pu'u zii wuru'u Jesus sha'apataniaz aimakaan, uru'u naa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. ⁴⁴ "Oaiapa uabatan o'paradan kaimanaiman aizii, aonaa kizi umanyukunuutanuz. Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, uzaamata-kida-ka'o nii, atii utaa-ka'o nii naobanainao ka'u iti, ma'ozaka-tinpainao kidaz." ⁴⁵ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram daua'o manawun wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai iaitapan ai wuru'u aimakaanuz, aonaa kizi iaitapan kanom daua'o wuru'u ukadakotinanuz. Na'iki tuukii itarian papishaan uruu na'apa'oram manawun wuru'u ukadakotinanuz.

Na'apa dii pidan
umanawunu'o aitapa-ka'o
(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ Baukapaiman Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan, Inao pa'idiwaru pa'atiaaka kida. Ikadakoinapa-kidan na'ia'oram pidan kaina'a ibi'i,

umanawunu'o ipai ba'orainao ai. ⁴⁷ Mazan Jesus, uaitapa ipai ìdi'itinpan. Aizii Ìbaokopatinpan pu'a'a naa utuma, sariapa una'akan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz padazaba'a. ⁴⁸ Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan wuru'u di'oraz koraidaona'a ò'u'u ida'an, konaukia'o kapam udapaapan ògaru wuru'u. Aizii na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan ògaru, konaukia'o kapam udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ògaru. Aizii na'ia'oram pidan unao bii'i waranuitapa-kariwai, mazan Tominkaru ati umanawunu'o pa'an wuru'u uruuz."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u
(Mark 9:38-40)

⁴⁹ Sariapa John kian Jesus ati, "Wanaobanaa watukapanii pidan so'oopan oia'o doronainao pidannao di'iki pugaru uu ida'an. Na'iki wadyuuda usookadan wuru'u una'apainapanuz, usha'apanum kau'an aonaa waunao bii iki'o mani wuru'u uruuz."

⁵⁰ "Mana'a umashaata'ana'a uruu," Jesus kian John na'iki ba'oran patominapa-kidaniinao ati. "Na'ia'oram pidan aona'a uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u," Jesus kian ì'ati.

Pidannao maaiapakan Jesus kaawan pawii zi ati

⁵¹ Aizii maonapata'a naa kamoo wuru'u Jesus makon aita-kaoz aokazi iti. Uruu idi Jesus di'itinpan pamakon dau'u Jerusalem iti. ⁵² Na'iki udyuuda pidannao kiwiitan pa'ua'ati kakuwaapa'ana'o nii pidannao di'iti, pawa'atipan dau'u kaina'iki. Uruu idi pidannao kiwiita'akan naa wiizai iti, Samaria ia'oraz. Aizii na'ii'aka'a naa Ìkowaadan pidannao ati wuru'u Jesus wa'atinuz kaina'iki, na'iki marii kizi Ìsaabaan usookapa kizi nii. ⁵³ Mazan aonaa na'ia'oram pidannao taa'azon usookapa kizi nii, usha'apanum kau'an Ìaitapa umakopan Tominkaru Dapu iti wuru'u Jerusalem ia'oraz. ⁵⁴ Aizii utominapa-kidaniinao James na'iki John abatan idi'i naa wuru'u pidannao mataa'azookanuz Jesus sookapa kizi nii. Sariapa Ìkian u'ati, "Wanaobanaa, puaiapa watoriinpan Tominkaru ati, marii kizi uwaota-kidan tikazi aokazi iki, umainaabata kizi wuru'u pidannaouz?" ⁵⁵ Mazan Jesus tanawati-nan ì'idi'iti sariapa ukashadakowauan Ìdyaun. ⁵⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kora'uka'akan naa ba'oran wiizai iti.

Da'ana'azoinao Jesus daua'o
(Matthew 8:19-22)

⁵⁷ Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa patominapa-kidaniinao tuma, bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Òda'anani nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti," ukian.

⁵⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Waruzonao kaina'a ì'uun kida, kotu'uznao kaina'a Ìshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Ìki'o, aonaa na'iam uwashatin kizi nii, na'iki aonaa usookapaka-kizi nii."

⁵⁹ Jesus kian ba'oran pidan ati, "Pumako òtuma."

Mazan pidan kian, "Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin."[†]

⁶⁰ Mazan Jesus kian u'ati, "Marii mawakainao didan pairiban mawakan, § mazan pugaru pumako pa'an, pukakuwaapa'an kizi'i naa Tominkaru naobanai-tinan dau'u," ukian u'ati.

[†] 9:59 Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin oo "Naobanai, kaina'a òdaru tuukian. Umawakan na'iki udida-kaò dauna'ana'o nii zii, òmakon pudawu'ati." § 9:60 Marii mawakainao didan pairiban mawakan oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz ògaru didan pairiban mawakan"

⁶¹ Ba'oran kian Jesus ati, “Naobanai, ògaru òmakon nii putuma, mazan òmakon ua'ii, òkowaadinankan nii zii kiwiin òiribannao di'ii,” ukian.

⁶² Uruu idi Jesus kian u'ati, “Pidan sakada'o pakawiiziipan, udauna'an awunuupa'o powaa iti, madiwautapa-ka'o karikaonan uruu wunao bii ia'a naobanaitapainaoz Tominkaru.”

10

Jesus dyuudan 72 pidannao

¹ Aizii uruu dauna'an Jesus zaamatan powa'a zii koshan pidannao, tominapa-tinainao bii iki. ² 72 pidannao uzaamatan. Wuru'u uzaamataninaouz pidannao, padyuudan ni'o, kiwiitainao nii pa'ua'ati. Dya'utam kida'o nii uaipan imakon ipai amazada na'iki wiizai kida kawana'ati, wuru'u Jesus mako'ozoo-kizi kidaz.

² Aizii Jesus kian i'ati, “Kaina'a kai diri'i paoribai aka karaoda-karu nii. Mazan kaina'a masakauda'u kaudinainao. Ukau'an utoriinapa, ka-paoriba'o ati, udyuuda kizi kaudinainao nii, kasaba'ua'o ni'i naa upaoriba aka. ³ Ukau'an umako'o naa. Aizii òdyuudan unao na'apa kaznizo dainao dyuuda-ka'o kawan baudokorunao bii iti. ⁴ Mazan aonaa pa'i una'aka'ana'a upuraatan, na'iki usaakon, na'iki ba'oran udazkidi. Na'iki mana'a pa'i utomunu'ikinpa'ana'a oo uzaamaaka'uupa'ana'a pidannao uikodapaniinao kida dunapota.

⁵ “Aizii ukaawan an kabaun iti, ukian nii. ‘Tosh, kaiman unao? Marii Tominkaru taan kaimana'o mashaapa-karu unao ati.’ ⁶ Aizii kadapu'o nyukunuu kaimanan an, marii Tominkaru di'iki'o kaiman-karu mashaapan utuma. Mazan aizii pidan nyukunuu makaimankan an, ukiwa-kida'aka powaa iti wuru'u uparadanuz. ⁷ Ukau'an usookadinan nii, pidan konaukii-kida'o unao dapu ii. Na'ia'o nii unikan uwanyukunuu na'iki utuzan nii kanom karikaonan taa-kariwai u'ati. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-ka'o nii u'ati aimakaan uwinipinii. Ukau'an na'ia'o nii usookadinan ati upaian ukakuwaatinan na'ii'aka.

⁸ “Aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, na'iki kawiiiziinao konaukii-kidan an unao, na'iki imorota-kidan an unao padapu iti, unika sha'apa'oram wanyukunui maokoda-kariwai u'ati na'ii. ⁹ Na'iki ukakuda ipai karinainao na'ii uruu wiizai di'ii. Na'iki ukii na'ia'ainao pidannao ati. ‘Aizii taa'azo'o naa Tominkaru naobanai-tinan kamoan kaawan unao ida'ati.’

¹⁰ “Mazan aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'ii, aonaa uaiapa-ka'o na'iki aonaa ukuwaa abata'azoo-ka'o na'ii. Ukiwa powaa iti dunapo iti, na'iki'i naa ukii i'ati. ¹¹ ‘Imi'i, wuru'u uwiizi iki'oraz, zaamatina'oraz wadazkida ida'ati, ipai'o nii wawao-kidanuz unao di'iti. Aizii uzaudina'a naa pa'i, maonapa'ora'a naa Tominkaru naobanai-tinan kaawan unao ida'ati,’ ukii i'ati.”

¹² Jesus kian, “Òkowaada'azon mishi'o aimakaan u'ati. Diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, awutapa'o nii zii upataka'utan pidannao Sodom* iainao kidaz wunao aia'a, aona'oraz iabata'azon unao kuwaa.”

Mamishida-kainao pidannao daua'o
(Matthew 11:20-24)

* **10:12** Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwai pidannao oian idi na'ii. (Genesis 19:24-28)

13 “Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Bethsaida. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-ka'o an mani Tyre na'iki Sidon† ii, sariapa mani na'ainao pidannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida, na'iki sariapa mani Ipariti'ian pazowau. Itukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oi'an ai. 14 Mazan, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, ukootowapa-kidan dono'o naa pidannao diina'iti'i. 15 Na'iki unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa. Mazan kii'an ukaboota-ka'o nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.”

16 Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Na'ia'oram pidannao mishida'o unao kuwaa, Imishidan kapam oġaru wuru'u. Aizii na'ia'oram pidannao mamishida-ka'o unao kuwaa, aonaa Imishidan mani oġaru wuru'u. Na'iki kanomanao mamishida-ka'o oġaru, aonaa Imishidan mani kapam wuru'u dyuuda'oraz oġaru.”

Jesus dyuudaniinao kaawan naa powaa ati

17 Aizii tawuru'u 72 pidannao Jesus dyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati, konaukii ikakuwaapan. Īkian Jesus ati, “Wanaobanaa, oia'o doronainao izo'ati waparadan. Sariapa mishi ikoditan pidannao di'iki, wadyuudan idi ikoditan pu'uu ida'an.”

18 Jesus kian ĩ'ati, “Ōtukapanii Satan waotan doko iki, na'apa toroanaru pizo-pizowankan kawan doko ii. 19 Uabata na'apam oġian unao ati aizii. Ōtaani'i naa oġma'ozakan unao ati, uka'iita-kinaa nii udakazatinan kowazaznao paawa an na'iki kankoorunnao paawa an kapam. Na'iki oġtaan idi uma'ozaka-kinaa nii, aona'o nii Satan ka'iitan pasha'apatan unao. Na'iki aona'o nii kanom sha'apatan unao kaziwa'o ida'an. 20 Mazan mana'a ukonaukii-kida'ana'a wuru'u oia'o doronainao izo'atinuz uparadan. Mishi'oraiman ukonaukii pa'an Tominkaru saadan idi'i naa u'uu pakaaritan ida'a aokazi ii.”

Jesus konaukii-kidan Tominkaru (Matthew 11:25-27; 13:16-17)

21 Uruu dono Kaimana'o Doronaa taan tuukii konaukii-karu Jesus nyukunuu iti. Uruu idi tuukii ukonaukian, na'iki ukian, “Ōdaru, Naobanaitinpa'o ipai aokazi ii, na'iki ipai imi'i baara an, oġkonaukii-kidan pugaru tuukii, usha'apanum kau'an puaida-kidan idi wuru'u pudizapauzonii kidaz aimakaan aitapainao pidannao ai, na'iki wunao aia'a tominpauzonao kidaz pidannao. Mazan aizii puaida-kidanuz maaitapa-kainao pidannao ati, aona'oraz itominpauzon. Mishi oġdaru, na'apa puaitan kawana'ati'o mishi wuru'u aimakaan sha'apanuz naa aizii.”

22 Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “ŌDarū taa'akani'i naa o'ati kaiman-daun aimakaan, utaa oġma'ozaka-kinaa nii, ma'ozaka kizi oġkazowautapan pidannao na'iki utaa oġaitapa-kinaa nii. Aonaa kanom aitapan oġaru, Tominkaru Danin, soo oġDarū bauda'apa aitapa oġaru kaimanaiman. Na'iki aonaa kanom aitapan oġDarū, soo oġaru uDani, oġaitapa pa'an uruu kaimanaiman. Na'iki wunaou'u oġzaamatiinaouz, ĩnao aitapa oġDarū kaimanaiman.”

23 Udauna'an Jesus tanawatinan patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki ukian soo ĩnao ati karikaonan, “Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun

† 10:13 Tyre na'iki Sidon: dono'i kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

idi ipai aimaakan kida sha'apan. ²⁴ Ōkowaadan nii unao ati, kotua'a naa iriba pidannao Tominkaru prophetinnao, na'iki kingnao, inao tuukia'o iaipan patukapan wuru'u unao tukapanii kidaz kai, mazan aonaa itukapanuzu, pamawakan idi'i naa. Na'iki tuukia'o kapam iabata'azon wuru'u unao abatanii kidaz kai aimaakan, mazan aonaa iabatanuz."

Kuwei Samaria san kamunanun daua'o

²⁵ Baukapaiman pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati, uaipan patiwaa-kidapanuz. Ukian u'ati, "Tiichaa, na'apa dii osha'apatinan, ozaamata-kinaa nii wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu dina'iti'i?"

²⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa dii mooko tawuru'u kotua'oraz Tominkaru kakinaori saadauzo-kariwaiz kian Moses ati? Na'apa'oram puaitapan wuru'u kakinaorii kianuz?"

²⁷ Aizii pidan kian Jesus ati, "Kakinaorii kian, pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz manawun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, na'iki ipai puma'ozakan ida'an. Na'iki pumarainapa puriiban, na'apa pumarainpan kawan punanaa."

²⁸ Jesus kian u'ati, "Sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz parada-karu. Ukau'an aizii pusha'apatina'a naa ipai ukawana'ati, na'iki pukakupa kizi karikaonan."

²⁹ Mazan wuru'u pidanaz tuukii uaipan patukapa-kaao kaimana'o pidan nii. Uruu idi upishaan Jesus. Ukian, "Kanom wuru'u oiriban omarainpan ni'oraz?"

³⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, "Bauda'apa kamoo Jew wa'atipaanan Jerusalem iki, umakon Jericho iti. Aizii umakopaanan pu'u, koidimikinao ikodan uruu, sariapa izaamatanuzu, na'ia'a naa inaraka'akan naa ukamichan. Uruu dauna'an izowiautapa'akan naaz tuukii, na'iki mawakanaka. Na'iki'o iwa'aka'akan naaz.

³¹ "Upu'u faadaa wa'atipaanan na'an dunapota. Aizii utukapankan naa pidan zowiautapa-kariwaiz, sariapa ukora'uka'akan u'ai dunapo daawa ii aka. ³² Kaina'iki koshan ba'oran Jew wa'atipaanan uruu dunapota, uruu Levite, kaudinauzoz Tominkaru Dapu ii. Aizii umaonapatan na'ati, uru'u naa utukapan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Uruu idi umakomakowan udazaba iti, uawunuutaa-kidanuz, udauna'an ukora'uka'akan naa u'ai dunapo daawa ii aka.

³³ "Kaina'iki mazan koshan ba'oran pidan wa'atin, uruu Samaria san† pa'an, uruu dunapota koshan uwa'atin. Aizii na'apa'a naa kapam utukapankan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Mazan tuukii pa'an utukapan pakamunan-kidan wuru'u pidanaz. ³⁴ Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, udauna'an uchikaan naa wine idi ipai wuru'u izai ba'izi-daun kidaz. Uipaiian dauna'an pachikaanuz, uru'u naa uzichian wuru'u ba'izi-daun kidaz kiwinii idi. Udauna'an uruu ubazobatan naa wuru'u ba'izi-daun kidaz. Uipaiian dauna'an pasaabaanuzu, uru'u naa uzaida-kidanuzu pakawaron chaakashi\$ baruu iti. Una'akan naaz atii ikaawan wiizai di'iti. Na'ia'a naa kaiman usaabaanuz, atii ukawinipinaata sookapa-kizai kabaun nazoo u'ati, na'iki ipai utorian uwanyukunuu nii.

³⁵ "Ba'oran kamoo Samaria san dobatan naa, uruu idi sariapa uso'otan dya'utam wizi'i kidainao papuraatan, na'iki utaan naazu sookapa-kizai kabaun taapiki ati. Ukian u'ati. 'Ōaiapa putaapan uruu kaiman, da'ana'o

† **10:33** Samaria san: Inao kaduz pidannao, aonaa Inadapaakan Jewnao tuma. § **10:34** chaakashi: English ida'an, donkey.

nii koshan òkiwanu'u, aizii na'apauda'um puraata pukabootan udau'ati, òkawadauntan nii ipai daunuuda'u pu'ati òkaawan an powaa ati,' ukian."

³⁶ Uruu idi Jesus kian naa koshan tiichaapauzo Moses kakinaori ati, "Na'ia'oram dii pidan tukapa-kida'o mishi pamarainpan wuru'u koidimikinao zowiautapaniaz pidan?"

³⁷ Ukian Jesus ati, "Wuru'u kamunan-kida'oraz uruu."

Uruu idi Jesus kian u'ati, "Ukau'an pusha'apatina'a naa pa'i kapam na'apa."

Jesus morowautapan Martha na'iki Mary dapu iti

³⁸ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon atii ìkaawan wiizai di'iti. Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba Martha kia'o o'uu. Tuukii okonaukii-kidan Jesus kaawan padapu ati. ³⁹ Na'iki kaina'a o'inaozo Mary kia'o o'uu. Aizii Mary, ona'ian naa osakanatapan Jesus dazaba ii oabatapan ukakuwaa. ⁴⁰ Mazan Martha tuukii pa'an odopiidan pasha'apata'azoonii sodi kida aimakaan dau'ati. Uruu idi owa'atin Jesus ida'ati, na'iki okian u'ati, "Naobanai, aonaa pukasha'ora-kidan putukapan wuru'u ò'inaozo wa'akanuz ògaru òba'oran, sha'apata'o nii ipai aimakaan wuru'u sha'apata'azoo-kariwai kidaz? Pudyuuda oroo, okaminka'uta kizi'i naa ògaru."

⁴¹ Sariapa Jesus kian o'ati, "Martha, kandii nii pudopiidan pusha'apata'azoonii kida dau'an? ⁴² Kaina'a soo bauda'apa aimakaan tuukia'o uaiapa-kaao. Aizii wuru'u Mary sha'apaapaniaz aimakaan, kaimana'o manawun wuru'u, aona'o nii na'apainim ukazata-kaao o'ai."

11

Jesus tominapa-kidan patominapa-kidaniinao toriinapa-karu dau'u (Matthew 6:9-13; 7:7-11)

¹ Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan. Aizii uipaian dauna'an patoriinpan, bauda'apa pidan utominapa-kidaniinao bii iki kian u'ati, "Wanaobanaa, putominapa-kida waunao toriinapa-karu dau'u, na'apa John tominapa-kidauzon kawan patominapa-kidaniinao."

² Jesus kian ì'ati, "Na'apainim utoriinpan an, kaikapa pa'i ukia'a. 'Wadaru, marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii manawun. Na'iki marii kizi punaobanai-tinan.

³ Marii kizi putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

⁴ Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apaapanii kidaz.

Na'apa wamarina'atan kawan

wuru'u oii kida'oraz pidannao sha'apaapan wa'ati.

Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kaao oia'o di'iti.' "

⁵ Udauna'an Jesus kian koshan patominapa-kidaniinao ati, "Dii mani bauda'apa unao makon tomun-zikon pupaonaru dapu iti, na'iki pukian u'ati. 'Tosh òpaonaruru. Òaipan zii idikinauda'u bread pu'ai. ⁶ Kaina'a òpaonaruru dobatapa'o kaawa'akan òdapu ii. Na'iki aonaa kanom òtaan nii u'ati.' ⁷ Aizii pupaonaru kian an mani pu'ati padapu nazo iki. 'Mana'a putowauda'uta'ana'a ògaru. Ipai'i naa paniinom dadaradina'akan. Na'iki ògaru na'iki òdainao wasookapan naa wuru'u. Aona'a naa turuu òkadishitan na'iki òtaan aimakaan pu'ati.' ⁸ Aizii na'apa dii mani pusha'apatinan? Òkowaadan nii unao ati. Aonaa pu'u pupaonaru kadishita'azon, utaa'anan bread pu'ati, mazan upu'a'o nii ukadishitan na'iki utaan ipai aimakaan puaipanii, usha'apanum kau'an aonaan idi pusookadan pupishautan wuru'u

paipaniaz aimakaan u'ai. ⁹ Ukau'an òkian u'ati, upishaa aimakaan dau'an, taa-karu nii u'atiz. Udorota aimakaan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz. Udaudauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ¹⁰ Pidan wuru'u pishaa'oraz aimakaan, taa-karu nii u'atiz. Na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimakaan, uikodan niiz. Na'iki kanom dau-daupa'o paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.

¹¹ “Unao daruinao, utaa mani udani ati kowazaz, upishaan an kopau u'ati?”

¹² Oo utaa mani u'ati kankoorun upishaan an kuruku dani u'ati? ¹³ Oia'o unao padamata, mazan upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimakaan udainao ati. Aitaniiman u'Daru aokazi ia'oraz, utaan nii Kaimana'o Doronaa, wunao ati'i pishainaoz uruu udau'an.”

*Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a
(Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)*

¹⁴ Ba'oran dono Jesus waatan oia'o doronai maparadanu'o pidan di'iki. Aizii oia'o doronai waata-kaao dauna'an, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao kasaba'ukinpainao na'ii di'itinpan aimakaan sha'apata-kaoo idi na'apa. ¹⁵ Mazan pabi'i kida ìkian, “Beelzebul,* oia'o doronainao naobanaa ida'ana'o karikaonan wuru'u ukodita-kidanuz oia'o doronainao. Utaan ida'ana'o pama'ozakan u'ati wuru'u ukaudinanuz,” ìkian.

¹⁶ Kaina'a ba'orainao tiwaa-kidapa'azoinao karikaonan Jesus. Uruu idi ìpishaan Jesus sha'apatan pa'ati umanawun kida'o aimakaan, uruu ida'an kizi utukapa-kidan mishi'o wuru'u ukaudinanuz Tominkaru ida'an.

¹⁷ Mazan Jesus aitapa na'apa'oram ìdi'itinpan. Uruu idi ukian ì'ati, “Aizii pidannao mashaapainao udaru'o wiizai di'ii, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan ìma'ozakadan pawiiizi? Aizii pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko ìma'ozakadinan? ¹⁸ Aizii Satan poitorunao wuru'u oia'o doronainaoz mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan Satan kaudin-kizi ma'ozakadinan? Aizii unao kian òdau'an, òkodita-kidan oia'o doronainao, Beelzebul taan ida'ana'o òma'ozaka-kinaa nii. ¹⁹ Kanom ida'ana'o mooko pa'an upidanannao, wuru'u da'anainaoz unao kodita-kidauzon oia'o doronainao? Beelzebul ida'ana'o sha'a? Aitapakariwai ìnao na'apa kapam ìkaudinanz ògaru kaudinan kawan. Ukau'an kaimanaiman ìtukapa-kidan na'apam unao pozawatan. Upozawatan wuru'u uparadanuz òdau'an kaikapa'a. ²⁰ Aonaa Beelzebul ma'ozakan ida'ana'o mani wuru'u òkaudinanz, òkaudinanz Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o, uruu taan ida'ana'o pama'ozakan ò'ati wuru'u òkodita-kidanuz oia'o doronainao pidannao di'iki. Ukau'an wuru'u òsha'apataniaz Tominkaru ma'ozakan ida'an tukapa-kida unao ati kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan unao bii'i.

²¹ “Aizii na'apainim pidan ma'ozaka'o, kazannaatapan an padapu pabairi tuma oo pamarian tuma, usha'apata-kaoo ai. Aona'o nii usha'apauz koidapakaoo udapu nazo ii. ²² Mazan aizii pidan, powa'a'o zii manawun uma'ozakan u'ai, kaawa'akan an u'ida'ati, ipai'o nii ukazata'akan u'ai, ubairi na'iki umarian na'iki ipai ba'oran aimakaan kida wuru'u uma'ozakatinapakinana kidaz. Udauna'an ma'ozaka'oraz manawun pidan buutan ni'i naa ba'orainao ati ipai wuru'u pakoidanuu kidaz, ba'oran pidan sha'apauziz.

²³ “Na'ia'oram pidan aona'o uaipan ògaru paminauda'u nii, u'oto'orazkaitapan ògaru wuru'u. Na'iki pidan wuru'u aona'oraz ukaminkautan òkasaba'uupan pidannao, uruu waataabi'ia'o pidannao ò'ai wuru'u uruuz.

* **11:15** Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaoo Beelzebub kii. Uruu Satan.

*Oia'o doronai padantan padapu ati
(Matthew 12:43-45)*

²⁴ “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, uodorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, uru'u naa ukian paaipan ati. ‘Ōkiwan nii powaa iti ōmashaapauzo-kizi iti.’ ²⁵ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda padapu nazoo kaiman usaabaa-kaō, aonaa ukaniriban. ²⁶ Udauna'an umakon, una'anān naa 7 ba'oran oia'o doronainao, powa'a'o zii manawun idikaudan kida u'ai. Uruu idi imorotan, na'iki na'ia'a naa imashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o ni'i naa manawun pidan dikauda'akan kiwiitapa'o ai.”

*Jesus kadakotinan
konaukii-karu dau'u*

²⁷ Aizii Jesus kadakotinan idi na'apa, sariapa zun kadakon u'ati iriba'o pidannao bii iki. Okian, “Konaukia'o manawun pudaro, wuru'u shakata-kida'oraz pugaru, na'iki biida-kida'oraz pugaru.”

²⁸ Mazan Jesus dako'atin oparadan kaikapa'a: “Wunao pa'an wuru'u konaukia'oraz, abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru Paradan.”

*Pidannao tukapa'azo'o aimakaan sha'apata-kaō
(Matthew 12:38-42)*

²⁹ Aizii pidannao kasaba'ukinan pu'a'a naa iriba Jesus ida'ati, uru'u naa ukian koshan i'ati, “Pidannao wuru'u mashaapainao kidaz kai, oia'o manawun idyaun. Atii iaiapa zii aimakaan tukapa-kida-kaō pa'ati kiwiin, pamishida-kinaa nii. Mazan aona'o nii bauda'apa aimakaan tukapa-kida-kaō i'ati. Soo wuru'u aimakaan, Jonah sha'apatauzoniaz kotua'a naa. ³⁰ Mishi kotua'a naa Tominkaru kainaatinan Prophet Jonah ida'an Nineveh sannao ati, ukowaada-kidan u'ida'an na'apam pasha'apata'azon idyaun. Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u Tominkaru kainaatinanuz Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an. Na'apa'o kapam wuru'u ukowaadapanuz kuwai kainao pidannao ati. ³¹ Aizii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, uruu dono Queen, Sheba sanaaba ba'azootin-kidan nii Tominkaru kanaapu ati wuru'u pidannao mashaapainaoz kai. Usha'apanum kau'an owa'atin pawii zi iki munapo, munapo, amazada tokon ikinapa, oabata'azon idi na'iki otominpa'azon idi kaiman kida'o aimakaan dau'u King Solomon di'iki. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Solomon ai. ³² Aizii diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa ipai pidannao. Uruu dono Nineveh sannao ba'azootin-kidan nii unao Tominkaru kanaapu ati. Usha'apanum kau'an kotua'a naa iabatan dono Jonah kuwaa, sariapa pa'an itanawatinan pa'oian ai. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai.

*Na'apam nii wananaa kanadapan
(Matthew 5:15; 6:22-23)*

³³ “Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi. Mishi'oraiman, lamp suu-kaō dauna'an, umuuda-kaō nii doko'o lamp wiizi ida'a. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii itupakan ukanadapan kabaun nazoo. ³⁴ Aizii wuru'u puawun kidaz, na'apa'o lamp kawan, ukanadapan punanaa ati. Aizii puawun kanadapan an kaiman, ipai'o nii punanaa mashaapan kanada'o-karu'u. Mazan aizii puawun ishaan ana'a naa, punanaa mashaapan nii maruta'o ka'azo'o. ³⁵ Ukau'an puaitapa kizi pa'i, panaadon aonaa kanada'o nii pu'ida'a, soo maruta'o karikaonan. ³⁶ Aizii punanaa kanadapan an ipai daunuuda'u, aonaa

masakauda'u maruta'o nii na'ii, kaimanaimana'o nii manawun ukanadapan punanaa ipai daunuuda'u. Na'apa'o nii ukanadapan lamp kawan, tawuru'u kaimana'oraz manawun ukanadapan pu'ida'ati."

Jesus kashadakowauan

Jewnao zowaunaanao

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan, Pharisee na'akan uruu padapu iti, uaroapanaka kizi patuma. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti. Na'ia'a naa isakanatan na'iki iaroopa'azon naa. ³⁸ Mazan tuukii Pharisee di'itinan Jesus dau'u. Usha'apanum kau'an aonaa Jesus chikaan paka'u paaroopan ua'ii, inao chikauzon kawan paka'u. ³⁹ Mazan sariapa Jesus kian Pharisee ati, "Aizii unao Phariseenao, kaiman uchikauzon ukoopon na'iki uparaapin barau. Mazan unyukunuu ka'azo ii, tuukii utaapan misha'oraru-karu, na'iki tuukii uaipan usha'apatan oii kida'o aimakaan. ⁴⁰ Mishi unao maaitapin-kainao manawun, uaitapa Tominkaru tomanii ipai wuru'u koopo na'iki paraapi barau kidaz. Kanom tomanii mooko uaitapan wuru'u unazoo kidaz kapam, aonaa Tominkaru mani? ⁴¹ Ukau'an utaa mishi'oraiman ukoopon wazoo na'iki uparaapin wazoo kida, mapuraatani-nao ati. Usha'apatan an aimakaan kida na'apa, mishi'o pa'an wuru'u uchikainanuz kaiman-daun oia'o ai.

⁴² "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Mishi minziwa ubuutan Tominkaru ati 1/10[†] wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida. Mazan upu'u zii umarina'atan usha'apatan kaimana'o, na'iki saktitapa'o aimakaan ba'oran pidannao ati. Na'iki aonaa kapam umarainpan Tominkaru. Ipai'o nii padamata usha'apatan kapam wuru'u kaikapa kida'oraz aimakanu'u. Mazan, aonaa okian mani u'ati kaiwuru'u, umarina'ata'a naa ubuutan 1/10.

⁴³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Usha'apanum kau'an synagogue ii, unadapa usakanatauzon umanawun kida'o tabai paawa'a, ba'orainao ai. Na'iki pidannao iribainapa kizi ii aka, tuukii uaipan utaapa-ka'o umanawun kida'o pidannao nii. ⁴⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an unyukunuu ikodanii tawuru'u baaranai aona'oraz ukainaaban. Uruu idi pidannao chi'ika'anpan baaranai paawa an, usha'apanum kau'an aonaa iaitapan ubaaranain."

⁴⁵ Uruu idi bouda'apa pidan, tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u bii iki'o kian Jesus ati, "Tiichaa, puparadan idi kaikapa'a, pudakooapan kapam waunao dikauda'o ida'an wuru'u, puparadanuz na'apa."

⁴⁶ Jesus kian u'ati, "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan kapam, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u! Usha'apanum kau'an, utoman kakinaorii dobata'a naa manawun, atii aona'a naa pidannao ka'iitanuz. Kaina'a unao padamata, mazan aonaa na'apainim zoobaba ukaminka'utan idyaun.

⁴⁷ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an kaiman kida utoman Tominkaru prophetinnao baaranaa kotua'a naa. Inao tawuru'u udokozu-daunnao zowiauzoniinao kidaz kotua'a naa. ⁴⁸ Utoman ida'an ibaaranaa, ukainaabainan na'apa unyukunuu kapam udokozu-daunnao kawan, tuukii unaubaapan wuru'u izowiiunuz Tominkaru prophetinnao kotua'a naa. ⁴⁹ Tominkaru, paaitapaaban ida'an manawun, uaitapa ipai daunuuda'u isha'apatan nii aimakaan kaikapa'a. Uruu idi'o tawuru'u ukianuz. Odyuudan nii i'idi'iti prophetnao, na'iki apostlenao. Pabi'i kida

[†] **11:42** ubuutan Tominkaru ati 1/10: Udakota-ka'o "tithe" English ida'an. Pubuutan bouda'apa pupaoriba aka 10 ni'o pupaoriba aka di'iki Tominkaru ati. Numbers 18:25-32; Deuteronomy 14:22-29.

zowii-karu nii na'iki pataka'uta-karu nii wuru'u õdyuudaniinao kidaz,' kii ukiauzon kotua'a naa. ⁵⁰ Ukau'an wuru'u kainaouz pidannao mashaapan, ñaou'o ni'i naa kabaiapan wunao zanna'a Tominkaru prophetinnaouz, zowii-kariwainao kidaz kotua'a naa, amazada sakadinan di'iki. ⁵¹ Abel zowiauzo-kao di'iki, atii Zechariah di'iti. Uruu Zechariah zowii-kariwaiz Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. Ipai ñao kida zanna'o nii wuru'u kainaouz pidannao baiapan. Mishi'o kaiwuru'u õkianuz.

⁵² “Kasha'ora'o nii manawun ubaiapan, unao tiichaapauzono Moses kakinaori dau'u. Usha'apanum kau'an unao taapanii padamata key, wuru'u aitapa-kinai di'iti'oraz. Unao na'apa aona'o nii kapam umorotan. Tuukii manawun uawautapan pidannao, wuru'u morota'azoinaouz padamata na'iti.”

⁵³⁻⁵⁴ Aizii Jesus koditan dauna'an Pharisee dapu iki, uru'u naa tiichaapauzono Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao, dakoopan uruu tuukii, na'iki tuukii kapam ikashadan wuru'u ukuwaa kidaz. Uruu idi ñipishaan naa Jesus pabi'inaaka kida'o aimaakan dau'an. Uruu'u ñipishautanuz uruu na'apa, ñkimudinan karikaonan ñabata'azon na'apam nii udako'atin ipai wuru'u paparadan kidaz. Ñaipan pazaamatan uruu na'iki pakaakapaan uruu, udako'atin an ñparadan pana'iti.

12

Pidannao kakinao-kao Phariseenao kaduz ai (Matthew 10:26-27)

¹ Aizii pidannao kaawan ñkasaba'uinan Jesus ida'ati iriba, iriba, atii ñkida'uaakapan. Pidannao kasaba'uinan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Uzaudin pa'i, aonaa kizi utamakapan wuru'u Phariseenao kaduz kidaz, kadimana'oraz uiribainan na'iki utubarudinan, na'apa yeast tuubaruda'akan kawan poroom-bi'i. Ñaipan karikaonan patukapaka-kao kaimanainao pidannao kawan, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u.”

² Mazan ipai dizapa-kariwai kidaz, ipai'o nii uaida-kida-kao. Na'iki ipai wuru'u taapa-kariwaiz mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kao. ³ Ukau'an na'apam pukiauzon maruta'o-karu'u, ipai'o nii uabata-kida-kao kanada'o-karu'u. Na'iki kanom mashauda'u'o pukowaadan kabaun nazo ii, diiwa'o nii ukowaada-kao pidannao baokopainapa-kizi ii.

Marii kizi kichana'iki-karu Tominkaru ai (Matthew 10:28-31)

⁴ “Aizii õkian unao ati õpaonarunao. Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a, zowia'oraz pidan. Ñzowian dauna'an pidan, uruu ukaduz ñsha'apatanii.

⁵ Mazan õkian u'ati, utarii pa'an Tominkaru ai, uruu mishi'o pa'an uma'ozakan. Uzowian dauna'an pidan, ukabootan niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Ukau'an õkian unao ati, uruu ai pa'an utarii. ⁶ Aonaa mooko baka'iauda'u parikowarunao selliauzo-kao dono, ñwinipinaa soo dya'utam puraata sodi kida karikaonan? Mazan upu'u zii aonaa bauda'apa Tominkaru manyukunuutan ñdyaun. ⁷ Na'iki atii uaitapa zii na'apauda'um uzowaida kida uzowau ida'a. Ukau'an mana'a utaria'ana'a. Aitaniiman unao, powa'a'o zii manawun umarainapa-kao, iriba'o parikowarunao ai.”

Pidan mabaa'azo'o ukakuwaapan Jesus dau'u (Matthew 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Na'ia'oram pidan kowaada'o ōpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o, kowaadan upidanaran uruu, ipai Tominkaru angelinnao abatapan pu'u. 9 Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pidannao kanaapu'u pamarina'atan ōgaru, na'apa'o nii kapam ōmarina'atan uruu Tominkaru angelinnao kanaapu'u.

10 “Na'ia'oram pidan dakoopa'o Daonaiora Aokazi Iki'o, upu'a'o nii mazan uDaru mainaabatan wuru'u dikauda kida'oraz uparadan udau'an. Mazan aizii pidan wuru'u dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aonaa na'apainim nii umainaabata-kao wuru'u uparadanuz.

11 “Aizii, uzaamata-kao dono, na'iki una'aka-kao dono synagogue iti kida, na'ii kizi upishaa-kao. Oo una'aka-kao dono naobanainao kanaapu iti. Aizii ipishaan dono'o naa unao na'ii, mana'a utaria'ana'a, oo udopiidina'ana'a udawatan dau'u na'apam nii udako'atin iparadan. 12 Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaminka'utan nii pugaru. Uruu ida'ana'o nii puaitapan na'apam nii pudako'atin pidannao paradan uruu dono.”

Pidan di'itinpa'o pakapuraatanun dau'u

13 Aizii pidannao bii iki, bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Tiichaa, pudyu-uda ō'inawuzu buutan kapam ōidiwau nii, wuru di'iki'i aimaakan kida wadaru wa'akaniaz pamawakan idi.”

14 Mazan Jesus kian pidan ati, “Kanom zaamatanii mooko ōgaru buta'o nii aimaakan patumaaka pugaru na'iki pu'inawuzu ati?” 15 Uruu idi powa'a zii koshan Jesus kian ipai pidannao ati, “Asaki'i, uzaudinapa pa'i. Aonaa kizi uaipaabi'ian na'iki una'azootapan pabi'inaaka sodi kida aimaakan. Usha'apanum kau'an kasha'apauzi-karu ida'an aonaa pidan ikodan konaukii-karu na'iki kaimana'o mashaapa-karu,” ukian i'ati.

16 Udauna'an Jesus kowaadan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz i'ati: “Kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a utaapanii udaru'o amazada, uzakapun wiizi kida. Uruu dono ipai upaoriba kida kaakan madowaaka kida pa'idiwaru. 17 Uruu idi udi'itinpan, na'iki ukian panyukunuu ii. ‘Na'apa dii pa'i ōsha'apatinan, aonaa na'iam nii ōkasaba'uan ōpaoriba aka kida.’ 18 Udauna'an ukian panyukunuu ii. ‘Ōaitapa na'apam nii ōsha'apatinan. Ōso'oobi'ian nii ipai wuru'u ōsha'apauz dapunaa kidaz, ōtoma kizi powa'a zii udaru kida'o manawun uwadaun nii. Uruu kaimana'o ni'i naa na'ii ōkasaba'uan ipai ōpaoriba aka, na'iki ipai ba'oran kaduz kida aimaakan. 19 Uruu dauna'an ōkian nii ōnyukunuu ii. Aizii kaina'a'a naa diri'i, diri'i wanyukunui, na'iki aimaakan kida kasaba'uu-kao. Turua'o nii ōmashaapan u'ida'an kotua'iki, iriba'o nii wunu ōdobatan u'ida'an. Aizii aona'o ni'i naa kanom dau'ati ōdopian. Ōna'an ni'i naa kabaun'u, soo ōaroapatinan naa, na'iki ōtuzapatinan naa na'iki ōkonaukiitanan ni'i naa karikaonan.’

20 “Mazan uruu dono Tominkaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru maaitapinka'o pidan. Aizii wuru wamarutan ida'a'a ōso'otan nii punizowan na'iki pumawakan nii. Aizii ipai pupaoriba aka na'iki ipai aimaakan wuru'u pukasaba'uunii kidaz, kanoma'o ni'i naa zaamataz?’”

21 Udauna'an Jesus kian naa koshan pidannao ati, “Na'apa kapam wuru'u pidannao, di'itinpainaouz soo pakapuraatanun dau'u. Kaina'a diri'i'i naa ikasaba'uan papuraatan na'iki pasha'apauz kida diina'iti'o tannaa ni'i. Mazan Tominkaru tukapan i'dyaun mapuraatan ziwunao nii, usha'apanum kau'an aonaa i'ha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.”

*Mana'a udopiidinauzo'o na'a, Tominkaru taan nii aimakaan u'ati
(Matthew 6:25-34)*

²² Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaa ukaziwadapa'ana'a uzowau udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuza ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an.

²³ Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai. ²⁴ Aushaa udi'itapa watonao. Aonaa İpaowinan, aonaa İkasaba'uan papaoriba aka, aonaa İdapu nii oo aonaa İtoman kabaun kida pakasaba'uu kizi nii papaoriba aka. Mazan Tominkaru taapanii, na'iki upaapanii pa'an ipai İdyaun. Aitaniiman unao, powa'a'o zii umanawunun kotu'uznao ai.

²⁵ "Turuu mani pidan ikodan pakakupa-kinaa nii kotua'iki zaa, padi'itinpan ida'an tuukii wuru dau'a'a aimakaan kidaz? ²⁶ Aizii pumaturuukan an puikodan masakauda'u pukakupa-kinaa nii, pudi'itinpan ida'an kaziwa. Kandii nii mooko pukaziwadapa'azon zii puzowau ba'oran aimakaan kida dau'ati?

²⁷ "Aushaa udi'itapa amazada ii aka'o soosoi, konaunam kida utukapaka'o. Padamata aonaa İkaudinan, aonaa İtoman pakamichan nii. Mazan Ökwoaadan nii unao ati, upu'u zii King Solomon, umanawun kida'o usha'apauz, umanawunu'o umashaapan. Mazan upu'u zii aonaa ukamichan konaunaman wuru kawanu'u konaunam kida'oraz soosoi.

²⁸ Tominkaru taapanii na'iki ukakamichantapanii konaunam pinidi kida baara ii aka'o. Aizi'o putukapa'akan baara ii aka'o pinidi, kaiman na'iki ziwu. Mazan waikana'an ipai'o nii ukawaoda-ka'o, tikazi sharawaa-ka'o nii u'idi. Aona'o nii mooko Tominkaru saabaan na'iki ukakamichantan unao powa'a zii? Mishi unao masakauda'u sodi'o karikaonan umishidan. ²⁹ Ukau'an aonaa ukaziwada'ana'a uzowau, udi'itinpan idi tuukii, uaitapa'azon idi kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza.

³⁰ Soo wunaou'u maaitapa-ka'oraz mishi'o Tominkaru, İnao pa'an kaziwadapauzonao pazowau na'apa. Udaru Tominkaru, ipai uaitapan wuru'u uaipanuz na'apa kida'o aimakaan. ³¹ Mishi'oraiman udi'itinapa tuukii Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki umashaapa kaiman uparadan kawana'ati. Uruu idi utaan nii u'ati wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan.

*Na'apam kasha'apauzi-karu
aokazi ii*

(Matthew 6:19-21)

³² "Ödainao, aonaa utaria'ana'a una'apauda'u sodin idi karikaonan. Konaukia'o nii pa'an udaru Tominkaru taan kaiman kida'o aimakaan unao ati, wuru'u zaamatainaouz uruu panaobanaa nii. ³³ Usellia'a naa usha'apauz kida, utaa kizi puraata pataka'utinainao ati. Ukapuraatan kizi na'iki ukasha'apauz kizi aokazi ii pa'an. Na'ii aona'o nii pa'an upaipauzon, na'iki aona'o pa'an koidimikinao koidapan wuru'u usha'apauz kidaz. Na'iki aona'o nii pa'an mazinao nikan wuru'u usha'apauziz. ³⁴ Aizii na'iam an pidan taapan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan panyukunuu wuru di'iti'i, utaapa-kiziz pasha'apauz.

Zaudina'o poitorui

³⁵ "Zaudinpa'a naa pa'i pumashaapa, pukaiwadapa'a naa pukamichan, na'iki tuudinpa'a naa putaapa puzadao. Na'iki maodapa'a naa putaapa pulampan. Panaanon masha'apakiika'o nii aimakaan sha'apa'akan. ³⁶ Na'apa puzaudapatin, poitoruinoo zaudapauzon kawan panaobanaa kaawan, mazidainao aroapa-kizi iki. Aizii İnaobanaa kaawan, udau-dauan paniinom,

kadiman ìda'ata'akan paniinom u'ati. ³⁷ Kaimana'o nii manawun wunao nyukunuu'u poitoruinaouz, ìnaobanaa ikodan idi ìdyaun pokodapa, na'iki zaudinapa. Òkowaadan nii unao ati na'apam nii ìnaobanaa sha'apatinan. Uso'otan dauna'an pachaakitan, udyuudan nii ìsakanatan. Udauna'an umaokodan ni'ì naa poitoruinao wanyukunuu nii miisa* baara'a. Na'iki udyuudan ni'ì naa ìroopan. ³⁸ Kaimana'o nii manawun poitoruinao nyukunuu, panaobanaa ikodan idi ìdyaun zaudinapa, na'iki pokodapa, ukaawan pu'u tomun-zikon oo tomun-zikon dauna'an.

³⁹ "Aizii pidan kadapu'o aitapan an mani na'apainim koidimiki morotina'azon padapu, aona'o nii uwa'akan padapu. Mazan ua'ian nii uzadapan oo uawunuutapan, na'iki aona'o nii ukashaapan koidimiki shaazoo papaniinomiz na'iki aona'o nii ukashaapan umorotan padapu nazo iti. ⁴⁰ Aizii unao, na'apa'a naa pa'i kapam umashaapa zaudinapa. Usha'apanum kau'an aona'o nii uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Ukaawan nii umazaudinapakan pu'u."

Poitoruinao daua'o
(Matthew 24:45-51)

⁴¹ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Wanaobanaa, kaiwuru'u pukakuwaatinanuz di'itinapa-kinai kuwai ida'an, soo waunao ati'o kaiwuru'u? Oo ipai'o baokopa waunao na'iki pidannao ati'o kapam?"

⁴² Jesus kian u'ati, "Na'ia'oram poitorui zowaunaa kaina'a mishi'o ukadinauzon kaiman, izo'atiaaba'o, na'iki aitapaaba'o kapam. Uruu'o nii naobanai zaamata kazowautapa'o nii ipai aimakaan, na'iki pidannao wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. Taapa'o nii kaiman ba'oran poitoruinao na'iki taa'o nii ìwanyukunuu nii kaiman na'iki patumaaka, wanyukunui maokodauzo-kaowawana'ati, na'apa panaobanaa aitan kawana'ati u'ati. ⁴³ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukadinan, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan.

⁴⁴ Òkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimakaan wuru'u pa'idiwau kidaz.

⁴⁵ "Mazan aizii wuru'u poitoruiz, zaamata-kariwaiz poitoruinao naobanaa nii, kian an panyukunuu ii, 'Ei, kotua'a naa ònaobanaa makon, atii di'ì aonaa zii ukaawan.' Uruu dauna'an upataka'utan naa na'iki uba'izitapan naa wuru'u ba'oran poitoruinaouz, daonaioranao na'iki zunnao. Aizii uruu, umashaapan uaroapatinan naa, utuzapatinan naa, na'iki upo'idipan naa karikaonan. ⁴⁶ Mazan bauda'apa kamoo unaobanaa kaawan nii. Ukaawa'akan nii masha'apakiaka, poitoruinao naobanaa mazaudinapakan pu'u, aona'o nii uaitapan panaobanaa kaawan. Uruu dono upataka'utan nii wuru'u poitoruinao naobanaaz tuukia'o ida'an manawun. Na'apa'o nii upataka'uta-kaowawana'ati naa pidannao dikintapainao kawan, aona'oraz ìmishida'azon.

⁴⁷ "Aizii poitorui, wuru'u aitapa'oraz padamata ipai kanom panaobanaa aiapanii, oo dyuudanii kida usha'apatan pa'ati. Mazan upu'u aonaa usha'apatinan sakita, padyuuda-kaowawana'ati. Uruu dikin ii uba'izii-kaowawana'ati. ⁴⁸ Mazan aizii poitorui, aona'o uaitapan kanom panaobanaa aiapanii sha'apata-kaowawana'ati, mazan upu'u kowas utiwaan pasha'apatan aimakaan, mazan usha'apatanuzu pana'iti karikaonan. Aizii usha'apatan idi aimakaan pana'iti, uba'izii-kaowawana'ati naa udikin ii masakauda'u. Aizii na'apam udiri'in aimakaan taa-kaowawana'ati naa pidan sha'apatan nii, na'apa'o nii kapam uaiapa-kaowawana'ati naa aimakaan, utaa-kaowawana'ati u'ati. Aizii pidan wuru'u

* 12:37 miisa: English ida'an, table.

taa-kariwaiz u'ati powa'a zii aimaakan usha'apatan nii, powa'a'o nii zii kapam uaiapa-ka'o usha'apatan aimaakan, utaa-ka'o kawana'ati u'ati."

*Jesus kaawan ubuutaaka-kida'anan pidannao
(Matthew 10:34-36)*

⁴⁹ Jesus kian, "Ōwa'atin da'ati'i, ōdyuuda-ka'o idi ōpu'ukada'anan tikazi imi'i baara an. Kadimana'ora'a naa padamata ōaipan ōmaoda-kidanuz. ⁵⁰ Na'iki kaina'a zii kapam kasha'ora'o baiaapa-kida'azoo-ka'o ō'ati. Na'iki ōapichauta-kida-ka'o nii ubaoko iti, pidan apichauta-kida-ka'o kawan wunu baoko iti uchikaawunuu-ka'o dono. Kasha'ora utaaipan ōnyukunuu, kadi-mana'ora'a naa padamata ōaipan usha'apata'aka-ka'o, uipai aka kizi'i naa. ⁵¹ Kanom uzauada-kidan ōsha'apata'anan wuru'u ōkaawanuz da'ati'i? Ōna'akan kaimana'o mashaapa-karu, pidannao mashaapa kizi kaiman baokopa wuru amazada baara ana'a? Ōkowaadan nii unao ati kanom dau'ati'o wuru'u ōwa'atinuz. Ōwa'atin da'ati'i imi'i baara ati, aonaa ōbaokopata'anan mani pidannao, mishi'oraiman ōbuutaaka-kida'anan pa'an pidannao pairibannao kida ai. ⁵² Uruu idi pidannao buutaakapan ni'i naa pairibannao kida ai. Panaadon kaina'a baka'iauda'u pidannao mashaapainao baokopa paudainao tuma bauda'apa'o kabaun ida'a. Panaadon idikinauda'u'o nii pidannao īnao bii iki zaamatan ōgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u dya'utamainaoz to'oran ni'i naa ī'ati. Panaadon dya'utama'o nii īzaamatan ōgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u idikinauda'uinaouz to'oran nii ī'ati. ⁵³ Na'iki daruinoo to'ora-kizaitapan nii paudainao daonaioranao, ōgaru dikin ii, panaadon īdainao kida'o nii to'ora-kizaitapa padarunao ōgaru dikin ii. Na'iki daroinao to'ora-kizaitapan nii paudainao zunnao ōgaru dikin ii. Panaadon īdainao zunnao'u'o nii to'ora-kizaitapa padaronao. Na'iki zunnao to'ora-kizaitapan nii padinizona ōgaru dikin ii, panaadon īdinizonaou'o nii to'ora-kizaitapa paimauzono, ōgaru dikin ii."

*Jesus kakinaowan pidannao, abatapainao ukuwaa
(Matthew 16:2-3)*

⁵⁴ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao abatapainao ati, "Aizii na'apainim utukapan isha'iz marutadinan wakadapu iki, sariapa ukian. 'Akaa wa'ati wunu.' Atii kaawa mishi wunu. ⁵⁵ Aizii na'apainim utukapan an awaru wa'atin udaba ikinapa. Uruu idi ukian nii, 'Akaa wiicha'o nii amazada aizii.' Atii wiicha mishi amazada na'apain. ⁵⁶ Unao taapinpainao kaimana'o kaikini'! Uaitapa ukowaadan aimaakan sha'apa'azon. Aizii utukapan ida'an isha'iz marutan uaitapa wunu wa'atin. Na'iki awaru ida'an, uaitapa amazada wiichan nii. Mazan kanom ni'o mooko aonaa uaitapan ukowaadan, kanom ni'o wuru'u ōsha'apaapanuz aimaakan kida kai, da'ana'a imi'i baara an?"

*Pidan saabaa-kidan
pakasharutaakapan
(Matthew 5:25-26)*

⁵⁷ Jesus kian koshan, "Kandii nii mooko aonaa uaitapan uaipan ati, na'apam aimaakan sha'apata-ka'o kaiman na'iki sakitapa? ⁵⁸ Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan punyukunuu utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii uawautan pugaru kootowapa-kidauzo pidan kanaapu iti. Udauna'an kootowapa-kidauzo pidan taan ni'i naa pugaru police ka'u

iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai iti. ⁵⁹ Ōkian pu'ati, puna'ian nii, atii pukawinipinaan ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii."

13

Pidannao zowii-kao

¹ Uruu dono pidannao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ikowaadan u'ati, na'apam Pilate zowii-kidauzon Galilee Baara ikinao pidannao Tominkaru Dapu ii, ikawaodapan pu'u pa'uza Tominkaru ati. ² Sariapa Jesus kian i'ati, "Kai-wuru'u ukakuwaapanuz ō'ati kaikapa'a, utiwaan ukowaadan ō'ati imawakan kaikapa'a, pa'oi'an idi'o manawun tuukii, ba'oran Galilee Baara sannao ai?" ³ Aonaa pa'oi'an idi'o mani tuukii ba'orainao ai, wuru'u imawakanuz kaikapa'a. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oi'an ai, umawakan nii kapam. ⁴ Aizii mani mooko taonawu'u, 18 pidannao mawakainauz, doko'a'o kabaun dikian idi idyaun Siloam ii, Jerusalem ia'oraz. I'oi'an idi'o manawun tuukii puaitapan ipai ba'oran Jerusalem sannao ai? ⁵ Ōgaru, ōkian aonaa pa'oi'an idi'o mani tuukii ba'orainao ai wuru'u kabaun zowianuz idyaun. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oi'an ai, umawakan nii kapam," Jesus kian i'ati.

Paoriba makaaka'azoo-ka'o daua'o

⁶ Jesus kowaadan di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: "Kaina'a pidan paowa'o dizoo-karu uuda pazakapun ii. Fig kia'o udakota-kao. Atii ba'oran dono zii kapaoriba'o makon na'iti, utukapa'anan naa papaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. Ba'oran dono umakon koshan. Atii na'apa umako'anpan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. ⁷ Uruu idi ukian papaoriba taapiki ati. 'Aizii idikinauda'u'u naa wunu ōawunuuta'anpan ōpaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa zii ōikodauzon u'aka. Ukau'an, aizii pubarota'a naa pa'i ukadunaa. Aonaa kanom ni'i naa utaapa-kao, madiwautapaka'a naa manawun uzaamatapan zakapu baara.' ⁸ Mazan paoriba taapiki kian. 'Marina'a zii shoman una'an bauda'apa'a naa wunu. Ōsaabaan niiz kaiman, na'iki ōkichadan nii uoroda an ōkaboota kizi nii tapi'iza diki, uziwu-kinaa nii, panaadon uruu dauna'an kaaka'o niiz. ⁹ Aizii ukaakan an ba'oran wunu kaimana'o nii una'an. Mazan aizii, umakaakakan an uruu turua'a naa pa'an ubarota'aka-kao,' ukian."

Jesus saabaanii zun daua'o

¹⁰ Bauda'apa kamoo Jesus kakuwaapatinan Jewnao ati, synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon dono. ¹¹ Uruu dono na'ia'o zun, oia'o doronai zaamatapanii. 18 wunu odawu'u koraudinpan, aonaa na'apam kowas osakitapadinan. ¹² Aizii Jesus tukapan oroo, sariapa ukian o'ati, "Ōdadakoo, aizii ōso'otan purinaa pu'ai." ¹³ Udauna'an upishata'akan naa oroo, sariapa kowas odawu'u sakitapadina'akan. Tuukii okonaukii-kidan Tominkaru.

¹⁴ Uruu idi tuukii kazowautapa'o synagogue to'oran, patukapan idi Jesus kakudan wuru'u zunaz Sookapa-karu Kamoon dono. Udauna'an wuru'u kazowautapa'o choochiapa-karu kian ipai pidannao ati, "Kaina'a 6 kamoo taa-kao, pidan kaudin-kinaa nii. Ukau'an uwa'ati uruu dono uaipan an ukakuda-kao urinaa ai. Mazan Sookapa-karu Kamoon dono aonaa turuu uwa'atin," ukian.

¹⁵ Sariapa Jesus dako'atin uparadan, na'iki ukian i'ati, "Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i! Aonaa mooko ubuzuutauzon na'iki uawautauzon ubooin, oo ukawaron wunu di'iti, ituza'azon an wunu Sookapa-karu Kamoon dono? ¹⁶ Aizii mani mooko aoro'o Abraham takaan-daunuzo,

Satan watudapaniaz 18 wunu? Aonaa mooko kapam turuu obuzuutakao Sookapa-karu Kamoon dono?" ¹⁷ Tuukii pidannao dakoopainao Jesus ba'azoinpan, paabatan idi uparadan na'apa. Aizii ba'orainao tuukii pa'an ikonaukii-kidan patukapan ipai wuru'u Jesus sha'apatanuz kaiman kida'o manawun aimakaan.

Jesus kowaadan dya'utam kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u
(Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32)

¹⁸ Jesus kian pidannao ati, "Kanom kawan dii Tominkaru naobanai-tinan, na'apa dii pa'i okowaadanuz?"

¹⁹ Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Aizii pidan paowan duusodi'o mustard uuda pazakapun ii. Udauna'an usoda'akan naa udaru na'apa zakapu ii aka'o paoribai kida doko'an kawan, atii kotu'uznao wa'atin itoma'anan naa pashimaka nii uwaoda kadu'an kida."

²⁰ Udauna'an ukian koshan i'ati, "Kanom kawan dii okinaabatan Tominkaru naobanai-tinan. Na'apa dii pa'i okowaadanuz?" ²¹ Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Na'apa zun tomauzon kawanu'o bread. Ozaamatan masakauda'u poroom basii zo'ati, udauna'an omuudan masakauda'u yeast upooda-kinaa nii, masakauda'u dauna'an upooda'akan naa udaru."

Mazowa'o paniinom dau'o
(Matthew 7:13-14, 21-23)

²² Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, utominapa-kidaan pidannao wuru'u udaru kida'o na'iki duusodi kida'o wiizainao kawana'ati. ²³ Bauda'apa pidan na'ii pishaan Jesus, "Naobanai, na'apauda'um sodi'o nii karikaonan pidannao kazannaatinan papataka'uta-kao ai pa'oiian dikin ii?" ukian.

Sariapa Jesus kian ipai abatapainao ati. ²⁴ "Ma'ozaka'a naa pa'i utiwain, umorota kizi wuru ida'ana'a mazowa'oraz paniinom. Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao tiwaan pamorotan na'an, mazan aona'o nii ituruan imorotan. ²⁵ Usha'apanum kau'an ukaawan nii na'iti, kadapu'o tarata'akan pu'a'a naa papaninomiz. Uruu idi una'ian ni'i naa ukadishitapan paniba ii, udau-daupan naa paniinom, na'iki ukian nii, 'Naobanai, puda'ata paniinom wa'ati.' Mazan naobanai kian nii u'ati. 'Aonaa oaitapan unao, aonaa oaitapan na'iki'oram uwa'atin.' ²⁶ Uruu idi unao kian nii u'ati. 'Waaroopauzonii na'iki watuzauzonii sha'atii putuma. Na'ii aka sha'atii pukakuwaa-patinauzon wawiizi ii aka.' ²⁷ Mazan ukian nii koshan unao ati. 'Okii sha'atii u'ati, aonaa oaitapan unao, aonaa oaitapan na'iki'oram uwa'atin. Ukau'an umako o'ai di'iki'i, ipai unao sha'apaapauzonao oia'o.' ²⁸ Tuukia'o nii udopian, uzaadan nii tuukii na'iki ukuzowan nii uudako, utukapan an Abraham, Isaac, Jacob, na'iki ipai kotua'o Tominkaru prophetinnao, mashaapan kaiman Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, uwa'aka-ka'o pu'a'a naa paniba ii. ²⁹ Uruu dono iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao wa'atin waoko iki, wakadapu iki, na'iki wadabaazi iki kanaapu kida. Na'iki isakanatan nii konaukia'o aroapa-karu ida'ati, wuru'u Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ia'oraz. ³⁰ Uruu dono, pidannao aona'o itaapa-ka'o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii itaapa-ka'o. Na'iki pidannao umanawunu'o itaapa-ka'o kai, diina'iti'i aona'o nii itaapa-ka'o umanawunu'o nii pa'an," Jesus kian i'ati.

Jesus kasha'ora-kidan
Jerusalem sannao
(Matthew 23:37-39)

³¹ Na'apain Jesus kakuwaapatinan dono, pabi'i kida Phariseenao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Pumako pa'i di'iki'i wawiizi iki. Pumako ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an naobanai Herod dakotan pazowii-kidan pugaru."

³² Mazan Jesus kian i'ati, "Umako Herod di'iti, taapina'oraz aitapa'o nii. Ukowaada u'ati okian, o'so'oopan nii oia'o doronainao pidannao di'iki, na'iki okakudan nii pidannao kida parinaa ai. Okaudinan nii aizii, waikana'an, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a, uruu oka'iita'akan naa okaudin-kizi. Kii pa'i ukowaada u'ati o'paradan. ³³ Upu'a'o nii mazan odobatapaanan aizii, waikana'an, na'iki ba'oran kamoo. Aonaa turuu Tominkaru prophetin zowii-ka'o na'iam karikaonan, mazan uzowii-ka'o nii soo Jerusalem ii."

³⁴ Aizii di'i kaikapa Jesus paradan wiizai Jerusalem ati'i. Ukian, "Jerusalem, Jerusalem, pugaru di'ikiinao pidannao zowii'apuzonii Tominkaru prophetinno. Na'iki inao zowiauzonii paboori idi pidannao dyuuda-kariwainaoz kakuwaapa'anan i'ati. Tuukia'o padamata o'apuzon odokobatan ipai baokopa pidannao, wuru'u mashaapainaoz pu'ida'a, na'apa kuruku kasaba'ukan kawan paudainao pakutuba waranu'u. Mazan aonaa ikashaapina'azon o'ati. ³⁵ Uruu idi Tominkaru muudan naa idyaun na'iki aona'o ni'i naa powa'a unyukunuupan wuru'u kabaun itoriinapa kiziz. Na'iki okowaadan nii aimaakan mishi'o, aona'o nii powa'a itukapan ogaru, atii diina'iti'i, ikian dono'o nii zii odau'an, 'Marii Tominkaru kaimanan, wuru ati'i Naobanaiz, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.' "

14

Jesus kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono

¹ Bauda'apa kamoo Jesus makon uaroopa'anan Pharisee dapu iti, uruu kawautapa'o pamin-Phariseenao. Aizii wuru'u uaroopa'ananuz Sookapa-karu Kamoon dono'o. Uruu idi na'ia'a naa pidannao di'itapan Jesus kaimanaiman, itukapa'azon usha'apatan aimaakan. ² Upu'a'a naa pidan poodapa'o utaba'u, na'iki uanoba wa'atin Jesus ida'ati. ³ Sariapa Jesus kian wunao ati'i, tiichaapauzon Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao ati. Ukian i'ati, "Na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati dyuudan sha'apatin-karu? Ukashaapa wakakudan karina'o pidan Sookapa-karu Kamoon dono, oo aonaa?" ⁴ Mazan aonaa bauda'apa pidan dako'atin Jesus paradan. Udauna'an upishata'akan naa wuru'u pidanz, sariapa ukakuda'akan. Udauna'an udyuudan naa umakon.

⁵ Uruu dauna'an ukian naa koshan pidannao ati, "Aizii mani di'i unao dani, oo utapi'izan waotan an munapo'o mowa'un shaawata, aonaa mani uso'otanzuz Sookapa-karu Kamoon dono?" ⁶ Mazan aonaa itaitapan na'apam padako'atin Jesus paradan.

Pidan morowautapa'o na'iki kadapu'o daua'o

⁷ Jesus tukapan pabi'i kida pidannao tuukii iaipan pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a. Uruu idi uparadan i'ati di'ititnapa-kinai kuwai ida'an, kaikapa'o wuru'u ukianuz i'ati: ⁸ "Na'apainim udapada-ka'o dono aroopa'o nii mazidainao di'iti, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a. Panaadon kaina'a kadapu'o dapadan umanawun kidainao pidannao powa'a'o zii u'ai. ⁹ Udauna'an kadapu'o, wuru'u dapada'oraz unao wa'atin nii u'ida'ati na'iki ukian nii u'ati, 'Marii pa'an arawu sakanatan da'a'a,' ukian nii. Uruu idi usakanatan ni'i naa na'iam karikaonan. Uruu ida'an uba'azootin-kida-ka'o. ¹⁰ Ukau'an na'apainim udapada-ka'o dono, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a, mishi'oraiman

usakanata pana'itinapu. Aizii kadapu'o wuru'u dapada'oraz unao, utukapan idi usakanatapan na'ii, ukian nii u'ati. 'Da'ati pa'an puwa'ati'i ōpaonarū, pusakanata kizi umanawunu'o tabai ida'a.' Uruu idi ipai'o nii pidannao tukapan putaapa-kaō umanawunu'o nii. ¹¹ Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bauda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bauda'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."

¹² Udauna'an Jesus kian aroapa-kida'o ati paugaru, "Na'apainim putoman an aroapa-karu, aonaa pudapada'ana'a pupaonarunao, na'iki pu'inawuzunao, oo puiribannao, na'iki kapuraatan kidainao pidannao wuru'u pudapu dazaba an kidainaoz. Usha'apanum kau'an īnao na'apa'o nii kapam ĩaroapa-kidan pugaru, uruu na'apa'o ida'a an ĩkawinipinaatan wuru'u paaroopauzonuz pu'ida'a. ¹³ Mazan na'apainim putoman an aroapa-karu, pudapada mapuraataniinao, u'achoonnao,* na'iki machi'ika-kainao, na'iki ushaawunnao. ¹⁴ Una'apan dono, konaukia'o nii pugaru. Usha'apanum kau'an aona'o nii kowas ĩka'itian pakawadauntan wuru'u paaroapa-kida-kaōaz. Mazan Tominkaru kawinipinaatan nii pa'an pugaru diina'iti'i, ukadishita-kidan dono mawakainao pidannao, wuru'u izo'atiinao kidaz uparadan."

*Jesus kakuwaapan tuubarū'o aroapa-karu dau'
(Matthew 22:1-10)*

¹⁵ Aizii bauda'apa pidan Jesus min-aroapatinan, uabatan idi wuru'u Jesus paradanuz kaikapa'a, sariapa ukian Jesus ati, "Konaukia'o nii zii manawun pidannao, ĩaroapa-kida-kaō dono Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."

¹⁶ Mazan Jesus kian u'ati, "Baukapaiman pidan toman udaru'o aroapa-karu, udapada iriba pidannao. ¹⁷ Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, uduyudan naa papoitoru dapadankan dapada-kariwainao pidannao, marii kizi'i naa ipai ĩwa'atin, ĩaroapanaka kizi'i naa. ¹⁸ Mazan ipai dapada-kariwainao pidannao, kaina'a ĩparadan kida.

"Kiwiini'o kian poitorui ati, 'Akarachii, aonaa ōturuudinan. Kaina'a pa'i ōtorian zakapu, ukau'an ōmak'o'ozon na'iti wuru'u ōawunuutanka'azoonuz. Ukau'an aona'o nii ōmakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

¹⁹ "Ba'oran kian u'ati, 'Akarachii, aonaa ōturuudinan. Kaina'a pa'i ōtorian 10 boinao, kaudinainao nii zakapu ii. Ukau'an ōmakon wuru'u ōtiwaa'anan naa ĩkaudinabaan. Ukau'an aona'o nii ōmakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

²⁰ "Ba'oran kian, 'Akarachii, aonaa ōturuudinan. Diiki'i zii pa'i ōmazida'akanu'u. Uruu idi aonaa ōturuudinan ōmakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

²¹ "Udauna'an poitorui kiwa'akan naa, na'iki ukowaada ipai panaobanaa ati wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi tuukii unaobanaa ō'oran. Udauna'an ukian papoitoru ati. 'Kadiman, aizii ōaiapa pumakon ipai kazoo kida'o dunapo kawana'ati na'iki mazoo kida'o dunapo kawana'ati wuru'u donoi an kida'oraz. Punanaka kizi da'ati wuru'u mapuraataniinao kida pidannao, machi'ika-kainao, ushaawunnao, na'iki tokooza'uupainao kida.'

²² "Uruu idi poitorui makon padyuuda-kaō kawana'ati. Udauna'an ukaawan naa, na'iki ukian panaobanaa ati. 'Kaina'a'a naa ōkaawa-kidan pidannao puparadan kawana'ati, mazan kaina'a zii tabai mawazoo kida'o.'

* **14:13** u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

²³ “Uruu idi naobanai kian papoitoru ati. ‘Aizii pumako na’iki pukora’uu donoi tokon ii aka, na’iki donoi dawun ii aka puna’aka kizi pidannao da’ati’i wuru’u mashaapainao kidaz na’ii’aka. Marii ikawazootan òdapu paida.’

²⁴ “Pidannao kaawan dauna’an, naobanai kian. ‘Aizii òkian nii unao ati, aona’o nii bauda’apa pidan, wuru’u dapada-kariwainao padamata mawa’ati’izoo-kainao, tiwaan òwanyukunuu idionaa, aonaa masakauda’u,’ ukian i’ati.”

*Di’itinapa-karu kiwiin kaudin-karu ua’ii Jesus ati
(Matthew 5:13; 10:37-38; Mark 9:50)*

²⁵ Bauda’apa kamoo, iriba pidannao makon kasaba’u-kasaba’uan Jesus dawu’ati. Pamakopa-kizi an, Jesus mashaadinaan, na’iki ukian i’ati. ²⁶ “Na’ia’oram pidan tominpa’o na’iki aipina’o òpoitoru nii, mazan tuukia’o manawun umarainpan pairibannao, padaro, paudaiaro, paudainao, pa’inawuzunao na’iki padadakoonao pamarainpan ai ògaru, na’iki tuukia’o umarainpan pamashaapan kaiman oo tuukia’o ukarodinpan, aonaa turuu uda’anan ògaru, na’iki ukaudinan òtuma. ²⁷ Na’ia’oram pidan aona’o una’aka’azon pacrossannaa,† aonaa turuu uda’anan na’iki ukaudinan òtuma. Aizii na’ia’oram pidan aona’o uaipan pazowii-kaò ògaru dikin ii, aonaa turuu uda’anan ògaru, na’iki ukaudinan òtuma.

²⁸ “Na’ia’oram bauda’apa pidan unao bii’i kaida’a’a, toma’o udaru’o kabaun, pamadi’itapanan pu’u na’apauda’um nii puraata pakaiwaan patoma-kinaa nii na’iki paipai-kinaa nii wuru’u padapuz? ²⁹ Mazan pamadi’itapanan pu’u, upu’u zii utoman kabaun wiizi nii, na’iki usakita’akan naa kabaun toronnaa kida nii. Mazan aona’a naa uka’iitan paipai-ian wuru’u kabaun patoma’azooniaz. Aizii ipai pidannao dobaapainao kida na’an, pakawan zii itukan utoron kida sakitnpan. Uruu idi ibanikiitan niizu, na’iki ishaazootinan nii wuru dau’a’a pidan toma’azo’oraz padamata kabaun. ³⁰ Na’iki ikian nii udau’an. ‘Akaa, kotua’a naa arawu sakitan padapu toronna’a, atii di’i aonaa zii usha’apatauanuz, aonaa na’apainim nii uipai-ianuz’ ikian nii udau’an.

³¹ “Aizii mani, king dakotan an pamizaataakapan, na’iki kaina’a 10,000 usoldyaannao. Umizaataakapa’azon ba’oran king tuma. Aizii wuru’u ba’oran king ida’a 20,000 soldyaannao, powa’a’o zii manawun iiriban usoldyaannao ai. Aona’o nii mani mooko usakanatan na’iki udi’itnpan kiwiin pamizaataakapan ua’ii, utukapa kizi paturun na’iki paka’iitan pamizaataakapan ba’oran king tuma, dobata’o zii usoldyaannao pa’ai? ³² Aizii uaitapan an pamaturuukan utuma, sariaapa’o nii uduyuda-kidan paparadan ba’oran king di’iti umunapon pu’u zii, ukowaada-kidan u’ati aona’a naa umizaataakapa’azon, mazan ikaimanaaka kizi’i naa powaa iti.”

³³ Udauna’an Jesus kian koshan i’ati, “Na’apa kapam pidan kaudina’azon an ò’ati. Marii udi’itnpan kiwiin. Aizii uwa’aka’azon an mishi wuru’u pamarainapanii kidaz, pairibannao na’iki ipai aimaakan kida. Na’apa’o pidan turuu pa’an ukaudinan ò’ati.

³⁴ “Kaimana’o wuru’u duwuz, mazan duwu manaun ana’a naa, aonaa na’apam ukuzubaa-kaò powaa iti. ³⁵ Uruu idi aonaa powa’a ukaimanan, atii paoribai di’iti, aonaa ukaimanan. Uruu idi ukaboota’aka-kaò ni’i naa. Pukakinaon an puabata’a naa kakinaorii!”

† **14:27** una’aka’azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha’ora’o oo uzowii-kaò nii pada’anpan dikin ii Jesus.

15

Waziwadina'o kaznizo daua'o
(*Matthew 18:12-14*)

¹ Bauda'apa kamoo, iriba pidannao zaamaapauzonao tax puraatanaa na'iki ba'oran oiainao pidannao kaawan iabata'anan Jesus kuwaa. ² Uruu idi Phariseenao, na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, inao kadakoinpan pa'atiaaka kida Jesus dau'u. Kaikapa'o wuru'u ikianuz: "Arawu naubaa zii pidannao kaawan pa'ida'ati'i, wuru'u aitapakariwainao kidaz isha'apaapan dikauda kida'o aimakaan, atii uaroopa zii ituma," ikian.

³ Sariapa Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai ida'an i'ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz. ⁴ "Dii mani unao aroapatin-kidan an 100 u'uza kaznizonao baara ii aka, aizii mani bauda'apa kaznizo waziwadinan pairibannao ai. Na'apa dii mani pusha'apatinan? Aonaa mani puwa'aka'akan na'ii ipai daunuuda'u wuru'u iribainaoz kaznizonao, pudawata'anan idi wuru'u bauda'apa'oraz kaznizo waziwadinan? Mishi pudawatinan nii udau'u di'ii'aka'a atii puikodanuzu. ⁵ Aizii puikodan idi wuru'u waziwadina'oraz kaznizo, tuukii pukonaukii-kidanuz na'iki sariapa pudokobatanuz. ⁶ Udauna'an pudokobatan naaz atii pudapu iti. Aizii pukaawan sariapa pudapada-kidan pupaonarunao, na'iki pudapu dazaba an kidainao pidannao, na'iki pukian i'ati. "Tuukii manawun okonaukian aizii, usha'apanum kau'an okodan idi o'uza waziwadina'o pairibannao ai. Ukau'an daiapan aizii wakonaukian baokopa."

⁷ "Aizii okowaada'azon aimakaan unao ati. Tuukia'o nii manawun konaukii-karu aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai. Wu-nao konaukii-kida-ka'o aia'a, iribainaoz pidannao, aona'oraz naa i'tiiman kanom ai patanawatinan powa'a."

Zuna waziwada'o papuraatan

⁸ Jesus kian koshan, "Aizii mani zun tiwa'o padiri'idan papuraatan sodi kida. Kaina'a'a naa okasaba'ukan 10 wizi'i kida'o puraata.* Bauda'apa kamoo odobaa-kidan na'iki owaziwadinan bauda'apa papuraatan. Na'apam nii puaitapan osha'apatinan? Sariapa'o nii osuuan palampan odorotan wuru'u puraataz, udauna'an oparauan nii ipai padapu nazoo, odorotan papuraatan kaimanaiman ipai kabaun nazo an, atii oikodanuzu. ⁹ Aizii oikodan dauna'anazu, sariapa odapadan baokopa papaonarunao, na'iki pidannao wuru'u padapu dazaba an kida'oraz imashaapan. Uruu idi okian i'ati. "Tuukii manawun okonaukian aizii, oikodan idi owaziwada nii opuraatan. Oaiapa baokopa ukonaukian otuma aizii.'" ¹⁰ Udauna'an Jesus kian i'ati, "Aizii okowaadan nii u'ati aimakaan. Na'apa'o nii kapam Tominkaru angelin-nao konaukian tuukii aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai."

Pidan konaukii-kidan paudani kaawan powaa ati

¹¹ Udauna'an powa'a zii koshan Jesus kian i'ati, "Kaina'a pidan dya'utama'o udainao daonioranao. ¹² Aizii dawu'ichan kian padaru ati. "Paapaa, kai'i naa daiapan putaan o'ati aimakaan kida, na'iki pusha'apauz kida, wuru'u ozaamatan ni'oraz kida pumawakan dauna'an." Uruu idi idaru buutan naa ikawana'ati ipai wuru'u pazaamatanii kidaz amazada, na'iki uzainao, na'iki ipai ba'oran aimakaan kida, ubuutan naaz ikawana'ati. ¹³ Aonaa zii na'apauda'um kamoo dobatan, uru'u naa udani wuru'u

* 15:8 10 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

udawu'ichanuz sellia'akan naa ipai amazada, na'iki ba'oran aimakaan kida, wuru'u buuta-kariwaiz pa'ati. Uruu dauna'an, umakon naa munapo, munapo ba'oran wiizai iti. Una'aka ipai daunuuda'u papuraatan wuru'u taa-kariwai kidaz usha'apauz winipinaa nii. Na'ii aka'a naa umashaapan, ukaiwaan naa na'iki ukabootan naa papuraatan madoronaa-daun. ¹⁴ Aizii uipaiian dauna'an kaiman-daun papuraatan, uru'u naa zamazi kaawan tuukii, uruu wiizai di'ii'aka. Aizii uruu udopian naa, aona'a naa ukodan pawanyukunuu nii. ¹⁵ Uruu idi umakon pidan na'ii san di'iti, na'iki upishaan naa pakaudin-kizi nii u'ati. Uruu idi pidan zaamatan naa uruu taapa'o nii pa'uza kooshinao. ¹⁶ Na'ia'a naa ukaudin, na'iki una'azootapan naa kooshinao wanyukunuu idionaa kida. Kia'azoo uaipan panikan abaapa wuru'u kooshinao wanyukunuu idionaa kidaz. Mazan aonaa kanom taan wanyukunuu nii.

¹⁷ "Bauda'apa kamoo udi'itinpan, uruu idi ukian paaipan ati, 'Na'apauda'um kaina'a o'daru poitorunao? Inao karikaonan pa'an iwanyukunuu taa-ka'o, na'iki iaroopan nii abaapa, atii kaina'a'o nii zii iwanyukunuu wa'akun kida. Aizii kaina'a o'garu da'ana'a opataka'utinan atii na'apa'o nii omawakan ozamazin idi. ¹⁸ Okiwani ni'i naa mooko powaa iti o'daru di'iti, na'iki okian nii u'ati, "Paapaa, o'sha'apata zii mishi oia'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. ¹⁹ Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan o'garu pudani nii, mazan aizii putaapa'a naa o'garu, na'apa putaapauzon kawan pupoitorunao." Okian nii o'daru ati,' ukian. ²⁰ Uruu idi ukadishitan, mazan umako'okan naa. Na'iki'i naa umakon atii umaonapatan. Munapo zii udaru tukapan uwa'atin dunapota. Tuukii ukamunan-kidanuzi. Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, kadimana'o ida'an. Ukaawan paudani di'iti, sariapa udokobatanuzi na'iki ukissitanuzi pakaozoo ati. ²¹ Aizii udani kian u'ati. 'Paapaa, o'sha'apata zii mishi oia'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan o'garu pudani nii.' ²² Mazan sariapa udaru dapadan papoitorunao na'iki ukian i'ati. 'Kadiman, una'aka umanawunu'o kamicha ukaiwadan nii, na'iki una'aka ka'usabai u'ati, na'iki una'aka kapam dazkidii ukaiwadan nii. ²³ Udauna'an umako pa'i uzowiinaka kizi kakiwini'o tapi'iza, waaroapa kizi aizii, na'iki wakonaukii kizi baokopa. ²⁴ Usha'apanum kau'an, di'oraz odani mainaabatina'ora'a naa, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o wa'ai, mazan masha'apakiaka ukaawan na'iki ukodin waunao powaa ati.' Aizii poitoruinao sha'apatan dauna'an ipai aimakaan, uru'u naa iaroopan.

²⁵ "Aizii ba'oran udani, wuru'u tunarunaouz, mako'o zakapu iti uruu na'apain. Udauna'an upadantan naa, aizii umaonapatan pu'a'a naa padapu ati, uabata shamoro aran, na'iki pidannao konaupan. ²⁶ Uruu idi upadatan bauda'apa poitorui na'iki upishaan uruu. 'Kanom kaiwuru'u kainao sha'apaapaniaz'u?' ukian u'ati. ²⁷ Poitorui kian u'ati. 'Kaina'a pu'inawuzu kaawan powaa ati. Uruu idi pudaru zowii-kidan tapi'iza ukakiwinidapaniaz aroapa-kinai nii. Usha'apanum kau'an ukonaukii-kidan idi ukaawan kaiman powaa ati, aonaa kanom sha'apan u'ati.' ²⁸ Mazan tuukii uto'oran, uruu idi aonaa umorotan kabaun nazo iti. Sariapa udaru makon u'idi'iti, na'iki tuukii uaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti. ²⁹ Mazan sariapa udani dako'atiautapa'akan uparadan. Ukian padaru ati. 'Kotua'iki'i naa okaudinan pu'ati, na'apa poitorui kawan, na'iki aonaa na'apainim zii odikintapauzon puparadan, oo omasha'apatakan pudyudanii o'sha'apatan. Mazan upu'u zii aonaa zoobaba puzowiauzon boogit' o'ati, okonaunamadin-

† 15:29 boogi: English ida'an, goat.

kinaa nii òpaonarunao tuma. ³⁰ Mazan aizii dii pudani kaawan, mainaabata'o kaiman-daun aimaakan wuru'u putaanii kidaz u'ati. Ukabootan puraata soo madoronaa-ziiwanao zunnao† dau'ati. Mazan aizii di'i ukaawan idi, pozowii-kidan kakiwini'o tapi'iza.'

³¹ “ Òdani, ’ udaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru karikaonan puna'an òtuma, ukau'an ipai daunuuda'u wuru'u aimaakan òtaapanii kidaz, pu'idiwau pa'idiwau wuru'u. ³² Mazan aonaa turuu wamakonaukii-kidikan wuru'u pu'inawuzu kaawanuz. Usha'apanum kau'an mainaabatina'o uruu, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o, mazan masha'apakiaka ukaawan powaa ati wa'ida'ati.’ ”

16

Poitorui aitapa'o pasha'apatinan diina'iti'o tannaa nii

¹ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kaina'a bauda'apa pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a upoituru awunuutapa'o ipai utaapanii kida aimaakan, na'iki uruu ati'o nii aimaakan kida kawinipinaata-ka'o. Bauda'apa kamoo, naobanai abatan papoituru kaiwaapan, puraata mainaaba-daun. ² Uruu idi udapada-kidanuzu na'iki ukian u'ati. ‘Mishii, na'apa'oram kuwai kaiwuru'u òabataniaz pudau'an. Na'apa dii pusha'apaapan òpuraatan? Aizii òaiapa òtukapan kaiman-daun pusaadanii kida aimaakan pukaaritan ida'a. Na'iki ipai òaipan pusaadan na'apauda'um kaina'a aimaakan kida, na'iki òpuraatan. Òaiapa òtukapan ipai aimaakan patumaaka. Usha'apanum kau'an uruu dauna'an, aonaa powa'a òaipan pukaudinan ò'ati oo aona'o ni'i naa powa'a pukazowautapan aimaakan wuru'u òtaapanii kidaz.’

³ “Uruu idi poitorui di'itinpan, na'iki ukian paaipan ati. ‘Akarachii, aizii ònaobanaa muuda-kida'azon ògaru òkaudin-kizi ai. Na'apa dii pa'i òsha'apatinan? Asaki'i. Aonaa pa'i òturuan òkaudin dadara'o kaudin-kizai dau'u, aonaa òka'iitan òkichadan imi'i. Na'iki ògaru naobanai-tinpauzo, aonaa òka'iitan òpishautan aimaakan pidannao ai, kakiba'azonna'o ni'i naa òna'apainpan an.’ ⁴ Uruu idi udi'itinpan tuukii. Udauna'an ukian, ‘Aizii òaitapa na'apam nii òsha'apatinan. Òkapaonarutinan nii kai, aizii pa'i ònaobanaa kabootan dono'o naa ògaru òkaudin-kizi ai, kaina'a'o nii òpaonarunao, kamunanu'o nii ò'ati, na'iki morota-kida'o nii ògaru padapu iti,’ ukian.

⁵ “Udauna'an udapadan naa bauda'apa kida pidannao wuru'u mawinipinaatapainao kidaz unaobanaa, na'iki upishaan naa Ìdyaun. Kiwiini'o pidan ati ukian. ‘Na'apauda'um dii pumawinipinaatapan ònaobanaa?’ ⁶ ‘100 moto kiwini òmawinipinaatapan u'ai,’ ukian u'ati. Uruu idi uso'otan uadowanchin kaaritannaa. Na'iki ukian u'ati. ‘Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz. Mazan aizii òpowaadani nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 50 karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a, naobanai tukapan nii.’

⁷ “Udauna'an upishaan naa ba'oran. ‘Pugaru mani, na'apauda'um pumawinipinaatapan ònaobanaa?’ Ukian, ‘Ògaru, 100 saako poroom, òmawinipinaatapan u'ai.’ Uruu idi uso'otan koshan uadowanchin kaaritannaa na'iki ukian. ‘Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz, mazan aizii òpowaadani nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 80 saako karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a kaarita ida'a, naobanai tukapan nii.’

† 15:30 madoronaa-ziiwanao zunnao: Inao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

8 “Uruu idi naobanai kian dikauda'o papoitoru dau'an. 'Uaitapa mishi na'apam padi'tinpan na'iki uaitapa na'apam pakaiwainan diina'iti'o tanna' nii.'” Jesus kian koshan, “Pidannao di'tinpanuzonao soo pakapuraatanun dau'u, Iaitapa pa'an na'apam pakaiwainan, Iaitapa na'apam pasha'apatan aimaakan pairibannao ati pakaimandin-kinaa nii. Iaitapa pa'an na'apam pasha'apatan aimaakan, wunao aia'a pidannao mashaapainouz Tominkaru ati.”

9 Powa'a zii koshan Jesus kian i'ati, “Marii kizi'i naa unao aitapan aizii na'apam ukaiwaan wuru'u uikodanii kidaz aimaakan. Uaitapa kizi na'apam ukaimandinan, na'iki ukapaonarutin utaapanii kida aimaakan ida'an. Na'iki diina'iti'i aonaan dono'o naa aimaakan kida na'iki puraata kaiwaa-ka'o, mazan kainaa'a'o nii pa'an kamunanu'o nii pu'ati na'iki morotakida'o nii pugaru karikaonanuo'o mashaapa-kizai iti.

10 “Na'ia'oram pidan kaimana'o utaapan masakauda'u'o aimaakan taapa-kida-ka'o pa'ati, na'apa'o nii kapam kaimana'o nii utaapan diri'i'o aimaakan taapa-kida-ka'o an pa'ati. Mazan aizii pidan aona'oraz utaapan kaiman aimaakan wuru'u masakauda'u'oraz taapa-kida-ka'o pa'ati, na'apa'o nii kapam aona'o nii utaapan kaiman udaru'o aimaakan, wuru'u taapa-kida-ka'o an pa'ati. 11 Aizii unao, umaaitapakan an ukaiwaan oo utaapan kaiman sha'apauzii kai, ukau'an aona'o nii uturuan utaapan wuru'u kaimana'o, oo umanawun kida'o aimaakan taapa-kida-kariwai ni'oraz u'ati, diina'iti'i aokazi ii. 12 Aizii umataapakan idi kaiman ba'oran pidan sha'apauz kai, aonaa turuu kaimana'o oo umanawunu'o aimaakan taa-ka'o u'ati diina'iti'i, wuru'u u'idiwau ni'oraz padamata aokazi ii.

13 “Aonaa turuu poitorui kaudinana dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa, na'iki umarainpan nii ba'oran. Kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an na'apa kapam kai, aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.”

Ba'oran kida Jesus kakinaori

(Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

14 Aizii Phariseenao abatan idi wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz kaikapa'a, tuukii Ibanikiitan wuru'u ukuwaa kidaz. Usha'apanum kau'an, Inao tuukii Imarainpan kapuraatan-karu. 15 Uruu idi Jesus kian i'ati, “Unao manawun, kaimanainao pidannao kawanu'o uaipan utukapa-ka'o. Mazan Tominkaru aitapanii kaiman-daun unyukunuu. Aizii ipai aimaakan kida wuru'u umanawunu'oraz pidannao tukapan kai, mazan Tominkaru tukapan uruu kida aimaakan, madiwautapa-ka'o karikaonan.

16 “Aizii kakinaorii, wuru'u Moses saaduzonii kidaz kotua'a naa, na'iki wuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saaduzonii kidaz, kaimana'o mashaapa-karu daua'o Tominkaru tuma. Uruu kida kuwai ma'ozaka ukowaadapauzo-ka'o, atii John Chikaawunuupauzo kaudinana di'iti. Uruu dauna'an Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'o kowaadapaka'o'a naa ipai pidannao ati. Uruu idi tuukii padamata pidannao tiwaan pamorotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. 17 Masha'apanna'o nii pa'an aokazi na'iki imi'i baara mainaabatanan, mazan wuru'u kakinaorii paradannaa sodi kidaz, aona'o nii bauda'apa umainaabata-ka'o.

18 “Na'ia'oram pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an umazidan ba'oran zun tuma, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan idi. Na'iki na'ia'oram daonaiora zaamatan paudaiaro nii wuru'u muuda-kariwaiz zun, utoman kapam oia'o paba'orantapan ida'an.”

Pidan kapuraatanu'o na'iki Lazarus daua'o

¹⁹ Udauna'an Jesus kian naa koshan, “Baukapaiman kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki umanawunu'o umashaapan. Ukamichan umanawun kida na'iki kawinipinaa kida'o pa'idiwaru. Na'iki uwanyukunuu nii toma-kaomanawun kida'o kapam.

²⁰ “Aizii udapu korarannaa paniinomizinaa ii, kaina'a pataka'utina'o pidan sakanatapauzo na'ii. Aizii wuru'u pidanz ipai'o umada kabishon, Lazarus kia'o u'uu. Ipai kamoo da'i una'akauzo-kaoman'ati.

²¹ Una'azootina'anan kowas kapuraatanu'o wanyukunuu unuba kida dau'an. Atii una'ian nii usakanatapan, arimarakanao pizoodapan naa ubisho kida umada ida'an.

²² “Bauda'apa kamoo Lazarus mawakan naa kowas. Mazan sariapa angelnao na'akan uruu aokazi iti. Uruu idi na'ia'a naa kaiman usakanatapan Abraham dazaba'a. Kadiman aka uruu dauna'an, kapuraatanu'o pidan mawakan naa kapam, na'iki udida-kaoman. ²³ Uruu idi sariapa pa'an una'akakao oiainao pidannao mashaapa-kizi iti. Na'ia'a naa kapuraatanu'o pidan baiatan tuukii kaziwa'o.

“Aizii uwunuupan aokazi iti. Sariapa utukapan Abraham munapo, na'iki utukapa Lazarus sakanatapan udazaba'a. ²⁴ Uruu idi ukadakon. ‘Odaru Abraham, pukamunan-kida o'garu, pudyuuda Lazarus damotan paka'u shuwu wunu di'iti, na'iki marii uwa'atin o'ida'ati, uwadidii kizi o'ninoba. Usha'apanum kau'an tuukii manawun o'baiatan wiicha'o, o'mashaapan idi tikazi wu'u.’

²⁵ “Mazan Abraham kian u'ati. ‘O'dani, pukakupan dono puaitapa na'apam pumashaapan kaiman konaukii, na'iki ipai aimaakan pu'ida'a. Mazan Lazarus uruu dono upataka'utinan, aonaa kanom nii u'ida'a. Mazan aizii kaimana'a naa na'iki konaukii pa'an umashaapan da'a'a, pupataka'utinan pu'u, na'iki pubiataan pu'u kaziwa'o na'ii. ²⁶ Na'iki aonaa na'apam wakaminka'utan pugaru, diina'a kazowa'o, na'iki munapo'o manawun ka'unaru awautapa'o pugaru wa'ai. Aonaa na'apam pidan makon di'iki'i, pugaru di'iti. Na'iki aonaa na'apam kapam pidan wa'atin da'ati'i pugaru di'iki,' ukian u'ati.

²⁷ “Uruu idi kapuraatanu'o kian, ‘Odaru Abraham, pudyuuda mooko pa'i Lazarus o'daru dapu iti, o'iribannao di'iti. ²⁸ Kaina'ii kai baka'iauda'u o'inawuzunao. Marii kizi ukakinaowankan i'dyaun i'tanawatin kizi pa'oian ai, aonaa kizi i'wa'atin pamawakan dauna'an da'ati'i, pataka'utin-kizai ida'ati.’

²⁹ “Mazan Abraham kian u'ati. ‘Kaina'a Moses saadanii na'iki kotua'o Tominkaru prophetinno saadanii kakinaorii kida kaarita ida'a. Marii i'abatan na'iki i'zo'atin wuru'u parada-karu kidaz.’

³⁰ “Mazan kapuraatanu'o pidan kian. ‘Odaru Abraham, upu'u aona'o nii i'abata'azon wuru'u parada-karu kidaz. Mazan aizii pidan mawaka'o na'iki tukapa'o wuru'u pataka'utin-kizaiz kadishita-kida-kaoman, kakuwaapa'ana'o nii i'idi'iti, sariaapa'o nii pa'an i'mishidan ukuwaa, na'iki i'tanawafinan nii pa'oian ai.’

³¹ “Mazan Abraham kian u'ati. ‘Aizii i'maabata'azookan an kakinaorii wuru'u Moses, na'iki kotua'o Tominkaru prophetinno saadanii kidaz, ukau'an na'apa'o nii kapam, aona'o nii i'abata'azon pidan kadishita'o pamawaka-kizi iki kuwaa.’”

17

*Pidan sha'apatan daua'o
oia'o aimaakan*

(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

1-2 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. “Kaina'a'o nii oia'o aimaakan kida sha'apata-kida-ka'o pidannao ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiapan, usha'apata-kidan dikin ii oia'o aimaakan ba'oran pidan ati. Kaiman zii mani padamata udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruufa-ka'o an ukanau kadu iki, udauna'an ukaboota-ka'o paran baoko iti, usha'apata-kidan ai oia'o aimaakan ba'orainao ati. 3 Ukau'an uaitapa kizi pa'i na'apam usha'apatinan.

“Aizii na'apainim pu'inawuzu sha'apatan oia'o, pukakinao uruu ma'ozaka'o ida'an. Aizii ukian an pu'ati, 'Aka, mishi'o mishi wuru'u osha'apatanuz oia'o aimaakan.' Uruu dauna'an pumarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz oia'o. 4 Aizii usha'apatan an 7 oia'o aimaakan pu'ati, bauda'apa'o kamoo ida'a. Mazan karikaonan pasha'apatan kawana'ati oia'o pu'ati, uwa'atin na'iki ukian pu'ati. 'Kasha'ora o'ati osha'apatan oia'o aimaakan pu'ati.' Pumishida uparadan, na'iki aonaa puto'ora-kizaitapa'ana'a uruu, na'iki pumarina'ata wuru'u usha'apataniaz oia'o.”

Mishida-karu daua'o powa'a zii

5 Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz kian u'ati, “Putaa shoman wamishida-kinaa nii powa'a zii.”

6 Jesus kian i'ati, “Umishidan an masakauda'u, na'apa mani mustard uuda sodi kawan, turuu ukian udaru'o atamun kadunaa ati, 'Puso'otin di'iki, na'iki pusakitin paran baoko ii.' Turuu umishidan puparadan.

Poitorui daua'o

7 “Aizii mani kaina'a pupoitoru kaudina'o pu'ati zakapu ii, na'iki awunuu-tapauzo pu'uza kaznizonao, na'iki warakinpauzo pu'ati, na'iki maoko-dauzo kapam puwanyukunuu nii. Aizii mani uruu kaawan zakapu iki, pudyuuda mani sariapa unikan pawanyukunuu? 8 Aonaa, mishii? Mishi'oraiman pudyuudan nii zii uwarakinan pu'ati, udauna'an pudyuudan nii zii umaokodan puwanyukunuu nii. Uruu dauna'an puaroopan nii na'iki putuzan nii puriwun. Uruu dauna'ana'o nii zii pudyuudan uaroopan. 9 Aonaa turuu poitorui zaudapan panaobanaa naubaan paugaru, pasha'apatan dikin ii ipai aimaakan panaobanaa paradan kawana'ati. 10 Ukau'an na'apa pa'i unao kapam, usha'apatan dauna'an ipai aimaakan udyuuda-ka'o kawana'ati. Turuu ukian, 'Waunao poitoruinao karikaonan. Washa'apata ipai aimaakan kida wadyuuda-ka'o kawana'ati, usha'apanum kau'an wakaudin-kizi ni'o karikaonan utaa-ka'o wuru'u.’”

Jesus kakudan 10 pidannao

11 Aizii Jesus makapaanan dono Jerusalem iti, udobatapaanan Samaria Baara na'iki Galilee Baara sakodata, wuru'u uwiizai-tinpan kida di'ii'aka.

12 Umaonapatapaanan pu'u wiizai di'iti, sariapa 10 daonaioranao, kabish-opauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi ikodapan uruu. Mazan munapo ikadishitapan u'ai. 13 Uruu idi ikadakon u'ati kaikapa'a: “Jesus, Naobanai, pukamunan-kida waunao.”

14 Jesus awunuupan, sariapa utukapan i'dyaun. Uruu idi ukian i'ati, “Umako faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan umada, utukapa kizi mishi umada saabainan kaiman.” Udauna'an imako'okan naa, aizii imakapaanan pu'u masha'apakiaka itukapan pamada saabaina'akan naa.

15 Uruu idi bauda'apa daonaiora padantan Jesus di'iti. “Kaiman manawun pugoru Tominkaru,” ukian diiwa'o ida'an. 16 Ukaawan Jesus di'iti, sariapa ukodoru'ukan maonapa ukidiba ida'a, ukanaapu iti, udauna'an udawukan, uawun imi'i baara iti. “Kaiman manawun o'ati, pukakudan o'garu,” ukian

Jesus ati. Aizii wuru'u pidanaz, aonaa Jew mani uruu, mazan Samaria san pa'an.

¹⁷ Sariapa Jesus kian, “10 sha'atii pidannao ōkakudan. Na'iam naa wuru'u ba'orainauz? ¹⁸ Soo bauda'apa karikaonan pidan wa'atin powaa ati ukonaukii-kida'anan Tominkaru, na'iki uruu ba'oran kaduz pidan padamata.” ¹⁹ Udauna'an ukian pidan ati, “Pukadishita, pumako kizi'i naa, pumishidan idi'o ōgaru wuru'u pukakudanuz,” ukian.

Tominkaru naobanai-tinan daua'o
(*Matthew 24:23-28, 37-41*)

²⁰ Phariseenao pishaan Jesus, “Na'apainim nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz?”⁵

Jesus kian I'ati, “Tominkaru naobanai-tinan dono, aona'o nii utukapa-ka'o. ²¹ Aona'o nii pidan kian, putukapa di'i naa ukaawanu'u, oo kindi'ia'a naa ukaawanu'u. Usha'apanum kau'an unao bii a'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.”

²² Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, tuukia'o nii utukapa'azon Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Mazan aona'o nii zii ukaawan na'apain. ²³ Uruu dono kaina'a'o nii pidannao kian unao ati, 'Putukapa. Kindi'ia'a naa uru'u,' oo 'di'i naa uru'u.' Mazan aonaa pa'i pudima'ana'a, oo aonaa pa'i pumako'ona'a idawu'ati, idapada kizi iti pugaru. ²⁴ Usha'apanum kau'an ōkaawan dono, ipai'o nii pidannao tukapan ōgaru. Na'apa toroanaru pizo-pizowankan kawan di'itanapu kida'a, ipai utukapa-ka'o. Ukau'an na'apa'o nii kapam wuru'u ōkaawanuz. ²⁵ Mazan kai, ōpataka'uta-ka'o nii zii na'iki ōbaiaapan nii zii tuukii kaziwa'o. Na'iki tuukia'o nii pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz kai, kashadan ōgaru. ²⁶ Aizii di-ina'iti'i Noah dono'o kawanu'o nii amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono. ²⁷ Na'apa kotua'a naa, Noah dono kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, zunnao na'iki daonaioranao kida mazidapan. Atii na'apa Noah paidinan pakanawan zo'iti, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii na'apain umorotan dono kanawa zo'iti, wunu kaawan tuukii, tuukii. Uruu idi ipai, ipai pidannao mawakan panaraan idi.

²⁸ “Na'iki Lot dono'o kawanu'o nii kapam amazada, wuru'u ōkaawanuz diina'iti'i. Lot kakupan dono, kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, ba'orainao torian diri'i kida aimakan, ba'orainao sellipan. Ba'orainao kaudinan Ipaopan pazakapun kida. Ba'orainao kida toman kabaun. ²⁹ Atii na'apa Lot kodita-kida-ka'o Sodom iki, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii Lot koditan dono manawun, Tominkaru wao-kidan tikazi-tinapa kida'o kuba shorauz aokazi iki, na'apa wunu kaawan kawan. Uruu idi kaiman-daun pidannao mawakan. ³⁰ Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, na'apa'o nii kapam amazada ukaawan dono diina'iti'i.

³¹ “Aizii na'apain, ōkaawan kamoon dono, kanom sakanatapan an paniba ii, aonaa turuu umorotankan zii padapu nazo iti pasha'apauz dau'ati. Na'iki pidan pazakapun ia'o ukaudinan, na'apain ōkaawan kamoon dono, aonaa turuu upadantan zii padapu ati. ³² Puaitapa na'apam Lot daiaro sha'apatauzo-ka'o opadantinan idi.

³³ “Aizii na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, upu'a'o nii uwaziwaan ipai wuru'u pamrainapanii kidaz. Mazan aizii na'ia'oram pidan marina'ata'o pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o nii pazowii-ka'o ōdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma.

³⁴ “Ōkowaadan nii u'ati mishi'o aimakaan. Na'apain ōkaawan dono kaina'a'o nii dya'utam pidannao da'awupan pashimaka wu'u. Bauda'apa'o nii pidan na'aka-ka'o, ba'oran una'an nii uwa'aka-ka'o. ³⁵ Na'iki kaina'a'o nii na'apain dya'utam zunnao boodapan maziki. Uruu dono bauda'apa'o nii zun na'aka-ka'o, ba'oran ona'an nii owa'aka-ka'o. ³⁶ [Na'iki kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao kaudinan pazakapun ii. Uruu dono bauda'apa'o nii na'aka-ka'o, ba'oran una'an nii uwa'aka-ka'o.]”*

³⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Naobanai. Na'iam nii wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a?”

Jesus kian i'ati, “Uaitapan nii, aona'o nii umainaaban. Na'iam utukapan an watonao kasaba'uinpan, sariapa uaitapan kaina'a aimakaan mawakan. Ukau'an uaitapan nii kapam amazada kaawan an, aona'o nii umainaa-banan.”

18

Zuna mawaka'o odaiaru pishaan pakaminka'uta-ka'o

¹ Uruu dauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai patominapa-kidaniinao ati. Aizii wuru'u ukowaadanuz kuwai, itominapa-kinaa ni'o toriinapa-karu dau'u. Aonaa kizi isookadan patoriinpan Tominkaru ati.

² Kaikapa'a wuru'u Jesus kuwaaz: “Bauda'apa wiizai di'ii, kaina'a pidan kootowapa-kidauzo pidannao. Wuru'u pidanaz aonaa ukichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ukarodapan pidan. ³ Aizii uruu wiizai di'ii, kaina'a zun mawakaiba'a naa odaiaru. Madukutaka owa'ati'anpan u'ida'ati, oaipan idi ukaminka'utan paugaru. Kaikapa'o wuru'u okianuz u'ati: ‘Kaina'a pidan kashadapautan ōgaru aimakaan dau'an. Turuu mani pukaminka'utan ōgaru, pusakitapadan ida'an wuru'u aimakaanuz?’

⁴ Aonaa mazan unyukunuupan oo ukaminka'utan oroo sariapa. Uruu idi owa'ati'anpan atii ukashadinan o'ai. Uruu idi ukian paipan ati, ‘Ōgaru aonaa ōkichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ōniinawiiitan pidan. ⁵ Mazan upu'a'o nii ōkaminka'utan wuru'u zunaabaz, ōsha'apatan nii wuru'u oaipaniáz ōsha'apatan. Ōmasha'apatakan an o'atiz, aona'o nii oosokapan owa'ati'anpan. Panaanon okarinaadan ōgaru pawa'ati'anpan idi.’”

⁶ Uruu idi Jesus kian koshan, “Aizii uabata na'apam dikauda'o padamata kootowapa-kidauzo pidannao kian. ⁷ Aizii Tominkaru mani, aonaa mani turuu ukaminka'utan papidanannao, ipishautan an uruu ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, iaipan idi pakaminka'uta-ka'o? Uabatapa mani kotua'iki, aimakaan pishauta-ka'o an pa'ati? ⁸ Ōgaru kian, mishi kadimana'o nii ukaminka'utan oo usha'apatan aimakaan upishaa-ka'o kawana'ati. Mazan Daonaioara Aokazi Iki'o kaawan dono koshan uikodan nii mani mishida'o manawun pidannao wuru imi'i baara'a'a?”

Pharisee na'iki zaamaapauzo tax puraatannaa dau'a'o

⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai, wunao ati'i dakotinpainaouz kaikin kaimanainao nii, na'iki dakotinpainaouz kaikin mishidainao nii Tominkaru, ipai ba'oran pidannao ai. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: “Baukapaiman, dya'utam pidannao makon Tominkaru Dapu iti, itoriinpa'anan Tominkaru ati. Bauda'apa pidan, uruu Pharisee. Ba'oran, uruu zaamaapauzo tax puraatannaa. ¹¹ Pharisee toriinpan ukadishitapan di'itanpu'u. Kaikapa'a wuru'u utoriinapanuz mashauda'u panyukunu ii: ‘Kaiman manawun pugaru ō'ati Tominkaru. Usha'apanum kau'an

* 17:36 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

ōgaru, aonaa ba'orainao kawanu'o mani, aonaa misha'oraru mani ōgaru, aonaa na'apainim ōdikintapauzon kakinaorii oo ōsha'apatan dikauda kida'o aimaakan. Na'iki aonaa ba'orainao kawanu'o mani ōba'orantapauzon. Kaiman zii ō'ati, aonaa arawu kawanu'o mani ōgaru'u, zaamaapauzoz tax puraatan-naa. ¹² Ōgaru, bauda'apa sondii ida'a, dya'utam kamo'o nii ōmanikakan ōwanyukunu ōsanadinpan idi pu'ati. Na'iki karikaonan da'i ōbuutauzon 1/10 ōpuraatan na'iki ōpaoriba aka pu'ati.'

¹³ "Mazan aizii wuru'u zaamaapauzoz tax puraatan-naa, munapo ukadishitapan, utoriinpan di'itanpu'u. Aonaa baupapa uawunuupankan aokazi iti. Mazan utoriinpan, uzowian padokori'i na'iki ukian, 'Tominkaru, ōgaru oia'o pidan, pukamunan-kida shoman ōgaru.'"

¹⁴ Uruu idi Jesus kian ū'ati, "Ōkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, soo zaamaapauzo tax puraatan-naa pa'an, Tominkaru mainaabata u'oi'an. Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bauda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bauda'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."

*Jesus na'iki koraiziannao sodi kida daua'o
(Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)*

¹⁵ Bauda'apa kamoo pidannao kaawan Jesus ida'ati ūna'akan paudainao sodi kida. ūaipan upishatan na'iki utoriinapa-kidan paudainao. Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u ūna'akanuz paudainao u'ida'ati, sariapa ūto'orauan ūdyaun. ¹⁶ Mazan sariapa Jesus dapadan koraiziannao pa'ida'ati. Na'iki ukian patominapa-kidaniinao ati, "Marii koraiziannao wa'atin, aonaa umashaata'ana'a ūwa'atin ō'ida'ati. Usha'apanum kau'an, koraiziannao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panaobanaa nii. ¹⁷ Mishi, ōkian nii u'ati: Na'ia'oram pidan aona'o uzaamatan Tominkaru panaobanaa nii di'oraz koraidaonaa kawan, aona'o nii utukapan wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatanii wunao ati'i, zaamatainaouz uruu panaobanaa nii."

*Pidan kapuraatanu'o na'iki mako-karu daua'o aokazi iti
(Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)*

¹⁸ Kaina'a pidan, kazowautapa'o pamin-Jewnao pawiiizi ii. Uruu kian Jesus ati, "Kaimana'o tiichaa, na'apa dii ōsha'apatinan, Tominkaru taa-kinaa nii ō'ati wuru'u karikaonan'oraz kakupa-karu?"

¹⁹ "Kandii nii pudakotan ōgaru kaimana'o nii?" Jesus kian u'ati, "Mazan mishi aonaa kanom ba'oran kaimana'o nii, soo bauda'apa Tominkaru.

²⁰ Puaitapa na'apam kakinaorii kian, tawuru'u Tominkaru taazonii kidaz Moses ati? Ukian. 'Mana'a puba'orantapa'ana'a, mana'a puzowia'ana'a pidan, mana'a pukoidapa'ana'a, mana'a pumariidina'ana'a puihiban dau'u, na'iki pumarainapa pudaru na'iki pudaro.'"

²¹ Aizii pidan kian Jesus ati, "Ōkoraidaonaan di'iki ōizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz."

²² Uruu idi Jesus kian u'ati, "Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan pusha'apatan nii. Pusellii ipai pusha'apauzi, putaa kizi wuru'u puraataz pataka'utinainao ati. Pusha'apatan an aimaakan na'apa, kaina'a'o nii umanawun kida'o aimaakan taapa-ka'o pu'ati aokazi ii. Uruu dauna'an turua'a naa puwa'atin ōdawan'ati, putominapa kizi ō'idi'iki." ²³ Aizii pidan abatan idi wuru'u Jesus na'apanuz, aonaa unadapan paabatanuz, tuukii unyukunu kasha'oran. Usha'apanum kau'an kapuraatanu'o wuru'u uruuz.

²⁴ Jesus tukapan idi wuru'u unyukunuu kasha'oranuz, sariapa ukian, "Kasha'apannaa na'iki dadara manawun kapuraataniinao ati Tominkaru naobanaita-ka'o. ²⁵ Masha'apanna'o nii pa'an camel podotan akosa awun shaawata, kapuraatanu'o zaamata'azon ai Tominkaru panaobanaa nii."

²⁶ Sariapa abatapainao pidannao kian Jesus ati, "Ukau'an aona'o nii bauda'apa pidan kazannaatinan?"

²⁷ Jesus kian, "Na'ia'oram aimakaan kasha'apanna'o oo aona'o turuu pidan ka'iitan pasha'apatan, mazan Tominkaru masha'apannaa usha'apata'akan pa'an aimakaan, wuru'u aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan," ukian i'ati.

²⁸ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Putukapa na'apam waunao, ipai daunuuda'u wawa'akan aimakaan, na'iki wadapu, wada'anpan idi pugaru, oo watominpa'azon idi pu'idi'iki."

²⁹ Uruu idi Jesus kian u'ati, "Okowaadan nii aimakaan mishi'o unao ati. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, paudaiaro, pa'inawuzunao, padaru, padaro, oo paudainao, pakaudina'azon idi manawun Tominkaru ati, ³⁰ dobata'o nii zii manawun Tominkaru taan u'ati kaiman kida'o aimakaan kai, na'iki utaan nii u'ati karikaonanu'o kakupa-kinai diina'iti'i."

Idikinautan naa Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u

(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Jesus dapadan pa'ida'ati soo wunao karikaonanu'u patominapa-kidaniinaouz. Ukian i'ati, "Uabata o'paradan aizii. Aizii wuru'u wamakonz Jerusalem iti. Na'ia'o ni'i naa ipai aimakaan sha'apata-ka'o na'apa tawuru kawana'ati'i kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz Daon-aiora Aokazi Iki'o dau'ana'oraz. ³² Uzaamata-ka'o nii, udauna'an utaa-ka'o nii Gentileno* ati. Ibanikiitan nii na'iki Idakooapan nii uruu, na'iki Idakooapan nii kapam wuru'u ukuwaa kidaz. Na'iki Isopiautapan nii uruu. ³³ Na'iki Iba'izian nii uruu, udauna'an izowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii pabaaranaa iki."

³⁴ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitanpan na'apa'oram daua'o wuru'u ukadakotinanz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai iaitapan ai wuru'u ukuwaaz, uzowii-ka'o daua'oraz.

Jesus saabaan isha'o pidan awun

(Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ Jesus maonapatapaanan pu'u Jericho iti, kaina'a pidan ishaawun sakanatapan maonapa dunapo daawa'a, upishautan puraata pidannao ai. ³⁶ Aizii uabatan idi iriba manawun pidannao dobaapan kida padazaba an, sariapa upishaan idyaun. "Kanom kaiwuru'u pidannao sha'apaapaniaz?" ukian.

³⁷ "Jesus, Nazareth san dobatapan diida'ana'a," ikian u'ati.

³⁸ Sariapa ishaawun kadakon Jesus ati. "Jesus, David Takaan-daun,† pukamunan-kida o'garu," ukian.

³⁹ Sariapa pidannao kiwiitapainao kida makopaanan to'orauanz, i'ipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, "David Takaan-daun, pukamunan-kida o'garu," kia'o wuru'u ukadakoinanz.

⁴⁰ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi an, na'iki uduyudan pidannao na'akan pa'ida'ati wuru'u ishaawunuz. Aizii ukaawa-kida-ka'o

* **18:32** Gentileno: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **18:38** David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian uduyudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

dauna'an Jesus dazaba ati, sariapa upishaan uruu. ⁴¹ “Kanom puaipan osha'apatan pu'ati?”

“Ōnaobanaa, ōtukapa'azon amazada,” ukian Jesus ati.

⁴² Uruu idi Jesus kian u'ati, “Marii mooko putukapan. Pumishidan idi'o ōgaru, wuru'u putukapanuz naa,” ukian. ⁴³ Sariapa mishi utukapa'akan kaiman. Na'iki'o uda'an naa Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Aizii ipai pidannao tukapainao wuru'u ishaawun awun saabaa-kaoz, tuukii kapam ikonaukii-kidan Tominkaru.

19

Zacchaeus tukapa'azon Jesus

¹ Aizii Jesus dobatapaanan pu'u Jericho an, ² kaina'a pidan na'ii kapuraatanu'o, Zacchaeus kia'o u'uu. Uruu kazowautapauzo zaamaapauzonao tax puraatananaa. ³ Uruu dono tuukii Zacchaeus aipan patukapan Jesus. Mazan uruu madiwau'o pidan, aonaa kowas na'apam utukapan Jesus, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'uinan Jesus daawata. ⁴ Uruu idi udiman Jesus na'iki pidannao ua'ati, na'iki uzaidan doko'o atamun kadu iti, Sycamore kia'o u'uu. Usha'apanum kau'an na'ana'o nii wuru'u Jesus dobatanuz, na'iki'i naa uawunuutapan.

⁵ Aizii Jesus kaawan uzaidapa kizi pa'inamun, sariapa uawunuupan na'iki ukian u'ati, “Zacchaeus, putoka kadiman, usha'apanum kau'an ōsookadinan nii pudapu ii aizii.”

⁶ Uruu idi kadiman Zacchaeus toka'akan, na'iki una'akan naa Jesus padapu iti. Kaiman u'ati, na'iki tuukii unaubaan Jesus sookadinan padapu ii. Uruu idi tuukii manawun ukonaukian. ⁷ Mazan pidannao, tuukii idakooan wuru'u Jesus sookadinanuz na'ii. Kaikapa'o wuru'u ikianuz udau'an: “Aushaa utukapa, usookadinan oia'o pidan dapu ii.”

⁸ Aizii padapu ia'a naa, Zacchaeus kadishitan pidannao kanaapu'u, na'iki ukian Jesus ati, “Naobanai, puabata na'apam ōkian aizii: Ōbuutan nii pazikon an ōpuraatan, na'iki pazikon an osha'apauz ōtaan nii mapuraataniinao pidannao ati. Aizii na'ia'oram pidan ai ōzaamatauzonii dōbata'a naa manawun puraata ōdyuuda-kaō ai, mazan aizii ōtaan nii i'ati powaa iti wuru'u ōzaamatauzonii kidaz i'ai. Mazan ōtaan nii i'ati doabata ōzaamatauzon ai. Ōzaamatan an 10, ōtaan nii u'ati 40,” ukian.

⁹ Sariapa Jesus kian u'ati, “Aizii Tominkaru kazannaatan pidannao pa'oiān ai, wuru'u mashaapainao kidaz wuru kabau ida'a'a. Ukau'an wuru'u pidan kadapu'oraz, Abraham takaan-daun, na'apa ipai waunao kawan. ¹⁰ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o na'apa'o dau'ati'o udyuuda-kaō, dorota'o nii, na'iki kazannaata'o nii pozawatainao pidannao.”

Na'apam pitoruināo sha'apatan puraata taa-kariwai i'ati (Matthew 25:14-30)

¹¹ Ipai pidannao abatapan wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz. Na'iki uruu dono maonapa za'ora'a naa Jesus Jerusalem iti. Aizii pidannao zauda-kidan Jesus kaawan dono Jerusalem iti, uru'o ni'i naa i'zauda-kidan patukapan Tominkaru naobanai-tinan kamoan kaawan. Mazan Jesus aitapa i'di'itinpan. Uruu idi ukakuwaapan naa koshan i'ati, na'iki ukowaadan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai. ¹² Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniāz i'ati: “Kaina'a umanawunu'o pidan, umako'ozon munapo, ba'oran wiiaz iti, usha'apanum kau'an uzaamata'azoo-kaō idi tuubaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii pawiiizi sannao. Aizii panaobanaita-kaō dauna'an, uaipan papadantan powaa ati pawiiizi ati. ¹³ Pamakon ua'ii udapadan 10

papoitorunao pa'ida'ati. Na'iki utaa ikawana'ati bauda'apa kida ipuraatan nii, gold idi'o utoma-kao.* Udauna'an ukian naa i'ati. 'Utiwaa pa'i usha'apatan aimaakan wuru ida'ana'a upuraatan kidaz, atii okaawan powaa ati,' ukian. Uruu dauna'an umakon naa.

14 "Mazan tuukii uwiizi sannao to'oran u'ati. Uruu idi idyuuda-kidan paparanan udawu'ati, tuubaru kidainao pidannao di'iti wuru'u naobanaita'o ni'oraz uruu na'ii. Kaikapa'a wuru'u idyuudanuz paparadan: 'Aonaa waaipan ukazowautapan waunao,' ikian. 15 Mazan upu'u uzaamata-kao kazowautapa'o nii pawiiizi sannao.

"Panaobanaita-kao dauna'an ukiwan naa pawiiizi iti. Aizii ukaawan dauna'an, udapada-kidan naa papoitorunao, uabata'azon naa kanom isha'apata, na'iki na'apauda'um naa ikodan papuraatan kida ida'an. 16 Kiwiini'o upoitoru kaawan, ukian u'ati. 'Naobanai, oikoda 10 goldtinapa kida'o puraata, tawuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan o'ati.' 17 'Kaiman, puaitapa mishi pukaiwaan puraata. Kaimana'o manawun poitorui pugaru. Puaitapan idi pusha'apatinan kaiman na'iki puikodan idi dobata aimaakan masakauda'u'o aimaakan taa-kao ida'an, ukau'an aizii ozaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii 10 wiizainao,' ukian u'ati.

18 "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. 'Naobanai, ogaru oikoda baka'iauda'u goldtinapa kida'o puraata wuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan o'ati,' ukian. 19 Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Kaiman, ozaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii baka'iauda'u wiizainao,' ukian.

20 "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. Na'iki ukian. 'Naobanai, dii okiwa-kidan pu'ati pakawan pupuraatan tawuru'u putaaniaz o'ati. Una'an oshaabatapanuz, na'iki kaimana'o obazobatapanuzu olinson idi. 21 Otarian idi'o pu'ai wuru'u otaapanuz pupuraatan. Usha'apanan kau'an pugaru aonaa pukarodapauzon pidan. Punaudapa puzaamatauzon pidan ai aimaakan aonaa pumizidin kizi mani. Na'iki puikodauzon paoribai aka, aonaa pupaowanii di'iki'o mani,' ukian naobanai ati.

22 "Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Pugaru, aonaa pusha'apatinan pudyuuda-kao kawana'ati. Ukau'an o'pataka'utan nii pugaru puparanan kawana'ati. Puaitapan pu'u omakarodapakan pidan, na'iki ozaamatan aimaakan aonaa oidiwau mani, na'iki oikodan paoribai aka, aonaa opaonii di'iki'o mani. 23 Mazan kandii nii mooko wuru'u, aonaa zoobaba pumuudan opuraatan puraata taapa-kizinao ii? Aizii dii mani wuru'u okaawanuz, dobata za'a naa mani padamata oikodan opuraatan.'

24 "Udauna'an naobanai kian wunao ati'i kadishitapainao kidaz udazaba'a. 'Uzaamata u'ai wuru'u puraataz, utaa kizar arawu ati'i ikoda'oraz 10 goldtinapa kida'o puraata.'

25 "Mazan ikian u'ati. 'Naobanai, kaina'a'a naa 10 goldtinapa kida'o puraata u'ida'a.'

26 "Uruu idi naobanai kian i'ati, Okowaadan nii aimaakan u'ati: na'ia'oram pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, taa-karu nii powa'a zii aimaakan u'ati. Mazan aizii pidan wuru'u aona'oraz aimaakan nii u'ida'a, zaamata-karu nii u'ai ipai wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan u'ida'a'oraz.' 27 Udauna'an ukian. 'Aizii pidannao wuru'u aona'oraz iaipan ogaru panaobanaa nii, una'aka idyaun da'ati'i, uzowii kizi idyaun okanaapu'u.' "

* 19:13 puraata, gold idi'o utoma-kao: Greek ida'an udakota-kao mina. Bauda'apa puraata, idikinauda'u kauzu kaudin-karu winipinaa wuru'u.

Jesus maonapatan daua'o

Jerusalem iti

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

²⁸ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadaketotan i'ati, uru'u naa imakon Jerusalem iti. Jesus kiwiitapa'o nii pidannao ua'ati. ²⁹ Na'iki'i naa imakon, imakon atii imaonapatan naawazi di'iti, dakotapa-kariwaiz Olive Naawa kii. Upa'inamun, kaina'a dya'utam wiizainao, Bethphage kia'o udakotapa-ka'o, ba'oran Bethany kia'o udakotapa-ka'o. Sariapa Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao wiizai di'iti. ³⁰ Ukian i'ati, "Umako wiizai di'iti. Aizii ukaawan dono na'iti, uikodan nii na'ii chaakashi† dani, ko'idinpan, aona'o zii uzaidauzo-ka'o. Ubuzuutanaka uruu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³¹ Aizii pidan kian an u'ati, 'Kanom ni'o wuru'u ubuzuutanaz o'uza?' Ukii u'ati. 'Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu.' "

³² Uruu idi imakon naa, atii ikaawan na'iti. Iikoda ipai aimakaan na'apa ukowaada-ka'o kawana'ati i'ati. ³³ Udauna'an ibuzuutan naa chaakashi dani. Sariapa uka'uzatiki kian i'ati, "Kandii ni'o wuru'u ubuzuutanaz o'uza?"

³⁴ "Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu," ikian u'ati. ³⁵ Udauna'an ina'akan naaz atii ikaawa-kidanuzu Jesus di'iti. Uruu dauna'an ikadaaradan naa pachaakitan kida ubarau iti, Jesus sakanata kizi nii, na'iki izaida-kidan naa Jesus ubarau iti. ³⁶ Aizii umakopaanan pu'a'a naa ubarau an, uru'u naa pidannao kadaaradan naa pakamichan kida dunapota Jesus ua'ati.

³⁷ Aizii imaonapatan naa Jerusalem iti, idaporotapaanan pu'a'a naa dunapota, wuru'u Olive Naawa iki'oraz. Uruu naa iriba pidannao, wuru'u tominapatinauzonao kidaz Jesus di'iki, tuukii ikonaukian. Na'iki tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru diiwa'o ida'an, patukapan idi ipai wuru'u pabi'inaaka kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimakaan Jesus sha'apatauzon pachi'ikapa kizi kawana'ati. ³⁸ Na'iki ikian, "Marii Tominkaru kaimanan manawun di'oraz King ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii wakaimanaakan Tominkaru tuma, marii Tominkaru aokazi ia'oraz konaukii-kida-ka'o tuukii manawun, umanawunun idi," ikian.

³⁹ Kaina'a pabi'i kida Phariseenao pidannao bii'i, inao kian Jesus ati, "Tichaa, pudyuuda shoman putominapa-kidaniinao mashaadan kaiwuru'u pakadakoimpanuz."

⁴⁰ Jesus kian i'ati, "Okowaadan nii u'ati mishi'o aimakaan, pidannao mashaata-ka'o an pakadakoimpan ai, kubanaou'o ni'i naa kadakoin."

Jesus zaadan Jerusalem dau'an

⁴¹ Aizii idaporotapaanan pu'u naawazi iki, Jesus awunuupan Jerusalem iti. Utukapa kaimanaiman wuru'u donoiz. Sariapa uzaadan, ukamunan-kidan idi na'iainao pidannao. ⁴² Na'iki ukian, "Kaiman zii mani padamata uaitapan an, kai wuru'u pidan kaimanaaka-kinaaz Tominkaru tuma. Mazan aona'a utukapanuz, na'iki dizapa-kariwai u'aiaz. ⁴³ Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, utarubanao kaawan imizaataakapa'anan utuma. Ipai'o nii ikoraranat uwiizi na'iki aona'o nii na'itim ukazannaatinan. ⁴⁴ Imainaabatan nii kaiman-daun uwiizi, aona'o nii kanom wa'aka-ka'o u'ida'a. Na'iki ipai unao mashaapainao na'a, umainaabata-ka'o nii kapam. Usha'apanum kau'an aona'a uaitapa'azon na'iki uzaamata'azon wuru'u Tominkaru dyuudaniaz u'ida'ati, ukazannaatin-kinaa ni'oraz padamata."

Jesus morotan naa Tominkaru Dapu nazo iti

(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

† 19:30 chaakashi: English ida'an, donkey.

⁴⁵ Aizii Jesus kaawan dono Jerusalem iti, umorotan naa Tominkaru Dapu nazo iti. Na'ii uikoda iriba pidannao selliipainao kida uzainao, taa-karu ni'o Tominkaru ati. Uruu idi uwaataabi'ian naa pidannao paselliapa-kizi kida di'iki. ⁴⁶ Ukian i'ati, "Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kian: 'Ódapu dakota-kao nii toriinapa-kizai dapunaa nii.' Mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii," ukian i'ati.

⁴⁷ Ipai kamoo Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii. Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki wuru'u kazowautapainao kidaz pidannao. Ipai inao, tuukii ñaipan pazowian Jesus. ⁴⁸ Mazan aonaa ñaitapan na'ipam pazowian uruu. Usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao abatapan ukakuwaatinan, na'iki wuru'u pidannao kidaz karikaonan ña'ian Jesus tuma, usha'apanum kau'an aonaa ñaipan padobaa-kidan ukuwaa, ñaipan paabatan ukuwaa ipai daunuuda'u.

20

Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimakaan kida (Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ Bauda'apa kamoo Jesus tominapa-kidan dono pidannao na'iki ukowaadapan dono i'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii. Na'ia'o faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao na'ia'o kapam. Baokopa inao wa'atin Jesus ida'ati. ² Na'iki ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati kanom dyuudanii na'iki kanom aipan ati'o wuru'u pukowaadapanuz kuwai na'iki wuru'u pusha'apatanuz aimakaan kaikapa'a?"

³ Sariapa Jesus kian i'ati, "Ópishaan nii unao bauda'apa aimakaan dau'an, ñaiapa udako'atin óparadan. ⁴ Kanom dyuudanii John na'iki kanom aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidan aipan ati'o?"

⁵ Hãi, aonaa ñaitapan padako'atin uparadan. Sariapa ipishaan pairibannao kida. "Na'ipam nii wadako'atin kaiwuru'u uparadanuz?" ikiitaakapan. "Aizii wakian an Tominkaru aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz, ukian nii wa'ati upu'u zii mooko aonaa umishidan John? ⁶ Mazan aizii wakian an u'ati, pidan aipan ati'o karikaonan wuru'u uchikaawunuupanuz. Tuukia'o nii pidannao wuru'u diinaouzu'u, to'oran wa'ati, na'iki ñowian nii waunao paboori idi. Usha'apanum kau'an ipai inao, tuukii ñmishidan Tominkaru prophetin wuru'u Johnaz." ⁷ Uruu idi ikian Jesus ati, "Aonaa waaitapan kanom dyuudanii uruu."

⁸ Jesus kian i'ati, "Ógaru na'apa, aona'o nii kapam ókowaadan unao ati kanom aipan ati'o wuru'u ósha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a."

Awunuutapainao zakapu dau'a'o (Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukowaadaniaz: "Baukapaiman pidan paowan dizoo-karu kadunaa pa'idiwaru pazakapun ii, grape kia'oraz udakota-kao. Aizii wuru'u pidan upaopan naa pazakapun ii, atii uipaiian. Uruu dauna'an uzaamatan naa pidannao awunuutapainao ni'i naa pazakapun pa'aonaan daida. Uruu dauna'an umakon naa. Kotua'iki'o wuru'u umako'onanuz ba'oran wiizai iti. ¹⁰ Aizii una'ian pu'u zii ba'oran wiizai ii, upaoriba aka kida dyuuan naa. Uruu idi udyuudan naa paporitoru na'iti, unanaka kizi'i naa wuru'u upaoriba aka buuta-kariwaiz naa u'idiwau nii. Mazan paporitoru kaawan na'iti, sariapa taapainao paoribai ba'iziautapan uruu, na'iki ñdyuudan ukiwan powaa iti

kana'apan. ¹¹ Udauna'an naobanai dyuudan ba'oran papoitoru i'idi'iti. Mazan na'apa koshan i'ba'iziinuzu, na'iki i'antamikitanzu kakiba'azonna'o ida'an, na'iki i'dyuudan uruu kana'apan koshan. ¹² Uduyuda koshan ba'oran papoitoru i'idi'iti. Mazan i'ba'izian uruu, aonaa masakauda'u mani, izai umada i'ba'izin-daun kida. Paba'izian dauna'an uruu, ikabootankan naazu zakapu dawun ii. ¹³ Udauna'an kapaoriba'o kian. 'Na'apam nii o'sha'apatinan aizii? O'dyuudan nii aizii i'idi'iti o'dani, wuru'u o'marainpaniaz manawun. O'aitapa aona'o nii pa'an i'kashadapan uruu.' Uruu idi uduyudan paudani. ¹⁴ Aizii i'tupakan naa kapaoriba'o dani wa'atin sariapa i'kian pa'atiaaka kida. 'Aizii wa'ati'i naa kapaoriba'o dani diina'iki'i. Aushaa, wazowii pa'i uruu wazaamata kizi wuru'u u'idiwau nii kida'oraz aimakaan.' ¹⁵ Uruu idi sariapa i'zaamatan uruu, na'iki i'na'akan naaz zakapu dawun iti. Na'ia'a naa i'zowianuzu.

"Aizii mani," Jesus kian pidannao ati. "Na'apam ni'i naa uitapan kapaoriba'o sha'apatan wuru'u taapainouz upaoriba? ¹⁶ Uwa'atin nii i'ida'ati, na'iki uzowian nii i'dyaun kaiman-daun. Udauna'an uzaamatan nii ba'orainao taapa'o ni'i naa zakapu na'iki upaoriba kida."

Aizii pidannao abatan idi wuru'u una'apanuz sariapa i'kian, "Kandii nii? Aonaa turuu aimakaan sha'apata-ka'o na'apa."

¹⁷ Uruu idi Jesus awunuupan i'ati, na'iki ukian, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saadinpa'o kianuz.

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,

mediwautapa-ka'oraz i'tupakan,

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba

ipai ba'oran kubanao ai.'

Kanom dau'ana'o uzauda-kidan wuru'u Tominkaru paradanz na'apa?

¹⁸ Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'ido'okan."

Tax kawinipinaapa-ka'o dau'o

(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Tuukii tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki faadaanao zowaunaanao, to'oran Jesus ati. Tuukia'o padamata i'aipan pazaamata-kidan uruu na'ii pakakuwaatin kizi ii. Usha'apanum kau'an i'aitapa padaua'o wuru'u ukadakotinanuz di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Mazan tuukii i'tarian pidannao ai. ²⁰ Mazan upu'u i'dorotan pazaamata-kidanaa nii Jesus. I'aipan pazaamatan uruu, udauna'an i'aipan papataka'i'utakidanz tuubaru'o naobanai ati, wuru'u Rome iki'oraz uwa'atin. Uruu idi i'kawinipinaatan naa pidannao makoinao nii Jesus kakuwaatin kizi iti, na'apa abata'azoinao kawan ukuwaa. Uruu idi masakauda'u'o nii i'abatan uparadan dikauda sha'apa'oram aimakaan dau'an, uru'o ni'i naa i'kowaadankanuz.

²¹ Aizii wuru'u pidannao dyuuda-kariwainouz, kian naa Jesus ati, "Ti-ichaa, waaitapa mishi'o kaiwuru'u puparadan kidaz na'iki pukuwaa kidaz, na'iki sakitapa'o wuru'u putominapa-kidanz pidannao. Aonaa pudi'itapan sha'apa'oram pidan, kaimanan, oo umanawunun. Mazan mishi pa'an putominapa-kidan pidannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.

²² Na'apa dii pukian waunao Jewnao taan dau'an tax puraatanaa tuubaru'o naobanai Rome ia'o ati? Wadikintapan Tominkaru di'iki'o kakinaorii wuru'u, oo aonaa?"

²³ Mazan Jesus aitapa i'tiwa'azon karikaonan pazaamatan uruu na'apa kida'o ida'an. Uruu idi ukian i'ati. ²⁴ "Aushaa unana'iki mooko wizi'i'o puraata." I'taan dauna'an puraata ukian naa koshan i'ati, "Kanom awun baara, na'iki kanom uu utupakan saadinpan puraata baara'a?"

“Rome ia'o naobanai,” ĩkian.

²⁵ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Ukau'an utaa Rome ia'o naobanai ati wuru'u u'idiwau kidaz. Na'iki utaa Tominkaru ati wuru'u Tominkaru idiwau kidaz,” ukian. ²⁶ Aizii wuru'u Jesus dako'atinuz parada-karu, iriba'o pidannao kanaapua'o. Mazan wuru'u pidannao kaakapa'azoinaowuz Jesus, aonaa bauda'apa ĩkidan pazaamata-kinaa nii uruu. Mazan mashaa ĩabatapan, na'iki tuukii ĩdi'itinpan wuru dau'a'a udako'atinuz paparadan na'apa.

Mishi'o nii mani kakupa-karu mawaka-karu dauna'an?
(Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Kaina'a pabi'i kida Sadduceenao,* aona'oraz ĩmishidan kadishita-kida-kaao nii pidannao pamawaka-kizi iki diina'iti'i. ĩnao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩpishaanuzu kaikapa'a. ²⁸ “Tiichaa, kaikapa sha'atii tawuru'u kaki-naorii Moses saadazionii kianuz wa'ati. ‘Na'apainim daonaiora mawakan dono, uwa'akan paudaiaro aonaa zii pu'u okaudanin, marii u'inawuzu mazidan otuma. Aizii kiwiini'o ĩdani daonaiora, taa-karu nii mawaka'o dani nii,’ kii tawuru'u parada-karu kiauzonuz. ²⁹ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ĩtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaaro kaudanin umawakan naa. ³⁰ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan. ³¹ Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan aonaa zii okaudanin pu'u, ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma, mazan ipai daunuuda'u ĩmawakan, na'iki aonaa bauda'apa ĩnao wa'aka'o nii paudani otuma. ³² Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ĩdaiaro daunuz. ³³ Aizii pidannao kadishita-kida-kaao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma,” ĩkian.

³⁴ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Daonaioranao na'iki zunnao wuru'u mashaapainao kidaz imi'i baara an, mazida'o nii pa'an ĩdyaun. ³⁵ Mazan aizii wuru'u daonaioranao na'iki zunnao Tominkaru widauniinaouz, na'iki ukadishita-kidan ni'oraz pamawaka-kizi iki, aona'o nii pa'an ĩkaudaiarun oo ĩmazidan. ³⁶ Usha'apanum kau'an na'apa'o ni'i naa ĩdyaun angelnao kawan. Aona'o ni'i naa powa'a ĩmawakauzon. Ipai ĩdyaun Tominkaru dainao'u naa pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an ukadishita-kidan idi ĩdyaun pamawaka-kizi iki. ³⁷ Moses kuwaa tukapa-kida kaimanaiman mishi'o wuru'u mawakainao kadishita-kida-kaooz pamawaka-kizi iki. Na'apa watukapan usaadinpan Moses dau'an, ukowaadanuz udaru'o tikazi pu'upakan kaiwada-karu kadunaa ida'a, mazan aonaa bauda'apa uanaba ka'awan. Uruu ida'a watukapan na'apam Moses dakotan Tominkaru, Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarun nii. ³⁸ Wur'u Tominkaruz kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani, uruu idi Tominkaru tukapan pidannao kakupainao pa'idiwaru,” ukian ĩ'ati.

³⁹ Uruu idi pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati. “Kaimana'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz ĩparadan Tiichaa,” ĩkian u'ati. ⁴⁰ Uruu dauna'an aona'a naa powa'a Sadduceenao pishaan uruu, usha'apanum kau'an ĩtaria'akan naa udako'atin ai paparadan koshan.

Kanom kaduz wuru'u
Christ kii-kizaiz
(Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

* 20:27 Sadducee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

41 Jesus kian wunao ati'i tiichaapauzonoaz Moses kakinaori dau'u, "Na'apa dii mooko wuru'u Christ,† dakota-kaoz David Takaan-daun nii? 42-43 David kian pu'u pasaadanii kaarita Psalms ida'a, 'Naobanai Tominkaru kian ōNaobanaa ati, pusakanata ōdiwa'ora antanapu, atii ōwaranuitapa-kidan putarubanao pu'ati.' "‡

44 Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko wuru'u udaniitanuz uruu?"

Jesus aipan zaudinapa-karu tiichaapauzonoa ai Moses kakinaori (Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

45 Ipai pidannao abatapan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. 46 "Uzaudinapa pa'i wunao aia'a tiichaapauzonoa Moses kakinaori dau'u. Īnaudapa pachi'ika'anpan dawuu za'aba'i kida'o kamicha daara an. Na'iki tuukia'oraz ĩaipan pataapa-kaao umanawun kida'o pidannao nii, pidannao iribainapa kizi ii aka. Aonaa uda'ana'ana'a wuru'u ikadz kidaz. Na'iki naudapainao pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a, synagogue kida ii. Na'iki ĩnaudapa kapam pasakanatan, umanawunuinao taba ida'a aroapakizai ii. 47 Na'iki ĩnaudapa payaakaratanpan zunnao, mawakainao ĩdairunao, pazaamatan ida'an ĩsha'apauz kida. Na'iki ĩnaudapa paabata-kidan patoriinpan tomunu'iki. ĩnao Tominkaru pataka'utan nii tuukii manawun."

21

Zuna taan dau'a'o puraata sodi (Mark 12:41-44)

1 Aizii Tominkaru Dapu nazo ii, Jesus awunuutapan, kapuraatan kidainao pidannao taan puraata taa-karu nii Tominkaru ati. 2 Na'iki utukapa kapam zun mapuraatanu'o, na'iki mawakaiba'a naa odaiaru, taan na'iki opaidan dya'utam wizi'i sodi kidainao puraata. 3 Sariapa Jesus kian pidannao ati, "Ōkowaadan nii unao ati, di'oraz zuna'a, dobata otaan puraata ba'orainao ai. 4 Usha'apanum kau'an ba'orainao taaniaz papuraatan, kaina'a diri'i'o zii ukawa'akun. Mazan aizii oroo kowas, pamapuraatanun pu'u, otaan kaiman-daun papuraatan pamashaapa-kinaa sodi'i naa."

Jesus kowaadan na'apam nii Tominkaru Dapu kaboobi'ii-kaao (Matthew 24:1-2; Mark 13:1-2)

5 Pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, kadakotin-kidan konaunam patukapan Tominkaru Dapu toma-kaao. Utoma-kaao umanawun kida'o na'iki konaunam kida'o kuba idi. Na'iki kaina'a kapam konaunam kida'o aimaakan pidannao taanii kida Tominkaru ati, udapu konaunamada-kinao nii. Jesus kian i'ati. 6 "Ipai wuru'u konaunam kida'oraz aimaakan utukapan da'a'a. Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, kaiman-daunu'o nii uka-boobi'ii-kaao, ipai wuru'u kuba kidaz kadishitapa kida'oraz kabaun."

Kichana'iki-kia'o amazada wa'atin dau'a'o (Matthew 24:3-14; Mark 13:3-13)

7 Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian, "Tiichaa, na'apainim nii wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a? Kanom ida'ana'o nii waaitapan wuru'u amazada sha'apanuz naa na'apa?" ĩkian.

8 Jesus kian i'ati, "Uzaudinapa pa'i aonaa kizi umariida-kaao. Kaina'a iriba pidannao dakotinpan ōgaru nii. ĩwa'atin nii unao ida'ati na'iki ĩkian nii, 'Ōgaru

† 20:41 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ dau'a'o kaarita token ii. ‡ 20:42-43 Psalm 110:1

Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao.' Ba'orainao kian nii unao ati. 'Aizii amazada ikodan naa patokan.' Mazan aonaa pa'i umako'ona'a idawu'ati. ⁹ Na'iki aonaa pa'i utariidina'ana'a uabatan dono wiizainao mizaataakapan ba'oran wiizai kida tuma, na'iki uabatan dono pidannao kashadaakapan, ito'orataakapan atii izowiaakapan pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai'o nii zii na'apa kida'o sha'apan kiwiin. Mazan aonaa kadimana'o nii mani wuru'u amazada ikodanuzu patokan uruu dauna'an."

¹⁰ Udauna'an ukian i'ati, "Kaina'a'o nii zii pidannao mizaataakapan ba'oran wiizai ii kida'o pidannao tuma. ¹¹ Na'iki kaina'a'o nii zii kichana'iki-kia'o imi'i baara nakainan, na'iki imi'i baara tada'okan nii. Na'iki kaina'a'o nii zii zamazi kaawan, na'iki kaina'a'o nii zii pabi'inaaka kida'o, kichana'iki-kia'o na'iki zaamainba'o rinai kaawan. Na'iki kaina'a'o nii zii utukapan aimakaan kichana'iki-kia'o aidinan aokazi iki.

¹² "Mazan ipai wuru'u aimakaan kida sha'apan ua'ii kaikapa'a, uzaamata-kao nii na'iki uantamikita-kao nii unaobanaitapan dikin ii o'garu. Panaadon pabi'i kida unao na'aka-kao nii synagogue iti kida, utiwaa-kidapa-kao nii, na'iki ukaboota-kao nii taraa-kizai iti. Na'iki pabi'i kida unao kadishita-kidapa-kao nii oo utiwaa-kidapa-kao nii tuubaruu kidainao naobanainao kanaapu'u. Ipai'o nii ubaiaapan dikauda kida'o aimakaan na'apa o'garu dikin ii.

¹³ "Uruu dono turua'o nii ukowaadan Kaimana'o Kuwai o'dau'ana'o.

¹⁴ Ukau'an uaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i upishaa-kao an, aonaa kizi udopiidan uaitapa'azon idi na'apam nii udako'atin pidannao paranan.

¹⁵ Usha'apanum kau'an o'taan nii uaitapa-kinaa nii uparadan, uaitapa kizi na'apam nii udako'atin iparadan ipishaan dono unao. Uruu ida'ana'o nii ikaakinpan, aona'o nii iaitapan na'apam nii powa'a pakian u'ati.

¹⁶ "Uruu dono udarunao na'iki udaronao, na'iki u'inawuzunao na'iki ba'oran uiribannao, na'iki upaonarunao zaamata-kidan nii unao, atii pabi'i kida unao izowii-kidan nii. ¹⁷ Na'iki ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao o'garu dikin ii. ¹⁸ Mazan aona'o nii bauda'apa uwaziwaan uzowaud.

¹⁹ Ukau'an ma'ozaka utaapa unyukunuu. Aonaa utaria'ana'a usha'apata-kao ai. Uruu ida'an mishi'o nii pa'an ukakupan diina'iti'i.

Jesus kowaadan na'apam nii Jerusalem kaboobi'ii-kao

(Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ "Aizii na'apainim pa'i utukapan ana'a naa soldyaanao koraratan Jerusalem. Uruu ida'an sariaapa'o nii uaitapan Jerusalem kaboobi'ii-kao kamoon kaawan naa wuru'u. ²¹ Marii kizi pa'i pidannao kawiiizi-tinpainao Judea Baara ii aka kidooan midukuo iti. Aizii pidannao wuru'u mashaapainaoz donoi ii, marii pa'i ikidooan. Aizii wunaou'u mashaapainaoz donoi dawun itinapu kida, aonaa pa'i iwa'ati'ina'a donoi ati. ²² Usha'apanum kau'an Jerusalem sannao pataka'uta-kao kamoon naa wuru'u kaawa'oraz.

Uruu idi Tominkaru paranan tawuru'u saada-kariwaiz kotua'a naa mishiinan naa wuru'u. ²³ Uruu dono kasha'ora'o nii manawun aimakaan sha'apan zunnao ati wuru'u kaudaniinaouz patoba ii. Na'iki wunao ati'i biidapainaoz zii idainao. Na'iki uruu kamoo dono kasha'ora'o nii aimakaan baiaapa-kao di'ora'a amazada baara'a'a. Uruu dono'o ni'i naa Tominkaru pataka'utan wuru'u pidannaouz. ²⁴ Pabi'i kida pidannao zowii-kao nii mizaataaka-kinai marii idi. Ba'orainao zaamata-kao nii, na'iki ina'aka-kao nii poitoruinoo nii ba'oran wiizai kida kawana'ati, na'iki ikaudinan nii dadara, mawinipinaa-daun. Uruu dono Gentilenaou'o ni'i naa kazowautapa na'iki waranuitapa Jerusalem sannao. Ikazowautapan nii idyaun atii Tominkaru apaan kawana'ati na'apam ukotua'ikin ikazowautapan na'ii.

*Na'apam nii amazada Tominkaru dani wa'atin dono
(Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)*

²⁵ “Kaina'a'o nii zii pana'a'o na'iki kichana'iki-kia'o aimaakan tukapa-ka'o, aona'o utukapauzo-ka'o usha'apauzon kamoo ati, kauzu ati na'iki wizinao ati. Ipai pidannao mashaapainaoz imi'i baara an, tuukia'o nii Itarian Iabatan dono kichana'iki-kia'o wunu paran tururuinan, na'iki Itupakan nii udaru kida'o wunu paran tominan. ²⁶ Tuukia'o nii Itarian, pidannao dorauta'o nii patarian idi, usha'apanum kau'an Iaitapa kaina'a'o nii zii kichana'iki-kii kida'o manawun aimaakan sha'apan da'ana'a imi'i baara an. Na'iki ipai'o nii amazada nakainan doko ii, uruu idi ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁷ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidina'akan ni'i naa, uwa'atin aokazi iki isha'iz bii an, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman tuma. ²⁸ Aizii utupakan ana'a naa na'apa kida'o aimaakan sha'apan, aonaa utaria'ana'a, mishi'oraiman ukadishitapa ma'ozaka, na'iki doko iti uawunuutapa. Usha'apanum kau'an ukazannaata-ka'o kamoon maonapatan naa wuru'u.”

²⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa I'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukianuz I'ati: “Aushaa udi'itapa fig kadunaa kida na'iki ba'oran atamun kadunaa kida. ³⁰ Na'apainim utupakan an ukaanaban oo uanaba kida pa'inaadinan, sariapa uaitapan uruu ida'an wawunu donon maonapatan naa wuru'u. ³¹ Ukau'an na'apa'o nii kapam uaitapan wuru'u Tominkaru Naobanai-tinan kamoon maonapatanuz, utupakan ana'a naa wuru'u aimaakan kida sha'apanuz kaikapa'a. ³² Okowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³³ Mishi mainaabatina'o nii ipai daunuuda'u aokazi na'iki imi'i baara, mazan wuru'u o'paradan kidaz aona'o nii na'apainim umainaabatanan.

Zaudinapa-karu

³⁴ “Uruu idi zaudinpa'a naa umashaapa. Aonaa umashaapa'ana'a utomapan dau'u karikaonan aroapa-karu na'iki tuzapa-karu. Na'iki aonaa udi'itinpapa'ana'a soo usha'apaapa'azon dau'ati karikaonan aimaakan u'ati. Panaadon upadaida'anata-ka'o, na'apa basakara zaamatan kawan kotu'uz. ³⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u aimaakan sha'apa'o ni'oraz sha'apan nii ipai amazada kawana'ati. ³⁶ Uruu idi uzaudinpa'a naa umashaapa. Na'iki karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu, utupakan dono'o naa aimaakan kida wuru'u sha'apa'o ni'oraz ubii an, na'iki ma'ozaka kizi kapam unyukunuu ukadishita-kida-ka'o dono diina'iti'i, Daonaiora Aokazi Iki'o kanaapu'u.”

³⁷⁻³⁸ Uruu kia'o wuru'u Jesus tominapa-kidauzonuz pidannao ipai kamoo, Tominkaru Dapu ii. Na'iki ipai chaapi'iki pidannao makouzon da'i Tominkaru Dapu iti, uruu Iabata'anan naa Jesus kakuwaapatinan. Aizii Jesus, ipai wachuupun da'i umakouzon Olive Naawa iti, na'iki una'ian nii baada'apa maruta'o.

22

*Jesus zowia'azoo-ka'o daua'o
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)*

¹ Aizii maonapa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon kaawan. Uruu Passover Kamoon kia'oraz udakota-ka'o. ² Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii Itarian pasha'apatan

Jesus pidannao awun za'a. Uruu idi ikadakotin-kidan na'apam nii pazaamata-kidan Jesus, iaipan pazowii-kidanuzu pidannao daida'an.

Judas kaakapaan Jesus

(Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ Sariapa Satan morotinan Judas, Iscariot kia'oraz udakotapa-ka. Uruu tawuru'u 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'oraz. ⁴ Sariapa Judas makon faadaanao zowaunaanao di'iti, na'iki kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao di'iti. Na'ia'a naa Judas kadakotinan ituma, na'iki ukowaadan naa i'ati na'apam nii pazaamata-kidan Jesus. ⁵ Tuukii ikonaukian, uruu idi ikian Judas ati, "Wakawinipinaan nii pugaru." ⁶ Kaiman Judas ati puraata taa'azoo-ka pa'ati. Uruu dauna'an uabatapan naa na'itim nii Jesus makon. Uruu na'ia'o ni'i naa uaipan pazaamata-kidan Jesus, iribainao pidannao daida'an.

Passover wanyukunuunaa

minziiwa-kida-ka

(Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)

⁷ Aizii kaawa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka Kamoon, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-ka Passover wanyukunuunaa nii. ⁸ Uruu idi Jesus dyuudan Peter na'iki John. Ukian i'ati, "Unao pa'i minziiwa-kida Passover wanyukunuunaa wanikan nii."

⁹ "Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidanuzu?" ikian Jesus ati.

¹⁰ Jesus kian i'ati, "Umako donoi iti. Aizii ukaawan an na'iti, daonaiora kapowanka'o wunu moto zo'an ikodapan nii unao. Uda'an uruu padawu'ati, na'iki umorota udawu'ati kabaun nazo iti. ¹¹ Na'iki ukii kadapu'o ati na'ii. "Tiichaa pishaa-kidan na'iam dii kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz unika kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa baokopa patominapa-kidaniinao tuma?" ¹² Sariaapa'o nii kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo doko ia'o kapam, na'iki ipai'ora'a naa uminziiwa-kida-ka aroapa-kizai nii. Ukau'an na'ii usaabaa ipai wanyukunui," Jesus kian i'ati. ¹³ Udauna'an imako'okan naa donoi iti. Ikaawan na'iti na'apa mishi ipai aimakaan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa iminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa.

Ubaukapan naa Jesus aroapan Passover Kamoon dono

(Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁴ Aizii kamoo tipitan dauna'an, Jesus na'iki 12 utominapa-kidaniinao sakanatan naa baokopa miisa* ida'a. ¹⁵ Na'ia'a naa Jesus kian i'ati, "Tuukia'o onika'azon unao tuma wuru'u di'oraz Passover wanyukunuunaa ozowii-ka u'a'ii. ¹⁶ Usha'apanum kau'an aona'o nii powa'a onika'uzon unao tumazu, atii diina'iti zii'i, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanaitinan ipai pidannao ati, na'iki uipaian ana'a naa pasha'apatan ipai wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz."

¹⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaan, na'iki udobata-kidan naa wine wuru'u koopo zo'a'oraz ipai wunao kawana'ati'i 12 utominapa-kidaniinaouz. Na'iki ukian i'ati, "Marii ipai unao tuzan di'oraz wine. ¹⁸ Aizii o'garu, aona'o ni'i naa powa'a otuzan wuru'u di'oraz wine, toma-kariwaiz Passover riwunnaa nii, atii diina'iti'o nii zii koshan otuzan wine, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanaitinan ipai pidannao ati."

* 22:14 miisa: English ida'an, table.

19 Udauna'an uzaamatan naa bread, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an udushowan naa bread na'iki utaan naazu patominapa-kidaniinao kawana'ati kida. Na'iki ukian i'ati, "Aizii di'i ōnanaa wuru'u, ōtaaniáz unao dikin ii. Marii kizi pa'i karikaonan unikan bread kaikapa'a, unyukunuitapa-kinaa nii ōgaru."

20 Paarootan dauna'an uzaamatan koshan wuru'u koopoz, paida'o wine idi, na'iki udobata-kidan naa ikawana'atiz. Ukian i'ati, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati† ōizain ida'an, umishiinan nii ōizain shootan ida'an unao ati." 21 Jesus kian, "Mazan wuru'u pidan zaamata-kida'o ni'oraz ōgaru ōmin-arootan, kaina'a uruu kaida'a'a. 22 Mazan mishi, Daonaiaora Aokazi Iki'o mawakan nii kaikapa'a, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiapan uzaamata-kidan dikin ii uruu." 23 Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao paradan pa'atiaaka kida. Īaitapa'azon na'ia'oram pidan pabi'i wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz uruu.

Jesus kadakotinan naobanai-tinapa-karu dau'u

24 Uruu dauna'an, Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan naa pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai Īdayun Īaipinan tuubaru'o pidan nii pamin-kaudinannao ai. 25 Uruu idi Jesus kian i'ati, "Aizii kingnao wuru'u kazowautapainauz ipai pidannao, ipai amazada kawana'ati, ma'ozaka ikazowautapan wuru'u pidannaouz. Na'iki wuru'u naobanai-tinapainao kidaz pidannao, tuukii Īaipan pidannao dakotan paugaru kamarainpanu'o naobanai nii. 26 Mazan unao, aonaa una'apa'ana'a Īnao kawan. Mishi'oraiman, na'ia'oram pidan unao bii'i, tuubaru'o utaapinan, marii utaapinan pidan waranuitapa-kidina'o kawan. Na'ia'oram pidan naobanai-tinpa'o, marii utaapinan poitorui kawan. 27 Kanom kaina'a tuubaru'o nii pidan? Wur'u sakanatapa'oraz, zaudapa'oraz aimakaan sha'apata-ka'o pa'ati? Oo wuru'u kaudina'oraz u'ati? Mishi tuubaru'o pidan wuru'u sakanatapauzoz. Mazan ōgaru kian aonaa una'apan. Usha'apanum kau'an ōgaru na'apa poitorui kawan ōmashaapan, ōkaudinan unao bii'i. 28 Atii di'i aonaa uwa'akan ōgaru ōbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimakaan. 29 Mazan ōzaamatan unao kazowautapa'o nii pidannao diina'iti'i. Na'apa ōdaru zaamatan kawan ōgaru kazowautapa'o nii ipai papidanannao. 30 Uarootan nii na'iki utuzan nii ōtuma ōnaobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki usakanatan nii umanawunu'o tabai kida ida'a. Na'iki na'ia'o ni'i naa unao kazowautapan ipai daunuda'u Israel takaan-daunnao,‡ wuru'u 12 udainao di'iki'oraz naa Īiribainan."

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru (Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

31 Jesus kian koshan, "Simon, puabata ōparadan. Satan pishaani'i naa Tominkaru unao dau'an, ukau'an utiwaa-kidapan nii unao, na'apa pidan manaruan kawan zaishi padyukuo ai. 32 Mazan ōtoriinapani'i naa paugaru ati Simon, punyukunuu ma'ozaka kizi, aonaa kizi pumuudan pumishidapan ōgaru. Na'iki puma'ozakada'a naa pa'i ba'oran mishidainao nyukunuu, pupadantan dono ō'ida'ati."

33 Sariapa Peter kian u'ati, "Naobanai, ōgaru, turuu ōtaraa-kidinan na'iki ōmawakan putuma."

† 22:20 Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati: uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinaa di'ii, 'covenant' waranu'u. ‡ 22:30 Israel takaan-daunnao: Īnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam.

³⁴ Jesus kian u'ati, "Peter, aizii wuru wamarutan ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, pumariidinan nii idikinau ōdau'an. 'Aonaa ōaitapan uruu,' pukian nii ōdau'an pidannao ati."

*Jesus kakinaowan
patominapa-kidaniinao*

³⁵ Jesus kian 12 patominapa-kidaniinao ati, "Tawuru dono'o, ōdyuudauzonuz umakon mapuraatan-daun, masaakon-daun, na'iki aonaa una'akan ba'oran udazkidi kida. Kanom ba'oran tuukia'o uaipan uruu dono?"

"Aonaa kanom," ĩkian.

³⁶ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mazan aizii kanom kaina'a'o upuraatan, na'iki usaakon, marii una'akanuzu. Aizii kanom aona'o mizaataaka-kinai marii nii u'ida'a, marii uesllian pachaakitan patorii-kinaa nii pamarian nii. ³⁷ Usha'apanum kau'an, saada-kariwaiz Tominkaru paradan wuru'u ōdaua'oraz mishiinan ni'i naa wuru'u," ukian ĩ'ati. " 'Uzowii-ka'o nii na'apa pidannao sha'apaapainao kawan oia'o.' Aizi'o ni'i naa pa'an wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan, ōdaua'oraz mishii-ka'o," Jesus kian.

³⁸ Sariapa Jesus poitorunao kian, "Wanaobanaa, putukapa di'i kaina'a dya'utam mizaataaka-kinai marii wa'ida'a."

"Turua'o nii wuru'u," Jesus kian ĩ'ati.

*Jesus toriinpa'anan
Olive Naawa iti*

(Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Jesus makon naa Olive Naawa iti patominapa-kidaniinao tuma. Ukadzuz umako'angepazon na'iti. ⁴⁰ Aizii ikaawan na'iti, Jesus kian ĩ'ati, "Utoriinapa pa'ii aonaa kizi ukaakinpan unyukunuu tiwaa-kidapa-ka'o an."

⁴¹ Udauna'an umako'okan naa ĩ'ai, na'apa mani umunapon pidan ka'iitan kawana'ati kabootan kuba. Na'ia'a naa Jesus kodoru'ukan na'iki utoriinpan naa. ⁴² Ukian kaikapa'a: "Ōdaru, punyukunuu na'apan an, puzikada shoman ō'ai wuru'u kaziwa'oraz aimakaan baiapa-kida'azoo-ka'o ō'ati. Mazan aonaa ōaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an." ⁴³ Sariapa angel aokazi iki'o kaawan Jesus ida'ati, uma'ozakada'anan unyukunuu. ⁴⁴ Tuukii Jesus dopian panyukunuu ii, na'iki kaziwa utaapan unyukunuu. Uruu idi tuukii utoriinpan padaru ati. Atii umashikan sabian na'apa izai kawan.

⁴⁵ Uipaian dauna'an patoriinpan, uru'u naa umakon patominapa-kidaniinao di'iti. Uikoda ĩdyaun ipai ĩda'awun, panyukunuu kasha'oran idi. ⁴⁶ Ukian ĩ'ati, "Kandii nii uda'awupan? Upokoda, na'iki utoriinapa mishi'oraiman, aonaa kizi ukaakinpan utiwaa-kidapa-ka'o an," ukian ĩ'ati.

Jesus zaamata-ka'o daua'o

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii patominapa-kidaniinao ati, uru'u naa pidannao wa'atin kasaba'u, kasaba'uan Judas dawu'ati. Uruu 12, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Aizii ĩkaawan, sariapa Judas kissitan Jesus. ⁴⁸ Mazan Jesus kian u'ati, "Judas, pukissitan ida'an pukaakapaan Daonaiora Aokazi Iki'o?"

⁴⁹ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan idi wuru'u aimakaan sha'apanuz na'apa, sariapa ĩkian, "Wanaobanaa, turua'a naa wakaiwaan wamarian aizii?" ⁵⁰ Upu'a'a naa mazan bauda'apa pidan Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, so'ota'akan naa marii za'aba'i, na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain.

⁵¹ Mazan Jesus kian i'ati, "Turua'a naa!" Udauna'an upishata'akan naa pidan tain na'iki kaiman usaaba'akan powaa itiz.

⁵² Udauna'an Jesus kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki kazawautapauzonao Jewnao Tominkaru Dupu zowaunaanao ati, na'iki kazawautapauzonao Jewnao ati, "Kaikapa uwa'atin o'ida'ati'i, una'akan marii na'iki chipirari za'aba'i kida, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan?" ⁵³ Ipai kamoo sha'atii otominapa-kidan pidannao Tominkaru Dupu ii, upu'u aonaa uzaamatan o'garu na'ii. Mazan mishi aizii wuru wamarutan ida'a okashaapakao na'iki o'taa-ka'o unao ka'u iti. Usha'apanum kau'an aizii naa Satan ma'ozakatinpan kamoon kaawan."

Peter mariidinan dau'a

(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Udauna'an i'zaamata'akan naa Jesus, na'iki ina'akan naaz umanawunu'o faadaa dupu iti. Peter na'iti kapam umakon idawu'ati, mazan munapo uwa'akinpaanan i'ai. ⁵⁵ Uruu idi na'ia'a naa tikazi pu'ukada-ka'o panibazoo ii. Na'iki na'ia'a naa pidannao sakanatapan awauta tikazi dazaba an. Peter na'ii kapam usakanatapan ibii ii. ⁵⁶ Udauna'an poitoruiaba tukapankan naa uruu, tikazi maodapan pu'u. Uruu idi sariapa oawunuupan uawun baara iti, na'iki okian, "Di'oraz daonaiora'a, uminauda'uitapauzonii kapam Jesus."

⁵⁷ Mazan sariapa Peter mariidinan, na'iki ukian o'ati, "Aonaa o'aitapauzon uruu."

⁵⁸ Masakauda'u uruu dauna'an, daonaiora tukapankan naa kapam Peter. "Pugaru uminauda'u kaduz kapam," ukian.

Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa o'garu mani."

⁵⁹ Atii tomunu'iki zaa uruu dauna'an, ba'oran daonaiora paradan ma'ozaka Peter dau'an. "Mishi'o wuru'u Jesus minauda'u kaduz arawu'u, na'iki uruu Galilee Baara san kapam, aonaa umainaabanan," ukian pidannao ati.

⁶⁰ Mazan Peter kian koshan u'ati, "Aonaa o'aitapan kanom dau'a'o kaiwuru'u pukadakotinanuz." Aonaa zii Peter ipaian pakadakotinan, uru'u naa kuruku ka'aranpan. ⁶¹ Upu'a'a naa Jesus tanawatinan, na'iki sariapa uawunuupan Peter di'iti. Uruu idi sariapa Peter nyukunuua'akan uparadan, tawuru'u ukianuz, "Aizii wuru marutan ida'a pumariidinan nii idikinau o'dau'an kuruku ka'aranpan ua'ii. 'Aonaa o'aitapan uruu,' pukian nii o'dau'an." ⁶² Uruu idi sariapa Peter koditan pidannao bii iki, na'iki umakon paniba itinapu. Na'ia'a naa uzaadan tuukii, tuukii.

Jesus banikiita-ka'o

na'iki uba'izii-ka'o

(Matthew 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Aizii pidannao wuru'u watchmantapainao kidaz Jesus, ibanikiitan naa uruu. Udauna'an itiniautapan na'iki ita'iautapan naa uruu. ⁶⁴ Udauna'an ishibatan na'iki ido'otan naa uawun baara kamicha idi, na'iki ikian u'ati, "Aushaa, pukowaada wa'ati na'ia'oram pidan wuru'u tinika'oraz pugaru?"

⁶⁵ Na'iki dikauda kida manawun imanamiki u'ati.

Jesus na'aka-ka'o Jewnao kootowapa-kizi iti

(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24)

⁶⁶ Atii wakanadan. Aizii uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman uru'u naa kazawautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u, ipai inao baokopatinan. Udauna'an

īdapada-kidan naa Jesus pakoowapa-kizi iti. ⁶⁷ Na'ia'a naa īkian u'ati, “Aizii pukowaada'a naa wa'ati mishi'o wuru'u pugaru Christ?”[§]

Mazan Jesus kian ī'ati, “Ōkowaadan an u'ati, aona'o nii umishidan ōparadan. ⁶⁸ Na'iki ōpishaan an unao, aona'o nii udako'atin ōparadan. ⁶⁹ Mazan kadimana'o ni'i naa pa'an Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru ma'ozaka'o diwa'ora antanapu.”

⁷⁰ Uruu idi ipai īnao kian u'ati, “Ukau'an mishi'o wuru'u pugaru Tominkaru Dani?”

“Una'apan sha'atii kaiwuru'u upishaanuz ōgaru na'apa,” ukian ī'ati.

⁷¹ Udako'atin idi īparadan na'apa, sariapa īkian, “Kandii nii waaipan zii dikauda'o aimakaan kowaada-kaō udau'u, waabatan pu'u kaimanaiman udako iki na'apam ukian padau'an.”

23

Pilate pishaan daua'o Jesus

(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

¹ Uruu idi ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz na'ii kadishia'akan. Udauna'an īna'akan naa Jesus Pilate di'iti. Atii īkaawa-kidan na'itizu. ² Na'ia'a naa īkaakapaan Jesus Pilate ati. “Aushaa puabata wakuwaa di'oraz pidan dau'ana'a, waabatan ukakinaopan pidannao pana'iti karikaonan. Na'iki aonaa uaipan īkawinipinaan tax Rome ia'o naobanai ati. Na'iki tuukii udakotinpan Christ nii. Na'iki udakotinpan king nii Jewnao ati,” īkian Pilate ati.

³ Udauna'an Pilate pishaan naa Jesus, “Mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati?”

“Una'apan sha'atii kaiwuru'u puna'apanuz,” Jesus kian u'ati.

⁴ Udauna'an Pilate kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki ipai kasaba'ukinpainao pidannao ati, “Aonaa kanom ōikodan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan. Uruu idi aonaa kanom dikin ii usha'apata-kaō.”

⁵ Mazan ma'ozaka pidannao dako'atin uparadan, na'iki īkian u'ati, “Aizii ipai'i naa ukakinaowan pidannao, wuru'u kawiiizi-tinpainao kidaz wawiiizi Judea Baara an. Uruu idi tuukia'a naa pidannao kashadaakapan, na'iki aona'a naa powa'a īmishidan oo īsha'apatina'azon wuru kawana'ati'o Rome iki'o naobanai kakinaori kidaz. Galilee Baara iki'o wuru'u usakadanuz pakakinaopan pidannao, atii di'i, aizii kaawa'a naa uruu da'ati'i,” īkian Pilate ati.

Herod pishaan daua'o Jesus

⁶ Pilate abatan idi īna'apan, sariapa ukian ī'ati, “Kanom san uruu, Galilee Baara san?” ⁷ Aizii waitapan idi Jesus wa'atin Herod kazowautapanii wiizai di'iki, sariapa uduyudan una'aka-kaō Herod di'iti. Usha'apanum kau'an uruu dono, na'ia'o Herod Jerusalem ii. Uruu dauna'an īna'akan naa Jesus Herod di'iti. ⁸ Tuukii Herod konaukii-kidan patukapan Jesus, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa uabatautan Jesus dau'an. Na'iki tuukia'o utukapa'azon aimakaan wuru'u pabi'inaaka kida'oraz Jesus sha'apaapauzon. ⁹ Uruu idi, iriba sodi kida upishaan Jesus, mazan aonaa bauda'apa udako'atin uparadan. ¹⁰ Mazan upu'a'a naa faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u maonapadinan Herod dazaba ati, na'iki īkowaada iriba dikauda kida'o aimakaan

§ 22:67 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

u'ati, Jesus dau'an. ¹¹ Udauna'an Herod na'iki baokopa pasoldyaanao tuma, imakinaotan na'iki ibanikiitan naa Jesus kakiba'azonnaa kida'o ida'an. Udauna'an ikaiwada-kidan naa u'ati naobanainao kamichan kaduz. Uruu dauna'an Herod dyuudan naa koshan uruu powaa iti Pilate di'iti. ¹² Uruu kamoo dono Herod na'iki Pilate kaimanaakan. Uruu ua'ii aonaa ikaimanaakauzon.

Pidannao aipan Jesus zowii-ka'o

(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39—19:16)

¹³ Udauna'an Pilate dapadan naa faadaanao zowaunaanao, na'iki naobanai-tinpainao kida pidannao, na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁴ Aizii ibaokopatinan dauna'an, uru'u naa ukian i'ati, "U'nao zaamatanii, na'iki ukaawa-kidanii wuru'u di'oraz daonaiora'a. Na'iki ipai unao ukowaadan o'ati, ukakinaopan pidannao pana'iti. Na'iki ipai'i naa amazada kawana'ati pidannao to'oran naobanai Rome iki'o ati. Aizii di'i utukapa na'apam okootowapa-kidanuz, unao abatapan pu'u. Mazan aonaa oikodan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan, unao kowaadan kawan o'ati. ¹⁵ Aizii Herod na'apa kapam, aonaa kanom uikodan dikauda'o nii usha'apatan. Uruu idi'o wuru'u udyuudanuz uruu powaa ati da'ati'i. Aonaa kanom dikauda'o nii wuru daonaiora sha'apatanu'u. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. ¹⁶ Uruu idi o'ba'izii-kidan nii karikaonan uruu, udauna'an marina'a naa umuuda-ka'o." ¹⁷ [Passover Kamoon dono, karikaonan da'i Pilate kodita-kidauzon i'ati bauda'apa pidan, taraa-kizai iki.]*

¹⁸ Mazan pidannao kadakoinan u'ati aonaa masakauda'u mani. "Marii uzowii-ka'o, pukodita-kida pa'an Barabbas wa'ati," i'kiainan u'ati. ¹⁹ Aizii Barabbas, wuru'u utaratapa-ka'oaz, uzauda-ka'o idi'o utoman to'orataakakarur pidannao ati, ito'ora-kinaa nii Rome iki'o naobanainao ati, wuru'u Jerusalem iainao kidaz. Uruu dono bauda'apa pidan zowii-ka'o. Uruu idi Barabbas zauda-ka'o udikin ii.

²⁰ Tuukii padamata Pilate tiwaan pakodita-kidan Jesus, uruu idi na'apa koshan ukian i'ati kiwiini'o kawan. ²¹ Mazan ma'ozaka ikadakoinan u'ati. "Marii utauka-ka'o cross di'iti! Marii utauka-ka'o cross di'iti!" i'kiainan u'ati.

²² Upu'u Pilate tiwaan paparadan i'ati. Uruu idikinautan naa uparadan na'apa i'ati. "Kanom mooko dikauda'o nii usha'apata? Aonaa kanom oikodan dikauda'o nii usha'apatan. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. Uruu idi o'ba'izii-kidan nii karikaonan uruu na'iki udauna'an marina'a naa umuuda-ka'o," ukian pidannao ati.

²³ Mazan powa'a zii ikadakoinan u'ati diiwa'o ida'an. "Marii utauka-ka'o cross di'iti," i'kiainan u'ati. Ikadakoinan u'ati, atii idikintan uruu.

²⁴ Uruu idi na'apa'a naa Pilate dyuudan Jesus sha'apata-ka'o, pidannao aipan kawana'ati. ²⁵ Na'iki ukodita-kidan naa i'ati pidan wuru'u zauda-kariwaiz umizaataakapa-kidan pidannao, na'iki uzowian pidan. Udauna'an utaa'akan naa Jesus pidannao ka'u iti, marii kizi'i naa isha'apatan uruu Jewnao aipan kawana'ati.

Jesus tauka-ka'o cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

²⁶ Udauna'an soldyaanao na'aka'akan naa Jesus. Aizii imakopa-kizi an i'ikodan pidan kaawa'aka'o zii Jerusalem ati. Simon kia'o u'uu, Cyrene san wuru'u pidanz. Sariapa soldyaanao zaamatan Simon na'iki idyuudan naa uwaodatan Jesus dawu'ati wuru'u cross ni'oraz atamun tu'uz. ²⁷ Na'iki iriba, iriba pidannao makon tazatappan Jesus dawu'ati. Aizii zunnao na'ii kapam

* **23:17** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

ĩbii ii, tuukii ĩmuraan Jesus. ²⁸ Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Zunnao, Jerusalem sanaabanao, aonaa uzaada'ana'a ōdau'an. Mishi'oraiman uzaada pa'an unao dau'an, na'iki udainao dau'an. ²⁹ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii kamoo kaawan, uruu dono pidannao kian nii. 'Konaukia'o nii pa'an zunnao aona'oraz na'apainim ĩkaudaniizon, aona'oraz ĩbiida-kidauzon koraidanooa.’ ³⁰ Uruu dono tuukia'o nii pidannao aipan midukuonao dikitan paugaru, na'iki tuukia'o nii ĩaipan naawazi dizan paugaru. ³¹ Aizii di'i wuru'u utukapaniaz dikauda'o aimakaan sha'apata-ka'o ō'ati kaikapa'a, aonaa kanom dikin ia'o mani, aitaniimana'o nii manawun dikauda'o aimakaan baiapa-kida-ka'o Jerusalem sannao ati, ĩsha'apaapan dikin ii oii kida'o aimakaan.”

³² Kaina'a kapam soldyaanao na'akan dya'utam daonaioranao zowii-karu nii, ĩnao zaamata-ka'o ĩsha'apatan idi dikauda kida'o aimakaan. ³³ Udauna'an ĩkaawan naa wuru di'iti'i amazada dakotapa-kariwaiz Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kii. Na'ia'a naa ĩtaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam daonaioranao tauka-ka'o udazaba'a. Bauda'apa udiwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu. ³⁴ Pataukinapa kizi iki Jesus kian padaru ati, “Ōdaru, pumainaabata wuru'u dikauda'o aimakaan ĩsha'apataniaz ō'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan kanom ni'o wuru'u pasha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a.” Udauna'an soldyaanao makinaotinan naa, patukapa-kinaa nii na'ia'oram nii pidan zaamata Jesus kamichan pa'idiwau nii.

³⁵ Uruu dono iriba pidannao awunuutapan Jesus tauka-ka'o. Aizii Jewnao naobanaanao, tuukii pa'an ĩbanikiitan uruu. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz. “Uruu kazannaapa'o ba'oran pidannao. Aizii watukapa kizi'i naa mooko, umishiin an uruu Christ, Tominkaru zaamataniaz, na'iki udyudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, marii aizii ukazannaatinan paaipan ati,” ĩkian udau'an.

³⁶ Aizii soldyaanao na'apa kapam ĩbanikiitan uruu. Udauna'an ĩtaan naa uriwun nii mawinipina'o wine idi. ³⁷ Na'iki ĩkian u'ati, “Umishiin an mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati, pukazannaatinan nii puaipan ati.” ³⁸ Aizii atamun ida'a, uzowau paawa'a ĩtaukan pasaadanii. Kaikapa'a wuru'u ĩsaadaniaz: “Dii wuru'u King, Jewnao ati.”

³⁹ Aizii bauda'apa wuru'u tauka-kariwainaoz Jesus dazaba'a, uparadan dikauda'o ida'an Jesus ati. “Umishiin an pugaru Christ,† pukazannaatina'a naa aizii puaipan ati, na'iki pukazannaata waunao kapam,” ukian.

⁴⁰ Mazan sariapa uiriban to'orauanuzu. Na'iki ukian u'ati, “Aonaa mooko pukichana'ikin puparadan Tominkaru dau'an kaikapa'a? Aonaa mooko pudi'itapan na'apam pupataka'uta-ka'o na'iki pumawakan nii na'apa uruu kawan. ⁴¹ Mazan aonaa kanom dikin ia'o mani upataka'uta-ka'o, aonaa kanom oia'o nii usha'apatan. Mazan waunao, wapataka'uta-kaoz kaikapa'a, washa'apatan idi'o oia'o.” ⁴² Udauna'an ukian Jesus ati, “Jesus, punyukunuupa pa'i ōgaru punaobanita-ka'o ana'a naa.”

⁴³ Jesus kian u'ati, “Ōkowaadan nii pu'ati mishi'o: aizii na'ia'o nii kapam pugaru ōtuma konaukii-kizai aokazi ii.”

Jesus mawakan daua'o

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

⁴⁴ Aizii sakitapa kamoo, ipai amazada maruta'akan uruu wiizai di'ii, atii daawadata kamoo. Uruu dauna'an zii koshan amazada kanadan. ⁴⁵ Aizii

† **23:39** Christ: wuru'u Tominkaru dyudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Tominkaru Dapu nazo ii masha'apakiaka kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida,[†] kuzuuta'akan pazikon an, doko iki atii uwaranu iti. ⁴⁶ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan naa diiwa'o ida'an. "Ödaru, puka'u iti ötaan ödorona," ukian. Mazan umawaka'akan naa.

⁴⁷ Na'ia'o soldyaanao zowaunaa awunuutapan, uruu idi ipai uabatan, na'iki utukapan na'apam aimaakan sha'apan. Uruu idi tuukii ukonauki-kidan Tominkaru na'iki ukian, "Mishi'o mishi kaimana'o pidan arawu'u," ukian. ⁴⁸ Na'iki ipai pidannao wuru'u awunuutapainao kidaz na'ii, ipai kapam itukapan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. Tuukii idi'itinpan na'iki ikasha'oran aimaakan sha'apata-ka'o idi na'apa. Udauna'an ikiwan naa. ⁴⁹ Aizii pidannao wuru'u aitapainao kidaz Jesus, na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki, na'ii kapam iawunuutapan. Na'iki zunnao wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki, na'ii kapam baokopa ituma, munapo ikadishitapan na'iki iawunuutapan.

Na'apam Jesus dida-ka'o

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Uruu dono na'ia'o pidan, Joseph kia'o u'uu. Arimathea iki'o, Judea Baara ia'oraz wiizai. Kaimana'o pidan uruu, na'iki sha'apata'o ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki tuukia'o uzaudapan Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Padamata Jewnao, kazowautapaniinao pidannao tuma'o uzaamatinpan, mazan upu'u aonaa unyukunuu na'apan iparadan kawana'ati, na'iki aonaa unyukunuu na'apan wuru' dau'ana'a isha'apatanuz Jesus kaikapa'a. ⁵² Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an. Na'apa Pilate nyukunuu. ⁵³ Uruu idi umakon naa Jesus tauka-kizinao iti, na'iki na'a'a naa utoka-kidan unanaa. Na'iki upapidan naazu baraka'o kamicha mada idi. Kaina'a ukichadanii kuba, mawakainao uun nii, na'iki aona'o zii kapam ukaiwauzo-ka'o. Na'iti'i naa una'akan Jesus nanaa na'iki na'ia'a naa umuudanuz. ⁵⁴ Friday wachupunin wuru'u udida-ka'oaz, Jewnao sookapauzon kamoon maonapatan pu'a'a naa. §

⁵⁵ Aizii zunnao wa'atiinaouz Jesus tuma Galilee Baara iki, na'iti imakon baaranai iti. Uruu idi itukapa na'iam naa unanaa muuda-ka'o. ⁵⁶ Uruu dauna'an ikiwan naa pamashaadinapa kizi iti, itoma'anan naa kaduunuribai pakaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa. Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon wuru'u, uruu idi aonaa kanom isha'apatan uruu kamoo dono, Moses kakinaori kian kawana'ati.

24

Jesus kadishitan daua'o pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

¹ Aizii chaapi'ikiiman Sunday dono, zunnao makon baaranai iti. Ñna'akan kaduunuribai, itomanii pakaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa. ² Aizii ikaawan baaranai paniinomizinaa di'iti, aona'a naa utaratinpan, zikada'aka-kaoa'a naa udaru'o kuba, baaranai taratapa-kinaoaz. ³ Uruu idi sariapa zunnao morota'akan baaranai paniinomizinaa shaawata. Mazan aona'aka'a naa Naobanai Jesus nanaa nii. ⁴ Tuukii idi'itinpan, uruu idi ikadishitapan naa

[†] **23:45** kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § **23:54** Jewnao aitaouz pakamoon sakadinan, kamoo tipitan di'iki, na'iki uipain nii ba'oran kamoo tipitan di'iti.

na'ii, aonaa ïaitapan na'apam pasha'apatinan. Upu'a'a naa ïtukapan dya'utam daonaioranao, wizi'i kida'o ïkamichan kadishitapan na'a padazaba'a.

⁵ Tuukii ïtarian, upu'u mazan ïmapotinan ï'ati patarian bii'i. Na'iki daonaio-ranao kian ï'ati, "Kandii nii odorotan kakupa'o pidan mawakainao pidan-ranao bii an? ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'aka'a naazu. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz unao ati, tawuru'u Galilee Baara ia'oraz zii. ⁷ 'Daonaioara Aokazi Iki'o zaamata-ka'o nii, udauna'an utaa-ka'o nii oiainao pidannao ka'u iti, udauna'an utauka-ka'o nii cross di'iti, atii umawakan. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii pamawaka-kizi iki,' kii sha'atii tawuru'u ukiauzonuz," ïkian ï'ati.

⁸ Sariapa mishi zunnao nyukunuua'akan Jesus paradan. ⁹ Udauna'an ïkiwa'akan naa atii ïkaawan 11 Jesus tominapa-kidaniinao di'iti. Ipai daunuuda'u ïkowaadan ï'ati na'iki ba'orainao ati na'apa patukapan kawana'ati aimakaan sha'apan. ¹⁰ Kaikapauda'u'o wuru'u zunnaouz, Mary Magdala sanaaba, Joanna, Mary, James daroz, na'iki kaina'a ba'oran zunnao ïtuma. Ipai baokopa ïnao wuru'u kakuwaapainouz Jesus tominapa-kidaniinao ati. ¹¹ Mazan aonaa ïmishidan zunnao paradan, usha'apanum kau'an ïabatanuz mariidin-karu kawan karikaonan. ¹² Mazan Peter sariapa pa'an udima'akan baaranai iti. Ukaawan na'iti sariapa uawunuupan baaranai paniinomizinaa shaawata, mazan utukapa soo kamicha mada karikaonan, wuru'u Jesus nanaa shibata-kinaoaz. Udauna'an ukiwan naa, tuukii udi'itimpan patukapan idi aimakaan na'apa.

*Jesus chi'ikapan patominapa-kidaniinao daawata
(Mark 16:12-13)*

¹³ Uruu kamoo dono dya'utam daonaioranao tominpauzonao Jesus di'iki makopaanan wiizai Emmaus iti. Munapo za'o wuru'u wiizaiz Jerusalem iki. ¹⁴ Aizii wuru'u daonaioaranaouz ïkadakotinaanan pamakopa-kizi an, ipai wuru dau'a'a aimakaan sha'apata-kariwaiz na'iki kowaada-kariwai kidaz Jesus dau'an. ¹⁵ Aizii ïkadakotinaanan pu'u, masha'apakiaka Jesus kaawa'akan na'iki uchi'ikapaanan naa ïdaawata. ¹⁶ ïtukapa padamata Jesus, mazan aonaa ïaitapan uruu. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ïaitapan ai uruu. ¹⁷ Sariapa upishaan ïdyaun. Ukian, "Kanom daua'o kaiwuru'u ukadakotinaananuz umakopan pu'u?"

Sariapa ïmashaada'akan, na'iki utukapa ïawun baara kasha'ora pa'idiwaru.

¹⁸ Bauda'apa dako'atin uparadan, Cleopas kia'o u'uu, ukian u'ati, "Soo bauda'apa pugaru Jerusalem ida'a maaitapa-ka'o wuru dau'ana'a aimakaan sha'apata-kariwai kidaz diiki'i'i?"

¹⁹ "Na'apa'oram wuru'u aimakaan kida sha'apata-kariwaiz?" ukian ï'ati.

"Tawuru'u kasha'ora kida'oraz aimakaan sha'apata-ka'o Jesus ati, Nazareth sanaz. Tominkaru prophetin uruu. Mishi Tominkaru tukapa-kidan uruu kaimana'o, na'iki umanawunu'o pidan, ipai wuru ida'ana'a usha'apatanii kidaz aimakaan na'iki ukakuwaatinan ida'an ma'ozaka. Ipai pidannao na'apa kapam ïtukapan uruu, kaimana'o, na'iki umanawunu'o mishi pidan. ²⁰ Wafaadaannao zowaunaanao, na'iki kazowautapainao Jewnao wuru'u zaamata-kida'oraz uruu. Udauna'an ïtaan naa uruu Rome iki'o naobanai ka'u iti, ïzowii-kidan naaz cross paawa'a. ²¹ Wa'itiiman shaa uru'o nii wuru'u kazannaata'oraz Israelitena'o patarubanao ai. Aizii di'i ukoda'aka'a naa idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an. ²² Na'iki powa'a zii kaina'a aimakaan di'itinaapa-kidan waunao tuukii. Aizii chaapi'iki, waunao bii ïkiinao zunnao makonkan ubaaranaa ii. ²³ Aona'a naa ïkodan unanaa na'ii. Mazan ïkaawan powaa ati ïkowaadan wa'ati, patukapan dya'utam angelnao. Na'iki angelnao kowaadan ï'ati

kadishita'aka'a naa Jesus powaa iti. ²⁴ Zunnao kaawan dauna'an, sariapa waunao bii iki'o daonaioranao makon kapam baaranai iti. Na'iki ipai itukapan aimaakan na'apa zunnao kowaadan kawan. Mazan aonaa ikodan Jesus na'ii."

²⁵ Udauna'an Jesus dako'atin iparadan na'iki ukian i'ati, "Maam, na'apa dii manawun umaaitapakan aimaakan, na'iki kasha'apannaa umishidan tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz? ²⁶ Aonaa mooko uaitapan wuru'u Christ, Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, baiaapan nii ipai wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan? Uruu dauna'an umakon nii aokazi iti, na'iki karikaonanu'o ni'ni naa ukonaukiitin-kida-ka'o na'ii," ukian i'ati. ²⁷ Udauna'an ukowaadan na'iki unyukunuu-kidan i'ati ipai na'apa'oram manawun tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadanii kidaz padau'an, Tominkaru Paradan ida'a'oraz.

²⁸ Ukadakotinaanan i'ati, atii na'apa imaonapatan wuru di'itii'i pamakopakiziz wiizai. Mazan itukapan Jesus sariapa pa'an udobatan. ²⁹ Uruu idi tuukii imashaatan uruu. "Puna'a'a naa zii shoman puda'awu aka watuma, wachuupun naa pa'i wuru'u, na'iki taa'azo'o naa wamarutan," ikian u'ati. Uruu idi umakon ituma. ³⁰ Aizii kabaunu'ia'a naa, uruu iaroopa'azon naa. Uruu idi Jesus sakanatan ituma. Na'iki sariapa uzaamatan bread, udauna'an utoriinapa-kidan naaz. Uruu dauna'an udushowan naa bread ikawana'ati.

³¹ Uruu ida'a zii iawun da'ata-ka'o iaitapa-kinaa nii Jesus. Iawunuupan u'idi'iti sariapa iaitapa'akan uruu. Mazan upu'a'a naa umainaabatina'akan iawun za'a. ³² Sariapa ikian pa'atiaaka kida, "Ei, uruu idi'o tawuru'u kaimanaiman uparadan pishatan wanyukunuu, ukadakotinaananz wa'ati dunapota. Na'iki unyukunuu-kidanuzu wa'ati ipai daunuuda'u na'apam saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kian."

³³ Udauna'an iminziwa'akan naa, na'iki ipadanta'akan naa koshan Jerusalem iti. Aizii ikaawan na'iti ikoda wuru'u 11 Jesus tominapa-kidaniinao, kasaba'ukinpan baokopa, ba'orainao kida tuma. ³⁴ Na'iki iabatan ikadakotinan. "Mishi'o wuru'u wanaobanaa kadishitan, na'iki ukakudanuz naa powaa iti. Simon Peter tukapa'aka'a naa kapam uruu," ikian.

³⁵ Udauna'an inao kowaadan naa kapam ipai daunuuda'u na'apam Jesus chi'ikapaanan patuma dunapota. Ikowaadan i'ati aonaa iaitapanuz, atii udushowan ida'an zii bread i'ati, iaitapan uruu.

Jesus aidinan

patominapa-kidaniinao ati

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

³⁶ Aizii wuru'u dya'utamainaoz daonaioranao kakuwaapatinan pu'u zii pairibannao ati, upu'a'a naa Jesus kaawa'akan i'ida'ati masha'apakiaka. Na'iki ukian i'ati, "Marii kaiman-karu mashaapan unao tuma." ³⁷ Mazan tuukii itarian, i'itiiman shaa udoronaa nii karikaonan wuru'u patukapaniaz. ³⁸ Mazan Jesus kian i'ati, "Kandii nii utarian? Na'iki kandii nii aonaa umishidan utukapan ogaru? ³⁹ Aushaa utukapa mooko oka'u di'i, utukapa okidiba, mishi ogaru wuru'u. Uwa'ati da'ati'i upishata kizi ogaru, upishata omada, utukapa kizi mishi ogaru wuru'u. Aizii doronai aonaa udunaa nii oo uniwa'uz nii, wuru kawanu'u upishatanuz ogaru," ukian i'ati. ⁴⁰ Uruu idi utukapa-kidan naa i'ati paka'u na'iki pakidiba.

⁴¹ Tuukii ikonaukian na'iki tuukii i'iti'itinan, aonaa imishidan wuru'u patukapanuz Jesus. Uruu idi ukian i'ati, "Kaina'a aimaakan da'a'a nika-karu nii?" ⁴² Sariapa itaan u'ati kopau waraka-kariwai'i naa. ⁴³ Uruu idi uzaamatanuz na'iki uaroopan naa iawun za'a.

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian naa i'ati, "Aizii di'i wuru'u utukapaniaz ipai aimakaan kida sha'apan kaikapa'a. Uru'u naa tawuru'u okowaadauzoniaz unao ati, wachi'ikapauzon dono'oraz baokopa. Kaikapa sha'atii tawuru'u okiauzonuz unao ati. 'Ipai wuru'u Mosesaadaniid kidaz odau'an, na'iki wuru'u Tominkaru prophetinnao saadaniid kidaz, na'iki wuru'u saada-kariwai kidaz odau'an Psalms ida'a, ipai'o nii zii uruu kida mishii-ka'o,' kii sha'atii tawuru'u okiauzonuz u'ati," Jesus kian i'ati. ⁴⁵ Na'iki utaan naa iaitapa-kinaa nii na'apa'oram manawun wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan ida'a. ⁴⁶ Udauna'an ukian naa i'ati, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saada-kariwai kida kianuz. 'Zowii-karu nii wuru'u Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, mazan idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an ukakudan nii powaa iti, na'iki ukadishita-kida-ka'o nii pabaaranaa iki. ⁴⁷ Marii pa'i kuwai kowaadapa-ka'o u'uu ida'an ipai pidannao ati, ipai imi'i baara an, marii ukowaada-ka'o Jerusalem sannao ati kiwiin. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: pidan tanawatinan an pa'oian ai, Tominkaru mainaabatan nii i'oian.' ⁴⁸ Ukau'an odyuudan ukakuwaapan ipai wuru dau'a'a utukapanii kidaz sha'apan o'ati. ⁴⁹ Na'iki odyuudan nii unao ida'ati tawuru'u odaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati. Mazan una'a'a naa zii pa'i uzaudapa da'a'a Jerusalem ida'a, atii odyuudan aokazi iki wuru'u odaru dyuuda'azooniaz unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii."

Jesus na'aka-ka'o aokazi iti
(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

⁵⁰ Udauna'an Jesus na'akan naa idyaun Jerusalem iki atii Bethany iti. Na'ia'a naa usawadan paka'u i'idi'iti, na'iki utoriinpan Tominkaru ati, marii kizi utaan kaimana'o mashaapa-karu inyukunuu iti. ⁵¹ Utoriinapa-kidan pu'u idyaun, uru'u naa usawatina'akan, na'iki una'aka'aka-kaoa'a naa aokazi iti. ⁵² Sariapa ikodoru'ukan u'ati, iawun doko iti. Uruu idi tuukii ikonaukian, udauna'an ikiwa'akan naa konaukii Jerusalem iti. ⁵³ Aizii Jerusalem ia'a naa, ipai kamoo imako'anpan Tominkaru Dapu iti, itoriinpan na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru.

John Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita John saadanii. Uruu Jesus tominapa-kidanii, na'iki apostle kapam uruu. Karikaonan una'auzon Jesus dazaba'a umanawun kida'o aimakaan sha'apan dono. Panaadon aka aonaa Jesus taapadan ba'orainao patominapa-kidaniinao wa'atin patuma, mazan John utaapada pa'an umakon patuma.

John kakuwaapan dono pidannao dau'u ukainaabatan İdyauñ İ'uu ida'an kida. Mazan ukakuwaapan dono padau'u, aonaa uaipan patukapaka-o umanawunu'o nii. Uruu idi aonaa usaadan pa'uu ukakuwaapan dono padau'u, mazan udakotinan ba'oran tominapa-kida-kariwaiz, kii da'i. (Putukapa John 18:15 ida'a.) Panaadon udakotinan Jesus marainpaniaz patominapa-kidanii, kii. (Putukapa John 13:21 ida'a.) Usaadan dono John kia'o pidan uu, ba'oran John daua'o wuru'u ukakuwaapanuz, Chikaawunuupauzo dau'ati'o wuru'u.

John saadan di'ora'a kaarita uaipan pidannao aitapan na'iki İmishidan Jesus uruu Christ (Jewnao ati'oraz ukaunamunaatauzo-kao), uruu Tominkaru Dani. Pidannao mishidan dono uruu, na'iki İzaamatinan idi upidanannao nii, İikodan nii karikaonanuo kakupa-karu. (Putukapa John 20:31 ida'a.)

John kowaada Jesus karikaonanuo ukakupan. Amazada tominan ua'ii zii kakupa'ora'a naa uruu. (Putukapa John 1:1 ida'a.) Na'iki pabi'inaaka'o ida'an, Tominkaru kainaabatan wa'ati kanom wuru'u Jesus. (Putukapa John 14:9-11 ida'a.) Ukowaada kaimanaiman na'apam pidan mishidan, uikoda kizi karikaonanuo kakupa-karu. Na'iki ukowaada pidan mishida-kinaa ni'o wuru'u Jesus sha'apatanz iriba umanawun kida'o aimakaan. (Putukapa John 3:2 ida'a, na'iki John 10:38 ida'a.) Kaina'a Jesus daua'o ba'oran kaarita kida: Matthew, Mark na'iki Luke. Tuukii İkakuwaapan usha'apatanii kida dau'u. Na'iki İkowaada na'apam utominapa-kidan pidannao mashaaparkaru dau'u Tominkaru ati. Mazan John, aonaa ukakuwaapan ipai Jesus sha'apatanii dau'u. Ukowaada aona'oraz ba'oran kaarita kida kowaadan.

John kowaada iriba umanawun kida'o Jesus paradan na'iki usha'apatanii kida, kainaabata'o uruu mishi'o Tominkaru dani, uruu kakupa-kinai, uruu dunapo, uruu mishi'o, uruu Kanada'o, uruu wunu, uruu bread, uruu paoribai kadunaa, na'iki kaznizonao ka'uzatiki.

Kaarita buutinnan kida

Parada-karu tominan pidan nii *1:1-18*

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u *1:19-34*

Jesus kakinaopan, na'iki usha'apatanii kida daua'o *1:35—12:50*

Jesus sha'apatanii kida pazowii-kao ua'ii *13:1—17:26*

Jesus zaamata-kao atii uzowii-kao *18:1—19:42*

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati *20:1-31*

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati Galilee Baara ii *21:1-25*

Parada-karu Pidantinnan

¹ Amazada toma-kao ua'ii na'a'ora'a naa Parada-karu, uruu Tominkaru tuma'o, na'iki uruu Tominkaru. ² Uruu na'a'ora'a naa Tominkaru tuma amazada toma-kao ua'ii.

³ Uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan. Aonaa aimakaan tominan sha'apa'oram ida'an karikaonan, soo Uruu ida'an. ⁴ Uruu ida'a

kakupa-kinai, na'iki wuru'u kakupa-kinaiz uruu kanadapa'oraz pidannao ati. ⁵ Kanada'o kanadapan maruta'o-karu'u, aonaa turuu maruta'o makadanu'a.

⁶ Kaina'a'o da'i pidan, John kia'o u'uu, Tominkaru dyuudanii. ⁷ Ukaawan ukakuwaapa'anan pidannao ati kanada'o dau'u, ukuwaa ida'an kizi ipai ĩabatan na'iki ĩmishidan kanada'o dau'u. ⁸ Aonaa John mani wuru'u kanada'oraz, mazan ukaawan, ukakuwaapa'anan kanada'o dau'u. ⁹ Wururu'u kanada'oraz, kaina'iki uwa'atipan imi'i baara ati, uruu pa'an kanadapa'oraz ipai pidannao.

¹⁰ Kaawanka'o Parada-karu imi'i baara ati. Uruu ida'ana'o Tominkaru toman imi'i baara na'iki pidannao, mazan upu'u aonaa ĩaitapan kanom wuru uruuz. ¹¹ Ukaawan pawizi ida'ati'o padamata, mazan uiribannao, aonaa ĩnabaan uruu. ¹² Mazan na'ia'oram pidan nauba'o na'iki mishida'o uruu, utaapada ĩtominan Tominkaru dainao nii. ¹³ Aonaa ĩtominan Tominkaru dainao nii koraidaonaa shakatan kawan, oo pidan aipan kawana'ati mani, soo Tominkaru aipan kawana'ati pa'an.

¹⁴ Aizii wuru'u Parada-karuz, utominan pidan nii na'iki umashaa-pankan wabii an. Watukapa na'apam uruu mishi'o umanawunun. Usha'apanum kau'an bauda'apauzon Tominkaru dani wuru'u uruuz. Uruu ida'ana'o Tominkaru kainaabatan kaimanaiman pakamunanban na'iki uruu ida'ana'o mishi'o kuwai kainaabata-ka'o wa'ati.

¹⁵ John kakuwaapan udau'an pidannao ati, ukian diiwa'o ida'an ĩ'ati: "Di'i naa tawuru'u ōkaunamunaataniaz: Kaini'iki'o nii uwa'atin ōdawu'ati, mazan uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai, usha'apanum kau'an uruu na'a'ora'a naa ōshakatan ua'ii, ōkii-kiziz."

¹⁶ Ukamunanun idi manawun, powa'an kida usha'apatan kaiman kida'o aimaakan wa'ati. ¹⁷ Tominkaru taa-kidan Moses ida'an pakakinaori; mazan utaan mishi'o kuwai na'iki utukapa-kidan pakamunanun Jesus Christ ida'an pa'an. ¹⁸ Aonaa pidan tukapauzon Tominkaru. Soo Udani bauda'apauzoz, karikaonanu'oraz una'an Tominkaru tuma, uruu kaimanaiman ukainaa-batan Tominkaru.

*John Chikaawunuupauzo kowaadan kanom ni'o pakaawan
(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18)*

¹⁹⁻²⁰ Jewnao zowaunaanao Jerusalem iainaoz dyuudan faadaanao na'iki ĩminka'u Levitenao* pishaa'anan John kanom kaduz manawun wuru'u uruuz. Ukowaada ĩ'ati kaimanaiman, ipai kizi pidannao aitapan, "Ōgaru, aonaa Christ† mani," ukian ĩ'ati.

²¹ Aizii ĩkian u'ati, "Ukau'an kanom mooko pugaru? Elijah sha'a pugaru?" "Aonaa!" John kian ĩ'ati.

"Pugaru sha'a Prophet, tawuru'u kaawa'o ni'oraz?"‡ ĩkian u'ati.

"Aonaa," ukian koshan ĩ'ati.

²² Uruu idi ĩkian u'ati, "Ukau'an kanom kaduz mooko manawun wuru'u pugaru? Waaipan wakuwaa nii, wunao ati'o ni'i dyuudainaouz waunao. Pukowaada'aka'a naa kanom kaduz wuru'u pugaru!"

²³ John kian ĩ'ati, "Ōgaru dau'ana'o tawuru'u prophet Isaiah saadauzonuz kaikapa'a:

'Kaina'a'o pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka:

* **1:19-20** Levitenao: Israel dani, Levi takaa-daunnao, kaminka'uupauzonao Tominkaru Dapu ii.

† **1:19-20** Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **1:21** Deuteronomy 18:18-19

Usaaba'a naa dunapo Naobanai mako kizi nii.' "§

24 Phariseenao* kapam wuru'u dyuuda-kariwai ipishaa'anan John. 25 Uru'u naa ikian John ati, "Pukian pu'u aonaa Christ mani pugaru, aonaa Elijah mani, na'iki aonaa Tominkaru Prophetin mani, tawuru'u wazaudapaniaz, mazan kandii nii mooko puchikaawunuupan?"

26 Aizii John kian i'ati, "Ögaru, ðchikaawunuupan wunu idi. Mazan kaina'a ubii'i ba'oran pidan, aona'o uaitapan kanom kaduz uruu. 27 Uruu'o ni'i naa tukapa-ka'o umanawunu'o nii ðna'an pu'u zii. Ögaru aonaa ðturuan ðbuzuutan udazkidi zunaa."†

28 John kakuwaapatinanuz kaikapa'a, Bethany ia'o, waoko ia'oraz Jordan Wa'o ai, uchikaawunuupauzo-kiziz.

So'ota'o pidannao oian

29 Ba'oran kamoo John tukapan Jesus wa'atin pa'ida'ati, na'iki ukian pidannao ati: "Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz, so'ota'oraz pidannao oian! 30 Uruu dau'ati'o tawuru'u ðkianuz, 'Utukapa-ka'o ni'i naa umanawunu'o nii ðna'an pu'u zii, mazan uruu powa'a'o umanawunun ð'ai, usha'apanum kau'aru uruu kiwiitapa'o ð'ai.' 31 Ögaru, aonaa ðaitapan kanom kaduz uruu, mazan ðchikaawunuupan wunu idi, Israelitenao aitapa-kinaa ni'o kanom kaduz uruu."

32 John kowaadan kaimanaiman patukapanii dau'u: "Ötukapanii Kaimana'o Doronaa wa'atin aokazi iki orid kawan, na'iki upakotan uruu ida'a. 33 Kiwiin zii, aonaa ðaitapan kanom kaduz uruu. Mazan dyuuda'oraz ðchikaawunuupan wunu idi kian ð'ati, 'Putukapan an Kaimana'o Doronaa wa'atin doko iki na'iki umashaadinan dono pidan ida'a, uru'u naa wuru'u chikaawunuupa'o ni'oraz Kaimana'o Doronaa idi.' 34 Ötukapan idi usha'apan na'apa, ukau'an, ðkian u'ati, Tominkaru Dani wuru'u di'orazu'u."

Jesus ikodan kiwiini'o patominapa-kidaniinao

35 Ba'oran kamoo na'ia'o koshan John na'iki na'ia'o utuma, dya'utam utominapa-kidaniinao. 36 Utukapan Jesus dobatapan na'iki, ukian udau'an, "Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz!"

37 Aizii dya'utamainaouz John tominapa-kidaniinao, iabatani uparadan na'apa, uru'u naa ida'anpa'akan Jesus. 38 Jesus awunuukan powaa iti, utukapa iwa'atin padawu'ati. Uru'u naa upishaan idyaun, "Kanom udawatapan?"

Ikian u'ati, "Tiichaa. Na'ia'o dii pumashaadinpan?"

39 "Uwa'ati, utukapa kizi," ukian i'ati. Uru'u naa imakon utuma na'iki itukapa na'iam umashaadinpan, (4 o'clock wachuupunin wuru'u) uruu na'ia'a naa ichuupudin utuma.

40 Aizii wuru'u da'anpa'akainaouz Jesus, paabatan dauna'an John paradan, buda'apa'o uu Andrew, uruu Simon Peter inawuzu. 41 Kiwiin zii chaapi'iki, Andrew tukapan pa'inawuzu Simon na'iki ukakuwaapan u'ati, "Waikoda'a naa Messiah!" ukian. (Messiah, kii-karu Christ kia'o kapam wuru'u.)‡ 42 Uru'u naa una'akan Simon, Jesus di'iti.

§ 1:23 Isaiah 40:5 * 1:24 Pharisee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † 1:27 Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa. ‡ 1:41 Hebrew paradan ida'an udakota-ka'o Messiah kii, na'iki Greek paradan ida'an udakota-ka'o Christ kii.

Jesus awunuupan u'idi'iti, ukian u'ati, “Pugaru Simon, John dani. Aizii pu'uu Cephas kia'o nii.” (Peter kia'o kapam wuru'u, na'iki kuba kia'o wuru'u.)

Jesus dapadan

Philip na'iki Nathanael

⁴³ Ba'oran chaapi'iki Jesus di'itinpan umako'ozon Galilee Baara iti. Uikodapan Philip na'iki ukian u'ati, “Puwa'ati òtuma, putominapa kizi.” ⁴⁴ (Philip, uruu Bethsáida san, na'ia'o Andrew na'iki Peter mashaapan kapam.)

⁴⁵ Uruu dauna'an Philip ikodan Nathanael na'iki ukian u'ati, “Waikoda'a naa tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadauzoniaz Kakinaorii Kaaritan-naa ida'a udau'an. Uruu Jesus, Joseph dani, Nazareth sanaz.”

⁴⁶ “Nazareth san!” Nathanael kian, “Na'apa di'i naa aimakaan kaimana' sha'apan uruu wiizai di'iki pa'an?”

“Puwa'ati putukapa kizi,” Philip kian u'ati.

⁴⁷ Aizii Jesus tukapan Nathanael wa'atin pa'ida'ati, sariapa ukian udau'an, “Arawu'u mishi'o Israelite, aonaa na'itim umariidinan.”

⁴⁸ Nathanael pishaan uruu, “Na'apa dii puaitapan òdau'an?”

Jesus kian u'ati, “Philip dapadan ua'ii pugaru, òtukapanii pugaru paoribai fig waranu ii.”

⁴⁹ “Tiichaa,” Nathanael kian u'ati, “Pugaru Tominkaru Dani! Pugaru King Israelitena o ati.”

⁵⁰ Jesus kian u'ati, “Òkowaadan idi'o pu'ati, ‘Òtukapan pugaru paoribai fig waranu ii,’ uruu idi'o pumishida'akan? Putukapan nii zii umanawun kida'o aimakaan sha'apan wuru aia'a!” ⁵¹ Na'iki ukian i'ati, “Mishi'o kai-wuru'u òkianuz: Utukapan nii aokazi da'atinan, na'iki Tominkaru angelin-nao mako'anpan doko iti, na'iki i'wa'ati'anpan apowa ati Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an!”

2

Jesus pana'adan wunu wine nii

¹ Dya'utam kamoo dauna'an kaina'a mazidainao aroopa'azon Cana ii, Galilee Baara ia'oraz donoi. Jesus daro na'ia'o oroo. ² Jesus na'iki utominapa-kidaniinao, na'iti'o ìdapada-kao kapam. ³ Aizii riwunii wine ipain idi'i naa, sariapa Jesus daro kian u'ati, “Ipai'i naa ìriwun.”

⁴ “Kanom nii punyukunuupa'azon ògaru?” Jesus kian o'ati. “Aonaa zii amazada kaawan òsha'apata-kinaa nii aimakaan.”

⁵ Sariapa udaro kian na'ia'o poitoruinoo ati, “Usha'apata pa'i na'apam dono ukian u'ati!”

⁶ Na'ii kaina'a 6 dowada kida, kuba idi'o ìtoma-kao. Uruu kaduz dowada kida Jewnao kaiwazonii wunu kinnaa nii pachikain-kinnaa nii, ìchoochin kakinaorinaa kawana'ati. Uwazoo kida tuubarun 20 oo 30 gallon kida.

⁷ Jesus kian naa poitoruinoo ati, “Upaidada wuru'u dowada kidaz wunu idi.” Uru'u naa ìkapowan wunu na'iki ìkawazootan naa dowada kida atii ìpaidan.

⁸ Udauna'an Jesus kian i'ati, “Aizii ukapota'a naa dowada wazoo, utaa kizi kazowautapa'o aroapa-karu atiz.” Uru'u naa ìna'akan u'idi'iti wuru'u wunuz,

⁹ pana'adina'aka'oraz naa wine nii, na'iki uru'u naa utiwaanuz. Mazan aonaa uaitapan na'iki'oram ukaawa-kida-kao. (Soo poitoruinoo kapotainoouz wunu, ìaitapa pa'an.) Sariapa udapadan wuru'u mazida'oraz

¹⁰ na'iki ukian u'ati, “Kiwiini'o padamata kaimana'oraz wine maokodauzokao. Aizii morowautapainoo tuzan dono'o naa kaimanaiman, udauna'an

zii turuu sha'apa'oram karikaonan wine maokoda-ka. Mazan pugaru pakawan zii putaapan wuru'u kaimana'oraz wine, atii kai!"

¹¹ Cana ia'o wuru'u kiwiini'oraz Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan. Na'ii uaida-kidan na'apam paugaru umanawunun. Uruu idi kaimanaimana'a naa utominapa-kidaniinao mishidapan uruu.

¹² Uruu dauna'an umakon naa dono'i Capernaum iti padaro na'iki pa'inawuzunao tuma, na'iki patominapa-kidaniinao tuma kapam. Mazan aonaa ina'ian kotua'iki.

Jesus kodita-kidan Tominkaru Dapu iki puraataapainao
(*Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46*)

¹³ Aizii maonapa'a naa Passover Kamoon sakadinan, uru'u naa Jesus makon Jerusalem iti. ¹⁴ Uikoda Tominkaru Dapu ii, selliipainao tapi'iza, kaznizo, na'iki wakokoonao. Uikoda kapam na'ii pidannao shakataaka-kidauzo puraata.

¹⁵ Uzaamata'akan do'ooribai paba'izin nii, uru'u naa uwaatan Tominkaru Dapu iki ipai i'uzanao, kaznizonao na'iki tapi'izanao. Aizii shakataaka-kidauzonao puraatan miisan* kida, udorau-kida'akan, i'puraatan zokota'akan kida'a naa ubaara'a kida'o. ¹⁶ Jesus kian selliipainao ati wakokoonao, "Ukodita-kida wuru kida'a di'iki'! Aonaa turuu utaapan o'daru dapu puraataapa-kizai nii." ¹⁷ Sariapa utominapa-kidaniinao nyukunuan Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, "Tuukii manawun okaziwadapan onyukunuu, o'marainpan idi pudapu."†

¹⁸ Jewnao zowaunaanao kian u'ati, "Turuu mooko pusha'apatan waawun za'a umanawunu'o aimaakan, wamishida-kinan nii Tominkaru aipan ati'o wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a?"

¹⁹ Jesus kian i'ati, "Umainaabata wuru'u Tominkaru Dapuz, na'iki idikin-auda'u kamoo ida'a okadishita-kidan nii powaa itiz."

²⁰ Aizii ikian u'ati, "Di'ora'a Tominkaru Dapu 46 wunu utomapa-ka. Aizii turuu mooko puzauda-kidan pukadishita-kida'akanuzu idikinauda'u kamoo ida'a?" ²¹ Mazan Tominkaru Dapu Jesus kianuz, pananaa dau'ati'o wuru'u.

²² Tominkaru kadishita-kidan dauna'an Jesus mawaka-karu di'iki, utominapa-kidaniinao nyukunuitapan wuru'u uparadanuz. Imishida wuru'u saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan, na'iki imishida Jesus paradan kapam.

²³ Una'ian pu'u Jerusalem ii Passover Kamoon dono, iriba pidannao mishidan uruu itupakan idi usha'apaapan umanawun kida'o aimaakan. ²⁴ Mazan Jesus aitakan idi ipai pidan kaduz, aonaa ukainaabatan kaimanaiman i'ati. ²⁵ Aonaa kanom nii uaipan pidan kakuwaapan pa'ati pamin-pidanau dau'u, usha'apanum kau'an uaitapanii ipai pidan nyukunuu.

3

Jesus ikodaakan Nicodemus tuma

¹ Kaina'a pidan, Nicodemus kia'o da'i u'uu, kazowautapa'o Jewnao, na'iki Phariseenao tonaazinaa di'iti'o uzaamatanpan. ² Ukaawan aiwaka'an Jesus ida'ati na'iki ukian u'ati, "Tiichaa, waaitapa Tominkaru di'iki'o pukaawan putominapa-kida'anan waunao. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ka'iifan pasha'apatan umanawun kida'o aimaakan wuru'u pusha'apaapaniaz, soo Tominkaru kaina'an dono utama."

* 2:15 miisa: English ida'an, table. † 2:17 Psalm 69:9

³ Jesus kian u'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa turuu pidan tukapan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi, soo ushakatan an koshan."

⁴ Nicodemus kian u'ati, "Na'apa dii mooko pidan tunarunao shakatan koshan? Aonaa turuu umorotan padaro toba nazo iti ushakata kizi itamau!"

⁵ Jesus kian u'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa turuu pidan morotan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi iti, soo ushakatan an wunu ida'an na'iki Doronai ida'an. ⁶ Padaronao di'iki'o pidan shakatan pananaa zo'o, mazan Doronai ida'ana'o pidan shakatan padoronaa ia'o. ⁷ Aonaa pumaaita-paka'ana'a kaiwuru'u, 'U'nao shakata pa'i powa'a koshan,' òkianuz pu'ati. ⁸ Awaru makon pamako'ozoo-kizi iti. Puabata mishi uwa'idan, mazan aonaa puaitapan na'iki'oram uwa'atin oo na'iti'oram umakon. Na'apa'o kapam wuru'u pidan Kaimana'o Doronaa di'iki'oraz ushakatan."

⁹ Nicodemus pishaan Jesus, ukian, "Na'apa dii mooko turuu na'apa kida'o aimakaan sha'apan?"

¹⁰ Jesus kian u'ati, "Pugaru aitapa-kariwai putiichaa-tinpan Israelite-nao ati, mazan na'apa dii pumaaitapakan na'apa kida'o aimakaan?"

¹¹ Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Waparadan waaitapanii dau'o, na'iki wakowaadan watukapanii dau'o, mazan upu'u aonaa pumishida'azon wakuwaa. ¹² Òkowaadan pu'ati imi'i baara'a'o aimakaan kida sha'apan dau'u, mazan aonaa pumishidan. Na'apam nii mooko pumishidan ògaru, òkowaadan an pu'ati aokazi ii kida'o aimakaan dau'u? ¹³ Aonaa kanom makouzon aokazi iti, soo Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu wa'ati'oraz aokazi iki.

¹⁴ "Kotua'a naa mapidantaka'o amazada di'ii, Moses sawatauzon tooro muna'a kowazaz toma-kariwai chipirari idi.* Na'apa'o nii manawun Daonaiora Aokazi Iki'o sawata-ka'o. ¹⁵ Ukau'an, na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, mishi'o nii uikodan karikaonanuo'o kakupa-karu.

¹⁶ "Tominkaru marainpan idi manawun pidannao, utaa paudani bauda'apauzon. Ukau'an na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, aona'o nii umawakauzon, mazan uikodan nii karikaonanuo'o kakupa-karu.

¹⁷ Tominkaru dyuudan pauDani imi'i baara ati, aonaa pataka'uta'o ni'o mani pidannao pa'oi'an dikin ii, mazan ikazannaatin-kinna ni'o pa'an.

¹⁸ "Aona'o nii Tominkaru pataka'utan mishidainauz uDani. Soo upataka'utan nii wunao pa'ana'a, aona'oraz ìmishidan ubauda'apauzon udani. ¹⁹ Kaikapa'o wuru'u, Tominkaru wakota-kinnaaz pidannao oia'o nii: Kaawa'ora'a naa kanada'o imi'i baara ati, mazan pidannao tuukii ìmarainpan maruta'o wuru aia'a kanada'oraz, Tominkaru di'iki'oraz ukaawan. Ìsha'apaapan idi soo oia'o pa'idiwaru. ²⁰ Pidannao sha'apaapa'o oia'o aimakaan kida, aonaa unauapan kanada'o na'iki aona'o nii uwa'atin kanada'o ida'ati. Usha'apanum kau'an na'apa'o pidan aonaa uaipan pa'oi'an kida kainaabata-ka'o. ²¹ Mazan pidan mishi'o umashaapan Tominkaru ati, utaapada pa'an kanada'o kanadapan paugaru, kanada'o kainaabata kizi wuru'u usha'apaapanuz aimakaan kida uizo'atin idi'o pa'an Tominkaru."

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u

²² Uruu dauna'an, Jesus makon Judea Baara iti patominapa-kidaniinao tuma. Tomunu'iki una'ian ìtuma, na'iki na'ii uchikaawunuu-kida'akan pidannao. ²³ John chikaawunuupa'o kapam pidannao Aenon ii maonapa Salim iti, wunu baoko tuubarun idi kida na'ii. Pidannao kaawa-kaawan kida ìchikaawunuina'anan na'ati. ²⁴ (Uruu sha'apan John taraa-ka'o ua'ia'o zii.)

* 3:14 Numbers 21:4-9

²⁵ John tominapa-kidani bii ikiinao kashadaakapan ba'oran Jew tuma chikain-karu dau'an choochi kakinaopan kawana'ati'oraz. ²⁶ Aizii ikaawan naa John di'iti, i'ikan u'ati, "Tiichaa, puaitapa tawuru'u pidan putuma'oraz Jordan baza ii, tawuru'u pukowaadapaniaz pidannao ati? Mazan aizii kaina'a'naa u'chikaawunuupa-kidan pidannao, na'iki iriba, iriba pidannao makon u'idi'iti!"

²⁷ John kian i'ati, "Aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan aimaakan paaipan ati, soo Tominkaru dyuudan an uruu. ²⁸ Unao abata sha'atii tawuru'u o'kianuz, 'Ogaru aonaa Christ† mani, o'garu dyuuda-kariwai karikaonan uruu ua'ati.' ²⁹ Mazida-kizai ii, mazida'akaiba pa'an mako'oraz pamin-mazidan tuma. Mazan upu'u zii mazida'aka'o paonarur konaukian uabatan idi mazida'o imodapan, ukonaukian idi paudaiaro dau'an. Na'apa'o manawun wuru'u o'konaukianuz, na'iki aizii oturuuda o'konaukian. ³⁰ Uruu mishi'o ni'i naa umanawun-dinan, mazan o'garu, o'awutapaanan naa wuru'u."

Kanom nii Tominkaru dyuudan paudani

³¹ Kaawa'oraz doko iki uruu umanawunu'o ipai pidan ai. Aizii wuru'u imi'i baara'a'oraz, uruu imi'i baara san, na'iki ukakuwaapan imi'i baara'a'o dau'u. Wururu'u kaawa'oraz aokazi iki, ³² ukakuwaapan patukapanii na'iki paabatapanii dau'u aokazi ii, mazan aonaa pidan mishidan zoobaba ukuwaa. ³³ Kanom mishidan an ukuwaa, na'apa'o ida'an ukainaabatan Tominkaru kuwaa mishiin. ³⁴ Wururu'u Tominkaru dyuudaniaz, ukowaada Tominkaru paradan, usha'apanum kau'an kaimanaimana'o Tominkaru taan u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁵ WaDaru Tominkaru marainapanii paudani, na'iki utaa ipai daunuuda'u aimaakan uka'u iti. ³⁶ Pidan mishida'o uDani, kaina'a'o karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. Aizii pidan aona'oraz umishidan uDani, aonaa na'apainim nii uikodan karikaonanu'o kakupakaru, mazan karikaonanu'o nii ubaiatan Tominkaru to'oran.

4

Jesus paradinan Samaria sanaaba tuma

¹ Phariseenao abata'a naa kuwai Jesus zaamatin-kidan daua'o pidannao pa'ida'ati, na'iki uchikaawunuuan iriba pidannao, powa'a zii i'iriban John di'iti'o zaamatinan ai. ² (Jesus mishi aonaa uchikaawunuupan padamata, soo utominapa-kidaniinao.) ³ Aizii Jesus abatan idi na'apam pidannao kakuwaapan padau'u, uru'u naa ukiwan Judea Baara iki, Galilee Baara iti. ⁴ Umakopan pu'u na'iti, Samaria Baara ana'o nii udobatan.

⁵ Aizii udobatapan pu'u Samaria Baara an, ukaawan donoi iti, Sychar kia'o u'uu. Maonapa'o na'ii Jacob taazonii zakapu paudani Joseph ati. ⁶ Na'ia'o Jacob kichada-kidauzon pakapoo-kizi nii.

Sakitapa kamoo, Jesus mizainan naa kowas pachi'ikapa-kinaa. Usakanatan maonapa kapoo-kizai ii. ⁷⁻⁸ Utominapa-kidaniinao mako aka donoi iti i'toria'ana'akan wanyukunui. Upu'a'a naa Samaria sanaaba wa'atin okopowa'anan na'ati kapoo-kizai ida'ati.

"Otuzazoo wunu," Jesus kian o'ati.

† **3:28** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

9 “Pugaru Jew, aizii ògaru Samaria sanaaba, mazan kandii nii pupishaan wunu ò'ai?” okian u'ati. (Ona'apan u'ati, usha'apanum kau'an aona'o turuu Jewnao kaiwaan aimaakan Samaria Baara sannao kaiwaanii.)*

10 Jesus kian o'ati, “Puaitapan an mani kanom Tominkaru taa'azonii, na'iki kanom wuru'u pishaa'oraz pugaru wunu dau'ati, pupishaa mani uruu padamata na'iki utaa mani pu'ati wunu kakupa-kinai, aona'o umaarauzon pa'an.”

11 Okian u'ati, “Aonaa kanom ida'an mazan pukapotan wunu, usha'apanum kau'an kapoo-kizai ida'a munapo wunu. Na'ikim nii pu'itiiman puikodan wunu aona'o umaarauzon? 12 Wadokozu-daun Jacob kichadanii wuru'u wakapoo-kizi ni'oraz. Uruu, udainao na'iki Ì'uzanao, na'iki'o Ìtuzan wunu kapam. Powa'a'o zii mooko pugaru umanawunun Jacob ai?”

13 Jesus kian, “Pidan tuza'o wunu di'ora'a kapoo-kizai di'iki'i, maaradako'o nii uruu koshan; 14 mazan pidan tuza'o pa'an òtaan ni'oraz wunu, aonaa na'apainim nii umaarakouzon. Òtaan ni'oraz wunu, una'an ni'i naa u'ida'a, ikoda'o nii wunu ma'ozaka'oraz ununudapan, taa'o ni'oraz karikao-nanu'o kakupa-karu.”

15 Aizii okian u'ati, “Aushaa putaa mooko uruu wunu ò'ati, aonaa kizi òmaarakouzon, na'iki aonaa kizi òkapowa'anan powa'a da'ati'i.”

16 Jesus kian o'ati, “Pudapadanaka pudaiaru na'iki puwa'ati utuma da'ati'i.”

17 “Aona'o mazan òkaudaiarun,” okian u'ati.

Jesus kian o'ati, “Mishi'o kaiwuru'u, 'aona'o òkaudaiarun,' pukianuz.

18 Pugaru, baka'iau'ora'a naa pumazidan. Aizii kai'oraz pumin-mashaapan, aonaa mishi pudaiaru mani uruu, ukau'an mishi'o kaiwuru'u puparadanuz.”

19 Okian u'ati, “Aizii òaitapa! Pugaru Tominkaru prophetin! 20 Waunao Samaria Baara sannao dokozi-daunnao, di'ora'a midukuo ida'a'o Ìaida-kidauzon pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. Mazan unao Jewnao kian, Jerusalem ii pa'an Tominkaru aipan pidannao aida-kidan Ìtaapan uruu umanawunu'o nii.”

21 Aizii Jesus kian o'ati, “Pumishida òparadan, kaina'iki kamoo wa'atin, uruu dono aona'o nii pidannao nyukunuitapan di'ora'a midukuo oo Jerusalem, Ìaida-kida'azon an pataapan Tominkaru umanawunu'o nii.

22 Unao Samaria Baara sannao, aonaa uaitapan kaimanaiman kanom wuru'u utaapaniaz umanawunu'o nii; waunao Jewnao, waaitapa pa'an kanom wuru'u wataapaniaz umanawunu'o nii. Usha'apanum kau'an Jewnao ati'o wuru'u pidan kazannaatin-kinaa kainaabata-kaoz.

23 Mazan kaina'iki pa'ina'o kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz! Uruu dono, pidannao mishi'oraz manawun Ìtaapan Tominkaru umanawunu'o nii, Ìtaainan nii u'ati padoronaa ii, na'iki mishi'o ida'ana'o nii. Na'apainao wuru'u Tominkaru aipaniaz papidanannao nii. 24 Tominkaru uruu Doronai. Pidan taapa'oraz uruu umanawunu'o nii, marii utukapa-kidanuz Tominkaru ati, pataainan ida'an padoronaa ii na'iki mishi'o ida'an.”

25 Aizii Samaria sanaaba kian Jesus ati, “Òaitapanii kaina'iki Messiah wa'atin. (Christ† kia'o kapam wuru'u.) Ukaawan dono, ukainaabatan nii ipai aimaakan wa'ati.”

* 4:9 Samaria Baara sannao: Inao kaduz pidannao, aonaa Ìnaudapaakan Jewnao tuma. † 4:25 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

26 Udauna'an Jesus kian, “Ōgaru uruu. Uruu paradina'oraz pu'ati.”

27 Upu'a'a naa Jesus tominapa-kidaniinao kaawa'akan donoi iki; tuukii ĩdi'itinpan ĩtukapan idi ukadakotinan zunaaba tuma. Mazan aonaa na'ia'oram kian o'ati, “Kanom puaipan u'ai?” oo “Kandii ni'o pukadakotinan otuma?” aonaa ukian u'ati.

28 Uru'u naa owa'aka'akan pawunun kinnaa, okiwa'akan naa donoi iti. Na'ia'a naa okakuwaapan pidannao ati. 29 “Aushaa uwa'ati, utukapanaka pidan kaidi'ia'a, ukowaada'aka ō'ati ipai ōsha'apatauzonii kida. Uru'u naa sha'a Christ?” okian. 30 Uru'u naa pidannao makon donoi iki, ĩtukapa'anan Jesus.

31 Upu'u Jesus tominapa-kidaniinao dapadautan uruu, “Tiichaa, puaroopa'a naa zii!” ĩkian.

32 Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Ōgaru kaina'a wanyukunui ōnikan ni'o, aona'oraz unao aitapan udau'u.”

33 Uruu idi utominapa-kidaniinao pishautaakan, “Pidan na'akani'i naa sha'a uwanyukunuu nii?” ĩkian.

34 Jesus kian ĩ'ati, “Ōwanyukunuu pa'an wuru'u ōsha'apatanuz dyuuda'o ōgaru aiapanii ōsha'apatan, atii ōipaianuzu. 35 Karikaonan da'i puabatan pidan kian: ‘Kaina'iki 4 kauzu, udauna'an paoribai aka karaoda-kae.’ Mazan ōkian u'ati, uawunuapa kaimanaiman zakapu kawana'ati kida. Dyuuu'a naa paoribai aka, turua'a naa ukaraoda-kae! 36 Aizii wuru'u karaodapainauz kawinipinaata-kaea'a naa ĩdyaun. ĩkaraodapaniinao baokopata-kae karikaonanu'o kakupa-karu di'iti. Paowa'oraz paoribai uuda, na'iki karaoda'oraz paoribai aka baokopa'o nii ĩkonaukian.

37 “Mishi'o wuru'u kiauzo-karuz kaikapa'a: ‘Bauda'apa'o pidan paowan, ba'oran pidan karaodan.’ 38 Ōdyuudan ukaraodapa'anan paoribai aka zakapu kawana'ati, aonaa ukaudinauzon na'ii padamata; ba'orainao kowas baiapanii unao ua'ii dadara'o kaudin-kizai, aizii unaou'u naa naubaapa ĩkaudin-kizi.”

39 Iriba Samaria Baara sannao, mashaapainauz donoi ii mishidan Jesus, zunaaba kian idi, “Ukowaada ō'ati ipai aimaakan ōsha'apatauzonii.”

40 Aizii Samaria Baara sannao kaawainauz u'ida'ati, ĩpishaan uruu tuukii, “Waiapan puna'a'akan watuma,” ĩkian u'ati. Uruu idi dya'utam kamoo Jesus na'ia'akan ĩtuma.

41 Iriba baokoinao mishidan ĩabatan idi Jesus kuwaa, 42 na'iki ĩkian zunaaba ati, “Aizii wamishida, aonaa pukowaadan idi mani wa'ati, mazan waabatan idi sariapa uruu di'iki. Aizii waaitapa uruu mishi wuru'u kazannaata'o ni'oraz ipai pidannao.”

Jesus kakudan naobanai dani munapo'o pa'ai

43 Una'ia'akan dauna'an dya'utam kamoo, uru'u naa Jesus dobatan Galilee Baara iti. 44 Jesus kian: “Tominkaru prophetin, aonaa utaapauzo-kae umanawunu'o nii pawiiizi ii.” 45 Galilee Baara iki'o pidannao, makonka'o Passover Kamoon dau'ati Jerusalem ii, ipai ĩtukapan Jesus sha'apatanii kida baokopainapa-karu dono na'ii. Ukau'an, Jesus kaawan dono Galilee Baara iti, konaukii pidannao dapaapan uruu.

46 Jesus kaawan naa koshan donoi Cana ati, Galilee Baara ia'oraz, (na'ia'o tawuru'u upana'adan wunu wine nii, kiwiini'o dono.)

Aizii uruu dono Capernaum ii, kaina'a'o wiizai zowaunaa karina'o udani daonaiora. 47 Uabatan idi kaina'a Jesus kaawan Judea Baara iki Galilee ati, uru'u naa umakon Jesus di'iti. Tuukia'o ida'an upishaan Jesus, “Pumako

ōtuma Capernaum iti pukakuda kizi ōdani; maonapa'ora'a naa umawakan kowas kaiwuru'u!"

⁴⁸ Jesus kian u'ati, "Aonaan an unao tukapan umanawun kida'o aimaakan sha'apata-kaō, aona'o nii umishidan."

⁴⁹ Aizii pidan karina'oraz udani kian Jesus ati, "Puwa'ati kadiman ōtuma Naobanaī, mawaka'o ni'i naa ōdani."

⁵⁰ Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa powaa iti, kakuda'a naa pudani!" Umishida Jesus paradan, uruu idi ukiwa'akan naa powaa iti. ⁵¹ Dunapo ii zii upoitorunaō ikodapan uruu. Īkian u'ati, "Kakuda'aka'a naa pudani."

⁵² Uru'u naa upishaan Īdyaun, "Na'iam dii kamoo ukakudan?" "Munumun, masakauda'u kamoo daawadatan, uruu umada wadidin," Īkian u'ati. ⁵³ Udaru aitapa na'a'o kamoo wuru'u, "Kakuda'a naa pudani!" Jesus kianuz u'ati. Ūkau'an tuukii umishidan Jesus, na'iki baokopa udapu ainao pidannaō mishidan kapam.

⁵⁴ Uruu itamautanna Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, pakaawan dono Galilee Baara ati koshan, Judea Baara iki.

5

Jesus kakudan karinaapa'o pidan wunu baoko danoma ii

¹ Udauna'an Jesus makon Jerusalem iti Jewnao baokopainpauzon kamoo dau'ati. ² Jerusalem awauribanaa ida'a, kaina'a paniinom, Kaznizo Paninomizinaa kia'o udakota-kaō. Maonapa udazaba'a kaina'a wunu baoko, Bethzatha kia'o udakota-kaō Jewnao paradan ida'an. Maonapa wunu baoko danoma an, kaina'a baka'iauda'u kabaun dikin-dinapa-kizai kida. ³ Aizii dikin-dinapa-kizai kida nazo ii, kaina'a iriba karinao washatinpan kida, ishaawunnao na'iki pabi'inaaka machi'ika-kainao kaduz kida. [Ipaī Īdyaun Īzaudapan wunu koboinan. ⁴ Panaadon kida'o da'i angel kaawauzon, na'iki ukoboan nii wuru'u wunuz. Karinaa-ziiwa kiwiini'o udamotinan ubaoko iti, ukoboo-kaō dauna'an aka, uruu kakuda'o nii sha'apa'oram karikaonan parinaa ai.]*

⁵ Kaina'a karinaapa'o pidan na'ii kapatī'ora'a naa, ubaiatinan 38 wunu. ⁶ Jesus tukapan uruu, uaitapa kotua'ora'a naa ukarinaapan. Jesus kian u'ati, "Puaiapa pukakudan?"

⁷ Karinaapa'o kian u'ati, "Aonaa pidan kaminka'tuta'o nii ōgaru, ōkaawa kizi wunu baoko iti ukoboo-kaō dono. Ōtiwaina'akan dono'o naa ōmakon na'iti, ba'oran pidan kaawa'aka'a naa kiwiin ō'ai."

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Aushaa, pukadishita! Pumako'o naa, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi." ⁹ Sariapa uma'ozaka'akan. Ūkadishita'akan, uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki uchi'ika'akan naa.

Aizii uruu dono, Sookapa-karu Kamoon wuru'u. ¹⁰ Uruu idi Jewnao zowaunaanao kian pidan kakuda-kariwai ati, "Aizii Sookapa-karu Kamoon. Pudikintapan wakakinaorinaa wuru'u puna'akanuz puwashatinapa-kizi."

¹¹ Mazan ukian ī'ati, "Pidan kakuda'oraz ōgaru, ukian ō'ati, 'Pumako, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.'"

¹² Na'iki Īpishaan uruu, "Kanom mooko wuru'u dyuuda'oraz pumakon na'iki puna'akan puwashatinapa-kizi?"

* 5:4 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

13 Mazan aonaa uaitapan kanom wuru'u kakuda'oraz paugaru, usha'apanum kau'an iriba'o pidannao uruu dono na'ii, na'iki kadiman kapam Jesus mako'okan ībii an.

14 Uruu dauna'an, Jesus ikodan naa uruu Tominkaru Dapu ii. Ukian u'ati, "Puabata, aizii ma'ozaka'a naa pugaru; ukau'an marina'a naa oia'o, panaadon kasha'ora'o aimaakan sha'apan powa'a zii pu'ati."

15 Uru'u naa umako'okan, ukakuwaapa'ana'akan naa Jewnao zowau-naanao ati. Ukian ī'ati, "Jesus karikaonan tawuru'u kakuda'oraz ōgaru."

16 Jesus sha'apatan idi na'apa'o aimaakan Sookapa-karu Kamoon dono, uruu dikin ii Jewnao dadaradan naa amazada u'ati. 17 Uruu idi Jesus kian ī'ati, "Ōdaru, ipai kamoo ukaminka'uupan pidannao. Ōgaru na'apa'o kapam uruu kawan."

Jesus mishi'o Tominkaru Dani

18 Jesus kian dikin ii na'apa, powa'a zii Jewnao zowaunaanao dawatan na'apam pazowii-kida-kinaa nii uruu. Aonaa soo uwazootapan idi mani īsookapauzon kamoon kakinaorinaa, mazan udakotan idi kapam Tominkaru paDaru nii, uruu ida'an upatumaakadinan Tominkaru tuma.

19 Uruu idi Jesus kian ī'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz, aonaa Tominkaru Dani sha'apatan aimaakan paipan ati, soo usha'apata patukapanii paDaru sha'apatan. Kanom uDaru sha'apatanii, na'apa kapam uDani sha'apatan. 20 ŌDaru marainapanii pauDani na'iki utukapa-kida u'ati ipai pasha'apaapanii. Na'iki utukapa-kidan nii u'ati aimaakan powa'a'o zii umanawunun kida, unao di'itinapa-kinaa nii. 21 Na'apa ōDaru kadishita-kidan kawan mawakainao na'iki utaan kakupa-karu ī'ati, na'apa'o manawun uDani taan kakupa-karu na'ia'oram ati utaa'azon. 22 ŌDaru, aonaa ukabootan pidan oia'o di'iti oo kaimana'o di'iti. PauDani ati pa'an utaan ipai wuru'u na'apa'oraz sha'apatin-karu, 23 ipai kizi pidannao taapan uDani umanawunu'o nii, na'apa ītaapan kawan uDaru. Mazan pidannao aona'oraz ītaapan Tominkaru Dani umanawunu'o nii, na'apa kapam aonaa ītaapan mani uDaru umanawunu'o nii wuru'u, dyuuda'oraz uruu.

24 "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Pidan abata'o na'iki izo'ati'o ōkuwaa, na'iki mishida'o dyuuda'oraz ōgaru, kaina'a'ora'a naa karikaonan'u'o kakupa-karu u'ida'a wuru'u. Aona'o nii upataka'uta-ka'o pa'oi'an dikin ii. Aonaa powa'a mawakapa-karu di'itanpu'ora'a naa mani uruu, mazan kaina'a'ora'a naa uruu ida'a karikaonan'u'o kakupa-karu. 25 Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uru'u naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu dono'o ni'i naa mawakainao abatan Tominkaru Dani paradan. Pidan abata'o na'iki izo'ati'o Ukuwaa uruu kakupa'o nii. 26 WaDaru di'iki'o kakupa-karu ikoda-ka'o. Na'apa'o manawun waDaru toman pauDani, uruu di'iki kapam kakupa-karu ikoda-ka'o.

27 "WaDaru kiini'i naa pauDani ati, "Turua'a naa aizii pubuutan pidannao,' usha'apanum kau'an uruu pa'an wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o. 28 Aonaa umaaitapaka'ana'a ōkuwaa! Mishi'o, kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'iki uruu dono ipai'o nii pabaaranaa iki kida mawakainao abatan Uparadan. 29 Pidannao sha'apata'o kaimana'o, ikadishitan nii na'iki karikaonan'u'o nii īkakupan; mazan pidannao sha'apata'o oia'o, ikadishitan nii na'iki pataka'uta-ka'o nii īdyaun.

Kakuwaapainao Jesus dau'u

30 "Aonaa turuu ōsha'apatan aimaakan ōaipan ati karikaonan. Ōbuutan pidannao soo Tominkaru aipan kawana'ati manawun. Ukau'an sakitapa'o

pa'an wuru'u ōbuutanuz pidannao ĩsha'apainpan kawana'ati. Usha'apanum kau'an, aonaa ōtiwaan ōsha'apatan aimaakan ōaipan ati karikaonan, soo dyuuda'oraz ōgaru aipan kawana'ati ōsha'apatinan.

³¹ “Ōkakuwaapan an mani ōdau'u, ō'ida'a karikaonan, aonaa turuu ōparadan mishida-kaos. ³² Mazan kaina'a ba'oran kakuwaapa'o ōdau'u, ōaitapa mishi'o wuru'u uparadanuz ōdau'an.

³³ “Unao, udyuudan pidannao John Chikaawunuupauzo di'iti. Uruu dono ukowaada mishi'o ōdau'an. ³⁴ Aonaa ōaipan manawun mani pidan kakuwaapan ōdau'an kaiwuru'u; mazan ōkowaadan unao ati kaikapa kida'ora'a, turuu kizi ukazannaatinan. ³⁵ John uruu lamp kawanu'o, ma'ozaka'oraz ukanadapan; ukiizi unao masakauda'u karikaonan ukonaukii-kidan ukanadapanuz.

³⁶ “Powa'a zii John kuwaa ai umanawun wuru'u kakuwaapa'oraz ōdau'u: wuru'u ōsha'apatanii kidaz ōdaru aipan kawana'ati, na'iki wuru'u Ūaipaniaz zii ōsha'apatan, ĩnao wuru'u kakuwaapa'oraz ōdau'u. Na'iki ōsha'apatanii kida ukainaabata ōdaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ³⁷ Na'iki ōdaru kapam kakuwaapa'o ōdau'u. Unao, aonaa uabatauzon uparadan oo utukapauzon uruu. ³⁸ Aonaa uzaamatan Ukuwaa, usha'apanum kau'an aonaa unao mishidan ōgaru wuru'u Udyuudaniaz. ³⁹ Utominpan padamata kaimanaiman saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan dau'u, uzaudakidan uruu ida'a'o nii unao ikodan karikaonanu'o kakupa-karu, mazan uruu kida kakuwaapa'oraz ōdau'u! ⁴⁰ Mazan upu'u aonaa uzaamatina'azon ō'ida'ati, turuu kizi uzaamatan karikaonanu'o kakupa-karu.

⁴¹ “Ōsha'apatan aimaakan aonaa ōaipan idi'o mani pidannao dakotan ōgaru umanawunu'o nii. ⁴² Mazan ōaitapa unao, aonaa na'ia'oram marainpan Tominkaru kaimanaiman. ⁴³ Ōgaru, ōkaawan ōdaru uu ida'ana'o, mazan unao, aonaa unaubaan ōgaru. Mazan ba'orainao kaawan an paaipan ati karikaonan, ĩnaou'o nii pa'an unaubaapa. ⁴⁴ Upaonarunao naubaan an unao, tuukii ukonaukian, mazan aonaa zoobaba usha'apatan aimaakan Tominkaru bauda'apauzon naubaa-kinnaa nii unao. Ukau'an, na'apam nii mooko umishidan uruu?

⁴⁵ “Aonaa ōgaru'o nii mani wuru'u kia'o ni'oraz ōdaru ati, 'oia'o ĩnao,' unao dau'an. Kaina'a Moses saadauzonii, uru'o nii pa'an wuru'u 'oia'o ĩnao,' kia'o ni'oraz, unyukunuu Moses saadanii dau'atin pu'u padamata. ⁴⁶ Umishidan an mani mishi manawun Moses saadanii, umishida mani padamata ōgaru. Usha'apanum kau'an, ōgaru daua'o wuru'u usaadaniaz. ⁴⁷ Mazan umamishidikan pu'u Moses saadauzonii kakinaorii, na'apam nii dii umishidan ōparadan?”

6

Jesus paan 5000 pidannao

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

¹ Aizii udauna'an Jesus taraukan Galilee Karishiiz baza iti, (Tiberias Karishiiz, kia'o udakota-kaos kapam.) ² Iriba pidannao da'anpan uruu ĩtukapan idi usha'apatan umanawun kida'o aimaakan, ukakudanz karinainao. ³ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma naawazi paawa iti, na'ii usakanatan ĩtuma. ⁴ Aizii udono, maonapata'o Jewnao Passover Kamoon.

⁵ Jesus awunuudanaan, utukapa iriba pidannao wa'atin pa'ida'ati. Sariapa ukian Philip ati, “Na'ikim nii watorian wanyukunui wapaa-kinnaa nii ipai wunaou'a?” ⁶ Jesus pishaanuz Philip, utiwaa-kidapan karikaonan uruu, mazan Jesus, uaitapani'i naa na'apam nii pasha'apainpan.

7 Philip kian u'ati, “8 kauzu pidan kaudinan winipinaa, aonaa turuu utorian wunao aroapa-kinnaa ni'i, utaa-ka'o pu'u mani masakauda'u sodi kida.”

8 Andrew, Simon Peter inawuzuz, uruu kapam Jesus tominapa-kidani. Ukian Jesus ati, 9 “Kaina'a koraidaonaa diida'a'a, kaina'a u'ida'a baka'iauda'u barley-ba'i* na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Mazan na'apam nii mooko masakauda'u sodi'o wanyukunui turuan iriba'o manawun pidannao ati?”

10 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Marii pidannao sakanatan.” Uru'u naa idyuudan pidannao sakanatan naa. Pinidi baawu wuru'u na'ia'oraz amazada. Aizii daonaioranao uikoda mani 5000 idyaun. 11 Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui.” Uruu dauna'an udyuudan naa utaabi'ii-ka'o sakanatapainao ati, aizii kopau na'apa kapam una'apatan. Ipai pidan aroopan abaapa kida. 12 Aizii ituruudan dauna'an paaroopan, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aizii uzawada wanyukunui wa'akun, aonaa uwakuda'ana'az.” 13 Uruu idi baka'iauda'u'oraz barley-ba'i wa'akun di'iki, ipaidada 12 dazowan kida.

14 Aizii pidannao tukapan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, sariapa ikian, “Di'i naa wuru'u Prophet, saada-kariwai Tominkaru paradan kaunamunaataniaz uwa'atin nii.”† 15 Jesus aitapan idi pidannao zaamata'azon naa paugaru King nii aonaan pu'u unyukunuu na'apan, uruu idi umako'okan i'ai paba'orantin koshan midukuo iti.

Jesus chi'ikan wunu paawa an
(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

16 Uruu wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Karishiiz iti. 17 Izaamatan kanawa na'iki uru'u naa itaraukan Capernaum iti. Maruta'aka'a naa amazada, aonaa zii Jesus kaawan i'ida'ati.

18 Aizii uruu wamarutan ida'a, ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki kichana'iki-kii utoman wunu paran. 19 Jesus tominapa-kidaniinao pooratan pakanawan na'apa'o bii an, 3 oo 4 mile umunapon. Uru'u naa itukapan Jesus wa'atin, wunu paawa an uchi'ikapan. Uwa'atin, atii umaonapatan ikanawan ida'ati. Tuukii itarian u'ai. 20 Mazan upu'a'a naa uparadan i'ati, “Mana'a utaria'ana'a! Ōgaru wuru'u!” 21 Uparadan dauna'an, itaipan naa upaidinan patuma kanawa zo'iti, mazan masha'apakiaka ikaawa'akan naa pamako-kizi iti.

Pidannao dawatinan Jesus dau'u

22 Ba'oran chaapi'iki, pidannao karishii danoma ia'oraz iwa'akinan, itaitapanii na'a'o soo bauda'apa kanawa karikaonan. Na'iki itaitapa kapam aonaa Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma uruu kanawa zo'an, soo inao karikaonan mako. 23 Mazan kaina'a ba'oran kanawa kida kaawan Tiberias iki, maonapa Naobanai paa-kizi ii pidannao, utoriinapa-kidan dauna'an wanyukunui. 24 Aizii pidannao tukapan idi aonaa Jesus nii, na'iki aonaa utominapa-kidaniinao nii kapam, uru'u naa ipaidinan kanawa kida zo'iti, na'iki imakon naa Capernaum iti, idawatina'anan naa Jesus dau'u.

Jesus, uruu wanyukunui aokazi iki'o

25 Ikoda Jesus karishii baza ia'a naa. Uru'u naa ikian u'ati, “Tiichaa, na'apainim di'i naa pukaawan da'ati'i?”

* 6:9 barley-ba'i: barley aka, poroom kawanu'o. † 6:14 Deuteronomy 18:18-19

²⁶ Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Udawatinan òdau'u soo uaroonan idi'o abaapa karikaonan, aonaa utukapan idi'o mani òsha'apatan umanawun kida'o aimakaan. ²⁷ Aonaa ukaudina'ana'a pataka'uinauzo wanyukunui dau'ati. Ukaudin pa'an wanyukunui dau'ati karikaonanu'oraz kakupa-karu u'ida'an. Uruu wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o taan ni'oraz unao ati, usha'apanum kau'an Tominkaru tukapa-kida mishi panyukunuu kaimanan u'ati."

²⁸ Aizii ikian u'ati, "Kanom mooko manawun Tominkaru aiapanii washa'apatan?"

²⁹ Jesus kian i'ati, "Tominkaru aipan soo umishidan ògaru, padyuudaniaz."

³⁰ Na'iki ikian u'ati, "Kandii mooko umanawunu'o aimakaan puaidakidan nii wa'ati, wamishida-kinaa nii wuru'u puparadanuz? ³¹ Wadokoza-dannao, ìnikauzonii wanyukunui, 'manna' kia'oraz udakota-kaò, mapidan-taka'o amazada ii. Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a, 'Utaanii i'ati ìnikan nii aokazi iki'o wanyukunui.'"†

³² Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa Moses mani wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui u'ati. Òdaru pa'an wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui, mishi'oraz kakupa-kinai. ³³ Wanyukunui, Tominkaru dyuudaniaz aokazi iki, uruu pa'an taa'oraz kakupa-kinai manawun, pidannao ati."

³⁴ Sariapa pidannao kian u'ati, "Naobanai! Putaa mooko wa'ati uruu wanyukunui, na'iki ipai kamoo pa'i putaa wa'atiz!"

³⁵ Jesus kian i'ati, "Ògaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz. Na'ia'oram pidan zaamatina'o ò'ida'ati na'iki mishida'o ògaru, aona'o nii uzamaziiizon na'iki aona'o nii umaaradakouzon.

³⁶ "Mazan òkii sha'atii u'ati, utukapa'a naa padamata ògaru, mazan upu'u aonaa umishidan ògaru. ³⁷ Ipai pidan òdaru taaniaz ò'ati, zaamatina'o nii ò'ida'ati. Na'iki pidan wuru'u zaamatina'oraz ò'ida'ati aonaa na'apainim nii òkashanauan. ³⁸ Usha'apanum kau'an òwa'atin da'ati'i aokazi iki, òsha'apata'anan dyuuda'oraz ògaru aipan kawana'ati òsha'apatan. Aonaa òwa'atin òsha'apata'anan aimakaan ònyukunuu aipan kawana'ati. ³⁹ Na'iki dyuuda'oraz ògaru, aonaa bauda'apa uaipan òwaziwaan pidan pataaniinaouz ò'ati. Mazan uaipan pa'an òkadishita-kidan ìdyaun na'iki òtaan ìkakupa-kinaa nii, Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁰ ÒDarua aipan ipai pidan tukapa'oraz na'iki mishida'oraz uDani, zaamatan karikaonanuo kakupa-karu; na'iki òkadishita-kidan nii ìdyaun karikaonanuo kakupa-karu di'iti Tominkaru Ainaa dono."

⁴¹ Uru'u naa Jewnao kadakotin-kidan uruu na'iki ìto'oran naa u'ati, ukian idi, "Ògaru wuru'u wanyukunui aokazi iki'oraz kaawan." ⁴² Ukau'an ikian pa'atiaaka, "Aonaa mooko Jesus mani uruu, Joseph daniz? Waaitapanii na'apain udaronao! Na'apa di'i naa mooko kaiwuru'u ukianuz, 'Ògaru aokazi iki'o òwa'atin?'"

⁴³ Jesus kian i'ati, "Aona'a naa ukadakoipa'ana'a na'apa. ⁴⁴ Òdaru wuru'u dyuuda'oraz ògaru; na'iki aonaa turuu pidan zaamatina' ò'ida'ati, soo òdaru minziwatan dono uruu uzaamatina-kinaa nii ò'ida'ati. Na'iki òkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁵ Na'apa kotua'o prophet saadauzonii kian, 'Ipai'o nii Tominkaru tominapa-kidan pidannao.'§ Ukau'an kanom dyauta'o unyukunuu òdaru paradan dau'ati, na'iki tominpa'o uruu di'iki, zaamatina'o nii ò'ida'ati.

⁴⁶ “Mazan aonaa na'ia'oram pidan tukapauzon òdaru, soo wuru'u wa'ati'oraz Tominkaru di'iki, uruu pa'an tukapa'oraz òdaru. ⁴⁷ Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Na'ia'oram pidan mishida'o, zaamata'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wuru'u. ⁴⁸ Ògaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinai. ⁴⁹ Udokozu-daunnao nikauzon pu'u ‘manna’ mapidantaka'o amazada di'ii, upu'u ìmawakan. ⁵⁰ Mazan di'i naa pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, pidan nika'oraz uruu, karikaonanu'o nii ukakupan. ⁵¹ Ògaru pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, taa'oraz kakupa-kinai. Pidan nikan an wuru'u wanyukunui, uruu karikaonanu'o nii ukakupan. Wanyukunui òtaan ni'oraz u'ati, uruu òdunaa. Uruu òtaaniaz pidannao kakupa-kinaa nii.”

⁵² Uru'u naa Jewnao shokorodinan u'ati na'iki ìkian pa'atiaaka, “Na'apam nii mooko arawu itimaan pataan wa'ati padunaa, wanyukunui nii?”

⁵³ Jesus kian ì'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Umanikakan an Daonaiora Aokazi Iki'o dunaa na'iki umatuzakan an uizain, aona'o kakupa-karu nii u'ida'a. ⁵⁴ Mazan kanom aroopa'o òdunaa dau'u na'iki tuza'o òizain, uruu karikaonanu'o nii pa'an ukakupan na'iki òkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁵⁵ Òdunaa, uruu mishi'o wanyukunui na'iki òizain mishi'o riwunii. ⁵⁶ Na'ia'oram pidan aroopa'o òdunaa dau'u na'iki tuza'o òizain, uruu zaamatanpa'o ò'ida'ati, na'iki ògaru zaamatanpa'o uruu ida'ati kapam. ⁵⁷ Òdaru Tominkaru taapa'oraz kakupa-karu, uruu wuru'u dyuuda'oraz ògaru. Uruu di'iki'o òikodan kakupa-karu. Ukau'an pidan aroopa'oraz òdau'u, uikodan nii kakupa-karu ògaru di'iki. ⁵⁸ Ukau'an di'ora'a wuru'u wanyukunui kaawa'oraz pa'an aokazi iki, aonaa udokozu-daunnao nikauzonii manna kawanu'o mani. Ìnikauzon pu'u padamata manna, mazan upu'u zii ìmawakan. Mazan pidan aroopa'o di'ora'a wanyukunui dau'u, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan.”

⁵⁹ Jesus kakuwaatinanz kaikapa'a, utominapatin-kidan dono'o pidannao synagoge* ii.

Jesus kuwaa taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu

⁶⁰ Aizii ìabatan idi na'apa'o kuwai, iriba da'anapatinainaoz uruu, kian, “Dadara'o manawun ukuwaa. Kanom turuu uabatapan kaiwuru'u ukuwaa?”

⁶¹ Mazan Jesus, uaitapa na'apam patominapa-kidaniinao kadakotin-kidan pakuwaa. Sariapa ukian ì'ati, “Ukaziwaa-kida zii òparadan? ⁶² Na'apam dii mani ukian utukapan an Daonaiora Aokazi Iki'o sawatinan powaa iti pawa'ati-kizi iti? ⁶³ Pudi'itapan an soo nanai dau'a'o karikaonan, uruu mazanu'o karikaonan wuru'u. Kaimana'o Doronaa pa'an wuru'u kaawa-kida'oraz kakupa-karu. Wuru'u òparadan kidaz, unao ati'oraz, aonaa nanai dau'a'o mani, mazan doronai dau'a'o, na'iki ukakupa-kinaa ni'o. ⁶⁴ Mazan upu'u zii kaina'a pabi'i kida unao aonaa umishidan.” (Jesus aitapanii sariapa patominapa-kidan di'iki'o ìdyaun, na'ia'oram aona'o nii ìmishidan. Na'iki uaitapa na'ia'oram nii kaakapaa paugaru tarubainao ati.) ⁶⁵ Na'iki Jesus kian koshan, “Kaikapa'o ati'o tawuru'u òkianuz u'ati, aonaa turuu pidan zaamatan ò'ida'ati, soo òdaru Tominkaru na'akan dono ò'ida'ati ìdyaun.”

* **6:59** synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁶⁶ Na'iki'ora'a naa iriba utominapa-kidaniinao muudinan naa u'ai, aonaa powa'a ĩmakon utuma. ⁶⁷ Uruu idi Jesus kian wunao ati'i 12 patominapa-kidaniinaouz, "Unao mani, umuudinan ni'i naa kapan ð'ai?"

⁶⁸ Simon Peter kian u'ati, "Naobanai, kanom di'iti'o nii mooko wamakon? Pugaru ida'a pa'an parada-karu kida taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu. ⁶⁹ Na'iki, aizii wamishida na'iki waaitapa pugaru umanawunu'o, Tominkaru di'iki'o puwa'atin!"

⁷⁰ Jesus kian ĩ'ati, "Ōgaru zaamata'oraz 12 unao. Mazan bauda'apa unao, Satan!" ⁷¹ Una'apanuz Judas Iscariot daua'o wuru'u (Simon Iscariot daniz); uruu 12 tuma'o uaitinpan, uru'o nii zaamata-kida Jesus.

7

Pa'inawuzunao dyuudan Jesus makon Judea Baara iti

¹ Uruu dauna'an, Jesus morowautapan na'ii'aka wiizai kawana'ati, Galilee Baara ii kida'oraz. Aonaa uaipan pachi'ikinan Judea Baara ii aka, usha'apanum kau'an Jewnao zowaunaanao zaudapanii uruu na'ii, ĩaipan pazowiinuzu. ² Na'iki uruu dono maonapata'o Jewnao baokopainpauzon kamoou, ĩkawiizibatinauzon.* ³ Uruu idi Jesus inawuzunao kian u'ati, "Pugaru mani? Kanom nii aona'a naa pumakon Judea Baara iti, abatauzonao pukuwaa tukapa kizi wuru'u pusha'apaapanii kidaz? ⁴ Aonaa na'ia'oram pidan dizapa'o pasha'apaapan aimaakan, uaipan an pidannao aitapan kaimanaiman kanom kaduz paugaru. Pusha'apaapan an aimaakan, marina'a naa ipai pidannao aitapan!" ⁵ (Aizii wuru'u u'inawuzunaouz, aonaa ĩmishidan uruu.)

⁶ Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa zii mazan amazada kaawan ð'ati ðmako-kinaa nii na'iti. Mazan unao, turuu umakon na'apainim karikaonan, uaipan kawana'ati. ⁷ Aonaa kanom dikin ii pidannao to'ora-kizaitapan unao. Mazan ōgaru ĩto'ora-kizaitapanii, ōkakuwaapan idi ĩ'oian dau'u. ⁸ Umako'o naa baokopainapa-kizai iti. Mazan ōgaru, aona'o nii zii ðmakon, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan ð'ati." ⁹ Jesus paradan dauna'an na'apa, una'ian zii Galilee Baara ii.

Jesus Jerusalem ii

¹⁰ Mazan u'inawuzunao makon dauna'an baokopainapa-kizai iti, uru'u naa Jesus makon kapam. Umakon na'iti dizinapa, aonaa kizi pidannao aitapan na'iam uruu. ¹¹ Na'ii, baokopainapa-kizai ii, Jewnao zowaunaanao dawatinan udau'u pidannao bii an, "Aonaa utukapan tawuru'u pidanz?" ĩkian pidannao ati.

¹² Aizii uruu dono, iriba pidannao paradinan mashauda'u kida Jesus dau'u. Ba'orainao kian, "Kaimana'o pidan uruu." Mazan ba'orainao kian, "Aonaa kaimana'o pidan mani uruu, soo umariidapan karikaonan pidannao." ¹³ Mazan aonaa na'ia'oram pidan diwadan paparadan, ĩtarian idi Jewnao zowaunaanao ai.

¹⁴ Aizii 4 kamo'o naa baokopainapa-karu, uruu zii Jesus makon Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao. ¹⁵ Aizii Jewnao zowaunaanao abatan idi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman manawun, tuukii ĩdi'itinpan uaitapan dau'an. Sariapa ĩkian udau'ati, "Na'apam dii mooko arawu aitapan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa na'apainim padamata tiichaanao tominapa-kidauzon uruu!"

* **7:2** ĩkawiizibatinauzon: Putukapa kaarita token ii, Jewnao baokopainpauzon kamoou waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

16 Jesus kian i'ati, "Wuru'u ōkuwaa kidaz aonaa ōtomanii mani. Tominkaru, dyuuda'oraz ōgaru, uruu di'iki'o wuru'u ōkuwaa kidaz. 17 Pidan minzii-wata'o panyukunuu Tominkaru kaudin-kizi dau'ati, uru'o nii pa'an aitapa ōkuwaa, Tominkaru di'iki'o, oo ōtomanii karikaonan. 18 Pidan kakuwaapan an paaipan ati karikaonan, utiwaan pamanawun-tinan wuru'u. Mazan pidan kakuwaapa'o pamanawunutapa'azon idi dyuuda'o paugaru; uruu kaimana'o pidan, na'iki mishi'o uparadan. 19 Mishi, Moses taanii unao ati ukakinaorinaa. Mazan aonaa na'ia'oram unao mishi'o utapaian wuru'u kakinaoriiz. Mazan kandii nii uzowia'azon ōgaru?"

20 Aizii pidannao kian u'ati, "Kaina'a oia'o doronai pu'ida'a! Kanom mooko pu'itiiman zowia'azoo pugaru?"

21 Jesus kian i'ati, "Kaina'a bauda'apa ōsha'apatanii umanawunu'o aimakaan Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki tuukii unao di'itinpan udau'u. 22 Mazan upu'u zii, utapadan udani daonaioranao choota-kaof sookapauzo-karu kamoo dono, ikainaabatin-kinaa Jewnao nii, Moses taan idi na'apa'o kakinaorii. (Mazan aonaa Moses di'iki'o mani wuru'u na'apa'o sakadinanz, uruu dokoza-daunnao pa'an wuru'u sakada'oraz na'apa'o.)

23 Aizii utapadan pu'u udani choota-kaof Sookapa-karu Kamoon dono, uruu aonaa kizi unao dikintapan Moses taaniaz kakinaorii. Kandii nii mooko uto'oran ō'ati ōsaabaan idi pa'an kaimanaiman pidan nanaa Sookapa-karu Kamoon dono? 24 Aona'a udi'itapa'ana'a ōsha'apataniaz aimakaan oia'o nii. Mazan udi'itapa wuru'u ōsha'apataniaz aimakaan kaimana'o nii pa'an."

Christ mani wuru'u Jesus?

25 Kaina'a Jerusalem sannao bii ikiinao pidannao, ikian Jesus dau'ati pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu'u mani tawuru'u itiwautaniaz pazowii-kidan? 26 Aizii di'i naa uparadinan iriba'o pidan ati. Na'iki aonaa kanom wa'atin itowauda'ua'anan uruu! Jewnao zowaunaanao aitapani'i naa sha'a uruu Christ[†] kii-kizaiz? 27 Mazan Christ kaawan dono, aona'o nii pidan aitan na'iki'oram uwa'atin. Mazan arawu'u, waaitapa na'iki'oram uwa'atin."

28 Aizii Jesus tominapatin-kidan pu'u pidannao Tominkaru Dapu ii, ukian diiwa'o ida'an, "Uaitapanii mooko ōgaru na'iki na'iki'oram ōwa'atin? Aonaa ō'ida'a'o mani ōwa'atin! Dyuuda'oraz ōgaru, uruu mishi'o, na'iki uruu di'iki'o ōwa'atin. Unao aonaa uaitapauzon uruu. 29 Mazan ōgaru ōaitapanii uruu, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o ōwa'atin, na'iki uruu pa'an wuru'u dyuuda'oraz ōgaru."

30 Uru'u naa iaipan pazaamata'akan Jesus sariapa na'ii, mazan aonaa kanom zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinao nii. 31 Mazan iriba na'iainao pidannao mishidan uruu, na'iki ikian, "Ba'oran kaawan an, dakotina'o Christ nii, turuu mani mooko usha'apatanao powa'a zii umanawun kida'o aimakaan arawu'u sha'apatanii kida aia'a?"

Jewnao zowaunaanao aipan pazaamata-kidan Jesus

32 Aizii Phariseenaŋ abatankan naa na'apam pidannao kian pa'atiaaka, masha'ada'u padamata Jesus dau'an. Uru'u naa ibaokopatinan faadaanao zowaunaanao tuma, udauna'an idyuudan naa watchmantapainao Tominkaru Dapu i'zaamatanaka kizi Jesus.

† 7:22 choota-kaof: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 7:26 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³³ Jesus kian, “Ōna'an nii zii utuma baukapa'a naa, udauna'an ōkiwan ni'i naa dyuuda'oraz ōgaru di'iti. ³⁴ Udawatinan nii ōdau'u mazan aona'o nii uikodan ōgaru. Aonaa turuu unao makon ōmako'ozoo-kizi iti.”

³⁵ Uru'u naa Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka, “Na'iti'oram mani umako'ozon, aonaa kizi turuu waikodan uruu? Umako'ozon sha'a Jewnao di'iti, mashaapainaoz Greeknao wiizi ii aka, utominapa-kida'anan Greeknao?§ ³⁶ Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, ‘Udawatinan nii ōdau'u, mazan aona'o nii uikodan ōgaru,’ na'iki ‘Aonaa turuu umakon ōmako'ozoo-kizi iti,’ ukianuz?” İkian.

Wunu kakupa-kinai

³⁷ Dawu'itiini'o kamoo baokopainapa-karuz, uruu umanawunu'o manawun kamoo. Uruu kamoo ida'a Jesus kadishitan na'iki uparadan di-awa'o ida'an, “Kanom maaradako'o marii uwa'atin ō'ida'ati, ōtaa kizi u'ati utuzan nii. ³⁸ Saada-kariwaiz Tominkaru Paradan kian kawana'ati, ‘Kanom mishida'o ōgaru, uruu di'iki'o nii wunu taa'oraz kakupa-kinaa shootapan.’ ”

³⁹ Jesus kadakotinanuz, Kaimana'o Doronaa dau'a'o wuru'u. Uruu wuru'u taa-karu ni'oraz mishidainao ati. Uruu dono aonaa zii Kaimana'o Doronaa taa-ka'o mishidainao ati, usha'apanum kau'an aonaa zii Jesus sawata-ka'o umanawunu'o ida'an.

Pana'a kida parada-karu

Jesus dau'an

⁴⁰ Jesus paradan dauna'an, iriba abatainaoz uparadan, İkian udau'an, “Di'ora'a pidan uru'u naa Prophet, uru'u naa wazaudapaniaz!”

⁴¹ Ba'orainao kian, “Uru'u naa Christ!” Mazan ba'orainao kian, “Aonaa uruu mani wuru'u! Galilee Baara iki'o nii mooko Christ wa'atin? ⁴² Aonaa mooko saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan kian, David Takaan-daunu'o nii Christ, na'iki ushakatan nii Bethlehem ii, David mashaapauzo-kizi ii?”

⁴³ Uruu pana'a kida pidannao paradan Jesus dau'an. ⁴⁴ Aizii ba'orainao, İaipan naa padamata pazaamata'akan Jesus, marii kizi utaraa-ka'o, mazan aonaa kanom zaamatan zii uruu.

Jewnao zowaunaanao

aonaa İmishidan Jesus

⁴⁵ Uruu dauna'an watchmantapainao Tominkaru Dapu (tawuru'u dyuuda-kariwainaoz İzaamata'anan Jesus) İkaawan naa powaa ati faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao ida'ati. Uru'u naa İkian, “Kandii nii aonaa una'akan uruu wa'ida'ati?”

⁴⁶ Aizii watchmantapainao kian İ'ati, “Aonaa na'ia'oram pidan paradauzon na'apa uruu kawan!”

⁴⁷ Uru'u naa Phariseenao kian İ'ati, “Upozawata-kidan naa mooko kapam unao kaiwuru'u? ⁴⁸ Uabatauzo mooko faadaanao zowaunaanao bii İki'o, oo bauda'apa Pharisee mishida'o uruu? ⁴⁹ Mazan wuru'u da'anpainaouz uruu, aonaa İaitapan Moses taauzonii kakinaorii dau'u. Ukau'an Tominkaru pataka'utan nii İdyaun!”

⁵⁰ Na'a'o İtuma Nicodemus, uruu Pharisee kapam; uruu makonka'oraz Jesus di'ii kiwiini'o dono zii. Ukian patumainao ati, ⁵¹ “Wakakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa turuu wakabootan pidan oia'o di'iti, wamaabatakan ua'ii zii na'apam ukian na'iki wamaaitapakan ua'ii zii kanom manawun wuru'u usha'apaapanuz.”

§ 7:35 Greeknao: pana'ainao pidannao Jewnao ai.

⁵² Aizii ikian u'ati, "Pugaru kapam Galilee Baara san, mishii? Putomnpan an Tominkaru Paradan saada-kariwai dau'u, putukapan nii, aonaa na'apainim nii prophet wa'atin Galilee Baara iki."

⁵³ [Uruu dauna'an ipai pidannao kiwa'akan kida'a naa padapu iti.

8

Zuna kootowapa-kida-ka'o oba'orantapan idi

¹ Aizii Jesus, umakon naa Olive Naawa iti. ² Ba'oran kamoo, wakanada'akan zii ukaawa'akan naa powaa ati Tominkaru Dapu ati. Pidannao kaawa-kaawan kida'a naa u'ida'ati. Jesus sakanatan na'iki uru'u naa utominapa-kidan koshan pidannao. ³ Upu'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kaawa-kida'akan zun, zaamata-kariwai oba'orantapan idi. Oroo'o naa ikadishita-kidan pidannao kanaapu ii.

⁴ Udauna'an ikian Jesus ati, "Tiichaa. Di'ora'a zun ikoda-kariwai oda'awupan ba'oran daiaru tuma. ⁵ Moses taanii kakinaorii kian, zun na'apa'o, marii ozowii-ka'o, oboo-ka'o ida'an kuba idi. Aizii pugaru mani, na'apam dii pukian na'apa'o dau'ati?"

⁶ Ina'apanuz u'ati, iabata'azon karikaonan na'iam uparadan pana'itin kakinaorii ai, idakoapa-kinaa nii uruu naobanainao kanaapu ii. Mazan Jesus dawuka'akan pasakanatapa-kizi'i, usaadapa'akan paka'u shuwu idi kaatu ida'a. ⁷ Ipishautan pu'u zii uruu, Jesus saabaina'akan koshan pasakanatapa-kizi'i. Uru'u naa ukian i'ati, "Na'ia'oram pidan unao bii a'o aonaa na'apaini'oram usha'apatan oia'o. Marii uruu kiwiini'o nii boowan oroo."

⁸ Udauna'an udawuka'akan koshan. Na'apa koshan usaadapan paka'u shuwu idi.

⁹ Iabatan idi na'apam Jesus kian pa'ati, bauda'apa kida imakon Jesus ai, atii ipai imakon. Tunarunaonao kiwiin imako'okan, udauna'an pa'inainao, iwa'aka'akan naa Jesus. Aizii wuru'u zunaabaz, pakawan zii okadishitapan na'ii. ¹⁰ Jesus saabainan pasakanatapa-kizi'i koshan. Uru'u naa ukian o'ati, "Na'iam naa idyaan? Aonaa kanom wa'akinan, kaboota'o nii pugaru oia'o di'iti?"

¹¹ "Aonaa," okian u'ati.

Na'iki Jesus kian o'ati, "Ōgaru, aona'o nii kapam ōkabootan oia'o di'iti pugaru. Pumako'o naa, mazan aona'a naa pusha'apata'ana'a oia'o koshan."*

Jesus kanada'o kawanu'o imi'i baara sannao ati

¹² Bauda'apa kamoo, Jesus kakinaopan koshan pidannao, ukian i'ati, "Ōgaru wuru'u kanadapa'oraz imi'i baara sannao ati. Pidana zaamatan an ō'ida'ati, kanada'o-karu'a'o nii umashaapan, na'iki aonaa na'apainim nii ubaiaapan maruta'o. Wuru'u kanada'oraz, uruu kakupa-kinai manawun."

¹³ Phariseenao kian u'ati, "Pugaru, pu'ida'a'ora'a naa karikaonan pukakuwaapan, aonaa turuu puparadan mishida-ka'o."

¹⁴ Jesus kian i'ati, "Mishi ō'ida'a'o ōkakuwaapan, mazan upu'u turuu ōkuwaa mishida-ka'o! Usha'apanum kau'an ōaitapa na'iki'oram ōwa'atin na'iki na'iti'oram ōmakopan. Unao, aonaa uaitapan na'iki'oram ōwa'atin oo na'iti'oram ōmakopan. ¹⁵ Unao, udakotan pidan oia'o nii, soo uzauda-kidan karikaonan. Ōgaru, aonaa na'apa mani ōdakotan pidan oia'o nii. ¹⁶ Mazan 'oia'o uruu,' oo, 'kaimana'o uruu,' ōkian an pidan dau'ati, uruu mishio pa'an wuru'u ōna'apanuz, usha'apanum kau'an, aonaa ōba'orantina'o mani

* **8:11** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

wuru'u ðna'apanuz. Òdaru dyuuda'oraz ògaru, tuma'o wuru'u ògaruz.
¹⁷ Ukakinaorinaa kian, 'Dya'utama'o pidannao kakuwaapan an na'apa kida manawun bauda'apa'o aimaakan dau'u, uruu aitapa-ka'o mishi'o wuru'u ìkuwaaz.' ¹⁸ Òkakuwaapan òdau'u, na'apa manawun òdaru, dyuuda'oraz ògaru kakuwaapan kawan òdau'u."

¹⁹ Ìkian u'ati, "Na'iam dii mooko puDaru?"

Jesus kian ì'ati, "Unao, aonaa uaitapan kanom ògaru, ukau'an aonaa uaitapan òDaru! Uaitapan an mani ògaru, uaitapa mani òDaru kapam."

²⁰ Jesus paradan na'apa utominapa-kidan dono'o pidannao Tominkaru Dapu ii, maonapa puraata tauzo-kizinao ii, (Tominkaru Dapu tannaa ni'oraz). Mazan aonaa na'ia'oram pidan zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinao nii.

Jesus kakinaopan mamishida-kainao paugaru

²¹ Aizii Jesus kian ì'ati koshan, "Òmakon ni'i naa di'iki'i. Udawatan nii ògaru, mazan umawakan nii u'oian bii'i. Òmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon."

²² Ukau'an, Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka. "Pazowiina'azon dau'ati'o òaitapan wuru'u ukianuz, 'Òmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon,' ukianuz?"

²³ Jesus kian, "Unao, da'a sannao karikaonanu'u; ògaru, doko iki'o pa'an òwa'atin. Unao imi'i baara sannao! Ògaru, aonaa imi'i baara san mani.

²⁴ Uruu idi'o tawuru'u òkianuz u'ati, umawakan nii u'oian bii'i. Mishi'o nii umawakan u'oian bii'i, umamishidakan idi ògaru'u naa wuru'u."

²⁵ "Kanom mooko pugaru?" Ìkian u'ati.

Jesus kian, "Ògaru wuru'u, òkowaadaniaz u'ati kiwiin zii. ²⁶ 'Oia'o,' tu-rua'o òkian unao dau'ati, mazan aona'o nii ðna'apan, usha'apanum kau'an, òparadan soo dyuuda'oraz ògaru dyuudan kawana'ati, na'iki òaitapa uruu sakitapa'o uparadan. Kanom òabatanii uruu di'iki, uruu òkowaada pidannao ati da'a'a imi'i baara'a."

²⁷ Aonaa ìaitapan uparadinan paDaru aokazi ia'o daua'o wuru'u. ²⁸ Uruu idi Jesus kian ì'ati, "Ùsawatan dono'o naa Daonaiora Aokazi Iki'o, uaitapan ni'i naa mishi ògaru'u naa wuru'u. Uruu dono uaitapan nii, òsha'apatan aimaakan aonaa òaipan ati'o mani, mazan òparadan na'apa manawun òdaru tominapa-kidan kawana'ati ògaru. ²⁹ Aizii dyuuda'oraz ògaru, karikaonanu'o una'azon òtuma, aona'o nii uwa'akauzon ògaru òba'orantin, usha'apanum kau'an ukonaukii-kidani ipai aimaakan òsha'apatanii."

³⁰ Iriba pidannao mishidan Jesus, ìabatan idi na'apam ukian.

Abraham dainao

³¹ Ukau'an Jesus kian Jewnao ati mishidainaouz uruu, "Karikaonanun an uizo'atipan òkakinaori, uruu mishi'o òpidanannao unao. ³² Uaitapan nii mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitouritapa-ka'o ai."

³³ Ìkian Jesus ati, "Abraham takaan-daunnao mazan waunao, na'iki aonaa na'apaini'oram ba'oran naobanai poitoruitapauzon waunao. Na'apa'oram ati'o dii kaiwuru'u, 'mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitouritapa-ka'o ai,' pukianuz?"

³⁴ Jesus kian ì'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òkianuz u'ati: Pidan sha'apata'o oia'o, uruu oia'o poitoru wuru'u. ³⁵ Aonaa karikaonanu'o nii mani naobanai

taapan papoitoru padapu'u. Mazan udani, karikaonanu'o nii pa'an utaapa-kaao naobanai dani nii. ³⁶ Ukau'an Tominkaru Dani muudin-kidan an unao upoitoruitapa-kaao ai, mishi'o nii manawun aonaa poitorui'i naa mani unao. ³⁷ Ōaitapa Abraham takaan-daunnao unao. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru, usha'apanum kau'an, aonaa utaapan kaimanaiman ōkuwaa unyukunuu ii. ³⁸ Ōgaru, ōkakuwaapan ōDaru tukapa-kidani daua'o ō'ati. Unao, usha'apatan aimaakan udaru kian kawana'ati."

³⁹ Aizii ikian u'ati, "Abraham mazan wadaru nii."

Jesus kian i'ati, "Umishiin an mani Abraham dainao unao, na'apa mani umashaapan uruu mashaapauzon kawan. ⁴⁰ Ōabatan kawana'ati mishi'o kuwai Tominkaru di'iki, uruu ōkowaada unao ati. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru. Abraham, aonaa na'apa'o mani ukaduz! ⁴¹ Unao sha'apaapanii kidaz, udaru kaudin-kizi pa'an wuru'u."

Na'iki ikian u'ati, "Tominkaru, uruu mazan bauda'apa wadaru. Aonaa ba'oran wadaru nii."

Satan dainao

⁴² Jesus kian i'ati, "Umishiin an mani udaru Tominkaru, umarainapa mani ōgaru, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o ōwa'atin. Uruu dyuudani ōgaru, aonaa ōaipana'ati'o mani wuru'u ōwa'atinuz. ⁴³ Kandii nii aonaa uaitapan zoobaba kaiwuru'u ōparadanuz? Usha'apanum kau'an aonaa uzaamata'azon ōkuwaa. ⁴⁴ Unao Satan dainao, uruu idi'o usha'apata'azon aimaakan udaru aipan kawana'ati. Uruu, sakadin-kizai iki'o uzowian pidan, na'iki aonaa na'apainim ukonaukii-kidan mishi'o kuwai, usha'apanum kau'an aonaa na'apainim uparadan mishiin. Uruu mariidinauzo na'iki ipai mariidinauzonao tomin-kizi!

⁴⁵ "Ōgaru, mishi'o pa'an ōkuwaa, mazan uruu idi'o aonaa unao mishidan ōparadan. ⁴⁶ Na'ia'oram dii pidan kaida'a'a, turua'o ukainaabatan ō'oian? Ōkowaadan pu'u mishi'o, mazan kandii nii aonaa umishidan ōparadan? ⁴⁷ Tominkaru pidanan, uruu abata Tominkaru paradan. Unao, aonaa uzaamatan Tominkaru paradan kida, usha'apanum kau'an aonaa upidanannao mani unao."

Jesus paradan padau'an

⁴⁸ Aizii Jewnao kian Jesus ati, "Waaaitapa sha'atii, wakianuz pudau'ati, Samaria san pugaru, na'iki oia'o doronai zaamatapanii."

⁴⁹ Jesus kian i'ati, "Aonaa oia'o doronai zaamatapan ōgaru, aonaa masakauda'u. Ōgaru, umanawunu'o nii ōtaapan ōDaru, mazan unao, aonaa utaapan ōgaru umanawunu'o nii. ⁵⁰ Ōgaru, aonaa ōaipinan umanawunu'o nii. Mazan kaina'a bauda'apa pa'an, aipa'o ōtaapa-kaao umanawunu'o nii, na'iki uruo' nii aitapa na'apam pasha'apatan ōgaru. ⁵¹ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Pidan izo'atipan an ōkakiinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon."

⁵² Uru'u naa Jewnao kian u'ati, "Aizii waaaitapa, kaina'a mishi oia'o doronai pu'ida'a! Abraham mawaka uruu, prophetnao mawaka inao kapam. Mazan upu'u zii pukian, 'Pidan izo'atipan an ōkakiinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon.' ⁵³ Oo puwazootapanii sha'a wadaru Abraham umanawunon? Uruu mawaka'a naa, prophetnao na'apa kapam. Kanom kaduz mooko pu'itiiman pugaru?"

⁵⁴ Aizii Jesus kian i'ati, "Ōdakotinan an ō'ida'a umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u. ŌDaru pa'an wuru'u umanawunutapa'oraz ōgaru. Uruu unao dakotaniaz uTominkarun nii. ⁵⁵ Unao, aonaa uaitapauzon

uruu, mazan õgaru, ðaitapa pa'an uruu. Aizii 'Aonaa ðaitapauzon uruu,' ðkian an, mariidinauzo õgaru, na'apa unao kawan. Mazan õgaru, ðaitapanii pa'an uruu, ukau'an õizo'ati uparadan. ⁵⁶ Udaru Abraham, tuukii ukonaukian uaitapan idi patukapan nii zii ðkaawan. Na'iki utukapa mishi ðkaawan, uruu idi tuukii ukonaukian."

⁵⁷ Jewnao kian u'ati, "Aonaa zii putunarunaoun, † mazan na'apa dii mooko putukapan Abraham?"

⁵⁸ Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz: Õgaru na'a'ora'a naa Abraham tominan ua'ii."

⁵⁹ Uru'u naa i'zaamata'akan kuba kida paboori nii, i'zowia'aka'azon naa uruu. Mazan Jesus dizina'akan i'ai, umako'okan pidannao bii an aka, na'iki umako'okan naa Tominkaru Dapu iki.

9

Jesus saabaan ishaawunu'o awun

¹ Pamakopan pu'u, Jesus tukapan pidan pashakatan iki'o u'ishaawunun. ² Sariapa utominapa-kidaniinao pishaanuzu, "Tiichaa, kanom oian idi'o arawu shakatan ishaawun nii, pa'oian idi'o oo udaronao oian idi'o?"

³ Jesus kian i'ati, "Ushakatan ishaawun nii, aonaa pa'oian, oo udaronao oian idi'o mani, mazan u'ishaawunun ida'ana'o nii Tominkaru ma'ozakan kainaabata-ka'o. ⁴ Wakanadan pu'u zii, marii washa'apaapa dyuuda'oraz õgaru aiapanii washa'apatan; kaina'iki maruta'o wa'atin, uruu dono aonaa na'itim ni'i naa kaudin-karu. ⁵ Õna'an kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, õgaru wuru'u kanada'oraz imi'i baara ida'a."

⁶ Jesus kian dauna'an na'apa, usopitan pazaadako imi'i baara ati. Udauna'an uraua'akanuz imi'i tuma, na'iki uruu idi uzichian naa ishaawun awun. ⁷ Ukian u'ati, "Aizii puchikaanaka daari puawun ai Siloam Baoko ii." (Siloam, kii-karu dyuuda-kariwai kia'o Jewnao paradan ida'an.) Uru'u naa umakon uchikaankan naa paawun. Ukiwan powaa ati kaimana'a naa utukapa'akan.

⁸ Aizii umin-dazabazinao, na'iki ba'oran pidannao naudina'oraz naa itukapauzon upishautan aimakaan pidannao ai, ikian pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu mani tawuru'u sakanatapauzoz na'iki pishautauzoz pidannao aimakaan kida dau'ati?"

⁹ Ba'orainao kian, "Uruu wuru'u," mazan ba'orainao kian, "Aonaa uruu mani, soo uaidinpan karikaonan na'apa uruu kawan."

Mazan uruu kian i'ati, "Õgaru da'i tawuru'u pishautauzoz pidannao aimakaan dau'ati."

¹⁰ Ikian u'ati, "Mazan na'apa di'i naa puawun saabaina'akan, putukapakinnao nii?"

¹¹ Ukian i'ati, "Pidan Jesus kia'o u'uu, utoma'akan daari na'iki udauna'an uzichian ðawun u'idi, udauna'an udyuudan ðchikaankan ðawun Siloam Baoko ii. Õchikaan dauna'an daari ðawun ai, kaimana'a naa ðtukapa'akan."

¹² Ipishaan uruu, "Na'iam dii uruu?" ikian.

"Aonaa ðaitapan," ukian i'ati.

Phariseenao aitapa'azon kanom tukapa-kidanii ishaawun

¹³ Udauna'an i'ua'atiitan naa uruu Phariseenao di'iti. ¹⁴ Jesus tomanuz daari na'iki usaabaanuz pidan awun, Sookapa-karu Kamoon dono'o.

† 8:57 Aonaa zii putunarunaoun oo "Aonaa zii puikodan 50 puwunun?"

15 Uru'u naa Phariseenao pishaan koshan uruu, na'apa'oram naa uikodan patukapa-kinnaa nii. Ukian i'ati, "Uzichia'akan daari dawun ida'an, udauna'an ochikaan dawun baara, na'iki'o kaimana'a naa otukapa'akan."

16 Baokoinao Phariseenao kian, "Pidan sha'apata'oraz aimakaan kaikapa'a, aonaa Tominkaru di'iki'o mani uwa'atin wuru'u, usha'apanum kau'an, kaudin uruu Sookapa-karu Kamoon dono." Baokoinao kian, "Mazan na'apa dii mooko oia'o pidan turuan pasha'apatan umanawunu'o aimakaan kida kaikapa'a?" Uruu pana'a sodi kida idi'itunpan.

17 Uru'u naa Phariseenao pishaan uruu koshan, "Pukian usaabaanii puawun, ukau'an na'apam dii pukian udau'an?"

Ukian i'ati, "Tominkaru prophetin uruu."

18 Jewnao zowaunaanao, aonaa imishida'azon ishaawunu'o da'i uruu, uruu idi idapada-kidan naa udaronao. 19 Uru'u naa ipishaan idyaun, "Udani mishi arawu'u? Ishaawunu'o da'i mishi uruu pashakatan di'iki? Mazan na'apa di'i naa wuru'u utukapanuz aizii?"

20 Aizii udaronao kian i'ati, "Waudani mishi uruu, na'iki ishaawunu'o ushakatan. 21 Mazan wuru'u utukapanuz naa, aonaa waaitapan na'apa'oram, na'iki aonaa waaitapan kanom aipan ati'o. Upishaa'a naa uruu, aonaa duusodi'o zii mani uruu, turua'o nii ukowaadan paaipan ati." 22 Aizii udaronao kianuz na'apa, itarian idi'o Jewnao zowaunaanao ai. Usha'apanum kau'an, Jewnao baokopatani panyukunuu, kanom kian an, "Jesus, uruu Christ,"* aona'o ni'i naa powa'a uatapada-ka'o ubaokopatinan synagogue ii, choochiipauzonao tuma. 23 Uruu idi'o udaronao kian, "Aonaa duusodi'o zii mani uruu, upishaa'a naa uruu."

24 Powa'a koshan, itamautannaa aizii idapada-kidan wuru'u ishaawunuz da'i. Ikian u'ati, "Pukowaada Tominkaru awun za'a mishi'o wuru'u puparadanuz! Usha'apanum kau'an waaitapa Jesus kakuda'oraz pugaru, oia'o pidan uruu."

25 Ukian i'ati, "Aonaa oaitapan, oia'o mani uruu oo aonaa. Mazan bauta'apa aimakaan oaitapanii pa'an: kiwiin ishaawunu'o da'i ogaru, mazan aizii kaimana'a naa otukapan."

26 "Na'apa dii mooko usha'apatan pugaru putukapa-kinnaa nii?" ikian u'ati.

27 "Okowaada'a naa sha'atii u'ati, mazan aonaa umishidan okuwaa," ukian i'ati. "Kandii ni'i naa uabata'azon powa'a zii koshan da'i? Oo uaipan sha'a unao kapam utominapa-kidaniinao nii?"

28 Uru'u naa idakoopa'akan uruu, ikian u'ati, "Pugaru pa'an wuru'u pumin-na'apaimanan tominapa-kidani, mazan waunao Moses tominapa-kidaniinao pa'an. 29 Waaitapa Tominkaru paradani Moses ati pa'an, mazan arawu'u Jesus kii-kizaiz, aonaa waaitapan na'iki'oram uwa'atin!"

30 Ukian i'ati, "Mazan na'apam dii mooko? Aonaa mishi uaitapan na'iki'oram uwa'atin, mazan usaabaa dawun! 31 Waaitapa aonaa Tominkaru nyukunuupan pidan oia'o paran an pa'ati. Mazan pidan marainpa'o uruu na'iki sha'apatina'o uaipan kawana'ati, uruu mishi'o nii pa'an Tominkaru nyukunuupan uparadan. 32 Na'iki aonaa na'apainim zii uabatauzo-ka'o, pidan pashakatan di'iki'o uawun ishaan, ikodan patukapa-kinnaa nii ba'oran pidan di'iki. 33 Soo mishi uruu pidan wa'atin an Tominkaru di'iki, turuu pa'an usha'apatan na'apa'o aimakaan."

* 9:22 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

³⁴ Īkian u'ati, “Pugaru oia'o manawun pushakatan, mazan upu'u zii kaikin putominapa-kida'azon waunao?” Na'iki'ora'a naa aona'a naa ikashaapan ubaokopatinan powa'a pidannao tuma synagogue ii.

Pidannao ishaawunnao kawanu'o

³⁵ Aizii Jesus abatan dono'o naa, aonaa ikashaapan umorotan synagogue iti powa'a, uru'u naa umakon u'idi'iti. Ukian u'ati, “Pumishida wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?”

³⁶ Ukian u'ati, “Pukowaadan dono na'ia'oram uruu, òmishidan nii uruu!”

³⁷ Na'iki Jesus kian u'ati, “Putukapani'i naa uruu, na'iki kai'oraz uruu wuru'u paradina'oraz putuma.”

³⁸ Sariapa pidan kian u'ati, “Òmishida, òNaobanaal!” Ukodoru'ukan u'ati na'iki utaan ipai padi'itnpan u'ati.

³⁹ Jesus kian, “Òkaawan da'ati'i òtukapa-kida'anana na'apam pidannao oian. Ukau'an ishaawun kawanuinaouz, itupakan nii. Na'iki dakotinpainauz aitapainao nii, ishaawunnao kawanu'o nii.”

⁴⁰ Kaina'a Phariseenao udazaba'a, ĩabata wuru'u uparadanuz na'apa, uru'u naa ĩpishaan uruu, “Waunao mani, ishaawunnao mooko kapam?”

⁴¹ Jesus kian ĩ'ati, “U'ishaawunun dono mani, aonaa mani na'apam kii-karu u'oian dikin ii padamata. Mazan ukian idi aonaa u'ishaawunun, ukau'an u'oian na'auzon nii karikaonan u'ida'a wuru'u.”

10

Kaznizo daua'o kuwai

¹ Jesus kian, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Soo koidimikinao na'iki antamikinao wuru'u zaida'oraz kaznizo korarannaa paawa an aka. Aonaa ĩmorotan paniinom ida'an korara nazo iti. ² Mazan pidan morota'oraz paniinom ida'an, uruu pa'an kaznizonao ka'uzatiki. ³ Uruu ati'o pa'an korara paniinomizinaa taapiki da'atan paniinom. Kaznizonao aitapani'i naa uparadan. Udapadan ĩdyaun udakotan ida'an ĩ'uu bauda'apa kida, na'iki ukiwiitan naa ĩ'ua'ati ukodita-kidan dono ĩdyaun.

⁴ “Aizii ukodita-kidan dono'o naa ĩdyaun, uru'u naa umakon ĩ'ua'ati. Kaznizonao da'anana naa uruu ĩaitapan idi'i naa uparadan. ⁵ Mazan tawarai aona'o nii ĩda'anana, ĩkidoopa'akan nii pa'an u'ai, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan uparadan.”

⁶ Jesus kowaadan wuru'u kuwaiz, mazan aonaa Phariseenao aitapan na'apa'oram manawun wuru'u ukuwaaz.

Kamarainpanu'o

kaznizo ka'uzatiki

⁷ Ukau'an Jesus kian ĩ'ati koshan, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Ògaru wuru'u paniinom, kaznizonao dobaapa-kiziz. ⁸ ĩpai baokoinao kaawainauz kiwiitapa ò'ai, ĩnao koidimikinao na'iki antamikinao. Mazan aonaa kaznizonao nyukunuu-atin ĩdyaun. ⁹ Ògaru wuru'u paniinomizi. Kanom morotan an ògaru ida'an, uruu kazannaatapa-karu nii. Ògaru ida'ana'o nii umorotan na'iki ukoditan, na'iki uikodan nii paaroapa-kizi nii. ¹⁰ Koidimiki kaawan soo ukoidapa'anana, uzowiibi'ia'anana na'iki umainaabata'anana kaznizonao. Ògaru, òkaawan pa'an turuu kizi ĩkakupan, na'iki kaimanaiman kizi manawun ĩkakupan.

¹¹ “Ògaru wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki. Aizii wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki, turuu pa'an umawakan

pakaznizonnao dikin ii ukazannaata kizi ĩdyaun. ¹² Pidan kawinipinaapa-kariwaiz utaapan ba'oran pidan uzanao, aonaa kaznizonao ka'uzatiki kawano'u mani wuru'u, usha'apanum kau'an aonaa u'uzanao mani wuru'u utaapaniaz. Utupakan an baudokoru wa'atin, ukidoopa'akan nii, uwa'aka'akan naa wuru'u kaznizonao. Uru'u naa mishi baudokoru zaamata'akan naa kaznizo, aizii ba'orainao dimaadanaa'akan naa. ¹³ Kawinipinaapa-kariwaiz kidoopa'akan, ukauudinani idi'o soo puraata dikin ii karikaonan, aona'o umarainpan kaznizonao.

¹⁴⁻¹⁵ “Ōgaru kamarainpanu'o kaznizonao ka'uzatiki. Ōdaru aitapanii ōgaru na'iki ōaitapanii ōdaru, na'apa'o manawun wuru'u ōaitapanuz ōkaznizonao na'iki ĩaitapanuz ōgaru kapam; na'iki turuu ōmawakan ĩ'ati ōkazannaata kizi ĩdyaun. ¹⁶ Kaina'a ba'oran ōkaznizonnao, aonaa di'ora'a tonaazinaa di'iki'o mani. ĩnao, ōna'akan nii na'iki ĩmishidan nii ōparadan kapam, na'iki uruu dono soo bauda'apa'o nii kaznizonao tonaazinaa, na'iki bauda'apa'o nii ĩka'uzatiki.

¹⁷ “Ōdaru marainpan ōgaru, usha'apanum kau'an ōkashaapinan idi mawakakaru ati, turuu kizi ōkakupan powa'a iti koshan ¹⁸ Aonaa kanom turua'o uzowian ōgaru paaipan kawana'ati. Soo ō'ida'a'o karikaonan wuru'u ōkashaapinanuz! Ōka'ĩita ōtaainan na'iki turuu ōkakudan powaa iti ōdaru aipan kawana'ati.”

¹⁹ ĩabatan idi na'apa'o Jesus kuwaaz, sariapa koshan Jewnao di'itinpan pana'a kida pairiban ai. ²⁰ Iriba ĩkian udu'an, “Kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a, uruu idi'o umadoronaa-ziiwan! Kandii nii uabata'azon ukuwaa.”

²¹ Mazan ba'orainao kian, “Turuu mooko pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a kakuwaapan kaikapa'a? Aonaa turuu na'apa'o tukapa-kidan ĩshaawunu'o pidan.”

Jewnao mamishidakan

²² Amazada wadidiizon dono, * Jesus na'ia'o Jerusalem ii, Tominkaru Dapu Saabauzo-ka'o Kamoon† konaukii-kida-ka'o dau'ati. ²³ Jesus chi'ika'anpan waoko itinapu, Solomon's Porch‡ kia'oraz udakotapa-ka'o di'ii'aka, Tominkaru Dapu ia'oraz. ²⁴ Pidannao wa'atin ĩkasaba'ukinan naa udazaba ati. Na'iki ĩkian u'ati, “Na'apam nii dii ukotua'ikin wazaudapan pukowaadan wa'ati kanom wuru'u pugaruz? Pugarun dono Christ,§ pukowaada'aka'a naa wa'ati kai.”

²⁵ Jesus kian ĩ'ati, “Ōkowaadani'ĩ naa sha'atii u'atizu, mazan aonaa umishidan. Ōsha'apataniaz umanawun kida'o aimakaan, ōdaru dyuudan kawana'ati'o wuru'u, kainaabata'o nii kanom ōgaru. ²⁶ Mazan unao aonaa umishidan, usha'apanum kau'an aonaa ōkaznizonnao mani unao. ²⁷ Mazan ōkaznizonnao, ĩaitapa pa'an ōparadan na'iki ōaitapa ĩdyaun kapam, na'iki uruu idi ĩda'anan ōgaru. ²⁸ Aizii da'anpainaouz ōgaru, ōtaa ĩ'ati karikaonanu'o kakupakaru aonaa kizi ĩmawakauzon. Aonaa turuu ĩkazata-ka'o ōka'u iki. ²⁹ ŌDaru taanii ĩdyaun ō'ati, na'iki uruu umanawunu'o ipai ba'orainao ai. Aonaa turuu ĩkazata-ka'o ōdaru ka'u iki. ³⁰ ŌDaru na'iki ōgaruz bauda'apa'o.”

* **10:22** amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka'o ‘winter.’ † **10:22** Tominkaru Dapu Saabauzo-ka'o Kamoon: Putukapa kaarita tokon ii Jewnao baokopainpauzon kamoon dau'o waranu ii. ‡ **10:23** Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai. § **10:24** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

³¹ Uru'u naa koshan Jewnao zaamata'akan kuba paboori kida nii, ĭzowia'aka'azon naa uruu. ³² Jesus kian ĭ'ati, "Ōsha'apata iriba kaiman kida'o aimakaan unao awun za'a, ŌDaru dyuudan kawana'ati. Na'ia'oram dikin ia'o wuru'u uzowia'azoonuz ōgaru kuba idi?"

³³ ĭkian u'ati, "Aonaa pusha'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimakaan waboowa'azon pugaru, mazan puwazootapa'azon idi'o Tominkaru. Pugaru pidan karikaonan, mazan upu'u zii pudakotinpan Tominkaru nii!"

³⁴ Jesus kian ĭ'ati, "Aonaa mooko Tominkaru kian unao kakinaorinaa saada-kariwai ida'a, 'Unao tominkarunao' kii?*" ³⁵ Tominkaru dakotan wuru'u pakuwaa kaawa-kizinaouz pidannao, 'tominkarunao' kii, na'iki waaitapa, saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan karikaonanu'o nii umishiin. ³⁶ Mazan kandii nii ukian, 'puwazootapa'azon Tominkaru pudakotinpan ida'an Tominkaru dani nii'? Ōgaru, Tominkaru saabaani'i naa na'iki udyuudanii imi'i baara ati. Ukau'an turuu pa'an ōdakotakao Tominkaru Dani nii. ³⁷ Ōmasha'apatakan an mani ōdaru dyuudanii ōsha'apatan, aonaa kanom nii umishidan ōgaru, ³⁸ mazan ōsha'apatan dono ōdaru kaudin-kizi, umamishidakan pu'u padamata ōgaru, turua'o padamata umishidan wuru ida'ana'a ōsha'apatanii kidaz. Uruu ida'ana'o nii uaitapan kaimanaiman ōgaru na'iki ōdaru bauda'apa'o, na'iki na'apa kida'o waunao."

³⁹ ĭaipan naa koshan pazaamata'akan uruu, mazan sariapa Jesus ki-doopa'akan ĭ'ai.

⁴⁰ Udauna'an Jesus makon powaa iti Jordan baza iti, John Chikaawunuupauzo-kizi iti. Una'ia'akan pu'u, ⁴¹ iriba pidannao kaawan u'ida'ati, na'iki ĭkian pa'atiaaka, "Aonaa mishi John sha'apatan umanawun kida'o aimakaan, mazan ipai ukuwaa mishiin di'ora'a pidan dau'a'a!" ⁴² Na'iki iriba na'ia'inao pidannao mishidan uruu.

11

Lazarus mawakan

¹ Kaina'a'o da'i pidan Lazarus kia'o u'uu, ukarinauzon. Bethany ia'o imashaapan. Dya'utam udadakoonao Mary na'iki Martha kia'o ĭ'uu, na'ia'o ĭmashaapan kapam. ² (Mary ramauda'oraz da'i Naobanai Jesus kidiba kadu-unu'o ramau idi, na'iki o'inoonuzu padizo idi. Oroo azu Lazarus wuru'u karina'oraz.) ³ Uruu idi udadakoonao dyuudan paparadan Jesus di'iti. ĭkian, "Naobanai, pumarainpaniaz pupaonaru, tuukii ukarinaan kai."

⁴ Mazan Jesus abatan dono wuru'u kuwaiz, ukian, "Lazarus karinaanuz, aonaa umawaka-kinaa ni'o mani wuru'u; mazan Tominkaru ma'ozakan umanawunu'o, kainaabata-kinoo ni'o, na'iki na'apa'o ida'ana'o nii pidannao aitanpan Tominkaru Dani umanawunun."

⁵ Aizii Jesus, umarainapanii Martha, Mary, na'iki Lazarus. ⁶ Mazan uabatan pu'a'a naa kuwai Lazarus karinaan dau'u, una'ian zii dya'utam kamoo. ⁷ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii, wamako powaa iti Judea Baara iti."

⁸ "Tiichaa," ĭkian u'ati, "Diiki'i sha'atii Jewnao zowia'azon pugaru na'ii kuba idi, mazan upu'u zii pumako'ozon powaa iti?"

⁹ Jesus kian ĭ'ati, "Kaina'a 12 hours wakandan bauda'apa'o kamoo ida'a. Mishii na'apa? Pidan chi'ikapan an wakandan pu'u aona'o nii ukaboinan, usha'apanum kau'an kaina'a zii kanadapa'o imi'i baara. ¹⁰ Mazan pidan

* 10:34 Psalm 82:6

chi'ikapan an wamarutan pu'u, ukaboinan nii, usha'apanum kau'an aonaa Kanada'o nii u'ida'a."

¹¹ Ukakuwaapan dauna'an, ukian i'ati, "Da'awu'uka'a naa wapaonaru Lazarus, mazan omakon nii na'iti opokowaua'anan uruu."

¹² Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u uda'awunuz, ukakudan nii wuru'u." ¹³ Jesus paradanuz Lazarus mawakan daua'o, mazan i'itiiman mishi'o nii manawun Lazarus da'awun.

¹⁴ Uru'u naa Jesus kowaadan i'ati kaimanaiman, "Mawaka'a naa Lazarus. ¹⁵ Mazan kaiman zii, aonaa ogaru nii na'ii, usha'apanum kau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao mishidan kanom wuru'u ogaruz. Aizii wamako'o naa u'idi'iti."

¹⁶ Thomas (Shamaan kia'oraz udakotapa-ka'o) kian pamin-tominpannao ati, "Aushaa, wamako wanaobanaa tuma, marii wazowii-ka'o utuma."

Jesus uruu kakupa-kina'i

¹⁷ Aizii, Jesus kaawan dono'o naa Bethany iti, ukowaada-ka'o u'ati 4 kamoo dobatan naa Lazarus nanaa na'ian baaranai ii. ¹⁸ Bethany maonapa'o Jerusalem iti, aonaa uikodan dya'utam mile. ¹⁹ Aizii Lazarus mawakan dauna'an, iriba pidannao kaawan Judea Baara iki'o, imorowauta'anan Martha na'iki Mary ida'ati, ikonaukiida'anan inyukunuu kowas, i'azu mawakan idi.

²⁰ Martha abatan dono'o naa pidannao kian, "Wa'ati'i naa Jesus!" Uru'u naa oikodapa'ana'akan uruu, mazan Mary ona'ian kabaun ii.

²¹ Martha kian Jesus ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa mani o'azu mawakan padamata! ²² Mazan oaitapa, pupishaan an Tominkaru kai kanom dau'ati karikaonan, ukawana'ati'o nii usha'apan."

²³ Jesus kian o'ati, "Pu'azu kadishitan nii powaa iti."

²⁴ Martha kian u'ati, "Oaitapa, ukadishitan nii koshan, kadishita-karu kamoo dono."

²⁵ Jesus kian o'ati, "Ogaru wuru'u kadishita-kinaiz, na'iki ogaru wuru'u kakupa-kinaiz. Pidan mishida'oraz ogaru, kakuda'o nii umawakan pu'u padamata. ²⁶ Aizii kanom mishi'o ukakupan, na'iki mishida'o ogaru, aonaa na'apainin nii umawakauzon. Pumishida?"

²⁷ "Oo, Naobanai!" okian u'ati. "Omishida kaimanaiman, pugaru wuru'u Christ, Tominkaru Dani, kaawa'o ni'oraz imi'i baara ati."

Jesus kasha'ora-kidan mawaka-karu

²⁸ Martha paradan dauna'an Jesus ati, okiwa'akan naa powaa iti. Uru'u naa oparadan pa'inaozo Mary ati karikaonan. "Kaina'a'ora'a naa mishi watiichaan, utukapa'azon pugaru," okian o'ati. ²⁹ Mary abatan idi kaikapa'ora'a, uru'u naa omako'okan, oikodapa'anan uruu. ³⁰ (Aizii Jesus, aonaa zii ukawawan wiizai ati, pakawan zii na'ii Martha ikodapanaka-kizi ii uruu.) ³¹ Aizii kabaun nazo iainaouz pidannao, konaukiida'anainaouz onyukunuu, itukapan idi Mary kodita'akan dopiauda'u kabaun nazo iki, i'itiiman omuraapa'anan nii baaranai iti kowas, uruu idi imakon odawu'ati.

³² Aizii Mary ikodapan dono'o naa Jesus, sariapa okodoru'ukan u'ati ukanaapu'u na'iki okian u'ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa zii mani o'azu mawakan padamata!"

³³ Jesus tukapan idi Mary na'iki pidannao otumainaouz zaadinan, sariapa uto'oran panyukunuu ii mazan tuukii ukasha'oran kapam. ³⁴ Ukian i'ati, "Na'iam dii ubaaranaa?"

Īkian u'ati, “Puwa'ati da'ati'i, Naobanai, putukapa kizi.” ³⁵ Jesus za-ada'akan naa. ³⁶ Pidannao kian pa'atiaaka, “Aushaa utukapa, tuukia'o umarainpan Lazarus!”

³⁷ Mazan baokoinao kian, “Utukapa-kidanii sha'atii ishaawun, mishii? Ukau'an, ukaawan dono mani Lazarus karinaapan pu'u zii, ukakuda mani uruu padamata.”

Jesus kakudan Lazarus

³⁸ Powa'a zii koshan Jesus nyukunuu kasha'oran tuukia'o ida'an, uru'u naa umakon na'iki ukaawan naa baaranai ida'ati. Kuba uun ida'a'o wuru'u ubaaranaaz, na'iki taratapa-kariwai udaru'o kuba idi. ³⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao zikadan wuru'u kuba, baaranai taratapa-kinooz. Martha kian u'ati, “Naobanai, dyupusha'ora'a naa wuru'u, puaitapanii 4 kamo'o naa udida-ka'o dauna'an.”

⁴⁰ Na'iki Jesus kian o'ati, “Aonaa mooko ōkian, pumishidan an, putukapan nii na'apam Tominkaru umanawunun kainaabatanan?” ⁴¹ Uru'u naa pidannao kidu'ukan naa wuru'u kubaz. Udauna'an Jesus awunuupan doko iti na'iki ukian, “Ōdaru, kaiman mishi manawun pugaru ō'ati, puabata da'i ōparadauzon an pu'ati. ⁴² Ōaitapa karikaonan da'i puabatauzon ōparadan. Mazan ōparadan pu'ati kaikapa'a, di'oraz pidannao na'an idi'o, marii kizi ĩmishidan pudyudanii ōgaru.” ⁴³ Utoriinpan dauna'an, ukian diiwa'o ida'an, “Lazarus, pukodita da'ati'i!” ⁴⁴ Mawaka'oraz pidan kodita'akan naa. Uka'u na'iki ukidiba watudinapa kida kamicha idi, na'iki uawun baara kamicha idi ubazobatinpan. Jesus kian pidannao ati, “Ubuзуuuta kamicha u'ai, marii kizi'i naa umakon.”

Jesus zowia'azoo-ka'o daua'o

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

⁴⁵ Iriba morowautankainaouz Mary ida'ati, tukapainaoz Jesus sha'apatan aimaakan, mishidan uruu. ⁴⁶ Mazan baokoinao kiwan na'iki ĩkakuwaapan naa Phariseenao ati, Jesus sha'apatanii dau'u. ⁴⁷ Uruu idi'i naa Phariseenao na'iki faadaanao zowaunaanao miitiniipan baokoinao Jewnao zowaunaanao tuma. “Na'apa dii washa'apatan uruu?” ĩkian. “Aushaa udi'itapa, wuru'u pidanaz, iriba'a naa usha'apatan umanawun kida'o aimaakan! ⁴⁸ Wataapadan dono usha'apaapan na'apa kida'o aimaakan, ipai'o ni'i naa pidannao zaamatanan u'idi'iti, na'iki udauna'an Romannao wa'atin nii ĩkaboobi'ian nii Tominkaru Dapu na'iki ĩzowia'anan wawiiizi sannao!”

⁴⁹ Bauda'apa ĩbia ia'o, Caiaphas kia'o u'uu. Uruu Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukian, “Unao pidannao, maaitapin-kainao karikaonan! ⁵⁰ Aona'a mooko uaitapan, powa'a'o nii ukaimanan bauda'apa'o pidan mawakan an pidannao dikin ii, wawiiizi sannao mainaabata-ka'o ai manawun?” ⁵¹ Caiaphas na'apanuz aonaa paaipan kawana'ati'o mani. Uruu wuru'u Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Uka'u'an uparada'akanuz na'apa ukowaada'akan naa Jesus wuru'u mawaka'o ni'oraz Jewnao donoz-inaa ati. ⁵² Mazan aonaa soo ĩnao ati'o nii mani karikaonan. Umawakan nii Tominkaru pidannao baokopatin-kinaa nii, mashaapainaoz ba'oran wiizai ii aka kida kapam.

⁵³ ĩbaokopatinankan di'iki'ora'a naa, Jewnao zowaunaanao sakadan pakadaketinan pazowia'azon dau'u Jesus. ⁵⁴ Uruu idi aona'a naa Jesus chi'ika'anpan kainaabatanapa Jewnao bii an powa'a. Na'iki'ora'a naa umakon Ephraim iti, amazada mapidantaka'o di'itanpu'oraz, na'ia'a naa uruu patominapa-kidaniinao tuma.

⁵⁵ Maonapa'a naa Passover Kamoo kaawan, na'iki iriba pidannao mu-
napo kida'o imashaapan makon Jerusalem iti, Ichikaina'anan naa Jewnao
kakinaorinaa kawana'ati, turuu kizi ĩbaokopainpan pidannao tuma Passover
Kamoon dono. ⁵⁶ ĩzaudapan Jesus na'iki ĩkian pa'atiaaka udau'an pabaokopat-
inpan pu'u Tominkaru Dapu ii, "Wa'ati'o nii puzauda-kidan uruu da'ati'i
baokopainapa-kizai ati?" ⁵⁷ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phar-
iseena kii akani'i naa pidannao ati, "Kanom aitapan dono na'iam Jesus,
marii pa'i ukowaadan sariapa wa'ati, wazaamata kizi na'iki wakootowapa-
kida kizi uruu."

12

Mary ramaudan Jesus kidiba (*Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9*)

¹ Aizii 6 kamoo Passover Kamoon ua'ii Jesus makon Bethany iti,
Lazarus mashaapa-kiziz, tawuru'u ukakudaniaz pidan. ² Jesus paonarunao
konaukii-kidan na'iki ĩaroapa-kidan wuru'u ukaawanuz. Martha maokoda'o
nii wanyukunui udono, Lazarus na'iki Jesus sakanatapan pu'u miisa* di'ii
baokoinao tuma. ³ Mary zaamatankan pootozu zo'a'o kawinipina'o ramau,
paoribai nard kiwin idi'o pa'idiwaru utoma-ka'o, uru'u naa oshootanuz Jesus
kidiba iti, udauna'an o'inoan ukidiba padizo idi. ĩpai ukaduunua'akan
kabaun nazoo.

⁴ Sariapa Judas Iscariot, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, kaakapa'o
ni'oraz Jesus, uruu kian, ⁵ "Kandii nii ramau wakuda-ka'o? Turua'o uselli-
kao padamata 300 wizi'i kida'o puraata† dikin ii. Udauna'an uwinipinaa taa-
kao pataka'utinainao ati." ⁶ Ukianuz kaikapa'a pakoidimikin idi'o, aonaa
umarainpan idi'o mani pataka'utinainao. Uruu wuru'u taapa'oraz puraata,
ĩ'ati'oraz taauzo-ka'o kida, na'iki'o da'i ukaiwa'akauzon patorii-kinaa nii
aimaakan pa'idiwau nii.

⁷ Jesus kian, "Mana'a putowauda'ua'ana'a oroo! Kaiman zii otaapan
ramau, ominziiwata-kinaa nii õnanaa õdida-ka'o ua'ii. ⁸ Pataka'utinainaouz
karikaonanu'o nii ĩna'an unao tuma, mazan õgaru aonaa karikaonanu'o nii
mani õna'an utuma."

⁹ Iriba Jewnao abatan kaina'a Jesus Bethany ii; uruu idi imakon na'iti.
ĩmakonuz na'iti Jesus na'ian idi'o, na'iki ĩtukapa'azon idi'o kapam Lazarus,
wuru'u Jesus kakudaniaz pamawaka-kizi iki. ¹⁰ Uruu idi'i naa faadaanao
zowaunaanao di'itinpan na'iki ĩtoman panyukunuu ĩzowii kizi Lazarus ka-
pam. ¹¹ Usha'apanum kau'an iriba'a naa Jewnao muudinan ĩ'ai na'iki
ĩmishidan naa Jesus, ukakudan idi Lazarus.

Pidannao dapaapan Jesus *Jerusalem ii*

(*Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40*)

¹² Aizii ba'oran kamoo dono'o naa, wuru'u iriba'oraz pidannao,
kaawainaoz Passover Kamoon dau'ati, ĩabata kaina'iki Jesus wa'atin
Jerusalem ati. ¹³ Uruu idi idukuan pokoridi anaba kaduz kida na'iki ĩna'akan
kida'a naazu, ĩikodapa'anan naa Jesus. ĩkian paimori bii an, "Kaiman
manawun wakazannaatiki! Marii Tominkaru kaimanan Naobanai ati,
kaawa'oraz uaipan kawana'ati, King ni'oraz Israelitena'o ati."

¹⁴ Jesus zaidan chaakashi‡ pa'ina'o zii, na'iki uruu barau ana'a naa

* **12:2** miisa: English ida'an, table. † **12:5** 300 wizi'i kida'o puraata: bauda'apa'o wunu pidan
kaudinan winipinaa kawana'ati'o wuru'u. ‡ **12:14** chaakashi: English ida'an, donkey.

umakon. Usha'apan na'apa Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kawana'ati:

¹⁵ “Mana'a utaria'ana'a, Jerusalem sannao!
Diina'iki unaobanaa King wa'atini'i,
uzaidapa pa'ina'o chaakashi.”

¹⁶ Uruu dono aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram wuru'u kaikapa'oraz aimaakan sha'apan kida'a. Mazan Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uruu zii İnyukunuuan wuru'u saadauzo-kariwai udau'an, na'iki İnyukunuuan wuru'u pasha'apatanuz kaikapa'o aimaakan u'ati'i.

¹⁷ Jesus tumainaouz pidannao ukadishita-kidan dono'oraz Lazarus pabaaranaa iki, İnao kakuwaapan naa baokoinao ati aimaakan sha'apa'o dau'u. ¹⁸ İabatan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, uruu idi iriba pidannao ikodapa'anan uruu. ¹⁹ Uruu idi Phariseenao kian naa pa'atiaaka, “Aonaa na'itim washa'apatinan! Aushaa utukapa, ipai'i naa pidannao da'anpan uruu!”

Jesus kowaadan pazowii-kae nii

²⁰ Aizii na'ia'o Greeknao wunao bii ia'a makoinaouz Jerusalem iti konaukii-kida'anan Tominkaru baokopainapa-karu dono. ²¹ İwa'atin Philip ida'ati (Philip Bethsaida san uruu, Galilee Baara ia'oraz). İkian u'ati, “Kaina'a'o watukapa'azon Jesus, waparada'azon utuma.” ²² Philip kowaadanuz Andrew ati, uru'u naa İmako'okan na'iki ikowaadan naa Jesus ati Greeknao parada'azon utuma.

²³ Jesus kian İ'ati, “Aizii kaawa'a naa amazada, Daonaiora Aokazi İki'o tukapa-kinoo ni'i naa umanawunu'o nii. ²⁴ Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Aonaa na'apainim nii bauda'apa'o maziki dako waota'oraz imi'i baara ati iribainan, soo umawakan an. Mazan umawakan idi, uru'o nii zii ukaakan madowaaka. ²⁵ Pidan marainpa'oraz pakakupan, uwaziwaan niiz; mazan pidan aona'oraz umarainpan pakakupan di'ora'a amazada ida'a'a, uruu ati taa-kae nii karikaonanu'o kakupa-karu. ²⁶ Na'ia'oram pidan aipan an ogaru panaobanaa nii, marii uda'anın ogaru; na'iam dono ogaru, opoitorunao otuma'o nii İnao kapam. Wuru'u pidan naobanaitapa'oraz ogaru, odaru aida-kidan nii na'apam pamarainpan uruu.”

Jesus sawata-kae nii

²⁷ Jesus kian, “Aizii kii'an! Na'apa dii okian? Turuu mani okian, 'Odaru, aonaa putaapada'ana'a dadara'o manawun kamoo kaawan ot'ati? Mazan aonaa turuu on'a'apan. Na'apa'o ni'o wuru'u okaawanuz imi'i baara ati, baiaapa'o ni'o kasha'ora'o. ²⁸ Odaru, putukapa-kida pumanawunun pidannao ati!”

Udauna'an Parada-karu aokazi iki'o kian, “Otukapa-kidani'i naa omanawunun, na'iki otukapa-kidan nii omanawunun powa'a koshan.”

²⁹ Pidannao, na'a'oraz ikadishitapan abata wuru'u parada-karuz. “Toroanaru!” İkian udau'ati. Baokoinao kian, “Angel paradan u'ati!”

³⁰ Mazan Jesus kian İ'ati, “Aonaa omishida-kinoo ni'o mani wuru'u parada-karu abata-kae, mazan unao mishida-kinoo ni'o pa'an. ³¹ Aizii kaawa'a naa kamoo Tominkaru tiwaa-kinoo ni'i naa imi'i baara sannao. Aizi'o ni'i naa di'ora'a amazada baara'a'o naobanai kaboota-kae. ³² Osawata-kae dono'o naa, na'apa'o ida'ana'o nii odapadan ipai pidannao ot'ida'ati.” ³³ Jesus kianuz kaikapa'a, ukowaadan na'apam nii pamawakan wuru'u.

³⁴ Pidannao kian u'ati, "Wakakinaorinaa saada-kariwai kowaadan wa'ati, Christ karikaonanu'o nii ukakupan. Mazan na'apa'o dii kaiwuru'u, sawatakaru nii Daonaiora Aokazi Iki'o pukianuz? Kanom mooko wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?"

³⁵ Jesus kian i'ati, "Kanada'o nii zii amazada masakauda'u'u naa. Umako'o naa zii sariapa, amazada kanadan pu'u, aonaa kizi ubaiaapan maruta'o. Usha'apanum kau'an, pidan chi'ikapa'o amazada marutan pu'u, aonaa uaitapan na'iti'oram naa pamakon. ³⁶ Ukaiwaa wuru'u kanada'oraz, ukaina'an pu'u zii, unao kizi kanada'o sanna'o nii."

Iriba Jewnao

mamishida'azookan Jesus

Aizii Jesus paradan dauna'an i'ati kaikapa'a umako'okan naa i'ai, aonaa kizi iaitapan na'iam uruu. ³⁷ Jesus sha'apatan pu'u padamata iriba umanawun kida'o aimaakan iawun za'a, mazan upu'u zii aonaa imishidan uruu. ³⁸ Ipai usha'apan kaikapa'a, Prophet Isaiah kuwaa mishiinan naa wuru'u:

"Naobanai, kanom mishida paabatanii wakuwaa?

Kanom ati dii Naobanai aida-kidan pama'ozakan?"§

³⁹ Mazan aonaa imishida'azon, usha'apanum kau'an, kaikapa'o koshan da'i Isaiah kiauzon idau'ana'a:

⁴⁰ "Tominkaru ishada'akan iawun kida,
aonaa kizi itukapan.

Na'iki udadaradan inyukunuu kida,
aonaa kizi iaitapan.

Aonaa zoobaba iwa'atin Tominkaru ida'ati,
usaabaa kizi idyaun."*

⁴¹ Isaiah kian kaikapa'a, usha'apanum kau'an aida-kida-kariwai u'ati na'apam nii Jesus umanawunun diina'iti'o, na'iki uru'u naa ukakuwaapan udau'u.

⁴² Mazan upu'u iriba kaina'a Jewnao zowaunaanao mishida'o Jesus. Mazan itarian idi Phariseenao ai, aonaa kanom nii ikuwaadan baokoinao ati pamishidan dau'u, aonaa kizi ikashanau-kaao pabaokopainpan ai synagogue† ii. ⁴³ Tuukii manawun inaudapan pidannao naubaan paugaru, Tominkaru naubaan ai paugaru.

Jesus kaawan ukazannaata'anan pidannao

⁴⁴ Diiwa'o ida'an Jesus kian, "Ipai pidan mishida'oraz ogaru, aonaa ogaru karikaonan mani wuru'u umishidaniaz, dyuuda'oraz ogaru kapam wuru'u umishidaniaz. ⁴⁵ Na'iki ipai pidan tukapa'oraz ogaru, uruu tukapa'o kapam dyuuda'oraz ogaru. ⁴⁶ Ogaru, okaawan kanadapa'o nii imi'i baara sanna'o ida'ati. Pidan mishidan an ogaru, aona'o nii una'ian maruta'o di'ii.

⁴⁷ Na'ia'oram pidan abatan an okuwaa, mazan aonaa uizo'atin, aonaa ogaru'o nii mani kaboota'oraz uruu oia'o di'iti. Okaawan da'ati'i aonaa okaboota'anan mani pidannao oia'o di'iti mazan okazannaata'anan pa'an idyaun. ⁴⁸ Pidan kashada'o ogaru na'iki dikintapa'o oparadan, kaina'a'ora'a naa kaboota-kida'o nii uruu oia'o di'iti. Oparadanu'o nii wuru'u kaboota'oraz uruu pataka'utin-karu di'iti, amazada tokon dono'o naa! ⁴⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa oaiapan ati'o mani wuru'u oparadanuz, soo o'daru dyuuda'oraz ogaru,

§ 12:38 Isaiah 53:1 * 12:40 Isaiah 6:10 † 12:42 synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

dyyudan kawana'ati'o. ⁵⁰ Na'iki ðaitapa, wuru'u ukakinaori kidaz uruu karikaonanu'o kakupa-kinai. Òkakuwaapan u'ati, kaikapa'a ðdaru dyyudan kawana'ati'o.”

13

Jesus chikaan patominapa-kidaniinao kidiba

¹ Aizii baokopainpauzo-karu Passover Kamoon ua'ii zii. Jesus aitapa kamoo kaawa'akan naa aizii wuru'u, umako-kinaa ni'i naa padaru di'iti, di'ora'a amazada di'iki'i. Karikaonan umarainpan papidanannao, umarainapa ðdyaun tuukii, atii na'apa umawakan.

² Wachuupun dono Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma. Satan di'tinapa-kidani'i naa Judas, Simon Ìsariot daniz, marii kizi ukaakapan Jesus. ³ Jesus aitapanii kaimanaiman Tominkaru taanii pa'ati panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, paka'iita-kinaa nii pasha'apatan ipai daunuuda'u aimaakan. Uaitapa pawa'atin Tominkaru di'iki'o na'iki ukiwan nii powaa iti Tominkaru di'iti koshan. ⁴ Uruu idi Jesus kadishita'akan paaroapa-kizi miisa di'iki, udauna'an unarakadan pachaakitan.* Udauna'an uzaamatan towel na'iki upapidanuz pakoon an. ⁵ Uruu dauna'an ukapotan wunu basii zo'ati, na'iki uchikaan naa patominapa-kidaniinao kidiba. Udauna'an uinoan ðkidiba kida towel idi, upapidapaniaz pakoon an.

⁶ Mazan ukaawan Simon Peter ida'ati, sariapa Peter kian u'ati, “ðNaobanaa, puchikaan nii ðkidiba?”

⁷ Jesus kian u'ati, “Pugaru, aonaa puaitapan kai kanom wuru'u ðsha'apaapaniaz, mazan puaitapan nii zii diina'iti'i.”

⁸ Peter kian u'ati, “Ògaru, aonaa na'apainim nii puchikaan ðkidiba!”

Mazan Jesus kian u'ati, “Aonaan an ðchikaan pukidiba, aona'o nii puzaamatanpan powa'a ð'ida'ati.”

⁹ Simon Peter kian u'ati, “Naobanai, ukau'an aonaa puchika'ana'a ðkidiba karikaonan! Mazan puchikaa mooko ðka'u, na'iki ðzowau kapam!”

¹⁰ Jesus kian, “Pidan kaokopa'ora'a naa, aona'ora'a naa ukaniriban wuru'u. Ukau'an aonaa kanom nii uchikainan powa'a zii, soo uchikaan nii pakidiba'a naa karikaonan. Ipai unao, aona'ora'a naa ukaniriban. Soo kaina'a bauda'apa unao bii'i kaniriba'o.” ¹¹ (Jesus aitapani'i naa kanoma'o nii kaakapaa paugaru. Uruu idi'o ukianuz, “Ipai unao, soo kaina'a bauda'apa unao bii'i kaniriba'o.”)

¹² Uipaian dauna'an pachikaan ðkidiba kida, Jesus morokodan naa pakamichan, na'iki usakanatan powaa iti miisa di'iti. Uru'u naa upishaan ðdyaun, “Uaitapa kanom wuru'u ðsha'apata'akaniaz u'ati?” ukian. ¹³ “Unao dakotan ðgaru, ‘Tiichaa’ oo ‘Naobanai’ kii. Na'apa'o mishi manawun wuru'u ðgaruz. ¹⁴ Ògaru uNaobanaa na'iki uTiichaan. Mazan upu'u ðchikaan ukidiba kida. Ukau'an, na'apa'a naa pa'i uchikaa uiriban kidiba kida kapam. ¹⁵ Òsha'apatan aimaakan, unao tamakapan ni'o. Na'apa'a naa usha'apata ðsha'apatan kawan unao ati. ¹⁶ Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz: Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai. Aonaa na'ia'oram pidan dyyuda-kariwaiz ukakuwaapa'anan, umanawunun dyyuda'o ai paugaru. ¹⁷ Aizii uaitapan an kaikapa kida'ora'a, konaukia'o nii manawun unao, usha'apatinan an ukawana'ati.

* 13:4 pachaakitan: kamicha kaudauzo-kariwai, ba'oran paawa ati.

18 “Mazan òkadakotinanuz aonaa ipai unao daua'o mani. Òaitapanii sha'apa'oram kaduz kida pidannao òzaamatanii. Mazan kaina'a saadakariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: ‘Òmin-aroopan tominan òtaruba nii.’ Uruu mishiin-kinaa ni'o wuru'u usha'apanuz na'apa. 19 Òkowaadan u'ati kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii. Aizii usha'apa'akan dono'o naa, umishidan nii ‘Ògaru wuru'u.’ 20 Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan òdyuudanii, ògaru kapam wuru'u udapaapaniaz; na'iki na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan ògaru, dyuuda'oraz ògaru kapam wuru'u udapaapaniaz.”

*Jesus kowaadan kanoma'o nii sha'apan pa'ati
(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)*

21 Jesus kian dauna'an na'apa, tuukii udopian panyukunuu ii, uruu idi aona'a naa udizapa'akan paparadan, ukian Ì'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii ògaru òtarubanao ati.”

22 Utominapa-kidaniinao awunuuakaan pa'atiaaka, aonaa Ìaitapan kanom dau'ati'o wuru'u una'apanuz. 23 Bauda'apa Jesus tominapa-kidani, tawuru'u umarainpaniaz, Jesus dazaba a'o usakanatapan udono. 24 Ukau'an Simon Peter sawaan paka'u u'ati. “Pupishaa uruu kanom wuru'u sha'apata'o ni'oraz dikauda'o aimaakan kaikapa'a,” ukian.

25 Uru'u naa umaonapadan pazowau Jesus ida'ati, na'iki ukian, “Naobanai, kanom daua'o manawun wuru'u puparadanuz?”

26 Jesus kian, “Òdamotan nii bread ka'uz uu di'iti, udauna'an kanom ati òtaanuzu, uruu wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz ògaru.” Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki udamotanuzu ka'uz uu di'iti, utaanuzu Judas ati, Simon Iscariot daniz. 27 Sariapa Judas zaamatan dono wuru'u bread, Satan morotina'akan naa uruu. Uru'u naa Jesus kian Judas ati, “Kadiman zoobaba pusha'apata wuru'u pusha'apata'azooniaz!”

28 Aizii aroopainaoz utuma, aonaa Ìaitapan kanom ni'o Jesus na'apanuz u'ati. 29 Judas taapan idi Ìpuraatan, ba'orainao zauda-kidan Jesus dyuudanii utorian aimaakan ikaiwaan nii Baokopainapa-kizai ii. Ba'orainao itiiiman, Jesus dyuudanii utaan aimaakan pataka'utinainao ati.

30 Judas zaamatan dauna'an bread, ukodita'akan naa Ì'ai paniba iti. Uruu dono amazada maruta'aka'ora'a naa.

31 Judas mako'okan dauna'an, Jesus kian, “Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun aida-kaoa'a naa wuru'u, na'iki uruu ida'ana'o nii Tominkaru umanawunun aidinan. 32 Aizii Tominkaru umanawunun aidinan an Uruu ida'an, ukau'an Tominkaru aidan nii pidannao ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun. Na'iki kai'o ni'i naa uaidanuz.

33 “Òdainao, aona'o ni'i naa òna'an tomunu'iki unao tuma. Òkiauzon kawan Jewnao ati, na'apa òkian u'ati aizii: udawatan nii ògaru, mazan aonaa turuu umakon òmakopa-kizi iti. 34 Ukau'an òtaan unao ati pa'ina'o kakinaorii: umarainpaaka. Na'apa òmarainpauzon kawan unao, na'apa pa'i manawun umarainpaaka. 35 Umarainpaakan an, ipai'o nii pidannao aitapan unao mishi'o òpidannao.”

*Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru
(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)*

36 Simon Peter pishaan uruu, “Naobanai, na'iti'oram pumako'ozon?”

Jesus kian u'ati, “Na'iti'oram òmakon, aonaa turuu puda'anpan ògaru aizii, mazan puda'anpan nii zii diina'iti'i.”

³⁷ Peter kian u'ati, “Naobanai, kandii nii mazan aonaa turuu òda'anpan pugaru kai? Ògaru turuu òmawakan pugaru dikin ii!”

³⁸ Jesus kian u'ati, “Puka'iita mooko pu'itiiman pumawakan ògaru dikin ii? Mishi'o kaiwuru'u òkianuz pu'ati: Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan ògaru.”

14

Jesus uruu dunapo

Tominkaru di'iti'o

¹ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaa pa'i unyukunuu ukasha'ora'ana'a! Umishidapa Tominkaru; umishida ògaru kapam.

² Kaina'a iriba kabaun nazoo kida òdaru dapu ii. Ukau'an òmakon naa wuru'u òsaaba'anan naa uwiizi nii. Aonaan an mani una'apan, aonaa mani òkowaadan u'ati na'apa. ³ Aizii òsaabaan dauna'an uwiizi nii, òwa'atin nii koshan unao dau'ati, turuu kizi una'ian òtuma kapam òna'ii-kizi ii. ⁴ Unao, uaitapanii dunapo òmako-kizi iti'oraz.”

⁵ Aizii Thomas kian u'ati, “Wanaobanaa, aonaa waaitapan na'iti'oram pumako'ozon. Na'apam nii mooko waaitapan dunapo na'iti'o?”

⁶ Jesus kian, “Ògaru wuru'u dunapoz, ògaru wuru'u mishi'oraz, na'iki ògaru wuru'u kakupa-kinaiz. Soo ògaru ida'an turuu kaawa-karu òdaru di'iti. ⁷ Aizii unao, uaitapan an ògaru, uaitapan nii òdaru kapam. Aizii wuru di'iki'i uaitapa'a naa na'iki utukapa'a naa uruu.”

⁸ Philip kian u'ati, “Wanaobanaa, putukapa-kida wa'ati puDaru, uruu turua'o nii wa'ati.”

⁹ Jesus kian, “Kotua'iki òmashaapan unao tuma, mazan upu'u zii mooko aonaa puaitapan ògaru, mishii Philip? Ipai pidan tukapa'oraz ògaru, uruu tukapa'o kapam òdaru wuru'u. Mazan na'apa di'i naa kaiwuru'u, 'Putukapa-kida wa'ati puDaru,' pukianuz? ¹⁰ Aonaa mooko pumishidan, ògaru na'iki òDaru, bauda'apa'o waunao? Kuwai kida òkowaadaniaz unao ati, aonaa ò'ida'a'o mani òtoman. ÒDaru, mashaapa'oraz ò'ida'a, uruu pa'an wuru'u sha'apaapa'oraz pakaudin-kizi kida ògaru ida'an. ¹¹ Umishida ògaru na'iki òDaru, bauda'apa'o waunao òkianuz. Oo, umishida pa'i òDaru sha'apataniaz umanawun kida'o aimaakan ògaru ida'an. ¹² Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Ipai pidan mishida'o ògaru, usha'apatan nii òsha'apaapanii kaduz kida kapam. Na'iki usha'apatan nii powa'a'o zii umanawunun kida, usha'apanum kau'an òmakon naa òDaru di'iti wuru'u. ¹³ Upishaan an ògaru kanom dau'ati karikaonan, òpidanannaoun idi unao, òsha'apatan nii u'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii uDani aida-kidan pidannao ati paDaru umanawunun. ¹⁴ Upishaan an ògaru kanom dau'ati karikaonan, òpidanannaoun idi unao; òsha'apatan nii u'ati.”

Jesus taan nii Kaimana'o Doronaa

¹⁵ “Umarainpan an ògaru, uizo'atipan nii òkakinaori kida. ¹⁶ Òpishaan nii òDaru na'iki utaan nii unao ati ba'oran Minka'ui kakinaota'o nii unao, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao tuma. ¹⁷ Uruu Kaimana'o Doronaa tominapa-kida'o nii unao mishi'o Tominkaru dau'o. Mazan mamishida-kainao pidannao, aonaa turuu Ìzaamatan uruu paminka'u nii, usha'apanum kau'an aonaa Ìtukapan na'iki aonaa Ìaitapan uruu. Mazan unao, uaitapa pa'an uruu, usha'apanum kau'an, kaina'a'o uruu unao tuma, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao ida'a.”

¹⁸“Aona'o nii òwa'akan unao, maudaniiwai wa'aka-kaowan; òkaawan nii powaa ati u'ida'ati. ¹⁹Kadimana'o ni'i naa pidannao matukapakan ògaru. Mazan unao utukapan nii pa'an, usha'apanum kau'an òkakupan nii powaa iti koshan, ukau'an unao ukakupan nii kapam òkakupan idi. ²⁰Aizii uruu dono, uaitapan nii ògaru na'iki òdaru bauda'apa'o waunao. Aizii unao na'iki ògaru, na'apa'o manawun bauda'apa'o pidan kawan.

²¹“Na'ia'oram pidan abata'o na'iki izo'atipa'o òkakinaori kida, uruu wuru'u marainpa'oraz ògaru. Òdaru marainpan nii pidan marainpa'oraz ògaru; aizii ògaru, òmarainpan nii uruu kapam na'iki òaitapa-kidinan nii u'ati.”

²²Judas kian u'ati (aonaa Judas Iscariot mani), “Naobanai, na'apam nii puaidan pumanawunun waunao ati karikaonan, ba'orainao ati aona'o nii mooko puaida-kidan?”

²³Jesus kian u'ati, “Pidan marainpa'o ògaru, uizo'atipan nii òparadan, na'iki òDarū marainpan nii uruu. Wawa'atin nii uruu ida'ati na'iki wamashaapan nii utuma. ²⁴Mazan na'ia'oram pidan aona'o umarainpan ògaru, aonaa uizo'atin òparadan kida. Wurū'u kuwai kidaz, unao abataniaz, aonaa òtomanii māni karikaonan, òDarū pa'an wurū'u dyuuda'oraz òkakuwaapan na'apa.

²⁵“Òkowaadan u'ati kaikapa kida'ora'a òna'an pu'u zii utuma. ²⁶Wuru'u Minka'ui, Kaimana'o Doronaaz, òDarū dyuudan ni'oraz u'ida'ati ògaru aipan ati; uru'o nii pa'an tominapa-kida unao ipai òkuwaa kida dau'u, na'iki unyukunuu-kidan nii unao ati ipai daunuuda'u wuru'u òkuwaa kidaz.

²⁷“Òwa'akan unao tuma kaimana'o nyukunui; soo ògaru turuu òtaan na'apa'o. Aonaa da'i sannao taan kawanu'o mani òtaan nyukunui kaimanan. Aonaa pa'i unyukunuu kasha'ora'ana'a oo utariidina'ana'a. ²⁸Òkowaadani sha'atii u'ati, ‘Òmakon ni'i naa òdaru di'iti, mazan òkaawan nii koshan powaa ati.’ Umishiin an mani umarainpan ògaru, ukonaukii mani òmakon idi'i naa òDarū di'iti, usha'apanum kau'an umanawunu'o ògaru ai wuru'u uruuz. ²⁹Òkowaadan naa u'ati kai kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii; aizii usha'apan dono'o naa uaitapan nii òkuwaa mishiin. ³⁰Aona'o ni'i naa òparadinan tomunu'iki utuma, usha'apanum kau'an wa'ati'i naa wuru'u di'ora'a amazada baara'a'oraz naobanai. Mazan aonaa uka'iitan pamashaatan ògaru. ³¹Mazan òsha'apata pa'an ipai aimakaan òdaru dyuudan kawana'ati ògaru, pidannao aitapa-kināa nii mishi'o òmarainpan uruu.

“Aizii, wamako'o naa.”

15

Paoribai kadunaa manawun

¹“Ògaru wuru'u mishi'oraz paoribai kadunaa, na'iki òDarū saabaapauzo paoribai baawu. ²Ipai'o nii udukutan paoribai waoda kida aona'oraz ikaakan. Mazan kaaka'oraz kida usaabaan nii pa'an, aonaa kizi kaza-maka'o nii ukadu'u, na'iki madowaaka kizi koshan ukaakan. ³Unao, saabaa'aka-kariwai'i naa òkuwaa ida'an. ⁴Pakawan pa'i uzaamatinapa ò'ida'ati, òzaamatinpan nii u'idi'iti kapam. Aonaa paoribai waoda kaakan paaipan ati karikaonan, soo uzaamatinpan an pakadunaa ida'ati. Unao na'apa'o kapam, aonaa uka'iitan usha'apatan kaimana'o aimakaan uaipan ati karikaonan. Soo uzaamatinpan an ò'ida'ati.

⁵“Ògaru wuru'u paoribai kadunaa. Aizii unao, uwaoda kida kawanu'o. Pidannao, karikaonanu'oraz ina'an ò'ida'a, ògaru na'apa òna'an nii i'ida'a, ina'o sha'apatan ni'i naa dobata kaiman kida'o aimakaan. Unao, aonaa

uka'iitan usha'apatan aimaakan u'ida'a karikaonan, soo òkaminka'utan an unao. ⁶ Mazan pidan aona'oraz una'an ò'ida'a, uawu'uta-kaò ni'i naa, na'iki umaririn ni'i naa amazada ii, na'apa paoribai waoda awu'uta-kariwai maririn kawan. Udauna'an ukasaba'uka-kaò na'iki ukaboota-kaò'a naa tikazi wu'iti. ⁷ Mazan unao, una'an an pakawan ò'ida'a, na'iki umishidapan an òparadan kida, turuu utoriinpan kanom dau'ati karikaonan, na'iki utaa-kaò nii u'ati. ⁸ Kaikapa'o ida'ana'o wuru'u òDaru umanawunun aida-kida-kaòaz: Unao sha'apaapan ida'an dobata kaiman kida'o aimaakan, na'iki na'apa'o ida'an utukapa-kidinan òpidanannao unao. ⁹ Na'apa òDaru marainpan kawan ògaru, na'apa òmarainpan kapam unao. Uzaamatinapa pakawan ò'ida'ati, òmarainapa kizi unao. ¹⁰ Uizo'atipan an òkakinaori kida, pakawanu'o nii òmarainpan unao, na'apa òizo'atipan kawan òDaru kakinaori kida, na'iki pakawan umarainpan ògaru.

¹¹ “Òkowaadan u'ati ipai kaikapa kida'ora'a, unao konaukii kizi na'apa manawun ògaru konaukian kawan, na'iki aonaa kizi kanom towauda'uan ukonaukian.

¹² “Aizii kaikapa òkakinaori'i, umarainpaaka, na'apa manawun òmarainpan kawan unao. ¹³ Aonaa na'ia'oram pidan kamarainpanu'o powa'a zii wuru aia'a, pidan kashaapa'oraz pazowii-kaò papaonarunao kazannaatin-kinaa nii. ¹⁴ Òpaonarunao unao, uizo'atipan an òkakinaori kida. ¹⁵ Aona'a naa òdakotan unao òpoitorunao nii, usha'apanum kau'an poitorui, aonaa uaitapan na'apa'oram panaobanaa sha'apainpan. Mazan òdakotan unao òpaonarunao nii, usha'apanum kau'an ipai òkowaadan u'ati òabatani kida òDaru di'iki. ¹⁶ Aonaa uaipan ati'o mani uzaamatinan ò'ida'ati; ògaru aipan ati'o pa'an unao zaamatinan. Ukau'an ògaru aipan ati'o unao makon usha'apata'anan dobata kaiman kida'o aimaakan. Na'iki karikaonan kizi usha'apaapan na'apa'o aimaakan. Uzaamatinpan idi ò'ida'ati, òDaru taan nii unao ati kanom karikaonan upishaan an u'ati. ¹⁷ Ukau'an kaikapa òkakinaori unao ati'i: 'Umarainpaaka.'

Jesus di'itiinao zaamatinpan to'ora-kizaitapa-kaò

¹⁸ “Pidannao to'ora-kizaitapan an unao, nyukunuitapa na'apa'o òto'ora-kizaitapauzon ògaru. ¹⁹ Umashaapan an mani na'apa imi'i baara san-nao mashaapan kawan, òmarainapa mani unao pairibannao nii. Mazan òaipana'ati'o uzaamatinan ò'ida'ati. Ukau'an, aonaa imi'i baara san-naou'u naa mani unao; uruu idi'o pidannao to'ora-kizaitapan unao. ²⁰ Udi'itapa òkianuz u'ati kaikapa'a: 'Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai.' Kaina'a antamikitainao ògaru, na'apa'o nii òantamikitan unao kapam; mazan kaina'a ba'orainao izo'ati'o òparadan, ukau'an na'apa'o nii òizo'atin uparadan kapam.

²¹ “Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an uzaamatinpan idi'o ò'ida'ati. Mazan ònao, aonaa òaitapauzon wuru'u dyuuda'oraz ògaru. ²² Aonaan an mani òkaawan da'ati'i na'iki aonaan an mani òkakuwaapan ò'ati, aonaa mani ò'oi'an kainaabatanin padamata. Mazan aizii, 'aonaa waaitapan oia'o wuru'u na'apa'oraz,' aonaa turuu òkian. ²³ Pidan to'ora-kizaitapa'o ògaru, òto'ora-kizaitapan òDaru kapam wuru'u. ²⁴ Aonaan an mani òsha'apatan òawun za'a òmatukapauzokanii pidan sha'apatan kida, aonaa mani padamata ò'oi'an kainaabatanin. Mazan aizii, òtukapani'i naa òsha'apatan na'apa'o, mazan upu'u zii òto'ora-kizaitapan baokopa waunao, ògaru na'iki òDaru. ²⁵ Mazan na'apa'o ida'an, òkakinaorinaa mishiinan: 'Òto'ora-kizaitapan ògaru madiwautapaka karikaonan,' kia'oraz usaadinpan.

26 “Kaawa'o nii Minka'ui, uruu Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata'o mishi'o kuwai Tominkaru daua'o. Ōdyuudan nii uwa'atin ōDaru di'iki unao ida'ati, na'iki uru'o nii kakuwaapa ōdau'an. 27 Aizii unao, ukakuwaapan nii ōdau'u kapam, usha'apanum kau'an unao na'a'o ōtuma ōsakadinan di'iki ōtominapatin-kidan pidannao.

16

1 “Ōkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a, uruu aonaa kizi umuudina'akan umishidapan ai. 2 Uiribannao kashanauan nii unao synagogue kida iki, uchōochiipan ai ituma. Na'iki kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, uruu dono pidannao zowian an unao, i'itiiman kaimana'o nii aimaakan wuru'u pasha'apataniaz Tominkaru ati. 3 Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an aonaa iaitapauzon ōDaru, oo ōgaru. 4 Mazan ōkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a. Ukau'an uruu kamoo kaawan dono'o naa, unyukunuitapan nii ōkuwaa na'apa kida'o daua'oraz. Ōsakadinan di'iki ōtominapa-kidan unao, aonaa ōkowaadauzon u'ati na'apa kida'o, usha'apanum kau'an ōna'an idi zii utuma.

Kaimana'o Doronaa kaudin-kizi

5 “Mazan aizii ōkiwan ni'i naa powaa iti dyuuda'oraz ōgaru di'iti. Mazan aonaa na'ia'oram zoobaba unao pishaan ōgaru na'iti'oram wuru'u ōmak'o'ozonuz. 6 Ōkowaadan idi zii u'ati kaikapa'ora'a, uruu idi unyukunuu kasha'oran naa. 7 Mazan mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Aona'o nii Minka'ui kaawan u'ida'ati, soo ōmakon an. Ukau'an kaimana'o nii manawun unao ati wuru'u ōmakonuz. Mazan ōmakon an, ōdyuudan ni'i naa uruu unao ida'ati. 8 Aizii ukaawan dono, ukainaabatan nii pidannao ati na'apa'oram manawun oia'o; na'iki, na'apa'oram manawun i'di'itapan kaimana'o; na'iki na'apa'oram manawun i'di'itapan Tominkaru kowaadan oia'o pataka'uta-ka'o. 9 Pana'iti karikaonan i'di'itapan oia'o, usha'apanum kau'an aonaa i'mishida'azon ōgaru. 10 Pana'iti karikaonan i'di'itapan kaimana'o, usha'apanum kau'an ōmakon nii powaa iti ōDaru di'iti, na'iki aona'o nii powa'a utukapan ōgaru. 11 Na'iki pana'iti karikaonan i'di'itapan pataka'utinkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utani'i naa naobanai di'ora'a amazada baara'a'oraz.

12 “Kaina'a dobata zii ōkowaada'azoonii u'ati padamata, mazan dobata'o ni'i naa manawun wuru'u ōkuwaaz, aona'o nii uka'iitanuz. 13 Mazan Kaimana'o Doronaa kaawan nii, uruu mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o. Uruu aipan ati'o ni'i naa uaitapan mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii ukakuwaapan pa'ida'a karikaonan, mazan ukakuwaapan nii paabatanii dau'u, na'iki ukowaadan nii unao ati kanom kida'o nii sha'apa diina'iti'i. 14 Uru'o nii kainaabata ōmanawunun, ukowaadan ida'an kanom dii ōgaru, na'iki na'apa'oram wuru'u ōkuwaaz. 15 Ōkowaadauzon ipai aimaakan ōDaru dau'u, aizii na'apa'o nii kapam Kaimana'o Doronaa kowaadan u'ati ipai ōgaru dau'an, na'iki na'apam ōkiauzon.”

Kasha'ora-karu konaukii-karu ua'ii

16 Jesus kian, “Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan ōgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii ōgaru koshan.”

17 Aizii kaina'a utominapa-kidaniinao bii iki'o, i'kian pairiban ati kida, “Na'apa'oram dau'ati'o ukianuz, ‘Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan ōgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan

nii ôgaru koshan;’ na’iki na’apa’oram dau’ati’o dii, ‘usha’apanum kau’an ômakon naa powaa iti wuru’u ôDaru di’iti,’ ukianuz?” ¹⁸ Aonaa ïmashaadan ïpishautaakan, “Na’apa’oram dau’ati’o dii wuru’u, ‘Masakauda’u dauna’an,’ ukianuz? Aonaa waaitapan kanom dau’o ukadakotinan,” ïkian.

¹⁹ Jesus aitapa ïpishaa’azon paugaru, uruu idi ukian ï’ati, “Ôkian kaikapa’a: ‘Masakauda’u dauna’an aona’o ni’i naa utukapan ôgaru, mazan masakauda’u uruu dauna’an utukapan nii ôgaru koshan.’ Mishii, uruu dau’ati’o upishautaakan?” ²⁰ Mishi’o kaiwuru’u ôkianuz u’ati: Uzaadan nii na’iki diiwa’o nii umuraapan, ba’orainao konaukian pu’u. Kiwiin zii ukasha’oran nii, mazan uruu dauna’an ukonaukian nii. ²¹ Zuna kaudanipa’azon dono, kasha’ora kowas onyukunuu okaziwapan kamoo kaawan idi’i naa, mazan okaudanipan dauna’an, aona’a naa onyukunuitapan pakaziwapauzon. Soo okonaukian naa pa’an, usha’apanum kau’an koraidaonaa sodi shakatan idi. ²² Na’apa’o kawanu’o wuru’u unao baiaapaniaz: kai unyukunuu kasha’ora-kida, mazan ôtukapan nii koshan da’i unao, na’iki uruu dono ukonaukian nii, na’iki aona’o nii kanom mashaatan ukonaukiitinan.

²³ “Aizii uruu dono, aona’o ni’i naa kanom nii upishaan zii ôgaru aimakaan dau’ati. Mishi’o kaiwuru’u ôkianuz u’ati: Upishaan an ôDaru kanom karikaonan dau’ati, utaan nii u’ati ôpidanannaoun idi unao. ²⁴ Aonaa zoobaba upishaan uruu kanom karikaonan dau’ati, ôpidanannaoun idi unao. Upishaa, Tominkaru taan nii u’ati upishaanii. Uruu kaimanaiman kizi ukonaukiitinan.

²⁵ “Ôkakuwaapauzon u’ati di’itinapa-kinai kuwai ida’an di’ora’a aimakaan kida dau’a’a. Mazan kaina’a’o ni’i naa kamoo kaawan, aizii uruu dono aona’o ni’i naa ôkakuwaapan powa’a di’itinapa-kinai kuwai ida’an, mazan ôparadan nii sariapa kizi pidannao uaitapan ôkuwaa ôdaru dau’o. ²⁶ Uruu dono, turua’o ni’i naa upishaan uruu aimakaan dau’ati, ô’uu ida’an, ôpidanannaoun idi unao; aonaa kanom nii ôpishaan zii ôDaru unao ati, ²⁷ usha’apanum kau’an, ôDaru marainapanii unao. Umarainpan unao, usha’apanum kau’an unao marainpan idi’o ôgaru, na’iki unao mishidan idi uruu di’iki’o ôwa’atin. ²⁸ Mishi, ôwa’atin ôDaru di’iki’o, imi’i baara ati. Aizii ômakon ni’i naa imi’i baara iki, ôkiwan naa ôDaru di’iti.”

²⁹ Uru’u naa utominapa-kidaniinao kian u’ati, “Aizii, uruu zii puparadan kainaabatanan, aonaa pukaiwaan di’itinapa-kinai kuwai. ³⁰ Aizii watukapa, puaitapa mishi ipai aimakaan; turuu pudako’atin pupishaa-kaô ua’ii zii aimakaan dau’ati. Ukau’an aizii wamishida puwa’atin Tominkaru di’iki.”

³¹ Jesus kian ï’ati, “Uruu zii umishidan?” ³² Kaina’iki kamoo wa’atin, aizii uruu kamo’o naa wuru’u kaawa’oraz, uruu dono pana’itinapu kida’o nii umakoodaninan, ukidoopan nii ô’ai udapu iti kida, uwa’akan nii ôgaru ôba’orantin. Mazan aonaa ôba’orantina’o manawun mani ôgaru, usha’apanum kau’an ôDaru karikaonanu’o una’auzon ôtuma. ³³ Ôkowaadan unao ati aimakaan kaikapa kida’ora’a, unyukunuu konaukii-kinaa nii, uzaamatinpan idi ô’ida’ati. Di’ora’a amazada baara’a’a, ubaiaapan nii kasha’ora’o. Mazan uma’ozakadapa unyukunuu! Ôgaru, ôwazootani’i naa di’ora’a amazada baara’a’o kasha’ora kida’o aimakaan!”

17

Jesus toriinpan papidanannao ati

¹ Jesus kakuwaapan dauna’an patominapa-kidaniinao ati, uawunuupan doko iti na’iki uru’u naa utoriinpan.

“ÔDaru, aizii kaawa'a naa kamoo. Putukapa-kida pidannao ati puDani umanawunun, utukapa-kida kizi i'ati pumanawunun kapam. ² Pugaru aipan ati'o ukazowautapan ipai pidannao, utaa kizi karikaonanu'o kakupa-karu ipai wunao ati'i, puzaamatin-kidaniinaouz u'ida'ati. ³ Kaikapa'o wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu ikoda-ka: pidannao aitapan ida'an soo bauda'apa pugaru mishi'o Tominkaru, na'iki ïaitapan ida'an ôgaru, Jesus Christ, pudyuudaniaz imi'i baara ati. ⁴ Ôtukapa-kida'a naa imi'i baara'a'o pidannao ati pugaru umanawunun, ôsha'apatan ida'an ipai pudyuudanii ôsha'apatan. ⁵ Ôdaru, marii ôtukapa-ka: umanawunu'o nii aizii, na'apa ôtukapauzo-ka: kawan pugaru tuma amazada tominan ua'ii zii.

⁶ “Ôaitapa-kidani'i naa pukaduz wunao ati'i, putaaniinaouz ô'ati di'ora'a amazada baara aino bii iki. Pupidanannao ïdyaun na'iki putaaniinao ô'ati ïdyaun, na'iki ïizo'atipa pukakinaori. ⁷ Aizii ïaitapa'a naa, ipai aimakaan putaanii ô'ati, pugaru di'iki'o wuru'u. ⁸ Ôkowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki ïzaamata kaimanaiman panyukunuu itiz. ïaitapa ôwa'atin pugaru di'iki'o na'iki ïmishida pudyuudanii ôgaru.

⁹ “Aonaa ôtoriiinpan ipai pidannao ati, mazan ôtoriiinpan wunao ati'i putaaniinaouz ô'ati, usha'apanum kau'an pupidanannao pa'an ïdyaun.

¹⁰ Ipai ôpidanannao, pupidanannao kapam ïdyaun. Ukau'an ipai pupidanannao ôpidanannao kapam ïdyaun. ïnao ida'ana'o nii ômanawunun aitapa-ka:.

¹¹ Aizii, aona'o ni'i naa ôna'an imi'i baara'a, kadimana'o ni'i naa ômakon pu'idi'iti. Mazan ôpidanannao, ïna'an nii zii imi'i baara'a. ÔDaru, kaimana'o manawun, pukazannaatapa pa'i wunaou'u putaapa-kidaniinaouz ô'ati. ïnyukunuu patumaaka kizi pa'atiaaka, pugaru na'iki ôgaru nyukunuu patumaakan kawan. ¹² Ôna'an dono zii ïtuma imi'i baara'a, ôkazannaatapa ïdyaun, pakawan kizi ïmashaapan pupidanannao nii. Ôkazannaatapa ïdyaun, aonaa na'ia'oram waziwadinan, soo bauda'apa pidan waziwadina'o ni'oraz aita-ka: na'apa'o ida'an kizi saada-kariwaiz kida puparadan mishiinan.

¹³ “Aizii kadimana'o ni'i naa ômakon pu'idi'iti. Ôtoriiinpan i'ati kaikapa'a ôna'an pu'u zii ïtuma imi'i baara'a, ïnyukunuu konaukii kizi kaimanaiman na'apa ônyukunuu konaukian kawan manawun.

¹⁴ Ôkowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki uruu idi ba'oran pidannao kashanau-kidan ïdyaun. ïkashanau-kida-ka: usha'apanum kau'an ôgaru kawanu'o ïdyaun, aonaa ïdi'itinpan ba'orainao di'itinpan kawan. ¹⁵ Ôtoriiinpan, aonaa ôaipan mani pusu'otan ïdyaun di'oraz amazada baara iki'i, mazan ôpishaan pa'an pukazannaatapan ïdyaun Satan ai. ¹⁶ Ôgaru, aonaa ôdi'itinpan imi'i baara sannao di'itinpan kawan. ïnao na'apa kapam ïdi'itinpan ôgaru kawan, aonaa imi'i baara sannao kawan mani. ¹⁷ Pusaabaa ïdyaun pu'idiwaunao nii, puaitapa-kidan ida'an i'ati mishi'o manawun puparadan. Puparadan, uruu mishi'o manawun. ¹⁸ Pudyuudan kawan ôgaru imi'i baara ati, na'apa ôdyuudan ïnao kapam amazada kawana'ati. ¹⁹ Kaimanaiman ôtaainan pu'ati ïnao dikan ii, turuu kizi ïnao kapam taainan kaimanaiman pu'ati.

²⁰ “Aonaa ïnao ati mani karikaonan ôtoriiinpan, mazan ôtoriiinpan ba'orainao ati kapam, mishidainao ni'oraz ôgaru, paabatan ida'an ôdaua'o kuwai ôpidanannao ida'an. ²¹ Ôtoriiinpan i'ati, marii kizi ïbauda'apatan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki ôgaru bauda'apatan kawan wanyukunuu. ÔDaru, na'apa pugaru bauda'apatinpan ôgaru ida'ati, na'iki

ōgaru bauda'apatinpan pugaru ida'ati, na'apa kizi ĩnao bauda'apatinpan waunao ida'ati, pidannao mishida kizi pugaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ²² Ōtaanii umanawun-karu ĩ'ati na'apa putaan kawan ō'atiz, marii kizi ĩbauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki ōgaru bauda'apatapan kawan wanyukunuu. ²³ Kaina'a ĩnyukunuu ii ōgaru; na'iki kaina'a ōnyukunuu ii pugaru. Marii kizi kaimanaïman ĩbauda'apatapan panyukunuu, ba'oran pidannao aitapa-kinaa nii, pugaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. Na'iki pumarainapanii mishidainao ōgaru na'apa pumarainpan kawan ōgaru.

²⁴ “ŌDaru, na'iam ōgaru, na'ii ōaipan ōtuma wuru'u putaaninaouz ō'ati, ĩtukapa kizi ōmanawunun, wuru'u putauzoniaz ō'ati pumarainpan idi ōgaru amazada tominan ua'ii. ²⁵ Kaimana'o manawun ōdaru, aonaa pidannao aitapauzon pugaru. Mazan ōgaru, ōaitapanii pugaru, na'iki ōtominapakidaniinao ĩaitapa pudyuudanii ōgaru. ²⁶ Ōkainaabatani'i naa ĩ'ati kanom kaduz pugaru, na'iki karikaonanu'o nii ōkainaabaapan ĩ'ati kanom kaduz pugaru. ĩmarainpaaka kizi na'apa pumarainpan kawan ōgaru, turuu kizi ōzaamatanpan ĩnao di'iti kapam.”

18

Soldyaanao zaamata'anan Jesus

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

¹ Jesus toriinpan dauna'an paDaru ati, umakon naa patominapakidaniinao tuma Kidron Wa'o baza itinapu. Kaina'a'o da'i paoribai baawu na'ii, na'iti'i naa Jesus morotan patominapakidaniinao tuma. ² Judas, kaakapa'o ni'oraz uruu tarubainao ati, uaitapanii kapam uruu amazada, usha'apanum kau'an, na'iti'o Jesus makouzon patominapakidaniinao tuma. ³ Ukau'an na'iti'i naa Judas makon, una'akan bauda'apa utonazinaa soldyaanao. Na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu bii ikiinao kapam, ĩnao faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao dyuudaniinao. ĩna'akapanii mizaataaka-kinai kida. Aizii ba'orainao ĩna'akapanii palampan kida.

⁴ Jesus aitapani'i naa na'apam nii ĩsha'apaapan paugaru. Uruu idi uwa'ati'ikan ĩ'ida'ati, na'iki ukian ĩ'ati, “Kanom uaipan?”

⁵ “Jesus, Nazareth san,” ĩkian u'ati.

“Ōgaru uruu,” Jesus kian ĩ'ati.

(Judas, kaakapa'oraz uruu, na'ia'a naa ĩtuma.) ⁶ “Ōgaru uruu,” Jesus kian idi ĩ'ati, sariapa ĩdandanaa'akan, na'iki ĩdorautan imi'i baara iti.

⁷ Powa'a koshan Jesus pishaan ĩdyaun, “Kanom uaipan?”

“Jesus, Nazareth san,” ĩkian u'ati koshan.

⁸ Jesus kian ĩ'ati, “Ōkii sha'atii u'ati, ‘Ōgaru uruu.’ Umishiin an ōgaru udawatapan, ukau'an marina'a wunaou'u ōtumainaoz.” ⁹ (Ukian ĩ'ati na'apa, uparadan mishiin-kinaa ni'o utoriinpan dono'oraz. “Ōdaru, aonaa bauda'apa ōwaziwaan wuru'u putaaninaouz ō'ati,” ukianuz.)

¹⁰ Aizii Simon Peter, una'akapanii marii. Uso'ota'akan pakinnaa aizuu, na'iki sa'akan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain diwa'ora antanpu'o, waota'aka. Malchus kia'o u'uu wuru'u poitoruiz. ¹¹ Jesus kian Peter ati, “Pushakada pumarian powaa iti pakinnaa zo'iti! Pu'itiiman aona'o nii ōbaiaapa'azon kasha'ora'o, ōdaru taaniaz ōbaiaapan nii?”

Jesus na'aka-kao Annas di'iti

¹² Aizii, soldyaanaouz na'iki ĭzowaunaa, na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu, ĭzaamata'akan naa Jesus na'iki ĭdo'ota'akan naa uka'u kida. ¹³ ĭna'akan uruu Annas di'iti kiwiin zii. Annas, uruu Caiaphas imadokozu. Aizii Caiaphas, uruu Umanawunu'o Faadaa uruu dono, ¹⁴ na'iki uruu kia'oraz kiwiin zii Jewnao zowaunaanao ati kaikapa'a: "Kaimana'o nii manawun bauda'apa'o pidan mawakan an ipai pidannao dikin ii."

Peter kian

aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57)

¹⁵ Simon Peter, na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidani, ĭda'anpan Jesus. Aizii ba'oraniz, uruu kaimanaimana'o Umanawunu'o Faadaa aitanpan. Uka'u'an morota kootowapa-kizai iti uruu Jesus tuma, Umanawunu'o Faadaa dapu iti. ¹⁶ Mazan Peter, una'ian paniinom ii, aonaa umorotan. Aizii, ba'oraniz Jesus tominapa-kidani, kaimanaimana'oraz Umanawunu'o Faadaa aitanpan, umako'okan powaa iti na'iki uparada'akan zunaaba ati, awunuutapaibaz paniinom, na'iki uru'u naa umorota-kidan Peter. ¹⁷ Aizii zunaaba, awunuutapaibaz paniinom, okian Peter ati, "Pugaru ōaitapan diidi'ia'ora'a pidan tominapa-kidani kapam?"

"Aonaa," Peter kian o'ati.

¹⁸ Aizii poitoruinao na'iki watchmantapainao, ĭpu'ukada ni'i naa tikazi na'ii, amazada wadidin idi, uruu na'ia'a naa ĭkadishitapan ĭtanaapan kida. Peter na'ii kapam ukadishitapan utanaapan ĭtuma.

Umanawunu'o Faadaa

pishautan Jesus

(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke 22:66-71)

¹⁹ Uru'u naa Umanawunu'o Faadaa pishaan Jesus, "Kanomnao putominapa-kida nii? Kanom daua'o putominapa-kidan ĭdyaun?"

²⁰ Jesus kian u'ati, "Karikaonan ōkakuwaapan, turuu kizi ipai pidannao abatan ōkuwaa. Karikaonan ōtominapa-kidan pidannao synagogue ii, na'iki Tominkaru Dapu ii. Aonaa na'apainim ōdizapan ōkuwaa pidannao ai.

²¹ Kanom nii pupishaan ōgaru? Pupishaa pidannao abatainao na'apam ōkian. ĭnao, ĭaitapa na'apa'oram ōkiauzon."

²² Jesus paradan idi na'apa, bauda'apa watchman udazaba a'o kadishitapan, uta'ika'akan naa Jesus paawun baara ati. Ukian Jesus ati, "Kanom dyuudan pudako'atin Umanawunu'o Faadaa paradan na'apa."

²³ Jesus kian u'ati, "Puaitapan an ōparadan pozawatan, pukowaada ipai da'ainao pidannao ati'i. Mazan puaitapan an ōparadan sakitapan, kanom ni'i naa puta'ika'akan ōgaru?"

²⁴ Udauna'an Annas dyuudan una'aka-kaos Caiaphas di'iti, Umanawunu'o Faadaa, pakawan uka'u kida do'otinpan.

Peter powa'atan pakian pidannao ati, aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

²⁵ Aizii Peter, pakawan zii ukadishitapan na'ii utanaapan, uru'u naa upishaa-kaos koshan, "Aonaa pugaru mani kapam utominapa-kidaniinao tuma'oraz, mishii?"

"Aonaa," Peter kian.

²⁶ Na'a'o pidan, uruu kapam Umanawunu'o Faadaa poitoru, na'iki uruu iriban tawuru'u Peter sa'ukaniaz utain; ukian Peter ati, "Aonaa mooko pugaru mani tawuru'u ōtukapaniaz utuma paoribai baawu ii, mishii?"

²⁷ "Aonaa," Peter kian koshan. Una'apan dauna'an, uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan.

*Jesus na'aka-kao**Pilate kanaapu iti**(Matthew 27:1-2, 11-31; Mark 15:1-20; Luke 23:1-5; 13:25)*

²⁸ Wakankanaanin Jesus na'aka-kaoa'a naa Caiaphas di'iki, Roman-nao dapunaa iti'i naa. Aizii Jewnao, aonaa imorotan Romannao dapunaa iti, usha'apanum kau'an aonaa ikaniribaina'azon pakakinaorinaa kian kawana'ati, turuu kizi iaroopan Passover Kamoon dono. * ²⁹ Uruu idi, Pilate† koditan i'ida'ati na'iki upishaan idyaun, “Kanom mooko oia'o nii di'ora'a pidan sha'apatan, ukootowapa-kida-kinaa niizu?”

³⁰ Aizii ikian u'ati, “Uruu dikintapauzo kakinaorii, una'apan idi'o wana'akan uruu pu'ida'ati.”

³¹ Pilate kian i'ati, “Usha'apata'a naa uruu uaipan kawana'ati, ukakinaorinaa kawana'ati.”

Jewnao kian u'ati, “Waunao, aonaa Rome iki'o kakinaorii taapadan wazowian pidan.” ³² Usha'apan na'apa, Jesus paradan mishiin-kinaa ni'o, tawuru'u ukowaadanuz na'apam nii pamawakan.

³³ Pilate morotan powaa iti Romannao dapunaa iti. Uru'u naa udapadakidan Jesus na'iki upishaanuzu, “Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?” ukian.

³⁴ Jesus kian u'ati, “Puaipan ati'o kaiwuru'u pupishaanuz o'garu na'apa? Oo ba'oran pidannao kakuwaapan idi'o pu'ati o'dau'an?”

³⁵ Pilate kian u'ati, “O'garu, aonaa Jew mani. Pumin-Jewwnao na'iki faadaanao zowaunaanao pa'an wuru'u na'aka'oraz pugaru o'ida'ati. Kanom mooko wuru'u pusha'apataniaz, puto'orada-kinaa nii idyaun?”

³⁶ Jesus, kian, “Onaobanai-tinapanuz, aonaa imi'i baara'a'o kingnao naobanai-tinpan kaduz mani. Da'ainao naobanai-tinpan kawanun an mani wuru'u onaobanai-tinapanuz, mizaataaka mani opidanannao, aonaa kizi Jewnao zowaunaanao zaamatan o'garu. Mazan aonaa da'a'o nii mani wuru'u onaobanai-tinapanuz!”

³⁷ Pilate kian u'ati, “Ukau'an, king wuru'u pugaruz?”

Jesus kian, “Pugaru, pudakotan o'garu king nii. Na'apa'o ni'o o'shakatan, na'iki okaawan imi'i baara ati, okakuwaapa'anan mishi'o dau'u. Na'ia'oram pidan mishi'o ida'antanpu'o, uru'o nii zaamata o'paradan.”

³⁸ Pilate kian u'ati, “Kanom mooko mishi'o nii?” Udauna'an Pilate koditan koshan Jewnao ida'ati, na'iki ukian i'ati, “Aonaa kanom dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u, okaboote-kinaa nii uruu oia'o di'iti. ³⁹ Mazan ipai wunu Passover Kamoon dono okodita-kidauzo nii unao aipan kawana'ati bauda'apa taraapa-kariwai pidan. Ukau'an, turuu o'muudan unao aipan ati, Jewnao naobanaa king kii-kizaiz?” ukian i'ati.

⁴⁰ Uru'u naa ikadako'okan diiwa'o ida'an, na'iki ikian u'ati, “Aonaa arawu mani'! Mazan waiapan Barabbas pa'an!” Aizii Barabbas uruu antamiki.

19*Pilate kashaapa Jesus zowii-kao*

¹ Uru'u naa Pilate dyuudan soldyaanao ba'izian tuukii Jesus. ² Soldyaanao tinokan kaiwada-karu, uruu idi'i naa ikakowamtan uruu. Udauna'an ikakamichantan uruu, wuza'o kamicha idi,* ³ na'iki uru'u naa i'wa'ati'anpan

* **18:28** Numbers 9:9-11 † **18:29** Pilate: uruu Judea Baara ia'o naobanai udono (uruu Rome iki'oraz) * **19:2** wuza'o kamicha: naobanai kamichan kaduz wuru'u na'apa'oraz uwuzan.

u'ida'ati, ita'ii'anpan uruu paawun baara ati, na'iki ikian u'ati, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!"

4 Pilate koditan koshan, Jewnao kasaba'ukinapa-kizi iti na'iki ukian i'ati, "Aushaa uabata! Aizii okodita-kidan ni'i naa uruu unao ida'ati, mazan oaiapan uaitapan kaimanaiman, aonaa kanom oikodan oia'o nii usha'apatan." 5 Uru'u naa Jesus kodita-kida-kaao, umorokodapa wuru'u kowamaiz kaiwada-karu idi'oraz utoma-kaao, na'iki wuz'a'oraz kamicha. Uru'u naa Pilate kian i'ati, "Aizii, di'i naa wuru'u pidanzal!"

6 Aizii, faadaanao zowaunaanao, na'iki watchmantapainao tukapa'akan naa uruu, sariapa ikadakon diiwa'o ida'an, "Marii utauka-kaao cross di'iti! Marii utauka-kaao cross di'iti!"

Na'iki Pilate kian i'ati, "Una'aka'a naa uruu, utauka kizi'i naazu cross di'iti. Ogaru, aonaa kanom oikodan oia'o nii usha'apatan."

7 Jewnao kian u'ati, "Waunao, kaina'a wakakinaorinaa, pidan na'apa'o marii uzowii-kaao, udakotinpan idi Tominkaru Dani nii."

8 Aizii Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, tuukii utarian. 9 Udauna'an umorota-kidan koshan Jesus Romannao dapunaa iti. Na'ia'a naa upishaan uruu, "Na'ikim san mooko pugaru?" ukian u'ati. Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. 10 Aizii Pilate kian u'ati, "Kanom nii aonaa pudako'atin o'paradan? Ogaru, turuu okazannaatan pugaru puzowii-kaao ai, na'iki turuu o'tauka-kidan pugaru cross di'iti."

11 Jesus kian u'ati, "Aonaa turuu pusha'apata-kidan o'garu, soo Tominkaru taapadan an. Ukau'an, wuru'u pidan na'aka-kida'oraz o'garu pu'ida'ati, powa'a'o zii manawun usha'apatan oia'o pu'ai."

12 Pilate abatan idi na'apam ukian, utiwaan padamata na'apam pakazannaatan uruu. Mazan Jewnao kadakon u'ati, "Pukazannaatan an uruu, aonaa Caesar paonaruru mani wuru'u pugaru! Pidan dakotinpa'o king nii, Caesar taruba wuru'u uruuz!"

13 Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, uru'u naa ukodita-kidan koshan Jesus i'ida'ati, na'iki uruu dauna'an usakanatan pakootoopauzo-kizi tabai ida'a,† panibazoo di'ii, Kuba Baara‡ kia'oraz udakota-kaao. (Gabbatha, kia'o udakota-kaao Hebrew ida'an.) 14 Aizii uruu dono maonapa'a naa saki-tapa kamoo, na'iki uruu dono minziwatin-karu kamoo§ wuru'u Passover dau'ati.

Uru'u naa Pilate kian Jewnao ati, "Di'i naa unaobanaa king!"

15 Uru'u naa ikadako'okan, "Marii uzowii-kaao! Marii uzowii-kaao! Marii utauka-kaao cross di'iti!" ikian.

Na'iki Pilate kian i'ati, "Uaiapa mooko o'tauka-kidan unaobanaa king cross di'iti?"

Aizii faadaanao zowaunaanao kian u'ati, "Soo Caesar, uruu bauda'apa wanaobanaa king!"

16 Uru'u naa Pilate taan Jesus i'ati, marii kizi'i naa soldyaanao taukan uruu cross di'iti.

Jesus tauka-kaao cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke 23:26-43)

† 19:13 tabai: naobanainao sakanatauzo-kizi ikootoapan dono. (Pilate sakanatan na'a, udi'itapan panaadon powa'a zii na'apam nii pasha'apatan Jesus.) ‡ 19:13 Kuba Baara: panibazoo, kuba idi'o utoma-kaao. § 19:14 minziwatin-karu kamoo: Uruu dono'o Jewnao minziwatauzon panikan ni'o Passover Kamoon dono. Wachuupunin, kamoo tipita'akan dauna'an, inikauzonuzu.

Uru'u naa soldyaanao na'aka'akan naa Jesus, ¹⁷Ukodita-kida-ka'o donoi iki uwaodatapa'a naa pacrossannaa, na'iki una'aka-ka'o Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kia'o amazada dakota-ka'o di'iti. (Golgotha, kia'o udakota-ka'o Hebrew ida'an.) ¹⁸Na'ia'a naa itaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam pidannao tauka-ka'o udazaba'a, ba'oran cross kida di'iti. Bauda'apa tauka-ka'o udiwa'ora antanapu, ba'oran tauka-ka'o uwashabaron antanapu. ¹⁹Pilate saada-kidanii Jesus daua'o paranka daara'a, na'iki utauka-kidanuzu cross paawa'a, doko atanapa Jesus zowau ai. "Jesus, Nazareth San, uruu King, Jewnao ati," kia'o wuru'u saada-kariwaiz. ²⁰Iriba pidannao aitaan wuru'u saada-kariwaiz, umaonapan idi donoi ati. Wur'u usaada-kaoz idikinauda'u'o parada-karu ida'ana'o, Hebrew ida'an, Latin ida'an, na'iki Greek ida'an. ²¹Jewnao faadaannao zowaunaanao kian Pilate ati, "Aonaa pusaada'ana'a, 'uruu King, Jewnao ati' kii; mazan pusaada kaikapa'a: 'Di'ora'a pidan kian, Ōgaru King, Jewnao ati' kii pa'an."

²²Mazan Pilate kian i'ati, "Kanom ōsaadanii, aonaa turuu upana'adan."

²³Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, Īzaamata'akan naa ukamichan na'iki Ībuutanuzu pamina'utamkida, soldyaanao zaamata kizi pakawana'ati kida. Īzaamata kapam ushooton za'aba'i; aizii uruu toma-ka'o aonaa na'iam ukanotimpan. ²⁴Aizii ĩkian pa'atiaaka, "Di'ora'a shooto, aonaa washushuuda'ana'a. Wamakinaotin aka, watukapa kizi kanoma'o nii zaamata pa'anazu." Īsha'apatanuz aimakaan na'apa, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinaa ni'o wuru'u: "Ībuutan ōkamichan kida pakawana'ati

na'iki ĩmakinaotina'akan ōshooton dikin ii."*

Na'apa soldyaanao sha'apatan aimakaan.

²⁵Na'ia'o Jesus crossannaa dazaba ii, udaro kadishitapan pa'inaozo tuma. Na'ia'o kapam ĩtuma Clopas daiaro Mary, na'iki Mary Magdala sanaabaz. ²⁶Jesus tukapan padaro, na'iki umarainpaniaz patominapa-kidanii kadishitapan odazaba'a. Ukian padaro ati, "Pudani ni'i naa uruu!"

²⁷Udauna'an ukian patominapa-kidani ati, "Pudaro ni'i naa oroo!" Na'iki'ora'a naa utaapan oroo.

Jesus mawakan

(*Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49*)

²⁸Jesus aitapan idi ipai'i naa pasha'apatan wuru'u Tominkaru aipaniaz pasha'apatan; saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinaa nii, ukian, "Ōmaradako."

²⁹Aizii uruu dono na'a'o boon zo'o pasaata-kariwai kibia'o riwunii. Uruu baoko iti ĩdamotan sponge, na'iki ĩsawadanuz Jesus dako iti, hyssop kadunaa saba ida'an. ³⁰Usoosokanuzu na'iki ukian, "Aizii ipai'i naa ōsha'apatinan!" Aizii una'apa'akan dauna'an, uru'u naa usawiki-kida'akan pazowau, na'iki umanizowanta'akan naa.

Jesus aradu'u dakata-ka'o

³¹Aizii Jewnao zowaunaanao, aonaa ĩaipan tauka-kariwainao na'ian cross paawa ii atii kamoo tipitan di'iti, usha'apanum kau'an uruu di'iki Sookapa-karu Kamoo sakadinan. Na'iki umānawunu'o Sookapa-karu Kamoo, Passover Kamoon wuru'u udono'oraz. Uruu idi ĩpishaan Pilate marii kizi udyuudan cross paawa ĩainao taba'u kida ramita-ka'o ĩmawaka kizi kadi-man, uruu dauna'an turuu kizi ĩnanaa kida toka-kida-ka'o. ³²Uru'u naa soldyaanao makon, na'iki ĩramita'akan naa Jesus dazaba ainao ĩtauca-ka'o

* 19:24 Psalm 22:18

taba'u kida. ³³ Mazan ĩkaawan Jesus ida'ati ĩtukapan uruu mawaka'a naa, uruu idi aonaa ĩramitan utaba'u. ³⁴ Mazan bauda'apa soldyaa dakata'akan uruu paaradu'u ati dimana'o pachipararin idi, sariapa izai na'iki wunu shoota'akan udakata-kizinao iki. ³⁵ (Pidan tukapa'oraz kaikapa'o sha'apan, uruu wuru'u kakuwaapa'oraz. Ukau'an turuu ukuwaa mishida-ka. Ukowaadan wuru'u mishi'oraz kuwai turuu kizi unao mishidan kapam.) ³⁶ Di'ora'a aimaakan kida sha'apan, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishii-kinana ni'o wuru'u: "Aona'o nii bauda'apa uniwa'uz ramita-ka," kia'oraz usaadinpan. ³⁷ Na'iki kaina'a koshan saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'ora'a: "Pidannao awunuupan nii padakatanii di'iti," kii.

Jesus dida-ka. daua'o

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

³⁸ Aizii na'apa kida'o sha'apan dauna'an, Joseph, Arimathea san pishaan naa Pilate Jesus nanaa dau'ati, turuu kizi una'akanuzu na'iki udida-kizi'i naazu. (Wuru'u Joseph, uruu mishida'o Jesus, mazan aonaa ukowaadan ba'oran pidan ati, utarian idi Jewnao zowaunaanao ai.) "Turuu puna'akanuzu," Pilate kian dauna'an u'ati; uru'u naa umakon na'iki una'akan naa Jesus nanaa. ³⁹ Aizii, Nicodemus, tawuru'u makonkauzoz aiwaka'an Jesus di'ii, uruu kapam mako Joseph tuma. Una'aka 30 kilogram kasarai,† myrrh na'iki aloes idi'o ukawiki'ita-ka. ⁴⁰ ĩnaou'u naa na'aka Jesus nanaa na'iki ĩpapidan naaz baraka'o kamicha mada‡ kasarai-tinpa'o idi. Na'apa'o Jewnao saabauzon mawaka'o, una'aka-ka. Ua'ii baaranai iti. ⁴¹ Aizii, Jesus zowii-kizinao ii kaina'a'o da'i paoribai baawu. Na'iki kaina'a'o na'a pa'ina'o kichada-kariwai baaranai, aona'o zii ukaiwauzo-ka. ⁴² Jewnao minziiwauzon idi Passover Kamoon dau'ati uruu dono, na'iki baaranai kaina'an idi na'ii, na'ia'a naa ĩpaida'akan Jesus nanaa.

20

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

¹ Ishawaka zii amazada Sunday chaapi'iki, Mary Magdala sanaabaz kaawa'akan naa Jesus baaranaa ati. Otukapa zikada'aka-kaoa'a naa kuba baaranai tarata'aka-kinaoaz. ² Uru'u naa odima'akan, okowaada'anan Simon Peter na'iki Jesus marainpaniaz patominapa-kidaniai ati. Okian ĩ'ati, "Na'aka-kaoa'a naa wanaobanaa nanaa pabaaranaa iki, aizii aonaa waaitapan na'iam naa ĩsha'apatanuzu!"

³ Uru'u naa Peter na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidaniaz makon, ĩtukapa'anan Jesus baaranaa. ⁴ Baokopa dya'utam ĩdyaun dimapa ĩmakon na'iti. Mazan wuru'u ba'oraniz, ukadimandina'akan naa na'iki ukiwiita'akan Peter ai, ukau'an kiwiin ukaawan Peter ai baaranai iti. ⁵ Udawukan, uawunuutaa-kidan ka'unaru nazo iti, utukapa mawaka'o watuu-kinao kamicha mada unazo ii; mazan aonaa umorotan na'iti. ⁶ Mazan Simon Peter kaawa'akan udawu'ati, sariapa umorotanaakan unazo iti. Utukapa wuru'u nanai watuu-kinaoaz kida kamicha mada na'ii, ⁷ na'iki utukapa kapam wuru'u kamichaz Jesus zowau watuu-kinaoaz. Pakawan uwatudinpan na'iki pana'itinapu wuru aia'a ba'oran kamicha mada kidaz. ⁸ Udauna'an, tominapa-kida-kariwai, kiwiini'oraz ukaawan baaranai ati,

† 19:39 kasarai: pidan mawaka'o kasarannaa. ‡ 19:40 kamicha mada: linen kia'o udakota-ka, kawinipina'o. Uruu idi'o Jewnao watudauzon pidan mawaka'o.

umorotan naa kapam ka'unaru nazo iti. Ukau'an utukapa na'iki umishida.
 9 (Uruu dono aonaa zii ïaitapan na'apa'oram saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a'oraz, kadishita'o nii uruu pamawaka-kizi iki, kia'oraz.)

Jesus aidinan Mary

Magdala sanaaba ati

(*Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11*)

10 Uruu dauna'an ïkiwan naa powaa iti pamashaapa-kizi iti, wuru'u tominapa-kida-kariwainouz. 11 Mazan Mary, ona'ian zii okadishitapan, ozaadinan Jesus baaranaa ii. Pazaadan pu'u, odawukan na'iki omorotakidan pazowau ka'unaru iti, oawunuutaa-kidan unazoo. 12 Otukapa dya'utam angelnao na'ii, baraka kida'o ïkamichan. ïsakanatapan Jesus nanaadaunuz ida'a. Bauda'apa'o sakanatapan uzowau antanapu, na'iki ba'oran sakanatapan ukidiba antanapu. 13 ïkian Mary ati, "Kandii nii puzaadinan?" Okian ï'ati, "Ïna'akan idi ðNaobanaa di'iki'i, aizii aonaa ðaitapan na'iam naa ïsha'apatanuzu!"

14 Oparada'akan dauna'an, okiwa-kiwaa'akan padikin iti, otukapa pidan padazaba'a. Jesus padamata wuru'u kadishitapa'oraz, mazan aonaa oaitapanuzu. 15 Jesus kian o'ati, "Kandii nii puzaadinan? Kanom pudawatapan?"

Ozanda-kidan saabaapauzo paoribai baawu wuru'u uruuz. Okian u'ati, "Pugarun an wuru'u zikada'oraz uruu di'iki'i, pukowaada ð'ati na'iam pusha'apatanuzu, ðnanaka kizi uruu powaa ati."

16 Upu'a'a naa Jesus dakotan o'uu, "Mary!" ukian o'ati.

Uru'u naa otanawatina'akan u'ida'ati, na'iki okian u'ati, "Rabboni!" (Hebrew ida'an, "Tiichaa," kia'o wuru'u.)

17 Jesus kian o'ati, "Mana'a puzaamatina'ana'a ð'ida'ati, usha'apanum kau'an aonaa zii ðkiwan ðdaru di'iti. Mazan pumako ð'inawuzunao di'iti, pukowaada'an ðparadan ï'ati. Pukii ï'ati, 'Økiwan naa ðDaru na'iki ðTominkarun di'iti wuru'u. Uruu ïDaru na'iki ïTominkarun kapam.' "

18 Uru'u naa Mary Magdala sanaaba makon Jesus tominapa-kidaniinao di'iti na'iki okowaadan naa ï'ati patukapan Naobanai, na'iki okowaadan naa ï'ati na'apam ukian.

Jesus aidinan

patominapa-kidaniinao ati

(*Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49*)

19 Uruu Sunday wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao baokopatinan kabaun nazo ii. ïtarian idi Jewnao zowaunaanao ai ipai ïadaradapan paniinom kida. Masha'apakiaka Jesus aidinan ïbii ii, na'iki ukian ï'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu." 20 Uparadan dauna'an na'apa, utukapakidan ï'ati potopotori daunizi paka'u kida ida'a'o, na'iki paaradu'u dakata-kizinao. ïtukapan idi wuru'u Naobanaiz, tuukii, tuukii utominapa-kidaniinao konaukian. 21 Udauna'an Jesus kian ï'ati koshan, "Kaiman utaapa unyukunuu. Ødaru dyuudan kawan ðgaru imi'i baara ati, ukau'an na'apa ðdyuudan kapam unao amazada kawana'ati." 22 Uipaian dauna'an paradan, upootan panizowan ï'ida'ati na'iki ukian ï'ati, "Øtaan Kaimana'o Doronaa u'ati. 23 Ukau'an turuu ukian pidan ati, 'Marina'ata-kaoa'a naa u'oian,' Tominkaru marina'ata'akani'i naa kapam wuru'u pidan oianuz. Aonaan an umarina'atan pidan oian, aona'o nii Tominkaru marina'atan kapamazuu."

Jesus aidinan Thomas ati

²⁴ Thomas (Shamaan kia'o ba'oran u'uu), uruu kapam 12, Jesus tominapa-kidaniⁱⁱ bii iki'o, aona'o uruu nii ituma Jesus aidinan dono i'ati. ²⁵ Ikian u'ati, "Watukapanii Naobanai!"

Thomas kian i'ati, "Aona'o nii omishidan utukapan Naobanai, soo otukapan an zii potopotori daunizi uka'u kida ida'a, na'iki oshakadan an zii oka'u shuwu na'iti, na'iki oshakadan an zii oka'u uaradu'u dakata-kizinao shaawa iti."

²⁶ Bauda'apa soondii dauna'an, baokopa'o koshan Jesus tominapa-kidaniinao kabaun nazo ii. Uruu dono, na'a'a Thomas ituma. Pani-inom kida dadaradinpan pu'u padamata, Jesus na'ia'a naa uaidinan ibii ii. Ukian i'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu." ²⁷ Udauna'an ukian Thomas ati, "Putukapa potopotori daunizi oka'u kida ida'a, putaa puka'u shuwu na'ati; pushakada puka'u oradu'u dakata-kizinao shaawa iti. Aona'a naa pumamishidaka'ana'a, mazan pumishidapa'a naa pa'an!"

²⁸ Thomas kian u'ati, "Pugaru oNaobanaa na'iki oTominkarun!"

²⁹ Jesus kian u'ati, "Thomas, pumishida aizii, putukapan idi ogaru? Konaukia'o manawun pidan mishida'oraz pamatukapan pu'u."

Kanom ni'o di'ora'a Kaarita

Saada-ka'o

³⁰ Jesus sha'apataniⁱⁱ iriba umanawun kida'o aimakaan patominapa-kidaniinao awun za'a, aonaa usaadinpan di'ora'a kaarita ida'a. ³¹ Mazan di'ora'a saada-ka'o, turuu kizi unao mishidan Jesus, uruu wuru'u Christ, Tominkaru Dani; na'iki uruu ma'ozakan ida'ana'o nii unao kakupan, umishidan ida'an uruu.

21

Jesus aidinan Galilee Baara ii patominapa-kidaniinao ati

¹ Aizii uruu dauna'an, Jesus aidinan koshan patominapa-kidaniinao ati Tiberius Karishiiz* danoma ii. Kaikapa aizii uaidinan i'ati'i. ² Aizii 7 utominapa-kidaniinao baokopa'o udono: Simon Peter, Thomas (Shamaan kia'oraz ba'oran u'uu), Nathanael (Galilee Baara ia'o Cana sanaz), Zebedee dainao, na'iki dya'utam ba'orainao Jesus tominapa-kidaniinao. ³ Simon Peter kian i'ati, "Omako'ozon wuru'u, osairoopa'anan."

Ikian u'ati, "Wamakon nii putuma." Uru'u naa imakon utuma kanawa zo'an; mazan uruu aiwaka'an aonaa kanom isairotan.

⁴ Chaapi'iki, kamoo koditan ua'ii, na'ia'a naa Jesus kadishitapan unaawa ii, wunu danoma'a. Mazan utominapa-kidaniinao aonaa iaitapan Jesus wuru'u kadishitapa'oraz. ⁵ Jesus kian i'ati, "Opaonarunao, usairota kopau?"

Ikian u'ati, "Aonaa kanom wasairotan."

⁶ Mazan Jesus kian i'ati, "Ukaboota usairon ukanawan diwa'ora antanapu, usairotan nii kopau." Uru'u naa ikabootan pasairon, isairota iriba, iriba kopau. Na'iki aona'a naa ika'iitan pasawatan pasairon kanawa zo'ati.

⁷ Aizii Jesus tominapa-kidaniaz, tawuru'u umarainpaniaz, ukian Peter ati, "Naobanai uruu!" Simon Peter abatan idi Naobanai uruu kii-karu, sariapa umorokada'akan pakamichan (unarakada'akanii pakamichan pasairoopan idi), na'iki uzaka'uta'akan naa wunu baoko iti, umako'ozon idi kadiman Jesus di'iti. ⁸ Ba'orainao utumainao kanawa ida'an zii iwa'atin, ikozootapaanan pasairon paida'oraz kopau idi. Aonaa munap'ora'a naa mani idyaun wuru'u wunu danoma ai, 100 meters mani umunapon. ⁹ Imaaratinan dono'o naa,

* **21:1** Tiberius Karishiiz: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-ka'o.

ītukapa wizi'i'o tikazi tiriizi na'ii na'iki kaina'a upaawa'a kopau kazimata-kariwai, na'iki kaina'a bread udazaba'a. ¹⁰ Jesus kian ī'ati, "Una'aka da'ati'i na'apauda'um karikaonan kopau, aizi'oraz uzaamata'akan."

¹¹ Simon Peter kiwa'akan powaa iti, na'iki upaidinan kanawa zo'iti. Uru'u naa ukaminka'utan pairibannao kozootan sairo unaawa ati. Paida wuru'u sairoz kopau tu'uz kida idi, 153 ipai'ika'o sairota-kariwai kopau: mazan sairo aonaa udadoobi'iinan, kopau iriban pu'u padamata. ¹² Jesus kian ī'ati, "Waaropa'a naa." Aonaa na'ia'oram utominapa-kidaniinao papishaanuzu kanom uruu. Usha'apanum kau'an ĩaitapa kaimanaiman Naobanai Jesus wuru'u. ¹³ Jesus zaamatan bread na'iki uru'u naa utaabi'ian ĩkawana'atiz; kopau na'apa kapam utaan ĩkawana'ati.

¹⁴ Ukau'an, idikinautan naa aizii wuru'u Jesus aidinanuz patominapa-kidaniinao ati, pakadishitan dauna'an mawaka-karu di'iki.

Jesus pishaan Peter

¹⁵ Aizii ĩaroopan dauna'an, Jesus kian Simon Peter ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru powa'a zii wunao ai'?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii ōmarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa ōpidanannao, na'apa kaznizo dainao awunuutapa-ka'o kawan."

¹⁶ Powa'a koshan Jesus kian u'ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii ōmarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Putapa ōpidanannao, na'apa kaznizonao taapa-ka'o kawan."

¹⁷ Aizii idikinautan naa Jesus pishaan Peter, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru?"

Sariapa Peter nyukunuu kasha'oran, Jesus pishaan idi paugaru idikinau'u naa manawun, "Mishi'o pumarainpan ōgaru?" kii.

Ukau'an Peter kian u'ati, "Naobanai, pugaru puaitapanii ipai aimakaan; puaitapanii ōmarainpan pugaru!"

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa ōpidanannao, na'apa kaznizonao awunuutapa-ka'o kawan. ¹⁸ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Pupa'inan dono zii puaipan ati puminziwauzon, na'iki pumakon pumako'ozoo-kizi iti; mazan putunarunaoun dono'o naa, pusawadan nii puka'u na'iki ba'oran pidannaou'o nii minziwa-kida pugaru na'iki puna'aka-ka'o nii, aonaa pumako'ozoo-kizi iti mani." ¹⁹ (Jesus paradanz na'apa, ukainaabatan na'apam nii Peter mawakan. Na'iki na'apa'o ida'ana'o nii uaida-kidan Tominkaru umanawunun.) Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puda'an ōgaru!"

²⁰ Peter awunuukan powa'a iti, utukapa Jesus tominapa-kidani umarainpaniaz wa'atin ĩdau'ati. (Uruu tawuru'u sakanatapa'oraz Jesus dazaba'a aroapa-karu dono, Passover Kamoon dono'oraz, pishaa'oraz Jesus kaikapa'a: "Naobanai, kanoma'o nii mooko manawun wuru'u kaakapa'o ni'oraz pugaru putarubanao ati?") ²¹ Peter tukapan idi uwa'atin, uru'u naa upishaan Jesus, "Naobanai, arawu mani'i, na'apam nii usha'apata-ka'o?"

²² Jesus kian u'ati, "Na'apa dii pu'ati ōaipan an ukakupan zii atii ōkaawan powaa ati? Pugaru, puda'an ōgaru!" ²³ Na'iki'i naa parada-karu iribainan mishidainao kawana'ati, na'iki ĩabatan ukowaada-ka'o aona'o nii umawakauzon, wuru'u utominapa-kidani. Mazan, "aona'o nii umawakauzon," aonaa Jesus kian udau'ati. Mazan, "Na'apa dii pu'ati ōaipan an ukakupan zii atii ōkaawan powaa ati?" kia'o ukian.

²⁴ Wuru'u Jesus tominapa-kidaniaz, uru'u naa kakuwaapa'oraz di'ora'a aimakaan kida dau'a'a, na'iki uruu kapam saada'oraz di'ora'a kaarita. Na'iki waaitapa mishi'o wuru'u ukuwaa kidaz.

²⁵ Kaina'a iriba ba'oran kida aimakaan Jesus sha'apatanii, aonaa usaada-kao. Usaada-kao an mani ipai daunuuda'u, aonaa mani udaua'o saada-kariwai kida kaarita wiizi nii di'ora'a amazada ida'a'a.

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-ka'o.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-ka'o dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, "Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan ōdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati."

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki ĭzowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. ĭkakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz ĭwiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĭdyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannao mashaapa-kizi ii aka. Wururu'u ba'oran kaduz pidannaouz, ĭnao Jewnao dakotaniaz Gentilenao nii. Mazan iriba ĭnao, ĭmishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudinan baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke ikodaakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziwatın-karu kakuwaapa-karu ua'ii 1:1-26

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka'o Jerusalem ii aka 2:1—8:3

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka'o Judea na'iki Samaria Baara ii aka 8:4—12:25

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi 13:1—14:28

Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii 15:1-35

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi 15:36—18:22

Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi 18:23—21:16

Paul zaamata-ka'o na'iki utaraapa-ka'o 21:17—26:32

Paul dyuuda-ka'o Rome iti 27:1—28:31

¹ Ōpaonaru Theophilus: Kiwiini'o ōkaaritan ida'a,* ōkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki ōkowaada ukuwaa, utominapatın-kida-kinaaz pidannao. ² Ipai ōkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

Mazan Jesus na'aka-ka'o ua'ii aokazi iti, ukakinaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, ĭnao uzaamataniinaouz kakuwaapatınainao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-ka'o dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an ĭtukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii ĭ'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ĭ'ati na'apam Tominkaru naobanai-tinan.

* 1:1 Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

⁴ Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan İdyaun, kaikapa'a: "Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u õDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u õkiauzonuz u'ati. ⁵ John Chikaawunuupauzon soo wunu'u idi karikaonan, mazan aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an," ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus

aokazi iti

⁶ Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa İkian u'ati, "Naobanai, aizii'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?"

⁷ Mazan Jesus kian İ'ati, "Soo õDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimakaan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan. ⁸ Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii ufaapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan õdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati."

⁹ Jesus ipaian dauna'an paparadinan İ'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii isha'iz dikinida'akan naazu.

¹⁰ İawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaio-ranao, baraka'o İkamichan kida, aidina'akan na'iki İkadishitan İdazaba'a. ¹¹ Sariapa İparadan apostlenao ati kaikapa'a: "Galilee Baara sanno. Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti," İkian.

Judas wadaun zaamata-ka

¹² Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi İmakonaka kiziz. ¹³ Aizii İkaawan naa donoi iti, sariapa İmakon pasookadinpauzo-kizi iti, kabaun dokoa'o up-aranka baara-tinpan. Kaikapauda'u İdyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot), † na'iki Judas (James daniz). ¹⁴ Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i İtoriinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam İtuma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵ Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan İnao kanaapu iti, na'iki ukian İ'ati, ¹⁶ "Öiribannao, õkia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-ka, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus. ¹⁷ Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa wutama." ¹⁸ (Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati. Uruu puraata ida'an zakapu torii-ka. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan. ¹⁹ İpai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimakaan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi İdakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, "İzaita'o Zakapu," kia'o wuru'u.)

²⁰ "Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a.

† 1:13 Patriot: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

'Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun;

Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.[‡]

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,

'Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u ukaudin-kiziz.'§

²¹ "Ukau'an marii wazaamatan bauda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinan dono Naobanai Jesus tuma, ²² John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-kao di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'ia'oram pidan zaamata-kao, uru'o ni'i naa kakuwaapatin wau-nao tuma Jesus kadishita-kida-kao dau'u pamawaka-kizi iki." ²³ Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-kao, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-kao), na'iki Matthias. ²⁴⁻²⁵ Aizii itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-kao. Uruu idi itoriinpan Tominkaru ati kaikapa'a: "Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bauda'apa pidan zaamata-kao kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa," ikian. ²⁶ Uruu dauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uru'u naa i'zaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

2

Kaimana'o Doronaa kaawan daua'o

¹ Aizii Pentecost kamoon kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinan baokopa, bauda'apa'o kabaun nazo ii. ² Masha'apakiaka iabata aimakaan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz. ³ Upu'a'a naa itukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimakaan, na'iki itukapan naa ibuutinan ipai pidannao kawana'ati kida. ⁴ Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai idyaun. Sariapa iparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵ Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. Inao wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki. ⁶ Ipai inao, masha'apakiaka iabatan diiwa'o aimakaan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba idiman na'iti, itukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan iabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an. ⁷ Tuukii idi'itinpan idau'u. Sariapa ikian pa'atiaaka kida, "Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannao pa'idiwaru, ⁸⁻⁹ mazan na'apa di'i naa mooko waabatan iparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki. ¹⁰ Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz dono'i Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikuinao, ¹¹ Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamatinaoounaa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikuinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ikowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimakaan, waparadan kida ida'an."

‡ 1:20 Psalm 69:25 § 1:20 Psalm 109:8

¹² Tuukii, tuukii ïdi'itinpan, aonaa ïsookadan papishaan pairibannao kida. "Kandii ni'o wuru'u aimakaan sha'apanuz na'apa?" ïkian.

¹³ Mazan ba'orainao, ïbankiitan mishidainao, kaikapa'a: "Ashu, ïpo'idin karikaonan wuru'u," ïkian.

Peter kuwaa

¹⁴ Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenaouz. Na'iki ukian naa ï'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Õiribannao Jewnao, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata õparadan. Õkowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimakaan uabataniaz aizii. ¹⁵ Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo. ¹⁶ Õaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

¹⁷ Tominkaru kian pidannao ati:

'Kaikapa'o nii õsha'apatan aimakaan diina'iti'i,
amazada tokon ua'ii,
õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.

Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,
kowaadapan nii õparadan;

na'iki tominnarunao ati,

õtukapa-kidan nii mishi'o aimakaan zanda'awunii ia'o kawanu'o nii.
Aizii tunarunaonao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimakaan ïzanda'awun ii.

¹⁸ Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao nyukunuu iti,
daonaioranao na'iki zunnaouz.

Na'iki ïkowaadan nii õparadan kida.

¹⁹ Uruu dono õaidan nii umanawun kida'o aimakaan di'itinapa-kinai ni'o,
doko ii na'iki imi'i baara'a.

Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi, na'iki podidi'o tikazi shan.

²⁰ Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu wuza'o nii izai kawan.

Wuru'u aimakaan kida sha'apan nii kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,
õgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.

²¹ Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kazannaatan paugaru,
kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel saadauzoniaz.*

²² "Õiribannao Israelitena, uabata õparadan. Kaimanaiman Tominkaru kainaabatan unao ati mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz, usha'apata-kidan ida'an u'ati umanawun kida'o aimakaan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwuru'u õparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa usha'apatan na'apa kida'o aimakaan, da'ana'a uwiiizi an. ²³ Paaipapan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti. ²⁴ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iiitan pataratapan uruu mawakainao bii ii.

²⁵ Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.

Õaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru õtuma,
maonapa umashaapan õdazaba'a.

Uruu idi aona'o nii kanom ai õtarian.

²⁶ Ukau'an tuukii manawun õkonaukian,
na'iki karikaonanu'o nii õkonaukii-kidan Naobanai.

* 2:21 Joel 2:28-32

Ōaitapa na'iki ōmishida

pukadishita-kidan nii ōnanaa powaa iti.

²⁷ Aona'o nii pukashaapan ōna'ian karikaonan mawaka-kizai ii.

Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa dyupushan baaranai ii.

²⁸ Pukowaadauzonii ō'ati,

pukadishita-kidan nii ōgaru powaa iti ōmawakan dauna'an.

Ōkonaukian nii manawun putaapan idi ōgaru pudazaba'a,

kia'o David saadauzon.†

²⁹ “Ō'inawuzunao, ōkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokoza-daun King David dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai. ³⁰ Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Uki-azonuz, uzaamatan nii bauda'apa David takaan-daun king nii, na'apa'o nii uruu kawan. ³¹ Tominkaru aipan ati, David aitapa na'apam nii aimakaan sha'apan diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru kakudan nii Christ powaa iti pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii. ³² Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao apostlenao tukapanuz. ³³ Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Dorona'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam. ³⁴ Aonaa David sawatauzo-kaokazi iti. Mazan upu'u zii ukian.

'Naobanai Tominkaru kian ōNaobanaa ati.

Pusakanata ōdiwa'ora antanapu,

³⁵ atii ōwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.‡

³⁶ “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenaο aitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii papidananao.”

³⁷ Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanz pa'ati kaikapa'a, tuukii ūnyukunuu kasha'oran. Sariapa ūpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ūkian.

³⁸ Peter kian ū'ati, “Ōiribannao, ipai unao, utanawatin u'oian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'ū naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oian. Na'iki Tominkaru taa kizi'ū naa u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁹ Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenaο ati. Mazan soo padapadani-nao pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai wa Tominkarun taanz Kaimana'o Doronaa.” ⁴⁰ Peter kakinaowan ūdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ū'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'uta-kaokazi diina'iti'ū oiainao pidannao pataka'uta-kaokazi dono'o naa.”

⁴¹ Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ūchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ūbaokopatinan naa wunao bii ūti'ū mishidapainauzannaa. ⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'ū ūbaokopainpauzon. Minziūwa ūtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai

† 2:28 Psalm 16:8-11 ‡ 2:35 Psalm 110:1

Ībuda'apatan panyukunuu Tominkaru dau'ati. Īnikan bread baokopa, Īnyukunuitapa-kināa nii Jesus mawakan, na'iki Ītoriiinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kaō. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a Īsha'apatanii kidaz. ⁴⁴ Na'iki mapuda Ībaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'īka'idiwaakapan pa'atiaaka kida. ⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, Ītorii-kināa nii paaiapanii manawun aimakaan. ⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao baokopatin-auzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon Ībaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konauii Īaroopan baokopa, na'iki Īnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kināa nii Jesus mawakan. ⁴⁷ Karikaonan Īkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainaoz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ĩo'ian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

3

Machi'ikaka'o daonaiora

¹ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, Ītoriiinpa'anan Tominkaru ati, Jewnao toriinpaunon kawana'ati. ² Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wuru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidannao ai, Īmorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ĩ'ati, "Utaa shoman ōpuraatan sodi nii." ⁴ Sariapa ĩawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, "Puabata." ⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan ĩ'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ĩ'ai, uzauda-kidan ĩtaa'azon puraata pa'ati. ⁶ Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa ōpuraatan nii, mazan ōtaan nii aimakaan kaina'a'o ō'ida'a. Ōkian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an." ⁷ Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan, ⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru. ⁹ Aizii pidannao tukapan idi na'iki Īabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz Tominkaru kaimanan pa'ati, ¹⁰ sariapa ĩaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimakaan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatanpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch* di'ii. Iriba pidannao diman ĩ'ida'ati, ĩtukapa'anan ĩdyaun. Tuukii ĩdi'itinpan udau'u.

Peter kakuwaapan Tominkaru Dapu ii

* 3:11 Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan i'ati, kaikapa'a: "Ōiribannao, Israelitenao, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu washa'apatan aimakaan kaikapa'a wa'ida'a!¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki unaubaan pa-poitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-ka'o, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakooan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu.¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-ka'o. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan.¹⁵ Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an.¹⁶ Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitapanu'u.

¹⁷ "Uabata ōiribannao! Ōaitapa unao na'iki uzowaunaanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u uruuz.¹⁸ Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannao pataka'utan niizu na'iki i'zowan niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

¹⁹⁻²⁰ "Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainabata kizi ipai u'oi'an u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

²¹ "Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomani kidaz aimakaan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an.²² Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa ōgaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimakaan ukowaadani u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati.²³ Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainabatan niizu papidanannao bii iki.†

²⁴ "Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ikowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-ka'o da'ana'a.²⁵ Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.‡ Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-ka'oaz, usha'apanum kau'an idani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon Abraham ati, 'Ōkamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.§

† 3:23 Deuteronomy 18:15, 18-19 ‡ 3:25 Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § 3:25 Genesis 22:18; 26:4

26 “Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa papoitoru, udyuudan uruu ki-wiin waunao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimakaan,” Peter kian i'ati.

4

Peter na'iki John kootowapa-kida-ka

1 Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao* kaawa'akan ibii ati. Na'iki Iabata ikowaadapan 2 mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ito'oran tuukii apostlenao ati. 3 Sariapa i'zaamata-kidan i'dyaun. Mazan wachuupun idi'i naa ina'aka'akan naa i'dyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa itaraa-kidan i'dyaun. 4 Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaioranao karikaonan aita-ka.

5 Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowaunaanaouz, kazowautapainaoz Jewnao, na'iki tiichaapauzonaoz Moses kakinaori dau'u. 6 Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ituma, Annas iribannao kida. 7 Ipai inao baokopatinan, udauna'an i'dyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. I'pishaan naa i'dyaun kaikapa'a: “Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinnaa nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?” i'kian.

8 Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian i'ati, “O'iribannao, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao Israeilitenao. 9 Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu. 10 Aizii o'iaipa ipai unao, na'iki ipai Israeilitenao aitakan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. 11 Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-ka, Tominkaru Paradan kianuz kaikapa'a:

“Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.
Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u,
ipai ba'oran kubanao ai.”†

12 “Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara an, soo bouda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudani, pidannao kazannaatin-kinnaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii.”

13 Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an itukapa ma'ozaka ikakuwaapan, aonaa itarian. Na'iki itaitapa aonaa aitakan pidannao manawun mani inao. Udauna'an itaitapanan naa, Jesus minauda'uitapauzonii inao. 14 Mazan itukapan idi kaina'a wuru'u daonaiora chi'ika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter

* 4:1 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
Psalm 118:22

† 4:11

na'iki John tuma, aonaa ïaitapan na'apam naa pakian ï'ati. ¹⁵ Uruu idi ïdyuudan zii ïkodita-kida-ka'o miitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka. ¹⁶ ïkian, "Na'apam nii dii washa'apatan ïdyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aita-pan wuru'u Isha'apatanuz umanawunu'o aimakaan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an. ¹⁷ Mazan turuu pa'an wamashaatan ïkakuwaapatinan, ïkuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakiniao shoman ïdyaun, aonaa kizi'i naa ïkakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati." ¹⁸ Uruu idi ïdapadan ïdyaun powa'a ati. Na'iki ïkian ï'ati, "Wakakinaowan nii unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u."

¹⁹ Sariapa Peter na'iki John kian ï'ati, "Öiribannao, kanom paradan uaitapan Tominkaru aiapa izo'ati-ka'o? Unao paradan, oo uruu paradan?"

²⁰ Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki waabatanii kida aimakaan dau'oraz."

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan ïdyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an ïmuuda'akan naa ïdyaun. Aonaa ïaitapan na'apam pasha'apatan ïdyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ïkonaukii-kidan Tominkaru, ïtukapan idi wuru'u umanawunu'o aimakaan sha'apata-kaoz machi'ikaka'o ati. ²² Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ïma'ozaka-kinaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John, sariapa ïkiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ïkowaadan ï'ati na'apam faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ïkowaadan ïkakinawaan paugaru ma'ozaka'o ida'an. ²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o parada-karu, sariapa ïtoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: "Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainaoz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii.

²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauzonuz,

'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao[†] to'oranuz?

Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan ögaru madiwautapaka?

²⁶ Kingnao minziiwan, ïmizaataakapa'azon,

na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida baokopatinan ïtuma,

ïaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki Christ,

wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii papidanannao. §

²⁷ "Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati watukapan aimakaan kida sha'apaapa-ka'o. Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan Gentilenao na'iki Israelitenao tuma, Jerusalem ida'a, ïto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu kaimana'o pupoituru Christ, uruu puzaamataniaz kazannaata'o nii pupidanannao. ²⁸ Mishi pugaru, puwazoata pidan ma'ozakan, mazan soo puaipan kawana'ati'o, na'iki pukashaapan idi'o karikaonan wuru'u pidannao sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki kotua'ora'a naa pudi'itapan wuru'u pusha'apata-kida'azoonuz uruu kaikapa'a. ²⁹ Oo, waNaobanaa, puabata na'apam pidannao dakotan pasha'apatan waunao. Mazan wau-nao pupoiturunao na'iki pupidanannao, pukaminka'uta waunao, ma'ozaka

[†] 4:25 Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 4:26 Psalm 2:1-2

kizi wakowaadapan puparadan pidannao ati. ³⁰ Pukashaapa wakakudan karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an. Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan," ikian.

³¹ Ipaian dauna'an patoriiinpan Tominkaru ati, sariapa amazada nakainan Ibaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Inyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ikowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainao, imashaapan patumaaka itaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida idi'itinan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa itaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ika'idiwatan nii ipai pamin-mishidannao kida u'idi. ³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ikakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainao. ³⁴⁻³⁵ Aonaa kanom aimaakan awuta'o nii I'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a izakapun wiizi kida, na'iki idapu kida. Aizii isellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ina'akan nii wuru'u uwinipinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenao'u ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainao. Uruu idi aonaa Ibaiaapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pidannao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaata-ka'o dauna'an, una'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ibuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

5

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

¹ Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. Ipaian kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ibuutan pa'amazadati, na'iki isellinuz. ² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi itaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi. ³ Sariapa Peter kian u'ati, "Ananias, kandii nii pukashaapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa? ⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazada, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan pumariidautan Tominkaru pa'an." ⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainoo kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii itarian. ⁶ Sariapa daonaioranao wa'atin, na'iki Ibazobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ina'akan naazu na'iki idida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz. ⁸ Sariapa Peter kian o'ati, "Pukowaada o'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaikapauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoz?"

“Oo, na'apa'o wuru'u,” okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, “Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru aitapan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam idida'an.” ¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaioranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, itukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ina'akan naa onanaa na'iki ididan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainaouz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, Iabatan idi wuru'u imawakanuz na'apa.

Umanawun kida'o aimakaan sha'apata-ka

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimakaan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch* di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz. ¹³ Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii itarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan upu'u inaudapan wuru'u isha'apaapanii kidaz aimakaan, na'iki ipai iparadan kaiman idau'an. ¹⁴ Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ibaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma. ¹⁵ Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimakaan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki imuudan idyaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an idazaba an, iaipan udikin dobatan ipaawa an, ikakuda kizi. ¹⁶ Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. Ina'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai irinaa kida so'ota-ka o'iai.

Apostlenao kodita-kida-ka taraa-kizai iki

¹⁷ Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz,† tuukii ikashauzin apostlenao ati. ¹⁸ Uruu idi izaamatan idyaun, na'iki itaraa-kidan naa idyaun. ¹⁹ Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida i'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa idyaun. Ukian i'ati, ²⁰ “Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa mashaapa-karu.” ²¹ Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, inao mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan itominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki idapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an idyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, inataka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati. ²² Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa ikodan apostlenao na'ii, uruu idi ikiwa'akan naa powaa iti. Ikaawan, sariapa ikian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, ²³ “Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ikadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii.”

* **5:12** Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai. † **5:17** Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

²⁴ Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ikowaaz, tuukii ìdi'itinpan. ²⁵ Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o ì'ida'ati. Ukian ì'ati, “Uabata òkuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa ìdyaun Tominkaru Dapu ii, Ìtominapatin-kidan naa pidannao.” ²⁶ Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ìna'anap wuru'u apostlenaouz, ikootowapa-kida'azon ìdyaun. Mazan kaiman ìzaamatan ìdyaun, usha'apanum kau'an tuukii ìtarian wunao aia'a abatapainao kidaz ikowaa. Ìzanda-kidan pazowii-kaou paboo-kaou ida'an kuba idi, apostlenao dikiin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-kaou dauna'an, ìkadishita-kida-kaou'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa ì'ati kaikapa'a: ²⁸ “Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii 'aona'a naa waaipan powa'a utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u.” Mazan upu'u zii utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus.”

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: “Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin. ³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidanii Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti. ³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenaou tanawatinan wa'oi'an ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'oi'an mainaabatata-kaou wa'ai. ³² Mishi'o wuru'u kuwaiz, wau-nao waaitata na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabatata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz.”

³³ Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u Ìparadanuz kaikapa'a, tuukii ìto'ora'akan. Ìaipan naa apostlenao zowiaka-kaou ³⁴ Mazan kaina'a pidan Phariseenaou[†] bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki uduyudan apostlenao kodita-kida-kaou zii miitiniapa-kizai iki. ³⁵ Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Òribannaou Israelitenaou, uabata òparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u. ³⁶ Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatanin u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-kaou, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan, atii na'apa karikaonan Ìmainaabatatinan.

³⁷ “Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaataakapan Rome sannao tuma, Ìsaadapan dono ipai pidannao uu. [§] Iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-kaou. Aizii upidanannao, ipai Ìmakoobi'iinan kapam.

³⁸ “Ukau'an òkia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a ìdyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman ìdyaun, marii Ìmakon. Aizii Ìsha'apaapan an wuru'u aimakaan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam Ìmainaabatatinan. ³⁹ Mazan aizii

[†] 5:34 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. § 5:37 Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatananaa zaamata'azoo-kaou idi.

umishiin an mishi ĩsha'apaapan wuru'u aimakaan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan ĩdyaun. Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati," ukian ĩ'ati.

⁴⁰ Sariapa mishi uparadan na'apatan ĩnyukunuu. Udauna'an ĩdapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki ĩba'izii-kidan naa ĩdyaun. ĩba'izii-kao dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa ĩdyaun tuukii. "Aonaa waaipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau''," ĩkian apostlenao ati, mazan ĩmuuda'akan naa ĩdyaun.

⁴¹ Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ĩkonaukian. Usha'apanum kau'an ĩaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz ĩantamikita-kao Jesus dikin ii. ⁴² ĩpai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki ĩdapu kawana'ati kida. ĩkowaadapan ĩ'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.*

6

Pidannao zaamata-kao kaudinainao nii

¹ Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, ĩparadaniitan'i naa Greek paradan. ĩnao to'orainpan, na'iki ĩkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ĩmashaapan. Usha'apanum kau'an ĩpai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kao zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. Mazan ĩkian aonaa ĩtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan. ² Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ĩpai mishidainao, na'iki ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui.

³ Uabata õiribannao, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ĩnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ĩnao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa ĩkaudin-kizi nii. ⁴ Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudinan, watoriinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u."

⁵ ĩpai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi ĩzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. ĩzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus. ⁶ Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniinaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u ĩ'ida'a, na'iki ĩtoriiinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi ĩdyaun.

⁷ Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-kao na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'iainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-kao

⁸ Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinaa nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimakaan, iriba'o

* **5:42** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

pidannao awun za'a. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakaan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Inao wuru'u zaamatanpainaouz wuru di'iti'i, dakota-kariwaiz, Poitorui-daunnao* Synagoguegan kii. Inao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

¹⁰ Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun i'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa iaitapan na'apam naa padako'atin uparadan. ¹¹ Uruu idi i'zaamatan daonaioranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u idyuudanuz imariidinan: "Waabatanii Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an." ¹² Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii i'to'oran Stephen ati. Udauna'an i'zaamata'akan naazu na'iki ina'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti. ¹³ Na'iki na'ia'a naa koshan idyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: "Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakoopan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati. ¹⁴ Waabatanii ukian, Jesus Nazareth san kaboo'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai waunao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinaa nii." ¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki itupakan uawun baara Kanada, ikodanii angel awun baara.

7

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

¹ Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, "Mishi'o kaiwuru'u i'paradan pudau'u kida'oraz?"

² Stephen dako'atin i'paradan kaikapa'a: "O'inawuzunao, uabatan nii o'paradan odako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii. ³ Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, 'Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puiribannao. Ona'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.*"

⁴ "Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chaldiannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiizitinan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'atii di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa. ⁵ Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.

⁶ "Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, 'Pudainao kawiiizi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ipoitoruitapa-ka'o, na'iki tuukia'o nii ipataka'uta-ka'o atii 400 wunu. ⁷ Mazan opataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainao idyaun. Uruu dauna'an okodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki iwa'atin nii da'atii di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an imanawuntapan o'garu,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauзон

* **6:9** Poitorui-daunnao: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an imuuda-kaoa'a naa powaa iti. * **7:3** Genesis 12:1

u'ati.† ⁸ Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauon Abraham ati'i:‡ ‘Ōaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,§ na'iki ipai idainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ina'apata-ka. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan ōpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin ōparadan.* Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. 8 kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai ina'o na'apa kapam ichoota-ka. Inao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ “Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ikishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king‡ ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aita-paaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara sanna, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.

¹¹ “Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan§ ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii idopian kapam, aona'a naa ikodan pawanyukunuu nii. ¹² Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida selliapa-ka Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paidainao, Joseph tuunizinao toria'anan wanyukunui Egypt iti. ¹³ Ba'oran dono imakon koshan, uruu u'itamautannaa itoriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannao dau'an. ¹⁴⁻¹⁵ Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibannao. ⁷⁵ uiribannao baokopatinan, ipai imakon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam imawakan na'ii. Inao wuru'u wadarunnaoz. ¹⁶ Mazan ipai sha'atii idani-daunnao na'akan inanaa kida, da'ati'i wawiizi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

¹⁷ “Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii. ¹⁸ Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan Joseph dau'an. ¹⁹ Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinan nii wadarunnao. Uruu dono'o naa upataka'utan naa idyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz ikabootan paidainao amazada iti shakatainaoz zii, imawaka kizi.

²⁰ “Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki idizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-ka. ²¹ Uruu idi ikodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaa. Uruu idi ozaamatanuz na'iki odyaupaitanuz kaiman, na'apa paidani kawan manawun. ²² Kaimanaiman sha'atii tiichaanao tominapa-kidan

† **7:7** Genesis 15:13-14 ‡ **7:8** Tominkaru kiauon Abraham ati'i: uruu dakota-ka covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § **7:8** choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. * **7:8** Genesis 17:10-14 † **7:9** Genesis 37—50 ‡ **7:10** king: ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, idakota-ka Pharaoh kii. § **7:11** Canaan: uruu dakota-kariwai Israel kii.

Moses, ukau'an kaiman-daun uaitapan wuru'u Egypt Baara sannao aitan-panii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimakaan.

²³ “Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuuta'anan pairibannao Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun. ²⁴ Ukaawan ikaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kannaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaoz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan. ²⁵ Moses itiiman shaa pairibannao aitanpan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii idyaun, mazan aonaa idi'itinnan na'apa.

²⁶ “Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitenaou mizaataakapan. Sariapa umakon i'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan idyaun. Ukian i'ati, 'Uabata oiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.’

²⁷ “Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, 'Aonaa puzaamata-kaoz kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan. ²⁸ Puzowia'azon sha'a o'garu, puzowian kawan Egypt san munumun?*' ²⁹ Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidannao aitanpan'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii idainao daonaorianao.

³⁰ “40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kazamaka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii, maonapa'oraz midukuo Sinai ii. ³¹ Tuukii sha'atii Moses di'itinnan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azoonuzu kaimanaiman. Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati. ³² 'O'garu pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,' ukian. Tuukii Moses naka-nakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti.†

³³ “Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, 'Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, okaina'an idi da'a'a. ³⁴ Mishi otukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan opidanannao udawunu'iti manawun. Obata idopian tuukii o'ati, uruu idi'o oaidinan pu'ati, okazannaata'azon idi idyaun. Aizii o'dyuudan nii pumakon Egypt iti,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon Moses ati.”‡

³⁵ Stephen kian koshan i'ati. “Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairibannao Israelitenaou. Mazan i'ikan sha'atii u'ati, 'Aonaa puzaamata-kaoz kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.' Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii idyaun ipataka'uta-kaoz ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii. ³⁶ Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki. Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimakaan pakodita-kida-kinan nii idyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran i'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan idyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimakaan na'ii'aka, atii 40 wunu. ³⁷ Uruu Moses tawuru'u kiauzoz ipai Israelitenaou ati kaikapa'a: 'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii

* 7:28 Exodus 2:14 † 7:32 Exodus 3:6 ‡ 7:34 Exodus 3:5, 7-8, 10

iki prophet nii, na'apa ḡgaru kawan.'§ 38 Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibannao Israelite kasaba'ukinauzonuz mapidan-taka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarun-nao ati, na'iki waunao ati'o kapam. 39 Mazan upu'u aona'a naa İaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa İizo'ati'izon uparadan. Mazan İnyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii İkiwa'azon powaa iti.

40 "Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, 'Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowau-tapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' İkian.* 41 Uruu dono'ora'a naa tawuru'u İtomauzonuz patominkarun nii, İtomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an İkwaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an İkasaba'ukinan naa udazaba an, uruu İkonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

42 "Tuukii Tominkaru to'oran İ'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa İdyau. Marii kizi'i naa İtoriinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:

'Unao Israelitena,

karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon uzainao,
uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
mapidantaka'o amazada ii aka.

Mazan aonaa ḡgaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,

43 soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.

Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.

Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun Rephan,
wizi kawanu'oraz utoman.

İnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,

İnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriinpaizonuz.

Uruu idi ḡkashaapan nii utarubanao zaamatan unao,
marii kizi İna'akan unao munapo, munapo ba'oran amazada iti,

Babylon dawun itinapu.' †

44 Stephen kian koshan, "Kotua'a naa, wadoko-zaunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, İna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu İnyukunuitapakinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-ka'o na'apa Tominkaru kowaadauzon kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaoz. 45 Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadoko-zaunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii İ'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, İdarunnao dobata-kidani'i naa İ'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawizi ai Gentilena. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamatan pawizi nii. Na'iki na'iti'i naa İna'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-ka'o atii David king-tinan di'iti. 46 Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitena Tominkarunuz. 47 Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

48 “Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

49 ‘Aokazi, uruu ònaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'i baara, uruu òsaabatapa-kizi karikaonan òkidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma ò'ati?’

Naobanai kian.

‘Turuu mooko puaitapan putoman kabaun òsookapa-kizi nii?’

50 Aonaa mooko òtomanii mani òka'u idi

ipai wuru'u aimaakan kidaz?’”†

51 Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan. 52 Inao ipai İantamikitan Tominkaru prophetinnoo. Atii İzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonao uz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz. 53 Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-ka'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz,” ukian.

Stephen zowii-ka'o

54 İabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii İto'ora'akan u'ati na'iki İkuzowan paudako. 55 Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa Kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu. 56 Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki òtukapa Daonaiora Aokazi İki'o's kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu.”

57 Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, İtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki İzaamata'akan naa uruu. 58 Udauna'an İkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa İnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa İawunuutapakan pashooton kida. Na'ia'a naa İboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

59 Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, “Ònaobanaa Jesus, puzaamata òdoronaa.” 60 Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Ònaobanaa, mana'a pupataka'uta'ana'a İdyaun pa'oiian dikin ii,” ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8

¹ Kaiman Saul ati Stephen zowii-ka'o.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-ka'o dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'uta-ka'o Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'ian Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa İkidooan pa'an. İna'ian zii Jerusalem ii. ² Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii İnyukunuu kasha'oran Stephen zowii-ka'o idi. Udauna'an İdian naazu, na'iki İmuraan uruu tuukii. ³ Mazan Saul, tuukii

† 7:50 İsaiah 66:1-2 § 7:56 Daonaiora Aokazi İki'o: Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu masha'apannaada-kinoo ida'a.

uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon ĩdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaioranao na'iki zunnao, ukozootan nii ĩdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa ĩdyaun.

Philip kakuwaapatinan dau'o Samaria ii aka

⁴ Aizii mishidainao wuru'u kidoopainaoz Jerusalem iki, ĩkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati.

⁵ Aizii Philip, umakon dono'i Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ* dau'u. ⁶ Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii ĩabata'azon Philip kuwaa kaimanaïman. Usha'apanum kau'an ĩtukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon. ⁷ Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki dĳiwa ĩkadakoinan wuru'u ĩkoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao. ⁸ Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹ Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunawiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii. ¹⁰ Ipai pidannao Samaria ĩ, waranuitapa-kariwainao, na'iki umanawun-tinpan, tuukii ĩmishidan Simon. Uruu idi ĩkian udau'an, "Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai." ¹¹ Tuukii ĩmishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimaakan dau'u pamarunawiinpan ida'an.

¹² Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa ĩ'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonaioranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ĩchikaawunuinan naa. ¹³ Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikaonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan umanawun kida'o aimaakan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

¹⁴ Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi ĩdyundan Peter na'iki John ĩ'idi'iti. ¹⁵ ĩkaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi ĩdyaun. ¹⁶ Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa ĩdyaun, ĩmishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii ĩ'ida'a. ¹⁷ Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainaoz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai ĩdyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

¹⁸ Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u ĩ'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati. ¹⁹ Ukian ĩ'ati, "Utaa kapam õ'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai õpishatanii pidannao."

²⁰ Mazan Peter kian u'ati, "Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinai, mawinipinaa-daunu'oraz Tominkaru taan?" ²¹ Aonaa turuu pukaudinan watuma Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an

* **8:5** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pudi'itinpan pana'iti karikaonan.

²² Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pudi'itinapanuz oia'o dau'u, putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimakaan pudi'itapan. ²³ Usha'apanum kau'an otukapa tuukii manawun pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman," ukian.

²⁴ Sariapa Simon kian i'ati, "Ōaiapa utoriinpan Naobanai ati ōdau'an, aonaa kizi dikauda'o aimakaan sha'apan ō'ati, pukian kawan."

²⁵ Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapazon, na'iki ikowaadapan dauna'an uparadan kida, i'kiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an ikowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san daua'o

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, "Pumako Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an." ²⁷ Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaaba puraatan.† Umakonkan Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma. ²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitaapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata."

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, "Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitaapaananiazu?"

³¹ Sariapa ukian u'ati, "Aonaa ōaitapan. Ōaitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman ō'ati." Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a. ³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitaapaananiaz kaikapa'ora'a:

"Una'aka-ka'o na'apa kaznizo na'aka-ka'o kawanu'o pazowia'azoo-kizinao iti.

Pidan sokozaon dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan, na'apa'o uruu kapam.

Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.

³³ Tuukii i'ba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-ka'o sakitapa'o ida'an.

Uruu dauna'an uzowii-ka'o.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a."

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, "Turuu mani pukowaadan ō'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?" ³⁵ Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saad- inpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ Imakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, i'kaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, "Di'i naa wunu aizii'i. Turuu mani

† 8:27 Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaaba oo Queen, odakota-ka'o Candace kii.

puchikaawunuuan naa õgaru?”³⁷ [Philip kian u'ati, “Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii.” Sariapa ukian Philip ati, “Õmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani.”]†³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an itoka'akan naa tarara di'iki imako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu.³⁹ Imaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus[§] iti. Na'iki'i naa udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'a Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

9

Jesus zaamatan Saul

(Acts 22:6-16; 26:12-18)

¹ Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainauz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti.² Ukian u'ati, “Õmako'ozon Damascus iti õdorota'anan pidannao wuru'u da'anainauz 'Jesus Kaduz'. Uruu idi õaipan usaadan kaarita õna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaanao di'iti, ikaminka'uta kizi õzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidannauz, õna'aka kizi idyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi itaraa-kao.”

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimaakan kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida.⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan õgaru?”

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Õnaobanaa, kanom dii pugaru?”

Sariapa parada-karu kian u'ati, “Õgaru Jesus, õgaru wuru'u pupataka'utaniaz.⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru donoi di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii õpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”

⁷ Daonaioranao makopainauz Saul tuma, na'a ikadishitapan, aonaa ika'iita'akan paparadan, Iabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom itukapan.⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ikaawan Damascus iti.⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uarootan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.” “Di'i õgaru'u, õNaobanaa,” ukian.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, “Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz 'Sakitapa'o Dunapo,' kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan õ'ati.¹² Õtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan.”

† **8:37** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. § **8:40** Azotus: ba'oran u'uu Ashdod kii.

¹³ Sariapa Ananias kian, “Ōnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimaakan uruu daonaiora dau'u, ikowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii. ¹⁴ Na'iki ikowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainaoz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati uzaamata-kinaa nii wuru'u mishidainaoz pugaru.”

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, “Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an ōzamatani'i naa uruu ōpoitoru nii. Ōdyuudan nii ukakuwaapan ōdau'u Gentilenao ati, na'iki ōzawaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam. ¹⁶ Na'iki ōkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu ōdau'an,” ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, “Ō'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudanii ōgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz ōgaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru.” ¹⁸ Sariapa aimaakan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa. ¹⁹ Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii. ²⁰ Uruu dono umorotan synagoge kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu. ²¹ Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ōdi'itinpan ukuwaa dau'u. Ōkian pa'atiaaka kida, “Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaos wuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ōdaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti,” ōkian. ²² Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ō'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.*

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ōaipan naa pazowia'akan Saul. ²⁴ Uruu idi ōzaudapanuzu ipai dono awautapa-kinao paninomizinaa kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kaos u'ati wuru'u ōzaudapanuz uruu. ²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaoz Saul kuwaa, ōpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ōkodita-kidanuzu, dono awautapa-kinao kuduan shaawata. Ōtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Ii

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainaoz Jesus, mazan tuukii ōtarian u'ai. Aonaa ōmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus. ²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki ukowaadan naa ō'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ō'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii. ²⁸ Uruu dauna'an zii ōkashaapan Saul baokopatinan patuma.

* **9:22** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ dau'a' kaarita tokon ii.

Na'iki karikaonanu'u naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidanao ati Jerusalem ii. ²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ito'oran u'ati, na'iki Iaipan naa pazowia'akanuzu. ³⁰ Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u izowia'azoonuz Saul, sariapa ina'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa idyuudan naazu pawizi Tarsus iti, kanawa ida'an.

³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainaouz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainaouz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaouz. Aona'a naa kanom pataka'utan idyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi idyaun, powa'a zii ima'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a Isha'apata'azon dikauda kida'o aimaakan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii.

³³ Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wurru'u pidanz aona'o uzikadinan pada'awupa-kizi baara di'iki, 8 wunu. ³⁴ Peter kian u'ati, "Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz." Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan.

³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz imashaapan tukapan wuru'u machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoz. Uruu idi tuukii imishidan, na'iki izaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'utauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o pidannao ati. ³⁷ Na'apaini'i naa okarina an tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-ka'o dauna'an, omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka baara-tinpa'o, kabaun nazo ii. ³⁸ Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa idyuudan dya'utam daonaiorano dapada'anan Peter. Ikaawan u'idi'iti, ikian u'ati, "Kadiman, pumako watuma Joppa iti."

³⁹ Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ituma. Ukaawan naa i'idi'iti, sariapa imorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa idaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, izaadan u'ati na'iki itukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii.

⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba muuda-kizinao nazo iki. Ikoditan dauna'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki utori- inpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati, "Tabitha, pukadishita!" Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa. ⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa idaiarunao. Ikaawan na'iti, itukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakuda-ka'o dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobana'i Jesus.

⁴³ Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.

10

Peter na'iki Cornelius

¹ Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome soldyaannao zowaunaa, Italy ikiinaouz. ² Wuru'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiribannao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai Isha'apafinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, "Cornelius!"

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, "Kanom puaipan o'ai, o'naobanaa?"

Angel kian u'ati, "Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaaainan u'ati. ⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti idapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz u'uu. ⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii."

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam papoitorunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukau dinauzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam. ⁸ Ukowaada i'ati ipai aimakaan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa idyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo i'maonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u. ¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, iwarakinpan zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimakaan u'ati. ¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimakaan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazoa'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o kawanu'o padanoma tokon iki kida. ¹² Wuru'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimakaan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz i'chi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, "Peter! Aushaa puzowii punikan nii."

¹⁴ Peter kian, "Aonaa turuu, o'Naobanaa. Aonaa na'apainim zii o'nikauzon i'nao kaduz aimakaan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan."*

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, "Mana'a pudakota'ana'a aimakaan kaniriba'o nii, wuru'u o'garu Tominkaru saabaaniaz naa na'iki otomaniaz naa kaimana'o nii." ¹⁶ Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

¹⁷ Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwazi pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii i'kaawan kabaun koraranna paniinomizinaa ati. ¹⁸ "Tosh," i'kian. "Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?"

¹⁹ Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimakaan aida-kida-kariwazi pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a idawatapan

* 10:14 Leviticus 11:1-23

pugaru. ²⁰ Putoka, putukapa'an kizi İdyaun, na'iki pumako pa'i İtuma, mana'a putaria'ana'a. Ögaru wuru'u dyuuda'oraz İdyaun."

²¹ Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki ukian İ'ati, "Ögaru wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?"

²² İkian u'ati, "Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew manı padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi pukuwaa," İkian. ²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa İdyaun. Bauda'apa maruta'o İda'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sanaouz mako kapam İtuma. ²⁴ Ba'oran kamoo İkaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzadapani'i naa İdyaun. Kaina'a'a naa uiribanna, na'iki uponarunao, udapadaniinao padapu ati. ²⁵ Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti. ²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, "Ögaru, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan." ²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadakotinaanah pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidanna baokopatinpan. ²⁸ Sariapa ukian İ'ati, "İpai unao, uaitapanii waunao kaduz, aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan ö'ati, aonaa kizi ödakoopan oo ödakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii. ²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan ögaru, sariapa önyukunuu na'apa'akan, minziiwa öwa'atın pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom ni'o pudapada-kidan ögaru da'ati'i."

³⁰ Cornelius kian u'ati, "Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, ötorinpan ödapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan ökanaapu'u, wizi'i'o ukamichan. ³¹ Ukian ö'ati, 'Cornelius! İpai Tominkaru abatan puparadan putoriinpauzion kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukumunanuuzon pataka'utinainao ati. ³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti İdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madaı dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,' ukian. ³³ Uruu idi kadiman ödapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati."

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian İ'ati, "Aizii öaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidanna patumaaka. ³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, İizo'atin idi uruu, na'iki İmashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati. ³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitenaö ati. Kaimana'o Kuwai, pidannaö ikoda-kinna ni'o kaimanaaka-karu Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannaö naobanaa nii.

³⁷ "Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'apatanii waunao Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadinan Galilee Baara iki, John kaka-naopan dauna'an pidannaö İtanawatin kizi pa'oian ai na'iki İchikaawunuin kizi. ³⁸ Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati

Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozaka-karu. Uruu ida'an ma'ozaka ukau-dinan, usha'apata kaiman kida'o aimakaan, ukakuda ipai karinainao pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan İdyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma. ³⁹ Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimakaan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran İwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimakaan, mazan upu'u İtaukanuzu cross di'iti, atii İzowianuzu. ⁴⁰ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati. ⁴¹ Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniinaouznaa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki. ⁴² Uruu idi uduyudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao. ⁴³ Ipai Tominkaru prophetinnao kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o İkianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii İ'oiان İmishidan idi Jesus.'

Kaimana'o Doronaa na'iki Gentilenao

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaoz ukuwaa. ⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaoz Joppa iki Peter tuma, tuukii İdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam. ⁴⁶ İaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an İabatan idi İparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki İabatan idi İkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati, ⁴⁷ "Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, İchikaawunuu-ka'o ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taakao İ'ati, na'apa utaa-ka'o kawan waunao Jewnao ati," ukian İ'ati. ⁴⁸ Udauna'an uduyudan naa İchikaawunuu-ka'o İmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-ka'o dauna'an, İpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan İtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

11

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

¹ Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaoz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan. ² Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaoz, dakoopan uruu. İkian u'ati. ³ "Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam İtuma."

⁴ Uruu idi Peter kowaadan naa İ'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimakaan sha'apanuz pa'ati. Ukian İ'ati. ⁵ "Ötoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimakaan ö'ati. Ötukapa aimakaan wa'atin aokazi iki imi'ba baara ati, na'apa kazoa'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o padanoma token iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ödzaba'a. ⁶ Öawunuupan unazo iti ötukapa pabi'inaaka aimakaan: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz İchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ⁷ Upu'u öabatan parada-karu kian ö'ati. 'Peter! Aushaa puzowii

punikan nii.’⁸ Mazan òdako'atinuzu. ‘Aonaa turuu, òNaobanaa! Aonaa na'apainim zii ònikauzon Ìnao kaduz kaniriba'o aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.’⁹ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian ò'ati. ‘Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u Ógaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki òtomaniaz naa kaimana'o nii!’¹⁰ Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz ò'ati. Udauna'an ukiwaida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.

¹¹ “Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao kaawan kabaun òmashaapakizi iti, Ìnao dyuuda-kariwainao òdau'ati Caesarea iki. ¹² Sariapa Kaimana'o Doronaa kian ò'ati. ‘Pumako pa'i Ìtuma. Mana'a putaria'ana'a.’ Uruu idi òmakon Ìdawu'ati. 6 mishidainao makonkan òtuma. Di'i Ìdyaunu'u, wuru'u makonkainauz òtuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti. ¹³ Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. ‘Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, Ìdapanana kizi Simon Peter. ¹⁴ Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puiribannao, pudapu ainao kidaz.’ ¹⁵ Uruu dauna'an òkakuwaapan naa Ì'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan Ìnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz. ¹⁶ Sariapa ònyukunuu'akan wanaobanaa Jesus kiauon wa'ati. ‘John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuupan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.’ ¹⁷ Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu òmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan Ì'ati!”

¹⁸ Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatanan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa Ìsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii Ìkonaukii-kidan Tominkaru. Ìkian kaikapa'a: “Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oiian ai, uaipan idi Ìmashaapan karikaonan patuma.”

Antioch sannao dau'a'o

¹⁹ Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainauz papataka'uta-ka'o ai, Stephen zowii-ka'o dono'oraz, Ìmakon munapo'o wizai kida di'iti, ati Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa Ìkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan. ²⁰ Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannao na'iki Cyrene sannao, Ìnao makon dono'i Antioch iti. Na'ii Ìkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. Ìkowaadan naa Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'a'o. ²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan Ì'ati, ma'ozaka Ìkakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan Ìkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainaouz abatan naa iriba Antioch sannao mishidan naa Jesus, sariapa Ìdyuudan Barnabas makon Antioch iti. ²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu Ìnyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa Ìnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi Ìizo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi Ìtanawatinan u'ai. ²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kaudinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi Ì'ati udau'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul.

²⁶ Uikodan dauna'an Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati.

Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikao-nan Ibaokopainpan mishidainao tuma na'ii, Itominapa-kidan naa iriba, iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-kaoo Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikinao, kaawan Antioch ati. ²⁸ Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.) ²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpnan, Ibauda'apatan panyukunuu Iaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'uta-kinanaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawiziitinpainao kidaz Judea Baara ii aka. ³⁰ Iduuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowaunaanao di'iti Jerusalem iainaoz.

12

Peter kodita-kida-kaoo taraa-kizai iki

¹ Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan Iduyaun tuukii. ² Sariapa uduyudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi, John inawuzu uruu. ³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kaoo idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kaoo Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-kaoo dauna'an, utaraa-kaoo'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaaazinaa muuda-kaoo awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an. ⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoo'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, Iaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kaoo ua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii. ⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. "Pupokoda! Kadiman na'iki pukadishita," angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, "Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi." Kadiman Peter kaiwadina'akan. "Pukaiwada puhaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati odawu'ati," angel kian u'ati. ⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimaakan na'apa. U'itiiman shaa aimaakan tukapa-kida-kaoo nii pa'ati pazanda'awun ii. ¹⁰ Sariapa Iodobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an Iodobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainaoz dazaba an. Atii Ikaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-kaoo. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan I'ati paaipan ati, uruu idi Ikodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa Imako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, "Aizii òaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan ògaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai ògaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon òsha'apata-ka."'

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaoz, sariapa umakon Maryu dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatimpan na'ii uruu dono, Itoriinpan, Ìaipan Tominkaru kaminka'utan Peter. ¹³ Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a Ìpoitoruiaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz. ¹⁴ Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, "Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii," okian.

¹⁵ "Pumariidinan," ìkian o'ati.

Mazan okian Ì'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òparadanuz."

"Panaadon uangelin mani karikaonan," ìkian o'ati.

¹⁶ Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ìda'atinan u'ati. Itukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii Ìdi'itinpan.

¹⁷ Sariapa usawadan paka'u uaipan idi Ìparadan mashaada'u. Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru ÌNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian Ì'ati, "Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u òkodita-kida-kaoz taraa-kizai iki." Udauna'an udobata'akan naa.

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuuatapainaoz Peter, tuukii Ìdopian, na'iki Ìtarian, aonaa Ìaitapan na'apam pasha'apatinan. "Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?" ìkian. ¹⁹ Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-kaoz ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa Ìikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan Ìdyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa. ²⁰ Tuukia'o da'i King Herod to'orataakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan pidannao, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Ìaipan pasaabaa-kidan pamashaapan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii Ìtorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bauda'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainaoz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudinan. Ìparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati Ìparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa Ì'ati na'apainim nii pamiitiniipan Ìtuma.

²¹ Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannao ati. ²² Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa Ìkadakoinan kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u Ìkadakoinanuz. ²³ Mazan aonaa zoobaba udyuudan Ìkonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Upazaroita'akan naa atii umawakan u'idi.

²⁴ Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-kaoz na'iki uabata-kaoz, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul itaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ina'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Uruu dauna'an ikiwan naa powaa iti Antioch iti. Ina'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

13

Barnabas na'iki Saul zaamata-ka kaudina'o nii

¹ Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. Inao mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,* na'iki ba'orainao kida tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainao: kaina'a Barnabas, Simeon miikoro, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupai-niaz, na'iki Saul.

² Bauda'apa kamoo ichoochiapatinan pu'u na'iki isanadinpan† pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian i'ati, "Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii o'ati. Kaina'a kaudin-kizai oaiapanii isha'apatan o'ati." ³ Uruu idi isanadinpan na'iki itoriinpan naa koshan. Udauna'an itoriinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki imuudan paka'u i'ida'a. Udauna'an idyuudan naa idyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati idyaun, imakon naa wiizai Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa izaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o. ⁵ John Mark makon kapam iminka'u nii. Ikaawan dono'o naa wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ikowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue kawana'ati kida.

⁶ Uruu dauna'an idobatan pakidiba ida'ana'a naa. Imakon atii ikaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'oraz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ikodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-ka, uruu Jew, dakotinpauro prophet nii kaikini'i. ⁷ Aizii wuru'u marunao, uponaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpauro wuru'u naobanaiz. Sariapa udapada-kidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan. ⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ikuwaa, aonaa uaipan umishidan ikuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-ka Greek ida'an wuru'u marunao.) ⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati, ¹⁰ "Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii. ¹¹ Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa kanada'o atii diina'iti zii'i." Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimaakan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru. ¹² Naobanai tukapan idi aimaakan sha'apata-ka na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

* **13:1** prophet: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † **13:2** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

¹³ Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa imakon kanawa ida'an atii ikaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan idyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

¹⁴ Uruu dauna'an idobatan naa pakidiba ida'an atii ikaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti, Sookaparkaru Kamoon dono, na'iki isakanatan naa na'ii. ¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii Moses saadaniid kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadazonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ipishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, "Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibannaon nyukunuu, turuu ukakuwaapan."

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u i'ati, uaipan idi masha pidannao abatan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz i'ati: "Ipai unao Israelitenaon na'iki unao kapam Gentilenaon taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata o'paradan aizii. ¹⁷ Wur'u Israelitenaon Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokoza-daunnao kotua'a naa imashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman iiribainan na'iki ma'ozaka utaapan inyukunuu, ikaudin-kida-kao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wuru'u Israelitenaon Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apannaa usotan idyaun Egypt iki.

¹⁸ "Udauna'an una'akapan naa idyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan i'ai idikintapan pu'u padamata uruu.

¹⁹ "Na'iki Tominkaru zowii-kida i'ati ipai daunuuda'u 7 pidannao tonaaz-inaa, pana'a kida'o iparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz imashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidanannao ati iwiizi ni'i naa. ²⁰ Aizii wuru'u aimakaan kida sha'apaapa-kaoaz kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

"Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannao kazowautapa'o nii papidanannao, idakota-kao Judges kii.

"Uruu dauna'an ikazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii idyaun. ²¹ Uruu dono tuukii ipishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa i'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinao kidaz iiribainan. Saul kazowautapan idyaun 40 wunu.

²² Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

"Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. 'Aizii oikoda pidan onaudapanii, na'iki onyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimakaan na'apa o'aipan kawana'ati.'

²³ "Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzioniaz padyu-uda'azon kazannaata'o nii pidannannao Israelitenaon. ²⁴ Jesus sakadan ua'ii pakaudinan, John chi'ikapan na'iki ukakuwaapatinan ipai Israelitenaon ati. Uduyudan itanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ichikaawunuin kizi. ²⁵ John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. 'Kanom uzauda-kidan o'garu? O'garu u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzioniaz padyuuda'azon? Aonaa uruu mani o'garu, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. O'garu aonaa manawun oturuan o'sotan udazkidi u'ati.'

²⁶ "Uabata okuwaa o'iribannaon, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentilenaon, taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata okuwaa

kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai waunao ati'o uduyuda-ka. ²⁷ Jerusalem sannao, na'iki ĭzowaunaanao aonaa ĭaitapan Jesus wuru'u kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa ĭaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u ĭabatautaniaz padamata uaita-ka. Ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii ĭmishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus. ²⁸ Aonaan pu'u ĭikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii ĭduyudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-ka. ²⁹ ĭipaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimaakan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa ĭitoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki ĭmuudan naazu pabaaranaa iti. ³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki. ³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapa-kidinan pidannao ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. ĭnaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² "Aizii di'i ōgaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawa-kidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azooniaz. ³³ Waunao ĭdani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:

'Pugaru ōdani,

pudaruitan ōgaru aizii.'‡

³⁴ "Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakaazon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaikapa'a:

'Mishi'o nii ōtaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimaakan, ōkwaadauzoniaz ōtaa'azon King David ati.'

³⁵ "Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a: 'Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru dyupushan pabaaranaa ii.'

³⁶ "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muuda-ka. Padarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii. ³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii. ³⁸ Ōiribanna, ōaipan ipai unao aitanpan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-ka. ³⁹ Aonaa turuu pu'oian kida mainaabata-ka. pumishidan ida'an Moses kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oian mainaabata-ka, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii. ⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidakan an mishi'o nii aimaakan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati. ⁴¹ Tawuru'u ĭkianuz.

'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru, Tuukia'o nii udi'itinpan.

Kai ōsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan.

Pidan tiwaan an pakowaadanuzu,

upu'u aona'o nii umishidanuzu,

atii na'apa'o nii umawakan.' »§

‡ 13:33 Psalm 2:7 § 13:41 Habakkuk 1:5

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. Ìkoditan pu'u synagogue iki, pidannao pishaan ìdyaun, marii kizi ìwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ìabata'azon powa'a zii wuru'u ìkuwaa kidaz. ⁴³ Ìkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenao wuru'u mishidainaoz-naa Tominkaru Jewnao kawan, ìnao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki ìkakinaowan naa ìdyaun. Marii kizi ma'ozaka ìtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

⁴⁴ Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiiinao wa'atin synagogue ati, ìabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan. ⁴⁵ Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ìtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao kaawan, sariapa ìkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ìdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam ìdakooutapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an. ⁴⁶ Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ì'ati kaikapa'a: "Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanuz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapakanuz karikaonanu'o kakupa-kinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenao di'iti. ⁴⁷ Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauonuz padamata ipai waunao ati. Ukian, 'Õzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenao ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati, ìkazannaatin-kinaa nii pa'oian ai.'"

⁴⁸ Gentilenao abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ìkonaukian na'iki tuukii ìnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki wunaou'u zaamata-kariwainaoz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ìnao pa'an tuukii ìmishidan. ⁴⁹ Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

⁵⁰ Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainaoz kuwai, tuukii ìto'oran. Uruu idi ìkimudan naa na'ii sannao, daonaioranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Ìkimudan ìdyaun tuukii, ìto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ìkashanauan ìdyaun pawii zi iki. ⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaimandaun imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ìtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ìabata'azon ìkuwaa. Udauna'an ìmako'okan naa Iconium iti. ⁵² Mazan konaukii pa'an ìwa'akan wuru'u mishidainaoz na'iki wuru'u zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ìnyukunuu ii.

14

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

¹ Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimakaan sha'apan Antioch ia'o kawan. Ìmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ìkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai.

² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ìmishidan. Uruu idi ìto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati. ³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ìtarian, mazan ma'ozaka ìkakuwaapan, ipai ìkowaadan ì'ati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o

wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa uma'ozakadan ĩdyau. Uruu idi ĩsha'apata umanawun kida'o aimaakan wuru'u aona'oraz pidan ka'itaan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka. Ba'orainao na'apa ĩnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati. ⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainaoz, miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. ĩaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ĩdyau kuba idi. ⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azookao, sariapa ĩmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycæonia Baara ĩi aka'oraz wiizainao, na'iki ĩmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainaoz udazaba an kida. ⁷ Na'ii aka'a naa ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

Na'apam Paulnao taapa-ka

Lystra ii

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'iki'o. ⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa uawun iti. ¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

¹¹ Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimaakan na'apa, tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩparadan dĳiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ĩaidinpan." ¹² Uruu idi ĩdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan. Aizii Paul Hermes kii ĩdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun. ¹³ Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baokopa pidannao tuma, ĩna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapa-kinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ĩkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.

¹⁴ Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ĩsha'apata'azonuz aimaakan kaikapa'a, sariapa ĩkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ĩmako'okan pidannao biĳi iti. Na'ia'a naa ĩkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an. ¹⁵ "Kandii nii usha'apata'azon aimaakan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'ĳi wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'ĳi naa oia'o, na'iki wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimaakan usha'apaapan. Utanawatin kizi'ĳi naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonanu'oraz ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'ĳi baara, paran na'iki ipai aimaakannao wuru'u mashaapainaoz wunu baoko'o, na'iki imi'ĳi baara an kida'oraz. ¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati, ¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an ĳi'ati pakamunan-kidan ida'an ĩdyau.

"Atii di'ĳi, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanykunuu nii. Na'iki utaa konaukĳi-kinai unyukunuu ĳi'ĳi" ukian ĳi'ati. ¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimaakan'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azonuz kazoti Paulnao ati.

19 Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. Inao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa ikakinaowan pidannao Ito'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan panyukunuu Iparadan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao to'oradinan, na'iki Iboowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an ikoozoota'akan naazu na'iki ikabootankan naazu donoi dawun itinapu I'itiiman mawaka'ora'a naa uruu. 20 Sariapa mishidainao makon itukapa'ananuzu na'iki ikasaba'ukinan naa u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

Paul na'iki Barnabas kiwan

Antioch iti

21 Derbe ii ikowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishidan ikuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ikiwan naa koshan Lystra iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz wiizai. 22 Ipai uruu wiizai kida di'ii, ima'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi imishidapan. Kaikapa'o wuru'u ikianuz i'ati: "Ipai waunao wabaiapan nii kasha'ora kida'o aimaakan, na'iki wapataka'utakao nii kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi."

23 Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowaunaanao nii. Izaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, Itoriinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utaapan idyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainaouz. Uruu dono Isanadinpan Tominkaru ati patoriinpan pu'u.

24 Ipaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, imakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphyliia kii. 25 Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapakarawai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ikowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an idobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii. 26 Na'iki'i naa Izaamatan udaru'o kanawa, na'iki ikiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao torinapanuz na'iki ipishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u Ipaianiaz.

27 Ikaawan dono'o naa Antioch iti, Ibaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainaouz, ikowaadan naa i'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kishidan idyaun na'iki na'apam usha'apatan aimaakan kida inao ida'an. Ikowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao mishida-kinaa nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba imishidan. 28 Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

15

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

1 Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranao wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa itominapa-kidan mishidainao. I'ikian i'ati, "Aonaa turuu ukazannaatinan u'oi'an ai, soo uchoota-kidinan* an Moses kakinaori kawana'ati," ikian i'ati. 2 Uruu dikin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ituma. Sariapa mishidainao di'itinpan, na'iki Ibauda'apatan panyukunuu

* 15:1 choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' dau'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ipishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanao na'ii. Īabata kizi na'apam ikian na'apa kida'o aimaakan dau'an.

³ Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyuudan ĩdyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ikakuwaapa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ikowaadapa'akan ĩ'ati na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan. Ipai ĩnao ati, ikowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki usha'apata-kidan aimaakan kida ĩnao ida'an. ⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainao'u naa Jesus. ĩnao kadishitan na'iki ikian, "Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati."

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowaunaanao tuma, ĩkadakotinan na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan dau'an. ⁷ Atii tomunu'iki ikashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian ĩ'ati, "Ōiribannao, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan ōgaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa. ⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidannao nyukunu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan ĩdyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa ĩ'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati.

⁹ Tominkaru ati, aonaa ĩnao pidannao pana'an waunao ai. ĩmishidan idi uruu, uchikaan ĩ'oi'an. ¹⁰ Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati, wuru'u mishidainaoznaa? Mishi waunao aonaa waka'itan washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz. ¹¹ Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam ĩnao mishidan kawan."

¹² Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaoz pidannao na'ii, mashaa ĩabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan ka'itan pasha'apatan. ĩsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati ĩwiizi ii aka. ¹³ ĩpaian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, "Uabata ōparadan ōiribannao! ¹⁴ Aizii waa-bata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ĩbii iki papidannao nii. ¹⁵ Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati manawun, waabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoz:

¹⁶ 'Uruu dauna'an ōwa'atin nii koshan,' Naobanai kian.

Ōsaabaan nii powaa iti King David naobanai-tinapa-kizi, kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan ōsaabaan niiz na'iki ōkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

¹⁷ Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao wa'atin ō'ida'ati. Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u ōzaamataniinaouznaa ōpidannao nii, ipai'o nii ikodinan ōgaru.'

¹⁸ Kii Tominkaru kiauzon,

kotua'ora'a naa ukowaada-kidan pasha'apata'azon

wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan.”†

¹⁹ Powa'a zii James kian, “Ukau'an òiribannao òdi'itinpan kaikapa'a, aonaa ò'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimakaan wunao ati'i Gentilenao, tanawatinainauznaa Tominkaru ida'ati. ²⁰ Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita i'idi'iti, aonaa kizi ìnikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa kizi daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi ìnikan izai, oo aimakaan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-ka. ²¹ Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida aitaapauzo-ka. Ipa'ora'a naa uruu kakaorogoo ii, Sookapa-karu Kamoon kawana'ati. Ipa'ora'a naa uruu kakinaorii kida kowaada-ka, ipai Jewnao wiizi kawana'ati.”

Kaarita saada-ka Gentilenao ati'o

²² Uruu dauna'an apostlenao, choochi zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u Jerusalem iainauz baokopa ìmitiniipan, ìaipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, Ìna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi Ìzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz udakotapa-ka na'iki Silas, Ìnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ìkaduz kida. ²³ Ìnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-ka'o'a:

“Tosh wairibannao. Di'oraz kaarita waunao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibannao Gentilenao ati'o, mishidainauznaa Jesus, mashaapainauz Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ “Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii ìtowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan Ìna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti. ²⁵ Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimakaan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidannao, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an Ìmakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii. ²⁶ Ìnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an. ²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ “Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimakaan unao ati. Mazan di'i pa'an aimakaan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao sha'apatan: ²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimakaan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-ka. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaorii, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,”

kia'o wuru'u Ìsaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainauz ìtuma, makon naa atii ìkaawan Antioch iti. Ìkaawan dauna'an ìbaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki ìtaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita i'ati. ³¹ Na'ia'a naa mishidainao ìaitaan wuru'u kaaritz. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki Ìnyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

† **15:18** Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz da'a'a, mazan King David takaan-daun naobanai-tinan dau'ana'o pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ikakuwaapan naa i'ati na'ii. Tomunu'iki ikadakotinan i'ati, ima'ozakadan inyukunuu, ma'ozaka kizi itaapan pamishidan Tominkaru. ³³ Ina'ian zii ituma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ikiwan. Ikiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan idyaun powaa iti, wunao di'iti'i iiribannaou, dyuudainaoz idyaun. ³⁴ [Mazan Silas, una'ian zii pa'an.][†] ³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an iwa'akinan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao kida tuma ikaudinan na'ii, ikakinaopan na'iki ikowaadapan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ina'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, "Wamako koshan ipai wizai kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan." ³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark. ³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ikakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan idyaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti. ³⁹ Uruu dikin ii tuukii ikashadaakapan, atii i'buutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki imakon sariapa Cyprus iti. ⁴⁰ Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono mishidainao, wuru'u Antioch iainaoz torinpan naa Tominkaru ati, marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an imakon naa. ⁴¹ Na'iki'i naa imorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ima'ozakadan mishidainao.

16

Timothy makon

Paul na'iki Silas tuma

¹ Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaru Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu. ² Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru iparadan Timothy dau'an. ³ Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati. ⁴ Uruu dauna'an imakon naa na'iki ikakuwaapatinan naa mishidainao ati donoi kida kawana'ati. Kaiman-daun ikowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin. ⁵ Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kapam iiribainan.

Paul dapada-kaou Macedonia iti

⁶ Uruu dauna'an imakon naa koshan. Mazan sariapa idobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan ikakuwaapan Asia Baara ii aka. ⁷ Na'iki'o idobatan atii ikaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o itiwaaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan idyaun,

[†] 15:34 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u. * 16:3 choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

aonaa turuu ikakuwaapan na'ii'aka. ⁸ Uruu idi idobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ikaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz. ⁹ Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawiiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waaipan pukaminka'utan waunao!" ¹⁰ Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziiwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sanna'o di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹ Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kida-ka'o Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz. ¹² Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o donoi, Philippi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome ikiinao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakonan donoi dawun ii, wa'ozi danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpaizon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriimpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa i'ati. ¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpaizon Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki uruu dono oroo, na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawunin. Ochikaawunin dauna'an, ona'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, "Ōaipan usookadinankan ōdapu ii. Umishidan an wuru'u ōmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii ōdapu iti," okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-ka'o Philippi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanama'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan.

¹⁷ Karikaonan oda'anapatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u, Inao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, ikowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai."

¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, "Jesus Christ ma'ozakan ida'an ōkian, pukodita o'idi'iki." Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainaoz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki iaitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii i'to'oran, sariapa i'zaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ikozoontan naa idyaun kootowapa-kizai iti.

²⁰ Na'iki idyuudan naa ikadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa ikaakapaan idyaun kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa

† **16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-ka'o.

ikaimanan, itomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidannao ati da'ana'a wawiizi an kida. ²¹ Ikowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamatanpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinaorii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u inao kaduz kidaz," ikainan. ²² Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ura'akan naa Paulnao ati na'iki izowiautapa'akan naa idyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao zaamatan Paulnao, na'iki idyuudan ikuzuuan ikamichan, na'iki marii kizi iba'lizii-kaao tuukii. ²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian idyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an ina'akan naa idyaun taraa-kizai iti, na'iki idyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan idyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman. ²⁴ Padyuuda-kaao kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa idyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan idyaun. Na'ia'a naa umuudan itaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriinpan na'iki ikunuitinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatanpan idyaun. ²⁶ Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaiman-daun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapa-kinao kidaz buzuutina'akan. ²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa. ²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. "Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunoda'u waunao!" ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kaao pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti. ³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa idyaun. Na'iki sariapa upishaan idyaun kaikapa'a. "Na'apa dii osha'apatinan okazannaatin-kinaa nii o'olan ai?"

³¹ Idako'atin uparadan kaikapa'a: "Pumishida Naobanai Jesus daua'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao kazannaatinan." ³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ikowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao mashaapainao kida udapu ii, ipai labatan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuda'u ichikaawunuinan. ³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa iwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainaoz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: "Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa imakon," kia'o wuru'u idyuudanuz paparadan. ³⁶ Parada-karu kowaada-kaao dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, "Rome iki'o naobanaanao dyuudan paparadan o'ati di'oraz paminka'unao ida'an. Iaipan naa okodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kaao powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i," ukian i'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, "Aonaa kanom ikodan dikauda'o nii aimaakan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam wazaamatanpan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan.

Mazan kandii nii mooko ĩba'izii-kidan waunao madiwautapaka ipai pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ĩkaboota-kidan waunao taraa-kizai iti? Aizii kandii nii ĩaipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu ĩkodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman ĩwa'atin da'ati'i ĩkodita-kidanaka kizi waunao."

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o naobanainao di'iti. Aizii ĩkaawan na'iti ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai Paulnao paradan. Aizii ĩabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam ĩzaamatinpan, tuukii ĩtarian. ³⁹ Uruu idi sariapa ĩwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ĩkian ĩ'ati, "Tuukii wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a," ĩkian. Udauna'an ĩkodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ĩkian ĩ'ati, "Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoi di'iki'i." ⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii ĩkakuwaapatina'akan, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an ĩmakon naa uruu donoi iki.

17

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

¹ Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ĩkaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau. ²⁻³ Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa umorotan synagogue iti, Sookapa-karu Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan, Christ dau'oraz. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaoz na'iki uzowii-kaoz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. "Ukau'an di'oraz Jesus ōkowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz," ukian ĩ'ati. ⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii ĩmishidan na'iki ĩna'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpauzionao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawuntinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaoz Jesus, tuukii pa'an ĩkishauzin Paulnao ati. Uruu idi ĩbaokopatan naa zoonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinanzonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ĩto'oradan ĩdyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ĩto'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi ĩkadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakauda'u mani atii ĩto'oradan iriba pidannao. Udauna'an ĩna'aka'akan naa ĩdyaun sariapa Jason dapu iti. ĩkaawan na'iti baupapa ĩshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ĩaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti. ⁶ Mazan aonaa ĩkodan ĩdyaun na'ii, uruu idi ĩzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'ianao utuma. Udauna'an ĩkozoota'akan naa ĩdyaun atii wiizai zowaanaano kanaapu iti. ĩkaawan na'iti pakadakoinan tuma. ĩkian, "Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ĩdyaun wawii'i ati, ⁷ na'iki kaiman Jason taapan ĩdyaun padapu ii. Aizii ĩnao tuukii ĩdikintapan tuubaruo naobanai Caesar kakinaori. ĩkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu." ⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'ianao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu. ⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, "Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati." ĩtaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-ka.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi Imakon, atii ikaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan Imorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz, ¹¹ na'iki ikakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-kae Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziiwa iwa'atin iabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo iawunuutan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan, itukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki itukapa'azon una'apan ukawana'ati. ¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaorianao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ikuwaa. ¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa Imakon na'iti. Aizii ikaawan na'iti sariapa ito'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa ito'oradinan Paulnao ati. ¹⁴ Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an Imakon. ¹⁵ Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ikaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ikaawan powaa iti ikowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan Imakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

¹⁶ Uruu idi Paul na'ian naa uzudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii. ¹⁷ Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenao ati wuru'u toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauz-kizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an. ¹⁸ Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o idakota-kae, ba'orainao dakota-kae Stoic kii. Inao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ikian kaikapa'a: "Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapinka'o kuwaa kidaz kaikini'?" Ba'orainao kian, "Utominapa-kidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao dau'a'o." Usha'apanum kau'an ina'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawakakizi iki. ¹⁹ Sariapa ina'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u ibaokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa ikian Paul ati, "Waaitapa'azon kanom dau'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan. ²⁰ Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa kidaz." ²¹ (Ipai wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, imashaapan soo pakadaktin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kae.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian i'ati, "Unao Athens sannaou, mishi unao karikaonan da'i utoriinpauzon utominkarunnao ati. ²³ Usha'apanum kau'an ipai ochi'ikaadanaan na'iki dawunuutan uwiizi. Kaina'a otukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan kaina'a kapam otukapan utomanii altar, kaikapa'a usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzoka. Mishi utoriinpauzonii Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzoka. Aizii uruu Tominkaru dau'a'o nii okakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimakannao mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii ipai aimakaan aokazi

ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii. ²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan pakaminka'uta-ka'o. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupa-karu ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimaakan Iaiapanii kida.

²⁶ "Kotua'a naa Tominkaru toman bouda'apa daonaiaora. Bouda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa imi'i baara an. Pafoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a. ²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimaakan I'ati kaikapa'a. Uaipan idi tuukii idorotan paugaru, ipishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai. ²⁸ Pidan kiauzon kawana'ati: 'Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanizoinpan.' Na'apa sha'ati unao iriban, aitaapauzo kiauzonuz, 'Waunao na'apa udainao kapam.'

²⁹ "Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uru'u, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi. ³⁰ Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, Isha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimaakan. Usha'apanum kau'an aonaa Iaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyuudan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimaakan pasha'apaapan. ³¹ Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii Idyaun sakitapa, Isha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimaakan. Umishiiian pazaamatan wuru'u pidanaz, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.

³² Aizii Iabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-ka'o dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii Ishaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waabata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz." ³³ Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz. ³⁴ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii imishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatinpauzo wunao di'iti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zunaaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

18

Paul kakuwaapan Corinth ii

¹ Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti. ² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii Ikaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaruo naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, donoi Italy ia'oraz. ³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi soo itomapan na'iki ikanoopan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz daua'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan ituma. ⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan I'ati synagoge ii. Tuukii uaipan pana'apatan Inyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman

ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidan-nao." ⁶ Mazan aonaa ïmishida'azon, tuukii ïdakooan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uziiuanu ïkanaapu iti, na'iki ukian ï'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oi'an dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa õgaru aipan ati'o mani. Mazan aizii õmuudan nii unao, na'iki õmakon ni'i naa Gentilenao di'iti, ïnao ati'o ni'i naa pa'an aizii õkakuwaapan."

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'an anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu toriinpauso Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue dazaba'a. ⁸ Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus dau'a'o. Na'iki ipai pidannao, mashaapainao kida udapu ii, ïmishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sannao abatan Paul kuwaa na'iki tuukii ïmishidanuzu. Uruu idi ïchikaawunuinan.

⁹ Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: "Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusokada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati. ¹⁰ Aona'o nii õmuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz donoi ida'a kaina'a iriba õpidannao." ¹¹ Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an powa'a.

¹² Na'apaini'i naa Gallio zaamata-kaõ tuubaru'o naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao baokopatinan na'iki ïzaamatan Paul. Udauna'an ïna'akan naa uruu tubaru'o naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapa-kida-kaõ na'ii. ¹³ ïkian Paul dau'an, "Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao nyukunuu, ïtorinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai."

¹⁴ Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gal-lio parada'akan Jewnao ati. Ukian, "Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda kida'o aimaakan, minziiwa mani õabatapan ukuwaa. ¹⁵ Mazan õabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan uu dau'an, na'iki unao kakinora'inaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Õgaru aonaa tu-ruu õkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!" ¹⁶ Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki. ¹⁷ Sariapa na'ianao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo syna-gogue. Na'iki ïba'iziatapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunupan wuru'u ïba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan

Antioch iti

¹⁸ Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cencreae ïki'o wuru'u ïzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipai'an idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.* ¹⁹⁻²¹ Ephesus zii kanawa sannao mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila

* **18:18** Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz ïmadii-kidan nii pazowaud ïpai'an an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

na'ia'o ni'i naa pa'an ĩmaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma, synagogue ii. Tuukii padamata ĩaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Tominkaru aipan an ōwa'atin da'ati'i, ōwa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian ĩ'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an. ²² Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaaratinan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti. ²³ Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴ Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakatan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan. ²⁵ Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kida-kaon Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuupa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John chikaawunuupa dau'u karikaonan. ²⁶ Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ĩna'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ĩkakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishida-kaon.

²⁷ Uruu dauna'an Apollos di'tinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainauz, marii kizi ĩdapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz ĩzaamatan Jesus panaobanaa nii. ²⁸ Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o pidannao abatapan pu'u, utukapa-kidan ĩ'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.†

19

Paul kakuwaapan Ephesus ii

¹ Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus, ² na'iki upishaan ĩdyaun kaikapa'a: "Kaimana'o Doronaa morotanii unyukunuu iti umishidan dono?"

"Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an," ĩkian u'ati.

³ "Na'apa'oram mooko uchikaawunuu-kaoz?" ukian ĩ'ati.

"Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapa-kidan kawana'ati pidannao," ĩkian.

⁴ "Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinaou'u naa pa'oiian ai, udyuudan idi ĩmishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz," ukian ĩ'ati.

⁵ Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ĩchikaawunuukidinan Naobanai Jesus uu ida'an. ⁶ Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u ĩ'ida'a,

† **18:28** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ñnyukunuu kida di'iti.* Na'iki ñparadan naa ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an. Na'iki ñkowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o. ⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagogue† ii. Uaipan idi ñmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan ñ'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa ñmishida'azon Paul kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida ñparadan, wuru dau'ana'a da'anainao "Jesus Kaduz." Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz. ¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadanii kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimakaan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan. ¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-ka karinainao di'iti, na'iki ñpishata-ka u'idi sariapa ñkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ñso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ñtamakapan ñtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. ñkian oia'o doronai ati, "Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an," ñkian. ¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'apainpainaoz. Aizii wuru'u idaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaoz.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian ñ'ati, "Õaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa õaitapan," ukian. ¹⁶ Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa ñdyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai ñdyaun tuukia'o ida'an, ipai ñmada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ñkamichan kida ñmada iki. Uruu idi ñkidoopan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, ñdima'akan naa u'ai kadimano'o ida'an. ¹⁷ Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii idi'tinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. "Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu," ñkian. ¹⁸ Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatapan pu'u. ¹⁹ Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ñna'akan naa pamarunao-tinpan kaaritanna kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ñkawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii ñaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, do-bata, do-bata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.‡ ²⁰ Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ñma'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

* **19:6** Kaimana'o Doronaa morotan ñnyukunuu kida di'iti oo "Kaimana'o Doronaa kaawan ñ'ida'ati."

† **19:8** synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **19:19** wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

²¹ Aizii ipai wuru'u aimakaan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōmakon nii na'iki ōmorowautapa'an nii kapam Rome iti.” ²² Uruu idi udyuudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

²³ Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa itukapan pidannao da'anana “Jesus Kaduz.” ²⁴ Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu toma-pauzo iriba, iriba, tominkaruaba Artemis dapuna dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma. ²⁵ Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ikaudinainao kawana. Na'ia'a naa ukian ipai ina'o ati, “Ōpaonarunao, aizii ōparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an. ²⁶ Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimakaan. Ukian, ‘Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.’ Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa imishidan uparadan. ²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkaruaba Artemis, odapu tukapa-ka'o ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oro, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan manyukunuuta-ka'o. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzon o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida.”

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ito'ora'akan, na'iki ikadakoina'akan naa diiwa, diiwa. “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ikadakoinanuz. ²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ito'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ikoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa izaamatan idyaun. Inao Paul minauda'unao Macedonia iki'o iwa'atin. Ina'aka'akan naa kowas inao pidannao baokopainpauzo-kizi iti. ³⁰ Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti. ³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaru kidainao pidannao. Inao dyuudan paparadan u'idi'iti, aonaa kizi umakon pidannao baokopainapa-kizi iti. ³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabii' kida pidannao aonaa iaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz. ³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa izaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan i'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki iabata kizi uparadan. ³⁴ Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ikadako'okan patumaaka kaikapa'a: “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o

watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u ikadakinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan i'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ikadakinapanuz. Ukian i'ati kaikapa'a: "Uabata o'paradan Ephesus sannao. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-ka'o, tawuru'u waotauzoz aokazi iki. ³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakoopan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzu'u. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimakaan madoronaa-daun. ³⁷ Unao kaawa-kidanii wuru'u pidannaouz da'ati'i, imasha'apatakan pu'u dikauda'o aimakaan, aonaa kanom ikoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa idakoopan watominkaruaban dikauda'o ida'an. ³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai umin-kaudinannao, ikaakapaa'azon an pidannao, marii pa'an ikaakapaan, na'iki ina'akan idyaun Rome iki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ikootowapa-kida-ka'o, kootowapa-karu kamoon dono. ³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimakaan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiizinao miitiniapa-kizi nii. ⁴⁰ Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimakaan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan." ⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

20

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

¹ Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa i'ati, na'iki uma'ozakadan inyukunuu, ma'ozaka kizi kapam itaapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti. ² Aizii pamakopa-kizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai i'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti. ³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziiwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu iaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an. ⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam. ⁵ Inaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa izaudapan waunao.* ⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-ka'o Kamoon dauna'an, wamakon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waa-roopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapakinnaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi uwa'aka'azon mishidainao

* **20:5** Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan i'ati atii tomun-zikon di'iti. ⁸ Kabaun nazoo dokoa'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan. ⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutyclus kia'o u'uu, usakanatapan window paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutyclus da'awununun. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatinpan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu. ¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. "Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti," ukian i'ati. ¹¹ Uruu dauna'an i'zaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa i'aroon naa na'iki inikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon i'dyaun. ¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman inyukunuu i'kiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao. ¹⁴ Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watuma kanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti. ¹⁵ Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti. ¹⁶ Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti. ¹⁷ Soo udyuuda-kidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

¹⁸ Aizii i'kaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa i'ati, "Ipai unao utukapuzonii na'apam o'kaudin, na'iki utukapa na'apam o'mashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. O'sakadan di'iki'o o'kaudin da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai o'kaduz. ¹⁹ O'baiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan o'garu, mazan upu'u masha, na'iki minziwa o'sha'apatan o'kaudin-kizi, o'nyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorun idi o'garu. ²⁰ Na'iki aonaa kanom o'dizapan na'iki o'taapa-kidan unao ai, ipai o'kowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o o'kakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii. ²¹ Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati na'apa pa'idiwaru o'paradan, o'kakinaowan i'dyaun tuukii, i'tanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati, na'iki i'zaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu naobanaa nii.

²² "Mazan aizii o'makon ni'i naa Jerusalem iti, o'izo'atin nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa o'aitapan na'apam nii o'sha'apata-kaon na'ii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai donoi, o'kakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa kowaadan o'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimakaan sha'apan o'ati, na'iki o'taraa-kida-kaon nii na'ii. ²⁴ Mazan aonaa usha'apan o'zowii-kaon. Kanom tuukia'o o'sha'apata'azon, o'aipan pa'an o'ipaian o'kaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudani'az o'sha'apatan. Udyuudan o'kowaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ "Aizii ipai'i naa o'kowaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan o'garu. ²⁶⁻²⁷ Mazan aizii o'kia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao mawakan, pakawan

pa'oi'an bii'i zii, aonaa õgaru aipan ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom õdizapan unao ai. ²⁸ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i kapam ukazan-naatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii wuru'u inaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an. ²⁹ Õaitapa di'i õwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, imariidan nii na'iki ipozawaabi'ii-kidan nii unao atii itanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. Ikaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian idyaun. ³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, imariidan nii na'iki ibuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati. ³¹ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam õtominapa-kidan unao, õbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u õkakinootan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² "Aizii õwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kaza-naatapa unao. Na'iki õwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun daua'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ "Ipai unao, utukapa na'iki uaitapa õkaduz, aonaa na'apainim õna'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u itaapanii kidaz gold oo silver. ³⁴ Aonaa õna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam õkaudinan dadara õka'u ida'an, õkoda-kinaa nii aimaakan õmashaapa-kinaa nii, na'iki õmin-kaudinannao ati'o nii kapam. ³⁵ Õmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki õkaudinan ida'an dadara, õtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinan, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ika'iitan pakaudinan. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: 'konaukia'o nii pidan minziiwa'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-kao ai pa'ati.'"

³⁶ Paipai'an dauna'an pakadakoinpan, Paul kodoru'ukan naa pakaki-naotaniinao tuma. Na'iki Itoriinpan naa Tominkaru ati. ³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinan naa, ipai idokobatan uruu, iẓaad an naa mazan u'ati.

³⁸ Inyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an "Aona'o ni'i naa powa'a utukapan õgaru," ukian idi i'ati. Udauna'an iwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

21

Paul makon naa Jerusalem iti

¹ Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Patara iti. ² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan. ³ Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danama an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-kao. ⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauda'apa sondii wana'ia'akan ituma, kanawa sannaomomunu'ikinpan kawana'ati.

Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-kaao Jerusalem ii. Uruu idi tuukii ĩmashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti. ⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-kaao. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida ida'anan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriinpan naa Tominkaru ati. ⁶ Īzaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, ĩkiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemis ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii. ⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii ĩzaamata-kaao buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida.* ⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii ĩkaudaiarun kida. Īnao prophetiabanao.† ¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki. ¹¹ Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, “Kaimana'o Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki ĩtaan niizu Gentilenao ati.”

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'ati, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti. ¹³ Mazan ukian, “Kandii nii uzaadan ōdau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon ōnyukunuu? Ōwatuda-kaao an oo ōzowii-kaao an na'ii, Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii ōmakon,” ukian. ¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, “Marii mooko pusha'apata-kaao Tominkaru aipan kawana'ati.”

¹⁵ Uruu dauna'an waminziiwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an. ¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. Īnaou'u naa na'aka waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus panaobanaa nii. ¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii. ¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan idyaun. Udauna'an ukowaadan naa ĩ'ati ipai aimakaan Tominkaru sha'apatanii kida Gentilenao ati, pakaudinan dono ĩbii ii aka.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ĩkonaukian. “Kaimana'o manawun mishi pugaru,” ĩkian Tominkaru ati. Udauna'an ĩkian Paul ati. “Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan ĩnao, tuukii ĩmarainpan na'iki ĩizo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz. ²¹ Aizii kaina'a ĩabatan dikadaida kida'o parada-karu pudau'u. ĩabatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainaoz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan ĩsha'apatinan Moses kakinaori kida

* 21:8 Acts 6:1-6 † 21:9 prophetiabanao: kowaadapa'o Tominkaru paranan.

kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan i'choota-kidan[†] paudani daon-
aioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaipan
wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz. ²² Masakauda'u
dauna'an, i'abatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii
washa'apatinan? ²³ Wadi'tinpan kaikapa'a, waipan pusha'apatinan wa-
paradan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon
paparadan Tominkaru ati. [§] Kaina'a'a naa i'dyaun kaida'a'a, i'ipaia'a naa
pasha'apatan wuru'u ikowaadauzoniaz pasha'apata'azon. ²⁴ Ukau'an tu-
ruu pumakon baokopa ituma, puchikaina'an kizi ituma Tominkaru ati,
Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o
nii kawinipinaata uzainao itaan nii faadaanao ati. I'ipai'an dauna'an
pachikainan, isokozoo-ka'o ni'i naa itukapa-kida-kinaa ni'i naa pamishian pa-
paradan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mish'i'o
mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatan aimakaan wakakinaori-
naa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatan wuru'u
wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-ka'o.

²⁵ “Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa, waunao choochi
zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan i'ati, na'iki wataa i'ati idik-
inauda'u karikaonan kakinaorii waaipaniaz i'izo'atin. Kaikapa'a wuru'u
wakianuz wakaaritan ida'a: 'Aonaa unika'ana'a wanyukunui'aa-kariwaiz
ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki
aimakaan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-ka'o. Na'iki aonaa
ukashaapa'ana'a daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidkan pu'u,' ”
kia'o wuru'u ikianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-ka'o
kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daonaioranaouz, na'iki na'ia'a naa
ichikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an
Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7
kamoo ida'a i'ipai'an ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i
naa uzainao kawaoda-ka'o ikawana'ati kida.

Paul zaamata-ka'o

Tominkaru Dapu ii

²⁷ Mazan 7 kamoo i'sha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki
i'ipai'an pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan
Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa ikimudan na'iki i'to'oradan pidannao
kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u i'zaamata'akan naa Paul, ²⁸ na'iki
ikadakoinan naa kaikapa'a: “Unao Israelitena'o, ukaminka'uta wazaamatan
di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada kawana'ati,
dakoopa'ita'oraz Israelitena'o, na'iki dakoopa'o wakakinaorinaa Moses
taauzonii kidaz wa'ati, na'iki udakoopan kapam wuru'u di'oraz Tominkaru
Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gen-
tilena'o unazo ati.” ²⁹ (I'to'oran na'apa usha'apanum kau'an itukapanii
Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoi ii. I'tiitiiman mani kaina'a Paul
morota-kidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

³⁰ Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. I'diman
naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. Imorotan sariapa
i'zaamatan Paul, na'iki ikozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an
itarata'akan naa paniinom. ³¹ Aizii wuru'u pidannaouz, i'apian naa pa-
zowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao

[†] **21:21** choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu
Masha'apannaada-kinao di'ii. [§] **21:23** Numbers 6:1-20

zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a wuru'u parada-karu dyuuda-kaoz: "Ipa, ipai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ito'oradinanuz."

³² Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an imako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma, sariapa isookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul i'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-kaoz dya'utamtingpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: "Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?" ³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, "uruu kaikapa'ora'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao zowaunaa aitakan kanom dikin ia'o wuru'u ito'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-kaoz soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. ³⁵ Mazan imorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan. ³⁶ Iwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. "Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ikadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu o'paradan pu'ati?"

"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati. ³⁸ "O'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapidantaka'o amazada di'iti."

³⁹ "Aonaa. Ogaru Jew, Tarsus ia'o oshakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman o'paradan pidannao ati," Paul kian.

⁴⁰ "Kaiman, turuu puparadan," ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati iparadan Hebrew ida'an.

22

¹ Kaikapa'a wuru'u ukianuz i'ati: "O'iribannao Jewnao, uabata o'paradan, okowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimakaan uabataniaz odau'u," ukian i'ati. ² Iabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii imashaada'akan. Uru'u naa ukian i'ati: ³ "Ogaru Jew, oshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan o'dyaupain da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapakidauzonii o'garu, na'iki kaimanaiman ukakinaotan o'garu, o'izo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori wuru'u wadokoza-daunnao ati'oraz utaa-kaoz kida. Uruu idi tuukii o'izo'atin wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii o'taainan Tominkaru ati kapam, na'apa unao kawan. ⁴ Ogaru, o'zowiapa-kidauzonii na'iki o'antamikitauzionii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki o'watuda-kidauzonii na'iki okaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao. ⁵ Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa kaiman-daun wuru'u o'sha'apatauzonuz aimakaan kida na'apa. Inao turuu ikowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u o'paradanuz. Usha'apanum kau'an o'garu ida'ana'o idyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. Ikowaadan pakaaritan ida'a o'wa'atin, o'zaamata'anan pidannao mishidainaouz Jesus. Udauna'an ona'aka kizi

Īdyaun watudinapa Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan Īdyaun.

*Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 26:12-18)*

⁶“Uruu dono ōmakopaaan pu'u Damascus iti, sakitapa kamoŋ ōmaonapatan naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o Kanada'o manawun kanadapa'akan ōgaru. ⁷ Sariapa ōwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki ōabata parada-karu kian ō'ati, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ōgaru?'

⁸“‘Naobanai, kanom pugaru?’ ōkian.

“Ōgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, ōgaru wuru'u puantamikitaniaz,' ukian ō'ati. ⁹ Pidannao, wuru'u ōtomainaouz, ĩtukapa kapam wuru'u Kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ĩabatan wuru'u parada-karuz ō'ati.

¹⁰ “Uruu idi ōpishaanuzu kaikapa'a: ‘Ōnaobanaa, kanom puaipan ōsha'apata?’

“Naobanai kian, ‘Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ĩpai ukowaada-kaŋ pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’

¹¹ Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan ōawun. Na'iki aona'a naa kanom ōtukapan. Uruu idi ōminauda'unao ka'utan naa ōgaru Damascus iti.

¹² “Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ĩpai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ĩpai na'iainao Jewnao naudapan uruu. ¹³ Uruu kaawan ō'ida'ati.

Ukian ō'ati, ‘Ō'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!’ Sariapa mishi ōawun saabaina'akan na'iki kaiman ōtukapa'akan uruu.

¹⁴ “Udauna'an ukian ō'ati, ‘Tominkaru, wuru'u wadokozu-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaia-panii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun. ¹⁵ Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ĩpai pidannao ati, ĩpai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimaakan. ¹⁶ Aizii kanom zii puza-udapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ĩpai pu'oian pu'ai,' ukian ō'ati.”

Paul zaamata-kaŋ kakuwaapatina'o nii Gentilenao ati

¹⁷⁻¹⁸ Uruu dauna'an ōwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa ōmorotan Tominkaru Dapu iti ōtoriinpa'anan u'ati. Ōtoriinapatinan pu'u ōtukapan Naobanai. Ukian ō'ati, “Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa ōdau'u.”

¹⁹ Mazan ōkian, “Naobanai, ĩpai ĩnao, ĩaitapanii ōgaru kaimanaiman. ĩaitapanii wuru'u ōmakouzonuz synagogue kawana'ati kida, ōzaamata'anan ĩpai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an ōtaraa-kidan na'iki ōba'izii-kidan da'i Īdyaun. ²⁰ Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kaŋ dono, na'ia'o kapam ōgaru. Patumaaka'o ōnyukunuu zowii-mikinao tuma. Ōgaru taapanii ĩchaakitan kida ĩzowian dono Stephen paboori kuba kida idi.”

²¹ Mazan Naobanai kian, “Pumako di'iki'i, ōdyuudan nii pugaru munapo Gentilenao di'iti.”

²² Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ĩabatankan ukowaadan wuru'u padyuuda-kaŋ Gentilenao di'iti, sariapa

ĭkadakoina'akan diiwa'o ida'an. "Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kaol Aonaa turuu utaapa-kaol kakupa," ĭkiainan. ²³ ĭto'oran na'iki ĭkadakoinan tuukii. Uruu idi ĭkaboowan pashooton kida doko iti, ba'orainao kida kabooan imi'i doko iti kapam. ²⁴ Sariapa soldyaanao zowaunaa dyyuudan Paul na'aka-kaol soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. Na'iki uduyudan naa pasoldyaanao ba'iziinuzu, marii kizi ukowaadan ĭ'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnao to'oradinanuz u'ati kaikapa'a. ²⁵ Uruu idi ĭdodowan naa Paul na'iki ĭba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanao zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan udazaba'a, "Puitapanii Rome di'iti'o o'uu saadinpan? Na'apa dii Rome ĭki'o kakinaorii kiauzon, ukashaapa mani o'ba'izii-kaol madiwautapaka, o'makootowapa-kidanao pu'u?"

²⁶ Aizii soldyaanao zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniaz ba'izii-kaol, Rome di'iti'o u'uu saadinpan."

²⁷ Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Pukowaada o'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?"

"Oo," ukian u'ati.

²⁸ Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, "O'garu o'saada-kidan o'uu Rome di'iti, o'kawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanao ati."

"Mazan o'garu, o'uu saadinan Rome di'iti o'shakatan di'iki'o," Paul kian u'ati.

²⁹ Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kazuz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazuz chain idi.

Paul kootowapa-kida-kaol

³⁰ Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo uduyudan naa Paul, buzuuta-kaol. Na'iki uduyudan naa kapam faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzono pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul ĭ'idi'iti, na'iki uduyudan naa ukadishitan ĭkanaapu iti.

23

¹ Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzono pidanna di'iti. Na'iki ukian ĭ'ati, "O'inawuzunao, karikaonan o'mashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki o'aitapa aonaa kanom oia'o nii aimakaan o'sha'apatan, ba'azootin-kida'o nii o'garu. O'mashaapa kaiman atii kai."

² Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyyuudan Paul dazaba inaino pidanna ta'ikan uruu padako ida'ati. ³ Sariapa Paul kian u'ati, "Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan o'garu, kakinaorii aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaorii pudyuudan ida'an wunao ta'ikan o'dako'o."

⁴ Pidanna maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, "Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?"

⁵ Paul kian, "O'inawuzunao, kasha'ora o'ati o'na'apan, aonaa pa'an o'aitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, "Mana'a udakoopa'ana'a pidan kazowautapa'o unao."

⁶⁻⁸ Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzono pidanna. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatinpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a

kapam utukapan zaamatanpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa ìmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ìmishidan angel kaina'an, na'iki aonaa kapam ìmishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an ìmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, "Õ'inawuzunao, õgaru Pharisee na'apa õdarunao kawan. Õkootowapa-kida-ka'o, na'iki õkadishita-kida-ka'o unao kanaapu'u, õmishidan idi kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i." Aizii ìabatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ìkadakowaakapan naa atii ìbuutaakapan. ⁹ Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatanpainaoz Phariseenao di'iti, ìnao kadishitan na'iki ma'ozaka ìparadan Paul dau'an. "Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati," ìkian. ¹⁰ Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ìkashadaakapan. Uruu idi soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaanao makon pidannao bii iti, ìkazata kizi Paul ì'ai, marii kizi ìna'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. "Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati õdau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai õaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka," ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ìkadakotinan. Uruu dono ìbauda'apatan panyukunuu na'iki ìtaan paparadan Tominkaru ati. ìkian, "Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul." ¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinnan, wuru'u na'apatainaouz panyukunuu. ¹⁴ ìnao wa'atin faadaanao zowau-naano ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. ìkian ì'ati, "Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul. ¹⁵ Uruu idi waaipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Uruu idi kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. 'Waa-bata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-kaoz.' Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati," ìkian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ìkadakotinanuz. Uruu idi sariapa umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u ìparadan kidaz ìzowia'azonuz uruu. ¹⁷ Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, "Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiaora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a ukakuwaapa'azon u'ati." ¹⁸ Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan õna'akan di'oraz daonaiaora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati."

¹⁹ Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaiaoraz pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a: "Na'apa'oram wuru'u pukakuwaapa'azonuz õ'ati?"

²⁰ Ukian naobanai ati, "Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ìna'apatan panyukunuu ìaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii idyuudan paparadan pu'ida'ati, ìaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. ìkian nii pu'ati, 'Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom

ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-kaoz.' ²¹ Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a İparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul İidi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan İzowia'azoonuzu ukaawa-kida-kaou ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. İpai İnao, İtaan paparadan Tominkaru ati. İkian, 'Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.' Taa'azo'o naa kaina'iki İdyaun, soo pugaru'u naa İzaudapan, İabata'azon na'apam pukian."

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaioara ati, "Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz o'ati." Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

Paul dyuuda-kaou naobanai Felix di'iti

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pa-soldyaanao naobanaanao, na'iki ukian İ'ati, "Udyuuda 200 soldyaanao minziawan, İmako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma. ²⁴ Na'iki uminziwa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman mazan pa'i oaipan una'akan uruu, aonaa oaipan usha'apata-kaou, kaiman oaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz," ukian İ'ati. ²⁵ Udauna'an utaan naa İ'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:

²⁶ "Di'oraz kaarita oġaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii oġaubaan pugaru oġaaritan ida'an. ²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaioara'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata İzowianuzu. Oabatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa oġkazannaatan uruu oġsoldyaannaou tuma.

²⁸ "Oaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u İto'oradinanz u'ati, uruu idi oġna'akan uruu Jewnao kootowapa-kidauzonao pidannaou di'iti. ²⁹ Na'apaini'i naa oabatan wuru'u İto'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-kaou oo taraa-kaou, soo na'apa'o dikin ii karikaonan. ³⁰ Mazan ukowaada-kaou idi o'ati İzowia'azon naa uruu, sariapa oġdyuudan uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki oġdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, İto'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono."

³¹ Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-kaou kawana'ati. Atii İkaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti. ³² Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, İpadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, İnaou'u naa pa'an dobata Paul tuma, ³³ atii İkaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa İtaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki İtaan naa kapam Paul u'ati. ³⁴ Uipaan dauna'an paaitaan wuru'u kaaritaz, uru'u naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki. ³⁵ Uruu idi ukian Paul ati, "Ozaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Oabatan dauna'an na'apam İkian pudau'an, uruu oaitapan ni'i naa na'apam oġsha'apatan pugaru." Uruu idi udyuudan naa soldyaanao taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomauzoniaz, na'iki İawunuutapa-kizi uruu na'ii.

24

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

¹ Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer* tuma, Tertullas kia'o u'uu. Inao makon naa naobanai Felix di'iti ikaakapaa'anana Paul u'ati. ² Ikaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa i'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

“Ōnaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaapan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakita-padan wa'ati wuru'u aimakaan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a. ³ Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowautapanii kidaz. ⁴ Aonaa ōmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan ōaipan puabatan waparadan masakauda'u. ⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidanannao. ⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dupu pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu. [Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati, ⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai. ⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.]† Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranuz u'ati.” ⁹ Ipai wuru'u abatapainauz Jewnao, na'apa inyukunuu uparadan kawana'ati. “Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz,” ikian.

*Paul kazannaatinan
Felix kanaapu'u*

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. “Pugaru'u naa parada aizii,” ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, “Ōaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada iwizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ikaduz. Uruu idi tuukii ōkonaukian, usha'apanum kau'an aizii ōkakuwaapan nii pu'ati. ¹¹ Aizii di'i 12 kamoo dobatan ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōtoriiipa'anana idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an. ¹² Aonaa Jewnao ikodauzon ōkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dupu ii, na'iki aonaa na'iam zii ikodan ōto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo pawizi an kida. ¹³ Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u iparadanuz. Aonaa kanom ikodan pamishii-kinaa nii kaiwuru'u ikaakapaanuz ōgaru pu'ati. ¹⁴ Mazan ōkowaadan nii pu'ati aimakaan ōsha'apatauzonii. Mishi karikaonan ōtoriiinpauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ikian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai ōmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai ōmishidan wuru'u Tominkaru prophetinno saadauzonii kidaz. ¹⁵ Na'apa ōmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawana'u diinaouzu'u, na'iki ōmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-ka'o nii pabaaranaa iki. ¹⁶ Uruu idi karikaonan ōtiwautinan, kaiman ōaipan ōtaapinan, aonaa ōaipan ōnyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.

* **24:1** lawyer: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

† **24:8** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

17 “Dobata wunu ð'aonaankan Jerusalem iki. Òkaawan powa'a ati ðwa'anan idi'o puraata ðiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki òkawaoda-kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii. 18 Òipaian pu'a'ora'a naa ðsha'apaapan uruu kida aimakaan, na'iki ðipaian kapam ðchikainan Tominkaru ati, wuru'u ðikodanuz ðgaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono. 19 Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ðwa'atin. Ìnao pa'an turuu ðna'aka-kao da'ati'i pukanaapu ati, ðkowaada kizi kanom dikauda'o aimakaan ðsha'apatan, turuu ðkaakapaan ðgaru pu'ati. 20 Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii ðikoda dikauda kida'o nii aimakaan ðsha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono ðgaru Jerusalem ii? 21 Soo kaina'a bauda'apa aimakaan dikin ii ðto'oradan ðdyaun, ðdako'atin idi ðparadan ma'ozaka kaikapa'a: ‘Ukootowapa-kidan ðgaru soo ðmishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki,’ ðkian idi ð'ati.”

22 Felix, uaitapani'i naa “Jesus Kaduz” dau'u. Uruu idi ukian, “Turua'a naa shoman. Òzadapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dauna'an ðaitapan nii na'apam ðsha'apatan pugaru,” ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz, 23 na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati. “Aonaa ðaipan utaratapa-kao, marii uawunuutapaka-kao karikaonan. Uiribannao kamunanu'uzon an u'ati, turuu ðna'akan aimakaan uaiapanii kida,” ukian.

Paul paranan Felix na'iki u daiaro ati

24 Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Ìkaawan na'iti, sariapa Felix dyuudan Paul na'aka-kao pa'ida'ati, uabata'azon ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus. 25 Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-kao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan paabatan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, “Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono ðturuudinan dono ðdapada-kidan nii koshan pugaru.” 26 Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinaa nii. Uruu idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma. 27 Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kao tuubaru'o naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinana naa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraa-kizai ii, uaiapan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

25

Paul aipan padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti

1 Aizii Festus zaamata-kao dauna'an tuubaru'o naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti. 2 Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati. 3 Na'iki tuukii ðpishaan Festus kaikapa'a: “Turuu shoman padyuudan Paul na'aka-kao Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-kao da'a'a.” Wuru'u ðaipanuz Paul na'aka-kao, ðaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati. 4 Mazan Festus kian ð'ati, “Aonaa! Marii Paul taapa-kao na'ii, Caesarea

ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii òkiwan powaa iti. ⁵ Marii uzowau-naanao makon òtuma di'iki'i, umishiin an ìaitapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ìkowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan.”

⁶ Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uru'u naa usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-kaoo pa'ida'ati. ⁷ Uruu una'aka-kaoo'a naa ì'ida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ìkowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ìpishaa-kaoo'a naa, mazan aona'a naa zoobaba ìmishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz. ⁸ Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinaa nii: “Aonaa òkashadan oo òdakoopan kakinaorii wuru'u taa-kariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa òsha'apatan Tominkaru Dapu, oo òsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii òsha'apatan udaru'o naobanai Caesar* tuma na'iki aonaa òdikintapan ukakinaori kida,” ukian.

⁹ Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: “Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kaoo òkanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadani kidaz pusha'apatan?”

¹⁰ Paul kian u'ati, “Mazan dii òkadishitapa-kida-kaoo pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu òkootowapa-kida-kaoo di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimaakan òsha'apatan Jewnao ati. ¹¹ Dii mani òsha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani òzowii-kaoo udikin ii, aonaa mani òmarainan òzowii-kaoo. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa òsha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan ògaru ì'idi'iti. Mazan òzaamatinpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ògaru Rome iti, na'ii kizi òkootowapa-kida-kaoo naobanai Caesar kanaapu'u,” ukian.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma, wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, “Mishi tuukii puaipan pudyuuda-kaoo naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-kaoo,” ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, ìmorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ìkonaukii-kida'anan unaobanaitinan. ¹⁴ Na'apain ìmorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u Paul taratapa-kaoo dau'an. Ukian, “Kaina'a pidan taratapa-kaoo kaida'a'a, una'an Felix wa'akan. ¹⁵ Aizii òmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu ò'ati, ìkowaadan usha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, na'iki ìdyuuda òzowii-kidan uruu. ¹⁶ Mazan òkian ì'ati, ‘Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-kaoo, oo uzowii-kaoo sariapa. Waunao, wakadz kaikapa'a, waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-kaoo kiwiin wunao kanaapu iti'i kaakapainouz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazannaatin-kinaa nii.’

¹⁷ “Ìnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa òtomunu'ikinpan ìdyau. Ba'oran kamoo ida'a òdapada-kida'akan naa Paul na'iki òkootowapa-kida'akan naaz. ¹⁸ Aizii wuru'u Jewnaouz, ìkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba

* 25:8 Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kanom ðabatan ikowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimakaan. Õ'itiiman sha'a dikauda'o aimakaan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka. ¹⁹ Kanom dikin ii ðabatan ikashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ito'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakupa uruu!' ²⁰ Aonaa ðaitapan na'apam ðsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimakaan kida'a. Uruu idi ðpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an ðkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimakaan kida kowaada-kariwaiz pudau'an?' ²¹ Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii pugaru. Uruu idi ðdyuudan utarata-ka. powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim ðdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."

²² King Agrippa kian, "Õgaru, ðabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ikaiwadan. Baokopa imorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-ka.

²⁴ Ukaawa-kida-ka. dauna'an, Festus kian naa, "King Agrippa, na'iki ipai unao pidannao. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz iaipan uzowii-ka.

²⁵ Mazan aonaa zoobaba ðabatan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan uzowii-kida-kinoo nii. Na'iki paipan ati pa'an upishaan padyuuda-ka. Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi ðdyuudan nii uruu Rome iti.

²⁶ Mazan aonaa kanom ðikodan, ðsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i ðkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati. ²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu ðdyuudan tarainpa'o pidan, ðmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz," ukian.

26

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

¹ Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, "Puparada'azon an pudau'an, turuu puparadan." Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a: ² "Naobanai Agrippa! Kaiman manawun ð'ati pukashaapan ðparadan. Aizii ðkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai ð'ati, ðmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimakaan. ³ Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ikashadaakapauzon kapam. Uruu idi ðaipan puabatapan ðkuwaa kaimanaiman.

⁴ "Ipai Jewnao ia'itapanii õgaru, ia'itapa ðkaduz kida õkoraidanaan iki'o atii kai. Ia'itapanii na'apam ðmashaapauzon ðwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii.

⁵ Inyukunuu na'apan an, marii ikowaadan pu'ati kai na'apam itukapauzon ðmashaapan kiwiin, na'iki marii ikowaadan kanom ðmishidanii. Õgaru Phariseenao di'iti'i da'i ðzaamatinpauzon. Inao tuukia'oraz manawun i'zo'atin Jewnao kakinaori kida. ⁶ Aizii di'i ðkadishitan da'a'a, ðkootowapa-kida-ka. soo ðmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadaazoniaz

da'i pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati. ⁷ Uruu idi'o tawuru'u wairibanna, 12 Jacob dainauz, na'iki inao takaan-daunnao, karikaonan da'i itoriinpan na'iki itaainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o.

Īzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u ōzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ō'ati. ⁸ Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

⁹ “Ōgaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o ōaipan ōmashaatan wuru'u pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz. ¹⁰ Ōkowaadan nii na'apam ōsha'apaapauzon da'i aimaakan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati ōkaboota-kidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii Īzowii-ka'o an, kaiman ō'ati na'apa ōnyukunuu Īkawan. ¹¹ Ōmakon nii da'i ipai synagogue kawana'ati, ōdorotan wuru'u mishidainaoz Jesus, marii kizi ĩpataka'uta-ka'o. Na'iki tuukii ōdyuudan ĩdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Ōto'oran idi ĩ'ati tuukii, ōmakouzon da'i ba'oran donoi kawana'ati kida ōdorotan ĩdyaun.

*Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii
(Acts 9:1-19; 22:6-16)*

¹² “Bauda'apa kamoo ōmakopaanan Damascus iti, ōna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi ōsha'apatan pidannao uruu ida'an. ¹³ King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo ōtukapan aimaakan Kanada'o, ukanadapan ōgaru na'iki ōminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki Kanada, Kanada powa'a zii manawun kamoo ai. ¹⁴ Ipai wawaota'akan imi'i baara iti, na'iki ōabata parada-karu kian ō'ati Hebrew* paradan ida'an, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ōgaru kaikapa'a? Puantamikitan idi ōgaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.'

¹⁵ “ ‘Ōnaobanaa, kanom pugaru?’ ōkian.

“Sariapa udako'atin ōparadan, 'Ōgaru Jesus! Ōgaru wuru'u puantamikitaniaz,' ukian ō'ati. ¹⁶ 'Pukadishita! Ōaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an ōzaamatan idi pugaru aizii ōpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz ōsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii ōaidan powa'a aimaakan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam. ¹⁷ Ōdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki ōkazannaatan nii ĩsha'apatan an pugaru. ¹⁸ Pugaru ōaipan tukapa-kida'o nii ĩ'ati mishi'o kuwai ōdau'an. Marii kizi ĩkoditan maruta'o-karu iki, Kanada'o-karu ati. Na'iki ĩmuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, ĩzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii ĩmishidan an ōgaru, mainaabata-karu nii ĩ'oian, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa ĩdyaun papidanannao nii,' kia'o wuru'u ukiauzonuz ō'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

¹⁹ “Naobanai Agrippa, ōizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu. ²⁰ Kiwiin ōkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka ōkakuwaapan. Uruu dauna'an ōmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Ōkakuwaapan na'iki ōkakinaopan ĩdyaun, ĩmuuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. ĩtanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki ĩtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oian ai, pamashaapan ida'an kaimana'a naa. ²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ō'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u ĩzaamatanuz

* 26:14 Hebrew: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

ōgaru. Na'iki na'apain ĩaipan pazowia'akan ōgaru. ²² Mazan Tominkaru kazannaatapa ōgaru ĩ'ai, atii di'i ōkadishitapanu'u. Ukau'an ipai ōkowaadan naa wuru'u ōtukapanii kidaz aimakaan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimakaan mani wuru'u ōkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnao na'iki Moses saadauzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u ĩsaadani kidaz. ²³ ĩkian Christ pataka'uta-ka'o nii, atii uzowii-ka'o nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawaka-kizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati."

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: "Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa."

²⁵ Paul kian, "Naobanai, aonaa ōzowau madoronan, mishi'o na'iki saki-tapa'o kaiwuru'u ōparadanuz. ²⁶ King Agrippa! Aonaa ōkiba'azon ōparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom dau'o kai-wuru'u ōkadakotinanz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-ka'o, ipai uaitapa-ka'o. ²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz udau'an? Ōaitapa ipai pumishi-danuzu, mishii?"

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, "Pu'itiiman pupana'adan nii ōnyukunuu aizi'ika'o pukuwaa ida'an?"

²⁹ Paul kian, "Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan ōtoriinpan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainaoz kai, na'apa kizi umishidan ōgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-ka'o ōgaru kawan."

³⁰ Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ĩkodia'akan naa. ³¹ Pakoditan dauna'an, ĩkian pa'atiaaka kida, "Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o oo utaratapa-ka'o." ³² Sariapa King Agrippa kian Festus ati, "Aonaa mani upishauzon padyuuda-ka'o naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata aizii wuru'u," ukian.

27

Paul dyuuda-ka'o Rome iti

¹ Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao dyuuda'azoo-ka'o dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa ĩtaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaannaouz. ² Wapaidin-kida-kaoa'a naa* udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramyttium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki ĩmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz. ³ Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii pa-paonarunao di'ii'aka, ĩtaa kizi u'ati aimakaan uaiapanii kida. ⁴ Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka. ⁵ Udauna'an kanawa kora'uka-kida-ka'o baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaarat-in-kida-ka'o kanawa di'iki. ⁶ Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaanaaz pishaan pamakon ba'oran pidannao kanawan ida'an,

* 27:2 Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

Alexandria iki'o ĩwa'atin, na'iki Italy iti'o ĩmako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaoa'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷ Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-ka. Waipan wadikindinan awaru ai ubaru ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz. ⁸ Mazan kasha'apannaa wamakon katonaru za'an atii wakaawan "Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹ Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii dobata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao. ¹⁰ "Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimakan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidannao kapam." ¹¹ Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ĩna'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan. ¹² Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono.† Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii ĩaipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an ĩaipan patoman pawiiiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii ĩkonaukian, na'iki ĩkian, "Turua'o nii wamakon." Uruu'u naa mazan ĩkosotan kimisha'o aimakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ĩkida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an. ¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa. ¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-ka. Na'ii wadikinda'aka-ka masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa ĩpaian pawatudanz.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii ĩtarian, ĩzauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi ĩapowa'adan na'iki ĩtoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

† 27:12 amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka 'winter.' Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ikaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti. ¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu ikaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti. ²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ikanaapu iti na'iki ukian i'ati, "Uabata o'paradan. Uizo'atiizon an mani o'paradan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida. ²² Mazan aizii o'kia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bouda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada. ²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan o'ida'ati Tominkaru o'taapiki na'iki o'naobanaa di'iki'o. Uduyudan pa'angelin paradan o'ati kaikapa'a: ²⁴ 'Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-kaonabana Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainao pidannao.'" ²⁵ Uruu idi Paul kian i'ati, "Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Omishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati o'ati. ²⁶ Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti," ukian i'ati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

²⁷ Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterranean baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sonditan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, "Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti." ²⁸ Sariapa i'waota-kidan aimaakan kimisha'o paran baoko iti itukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi itukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an i'waota-kidan naa koshaniz. Uruu idi itukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet. ²⁹ Uruu idi tuukii itarian, izauda-kidan naa pakanawan zowiitinan kuba kida di'iti. Sariapa imashaadin-kidan pakanawan, i'waota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itnapu. Kadimana'ora'a naa padamata i'apan wakanada'akan. ³⁰ Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, i'tiwaan naa pakidoopan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa i'waota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. Itukapaka'o ikodanii mishi tawuru'u i'waota-kidanuzu kimisha'o chipirari kanawa zowau iki. ³¹ Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki izowaunaa ati, "Wuru'u pidannao, kaudinainao kanawa zo'o, ikidoopan an wuru kanawa di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan." ³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannao toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, "Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi. ³⁴ Mazan aizii o'aiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinaa nii, na'iki ukakupa-kinaa nii, usha'apanum kau'an ipai waunao, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bouda'apa wawaziwadan wazowaud," ukian. ³⁵ Paparadan dauna'an i'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati. "Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati," ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroopan naa. ³⁶ Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki inikan naa pawanyukunuu

kapam. ³⁷ Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainaouz, kaikapauda'u'o wabaokopatinanu'u 276. ³⁸ Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ikaboowa'akan naa ipai poroom kida paran baoko iti, ïaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazoo bi'ïnan daua'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa ïaitapan na'ia'oram wuru'u amazadaz. Na'iki ïtukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baara-tinpa'o paran danoma. "Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii," ïkian. ⁴⁰ Uruu idi ïdukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa ïwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa ïwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ïkazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi ïaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti. ⁴¹ Aonaa zii ïkaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.

⁴² Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapa-kariwainaoz pidannao. ïzauda-kidan ïnyootan unaawa iti na'iki ïkidoopan pa'ai. ⁴³ Mazan tuukii pa'an ïzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-ka'o ai. Uruu idi umashaatan ïdyaun. Na'iki uduyudan naa pa'an nyoobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ïnyootan unaawa iti. ⁴⁴ Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ïnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ïnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

28

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

¹ Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-ka'o wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz. ² Tuukii kawiiiziinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ïpu'ukadan tikazi wa'ati. ³ Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki. ⁴ Aizii kawiiiziinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanz Paul ka'u, sariapa ïdi'itinpan udau'u, na'iki ïkian pa'atiaaka kida, "Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu." ⁵ Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarotaka'o pu'u. ⁶ ïzaudapan naa Paul poodan, na'iki ïtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarotaka'o dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ïpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ïkian, "Ei, tominkaru pa'i uruu!"

⁷ Maonapa wamaaratin kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utapapan waunao padapu ii. ⁸ Uruu

dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan. ⁹ Ipai pidannao kawiiizi-tinpainauz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apatanuz aimakaan na'apa, uruu idi na'apainim iiribannao karinaan dono, ina'akan nii idyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan idyaun. ¹⁰ Idikinauda'u kauzu wana'ian ituma, kaiman itaapan waunao, itaa wa'ati aimakaan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimakaan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹ Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaannao Tominkarunao"* kia'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidiz-izon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanuz. ¹² Uruu idi baokopa'a naa wamakon ituma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan. ¹³ Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo ida'a wakaawa'akan naa donoi Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa. ¹⁴ Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Ipishaan waunao iaipan wana'ia'akan zii patuma bauda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ituma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti. ¹⁵ Aizii mishidainao Rome iainauz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa i'wa'atin iikodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa wadobatan baokopa ituma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapakariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan waunao. Paul tukapan idi idyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ituma donoi Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶ Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-kaon na'ii. Kashaapa-kaon umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-kaon awunuutapa'o nii uruu. ¹⁷ Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ibaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ituma. Ukian, "O'inawuzunao, Jewnao, o'kia'azon unao ati, aonaa o'sha'apatan dikauda'o aimakaan wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa o'pana'adan oo odakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokozi-daunnao dyuudazonii kidaz washa'apatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan o'garu Jerusalem ii, atii itaraa-kidan o'garu Rome iki'o naobanainao ati. ¹⁸ Aizii o'kootowapa-kida-kaon dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan dikauda'o nii o'sha'apatan, o'zowii-kida-kinoo nii. Uruu idi iaipan padamata o'muuda-kaon. ¹⁹ Mazan aonaa Jewnao aipan o'muuda-kaon. Uruu idi opishaan o'dyuuda-kaon da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa o'kadakotina'anan mani dikauda o'iribannao Jewnao dau'an, soo o'parada'azon idi o'dau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a o'kootowapa-kida-kaon dono. ²⁰ Uruu idi'o o'dapada-kidan unao, o'kakuwaapa'azon na'iki

* **28:11** Shamaannao Tominkarunao: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. Inao kawanu'o utoma-kaon wuru'u imuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

ōkowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u ōzaamata-kaoz. Utukapa di'i, ōanoba sukuruutapa-kaoz chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo ōmishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitenao zaudapan."

²¹ Sariapa ikian Paul ati, "Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-kaoz wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an. ²² Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidani kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz."

²³ Uruu idi ikainaabatan naa kanom dono'o nii labata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapakizi ati. Uruu idi ukakuwaapan i'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan i'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan i'ati, ipai aimakaan tawuru'u Jesus sha'apatani kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'ati'i, Moses na'iki Tominkaru prophetinnoo saadazonii kidaz Christ dau'u. ²⁴ Pabi'i kida pidannao tuukii imishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa imishidauan. ²⁵ Uruu dikin ii tuukii ikashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ikoditan ua'ii paniba iti, Paul kian i'ati, "Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauazonuz wadokoza-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon.

²⁶ Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:

'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii i'ati:

Uabatautan nii kuwai powa'an kida,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u parada-karuz.

Utukapautan nii aimakaan kida sha'apaapa-kaoz,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuz.

²⁷ Usha'apanum kau'an, tuukii manawun unyukunuu dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan idi parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.

Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata

wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati ō'ida'ati.

Uruu idi ōkakuda mani na'iki ōsaabaa mani padamata unao,

kia'o wuru'u Tominkaru kiauazonuz.' †

²⁸ Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan kaikapa'a: "Ukau'an, ōaipan unao Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u kazannaatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilenao ati'o. Usha'apanum kau'an inao, labata na'iki imishida pa'an wuru'u kuwai kidaz!" ²⁹ [Sariapa Jewnao kodita'akan labatan idi Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka ikashadaakapan naa pa'atiaaka kida.] ‡

³⁰ Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan, na'iki unaubaan pidannao morowautapainao kida pa'ida'ati. ³¹ Kaimanaiman ukowaadan i'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz, na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati Naobanai Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaapan na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

† 28:27 Isaiah 6:9-10 ‡ 28:29 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Paul Kaaritan Rome Iainao Ati'o

Di'oraz kaarita dau'o

Paul saadan di'ora'a kaarita mishidainao Jesus Christ ati'o, Rome iainaoz imashaapan. Aonaa na'apainim zii Paul makouzon Rome iti, mazan kaina'a uaitapanii mishidainao mashaapan na'ii. Na'iki udakotan pamorowautan inao di'iti. (Romans 15:22; 16:21)

Di'ora'a pakaaritan ida'a, kaimanaiman Paul kainaabatan Kaimana'o Kuwai dau'an. Na'iki ukowaadan na'apa'oram wuru'u Tominkaru dakotanuz pidan kaimana'o nii. Paul kowaadan, aonaa bauda'apa pidan kaimana'o nii. Soo Jesus Christ, uruu bauda'apa kaimana'o manawun. Wamishidan dono Jesus, waso'ota-ka'o oia'o kazowautapan ai waunao, na'iki pa'ina'o mashaapa-karu taa-ka'o wa'ati. Uruu idi kaimana'o ni'i naa wamashaapan Tominkaru tuma.

Paul nyukunuu-kidan pakaaritan ida'an, ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. (Romans 3:23) Soo Tominkaru taa'o kazannaatin-kinai, Jesus Christ mawakan ida'an cross paawa'a. Kaina'a bauda'apa aimaakan ida'an, turuu Jewnao (Abraham takaan-daunnaouz), na'iki Gentilenao (pana'ainaoz pidannao Jewnao ai) ikodan kazannaatin-karu. Ipai inao, ikodan nii pakazannaatin-kinaa nii soo pamishidan ida'an Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Paul sakadan pakakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u 1:1-17

Ipai pidan oia'o, aipa'o pakazannaata-ka'o 1:18—3:20

Na'apam Tominkaru kazannaatan pidan 3:21—4:25

Kakupa-karu ikoda-ka'o Jesus Christ ida'an 5:1—8:39

Jewnao na'iki Gentilenao aiapa-ka'o imishidan Jesus Christ 9:1—11:36

Na'apam pidan kaduz zaamatanpa'oraz Jesus Christ ida'ati 12:1—15:13

Paul katokontan pakakuwaapan 15:14—16:27

¹ Di'ora'a kaarita, oġaru Paul di'iki'o, Christ Jesus poitoruz. Tominkaru zaamatan oġaru Christ Jesus apostlen nii, na'iki ubuutan oġaru kowaadapa'o nii pidannao ati uruu di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ² Kotua'ora'a naa Tominkaru kowaada-kidan Kaimana'o Kuwai dau'u. Na'apa prophethao saadan Tominkaru Paradan ida'a. ³ UDani dau'o wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Wuru'u udaniz, uruu wanaobanaa Jesus Christ. Ukaawankan dono pidan nii, King David takaan-daun uruu. ⁴ Mazan uruu mishi'o Tominkaru, na'iki aonaa usha'apatan oia'o. Umanawunu'o pama'ozakan ida'an Tominkaru kainaabatan pauDani manawun uruu, pakadishita-kidan ida'an uruu mawaka-karu di'iki. ⁵ Tominkaru aipan idi ipai pidannao taapan umanawun nii Jesus Christ, uaidan pakamunanun o'ati Christ ida'an. Uzaamatan oġaru kakuwaapa'o nii manawun ipai Gentilenao* ati, iizo'ati kizi Christ pamishidan ida'an Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ⁶ Aizii unao Tominkaru zaamataniiinao kapam, Jesus Christ pidanannaou'u naa unao.

⁷ Ukau'an oġsaadan di'ora'a oġkaaritan ipai unao mishidainao ati, Rome iainaoz, Tominkaru marainapanii unao na'iki uzaamatanii unao papidannao nii manawun. Otoriinpan waDaru Tominkaru ati, na'iki

* 1:5 Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

waNaobanaa Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

⁸ Aizii kiwiin, kaiman manawun pugaru, òkian Tominkaru ati, Jesus Christ ida'an, ipai unao dau'an. Usha'apanum kau'an ipai'i naa wiizai kawana'ati pidannao kaunamunaatan umishidan Christ. ⁹⁻¹⁰ Tominkaru ati'o òkaudin kaimanaiman ònyukunuu iki, òkowaadapan pidannao ati Kaimana'o Kuwai, uDani daua'o. Tominkaru aitapanii mishi'o kaiwuru'u òkianuz kaikapa'a: Karikaonan òtoriinpan Tominkaru ati òpishaan ukaminka'utan unao, na'iki utaa pada kizi'i naa aizii òmorowautan unao di'iti.

¹¹ Tuukii manawun òtukapa'azon unao, òkakuwaapa kizi u'ati kaiman kida'o dau'u, Tominkaru sha'apataniaz ipai waunao ati. Òkaminka'uta'azon unao powa'a kizi utaan kaimanaiman unyukunuu Christ ati. ¹² Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u òkianuz: òkaminka'utan nii unao, na'iki unao kaminka'utan nii kapam ògaru, wama'ozakadaaka kizi, wakowaadan ida'an wamishidan daua'o Christ.

¹³ Òmin-mishidannao, òaipan uaitapan, karikaonan da'i òdakotautan òmorowautan unao di'iti, mazan kaina'a da'i aimaakan kida towauda'uan ògaru. Òmorowauta'azon u'idi'iti turuu kizi òtominapa-kidan unao, ma'ozaka kizi umishidapan Christ, na'apa òtominapa-kidan kawan ba'oran Gentilenao, ba'oran donoi ii kida kapam, ma'ozaka kizi Ìmishidapan Christ.

¹⁴ Òsha'apatan ni'o Tominkaru aitan wuru'u òkowaadapanuz Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, donoi sannao ati na'iki wunao ati'i pana'ii kida'oraz Ìmashaapan donoi ai. Aitapaabainao ati na'iki maaitapa-kainao ati.

¹⁵ Ukau'an tuukii òkowaada'azon Kaimana'o Kuwai unao ati kapam, Rome iainao.

¹⁶ Ògaru aonaa òkiba'azoo-kidan Kaimana'oraz Kuwai, usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o Tominkaru aidan pama'ozakan, ukazannaatan ipai pidan mishida'oraz Kaimana'o Kuwai. Kiwiitapa, Jewnao bii iki'o pidannao, na'iki aizii ukazannaatan naa kapam Gentilenao. ¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, ukainaabata na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii, soo mishida-karu ida'an karikaonan. Na'apa kotua'o usaadauzo-ka'o Tominkaru Paradan ida'a: "Wuru'u pidan Tominkaru dakotaniaz kaimana'o pidan nii pamishidan ida'an, uruu karikaonanu'o nii ukakupan."†

Tominkaru pataka'utan pidannao oia'o dikin ii

¹⁸ Tominkaru aokazi ia'o kainaabatanii pato'oran pidannao ati, sha'apaapainouz oia'o, aona'oraz kawanu'o Tominkaru nii ì'ati. Ìsha'apaapan ida'an oia'o, ìtowaada'uu ba'orainao pidannao aitapan Tominkaru daua'o. ¹⁹ Tominkaru pataka'utan sha'apatainao oia'o, usha'apanum kau'an ìaitapanii Tominkaru dau'an, kaimanaimana'o ukainaabatan ì'ati padaua'o. ²⁰ Tominkaru toman di'iki'o amazada, turua'o pidannao aitapan kaimanaiman uruu, ìtukapan ida'an utomanii kida, ìmatukapauzokan pu'u padamata uruu. Uruu ma'ozaka'o manawun, na'iki uruu umanawunu'o Tominkaru ipai patomaniinao ai. Ukau'an aonaa turuu pidan kian: Aonaa òaitapan Tominkaru, kii.

²¹ Ìaitapan pu'u padamata Tominkaru, mazan upu'u aonaa ìtaapan uruu umanawunu'o nii, na'iki aonaa ìkonaukii-kidan umanawunun. Maaitap-inaka karikaonan ìdi'itinpan. Aona'a naa ìka'ilitan padi'itinpan sakitapa

† 1:17 Habakkuk 2:4

Tominkaru dau'u, ukau'an panyukunuu na'akan naa ĩdyaun oia'o dau'ati. ²² ĩtaapinan aitaapaabainao nii, mazan maaitapin-kainao karikaonan ĩdyaun. ²³ Aona'a naa ĩtaapan umanawun nii Tominkaru, wuru'u karikaonanu'oraz ukakupan, mazan ĩtominkarunĩitan naa ka'ui idi'o aimaakan kida toma-ka'o. ĩtoman patominkarun nii pidan kawan, kotu'uz kawan, wuniinao kaduz kida kawan, na'iki kowazaznao kawan.

²⁴ Uruu idi'o Tominkaru marina'atan ĩdyaun, ĩsha'apata kizi oia'o aimaakan kida panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki madoronaa-daun kizi'i naa ĩkiaapaakan. ²⁵ ĩmuudan naa pamishidan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru dau'o, aizii ĩmishidan naa mariidin-karu. ĩtaapan umanawun nii toma-kariwai kida aimaakan, na'iki ĩtukapa-kida pamarainpan ĩdyaun. Mazan aona'a naa ĩtaapan Tominkaru umanawun nii, toma'oraz ĩdyaun. Uruu pa'an turua'o ukonaukii-kida-ka'o ipai dono. Amen.

²⁶ Na'apa'o dikin ia'o Tominkaru marina'atan ĩdyaun, marii kizi'i naa ĩkiaapaakan madoronaa-daun, padi'itinpan kawana'ati kakiba'azonna'o aimaakan dau'u. Ukau'an, zunnao upu'u ĩna'apan, aona'a naa ĩaipan paudaiaru Tominkaru aitan kawana'ati, mazan ĩkiaapan pamin-zunan kida'a naa. ²⁷ Aizii daonaioranao na'apa kapam ĩdyaun, aonaa ĩaipan paudaiaro Tominkaru aitan kawana'ati, mazan tuukii ĩaipan pakiaapan pamin-daonaioran. Ukau'an, daonaioranao sha'apaapan idi kakiba'azonna'o aimaakan pamin-daonaioran tuma kida, Tominkaru kawinipinaatan ĩdyaun pataka'utin-karu idi.

²⁸ Na'iki powa'a zii, ĩtaapan idi madiwautapa-ka'o kawan Tominkaru aitaapa-kidaniaz padaua'o ĩ'ati. Uruu idi'o umarina'atan ĩdyaun, ĩsha'apata kizi'i naa kakiba'azonnao kida'o aimaakan padi'itinpan kawana'ati. Uruu idi'o ĩsha'apatan naa oia'o aimaakan kida, aona'oraz ukaimanan pidan sha'apatan. ²⁹ ĩkaduz ĩsha'apaapan oia'o aimaakan pa'idiwaru: ĩantamikitinan; ĩaipan pasha'apauz nii powa'a zii; ĩnaudapa pakaziwan ba'orainao pidannao; ĩkishauzin, ĩzowian pidan. Aizii na'apam nii ĩparadaakan, soo ĩzunaapaakan; ĩmariidinan; ĩkadakotinan pairiban dau'u; ĩdakoopan ba'oran pidan mashauda'u. ³⁰ ĩmariidinan pairiban dau'u ĩaipan idi uunamunaa abata-ka'o dikauda. ĩto'ora-kizaitapan Tominkaru; ĩdakomikitinan; ĩatadinpan, na'iki umanawun nii ĩkakuwaapan padau'an. ĩdi'itinpan pa'ina'o aimaakan dau'u pasha'apata-kinaa nii oia'o. ĩdikintapan padaronao. ³¹ ĩdi'itinpan maaitapinaka karikaonan, aonaa ĩmishian paparadan. Aonaa ĩkaminka'utan pairiban, ĩaitapan pu'u ubaiaapan kasha'ora'o. ³² Tominkaru aitaapa-kidani'i naa ĩ'ati sakitapa'o pakakinaori: pidannao na'apa'oraz ĩmashaapan, marii ĩmawakan, kia'oraz. ĩaitapan pu'u na'apa'o kakinaorii, mazan upu'u zii ĩsha'apaapan oia'o aimaakan kida. Na'iki ĩkonaukii-kida kapam baokoinao sha'apatan na'apa kida'o oia'o.

2

Tominkaru di'itapa aimaakan sakitapa

¹ Aizii pugaru, dakota'oraz ba'oran pidan oia'o nii, na'iki pukian an udau'an: sakitapa'o wuru'u Tominkaru pataka'utanuz uruu. Pu-dau'ati'o kapam wuru'u puna'apanuz. Usha'apanum kau'an, na'apa'o kapam pugaru uruu kawan, pusha'apaapanii oia'o. ² Na'iki waaitapa Tominkaru pataka'utan nii sakitapa'o ida'an ipai sha'apaapainao na'apa'o aimaakan. ³ Aizii pugaru, pudakotan ba'oran pidan oia'o nii, mazan upu'u

pusha'apaapan uruu kaduz oia'o aimakaan kida. Pu'itiiman aona'o nii Tominkaru pataka'utan pugaru, upataka'utan dono sha'apaapainao oia'o? ⁴ Aonaa mooko pudi'itapan na'apam Tominkaru kamunanun manawun pu'ati? Pusha'apaapan pu'u oia'o, aonaa upataka'utan pugaru sariapa, na'iki utaan dobata amazada pu'ati, upataka'utan ua'ii pugaru? Aonaa mooko puaitapan Tominkaru kamunanunuz manawun pu'ati uaipan idi'o putanawatinan pu'oian ai?

⁵ Mazan dikintapa pugaru, aonaa pumuuda'azon pusha'apaapan oia'o. Ukau'an, puaiapan ati'o wuru'u puto'oradanuz Tominkaru powa'a zii pu'ati, upataka'uta-kinaa nii pugaru wuru kamoo dono'o upataka'utanuz naa sha'apaapainao oia'o. Uruu dono, ipai'o nii pidannao aitapan sakitapa'o ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, oia'o pidan nii, oo kaimana'o pidan nii. ⁶ Tominkaru kawinipinaatan nii ipai waunao, washa'apatan kawana'ati aimakaan.

⁷ Kaina'a pidannao, aonaa ikashadinan pasha'apaapan kaimana'o aimakaan. Na'apa'o ida'an ikainaabatan mishi'o iaipan Tominkaru naubaan na'iki utaaan idyaun umanawunnao nii, na'iki utaa kizi i'ati karikaonanu'o kakupa-karu. Inao ati'o nii Tominkaru taan karikaonanu'o kakupa-karu. ⁸ Mazan pidannao sha'apaapainaoz aimakaan panyukunuu aipan kawana'ati, dikintapainaoz mishi'o kakinaorii, na'iki sha'apaapainaoz pa'atiaaka oia'o aimakaan. Inao ati'o nii tuukii Tominkaru to'oran, na'iki tuukia'o nii upataka'utan idyaun.

⁹ Ipai pidannao sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan kida, ibaiaapan nii kasha'ora'o na'iki kaziwa'o. Aitaniimana'o nii Jewnao baiaapan kasha'ora'o, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii ibaiaapan kapam. ¹⁰ Mazan pidannao sha'apaapa'oraz kaimana'o aimakaan, inaou'o nii Tominkaru naubaa. Utukapan nii idyaun umanawunnao nii, na'iki utaan nii inyukunuu kaiman-kinaa nii. Aitaniimana'o utaan Jewnao nyukunuu kaiman-kinaa nii, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii utaan i'ati kapam. ¹¹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati aonaa na'ia'oram pidan powa'a'o umanawunun pairiban ai.

¹² Aizii Gentilenao, aonaan pu'u iaaitapan kakinaorii Tominkaru dyuudaniaz Moses ida'an. Mazan isha'apatan an oia'o, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan idyaun. Aizii Jewnao, iaaitapanii pa'an wuru'u kakinaoriiz, ukau'an, isha'apatan an oia'o, Tominkaru pataka'utan nii idyaun idikintapan idi paaitapanii kakinaorii. ¹³ Usha'apanum kau'an, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, iaaitapan idi kakinaorii, mazan iizo'atin idi pa'an kakinaorii. ¹⁴ Aizii Gentilenao, aona'oraz iaaitapan Tominkaru kakinaori. Mazan isha'apatan an sakitapa aimakaan panyukunuu kowaadan kawana'ati, na'apa'o kainaabata iaaitapan panyukunuu ii kaimana'o aimakaan, na'iki oia'o aimakaan. ¹⁵ Pidannao na'apa'oraz ikaduz, kaina'a'o kawanu'o Tominkaru kakinaori saadinpan inyukunuu ii. Inyukunuu kowaada kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz. Usha'apanum kau'an, panaadon inyukunuu kowaada i'ati isha'apatan kaimana'o aimakaan, na'iki panaadon, oia'o aimakaan. ¹⁶ Ukau'an, ipai'o nii kaikapa kida'o aimakaan sha'apan wuru kamoo dono'o, Tominkaru dyuudanuzu naa Jesus Christ tiwaa-kidapan na'iki upataka'utan pidannao, idizapanii kida padi'itapan kawana'ati. Kaikapa'o wuru'u Kaimana'o Kuwai okowaadapaniaz.

¹⁷ Aizii pugaru, pudakotinpan Jew nii, tuukii punyukunuu kakinaorii dau'ati. Pu'atadinpan, na'iki pukian: waunao Tominkaru pidanannao manawun. ¹⁸ Puaitapa kanom Tominkaru aiapanii pusha'apatan. Na'iki tominapa-kida-kariwai pugaru kakinaorii dau'u, pusha'apata kizi sakitapa aimakaan. ¹⁹ Puzauda-kidan turuu pukainaabatan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wunao ati'i ishaawun kawanuinaouz. Na'iki puzauda-kidan Kanada'o kawanu'o pugaru wunao ati'i maruta'o ida'a'o kawanu'oraz imashaapan. ²⁰ Na'iki puzauda-kidan turuu pukakinaotan pidannao, maaitapin-kainao kawanu'oraz. Na'iki puzauda-kidan turuu putominapa-kidan koraiziannao kawanuinaouz pidannao. Usha'apanum kau'an, kakinaorii di'iki'o puaitapan ipai wuru'u aitapa'azoo-kariwaiz Tominkaru dau'u, na'iki mishi'o dau'u.

²¹ Mishi putominapa-kida pidannao Tominkaru kakinaori dau'u. Kandii nii mooko aonaa putominpan puizo'atin wuru'u kakinaoriiz? Pukian pidannao ati: Aonaa ukoidapa'ana'a. Aizii pugaru, aonaa mooko pukoidapan? ²² Pukian pidannao ati: Aonaa uba'orantapa'ana'a umin-mazidan kainan pu'u. Aizii pugaru, aonaa mooko puba'orantapan? Pukachama'idin ba'oran kaduz pidannao tomanii ai patominkarun nii. Aonaa mooko pukoidapan kawinipinaa kida'o aimakaan itoriinpauz-kizi dapunaa iki? ²³ Pu'atadinpan, Tominkaru taan idi unao ati pakakinaori Moses ida'an. Aonaa mooko pidannao paradan dikauda Tominkaru dau'an, pudikintapan idi ukakinaori? ²⁴ Na'apa usaadinpan Jewnao dau'an Tominkaru Paradan ida'a: "Unao sha'apatan idi'o oia'o aimakaan, Gentilena dakoopan Tominkaru."

²⁵ Kaimana'o wuru'u chootin-karuz,* puizo'atin an Tominkaru kakinaori. Mazan pudikintapan an kakinaorii, na'apa'o pugaru Gentilena kawan, aona'oraz ichoota-ka. ²⁶ Ukau'an na'apa kapam Gentilena, aona'oraz ichoota-ka padamata, iizo'atin an kakinaorii. Tominkaru tukapan nii idyaun papidanannao nii na'apa choota-kariwainao kawan. ²⁷ Pidan aona'oraz padamata uchoota-ka, mazan upu'u uizo'atin Moses saadanii kakinaorii. Idakotan nii Jewnao oiainao nii, idikintapan idi wuru'u kakinaoriiz, usaada-ka pu'u inao ati, na'iki ichoota-ka pu'u padamata. ²⁸ Usha'apanum kau'an aonaa mishi'o mani Jew uruu, udaru na'iki udaro Jewnaoun idi, oo uchootinpan idi Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. ²⁹ Mazan pidan mishi'oraz manawun Jew, uruu wuru'u sakitapa'oraz pa'an udi'itinpan. Ukau'an, mishi'oraz manawun chootin-karu, usha'apata-ka pidan nyukunuu ii, aonaa unanaa ida'a mani. Saada-kariwaiz kakinaorii, aonaa upana'adan pidan nyukunuu. Kaimana'o Doronaa wuru'u pana'ada'oraz pidan nyukunuu, na'iki Tominkaru wuru'u nauba'o ni'oraz uruu, aonaa pidan mani.

3

Tominkaru kaduz umishiauzon paparadan

¹ Ukau'an, na'apa'oram ida'an mooko waunao Jewnao wazootapan Gentilena? Oo na'apam dii mooko ukaimanan wuru'u pidan chootinanuz? * ² Kaina'a iriba. Umanawunu'o sha'apa'o: Tominkaru tauzonuz pakakinaori waunao Jewnao ati, wataapan ni'o. ³ Aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii," ikii kiziz Tominkaru ati, ukau'an na'apam ni'i naa

* **2:25** chootin-karu: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * **3:1** chootinanuz: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

aizii? Turua'o nii sha'a Tominkaru marina'atan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii, aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii" ikii-kiziz? ⁴ Aonaa turuu una'apan! Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan, ipai pidan mariidinauzon pu'u padamata. Kaikapa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a: "Pugaru Tominkaru, kainaabata-ka'o nii saki-tapa'o puparadan. Aizii pidan dakotan dono pumariidinan kootowapa-kizai ii, mazan upu'u aona'o nii na'iam pumariidinan ikoda-ka'o."†

⁵ Mazan washa'apataniaz oia'o kainaabatan an Tominkaru ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimakaan, na'apam nii wakian aizii udau'an? Turuu mooko wakian kaikapa'a: "Aonaa usakitapan wuru'u Tominkaru pataka'utanuz waunao, washa'apatan dikin ii oia'o." (Kaina'a pidanao na'apa'o ĩdi'itinpan.) ⁶ Aonaa turuu una'apan! Aonaan dono mani Tominkaru sha'apatan sakitapa aimakaan, ukau'an aonaa mani turuu ukootowapa-kidan ipai pidannao.

⁷ Mazan kaina'a'o nii panaadon pidan kian kaikapa'a: "Tominkaru pataka'utan waunao, aonaan idi washa'apatan uduyudanii washa'apatan. Na'apa'o ida'an, kaimanaiman uaitapa-ka'o Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan. Uruu idi utaapa-ka'o umanawunu'o nii. Mazan kandii nii mooko upu'u zii upataka'utan waunao wa'oi'an dikin ii?" ⁸ Putamakapan an na'apa'o di'itinapa-karu, kaikapa'o nii panaadon pukianu'u: "Kaimana'o wuru'u washa'apatanuz oia'o, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru, usha'apatan idi sakitapa aimakaan," kii. Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun, pidan na'apa'oraz udi'itinpan. Mazan upu'u kaina'a pidannao mariidinan ōdau'u. ĩkian, na'apa'o kaikin ōtominapa-kidan pidannao.

Ipai pidan sha'apata'o oia'o

⁹ Ukau'an, kaimana'o mooko waunao powa'a zii Gentilena'o ai? Aonaa! Ōkainaabata sha'atii u'ati, ipai pidan, Jewnao oo Gentilena'o, oia'o paitoruitapanii pa'idiwaru. ¹⁰ Kaikapa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a'a:

"Aonaa na'ia'oram pidan kaimana'o Tominkaru awun za'a, aonaa bauda'apa.

¹¹ Aonaa na'ia'oram pidan kaimanaimana'o uaitapan Tominkaru kaduz; aonaa ĩaipan paaitapan Tominkaru dau'u.

¹² Ipai'i naa pidannao padantan Tominkaru ai; ipai ĩdyaun madiwautapa-ka'o karikaonan.

Aonaa kanom sakitapa'o usha'apatan aimakaan, aonaa bauda'apa."‡

¹³ "Īparadan kachama'idiikii, na'apa baaranai dyupushan kawan. ĩmariidapan pairiban."§

"Īkaziwaa pidan paparadan idi, na'apa kowazaz arotanii kawan."*

¹⁴ "Īparadan kashauda'u na'iki pamanamiki tuma."†

¹⁵ "Kadiman ĩmakon ĩzowia'anan pairiban.

¹⁶ Na'itim karikaonan ĩmakon, ĩpataka'uan na'iki ĩkasha'oradan pidannao nyukunu.

¹⁷ Aonaa ĩaitapan na'apam mashaapa-karu kaiman ba'orainao tuma."‡

† 3:4 Psalm 51:4 ‡ 3:12 Psalm 14:1; Psalm 53:1-3 § 3:13 Psalm 5:9 * 3:13 Psalm 140:3

† 3:14 Psalm 10:7 ‡ 3:17 Isaiah 59:7

18 “Aonaa ĩtarian Tominkaru umanawunu'o ai.”^S

19 Aizii waaitapa, na'apam Tominkaru kakinaori kian, mashaapainao ati'o kakinaorii waranu'u. Aonaa kizi na'itim pidan paradan pakazannaatin-kinaa nii. Na'iki ipai kizi pidannao kadishitan Tominkaru kanaapu'u pataka'uta-karu nii pa'idiwaru, pa'oiian dikin ii. 20 Usha'apanum kau'an, aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru dakotan kaimana'o pidan nii, usha'apatan ida'an aimakaan kakinaorii kawana'ati. Mazan kii'an wuru'u kakinaoriiiz, soo ukainaabatan wa'ati, ipai waunao oiainao pa'idiwaru.

*Na'apam wadakota-ka
kaimana'o pidan nii*

21 Mazan aizii Tominkaru kainaabata'a naa na'apa'oram ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidan nii. Aonaa kakinaorii izo'ati-kaoo ida'an mani. Kotua'ora'a naa Moses na'iki Tominkaru prophetinnoo saadauzon na'apa'o dau'u. 22 Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'an Jesus Christ. Ipai sha'apa'oram pidan mishida'o, aonaa kanom pana'a'o nii. 23 Usha'apanum kau'an ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. 24 Mazan Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii, soo ukamunanun idi manawun. Christ Jesus mawakan ida'an, uso'otan waunao wapataka'uta-kaoo ai wa'oiian dikin ii. 25 Tominkaru taan Jesus Christ mawaka'o nii na'iki shoota'o nii paizain pidannao oian mainaabata-kinoo nii, ĩmishidan idi umawakan ĩ'oiian dikin ii. Na'apa'o ida'an Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimakaan. Kotua'a naa, Jesus Christ kaawan ua'ii, aonaa zii upataka'utan pidannao ĩ'oiian dikin ii. 26 Mazan aizii, Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon aimakaan sakitapa, udakotan ida'an ipai mishidainoo Jesus, kaimana'o pidannoo nii.

27 Una'apan kau'an, kandii mooko zoobaba wa'atadinapa-kinoo nii? Aonaa kanom! Waizo'atin ida'an sha'a Tominkaru kakinaori? Aonaa! Soo wamishidan ida'an pa'an. 28 Ukau'an, Tominkaru dakotan waunoo kaimana'o pidan nii, wamishidan ida'an Jesus, aonaa washa'apatan ida'an mani aimakaan kakinaorii kawana'ati.

29 Jewnao pa'idiwaru Tominkarun mooko wuru'u Tominkaruz? Aonaa mooko Gentilenoo Tominkarun mani kapam uruu? Gentilenoo Tominkarun kapam wuru'u uruuz. 30 Wamishida kaina'a bouda'apa Tominkaru, uru'o nii dakota Jewnao kaimana'o pidannoo nii, ĩmishidan ida'an Christ. Na'iki uru'o nii dakota Gentilenoo kaimana'o pidannoo nii, ĩmishidan ida'an kapam Christ. 31 Ukau'an turuu mooko wamarina'atan wuru'u kakinaoriiiz mishida-karu ida'an? Aonaa turuu! Mishi'oraiman, wataapa wuru'u kaka-naoriiiz umanawunu'o nii.

4

Tominkaru dakotan Abraham kaimana'o pidan nii

1 Ukau'an, na'apam wakian Abraham dau'an, waunoo Jewnao doko-zaunuz? Na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii? 2 Umishiin an mani Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii, usha'apatan idi kaimana'o aimakaan, turuu mani u'atadinpan. Mazan aonaa turuu u'atadinpan Tominkaru ati, usha'apatan ida'an aimakaan. 3 Tominkaru Paradan saada-kariwai kian, “Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.”

4 Pidanao kaudina'o kanaobanaatinapa, puraata taa-kaoo dono u'ati, ukau-dinan winipinaa wuru'u, aonaa na'apani'o mani. 5 Mazan Tominkaru

dakotan pidan kaimana'o pidan nii, aonaa pidan sha'apatan idi'o mani aimaakan, soo umishidan idi'o Tominkaru, turua'oraz udakotan oia'o pidan, kaimana'o pidan nii. ⁶ Na'apa King David kian pidan konaukian dau'an, Tominkaru dakotan idi uruu kaimana'o pidan nii, aonaa usha'apatan idi mani aimaakan. Ukian:

⁷ “Konaukia'o pidan wuru'u Tominkaru mainaabataniaz u'oian kida, aona'oraz powa'a Tominkaru nyukunuitapan u'oian!

⁸ Konaukia'o pidan wuru'u,

Tominkaru tukapaniaz aona'o kawan u'oian.”*

⁹ Aizii wuru'u konaukii-karu David kii-kiziz, choota-kariwainao[†] ati'o mooko karikaonan utaa-ka'o, oo aona'oraz ichoota-ka'o ati'o kapam? Wakian sha'atii, Abraham mishidan idi Tominkaru, udakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁰ Ukau'an, na'apaini'oram mooko Tominkaru dakotan Abraham, kaimana'o pidan nii? Uchootinan dauna'ana'o, oo uchootinan ua'ia'o zii? Uchootinan ua'ia'o zii! ¹¹ Abraham chootinan kainaabata wa'ati Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii, umishidan idi, pachootinan ua'ii zii. Ukau'an ipai mishidainao Tominkaru, aona'oraz padamata ichoota-ka'o, Tominkaru dakotan idyaun kaimana'o pidannao nii, imishidan idi. Ukau'an ipai mishidainao, idaru wuru'u Abraham, imishidan idi uruu kawan, aonaan pu'u padamata ichootinan. ¹² Na'iki uruu kapam choota-kariwainao daru, na'apa'oraz kapam imishidan Tominkaru, Abraham mishidan kawan pachootinan ua'ii zii.

¹³ Kotua'a naa, Tominkaru kowaadan dono pataan nii ipai imi'i baara Abraham ati na'iki utakaan-daunnao ati, i'idiwau nii, aonaa Abraham izo'atin idi'o mani kakinaorii, mazan Abraham mishidan idi'o pa'an Tominkaru. Umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁴ Tominkaru kowaadaniaz pataan nii zaamata-ka'o an mani pidan izo'atin idi kakinaorii, madiwautapaka mani pidan mishidan Tominkaru. Ukau'an madiwautapaka mani kapam Tominkaru kowaadanuz pataan nii aimaakan Abraham ati. ¹⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u Tominkaru kakinaorii, uto'orada Tominkaru pidannao ati imaizo'atikan idiz. Mazan aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa kanom mani pidan dikintapa.

¹⁶ Ukau'an, wazaamatan nii Tominkaru kowaadaniaz pataan nii, soo wamishidan idi Tominkaru. Una'apan kau'an, ipai Abraham dainao, mishi'o nii izamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii i'ati, usha'apanum kau'an mawinipinaa-daunu'o Tominkaru taa'azon i'ati wuru'u. Utaa'azoo-ka'o, aonaa soo taapainao kakinaorii ati'o mani karikaonan, mazan ba'oran kaduz pidannao ati'o kapam, mishidainaoz Tominkaru na'apa Abraham mishidan kawan. Usha'apanum kau'an, Abraham uruu ipai mishidainao daru. ¹⁷ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a Abraham dau'an: “Iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao dakotan pugaru padaru nii,”[‡] kia'o usaadinpan. Ukau'an, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii, turuu umishida-ka'o, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u na'apa'oraz. Uruu Abraham mishidaniaz. Uruu turua'o ukakudan mawaka'o pidan, na'iki turua'o uparadan ida'an aimaakan kida tominan aona'oraz zii utukapauzo-ka'o.

¹⁸ Abraham mishida na'apam Tominkaru kian patakaannao ni'o dau'an. Aonaa ukashadinan pazaudapan Tominkaru sha'apatan ukowaadaniaz pasha'apatan nii, uaitapan pu'u aona'a naa turuu patoman paudani nii. Uruu idi'o ba'oran kaduz pidannao dakotan uruu padaru nii, na'apa

* **4:8** Psalm 32:1-2 † **4:9** choota-kariwainao: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **4:17** Genesis 17:5

Tominkaru kian kawana'ati Abraham ati, "Iriba'o nii putakaannao, na'apa wizinao kawan, aona'o nii kanom ka'iitan paaitaan Idyaun," kia'o ukian.

¹⁹ Pakawan umishidan Tominkaru sha'apatan nii wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii u'ati, uaitapan pu'u aonaa paka'iitan naa patoman paudani nii. Usha'apanum kau'an uruu dono maonapa'ora'a naa 100 uwunun. Na'iki udaiaro Sarah, maskonnaou'u naa kapam, aona'ora'a naa turuu okaudanin. ²⁰ Mazan upu'u aonaa Abraham pana'adan panyukunuu pamishidapan ai Tominkaru kowaadanuz pataan nii iriba utakaannao nii. Mazan mishi'oraiman, powa'a zii uma'ozakadan pamishidapan, ukau'an ukonaukii-kida Tominkaru umanawunun usha'apata'azoonii dau'an pa'ati.

²¹ Abraham aitapa kaimanaiman, turuu Tominkaru sha'apatan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²² Ukau'an Abraham mishidan idi'o, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.

²³ "Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii," kia'oraz usaadinpan, aonaa Abraham dau'ana'o mani karikaonan. ²⁴ Mazan usaada-kaonaa'apa, waaitapa-kinaa ni'o Tominkaru dakotan nii waunao, kaimana'o pidan nii kapam, wamishidan idi Tominkaru, kakuda'oraz waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. ²⁵ Tominkaru taapadan pidannao zowian Jesus Christ wa'oi'an dikin ii. Na'iki ukakudan powa'a iti uruu, turuu kizi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii.

5

Tominkaru dakotan waunao, kaimana'o pidannao nii

¹ Ukau'an, Tominkaru dakotan idi waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi, aizii kaimanaaka'a naa waunao Tominkaru tuma, wanaobanaa Jesus Christ ida'an. ² Wamishidan idi Christ, uana'akan waunao Tominkaru kamunanun ida'ati, na'apa'o ida'a'o wamashaapan kai. Na'iki tuukii wakonaukian, waaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan wa'ati diina'iti'i paugaru kaduz umanawun-karu.

³ Mazan turuu kapam wakonaukian wabaiatinnan dono, usha'apanum kau'an wabaiatinnan tominapa-kida waunao aonaa kizi wakashadinan.

⁴ Aizii aonaan idi wakashadinan, kaiman Tominkaru ati. Ukaimanan idi wa'ati, aizii wazaudapan naa utaan ukowaadauzoniaz pataan nii wa'ati. ⁵ Wurru'u wazaudapaniaz, aona'o nii ukasharutan wanyukunuu. Usha'apanum kau'an mishi'o Tominkaru marainpan waunao. Na'apa ukowaada-kidan wa'ati Kaimana'o Doronaa ida'an, uruu utaaniaz naa wa'ati.

⁶ Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati, Christ mawakan oiainao pidannao dikin ii, aonaan pu'u waka'iitan wamuudan oia'o. ⁷ Aonaa kanom ka'iitan pazowii-kidinan pidan kaimana'o umashaapan dikin ii.

Kaina'a mani ba'oran pidan turua'o uzowii-kidinan pidan kaimana'o manawun dikin ii. ⁸ Mazan Tominkaru, ukainaabata pamarainpan manawun waunao, wa'oi'an pu'u, udyuuda zii Christ mawakan waunao dikin ii.

⁹ Tominkaru dakotan idi waunao, kaimana'o pidannao nii, Christ mawakan ida'an, ukau'an waaitapa mishi'o nii Christ kakannaatan waunao wabaiaapan ai Tominkaru to'oran pidan diina'iti'i, upataka'uzannan dono'o naa oiainao.

¹⁰ Tominkaru tarubanao zii da'i waunao, mazan upaonaruitan waunao paudani mawakan ida'an. Upaonaruitan idi waunao, waaitapa mishi'o nii ukazannaatan waunao, Christ kakupan ida'an. ¹¹ Aonaa uruu mani karikaonan, mazan wakonaukian kapam Tominkaru sha'apatan idi aimaakan wanaobanaa Jesus Christ ida'an. Uruu toma'oraz waunao Tominkaru paonarunao nii.

Adam ida'an mawaka-karu, mazan Christ ida'an kakupa-karu

¹² Bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru, ipai pidannao oian. Na'iki usha'apatan idi oia'o, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an, Adam sha'apatan dono oia'o, ikoda'o nii ipai utakaan-daunnao wuru'u sha'apata'oraz oia'o. ¹³ Pidannao sha'apaapanii oia'o, Tominkaru taan ua'ii pakakinaori kida Moses ida'an, mazan aonaa udakotan ūdaun dikintapainao nii kakinaorii, usha'apanum kau'an aonaa zii utaan pakakinaori uruu dono. ¹⁴ Mazan upu'u, Adam dikintapan di'iki'o Tominkaru, atii Tominkaru taan ida'ati pakakinaori Moses ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru, aonaa pu'u padamata ūdikintapan sariaapa'o Tominkaru di'iki'o kakinaorii, Adam kawan.

Aizii Adam, Christ kawanu'o wuru'u, kaawa'o ni'oraz udawu'ati zii. ¹⁵ Mazan Christ sha'apataniaz kaimana'o aimakaan wa'ati, pana'a'o Adam sha'apatanii oia'o aimakaan ai. Ipai pidan mawakauzon, bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru. Mazan wuru'u Tominkaru kamunanunuz, powa'a'o zii umanawunun, iriba udakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, kamunanun ida'an. ¹⁶ Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimakaan, pana'a'o wuru aia'a dikauda'oraz aimakaan sha'apan, bauda'apa'o pidan oian ida'ana'oraz. Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatan idi oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidan, oia'o pidannao nii. Mazan Christ sha'apatan idi kaimana'o aimakaan, Tominkaru dakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, ūsha'apatan pu'u iriba oia'o aimakaan kida. ¹⁷ Mishi, bauda'apa'o pidan Adam, dikintapan ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Mazan bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii ida'an, Tominkaru kamunanun manawun pidannao ati, udakotan ūdaun, kaimana'o pidannao nii. Na'iki ma'ozaka'o nii ūmashaapan oia'o ai.

¹⁸ Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatanii ida'an kiwiini'o oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidannao, oia'o pidannao nii pa'idiwaru. Ukau'an na'apa kapam, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii kaimana'o aimakaan ida'an, Tominkaru dakotan ipai pidannao mishidainauz Christ, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan ū'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁹ Tominkaru dakotan kawan ipai pidannao, oia'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan dikintapan idi, ukau'an na'apa kapam udakotan iriba pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan izo'atin idi paugaru.

²⁰ Tominkaru taanuznaa kakinaorii, pidannao aitapa-kinaa ni'o oia'o wuru'u ūsha'apaapaniaz. Pidannao sha'apaapan pu'u powa'a zii oia'o, mazan Tominkaru, utukapa-kida powa'a zii pakamunanun tuukii manawun. ²¹ Kiwiin zii oia'o kazowautapanii ipai pidannao, uruu idi'o ūmawakauzon. Mazan aizii Tominkaru kamunan-kidan idi tuukii waunao, uruu idi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, waNaobanaa Jesus Christ ida'an.

6

Karikaonanu'o kakupa-karu zaamatanapa-karu idi Christ ida'ati

¹ Ukau'an, marii mooko pakawan washa'apaapan oia'o, Tominkaru aida kizi powa'an kida wa'ati pakamunanun? ² Aonaa turuu! Waunao mawaka'o pidan kawanu'ora'a naa oia'o ati. Ukau'an aonaa turuu washa'apaapan pakawan zii oia'o. ³ Uaitapanii waunao, chikaawunuu-kariwainauz, Tominkaru zaamatan-kidani Christ Jesus ida'ati. Ukau'an, mawaka'o kawanu'o waunao uruu tuma. ⁴ Wachikaawunuu-ka'o dono, wamawakan na'iki wadida-ka'o kawanu'o Christ tuma. Ukau'an waDaru Tominkaru

kadishita-kidan kawan Christ mawaka-karu di'iki, umanawunu'o pama'ozakan ida'an, na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao, pa'ina'o mashaapa-karu di'iti.

⁵ Tominkaru buda'apatan idi waunao Jesus Christ ida'ati wamawakan ida'an uruu kawan, ukadishita-kidan nii kapam waunao ukadishita-kidan kawan Jesus Christ. ⁶ Na'iki waaaitapanii, kiwiini'oraz wakaduz mawakan naa Christ tuma cross di'ii, turuu kizi oia'o ma'ozaka'oraz ukaudinan wa'ida'a mainaabata-ka'o. Uruu aonaa kizi powa'a oia'o poitoruitapan waunao. ⁷ Usha'apanum kau'an pidan mawaka'o, aonaa powa'a oia'o poitoruitapan uruu. ⁸ Wamawakan idi Christ tuma, wamishida karikoa-nanu'o nii kapam wakakupan utuma. ⁹ Waaaitapanii Jesus Christ kadishita-kida-ka'o mawaka-karu di'iki, na'iki aonaa na'apainim nii umawakauzon koshan. Aonaa na'apainim nii powa'a mawaka-karu zaamatan uruu. ¹⁰ Umawakan baukapa uwazoota-kinaa nii oia'o aimakaan. Aizii kai kakupa uruu, na'iki umashaapan soo Tominkaru ati'i naa. ¹¹ Ukau'an na'apa kapam udi'itinapa udau'u. Unao mawaka'o kawanu'ora'a naa oia'o ati, mazan kakupa'ora'a naa pa'an Tominkaru ati, uzaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati.

¹² Ukau'an, aonaa utaapada'ana'a oia'o kazowautapan unanaa, wuru'u mawakauzoo. Aonaa usha'apata-kida'ana'a u'ati usha'apata'azoonii oia'o aimakaan. ¹³ Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a usha'apauzin kida oia'o ati, aimakaan dikauda'o sha'apata-kinoo nii. Mishi'oraiman, utaina'a naa Tominkaru ati sha'apata'o nii kaimana'o aimakaan. Usha'apanum kau'an Tominkaru kakudani'i naa unao mawaka-karu di'iki, pa'ina'o kakupa-karu ida'ati. ¹⁴ Aona'a naa unaobanaitapa'ana'a oia'o. Usha'apanum kau'an aonaa umashaapan naa kakinaorii waranu'u, mazan Tominkaru kamunanun ida'a'ora'a naa umashaapan.

Poitoruinao, sha'apata'o ni'o kaimana'o aimakaan

¹⁵ Ukau'an, marii mooko washa'apaapan oia'o, aonaan idi wamashaapan naa kakinaorii waranu'u, na'iki wamashaapan idi'i naa pa'an Tominkaru kamunanun ida'a? Aonaa turuu! ¹⁶ Uaitapanii kaimanaiman, pidan taainan dono poitorui nii, upoitoruitapa-kidinan wuru ati'i uizo'atiniaz panaobanaa. Na'apa'o kawanu'o unao, unaobanaitapan dono oia'o, ubuuta-ka'o karikaonanu'o mawaka-karu di'iti; oo, uizo'atipan dono Tominkaru, udakotan unao, kaimana'o pidannao nii. ¹⁷ Mishi, kiwiin zii upoitoruitapa-kidinan oia'o ati, mazan aizii, kaimanaiman unyukunuu iki uizo'atin utominapa-kida-kinoo. Uruu idi okonaukii-kidan Tominkaru udau'an. ¹⁸ Tominkaru muudin-kidani'i naa unao oia'o ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao, kaiman kida'ora'a naa pa'an aimakaan usha'apaapan.

¹⁹ Okaiwaan parada-karu ipai kamo'o ukaiwauzo-ka'o, okainaabata-kinaa nii Tominkaru daua'o kuwai, udadaran idi u'ati. Kiwiitapa, ukaiwaapan unanaa madoronaa-daun na'iki usha'apatan iriba oia'o aimakaan. Aizii na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki sakitapa'o aimakaan, Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Oia'o poitoruitapan dono zii unao, aonaa usha'apata'azon kaimana'o aimakaan. ²¹ Kanom mooko kaimana'o nii uikoda usha'apaapauzonii kida ida'an, ukiba'azoo-kidaniaz naa kai? Na'apa kida'o aimakaan sha'apaapa-ka'o ida'an pidan ikoda karikaonanu'o mawaka-karu. ²² Mazan unao, Tominkaru muudin-kidani'i naa oia'o poitoruitapan ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao. Uruu idi'o ukaminka'utan unao, umashaapa-kinaa nii kaiman na'iki sakitapa, na'iki utaan u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²³ Usha'apanum kau'an oia'o sha'apata-ka'o winipinaa karikaonanu'o

mawaka-karu. Mazan Tominkaru taanii mawinipinaa-daun karikaonanu'o kakupa-karu, wazaamatanpan ida'an Christ Jesus wanaobanaa ida'ati.

7

Kakinaorii daua'o

¹ Aizii unao, òmin-mishidannao, uaitapanii kakinaorii daua'o. Kakinaorii kazowautapan pidan soo ukakupan dono zii. ² Kaikapa'o kawanu'o kaiwuru'u: kākinaorii kian, zun mazida'o, aonaa turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma odaiaru kakupan dono zii. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. ³ Ukau'an, omashaapan an ba'oran daonaiora tuma, paudaiaru kakupan pu'u zii, “ba'orantapa'o,” kia'o nii kii-karu odau'an. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. Turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma, aona'o nii “ba'orantapa'o” kii-karu odau'an.

⁴ Ukau'an òiribannao, na'apa'o kawanu'o kakinaorii taapauzon unao. Mazan uzaamatanpan kau'an Christ ida'ati, mawaka'o kawanu'o unao utuma kakinaorii ai. Aizii, Christ kakuda-kariwaiz mawaka-karu di'iki, tuma'ora'a naa waunao, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati. ⁵ Wamashaapan dono zii wanyukunuu aipan kawana'ati, kakinaorii ma'ozakada wanyukunuu ia'o oia'o sha'apata'azoo-ka'o, na'iki washa'apatan naa oia'o, buuta'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ⁶ Mazan aizii, wamawakan idi'i naa Moses kakinaori ai, aonaa powa'a ukazowautapan waunao. Ukau'an aonaa powa'a washa'apaapan aimaakan Tominkaru ati, Moses kakinaorii izo'ati-ka'o ida'an. Mazan pa'ina'o mashaapa-karu ida'ana'ora'a naa, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

Oia'o kaiwaan kakinaorii

⁷ Ukau'an oia'o mooko wuru'u Tominkaru kakinaoriz? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Mazan mishi'oraiman, kakinaorii wuru'u kainaabata'oraz ò'ati oia'o. Aonaa mani òaitapan oia'o wuru'u ba'oran pidan idiwau na'azootapa-ka'oaz, aonaan an kakinaorii kian: “Aonaa puna'azootapa'ana'a,” kii. ⁸ Mazan oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz, uma'ozakada-kinaa nii ònyukunuu ia'oraz oia'o sha'apata'azoo-ka'o. Aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa mani oia'o ma'ozakadinan.

⁹ Kiwiin, òmaaitapakan dono zii Tominkaru kakinaori, kaimana'o kawan ò'itiiman òmashaapan. Mazan òaitapan di'iki kakinaorii, uru'u naa òaitapan oia'o ògaru, karikaonanu'o mawaka-karu ida'atanpu'o. ¹⁰ Aizii wuru'u kakinaoriiz, kainaabata'o ni'oraz padamata, na'apam òikodan karikaonanu'o kakupa-karu, uru'u naa mishi'oraiman buuta ògaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ¹¹ Oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz pamarida-kinaa nii ògaru, na'iki buuta'o nii ògaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹² Mazan wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o na'iki Tominkaru di'iki'o, sakitapa'o na'iki kaminka'uta'o nii pidan mashaapan kaiman ¹³ Mazan kaimana'o aimaakan buuta mooko ògaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Oia'o wuru'u kaiwa'oraz kaimana'o aimaakan pabuuta-kinaa nii ògaru karikaonan mawaka-karu di'iti. Aizii, watukapa na'apam ukichana'iki-kian manawun wuru'u oia'oraz. Ukaiwaan kaimana'oraz Tominkaru kakinaori pasha'apata-kida-kinaa nii dikauda'o aimaakan.

Nyukunui ia'o mizaataaka-karu

¹⁴ Waaitapa, Tominkaru di'iki'o wuru'u kakinaorii. Mazan ōgaru, pidan karikaonan, kapati'o oia'o ati. Oia'o toriinii kawanu'o ōgaru papoituru nii. ¹⁵ Aonaa ōaitapan kandii nii ōsha'apaapan oia'o aimakaan. Ōaipaniaz ōsha'apatan kaimana'o aimakaan, aonaa ōsha'apatan. Mazan aona'oraz ōaipan ōsha'apatan, uruu na'apain ōsha'apaapa. ¹⁶ Ōsha'apaapan kau'an wuru'u aona'oraz ōsha'apata'azon, na'apa'o kainaabata Tominkaru kakinaori kaimanan ō'ati. ¹⁷ Ukau'an, aonaa ōgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. Mazan ōnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. ¹⁸ Aizii ōaitapa, aonaa kaimana'o nii ō'ida'a, ōgaru pidan karikaonan, kapati'o ōnyukunuu oia'o ati. Ōaipan pu'u ōsha'apatan kaimana'o aimakaan, mazan aonaa ōka'iitan ōsha'apatan. ¹⁹ Aonaa ōsha'apatan wuru'u kaimana'oraz aimakaan ōaipaniaz ōsha'apatan. Mazan ōsha'apata oia'o aimakaan, wuru'u aona'oraz ōaipan ōsha'apatan. ²⁰ Aizii, ōsha'apatan kau'an wuru'u aona'oraz ōaipan ōsha'apatan, ukau'an aonaa ōgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. Mazan ōnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apata'oraz oia'o aimakaan.

²¹ Ōkowaadan nii karikaonanu'o usha'apauzon: ōaipan pu'u ōsha'apatan kaimana'o aimakaan, ōsha'apata soo oia'o aimakaan. ²² Ōgaru, ōnyukunuu ii, tuukii ōkonaaukii-kidan Tominkaru kakinaori. ²³ Mazan kaina'a pana'a'o aimakaan ōnyukunuu ii, sha'apaapa-kida'o ō'ati oia'o aimakaan. Tuukii umizaapan wuru'u ōsha'apata'azonuz kaimana'o aimakaan. Utaapan ōgaru taraa-kariwai kawan usha'apaapa-kidan oia'o ō'ati, uruu idi aonaa ōka'iitan ōizo'atin Tominkaru kakinaorii. ²⁴ Kasha'ora'o ōbaiaapan, tuukii ōdopian! Kanamo'o nii kazannaata ōgaru wuru aia'a ōsha'apata'azonuz oia'o aimakaan, butin-kida'oraz ōgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? ²⁵ "Kaiman," ōkian Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan ōgaru Jesus Christ wanaobanaa ida'an!

Ukau'an, kaiman ō'ati Tominkaru kakinaori, tuukii ōaipan ōizo'atinuz, mazan upu'u ōnyukunuu ida'a'o oia'o, sha'apata-kidan ō'ati oia'o aimakaan, aona'oraz padamata ōaipan ōsha'apatan.

8

Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o mashaapa-karu

¹ Ukau'an aizii, aonaa kanom nii Tominkaru papataka'utan zaamatinao Christ Jesus ida'ati. ² Kaimana'o Doronaa taani'i naa wa'ati pa'ina'o kakupa-karu wazaamatinnan idi Christ Jesus ida'ati. Ukau'an aizii, aonaa powa'a wanyukunuu ida'a'o oia'o poitoruitapan waunao, na'aka'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ³ Moses saadanii kakinaorii, aonaa uka'iitan pakazannaatan waunao oia'o ai, wanyukunuu kapatin idi oia'o ati, mazan Tominkaru uka'iita. Ukazannaata waunao, wanyukunuu ida'a'o oia'o kazowautapan ai, udyuudan ida'an poudani Christ Jesus imi'i baara ati, pataka'uta-karu nii wa'orian dikin ii. Pidan nii ukaawan, waunao kawan unanaa, mazan aona'o u'oian. ⁴ Tominkaru sha'apatan na'apa aimakaan, turuu kizi mashaapainao Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, sha'apatan ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-ka'o, aonaa oia'o nyukunui aipan kawana'ati mani.

⁵ Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, udi'itinpan soo panyukunuu sha'apata'azonii dau'u pa'idiwaru. Mazan pidan mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, udi'itinpan soo

Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o dau'u. ⁶ Pidan di'itinpa'oraz oia'o panyukunuu sha'apata'azoonii dau'u pa'idiwaru, uikodan nii karikaonanuo'o mawaka-karu. Mazan pidan di'itinpa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uikodan nii karikaonanuo'o kakupa-karu na'iki nyukunui kaimanan. ⁷ Ukau'an, pidan di'itinpan dono oia'o panyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati, Tominkaru taruba wuru'u uruuz. Usha'apanuz kau'an aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, na'iki aonaa uka'iitan paizo'atinuz. ⁸ Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, aonaa turuu Tominkaru konaukii-kidan usha'apatanii.

⁹ Mazan unao, aonaa usha'apaapan oia'o unyukunuu aipan kawana'ati. Usha'apaapan aimakaan Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati'o, mashaapa'oraz unao ida'a. Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa mashaapan u'ida'a, aonaa Christ pidanan mani uruu. ¹⁰ Mazan Christ mashaapan an unao ida'a, unanaa mawakan nii mishi padamata diina'iti'i u'oian idi, mazan upu'a'o nii udoronaa kakupan, Tominkaru dakotan idi'i naa unao kaimana'o pidannao nii. ¹¹ Tominkaru kakudan kawan Christ Jesus mawaka-karu di'iki paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a. Na'apa'o nii kapam utaan mawakauzoz unanaa kakupa-kinnaa nii, paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a.

¹² Ukau'an, ōmin-mishidannao, kaina'a pa'i washa'apatani'o, mazan aonaa wamashaapan mani oia'o wanyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati. ¹³ Umashaapan an pakawan zii oia'o unyukunuu aipan kawana'ati, Tominkaru buutan nii unao karikaonanuo'o mawaka-karu di'iti. Mazan umashaadan an usha'apaapan oia'o, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao, uikodan nii karikaonanuo'o kakupa-karu. ¹⁴ Ipai pidannao Kaimana'o Doronaa kazowautapaniinaouz, ina'o Tominkaru dainao.

¹⁵ Wururu Kaimana'o Doronaa taa-kariwaiz unao ati, aonaa utoman unao poitoruinnao nii, taria'o nii koshan Tominkaru ai. Mazan utoman unao Tominkaru dainao nii pa'an, na'iki turuu ukian Tominkaru ati aizii: "Pugaru waDaru," kii. ¹⁶ Tominkaru Doronaa zaamatan wadoronaa ida'ati, kainaabata'o nii mishi'o Tominkaru dainao waunao. ¹⁷ Tominkaru dainao unao idi waunao, wazaamatan nii kaiman kida'o aimakaan utaapaniaz naa papidanannao ati. Na'iki wazaamatan nii kapam Christ tuma Tominkaru taapaniaz uruu ati. Wabaiaapan kau'an kasha'ora'o Christ kawan, na'apa'o nii Christ umanawunun kaduz taa-ka'o wa'ati.

Tominkaru umanawuntan nii paudainao diina'iti'i

¹⁸ Aizii kai'oraz wabaiatinan, ōaitapa aonaa uikodinan wuru'u Tominkaru umanawunta'azoonuz waunao diina'iti'i. ¹⁹ Ipai aimakaan Tominkaru tomaniinao, tuukia'a naa ūzaudapan Tominkaru kainaabatan na'ia'oram manawun wuru'u paudainao. ²⁰ Ipai utomaniinao aimakaan mawakauzo na'iki zaamauzo, aonaa paaipan ati'o mani itominan na'apa, mazan Tominkaru aipan kawana'ati'o. Mazan upu'u kaina'a ūzaudapan ²¹ Tominkaru so'ota'azoonuz ūdyaun diina'iti'i mawakauzo-karu na'iki zaamauzo-karu ai. Na'iki uzaamata'azoonuz ūdyaun umanawunu'o mashaapa-karu di'iti paudainao tuma. ²² Waaitapa ipai Tominkaru tomaniinao dopitan, ati kai, na'apa zun dopian kawan okaudanipa'azon dono. ²³ Mazan aonaa Tominkaru tomaniinao aimakaan mani karikaonan wuru'u dopita'oraz. Waunao kapam, kaina'a'oraz naa Kaimana'o Doronaa, kiwiini'oraz naa utaa-ka'o wa'ati. Mishi kai wadopitan wazaudapan pu'a'a naa Tominkaru kowaadan diina'iti'i ipai patomaniinao ati, uadainao wuru'u waunao. Na'iki utaan naa wananaa nii mamawakauzoka idi. ²⁴ Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz Tominkaru sha'apatani'o wa'ati,

ukazannaatan di'iki waunao. Pidan zaamata'oraz naa aimakaan kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati, aonaa kanom ni'i naa uzaudapatinan. Aonaa na'ia'oram pidan pakawanu'o zii uzaudapan pazaamatani'i naa aimakaan, kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati. ²⁵ Mazan wazaudapan an aimakaan taa-ka'o wa'ati aona'oraz zii wazaamatan, aonaa kandii nii wakashadinan wazaudapan.

²⁶ Na'apa'o kapam, Kaimana'o Doronaa kaminka'uta waunao wadopian dono. Wamaaitapakan pu'u kanom dau'an watoriinpan, uruu pa'an pishaa Tominkaru kaminka'utan waunao. Upishaan Tominkaru tuukia'o ida'an, aonaa pidan ka'iitan pakowaadan kaimanaiman parada-karu ida'an. ²⁷ Aizii Tominkaru, aitapa'oraz na'apam wadi'itinpan, uitapa kaimanaiman kanom Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o wa'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan kawana'ati'o manawun wuru'u utoriinapanuz Tominkaru pidanannao ati.

²⁸ Waaitapa ipai aimakaan, kaimana'o oo kasha'ora'o sha'apan an, Tominkaru kaiwaan niiz kaimana'o nii wunao ati'i marainpainaoz uruu. Īnao wuru'u uzaamataniinaouz papidanannao nii, usha'apanum kau'an kaina'a'o udi'itapan pasha'apatan ni'o i'ati. ²⁹ Tominkaru aitapaniinaouz amazada tominan ua'ii, pazaamatan nii papidanannao nii, Īnao wuru'u udi'itapan patoman nii pauDani kawan, uruu kizi ituuniz nii. ³⁰ Pidannao, kotua'oraz naa udi'itapan patoman paudani kawan, Īnao wuru'u udapadaniinaouz. Aizii udapadaniinaouz, Īnao udakota kaimana'o pidannao nii. Aizii udakotaniinaouz kaimana'o pidannao nii, Īnao'u'o nii utoma umanawunnao nii, paudani kawan.

*Aonaa turuu kanom mashaatan
Tominkaru marainpan ai waunao*

³¹ Una'apan kau'an, na'apam wakian aizii? Tominkaru kaminka'utan kau'an waunao, kanom ka'iita padikintan waunao? ³² Aonaa Tominkaru marainan paudani pataka'uta-ka'o, mazan utaapada pidannao zowian uruu ipai waunao dikin ii. Utaan idi pauDani, waaitapa konaukia'o nii utaan wa'ati ipai aimakaan.

³³ Kanom turuu udakooapan Tominkaru pidanannao? Tominkaru pa'an wuru'u dakota'oraz Īdyaun kaimana'o pidannao nii. ³⁴ Kanom turuu ukian wadau'an: "oia'o Īnao, marii ĩpataka'uta-ka'o"? Aonaa kanom. Usha'apanum kau'an, Christ Jesus pa'an wuru'u mawaka'oraz waunao oian dikin ii, oo powa'a zii manawun, Tominkaru kakudaniaz umawakan dauna'an. Kai umashaapan umanawun nii Tominkaru diwa'ora antanapu, utoriinpan Tominkaru ati waunao dau'an.

³⁵ Ukau'an kandii turuu ubuutan waunao Christ kamarainapanun ai? Aonaa kanom. Wapataka'uta-ka'o pu'u, oo wabaiaapan pu'u dadara'o mashaapa-karu, oo wa'antamikita-ka'o pu'u wamishidan dikin ii, oo wabaiaapan pu'u zamazi-karu, oo aonaan pu'u ba'oran wakamichan nii. Wamashaapan pu'u kichana'iki-kia'o bii'i, oo pidannao zowian pu'u waunao, upu'u umarainpan waunao. ³⁶ Na'apa usaadinpan kotua'o Tominkaru paradan ida'a:

“Pupidanannaoun idi waunao,
ipai kamoo pidannao aipan pazowian waunao.

Wadi'itapa-ka'o, kaznizonaa kawan, zowii-kariwainao ni'oraz.”*

³⁷ Mazan na'apa kida'o aimakaan sha'apan pu'u wa'ati, ipai'o nii wawazootan kidaz Jesus Christ, marainpa'oraz waunao kaminka'utan ida'an waunao.

* 8:36 Psalm 44:22

³⁸ Ōgaru, ðaitapa kaimanaiman, aonaa kanom ka'iitan pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai: kakupa-karu oo mawaka-karu, angelnao oo oia'o doronainao, aimaakan sha'apa'o kai oo sha'apa'o nii diina'iti'i, ³⁹ ma'ozaka-tinpainao doko ii oo imi'i baara an. Aonaa na'ia'oram toma-kariwai ka'iita'o pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai, uaidaniaz Christ Jesus wanaobanaa sha'apatanii ida'an.

9

Paaipan ati'o

Tominkaru zaamatan pidan

¹ Ōgaru, Christ ida'ati'o ðzaamatinpan, ðkowaadan mishi'o aonaa ðmariidinan mani. Ōnyukunuu, Kaimana'o Doronaa kazowautapaniaz kainaabata kapam aonaa ðmariidinan mani kaiwuru'u. ² Tuukia'o ðnyukunuu kasha'oratinan, na'iki karikaonan ðdopitan ðnyukunuu ii, ³ ðmin-Jewnnao dau'an, aona'oraz ĩmishidan Christ. Ōpishaa mani Tominkaru so'otan ōgaru Christ di'iki, na'iki ðkaboota-ka'o pataka'utin-kizai iti ĩwadaun nii, na'apa'o turuan an mani ukaminka'utan ĩmishidan Christ. ⁴ ĩnao Israelitenao,* Tominkaru zaamatanii paudainao nii pidannao bii iki. ĩnao ati'o utukapa-kidan pamanawunun. ĩnao ati'o utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan.† ĩnao ati'o utaan pakakinaori kida. ĩnao ati'o ukainaabatan na'apam mishi'o choochiapa-karu pa'ati. ĩnao ati'o ukowaadan pasha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan. ⁵ Kotua'o ĩdokoza-daunnao, umanawun kidainao.‡ ĩnao donozinaa di'iki'o Christ shakatauzonuz. Uruu Tominkaru, kazowautapa'oraz ipai aimaakan, marii karikaonan ukonaukii-kida-ka'o. Amen.

⁶ Aonaa uzauda-kida'ana'a, aona'o ni'i naa Tominkaru mishian wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii papidanannao ati. Usha'apanum kau'an, aonaa ipai'o mani Israelitenao Tominkaru pidanannaoun. ⁷ Na'iki, aonaa ipai'o mani Abraham takaa-daunnao Tominkaru pidanannaoun. Tominkaru kian Abraham ati: "Soo Isaac takaa-daunnao ðdakotan ni'oraz pudainao nii."§ ⁸ Ukau'an, aonaa ipai'o mani Abraham takaa-daunnao, Tominkaru dakotan paudainao nii. Soo ukowaadaniinaouz pataan nii Abraham dani nii, uruu dainao pa'an mishi'o Abraham dainao. ⁹ Kaikapa'o Tominkaru kian Abraham ati ukowaadan dono pasha'apata'azoonii: "Ōkaawan nii powaa ati ðaitanii amazada kawana'ati. Uruu dono kaudanipa'o ni'i naa pudaiaoro Sarah, daonaioara'o nii odani nii."*

¹⁰ Aizii wuru'u ĩdaniz, uruu wadokoza-daun Isaac. Umazidan Rebecca tuma, na'iki okaudanin shamaannao† idi. ¹¹⁻¹² Mazan ĩshakatan ua'ii zii, na'iki ĩsha'apatan ua'ii zii oia'o, oo, kaimana'o aimaakan, Tominkaru kian Rebecca ati: "Kiwiini'o ushakatan, uru'o nii kaudin padawu'ichan ati."‡ Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan padi'itapan kawana'ati pasha'apata'azoonii. Aonaa uzaamatan pidan usha'apatan idi aimaakan. ¹³ Na'apa ba'oran Tominkaru paradan kotua'o saada-ka'o kian: "Ōzaamatanii Jacob, mazan Esau, aonaa ðnyukunuu-atin."§

* **9:4** Israelitenao: ĩnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam. † **9:4** utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan: uruu dakota-ka'o covenant. Putukaba kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **9:5** Kotua'o ĩdokoza-daunnao uu, Abraham, Isaac, na'iki Jacob. Uruu Jacob, Israel kia'oraz kapam u'uu. § **9:7** Genesis 21:12 * **9:9** Genesis 18:10, 14 † **9:10** shamaannao: ĩ'uu Esau na'iki Jacob. ‡ **9:11-12** Genesis 25:23 § **9:13** Malachi 1:2-3

14 Ukau'an, turuu mooko wakian: "Aonaa Tominkaru sha'apatan sakitapa aimakaan," kii? Aonaa turuu. 15 Tominkaru kian kotua'a naa Moses ati: "Ōkamunan-kidan nii pidan, ōkamunan-kida'azoonii,

na'iki ōkasha'ora-kidan nii pidan, ōkasha'ora-kida'azoonii."*

16 Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan, aonaa pidan aipan ati'o mani, oo usha'apatan idi'o mani aimakaan, mazan Tominkaru kamunanun idi'o pa'an. 17 Kotua'o saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan Tominkaru kian Egypt ia'o naobanai ati: "Ōgaru aipan ati'o punaobanai-tinan, ōkaiwaa kizi pugaru, ōtukapa-kida-kinnaa nii ōma'ozakan, na'iki ōkainaabata-kinnaa nii pidannao ati ipai amazada kawana'ati, ōgaru pa'an mishi'o manawun Tominkaru."† 18 Ukau'an Tominkaru kamunan-kida pidan, pakamunan-kida'azoonii. Na'iki udikintapada ba'oran pidan, udikintapada'azoonii.

Tominkaru sha'apata pasha'apata'azoonii

19 Kaina'a'o nii panaadon pidan kian: "Mazan kandii nii mooko Tominkaru dakotan pidan sha'apatan oia'o? Kanom mooko ka'iita aonaa pasha'apatan Tominkaru aiapanii usha'apatan?"

20 Mazan ōgaru kian, aonaa turuu pidan dako'atin Tominkaru na'apa. Turuu mooko kubai idi'o aimakaan toma-ka'o kian toma'o ati paugaru: "Kandii nii putoman ōgaru kaikapa'a?" kii. 21 Pidan tomapauzo aimakaan kubai idi, turuu ukaiwaan kubai paaipan kawana'ati. Pakaiwaapanii kubai di'iki, panaadon dya'utam utoman aimakaan. Bauda'apa utoman dowada sodi, kabaun konaunam-kinnaa nii, ba'oran utoman kaiwaa-karu nii ipai kamoo.

22 Na'apa'o Tominkaru, turuu usha'apatan aimakaan paaipan kawana'ati, utukapa-kida-kinnaa nii pato'oran, na'iki pama'ozakan manawun. Mazan upu'u aonaa upataka'utan sariapa aka pato'ora-kizinao, pataka'uta-karu ni'oraz ĩaitinpan. 23 Na'iki uaitapa-kida'azon idi kapam umanawunu'o paugaru pakamunan-kidaniinao ati, uminziwa-kidaniinaouznaa ka'idiwaina'o nii diina'iti'i pamanawunun idi. 24 Waunao wuru'u Tominkaru dapadaniinaouz, aonaa soo Jewnao bii iki'o mani karikaonan, mazan Gentilena'o bii iki'o kapam. 25 Kaikapa'o Tominkaru kian, prophet Hosea saadanii ida'a:

"Pidannao aona'oraz ōpidannao mani kiwiin zii,
ōdakotan nii ĩdyaun ōpidannao nii.

Pidannao aona'oraz ōmarainpan kiwiin zii,
ōdakotan nii ĩdyaun ōmarainpaniiinao nii."‡

26 Na'iki ukian koshan:

"Wuru di'ia'a amazada Tominkaru parada-kiziz pidannao ati,
'Aonaa ōpidannao mani unao,' ukianuz,

na'ia'o nii ĩdakota-ka'o,

'Tominkaru ma'ozaka'o manawun dainao nii.' §

27 Mazan prophet Isaiah kian Israelitena'o dau'an:

"Israel takaan-daunnao iriban pu'u padamata iriba, iriba,
aonaa kanom ka'iitan paaitaan ĩdyaun,
mazan ĩwa'akun sodi'o nii karikaonan Tominkaru kazannaatan.

28 Usha'apanum kau'an kadimana'aka'o nii
na'iki baukapa'aka'o nii

* 9:15 Exodus 33:19 † 9:17 Exodus 9:13-19 ‡ 9:25 Hosea 2:23 § 9:26 Hosea 1:10

wanaobanaa pataka'utan pidannao pakian kawana'ati.”*

²⁹ Na'apa Isaiiah kian kiwiin zii:

“Aonaan dono mani ma'ozaka'o manawun Naobanai
kawa'akuntan masakauda'u watakaan-daunnao,
kaimanaiman mani wamainaabata-ka
Sodom na'iki Gomorrah sannao† kawan.”‡

Aonaa Israelitenao mishidan Kaimana'o Kuwai

³⁰ Ukau'an na'apam dii wakian aizii? Aonaan pu'u Gentilenao dawatan Tominkaru dakota-kinaa nii paugaru kaimana'o pidannao nii, upu'u Tominkaru dakotan idyaun kaimana'o pidannao nii, imishidan idi Jesus.

³¹ Mazan Israelitenao, aonaa Tominkaru dakotan idyaun kaimana'o pidannao nii, itiwaan pu'u paizo'atin ipai kakinaorii, Tominkaru dakota-kinaa nii idyaun kaimana'o pidannao nii. ³² Mazan kandii nii? Itiwaan idi pasha'apainpan kakinaorii kawana'ati, Tominkaru dakota-kinaa nii idyaun kaimana'o pidannao nii, aonaa mishida-karu ida'an mani. Uruu idi'o ikaboinan paponapo'a'o kuba di'iki. ³³ Kaikapa'o prophet Isaiiah saadan Tominkaru paradan, Christ dau'a'o:

“Aushaa uabata: omuudan nii kuba Zion^S ii,
kasharutapa'o nii pidannao nyukunuu,
na'iki uruu di'iki'o nii itukurinpan na'iki ikaboinan.

Mazan pidan mishida'oraz uruu,

aonaa na'apainim nii uba'azootin-kida-kaomishidan dikin ii uruu.”*

10

¹ Ōmin-mishidannao, tuukii ōaipan Tominkaru kazannaatan ōmin-Israelitenaoun. Na'apa'o ōtorinpan Tominkaru ati idau'an! ² Ōgaru, ōaitapanii idyaun na'iki turuu ōkakuwaapan idau'u. Tuukia'o itiwainan pasha'apatan aimakaan kaimana'o nii Tominkaru ati. Mazan isha'apaapaniaz, pana'iti'ora'a naa imaatapakan idi na'apam Tominkaru kazannaatan pidan.

³ Aonaa inyukunuu-atin na'apa'oram ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii. Itiwaan pasha'apatan aimakaan Kakinaorii kawana'ati, ikashadan idi wuru'u Tominkaru dakota-kinaz pidan, kaimana'o pidan nii. ⁴ Mazan Christ wuru'u sha'apata'oraz pa'an ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-kaom. Ukau'an ipai mishidainaou Christ, Tominkaru dakotan idyaun kaimana'o pidannao nii.

Turuu Tominkaru kazannaatan ipai pidan

⁵ Kaikapa Moses saadanu'u, Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, kakinaorii izo'ati-kaom ida'an: “Pidan sha'apatan an ipai, ipai aimakaan kakinaorii kawana'ati, karikaonanu'o nii ukakupan.”* ⁶ Mazan kaikapa kii-karu Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'ana'oraz Christ: “Aonaa pukia'ana'a punyukunuu ii, kanoma'o nii mako aokazi iti?” (nanka'o nii Christ imi'i baara ati). ⁷ “Na'iki aonaa pukia'ana'a, kanoma'o nii mako mawakainao pidannao wiizi iti?” (nanka'o nii Christ powaa ati).† ⁸ Mazan saada-kariwai Tominkaru Paradan kian koshan: “Tominkaru di'iki'oraz kuwai, aonaa kasha'apanna'o mani

* **9:28** Isaiiah 10:22-23 † **9:29** Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ **9:29** Isaiiah 1:9 § **9:33** Zion, oo Jerusalem. * **9:33** Isaiiah 28:16 * **10:5** Leviticus 18:5 † **10:7** Deuteronomy 30:13

uaitapa-ka'o, turua'o pukakuwaapan na'iki pudi'itinpan udau'u."[†] Uruu wuru'u kuwai wakowaadapaniaz, Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, pamishidan ida'an Christ. ⁹ Pukian an pidannao ati: "Jesus, uruu umanawunu'o ðNaobanaa," na'iki pumishidan an punyukunuu iki Tominkaru kakudan uruu umawan dauna'an, Tominkaru kazaanaatan nii pugaru. ¹⁰ Wamishidan idi'o wanyukunuu ii, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii. Na'iki wakowaadan idi'o Jesus, uruu umanawunu'o waNaobanaa, Tominkaru kazannaatan waunao. ¹¹ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Na'ia'oram pidan mishida'o uruu, aonaa na'apainim nii uba'azootinan pamishidan dikin ii uruu."[§] ¹² Ipai pidan dau'ati'o kaiwuru'u, usha'apanum kau'an aonaa Jewnao pana'an Gentilenao ai. Tominkaru, uruu ipai pidannao Naobanaa, na'iki utaa kaiman kida'o aimaakan ipai pidan ati pishaa'oraz ukaminka'utan paugaru. ¹³ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai pidan pishaa'oraz Naobanai Tominkaru kaminka'utan paugaru, ukazannaatan nii."^{*}

¹⁴ Mazan na'apam nii mooko ipishaan wuru'u pamamishidakaniaz kaminka'utan paugaru? Na'iki na'apam nii mooko imishidan uruu, imaabatakan pu'u udaua'o? Na'iki na'apam nii mooko iabatan udaua'o, aonaan pu'u kuwai kowaada-ka'o i'ati? ¹⁵ Na'iki na'apam nii mooko kuwai kowaada-ka'o, aonaan pu'u kakuwaapauzonao dyuuda-ka'o? Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Kaiman manawun wa'ati pidannao wa'atin ikowaadapan kaimana'o kuwai."[†]

¹⁶ Mazan aonaa ipai pidannao nyukunuu-atin Kaimana'o Kuwai. Isayah kian Israelitenao dau'an: "Naobanai Tominkaru, aonaa iriba mani pidannao mishidan wakowaadapaniaz kuwai."[†] ¹⁷ Ukau'an pidan mishidan, uabatan idi'o Kaimana'o Kuwai. Na'iki uabatan Kaimana'o Kuwai, kakuwaatin-karu idi'o Christ dau'u.

¹⁸ Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao abatan wuru'u Christ daua'oraz kuwai? Iabatanii padamata! Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai na'ia'akam pidannao abata'a naa kuwai.

Na'iki kuwai kowaada-ka'o ipai amazada kawana'ati."[§]

¹⁹ Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao aitapan Tominkaru di'iki'oraz kuwai? Iaitapanii padamata! Kiwiin, Moses saadan Tominkaru paradan idau'an kaikapa'a:

"Ökishauzidan nii unao,
ösha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan
ba'oran kaduz pidannao ati.

Öto'oradan nii unao
ösha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan pidannao ati,
maaitapin-kainaouz."^{*}

²⁰ Isayah, aonaa utarian usaadan Tominkaru Paradan kaikapa'a:
"Pidannao aona'oraz idawatan ögaru,
upu'a'o nii iikodan ögaru.

Pidannao aona'oraz iaitapa'azon ödau'an,
upu'a'o nii öaitapa-kidinan i'ati."[†]

²¹ Mazan Isayah saadanii ida'a, Tominkaru kian Israelitenao dau'an:
"Ipai kamoo ödapadautan öpidanannao

[†] **10:8** Deuteronomy 30:14 **§** **10:11** Isaiah 28:16 ***** **10:13** Joel 2:32 [†] **10:15** Isaiah 52:7

[†] **10:16** Isaiah 53:1 **§** **10:18** Psalm 19:4 ***** **10:19** Deuteronomy 32:21 [†] **10:20** Isaiah 65:1

Īpadanata kizi ò'ida'ati,
mazan dikintapa ĭdyaun,
aonaa ĭabata'azon ògaru.”†

11

Aonaa Tominkaru marina'atan Israelitenao

¹ Ukau'an, Tominkaru marina'atan naa mooko papidanannao Israelitenao wuru'u? Aonaa! Usha'apanum kau'an, ògaru Israelite kapam, Abraham takaan-daun, Benjamin donozinaa di'iki'o. ² Aonaa Tominkaru marina'atan papidanannao kotua'oraz uzaamatan. Na'apa sha'atii Tominkaru paradan saada-kariwai kian Elijah dau'an, ukaakapan dono Israelitenao: ³ “Naobanai Tominkaru, ĭzowia'a naa prophetnao pudyuudaniinao ĭ'idi'iti. Na'iki ĭkaboobi'ia'a naa altar kida, pidannao kawaodapa-kiziz uzai kida pu'ati. Ōba'orantina'a naa òwa'akinan. Aizii ĭtiwaan naa pazowian ògaru kapam!”*

⁴ Mazan Tominkaru kian u'ati: “Kaina'a òtaapani'i naa òpidanannao 7,000 daonioranao. Aonaa na'ia'oram ĭdyaun taapa'o Baal umanawun nii, ba'oran pidannao taapaniaz patominkarun nii.”†

⁵ Na'apa kapam kai, kaina'a masakauda'u Israelitenao Tominkaru zaamatanii papidanannao ni'o, soo pakamunanun idi manawun. ⁶ Ukau'an aonaa ĭsha'apatan idi'o mani kaimana'o aimakaan Tominkaru zaamatan ĭdyaun papidanannao nii. Mazan uzaamatan an mani ĭdyaun ĭsha'apatan idi kaimana'o aimakaan, aonaa mani umishiin wuru'u uzaamatanuz ĭdyaun pakamunanun idi karikaonan.

⁷ Ukau'an, aonaa ipai mani Israelitenao ikodan wuru'u tuukia'oraz ĭaipan paikodan. Mazan masakauda'u'oraz ĭbii iki Tominkaru zaamatan, ĭnao pa'an ikodazu. Mazan baokoinao, Tominkaru dadarada ĭnyukunuu. ⁸ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a: “Tominkaru aipan ati'o ĭmaaitapinkan.

Atii kai pakawan utaratapan ĭawun,
aonaa kizi ĭaitapan kanom patukapanii,
na'iki u'ĭnidapan ĭkinao kida,
aonaa kizi ĭaitapan kanom paabatanii.”†

⁹ Na'apa kapam king David kian Tominkaru ati Israelitenao dau'an: “Marii ĭzaamata-kaoo masha'apakiaka ĭkonaukiitinan pu'u,
Marii ĭpataka'uta-kaoo pasha'apaapanii winipinaa nii!

¹⁰ Marii ĭ'ishaawunun, aonaa kizi ĭtukapan.

Marii karikaonan ĭbaiatan kasha'ora'o.”§

¹¹ Aizii, Israelitenao kasharutinan na'iki ĭwaotanuz ĭmamishidakan idi'i naa Christ, aonaa na'itim mooko ĭsaabaa-kaoo? Aonaa turuu una'apan! Mishi'oraiman, ĭmamishidakan idi, Tominkaru kazannaatan naa Gentilenao, Israelitenao kishauzi-kinnaa nii ĭ'ati. ¹² Israelitenao mamishidakan idi, umanawun kida'o aimakaan sha'apan ipai pidannao ati. Na'iki ĭwaziwaan idi Tominkaru kamunanun, Gentilenao zaamatan naa umanawun kida'o aimakaan. Aitaniimana'o nii ukau'an umanawun kida'o aimakaan sha'apan ipai pidannao ati, Israelitenao mishidan dono'o naa Christ.

Tominkaru kazannaatan Gentilenao

† 10:21 Isaiah 65:2 * 11:3 1 Kings 19:10, 14 † 11:4 1 Kings 10:18 † 11:8 Deuteronomy 29:4;

Isaiah 29:10 § 11:10 Psalm 69:22-23

¹³ Aizii õparadan u'ati Gentilenao, mishidainaoz Christ. Tominkaru dyuudan õgaru kakuwaapa'o nii u'ati, na'iki õatadapa wuru'u õkaudin-kizi ni'oraz, ¹⁴ õaipan idi õiribannao Israelitenao kishauzin unao ati, turuu kizi Tominkaru kazannaatan ñnao bii iki pidannao. ¹⁵ Tominkaru marina'atan idi Israelitenao, ukaimanaaka-kidan naa ba'oran kaduz pidannao patuma. Aitaniimana'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati, Tominkaru zaamatan dono'o naa Israelitenao powaa iti. Na'apa'o nii ukaimanan pidan mawaka'o kakudan kawan powaa iti.

¹⁶ Pidan taan dono Tominkaru ati kiwiini'o patomanii bread bauda'apa'o poroom-bi'i di'iki, ipai wuru'u poroom-bi'inaaz Tominkaru idiwau'uka'a naa wuru'u. Na'iki pidan taan dono Tominkaru ati papaoriba kadunaa, ipai uwaoda kida uidiwau'uka'a naa wuru'u. Na'apa'o kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Tominkaru zaamatan idi kotua'a naa idokozu-daunnao papi-danannao nii, ipai itakaan-daunnao Tominkaru zaamatanii' naa papi-danannao nii wuru'u. ¹⁷ Paowa-kariwai atamun kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Pidan dukutan kawan paoribai waoda kida, udauna'an usakadan iwadaun nii ba'oran atamun waoda idi, amazada ii aka'oraz usodan. Unao Gentilenao atamun waoda kawanu'o, amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan. Aizii uzaamatan naa kaimana'o aimaakan Israelitenao zaamatan kawan. Na'apa atamun waoda amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan zaamatan kawan paoribai aiba paziwu-kinnaa nii, uishitaba'u di'iki'oraz uwa'atin. ¹⁸ Mazan aonaa pa'i utaapinpa'ana'a umanawun nii Israelitenao ai, dukuta-kariwai paoribai waoda kida kawanu'oraz. Udi'itapa, unao atamun waoda kawanu'o karikaonan. Aonaa atamun waoda ida'ana'o mani atamun ishitaba'u kakupan. Mazan uishitaba'u ida'ana'o pa'an uwaoda kakupan.

¹⁹ Mazan kaina'a'o nii panaadon ukian: "Mazan paoribai waoda kida dukuta-ka'o, turuu kizi waunao sakada-ka'o iwadaun nii." ²⁰ Na'apa'o mishi kaiwuru'u: mazan idukuta-ka'o Imamishidikan idi'o Christ. Aizii unao Gentilenao, usakada-ka'o iwadaun nii umishidan idi'o. Ukau'an aonaa u'atadinpa'a naa, mazan uzaudina'a naa udukuta-ka'o ai. ²¹ Aonaa Tominkaru karo-dapa'akan papataka'utan Israelitenao, paoribai waoda kida kawanu'oraz padamata. Aizii unao mani, u'itiiman ukarodapa'akan nii papataka'utan unao?

²² Ukau'an udi'itapa kaimanaiman na'apam Tominkaru kamunanban, na'iki uto'oraban. Uto'oraban wunao ati'i mamishida-kainaoz. Mazan unao ati, ukamunanun, karikaonanun an mazan umishidapan. Aonaan dono'o naa umishidapan, na'apa'o nii kapam udukuta-ka'o. ²³ Aizii Israelitenao kapam, isakadan ana'a naa pamishidan, isakada-ka'o nii powaa ati paoribai ida'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru turua'o usakadan idyaun powaa ati. ²⁴ Unao Gentilenao, atamun waoda kawanu'o, dukuta-kariwaiz amazada ii aka'o usodan di'iki, udauna'an usakada-ka'o paoribai waoda nii, aona'oraz turuu uzauda-kida-ka'o unao'apata-ka'o. Aizii Israelitenao, paoribai waoda manawun kawanu'o idyaun, ukau'an powa'a'o nii umasha'apannan Tominkaru sakadan idyaun powa'a ati pakadunaa ida'ati.

Tominkaru kamunanun ipai pidan ati

²⁵ Aizii, õmin-mishidannao, õaipan uaitapan kaimanaiman mashaa'oraz utaapauzo-ka'o zii kiwiin, aonaa kizi u'atadinpan. Tominkaru aipan ati'o Israelitenao bii iki'o pidannao dikintapadinan. Mazan idikintapan katokontinan nii, Gentilenao mishidan dono'o naa Tominkaru aitan kawana'ati. ²⁶ Uruu dauna'an, ipai'o ni'i naa Israelitenao kazannaata-ka'o, na'apa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a:

“Zion* iki'o nii Tominkaru pidanannao kazannaatiki wa'atin, uru'o nii so'ota ipai Jacob takaan-daunnao İsha'apaapan ai oia'o.

27 Ōmishian nii wuru'u ōparadanuz, ōsha'apata'azooniaz İ'ati,†
ōso'otan dono'o naa İ'oian.”‡

28 Israelitenaο kashadan idi Kaimana'o Kuwai, ukau'an Tominkaru taruba İdyaun, Kaimana'o Kuwai kaawa-kinaa nii unao Gentilenaο ida'ati. Mazan Tominkaru zaamatan idi İdyaun kotua'a naa papidanannao nii, pakawan umarainpan İdyaun. Usha'apanum kau'an, na'apa'o ukowaadan İdokoza-daunnao ati, pasha'apatan nii. 29 Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatan an papidanannao nii, na'iki ukian dono ukaminka'utan nii İdyaun, aonaa na'apainim nii upana'adan panyukunuu. 30 Kiwiin zii unao Gentilenaο, tuukii udikintapan Tominkaru. Mazan aizii, Tominkaru kamunan-kidan unao, Israelitenaο dikintapan idi'i naa uruu. 31 Aizii kai, İnaou'u naa dikintapa Tominkaru, na'apa'o nii kapam ukamunan-kidan İdyaun dina'iti'i, ukamunan-kidan kawan unao Gentilenaο. 32 Ukau'an ipai Jewnaο na'iki Gentilenaο dikintapainauz, Tominkaru taratapanii kawanu'o İdyaun, aonaa kizi İkidoopan padikintapan ai uruu, na'apa'o ida'an kizi utukapa-kidan pakamunanun İ'ati.

Tominkaru konaukii-kida-kaο

33 Umanawunu'o mishi Tominkaru kamunanun! Uka'iita mishi padi'itapan pasha'apata'azoonii, na'iki uaitapa kaimanaiman na'apam pasha'apatan pasha'apata'azoonii! Kanom aitapa Tominkaru di'itinpan na'iki usha'apata'azoonii? Kandii aitapa na'apam nii Tominkaru sha'apatan wuru'u pasha'apata'azooniaz? 34 Kotua'o saada-kariwai Tominkaru Paradan kian:

“Aonaa kanom aitapan na'apa'oram waNaobanaa Tominkaru di'itapan aimakaan.

Na'iki aonaa kanom kakinaotan uruu usha'apata kizi aimakaan.§

35 Aonaa na'ia'oram pidan taa'o aimakaan Tominkaru ati,
marii kizi ukawadauntanuz.”

36 İpai aimakaan utomanii na'iki utaapanii pa'idiwaru, na'iki uaipan kawana'ati'o İpai aimakaan sha'apan. Marii karikaonan Tominkaru taapa-kaο umanawunu'o nii. Amen.

12

Marii mishidainao taainan kaimanaiman Tominkaru ati

1 Ukau'an ōmin-mishidannao, Tominkaru kamunan-kidan idi dobata unao, ōpishaan tuukii unao: utain kaimanaiman Tominkaru ati, zowii-kariwai aimakaan taa-kaο kawan, mazan unao kakupan pu'u pa'an, usha'apata kaiman aimakaan Tominkaru konaukii-kidan nii. Na'apa'o wuru'u utaapa-kaοz umanawun nii.

2 Aonaa utamakapa'ana'a udazaba anainao pidannao kaduz, maaitapa-kainauz Tominkaru. Mazan ukashaapa'a naa Tominkaru pana'adan udi'itinpan, pa'inaa kizi'i naa ukaduz. Na'apa'o ida'ana'o nii uaitapan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wuru'u kaimana'oraz na'iki ukonaukii-kidaniaz na'iki sakitapa'oraz.

* 11:26 Zion, oo Jerusalem. † 11:27 ōsha'apata'azooniaz İ'ati: uruu dakota-kaο Pa'ina'o Covenant.

Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u. ‡ 11:27

Isaiah 59:20-21; 27:9 § 11:34 Isaiah 40:13

³ Tominkaru kamunanun idi ò'ati, na'iki uzaamatan idi ògaru, kowaadapa'o nii paparadan, òkian ipai unao ati mishidainao: Mana'a utaapinpa'ana'a umanawun nii powa'a zii uka'iitan ai usha'apatan aimaakan, mazan udi'itapa usha'apatan aimaakan patumaaka wuru kawana'ati'i Tominkaru aipan ati'oraz uka'iitan usha'apatan, umishidan ida'ana'oraz uruu. ⁴ Pidan nanaa bauda'apa, mazan iriba usha'apauzin, na'iki pana'a kida ikaminka'utan unanaa. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam waunao mishidainauz. Mishi iriba waunao padamata, mazan Tominkaru baokopatan idi waunao Jesus Christ ida'ati, bauda'apa'o kawanu'o wananaa, na'iki ipai washa'apauzin kida, pana'a kida ikaminka'uaakan.

⁶ Pana'a kida Tominkaru taan wa'ati waka'iitanii washa'apatan. Ukau'an marii washa'apata wuru'u waka'iitaniaz washa'apatan. Puka'iitan an pukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai, marii pukowaadan wuru'u pumishidaniaz. ⁷ Puka'iitan an pukaminka'utan pidannao, pukaminka'uta idyaun. Puka'iitan an putominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u, marii putominapa-kidan idyaun. ⁸ Puka'iitan an puma'ozakadan mishidainao nyukunuu, marii puma'ozakadan idyaun. Puka'iitan an puka'idiwatan pidan pusha'apauz idi, marii puka'idiwatan kaimanaiman na'iki konaukia'o ida'an. Puka'iitan an pukazowautapan puiribannao, marii pukazowautapan kaimanaiman. Puka'iitan an pukamunan-kidan pidan baiapa'o kasha'ora'a, pusha'apata punyukunuu konaukian ida'an.

⁹ Mishiiman pa'i umarainpaaka. Umuuda oia'o aimaakan. Kaimanaiman uzaamatinapa kaimana'o ida'ati. ¹⁰ Umarainpaaka tuukii na'apa inawuzuinao manawun kawan. Unao kiwiin uaida-kida'a utaapan uiribannao umanawun nii. ¹¹ Mana'a uzoono'o na'a, mazan minziiwa na'iki konaukii ukaudin waNaobanaa ati. ¹² Konaukii umashaapa, uzau-dapan idi'i naa Tominkaru sha'apata'azoonii u'ati. Mana'a ukashadina'ana'a aimaakan kasha'ora'o sha'apan dono u'ati. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati. ¹³ Kaina'an dono unao bii'i aipa'o pakaminka'utakao, utaa i'ati aimaakan kaina'a'o u'ida'a. Konaukii udapaapa udapu ati tawarainao.

¹⁴ Pidannao antamikitan dono unao, utoriinapa Tominkaru ati, usha'apata kizi kaimana'o aimaakan i'ati, aonaa upishaa'ana'a usha'apatan dikauda'o aimaakan i'ati. ¹⁵ Pidannao konaukian dono, ukonaukii ituma. Ba'orainao nyukunuu kasha'oran dono, ukasha'ora ituma. ¹⁶ Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma. Mana'a u'atadinpa'ana'a, mazan ukaudin sha'apa'oram karikaonan pidannao tuma. Mana'a utaapinpa'ana'a aitapa'o nii ba'orainao ai.

¹⁷ Usha'apata-kao dono oia'o ida'an, mana'a ukauna'ana'a. Udi'itapa pa'an usha'apatan kaimana'o aimaakan ipai pidannao ati. ¹⁸ Uturuan an, umashaapa kaiman ipai pidan tuma.

¹⁹ Aizii òmin-mishidannao, pidan sha'apatan dono dikauda'o aimaakan u'ati, mana'a ukauna'ana'a, marii Tominkaru pa'an kaunaata unao. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinpan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

“Ògaru'o nii kaunaata;

ògaru'o nii kawinipinaata powaa iti,”*

Naobanai kian.

²⁰ Mazan kaikapa'o pa'an usaadinpan koshan Tominkaru Paradan ida'a: “Pidan to'ora-kizaitapa'o pugaru zamazin dono, putaa u'ati aimaakan unikan nii;

* 12:19 Deuteronomy 32:35

umaradakon dono, putaa u'ati utuzan nii.
Pusha'apatan an na'apa'o u'ati,

uba'azoinpan nii pa'ida'a pasha'apatanii aimaakan dau'an."[†]

²¹ Mana'a putaapada'ana'a dikauda'o aimaakan sha'apata-kariwai pu'ati sha'apata-kidan pu'ati dikauda'o aimaakan. Mazan pusha'apata mishi'oraiman kaimana'o aimaakan, na'apa'o ida'ana'o nii pudikintan.

13

Mishidainao

na'iki wiizai zowaunaanao

¹ Marii pa'i ipai pidannao izo'atin wiizai zowaunaanao, usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan ati'o wuru'u ikazowautapanuz wiizai. Kai'oraz wiizai zowaunaanao, Tominkaru wuru'u zaamata'oraz idyaun kazowautapa'o nii wiizai. ² Ukau'an, pidan dikintapan dono idyaun, udikintapan Tominkaru zaamatanii wiizai zowaunaanao ni'o wuru'u. Na'iki pidan dikintapa'oraz idyaun, paaipan ati'o nii upataka'uta-kidinan. ³ Pidan sha'apata'o kaiman aimaakan, aonaa kanom nii utarian wiizai zowaunaanao ai. Mazan pidan sha'apata'o dikauda'o aimaakan, taria'o nii umashaapan. Ukau'an, aonaan dono puaipan pumashaapan tarii wiizai zowaunaanao ai, pusha'apata kaimana'o aimaakan, uruu kaimana'o nii i'ati. ⁴ Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorunao wuru'u inaouz, sha'apata'o nii kaimana'o aimaakan unao ati. Mazan pidan sha'apatan an dikauda'o aimaakan, taria'o nii umashaapan. Usha'apanum kau'an, ipataka'utan nii pidan usha'apatan dono dikauda'o aimaakan. Tominkaru ati'o wuru'u ikaudinanuz, ipataka'utan dono pidan sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan. ⁵ Uruu idi, marii uizo'atin wiizai zowaunaanao, aonaa soo ipataka'utan ai mani unao, mazan uaitapan idi kaimana'o wuru'u na'apa'oraz.

⁶ Uruu idi'o marii kapam ukawinipinaan tax, wiizai zowaunaanao ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati'o ikaudinan wuru'u, ikazowautapanuz wiizai. ⁷ Ukau'an usha'apata wuru'u iaipaniaz usha'apatan. Iaipan dono ukawinipinaan tax, ukawinipinaata i'atiz. Kaina'an dono ba'oran tax iaipanii kawinipinaata-ka'o, marii ukawinipinaan kapamaz. Utaapa ipai idyaun umanawunu'o nii.

Wamarainpaaka

⁸ Mana'a umawinipinaatapa'ana'a pidan. Soo marainpaaka-karu pa'an umawinipinaatapa uiriban ai. Pidan sha'apatina'o na'apa, izo'ati'o ipai Kakinaorii wuru'u. ⁹ Kaikapa'oraz Tominkaru kakinaori kida'a: Mana'a puba'orantapa'ana'a. Mana'a puzowia'ana'a pidan. Mana'a pukoidapa'ana'a. Mana'a puna'azootapa'ana'a ba'oran pidan idiwau. Na'iki ipai ba'oran kakinaorii kida, ibaokopatinan kaikapa'a: "Pumarainapa ipai pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa." ¹⁰ Pidan marainpa'o pairiban, aona'o nii usha'apatan dikauda'o aimaakan pairiban ati. Ukau'an pidan marainpa'o pairiban, sha'apatina'o ipai kakinaorii aipan kawana'ati.

¹¹ Aizii na'apa'a naa pa'i umashaapa, uaitapan idi umanawunu'o aimaakan sha'apa'azon dono'ora'a naa wuru'u wamashaapanuz kai. Ukau'an, uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an, wakazannaata-ka'o kamoon, powa'ora'a naa umaonapatan wasakadinan dono'o wamishidan ai. ¹² Maonapa'a naa maruta'o dobatan, na'iki aizii wakanada'akan naa wuru'u. Mana'a naa washa'apaapa'ana'a aimaakan kida maruta'o dono'oraz usha'apaapauzo-ka'o. Washa'apata'a naa

[†] 12:20 Proverbs 25:21-22

aizii kaiman kida'o aimakaan wakandan pu'u. ¹³ Kaimana'a naa washa'apainapa, kanada'o-karua'oraz pidannao mashaapan kawan. Aonaa wamako'ona'a mapidankiika'o baokopainapa-karu di'iti, oo wapo'idi'i na'a. Mana'a naa waba'orantapa'ana'a, oo wakaiwaa'ana'a wananaa madoronaa-daun na'iki kakiba'azonna'o ida'an. Mana'a naa wazunaapaaka'ana'a, oo wakishauziaaka'ana'a. ¹⁴ Na'iki mana'a naa wadi'itinpa'ana'a washa'apata'azon dau'u oia'o aimakaan, tuukia'oraz wananaa sha'apata'azon. Mazan mishi'oraiman, watamakapa'a naa pa'an Naobanaa Jesus Christ kaduz.

14

Mana'a wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii

¹ Konaukii udapaapa mishidainao aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan. Mana'a ukashadaakapa'ana'a ituma, imishidapan idi pana'a unao ai. ² Panaadon kaina'a pidannao, aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan, itiiiman aonaa Tominkaru taapadan dunai nika-ka'o, uruu idi inikan soo paowa-kariwai karikaonan. Na'iki kaina'a ba'oran mishidainao, itaitapa turuu panikan kanom kaduz karikaonan wanyukunui. ³ Pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, aonaa kizi pa'i udakooapan wuru'u aona'oraz unikan dunai. Na'iki pidan aona'oraz unikan dunai, aonaa kizi pa'i udakotan oia'o pidan nii, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui. Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatanii uruu papidanon nii. ⁴ Kandii nii pudakotan ba'oran pidan poitoru oia'o nii? Ushaobana'o nii pa'an kowaada usha'apatan kaiman aimakaan, oo aonaa. Kaimana'o nii usha'apatan aimakaan, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o wuru'u wanaobanaa Tominkaruz, turua'o ukaminka'utan usha'apatan kaiman pakaudin-kizi.

⁵ Na'apa kapam, kaina'a panaadon mishida'o, utaapan pabi'i kida kamoo umanawunu'o nii ba'oran kamoo kida ai. Mazan ba'oran pidan ati, ipai kamoo na'apa kida pa'idiwaru umanawunun. Marii ipai pidan aitapan kanom kaimana'o aimakaan pasha'apatan nii. ⁶ Pidan taapa'oraz pabi'i kida kamoo umanawun nii, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u. Aizii pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, unikanuz, utaapan idi'o kapam Tominkaru umanawun nii wuru'u. Usha'apanum kau'an utoriinapanii Tominkaru ati panikanii dau'an. Na'apa kapam, pidan aona'oraz unikan pabi'i kida wanyukunui, aonaa unikanuz, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u, na'iki utoriinapanii kapam Tominkaru ati panikanii dau'an. ⁷ Aonaa na'ia'oram waunao mashaapan wa'ati'o karikaonan. Na'iki aonaa na'ia'oram waunao mawakan wa'ati'o karikaonan. ⁸ Wakakupan an, wanaobanaa Jesus Christ ati'o wuru'u wakakupanuz. Na'iki wamawakan an, waNaobanaa ati'o wuru'u wamawakanuz. Ukau'an, wakakupan an, oo wamawakan an, waNaobanaa idiwau waunao. ⁹ Uruu idi'o Jesus Christ mawakan na'iki ukakudan powaa iti, uruu kizi ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao Naobanaa nii.

¹⁰ Aizii pugaru, nika'oraz paowa-kariwai karikaonan, kanom nii pudakotan pumin-mishidan oia'o pidan nii, unikan idi kanom kaduz karikaonan wanyukunui? Aizii pugaru kapam, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, kanom nii pudakooapan pumin-mishidan, umanikakan idi pabi'i kida wanyukunui? Ipai'o nii waunao kadishitan Tominkaru kanaapu ii diina'iti'i. Uruu'o nii pa'an: "kaiman," oo, "aonaa ukaimanan," kii, washa'apatanii kida dau'an. ¹¹ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Mishi okakupan idi," Naobanaa kian, 'mishi'o nii ipai pidannao dawukan okanaapu ati,

na'iki ipai'o nii pidannao kowaadan, ògaru wuru'u Tominkaruz.' »*

12 Ukau'an ipai waunao, wakowaadan nii washa'apatanii dau'u Tominkaru ati.

Aonaa wawaota-kida'ana'a wamin-mishidan

13 Ukau'an aona'a naa wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii. Mazan mishi'oraiman, watoma'a naa wanyukunuu aonaa kizi washa'apatanao aimakaan pozawata-kida'o nii ìdyaun oia'o di'iti.

14 Òzamatipan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, òaitapa kaimanaiman aonaa na'ia'oram wanyukunui oia'o Tominkaru ati unika-kaon. Mazan pidan zauda-kidan an oia'o Tominkaru ati unika-kaon wuru'u wanyukunui, aizii unikan anaz, oia'o wuru'u usha'apataniaz.

15 Pukasha'oradan an pumin-mishidan nyukunuu punikan idi wanyukunui, aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-kaon, aonaa pumarainpan mani uruu wuru'u. Aonaa pu'oia'ana'a pumin-mishidan nyukunuu punikan ida'an wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-kaon, uruu dikin ia'o Christ Jesus mawakan.

16 Aonaa putaapada'ana'a kaimana'oraz pu'itiiman pusha'apatanao aimakaan, kaunamanaata-kaon dikauda'o nii.

17 Usha'apanum kau'an Tominkaru naobanaitapa-kaon, aonaa aimakaan nika-kaon, oo tuza-kaon di'ii'aka'o mani. Mazan mashaapa-karu sakitapa, kaiman, na'iki konaukii, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

18 Pidan kaudinan an na'apa Christ ati, kaimana'o nii Tominkaru ati. Na'iki kaimana'o nii pidannao paradanao udau'an.

19 Ukau'an, marii karikaonan watiwaa washa'apatanao kaimana'o aimakaan, wamashaapa kizi kaiman wamin-mishidannao tuma, na'iki wama'ozakada kizi ìnyukunuu.

20 Aonaa pupataka'ua'ana'a Tominkaru sha'apataniaz mishida'o nyukunuu ii, punikan ida'an wanyukunui. Ipai wanyukunui turua'o unika-kaon. Mazan dikauda'o wuru'u pidan nikanuz wanyukunui pawaota-kida-kinanao nii pamin-mishidan oia'o di'iti.

21 Ukau'an sakitapa'o aimakaan sha'apata-kaon: aonaa punika'ana'a wanyukunui, oo putuza'ana'a ma'ozaka'o riwunii, oo pusha'apata'ana'a aimakaan pumin-mishidan waota-kinanao nii oia'o di'iti.

22 Ukau'an na'apa'oram pumishidaniao, soo Tominkaru ati puparada udau'an. Pidan sha'apatanao paaitapanii kaimana'o aimakaan, na'iki unyukunuu kowaadan an u'ati aonaa oia'o mani wuru'u usha'apataniaz, konaukia'o pidan uruu.

23 Mazan pidan zauda-kidan an aonaa ukaimanan unika-kaon wuru'u wanyukunui, mazan upu'u zii unikanuz, oia'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz, unikan idi wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan. Usha'apanum kau'an, oia'o wuru'u pidan sha'apatanao aimakaan aona'oraz uaitapan kaimanaiman, kaimana'o oo oia'o wuru'u pasha'apataniaz.

15

Marii washa'apatanao aimakaan ba'orainao konaukii-kinanao nii

1 Waunao, ma'ozaka'oraz wamishidapan, marii wama'ozakadan wunao nyukunuu'u aona'oraz zii ìmishidapan ma'ozakan. Aonaa wadi'itapa'ana'a washa'apatanao aimakaan soo waunao konaukii-kinanao nii karikaonan.

2 Mazan mishi'oraiman, marii washa'apatanao aimakaan wairibannao konaukii-kinanao nii, wama'ozakada kizi ìmishidapan. 3 Usha'apanum kau'an, Jesus Christ sha'apatanao aimakaan aonaa paugaru konaukii-kinanao ni'o mani. Mazan usaadinpan kawan Tominkaru Paradanao ida'a: "Pidannao dakoopan

* 14:11 Isaiah 45:23

dono pugaru, õgaru Tominkaru baiapa ïparadan kida.”* 4 Ipai kotua'o saada-kariwai kida Tominkaru paradan, usaada-kaò watominapa-kinaa ni'o. Na'iki kaminka'uta'o nii waunao, aonaa kizi wadopiidinan kasha'ora'o sha'apan dono wa'ati. Na'iki ma'ozakada'o nii wanyukunuu, aonaa kizi wakashadinan wazaudapan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

5 Õtoriinpan Tominkaru ati, kaminka'uta'oraz waunao wadopiidinan ai, na'iki ma'ozakada'oraz wanyukunuu. Marii kizi ukaminka'utan udi'itinpan patumaaka umin-mishidannao tuma, utamakapan ida'an Christ Jesus mashaapan kaduz. 6 Baokopa kizi unao, bauda'apa'o pidan kawan ukonaukii-kidan Tominkaru, waNaobanaa Jesus Christ Daruz.

7 Ukau'an, konaukii udapaapa umin-mishidannao, na'apa Jesus Christ dapaapan kawan konaukii unao, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru.

8 Òkowaada sha'atii u'ati, Jesus Christ kaawan Jewnao minka'u ni'o, kainaabata'o nii Tominkaru mishian paparadan, ïdokoðu-daunnao ati'oraz ukowaadan pasha'apatan nii. 9 Na'iki turuu kizi kapam Gentilenao konaukii-kidan Tominkaru, ukamunan-kidan idi ïdyaun. Na'apa usaadinpan kawan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

“Uruu idi, õkonaukii-kidan nii pugaru,

Gentilenao tuma;

õkonaukii-kidan nii pugaru,

õkunuian ida'an kunui.”†

10 Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

“Unao, Gentilenao,

ukonaukii baokopa Tominkaru pidannao tuma.”‡

11 Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

“Ukonaukii-kida Naobanai, ipai unao Gentilenao,

ipai unao pidannao ukonaukii-kida uruu.”§

12 Kaina'a Prophet Isaiah saadanii kapam kaikapa'a:

“Kaawa'o nii Jesse* takaa-daun diina'iti'i,

na'iki uru'o ni'i naa kazowautapa Gentilenao.

Uruu ida'ana'o nii Gentilenao zaudapan Tominkaru sha'apatan

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii.”†

13 Õtoriinpan Tominkaru ati, toma'oraz wanyukunuu kazaudapanu'o nii, marii kizi utaan unao ati kaimanaiman konaukii-karu na'iki kaimanaakakaru, umishidan ida'an uruu. Uzaudapatinan ma'ozakadin kizi, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

Kanom ni'o Paul saadan

di'oraz kaarita'a

14 Õmin-mishidannao, tuukii õmishidan usha'apaapan kaiman aimakaan u'atiaaka. Kaimanaiman uaitapan Tominkaru aipaniaz uaitapan, na'iki uaitapa utominapa-kidaakan udau'u. 15 Mazan di'ora'a õkaaritan ida'a, ma'ozaka õparadan pabi'i kida aimakaan dau'an, õnyukunuu-kidan u'ati utominapa-kida-kinao. Õsaadan na'apa, Tominkaru kamunanun idi õ'ati. 16 Uzaamatan õgaru kaudina'o nii Christ Jesus ati, kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, faadaa kaudinan kawan. Òtaa kizi ïdyaun kaduunuo aimakaan kawan, ukonaukii-kidan ni'oraz, Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an ïdyaun. 17 Ukau'an õtatadapa

* 15:3 Psalm 69:9 † 15:9 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49 ‡ 15:10 Deuteronomy 32:43 § 15:11 Psalm 117:1 * 15:12 Jesse: uruu King David daru. † 15:12 Isaiah 11:10

wuru'u kaudin-kizai Tominkaru ati'oraz õsha'apaapan, õzaamatinpan ida'ana'oraz Christ Jesus ida'ati. ¹⁸ Õparadan nii soo Christ sha'apatanii dau'u õgaru ida'an, Gentilenao izo'ati-kinaa ni'oraz Tominkaru, õkowaadanii na'iki õsha'apatanii kida ida'ana'oraz. ¹⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an, iriba õsha'apatan umanawun kida'o aimakaan. Ukau'an, Jerusalem iki'o atii Ilyricum iti, ipai õmorotinan dono'i kida. Aizii ipai'i naa õkowaadan na'ii'aka Christ daua'o Kaimana'o Kuwai.

²⁰ Tuukia'o õkakuwaapa'azon dono'i kawana'ati, aona'oraz zii kanom kowaadauzon na'ii Christ daua'o Kaimana'o Kuwai, uruu aonaa kizi õkaudin ba'oran pidan sakadanii kaudin-kizai ida'a. ²¹ Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a:

“Wunaou'u, aona'oraz kakuwaapauzo-karu i'ati udau'an,

‡aitapan nii uruu.

Na'iki wunaou'u, aona'oraz ‡abatauzon udaua'o kuwai,

‡aitapan nii uruu.”‡

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

²² Kotua'iki'i naa õdakotautan õmorowautan unao di'iti, mazan aonaa õturuudinan. ²³ Mazan aizii, õipaia'a naa õkaudin-kizi ipai wiizai kawana'ati da'ana'a. Ukotua'ikin idi'i naa õdakotautan õmorowautan unao di'iti, ²⁴ na'ana'o nii õaipan õmorowautapa'akan õmakopan dono Spain iti. Õkonaukii-tina'akan dauna'an utuma, õdobatan ni'i naa, na'iki õaipan nii pa'i ukaminka'utan õgaru, õkaawa kizi Spain iti.

²⁵ Mazan kiwiin õmakon nii zii Jerusalem iti õwanaka'anan taa-kariwai aimakaan kida na'iainao mishidainao ati. ²⁶ Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka'o mishidainao, tuukii ika'idiwata'azon Tominkaru pidanannao, dadara'oraz i'baiatan mashaapa-karu Jerusalem ii. ²⁷ Panyukunuu aipan ati'o wuru'u ikaminka'uta'azonuz idyaun. Mazan mishi i'isha'apatan ni'o wuru'u na'apa'oraz, imawinipinaatapanii kawanu'o Jerusalem ia'o mishidainao. Usha'apanum kau'an, inao Jewnao di'iki'o Gentilenao ka'idiwainan kaimana'o idi, Jewnao kowaadan ida'an i'ati Kaimana'o Kuwai Jesus daua'oraz. Ukau'an, na'apa'o kapam Gentilenao ka'idiwatanuz Jewnao kaimana'o idi, pataan ida'an pasha'apauz i'ati. ²⁸ Aizii õtaankan dauna'an i'ati dyuuda-kariwai i'ati, õmakon ni'i naa Spain iti. Na'ana'o ni'i naa õmorowautaana'akan Rome an unao ida'an. ²⁹ Na'iki õaitapa, õkaawan dono unao di'iti, õkaawa-kidan nii kaimana'o aimakaan Christ di'iki'o, ma'ozakada'o nii wamishidapan.

³⁰ Aizii õmin-mishidannao, wazaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, na'iki wamarainpaakan idi Kaimana'o Doronaa ida'an, õpishaan tuukii utoriinpan õtuma Tominkaru ati, õgaru dau'an. ³¹ Upishaa Tominkaru, marii kizi ukazannaatan õgaru mamishida-kainao ai, Judea Baara ii akaino'uz. Na'iki upishaa uruu, Jerusalem iainao mishidainao konaukii-kida kizi aimakaan õna'akaniaz i'idi'iti. ³² Utoriinapa na'apa, konaukii kizi õkaawan unao di'iti, Tominkaru aipan an una'apan, wama'ozakadaaka kizi õna'ia'akan dono unao tuma.

³³ Õtoriinpan Tominkaru ati, una'a kizi ipai unao tuma, uruu taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa. Amen.

16

Paulnao dyuudan paparadan mishidainao ati

‡ 15:21 Isaiah 52:15

1 Ōkia'azon unao ati wadadakoo Phoebe dau'an, kaimana'o pidan oroo, kaminka'uupa'o mishidainao Cencreae ii. 2 Okaawan dono unao di'iti, konaukii udapaapa oroo, na'apa mishidainao aiapa-ka'o kawan inaubaan pamin-mishidan, usha'apanum kau'an mishida'o Jesus wuru'u orooz. Ōaipan an ukaminka'utan paugaru kanom dau'an karikaonan, ukaminka'uta pa'i oroo. Usha'apanum kau'an, iriba'o okaminka'utauzon pidannao, ōgaru okaminka'utauzonii kapam.

3 Ōparadan pa'i Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, ōmin-kaudinannaouz Christ Jesus ati. 4 Īnao kazannaatauzonii ōgaru, ĩaitapan pu'u kichana'iki-kia'o wuru'u pasha'apataniaz. Uruu idi kaiman ōnyukunuu ĩ'ati, na'iki ipai mishidainao Gentilenoa kaiman ĩ'ati kapam ĩkazannaatan ōgaru. 5 Ōparadan pa'i kapam mishidainao ati, ĩdapu ia'oraz ĩbaokopainpauzon.

Ōparadan pa'i Epenetus ati, ōmarainpaniaz. Uruu kiwiini'o umishidan Jesus Christ Asia Baara ii.

6 Ōparadan pa'i Mary ati, dadara'oraz okaudinana okaminka'uupan unao.

7 Ōparadan pa'i Adronicus na'iki Junia ati, ōmin-jewnaouz, ōgaru tuma'oraz ĩtarauzo-ka'o. Īnao kowaadapa'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimanaimana'o mishidainao aitapan ĩdyaun. Īnao kiwiini'o ĩmishidan Jesus Christ ōgaru ai.

8 Ōparadan pa'i Ampliatu ati, ōmarainpaniaz uzaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati. 9 Ōparadan pa'i Urbanus ati, wamin-kaudinanz Jesus Christ ati.

Ōparadan pa'i kapam Stachys ati, ōmarainpaniaz kapam.

10 Ōparadan pa'i Apelles ati, tiwaa-kariwaiz na'iki tukapa-kida'oraz mishi'o pamarainpan Christ. Ōparadan pa'i mishidainao ati mashaapainaoz Aristobulus dapu ii. 11 Ōparadan pa'i Herodian ati, uruu Jew ōgaru kawan.

Ōparadan pa'i mishidainao ati, mashaapainaoz Narcissus dapu ii.

12 Ōparadan pa'i Tryphena na'iki Tryphosa ati. Īnao zunnao dadara'o ĩkaudinana waNaobanaa Jesus ati. Ōparadan pa'i Persis ati, ōmarainpaniaz, na'iki dadara'oraz okaudinana waNaobanaa ati. 13 Ōparadan pa'i Rufus ati, kaimana'oraz manawan ukaudinana waNaobanaa Jesus ati. Na'iki ōparadan pa'i kapam udaro ati, taapa'oraz da'i ōgaru paudani kawan.

14 Ōparadan pa'i Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas na'iki Hermas ati, na'iki ipai ĩtumainaoz mishidainao ati. 15 Ōparadan pa'i Philologus, Julia, Nereus na'iki udadakoo ati, na'iki Olympas ati. Na'iki ipai ba'orainao ĩtumainaoz mishidainao ati.

16 Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinana dono.* Ipai da'ainao mishidainao Jesus Christ, ĩdyuudan paparadan unao ati.

17 Ōpishaan tuukii unao ōmin-mishidannao: uzaudinpa'a naa wunao aia'a, buutaaka-kida'oraz pidannao, na'iki to'orataaka-kida'oraz ĩdyaun pa'atiaaka, na'iki pozawaabi'ita-kida'oraz ĩmishidapan Christ. Na'iki pana'iti'oraz ĩkuwaa unao tominapa-kida-ka'o ai. Mana'a nyukunuupa'ana'a ĩdyaun! 18 Pidannao na'apa'oraz ĩsha'apatana aimakaan, aonaa waNaobanaa Jesus Christ ati'o mani ĩkaudinana wuru'u, mazan soo panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan. Konaunam ĩtoman pakuwaa na'iki ĩkonaukii-kida nii kawanu'o pidan, na'apa'o ida'an ĩmariidan pidan. Aona'oraz uzaudinana na'apa'o mariidin-karu ai!

* **16:16** Paul dono'o mishidainao baokopatinana dono, ĩtukapa-kidana panaubaan oo pakonaukii-kidana pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati, oo pataawu ati, oo panaadon paka'u ati.

¹⁹ Ipai'i naa pidannao abatan unao izo'atipan dau'u Kaimana'o Kuwai, ukau'an tuukii ōkonaukian unao dau'an. Mazan una'apan pu'u, ōaipan uaitapan kaimanaiman kanom kaimana'o usha'apata-kaao, na'iki aonaa kizi uturukadinan oia'o aimakaan dau'ati. ²⁰ Tominkaru, taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa wamin-mishidannao tuma, kadimana'o ni'i naa umainaa-batan Satan, aonaa kizi powa'a udikintan unao. Ōtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun manawun unao ati.

²¹ Timothy, ōmin-kaudinan Jesus Christ ati, udyuudan paparadan unao ati. Lucius, Jason, na'iki Sosipater, ĩnao Jewnaouz ōgaru kawan, ĩdyuudan kapam paparadan unao ati.

²² Aizii ōgaru Tertius, kaminka'uta'oraz Paul saadan di'ora'a kaarita'a. Ōdyuudan kapam ōparadan unao ati, ōmin-mishidannaouz Jesus Christ.

²³ Gaius, uruu dapu ia'io ōgaru Paul mashaapan, na'iki uruu dapu ia'io mishidainao choochiipauzon, uruu dyuudan kapam paparadan unao ati. Erastus, awunuutapa'oraz wiizai puraatan da'a'a, udyuudan kapam paparadan unao ati. Wa'inawuzu Quartus, udyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁴ [Ōtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun tuukii unao ati. Amen.]†

Paul katokontan pakaaritan

²⁵ Marii wakonaukii-kidan Tominkaru! Uruu turua'o uma'ozakadan wamishidapan ōkowaadanii Kaimana'o Kuwai ida'an, Jesus Christ daua'oraz. Kotu'u, kotu'u, amazada tominan di'iki'o, dizinapa Tominkaru taapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. ²⁶ Mazan aizii, Tominkaru prophetinnao saadauzonii kida Tominkaru paradan ida'an uaida-kida kaawa'a naa, Tominkaru karikaonanuo ukakupan dyuudan kawana'ati. Ipai kizi pidannao, ipai amazada kawana'ati ĩmishidan na'iki ĩizo'atin Christ.

²⁷ Uruu bauda'apa Tominkaru, na'iki uruu paba'orantin aitapa'o ipai aimakaan. Marii kizi ipai waunao, karikaonan wakonaukii-kidan uruu, Jesus Christ kaminka'utan ida'an waunao. Amen.

† 16:24 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita apostle Paul wuru'u saada'oraz. Usaadan di'ora'a kiwiitapa'o pakaaritan Corinth sannao ati, una'ian dono'o donoi Ephesus ii.

Di'oraz kaarita saada-kaao mishidainao ati'o, mashaapainao Corinth ii. Wuru'u Corinth kii-kizaiz, udaru'o donoi. Na'ii kaina'a pabi'inaaka pidannao mashaapan, na'iki pabi'inaaka'o ikaduz kida kapam. Pidannao mashaapainao na'ii pabi'inaaka isha'apatan aimakaan pamashaapa-kinnaa nii na'iki ikoda-kinnaa nii papuraatan.

Wuru'u pidannao, mashaapainao donoi Corinth ii iriba'o itominkarunnao. Na'iki pabi'inaaka oii kida'o aimakaan sha'apaapa-kaao na'ii kapam. Aonaa imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati.

Aizii Paul saadanuz pakaaritan mishidainao ati, mashaapainao na'ii, uabatan idi na'apam mishidainao aonaa imashaapan kaiman. Uabata na'apam ibuutaakapan, na'apam ikaakapaakan na'iki ina'akan pamin-mishidannao kootoopauzonao di'iti. Kaina'a mishidainao taapan pidan kaminshu'uinpa'o pabi'i, aonaa ikakinaotan wuru'u pidanuz. Uruu idi Paul kakinaotan na'iki utominapa-kidan idyaun na'apam mishidainao aiapa-kaao imashaapan. Na'iki ukian i'ati marii kizi ikonaukii-kidan Tominkaru ipai aimakaan isha'apatanii ida'an. Na'iki isha'apata kizi ipai aimakaan kamarainpan-karu ida'an, ima'ozakada-kinnaa nii pamin-mishidannao. Utukapa-kidan kapam i'ati aimakaan umanawunu'o. Ukian, "Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimakaan karikaonanu'o nii una'an: uruu wuru'u mishida-karu, na'iki wataapanuz wanyukunuu ma'ozaka Tominkaru sha'apatan ni'o dau'an wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan wuru'u aimakaan umanawunu'oraz wunao idikinauda'uinao bii iki'oraz, uruu wuru'u kamarainpan-karuz pa'an." (1 Corinthians 13:13)

Paul kakinaotan idyaun kapam na'apam kizi ina'akinan ibaokopatinan dono choochi ii. Isha'apata kizi ipai aimakaan kaiman na'iki sakitapa. Marii kizi mishidainao taapan umanawunu'o nii wuru'u panikanuz bread na'iki ituzanuz wine panyukunuitapa-kinnaaz Naobanai Jesus mawakan. Na'iki powa'a zii Paul kowaadan i'ati Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u, pidan ka'iita-kinnaa pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Na'iki ukakuwaapan kadishita-karu dau'u diina'iti'i. Ukowaadan i'ati Christ mishi'o ukadishita-kida-kaao mawaka-karu di'iki, ukau'an mishidainao mawakainaozuaa kadishita-kida-kaao nii kapam diina'iti'i. Na'iki ukowaadan na'apam nii wananaa wakadishitan dono diina'iti'i.

Paul kowaada-kidan kapam mishidainao ati, Corinth sannaouz, pamorowauta'azon dau'an i'idi'iti.

Paul wuru'u kiwiitapa'oraz ukakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u na'ii sannao ati. Iabatan ida'ana'o ukuwaa Christ Jesus daua'o, wuru'u imishidanuz.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita Daua'o 1:1-9

Mishidainao buutaakapan daua'o 1:10—4:21

Kaminshu'uinapa-karu na'iki mazida-karu daua'o 5:1—7:40

Toma-kariwai tominkarunao 8:1—11:1

Mishidainao baokopatinan dono 11:2—11:34

Tominkaru taan mishidainao kaudin-kinnaa nii 12:1—14:40

Mishidainao kadishita-kida-kaao daua'o 15:1-58

Puraata zaamata-kaao daua'o pataka'utinainao ati 16:1-4

Paul katokontan pakaaritan 16:5-24

¹ Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, zaamata-kariwaiz Tominkaru aipan kawana'ati apostle nii Christ Jesus ati, na'iki wa'inawuzu Sosthenes di'iki'o kapam. ² Mishidainao Tominkaru ati'o Corinth iainaoz, Tominkaru buutaninaouz papidanannao nii, na'iki usaabaaniinaouz kaiman pa'ati, papidanannao nii Christ Jesus ida'an. Na'apa uzaamatan kawan ipai pidannao ipai amazada kawana'ati, dopia'oraz waNaobanaa Jesus Christ ati, uruu ina Naobanaa kapam.

³ Õtoriinpan Tominkaru waDaru na'iki Naobana Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun unao ati na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru

⁴ Karikaonan õkowaadauzon õTominkarun ati na'apam õkonaukian unao dau'an, usha'apanum kau'an usha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan unao ati Christ Jesus ida'an. ⁵ Ubauda'apatinpan ida'an Christ tuma, Tominkaru taa unao ati uka'iita-kinnaa nii kida usha'apatan iriba aimaakan pa'ati: unao aitapa-kinnaa nii kaimanaiman wuru'u kuwaiz udaua'o na'iki ukowaada kiziz baokoinao ati. ⁶ Uruu ida'ana'o wuru'u Tominkaru aida-kidan unao ati mishi'o wuru'u kuwaiz Christ dau'oraz, wakowaadaniaz unao ati. ⁷ Una'apan kau'an, Tominkaru Doronaa taa unao ka'iita-kinnaa nii usha'apatan ipai kaudin-kizai, uzaudapan pu'u kapam waNaobanaa Jesus Christ aidinan, uwa'atin dono powa'a ati imi'i baara ati. ⁸ Tominkaru taapan nii kapam unao mishidanuzu ma'ozaka atii utokon iti, uruu idi unao, aona'o nii oia'o ikoda-ka'o u'ida'a wuru kamoo dono'o, waNaobanaa Jesus Christ kaawanuz powa'a ati. ⁹ Tominkaru, mishi'o nii usha'apatan aimaakan na'apa pakian kawana'ati, uruu wuru'u zaamata'oraz unao ubaokopatinapa-kizi uDani Jesus Christ tuma, waNaobanaaz.

Mishidainao Corinth ia'oraz buutaakapan daua'o

¹⁰ Õiribannao, waNaobanaa Jesus Christ dyuudan õparadan u'ati, na'iki tuukii õaipan uabatan õparadan. Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma, uruu aonaa kizi buutaaka-karu unao bii an. Kaimanaiman ubauda'apatin, na'apa kida udi'itinapa aimaakan dau'u, na'iki usha'apata'azonii aimaakan kida dau'an. ¹¹ Õiribannao, pabi'i pidannao Chloë dapu ikiinaouz kowaadan õ'ati kaina'a pidannao kashadaakapan unao bii an. ¹² Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz: pabi'i kida unao, pana'a kida udi'itinpan umin-mishidannao ai. Bauda'apa'o kian, "Õgaru Paul pidanan," ba'oran kian, "Õgaru Apollos pidanan;" ba'oran kian, "Õgaru Peter pidanan;" na'iki ba'oran kian, "Õgaru Christ pidanan."

¹³ Ubuutaakapan ida'an kaikapa'a, ubuutan kawanu'o Christ wuru'u. Paul mooko mawaka'oraz cross ida'a unao ati? Paul uu ida'ana'o mooko wuru'u unao chikaawunuu-kaoz? ¹⁴ Kaiman manawun õ'ati, aonaa idi õchikaawunuuan pidannao unao bii iki, soo Crispus na'iki Gaius õchikaawunuunii. ¹⁵ Ukau'an aonaa turuu na'ia'oram pidan kian õgaru uu ida'ana'o uchikaawunuuan. ¹⁶ (Oo õaitapa, õchikaawunuunii mishi kapam Stephanas na'iki uiribannao, mashaapainaoz udapu'u; mazan aonaa õ'itiiman õchikaawunuuan kaina'a ba'oran pidan.) ¹⁷ Christ aonaa udyuudan õgaru chikaawunuupa'o nii, mazan kowaadapa'o nii pa'an Kaimana'oraz Kuwai, Christ mawakan daua'oraz. Na'iki õkowaada kiziz masha'apanna'o parada-karu ida'an. Õkaiwaan an mani parada-karu kida pidan aitapaaban kawana'ati'o, konaunam mani õkuwaa t'ati, mazan aona'a naa mani kuwai Christ mawakan daua'oraz cross ida'a kaiwainan ma'ozaka'o ida'an.

Tominkaru aitapaaban na'iki pidan aitapaaban daua'o

18 Kuwai Christ mawakan daua'oraz Cross paawa'a, madiwautapaka'o wunao pidannao tukapanuz, waziwadinpainaouz Tominkaru ai. Mazan waunao ati kazannaatapa-kariwainaouz, uruu pa'an waaitapakinaa Tominkaru ma'ozakan. 19 Kotua'oraz Tominkaru Paradan Saada-kariwaiz kian,

“Ötukapa-kidan nii na'apam aitapaaba'o pidannao kakinaori kida madiwautapaka'o.

Na'iki ötukapa-kidan nii aonaa mishi'o manawun mani ïaitapan na'apam padi'itinnan aimaakan kida dau'an.”*

20 Ukau'an, na'apam wakian pidannao aitapaabainao dau'an? Na'apam wakian kaaritapauzonao dau'an Jewnao kakinaori dau'u? Na'iki na'apam wakian wuru'u imi'i baara ainao pidannao dau'an, aitapainaouz pana'apatan pidannao nyukunuu paparadan ida'an? Tominkaru aida-kida na'apam pidannao aitapaabanuz, madiwautapaka'o karikaonan.

21 Tominkaru aitapaaba'o manawun, uruu idi aonaa utaapadan pidannao aitapan paugaru, wuru ida'ana'a ïaitapaabanuz. Mazan kii'an, paaipan ati pa'an ukazannaatan pidannao mishida'oraz Christ, wakowaadaniaz kuwai ida'an. Uruu kuwai pidannao aitapaabainao dakotaniaz madiwautapaka'o nii.

22 Jewnao, ïaiapa Tominkaru sha'apatan na'iki uaida-kidan aimaakan umanawunu'o pa'ati, pamishida-kinaa nii wuru'u kuwaiz; na'iki Greeknao, ïabata'azon kakuwaapa-karu aitapaaba-karu ida'an.

23 Aizii waunao, wakowaada Christ mawakanuz Cross ida'a; uruu kuwai aona'o manawun Jewnao naudapan paabatan, na'iki Gentilenao† abatan uruu kuwai madiwautapaka'o karikaonan. 24 Mazan pa'an wunao ati'i pidannao, Tominkaru zaamataninaouz papidanannao nii, Jewnao na'iki Gentilenao, ipai ñao ati di'oraz kuwai Christ daua'oraz, aida-kida'o pa'an na'apam Tominkaru ma'ozakan manawun, na'iki uaitapaaban manawun.

25 Pidannao kian wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'oraz madiwautapaka'o, mazan uruu kuwai aida-kida Tominkaru powa'a'o zii uaitapaaban ñao aitapaaban ai. Na'iki ïkian pu'u wuru'u Tominkaru sha'apataniaz kapati'o, mazan kii'an wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, powa'a'o zii uma'ozakan ñao ma'ozakan ai.

26 Aizii unyukunuitapa kanom da'i unao, ömin-mishidannao, Tominkaru zaamatan dono'oraz unao: aonaa iriba mani unao aitapaaba'o, pidan aitapaaban kaduz kawana'ati; aonaa iriba mani unao umanawunu'o; aonaa iriba mani unao dokozyunnao umanawunu'o naobanainao. 27 Mazan Tominkaru zaamata pa'an “maaitapin-kainao” pidannao kii-kiziz. ñao ida'an uaida-kidan aonaa pidan zaamata-ka'o paaaitapaaban dikin ii mani. Na'iki Tominkaru zaamatan pidannao aona'oraz ïmanawunun, aida-kida'o nii aonaa pidan zaamata-ka'o umanawunun dikin ii mani. 28 Tominkaru zaamatan kashada-kariwai na'iki dakota-kariwainaouz aona'o ïmanawunun, soo aida-kida'o nii pa'an wunaou'u dakota-kariwainaouz umanawuni-inao nii, aonaa mishi'o manawun mani ñao umanawunun. 29 Uruu idi aonaa turuu pidan atadinpan Tominkaru awun za'a. 30 Mazan Tominkaru ida'ana'o karikaonan unao bauda'apatinapanuz Christ Jesus tuma; na'iki Tominkaru aitapaaban ida'an Christ kazannaatan waunao. Uruu Christ ida'ana'o Tominkaru dakotan waunao kaimana'o nii, usaabaan waunao kaiman Tominkaru pidanannao nii, na'iki ukazannaatan waunao wa'oian ai. 31 Ukau'an marii washa'apatinan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz

* 1:19 Isaiah 29:4 † 1:23 Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kian kawana'ati, “Kanom atadinpa'azon an, marii u'atadinpan Naobanai sha'apaapanii dau'an.”

2

Paul aonaa ukaiwaan parada-karu umanawun kida'o

¹ Ōiribannao, uru'oraz zii da'i ōkaawan unao di'iti, ōkowaada'ananuz Tominkaru paradan unao ati, aonaa ōkaiwaan dadara kida'o parada-karu na'iki umanawunu'o aitapa-karu. ² Ōna'iankan dono'oraz unao di'ii, ōtoman ōnyukunuu aonaa kizi ōnyukunuupan aimakaan, soo Jesus Christ na'iki wuru'u umawakanuz cross ida'a. ³ Ukau'an ōmakonkan dono'oraz unao di'ii, ōkapatin bii a'o, na'iki ōtarian bii a'o, na'iki tuukii ōnaka-nakaan. ⁴ Na'iki ōkuwaa, aonaa ōkowaadanuz parada-karu kida ida'an pidan aitapaaban kaduz di'iki'oraz, sariaapa'oraz una'apatan pidan nyukunuu. Mazan Tominkaru Doronaa, pama'ozakan ida'an aida-kida mishi'o wuru'u ōkuwaa. ⁵ Ukau'an unao mishidapanuz aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan umishidanuzu Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o pa'an.

Kaimana'o Doronaa aitapaaban

dau'o

⁶ Ōgaru, ōkowaada aitapaaba-karu dau'u, wunao ati'i ma'ozaka'oraz naa ĩtaapan panyukunuu pamishidapan ida'a. Mazan wuru'u aitapaaba-karuz ōkowaadaniaz, aonaa pidannao oō ĩnaobanaanao di'iki'o kaduz mani, katokontina'o ni'oraz ĩnaobanai-tinpan. ⁷ Wur'u'u aitapaaba-karu ōkowaadaniaz, uruu wuru'u Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan umanawunu'o aimakaan aona'oraz pidannao aitapan. Amazada toma-kaō ua'ii, Tominkaru di'itapani'i naa na'apam kizi ukazannaatan waunao, turuu kizi utaan wa'ati umanawunu'o aimakaan.

⁸ Aonaa na'ia'oram naobanainao kazowautapa'oraz da'a'a imi'i baara'a aitapan di'oraz aitapaaba-karu dau'an. ĩaitapan an maniz, aonaa mani ĩtaukan Jesus cross di'iti, waNaobanaa umanawunu'oraz. ⁹ Mazan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian, “Wuru'u umanawunu'o aimakaan Tominkaru sha'apata'azooniaz pidannao ati,

marainpainaouz uruu;

aimakaan aona'o pidan tukapauzon oo abatauzon,

aimakaan aona'o pidan zauda-kidan sha'apauzon nii.”*

¹⁰ Mazan waunao ati'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanuz aimakaan kida paDoronaa ida'an.

Kaimana'o Doronaa aitapa ipai aimakaan, uaitapa dadara kida'o aimakaan aona'oraz na'apainim Tominkaru aitapa-kidauzon pidan ati.

¹¹ Pidan doronaa, uruu karikaonan aitapa'o ipai aimakaan pidan nyukunuu ii. Na'apa ukau'an, Tominkaru Doronaa karikaonan aitapa'o ipai na'apam Tominkaru di'itinpan. ¹² Waunao, aonaa wadi'itinpan na'apa pidannao di'itinpan kawan, mazan taa-kaō wa'ati Doronai Tominkaru di'iki'oraz pa'an, tominapa-kida'o nii waunao waaitapa-kinaa nii kaiman kida'o aimakaan Tominkaru taanii wa'ati.

¹³ Ukau'an, aonaa wakakuwaapan parada-karu kida ida'an tominapa-kida-kariwai pidan aitapaaban kawana'ati'oraz. Mazan wakakuwaapan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidan kawana'ati'o waunao, watominapa-kidan pidannao Kaimana'o Doronaa kuwaa dau'u na'apa uaipan kawana'ati.

* 2:9 Isaiah 64:4

¹⁴ Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa umishidan kuwai Tominkaru Doronaa di'iki'o, utaapanuzu madiwautapa-ka'o nii. Na'iki aonaa na'itim uaitapanuzu, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa ida'ana'o pa'an wuru'u pidan aitanuz Tominkaru dau'u kida'o aimakaan. ¹⁵ Mazan pidan, kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a, turuu uaitapan ipai aimakaan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidanii. Mazan pidan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa na'itim uaitapan pidan dau'u kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a. ¹⁶ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian kawan, "Aonaa kanom aitanpan na'apam Tominkaru di'itinpan,

Aonaa kanom turuu kakinaopan uruu."[†]

Mazan waunao kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa wa'ida'a, na'apa wadi'itinpan Christ di'itinpan kawan.

3

Waunao apostlenao

Tominkaru poitorunao

¹ Ōmin-mishidannao, ōmorowautapankauzon dono'oraz unao di'ii, aonaa turuu ōparadan u'ati, ōparadauzon kawan pidannao ati, mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Mazan ōparadan u'ati, ōparadauzon kawan mamishida-kainao pidannao ati, mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu dono, unao koraidaonaa kawanu'o zii, wuru ida'a'a umishidapanuz Christ. ² Ōtaanii dunui u'ati, aonaa ōtaan dunai u'ati, usha'apanum kau'an aona'o zii uka'iitan unikan dunai. Na'iki upu'u zii kai, aonaa uka'iitan unikanuzu. ³ Pakawan zii umashaapan pidannao kawan mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an kaina'a kishauziaaka-karu ubii an na'iki ukashadaakapan. Na'apa'o aida-kida umashaapan pidannao kawan mashaapainauz paaipan kawana'ati, na'iki aona'oraz ĩaitapan Tominkaru.

⁴ Aizii bauda'apa'o unao kian, "Ōgaru Paul pidanan," ba'oran kian, "Ōgaru Apollos pidanan."^{*} Ukian idi na'apa, uaida-kidan umashaapan pidannao kawan aona'oraz ĩaitapan Tominkaru. ⁵ Kanom mooko ōgaru, na'iki kanom mooko Apollos? Waunao Tominkaru poitorunao karikaonan, wakaminka'utan ida'ana'o unao umishidanz Jesus Christ. Ipai waunao, washa'apata wuru'u kaudin-kizai Naobanai taaniaz wa'ati.

⁶ Ōgaru wuru'u paowa'oraz uudai, na'iki Apollos wuru'u zabia'oraz uudai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz usoda-kinaa nii. ⁷ Ukau'an pidan paowa'oraz uudai na'iki pidan zabia'oraz, aonaa ĩmanawunun. Soo Tominkaru pa'an wuru'u umanawunu'oraz, uruu taa'oraz usoda-kinaa nii.

⁸ Pidan paowa'oraz, na'iki ba'oran pidan zabia'oraz, aonaa na'ia'oram ĩnao awutapan ba'oran ai, na'iki ipai ĩdyaun Tominkaru kawinipinaatan nii, wuru kawana'ati'i kaudin-kizai ĩsha'apataniaz kida. ⁹ Waunao kaudinainao Tominkaru ati, wakaudin baokopa; na'iki unao Tominkaru zakapun kawanu'o, na'iki unao Tominkaru Dupu kapam.

¹⁰ Tominkaru taan ida'an ōka'iita-kinaa nii ōsha'apatan ukaudin-kizi, ōgaru wuru'u kiwiini'oraz ōsakadan ōkakuwaapan unao ati Jesus Christ dau'u, na'apa pidan kawan sakada'oraz patoman kabaun pasakitan ida'an utoronaa kida kiwiin, na'iki'i naa ba'orainao kaudinan naa wuru'u kabaun dau'u. Aizii ipai pidan kaudina'oraz na'a marii utoman kaimanaiman wuru'u

[†] 2:16 Isaiiah 40:13 * 3:4 Putukapa Acts 18:17—19:1 ida'a, Apollos dau'a'o kapam.

kabaunuz. ¹¹ Usha'apanum kau'an, aonaa turuu pidan sakitan ba'oran tooro, pana'a'o wuru aia'a sakita-kariwaiz naa kiwiin. Wuru'u kabaun toronnaa sakita-kariwaiz, uruu Jesus Christ. ¹² Aizii pabi'i kida pidannao, ikaiwaan nii gold, silver, oo kawinipina'o kuba kida patoma-kinaa nii wuru'u kabaunuz; baokoinao, ikaiwaan nii atamun, pinidi, oo zi'inaba. ¹³ Na'iki kaudin-kizai, ipai pidan sha'apataniaz kaimanaimana'o nii utukapa-ka'o Christ kootoapan kamoon dono'o naa. Tikazi'o nii wuru'u aida-kida'o ni'oraz sha'apa'oram aimaakan wakaiwaanii wakaudin-kizi ida'a. Ukau'an tikazi kawaodan donoz, uru'o nii pa'an aida-kida na'apam uma'ozakan na'iki ukaimanan. ¹⁴ Aizii kaudin-kizai pidan sha'apataniaz tuudan an tikazi, ukawinipinaata-ka'o nii wuru'u pidanaz. ¹⁵ Mazan ukaudin-kizi ka'awan an kaiman-daun, aona'o nii ukawinipinaata-ka'o wuru'u pidanaz; mazan upu'a'o nii ukazannaata-ka'o, na'apa pidan kawan kidoopa'oraz tikazi maodapa'o bii an.

¹⁶ Mishi unao, uaitapanii Tominkaru Dapu wuru'u unaouz, na'iki kaina'a Tominkaru Doronaa mashaapan u'ida'a. ¹⁷ Ukau'an na'ia'oram pidan pataka'utan an Tominkaru Dapu, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru Dapu kaimana'o, saabaa-kariwai Tominkaru ati, na'iki unao ukau'an wuru'u Tominkaru Dapuz.

¹⁸ Aonaa umariidautina'ana'a. Na'ia'oram pidan unao bii'i zauda-kidan an aitapaaba'o pidan wuru'u paugaruz, imi'i baara ana'o aitapaabakaru kaduz kawana'ati, marii mishi'oraiman utapinan maaitapin-ka'o nii, uruu mishi kizi pa'an uaitapaaban Tominkaru di'iki'oraz aitapaabakaru kawana'ati. ¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u aitapaabakaru di'oraz amazada di'iki'oraz, madiwautapa-ka'o karikaonan Tominkaru awun za'a. Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian kawan, "Pidannao taapinan aitapaaba'o nii manawun, mazan Tominkaru kaiwaan iaitapaabanuz pakaakinapa-kida-kinaa nii i'dyaun."† ²⁰ Na'iki kaina'a ba'oran Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Naobanai ati, pidan aitapaaba'oraz di'itinpan kida madiwautapa-ka'o karikaonan."‡ ²¹ Ukau'an aonaa kizi na'ia'oram pidan atadinpan pidan dau'an pada'anpaniaz. Ipai di'oraz aimaakan Tominkaru taanii unao ati kaminka'uta'o nii unao: ²² ōgaru, Apollos, na'iki Peter; di'oraz amazada; kakupa-karu na'iki mawaka-karu; kai na'iki diina'iti'o, ipai wuru kida'a unao idiwau pa'idiwaru, ²³ na'iki unao Christ idiwau, na'iki Christ Tominkaru idiwau.

4

Waunao apostlenao kaudina'o Christ ati

¹ Udi'itapa Apollos na'iki ōgaru, waunao Christ poitorunao karikaonan. Tominkaru taanii wakaudin-kizi nii, wakowaada kizi pidannao ati na'apam Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan aimaakan, wuru'u aona'oraz uaitapakidauzon pidannao ati kotua'a naa. ² Aizii pidan taa-kariwaiz ukaudin-kizi nii, marii usha'apatanuzu mishiiman, panaobanaa aipan kawana'ati. ³ Aizii ōgaru ati, aonaa usha'apan pabi'i kida unao oo ba'orainao di'itapan an na'iki kadakotin-kidan wuru'u ōkaudinanz Tominkaru ati. Upu'u ōgaru, aonaa na'apam ōkian ōkaudin-kizi dau'an. ⁴ ōgaru, ōaitapan kawana'ati, kaiman ōsha'apatan wuru'u taa-kariwaiz ōkaudin-kizi nii, mazan aonaa ōkian mani kaiwuru'u ōsha'apata wuru'u ōkaudin-kizi kaiman manawun. Mazan Naobanai'o nii pa'an wuru'u kowaada'oraz kaiman ōsha'apatan

† 3:19 Job 5:13 ‡ 3:20 Psalm 94:11

ōkaudin-kizi oo aonaa. ⁵ Ukau'an, mana'a udi'itapa'ana'a na'iki ukadakotin-kida'ana'a na'apam pidan sha'apatan pakaudin-kizi, wuru'u kamoo aita-kariwaiz kaawan ua'ii. Mishi'oraiman uzaudapa Naobanai Jesus kaawan. Aizii ukaawan dono'o naa, ukanadapan nii aimaakan kida dizinpa'oraz maruta'o-karu ii. Na'iki uaitapa-kidan nii kaimanaiman kandii ni'o pidan-nao sha'apatan aimaakan kida. Na'iki uruu dono Tominkaru naubaan nii ipai pidan wuru kawana'ati'i ūkaudinanz pa'ati.

⁶ Ōmin-mishidannao, ōkaiwaa Apollos na'iki ōgaru, ōtukapa-kida-kinaa nii na'iki ōtominapa-kida-kinaa nii unao, na'apa'oram ati'o manawun tawuru'u kii-karuz, "Usha'apata aimaakan soo kakinaorii kida kawana'ati." Uruu aona'o nii uatadapan bauda'apa'o pidan na'iki ukashadan ba'oran. ⁷ Kanom tomanii pugaru umanawunu'o nii baokoinao ai? Kanom kaina'a pu'ida'a aona'o Tominkaru taanii mani pu'ati? Ipai aimaakan kida pu'ida'a'oraz Tominkaru di'ikin an, kandii nii pu'atadinpan, utaa-kao pu'u pu'ati mawinipinaa-daun?

⁸ Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan uaia-panii? Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinaa nii usha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati? Unao, naobanainao'u naa mooko uzauda-kidan aonaan pu'u zii waunao naobanai-tinan? Kaiman manawun mani ō'ati umishiin an unao naobanainao'u naa, uruu turuu kizi waunao kapam naobanaitinpan baokopa unao tuma. ⁹ Mazan ōtukapanuz, Tominkaru toman waunao apōstlenao awutapa manawun ipai pidannao ai. Waunao na'apa'o pidan-nao kawan na'aka-kariwaiz zowii-karu nii iriba'o pidannao kanaapu'u, ipai pidannao na'iki angelnao awunuutapan pu'u. ¹⁰ Waunao, watukapaka-maaitapin-kainao nii, usha'apanum kau'an waunao Christ poitorunao. Mazan unao, utaapinan aitapaaba'o nii pa'an, uzaamatinpan idi Christ ida'ati. Waunao, aonaa wataapa-kao umanawunnao nii, mazan unao, utaapinan umanawunnao nii pa'an. Unao naubaapa-kao, mazan waunao aonaa wanaubaapa-kao. ¹¹ Pakawan kai waunao wamazai na'iki maradako; aonaa wakakamichanun; waunao, waba'izii-kao; aonaa wadapu nii wamashaapa-kizi nii. ¹² Waunao, dadara wakaudinanz wamashaapakinnaa nii. Aizii pidannao paradan dono wa'ati kaziwa-kida'o paradakaru ida'an, watorinpan nii, kaiman kizi pa'an aimaakan sha'apan i'ati. Pidannao pataka'utan dono waunao, wataapada ūsha'apatan waunao, aonaa watiwaan wakaunan. ¹³ Pidannao kadakotin-kidan dono waunao dikauda'o ida'an, waunao kaimana'o nii pa'an waparadan idau'an. Pakawan kai, pidannao taapan waunao na'apa aimaakan kawan aona'oraz naa uaipa-kao.

¹⁴ Ōsaadan di'oraz unao ati, aonaa ōba'azootin-kida'azon idi'o mani unao, mazan ōtominapa-kida-kinaa ni'o na'iki ōkakinaota-kinaa ni'o unao pa'an, usha'apanum kau'an unao, ōdainao kawanu'o ōmarainpan. ¹⁵ Utiichaannao kaina'an pu'u mani iriba padamata, tominapa-kida'o unao mashaapa-karu dau'u Christ ati, mazan kaina'a bauda'apa pidan unao daru kawanu'o. Ōgaru wuru'u unao daru, usha'apanum kau'an ōgaru kiwiitapa'oraz ōkowaadan u'ati Kaimana'o Kuwai, na'iki uruu idi'o umishidanuz Christ Jesus. ¹⁶ Ukau'an ōpishaan unao umashaapa kizi pa'i na'iki udi'itinapa kizi na'apa ōgaru kawan. ¹⁷ Uruu idi'o ōdyuudan Timothy unao di'iti, uruu ōdani kawanu'o ōtaapan na'iki ōmarainapanii. Uruu mishi'o usha'apatan kaudin-kizai Naobanai ati'o. Uru'o nii nyukunu-kida unao ati na'apam ōda'ananz Christ Jesus, na'apa ōtominapa-kidan na'iki ōkakinaopan kawan mishidainao ipai choochi ōmorowauta-kizi kawana'ati.

18 Pabi'i kida unao umanawun nii uabatinpan, uzauda-kidan aona'o nii ōwa'atin ōmorowauta'anan u'ida'ati koshan. 19 Mazan Naobanai aipan an una'apan, ōwa'atin nii u'ida'ati kadiman. Uruu dono'o nii ōaitapan wuru'u atadinpainao pidannao umanawun-tinpan pakadakotinan ida'ana'o karikaonan, oo mishi'o wuru'u kaina'a ma'ozaka-karu i'ida'a, Tominkaru di'iki'oraz. 20 Usha'apanum kau'an Tominkaru kazowautapan dono pidannao, upana'ada ikaduz pama'ozakan ida'an. Pidannao kian an kaina'a i'ida'a Tominkaru ma'ozakan mazan ikaduz aonaa ukaimanan, aonaa Tominkaru kazowautapanii mani wuru'u inaouz. 21 Aizii ōwa'atin dono, sha'apa'oram kaduz ida'an uaipan ōwa'atin u'ida'ati? Uaiapa ōwa'atin ba'izi tuma, oo uaiapa sha'a ōwa'atin kamarainpanu'o na'iki kaimana'o nyukunui ida'an?

5

Pidan kaminshu'uinpa'o daua'o

1 Ukowaada-ka'o ō'ati kaina'a kaminshu'uinapa-karu unao bii'i, wuru'u na'apa'oraz aimakaan sha'apaapa-ka'o oia'o manawun wuru'u. Upu'u zii pidannao aona'oraz iaitapan Tominkaru, aonaa ikashaapan uruu kaduz aimakaan sha'apaapa-ka'o pabii an. Ukowaada-ka'o ō'ati kaina'a daonaiora unao bii a'o, udaiaroitapan padaroaba. 2 Mazan upu'u unao, utaapinan umanawunu'o nii! Ukasha'ora'oraz mani mishi'oraiman, na'iki wuru'u daonaiora sha'apata'oraz aimakaan na'apa'o, aona'ora'a naa turuu unao taapadan ubaokopatinan unao tuma uchoochiipan dono. 3 Ōgaru, ō'aonaa pu'u padamata unao ai, mazan kaina'a ōgaru unao tuma ōdi'itinpan ii. Na'iki ōaitapa'aka'a naa na'apam nii ōpataka'utan wuru'u pidanaz sha'apata'oraz oia'o manawun, na'ia'o kawanu'o manawun ōgaru unao tuma. 4 Aizii ubaokopatinan dono'o naa wanaobanaa Jesus uu ida'an, na'iki ōgaru, ōbaokopatinan kapam unao tuma ōdi'itinpan ii, waNaobanaa Jesus ma'ozakan ida'an, 5 marii pa'i utaan wuru'u pidanaz Satan ati, unanaa oia'oraz pataka'uta-kizinao kizi. Mazan udoronaa kazannaata-ka'o nii wuru dono'o Naobanai Jesus kaawanuz powaa ati.

6 Ukau'an unao atadinapanuz, aonaa kaimana'o mani wuru'u. Uaitapanii tawuru'u kii-karuz kaikapa'a: "Masakauda'u sodi'o yeast, upoodada ipai wuru'u poroom-bi'i."* 7 Ukau'an marii uzikadan wuru'u kaminshu'uinpa'oraz pidan unao bii iki. Na'apa Israelitena'o zikadauzon kawan ipai yeast padapu iki kida, i'taapan ua'ii Passover Kamoon. Uruu unao pa'ina'o poroom-bi'i ukawanu'o nii, aona'oraz ukawiki'ita-ka'o yeast idi. Mishi ōaitapa unao, Tominkaru so'otani'i naa u'oi'an, na'iki utomanii unao kaiman. Christ zowii-ka'o wa'ati wakarannaata-kinao ni'o wa'oi'an kida ai, na'apa kaznizo dani kawan Israelitena'o zowiauzoniaz Passover Kamoon dono. 8 Una'apan kau'an, wamarina'ata'a naa kiwiitapa'o wamashaapauzon kaduz, wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz. Mishi'oraiman, waizo'ati'i naa Tominkaru wanyukunuu iki, aonaa wadakotinpan ida'an mani karikaonan, na'apa kizi'i naa pa'an waunao bread kawan, aona'oraz ukawiki'ita-ka'o yeast idi, Israelitena'o nikauzonii kawan Passover Kamoon dono.

9 Ōsaadanii sha'atii kiwiitapa'oraz ōkaaritan ida'a, ōkiinii unao ati aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidannao kaminshu'u-shoronao tuma. 10 Aizii ōsaadan dono'oraz na'apa, aonaa pidannao mamishida-kainao dau'ana'o mani tawuru'u ōna'apanuz, na'iki pidannao oiainpainauz pakaminshu'uinpan ida'an, oo na'azootinauzonaouz, oo koidimikinaouz, oo tominkarunitapainauz toma-kariwai tominkarunao.

* 5:6 Galatians 5:9

Mazan aonaa na'itim umashaapan pana'itinapa i'ai, umashaapan pu'u da'a'a imili baara'a. ¹¹ Mazan o'saadani unao ati, aonaa kizi ubaokopatimpan na'iki uminauda'uitapan pidan dakotina'oraz pumin-mishidan nii, mazan upu'a'oraz zii ukaminshu'uinpan, oo na'azootinauzo, oo tominkarunitapa'o toma-kariwai tominkarunao, oo parada'o dikauda kida'o aimaakan ba'orainao dau'an, oo po'idipauzo, oo koidimiki. Aonaa shaa pa'i uaroopa'ana'a na'apa'o pidan tuma.

¹²⁻¹³ Ōgaru aonaa ōkaudin-kizi mani wuru'u ōdi'itapa kizi na'apam osha'apatan na'iki ōkakinaotan pidannao mamishida-kainao. Tominkaru'o nii pataka'uta inao i'orian kida dikin ii. Mazan unao, ukaudin-kizi pa'an wuru'u ukakinaotanuz umin-mishidannao, sha'apaapainauz oia'o. Na'apa Tominkaru paradan saadauzo-kariwaiz kian kawan, "Aonaa utaapada'ana'a wuru'u pidan sha'apata'oraz oia'o na'an unao bii'i."†

6

Mishidainao sakitapadan pakasharutaakan

¹ Aizii na'ia'oram an unao kasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a pukaakapa'anan pumin-mishidan kootoopauzonao ati, aona'oraz imishidan Tominkaru. Mishi'oraiman, pupishaa pa'an mishidainao puchoochin ainaouz sakitapadan wuru'u ukasharutaakanuz.

² Mishi, unao uaitapanii diina'iti'i Tominkaru pidannao'ou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz pidannao mashaapa'oraz ipai na'ia'akan. Ukau'an, unao turuu kapam usakitapadan masha'apannaa kida'oraz kasharutaaka-karu kida unao bii ana'oraz. ³ Mishi, uaitapanii waunaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz angelnao diina'iti'i. Ukau'an, unao turuu kapam udi'itapan na'iki usakitapadan wuru'u kasharutaaka-karu kida kai'oraz mashaapa-karu ida'a. ⁴ Una'apan kau'an, na'apainim an pukasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a kootoopauzonao di'iti, aona'oraz imishidan Tominkaru. Inao aona'o turuu isakitapadan ukasharutaakanuz. ⁵ Ōkian u'ati kaikapa'a ōba'azoo-kida'azon unao. Aonaa mooko zoobaba bauda'apa pidan nii unao bii'i aitapaaba'o, ka'iita'o padi'itapan na'iki pasakitapadan mishidainao kasharutaakanuz? Mishi kaina'a'o wuru'u. ⁶ Mazan unao, umakon mamishida-kainao di'iti, na'iki ukaakapan umin-mishidan i'ati, na'iki uaipan isakitapadan ukasharutaakanuz.

⁷ Aizii wuru'u ukaakapaakanuz, na'iki una'akanuzu umin-mishidannao kootowapa-kizai iti, na'apa'o aida-kida unao aonaa umashaapan mishidainao kawan. Pumin-mishidan sha'apatan an aimaakan dikauda'o pu'ati, oo uzaamatan an pusha'apauzi, kaimana'o nii zii putuudan an punyukunuu pukaakapaan ai pa'an uruu kootoopauzo ati. ⁸ Mazan unao, aonaa ukashaapan una'apata-ka'o. Mishi'oraiman unaou'u naa sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, na'iki uzaamatan baokoinao sha'apauz i'ai, na'iki usha'apatan di'oraz aimaakan umin-mishidannao ati'o.

⁹ Mishi, uaitapanii wuru'u pidannao sha'apatinaouz dikauda kida'o aimaakan, aona'o nii iwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Aonaa umariidautina'ana'a. Pidannao kaminshu'uinpainao, pidannao tominkarunitapainao aimaakan karikaonan, pidannao kiaapainauz aonaa pamin-mazidan mani, daonaioranao kiaapaakauzonaouz pa'atiaaka, ¹⁰ pidannao koidimikinao, pidannao na'azootinauzonao, pidannao po'idipauzonao, pidannao parada'o dikauda kida'o aimaakan ba'orainao

† 5:12-13 Deuteronomy 17:7

dau'an, pidannao kazatainao pairiban sha'apauz; wuru'u pidannao sha'apatainaouz na'apa kida'oraz aimakaan, inao aona'o nii Iwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹¹ Kiwiitapa, na'apa'o da'i pabi'i unao mashaapaupoun. Mazan unao chikaa-kariwai'i naa u'oian ai, Tominkaru buutanu'i naa pa'idiwau nii. Na'iki udakotani'i naa unao kaimana'o pidannao nii Naobanai Jesus Christ ma'ozakan ida'an, na'iki waTominkarun Doronaa ida'an.

Ukonaukii-kida Tominkaru umashaapan ida'an u'ati

¹² Aizii pabi'i unao mishidainao kian, “Ōgaru, kashaapa-kaō ōsha'apatan kanom karikaonan ōaiapanii.” Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan ōsha'apatanii kaimana'o ō'ati wuru'u. Pabi'i unao kian, “Ōgaru, kashaapa-kaō ōsha'apatan kanom karikaonan ōaiapanii,” mazan ōgaru aona'o nii ōkashaapan na'ia'oram aimakaan kazowautapan ōgaru. ¹³ Mazan ba'oran kian nii, “Wanyukunui toma-kaō watoba ati'o na'iki watoba toma-kaō wanyukunui ati'o.” Mishi'o wuru'u, mazan diina'iti'i wa'aokazi'ian dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a wanyukunui nii, usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa wananaa aipan wanyukunui. Mazan aonaa kaimana'o mani wuru'u wakaiwaan wananaa kaminshu'uinapa-karu dau'ati. Mishi'oraiman marii washa'apatan aimakaan kida wananaa ida'an, Naobanai Jesus aipan kawana'ati. Na'iki Naobanai Jesus wuru'u kazowautapa'oraz wananaa. ¹⁴ Pama'ozakan ida'an Tominkaru kadishita-kidan Naobanai Jesus mawakakaru di'iki, na'iki ukadishita-kidan nii kapam waunao mawaka-karu di'iki pama'ozakan ida'an.

¹⁵ Mishi, unao uaitapanii unanaa zaamatimpa'o Christ nanaa di'iti. Ukau'an aonaa turuu ōzaamatan Christ nanaa na'iki ōbauda'apatanuz kaminshu'u-shoroaba nanaa di'iti. Aonaa turuu, aonaa masakauda'u! ¹⁶ Aonaa mooko uaitapan pidan kiaapa'oraz kaminshu'u-shoroaba, ubauda'apatinan otuma wuru'u? Usaadinpan kawan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian, “Daonaiora kiaapan dono zun, wuru'u daonaiora na'iki zun bauda'apa'o kawanu'o inanaa.” ¹⁷ Mazan pidan zaamatina'oraz Naobanai Jesus di'iti, uruu ubauda'apatinan utuma wuru'u panyukunuu ii.

¹⁸ Mana'a ukaminshu'uinpa'ana'a. Ipai ba'oran aimakaan oii kida'o pidan sha'apatanii, aonaa usha'apatan unanaa. Mazan pidan kiaapa'oraz aonaa pamin-mazidan mani, usha'apatan aimakaan dikauda'o manawun pananaa ati wuru'u. ¹⁹ Mishi, unao uaitapanii unanaa Kaimana'o Doronaa mashaapa-kizi wuru'u. Uruu mashaapa'oraz unao ida'a na'iki uruu Tominkaru taaniaz unao ati. Ukau'an unao aonaa turuu usha'apainpan uaipan kawana'ati, mazan Tominkaru idiwau unao, ²⁰ usha'apanum kau'an Tominkaru toriini'i naa unao. Ukau'an, ipai aimakaan usha'apatanii unanaa kida ida'an aida-kida kizi na'apam ukonaukii-kidan Tominkaru.

7

Kakinaorii kaudaiaruinao na'iki kaudaiaroinao ati'o

¹ Aizii, ōkowaadan nii na'apam ōdi'itinnan tawuru kida dau'ana'a upishaanuz ōgaru, usaadaniaz ukaaritan ida'a. Mishi kaimana'o wuru'u daonaiora mashaapan an maudaiaro-daun. ² Mazan ukaina'an idi iriba manawun kaminshu'uinapa-karu, marii daonaiora mazidan na'iki ukiaapan soo paudaiaro. Zuna na'apa kapam. Marii omazidan na'iki okiainpan soo paudaiaru tuma. ³ Na'iki daonaiora, aonaa kizi umaaiapakan paudaiaro oaipan an uruu, usha'apanum kau'an odaiaru uruu. Zuna na'apa kapam, aonaa kizi omaaiapakan paudaiaru uaipan an oroo, usha'apanum kau'an udaiaro

oroo. ⁴ Na'iki aonaa paba'orani'o mani okazowautapan pananaa, mazan odoiuru wuru'u kazowautapa'o onanaa kapam. Na'apa kapam daonaiora, aonaa paba'orani'o mani ukazowautapan pananaa, mazan udaiaro wuru'u kazowautapa'o unanaa kapam. ⁵ Mana'a umaraina'ana'a unanaa udaiaru ai oo udaiaro ai. Soo mishi unyukunuu na'apa kidaakan an, uruu aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo sodi karikaonan, uruu turuu kizi utaan amazada utoriinapa-tin-kinaa nii. Mazan udauna'an, turua'a naa koshan ukiaapaakan. Aonaa kizi Satan tiwaa-kidapan unao, usha'apanum kau'an unao mazidainao aonaa uka'iitan utuudan unyukunuu tomunu'iki manawun ukiaapaakan ai. ⁶ Mazan kaiwuru'u ðna'apanuz, aonaa ðtaan mani kakinaorii wuru'u aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo karikaonan. ⁷ Tuukii zii mani ukaimanan ð'ati ipai unao mishidainao mashaapan an paba'oran, ôgaru kawan. Mazan Tominkaru taa pabi'i mishidainao ati îka'iita-kinaa nii pamashaapan mazida'o pidan nii, na'iki ba'orainao mishidainao ati utaa îka'iita-kinaa nii pamashaapan paba'oran, aonaa îmazidan.

⁸ Aizii, ôparada'azon wunao ati'i, aona'oraz naa îkaudaiarun oo îkaudaiaron, na'iki zunnao ati mawakainaoz naa îdaiarunao. Kaimana'o wuru'u umashaapanuz uba'oran, ôgaru kawan. ⁹ Mazan aonaan an uka'iitan udadarapan unyukunuu zun ai oo daonaiora ai, ukau'an kaiman pa'an umazidan koshan, una'azootapan ai zun oo daonaiora tuukii manawun.

¹⁰ Aizii, ôparadan unao ati mishidainao mazidainaoz naa. (Wuru'u kakinaorii aonaa ôgaru di'iki'o mani, mazan Naobanai Jesus di'iki'o pa'an wuru'u kakinaoriiz.) Ôparadan unao daiaroinao ati, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaru. ¹¹ Mazan pumuudan an pudaiaru, ukau'an puba'orantina'a naa pumashaapa, oo puaipan an pamashaapan pidan mazida'o nii, pukiwa pudaiaru di'ti powa'a iti, pukaimanaaka utuma koshan. Na'iki ôparadan unao daiaruinao ati kapam, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaro.

¹² Aizii, ôparadan unao baokoinao mishidainao ati, mazidainaoz pidan mamishida-ka'o tuma, (wuru'u kakinaorii ôgaru di'iki'o, aonaa Naobanai Jesus di'iki'o mani). Na'ia'oram unao daonaioranao mazida'o zun tuma aona'oraz omishidan Jesus, na'iki pakawan oaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a oroo. ¹³ Na'iki pugaru zun mishidapa'o Jesus, mazida'o daonaiora tuma aona'oraz umishidan Jesus, na'iki pakawan waipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a uruu. ¹⁴ Usha'apanum kau'an wuru'u daonaiora aona'oraz umishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan uruu ubauda'apatinan ida'an paudaiaro di'ti, mishidapa'oraz Jesus. Na'iki zun aona'oraz omishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan oroo obauda'apatinan ida'an paudaiaru di'ti, mishidapa'oraz Jesus. Aonaan an mani umishiin Tominkaru saabaan kaiman pudaiaro, oo pudaiaru aona'oraz zii umishidan, unao dainao aonaa mani Tominkaru saabaan kaiman pa'ati. Mazan umishiin idi, kaiman Tominkaru saabaan unao dainao kapam. ¹⁵ Mazan wuru'u pidan aona'oraz umishidapan oo omishidapan Jesus muuda'azon an pamin-mazidan mishidapa'oraz Jesus, marii umakon oo omakon. Na'apa'o sha'apan an, pidan mishidapa'oraz, aona'a naa powa'a uruu oo oroo mashaapan mazida'o pidan nii. Mazan Tominkaru zaamatan waunao mishidainaoz Jesus, wamashaapa-kizi konaukii na'iki kaiman ipai pidanna tuma. ¹⁶ Panaadon unao daiaroinao mishidapainaoz Jesus, unao ida'ana'o nii udaiarunao mishidan Jesus, na'apa unao kawan. Na'apa kapam unao daiaruinao, mishidapainaoz Jesus, panaadon unao ida'ana'o nii udaiarona mishidan Jesus na'apa unao kawan.

Umashaapa uwa'atin dono'o kawan Tominkaru ida'ati

¹⁷ Di'oraz kakinaoriii ðtaanii ba'oran mishidainao ati ba'oran wiizai iainao kidaz. Marii ipai unao mashaapan pakawan wuru'u mashaapa-karu kaduz ida'a Naobanai Tominkaru muuda-kiziz pugaru, uzaamatan ua'ia'oraz pugaru mishidapai'o nii Jesus. ¹⁸ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ðkianuz: Aizii pidan choota-kariwaiz* Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, Tominkaru zaamatan ua'ii uruu, aonaa kizi utiwaan papana'adan pachoota-kaooz. Na'apa kapam, Tominkaru zaamatan dono pidan aona'oraz uchoota-kaoo Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, aonaa kizi'i naa uaipan pachoota-kaoo. ¹⁹ Usha'apanum kau'an aonaa amanawunu'o aimakaan mani wuru'u pidan choota-kaooz oo aonaa uchoota-kaoo. Mazan kanom pa'an amanawunu'o nii, washa'apatan pa'an aimakaan kida Tominkaru aipaniaz washa'apatan. ²⁰ Ukau'an ipai unao, pakawan una'a, umashaapauzonuz kaduz ida'a, Tominkaru zaamatan ua'ia'oraz unao mishidapainao nii Jesus.

²¹ Aizii pugaru torii-kariwai poitorui† nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mana'a putaapada'ana'a pupoitoruitapa-kaooz kasharutapan punyukunuu. Mazan na'apainim an pidan toria'oraz pugaru kian pu'ati, "aizii turua'a naa pumakon," pumako'o naa, uruu aonaa kizi pupoitoruitapakaoo. ²² Pugaru poitoruitapa-kariwaiz Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, na'apa'o pugaru pidan kawan muuda-kariwaiz naa upoitoruitapa-kaoo ai, usha'apanum kau'an Naobanai Jesus muudin-kidani'i naa pugaru oia'o poitoruitapan ai. Aizii pugaru na'apa kapam, aona'oraz pidan torian papoitoru nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mazan aizii Christ poitoru'u naa pa'an pugaru. ²³ Unao Tominkaru toriini'i naa. Ukau'an mana'a naa upoitoruitapa-kidina'ana'a pidannao ati. ²⁴ Òmin-mishidannao, pakawan umashaapa na'apa Tominkaru zaamatan di'iki'o kawan unao, mishidapainao nii Jesus.

Pidannao aona'oraz zii ðkaudaiarun oo ðkaudaiaron

²⁵ Aizii, ðparadan nii wuru dau'ana'a upishaanuzu pidannao dau'an aona'oraz zii ðkaudaiarun oo ðkaudaiaron. Aonaa Naobanai Jesus taan kakinaoriii uruu dau'an. Mazan Naobanai Jesus, dobaa ukaminka'utan ðgaru, ukau'an ðmishida unao turuu umishidan ðparadan. Uruu idi kaikapa'a ðdi'itinpan kaimana'o aimakaan dau'an unao sha'apatan ni'o. ²⁶ Amazada dadaradinan idi'i naa kai, ð'itiiman powa'a zii ukaimanan pa'an mishidainao, aona'oraz zii ðkaudaiaron oo ðkaudaiarun mashaapan paba'oran. ²⁷ Mazan aizii pugaru kaina'a'ora'a naa pudaiaro, aonaa pudorota'ana'a na'apam kizi pumuudan oroo. Aizii aonaan an zii pudaiaro nii, aonaa pudorota'ana'a pudaiaro nii. ²⁸ Mazan aizii putoman an punyukunuu na'iki pumazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u pusha'apataniaz. Na'iki zun aona'oraz zii ðkaudaiarun, otoman panyukunuu na'iki omazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u osha'apataniaz. Mazan wuru'u pidannao kaudaiaruinao oo kaudaiaroinao, ðbaiaapan nii dadara'o mashaapa-karu na'iki kasha'ora kida'a aimakaan kai'oraz mashaapa-karu ida'a, na'iki aonaa ðaipan ubaiaapan na'apa kida'oraz aimakaan.

²⁹ Òmin-mishidannao, ðaipan uaitapan wuru dau'ana'a. Wurru'u wamashaapanuz kai di'oraz amazada ida'a, aona'o ni'i naa utomunu'ikin, uruu uikodan naa patokon. Uruu idi'o ðkian daonaioranao ati kaudaiaroinaouz: Aonaa utaapada'ana'a ukaudaiaronuz awautapan udi'itinpan

* **7:18** choota-kariwaiz: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † **7:21** torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

usha'apata'azon ai kaudin-kizai Naobanai Jesus ati. ³⁰ Na'iki na'apa kapam unao mishidainao zaadinainou, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun ukasha'oran dau'u. Na'iki unao mishidainao konaukiitinainou, aonaa udi'itinpa'ana'a soo ukonaukiitan dau'u karikaonan. Na'apa kapam unao mishidainao toriainou aimaakan kida, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apauz kida dau'u. ³¹ Na'iki unao mishidainao sha'apaapainou aimaakan kida pamashaapa-kinaa nii wuru amazada ida'a'a, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apaapaniaz kida dau'u. Usha'apanum kau'an wuru'u mashaapakaru kaduz di'oraz amazada ida'a kai, na'iki ipai aimaakan kida pidan sha'apaapaniaz pamashaapa-kinaa nii da'a'a, kadimana'o ni'i naa ukodan patokon.

³² Aonaa òaipan udi'itinpan tuukia'a naa manawun na'apam kizi umashaapan. Daonaiora aona'oraz zii udaiaro nii, unyukunuu pasha'apatan dau'an kaudin-kizai Naobanai Jesus ati, uaipan pasha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati. ³³ Mazan daonaiora mazida'oraz, unyukunuu pasha'apatan dau'an aimaakan kida imashaapa-kinaa nii di'oraz amazada ida'a, usha'apanum kau'an uaipan idi pataapan paudaiaro kaiman. ³⁴ Uruu idi dya'utam udi'itinpan, uaipan pasha'apatinan Naobanai aipan kawana'ati, mazan ukonaukii-kida'azon paudaiaro kapam. Na'apa kapam, zun mawaka'oraz naa odaiaru oo zun aona'oraz zii odaiaru nii, onyukunuu tuukii osha'apatan dau'an kaudin-kizai Tominkaru ati. Oaipan ipai aimaakan pasha'apatanii pananaa ida'an na'iki padi'itinpan ida'an Tominkaru ati pa'idiwara. Mazan zun mazida'oraz, odi'itinpan pasha'apatan dau'an aimaakan kida imashaapa-kinaa nii, usha'apanum kau'an oaipan idi pasha'apatan aimaakan kida paudaiaru nyukunuu kawana'ati. ³⁵ Òkianuz unao ati kaikapa'a, òkaminka'uta-kinaa ni'o unao, udi'itapa kizi kanom kaimana'o aimaakan usha'apatan nii. Aonaa òtiwaan mani òtaan kakinaorii u'ati wuru'u. Mishi'oraiman òkaminka'uta'azon unao umashaapa-kizi kaiman, Naobanai pidananna mashaapan aiapa-kaokawana'ati. Uruu turuu kizi usha'apatan kaudin-kizai soo Naobanai Jesus ati karikaonan, na'iki aonaa kizi udi'itinpan usha'apatan dau'u ba'oran aimaakan.

³⁶ Mazan aizii dii mani pugaru kaina'a zun pudaiaro ni'o, maskonnaotinpa'ora'a naa, na'iki tuukii puaipan oroo, pudi'itinpan soo pumazidan dau'u otuma. Ukau'an turuu pamazidan, na'iki aonaa oia'o mani wuru'u. ³⁷ Mazan aizii putoman punyukunuu aona'o nii pukaudaiaron, na'iki aonaa pidan dyuudan ida'ana'o mani wuru'u pusha'apatanuz aimaakan, na'iki puka'iita pudadaradan punyukunuu puaipan ai zun, kaimana'o aimaakan wuru'u pusha'apataniaz. ³⁸ Ukau'an wuru'u pidan mazida'oraz paudaiaro ni'o tuma, kaimana'o aimaakan wuru'u usha'apataniaz, na'iki pidan aona'oraz ukauudaiaron, aimaakan powa'a'o zii ukaimanan wuru'u usha'apataniaz.

Zunnao mishidainao, mawakainouznaa idaiarunao

³⁹ Aizii zun buda'apatina'o paudaiaru di'iti ukakupan pu'u. Mazan odaiaru mawakan an, turuu omazidan na'ia'oram pidan tuma oaiapanii. Mazan marii omazidan pidan mishida'o tuma. ⁴⁰ Mazan ògaru òdi'itinpan, powa'a'o nii zii pa'an ukaimanan omashaapan an paba'oran, aonaa okauudaiaran koshan. Mazan ò'itiiman kaiman pa'an unao abatan na'apam òkian, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa kazowautapanii ògaru, unao kawan.

8

Uzai dunaa taa-kao toma-kariwai tominkarunao ati

¹ Aizii ôdako'atin nii upishaanuz, waunao mishidainao nikan daua'oraz dunai, wuru'u taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Waaitapa ipai waunao ida'a kaina'a aitapa-karu. Aitapa-karu toman waunao atadinapa, mazan wakamarainapanun ida'an wama'ozakadan nii wamin-mishidannao pa'an. ² Pidan zauda-kida'oraz paaitapa aimakaan do-bata manawun, aona'o zii uaitapan aimakaan wuru'u. ³ Mazan mishi, Tominkaru aitapa pa'an pidan marainpa'oraz paugaru.

⁴ Ukau'an, kaikapa'a ôkianu'u dunai nika-kao dau'an, taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati: waaitapa aimakaan toma-kariwaiz tominkarunao nii, aonaa mishi'o Tominkaru mani wuru'u, mazan waaitapa kaina'a bauda'apa Tominkaru pa'an. ⁵ Mishi, ukaina'an pu'u aimakaan kida dakota-kariwaiz tominkarunao nii aokazi ii, oo imi'i baara'a, (na'iki kaina'a iriba pidan dakotanii tominkarunao nii na'iki naobanainao nii), ⁶ waunao ati kaina'a bauda'apa Tominkaru karikaonan, waDaru. Uruu toma'oraz ipai aimakaan kida, na'iki wamashaapan uruu ati'o. Na'iki kaina'a bauda'apa Naobanai karikaonan, Jesus Christ. Ipai aimakaan kida toma-kao uruu ida'ana'o pa'idiwara, na'iki wamashaapan uruu ida'ana'o.

⁷ Mazan aonaa ipai mani pidannao aitakan, aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao. Pabi'i pidannao naudina'ora'a naa i'ati pamishidan wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao na'iki itaapan Idyaun kaku-painao nii. Ukau'an inikan dono dunai, pakawan idi'itinpan udau'u, taa-kariwai kawan toma-kariwai tominkaru ati. Uruu idi aonaa iabatinan kaiman panyukunuu ii, iabatinan i'asha'apata aimakaan oia'o. ⁸ Mazan wanikan dono wanyukunuu, aona'o nii umaonapadan waunao Tominkaru ida'ati. Aizii aonaan dono wanikanuz, aonaa uawutapadan Tominkaru nyukunuu kaimanan wa'ati. Na'iki wanikan dono kapamaz, aonaa utoman waunao kaiman powa'a zii Tominkaru ati.

⁹ Mazan pabi'i kida unao, uaitapa aonaa sha'apa'o mani wuru'u dunai nika-kao taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Mazan uaitapin pa'i, aonaa kizi uwaota-kidan umin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, unikan ida'an wuru'u wanyukunuu unao kawan. ¹⁰ Aizii dii mani pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, utukapan uaroopan tominkarunao dapunaa ii, uruu idi una'apatan panyukunuu, unikan naa dunai taa-kariwaiz tominkarunao ati, ukian pu'u panyukunuu ii "oia'o wuru'u ôsha'apataniaz." ¹¹ Ukau'an, pugaru aitakan ida'an aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao, pupataka'uin-kidan pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, uruu ati'oraz kapam Christ mawakan. ¹² Ukau'an pu'oi'an wuru'u, pusha'apata-kidan ida'an pumin-mishidan ati aimakaan uzauda-kidaniaz panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani. Na'iki na'apa'o ida'an, oia'o aimakaan wuru'u pusha'apataniaz Christ ati. ¹³ Ukau'an, ôwaota-kidan an ômin-mishidan oia'o di'iti ônikan ida'an dunai, aona'o nii ônikauzon dunai powa'a.

9

Aimaakan kida turua'o apostle zaamatan na'iki sha'apatan

¹ Ôgaru turuu ôsha'apainpan ôaipan kawana'ati. Apostle wuru'u ôgaru, usha'apanum kau'an ôtukapanii Jesus wanaobanaa, na'iki ôkaudinan idi'o uruu ati wuru'u unao mishidanuz Naobanai Jesus. ² Baokoinao pidannao mataapakan pu'u ôgaru apostle nii, mazan unao uaitapa apostle pa'an

wuru'u ôgaruz. Na'iki unao mishidapanuz Naobanai Jesus, uruu kinaa-bata'o kaimanaiman apostle wuru'u ôgaruz, Naobanai Jesus ati.

³ Aizii pidannao dakoopan dono ôgaru ôkaudinan dau'an apostle nii, kaikapa'a ôdako'atin îdyaun: ⁴ Waunao turuu wana'an unao tuma udapu'u na'iki wanikan kapam uwanyukunuu baokopa utuma. ⁵ Waunao turuu wana'akan kapam waudaiaronao mishidainao, watuma wamakon dono ba'oran wiizai iti kida, na'apa ba'oran apostlenao kawan, na'iki Naobanai Jesus inawuzunao kawan, na'iki Peter kawan. ⁶ Oo Barnabas na'iki ôgaru'o nii sha'a karikaonan kaudin waikoda-kinaa nii wapuraatan, watorii-kinaa nii wawanyukunuu?

⁷ Aonaa na'ia'oram soldyaa kaudina'o pawiiizi ati kawinipinaan pawanyukunuu papuraatan idi. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan paowa'oraz grape baawu, madizookan papaoriba grape aka. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'uza'o kaznizonao oo tapi'iza idi matuzakan pa'uza dunuu.

⁸ Wuru'u kuwai kida ôkainabata-kinaaz na'apa'oram ati'o ôkian pidannao aitapanii kida, mazan aonaa pidan mani karikaonan wuru'u di'tinpa'oraz na'apa. Kakinaorii na'apa ukian kapam. ⁹ Wuru'u Kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati kian, "Aonaa puwatudapa'ana'a tapi'iza dako poroom aka udakazaapa-kida-kaoo dono u'ati."* Aizii Tominkaru na'apanuz, aonaa tapi'iza dau'ana'o mani karikaonan. ¹⁰ Mazan una'apanuz wau-nao dau'ana'o na'iki usaada-kaoo waunao dikin ia'o. Usha'apanum kau'an pidan kawiiiziipa'oraz na'iki pidan karaodapa'oraz paoribai aka, iaitapa panyukunuu ii îka'idiwainan nii kapam wuru'u paoribai aka idi.

¹¹ Wakowaadanuz Kaimana'o Kuwai unao ati, uruu wapaopan kawanu'o paoribai uuda wuru'u. Ukau'an turuu wapishaan unao taan wawanyukunuu nii. ¹² Aizii baokoinao turuu îpishaan unao kaminka'utan îdyaun, îkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, waunao aitaniiiman, turuu manawun wapishaan ukaminka'utan waunao.

Mishi waunao turua'o padamata wapishaan aimakaan kida unao ai, wakowaadapan idi kaimana'o kuwai. Mazan waunao, watuuda wabaiiaan ipai sha'apa'oram aimakaan kida, upu'u aonaa wapishaan aimakaan kida u'ai. Uruu aonaa kizi washa'apatan aimakaan awauta'o nii pidan umishidan ai Kaimana'o Kuwai, Christ dau'oraz. ¹³ Mishi unao, uaitapanii pidannao kaudinainao Tominkaru Dapu ii, îikodan pawanyukunuu nii pakaudinan ida'an na'ii. Na'iki faadaanoo kaudinainao altar, uzai kawaadapa-kizinao di'ii, îikodan panikan nii dunai idi wuru di'iki'i, uzai pidannao na'akaniaz pataan nii Tominkaru ati na'ii. ¹⁴ Ukau'an na'apa'oram kapam Naobanai Jesus kian pidan kowaadapa'oraz Kaimana'o Kuwai, marii kizi pidannao abatainoo ukuwaa taan uwanyukunuu nii.

¹⁵ Mazan ôgaru, turua'o padamata ôpishaan ôwanyukunuu nii ôkowaadapan idi kaimana'o kuwai, upu'u aonaa na'apainim ôpishaan utaan aimakaan ô'ati. Aizii ôsaadanuz unao ati, aonaa ôaipan idi'o mani usakadan naa utaan aimakaan kida ô'ati. Kaiman zii pa'an ô'ati ômawakan an, aonaa ôkazata-kidan ô'atadinapanuz, ômazamatakanuz ôkakuwaapan winipinaa. ¹⁶ Upu'u zii ôkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai, aonaa turuu ôatadinpan uruu ida'an, usha'apanum kau'an ôgaru, Tominkaru dyuudanii kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai. Na'iki aonaan an ôkowaadan wuru'u Kaimana'o Kuwai, upataka'utan nii ôgaru. ¹⁷ Ôkakuwaapan an mani kaimana'o kuwai dau'u ôaipan ati karikaonan, ôpishaa mani pidannao kawinipinaan ôgaru. Mazan ôkowaadapanuz kaimana'o kuwai aonaa ôaipan ati'o mani, uruu idi'o pa'an

* 9:9 Deuteronomy 25:4

ōsha'apatan kaudin-kizai Tominkaru taaniaz ōsha'apatan nii. ¹⁸ Ukau'an kanom ōwinipinaa nii? Soo wuru'u ōkowaadapanuz kaimana'o kuwai, na'iki aonaa ōdakotan uwini-pinaa. Una'apan idi'o aonaa ōpishauzon aimakaan taa-kaō ō'ati, ōkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai ōturuuan pu'u ōpishaan.

¹⁹ Aonaan pu'u pidan poitoru mani ōgaru, mazan upu'u ōtaapinan ipai pidan poitoru kawan. Uruu turuu kizi ōka'liitan kawana'ati ōna'apatan iriba pidannao nyukunuu ḡmishida kizi Jesus Christ. ²⁰ Ōkaudinano dono Jewnao bii an, na'apa ōmashaapan Jew kawan, turuu kizi ōna'apatan ḡnyukunuu ḡmishida kizi Jesus Christ. Na'iki ōgaru pidannao tuman dono, da'anainauz naa Jewnao kakinaorinaa, ōgaru na'apa kapam ḡnao kawan, ōizo'ati wuru'u kakinaorii ḡizo'atipaniaz, turuu kizi ōna'apatan ḡnyukunuu ḡmishida kizi Jesus Christ, aonaan pu'a'a naa padamata ōtaapan uruu kakinaorii. ²¹ Aizii ōgaru Gentilenaō tuman dono, mataapa-kainauz Jewnao kakinaorinaa, ōgaru na'apa kapam ōmashaapan Gentile kawan, turuu kizi ōna'apatan ḡnyukunuu ḡmishida kizi Jesus Christ. Mazan aonaa ōkian mani kaiwuru'u aonaa ōizo'atin Tominkaru kakinaori. Mishi'oraiman, ōgaru, ōizo'ati Christ kakinaori.

²² Ōgaru mishidainao tuman dono, aona'oraz ḡmishidapan ma'ozaka, na'apa kapam ōtaapinan ḡnao kawan, turuu kizi ōma'ozakadan ḡmishidapan powa'a zii Jesus Christ. Ōkowaadapan dono kaimana'o kuwai ipai sha'apa'oram kaduz pidannao ati, na'apa ōtiwaan ōtaapinan ipai ḡnao kawan. Uruu na'apa'o ida'an turuu kizi ōkaminka'utan pabi'i ḡdyaun ḡmishida kizi Christ. ²³ Ōsha'apatan ipai na'apa kida'oraz aimakaan, pidannao abata kizi Kaimana'o Kuwai. Uruu baokpa kizi mishidainao tuma ōka'ḡidiwainan kaiman kida'o aimakaan idi, Tominkaru kowaadaniaz pataan nii mishidainao ati.

²⁴ Unao, uaitapanii dimatin-karu dono ipai pidannao dimainao ni'oraz tiwaakan padimaban ida'an, mazan bauda'apa'o nii pidan ḡnao bii iki'o winian nii, na'iki uzaamatan taa'azoo-kariwaiz aimakaan uwinian idi pa'an. Ukau'an na'apa kizi kapam unao pidan dimaba'o kawan, uzaamata kizi Tominkaru taa'azooniaz aimakaan.

²⁵ Ipai pidannao dimainao ni'oraz ḡsha'apatinan soo patominapa-kida-kaō kawana'ati. Aizii wuru'u ḡsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimakaan, ḡaipan idi aimakaan taa-kaō pa'ati, aona'o ni'oraz una'an karikaonan. Mazan waunao mishidainao, washa'apatinan watominapa-kida-kaō kawana'ati waaipai idi aimakaan taa-kaō wa'ati karikaonanu'o ni'oraz una'an pa'an.

²⁶ Uruu idi'o ōdiman sariapa ōdima-kizi tokon iti. Na'iki ōgaru, na'apa pidan kawan makinaotina'oraz tiniaaka-karu ida'an, aona'oraz udobaa-kidan patinikan pamin-tiniaakan. ²⁷ Ōgaru ōtominapa-kida ḡnanaa sha'apata'o nii aimakaan sakitapa'o, na'apa pidan tominapa-kidan kawan pananaa pasha'apatan ida'an dadara kida'o aimakaan dimatin-karu ua'ii. Mishi, ōgaru ōkowaadapani'i naa kaimana'o kuwai baokoinao ati. Aizii aonaan an ōmashaapan wuru kawana'ati'i kaimana'o kuwai ōkowaadapaniaz, aona'o nii Tominkaru taan ō'ati utaa'azooniaz.

10

Wakinao-kaō toma-kariwai tominkarunao ai

¹ Ōmin-mishidannao, ḡaipan unyukunuan aimakaan kida sha'apa'oraz da'ḡ wadokozy-daunnao ati, da'anapainauz Moses. Tominkaru na'akapan ḡnao padyuudan ida'an ḡsha'iz kazannaatapa'o nii ḡdyaun. Ipai ḡnao taraukan Red Sea pakidiba ida'an.* ² Ipai ḡnao chikaawunuinan Moses pidannao nii,

* **10:1** Exodus 13:21-22; Exodus 14:22-29

wuru ida'ana'a ĩmakonuz isha'iz waranu an na'iki ĩtaraukan ida'an paran.
 3 Ipai ĩnao, ĩnika wanyukunui Tominkaru taaniaz ĩ'ati aokazi iki.† 4 Na'iki ipai
 ĩnao, ĩtuza kapam wunu Tominkaru taaniaz ĩ'ati kuba di'iki. ĩtuzaan wuru'u
 kuba di'iki Tominkaru aidaniaz ĩ'ati, ĩchi'ikapa-kizi mapidantaka'o amazada
 di'ii'aka. Aizii wuru'u kubaz, uruu Christ wuru'u.‡ 5 Tominkaru sha'apatan
 pu'u ĩ'ati na'apa kida'o aimaakan, upu'u zii ipai zaa wadokoza-daunnao,
 aonaa ĩsha'apatinan Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Uruu idi ĩmawakan
 ipai mapidantaka'o amazada baara ii aka.§

6 Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz, watominapa-kinaa ni'o
 wuru'u. Na'iki wakakinaorinaa ni'o, aonaa kizi wana'azootapan oia'o
 aimaakan kida na'apa ĩnao kawan.* 7 Mana'a watominkaruniitapa'ana'a
 toma-kariwai tominkarunao, pabi'i kida'o wadokoza-daunnao kawan. Us-
 aadinpan kawan ĩdau'an Tominkaru kaaritan ida'a. Ukian, "Wuru'u pi-
 dannao aroopan naa na'iki ĩtuzaan naa, na'iki udauna'an ĩkonaupan naa
 madoronaa-daun."† 8 Mana'a wakaminshu'uinp'a'ana'a na'iki aonaa waki-
 ainpa'ana'a ba'oran min-mazidan tuma, pabi'i kida ĩnao sha'apatazonii
 kawan. Uruu idi Tominkaru to'oran ĩ'ati na'iki 23,000 ĩmawakan bauda'apa'o
 kamo'o ida'a.‡ 9 Mana'a watiwaa-kidapa'ana'a Naobanai Tominkaru,§
 pabi'i kida'o wadokoza-daunnao tiwaa-kidapauzon kawan uruu. Uruu idi
 Naobanai Tominkaru to'oran ĩ'ati na'iki uzowian ĩdyaun, udyuudan ida'an
 kowazaznao aroa'o nii ĩdyaun.* 10 Na'iki aonaa ukashada'ana'a na'apam
 Tominkaru taapan unao, pabi'i kida ĩnao na'apauzon kawan. Uruu idi
 Tominkaru dyuudan pa'angelin zowian ĩdyaun.†

11 Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz ĩ'ati, uruu tukapa-kida'o
 nii kanom turuu sha'apan wa'ati, washapatan an aimaakan oii kida'o
 ĩnao sha'apatan kawan. Na'iki usaada-ka'o kakinaowa'o nii waunao, aonaa
 kizi washapatan na'apa kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an waunao
 wamashaapan maonapa'ora'a naa amazada katokon-tina'azon ida'ati.

12 Ukau'an, na'ia'oram pidan itiiman ma'ozaka'o pamishidapan, marii
 uzaudinpan, usha'apanum kau'an aonaan an uzaudinpan, uwaotinan nii
 oia'o. 13 Aizii na'apainim an putiwaa-kidapa-ka'o aimaakan oia'o dau'ati,
 punyukunuitapa baokoinao pidannao na'apa'o kapam ĩtiwaa-kidapa-ka'o.
 Mazan Tominkaru mishi'o utaapan paparadan papidanannao ati. Aona'o
 nii utaapadan putiwaa-kidapa-ka'o tuukia'a naa manawun, pumaka'itakan
 ai. Aizii wuru dono'o putiwaa-kidapa-kaoz, Tominkaru toman nii pugaru
 ma'ozaka, uruu turua'o nii putuudan putiwaa-kidapa-kaoz na'iki aona'o
 nii putainan oia'o ati.

14 Ukau'an ōmin-mishidanna, ōmarainapaniinao, mana'a utominkaruni-
 itapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao. 15 Ōparadan unao ati, ōparadan
 kawan aitapainainao pidannao ati. Ukau'an udi'itapa kizi na'apa'oram
 kaiwuru'u ōparadanuz u'ati. 16 Watuzan dono wine wuru'u watoriinapa-
 kidaniaz Tominkaru ati, wanyukunuitapan dono'oraz Jesus mawakan
 wa'ati, baokopa waunao mishidainao, wabauda'apatinan Christ
 tuma uizain ida'an. Na'iki wanikan dono bread wadushowaniaz,
 baokopa waka'iidiwainan Christ nanaa idi.‡ 17 Wanikan ida'an wuru'u

† 10:3 Exodus 16:35 ‡ 10:4 Exodus 17:6; Numbers 20:11 § 10:5 Numbers 14:29-30 * 10:6
 Numbers 11:4 † 10:7 Exodus 32:6 ‡ 10:8 Numbers 25:1-18 § 10:9 Ba'oran kaarita di'ii kida
 usaada-ka'o Christ kii. * 10:9 Numbers 21:5-6 † 10:10 Numbers 16:41-49 ‡ 10:16 Matthew
 26:26-28; Mark 14:22-24; Luke 22:19-20

bauda'apa'oraz bread di'iki, ipai waunao wairiban pu'u padamata, baokopa wabauda'apatinan wamin-mishidannao tuma na'iki Christ tuma.

18 Aushaa udi'itapa mooko tawuru'u Israelitena. Ibauda'apatinan, inikan ida'an dunai, uzai zowii-kariwai di'iki'o, taa-kariwaiz altar paawa'a Tominkaru ati.[§] 19 Aonaa okian mani kaiwuru'u, wuru'u wanyukunui taa-kariwaiz toma-kariwai tominkaru ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ba'oran wanyukunui ai. Na'iki aonaa okian mani kaiwuru'u, toma-kariwaiz tominkaru mishi'o ukakupan. 20 Mazan okian, wuru'u pidannao tominkarunitapainaoz toma-kariwai, izowian pa'uzanao na'iki itaanuzu oia'o doronainao ati'o karikaonan, aonaa Tominkaru ati'o mani. Na'iki aonaa oiaipan unao bauda'apatinan oia'o doronainao tuma.* 21 Aonaa turuu utuzan wine wuru'u koopo di'iki, unyukunuitapa-kinaaz Naobanai Jesus mawakan, uaida-kinan nui ubauda'apatinpan Naobanai Jesus tuma, na'iki utuzan kapam wine ba'oran koopo di'iki, uaida-kinan nui ubauda'apatinpan oia'o doronainao tuma. Na'iki aonaa turuu unikan bread, Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinan ni'oraz, na'iki unikan kapam wuru'u wanyukunui oia'o doronainao ati'oraz utaa-ka. 22 Washa'apatan an na'apa'o aimakaan wakishauzidan nii Tominkaru, uruu uto'oran nii wa'ati.

Waunao aonaa wama'ozakan u'ai.†

23 Pabi'i unao kian, "Ogaru kashaapa-ka'o osha'apatan kanom karikaonan oiaipanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan washapatanii kaimanan wa'ati. Pabi'i unao kian, "Ogaru kashaapa-ka'o osha'apatan kanom karikaonan oiaipanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan washapatanii ma'ozakadan baokoinao mishidainao.‡ 24 Ukau'an, aonaa kizi na'ia'oram pidan di'itapan na'iki sha'apatan aimakaan paaiapanii karikaonan. Mishi'oraiman, udi'itapa na'iki usha'apata aimakaan kaminka'uta'o nii ba'oran mishidainao.

25 Turuu punikan sha'apa'oram karikaonan dunai putoriinii dunai selliapa-kizinao iki. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram wuru'u dunaiz. 26 Usha'apanum kau'an, Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Imi'i baara na'iki ipai aimakaan kida na'a'oraz Tominkaru idiwau."[§]

27 Aizii dii mani pidan mamishida-ka'o na'akan pugaru, aroopa'ana'o nii, pumako pumako'ozon an. Na'iki punika kanom karikaonan umaokodanii pu'ati. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram uikodan wuru'u wanyukunui.

28 Mazan na'ia'oram pidan kian an pu'ati, "Di'oraz wanyukunui taa-kariwai toma-kariwai tominkarunao ati." Ukau'an aonaa punika'ana'azu, na'iki na'apa'o ida'an, aona'o nii pusha'apatan aimakaan pana'iti'o wuru'u pidan nyukunuu ai. 29 Pugaru panaadon pukian punyukunuu ii, aonaa sha'apa'o mani wuru'u unika-ka, mazan wuru'u ba'oran pidanaz, panaadon ukian panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani wuru'u na'apa'o nika-ka.

Ukau'an pidan mishida'o pishaan nii, "Na'apam aizii, na'iki kandii nii mooko aonaa otaapada-ka'o osha'apatinan onyukunuu kian kawana'ati, ba'oran pidan kian idi panyukunuu ii aonaa kaimana'o mani wuru'u?"[§] 30 "Kaiman pugaru," okian an Tominkaru ati onyukunuu dikin ii, kandii nii mooko ba'oran pidan kian odau'an osha'apatan oia'o onikan idiz?

31 Ukau'an, puaroopan dono oo putuzan dono, oo kanom karikaonan pusha'apatan, pusha'apata kiziz pukonaukii-kida-kinan nii Tominkaru umanawunun. 32 Aonaa pusha'apata'ana'a aimakaan waota-kida'o nii

§ 10:18 Leviticus 7:6 * 10:20 Deuteronomy 32:17 † 10:22 Deuteronomy 32:21 ‡ 10:23 1 Corinthians 6:12 § 10:26 Psalm 24:1

na'ia'oram pidan uizo'atipan ai Tominkaru. Panaadon wuru'u pidanaz, uruu Jew, oo uruu aonaa Jew mani, oo uruu mishidapa'o Tominkaru. ³³ Ōgaru na'apa ōtiwainan, ōtiwaa ōsha'apatan aimakaan pidannao nyukunuu kaiman-kinaa nii, aonaa ōkasharuta-kinaa nii mani inyukunuu. Ōgaru, aonaa ōdi'itapan ōsha'apatan aimakaan ō'ati karikaonan. Mazan ōdi'itapan ōsha'apatan aimakaan ōkaminka'uta-kinaa nii iriba baokoinao pidannao, uruu ida'an kizi ōkaminka'utan inao imishida kizi Jesus na'iki ikazannaatin kizi.

11

¹ Uda'an ōkaduz na'apa ōda'anan kawan Christ kaduz.

Zunnao shibatanao daua'o pazowau

² Tuukii ōkonaukii-kidan unao, usha'apanum kau'an karikaonan unyukunuitapan ōgaru, na'iki usha'apatinan idi ōdobata-kidaniaz kakinaorii kida kawana'ati. ³ Mazan ōaipan uaitapan Christ kazowautapa'o daonaiora. Na'iki daonaiora kazowautapa'o paudaiaro, na'iki Tominkaru kazowautapa'o Christ. ⁴ Ukau'an daonaiora shibatapa'o pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u usha'apatinan Christ ati, wuru'u pazowaunaa.

⁵ Na'iki zun, aona'oraz oshibatapan pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u osha'apatinan paudaiaru ati, wuru'u pazowaunaa. Oroo na'apa'o zun kawan ziida-kariwaiz ozowauda.

⁶ Aonaan an zun shibatanao pazowau, marii ozowauda dukuta-ka'o. Mazan ukakiba'azonnan idi zun ati wuru'u pazowaud dukuta-ka'o, oo pazowaud ziida-ka'o, ukau'an marii oshibatanao pazowau.

⁷ Daonaiora aonaa kanom nii uaiapa-ka'o ushibatanao pazowau, usha'apanum kau'an Tominkaru toman daonaiora paugaru kawan. Na'iki daonaiora ida'a Tominkaru umanawunun tukapa-ka'o. Mazan zun, oro'o ida'a daonaiora umanawunun tukapa-ka'o. ⁸ Usha'apanum kau'an daonaiora, aonaa utoma-ka'o zun di'iki, mazan zun toma-ka'o daonaiora di'iki. ⁹ Na'iki daonaiora, aonaa utoma-ka'o zun ati, mazan zun toma-ka'o daonaiora ati'o. ¹⁰ Ukau'an, marii zun shibatanao pazowau, otukapa-kidaniaz nii paudaiaru kazowautapan paugaru, usha'apanum kau'an kaina'a kapam angelnao awunuutapan.

¹¹ Mazan waunao mishidainao, wamashaapanuz bauda'apatinapa Naobanai Jesus ida'an, aonaa turuu zun sha'apainpan pa'ida'a karikaonan, na'iki daonaiora aonaa turuu usha'apainpan pa'ida'a karikaonan. ¹² Mishi zun toma-ka'o kawan daonaiora di'iki, na'apa kapam daonaiora shakatan zun di'iki. Mazan ipai idyaun Tominkaru di'iki'o pa'an.

¹³ Unao, udi'itapa di'oraz aimakaan: Kaimana'o mani wuru'u zun torinapanuz Tominkaru ati, aonaa oshibatanao pazowau baokopatin-karu dono choochi ii? ¹⁴ Kainaabatanapa'o na'apa'oram pidan kaduz toma-ka'o, ukau'an daonaiora kadizo-tinpan an, kakiba'azonna'o aimakaan wuru'u. ¹⁵ Mazan zun dizo dawua'oraz, uruu aimakaan konaunama'o wuru'u. Usha'apanum kau'an odizo dawua'oraz taa-ka'o, ozowau shibarinao ni'o. ¹⁶ Mazan na'ia'oram pidan kashadaakapa'azo'o wuru dau'ana'a, aonaa na'apam ōkian powa'a, soo kaikapa'a: Aonaa waunao oo ba'oran mishidapainao Tominkaru taapan ba'oran kaduz kakinaorii wuru aia'a, ibaokopatinan dono pachochin ii kida.

Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao

(*Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; Luke 22:14-20*)

¹⁷ Aizii di'i òkaki-naota'azoonuzu unao, aonaa òkonaukii-kidan unao. Usha'apanum kau'an ubaokopatinan dono uchoochiapa-kizi ii, soo ukaziwan na'iki ukasha'oradan karikaonan umin-mishidannao nyukunuu. Aonaa usha'apatan aimaakan kaimana'o. ¹⁸ Kiwiitapa òkia'azon, ukowaada-kao ò'ati kaina'a buutaaka-karu unao bii an uchoochiipan dono, na'iki òmishida zaa kaiwuru'u kuwaiz. ¹⁹ Mazan mishi, wuru'u buutaaka-karuz unao bii an, uruu ida'an turuu pidannao aitapa-kao mishi'oraz pa'an ìsha'apatan aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii uaroopa'anan dono baokopa, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, aonaa mishi'o mani utaapanuzu umanawunu'o nii.

²¹ Usha'apanum kau'an, aroapa-karu dono, pabi'i kida unao kiwiita'akan naa na'iki uaroopa'akan naa wanyukunui dau'u,* aonaa uzaudapan umin-mishidannao. Uruu idi ba'orainao zamazi ìdyaun, baokoinao po'idi ìdyaun. ²² Aonaa mooko udapu nii uaroapa-kizi nii na'iki utuza-kizi nii? Oo kaimana'o sha'a u'ati wuru'u utaapanuz madiwautapa-ka'o nii Tominkaru pidannao, na'iki uba'azootin-kidan umin-mishidannao wuru'u pataka'utinainao? Na'apam uaipan òkian u'ati? Upu'u sha'a òkonaukii-kida unao? Ògaru aonaa òkonaukii-kidan unao, usha'apatan idi na'apa'o!

²³ Wuru'u kakinaorii òdobata-kidaniaz unao ati, uruu kakinaorii Naobanai Jesus taaniaz ò'ati. Tawuru aiwaka'ana'a Naobanai Jesus zaamata-kida-kao ua'ii patarubanao ati, uzaamatan bread, ²⁴ na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udushoonuzu, na'iki ukian, "Aizii di'i ònanaa taa-kariwai unao dikin ii. Na'apa pa'i usha'apata unyukunuitapakinanaa nii òmawakauzon." ²⁵ Ìaroopan dauna'an, na'apa kapam Jesus zaamata'akan koopo kaina'a'oraz wine na'a, na'iki ukian, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz, kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati† òizain ida'an. Na'iki na'apainim dono utuzanuzu, unyukunuitapa òmawakauzon." ²⁶ Aizii karikaonan unikan kawana'ati di'oraz bread, na'iki utuzan wine di'oraz koopo di'iki, ukowaadapan Naobanai Jesus mawakan dau'a'o wuru'u, atii ukaawan powaa ati.

²⁷ Ukau'an, na'ia'oram pidan nikan dono bread na'iki utuzan wine, aonaa pu'u udi'itapan panyukunuu ii aimaakan umanawunu'o wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz, oia'o wuru'u usha'apataniaz, usha'apanum kau'an aonaa utaapan umanawunu'o nii wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz. ²⁸ Ukau'an, marii uawunuutinan kaimanaiman unyukunuu ii kiwiitapa zii, udauna'an turuu unikan wuru'u bread, na'iki utuzan wine wuru'u koopo ida'a'oraz. ²⁹ Aizii aonaa an udi'itapan unyukunuu ii kanom wuru'u Naobanai nanaa kainaabatapanii, ukau'an unikan dono wuru'u bread na'iki utuzan dono wine, Tominkaru pataka'utan nii unao. ³⁰ Uruu idi'o iriba unao karinaan na'iki ukapatin, na'iki pabi'i kida umin-mishidannao mawakan. ³¹ Mazan waawunuutinan an kaimanaiman wanyukunuu ii kiwiitapa zii, aonaa kandii nii Tominkaru pataka'utan

* **11:21** Uruu dono mishidainao aroopauzon baokopa wanyukunui dau'u ìna'akaniaz kida, ìnikan nii kapam poroom-ba'i na'iki ìtuzan nii wine ìnyukunuitapa-kinanaa nii Naobanai Jesus mawakan.

† **11:25** Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinano di'ii, 'covenant' waranu'u.

waunao. ³² Mazan Naobanai Tominkaru pataka'utan dono waunao, ukakinaotan waunao wuru'u, aonaa kizi wakaboota-kaao pataka'utin-kizai iti pidannao tuma mamishida-kainaoz Tominkaru.

³³ Uruu idi ōmin-mishidannao, ubaokopatinan dono, uaroopa'anan wuru'u wanyukunui dau'u, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, uza-udapaaka zii uaroopa kizi baokopa umin-mishidannao tuma. ³⁴ Aizii na'ia'oram unao zamazin an, unika'aka uwanyukunuu udapu ii zii. Uruu aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao ubaokopatinan dono.

Aizii upishaaniaz ba'oran aimakaan kida dau'an, ōsakitapadan niizu ōkaawan dono.

12

Kaimana'o Doronaa taanii waka'iita-kinaa wakaudinan

¹ Aizii ōmin-mishidannao, ōparada'azon tawuru dau'ana'a Kaimana'o Doronaa taanii kidaz, waka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Ōaipan uaitapan aimakaan mishi'o udau'an. ² Unao, uaitapanii na'apam da'i umashaapauzon aonaan pu'u zii umishidan Tominkaru. Unao pozawatapa-kida-kariwai da'i, utominkaruniitapan ida'an toma-kariwai tominkarunao, aona'oraz ikakupan. ³ Ukau'an, ōaipan uaitapan aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru Doronaa kazowautapanii ka'iitan padakoopan Jesus, na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pakian "Jesus uruu Naobanai," soo Kaimana'o Doronaa* kazowautapan ida'an uruu.

⁴ Kaina'a pabi'inaaka Kaimana'o Doronaa taanii pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai, mazan uruu Kaimana'o Doronaa wuru'u taa'oraz ipai i'dyaun. ⁵ Kaina'a pabi'inaaka kida na'apam pidannao kaudinan, mazan bauda'apa'o Naobanai Tominkaru ati'o wuru'u kaudin-karuz. ⁶ Na'iki ipai waunao pabi'inaaka kida washa'apatan kaudin-kizai, mazan uruu bauda'apa'oraz Tominkaru kaudina'oraz wa'ida'an na'iki ukaminka'utan waunao ipai aimakaan washa'apatanii ida'a.

⁷ Aizii Kaimana'o Doronaa taanuzu ma'ozaka-kinai wa'ati, waka'iita-kinaa ni'o washa'apatan kaudin-kizai, uruu turuu kizi wakaminka'utan wamin-mishidannao. ⁸ Bauda'apa pidan ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pataan kaimana'o kakinaorii aitapaaba-karu ida'an. Ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii dadara'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ⁹ Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa umanawunu'o mishida-karu. Na'iki ba'oran pidan ati, uruu Kaimana'o Doronaa koshan taa'o uka'iita-kinaa nii pakakudan karinainao pidannao. ¹⁰ Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pasha'apatan umanawunu'o aimakaan kida. Na'iki ba'oran pidan ati, utaa uka'iita-kinaa nii pakowaadan kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii wuru'u kuwaiz Tominkaru Doronaa di'iki'o oo ba'oran doronai di'iki'o karikaonan. Upu'u ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Na'iki ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ¹¹ Mazan uruu bauda'apa Kaimana'o Doronaa wuru'u sha'apata'oraz ipai di'oraz aimakaan kida; paaipan kawana'ati utaan pidannao ati ika'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati.

Bauda'apa'o nanai mazan iriba'o usha'apauzin kida

* 12:3 Kaimana'o Doronaa: uruu Tominkaru Doronaa kapam.

12 Waunao bauda'apa'o wananaa, utoma-ka'o pu'u padamata pabi'inaaka'o wananaa sha'apauzin idi kida. Na'apa'o kapam Christ bauda'apa'o unanaa, na'iki waunao wuru'u unanaa sha'apauzin kidaz. 13 Pabi'i kida waunao Jewnao, na'iki baokoinao Gentilena. Pabi'i kida waunao poitoruinao, na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani. Mazan ipai waunao chikaawunuu-kariwai bauda'apa'o nanai di'iti, uruu bauda'apa'oraz Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki ipai waunao ati taa-ka'o wuru'u Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti.

14 Wuru'u pidan nanaa iriba'o usha'apauzin. 15 Aizii dii mani kidibai kian an, "Ōgaru aonaa ka'ui mani, aonaa ōzaaminpan nanai ida'ati." Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaaminapakan nanai ida'ati. 16 Na'iki tainii kian an mani, "Ōgaru aonaa awunui mani, aonaa ōzaaminpan nanai ida'ati." Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaaminapakan nanai ida'ati. 17 Aizii ipai mani pidan nanaa, soo pidan awun karikaonan, aonaa na'apam uabatan aimakaan. Na'iki ipai mani pidan nanaa, soo pidan tain karikaonan, aonaa na'apam udamaan aimakaan. 18 Mazan wananaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, na'iki Tominkaru muudan ipai wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz paaiapa-kizi ida'a pa'an. 19 Pidana nanaa sha'apauzin bauda'apan an mani karikaonan, aonaa mani pidan nanaa nii. 20 Pidana nanaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, mazan pidan nanaa bauda'apa.

21 Ukau'an, waawun, aonaa turuu ukian waka'u ati, "Aonaa ōaipan pugaru!" Na'iki wazowau, aonaa turuu ukian wakidiba ati, "Aonaa ōaipan pugaru!" 22 Mishi'oraiman, tuukii pa'an waaipan wananaa sha'apauzin kida kapat'oraz kawan itukapa-ka'o. 23 Na'iki wananaa sha'apauzin kida wataapaniaz awutapa'o nii imanawunun, ina'o mishi'oraiman wataapanii kaimana'o ida'an manawun. Na'iki wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz aona'oraz waaipan utukapa-ka'o, kaiman wakakamichantan, 24 mazan ba'oran wananaa sha'apauzin kida, aonaa wataapan na'apa wataapan kawan wananaa sha'apauzin kida awutapa'oraz imanawunun. Tominkaru baokopatan ipai wananaa sha'apauzin kida, uruu wananaa sha'apauzin kida aona'oraz imanawunun, ina'o pa'an kaimana'o ida'ana'oraz manawun wataapan. 25 Ukau'an, na'apa'o ida'an kizi aonaa buutaaka-karu nii wananaa ida'a, mazan ipai kizi pana'a kida'oraz wananaa sha'apauzin kida patumaaka itaapaakan. 26 Bauda'apa'o wananaa sha'apauzin kaziwan an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida kaziwan kapam. Na'iki bauda'apa'o wananaa sha'apauzin konaukii-kida-ka'o an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida konaukian utuma.

27 Aizii ipai unao Christ nanaa wuru'u, na'iki unanaa sha'apauzin kida wuru'u ipai unao. 28 Na'iki Tominkaru choochin ida'a, wuru'u upidananaouz: kiwiitapa uzaamata pidannao apostlenao nii, udauna'an prophetnao nii, udauna'an tiichaanao nii. Udauna'an pidannao sha'apatainao nii umanawun kida'o aimakaan. Ba'orainao pidannao kakudapauzonao nii karinainao pidannao; ba'orainao pidannao kaminka'uupauzonao; ba'orainao kazowautapainao nii pamin-mishidannao; ba'orainao pidannao ka'iita'o nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. 29 Ukau'an aonaa ipai'o mani pidan zaamata-ka'o apostlenao nii, oo prophetnao nii, oo tiichaanao nii. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan. 30 Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakakudan karinainao pidannao. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu

pana'a'oraz parada-karu ida'an. ³¹ Ukau'an utaa unyukunuu di'oraz kaiman kida'o aimaakan dau'ati, uma'ozakada-kinaa nii umin-mishidannao.

Mazan aizii õtukapa-kidan nii aimaakan unao ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ipai ba'oran kida ai.

13

Kamarainpan-karu

¹ Õaitapan pu'u mani õparadan ipai sha'apa'oram kaduz pidannao paradan ida'an, na'iki angelnao paradan ida'an, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, õparadan ikoda'o nii tinin dara-daraapa-kaao kawanu'o karikaonan. ² Na'iki õka'iitan pu'u mani õkakuwaapan Tominkaru di'iki'o kuwai dau'u, na'iki õaitapan pu'u mani ipai dadara kida'o kuwai Tominkaru di'iki'o, na'iki õaitapan pu'u mani mishi'o kuwai kida Tominkaru di'iki'o aona'oraz pidan aitapan, na'iki mishida-karu kaina'an pu'u mani õ'ida'a, õka'iita-kinaa nii õzikadan midukuo kida, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u õgaruz. ³ Õtaan pu'u mani ipai õsha'apauz pataka'utinainao ati, na'iki õkashaapan pu'u mani õkawaoda-kaao õkakupan pu'u, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii õ'ida'a, madiwautapa-ka'o wuru'u õsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimaakan.

⁴ Pidana kamarainpanu'o, utuuda panyukunuu pato'oran ai pairibannao ati, na'iki uruu kamunanba'o; aonaa ukishauzin, aonaa u'atadinpan, aonaa utaapinpan umanawunu'o nii pasha'apatanii ida'an. ⁵ Pidana kamarainpanu'o, aonaa umaniinawiikatinan pairibannao ati. Aonaa udi'itapan pasha'apatan aimaakan soo pa'ati karikaonan. Aonaa uto'ora'akauzon kadiman. Aonaa unyukunuitapan aimaakan dikauda'o sha'apata-kaao pa'ati. ⁶ Pidana kamarainpanu'o, aonaa ukonaukii-kidan aimaakan oia'o sha'apata-kaao, mazan ukonaukii-kida pa'an aimaakan mishi'o na'iki sak-itapa'o usha'apata-kaao. ⁷ Pidana kamarainpanu'o, aonaa ukashadinan pabaiatinan pu'u. Na'iki karikaonan umishidapan pairiban sha'apatan kaimana'o aimaakan. Na'iki uaitapa pairiban sha'apatan nii aimaakan kaimana'o. Na'iki aonaa na'apainim ukashadinan aimaakan dikauda'o sha'apan pu'u pa'ati.

⁸ Kamarainpan-karu, aonaa na'apainim ukatokonon. Mazan wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinaa nii pakowaadapan Tominkaru di'iki'o kuwai, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinaa nii paparadan parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan aitapa-kinaa nii, ipai'o nii ikatokon-tinan. ⁹ Wuru'u aitapa-karu taa-kariwaiz wa'ati, na'iki waka'iitanuz wakowaadan Tominkaru kuwaa, masakauda'u'o karikaonan, aonaa ipai'o mani wuru'u. ¹⁰ Mazan diina'iti'i, aitapa-karu taa-kaao dono'o naa wa'ati, waaitapa-kinaa nii ipai aimaakan, wuru'u masakauda'u sodi'oraz waaitapan, aona'o ni'i naa powa'a uaiapa-kaao.

¹¹ Õkoraidaonaan dono zii da'i, õparadan na'iki õdi'itinpan koraidaonaa di'itinpan kawan. Mazan aizii wuru'u õdyaupainiz naa, aona'a naa powa'a õdi'itinpan na'iki õparadan koraidaonaa kawan. ¹² Kai waaitapanuz Tominkaru dau'u, na'apa'o watukapan kawan wadikin ishazaba wanamari ida'a wuru'u, mazan diina'iti'i watukapan nii Tominkaru pa'an. Aimaakan õaitapanii kai masakauda'u sodi'o karikaonan. Mazan diina'iti'i õaitapan nii ipai aimaakan kaimanaiman, Tominkaru aitapan kawan õgaru kaimanaiman.

¹³ Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimaakan karikaonanuu'o nii ina'an: mishida-karu, na'iki waaitapanuz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan

kaimana'o aimaakan wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan umanawunu'oraz manawun, uruu wuru'u kamarainpan-karuz.

14

Kadakotin-karu Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'

¹ Ukau'an utaa unyukunuu tuukii manawun kamarainpan-karu dau'ati. Na'iki tuukii kapam utaa unyukunuu wuru dau'ati'i Kaimana'o Doronaa taaniaz pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai. Tuukii manawun utaa unyukunuu wuru dau'ati'i, uka'iita-kinaa nii ukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai. ² Usha'apanum kau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, Tominkaru ati'o wuru'u uparadanuz, aonaa pidannao ati'o mani, usha'apanum kau'an aonaa na'ia'oram pidan aitapan na'apa'oram ukian. Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an ukowaadan aimaakan mishi kida'o, mazan aona'o nii kanom aitapan. ³ Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an, ukaminka'utan pa'an pamin-mishidannao, uma'ozakadan inyukunuu, na'iki ukonaukiitan idyaun ibaiatinan bii'i. ⁴ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo pa'ida'a karikaonan uma'ozakadinan. Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, pidannao aitapanii parada-karu ida'an, uma'ozakadan pa'an na'iki ukaminka'utan baokopa pamin-mishidannao.

⁵ Ōnaudapa mani ipai unao paradan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Mazan tuukii pa'an ōaipan unao kowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an. Usha'apanum kau'an pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, powa'a umanawunun pidan parada'oraz ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Soo mishi pidan kaina'an an kowaada'o nii na'apa'oram wuru'u kii-karuz, uruu na'apa'o ida'an mishidapainao ma'ozakada-kao nii.

⁶ Ōmin-mishidannao, aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati, ōparadan u'ati pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'apam nii dii ōkaminka'utan na'iki ōma'ozakadan unao? Mazan aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati ōna'akan kuwai Tominkaru aitapa-kidanii ō'ati, oo ōtominapa-kidan unao Tominkaru paradan dau'u, mishi na'apa'o ida'an ōkaminka'utan nii na'iki ōma'ozakadan nii pa'an unao. ⁷ Aushaa udi'itapa mooko kuwudii oo shamoro,* aona'o nii pidannao aitapan sha'apa'oram uaran wuru'u tau-kariwaiz, soo utau-kao an kaimanaiman. ⁸ Na'iki kuwudii poota-kao an, aonaan an uaran kainaabanan, aona'o nii na'apam soldyaanao minziwaan mizaataaka-karu dau'ati. ⁹ Ukau'an na'apa'o nii pukakuwaapan an pana'a'o parada-karu ida'an. Aona'o nii pidannao aitapan kanom dau'a' wuru'u pukakuwaapanuz. Ukau'an pukakuwaapan amazada ati'o karikaonan. ¹⁰ Kaina'a iriba pana'a kida'o parada-karu da'a'a imi'i baara'a, na'iki ipai wuru'u parada-karu kidaz, kaina'a pidannao aitapa'o paparadanuz. ¹¹ Mazan ōmaaitapakan an pidan paradan, tawarai wuru'u ōgaruz u'ati, na'iki uruu tawarai kapam ō'ati. ¹² Unao, uaipan idi tuukii manawun wuru'u Kaimana'o Doronaa taanii kidaz pidan ka'iita-kinaz pasha'apatan kaudin-kizai, ukau'an utaa unyukunuu powa'a zii wuru kida dau'ati'i, uma'ozakada-kinaa ni'oraz umin-mishidannao.

¹³ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, marii upishaan Tominkaru paaitapa-kinaa nii pakowaadan

* 14:7 shamoro: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

na'apa'oram wuru'u pakianuz. ¹⁴ Ōtoriinpan an pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, mishi ōdoronaa ida'ana'o karikaonan ōtoriinapanuz, mazan aonaa ōaitapan na'apa'oram wuru'u ōkian. ¹⁵ Ukau'an, na'apam dii ōsha'apatinan? Ōtoriinpan nii pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōtoriinpan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. Ōkunuitan nii pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōkunuitan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. ¹⁶ Pukonaukii-kidan an Tominkaru putoriinpan ida'an pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, aonaa na'apam pidannao kian “na'apa mishizi,” wuru'u dau'ati'i putoriinapanuz, ĩmaaitapakan idi na'apa'oram pukian. ¹⁷ Pukonaukii-kidan pu'u padamata Tominkaru kaimana'o putoriinpan ida'an, mazan aonaa putoriinapanuz ma'ozakadauan wuru'u pidannao abatapainauz putoriinpan.

¹⁸ “Kaiman,” ōkian Tominkaru ati, ōaitapan idi ōparadan powa'a zii unao ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. ¹⁹ Mazan mishidainao baokopatinpan dono pachoochin ii, kaiman zii pa'an ō'ati ōparadan an baka'iauda'u sodi parada-karu pidannao aitapanii ida'an, ōtominapa-kidainaa nii ōmin-mishidannao, ōparadan ai dobata'a naa manawun parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan.

²⁰ Ōmin-mishidannao, aonaa udi'itinpa'ana'a koraiziannao di'itinpan kawan. Na'iki na'apa kizi pa'an unao pa'ishizoinao kawan, aona'oraz ĩaitapan oia'o. Mazan udi'itinpa kizi pidan dyaupai'o di'itinpan kawan.

²¹ Kaina'a usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian,

“Ōparadan nii ōpidanannao ati
 ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an,
 na'iki ōparadan nii ĩ'ati
 ba'oran kaduz pidannao paradan ida'an.
 Mazan una'apan pu'u,
 aona'o nii ĩmishidan ōgaru.”†
 Naobanai kian.

²² Ukau'an, utukapa aizii, wuru'u pidan paradanuz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, tukapa-kida'o nii Tominkaru ma'ozakan pidannao ati aona'oraz ĩmishidan Christ. Aonaa mishidainao Christ ati'o mani wuru'u parada-karuz pana'a'o parada-karu ida'an. Mazan Tominkaru di'iki'o kuwai kowaadapa-kaooz, mishidainao ati'o pa'an, aonaa pidannao mamishida-kainao ati'o mani.

²³ Aizii dii mani, ipai unao mishidapainao baokopatinan uchoochiipan dono, na'iki wuru'u pidannao aitapainauz paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, ĩparadan naa, na'iki kaina'a pabi'i mishidainao kaawan aona'oraz ĩaitapan pana'a'oraz parada-karu, oo pidannao mamishida-kainao kaawan unao choochiipan ida'ati. Aizii ĩabatan idi unao paradan na'apa'o parada-karu ida'an, “Madoronaa-ziiwa wunaou'u,” ĩkian nii unao dau'an. ²⁴ Mazan ipai unao ukowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai, wuru'u pidannao mamishida-kainauz na'iki wuru'u mishidainao, aona'oraz ĩaitapan pana'a'o parada-karu, aizii ĩabatan idi na'iki ĩaitapan idi unao kuwaa, ĩnyukunuu pishaata-kaooz nii pa'orian kida dau'an. Wurru'u kuwai ĩabataniaz tukapa-kidan nii na'apa'oram ĩkaduz.

²⁵ Na'iki aimakaan kida ĩdizapaniaz panyukunuu ii, ipai'o nii uaitapa-kidakaooz. Uruu idi ĩkodoru'ukan nii na'iki ĩtoriinpan nii Tominkaru ati, ĩkian nii, “Mishi'o, kaina'a Tominkaru da'a'a unao tuma!”

† 14:21 Isaiah 28:11

*Sha'apatin-karu sakitapa
baokopatin-karu dono choochi ii*

²⁶ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ōkianuz ōmin-mishidannao: Aizii ubaokopatinan dono uchoochin ii, marii ukaiwaan wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinaa nii usha'apatan kaudin-kizai. Kaina'a'o nii pidannao kunuita'o nii, ba'orainao tominapa-kidan unao, ba'orainao kowaadapan kuwai Tominkaru aitapa-kidaniaz i'ati, ba'orainao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ba'orainao, marii ikowaadan na'apa'oram wuru'u ikianuz. Marii ipai aimaakan sha'apata-kariwaiz, ma'ozakada'o nii ipai mishidapainao. ²⁷ Aizii pidannao parada'azo'o pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo dya'utam oo idikinauda'u pidannao paradan taapada-ka'o, aonaa powa'a zii mani wuru aia'a. Iparadan dono, marii iparadan bauda'apa kida. Aizii ba'oran pidan, marii ukowaadan na'apa'oram wuru'u ikianuz. ²⁸ Mazan aonaan an pidan nii aitapa'o pakowaadan na'apa'oram wuru'u ikianuz, pidannao paradainaoz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, aonaa kizi iparadan. Marii iparadan pa'ida'a na'iki Tominkaru ati.

²⁹ Marii dya'utam oo idikinauda'u pidannao kowaadapan Tominkaru aitapa-kidaniaz kuwai, na'iki ba'orainao, marii iabatapan na'iki idi'itapan wuru'u kuwai, mishi'o wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'o oo aonaa. ³⁰ Mazan na'ia'oram an pidan abatapa'oraz na'ii, Tominkaru aitapa-kidan an aimaakan u'ati, marii wuru'u pidan kakuwaapatina'oraz mashaadan, turuu kizi pidan abatapa'oraz kowaadan Tominkaru aitapa-kidaniaz aimaakan u'ati. ³¹ Marii bauda'apa pidan paradan kiwiin, udauna'an ba'oran paradan udawu'ati. Na'apa ipai abatapainaoz tominpan nii na'iki ma'ozakada-ka'o nii. ³² Pidannao kowaadapa'o Tominkaru di'iki'o kuwai, turua'o Izaudapan ba'oran ipaian paparadan, udauna'an uruu, turuu uparadan naa kapam. ³³ Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa uaipan wash'a'apatan aimaakan na'apam karikaonan wabaokopatinan dono choochi ii, mazan uaipan ipai aimaakan sha'apata-ka'o kaiman pa'an.

Ukau'an, marii kizi zunnao mashaa idyaun ubaokopatinan dono uchoochin ii. ³⁴ Na'apa ipai Tominkaru pidanannao sha'apainpan kawan i'baokopatinan dono pachoochin di'ii kida, aonaa zunnao taapada-ka'o iparadan. Jewnao kakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa kizi ikazowautapan baokopatin-karu. ³⁵ Iaitapa'azon an aimaakan dau'an, marii ipishaan paudaiarunao padapu ii. Usha'apanum kau'an kakiba'azonna'o wuru'u zun paradan baokopatin-karu dono.

³⁶ Unao Corinth sanna'o itiiman Tominkaru Paradan wa'atin soo unao di'iki'o na'iki unao ati'o karikaonan? ³⁷ Na'iki na'ia'oram pidan dakotina'o kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o kuwai, oo Kaimana'o Doronaa taanii u'ati uka'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai, marii uaitapan wuru'u ōsaadanii kidaz unao ati, Naobanai Jesus kakinaori wuru'u. ³⁸ Mazan aonaan an utaan panyukunuu ati wuru'u kakinaoriiz, marina'a uruu.

³⁹ Ukau'an ōmin-mishidannao, utaa unyukunuu tuukii ukowaadapan dau'ati Tominkaru di'iki'o kuwai. Mazan aonaa umashaata'ana'a umin-mishidannao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan. ⁴⁰ Marii ipai aimaakan sha'apata-ka'o kaimana'o ida'an na'iki sakitapa'o ida'an.

¹ Aizii òmin-mishidannao, ònyukunuu-kida'azon u'ati tawuru'u Kaimana'o Kuwai òkowaadauzoniaz u'ati. Uruu sha'atii umishidaniaz na'iki pakawanu'oraz umishidapan umanawunu'o ida'an. ² Uruu Kaimana'o Kuwai kazannaata'o unao, upakawanun an umishidapan òkowaadan kawan u'ati. Soo mani umamishidakan an, mazan'u'o karikaonan wuru'u umishidapanuz.

³ Òdobata-kidan kuwai unao ati, uruu dobata-kida-kariwaiz ò'ati. Wuru'u kuwai umanawunu'o manawun: Christ mawakan dau'ana'oraz wa'oiان dikiin ii, na'apa usaadinpan kawana'ati saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a: ⁴ udida-kae, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishita-kida-kae kakupa-karu ida'ati, na'apa usaadinpan kawan saada-kariwai Tominkaru paradan ida'a. ⁵ Christ aidinan Peter ati, udauna'an 12 patominapa-kidaniinao ati. ⁶ Udauna'an, uaidinan uwazoota 500 baokopatinp'a'o mishidainao ati. Iriba ñao kakupa zii kai, baokoinao mawaka'a naa. ⁷ Na'iki udauna'an uaidinan James ati kapam, na'iki udauna'an ipai apostlenao ati.

⁸ Udauna'an, dawu'itin zii uaidinan ò'ati kapam, ògaru na'apa'o koraídaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii.* ⁹ Ògaru, awutapa'o òmanawunun ipai ba'oran apostlenao ai. Mishi, ògaru, aonaa kanom dikiin ii turuu òdakota-kae apostle nii, usha'apanum kau'an ògaru pataka'uta'oraz da'i Tominkaru pidannao. ¹⁰ Mazan òapostle-tinan, soo Tominkaru kamunanun idi'o ò'ati, na'iki ukamunanunuz ò'ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani. Usha'apanum kau'an powa'a zii udadaran òkaudinان ba'orainao apostlenao ai. Mishi aonaa ògaru mani wuru'u sha'apata'oraz aimakaan, mazan Tominkaru pa'an wuru'u kaudina'oraz ògaru ida'an pakamunanun ida'an. ¹¹ Ukau'an, aonaa usha'apan ò'ati, ògaru kakuwaapan oo ba'oran apostlenao kakuwaapan, ipai waunao, wakakuwaapan uruu bauda'apa'oraz kuwai dau'u, na'iki uru'u naa wuru'u unao mishidapaniaz.

Kadishita-kida-kae nii mawakainao

¹² Aizii waunao wakakuwaapan pu'u Christ kadishita-kida-kae dau'u mawaka-karu di'iki, na'apa dii mooko pabi'i unao kian mawakainao, aona'o nii òkadishita-kida-kae? ¹³ Umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kae mawaka-karu di'iki, ukau'an Christ, aonaa ukadishita-kida-kae. ¹⁴ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kae mawaka-karu di'iki, ukau'an madiwautapa-ka'o wuru'u wakakuwaapatinanuz, na'iki unao mishidapanuz madiwautapa-ka'o kapam. ¹⁵ Na'iki waunao apostlenao, wamariidinان naa karikaonan Tominkaru dau'u, usha'apanum kau'an wakian idi Tominkaru kadishita-kida Christ mawaka-karu di'iki. Aizii umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kae mawaka-karu di'iki, ukau'an aona'o Tominkaru kadishita-kidan Christ. ¹⁶ Ukau'an umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kae, Christ aona'o ukadishita-kida-kae kapam. ¹⁷ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kae, ukau'an unao mishidapanuz Christ madiwautapa-ka'o karikaonan, na'iki aonaa zii unao oian kida so'ota-kae. ¹⁸ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kae, ukau'an pidannao mishidainaouz Christ mawakainaoz naa, aonaa òkazannaata-kae. ¹⁹ Aizii umishiin an mani aona'o nii wakadishita-kida-kae, ukau'an wuru'u wabaiatinanuz Christ dikiin ii, madiwautapa-ka'o karikaonan. Na'iki waunao, turuu mani wakasha'ora-kida-kae ipai pidannao ai, wamishidan idi mariidin-karu'u naa karikaonan.

* **15:8** koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii oo "koraidaonaa kawan mashakata-ka'oraz kaiman."

²⁰ Mazan Christ, mishi'o ukadishita-kida-ka'o mawaka-karu di'iki. Uruu kiwiini'o ukadishitan pidannao mawakainao bii iki. Ukau'an, uruu ida'ana'o waaitapan mishi'o nii mawakainao kadishita-kida-ka'o mawaka-karu di'iki. ²¹ Pidannao mawakan bauda'apa'o pidan sha'apatan idi'o oia'o aimaakan, na'apa kapam pidannao mawakainao kadishitan nii ba'oran pidan sha'apatan idi kaimana'o aimaakan. ²² Ipai pidan mawakauzon, usha'apanum kau'an Adam kaduz Inao. Na'apa'o nii kapam ipai mishidainauz Christ kadishita-kida-ka'o. ²³ Mazan Christ, uruu kiwiini'o ukadishitan. Aizii uwa'atin dono koshan, pidannao mishidainauz uruu, ikadishitan nii pamawaka-kizi iki.

²⁴ Uruu dauna'an amazada katokon-tinan nii, Christ katokontan nii ipai oia'o doronainao naobanai-tinpainauz. Na'iki utaan nii padaru Tominkaru ati, wuru'u pakazowautapanuz. ²⁵ Usha'apanum kau'an Christ kazowautapan nii atii Tominkaru waranuita-kidan ipai utarubanao. ²⁶ Mawakakaru, uruu ukadzun naa tarubai Christ mainaabatan ni'o. ²⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kotua'o usaadauzo-ka'o kian, "Tominkaru kazowautapa-kida ipai aimaakan u'ati."† Mazan aitapa-ka'o wuru'u paradakaru "ipai aimaakan" kia'oraz, aonaa Tominkaru tuma'o ati'o mani wuru'u na'apa-karuz, mazan uruu pa'an kazowautapa-kida'oraz ipai aimaakan Christ ati. ²⁸ Aizii ipai'i naa aimaakan kida muuda-ka'o dono Christ kazowautapan nii, udauna'an uruu, Tominkaru Daniz, ukazowautapa-kidinan ni'i naa Tominkaru ati. Uruu taa'oraz ipai aimaakan kida Christ kazowautapan nii. Ukau'an Tominkaru, uru'o ni'i naa kazowautapa ipai aimaakan.

²⁹ Aizii umishiin an mani pidannao mawakainao, aona'o nii ikadishita-kida-ka'o kakupa-karu di'iti, kandii nii mooko pidannao chikaawunuinan mawakainao pidannao dikin ii? Kanom wuru'u itiwani pasha'apatan na'apa'o ida'an? ³⁰ Aizii waunao mani? Aonaan an mani umishiin wakadishita-kida-ka'o nii wamawakan dauna'an, kandii ni'o mooko wuru'u wabaiatan aimaakan kichana'iki-kia'o kida ipai kamoo? ³¹ Ōmin-mishidannao, ipai kamoo ōbaiatan aimaakan kichana'iki-kia'o manawun! Mishi'o kaiwuru'u ōna'apanuz, na'apa wuru mishiin kawan ō'atadinapanuz unao dau'an, wabauda'apatinpan idi Christ Jesus waNaobanaa ida'ati. ³² Da'a'a, Ephesus ida'a, kaina'a pidannao ōtarubanao. Tuukii ikashadaakapan ōtuma na'iki idakota pazowian ōgaru. Na'apa ikichana'iki-kian ō'ati baudokoru kawan. Ukau'an kandii ni'o mooko ōbaiatan na'apa kida'o aimaakan umishiin an aona'o nii pidannao mawakainao kadishita-kida-ka'o? Umishiin an mawakainao aona'o nii ikadishita-kida-ka'o, ukau'an kii-karu kawana'ati: "Wakonaukiitina'a naa ipai kamoo. Waaroopa'a naa na'iki watzapa'a naa, usha'apanum kau'an waikana'an wamawakan ni'i naa na'iki aona'o nii powa'a wakadishita-kida-ka'o."‡

³³ Aonaa umariida-kidina'ana'a pidannao ati kiainaouz aona'o nii mawakainao kadishita-kida-ka'o. Usha'apanum kau'an pukamina'utinpan dono pidannao idi, aona'oraz ikaduz kida kaimanan, ipataka'uan nii kaimana'oraz pukaduz. ³⁴ Usakitapada udi'itinpan, na'iki aona'a naa u'oipa'ana'a. Ōkian na'apa ōba'azoo-kida'azom unao, usha'apanum kau'an pabi'i unao, aonaa manawun uaitapan Tominkaru.

Nanai kadishita-kida-karu ni'oraz diina'iti'i

³⁵ Pidannao pishaan nii, "Na'apam nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-ka'o? Sha'apa'oram kaduzu'o nii Inanaa kida?" ³⁶ Pugaru

madiwautapa-ka'o pidan. Kandii nii pupishaan kaikapa'o aimakaan? Aushaa, putukapa mooko, pupaowan dono uudai, aonaa usoda'akan sariapa, soo udida-ka'o an kiwiin. ³⁷ Na'iki aimakaan pupaowaniaz soo uudai karikaonan, panaadon poroom aka oo ba'oran kaduz paoribai uuda. Aonaa pupaowan paoribai udaru'ora'a naa. ³⁸ Mazan Tominkaru taan ukadunaa nii paaipan kawana'ati, na'iki ipai sha'apa'oram uudai ati utaa ikadunaa nii, ikaduz kida kawana'ati.

³⁹ Na'iki aimakaan kida kakupainaouz, pana'a'o inanaa kida. Pidannao pana'a inanaa, uzainao pana'a inanaa, kotu'uz pana'a inanaa, na'iki kopau pana'a inanaa.

⁴⁰ Na'iki aokazi ii aka, kaina'a aimakaan kida, na'iki imi'i baara an, kaina'a kapam aimakaan kida; wuru'u aokazi ii aka'oraz aimakaan kida, pana'a'o ikonaunaman wuru'u imi'i baara ana'oraz aimakaan kida konaunaman ai. ⁴¹ Kamoo pana'a ukonaunaman, kazu pana'a ukonaunaman, na'iki wizinao pana'a ikonaunaman; na'iki wizinao, upu'u zii pana'a kida ikonaunaman ba'oran wizinao ai kapam.

⁴² Ukau'an, na'apa'o nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kidaka'o dono kakupa-karu di'iti. Pidan mawaka'o dida-ka'o dono, wuru'u unanaa toma-kariwaiz mawakauzo karikaonan, mazan ukadishita-kidaka'o dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a umawakauzon. ⁴³ Pidan mawakan dono, unanaa dida-kariwaiz, aonaa ukonaunaman, na'iki kapat'i'o wuru'u unanaaz. Mazan ukadishita-kidaka'o dono'o naa, konaunama'o nii na'iki ma'ozaka'o nii unanaa.

⁴⁴ Wur'u'u pidan nanaa dida-kariwaiz, uruu nanai imi'i baara ana'o kaduz, mawakauzo karikaonan. Mazan ukadishita-kidaka'o dono'o naa, karikaonanu'o ni'i naa ukakupan, kakupa-karu Kaimana'o Doronaa taaniaz. Mishi kaina'a nanai mawakauzo karikaonan, na'iki kaina'a nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁵ Na'apa saadauzo-kariwai Tominkaru paradan kian, "Kiwiitapa'oraz Adam, utoma-ka'o kakupa'o pidan nii"; mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu Christ. Na'iki Christ, uruu Doronai taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu pa'an. ⁴⁶ Ukau'an wuru'u nanaiz Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati, aonaa uruu mani wuru'u kiwiini'oraz. Mazan wuru' pa'ana'a nanai imi'i baara ana'oraz kaduz, uruu kiwiini'oraz pa'an. Dawu'itin zii pa'an wuru'u nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁷ Kiwiitapa'oraz Adam, imi'i idi'o utoma-ka'o, mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu aokazi iki'o uwa'atin pa'an. ⁴⁸ Ipai pidannao imi'i baara ainaouz, na'apa'o inanaa wuru'u pidan kawan, toma-kariwaiz imi'i idi. Mazan pidannao makoinao ni'oraz aokazi iti, na'apa'o nii inanaa wuru'u pidan kawan aokazi iki'oraz uwa'atin. ⁴⁹ Wananaa toma-ka'o kawan wuru'u pidan nanaa kaduz kawan imi'i idi, diina'iti'i na'apa'o nii wananaa wuru'u pidan nanaa kaduz kaawan aokazi iki'oraz.

⁵⁰ Omin-mishidannao, kaikapa'o ati'o kaiwuru'u okianuz: Wur'u'u wananaa, imi'i baara ana'oraz kaduz karikaonan, aonaa turuu umashaapan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii; na'iki wananaa mawakauzoz, aonaa turuu ukakupan karikaonanu'o nii.

⁵¹⁻⁵² Aushaa uabata, okowaadan aimakaan aona'oraz uaitapauzo-ka'o: aonaa ipai'o nii mani wamawakan, mazan dawu'itiini'o kuwudii^S pootaka'o dono, ipai'o nii wapana'adina'akan kadiman aka, pidan samuruu-ankan kawan paawun. Aizii wuru' dono'o kuwudii poota-kaoz, pidannao mishidainao Christ mawakainauznaa, ikadishitan nii, aona'o ni'i naa

^S 15:51-52 kuwudii: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

ĩmawakauzon powa'a. Na'iki ipai waunao kakupainao, wapana'adina'akan nii kapam. ⁵³ Wuru'u wananaa mawakauzoz pana'ada-ka'o nii nanai kida di'iti, aona'o ni'oraz umawakauzon. ⁵⁴ Ukau'an wananaa mawakauzoz pana'ada-ka'o dono'o naa nanai kida di'iti karikaonanu'o ni'oraz ukakupan pa'an, uruu Tominkaru paradan kotua'oraz usaadauzo-ka'o mishiinan ni'i naa:

“Mawaka-karu mainaabata-kaoa'a naaz kaiman-daun!”*

⁵⁵ “Mawaka-karu, na'ii dii puka'iitanuz puzowian pidan?”

Mawaka-karu, na'ii dii puma'ozakan pukaziwaa-kinaa nii pidan?”†

⁵⁶ Mawaka-karu ikodan pama'ozakan pakaziwaa-kinaa nii pidannao, i'orian ida'ana'o, na'iki oia'o ikodan pama'ozakan wadikintapan ida'an kakinaorii, Moses ati'oraz utaa-ka'o. ⁵⁷ Mazan “kaiman manawun,” wakian Tominkaru ati, uruu taa'oraz wa'ati turuu-kinaa nii wadikintapan oia'o na'iki mawaka-karu, waNaobanaa Jesus Christ sha'apatanii ida'an.

⁵⁸ Ukau'an õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, ma'ozaka ukadishitapa umishidapani ai. Karikaonan usha'apaapa ukaudin-kizi Naobanai Jesus ati, usha'apanum kau'an uaitapa wuru'u ukaudinanz Naobanai ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani wuru'u.

16

Puraata zaamata-ka'o mishidainao ati

¹ Aizii õparadan nii tawuru'u puraata zaamata'azoo-ka'oaz dau'an, Jerusalem ia'oraz Tominkaru pidannao ati, pataka'utinainaoz, ikaminka'uta-kinoo nii. Usha'apata pa'i õdyuudan kawan Galatia ia'o mishidapainao sha'apatani. ² Ipai Sunday kawana'ati, ipai unao, ubuuta pa'i puraata sodi wuru'u di'iki'i puraata uikodaniaz, na'iki utapa'a naazu. Aonaa uzaudapa'ana'a atii õkaawan zii, uruu zii utiwaan uzaamatan puraata ipai baukapa aka. ³ Aizii õkaawan dono, õsaanan nii kaarita wuru'u pidannao dau'an, unao zaamataninaoaz na'aka'o nii puraata Jerusalem iti, unao di'iki'oraz, na'iki õdyuudan nii i'dyaun. ⁴ Aizii õdi'itinpan an kaimana'o nii zii õmakon an kapam, ukau'an õmako'okan ni'i naa baokopa ituma.

Paul morowaut'a'azon

⁵ Owa'atin nii õmorowautaan unao ida'an, õmakon dauna'an Macedonia ii aka. ⁶ Panaadon õna'a'akan nii unao tuma na'apauda'um sondii karikaonan, oo panaadon õna'ian nii unao tuma atii amazada wadidin ipain di'iti. Udauna'an turuu ukaminka'utan õgaru, õdobatapa'azon dono'o naa wuru'u amazada di'iti na'iti'oram nii õmakan na'iki'o dauna'an. ⁷ Aonaa õmorowaut'a'azon u'ida'ati õdobatapan tuma karikaonan. Tomunu'iki'o õaipan õna'a'akan unao tuma, Naobanai Tominkaru taapadan an unao'apan.

⁸ O'na'an nii da'a'a Ephesus ida'a atii Pentecost* taapuzo-ka'o kamoon di'iti. ⁹ Usha'apanum kau'an, kaina'a iriba pidannao da'a'a abata'azo'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimana'o nii manawun õna'an an zii õkakuwaapan i'ati, ukaina'an pu'u padamata iriba pidannao aona'o manawun inyukunu-atin õgaru õkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, na'iki tuukii i'to'oran õ'ati.

¹⁰ Aizii Timothy kaawan an unao ida'ati, kaiman pa'i udapaapa uruu. Uruu kaudina'o Naobanai Jesus ati na'apa õgaru kawan. ¹¹ Aonaa kizi na'ia'oram pidan kashadan uruu, mazan ukaminka'uta pa'an uruu, udobata

* 15:54 Isaiah 25:8 † 15:55 Hosea 13:14 * 16:8 Pentecost: umanawunu'o kamoo Jewnao ati.

kizi kaiman, ukaawa kizi ð'ida'ati. Ōzaudapan ukaawan wuru'u, ba'orainao mishidainao tuma.

¹² Aizii, wamin-mishidan Apollos dau'an. Tuukii ðpishaan umakon unao di'iti, wuru'u ba'oran mishidainao tuma. Mazan aonaa unyukunuu na'apazan pamorowautapan dau'u kai unao di'iti. Mazan na'apainim dono uikodan amazada pamorowauta-kinaa nii, uruu na'apaini'o nii umakon umorowautan.

Paul katokontan paparadan

¹³ Karikaonan uzaudinapa, na'iki ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a; ma'ozaka utaapin unyukunuu ii, na'iki aonaa utaria'a naa.

¹⁴ Usha'apata ipai aimaakan unyukunuu kamarainpanun ida'an.

¹⁵ Uaitapanii sha'atii Stephanas na'iki uiribannao dau'an mashaapainaoz udapu'u. Īnao kiwiniinao ĩmishidan wakuwaa Jesus dau'o wiizai baara Achaia ii, na'iki tuukii ĩtaainan pakaminka'utan ida'an Tominkaru pidanannao. Ōmin-mishidannao, ðpishaan unao, ¹⁶ uizo'ati kizi pidannao na'apainao ĩkazowautapan, na'iki pidan na'apa'o ukaudinana na'iki ukazowautapan ĩnao kawan.

¹⁷ Tuukii ðkonaukian Stephanas, Fortunatus, na'iki Achaicus kaawan dau'an ð'ida'ati; unao aonaan pu'u padamata ð'ai, mazan kaina'a ĩnao ðtuma.

¹⁸ Na'iki ĩkonaukiida ðnyukunuu, na'apa ĩkonaukiidan kawan unao nyukunuu. Utukapa-kida pa'i na'apam unaubaapan, na'iki unyukunuu-atin pidannao ĩnao kaduz.

¹⁹ Mishidapainao mashaapainaoz da'a'a Asia Baara an, ĩdyuudan paparadan kida unao ati; Aquila na'iki udaiaro Priscilla dyuudan kapam paparadan unao ati, na'iki mishidainao choochiipauzonaouz ĩdapu ii, ĩdyuudan kapam paparadan ĩbauda'apatinpan idi unao tuma Naobanai Jesus ida'an.

²⁰ Ipai mishidainao mashaapainaoz da'a'a dyuudan paparadan unao ati. Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.†

²¹ Aizii di'i ðparadan sodi ðgaru Paul saadanii ðka'u ida'an, ðnaubaa-kinaa nii unao.‡

²² Na'ia'oram pidan aonaa umarainpan Naobanai Jesus, marii upataka'uta-ka. Kai'i naa puwa'ati, waNaobanaa!

²³ Marii Naobanai Jesus kamunanun unao ati.

²⁴ Ōmarainapa ipai unao wabauda'apatinpan idi Christ Jesus ida'an. Amen

† **16:20** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

‡ **16:21** Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritz Paul ati. Mazan verse 21 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Corinth sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

Itamautan Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati, Corinth iainaouz.

Usaadan kaarita i'ati usha'apanum kau'an kaina'a ba'oran pidannao kowaadapainao kaikin Tominkaru paradan, mazan dakotinpainao karikaonan Christ apostlen nii. I'nao kakinaotan mishidainao apostle Paul ai. Ikian udau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati." (Putukapa 2 Corinthians 10:1)

Uruu idi apostle Paul saadan pakaaritan, ukakinaowan mishidainao ma'ozaka'o ida'an. Unyukunuu-kida i'ati pamakonkauzon dau'an i'idi'ii. I'aitapa na'iki itukapanii ukaduz umakonkauzon dono i'wiizi ii. Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan na'ii. Aonaa umizidin-kidan i'dyaun, aonaa udakotan pakaudinan winipinaa i'ati, ukauudin dadara paikoda-kinana nii aimaakan sodi kida pamashaapa-kinana nii. Ukian aonaa puraata mani wuru'u uaipaniaz i'ai, mazan uaipan pa'an pakaminka'utan i'dyaun, i'aitapa kizi na'apam Tominkaru aipan mishidainao mashaapan, na'iki i'taapaakan pamin-mishidannao tuma.

Unyukunuu-kida i'ati puraata taa-ka'o dau'an mishidainao ati Jerusalem iainaouz. Mishi kizi isaabaan naa puraata wuru'u ikowaadauzoniaz pataa'azon mawanyukunui-tainao ati.

Ukakinao kapam mishidainao, i'tanawatin kizi pasha'apaapan ai oii kida'o. I'matanawatinkan an mishi'o nii ukakinaowan i'dyaun ma'ozaka'o ida'an na'apa pakian kawan pakaaritan ida'a.

Utokon ii Paul kowaadinan naa mishidainao ati, na'iki ukakinaowan i'dyaun kaimana'o ida'an. Uaipan mishi i'mashaapan kaiman na'iki konaukii Tominkaru tuma na'iki pamin-mishidannaon tuma. (Putukapa 2 Corinthians 13:11)

Kaarita buutinpan kida

Paul kaaritan daua'o 1:1-11

Paul kaudin-kizi daua'o 1:12—7:16

Puraata zaamata-ka'o daua'o pataka'utinainao ati 8:1—9:15

Ma'ozaka Paul kakinaowan pidannao 10:1—13:10

Paul katokontan pakaaritan 13:11-113

¹ Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki wa'inawuzu Timothy di'iki'o kapam. Wasaadan kaarita unao ati'o Tominkaru pidannao baokopatinpainao Corinth ii, na'iki ba'oran upidanannao ati'o mashaapainao kidaz Achaia Baara ii aka. ² Marii Tominkaru waDaru na'iki Naobana'i Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinana nii.

*Marii "kaiman," wakian
Tominkaru ati*

³ Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati, uruu wanaobanaa Jesus Christ Tominkaran na'iki udaru. Kamunanba'o darui wuru'u Tominkaruz, na'iki uruu karikaonanu'o uma'ozakadapan nyukunui. ⁴ Uruu ma'ozakada'oraz wanyukunuu wabaiatan dono aimaakan kasha'ora kida'o. Ukau'an wama'ozakada'a naa pidannao nyukunuu kapam i'baiatan an kasha'ora

kida'o, na'apa Tominkaru ma'ozakadan kawan wanyukunuu. ⁵ Kai'oraz tuukii wabaiatan to'ora-karu Christ dikin ii; mazan Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru ma'ozakadanuz wanyukunuu tuukii manawun. ⁶ Aizii wabaiatanuz dobata kasha'ora kida'o to'ora-karu, unao ati'o wuru'u, usha'apanum kau'an waaipan idi uma'ozakadinan na'iki ukazannaatinan. Waunao, na'apa'o wanyukunuu ma'ozakadauzo-ka'o wabaiatan dono to'ora-karu. Na'apa'o kapam wuru'u wama'ozakadanuz unyukunuu ubaiatan idi kasha'ora kida'o aimakaan. Ukau'an waaitapa aona'o nii ukashadinan, mazan ma'ozaka'o nii utaapan wuru'u umishidapanuz Christ, na'apa waunao kawan. ⁷ Waaitapa upataka'uta-ka'o dono waunao kawan, mazan Tominkaru ma'ozakadan nii unyukunuu, na'apa uma'ozakadan kawan wanyukunuu.

⁸ Wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao, waaipan unao aitapan na'apam wabaiatan kasha'ora'o, to'ora-karu wa'ati wakakuwaatinankan dono Asia Baara ii aka. Mishi tuukii wabaiaapan dadara'o na'iki kasha'ora'o aimakaan kida, wa'itiiman shaa wamawakan ni'i naa. ⁹ Ipai waunao wakian wanyukunuu ii "aizii wamawakan naa wuru'u." Mazan aimakaan sha'apanuz wa'ati kaikapa'a, aonaa kizi wadopian wa'ida'a karikaonan, mazan wadopii kizi pa'an Tominkaru ati, kadishita-kida'oraz mawaka'o pidan. ¹⁰ Mishi Tominkaru kaminka'uta na'iki ukazannaata waunao wazowii-ka'o ai, uruu idi waaitapa karikaonanu'o nii ukazannaatan waunao na'apa. Na'iki wamishida na'iki waaitapa Tominkaru kazannaatan nii koshan waunao, ¹¹ unao kaminka'utan idi waunao utoriinpan ida'an. Tominkaru dako'atin nii wuru'u iriba'oraz toriinapa-karu wadau'an, na'iki ukaminka'utan nii na'iki ukazannaatan nii waunao. Uruu dikin ii iriba'o nii pidannao naubaan na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru.

Paul pana'adan panyukunuu pasha'apata'azonii ai

¹² Aizii wa'atadinpa'azon: aonaa kanom washa'apatan ba'azootin-kida'o nii waunao, kaiman wamashaapan na'iki washa'apata aimakaan kaiman, ipai pidannao tuma wachi'ikapa-kizi kawana'ati. Unao tuma powa'a zii wamashaapan kaiman. Ipai washa'apatan aimakaan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati, aonaa kanom wadizinpan unao ai. Washa'apatinan kaikapa'a aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan Tominkaru kaminka'utan ida'ana'o pa'an waunao. ¹³⁻¹⁴ Wasaadan dono wakaaritan unao di'iti, aonaa wakaiwaan kasha'apannaa kida'o parada-karu, mazan wasaadanuz masha'apanna'o na'iki kainaabana'o ida'an. Uruu idi aizii masakauda'u uaitapan wadau'an, mazan waaitapa powa'a'o nii zii uaitapan wadau'an na'iki wakaduz dau'an kaimanaiman. Aizii diina'titi'i, Naobanai Jesus kaawan dono, tuukia'o nii unao atadapan waunao, na'apa'o nii wa'atadapan kapam unao.

¹⁵⁻¹⁶ Ōaitapa na'apa'o nii unao nyukunuu kapam, umishidan nii kaiwuru ōparadan kidaz. Uruu idi'o ōdakotanuz padamata ōmorowautapa'akan unao di'ii ōmakopaanan dono Macedonia iti. Aizii ōkian dono powaa ati ōaipan koshan ōmorowautapa'akan unao di'ii, itamao kizi ukonaukian uabatan idi kaimana'o ōkuwaa. Aizii ōdobatapan dono'o naa unao di'iki, ōaiapanii padamata ukaminka'utan ōgaru utaan ida'an ōaiapanii kida ōkiwa-kinaa ni'i naa Judea Baara iti.

¹⁷ Mazan aona'a naa ōmorowautapa'akan unao di'ii ōkian kawana'ati. Aizii mani, na'apam ukian ōpana'adan dau'an ōnyukunuu, na'apa dii uabatanuz, mariidin-karu kawan? Oo pidan kawan toma'aka'oraz padi'tinpan aizii sodi'ika'o karikaonan? "Oo," pakian pu'u, mazan udauna'an "Aonaa" ukia'akan naa. Aonaa na'apa'o mani ōgaru. ¹⁸ Tominkaru karikaonan

uparadan mishiin. Na'apa'o kau'an wuru'u wakuwaa mishiniz, “Oo” òkian dono, mishi'o wuru'u “Oo” òkianuz. ¹⁹ Tominkaru Dani Jesus Christ karikao-nan da'i uparadan mishiin, aonaa upana'adan panyukunuu. “Oo” ukian dono, mishi'o wuru'u “Oo” ukianuz. Uruu Jesus dau'a'o wuru'u Silas, Timothy na'iki ògaru kakuwaapatinanuz.

²⁰ Òkian kaikapa'a usha'apanum kau'an ipai tawuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon na'iki pasha'apata'azon, mishi'i naa usha'apatanuzu Christ ida'an na'apa pakiauzon kawan. Uruu idi'o wakian, “Amen.” Wakian kaikapa'a aimaakan sha'apan idi na'apa Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki Christ ida'an tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

²¹ Tominkaru ida'ana'o wuru'u ma'ozaka waunao na'iki unao mishidapan Christ, uruu wuru'u zaamata'oraz ipai waunao kaudina'o nii pa'ati. ²² Na'iki kaina'a utaan Kaimana'o Doronaa wa'ida'a. Uruu ukainaabata-kinaa pa'idiwau'u naa wuru'u waunaouz. Na'iki wuru'u utaanuz Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii mishi'o nii utaan wa'ati ipai wuru'u ukowaadanii kidaz pataa'azon diina'iti'i.

²³ Aizii òkowaadan nii unao ati Tominkaru abatapan pu'u kanom ni'o aonaa òdobatan unao ida'an òparadan kawana'ati. Wuru'u òmamakokanuz òkarodapan idi'o unao, òkakinaowan ai unao kaziwa'o ida'an. ²⁴ Mazan aonaa wadyuudan mani umishidapan waparadan kawana'ati. Waaitapa unao tuukii umishidan Christ. Waaipan pa'an wakaudinian baokopa unao tuma, ukonaukii-kinaa nii.

2

¹ Ukau'an òdi'itinpan, aona'o nii òmakon unao di'iti kai, aonaa kasha'oraku bii a'o mani wuru'u òmorowautapa'azonuz. ² Aizii òkasha'oradan an unyukunuu, kanomanao kaina'a konaukiida'o nii ògaru? Soo unao òkasha'oradaniinaouz. ³ Uruu idi'o tawuru'u ma'ozaka òparadan u'ati, òsaadanii òkaaritan ida'a, òaipan idi'o udi'itinpan usha'apaapanii kida dau'u. Aonaa kizi ukasha'oradan ònyukunuu koshan òmakon dono unao di'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u konaukiida'o ni'oraz ògaru. Mazan òaitapa usha'apatinan nii òparadan kawana'ati. Uruu idi baokopa'o nii wakonaukian. ⁴ Tawuru dono'o òsaadanuz kaarita unao ati, òzaadan bii a'o òsaadan, tuukii òdopian unao dau'an na'iki kaziwa òdi'itinpan udau'u. Òsaadanuz òkaaritan aonaa òkasha'orada'azon mani unyukunuu, mishi'oraiman òaipan pa'an uaitapan na'iki utukapan mishi'o òmarainpan unao tuukii.

Pidan sha'apatanii oia'o marina'ata-ka'o

⁵ Aizii pidan wuru'u toma'oraz kasha'ora-karu pasha'apatanii ida'an, ukasha'orada'aka mishi ònyukunuu, mazan unao udawunu'iti ukasha'oradan unyukunuu, panaadon powa'a zii ukasha'oran ò'ai. Mazan aonaa ò'itiiman ukaziwan waunao tuukia'o ida'an manawun. ⁶ Aizii turu'a'a naa upataka'utazu. Aata, upataka'uta'aka'a naazu mishidainao aitan kawana'ati. ⁷ Ukau'an aizii umarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz, kaimana'a naa uparada u'ati. Panaadon unyukunuu kasha'oran ni'i naa tuukii manawun na'iki u'itiiman aona'o ni'i naa powa'a kaiman-karu pa'ati. ⁸ Uruu idi tuukii òaipan utukapa-kidan ipai umin-mishidannao kanaapu'u mishi umarainpan uruu. ⁹ Tawuru'u òsaadanuz òkaaritan unao di'iti, òtukapa'azon umishidan na'iki uizo'atin ipai wuru'u òdyuudanii kidaz usha'apatani. ¹⁰ Aizii umarina'atan an wuru'u kasha'ora'oraz aimaakan

pidan sha'apataniaz, õgaru na'apa, õmarina'atan nii kapamaz, aonaa udaru'o aimakaan mani wuru'u usha'apataniaz. Christ aitapa na'iki utukapa mishi õmarina'ata'a naa wuru'u kasha'ora'oraz pidan sha'apatan. Na'iki unao ati'o õsha'apatanuz aimakaan na'apa. ¹¹ Aonaa kizi Satan waota-kidan waunao, usha'apanum kau'an waaitapani'i naa tuukii Satan tiwautan pawaota-kidan waunao.

Paul dopian dau'ana'o

¹² Aizii õmakonkan dono Troas ii, õkowaadapa'akan dono'oraz Kaimana'o Kuwai Christ dau'u, Naobanai Tominkaru da'ata padamata kaudin-kizai õ'ati, ukashaapa õkowaadapan Kaimana'o Kuwai. ¹³ Mazan aonaa õnyukunuu kaimanan, tuukii õdopian usha'apanum kau'an aonaa zii Titus kaawan unao di'iki. Uruu idi õkowaadinan na'ia'inao ati, udauna'an õdobatan naa Macedonia iti.

Ma'ozaka-karu Christ ida'an

¹⁴ Mazan "kaiman," õkian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an uzaamatanii waunao Christ ida'ati papoitorunao nii. Uruu idi'o Tominkaru kaiwaan waunao na'akapa'o nii na'iki kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai, pidannao aitapa-kinaa nii Christ. Kaduunu'o kawanu'o nii pidannao ati wuru'u kaimana'oraz kuwai. ¹⁵ Ukau'an wuru'u wakaudinanz, wakowaadapanuz kaimana'o kuwai, kaduunu'o Tominkaru ati wuru'u. Uruu kuwai kida po'okinan ipai pidannao kawana'ati, wuru'u kazannaatinainaoz pa'oian ai na'iki makazannaatin-kainaoz pa'oian ai. ¹⁶ Mazan pidannao makazannaatin-kainaoz, idamaan wuru'u wakuwaa kidaz aimakaan mawaka'o dyupushan kawan, usha'apanum kau'an mawaka-kizai iti'ora'a naa imakopan. Mazan wunaou'u kazannaatinainaoz pa'oian ai, kaduunu'o kawan idamaan wuru'u wakuwaa kidaz, usha'apanum kau'an karikaonanu'o nii imashaapan Tominkaru tuma. Na'ia'oram pidan turua'o usha'apatan na'apa kida'o kaudin-kizai? ¹⁷ Waunao aonaa ba'oran pidannao kawan mani wakaiwaapan Tominkaru paradan wazaamaapakinaa nii puraata pidannao ai. Mazan Tominkaru zaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan. Uruu idi uawun za'a ipai wakowaadan uparadan kaiman na'iki sakitapa, Christ poitorun idi waunao.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

¹ Na'apa dii unao kian kaiwuru kida dau'ana'a, udakota sha'a wa'atadinpan karikaonan? Oo uaiapa zii sha'a kaarita saada-kaao wadau'an, wana'akan nii unao di'iti ba'oran pidannao kawan, oo kaarita saada-kaao unao di'iki wana'akan nii wamako kizi kawana'ati? ² Mazan unao pa'an wakaaritan wana'akapaniaz watuma, saadinpa'o wanyukunuu ii. Pidannao tukapan idi kaimana'a naa unao kaduz, uruu ida'an ãaitapa mishi'o wuru'u wakaudinanz Tominkaru ati. ³ Christ kaaritan kawanu'o pa'an wuru'u unaoz, umashaapan idi pana'a'a naa, pidannao tukapa na'iki ãaitapa watominapa-kidan idi'o unao wuru'u upana'adinanz. Aonaa saaribai na'iki ka'ui ida'ana'o mani usaada-kaao wuru'u Christ kaaritanuz, mazan Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan saadanii pa'an padoronaa ida'an. Aonaa kuba baara'a'o mani usaada-kaao, mazan usaada-kaao pidannao nyukunuu ia'o pa'an.

⁴ Aizii kaiwuru'u õkianuz unao ati kaikapa'a õaitapan idi turuu Tominkaru sha'apatan aimakaan na'apa Christ ida'an. ⁵ Mishi waaitapa aonaa waturuan washa'apatan wa'ida'a wuru'u kaudin-kizaiz, kaimana'o kuwai

kowaadapa-kaoaz. Mazan Tominkaru taan ida'ana'o pa'an pama'ozakan wa'ati wuru'u wakowaadapanuz kaimana'o kuwai. ⁶ Tominkaru wuru'u zaamata'oraz waunao, kowaadapa'o nii paparadan, uruu wuru'u taa'oraz waka'iita-kinaa nii wakowaadan pidannao ati wuru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa i'ati.* Wururu'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatan, aonaa kotua'o Moses saadazonii kakinaorii kawanu'o mani, mazan padoronaa ida'ana'o pa'an. Usha'apanum kau'an wuru'u kotua'oraz kakinaorii na'aka'o pidan mawaka-karu di'iti; mazan wuru'u Tominkaru sha'apataniaz padoronaa ida'an, pidan ikoda-kinaa pa'an karikaonanuo kakupa-karu.

⁷ Wururu'u kotua'oraz kakinaorii, saada-kariwaiz kuba kataida'u'o ida'a, ukaawa-kidan pu'u mawaka-karu, mazan umanawun uwizi'ida'akan Moses awun baara utaa-kao dono u'ati. Aonaa Israelitena'o ka'iitan paawunuupa'akan uawun baara iti, uwizi'in idi manawun. Padamata umainaabatanpaanan pu'ora'a naa itukapanuzu. ⁸ Aitaniimana'o wuru'u Tominkaru Doronaa kaudin-kiziz, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ⁹ Upu'u zii kotua'o kakinaorii wuru'u pataka'uta-kida'oraz pidan pa'oian dikin ii, umanawun uwizi'in, aitaniimana'o umanawunun wuru'u kaimanaaka-kida'oraz pidannao Tominkaru tuma. ¹⁰ Wururu'u kotua'oraz kakinaorii umanawunuo na'iki wizi'oraz utukapauzo-kao kiwiin, aizii aona'a naa powa'a umanawunun, usha'apanum kau'an wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ¹¹ Wizi'i na'iki umanawun mishi wuru'u kotua'oraz kakinaorii, mazan udauna'an uwizi'in mainaabatanan naa. Aitaniimana'o umanawunun wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, karikaonanuo'oraz nii pa'an una'an.

¹² Wamishidan idi tuukii wuru'u pa'ina'o aimaakan, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon, ma'ozaka ukau'an wakakuwaapan udau'u. ¹³ Aonaa Moses kawanu'o mani waunao, uruu ushibatanii paawun baara maaiapakan idi Israelitena'o tukapan wizi'i'o mainaabatanan paawun baara iki. ¹⁴ Mazan tuukii ñyukunuu dadaran, atii kai ñyukunuu shibatapa-kariwai kawanu'o, na'apa kotua'o kakinaorii aitauro-kao dono'o kawan. Uzikada-kao nii soo pidan zaamatanan ida'an Christ ida'ati. ¹⁵ Mishi'o wuru'u, atii kai na'apainim kotua'o Moses kakinaori aita-kao dono, pakawanuo kawan zii ñyukunuu taratapa-kao iaitapan aiazu. ¹⁶ Mazan pidan zaamatanan an Naobanai Jesus ida'ati, uruu dono'o nii zii shibatapa'oraz unyukunuu zikada-kao.

¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Doronaa, Naobanai Doronaa wuru'u. Na'iki pidan kaina'a'oraz Naobanai Doronaa u'ida'a, aona'a naa powa'a kotua'o kakinaorii kazowautapan uruu. ¹⁸ Aizii waunao zikada-kariwai'i naa wa'ai wuru'u shibatapauzoz waawun baara. Kaiman kizi'i naa watukapakan Naobanai Jesus umanawunun, Kaimana'o Doronaa kaudinan ida'an wa'ida'a. Aona'o nii usokadan pakaudinan usaabaapan waunao na'apa Naobanai Jesus kawan, pidannao tukapa kizi powa'a'o zii Jesus umanawun.

4

Umanawunuo kaudin-kizai taa-kao wa'ati, wakakataimanan pu'u

* **3:6** pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa i'ati: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

1 Tominkaru kamunan-kidan idi'o waunao wuru'u, uzaamatanuz waunao kaudina'o nii pa'ati, kowaadapa'o nii umanawunu'o kuwai. Uruu idi aonaa wakashadinan na'iki aonaa wadakotan wamuudan wuru'u kaudin-kizaiz. ² Mishi'oraiman oġaru na'iki omin-kaudinannao na'apa kida wadi'itimpan, aonaa waaipan wadzapan aimakaan u'ai oo washa'apatan mani aimakaan kakiba'azonnaa kida'o, na'iki aonaa waaipan wamari'idapan pidannao wakuwaa ida'an. Tominkaru awun za'a mishi wakowaadapan uparadan sakitapa pidannao ati. Ipai pidannao abatainao kida wakuwaa, iaitapa na'iki itukapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai. ³ Mazan aizii Kaimana'o Kuwai wuru'u wakowaadapaniaz, umainaaban an, mazan umainaaban soo wunao ati'i mamishida-kainaouz, maabata'azoo-kainaouz Kaimana'o Kuwai, uruu idi ipataka'utakao nii. ⁴ Satan, tominkaru-tinpa'oraz imi'i baara'a, uruu wuru'u awautapa'oraz Kaimana'o Kuwai mamishida-kainao aitakan aiazu. Uruu idi aonaa itukapan, na'iki aonaa iaitapan umanawunu'o ukanadapan i'ida'ati, wuru'u Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Na'iki aonaa iaitapan na'apa kida'o Christ umanawunun Tominkaru tuma. ⁵ Aonaa wadaua'o mani karikaonan wuru'u wakakuwaatinanuz, mazan Jesus Christ dau'a'o pa'an, uruu Tominkaru taaniaz ipai pidannao naobanaa nii. Ukau'an waunao pitoruinaou'u naa karikaonan wakaudinan idi Christ ati. ⁶ Aizii Tominkaru, dyuudauzoz kanada'o tominan maruta'o-karu iki, uruu wuru'u kanadapa'oraz wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii Tominkaru umanawunun kandapa'oraz Christ ida'a.

⁷ Ukau'an kaina'a wa'ida'a wuru'u umanawunu'oraz aitapa-kinai Tominkaru di'iki'oraz, wananaa kakataimanan pu'u, na'apa ka'uz kin kawan toma-kariwai kidaz kubai idi. Uruu ida'an pidannao aitakan nii aonaa wama'ozakan ida'ana'o mani washa'apatinan oo wakowaadapan wuru'u umanawunu'oraz kuwai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz wanyukunuu iti umanawunu'o ma'ozaka-kinai. ⁸ Mishi tuukii wapataka'uta-kao ipai wamako kizi kawana'ati kida, mazan upu'u aonaa na'apa kida'o mashaatan waunao. Panaadon aonaa waaitapan na'apan naa washa'apatinan, mazan upu'u aonaa wadakotan Tominkaru manyukunuutan waunao. ⁹ Wa'antamikita-kao pu'u dikauda kida'o ida'an, mazan upu'u aonaa wawa'akauzo-kao waba'oran. Washa'apata-kao pu'u kaziwa'o ida'an, mazan upu'u aonaa wazowii-kao. ¹⁰ Ipai wakakuwaapatin-kizi kawana'ati waaitapa da'i washa'apata'azoo-kao dikauda'o ida'an. Na'apa kida'o ida'an watiwaa wuru'u Jesus baitauzonii kidaz atii na'apa uzowii-kao. Mazan aonaa watarian washa'apata'azoo-kao ai, pidannao aitapa kizi kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a, uruu ma'ozakadapa'oraz waunao. ¹¹ Wakakuwaapatinan dikin ii Jesus dau'u, maonapa kida da'i wamawakan, mazan uruu ida'an kizi pidannao aitakan kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a. ¹² Ukau'an kaina'a maonapa mawaka-karu wa'ida'a, tuukii wazowia'azoo-kao mazan aonaa watarian wamawakan ai, waaipan idi unao zaamatan wuru'u karikaonanu'oraz pa'an kakupa-karu.

¹³ Na'apa tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a, "omishidan idi'o Tominkaru wuru'u okakuwaapatinanuz" Waunao na'apa kapam wamishida Tominkaru, uruu idi'o wuru'u wakakuwaapatinanuz. ¹⁴ Waaitapa na'iki wamishida Tominkaru kadishita-kidanii wanaobanaa Jesus pamawaka-kizi iki. Ukau'an wamishida na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki wazaamatan idi'i naa Jesus di'iti. Na'iki ukadishita-kidan ni'i naa waunao baokao unao tuma pakanaapu iti. ¹⁵ Ipai wuru'u aimakaan wabaiataniid kidaz kaikapa'a unao dikin ia'o, wakaminka'uta'azon idi'o unao. Uruu ida'an kizi powa'a'o zii

iriba pidannao aitapan mishi Tominkaru kaimanan, ĩkonaukii-kida kizi uruu, na'iki ĩmanawuntapa kizi uruu.

Mishi kizi mishidapa-karu

¹⁶ Uruu idi aonaa wakashadinan wakaudinan wananaa mizainan pu'u na'iki ukaakinpan pu'a'a naa. Mazan wadoronaa ii ipai kamo'o wama'ozakadapa-kao. ¹⁷ Aizii wadi'itapan an wuru'u wabaiatanii kidaz aimakaan kai, masakauda'u'o karikaonan wuru'u, aonaa karikaonanu'o nii mani, mazan wabaiatinan winipinaa nii kaina'a aimakaan umanawunu'o Tominkaru taapanii wa'ati. ¹⁸ Usha'apanum kau'an waunao wataapan wanyukunuu aonaa tukapa-kariwai kida aimakaan dau'ati'o mani, mazan soo wuru dau'ati'o aona'oraz utukapa-kao. Wuru'u aimakaan wabaiatanii kidaz kai, aona'o nii una'an kotua'iki, mazan wuru'u aimakaan Tominkaru taa'azooniaz aona'oraz utukapa-kao, karikaonanu'o nii pa'an una'an.

5

Pa'ina'o nanai

¹ Uruu idi wananaa wiizibai kawanu'oraz, mashaapa-kizaiz kai, umainaabata-kao dono, waaitapa Tominkaru taan nii wa'ati wamashaapa-kizi nii aokazi ii, karikaonanu'o pa'an mashaapa-kizai, aonaa pidan tomanii mani. ² Mazan kai, wana'an idi zii wananaa zo'o, tuukii wadopitan, na'iki tuukia'a naa wazaudapan, wakananaata-kao wuru idi'i pa'ina'oraz nanai aokazi iki'oraz. ³ Usha'apanum kau'an wakananaata-kao dono'o naa pa'ina'o nanai idi, aonaa mananaa-daunu'o nii mani wadoronaa. ⁴ Mishi'o wuru'u, wana'an idi zii da'a'a wananaa zo'o, tuukii wadopitan. Mazan aonaa wamawaka'azon dau'ati'o mani kaiwuru'u wadopitanuz, mazan waaipan naa pa'an wananaa wuru'u baiatina'oraz pana'ada-kao pa'ina'o nanai di'titi aona'oraz umawakauzon. ⁵ Mishi na'apa'o wuru'u Tominkaru aipanuz papa'inaadan wananaa. Uruu idi'o uzaamatan na'iki usaabaan waunao. Na'iki Tominkaru taa paDoronaa wa'ati, uruu ida'an kizi waaitapan mishi'o nii wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimakaan na'apa pakian kawana'ati.

⁶ Ukau'an ma'ozaka wataapan wanyukunuu, waaitapan idi mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, mazan wamashaapan idi zii wananaa zo'o, aona'o nii zii wamashaapan wanaobanaa Jesus tuma. ⁷ Mazan tuukii wamishidapan uruu, wamatukapakan pu'u padamatazu. ⁸ Mazan ōkian kawan, waaitapa mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, uruu idi kaimana'o nii zii wa'ati waso'otinan di'oraz wananaa aia'a, wamashaapa an kizi'i naa pa'an Jesus tuma aokazi iti. ⁹ Ukau'an powa'a zii ipai ba'oran kida ai, waaipan wamashaapan kaimana'a naa u'ati, karikaonan kizi ukonaukitinan wadau'an, wakakupan pu'u zii kai wananaa ida'a, oo wa'aonaan pu'a'a naa wananaa ai, wa'aokazi'ian pu'a'a naa. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainao, wakadishita-kida-kao nii Christ kanaapu iti ukootowapa-kizi ii. Na'iki ipai'o nii wakawinipinaata-kao washa'apatanii kida kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, kaimana'o oo dikauda'o.*

Kaimanaaka-karu Tominkaru tuma Christ ida'an

¹¹ Tuukii wakichana'ikin washa'apatan dikauda kida'o aimakaan Tominkaru awun za'a. Uruu idi'o wakakinaotan pidannao tuukii, ĩmishida kizi Tominkaru paradan. Tominkaru, uaitapanii mishi'o wuru'u wakowaadapanuz paparadan unao ati. Na'iki na'apa kapam ōaipan uaitapan, mishi'o wuru'u wakaudinanuz Tominkaru ati. ¹² Mazan aonaa

* 5:10 Putukapa 1 Corinthians 3:13-15.

wa'atadinpan mani oo wamanawun-tinpan mani unao ati kaiwuru'u wana'apanuz. Mazan waaipan pa'an uaitapan na'iki umishidan wakuwaa, u'atadinapa kizi wadau'an, na'iki uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao paradan dakoopainouz waunao. Tuukia'oraz Iatadinpan pasha'apaapanii aimaakan kida ida'an, mazan ñnyukunuu ii aonaa mishi'o mani ñmarainpan Tominkaru. ¹³ Pabi'i kida ñnao, ñkian wadau'an wazowau madorona'o. Una'apan an mishi, aonaa usha'apan, watukapa-kaao madorona'o kawan, mazan waaipan idi'o pa'an Tominkaru konaukii-kida-kaao. Mazan unao tukapan an aonaa wamadoronan, kaimana'o wuru'u, unao ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, wakaminka'uta'azon idi unao. ¹⁴ Mishi'o wuru'u Christ marainpan waunao udawun iti, uruu idi'o wuru'u wakaudinanz kaikapa'a. Usha'apanum kau'an waaitapa mishi Christ mawakan ipai pidannao oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan ipai waunao mawakainou'u naa oii-karu ai. ¹⁵ Jesus mawakan idi ipai pidannao ati, ukau'an pidannao mishidainouz uruu, aona'a naa turuu ñmashaapan paaipan kawana'ati. Mazan isha'apatin kizi soo Christ aipan kawana'ati, uruu mawaka'oraz na'iki kadishita'oraz pamawaka-kizi iki ñdikin ii.

¹⁶ Ukau'an aizii aona'a naa powa'a wadi'itapan pidan, pidannao mamishida-kainouz Christ di'itapan kawan pidan. Mishi na'apa kowas wataapauzon Christ kiwiin. Mazan aizii aonaa powa'a wataapan uruu na'apa. ¹⁷ Usha'apanum kau'an pidan zaamatina'o Christ ida'ati, pa'inaada-kariwai'i naa ukaduz, na'iki wuru'u kiwiitapa kida'oraz ukaduz mainaabata-kaoa'a naa. Mazan pa'ina'ora'a naa pa'an kaduzui taa-kaao u'ati. ¹⁸ Soo Tominkaru wuru'u pa'inaada'oraz pidannao na'apa. Uruu Tominkaru wuru'u kaimanaaka-kida'oraz waunao patuma Christ mawakan ida'an. Na'iki uruu zaamatanii waunao kaudina'o nii, kowaadapa'o nii pidannao ati, kaimanaaka-karu dau'an Tominkaru tuma. ¹⁹ Na'iki wakowaada kizi pidannao ati Tominkaru kaimanaaka-kida'azon ipai pidannao patuma, Christ mawakan ida'an. Aizii ñnyukunuu na'apan an, ipai'o nii umarina'atan ñoian, na'iki ukaimanaakan nii ñtuma. Uruu kuwai wuru'u Tominkaru dyuudaniaz wakowaadapan pidannao ati. ²⁰ Ukau'an waunao wuru'u kadishita'oraz Christ ati, parada'o nii pidannao kanaapu ati. Mishi Tominkaru kaiwaan waunao paparada-kinaa nii ma'ozaka unao ati. Uruu idi Christ aipan kawana'ati, wakia'azon u'ati ma'ozaka'o ida'an umishida wuru'u wakuwaaz, ukaimanaaka kizi'i naa powaa iti Tominkaru tuma. ²¹ Tominkaru aipan ati, ipai wa'oiian kaboota-kaao Christ di'iti, uruu idi Tominkaru tukapan Christ oia'o kawan, umasha'apatakan pu'u oia'o. Upataka'uta-kaao atii uzowii-kaao, wa'oiian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan waunao kaimanainao kawan Christ ida'an.

6

¹ Wakaudinanz idi baokopa Tominkaru tuma, wakakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an. Aonaa umanyukunuu'ana'a Tominkaru kaimananuz u'ati. ² Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauazonu'u, "Kaina'a'o nii zii kamoo kaawan.

Uruu dono upishaan an ukaminka'uta-kaao utoriinpan ida'an ñ'ati, ñdako'atin nii unao

na'iki uruu dono ñkazannaatan nii unao."

Uabata, aizii kaawa'a naa wuru'u kamooz, kai'i naa Tominkaru kaminka'uta'azon unao, kai'i naa pa'an ukazannaapan.

³ Aonaa waaipan waawutapan pidannao ñmishidan ai kaimana'o kuwai, washa'apaapan ida'an dikauda kida'o aimaakan. Aonaa wadakoapa-kida'azon kaimana'o kuwai wuru'u wakowaadapaniaz. ⁴ Mazan waaipan

pa'an watukapa-kidan mishi'o Tominkaru poitorunao waunao, ipai waparadan na'iki washap'apatanii kida ida'an: wabaiatan ida'an dadara kida'o aimakaan wakaudin-kizi ii aka, na'iki wabaiatan ida'an kasha'ora kida'o wakaudin-kizi dikin ii, mazan upu'u aonaa wamarina'atan wakaudin-kizi.

⁵ Panaadon waba'izi-kao, na'iki wakaboota-kao taraa-kizai iti; panaadon pidannao to'oradinan wa'ati kichana'iki-kia'o ida'an. Na'iki wakaudin dadara wamazazin bii'i. Panaadon aonaa wada'awun wakaudin wamizainan pu'u. ⁶ Watukapa-kida mishi'o Tominkaru poitorunao wau-nao: wataapinan ida'an kaiman ipai oia'o ai. Na'iki waaitapan ida'an mishi'o kuwai wuru'u Tominkaru di'iki'oraz; na'iki wamadopiidakana ida'an wanyukunuu; na'iki wakaimanan ida'an pidannao ati; na'iki watukapa-kidan ida'an wakamarainapanun tuukii. Na'iki Kaimana'o Doronaa kaminku'utan ida'an waunao; ⁷ na'iki wakowaadapan ida'an mishi'o kuwai; na'iki Tominkaru ma'ozakadan ida'an wanyukunuu. Washa'apata ipai aimakaan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati, uruu wakaiwaa waawautinapa-kinnaa nii watarubanao ai, na'iki wamizaataaka-kinnaa nii ituma. ⁸ Mazan upu'u wakaudin wanaubaa-kao pu'u oo wazon-kida-kao pu'u; waunamunaa abata-kao pu'u dikauda oo kaiman; wakuwaa mishiin pu'u na'iki usakitapan pu'u, mazan upu'u wadakota-kao mariidinauzonao nii. ⁹ Aitapa-kariwai waunao na'iki wakuwaa kaimanaiman, mazan upu'u aonaa waunao na'iki wakuwaa kida umishida-kao. Wazowia'azoo-kao pu'u, mazan upu'u zii wakakupan; waba'izi-kao pu'u tuukii mazan upu'u aonaa wazowii-kao.

¹⁰ Wakasha'oradauta-kao pu'u, mazan upu'u wakonaukiitinan. Mapuraatanu'o mishi waunao, mazan upu'u waunao ida'an iriba'o nii pidannao kasha'apauzin Tominkaru di'iki. Aonaa mishi washap'apauzini da'a'a, mazan upu'u ipai aimakaan Tominkaru di'iki'o wa'idiwau wuru'u.

Umarainapa kizi waunao na'apa wamarainpan kawan unao

¹¹ Mishidainao omarainapaniinano, Corinth sannao, mishi'o tawuru'u waparadan kida unao ati'oraz. Wakowaadan unao ati tuukii wamarainpan unao. ¹² Aonaa na'apainim zii wamanaudapakan unao, mazan unao pa'an wuru'u manaudapa-ka'oraz waunao. ¹³ Aizii o'parada'azon unao ati na'apa odainao ati'o kawan, uda'ata'a naa unyukunuu wa'ati, umarainapa kizi'i naa kapam waunao.

Aonaa kizi mamishida-kainao kaduz tamakapa-kao

¹⁴ Mana'a ukaminauda'utina'ana'a wunao idi'i mamishida-kainaoz Jesus. Turuu mooko mishidainao Jesus mashaapainaoz naa kaiman patumaakadinan oia'o pidannao tuma, wuru'u naudapainaoz pasha'apaapan oii kida'o aimakaan? Oo turuu mooko Kanada'o baokopatinkan maruta'o tuma? ¹⁵ Na'apa mooko Christ nyukunuu Satan sha'apaapanii kida dau'ati? Turuu mooko mishidainao nyukunuu na'apataakan mamishida-kainao sha'apaapanii dau'ati? ¹⁶ Turuu mooko toma-kariwai tominkaru taapa-kao oo na'aka-kao Tominkaru umanawunu'oraz dapu iti? Aizii wuru'u wau-naouz, Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan, udapu wuru'u wananaaz, umashaapan idi wanyukunuu ii. Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzon:

“Omashaapan nii o'pidannao ida'a
na'iki aona'o nii omuudinpan i'ai.

Ogaru'o nii iTominkarun nii

na'iki inaou'o nii o'pidannao nii.”*

* 6:16 Leviticus 26:12; Ezekiel 37:27

17 Uruu idi Naobanai Tominkaru kian i'ati,
 "Umuudina'a naa na'iki ubuutina'a naa oiainao ai.
 Mana'a upishata'ana'a oo usha'apaapa'ana'a oia'o
 na'iki dikauda kida'o aimakaan,
 umasha'apatakan an na'apa kida'o, òdapaapan nii unao."[†]

18 "Ògaru'o nii unao daru nii,
 na'iki ipai unao daonaioranao na'iki zunnao, òdainaou'o nii unao,
 Naobanai umanawunu'oraz kian."[‡]

7

1 Mishidainao òmarinapaniinao, uabata na'apam Tominkaru kowaadan pazaamata'azon waunao paudainao nii. Ukau'an aizii wamuuda'a naa ipai oia'o wuru'u pataka'ua'oraz wananaa oo wadoronaa. Mishi kizi'i naa pa'an wamashaapan kaiman, na'iki wakichana'iki washa'apaapan ai oia'o, Tominkaru awun za'a, wamashaapa kizi'i naa ma'oiaka-daun uaipan kawana'ati.

Paul konaukian

2 Ukaimanda'a naa shoman unyukunuu wa'ati. Aonaa kanom washa'apatan dikauda'o nii unao ati. Aonaa wapataka'uan wuru'u umashaapanuz kaiman Christ ati, na'iki aonaa wakazaapan puraata oo aimakaan kida u'ai. 3 Aonaa òba'azootin-kida'azon mani unao kaiwuru'u òna'apanuz u'ati. Na'apa òkiauzon kawan u'ati, tuukii wamarainpan unao, na'iki karikaonanu'o nii wataapan unao wanyukunuu ii, wakakupan pu'u oo wamawakan pu'u. 4 Òaitapa mishi'o wuru'u unao mishidanuz Christ, uruu idi òkakuwaapan umanawunu'o ida'an umishidapan dau'u. Uruu ida'an tuukii uma'ozakadan ònyukunuu. Aizii tuukii òkonaukian wabaiatan pu'u kasha'ora kida'o na'iki to'ora-karu, mazan upu'u tuukii òkonaukian.

5 Aizii wakaawan dono'o naa Macedonia ati, aonaa wasookapan kaiman. Ipai wamako-kizi kawana'ati wabaiatan to'ora-karu na'iki wakakuwaatiin towauda'uta-ka'o. Wanyukunuu kasharuapa-ka'o pu'u, kaina'a zii kaziwa wadi'itipan ipai unao dau'an. 6 Mazan Tominkaru konaukiidauoz pidannao nyukunuu ikasha'oran dono, ukonaukiida waunao Titus kaawan idi wa'ida'ati. 7 Tuukii manawun wakonaukian Titus kaawan idi. Mazan powa'a zii wakonaukian waabatan idi Titus kowaadan kaiman utaapan na'iki udapaapan uruu. Na'iki ukowaada ò'ati tuukii unao tukapa'azon ògaru. Na'iki tuukii unao kasha'oran ukasha'oradan dikin ii ònyukunuu. Na'iki ukowaada kapam tuukii udi'itipan ukaminka'uta'azon dau'an ògaru. Uruu idi òkonaukian udawun iti manawun.

8 Òkasha'orada mani mishi unao òsaadanii kida òparadan ida'an, mazan aizii kaiman ò'ati òsaadanuz. Ògaru na'apa kasha'ora'aka'o kapam ònyukunuu òsaadan idi na'apa unao ati. Aizii ukowaada-ka'o idi ò'ati mishi unyukunuu kasha'ora'akan masakauda'u òkaaritan aita-ka'o dono u'ati. 9 Uruu idi aizii tuukii òkonaukian, mazan aonaa òkasha'oradan idi'o mani, mazan òkonaukian ukasha'ora-kidan idi usha'apatan wuru'u oia'oraz aimakaan, na'iki umarina'atan idi wuru'u usha'apaapanii kidaz. Na'apa'o kasha'orakaru wuru'u Tominkaru aipaniaz, uaipan idi wa'ati-karu pa'ida'ati. Ukau'an aonaa wakaziwan unyukunuu wasaadanii wakaaritan ida'an, mazan wakaminka'uta pa'an unao. 10 Pidan mishi'o ukasha'oran pasha'apatanii oia'o dikin ii Tominkaru aipan kawana'ati, mishi'o nii umuudan na'iki utanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. Uruu idi Tominkaru mainabatan nii

[†] 6:17 Isaiiah 52:11 [‡] 6:18 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

u'oi'an u'ai, na'iki ukazannaatan niizu. Ukau'an aonaa turuu wakasha'orakidan wuru'u na'apa'oraz kasha'ora-karu. Mazan pidan kasha'ora'opadamata pa'oi'an dikin ii, mazan upu'u aonaa uwa'atin oo utukapa-kidan zoobaba panyukunuu kasha'oran Tominkaru ati pasha'apaapan dikin ii oia'o, aona'o nii Tominkaru kazannaatanuz, mazan ukaboota-ka'o nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti pa'oi'an dikin ii.

¹¹ Mazan wuru'u kasha'ora-karu Tominkaru aipan kawana'ati'oraz, pidan ikoda uruu ida'an panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi'o wuru'u sariapa unao di'itinpa'akan, na'iki tuukii uaipa'akan usakitapadan wuru'u pidan oiainapanuz. Na'iki sariapa uto'ora'akan umamasha'atakan idi wuru'u oia'o sha'apaapa-ka'oaz. Sariapa utarian, uaitapa'akan idi'i naa Tominkaru pataka'utan nii pidan umamuudakan an pasha'apaapan oia'o. Sariapa uaipa'akan omorawutapan oo omakon u'idi'iti. Sariapa uaipa'akan oaitapan tuukii unyukunuitapan ogaru. Uruu idi sariapa mishi upataka'utan pidan-nao wuru'u sha'apatainaouz oia'o, na'apa o'paradan kawana'ati. Wurru'u usha'apatani kidaz ida'an utukapa-kida mishi'o aonaa ubaokopatinan oia'o sha'apaapa-ka'o dau'ati. ¹² Aizii tawuru'u o'saadanz kaarita unao ati, aonaa o'aipan mani upataka'utan wuru'u sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, oo o'saabaa-kinaa ni'o mani pidan nyukunuu wuru'u kasha'orada-kariwaiz. Mazan o'saadanz o'kaaritan na'apa, o'aipan idi'o udi'itinpan na'iki utukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi umarainpan na'iki uizo'atin waparadan. ¹³ Uruu idi tuukii wanyukunuu ma'ozakadinan.

Powa'a zii wakonaukian watukapan idi Titus kaawan konaukii unao di'iki. Kaiman unyukunuu ukaawan dauna'an unao di'iki, aonaa powa'a ukaziwadapan panyukunuu unao dau'an. ¹⁴ Umanawunu'o da'i okowaadapauzon unao dau'an Titus ati. Kaiman o'ati aonaa uba'azootin-kidan ogaru u'ati. Na'apa wakowaadapauzon kawan mishi'o kuwai unao ati. Na'apa'o da'i wakowaadauzon Titus ati mishi'o kuwai unao dauna'an. Aizii utukapanka'a naa unao kaduz, na'apa mishi wakowaadan kawan u'atiz. ¹⁵ Tuukii Titus marainpan unao, pakawan unyukunuitapan pataapa-ka'o kaiman umanawunu'o Tominkaru poitoru nii, na'iki ipai uizo'atin uparadan na'iki kaiman utaapan uruu umakonkan dono unao di'ii. Uruu idi powa'a zii manawun umarainpan unao. ¹⁶ Ogaru na'apa, tuukii okonaukian usha'apanum kau'an o'aitapa na'iki omishida kaimana'o nii unao sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Mishidainao taan puraata

¹ Wamin-mishidannao, wakowaada'azon unao ati na'apam mishidainao Macedonia iainao sha'apatinan, Tominkaru kamunanun idi tuukii i'ati. ² Mamishida-kainao to'orainpan pu'u i'ati, mazan upu'u konaukii imashaapan. Na'iki ikodan pu'u masakauda'u puraata mazan upu'u tuukii ikataanu'uzon. ³ Oaitapa na'iki otukapa dobata kida itaan puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Aonaa dyuuda-kariwai mani itaan na'apa, soo panyukunuu aipan kawana'ati'o. ⁴ Kaziwa ipishaan waunao powa'an kida, usha'apanum kau'an tuukii i'aipan pataan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao wuru'u Jerusalem iainaoz. ⁵ Na'iki aonaa wazauda-kidan itaan dobata kida puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Mishi'oraiman kiwiin pataan ua'ii puraata, itaainan Naobanai Jesus ati. "Kanom puaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii," ikian. Udauna'an iwa'atin wa'ida'ati, na'apa kapam itaainan wa'ati. Ikian, "Kanom

uaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii." Usha'apanum kau'an ãitapa Tominkaru wuru'u aipa'oraz ãsha'apatinan na'apa.

⁶ Tuukii wapishaan Titus makon unao di'iti. Uruu kiwiini'o usakadan patominapa-kidan unao puraata taa-kaoo dau'an. Ukau'an marii kizi'i naa ukaminka'utankan unao baokopatan puraata, tawuru'u unao kowaadaniaz kiwiini'o dono utaa'azon ukaminka'uta-kinnaa nii ba'oran mishidainao.

⁷ Aizii unao, ipai'i naa uaitapan kaiman kida'o aimakaan sha'apata-kaoo dau'u. Tominkaru aipan ati tuukii umishidapan, uaitapa ukakuwaaapan kaiman. Na'iki kaina'a aitapa-kinai Tominkaru di'iki'o unao ida'a. Na'iki tuukii unyukunuu dyautan usha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimakaan. Na'iki tuukii umarainpan waunao. Ukau'an na'apa kizi minziwa na'iki konaukii utaan puraata dyuuda-karu nii mishidainao di'iti.

⁸ Aonaa õdyuudan mani utaan puraata kaiwuru'u õna'apanuz u'ati. Mazan õtukapa'azon mishi'o wuru'u ukamarainapanuz, ba'oran mishidainao kawan, konaukia'oraz ãtaan puraata pakaminka'uta-kinnaa nii mishidainao Jerusalem iainauz. ⁹ Unao, uaitapa na'apam wanaobanaa Jesus Christ tuukii ukamunanban na'iki ukamarainapanun, na'iki kaina'a umanawun aimakaan kida u'ida'a aokazi ii, mazan upu'u uwa'akanuz, umashaapa'anan imi'i baara ati, upataka'utinan uaipan idi pakaminka'utan waunao, wazaamata-kinnaa nii wuru'u umanawunu'oraz taa'azoo-kaoo wa'ati.

¹⁰ Ukau'an, õkia'azon unao ati puraata taa-kaoo dau'an: kiwiitapa'o wunu di'ii, unao sha'atii kiwiini'o usakadan utaan na'iki uzaamaapan puraata taa-karu ni'o ba'oran mishidainao ati, uruu dono tuukia'o sha'atii ukataanu'uzon. ¹¹ Ukau'an aizii, ubaokopata'a naa ipai wuru'u utaanii kidaz puraata, uipaida kizi'i naa wuru'u usakadaniaz usha'apaapan kiwiitapa'o wunu di'ii. Utukapa-kida kizi mishi konaukii na'iki minziwa utaan upuraatan usakadinan iki'o atii utokon iti. Utaa kizi puraata upuraatan diri'in kawana'ati kida. ¹² Aizii utaan an aimakaan konaukii na'iki minziwa, diri'i'o di'iki oo masakauda'u'o di'iki, na'apa'o wuru'u Tominkaru naubaaniaz. Aonaa Tominkaru zaamatan aimakaan pidan ai u'aonaan pu'u manawun u'ida'a.

¹³ Kaiwuru'u õkianuz na'apa, aonaa õdyuudan mani utaan dobata puraata, uruu idi ubaiatan naa mani uzamazin ba'orainao kawanyukunun pu'u. Mazan marii kizi patumaaka oo na'apa kida kizi pidan kawanyukunun.

¹⁴ Unao ida'a kai kaina'a dobata aimakaan oo puraata. Ukau'an turuu ukaminka'utan ba'oran mishidainao. Aizii na'apainim umawanyukunuitan dono, na'apa'o nii kapam ikaminka'utan unao. Ukau'an na'apa kida'o nii ukaminka'uaakan. ¹⁵ Na'apa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a kaikapa'a: "Pidannao kasaba'uka'o diri'i wanyukunui, aonaa ãtaapan diri'i manawun wanyukunui. Pidannao kasaba'uka'o masakauda'u wanyukunui, aonaa wanyukunui awutan ipai manawun ã'ai."*

Titus na'iki uminauda'unao

¹⁶ "Kaiman manawun," õkian Tominkaru ati Titus dau'an, usha'apanum kau'an Tominkaru aipan ati tuukii umako'ozon na'iki ukaminka'uta'azon unao na'apa õgaru kawan. ¹⁷ Uruu idi wadyuudan nii uruu, mazan aonaa wadyuudan idi'o mani karikaonan wuru'u umako'ozoonuz, mazan tuukia'o udi'itinpan pamako'ozon dau'an koshan unao di'iti. Uruu idi tuukii ukonaukian padyuuda'azoo-kaoo idi.

¹⁸ Wadyuudan nii bauda'apa mishida'o daonaiora utuma, ipai mishidainao aitapa uruu kaimana'o utominapa-kidan na'iki ukowaadan

* 8:15 Exodus 16:18

Kaimana'o Kuwai. ¹⁹ Na'iki uruu mishidainao zaamata mako'o nii watuma Jerusalem iti, wana'akan dono'o naa puraata wuru'u unao taanii kidaz. Kaiman waaipan wana'akanan wuru'u puraataz, wakawa-kida-kiziz pakawan na'iki patumaaka mishidainao di'iti, Jerusalem iainou. Marii kizi ikonaukii-kidan Naobanai Tominkaru, na'iki itukapa kizi mishi tuukii wakaminka'uta'azon idyaun. ²⁰ Aonaa waba'azootina'azon wana'akan dono wuru'u dobata'oraz puraata unao di'iki. ²¹ Wadi'itapa nii kaimanaiman na'apam nii wana'akan wuru'u puraataz. Kaiman waaipan washa'apatan aimakaan Tominkaru awun za'a na'iki pidannao awun za'a kapam.

²² Kaina'a zii ba'oran wakowaada'azon u'ati. Wadyuudan nii bauda'apa'a naa daonaiora mishida'o Titusnao tuma. Ipai waunao waaitapanii uruu kaimana'o, na'iki dyauta'o pasha'apatan dau'ati kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati. Tuukii unyukunuu ma'ozakadinan uabatan idi unao dyuuda'azon puraata ba'oran mishidainao di'iti. ²³ Aizii kanom pishaan an Titus dau'an, ukowaada i'ati uruu kaimana'o pidan na'iki omin-kaudin, kowaadapa'o kaimana'o kuwai otuma ipai amazada kawana'ati na'iki unao di'ii'aka. Aizii pa'i ipishaan dono unao wunao dau'ana'a ba'oran daoniao-ranaouz, ukowaada i'ati mishidainao zaamatanii idyaun mako'o nii Titus tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi kawana'ati ipai pidannao konaukii-kidan Christ idau'an. ²⁴ Ukau'an, utukapa-kida ukamarainpanun wunao ati'i dyuuda-kariwainou. Marii kizi ba'oran mishidainao, ba'oran wiizai iki kidainao abatan mishi'o mishi wuru'u unao kamarainpanuz na'apa wakowaadan kawan i'ati.

9

Puraata zaamata-ka'o mishidainao ati'o Jerusalem ii

¹ Aizii puraata zaamaapa-ka'o dau'an Jerusalem ia'o mishidainao kaminka'uta-kinao ni'oraz, aonaa kanom ni'i naa o'saadon u'ati udau'an. ² Usha'apanum kau'an o'aitapa unao tuukii da'i ukamunanu'uzon, utaa'azon ida'an puraata. Uruu ida'ana'o da'i tuukia'o o'atadinpauzon unao dau'an, karikaonan okowaadapan mishidainao ati, wuru'u Macedonia ainaouz, unao taa'azon dau'an puraata. Okowaada i'ati unao Achaia iainao mishidainao, usakada'a naa pa'an uzaamaapan puraata kiwiini'o wunu di'ia'a naa. Iabatan idi unao zaamaapan naa puraata udyuudan nii, sariapa ina'apatan panyukunuu kapam puraata taa-ka'o dau'an. ³ Mazan upu'a'o nii odyuudan Titusnao wamin-mishidannaouz unao di'iti. Panaadon aonaa zii uturuudinan uzaamaapan puraata, okowaadapan pu'a'a naa udau'an ba'orainao ati umanawunu'o ida'an, okowaadan kaina'a'a naa pa'an uzaamatanii puraata kida kiwiini'o wunu di'ii. Ukau'an mishi kizi'i naa uipain usaabaan wuru'u puraata kidaz na'ii, na'apa okowaadan kawan ba'oran mishidainao ati. ⁴ Tuukia'o nii o'ba'azoipan, unao na'apa kapam powa'a'o nii zii uba'azoinpan, mishidainao Macedonia ikiinao kaawan an otuma unao di'iti, aonaan dono zii uipain uzaamatan puraata ukowaadaniaz utaa'azon mishidainao Jerusalem iainao ati. ⁵ Uruu idi'o wuru'u odyuuda'azoonuz wamin-mishidannao kiwiitan wa'ua'ati, isaabaa an kizi'i naa ipai puraata wuru'u unao taanii kidaz naa. Uruu ida'an kizi ba'oran mishidainao tukapan mishi'o wuru'u minziwa utaan puraata, aonaa upishauta-ka'o idi'o mani karikaonan.

⁶ Unyukunuitapa kizi pa'i di'oraz parada-karu'u: Pidan paowa'o masakauda'u uudai, masakauda'u'o nii kapam upaoriba aka. Mazan pidan paowa'o diri'i uudai, diri'i'o nii kapam upaoriba aka. ⁷ Ukau'an ipai unao, uaitapa kizi na'iki udi'itinapa kizi uipain ati kida na'apam nii utaan

puraata, aonaa kizi utaanuzu umarainan bii an oo udyuuda-kaao idi mani karikaonan. Usha'apanum kau'an Tominkaru marainapa pidan wuru'u konaukia'oraz utauzun aimaakan. ⁸ Na'iki Tominkaru turuu utaan dobata aimaakan u'ati. Uruu idi karikaonanu'o nii aimaakan kaina'an u'ida'a, atii kaina'a'o nii zii uwa'akun kida utaan nii na'iki uka'idiwautu-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u aona'oraz aimaakan nii i'ida'a. ⁹ Na'apa usaadinpan pidan kataanu'o dau'an Tominkaru kaaritan ida'a: "Karikaonanu'o nii utaan aimaakan dobata pataka'utinainao ati, na'iki karikaonanu'o nii ukaimanan na'iki ukamunanun nyukunuitapa-kaao."

¹⁰ Aizii Tominkaru taa'oraz paoribai uuda pidan paopauzo ati na'iki wanyukunui kida ipai pidannao ati. Na'apa'o nii kapam utaan aimaakan unao ati, na'iki powa'a'o nii zii utaan dobata aimaakan kida unao ati. Na'apa kizi kapam unao dobata kizi ukaminka'utan pidannao, na'iki powa'a'o nii Tominkaru tuubarudan wuru'u kaimana'oraz aimaakan usha'apaapan.

¹¹ Karikaonanu'o nii Tominkaru taan diri'i aimaakan oo wanyukunui unao ati, karikaonan kizi kapam ukamunanun utaan ida'an aimaakan, wunao ati'o aona'oraz kanom i'ida'a. Aizii wakaawa-kidan dono wuru'u utaanii kidaz puraata, iriba'o nii pidannao konaukii-kidan Tominkaru udau'an.

¹² Aizii wuru'u usha'apatanuz aimaakan kaikapa'a, wuru'u udyuudanuz puraata, dya'utam aimaakan sha'apan: ukaminka'utan Tominkaru pidannao, na'iki tuukia'o nii manawun Tominkaru konaukii-kida-kaao. ¹³ Usha'apatan ida'an aimaakan kaikapa'a, utukapa-kida mishi'o ukamarainpanun na'iki mishi'i uizo'atin Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Uruu dikin ii tuukia'o nii mishidainao konaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ¹⁴ Uruu idi konaukia'o nii itoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, ukaminka'utan idi dobata i'dyaun, Tominkaru kamunanun idi unao ati, utaan idi kamunanuaba-karu unyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki marii kizi wakonaukii-kidan Tominkaru tuukii, usha'apatan idi umanawunu'o aimaakan wa'ati. Aonaa waaitapan na'apam naa wakian umanawunun dau'an.

10

Paul pa'an Tominkaru zaamatanii kakuwaapatina'o nii

¹ Ōgaru Paul, tuukii ōparada'azon unao ati kaimana'o ida'an, na'apa Christ paradauzon kawan. Aonaa ōto'oran bii a'o mani ōparada'azon unao ati. Mishi kaina'a pabi'i kida unao kian ōdau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan parapan na'apa wakanaapu ati," ikian.

² Aizii ōkia'azon unao ati ma'ozaka'o ida'an, upana'ada'a naa wuru'u udi'itinapanuz dikauda kida'o dau'u, aonaa kizi ōparadan unao ati ma'ozaka'o ida'an ōkaawan dono u'idi'iti. Mazan na'apa'o ōdi'itinpan ōparada'azon dau'an ma'ozaka'o ida'an wunao ati'i dakotainaoz wamashaapan na'iki washa'apatinan mamishida-kainao kawan. ³ Na'apa mishi waunao mashaapan da'a'a imi'i baara'a ipai ba'oran pidannao kawan, mazan aonaa wamizaataakapan kadakotin-kidainaoz waunao tuma, mamishida-kainao mizaataakapan kawan. ⁴ Wurru'u mizaataaka-kinai wakaiwaapanii kidaz aonaa pidannao imi'i baara sannao kaiwauzonii kawanu'o mani, mazan umanawunu'o mizaataaka-kinai Tominkaru di'iki'o. Uruu ida'an turuu wamainaabatan Tominkaru taruba ma'ozakatinapa-kizi. Na'iki uruu ida'an turuu wamashaatan pana'iti'o kadakotin-karu Tominkaru paradan ai, ⁵ na'iki turuu wamainaabatan

u'ida'an wuru'u pidannao atadinapa-kinaa kidaz, ĩawautapa-kinaa kidaz pidannao ĩaitapa'azon Tominkaru dau'ana'o kuwai. Na'iki uruu ida'an turuu kapam watanawatan pidannao nyukunuu kashadamikinao, ĩizo'ati kizi Christ paradan. ⁶ Aizii unao tukapa-kidan dauna'an mishi'o uizo'atin na'iki uda'ana'azon Christ, uruu dauna'an wakakinaowan nii ma'ozaka'o ida'an wunaou'u aona'oraz ĩizo'ati'izon Christ kakinaori.

⁷ Unao tuukii umishida'akauzon sha'apa'oram pidan paradan, aonaa udi'itapan kiwiin wuru'u ĩparadan kidaz. Unao bii'i kaina'a pidannao, ĩkian ĩnao mishi'o pa'an Christ poitoru manawun. Marii idi'itapan wuru'u pamishidapanuz, ĩtukapa kizi, na'iki ĩaitapa kizi waunao mishi'o kapam Christ poitoru, na'apa ĩnao kawan. ⁸ Dobata mishi' o'atadinpan Tominkaru taan dau'an umanawunu'o kaudin-kizai o'ati, mazan aonaa o'kiba'azoo-kidan o'atadinpan. Usha'apanum kau'an utaan o'atizu o'kaminka'uta-kinaa ni'o unao, umishidapa kizi powa'a zii, aonaa o'waota-kida-kinaa ni'o mani unao umishidapan ai Christ.

⁹ Mazan aonaa o'tarii-kida'azon mani unao kaiwuru'u o'saadanz o'paradan kaikapa'a. ¹⁰ Kaina'a pabi'i kida unao, ukian o'dau'an, "Tuukii uma'ozakatinpan pakaaritan ida'an, mazan ukaawa'akan dono wabii ati, aona'o nii uka'iitauan paparadan wa'ati ma'ozaka'o ida'an." ¹¹ Mazan o'aiapa wuru'u pidan na'apa'oraz uparadan aitapan ipai wuru'u wasaadanii kidaz waparadan wakaaritan ida'a, na'apainim wakaawan dono unao di'iti mishi'o nii washa'apatinan na'apa wakian kawan wakaaritan ida'a.

¹² Waunao aonaa wapatumaaka-dina'azon wakaudin-kizi ida'an wunao tuma'a dakotinpainaoz umanawunu'o Christ poitorunao nii ipai ba'orainao ai. Mazan wuru'u idakotinapanuz umanawunu'o Christ poitoru nii, pa'ida'a'o karikaonan, uruu idi'ibatatinpan umanawun nii. Mishi'oraiman maaitapin-ka'o pidannao wuru'u na'apa'oraz idi'itapan.

¹³ Waunao, aonaa turuu wa'atadinpan na'apa. Aonaa wa'ida'a'o mani wuru'u wakaudinanz, mazan wamakon soo wadyuuda-kizinao di'iti kida'o pa'an. Usha'apanum kau'an wakaudinanz ipai unao wiizi ida'an Tominkaru aitanii kawana'ati'o. ¹⁴ Uruu idi aona'o nii wamakon unao wiizi dawun iti, aonaa wa'atadinpa'azon. Aonaan an mani waikodinanz unao atii uwiizi iti kotua'a naa, turuu mani wadakota-ka'o atadinpainao nii. Mazan waunao sha'atii kiwiini'o wakaawa-kidauzon unao di'iti, Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz.

¹⁵ Na'iki aonaa wa'atadinpauzon ba'orainao sakadanii kaudin-kizai kida ida'an. Mazan waaitapa na'iki wamishida unao mishidan nii powa'a zii wuru'u Christ dau'oraz kuwai. Una'apan an udarudina'o nii wuru'u wakaudin-kizi. ¹⁶ Ukau'an turua'o ni'i naa wamakon uwiizi dawun itinapu kida'o wiizi di'ii'aka wana'akan Kaimana'o Kuwai, marii kizi na'ii'akainao pidannao abatanuz. Mazan aonaa pidannao kakuwaapatin kizi di'ii'aka'o nii mani wuru'u wakakuwaapatinanz. Usha'apanum kau'an aonaa wa'atadapa'azon wakaudin an ba'oran pidan kaudin-kizi ii aka.

¹⁷ Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru paradan ida'a: "Na'ia'oram pidan atadinpa'azo'o pakaudin-kizi dau'an, marii pa'an u'atadinpan Naobanai Tominkaru sha'apatanii kida dau'an." ¹⁸ Pidan pa'ida'a'o karikaonan udakotinpan umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u, aonaa turuu ukuwaa mishida-ka'o. Mazan pidan wuru'u Tominkaru tukapa-kidaniaz umanawunu'o nii, turuu pa'an ukuwaa mishida-ka'o.

11

*Dakotinpainao apostlenao nii,
mazan pana'a'o ĩkuwaa*

Jesus dau'u

¹ Ukashaapa shoman òparadan u'ati òdau'an kapam, na'apa ukashaapan kawan ba'oran pidannao paradan padau'an. Uabatan pu'u òparadan maaitapin-ka'o kawan karikaonan, mazan upu'u òaipan uabatan òkuwaa, aonaa uzon-kida'ana'a ògaru. ² Tuukii òmarainan unao, na'apa Tominkaru marainan kawan unao. Usha'apanum kau'an aonaa òaipan upataka'inar, kaimana'o wuru'u òtaa'azoonuz unao Christ ati. Na'apa darui awunuutapan kawan paudani mawuusa, uaipan idi pataan oroo pakawan kaiman wuru ati'i omin-mazidan ni'oraz. ³ Mazan tuukii òdopian unao dau'an, òzaua-kidan umariida-ka'o nna, na'apa Satan kowazaz-tinpauzoz, mariidan kawan Eve kotua'a naa. Òzaua-kidan upozawata-kida-ka'o nii na'apa, na'iki unyukunuu tanawata-ka'o kaimana'oraz umishidapan ai, na'iki uizo'atin ai Jesus daua'u kuwai. ⁴ Usha'apanum kau'an unao, aonaa ukashanaukii-kidan pidannao kuwaa, pana'a'oraz naa ikowaadapan Jesus dau'u, aonaa wakowaadapan kawanu'o mani. Na'iki sariapa uaipan uzaamata'akan doronai pana'a'o wakowaadapaniaz Kaimana'o Doronaa ai. Na'iki sariapa umishida'akan ikuwaa kida idakotaniaz kaimana'o kuwai nii, mazan pana'a'o karikaonan wuru'u ikuwaa kidaz, wuru aia'a wakowaadapanii kidaz Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz. ⁵ Mazan aonaa ò'itiiman umanawunu'o mani ò'ai wunaou'u dakotinpainauz umanawunu'o apostlenao nii. ⁶ Ògaru, aonaa mishi òaitapan òparadan umanawunu'o na'iki konaunama'o ida'an, mazan òaitapa kaimanaiman wuru'u kuwai òkowaadapaniaz. Unao na'apa uaitapani'i naa kapam wuru'u kuwaiz, usha'apanum kau'an wakowaadapani'i naa unao atiz powa'an kida.

⁷ Aonaa òpishautan òwinipinaa unao ai òkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai. Uruu ida'an mishi aonaa òtaapinpan umanawunu'o nii, òaipan idi pa'an unao tukapa-ka'o umanawunuinao nii. Oia'o sha'a wuru'u òsha'apatinanz na'apa? ⁸ Panaadon òdakota-ka'o nii òkazaapan puraata ba'oran wiizai iki'o mishidainao ai, òmakaudinkan pu'u i'ati. Mishi òzaamata idyuudanii puraata ò'ati, usha'apanum kau'an òkaudina'azon idi unao ati mawinipinaa-daun. ⁹ Na'iki òna'iankan dono unao di'ii, òpuraatan awutaun, aonaa kanom ida'an òtorian òaiapanii kida. Mazan upu'u aonaa òpishautan puraata u'ai, mazan wamin-mishidannao Macedonia ikiinao pa'an kaawa-kidauzo puraata ò'ati. Aonaa òmizidin-kidan unao òpishautan ida'an mani puraata unao ai, na'iki aona'o nii òpishaan puraata unao ai. ¹⁰ Christ mishi'oraz uparadan, kaina'a udoronaa mashaapan ò'ida'a ònyukunuu ii. Ukau'an mishi'o kaiwuru'u òparadanuz. Aizii wuru'u ò'atadinapanuz òparadan ida'an kaikapa'a, aona'o nii òzaamatan puraata u'ai òkianuz, aonaa turuu pidannao mashaapainao Achaia ii aka mashaatan kaiwuru'u òparadanuz na'apa. ¹¹ Panaadon uzauda-kidan òna'apainpan òmamarainapakan idi'o unao. Aonaa, Tominkaru aitapa òmarainapa unao tuukii.

¹² Mazan upu'u aona'o nii òzaamatan puraata unao ai. Usha'apanum kau'an aonaa òaipan pidannao dakotinpainauz apostlenao nii atadinpan pakian ida'an, "Na'apa wakaudinanao ina'o kaudinan kawan." ¹³ Mazan ina'o, aonaa Christ dyuudaniinao mani ikakuwaatinan. Soo imariidapan karikaonan pidannao. Imainaabainpan, itukapa-ka'o Christ apostlennao kawan, mazan aonaa mishi'o mani. ¹⁴ Na'apa'o manawun ina'o Satan kawan. Na'apa sha'atii Satan mainaabinapanuz, upana'adinan na'apa kanada'o angel, Tominkaru di'iki'o kawan. ¹⁵ Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u upoitorunao mainaabinapanuz, mishi'o kawanu'o idyuuda-ka'o kaminka'uta'o nii pidannao mashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, mazan aonaa mishi'o mani

wuru'u. Mazan diina'itil'i, ĩpataka'uta-ka'o nii pana'apainpan dikin ii.

Paul pataka'uta-ka'o pakakuwaatinan dikin ii Christ dau'u

¹⁶ Ōkia'azon koshan u'ati, aonaa ōaipan utaapan ōgaru maaitapin-ka'o kawan. Mazan utaapan dono ōgaru na'apa, upu'u ōaipan uabatan ōparadan, na'apa uabatapauzon kawan maaitapin-ka'o pidannao paradan ĩatadinpan dono. Aizii ōatadinpa'azon kapam masakauda'u ōdau'an. ¹⁷ Wuru'u ō'atadinpa'azonuz ōsha'apaapanii kida dau'an, aonaa Naobanai Jesus paradauzon kawanu'o mani, soo pidan maaitapin-ka'o pa'an paradauzoz na'apa. ¹⁸ Mishi kaina'a iriba pidannao atadinpan, soo pasha'apatanii kida dau'an karikaonan. Ōgaru na'apa, ōatadinpan nii kapam ōsha'apaapanii kida ida'an. ¹⁹ Aitapa'o mani mishi unao, uruu idi konaukii uabatapan maaitapin-kainao kuwaa kida. ²⁰ Aonaa ukashanauan ĩnao, ĩtaapan pu'u unao na'apa poitorui kawan, ĩzaamaapan pu'u puraata unao ai pakaudin winipinaa nii unao bii an, ĩdyuudautan pu'u usha'apatan soo paaiapanii kida karikaonan, ĩtaapinpan pu'u umanawun kidainao nii unao ai. Turuu mani ĩta'ikan unao uawun baara iti, aonaa na'apam ukian ĩ'ati. ²¹ Ōgaru tuukii ōkiba'azon, usha'apanum kau'an aonaa mishi ōka'ĩitan ōtaapan unao na'apa ĩtaapan kawan unao.

Aizii ōparadan nii ōdau'an, maaitapin-ka'o paradauzon kawan. Aizii wuru'u apostle-tinpainou, ĩdakotinpan umanawunu'o nii. Ōgaru na'apa, ōmanawun-tinpan nii kapam ĩnao kawan. ²² ĩkian ĩnao Hebrewnao, ōgaru na'apa Hebrew kapam. ĩkian ĩnao Israelitena, ōgaru na'apa Israel san kapam. ĩkian ĩnao Abraham dani-daunnao, ōgaru na'apa Abraham dani-daun kapam. ²³ ĩkian ĩnao Christ poitorunao, ōgaru na'apa mazan powa'a'o zii ĩnao ai.

Mishi ōparadan kaikapa'a madoronaa-ziiwa paradan kawan. Mazan mishi'o kaiwuru'u ōkianuz, ōgaru powa'a'o zii ōkaudin dadara Christ ati; mapuda da'i ōkabootauzo-ka'o taraa-kizai iti ĩnao ai, uruu dikin ii. Ba'oran dono ōba'izii-ka'o da'i tuukii kida'o ida'an ĩ'ai. Na'iki iriba ōbaiaapan kichana'iki-kia'o ōkaudin-kizi ii aka, maonapa kida ōmawakauzon. ²⁴ Iriba'a naa ōbaiaapan ba'izi, baka'iau Jewnao ba'izian ōgaru, 39 ba'izi ōbaiaapan baukapa'o ĩba'izian dono ōgaru. ²⁵ ĩdikinau Rome ikiinao ba'izii-kidan ōgaru atamun idi. Baukapaiman pidannao zowian padamata ōgaru, ĩboowautapan ida'an ōgaru kuba kida idi. ĩdikinau ōnaraan paran baoko ii, kanawa zowiitan na'iki sariapa ushadodan. Baukapaiman kanawa shaazodan, uruu dono ōna'ian paran baoko'o bauda'apa maruta'o na'iki bauda'apa kamoo.

²⁶ ĩpai ōkakuwaatin-kizi kawana'ati, ōbaiatan kichana'iki-kia'o: ōbaiaapa kichana'iki-kia'o wunu tuubarun; na'iki ōdobata kichana'iki-kia'o pidannao koidimikinao bii an kida; na'iki ōbaiaapa kichana'iki-kii ōmin-Jewnao to'oran na'iki Gentilena na'apa kapam. Ōdobatan kichana'iki-kia'o bii an dono i ii aka; na'iki ōdobatan kichana'iki-kia'o mapidantaka'o amazada ii aka; na'iki kichana'iki-kia'o paran baoko an. Ba'oran dono ōkaawan pidannao di'iti, mazanu'oraz ĩdakotinpan mishidainao nii Christ, mazan kichana'iki-kii ĩto'oran ō'ati. ²⁷ Panaadon dadara ōkaudin aonaa ōda'awuuzon, ōikoda-kinaa nii aimakaan ō'ati. Ba'oran dono ōbaiaapa ōmazazin, ōbaiaapa ōmaradakon, aonaa da'i kanom ōnikan. Ba'oran dono ōbaiaapa wadidi'o, aonaa ōkamachan midi kida'o nii. ²⁸ ōbaiatan pu'u na'apa kida'o, kaina'a zii kaziwa ōdi'itinpan ĩpai mishidainao Christ dau'an, wuru'u ōtominapa-kidaniinaouz pawizi kawana'ati kida. ²⁹ Aizii na'apainim ōikodan dono mishida'o pidan,

aona'o zii unyukunuu ma'ozakan mishidapa-karu dau'ati, kasha'ora utaa-pan ònyukunuu. Aizii òtukapan dono oia'o sha'apata-kida-ka'o mishida'o pidan ati, tuukia'o nii òto'oran wuru ati'i sha'apata-kida'oraz oia'o.

³⁰ Aizii òtadinpa'azon an, òtadinpan nii aimakaan kida dau'an tukapa-kida'oraz òkakataimanan. ³¹ Tominkaru, wanaobanaa Jesus Daruz, uaitapa na'iki utukapa aonaa òmaridinan mani kaiwuru'u, uruu karikaonanu'o nii unaubaa-ka'o. ³² Baukapaiman òna'ian dono Damascus ii, kaina'a King Arestas muudanii pidan udaru'o naobanai kazowautapa'o nii amazada na'ii. Uruu aipan pazaamata-kidan ògaru. Uruu idi udyuudan pidannao zaudapan, ìawunuutapa kizi òkoditan wiizai korarannaa paniinomizinaa an. ³³ Mazan mishidainao kidoapa-kida ògaru T'ai, ìpaidan ògaru udaru'o dazowan zo'iti, na'iki ìtoka-kidan naa ògaru, donoì awautapa-kinao kuduan shaawata'o atii imi'i baara iti. Uruu na'apa kowas òkidoopan.*

12

Paul kowaadan patukapanii dau'a'o

¹ Aizii koshan òtadinpa'azon aimakaan kida sha'apan dau'an ò'ati. Òaitapan pu'u aona'o nii na'apa kida'o kaminka'utan unao, mazan upu'a'o nii òkowaadan umanawunu'o aimakaan dau'u, Tominkaru aida-kidauzonii na'iki utukapa-kidauzonii. ² Òaitapa da'i bauda'apa pidan mishidapa'o Christ, kaina'a'o da'i aimakaan sha'apan u'ati. Aizii 14 wunu dobatan naa, una'akankauzo-ka'o dauna'an aokazi iti Tominkaru di'ii. (Pananaa zo'a'o mani una'akanaka-ka'o, oo padoronaa ia'o mani, aonaa òaitapan, soo Tominkaru aitapa.) ³⁻⁴ Òkian nii koshan, mishi'o una'akankauzo-ka'o umanawunu'o Tominkaru wiizi di'ii, pananaa zo'a'o oo padoronaa ia'o mani, soo Tominkaru aitapa. Na'ii uabatan Tominkaru kowaadan umanawun kida'o aimakaan aona'o uka'iita-ka'o ukainaabata-ka'o paradarku ida'an, na'iki aona'o turuu ukowaada-ka'o ba'oran pidannao ati. ⁵ Na'apa'o pidan dau'an, turuu pa'an òtadinpan. Mazan òdau'an aona'o nii òtadinpan, soo aimakaan kida dau'an tukapa-kida'oraz òkakataimanan. ⁶ Mazan òtadinpan an aimakaan kida sha'apan dau'an ò'ati, aonaa turuu òdakota-ka'o maaitapin-ka'o nii, usha'apanum kau'an mishi'o aimakaan kida wuru'u òkowaadani. Mazan aona'o nii òtadinpan na'apa kida'o dau'an, usha'apanum kau'an aonaa òaipan òtaapa-ka'o oo òtukapa-ka'o umanawunu'o pidan nii. Mazan òaipan pa'an udi'itapan ògaru uaipan ati, utukapan ida'an òkaduz, na'iki uabatan ida'an òkuwaa kida.

⁷ Mazan aonaa òaiapa-ka'o òtadinpan wuru dau'ana'a umanawun kida'oraz Tominkaru tukapa-kidan na'iki uabata-kidanii kidaz ò'ati, uruu idi kaziwa'o kaboota-ka'o ònanaa ida'a. Ikodanii Satan dyuudanii kawanu'o papoituru antamikitan ògaru. ⁸ Idikinau òtoriinpan Naobanai Jesus ati, òpishaanuzu tuukia'o ida'an uso'ota kizi wuru'u kaziwa'oraz òbaiatan. ⁹ Mazan ukian ò'ati, "Aonaa. Turua'o nii òkaminka'utan pugaru òkamunanun ida'an pu'ati, uruu pa'an wuru'u tuukia'o ni'oraz puaipan. Usha'apanum kau'an pukakataimanan idi, tuukia'o nii pa'an òkaminka'utan pugaru, òtaan nii òma'ozakan pu'ati." Ukau'an kaiman ò'ati wuru'u òkakataimananuz, powa'a'o nii zii òtadinpan u'ida'an, Christ taa kizi powa'a zii pama'ozakan ò'ati. ¹⁰ Ukau'an aonaa usha'apan ò'ati wuru'u òkakataimananuz, na'iki òdakowaapa-ka'oaz, na'iki òbaiatanuz dadara kida'o aimakaan òkaudin-kizi ii aka, na'iki òbaiatanuz kichana'iki-kii kida'o to'ora-karu, na'iki wuru'u òbaiatanuz kaziwa'o na'iki kasha'ora'o òkaudin dikin ii Christ ati. Ògaru aonaa mishi

* **11:33** Acts 9:20-25

ōma'ozakan, mazan kakataimana'o karikaonan, mazan una'apan idi Christ taan pama'ozakan powa'a zii ō'ati.

Tuukii Paul nyukunuitapan mishidainao Corinth iainaoz

¹¹ Aizii ōba'azootina'aka'a naa ōkadakotinan ida'an ōdau'an madoronaa-ziiwa kawan. Mazan unao aipan ati'o wuru'u ōkadakotinanuz madoronaa-ziiwa kawan. Aonaa utiwaan zoobaba ukaminka'utan ōgaru, ukowaadan ida'an pidannao ati, ōgaru mishi'o apostle. Aonaa umanawunu'o mani ō'ai pidannao wuru'u uatadapaniinaouz, dakotinpainaoz umanawunu'o apostlenao nii. Aonaa mani Christ kaminka'utan ōgaru, turuu mani mishi ōdakota-kaō madiwautapa-ka'o nii. ¹² Uaitapan pu'u na'iki utukapan pu'u padamata ōsha'apatan umanawun kida'o aimakaan sha'apatauzo-kariwaiz soo Tominkaru ma'ozakan ida'an. Ipai wuru'u ōsha'apatanii kidaz tukapa-kida mishi'o Christ apostlen ōgaru. ¹³ Pana'a mooko ōtaapan unao ba'oran mishidainao ai, wuru'u ba'oran wiizai iainao kidaz? Panaadon uzauda-kidan pana'a utaapa-kaō ōmazaamatakan idi puraata u'ai. Ōkasha'orada sha'a unyukunuu na'apa'o ida'an? Una'apan an, umarina'ata shoman wuru'u ōsha'apatanuz aimakaan na'apa u'ati.

¹⁴ Aizii turua'a naa ōmakon unao di'iti. Uruu idikinautan ni'i naa ōmorowautapan uwiizi iti. Mazan aonaa ōmizidin-kida'azon unao, usha'apanum kau'an aonaa upuraatan na'iki usha'apauz mani wuru'u ōaipaniāz, soo ōaipan pa'an ukonaukii-kidan ōgaru na'ii. Aonaa koraiziannao mani ikoda'o aimakaan padarunao ati, soo daruinao pa'an ikoda'o aimakaan paudainao ati. ¹⁵ Ukau'an ōgaru, na'apa konaukia'o nii ōtaain ipai unao ati aimakaan kaina'a'o ō'ida'a. Na'iki konaukia'o nii ōtaainan ōkaminka'utan ida'an unao, utaa'in kizi Tominkaru ati kaimanaiman. Aizii wuru'u ōmarainapanuz unao tuukii. Aizii unao mani, masakauda'u'o nii karikaonan umarainpan ōgaru?

¹⁶ Aizii unao, uaitapa mishi'o aonaa ōzaamatan puraata u'ai ōkaudinān winipinaa nii. Mazan pabi'i kida unao, ukian "Uzaamaapanii wapuraatan, mazan uaitapa na'apam pamariidan waunao." ¹⁷ Aonaa na'apainim zii ōkoidapan aimakaan u'ai, oo ōkazatan mani puraata udyuudaniāz mishidainao ida'an ōdyuudaniinaouz u'idi'iti. ¹⁸ Ōdyuuda sha'atii Titus unao di'iti ba'oran mishidainao tuma. Titus kaiwauzonii sha'a upuraatan udyuudaniāz u'ida'an? Aonaa, mishii? Mazan unao uaitapanii Tifus na'iki ōgaru, na'apa kida'o wanyukunuu, kaiman wadi'itinpan unao dau'an, na'iki tuukia'o washa'apata'azon kaiman aimakaan unao ati.

¹⁹ Panaadon uzauda-kidan wuru'u wasaadānuz waparadan kaikapa'a wakazannaatin-kināa ni'o karikaonan dakoopainao ai waunao. Mazan aonaa na'apa'o mani wuru'u. Tominkaru abata mishi'o wuru'u waparadan kidaz unao ati, na'iki Christ aipan kawana'ati'o wuru'u waparadanuz unao ati kaikapa'a. Ukau'an ōkia'azon unao ōmarainapaniinao ati, wuru'u washa'apaapanuz ipai aimakaan kaikapa'a, waiapan pa'an wakaminka'utan na'iki wama'ozakadan unyukunuu. ²⁰ Mazan tuukii ōdi'itinpan, ōzauda-kidan ōkaawan dono unao di'iti, aona'o nii ōnyukunuu kaimanan, aonaan an umashaapan kaiman ōparadan kawana'ati. Unao na'apa, panaadon aona'o nii unyukunuu kaimanan, aona'o nii unaudapan na'apam ōkian usha'apainpan dau'an. Ōzauda-kidan ōikodan nii unao, ukashadaakapan nii u'atiāka, ukishauziaakapan nii, kichana'iki-kia'o nii uto'oradinan, ba'orainao aipan nii aimakaan soo pa'ati karikaonan, udakowaakapan nii dikauda kida'o ida'an, ukadakotin-kidan nii uiribannao madiwautapaka, udakotinpan nii umanawunu'o nii, na'iki uto'orataakapan

nii. ²¹ Tuukii ðopian ðnyukunuu ii, ðzauda-kidan ðkaawan dono unao di'iti, tuukia'o nii ðba'azootinan Tominkaru ati unao dikin ii. Na'iki tuukia'o nii ðnyukunuu kasha'oran, ðzaadan nii ðikodan dono pakawan zii mishidainao sha'apaapan oia'o, wuru'u pasha'apaapazonii kidaz kiwiin. Na'iki aonaa an zii Itanawatinan pasha'apaapan ai kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, wuru'u daonioranao da'awupanuz zunnao tuma pamamazidakan pu'u ituma, na'iki imashaapan an pakawan madoronaa-daun.

13

Baukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

¹ Aizii di'i ðmakon, ðmorowautapan koshan unao di'iti, uruu idikinautan ni'i naa. Ipai'o nii aimaakan sha'apata-kaao na'apa Tominkaru paradan kawana'ati: Na'ia'oram pidan dakota-kariwai usha'apaapan dikauda'o aimaakan, marii kiwiin uunamunaa abata-kaao zii dya'utam oo idikinauda'u'o pidannao dako iki, wuru'u tukapainaoz usha'apatan dikauda'o aimaakan. ² ðkakinaoni'i naa sha'atii unao, na'iki ðkowaada sha'atii ipai unao ati na'iki wunao ati'i sha'apaapainaoz oia'o, itamautan ida'a'oraz ðmorowautapankan unao di'ii. Aizii ðmunapon pu'u ðna'apa'azon koshan powa'a zii. Aizii di'oraz ðmorowautapa'ananao ida'a ðpataka'utan nii unao bii'i na'ia'oram pidannao, aona'o imuudan pasha'apaapan oia'o. ³ Mishi, unao tuukii uaitapa'azon, mishi'o mani mooko wuru'u Christ kaudinanuz ð'ida'an. Mazan ðpataka'utan dono unao u'oiipan dikin ii, uruu ida'ana'o nii utukapan aonaa kakataimana'o mani Christ, mazan ma'ozaka'o nii ukaudinan unao bii an. ⁴ Mishi kakataimana'o kawan utaapinpan utauka-kaao dono cross di'iti, mazan kai kakupa uruu, Tominkaru kadishita-kidan idi uruu powaa iti pama'ozakan ida'an. Na'apa'o kau'an wuru'u ðgaruz, kakataimana'o Christ kawan. Mazan kakupa ðgaru Christ tuma, Tominkaru taan idi pama'ozakan ð'ati. Ukau'an ma'ozaka'o nii Tominkaru kakinaowan unao ðgaru ida'an.

⁵ Ukau'an udi'itapa wuru'u umishidapanuz, uaitapa kizi mishi'o wuru'u umishidapanuz Christ. Uawunuutin kaimanaiman na'iki uaitapan nii mishi kaina'a Jesus Christ mashaapanuz u'ida'a. Soo mishi pidan mamishidaka'o, aonaa Christ nii u'ida'a. ⁶ Aizii udi'itapan dono waunao kaimanaiman, utukapan nii na'iki uaitapan nii kapam mishi'o wamishidan Christ, na'iki mishi'o uapostlen waunao.

⁷ Mazan aizii watoriinpan nii Tominkaru ati ukaminka'uta kizi unao, aonaa kizi usha'apatan dikauda'o aimaakan. Aonaa watoriinpan waiapan idi mani pidannao tukapan ðkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an ðkiauzon kawan u'ati. Mazan watoriinpan nii Tominkaru ati, unao sha'apata kizi pa'an kaiman kida'o aimaakan. Waiapan pu'u kaina'a'o wunaou'u dakoopainaoz waunao, idakotan nii wamaturuukan aonaan an wapataka'utan unao. ⁸ Aizii umishidan an mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz, aona'o nii ðpataka'utan unao uruu dikin ii. Soo ðkaminka'utan nii pa'an unao uaitapa kizi wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru di'iki'oraz. ⁹ Kaimana'o nii wa'ati uma'ozakadan an umishidapan powa'a zii, aona'o nii usha'apan pidannao dakotan an waunao maturuu-kainao nii. Na'apa kida'o dau'ana'o pa'an watoriinpan Tominkaru ati, tuukii waiapan unao sakitapadan umashaapan Tominkaru ati. ¹⁰ Uruu idi ðsaadan di'oraz kaarita unao ati ðkaawan ua'ii, aonaa kizi ðkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an ðkaawan dono u'idi'iti. Naobanai Jesus aipan ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, uruu idi'o waiapan wama'ozakadan unao, umishida kizi uruu powa'a zii,

aonaa waaipan mani wawaota-kidan unao umishidapan ai, uruu kaiwuru'u wana'apanuz.

Baukapan naa Paul kowaadinan mishidainao ati

¹¹ Aizii ōkowaadinan naa unao ati. Ukau'an ōmin-mishidannao, mishi'i naa pa'i umashaapa konaukii, na'iki utiwaa'a naa usaabaan umashaapan Tominkaru tuma na'iki umin-mishidannao tuma. Usha'apata aimaakan ōkakinaori kawana'ati, ubauda'apata'a naa unyukunuu kida aimaakan dau'an, umashaapa kaiman konaukii umin-mishidannao tuma. Una'apan an, Tominkaru taa'oraz marainpaaka-kinai na'iki kaimanaaka-kinai, kaminka'utan nii unao.

¹² Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.*

Ipai mishidainao da'ainaou'u dyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti.

¹³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun tuukii ipai unao ati, na'iki marii karikaonan Tominkaru marainpan unao, na'iki marii Kaimana'o Doronaa mashaapa'oraz unao ida'a, taan umashaapa-kinaa nii konaukii umin-mishidannao tuma.

* **13:12** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, itukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an idyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Paul Kaaritan Galatia Baara Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, apostle Paul saadanii Galatia Baara sannao mishidainao ati. Aizii wuru'u Galatia, udaru'o wiizai baara, na'ii'aka'o wuru'u mishidainao mashaapanuz. Paul, uruu Jew, mazan ĩnao, Gentilenao.* Aizii ĩnao mishidainao'u naa Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz.

Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kaawan mishidainao ida'ati. ĩnaou'u naa aipan ipai mishidainao sha'apatinan Moses kakinaori kawana'ati, Tominkaru dakota-kinnao nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Mazan apostle Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, ukakinaotan ĩdyaun Jewnao ai, aipainouuz mishidainao chootinan† Moses kakinaori kawana'ati. Uaipan mishidainao aitapan kaimanaiman, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atin ida'an Moses kakinaori kida. Mazan udakotan pidan kaimana'o pidan nii soo umishidan ida'an Jesus Christ, aonaa pidan izo'atin ida'an mani Moses kakinaori. (Galatians 2:16)

Ukau'an Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, aonaan idi uaipan ĩmishidan pidannao kuwaa pana'iti'oraz karikaonan. Ukian pakaaritan ida'a, "Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti." (Galatians 1:8)

Aizii wuru'u pidannao aipainouuz mishidainao taapan Moses kakinaori, ĩkian Paul dau'an, uruu aonaa mishi'o apostle mani, na'iki kuwai kapam ukowaadapaniaz aonaa mishi'o mani. Mazan Paul kian padau'an, "Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, uruu wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an." (Galatians 1:1)

Kaarita buutinpan kida

Paul mishi'o apostle 1:1-24

Paul ma'ozaka uparadan kaimana'o kuwai dikin ii 2:1-21

Kazannaatin-karu soo mishida-karu ida'an 3:1—4:31

Mashaapa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an 5:1—6:10

Paul katokontan pakakinaopan 6:11-18

¹ Di'oraz kaarita, õgaru apostle Paul di'iki'o. Ĕgaru, aonaa pidannao zaamatanii mani apostle nii, na'iki aonaa ĩdyaudanii mani õapostle-tinan. Mazan Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, ĩnao wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an. ² Ipai da'ainao mishidainao, ĩdyaudan kapam paparadan ipai unao mishidainao ati, mashaapainouuz Galatia Baara ii aka.

³ Ĕtoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun na'iki utaa kizi unao nyukunuu kaiman-kinnao nii. ⁴ Aizii wuru'u Jesus, utaapada pazowii-ka'o wa'orian dikin ii, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata-kinnao nii waunao wuru aia'a kai'oraz oia'o mashaapa-karu. ⁵ Ukau'an marii karikaonan Tominkaru taapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

* : Gentilenao: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao ida'a. † : chootinan: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii, 'chootin-karu' daua'o.

*Soo kaina'a bauda'apa
Kaimana'o Kuwai*

⁶ Tuukii òdi'itimpan unao dau'an, utanawatinan idi kadiman aka Tominkaru ai. Uruu zaamata'oraz unao pa'ida'ati Christ kamarainapanun na'iki kamunanun ida'an, mazan aizii, uda'anan naa pana'a'o kuwai pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaimana'o kuwai nii. ⁷ Aonaa ba'oran kaimana'o kuwai nii, soo pidannao mariidapan karikaonan unao, na'iki ìtanawata'azon mishi'o kuwai Christ daua'o pana'iti'i naa karikaonan. ⁸ Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-kaoo Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ⁹ Wakiini'i naa sha'atii kiwiitapa, na'iki òkian nii koshan: na'ia'oram pidan kowaadan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a uabataniaz na'iki umishidaniaz, na'apa'o pidan, marii ukaboota-kaoo Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

¹⁰ Kaiwuru'u òkianuz kaikapa'a, òkaimanada'azon idi'o pidan nyukunuu? Aonaa! Mazan òaipan pa'an Tominkaru nyukunuu kaimanan ò'ati. Òaipan an mani pidan nyukunuu kaimanan ò'ati, aonaa mishi'o mani Christ poitorun ògaru.

Paul apostle-tinan daua'o

¹¹ Òmin-mishidannao, òaipan uaitapan wuru'u Kaimana'o Kuwai òkowaadaniaz unao ati, aonaa pidannao di'iki'o mani oo pidan tomanii mani. ¹² Aonaa òikodanuzu pidan di'iki oo aonaa pidan tominapa-kidanii mani ògaru udau'u. Mazan wuru'u òkuwaaz Jesus Christ di'iki'o na'iki uaidakidanii pa'an ò'ati.

¹³ Unao, uabataniaz na'apam da'i òmashaapauzon Jewnao kakinaorinaa kida kawana'ati. Uaitapa tuukia'o òpataka'utauzon mishidainao Jesus. Na'iki òdakota òmainaabatan Ìdyaun ipai daunuuda'u. ¹⁴ Na'iki uruu dono ipai òwazootapan òmin-daonaiorannao na'apa kida'o òtunarunawun òkawan, òda'anan ida'an na'iki òizo'atin ida'an wuru'u òdokoza-daunnao mishidapanii kidaz. ¹⁵ Mazan Tominkaru kamunanun idi ò'ati, uzaamatan kowas ògaru kaudina'o nii pa'ati. Uzaamatan ògaru òshakatan ua'ii. Paaipan kawana'ati ¹⁶ utukapa-kidan pauDani ò'ati, uaipan idi òmakon òkowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai udau'u Gentilenao di'iti. Aizii uruu òmaakan sha'apan dauna'ana'oraz ò'ati, aonaa òmakon pidan di'iti òaipan idi mani kowaadan kanoma'o nii òsha'apata. ¹⁷ Na'iki aonaa òmakon Jerusalem iti, òabata'anan mani na'apam kiwiitapainaoz Ìapostle-tinan kian ò'ati. Mazan ba'oran amazada iti pa'an òmakon, Arabia kia'o udakota-kaoo Uruu dauna'an zii òkiwan Damascus iti.

¹⁸ Ìdikinauda'u wunu òtukapan dauna'an Jesus, uruu zii òmakon Jerusalem iti òmorowautapa'anan Peter di'iti. Òna'ian utuma dya'utam soondii sakodaz. ¹⁹ Aonaa òtukapan ba'oran apostle na'ii, soo James karikaonan, wanaobanaa Jesus inawuzuz. ²⁰ Tominkaru aitapa ipai wuru'u òsaadanii kidaz mishi'o, aonaa òmariidinan mani. ²¹ Uruu dauna'an òmakon naa Syria Baara na'iki Cilicia Baara ii aka'o wiizai kida kawana'ati. ²² Mazan wuru'u mishidainao Judea Baara iainao kidaz, aonaa zii òtukapauzon ògaru. ²³ Soo Ìabatan karikaonan pidannao kadakotinan òdau'u. Ìkian, "Tawuru'u pidan pataka'utauzoz da'i waunao, uru'u naa aizii kowaadapa pidannao ati kaimana'o kuwai Christ daua'oraz, utiwaniaz pamashaadan." ²⁴ Uruu idi tuukii òkonaukii-kidan Tominkaru ògaru dikin ii.

2

Ba'oran apostlenao kashaapa Paul kaudinan apostle nii

¹ Aizii 14 wunu dauna'an òmakon koshan Jerusalem iti, Barnabas mako'o òtuma, na'iki òna'aka Titus kapam. ² Wuru'u òmakonuz na'iti Tominkaru dyuudan idi'o ògaru. Òna'ian pu'u, òmiitiniipan soo choochi zowau-naanao tuma karikaonan. Òaipan Ìaitapan wuru dau'a òkowaadapankaniaz Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'iki òabata'azon kaiman Ì'ati oo aonaa. Usha'apanum kau'an aonaa òaipan òkaudin-kizi wuru'u òsha'apataniaz naa na'iki òsha'apaapaniaz kai makon madiwautapaka. ³ Mishi, Ìna'apata pa-nyukunuu. Uruu idi aonaa Ìdyuudan òminauda'u Titus choota-ka^{*} Jewnao kakinaori kawana'ati, Gentile pu'u padamata uruu. ⁴ Wakadakotinan wuru dau'ana'a, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao taapinpainao mishida'o kawan Jesus, morotan idi'o wabii ati. Ìtukapa'azon idi karikaonan pakawan mani wada'anan Jewnao kakinaorinaa, wazaamatinpan pu'a'a naa Christ Jesus di'iti. Usha'apanum kau'an Ìnao, tuukii Ìaipan wamashaapan pakawan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. ⁵ Mazan aonaa wakashaapinan Ì'ati, aonaa masakauda'u. Usha'apanum kau'an waaippan idi wakazannaat-apan unao ati wuru'u mishi'oraz kuwai, Kaimana'o Kuwai ida'a'oraz.

⁶ Na'iki choochi zowaunaanaouz, aonaa na'iam Ìikodan òkuwaa kasharutinpan, uruu idi aonaa Ìpana'adanuz na'iki aonaa Ìtotokadanuzu. (Aizii wuru'u Ìtaapa-kaoz umanawunuinao choochi zowaunaanao nii, aonaa usha'apan ò'ati, usha'apanum kau'an Tominkaru aonaa unaubaan bauda'apa'o pidan powa'a zii ba'oran ai.) ⁷ Mazan Ìaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz òkaudin-kizi nii, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'apa utaan kawan Pefer ati kaudin-kizai, kowaadapanuz Kaimana'o Kuwai Jewnao ati. ⁸ Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakan ida'an òzaamata-ka^{*} apostle nii Gentilenao ati, na'apa Peter zaamata-ka^{*} kawan apostle nii Jewnao ati. ⁹ Aizii James, Peter, na'iki John, umanawunuinao choochi zowaunaanao, Ìaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz kaudin-kizai ò'ati. Uruu idi kaiman Ìnyukunuu Barnabas na'iki ògaru kaudinan dau'an na'apa Ìnao kawan. Na'iki powa'a zii Ìma'ozakadan waunao wakowaadapa-kizi kaimana'o kuwai Gentilenao ati. Aizii Ìnao Ìkakuwaapatinan nii Jewnao ati. ¹⁰ Kaina'a bauda'apa aimaakan Ìaipan wash'a'apatan, pakawan kizi wakaminka'uupan pataka'utinainao, Ìchoochin ida'a ainaouz. Uruu man-awun aimaakan tuukia'oraz òsha'apata'azon.

Paul kakinaowan Peter

¹¹ Aizii Peter morowautapankan dono Antioch ii, na'ii òparadan u'ati ma'ozaka'o ida'an, òkainaota-kinaa nii uruu sakitapa'o di'iti. Òparadan u'ati pidannao kanaapu'u, usha'apanum kau'an usha'apataniaz aimaakan tuukia'o upana'itin. ¹² Uruu zi'o Peter kaawan dono Antioch ati, karikaonan da'i uaropauzon Gentilenao tuma, mishidapainaoz Jesus. Mazan Jewnao, James di'ikiinaouz kaawan dono'o naa, aona'a naa powa'a uaroppan Ìtuma utaria'akan idi'i naa Ìnao ai, aipainaoz Gentilenao choota-ka^{*}. ¹³ Uruu idi baokoinao Jewnao mishidainaoz Jesus, Ìtamakapa'akan naa Peter, aona'a naa kapam Ìaroppan Gentilenao tuma. Na'iki Barnabas, upu'u zii una'apan kapam Ìnao kawan, Ìaitapan pu'u padamata aonaa sha'apa'o mani wuru'u aroapa-karuz Gentilenao tuma.

* **2:3** uchoota-ka^{*}: Putukapa 'chootin-karu' dau'a, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a.

¹⁴ Ōtukapan idi'i naa aonaa īsha'apatinan Kaimana'o Kuwai kawana'ati, wuru'u mishi'oraz kuwai. Uru'u naa ōparadan Peter ati ipai ba'orainao kanaapu'u. Ōkian u'ati, "Jew pugaru, mazan upu'u pumashaapan Gentile kawan, aonaa pusha'apatinan Jew kawan. Kandii ni'i naa mooko aizii puaiapan Gentilenaoo mashaapan Jewnao kawan?" ¹⁵ Mishi, pugaru na'iki ōgaru, Jewnao wadaru na'iki wadaro nii, aonaa Gentilenaoo mani, dakotakariwainao 'oiainao' nii. ¹⁶ Mazan waaitapa Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Jesus Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Ukau'an waunao, wamishidapanii Christ Jesus, Tominkaru dakota-kizi waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim nii Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atipan ida'an Moses kakinaori."

¹⁷ Aizii waunao, wadawatan pu'u Tominkaru dakota-kinnao nii wau-nao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, mazan upu'u Jewnao dakotan waunao oiainao nii kapam, Gentilenaoo kawan. Ukau'an Christ aipan ati'o mooko wuru'u wa'oiapanuz? Aonaa! ¹⁸ Mazan ōkiwinan an powaa iti wuru'u kakinaorii ōmuudaniaz naa, uruu ida'an ōtukapakidan ōdikintapan kakinaorii. ¹⁹ Ōgaru mawaka'o kawanu'ora'a naa kakinaorii ai. Ukau'an aona'a naa powa'a ōmashaapan kakinaorii waranu'u, ōmashaapa-kizi'i naa pa'an Tominkaru ati. ²⁰ Ōgaru, ōmishidan idi Christ, mawaka'o kawanu'ora'a naa ōgaru Christ tuma cross ida'a. Aonaa ōgaru'u naa mani kakupa'oraz, mazan Christ pa'an wuru'u mashaapa'oraz ō'ida'a, na'iki uru'u naa kazowautapa'oraz ōgaru. Ōmashaapanuz naa, ōmishidapan ida'ana'ora'a naa Tominkaru Dani, marainpa'oraz ōgaru na'iki mawaka'oraz ō'ati. ²¹ Ōgaru aonaa ōkashadan Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun idi karikaonan. Usha'apanum kau'an umishiin an mani Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii waizo'atipan ida'an Moses kakinaori, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u Christ mawakanuz.

3

Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa mishida-karu idi

¹ Maam Galatia Baara sannaoo, maaitapin-ka'o manawun mooko unao! Kanom wuru'u madoronaada'oraz unao? Kaimanaiman sha'atii ōkakuwaapan u'ati Jesus Christ tauka-kaoo na'iki umawakan dau'u cross ida'a.

² Ōpishaa kizi unao: uizo'atin idi'o mooko Moses kakinaori uzaamatanuz Kaimana'o Doronaa, oo umishidan idi'o uabataniaz kaimana'o kuwai?

³ Na'apa dii manawun umaaitapinkan! Usakadan pu'u umishidan Jesus, Kaimana'o Doronaa ida'an. Mazan aizii kandii ni'i naa utiwaan umashaapan Jesus ati usha'apaapanii kida ida'ana'a naa karikaonan?

⁴ Madiwautapa-ka'o mooko karikaonan ubaiaapanuz tuukii kasha'ora kida'o aimakaan? Ō'itiiman aonaa madiwautapa-ka'o mani! ⁵ Aizii Tominkaru taanuz Kaimana'o Doronaa unao ati, na'iki usha'apatanuzu umanawun kida'o aimakaan unao bii an, aonaa uizo'atin idi'o mani Moses kakinaori, mazan umishidan idi'o pa'an uabataniaz kaimana'o kuwai, Christ dau'oraz.

⁶ Udi'itapa na'apam kii-karu Abraham dau'an: "Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii."* ⁷ Ukau'an uaitapa kizi, pidannaoo mishidainao Christ, īnao pa'an wuru'u mishi'oraz Abraham dainao. ⁸ Saadauzo-kariwai

* 3:6 Genesis 15:6

Tominkaru Paradan kowaadani'i naa kotua'a naa, Tominkaru dakotan nii Gentilenao kaimanainao nii imishidan idi. Usha'apatan ua'ii zii na'apa kida'o, ukowadauzonii Kaimana'o Kuwai Abraham ati. Ukianuz "Pugaru ida'ana'o nii õtaan kaiman kida'o aimaakan ipai pidannao ati."[†] ⁹ Ukau'an ipai mishidainaouz, İzaamata kaiman kida'o aimaakan na'apa Abraham zaamatan kawan aimaakan pamishidan idi.

¹⁰ Mazan pidannao tiwa'oraz padamata paizo'atin Moses kakinaori pakazannaatin-kinaa nii, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan İdyau. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru paradan ida'a: "İpai'o nii Tominkaru pataka'utan pidannao İmaizo'atikan idi ipai daunuuda'u saadinpa'o Tominkaru kakinaori kaaritannaa ida'a."[‡]

¹¹ Ukau'an aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii utiwaan ida'an paizo'atin Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru Paradan ida'a: "Tominkaru dakotaniinaouz pidannao kaimanainao nii imishidan ida'an pa'an, İnao karikaonanu'o nii İkakupan."[§] ¹² Moses kakinaori, aonaa mishida-karu di'ii'aka'o mani, soo uda'an-ka'o karikaonan. Tominkaru Paradan saada-kariwai kian: "Pidan izo'atipan an kakinaorii, marina'a naa usha'apatanuzu ipai daunuuda'u na'iki umashaapan ni'i naa u'ida'an."^{*}

¹³ Kaikapa'o kapam Tominkaru Paradan saada-kariwai kianu'u: "Pidan kazada-kariwai atamun kadu iti, Tominkaru pataka'utan uruu wuru'u."[†] Na'apa'o Christ pataka'uta-kidinanuz atamun kadu iti waunao dikin ii. Uruu ida'an ukazannaatan waunao wuru aia'a Tominkaru dakotanuz papataka'utan waunao, maizo'ati-kainaouz ipai kakinaorii. ¹⁴ Uruu Christ Jesus pataka'uta-kidinan ida'an kizi, Gentilenao zaamatan kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati. Na'iki wamishidan idi'o Jesus Christ, wazaamatan Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii wa'ati.

Kakinaorii na'iki Tominkaru taa'azoonii dau'a'o

¹⁵ Aizii õ'inawuzunao na'iki õdadakoonao, õkainaabata kizi mooko u'ati pidannao sha'apatauzonii aimaakan ida'an: Dya'utainao pidannao na'apataakan dono panyukunuu aimaakan dau'an, İsaadan nii pa'uu kida kaarita ida'a kainaabata'o nii İnyukunuu na'apa kidaakan. Uruu dauna'an aonaa turuu umarina'ata-ka'o oo utotokada-ka'o. Na'apa'o wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azoonii. ¹⁶ Tominkaru kowaadani'i kidaz pataa'azon, Abraham na'iki utakaan-daun ati'o. "Utakaan-daunnao ati'o," aonaa kia'o mani usaadinpan Tominkaru paradan ida'a, iriba'o pidannao dau'ati'o kawan. Mazan, "utakaan-daun ati'o," kii usaadinpan, bauda'apa'o pidan dau'ana'o, uruu wuru'u Jesus Christ, Abraham takaan-daunuz. ¹⁷ Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u õkianuz: Kiwiini'o zii wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimaakan Abraham ati,[‡] na'iki ukian mishi'o nii utaapan paparadanuz. Ukau'an, Tominkaru taaniaz kakinaorii Moses ida'an 430 wunu dauna'ana'oraz naa, aonaa na'itim upana'adan wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimaakan Abraham ati, na'iki aonaa turuu umainaabatan wuru'u Tominkaru paradanuz. ¹⁸ Tominkaru taa'azooniaz kaimana'o aimaakan zaamata-ka'o an mani kakinaorii izo'atipa-ka'o ida'an, ukau'an aona'a naa mani turuu wazaudapan

[†] **3:8** Genesis 12:3; 18:18; 22:18 [‡] **3:10** Deuteronomy 27:26 **§** **3:11** Habakkuk 2:4

^{*} **3:12** Leviticus 18:5 [†] **3:13** Deuteronomy 21:23 [‡] **3:17** Tominkaru kowaadauzon pataan nii aimaakan Abraham ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Tominkaru taan aimaakan wa'ati pakiauzon kawana'ati. Mazan Tominkaru taanuzu kaimana'o aimaakan Abraham ati, ukowaadan idi'o pa'an pataan nii u'atiz.

¹⁹ Kanom ni'o mooko wuru'u kakinaorii taa-kaoz? Utaa-kaoz pidannao sha'apaapauzon idi'o oia'o pa'idiwaru. Kakinaorii kaiwainpan nii ati Abraham takaan-daun kaawan, uruu tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii utakaan-daun nii. Aizii wuru'u kakinaorii, angelnao taanii Moses ati, na'iki uruu ida'ana'o udobata-kida-kaoz Israelitenao ati. ²⁰ Mazan aonaa Tominkaru zaamatan pidan dobata-kida'o nii paparadan Abraham ati, mazan sariapa pa'an uparadan u'ati, ukowaadan dono wuru'u pataa'azooniaz u'ati.

²¹ Aizii kakinaorii taa-kaoz idi, upana'adan ni'i naa mooko wuru'u Tominkaru kowaadani kidaz pataa'azon? Aonaa! Ukau'an umishiin an mani pidan ikodan karikaonanu'o kakupa-karu kakinaorii izo'ati-kaoz ida'an, kakinaorii ida'an mani Tominkaru dakotan pidan kaimana'o nii.

²² Mazan saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan wa'ati, ipai pidannao oia'o kazowautapanii pa'idiwaru. Ukau'an, wazaamatan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon, soo wamishidan ida'an Jesus Christ.

²³ Christ mishidapa-kaoz ua'ii zii, waunao taapa-kaoz kakinaorii waranu'u, taraa-kariwainao kawan, ati wuru ida'ati'i Christ mishida-kaoz kainaabata-kaoz naa. ²⁴⁻²⁵ Ukau'an kakinaorii taa-kaoz, kazowautapa'o nii waunao, ati Christ kaawan di'iti. Mazan aizii Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi'ora'a naa Christ. Aonaa kanom ni'i naa aizii kakinaorii kazowautapan waunao powa'a.

Pidan mishida'oraz Jesus Christ, uruu Tominkaru dani

²⁶ Ipai unao Tominkaru dainao umishidan ida'an Christ Jesus. ²⁷ Ukau'an, ipai unao chikaawunuina'oraz na'iki zaamatina'oraz Christ Jesus ida'ati, umorokodan naa Christ kaduz wuru'u. ²⁸ Ukau'an aonaa usha'apan pugaru Jew oo aonaa Jew mani; poitorui oo aonaa poitorui mani; daonaiora oo zun, ipai unao na'apa kida'o pa'idiwaru, uzaamatanin idi Christ Jesus ida'ati. ²⁹ Aizii uzaamatanin kau'an Christ Jesus ida'ati, unao wuru'u mishi'oraz Abraham takaan-daunnao. Na'iki unao wuru'u zaamata'o ni'oraz kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati.

4

¹ Kaikapa'o kaiwuru'u okianuz: Koraidaonaa zaamata'o ni'oraz padaru sha'apauz kida, na'apa utaapa-kaoz poitoruinao taapa-kaoz kawan, ukoraidaonaa dono zii. Mishi uka'idiwaun pu'a'a naa padamata padaru sha'apauz kida idi. ² Mazan umashaapan nii zii pakazowautapikinao waranu'u na'iki pasha'apauz taapikinao waranu'u zii, ati udaru aitanii kamoo kaawan di'iti. ³ Na'apa'o da'i waunao kiwiin koraidaonaa kawan, wapoitoruitapa-kidinan waizo'atin ida'an kakinaorii kida doronainao di'iki'oraz, kazowautapainaoz imi'i baara sannao. ⁴ Mazan Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono'o naa, udyuudan paudani, ushakatan zun di'iki. Umashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u, ⁵ ukazannaata kizi waunao, mashaapainaoz kakinaorii waranu'u, turuu kizi Tominkaru zaamatan waunao paudainao nii. ⁶ Tominkaru zaamatan idi unao paudainao nii, udyuudan pauDani Doronaa mashaapan unyukunuu ida'a. Uruu Doronai ida'ana'o wuru'u ukianuz Tominkaru ati, "ödaru Tominkaru," kii. ⁷ Ukau'an, aonaa powa'a poitoruinao mani unao, mazan Tominkaru

dainaou'u naa pa'an. Udainaoun idi unao, ukau'an utaan nii u'ati ipai wuru'u ukowaaduzoniaz pataa'azon.

Paul dopii-kidan Galatia Baara sannao

⁸ Kiwiin umaaitapakan dono zii Tominkaru, upoitoruitapa-kidinan tominkarunao ati aonaa mishiinao mani. ⁹ Mazan aizii unao, uaitapa'a naa Tominkaru, oo turuu ôkian, Tominkaru pa'an aitapa'oraz unao. Kandii ni'i naa mooko ukiwa'azon powaa iti, upoitoruitapa-kidina'azon koshan mazanu'o tominkarunao ati, aona'oraz kanom İsha'apatan? ¹⁰ Aizii unao, utamakapan naa Jewnao kaduz utaaan ida'an kamoo, kauzu, na'iki wunu İtaapanii kidaz. ¹¹ Tuukii ôdopian unao dau'an, ukau'an madiwautapa-ka'o mooko karikaonan wuru'u ôkaudinuz unao bii an?

¹² Ômin-mishidannao, tuukii ôaipan umashaapan ôgaru kawan, aonaa Jewnao kakinaorinaa waranu'u mani. Ôgaru na'apa'ora'a naa unao Gentilenao kawan, aona'a naa ômashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. Kaiman sha'atii da'i utaaupazon ôgaru, aonaa unyukunuu oian ô'ati. ¹³ Uaitapanii ôkarinauzon idi'o ôkowaaduzonuz Kaimana'o Kuwai unao ati kiwiin. ¹⁴ Ôkarinaan idi, dobata ômizidin-kidan unao, mazan upu'u aonaa uzon-kidan oo ukachama'idin ô'ai. Mazan udapaapan ôgaru kaiman, ikoda Tominkaru angelin oo ikoda Christ Jesus dapaapa-ka'o kawan utaaan ôgaru. ¹⁵ Mazan aizii usha'apanum naa wuru'u, aona'a naa powa'a ukonaukia'azon ôtuma? Ôaitapa mishi, ôkarinauzon dono'oraz, turuu mani uso'otan uawun kida, na'iki utaanuzu ôawun nii. ¹⁶ Aizii mani, uto'oran naa sha'a ô'ati wuru'u, ôkowaadan idi mishi'o kuwai u'ati?

¹⁷ Pidannao wuru'u aipainaoz umashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u.* Tuukii İaipan uzaamatanan pa'idi'iti, mazan aonaa İkaminka'uta'azon mani unao wuru'u, soo İaipan karikaonan pabuutan unao ô'ai, İnao ati kizi'i naa unyukunuu. ¹⁸ Mishi, kaimana'o wuru'u pidan nyukunuu dyautanuz pasha'apatan dau'ati aimaakan, kaimana'oraz mazan aimaakan. Marii karikaonan'u naa usha'apatan aimaakan na'apa, aonaa soo ôna'an dono mani karikaonan utuma. ¹⁹ Ôdainao ômarainapaniinao, daroi dopian kawan kaziwa'o idi okaudanipan dono, na'apa'o kawanu'o ôbaiatan kaziwa'o unao dau'ati. Ôdopitan nii udau'an atii umashaapan an zii kaimanaiman Christ kaduz kawana'ati. ²⁰ Kaiman zii mani ôgaru na'ii unao tuma kai. Uruu idi kaiman zii mani waabataakan waparadan, na'iki ôaitapa mani na'apam ôkian u'ati. Usha'apanum kau'an ômunapon idi, aonaa ôaitapan na'apam ôkian u'ati.

Hagar poitoruiaba, na'iki Sarah aonaa poitoruiaba mani

²¹ Ôpisha'azon unao aipainaoz pamashaapan kakinaorii waranu'u, aonaa zii mooko uaitapan na'apam kakinaorii kian? ²² Kaina'a saada-kariwai dya'utama'o Abraham dainao daonaioranao dau'an. Bauda'apa utoman paudani papoitoruaba tuma,† ba'oran utoman paudaiaro tuma,‡ aonaa poitorui mani oroo. ²³ Udani poitoruiaba tuma'oraz, ushakatan na'apa koraidonaa shakatauzon kawan. Mazan ba'oran udani, udaiaro di'iki'o. Oroo aonaa poitoruiaba mani, ushakatan na'apa Tominkaru kiauzon kawana'ati pa'an, Abraham ati.

* 4:17 Putukapa Galatians 1:7 † 4:22 Genesis 16:15 ‡ 4:22 Genesis 21:2

24 Di'ora'a dya'utama'oraz zunnao kainaabatan dya'utama'oraz Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati.[§] Hagar, poitoruiabaz, oroo kainaabata'o wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati midukuo Sinai ii. Ipai pidannao oroo di'iki'oraz, poitoruinao pa'idiwaru, imashaapan idi kakinaorii waranu'u. 25 Na'iki midukuo Sinai, Arabia ia'oraz, ukainaabata-ka'o Hagar di'iti. Na'iki kai'oraz dono Jerusalem, oroo di'iti koshan ukainaabata-ka'o, na'ii sannao mashaapan idi poitoruinao kawan kakinaorii waranu'u. 26 Mazan Sarah, oroo aonaa poitoruiaba mani pa'an, oroo di'iti aokazi ia'oraz Jerusalem kainaabata-ka'o, na'iki oroo wadaro kawanu'o. 27 Kaikapa'a Tominkaru paradan kotua'oraz kiauzonu'u odau'an:

“Pukonaukii maudaniichiaba,
Pukadako diiwa'o ida'an pukonaukian idi,
aonaa pu'u pukaudanipauzon.
Mazan aizii powa'a'o nii zii pudainao iriban,
aoro aia'a, mazidaibazo.”*

28 Ōmin-mishidannao, unao, na'apa Isaac kawan, Tominkaru dainau'u naa, na'apa Tominkaru kiauzon kawan. 29 Mazan uruu dono wuru'u koraidaonaa shakata'oraz koraidaonaa shakatauzon kawan, wuru'u poitoruiaba daniz, uantamikitauzonii Isaac, shakata'oraz Tominkaru Doronaa ida'an. Na'apa kai aimakaan sha'apaapa-ka'o wa'ati kotua'o kawan. 30 Mazan na'apa dii saada-kariwai Tominkaru paradan kian? “Puwaata wuru'u poitoruiabaz paudani tuma! Usha'apanum kau'an aona'o nii odani zaamatan padaru sha'apauz kida, wuru'u taa'azoo-kariwaiz, aoro dani ati'i aona'oraz poitoruiaba mani.”† 31 Ukau'an ōmin-mishidannao, waunao aonaa poitoruiaba dainao mani, mazan aoro dainao pa'an, aona'oraz poitoruiaba mani.

5

Christ so'otan kakinaorii kazowautapan ai waunao

1 Mishi Christ so'otani'i naa Jewnao kakinaorinaa kida ai waunao, aona'a naa powa'a kakinaorii kazowautapan waunao. Ukau'an ma'ozaka'a naa utaapa unyukunuu, na'iki aona'a naa utaapada'ana'a kakinaorii kazowautapan unao powaa iti.

2 Uabata ōgaru Paul paradan, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii pachoota-kidinan* ida'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Una'apan an, madiwautapa-ka'o wuru'u Christ mawakanuz u'ati.

3 Ōkakaonwan nii unao koshan, ukashaapan an uchoota-ka'o Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, ukau'an marina'a naa uizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz. 4 Aizii na'ia'oram pidan unao bii iki aipan an Tominkaru dakotan paugaru kaimana'o pidan nii paizo'atin ida'an wuru'u kakinaorii, ubuutinan naa mishi'oraiman Christ ai wuru'u, na'iki ubuutinan naa kapam Tominkaru kaimanan ai u'ati. 5 Mazan waunao, waaitapa Kaimana'o Doronaa ida'an mishi'o nii Tominkaru zaamatan waunao na'iki udakotan nii waunao kaimanainao pidannao nii, wamishidan ida'an Christ pa'an. 6 Aizii wuru'u wazaamatanuz naa Christ Jesus ida'ati, pidan choota-kariwai oo aonaa choota-kariwai mani, aonaa

§ 4:24 Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. * 4:27 Isaiah 54:1 † 4:30 Genesis 21:10 * 5:2 pachoota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ītukapa-kao pana'a kida, aonaa na'apa kida'o di'itapa-kao umanawunu'o nii. Soo kanom pa'an di'itapa-kariwai, pidan mishidan Christ. Na'iki mishidapa-karu ida'ana'o wuru'u marainpaaka-karuz.

⁷ Kaiman sha'atii mishidapan padamata. Kanom wuru'u mashaata'oraz unao uda'anan ai mishi'o kuwai? ⁸ Mazan waaitapa Tominkaru, zaamata'oraz unao pa'ida'ati, aonaa uruu mani wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai. ⁹ Masakauda'u'o pana'iti'o kuwai kowaada-kao, ipai'o nii pidannao mishida'akanuzu. Na'apa masakauda'u'o yeast pooda-kidan kawan ipai poroom-bi'i. ¹⁰ Mazan òaitapa na'iki òmishida Naobanai aipan ati, aona'o nii utanawatinan, mazan uda'anan nii pa'an wuru'u òkuwaa kidaz. Aizii pidan wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai, upataka'uta-kao nii tuukia'o ida'an.

¹¹ Òmin-mishidannao, òkakinootan na'iki òdyuudautan an mani pidannao choota-kidinan Jewnao kakinaorinaa kawana'ati ikazannaatin-kinaa nii, aonaa mani òpataka'uta-kao. Mazan wuru'u Jewnao pataka'utanuz ògaru, òkowaadapan idi'o pidannao kazannaata-kao soo Jesus mawakan ida'ana'o pa'an. ¹² Aizii wunaou'u tanawatin-kida'oraz unao, tuukia'oraz òaipan chootin-karu, kaiman zii manawun mani ò'ati òmakuuta'aka-kao an kaimandaun, aonaa soo òchootan mani karikaonan pamada.

¹³ Unao òmin-mishidannao, Tominkaru zaamatanii unao, uso'otani'i naa unao kakinaorii kazowautapan ai. Mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u uso'ota-kaoaz kakinaorii ai, usha'apaapa-kinaa nii dikauda kida'o aimaakan, unyukunuu aipan kawana'ati. Mishi'oraiman ukaminka'uaaka umin-mishidannao tuma umarainpaakan ida'an. ¹⁴ Mishi waizo'ati ipai daunuuda'u kakinaorii taa-kariwaiz Jewnao ati, waizo'atin ida'an wuru'u di'oraz kakinaori'i: "Umarainapa ipai pidan na'apa umarainpan kawan unanaa," kii-karuz. ¹⁵ Mazan uto'orataakapan an na'iki udakowaakapan an, utukapa pa'i uwaatan umin-mishidannao na'apa'o ida'an.

Marii Tominkaru Doronaa kazowautapan unao

¹⁶ Uruu idi òkian, aizii umashaapa'a naa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Una'apan an aona'o ni'i naa usha'apata'azon oia'o, wuru'u unyukunuu sha'apata'azonii kidaz. ¹⁷ Usha'apanum kau'an wuru'u wanyukunuu, tuukii uaipan washapatan oia'o aimaakan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa aipan usha'apata-kao. Mazan Kaimana'o Doronaa, uaipan washapatan soo kaiman kida'o pa'idiwaru, wuru'u aona'oraz wanyukunuu aipan usha'apata-kao. Ukau'an kaina'a dya'utam aimaakan mizaataakapan wanyukunuu ii. Uruu idi dadara wa'ati washapatan kaimana'o aimaakan. ¹⁸ Mazan aizii pusha'apatinan na'iki pumashaapan idi'i naa Tominkaru Doronaa aipan kawana'ati, aona'a naa powa'a Jewnao kakinaorinaa kida kazowautapan unao.

¹⁹ Kanom pidan nyukunuu aiapanii, aonaa umainaaban. Unaudapa pasha'apaapan di'oraz kaduz kida'a: pakiaapaakan madoronaa-daun; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan pakiaapan ida'an paminsu'unao; pasha'apata'azon kakiba'azonnaa kida'o usha'apata-kao madoronaa-daun; ²⁰ patominkaruniitapan toma-kariwai kida; pamakon marunao di'iti; pato'ora-kizaitapan tuukii pairibannao; pazunapaakan; na'iki pakishauzin; kichana'iki-kii da'i uto'ora'akauzon; tuukii uaipan pawazoomikipan na'iki padikintinan; pakashadaakapan na'iki pabuutaaka-kidan pidannao; ²¹ pana'azootapan pairiban sha'apauz; papo'idipan; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan tuzapa-kizai ii aka; na'iki pasha'apaapan iriba ba'oran oii kida'o aimaakan. Òkia'azon

koshan powa'a zii, na'apa òkian kawan u'ati kiwiin, wuru'u pidannao sha'apaapainouz na'apa kida'o aimaakan, aona'o nii ìwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

²² Mazan Kaimana'o Doronaa kazowautapan idi waunao, utaan nii wanyukunuu kamarainpanu'o nii, konaukii-fina'o nii, kaiman-kinaa nii, tuuda-kinaa nii wabaiatanii kida, kaminka'uaba-kinaa nii, kamunanuaba-kinaa nii, mishidinaaba'o nii, ²³ kakarodapanu'o nii, na'iki watuudapakinaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o. Umashaapan an kaikapa'a, wuru kida kawanu'u, aonaa kakinaorii nii mashaata'o nii unao. ²⁴ Pidannao wuru'u zaamatinainouz Christ Jesus ida'ati, Ìmarina'atani'i naa oia'o, Ìnyukunuu naudapauzoniaz pasha'apaapan, tauka-kariwai kawanu'ora'a naa oia'o ìkaduz kida Christ mawakan dono cross ida'a. ²⁵ Kaimana'o Doronaa taan idi'i naa pa'ina'o mashaapakinai wa'ati, ukau'an wamashaapa'a naa uaipan kawana'ati. ²⁶ Aonaa wamanawun-tinpa'ana'a, na'iki aonaa wato'orataakapa'ana'a, na'iki aonaa wakishauziaakapa'ana'a wa'atiaaka.

6

Kaminka'uaaka-karu daua'o

¹ Òiribannao, umin-mishidan waotinan dono oia'o, marii unao mashaapainouznaa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati kaminka'utanuz, uparadan ida'an u'ati kaimana'o ida'an, usakitapada kizi pamashaapan powaa iti Tominkaru aipan kawana'ati. Unao, uzaudina'a naa mazan pa'i uwaotan ai oia'o di'iti kapam. ² Ukaminka'uta umin-mishidannao Ìbaiatan an kasha'ora kida'o aimaakan. Na'apa'o ida'an uizo'atin Christ kakinaori wuru'u. ³ Na'ia'oram pidan taapinpa'o umanawunu'o nii pa'aonaimanan pu'u, umariidapan karikaonan panyukunuu wuru'u. ⁴ Marii ipai pidan di'litapan pasha'apataniii aimaakan, usha'apataniii kaimanan an, turuu ukonaukii-kidan pasha'apataniii. Mazan aonaa kizi uatadapan wuru'u pasha'apataniaz ba'oran pidan sha'apataniii ai. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai waunao, waiipan ati'o nii washa'apatan wuru'u taa-kariwai kidaz washa'apatan nii.

⁶ Marii na'ia'oram pidan tominapa-kida-kariwai Tominkaru paradan dau'u kaminka'utan patiihaan, utaan ida'an kaiman kida'o aimaakan u'ati.

⁷ Mana'a umariidapa'ana'a unyukunuu, Tominkaru aonaa turuu umariida-ka'o. Kanom pidan sha'apataniii, na'apa'o nii kapam uwinipinaa. ⁸ Aizii pidan sha'apaapa'o oia'o, panyukunuu aipan kawana'ati, pataka'utin-karu'o nii uwinipinaa nii. Mazan pidan mashaapa'o Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uzaamatan nii karikaonanu'o kakupa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁹ Mana'a wakashadina'ana'a washa'apaapan kaiman kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono, wazaamatan ni kaimana'o aimaakan aonaan an wakashadinan. ¹⁰ Ukau'an, washa'apata kaiman kida'o aimaakan ipai pidannao ati, na'apainim dono watukapan kaimana'o aimaakan sha'apata-karu ni'o, aitaniiiman wamin-mishidannao ati.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

¹¹ Aizii utukapa na'apam òsaadan udaru diida'a'a, òka'u ida'an. ¹² Wuru'u pidannao tuukia'oraz Ìaipan unao choota-ka'o* Jewnao kakinaori kawana'ati, Ìaipan karikaonan pidan nyukunuu-atin paugaru.

* **6:12** choota-ka'o: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Īsha'apatanuzu na'apa'o Īmaaiapakan idi'o pamin-Jewnao pataka'utan paugaru, patominapatin-kidan dikin ii pidannao wuru dau'ana'a Christ mawakanuz cross paawa'a ipai pidannao oian dikin ii. ¹³ Mazan upu'u zii pidannao choota-kariwainouuz, aonaa ĩizo'atin ipai wuru'u Jewnao kakinaori kidaz. Wuru'u ĩaipanuz unao choota-kaoo soo pa'atadinapa-kinaa ni'o karikaonan, ĩaipan patukapa-kidan iriba papidanannao. ¹⁴ Mazan ōgaru, ōatadinpan nii soo wanaobanaa Jesus Christ mawakan dau'u cross ida'a. Christ mawakan idi ō'ati, aona'ana'a powa'a ōdyautan wuru'u pidannao taapaniaz umanawunu'o nii, mawaka'o kawanu'u naa ōtaapanuzu. Na'iki ōgaru, mawaka'o kawanu'u naa ĩtaapan. ¹⁵ Aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u pidan choota-kaooz oo aonaa uchoota-kaoo. Mazan kanom pa'an umanawunu'o aiapa-kaoo, soo Tominkaru pa'inaadan pidan nyukunuu. ¹⁶ Marii Tominkaru taan nyukunui kaiman-kinaa na'iki ukamunan-kidan ipai pidan wuru'u izo'atiinaouuz ōkuwaa. ĩnao wuru'u mishi'oraz Tominkaru pidanannao.

¹⁷ Aizii aona'a naa powa'a ōaipan pidan towauda'utan oo kimudautan ōgaru ōkuwaa dau'an, usha'apanum kau'an ipai ba'izi-daun ōmada ida'an kida'oraz aida-kidan mishi'o ōgaru Jesus poitoru.

¹⁸ Ōiribannao, ōtoriiinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ ma'ozakadan unyukunuu pakamunanun ida'an. Amen.

Paul Kaaritan Ephesus Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-ka'o mishidainao ati'o Ephesus iainaouz. Paul saadanii wuru'u kaaritz, utaapa-ka'o dono'o taraa-kizai ii, Rome ia'oraz.

Ukowaadan i'ati Tominkaru sha'apata'azoonii kida dau'an. Ukowaadan na'apam Tominkaru aipan pabaokopatan ipai patomaniinao, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao. Ubaokopata'azon i'dyaun Christ ida'an bauda'apa'o choochi nii, uru'o nii i'zowaunaa nii.

Na'iki Paul kowaadan mishidainao ati kaina'a umanawunu'o aimakaan Tominkaru taa'azon na'iki usha'apata'azon i'ati Christ ida'an; Christ ida'ana'o i'oian kida so'ota-ka'o i'ai, na'iki uruu ida'ana'o Tominkaru zaamatan naa i'dyaun, paudainao ni'i naa.

Di'ora'a kaarita ida'a kaimanaiman Christ kainaabata-ka'o pidannao ati. Itukapa-kinaa nii ukamarainpanun; itukapa-kinaa nii na'apam umarina'atan oia'o pidan ai; itukapa-kinaa nii umanawunu'o ukamunanun, na'iki ukaimanan.

Kaarita buutinpan kida

Paul kowaadan pasaadan dau'an kaarita 1:1-2

Christ na'iki mishidainao daua'o 1:3—3:21

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'a 4:1—6:20

Paul katokontan paparadan 6:21-24

¹ Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o Tominkaru aipan kawana'ati'oraz o'apostle-tinan Christ Jesus ati. O'saadani o'kaaritan ipai unao ati, Tominkaru pidannao, Ephesus iainaouz, mishidainao manawun Christ Jesus. ² Marii waDarau Tominkaru na'iki Naobana'i Jesus Christ kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Kaimana'o aimakaan ikoda-ka'o Christ ida'an

³ Tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz na'iki uDaruz. Uruu wuru'u kamunanu'oraz wa'ati, utaan ida'an kaiman kida'o aimakaan aokazi iki kida'oraz wadoronaa ati, wamashaapa-kinaa nii, na'iki washa'apatin-kinaa nii kaiman. Wur'u usha'apatanuz wa'ati aimakaan kida kaikapa'a, uzaamat-in-kidan idi'o waunao Christ ida'ati.

⁴ Patoman ua'ia'o zii amazada, Tominkaru zaamatan waunao Christ ida'ati; uzaamatan waunao uaipan idi waunao kaimanainao nii manawun paawun za'a, aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o wa'ida'a. Umarainpan idi waunao, ⁵ kotua'ora'a naa udi'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao paudainao nii Jesus Christ sha'apatanii ida'an. Tuukii ukaimanan u'ati wuru'u usha'apatanuz aimakaan na'apa, panyukunuu kawana'ati'o na'iki paaipan kawana'ati'o. ⁶ Ukau'an wakonaukii-kidan Tominkaru ukamunanun idi manawun wa'ati. Mishi tuukii manawun utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, wuru ida'ana'a udani umarainapanii sha'apataniaz.

⁷ Utorian waunao paudani izain shootan ida'an umawakan dono. Na'iki uizain ida'an wa'oian mainaabata-ka'o. Na'apa'o ida'an Tominkaru tukapa-kidan wa'ati umanawunu'o pakamunanun, ⁸ na'iki dobata utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, paaitapaaban ida'an na'iki paaitapan ida'an ipai aimakaan.

⁹ Aizii paaipan kawana'ati'ora'a naa Tominkaru aida-kidan wa'ati aimakaan wuru'u kotua'oraz utaapa-kidan mashaa panyukunuu ii, usha'apata'azooniaz wa'ati, wuru'u Christ ida'ana'oraz naa usha'apatan. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u uaipanuz pasha'apatan aimakaan: Pakainaatanii kamoo kaawan dono ubaokopata'azon ipai daunuuda'u aimakaanoo wuru'u aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz bauda'apa'o naobanai waranu'u, uruu wuru'u Christ.

¹¹ Aizii ipai aimakaan kida sha'apata-kaooz na'apa Tominkaru aitan kawana'ati'o, na'iki uzaamatanii waunao papidanannao nii uzaamatinkidan ida'an waunao Christ ida'ati. Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa Tominkaru di'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao. Aizii umishia'a naa wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz na'apa paaipan kawana'ati. ¹² Usha'apatan aimakaan kaikapa'a waunao Jewnao ati, mishidainauz naa Christ kiwiin, uaipan idi wakonaukii-kidan pamanawunun. ¹³ Na'iki unao pana'ainauz pidannao Jewnao ai, Tominkaru zaamatanii naa kapam unao Christ ida'ati, uabatan na'iki umishidan dono'oraz mishi'o kuwai, tawuru'u Kaimana'oraz Kuwai Tominkaru kazannaatan dau'oraz unao. Aizii ukainaabatan wuru'u pazaamatanuz unao, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa unao ati, ukowaadazooniaz padyuuda'azon papidanannao ida'ati. ¹⁴ Uruu Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kainaabata-kinaa mishi'o nii utaan wuru'u ukowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i. Wazaamatan nii wuru'u utaa'azooniaz aimakaan uso'otan dono'o naa waunao kaimanaiman papidanannao nii. Uruu ida'ana'o nii tuukii pidannao konaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

Paul toriinpan Tominkaru ati mishidainao dau'an

¹⁵⁻¹⁶ Tominkaru kamunanun idi waunao ati, aonaa õsookadan õtoriinpan u'ati unao dau'an, na'iki karikaonan da'i kapam õkonaukii-kidan uruu unao dau'an, sariapa õabatan di'iki'o unao unamunaa. Õabata tuukii umishidan Naobanai Jesus, na'iki õabata kapam ipai umarainpan Tominkaru pidannao. Uruu idi õtoriinpan kawana'ati, õtoriinpan Tominkaru ati unao dau'an.

¹⁷ Karikaonan da'i õtoriinpan Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz, uruu waDaru umanawunu'o. Õtoriinpan marii kizi utaan unao ati uaitapaaba-kinaa nii manawun, marii kizi ukainaabatan unao ati uaitapa kizi uruu kaimanaiman. ¹⁸ Na'iki õtoriinpan, marii kizi Tominkaru da'atan unyukunuu kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam ukaimanan na'iki umanawunu'o wuru'u aimakaan ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Uruu ida'ati'o wuru'u udapadanuz unao na'iki uzaamatanuz unao papidanannao nii.

¹⁹ Na'iki õtoriinpan uaitapa kizi wuru'u umanawunu'oraz ma'ozakakaru wazootapa'oraz ipai aimakaan kida ma'ozakan; uruu ma'ozakakaru ida'ana'o Tominkaru kaminka'utan na'iki uma'ozakadan waunao mishidainauz. Na'iki uruu ma'ozakakaru ukaiwaanii ²⁰ pakakudakinaa nii na'iki pakadishita-kida-kinaa nii Christ pamawaka-kizi iki, na'iki usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu* aokazi ii.

²¹ Christ, uruu umanawunu'o naobanai na'ii, uwazootapa ipai daunuuda'u wuru'u umanawunuinao na'iki ma'ozakainao kidaz doronainao, kai, diina'iti'i na'iki karikaonanu'o nii. ²² Tominkaru aipan ati, Christ waranuitapan nii ipai aimakaanoo. Na'iki Tominkaru zaamatan Christ kazowautapa'o nii wuru'u papidanannao mishidainauz. ²³ Christ

* **1:20** usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu: Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai.

uruu mishidainao zowauz, aizii ĩnao unanaa. Christ ida'ana'o wuru'u mishidainao ikodanuz pakakupa-kinaa nii na'iki pama'ozaka-kinaa nii. Na'iki uruu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai ipai aimakanna ati, ipai amazada kawana'ati.

2

Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun ida'an

¹ Aizii kotua'a naa umamishidakan dono zii Christ, na'apa unao mawaka'o pidannao kawan umaizo'atikan idi Tominkaru paradān, na'iki usha'apaapan idi oii kida'o aimakaan. ² Tuukii da'i usha'apatauzon dikauda kida'o aimakaan, uda'anan idi oiainao pidannao kaduz. Na'iki tuukii uizo'atiizon Satan paradān, kazowautapa'oraz oia'o doronainao doko ii aka, kaudina'oraz pidannao nyukunuu ii dikintapainaoz Tominkaru.

³ Ipai waunao na'apa'o kapam wamashaapauzon kiwiin; tuukii da'i waaipan washa'apatan oia'o aimakaan, na'iki ipai washa'apatan oia'o wanyukunuu aiapanii kidaz washa'apatan. Ukau'an na'apa'o nii padamata wapataka'uta-ka'o wa'oiān dikin ii ba'oran oiainao kawan.

⁴⁻⁵ Mazan Tominkaru tuukii ukamunan-kidan waunao, utukapan pu'u waunao mawakainao pidannao kawan wa'oiān idi na'iki wadikintapan idi manawun uruu. Mazan umarainpan idi waunao tuukii, utaa wa'ati kakupa-karu Christ tuma. Soo Tominkaru kamunanun idi'o manawun wuru'u ukazannaatanuz waunao. ⁶ Na'iki Tominkaru kadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki Christ tuma, na'iki usakanata-kidan waunao baokopa Christ tuma aokazi ii. Tominkaru sha'apatan aimakaan wa'ati kaikapa'a uzaamatan idi waunao Christ ida'ati. ⁷ Na'iki Tominkaru sha'apatan aimakaan kaikapa'a, uaipan diina'itiinao pidannao tukapan wuru'u pakaimannuz manawun na'iki pakamunanun wa'ati, Christ Jesus ida'ana'oraz usha'apatan. Mishi ukaimanan ipai uwazootapan ba'oran aimakaan kida kaimanan.

⁸ Tominkaru kamunanun idi manawun, ukazannaatan unao umishidan idi Christ. Aonaa unao kaimanan idi'o mani wuru'u ukazannaatanuz unao, mazan kana'apani'o karikaonan utaan. ⁹ Na'iki aonaa unao sha'apatan dikin ia'o mani kaiman kida'o aimakaan, uruu idi aonaa turuu pidan kian "Ōkaimanan idi'o manawun wuru'u ōkazannaata-ka'oaz." ¹⁰ Tominkaru pa'an wuru'u toma'oraz waunao pa'ina'o pidannao nii, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimakaan, wuru'u kotua'oraz naa utaaapan washa'apatan nii. Wazaamata-ka'o idi Christ Jesus ida'ati, turuu washa'apatan kaikapa kida'o aimakaan.

Tominkaru kaimanaaka-kidan Jewnao na'iki Gentilenao

¹¹⁻¹² Unao Gentilenao pana'a'o pidannao udokuzunnao ida'an, Jewnao ai. Na'iki Jewnao dakotan unao machootin-kainao nii, usha'apanum kau'an ĩnao choota-kariwainao* pa'an. Mazan wuru'u ĩchoota-ka'oaz pidan sha'apatanii karikaonan paka'u ida'an. Mazan uruu dono aona'o zii uzaamatinan Christ ida'ati, na'iki tawarainao zii unao, na'iki aona'o zii ukawiizin Tominkaru pidannao kawan. Na'iki uruu dono aonaa unao ati'o mani wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati,† na'iki uruu dono aonaa kanom uzadapan sha'apa'o nii u'ati, na'iki aonaa uTominkarun nii. ¹³ Mishi kiwiin munapo ubuutapa-ka'o Tominkaru

* **2:11-12** choota-kariwainao: Putukapa 'chootin-karu' dau'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. † **2:11-12** Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ai. Mazan aizii unao bauda'apatina'oraz Christ Jesus ida'ati, maonapada-kariwai'i naa unao Tominkaru ida'ati Christ izain shootan ida'an umawakan dono'oraz.

¹⁴ Christ wuru'u wakaimanaaka-kinaaz, uruu kaimanaaka-kida'o Jewnao na'iki Gentilenao na'iki bauda'apatina'a naa İdyaun. Kiwiitapa İmashaapan kashanau-kidaaka, mazan aizii Jesus zikada'a naa wuru'u awautapa'oraz Jewnao na'iki Gentilenao İkaimanaakan ai. ¹⁵ Usha'apata aimakaan na'apa pamarina'ata-kidan ida'an ipai wuru'u Jewnao kakinaorinaa kidaz pamawakan ida'an. Usha'apatan aimakaan kaikapa'a ubauda'apata'azon idi na'iki ubaokopata'azon idi Jewnao na'iki Gentilenao pa'ida'ati. Uruu idi aizii utukapan İdyaun bauda'apa'o pidan kaduz nii. Uruu idi aizii kaimanaaka'a naa İdyaun. ¹⁶ Pamawakan ida'ana'o wuru'u Christ kaimanaaka-kidanuz dya'utama'o pidanna tonaazinaa, ubauda'apatan İdyaun na'iki ukaimanaaka-kidan naa İdyaun Tominkaru tuma. Ukau'an aonaa powa'a İzoono-kidaakan. ¹⁷ Christ kaawanuz imi'i baara ati, ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai kaimanaaka-karu dau'u, ipai pidan ati na'iki unao Gentilenao ati munapoinaouz Tominkaru ai, na'iki waunao Jewnao ati'o kapam, maonapainauz Tominkaru ida'a. ¹⁸ Uruu Christ ida'an turua'a naa aizii waunao Jewnao na'iki unao Gentilenao wa'atin waDaru Tominkaru kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

¹⁹ Ukau'an unao Gentilenao aonaa tawarainau'u naa mani oo ba'oran kaduz pidannaou'u naa mani, mazan unao bauda'apata-kariwai'i naa Jewnao tuma. Bauda'apa'o wiizai di'iti'ora'a naa aizii uzaamatanpan baokopa Jewnao tuma, Tominkaru pidanannaouz. Uruu idi aizii baokopatinainau'u naa unao Tominkaru pidananna bii iti. ²⁰ Ipai unao mishidainao, na'apa kabaun toma-ka'o kawanu'o unao. Aizii wuru'u apostlenao na'iki Tominkaru prophetinnaouz, kabaun orodanaa İnoo. Aizii Christ Jesus uruu kuba, ma'ozaka'o udiridapan kabaun toronnaa kida. ²¹ Uruu wuru'u dadara'oraz uzaamatapan na'iki ukadishitapa-kidan kabaun, uruu di'iki'o kabaun tominan udaru kaimana'o na'iki umanawunu'o kabaun, soo Naobanai Tominkaru kaiwaapan ni'o. ²² Unao Gentilenao uzaamatanpan idi'i naa Christ ida'ati, baokopa'ora'a naa uzaamatanpan ba'oran mishidainao tuma. Ukau'an unao wuru'u umanawu'oraz kabaun Tominkaru mashaapa-kiziz paDoronaa ida'an.

3

Paul kakuwaapatinan Gentilenao ati

¹ Ukau'an ōgaru Paul, ōtoriinpan Tominkaru ati unao Gentilenao* dau'an. Di'i ōgaru'u taraa-kizai'i ōtaraapa-ka'o, ōkowaadapan dikin ii kaimana'o kuwai, Christ Jesus dyuudaniaz ōkowaadan unao ati. ² Ōaitapa uabatani'i naa na'apam Tominkaru kaimanan manawun ō'ati, utaan ida'an ōkaudin-kizi nii, ōkaminka'uta kizi unao. ³ Mishi Tominkaru tukapa-kida ō'ati pasha'apata'azoo nii aimakaan wuru'u mashaa'oraz utaapauzon. Uruu ōkowaadazaaniaz masakauda'u u'ati ōkaaritan ida'a. ⁴ Aizii utukapan dauna'an wuru'u ōkaaritanuz, uaitapan nii mishi'o wuru'u Tominkaru tukapa-kidanuz ō'ati pasha'apata'azoonii aimakaan, Christ ida'ana'oraz. ⁵ Mazan kotu'u, kiwiitapainao pidanna ati, aonaa Tominkaru kowaadan na'iki aonaa utukapa-kidan wuru'u pasha'apata'azooniaz aimakaan. Mazan kai'i naa pa'an ukowaadan na'iki utukapa-kidan naazu wunao ati'i pazaamataniinaouz apostlenao nii, na'iki prophetnao nii. Kaimana'o Doronaa

* **3:1** Gentilenao: pidanna pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'i.

ida'ana'o wuru'u utukapa-kidanuz pasha'apata'azon aimakaan wa'ati. ⁶ Kaikapa'o wuru'u mashaa'oraz utaapauzon: unao Gentilenao mishidan ida'an Kaimana'o Kuwai Jesus dau'a'o, na'apa'o nii uzaamatan kapam wuru'u kaimana'o aimakaan Tominkaru taa'azooniaz mishidainao Jewnao ati. Na'iki unao Gentilenao bauda'apatina'ora'a naa aizii Jewnao tuma; ukau'an ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati Christ Jesus ida'an, unao ipai'o nii kapam uzaamatanuz.

⁷ Tominkaru kamunanun idi o'ati tuukii, utaa okaudin-kizi nii na'iki utaa pama'ozakan o'ati okowaadapa-kinaa nii Kaimana'o Kuwai. ⁸ Padamata o'garu awutapan'o umanawun-karu o'ida'a, ipai ba'oran Tominkaru poitorunao ai, mazan upu'u utaan umanawunu'o kaudin-kizai o'ati, okowaada kizi Gentilnao ati Kaimana'o Kuwai, umanawun kida'o aimakaan ikoda-ka'o dau'u Christ ida'an. ⁹ Na'iki Tominkaru zaamatan o'garu kowaada'o nii na'iki kainaabata'o nii kaimanaiman pidannao ati na'apam nii umishii-ka'o wuru'u usha'apata'azooniaz aimakaan, mashaa'oraz utaapauzon panyukunuu ii. Patoman di'iki'o ipai aimakaan, mashaa Tominkaru taapan wuru'u pasha'apata'azooniaz, aonaa bauda'apa pidan ati utukapa-kidanuz oo ukowaadanuz. ¹⁰ Aizii Tominkaru kaiwaa papidanannao, mishidainaoz, tukapa-kida'o nii mishi'o manawun paaitapaaban, ma'ozaka-tinpainao doronainao ati na'iki izowaunaanao doko ii aka'oraz imashaapan ati. ¹¹ Kotua'ora'a naa patoman ua'ii amazada udi'itapan wuru'u pasha'apata'azoonuz aimakaan kaikapa'a, aizii ukawana'ati'i naa mishi usha'apatan na'apa aimakaan kida Christ Jesus, wanaobanaa ida'an. ¹² Wazaamatanin idi Christ ida'ati na'iki wamishidan idi uruu, mabaa'azoo wawa'atin Tominkaru kanaapu ati, waiitapa unaubaan nii waunao. ¹³ Ukau'an okia'azon unao ati, aonaa o'aipan ukasha'oradapan unyukunuu o'pataka'uta-ka'o idi taraa-kizai'i okowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai unao ati. Mishi'oraiman ukonaukii-kida'a naa otaraapa-ka'o Kaimana'o Kuwai dikin ii.

Paul toriinpan mishidainao ati Ephesus iainaoz

¹⁴ Uruu idi karikaonan okodoru'ukan waDaru Tominkaru kanaapu ati otoriinpan dono. ¹⁵ Uruu wuru'u pabi'inaaka kida'oraz pidannao daru, ipai aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz. ¹⁶ Tominkaru umanawunun idi otoriinpan marii kizi utaan umanawunu'o ma'ozaka-kinai unao ati paDoronaa ida'an, ma'ozaka kizi utaaapan unyukunuu. ¹⁷ Na'iki marii kizi karikaonan Christ mashaapan unao nyukunuu ii, umishidan idi manawun uruu. Na'iki otoriinpan marii kizi unao kamarainapanun tuukii, uruu ida'an kizi uma'ozakadinpan, aonaa kizi ukaakinpan. ¹⁸ Uruu ida'an kizi, ipai baokopa Tominkaru pidannao tuma, uaitapa kizi kaimanaiman na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun. Mishi kaina'a utaaapan dobata umanawunu'o marainpaaka-kinai, aonaa utokon nii. ¹⁹ Aonaa mishi pidan aitapan na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun, mazan otoriinpan marii kizi ipai unao aitapan wuru'u Christ taapaniaz marainpaaka-kinai. Na'iki marii kizi'i naa unao dyaupain kaimanaiman Tominkaru kaduz di'iti'i naa.

²⁰ Tominkaru, turuu usha'apatan umanawun kida'o aimakaan wanyukunuu ii pama'ozakan ida'an, powa'a'o zii umanawunun waaiapanii ai oo watukapanii ai. ²¹ Tominkaru sha'apatan idi umanawun kida'o aimakaan mishidainao ida'an na'iki Christ Jesus ida'an, marii karikaonan utaaapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

4

Mishidainao bauda'apatinan Christ ida'ati

¹ Tominkaru sha'apatan idi kaiman kida'o unao ati Christ ida'an, ukau'an ōgaru taraapa-kariwaiz ōkaudinān dikin ii Naobanai ati, ōkia'azon u'ati, ōaipan umashaapan kaiman zoobaba na'apa Tominkaru aipan kawan papidanannao mashaapan. Na'apa'o nii wuru'u udapadanuz unao Christ ida'an. ² Na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a, utaapa uiribannao kaiman na'iki ukarodapa īdyaun, na'iki aonaa ukashadina'ana'a ī'ai īmasha'apatinkan dono kaiman. Umarainapa īdyaun una'apan pu'u. ³ Na'iki ma'ozaka'a naa utiwain karikaonan kizi utaapaakan kaiman, utaapa unyukunuu kaiman Kaimana'o Doronaa bauda'apatanan idi unao. ⁴ Ipai waunao mishidainaoz baokopa wazaamatinnan bauda'apa'o nanai di'iti, na'iki kaina'a bauda'apa Kaimana'o Doronaa mashaapa'o ipai wakawana'ati kida. Kaina'a bauda'apa wazaudapanii, tawuru'u Tominkaru kowaadaniāz pataa'azon diina'iti'i pazaamataniinao ati. ⁵ Kaina'a bauda'apa waNaobanaa, bauda'apa kaimana'o kuwai wamishidapanii, na'iki ipai waunao bauda'apa'o ida'ana'o wachikaawunuinan. ⁶ Kaina'a bauda'apa Tominkaru na'iki uruu bauda'apa ipai waunao Daru. Uruu kazowautapa'o ipai waunao, uruu kaudina'o ipai waunao ida'an, na'iki uruu mashaapa'o ipai wa'ida'a oo wanyukunuu ii.

⁷ Aizii Christ kamunanun idi, wakawana'ati kida ubuutan wakaka'iitakinaa nii washa'apatan kaudin-kizai. ⁸ Kaina'a sha'atii usaadinpan na'apa Tominkaru kaaritan ida'a, tawuru'u ukianuz:

“Uzaidan dono'oraz doko iti,

utaazata-kida patarubanao, īnao kaakinpainaouz u'ati.

Na'iki utaa kaiman kida'o aimakaan papidanannao ati.”*

⁹ Na'apa'oram ati'o wuru'u “uzaidan doko iti” kii-karuz? Uwa'atin doko iki na'iki ukaawan apowa ati, imi'i baara ati. ¹⁰ Ukau'an wuru'u kaawanka'oraz imi'i baara ati, uru'u naa wuru'u kiwa'oraz powaa iti doko iti aokazi dawun iti manawun. Uruu idi turuu ukazowautapan ipai amazada aokazi ia'o na'iki imi'i baara ana'o.

¹¹ Uruu Christ taa'oraz pana'a kida'o kaudin-kizai papidanannao ati. Pabi'i kida papidanannao uzaamata apostlenao nii, ba'orainao uzaamata prophetnao nii, ba'orainao uzaamata kowaadapa'o nii kaimana'o kuwai, ba'orainao uzaamata taapa'o nii papidanannao na'iki tominapa-kida'o nii īdyaun. ¹² Uzaamatan īdyaun, itominapa-kida kizi Tominkaru pidanannao īaitapa kizi pasha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uruu ida'an kizi Christ nanaa, wuru'u mishidainaoz, ma'ozakadinan u'ati na'iki īma'ozakada kizi pamishidapan powa'a zii. ¹³ Atii na'apa'o nii wabauda'apatan wamishidapan na'iki kaimanaimana'o nii waaitapan Tominkaru Dani. Na'iki ma'ozaka'o mishidainao'u'o nii waunao. Wadyaupain nii kaimana'o mishidainao nii, atii na'apa'o nii waunao Christ kawan, uruu mishi'o ukaimanan manawun.

¹⁴ Ukau'an aonaa koraiziannao kawanu'o nii mani waunao. Aonaa turuu pidannao tanawatan wanyukunuu pana'iti kida'o pakuwaa ida'an, na'apa awaru kidu'ukan kawan kanawa wunu baoko an di'itinapa kida'a. ¹⁵ Mishi'oraiman, marii kizi'i naa pa'an wakowaadapan mishi'o kuwai wamarainpaakan ida'an, uruu ida'an kizi wadyaupain, na'iki wabauda'apatin kaimanaiman Christ ida'ati, uruu wuru'u wazowauz.

¹⁶ Aizii ipai waunao mishidainaoz, unanaa wuru'u waunaouz. Uruu wuru'u zaamataaka-kida'oraz waunao bauda'apa'o nanai ida'ati, na'apa

* 4:8 Psalm 68:18

pidan nanaa kawan, ipai udyukoinpan kida kaiman ĩzaamataakan na'iki ĩzaamatinpan uzowau di'iti. Ukau'an na'apa'o wuru'u waunaouz, wamarainpaakan an na'iki washa'apatan an wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati washa'apatan nii, baokopa'o nii wadyaupain, Christ ma'ozakan ida'an.

Wapana'ada kizi'i naa wakaduz

¹⁷ Aizii ōkakinaowa'azon unao Naobanai aipan kawana'ati. Aona'a naa umashaapa'ana'a powa'a Gentilenao kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru, wuru'u ĩdi'itapanii kidaz aimakaan mazan'u'o na'iki madiwautapa-ka'o karikaonan. ¹⁸ Aonaa ĩaitapanaatan wuru'u mishi'o kuwai Tominkaru di'iki kida'oraz, aonaa ĩzaamatan wuru'u pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru taaniaz, usha'apanum kau'an tuukii ĩadaradapan panyukunuu u'ai, na'iki aonaa ĩaitapa'azon na'apa kida'o aimakaan dau'an. ¹⁹ Uruu idi aona'a naa ĩkiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. ĩmashaapan soo pasha'apaapan dau'u wuru'u pananaa na'iki panyukunuu aiapanii kidaz ĩsha'apatan. ĩmashaapan pakaminshu'uinpan dau'u, ĩsha'apata ipai kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, aonaa ĩsokoda'azon pana'apainpan, mazan kii'an powa'a zii ĩaipan pasha'apatan oia'o.

²⁰ Unao, aonaa utominapa-kida-ka'o na'apa kida'o aimakaan dau'u umishidan dono na'iki uzaamatan dono'oraz Christ unaobanaa nii. ²¹ Mazan uabata pa'an Christ dau'an, na'iki uabata kapam mishi'o kuwai, Christ kaduz kida dau'oraz. ²² Utominapa-kida-ka'o dono, udyuuda-ka'o umarina'atan na'iki umuudan kiwiini'o umashaapauzon kaduz, wuru'u unaudapaniaz usha'apaapan dikauda kida'oraz aimakaan. Wur'u na'apa'oraz pidan kaduz, soo pataka'uta-kida'o na'iki antamikita-kida'o karikaonan pidan. ²³ Ukau'an marina'a naa Tominkaru pa'inaadan unyukunuu, udi'itinapa kizi'i naa pa'an kaimana'o dau'u pa'idiwaru. ²⁴ Mishi Tominkaru pa'inaadan unao kaduz na'apa pakaduz kawan, ukau'an ukaiwa'a naa wuru'u pa'ina'oraz kaduzui taa-ka'o u'ati, mishi kizi'i naa usha'apatinan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁵ Ukau'an, aona'a naa powa'a umariidina'ana'a. Marii ipai pidan paradan mishi'o ida'an ipai pidannao ati. Usha'apanum kau'an ipai baokopa waunao bauda'apa'o nanai di'iti'o wazaamatinpan. ²⁶ Aizii uto'oran dono, aonaa usha'apata'ana'a oia'o aimakaan, na'iki usookada uto'orainpan na'iki usaabaa-kida unyukunuu kamoo tipitan ua'ii, ²⁷ aonaa ukashaapa'ana'a Satan kaiwaan unao, usha'apatan ida'an oia'o aimakaan.

²⁸ Aizii koidimiki pidan, marina'a naa umuudan pakoidimikin. Marii pa'an ukau'dinan naa dadara, uikoda kizi aimakaan pa'ati pamashaapakinnaa nii, na'iki kaina'a kizi aimakaan utaan nii kapam pataka'utinainao pidannao ati. ²⁹ Mana'a ukodita-kida'ana'a dikauda'o na'iki kaziwa'o parada-karu udako wru'u. Mazan marii pa'an uparadan kaimana'o ida'an, na'apa'o wuru'u pidannao abata'azoo nii kidaz, uruu ida'ana'o nii ukaminka'utan na'iki uma'ozakadan pidannao nyukunuu. ³⁰ Na'iki aonaa ukasha'oradauta'ana'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'oraz. Tominkaru taanii wuru'u Kaimana'o Doronaa wa'ati, uruu ida'ana'o nii waaitapan mishi'o nii Tominkaru so'otan na'iki ukazannaatan waunao ipai oia'o ai diina'iti'i. ³¹ Aizii aona'a naa powa'a uto'oradinpauzo'o na'a, na'iki aona'a naa powa'a uto'oraba'ana'a, na'iki aona'a naa uto'ora'akauzo'o na'a. Na'iki aona'a naa powa'a uzunaapaaka'ana'a oo udakoopaaka'ana'a dikauda sodi kida'o ida'an. Na'iki aona'a naa udi'itinapa'ana'a powa'a uantamikita'azon dau'u uiribannao. ³² Mazan usha'apata pa'an kaiman kida'o aimakaan uiribannao ati na'iki ukamunan-kida ĩdyaun. Na'iki

umarina'ata'a naa wuru'u dikauda kida'oraz uiribannao sha'apatauzonii kidaz u'ati, na'apa Tominkaru marina'atan kawan wa'oian Christ ida'an.

5

Mashaapa-karu kanada'o ida'a

¹ Aizii uda'ana'a naa Tominkaru kaduz, usha'apanum kau'an udainao unao, na'iki umarainapanii unao tuukii. ² Na'iki karikaonanu'u naa umashaapa marainpaaka, na'apa Christ marainpan kawan waunao, utainan atii umawakan waunao dikin ii. Kaiman manawun kaduunu'o kawan udamainan Tominkaru ati umawakan dono. Na'apa uzai kawaoda-kao kawan Tominkaru ati, kaduun udamaanuz.

³ Aizii Tominkaru dainou'u naa unao, ukau'an aona'a naa turuu uunamunaa abatauta-kao ukaminshu'uinpan. Na'iki aona'a naa turuu usha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki aonaa turuu umisha'oraran. Usha'apanum kau'an aonaa turuu na'apa kida'o abata-kao Tominkaru pidanannao dau'an. ⁴ Na'iki aona'a naa turuu ukadakotinan kakiba'azonnaa kida'o dau'u, na'iki maaaitapin-kainao paradan kawan, oo banikii-tin-karu mani oia'o na'iki dikauda sodi kida'o di'ii'aka. Mishi'oraiman ukonaukii-kida pa'an Tominkaru ipai aimakaan kida dau'an, wuru'u usha'apatani kidaz unao ati. ⁵ Uaitapa kizi mishi'o nii wuru'u, pidan kaminshu'uinpa'o, na'iki sha'apaapa'o kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki misha'oraru, aona'o nii na'apainao pidannao zaamata-kao Christ na'iki Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, na'iki aona'o nii izaamatan wuru'u Tominkaru taa'azoniaz. Aizii pidan aipaabi'ia'o aimakaan soo pa'ati karikaonan, utominkaruniatapan aimakaan kida wuru'u.

⁶ Mana'a umariida-kidina'ana'a pidannao ati ikowaadapan an mazan'u'oraz karikaonan kuwai kida. Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan nii ipai pidannao, wuru dikin ia'a isha'apaapanii kidaz, na'iki idikintapan idi Tominkaru. ⁷ Ukau'an mana'a ukaminauda'u-tinpa'ana'a na'apainao pidannao idi.

⁸ Mishi kiwiin umashaapan maruta'o-karu'u, mazan aizii uzaamatanin idi'i naa Naobanai di'iti, umorotan kanada'o-karu iti; ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'apa pidannao kanada'o-karu'a'o mashaapauzon kawan.

⁹ Aizii pidannao mishi'o imashaapan kanada'o ida'a, aitapa-kao idyaun, imashaapan ida'an kaiman na'iki isha'apatinan ida'an sakitapa, na'iki imashaapan ida'an mishi paparadan kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an utominpa'a naa, uaitapa kizi'i naa na'apam mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.

¹¹ Aonaa usha'apaapa'ana'a oia'o aimakaan kida wuru'u pidannao sha'apaapauzonii kidaz maruta'o-karu'u. Mishi'oraiman ukowaada i'ati aonaa ukaimanan wuru'u na'apa kida'o aimakaan isha'apaapaniaz.

¹² Tuukii ukakiba'azonnan kadakotin-karu wuru dau'a'a dikintapainao sha'apaapanii kidaz aimakaan maruta'o-karu'u. ¹³ Mazan kanada'o kanadapan dono idyaun ipai'o nii ikaduz tukapa-kao na'iki aitapa-kao.

¹⁴ Na'ia'oram kanada'o kanadapanii kainaabana'o ni'i naaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u saada-kariwai Tominkaru kaaritan ida'a'o kianuz:

“Pugaru da'awupauzo, pupokoda'a naa, mawaka'o kawanu'ora'a naa pugaru, ukau'an pukadishita Christ taa kizi kanada'o punyukunu'u iti.”

¹⁵ Ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'iki aitapin. Aonaa umashaapa'ana'a maaaitapin-kainao pidannao mashaapan kawan, mazan aitapinainao mashaapan kawan pa'an. ¹⁶ Na'apainim utukapan an kaina'a kaimana'o aimakaan sha'apata-karu nii, usha'apata'aka

sariapa, usha'apanum kau'an kai pidannao mashaapan oia'o dau'u pa'idiwaru. ¹⁷ Ukau'an aonaa umaaitapinka'ana'a, mazan uaitapa kizi pa'an kanom wuru'u Naobanai aipaniaz usha'apatan, ukawana'ati kizi'i naa usha'apatinan. ¹⁸ Aonaa upo'idi'i na'a, usha'apanum kau'an pidan po'idin an, aonaa uaitapan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan. Mishi'oraiman marii pa'an Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan na'iki kazowautapan unao, umashaapa kizi pa'an uaipan kawana'ati. ¹⁹ Uma'ozakada umin-mishidannao nyukunuu kida ukunuijan ida'an Psalms ida'a kida'o kunui na'iki Tominkaru dau'u kida'o kunui; konaukii ukunuiapa unyukunuu iki Tominkaru ati. ²⁰ Karikaonan ukonaukii-kida waDaru Tominkaru ipai aimaakan kida dau'an, wanaobanaa Jesus Christ ida'an.

Daiaroinao na'iki daiaruinao ati'o

²¹ Aizii minziiwa'a naa usha'apatin umin-mishidannao paradan kawana'ati, usha'apanum kau'an unaobanaa Christ umanawunu'o uruu.

²² Unao daiaroinao uizo'ati udaiaru paradan na'apa uizo'atin kawan Naobanai paradan. ²³ Usha'apanum kau'an uzowaunaa wuru'u udaiaruz. Na'apa Christ kazowautapan kawan mishidainao, wuru'u unanaaz. Inao ukazannaataniinaouz oia'o ai. ²⁴ Ukau'an na'apa mishidainao izo'atin kawan Christ paradan, na'apa'o nii kapam wuru'u daiaroinao kida izo'atinuz paudaiaru paradan.

²⁵ Daiaruinao, umarainapa udaiaro, na'apa Christ marainpan kawan tuukii mishidainao, atii ukashaapa zii pazowii-kaopakazannaata-kinan nii idyaun, ²⁶ uaipan idi pachikaan idyaun kaiman i'orian ai. Uchikaan idyaun wunu idi na'iki paparanan ida'an. ²⁷ Usha'apanum kau'an uaipan idi patukapa-kidan mishidainao konaunam manawun, ikadishitan dono ukanaapu ati diina'iti'i. Aonaa uaipan patukapan kaniriba'o oo dikauda'o nii i'ida'a. Mazan uaipan idyaun kaimanainao nii na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-kaop i'ida'a. ²⁸ Na'apa kizi kapam daiaruinao marainpan paudaiaro, imarainpan kawan pananaa. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudaiaro marainpa'o pananaa wuru'u uruuz. ²⁹ Mishi aonaa na'iam zii pidan to'orakizaitapan pananaa. Mishi'oraiman kaiman pa'an utapanuzu, kaiman upaanuzu. Na'apa Christ taapan kawan mishidainao kaiman. ³⁰ Usha'apanum kau'an Christ nanaa wuru'u waunaouz. ³¹ Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a: "Uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai, na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Uruu idi ubauda'apatan naa pananaa, aonaa dya'utama'ora'a naa mani idyaun."*

³² Kaina'a mishi'o na'iki umanawunu'o kakinaorii di'oraz parada-karu ida'a. Christ na'iki mishidainao dau'ana'o wuru'u okadaketinanuz da'a'a.

³³ Ukau'an na'apa kizi kapam unao, marii kizi ipai daonaioranao marainpan paudaiaro na'apa imarainpan kawan pananaa. Na'iki marii kizi ipai daiaroinao taapan umanawunu'o nii paudaiarunao.

6

Koraiziannao, daruinao na'iki idaronao ati'o

¹ Koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, usha'apanum kau'an unao mishidainao Jesus, na'iki sakitapa'o wuru'u sha'apatin-karuz na'apa. ² Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a. "Umarainapa udaru na'iki udaro." Uruu kiwiitapa'o kakinaorii

* 5:31 Genesis 2:24

kaina'a'o aimaakan taa'azoo-ka'o utuma uizo'ati-ka'o an. ³ Kaikapa'o wuru'u aimaakan taa'azoo-kariwaiz. "Kaimana'o nii puikodan mashaapa-karu, karikaonanu'o nii pukonaukiitinan na'iki kotua'iki'o nii pumashaapan di'oraz imi'i baara'a puizo'atin an pudaru na'iki pudaro paradan."*

⁴ Aizii unao daruinao, aonaa uto'orada'ana'a udainao, mishi'oraiman kaiman utaapa idyaun, ukakinaota idyaun kaimana'o ida'an na'iki utominapa-kida idyaun Tominkaru aipan kawana'ati.

Poitoruinao na'iki naobanainao ati'o

⁵ Aizii unao torii-kariwaiz poitoruinao,† uizo'ati unaobanaano paradan mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a. Aonaa udikintapa'ana'a idyaun. Konaukii usha'apata ikaudin-kiz, uizo'ati iparadan na'apa uizo'atin kawan Christ. ⁶ Uizo'ati unaobanaano paradan, aonaa iawunuutapan idi mani karikaonan usha'apatan ukadishitapan oo uaipan idi karikaonan inaudapan unao. Mazan Christ poitorun idi unao, usha'apatin kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Usha'apata ipai ukadishitapan kaiman na'iki konaukii, aonaa pidan ati'o kawan mani, mazan Naobanai Jesus ati'o kawan pa'an. ⁸ Usha'apanum kau'an uitapa Naobanai Tominkaru'o nii wuru'u kawinipinaata'oraz ipai pidannao, poitoruinao na'iki wuru'u aona'oraz ipoitoruinao mani. Ukawinipinaatan nii idyaun isha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan.

⁹ Aizii unao kapoitoru-tinpainao, kaiman kapam utaapa upoitorunao, aonaa udakota'ana'a usha'apatan oo uba'izian idyaun. Usha'apanum kau'an ipai unao na'iki upoitorunao, bauda'apa'o uNaobanaa, uruu aokazi ia'oraz. Uruu, utukapa ipai pidannao na'apa kida pa'idiwaru, aonaa na'ia'oram utaapan pana'a kida'o nii.

Mishidainao mizaataakapan daara ni'o

¹⁰ Aizii da'a'a ubaukapan naa okia'azon unao ati, tuukii oaipan uma'ozakadinan Naobanai Tominkaru ma'ozakan umanawunu'oraz ida'an. ¹¹ Umorokoda'a naa ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataaka-karu daara‡ nii, ma'ozaka kizi ukadishitapan, na'iki aonaa kizi ukaakinpan Satan tiwaan an pawaoa-kidan unao pabi'inaaka kida'o aimaakan ida'an. ¹² Aizii wuru'u wamizaataakanuz, aonaa pidannao tuma'o mani, mazan wamizaataakapan oia'o doronainao tuma'o. Inao ma'ozaka'oraz ikazowautapan pidannao mashaapainaoz kai maruta'o-karu'u, wuru amazada baara ana'a. Na'iki wamizaataakapan oiainao manawun doronainao tuma'o, wuru'u ma'ozaka-tinpainao kidaz doko ii aka.

¹³ Ukau'an umorokoda'a naa aizii ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataaka-karu daara nii na'iki ukaiwa'a naazu. Aizii na'apainim oia'o na'iki dikauda'o aimaakan sha'apan u'ati, aona'o nii ukaakinpan u'ati, mazan udikintan nii wuru'u oia'oraz. Aizii uipain dauna'an umizaataakapan, pakawanu'o nii ma'ozaka ukadishitapan. ¹⁴ Ukau'an, ma'ozaka'a naa pa'i ukadishitapa. Umishidapa wuru'u mishi'oraz kuwai. Ukau'an, umorokoda wuru'u mishi'oraz kuwai uzadawu nii. Na'iki umashaapa kaiman Tominkaru aipan kawan, uruu kizi ukaiwaa udokori'i dikiniribanaa nii. ¹⁵ Na'iki uminziwanuz ukowaadapan Kaimana'oraz

* **6:3** Exodus 20:12; Deuteronomy 5:16 † **6:5** torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ **6:11** mizaataaka-karu daara: Kotua'o soldyaano morokodanii kida pamizaataaka'azon dono: zadawii, pidan dokori'i dikiniribanaa, dazkidii, awauti- napa-kinai, kowamai, na'iki mizaataaka-kinai marii. English ida'an udakota-ka'o 'armour' kii.

Kuwai, kaimanaaka-karu daua'oraz Tominkaru tuma, uruu kizi umorokoda udazkidi nii. ¹⁶ Kaina'a zii ba'oran: umishidapanuz Christ, uruu kizi ukaiwaa uawautinapa-kinaa nii, Satan ba'itan an pabairi tikazi-tinapa kida'o. ¹⁷ Na'iki wuru'u Tominkaru kazannaatanuz naa unao, uruu kizi umorokoda ukowam nii. Aizii wuru'u Tominkaru Paradanuz, uruu ukaiwaa umarian nii, Kaimana'o Doronaa taaniaz u'ati. ¹⁸ Na'iki karikaonan utoriinapa Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. Utoriinpan an Tominkaru ati ukowaada ipai aimaakan dau'an; upishaa u'ati wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan ukaminka'uta kizi unao. Ukau'an dyauta utaapa unyukunuu toriinapa-karu dau'ati, na'iki karikaonan utoriinapa ipai Tominkaru pidananna ati.

¹⁹ Karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati ukaminka'uta kizi oġaru oġakuwaapan an, mabaa'azoo kizi oġowaadan Kaimana'o Kuwai wuru'u masha'oraz utaapauzo-kao kotua'a naa. ²⁰ Jesus zaamatanii oġaru kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai; uru'u naa wuru'u oġowaadapaniaz na'iki uruu dikin ia'o wuru'u oġtaraapa-kaoaz da'a'a. Ukau'an, utoriinapa Tominkaru ati oġdau'an, aonaa kizi oġtarian oġkowaadapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai dyuuda-kariwaiz oġkowaadapan.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Tychicus, uruu wa'inawuzuitapanii umishidan idi Christ, na'iki uruu wamarainapanii na'iki kaimana'o ukaudinauzon Naobanai ati. Uru'o nii kowaada unao ati ipai oġdau'an, na'iki oġsha'apatanii kida dau'an. ²² Oġdyudan nii uruu unao di'iti ukowaada kizi ipai daunuuda'u waunao dau'u, na'iki uma'ozakada kizi unao nyukunuu.

²³ Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ taan kaimana'o mashaapa-karu na'iki marainpaaka-karu ipai unao mishidainao ati, na'iki karikaonan kizi umishidapan Christ. ²⁴ Marii Tominkaru kaimanan ipai wunao ati'i karikaonanu'oraz imarainpan manawun Naobanai Jesus Christ.

Paul Kaaritan Philippi Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle Paul saadan di'oraz kaarita pataraa-kaono'o Kaimana'o Kuwai dikin ii. (Philippians 1:17) Timothy umin-kaudinan na'ian pu'a'o utuma usaadan wuru'u kaaritam.

Baukapa'o Paul morowautapankauzon Silas tuma Philippi ii. Uruu dono'o wuru'u pidannao abatanuz na'iki imishidanuz Paul kowaadanii Kaimana'o Kuwai. (Acts 16:11-40) 10 wunu imorowautapankan dauna'an, usaadan wuru'u pakaaritanuz.

Aizii usaadan wuru'u kaaritam mishidainao ati'o Philippi iainaouz. Ukowaadan i'ati tuukii ukonaukian ikaminka'utan idi paugaru idyuudan ida'an aimaakan pa'ati na'iki itoriinpan idi Tominkaru ati udau'an.

Paul kowaadan tuukii pakonaukian papataka'uta-kaono pu'u taraa-kizai ii. Mazan ukian, wuru'u na'apa kida'oraz kaiwainan kaimana'o nii, iriba kaiman kida'o aimaakan sha'apan una'ian pu'u. Na'iki ukowaadan tuukii pakonaukian panyukunuitapan idi mishidainao Philippi iainaouz kamunanun pa'ati.

Pakaaritan ida'a, Paul kakinaowan mishidainao aonaa kizi ikashadinan oo ikaakinpan papataka'uta-kaono an pamishidan dikin ii Christ. Mazan marii kizi'i naa pa'an ikonaukiitanan karikaonan. Na'iki ma'ozaka kizi itaapan pamishidan na'iki karikaonan kizi ikaminka'uaakan na'iki imashaapan konaukii pamin-mishidannao tuma. Na'iki ukakinaowan idyaun itaudinapa kizi pidannao ai, taapinpa'azoinaouz kaimana'o nii, tuukia'oraz iaipan sha'apatin-karu Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.

Tuukii Paul kakinaowan wuru'u mishidainaouz uaipan imashaapan kaiman na'iki idi'itinapa kizi kaiman na'apa Christ kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita daua'o 1:1-11

Paul daua'o utaraapa-kaono dono'oraz 1:12-30

Paul kakinaotan mishidainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u 2:1-18

Paul sha'apatina'azon daua'o 2:19-30

Kaimana'o kakinaorii na'iki kaduzui tukapa-kida-kaono 3:1—4:1

Mishidainao nyukunuu ma'ozakada-kaono 4:2-20

Paul katokontan pakaaritan 4:21-23

¹ Di'oraz kaarita ogaru Paul na'iki Timothy di'iki'o, Christ Jesus poitorunaouz. Ogaru Paul, osaadan di'oraz kaarita ipai unao Tominkaru pidanannao ati'o, Philippi sannao, mishidainaouz Christ Jesus, na'iki mishidainao zowaunaano ati'o kapam, na'iki ipai unao ati'i kaminka'uupainaouz unao. ² Marii waDaru Tominkaru, na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul toriinpan Philippi sannao ati

³ Na'apainim onyukunuan dono unao, tuukii da'i okonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ⁴ Na'iki karikaonan da'i otoriinpaouz konaukia'o ida'an Tominkaru ati unao dau'an. ⁵ Usha'apanum kau'an unao kowaadapa'o kapam Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz. Sariapa umishidan di'iki'o usakadan ukakuwaapatinan, atii kai pakawan. ⁶ Mishu Tominkaru sakadani'i naa pasaabaan unao. Aizii okian nii unao ati, oaitapa

na'iki òmishida pakawanu'o nii wuru'u Tominkaru kaudinanuz na'apa, atii Christ Jesus kaawan dono'o nii zii uipaian pasaabaan unao. ⁷ Òdi'itinpan unao dau'u kaikapa'a òmarainpan idi'o unao tuukii manawun. Mishi Tominkaru tukapa-kida pakaimanan ipai baokopa unao ati na'iki ògaru ati, utapada ukaminka'utan ògaru òkaudin-kizi dau'u, òtaraapa-kaopu'u oo òkashadaakapan dono pidannao tuma Kaimana'o Kuwai dau'an òtukapa-kida'azon idi umishiin. ⁸ Tominkaru tukapa na'iki uaitapa mishi'o wuru'u òtukapa'azonuz unao, òmarainpan idi'o unao tuukii, na'apa Christ Jesus marainpan kawan unao.

⁹ Òtoriiapan Tominkaru ati unao dau'an, marii kizi powa'a zii ukamarainapanun, na'iki utaa kizi uaitapa-kinan nii powa'a zii, na'iki uaitapaaba-kinan nii manawun. ¹⁰ Uruu ida'an kizi uaitapan na'ia'oram kaimana'o na'iki sakitapa'o aimaakan usha'apatan nii na'iki umishidan nii. Uruu ida'an kizi karikaonan ukaimanan, aonaa kizi oia'o ikoda-kaopu'u ida'a atii na'apa Christ kaawan di'iti. ¹¹ Marii kizi karikaonan usha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan, Jesus Christ taan ida'an pama'ozakan u'ati. Na'apa'o ida'an kizi Tominkaru naubaa-kaopu'u ukonaukii-kida-kaopu'u.

Kaimana'o Kuwai abata-kaopu'u Paul taraapa-kaopu'u

¹² Aizii òmin-mishidannao, òaipan uaitapan, wuru'u dikauda kida'o aimaakan sha'apaapa-kaopu'u ò'ati kaikapa'a, mazan ukaiwainan kaimana'o nii, na'apa kida'o ida'an mishi'oraiman powa'a zii manawun Kaimana'o Kuwai abata-kaopu'u. ¹³ Usha'apanum kau'an ipai'i naa da'ainao pidannao na'iki ipai soldyaanao wunaou'u watchmantapainao kidaz udaru'o naobanai dapu, kaimanaiman Ìaitapan wuru'u òtaraapa-kaopu'u oo òkakuwaapatinan dikin ia'o Christ dau'u. ¹⁴ Aizii òtaraapa-kaopu'u, powa'a zii mishidainao Christ ma'ozakadinan, uruu idi ma'ozaka ikowaadapan Tominkaru Paradan, aonaa ìtarian.

¹⁵ Kaina'a pabi'i kida mishidainao, ikowaadapan kuwai Christ dau'u padamata mazan soo pakishauzin idi'o karikaonan ò'ati, Ìaipan karikaonan pada'an-kaopu'u. Mazan kaina'a ba'oran mishidainao, ikowaadapan wuru'u kuwaiz ikaminka'uta'azon idi'o pa'an ògaru. ¹⁶ Na'iki wuru'u ikakuwaapatinanuz pamarainpan idi'o ògaru, Ìaitapa òtaraapa-kaopu'u da'a'a òkowaadapan idi'o pidannao ati wuru'u kaimana'o na'iki mishi'o kuwai Christ dau'oraz. ¹⁷ Mazan wuru'u ba'orainaoz ikakuwaatinan Christ dau'an soo Ìaipan karikaonan pawazoomikipan, aonaa panyukunuu kaimanan pu'a'o mani ò'ati, mazan soo Ìatadinpa'azon karikaonan. Na'iki Ìaipan karikaonan pakasha'oradan ònyukunuu wuru'u pu'a'a òtaratapa-kaopu'u. ¹⁸ Mazan aonaa Ìsha'apaapanii kida kasha'oradawan ònyukunuu. Mishi'oraiman kaiman ò'ati wuru'u ikakuwaapatinanuz Christ dau'u. Na'apa'oram ida'an kakuwaatin-karu kishauzi-karu pu'u oo kaimana'o nyukunui di'iki'o, mazan na'apa'o ida'an Ìabata-kidan naa pidannao ati Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Uruu idi tuukii òkonaukian.

Na'iki powa'a'o nii zii òkonaukiitanan. ¹⁹ Usha'apanum kau'an utoriinpan idi òdau'an Tominkaru ati, na'iki Kaimana'o Doronaa, Jesus Christ di'iki'oraz kaminka'utan ida'an ògaru, òaitapa òkodita-kida-kaopu'u di'iki'i.

²⁰ Ukau'an tuukii òaipan òtukapa-kidan mishi, aona'o nii òkasharutinan na'iki òba'azootinan òsha'apainpan ida'an. Mazan pakawan òtaapan ònyukunuu ma'ozaka, pakawan kizi òtukapa-kidan mishi Christ umanawunun òsha'apatanii kida aimaakan ida'an, kai òkakupan pu'u, oo òmawakan ida'an.

²¹ Usha'apanum kau'an ògaru ati, wuru'u kakupa-karuz mishi'o mashaapaku'u naa pa'an kaimanaiman Christ ati. Aizii òmawakan an, powa'a'o nii

zii manawun ukaimanan ò'ati. ²² Aizii òtaapa-kaò an kakupa, dobata'o nii òsha'apatan kaudin-kizai Christ ati zii. Uruu idi aonaa òaitapan na'ia'oram òaipan, kakupa-karu oo mawaka-karu. ²³ Aonaa òaitapan na'ia'oram manawun òzaamata. Tuukii òwa'aka'azon wuru'u di'oraz amazada baara'a, òmashaapa'ana'azon idi'i naa Christ tuma, na'iki powa'a'o zii pa'an ukaimanan mashaapa-karu ai da'a'a imi'i baara'a. ²⁴ Mazan òaitapa kaimana'o nii pa'an unao ati òtaapa-kaò an zii kakupa. ²⁵ Ukau'an una'apan an, òaitapa òtaapa-kaò nii zii kakupa, uruu idi pakawanu'o nii òkaudinan. Òma'ozakada kizi powa'a' zii wuru'u umishidapanuz Tominkaru, na'iki konaukii kizi umashaapan umishidan idi Christ. ²⁶ Ukau'an tuukia'o nii manawun ukonaukii-kidan Christ Jesus, òkodita-kida-kaò an na'iki òkaawan an koshan unao di'iti.

Mishi'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

²⁷ Ukau'an kanom sha'apan an ò'ati, kaimana'a naa umashaapa, Kaimana'o Kuwai kawana'ati Christ di'iki'oraz. Aizii na'apainim òmakon an unao di'iti oo òmamakokan an, mazan upu'a'o nii òabatan, mishi ma'ozaka umishidapan na'iki bauda'apa utaaapan unyukunuu. Na'iki òabatan nii baokopa ukazannaatapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai Christ dau'oraz. ²⁸ Na'iki aonaa utarian utarubanao sha'apaapan ai unao; uruu ida'an utukapa-kidan i'ati mishi'o nii Tominkaru pataka'utan i'dyaun, mazan unao ukazannaatan nii pa'an. Tominkaru'o nii wuru'u sha'apata'oraz aimaakan na'apa. ²⁹ Mishi Tominkaru kaimanan unao ati ukashaapa umishidan Christ, na'iki ukashaapa kapam unao baiaapan kasha'ora'o umishidan dikin ii uruu. ³⁰ Ubaiatan kasha'ora'o, na'apa utukapan kawan tawuru'u òbaiaapanuz kasha'ora kida'o na'ii, Philippi ii. Atii di'i pakawan zii òbaiatan kasha'ora'o.

2

Mishidainao di'itinapa kizi Christ Jesus di'itinpan kawan

¹ Aizii uaitapan idi unyukunuu ma'ozakadinan uzaamatinpan idi Christ ida'ati; na'iki uaitapan idi unyukunuu saabainan Christ kamarainapanun ida'an; na'iki uaitapan idi ubauda'apatapan unyukunuu Kaimana'o Doronaa ida'an; na'iki uaitapan idi marainpaaka-karu na'iki kamunanuaka-karu kaina'an u'ida'a; ² ukau'an umashaapa'a naa na'apa ukawana'ati, òkonaukii-kinaa nii. Utaapa'a naa unyukunuu patumaaka, na'apa kida udi'itinapa; na'apa kida kapam umarainpaaka; na'iki ubauda'apata unyukunuu usha'apata'azoonii aimaakan dau'ati. ³ Aonaa usha'apata'ana'a aimaakan u'atadinpa'azon idi karikaonan, oo uaipan idi mani karikaonan utukapa-kaò umanawunu'o kawan. Aonaa umanawun-tinpa'ana'a, mishi'oraiman utaaapa pa'an uiribannaò umanawunu'o nii u'ai. ⁴ Aonaa udi'itinpa'ana'a soo uaiapanii na'iki usha'apaapanii kida aimaakan dau'u karikaonan, mazan udi'itinapa ukaminka'uta'azon dau'u uiribannaò kapam. ⁵ Ukau'an na'apa'a naa udi'itinapa Christ Jesus di'itinpauzon kawan, usha'apata aimaakan unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Christ Jesus kawan.

⁶ Christ patumaakan pu'u padamata Tominkaru tuma
na'iki ikaduz na'apa kidaakan pu'u,

mazan upu'u aonaa utiwaan papatumaakadinpan Tominkaru tuma.

⁷ Mishi'oraiman minziwa uwa'akan umanawun-karu aokazi ii.
Utaapinpan apowa'a na'apa poitorui taapinpauzon kawan.
Ushakatan na'apa pidan kawan.

⁸ Uruu dono apowa'a utaaipinpan,

uizo'ati Tominkaru pazowii-kidinan ida'an cross paawa'a.

- ⁹ Uruu idi Tominkaru kadishita-kidan uruu, na'iki uzaamatan uruu umanawunu'o nii, na'iki udakotan u'uu umanawunu'o nii ipai ba'orainao kida uuai ai.
- ¹⁰ Soo uruu ati bauda'apa Tominkaru aipan, ipai pidannao kodoru'ukan, ipai aokazi iainouz, imi'i baara anainaouz na'iki ipai mawakainouz-naa.
- ¹¹ Na'iki ipai'o nii pidannao kian, "Jesus Christ uruu umanawunu'o manawun Naobanai."
Uruu ida'an ipai'o nii pidannao naubaan na'iki konaukii-kidan waDaru Tominkaru.

Mishidainao mashaapa kizi Tominkaru Paradan kawana'ati

¹² Ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, karikaonan da'i uizo'atiizon Tominkaru paradan ōna'ian dono utuma. Powa'a zii pa'i uizo'ati Tominkaru paradan ō'aonaan pu'u utuma. Utaapa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukichana'iki usha'apaapan oia'o uawun za'a, utiwautina'a naa ma'ozaka umashaapa kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawan pakazannaataniinao mashaapan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u kaudina'oraz unao ida'a, uruu aipan ati minziiwa usha'apatan wuru'u udyuudanii kidaz sha'apata-kaao pa'ati, na'iki utaan ida'ana'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u usha'apatanuz kaiman kida'o aimakaan na'apa uaipan kawana'ati.

¹⁴ Aizii usha'apatan an aimakaan, kaiman usha'apatazu, aonaa ukadakoinpa'ana'a udau'u. Na'iki aonaa ukashadaakapa'ana'a ba'orainao tuma usha'apaapanii kida dikin ii. ¹⁵ Aonaa kizi ukadakotin-kida-kaao na'iki uunamunaa abata-kaao dikauda sodi kida, mazan kaiman kizi pa'an unao. Tominkaru dainaoun idi unao, umashaapa kaiman pa'an oia'o pidannao bii'i, wuru'u sha'apaapainouz dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o manawun aimakaan. Mazan unao, ibii ana'o nii pa'an ukanadapan, na'apa wizinao kanadapan kawan maruta'o-karu'u. ¹⁶ Ukowaadauta kizi'i naa kaimana'o kuwai, karikaonanu'o kakupa-karu ikoda-kinao daua'oraz. Aizii usha'apatinan an na'iki umashaapan dono na'apa, tuukia'o nii ōatadinpan unao ida'an, Christ kaawan dono pakamoon dono'o naa. Usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o nii ōaitapan aonaa madiwautapa-ka'o mani wuru'u ōkaudinanz dadara unao bii an. ¹⁷ Usha'apanum kau'an tuukii utaaian umishidan ida'an Tominkaru. Panaadon ōtaainan nii Tominkaru ati ōzowii-kaao ida'an, na'iki ōizain shootan ida'an, ōipaida kizi'i naa Tominkaru ati wuru'u unao taainanz u'ati. Mazan upu'u ōkonaukian na'iki ōkonaukiitanan nii ipai unao tuma. ¹⁸ Ukau'an na'apa kizi kapam ukonaukian baokopa ōtuma.

Timothy na'iki Epaphroditus dyuuda-kaao daua'o

¹⁹ Kaina'a'o nii ōaipan ōdyuudan Timothy unao di'iti wanaobanaa Jesus Christ kashaapan an mazan. Tuukia'o nii ōkonaukian ukaawa-kidan dono kuwai unao dau'an. ²⁰ Aonaa ōikodan ba'oran pidan Timothy kawanu'o, tuukia'o manawun udi'itinpan unao dau'u. ²¹ Kaina'a mishi ba'orainao, mazan idi'itinpan soo pasha'apata'azonnii kida aimakaan dau'u, aonaa Jesus Christ aiapanii kida daua'o mani. ²² Mazan Timothy, ipai unao utukapanii na'iki uaitapani'i naa ukaduz. Utukapa na'apam ukauudin an ōtuma, baokopa wakowaadapan Kaimana'o Kuwai, na'apa pidan kaudinan kawan padaru tuma. ²³ Ukau'an ōaipan ōdyuudan uruu unao di'iti, ōaitapa'akan dono'o naa na'apam nii ōsha'apata-kaao da'a'a. ²⁴ Mazan ōaitapa na'iki ōmishida wanaobanaa taapadan nii ōmorowautan kadiman unao di'iti.

²⁵ Mazan kai ðdyuudan nii powaa iti Epaphroditus unao di'iti, uruu sha'atii udyuudauzoniaz ð'ida'ati, na'aka'o nii aimakaan kida ukaminka'uta-kinaa ni'oraz ôgaru. Uruu ð'inawuzu kawanu'o ôtaapan, baokopa ukauudin an ôtuma na'iki ma'ozaka ukazannaatapan kaimana'o kuwai ôtuma. ²⁶ Ôdyuudan nii uruu utukapa'azon idi unao tuukii, na'iki kasha'ora'o unyukunuu, usha'apanum kau'an uaitapa tuukia'o unao dopian oo ukasha'oran uabatan idi ukarinaan. ²⁷ Mish'i'o wuru'u ukarinaankanuz tuukii, maonapa umawakan, mazan tuukii Tominkaru kaimanan u'ati, ukakuda uruu. Mazan aonaa uruu ati mani paba'oran Tominkaru kaimanan, ôgaru ati kapam. Aonaa Epaphroditus mawakan, usha'apanum kau'an aonaa Tominkaru aipan ôkasha'oradan ônyukunuu powa'a zii, ôbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimakaan. ²⁸ Uruu idi'o tuukii manawun ðdyuuda'azon uruu unao di'iti, ôaipan idi unao konaukian utukapan dono ukaawan koshan powaa iti. Na'iki ôgaru tuukia'o nii kapam ôkonaukian ôaitapan idi aona'o ni'i naa powa'a unao nyukunuu kasha'oratinan udau'ati. ²⁹ Aizii ukaawan an unao di'iti konaukii udapaapa uruu, na'apa udapaapauzon kawan umin-mishidannao. Na'iki na'apa kizi unaubaan uruu kawanuinao pidannao, ³⁰ usha'apanum kau'an minziiwa umakon kichana'iki-kia'o bii iti, na'iki maonapa umawakan pakaudin an dikiin ii Christ ati. Ubaiatan wuru'u kaudin-kizaiz, uaipan idi pasha'apatan wuru'u unao sha'apata'azooniaz padamata ð'ati, mazan unao, aonaa uturuudin, umunapon idi ð'ai.

3

Paul aipan Philippi sannao da'anan pakaduz

¹ Aizii ômin-mishidannao, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan idi'i naa wanaobanaa Christ ida'ati. Aonaa ôkashadinan ôkakinaotan unao powa'a an kida. Wuru'u ôkakinaori kidaz kaminka'utan nii na'iki ukazannaatapan nii unao upozawata-kida-kao ai. ² Uzaudinapa pa'i oiainauz pidannao ai, arimaraka kawanuinaouz. Inao tuukii Iaipan mishidainao daonaioranao choota-kidan pamada Jewnao kaduz kawan. ³ Waunao, mishi'o pa'an Tominkaru pidannannao manawun. Karikaonan pa'an watoriiapan Tominkaru ati Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao. Na'iki wataapa pa'an Christ Jesus umanawunu'o nii. Aonaa wa'atadapan pidan sha'apaapanii kida aimakaan. ⁴ Ôgaru, turua'o padamata ômashaapan atadinapa ôsha'apatanii kida aimakaan ida'an. Aizii ukaina'an an pidannao atadinpa'o pasha'apatanii kida aimakaan ida'an, ôgaru pa'an turuu ôatadinpan powa'a zii i'ai. ⁵ Usha'apanum kau'an ôgaru choota-kariwai bada'apa soondii ôshakatan dauna'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Na'iki ôgaru Israelite manawun, Benjamin takaan-daun. Ôgaru Hebrew manawun na'apa ôdarunnao kawan. Na'iki ôgaru Pharisee,* uruu idi tuukii ôizo'atiizon Moses taanii kida kakinaorii. ⁶ Na'iki tuukii ôaipan ômashaapan kaimanaiman Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi'o da'i ôpataka'utauzon mishidainao Jesus. Aizii ôizo'atin idi tuukii wuru'u Jewnao kakinaori kidaz, ipai pidannao tukapan ôgaru kaimana'o manawun pidan kawan.

⁷ Mazan aizii ôatadapanii kidaz kotua'a naa, ipai ôtukapan kidaz madiwautapa-ka'o karikaonan, ôzaamatinan idi'i naa Christ di'iti. ⁸ Powa'a zii ôtukapan ipai wuru'u ôatadapanii kidaz ôkazannaatin-kinaa nii mazanu'o karikaonan, wuru'aia'a umanawun kida'oraz ôikodan, ôaitapaakanuz ônaobanaa Christ Jesus tuma. Uruu Christ dikiin ii ômarina'atan ipai

* 3:5 Pharisee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

daunuuda'u wuru'u mazanu'oraz karikaonan òmishidapauzon kiwiin. Mazan aizii òtukapanuz aimaakan kaboota-kariwai kawanu'u naa karikaonan, òaipan idi òzaamatinpan kaimanaiman Christ di'iti, ⁹ na'iki òbauda'apatina'azon idi utuma. Aonaa òsha'apatan ida'ana'o mani Moses taanii kakinaorii kida wuru'u òkaimananuz, mazan òmishidan idi'o pa'an Christ. Ukau'an Tominkaru tukapan ògaru kaimana'o nii soo òmishidan idi'o pa'an Christ. ¹⁰ Powa'a zii mishi òaitapa'azon Christ kaimanaiman, na'iki òtiwaa'azon kapam wuru'u Tominkaru ma'ozakan uataaniaz Christ ati ukadishita-kidan dono'oraz uruu pamawaka-kizi iki. Na'iki òaipan òkaminauda'utan uruu òpataka'uta-kidinan ida'an uruu kawan, na'iki na'apa òaipan òmawakan uruu kawan. ¹¹ Na'apa kapam òaipan Tominkaru kadishita-kidan ògaru òmawaka-kizi iki diina'iti'i.

Pidan dimatinauzo diman atii utokon iti

¹² Mazan aonaa òkian mani kaiwuru'u, turuudina'ora'a naa ògaru oo kaimana'ora'a naa ògaru òsha'apatan idi na'apa kida'o aimaakan. Mishi'oraiman uruu idi'o pa'an dadara òtiwautinan, òaipan òzaamatan wuru'u Christ Jesus taa'azooniaz; na'apa'o ni'o wuru'u uzaamatanuz ògaru pa'idiwau nii. ¹³ Òmin-mishidannao, òaitapa aonaa zii òka'iitinan. Mazan kaina'a bauda'apa aimaakan tuukia'o òaipan òsha'apatan. Aona'o nii ònyukunuupan powa'a wuru'u òmarina'ataniaz naa òkaduz kida. Mazan òtaapan nii ònyukunu so bauda'apa wuru dau'ati'i ò'ua'ia'oraz, tuukia'oraz òaipan òikodinan. ¹⁴ Na'apa pidan dimaba'o kawan, òdiman nii atii òkaawan utokon iti, òzaamata kizi wuru'u taa'azoo-kariwai ò'ati. Na'apa'o dau'ati'o wuru'u Tominkaru dapadanuz ògaru aokazi iti, Christ Jesus mawakan ida'an ò'ati.

¹⁵ Ipai waunao ma'ozaka'oraz naa wataapan wanyukunuu wamishidapan dau'ati; na'apa kizi kapam wataapan wanyukunuu wuru dau'ati'i òkadakotin-kizi kidaz. Mazan unyukunuu mana'apakan an, turuu Tominkaru taan kapam unao ati kaimana'o di'itinapa-karu uaitapa-kinnaa nii. ¹⁶ Ukau'an pakawan wamashaapa wuru'u kawana'ati'i, wamishidapaniaz mishi'oraz kuwai.

¹⁷ Òmin-mishidannao, uda'ana'a naa kaimana'o òkaduz kida baokopa umin-mishidannao tuma. Na'iki udi'itapa kaimanaiman wunaou'u sha'apatinaouznaa kaiman, watomina-kidan kawana'ati idyaun. ¹⁸ Mazan kaina'a iriba pidannao, ìsha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, ìtukapa-kida patarubai-tinpan Kaimana'o Kuwai ati, wuru'u Christ mawakan dau'oraz cross paawa'a. Òkowaadauzoni'i naa sha'atii u'ati kiwiin na'apa'o pidannao dau'an; na'iki powa'a'o nii zii koshan òkawaau u'atizu ònyukunuu kasha'oran bii'i. ¹⁹ Diina'iti'i ìkaboota-kaoo nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti, usha'apanum kau'an ìtaapan idi pananaa patominkarun nii, ìsha'apatinan soo panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Umanawunu'o nii ìtaapinpan wuru ida'ana'a kakiba'azonnaa kida'oraz ìsha'apaapan. Ìdi'itinpan soo wuru dau'ati'i pidannao naudapanii kidaz pasha'apaapan imi'i baara'a.

²⁰ Mazan waunao, aona'a naa turuu wamashaapan na'apa, usha'apanum kau'an aokazi ia'o di'iti'o pa'an wazaamatinpan. Uruu idi tuukia'a naa wazaudapan wakazannaatiki Naobanai Jesus Christ wa'atin aokazi iki. ²¹ Pama'ozakan ida'an uzaamatan na'iki ukazowautapan ipai daunuuda'u wuru'u toma-kariwai kidaz, aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'oraz. Uruu ma'ozaka-karu ida'an upana'adan nii wananaa wuru'u

kakataimana'oraz, pa'ina'o na'iki umanawunu'o nanai nii, na'apa pananaa umanawunun kawan.

4

¹ Ukau'an ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, tuukii ōtukapa'azon unao. Unao ida'ana'o ōkonaukiitinan, na'iki ōkaudinan winipinaa wuru'u unaouz. Pakawan pa'i na'apa umashaapa na'iki ma'ozaka umishidapa Naobanai Tominkaru.

Kaimana'o mashaapa-karu daua'o

² Aizii da'a'a ōkia'azon ōdadakoona Euodia na'iki Syntyche ati, tuukii ōaipan ukaimanaakan, usakitapada'a naa unyukunuu, usha'apanum kau'an ipai unao mishidainaou'u naa Naobanai Jesus. ³ Na'iki pugaru ō'inawuzu, ōmin-kaudinan manawun, ōaipan pukaimanaaka-kidan wuru'u zunnaouz powaa iti. Usha'apanum kau'an inao dadara'o ikaudinauzon na'apa ōgaru kawan wakowaadapan Kaimana'o Kuwai. Clement na'apa kapam na'iki ba'orainao na'apa ikaudinauzon ōtuma. Tominkaru saadani'i naa ipai inao uu kakupa-karu kaaritannaa* daara'a.

⁴ Aizii ōkian u'ati, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan idi'i naa Naobanai Jesus ida'ati. Powa'a ōkia'azon koshan, ukonaukiitina'a naa. ⁵ Marii kizi ipai pidannao tukapan unao kaimanainao na'iki kakarodapaniinao nii. Unyukunuitapa kizi maonapa'a naa Naobanai Jesus wa'atin powa'a ati. ⁶ Aonaa kizi udopiidinan kanom sodi kida dau'ati karikaonan. Mishi'oraiman ukowaada Tominkaru ati kaziwadapa'oraz unyukunuu, na'iki upishaa u'ati aimakaan uaiapanii. Na'iki karikaonan "kaiman," ukii u'ati ukamanun idi unao ati. ⁷ Aizii una'apan an, Tominkaru kaimanan umanawunu'oraz na'iki wazootapa'oraz pidan aitapan, uru'o nii kazaanaatapa unyukunuu na'iki udi'itinpan, dopii-karu ai, uzaamatinan idi'i naa Christ Jesus ida'ati.

⁸ Aizii ōmin-mishidannao, ōkia'azon u'ati karikaonan udi'itinapa kaiman kida'o aimakaan dau'u, na'iki aimakaan kida tuukia'oraz unaudapaka'o na'iki umarainapa-kao. Di'i wuru'u aimakaan kidaz: udi'itapa mishi'o aimakaan; na'iki aimakaan wuru'u naubaapa-kariwai kidaz; na'iki aimakaan wuru'u sakitapa'oraz; na'iki aimakaan wuru'u kaimana'oraz pa'idiwaru; na'iki aimakaan konaunama'o; na'iki aimakaan manawun kida'oraz utukapa-kao. Marii kizi udi'itinpan na'apa kida'o dau'u karikaonan. ⁹ Aizii usha'apatina'a naa ōtominapa-kidan kawana'ati unao, ipai wuru kawana'ati'i uabatanii kidaz ō'idi'iki uzaamatanii kidaz naa unyukunuu iti, na'iki ipai utukapan kawana'ati ōsha'apatinan, na'apa'a naa usha'apatin. Una'apan an, Tominkaru taan nii pakaimanan unao nyukunuu iti, ukaimanaaka-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan

Philippi sannao

¹⁰ Naobanai Jesus ida'an, tuukii ōkonaukian, unyukunuitapan idi ōgaru koshan kotua'o dauna'an. Mazan mishi ōaitapa karikaonanuo da'i unyukunuitapauzon ōgaru, mazan aonaa uaitapan na'apam utukapa-kidan ō'atizu. ¹¹ Mazan aonaa aimakaan aonaan idi'o mani ō'ida'a kaiwuru'u ōna'apanuz unao ati. Usha'apanum kau'an ōaitapani'i naa na'apam ōkaiwainan na'apa'oram aimakaan sha'apan an, aonaa ōdopian. ¹² ōaitapanii na'iki ōtiwaani'i naa mashaapa-karu masakauda'u'o aimakaan

* **4:3** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, mashaapainao ni'oraz karikaonan Tominkaru tuma.

ida'an. Na'iki òtiwaani'i naa kapam mashaapa-karu diri'i'o aimaakan ida'an. Aonaa òdopian, òka'iita òmashaapan na'apa'oram aimaakan sha'apan bii'i, òkawanyukunun pu'u oo òmawanyukunun pu'u, aimaakan diri'in pu'u oo aimaakan masakauda'un pu'u. ¹³ Òka'iita na'iki òaitapa òsha'apatinan na'apa'oram aimaakan sha'apan an, Christ ma'ozakadapan ida'an ògaru.

¹⁴ Kaiman mazan ukamunanun ò'ati, tuukii òkonaukian udyuudan idi aimaakan ò'ati da'ati'i òpataka'uta-ka'o pu'u. ¹⁵ Mishi unao Philippi sanna'o uaitapa sha'atii, tawuru dono'o uru'oraz zii uabatan Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Òmakon dauna'an sha'atii unao wiizi iki, Macedonia Baara ia'oraz, aonaa mishidainao ba'oran wiizai di'iki'o dyuudan puraata ò'ati, soo unao karikaonan. ¹⁶ Aizii òna'ian dono zii Thessalonica ii, itamau sha'atii ukaminka'utan ògaru udyuudan ida'an puraata ò'ati. ¹⁷ Aonaa òaipan idi'o mani karikaonan udyudapan aimaakan ò'ati kaiwuru'u òna'apanuz u'ati, mazan òaipan pa'an Tominkaru taan uwinipinaa nii, ukaminka'uupan idi dobata ògaru. ¹⁸ Mishi dobata ukaminka'utan ògaru, òaipan ai manawun, Epaphroditus kaawa-kidan dono'oraz aimaakan kida unao di'iki. Ipai wuru'u utaanii kidaz aimaakan, kaduunu'o kawanu'o Tominkaru ati wuru'u, na'apa uzai kawaoda-ka'o kawan u'ati, kaduun udamainan na'iki kaiman u'ati, na'iki tuukii ukonaukii-kidanuzu. ¹⁹ Na'iki Christ Jesus ida'an, Tominkaru òmishidaniaz taan nii unao ati ipai wuru'u uaiapanii kidaz aimaakan, umanawunu'oraz pasha'apauz di'iki.

²⁰ Marii karikaonan wataapan Tominkaru waDaru umanawunu'o nii. Amen.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Òdyuudan òparadan ipai Tominkaru pidananna'o ati, mishidainaoz Christ Jesus. Aizii wa'inawuzunao, òmin-mishidainaoz, na'apa kapam Ìdyuudan paparadan. ²² Na'iki ipai mishidainao mashaapainao kidaz da'a'a, Ìdyuudan kapam paparadan u'ati. Aitaniiman wunaou'u kaudinainaoz Naobanai Caesar dapu ii, Ìdyuudan kapam paparadan u'ati.

²³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun manawun ipai unao ati.

Paul Kaaritan Colosse Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-kaos Colosse sannao ati'o, mishidainaouznaa Jesus. Paul di'iki'o wuru'u kaaritz, utaraapa-kaos dono'o Rome ii. Tychicus na'iki Onesimus ida'ana'o Paul dyuudan pakaaritan Colosse iti.

Wuru'u Colosse, udaru'o wiizai Asia ii, waoko ia'o Ephesus ai. Aona'o Paul makouzon zii Colosse iti, mazan ukowaadapankauzonii Kaimana'o Kuwai Christ dau'u Ephesus ii aka. Uruu dono'o udyuudauzon patominapa-kidaniinao makon ba'oran wiizai kida kawana'ati, ina'aka kizi Kaimana'o Kuwai na'iki ikowaada kiziz pidannao ati na'ii'aka. Uruu dono'ora'a naa ikakuwaapauzon Colosse ii aka, uruu idi iriba pidannao mishidan na'ii. Uruu idi'o, karikaonan da'i Paul nyukunuitapan idyaun, na'iki karikaonan utoriinpan Tominkaru ati idau'an.

Paul abata kaina'a pidannao tominapa-kidan mishidainao Colosse ii pana'iti'o kuwai dau'u. Tuukii Paul aipan na'iainaouz mishidainao aitakan na'iki imishidan wuru'u mishi'oraz pa'an kuwai, Christ dau'oraz. Aonaa uaipan ba'oran pidannao pozawata-kidan oo tanawatin-kidan idyaun wuru ida'ati'i pana'iti'oraz karikaonan kuwai. Na'iki aonaa uaipan mishidainao da'anan ikuwaa kida. Usha'apanum kau'an inao pidannao, tuukii iaipan pidan izo'atin angel oo oia'o doronainao kakinaori, na'iki iaipan nii pidan izo'atin kakinaorii wuru'u pidannao tomanii kidaz naa karikaonan. Mazan Paul kowaadan pasaadanii ida'a, Jesus Christ ida'ana'o pa'an wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai. Aizii wunaou'u pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao, ipana'aapan naa karikaonan pidannao nyukunuu Jesus Christ ai. Mazan kaimanaiman Tominkaru paradan kowaadan soo Jesus Christ ida'ana'o pa'idiwaru wuru'u Tominkaru tomanuz ipai amazada, aokazi na'iki imi'i baara. Jesus Christ ida'ana'o kapam wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz pidannao tuma na'iki wuru'u uzaamatanuz idyaun papi-danannao nii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1-8

Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan 1:9—2:19

Pa'ina'a mashaapa-karu Christ ida'an 2:20—4:6

Kaarita katokonota-kaos 4:7-18

¹ Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki Timothy, wa'inawuzuitapaniaz di'iki'o kapam.

² Unao ati'o wasaadan, Colosse sannao, buutinainouznaa Tominkaru ati, ma'ozaka'oraz umishidapan Christ, na'iki wairibaniitapaniinaouz Christ ida'an. Watoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru kamunanun ipai unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru Colosse sannao dau'an

³ Na'apainim watoriinpan an Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ daruz, karikaonan da'i wakonaukii-kidanuz unao dau'an. ⁴ Usha'apanum kau'an waabatan idi umishidan Christ Jesus, na'iki waabata kapam na'apam umarainpan umin-mishidannao. ⁵ Aizii wuru'u umishidanuz Christ Jesus, na'iki wuru'u umarainpaakanuz, uaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan u'ati wuru'u pataa'azoniaz, kaina'a'oraz uaitapan aokazi ii. Aizii uaitapan wuru dau'ana'a taa'azoo-kariwaiz, Kaimana'o Kuwai di'iki'o, uabatan dono'oraz ukowaada-kaos. ⁶ Uruu kuwai wuru'u kowaada-kariwaiz naa

ipai amazada kawana'ati, na'iki ma'ozaka ukaiwainan. Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan, na'iki tuukii imishida'azon kaimanaimana'a naa. Na'apa tawuru kawanu'u, uru'oraz zii unao abatauzon mishi'o kuwai Tominkaru kamunanun dau'u, tuukii umishidanuzu. ⁷ Unao abatan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz, Epaphras kakuwaa-pan idi'o u'ati. Uruu wamarainapanii, na'iki kaudina'o Tominkaru ati waunao kawan. Minziiwa ukaminka'uupan waunao, ukowaadapan ida'an kaimana'o kuwai, Christ dau'u unao di'ii'aka. ⁸ Uruu kowaada'oraz wa'ati na'apam Kaimana'o Doronaa taan marainpaaka-kinai unao ati.

⁹ Sariapa waabatan di'iki'o kuwai unao dau'u, aonaa wasookadan watorin-pan Tominkaru ati. Karikaonan wapishaan Tominkaru utukapa-kida kizi unao ati kanom manawun wuru'u uaipaniaz usha'apatan pa'ati. Utaa kizi uaitapaaba-kinaa nii, uruu ida'an kizi uaitapan wuru'u udau'u kida'oraz aimakaan. ¹⁰ Watoriiinpan Tominkaru ati unao dau'an, usha'apanum kau'an waaipan idi umashaapan kaiman manawun Naobanai aipan kawana'ati. Umashaapan an na'apa, kaimana'o nii manawun Naobanai ati. Waaipan usha'apatinan kaiman ukaminka'uta kizi'i naa pidannao, na'iki uaitapa kizi'i naa Tominkaru dau'u powa'a zii manawun. ¹¹ Na'iki wapishaan Tominkaru marii kizi utaan umanawunu'o pama'ozakan unao nyukunuu iti. Ukau'an pakawan pa'i umishidapa Christ, ma'ozaka kizi utapan unyukunuu udau'ati, aonaa kizi ukashadinan upataka'uta-ka'o dono. Mishi'oraiman pakawan kizi ukonaukiitinan, ¹² na'iki karikaonan "kaiman," ukii waDaru Tominkaru ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u saabaa'oraz unao, uaipan idi'i naa uzaamatan wuru'u umanawunu'oraz aimakaan usaabaaniaz naa papidanannao ati, kanada'o-karu ia'oraz.

¹³ Kiwiin wamashaapan maruta'o-karu'u, Satan kazowautapan idi wau-nao. Mazan aizii Tominkaru so'otani'i naa waunao u'ai, na'iki uzaamatan naa waunao paudani Jesus Christ pidanannao nii, uruu udani umarain-paniazu. ¹⁴ Uruu ida'ana'o uso'otan waunao Satan ai, na'iki uruu ida'an umainaabatan wa'oi'an wa'ai.

Christ umanawunun dau'a'o

¹⁵ Aonaa na'apainim zii pidan tukapauzon Tominkaru, mazan paudani Christ ida'an pa'an utukapa-kidinan. Uruu udani kiwiitapa'o, na'iki uwazootapa ipai, ipai wuru'u toma-kariwainao kidaz aimakaan.

¹⁶ Usha'apanum idi uruu Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan, aokazi ii kida'o, na'iki imi'i baara an kida'o, ipai wuru'u tukapa-kariwai kidaz na'iki ipai wuru'u matukapa-kariwaika kidaz, ipai ma'ozaka kidainaouz angelnao, na'iki doronainao, oiainao na'iki kaimainainao, ipai inaobanaanao na'iki izowaunaanao kapam. Ipai wuru'u aimakaan kida toma-kaoz Christ ida'ana'o, na'iki u'ati'o kapam itoma-ka'o.

¹⁷ Ipai aimakaan, pidannao na'iki amazada kida toma-ka'o ua'ii, Christ una'an naa karikaonan. Uruu ida'ana'o wuru'u pakawan toma-kariwainao mashaapan na'iki izikadinan Tominkaru toman kawana'ati Idyaun. ¹⁸ Na'iki uruu wuru'u kazowautapa'oraz pananaa, mishidainaouz. Christ wuru'u mishidainao sakadin-kiziz, uruu di'iki'o ikodanuzu karikaonanu'o kakupa-karu. Na'iki uruu kiwiitapa'o Tominkaru kadishita-kidan mawaka-kizai iki, aonaa na'apainim nii umawakan powa'a. Usha'apanum kau'an uaipan idi soo uruu bauda'apa, umanawunu'o na'iki wazootapa'o nii ipai wuru'u patomaniinao kidaz.

¹⁹ Uruu idi kaiman Tominkaru ati na'iki paaipan kawana'ati'o wuru'u umashaapanuz kaiman-daun pauDani ida'a. ²⁰ Na'iki Tominkaru muuda wuru'u pauDaniz kaimanaaka-kida'o nii patuma ipai patomaniinao. Uruu

ida'ana'o wuru'u ipai toma-kariwainao, pidannao na'iki ipai aimakaan-nao imi'i baara an kidainaouz, na'iki aokazi ii kidainaouz kaimanaakan Tominkaru tuma. Aizii wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz ipai patomani-nao tuma, ukashaapan ida'ana'o paudani Jesus Christ mawakan cross paawa'a, na'iki uizain shootan ida'ana'o.

²¹ Mishi kiwiin aonaa karikaonan unao aitapauzon Tominkaru. Tuukii utarubaitapanuz, usha'apaapan ida'an oii kida'o aimakaan, na'iki udi'itimpan idi oii kida'o dau'u pa'idiwaru. ²² Mazan aizii Tominkaru kaimanaaka-kidan naa pa'an unao patuma, paDani Jesus Christ mawakan ida'an. Tominkaru sha'apatan aimakaan kaikapa'a uaipan idi patukapan unao pakanaapu'u kaimanainao nii manawun, na'iki so'otinainao oia'o ai utiwaa-kidapa-ka'o dono diina'iti'i, na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o unao ida'a. ²³ Mishi'o nii kaimana'o aimakaan sha'apan unao ati kaikapa'a, utaapan an ma'ozakaiman wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki uma'ozakadan an umishidan kaimanaiman, na'iki karikaonan kizi'i naa uzaudapan wuru'u Tominkaru kowaadani kidaz pataa'azon, Kaimana'o Kuwai ida'ana'oraz ukowaada-kidan. Unao ipai'i naa uabatan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Uruu kapam kowaadapa-kariwaiz naa ipai pidannao ati ipai amazada kawana'ati. Ōgaru Paul kaudina'o kapam wunao tuma'a kowaadapainaoz kaimana'o kuwai Jesus Christ dau'u.

Paul kaudinan mishidainao ati

²⁴ Aizii konaukii ōnyukunuu usha'apanuz kau'an ōpataka'uta-ka'o kaikapa'a ōkakuwaapatinan dikin ia'o unao Gentilenao ati. Minziywa ōkashaapan ōpataka'uta-ka'o Christ aipan kawana'ati, ōkaminka'uta-kinaa nii mishidainao, wuru'u udakotapaniinaouz pananaa nii. ²⁵ Ōgaru, Christ pidanannao poitoru. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii ōgaru, kaudina'o nii, kowaada'o nii kaimanaiman paparadan unao Gentilenao ati. ²⁶ Wur'u kuwai oo uparadan udyudaniaz ōkowaadan, umanawunu'o aimakaan sha'apata'azoo-ka'o dau'a. Kotu'u, kotu'u mashaa Tominkaru taapan ipai pidannao ai wuru'u kuwaiz. Mazan aizii kaiman-daanu'u naa ukowaada-ka'o Tominkaru pidanannao ati, wuru'u mishidainaoz naa. ²⁷ Konaukii Tominkaru kowaadan pataa'azon papidanannao ati wuru'u umanawun-karu Christ ida'a'oraz, uaipan papidanannao aitapan unao Gentilenao mishidainaoz naa ati'o kapam utaa'azon. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan ukowaadaniaz pataa'azon, Christ mashaapan dau'ati'o unao nyukunuu ii wuru'u una'apanuz. Uruu ida'an uaitapan mishi'o nii ubaokopatinan Tominkaru tuma umanawunu'o-karu ii diina'iti'i. ²⁸ Uruu Christ dau'a'o wuru'u wakakuwaapatinanuz ipai pidannao ati. Kaimana'o ida'an wakakinaowan oo watominapa-kidan pidannao, waiapan idi Tominkaru tukapan idyaun diina'iti'i turuudinainao'u naa pa'idiwaru Christ ati. ²⁹ Uruu idi'o dadara ōkaudin, atii kai. Christ taan idi pama'ozakan ō'ati ōkaudin-kinaa nii, ma'ozaka ōkowaadapan naa wuru'u kaimana'oraz kuwai.

2

¹ Aizii ōaipan uaitapan na'apam ōtiwautinan dadara, ōkaminka'uta'azon idi unao, na'iki wunao'u mishidainao Laodicea iainaoz, na'iki ipai ba'oran mishidainao aona'oraz zii itukapauzon ōgaru. ² Ōtiwautinan dadara, ōma'ozakada'azon idi ipai unao nyukunuu, umarainpaaka kizi umin-mishidannao tuma, na'apa'o ida'an kizi bauda'apa utaapan unyukunuu. Ōaipan uaitapan kaimanaiman kuwai tawuru'u mashaa'oraz Tominkaru

taapauzon kiwiin. Christ daua'o wuru'u kuwaiz. ³ Uruu Christ ida'a'o wuru'u umanawun kida'o aitapaaba-kinai na'iki aitapa-karu ikoda-kaoz.

⁴ Ōkowaadan u'ati kaikapa'a, aonaa kizi pidannao mariidan unao pana'iti'o pakuwaa ida'an, ikakuwaapan an kaimanaiman padamata, mishi'o kawan. ⁵ Mazan karikaonanu'o nii kaina'a ōgaru utuma ōdoronaa ii, ōmunapon pu'u padamata unao ai. Na'iki pakawan ōkonaukiitinan ōabatan idi kaiman umashaapan bauda'apa utaapan unyukunuu, na'iki ōabatan idi ma'ozaka utaapan umishidapan Christ.

Christ mishidainao zowaunaaz

⁶ Aizii unao uzaamatanii naa Christ Jesus unaobanaa nii, ukau'an kaimana'a naa umashaapa upidanannaoun idi'i naa unao. ⁷ Ma'ozaka utapa wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki utominpa'a naa kaimanaiman udau'u uikoda kizi uma'ozaka-kinaa nii u'idi'iki, na'apa paoribai ikodan kawan pama'ozaka-kinaa nii pa'ishitaba'u kida di'iki. Pakawan kizi umishidan tuukii wuru'u utominapa-kida-kinaoaz Christ daua'oraz. Karikaonan kizi'i naa "kaiman manawun pugaru" ukian Tominkaru ati ukamunanun idi u'ati.

⁸ Uzaudinapa pa'i, aonaa kizi pidannao mariidan na'iki zaamatan unao, pakowaadapan ida'an wuru'u pamishidanii kidaz kuwai, pidan di'tinpan kawana'ati kida'oraz karikaonan, na'iki aimaakan kida daua'o, aonaa Christ daua'o mani wuru'u ikuwaa kidaz. ⁹ Christ kaawankan dono imi'i baara ati, pidan nii ukaawan, mazan upu'u Tominkaru mashaapan kaimandaun uruu ida'a. ¹⁰ Na'iki kaimanaimana'ora'a naa Christ mashaapan unao ida'a. Uruu idi aona'a naa kanom unao aipan powa'a. Uruu pa'an wuru'u Naobanaiz manawun, kazowautapa'o ipai umanawun-tinpainao na'iki ma'ozaka-tinpainao naobanainao.

¹¹ Christ mashaapan idi'i naa unao ida'a, na'apa'ora'a naa unao pidannao kawan, kainaabatanainaoz naa Tominkaru ati pachoota-kidan* ida'an. Mazan waunao, aonaa ka'ui ida'ana'o mani pa'an wuru'u wakainaabatianuz, soo Christ pa'an chootanii na'iki uso'otanii wa'ai, wuru'u wakaduz oia'oraz mashaapan wa'ida'a. ¹² Pudida-kaoz kawanu'o Christ tuma wuru'u puchikaawunuu-kaoz. Na'iki pukadishita-kida-kaoz kawanu'o utuma, pumishidan idi manawun Tominkaru kadishita-kidan Christ pamawakakizi iki pama'ozakan ida'an.

¹³ Tominkaru tukapan pu'u unao mawaka'o pidan kawan u'oi'an idi, na'iki umaso'otakan pu'u zii u'ai wuru'u oia'oraz ukaduz, mazan upu'u Tominkaru kadishita-kidan unao mashaapa'o nii Christ tuma. Ukau'an Tominkaru mainaabatanii naa ipai wa'oi'an. ¹⁴ Ipai umainaabatan saadinpa'o wa'oi'an, wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz padamata waunao, ipai utauka-kaoz cross paawa'a Jesus mawakan dono. ¹⁵ Uruu dono'o Tominkaru so'otan ma'ozakatinapa-karu oia'o doronainao ai, naobanai-tinpainao kidaz na'iki ma'ozaka-tinpainao kidaz. Utukapa-kida iriba pidannao ati na'apam pawinian i'dyaun, Jesus mawakan ida'an cross paawa'a.

¹⁶ Ukau'an mana'a ukashaapa'ana'a pidannao kazowautapan unao, unikanii oo utuzanii dau'an, oo ubaokopainpauzon dau'an ipai wunu, oo ubaokopainpauzon dau'an kauzu koraudan dono, oo Sookapa-karu Kamoon dau'an. ¹⁷ Uruu kida ida'an ishazaba karikaonan Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. Mazan aizii kaimanaimana'a naa Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. ¹⁸ Mana'a ukashaapina'a naa pidan dyuudan

* **2:11** pachoota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

dono usadinpan† na'iki ãaipan an utoriinpan angelnao ati na'apa ñao kawan. Aizii ñkian an “Tominkaru tukapa-kidaniï wa'ati na'apa kida'o dau'an,” mazanu'o karikaonan wuru'u ñna'apanuz. Aizii usha'apatan an wuru'u ñsha'apaapanii kidaz, uwaziwaan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Pidannao na'apainao, pabi'inaaka sodi kida ñdi'itapan aimaakan panyukunuu kawana'ati karikaonan, uruu ida'an tuukii ñatadinpan. ¹⁹ Pidannao na'apainao, aona'a naa ñaipan Christ pazowaunaa nii. Mazan Christ, uruu mishidainao zowauz manawun, uruu taapa'oraz ñdyaun baokopa na'iki bauda'apatinapa. Na'apa pidan zowau taapan kawan pananaa, bauda'apatinapa nanai, uaziuzon zaamataakakidan idizu. Ukau'an na'apa kapam Christ nanaa, wuru'u mishidainauz, uzaamatapan idi ñdyaun, ñdyaupain kaiman Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii unao, mawakainao'u naa pa'an Christ tuma, na'iki so'otakariwai'i naa unao, uizo'atin ai wuru'u toma-kariwai kidaz karikaonan kakinaorii. Mazan upu'u zii mooko uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz, na'apa wunao kawanu'u mamishida-kainauz? ²¹ Kaikapa'o wuru'u ñkakinaotanuz pidannao: “Aonaa puzaamata'ana'a na'apa kida'o aimaakan,” “Aonaa punika'ana'a uruu kaduz wanyukunui,” na'iki “Aonaa pupishata'ana'a na'apa kida'o aimaakan.” ²² Aizii wuru'u kaikapa kida'oraz aimaakan sha'apata-kaoa'a, ipai'o nii umainabatinan ukaiwaa-kao dauna'an. Usha'apanum kau'an paipan ati'o karikaonan pidannao toman, wuru'u kakinaorii kidaz. ²³ Wurru'u na'apa kida'oraz kakinaorii, uabata-kaoo kaimana'o oo mishi'o kawanu'o. Kaina'a iriba ñkakinaorinaa toma-kaoo pidan sha'apatan ni'o, patukapa-kida-kinna ni'o kaikin pataainan Tominkaru ati. Uruu kakinaorii dyuuda kapam, pidan pataka'utan pananaa, na'iki sanadinapa-karu dadara'o ida'an. Mazan madiwautapaka'o karikaonan wuru'u, aonaa na'apa'o ka'itaan pamashaatan pidannao nyukunuu ñsha'apaapan ai oia'o.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

¹ Aizii unao, kadishita-kida-kariwainao'u naa Christ tuma pa'ina'o mashaapa-karu ida'ati. Ukau'an udyautada'a naa unyukunuu, utiwauntina'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati, Christ sakanatapa-kizi ia'oraz Tominkaru diwa'ora antanapu. ² Ukau'an udi'itinp'a'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati. Aona'a naa udi'itinp'a'ana'a karikaonan soo imi'i baara an kida'o aimaakan dau'u. ³ Usha'apanum kau'an unao mawakainao'u naa Christ tuma. Ukau'an pa'ina'ora'a naa unao, mazan aonaa pidan tukapanuzu, udikindapa-kaoo idi Christ ida'a Tominkaru kanaapu'u. ⁴ Aizii diina'iti'i Christ kaawan dono'o naa da'ati'i imi'i baara ati, na'apaini'o ni'i naa pa'an unao tukapa-kaoo utuma umanawunu'o na'iki konaunama'o-karu ii. Uruu wuru'u taapa'oraz pa'ina'o mashaapa-karu.

⁵ Ukau'an marina'a naa ukaduz mawakan, wuru'u naudapa'oraz pasha'apaapan oia'o kiwiin; aona'a naa ukaminshu'u-tinp'a'ana'a oo aona'a naa uda'awupa'ana'a zun oo daonaiora tuma amazidakan pu'u ñtuma; aona'a naa powa'a usha'apaapa'ana'a kakiba'azomnaa kida'o aimaakan uminshu'unao tuma; aona'a naa una'azootapaaka'ana'a, na'iki aona'a naa udi'itinp'a'ana'a usha'apaapa'azon dau'u oii kida'o aimaakan. Na'iki aonaa uaipaabi'ia'ana'a powa'a zii manawun puraata oo sha'apauzii, ukaina'an pu'a'a naa dojata u'ida'a. Una'apan an utominkarunitapan

† **2:18** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kawanu'o wuruzu'u. ⁶ Na'apa'o dikin ii Tominkaru pataka'utan nii udawun iti pidannao wuru'u dikintapainaoz uruu.

⁷ Unao, usha'apaapauzonii uruu kaduz oii kida'o aimakaan kiwiin, umamishidikan dono zii Christ. ⁸ Mazan aizii, aona'a naa turuu usha'apaapan powa'a di'oraz kaduz kida aimakaanu'u: uto'orauzon oo uto'ora'akauzon kanom sodi dikin ii karikaonan. Aonaa kizi usha'apatan oia'o aimakaan uiribannao ati, soo uto'oran idi karikaonan i'ati. Aonaa kizi ukadakotin-kidan oo udakoopan pidan. Aonaa kizi powa'a ukaiwaan mapidankiika'o parada-karu, aona'a naa turuu na'apa kida'o koditan unao dako iki. ⁹ Mana'a naa umariidapaaka'ana'a powa'a. Usha'apanum kau'an unao umuudani'i naa wuru'u kiwiini'o ukaduz, naudapauzoz pasha'apaapan oii kida'o aimakaan.

¹⁰ Mazan aizii pa'inaada-kariwai'i naa unao. Tominkaru watomiki, wuru'u saabaapa'oraz na'iki pa'inaada'oraz ukaduz, uaipan idi unao pau-garu kawan, na'iki mishi kizi'i naa uaitapan uruu kaimanaiman. ¹¹ Uruu idi aonaa na'ia'oram pidan pana'a'o nii itukapa-ka'o, ipai pidan tukapa-ka'o na'apa pa'idiwaru: Jewnao, wuru'u choota-kariwainaoz,* na'iki Gentile-nao, aona'oraz ichoota-ka'o, na'iki munapo'o wiizai sanna'o, na'iki to'oraba'o pidannao, na'iki torii-kariwai poitoruinao,† na'iki wunaou'u aona'oraz poitoruinao mani, ipai idyaan na'apa pa'idiwaru itukapa-ka'o. Kanom pa'an wuru'u umanawunu'oraz utukapa-ka'o, soo Christ. Uruu wuru'u mashaapa'oraz ipai unao ida'a.

¹² Aizii Tominkaru pidanannaou'u naa unao, uzaamatani'i naa unao, kaimana'o pidannao nii, pamarainpan ni'o. Ukau'an kaikapa'a naa pa'i umashaapa aizii'i: ukasha'ora-kida pataka'utinainao, na'iki kaiman utaa-paaka, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukarodapa uiribannao na'iki utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai dikauda'o aimakaan; ¹³ na'iki udadarada uto'oran ukasharufa-ka'o an; na'iki umarina'ata'a naa kasha'ora kida'o aimakaan sha'apatauzo-kariwaiz u'ati, na'apa waNaobanaa Jesus ma-rina'atan kawan washa'apatanii kida oia'o. ¹⁴ Ipai'o nii unao sha'apatan wuru'u kaikapa kida'orazu'u. Mazan marainpaaka-karu, uruu pa'an wuru powa'a'o zii manawun uaiapa-ka'o utukapa-kidan. Usha'apanum kau'an marainpaaka-karu ida'ana'o wuru'u pidan bouda'apatanuz na'iki baokopatanuz panyukunuu pamashaapa-kinaa nii kaiman.

¹⁵ Marii kaimanaaka-karu Christ di'iki'oraz ma'ozakadapan unyukunuu, na'iki uruu ida'an kizi udi'itinpan kaiman. Usha'apanum idi Tominkaru zaamatani'i naa baokopa unao bouda'apa'o nanai ida'ati, mashaapa'o nii kaimanaaka'a naa umin-mishidannao tuma. Na'iki karikaonan "kaiman pukamunanun wa'ati" ukii Tominkaru ati. ¹⁶ Marii Christ daua'o kuwai mashaapan kaimanaiman unyukunuu ida'a. Uruu ida'an kizi uaitapan utominapa-kidaakan, na'iki ukakinaotaakan kaimanaiman. Na'iki uruu ida'an kizi mishi ukonaukii-kidan Tominkaru unyukunuu kaimanan ida'an, ukunuian ida'an wuru'u Psalms di'iki kida'oraz kunui, na'iki ba'oran kunui Tominkaru dau'u kida'oraz.

¹⁷ Na'iki kanom usha'apatanii, uparadan ida'an oo usha'apatinan ida'an, marii ipai usha'apatanuzu Naobanai Jesus uu ida'an. Na'iki karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru waDaru, "Kaiman pukamunanun wa'ati" ukii kizi u'ati, Naobanaa Jesus ida'an.

* **3:11** Choota-kariwainaoz: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a. † **3:11** torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

*Paul kakinaori
ipai mishidainao ati'o*

¹⁸ Unao daiaroinao, mana'a uwazootapa'ana'a udaiarunao, uizo'ati ĩparadan, Naobanai Jesus pidanannao mashaapan aita-ka'o kawana'ati.

¹⁹ Unao daiaruinao, umarainapa udaiaronao, mana'a uto'orainpa'ana'a ĩ'ati.

²⁰ Unao koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, ĩdyuudan an usha'apatan aimaakan. Kaimana'o nii Naobanai ati usha'apatinan an na'apa.

²¹ Unao daruinao, mana'a uto'orada'ana'a oo ukasha'orada'ana'a udainao; utaapan an ĩdyaun na'apa, ikashadinan ni'i naa patiwautinan ai.

²² Unao poitoruinao, uizo'ati ipai unaobanaano paradan, usha'apata kaiman wuru'u ĩdyuudanii kidaz usha'apatan, mazan aonaa ĩawunuutapan idi mani karikaonan na'iki uaipan idi mani karikaonan ĩnaudapan unao. Mazan minziiwa usha'apata ukaudin-kizi, umarainpan na'iki uizo'atin ida'an Naobanai Jesus. ²³ Kanom usha'apatan an, utiwaa usha'apatanuzu kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an; na'apa pidan aipan kawan pasha'apatan kaimana'o aimaakan Naobanai Jesus ati, aonaa pidan ati'o kawan mani karikaonan. ²⁴ Ukau'an usha'apata'a naa ukaudin-kizi kaiman, usha'apanum kau'an uaitapani'i naa Naobanai Jesus taan nii ukaudin winipinaa nii, wuru idi'i umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao idiwau nii. Ukau'an Naobanai Jesus pa'an wuru'u uNaobanaaz, uruu ati'o pa'an wuru'u ukaudinanz. ²⁵ Mazan aizii pidannao sha'apaapan an oii kida'o aimaakan, Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun udikin ii, ipai'o nii pidannao pataka'uta-ka'o na'apa pa'idiwauru. Aonaa Tominkaru tukapan pidannao pana'a kida upataka'utan an ĩdyaun oia'o dikin ii.

4

¹ Aizii unao, naobanainao kapoitoru-tinpainao, kaiman utaapa upoitorunao. Usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a kapam uNaobanaa aokazi ii.

² Na'iki zaudinpa'a naa pa'i umashaapa. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati na'iki "kaiman pukamunanun wa'ati," ukii u'ati. ³ Na'iki utoriinapa pa'i kapam waunao ati, Tominkaru kashaapa kizi wakowaadan naa wuru'u kuwai Christ dau'oraz, aona'oraz uaitapauzo-ka'o kiwiin. Uruu dau'ana'o wuru'u otaraapa-kaoz. ⁴ Utoriinapa pa'i ot'ati, okowaada kizi na'iki okainaabata kizi wuru'u kuwaiz kaimanaiman odyuuda-ka'o kawana'ati.

⁵ Uaitapin pa'i umashaapa, na'iki uaitapa kizi na'apam utaapinan wunao awun za'a'a, pidannao mamishida-kainaouz Jesus. Na'apainim uikodan pidannao mamishida-ka'o, utiwaa ukaminka'utan ĩdyaun, na'iki ukakuwaapa ĩ'ati ĩna'apata kizi kapam panyukunuu Jesus dau'ati. ⁶ Marii kizi karikaonan ĩabatan ukadakotinan kaiman na'iki konaukii. Na'iki uaitapa kizi pa'i na'apam udako'atin ĩparadan, ĩpishaan an unao.

Paul katokontan pakuwaa

⁷ Tychicus kowaadan nii unao ati kaiman-daun ot'dau'an. Uruu wamarainapanii, na'iki wa'inauwuzo Christ ida'an, uruu karikaonanuo da'i ukaudinanz kaiman watuma waNaobanaa ati. ⁸ Odyuudanii wuru'u uruuz unao di'iti, ot'aipan idi unao aitapan ipai wadau'an, na'iki wuru'u washa'apaapanii kida dau'u da'a'a. Na'iki ot'aipan idi uma'ozakadan unao nyukunuu. ⁹ Odyuudan kapam Onesimus utuma, aizii uruu karikaonanuo da'i ukaudinanz

kaiman; wamarainapanii uruu, na'iki wa'inawuzuu uruu Christ ida'an. Unao iriban sha'atii wuru'u uruuz, na'iki'o uwa'atizoon unao wiizi iki. Īkowaadan ni'i naa unao ati, ipai na'apam aimaakan kida sha'apan da'a'a watuma.

¹⁰ Ōmin-tarainpan Aristarchus dyuudan paparadan unao di'iti. Na'iki Mark, Barnabas iribanuz, udyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti, na'iki unabaan kapam unao. (Wakowaadani'i naa sha'atii unao ati, na'iti'o nii zii Mark makon na'apainim karikaonan, unaubaa pa'iz ukaawan an na'iti.) ¹¹ Na'iki Joshua, Justus kia'oraz udakotapa-ka, * uruu kapam dyuudan paparadan unao di'iti. Soo ĩnao idikinauda'u Jewnao kaudinainao ōmin-kaudinannao bii'i. Ipai baokopa wakaudinan wakowaadapan kuwai, Tominkaru naobanaita-ka dau'an. Wuru'u Jewnaouz, tuukii manawun ĩma'ozakadan ōnyukunuu.

¹² Aizii Epaphras, unao iriban, uwiizi iki'oraz uwa'atin, kaudina'o Christ Jesus ati uruu, udyuudan paparadan kapam unao di'iti. Uruu karikaonanu'o da'i utoriinpauzon unao ati, upishaan Tominkaru marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki udyaupai kizi Tominkaru ati, uaitapa kizi kanom manawun wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apatan pa'ati. ¹³ Ōgaru ōtukapa, mishi uruu kaudinan dadara unao ati, na'iki Laodicea iainao ati, na'iki Hierapolis iainao ati kapam. ¹⁴ Aizii wapaonaru Daakataa Luke, wamarainpaniaz, na'iki Demas, ĩnao dyuudan kapam paparadan unao di'iti. ¹⁵ Na'iki ōdyuudan kapam ōparadan mishidainao ati, Laodicea iainouz, na'iki Nympha ati, na'iki ipai mishidainao ati choochiipauzonaouz odapu ii.

¹⁶ Ūabatan dauna'an pa'i ōkaaritan aita-ka, udobata-kida'a naa pa'izu mishidainao di'iti wuru'u Laodicea iainouz, marii kizi uaita-ka ũ'ati na'ii kapam. Aizii unao, utukapa pa'i oo uaita pa'i kapam ōkaaritan, wuru'u ōsaadaniaz mishidainao di'iti Laodicea iainouz. ¹⁷ Na'iki ukii pa'i Archippus ati na'ii, "Mishi'i naa pa'i pusha'apata na'iki puipai kizi'i naa kaudin-kizai wuru'u Naobanai taaniaz pusha'apatan nii."

¹⁸ Aizii di'i ōparadan sodi ōgaru Paul saadani ōka'u ida'an, ōnaubaa-kinaa nii unao.† Unyukunuitapa pa'i ōdiida'anu'u taraa-kizai'i utoriinpan an Tominkaru ati. Ōgaru na'apa'o nii ōtoriinpan, marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati.

* **4:11** Joshua kia'o u'uu Hebrew paradan ida'an, mazan Greek paradan ida'an Jesus kia'o udakotapa-ka, na'iki Romannao paradan ida'an Justus kia'o udakotapa-ka. † **4:18** Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadani wuru'u kaaritaz Paul ati. Mazan verse 18 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Colosse sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul kakuwaatinankauzon dono Thessalonica ii, iriba pidannao mishidan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu idi iriba pidannao zaamatan Jesus panaobanaa nii. Gentilenao, wuru'u pana'ainaouz Jewnao ai, Inao manawun iriba imishidan. Sariapa Jewnao mamishida-kainaouz kuwai Jesus dau'u to'oran atii iwaatan Paul pawiiizi iki. (Putukapa Acts 17:1-9 ida'a.) Mazan karikaonan da'i Paul di'itimpan na'iki tuukii unyukunuu kasha'oran pawa'akaniinaouz pidannao dau'an, pa'inainao kidaz zii manawun imishidan. Uruu idi udyuudan paminauda'u Timothy, utukapanaka kizi na'apam mishidainao na'ii. Uruu idi'o Timothy makonkauzon na'ii.

Aizii ukaawan inao di'iki, ukaawa-kida kaimana'o kuwai inao mishidainao dau'u. Uruu idi Paul saadan kaarita i'ati, itominapa-kinaa nii na'iki ima'ozakadin-kinaa nii. Na'iki pakaaritan ida'a ukowaada i'ati na'apam pakonaukii-kidan Tominkaru tuukii manawun, imishidapan idi na'iki imarainpaakan idi pakawan. Na'iki unyukunuu-kida kapam i'ati pakaduz dau'u na'apam umashaapauzon ituma, umakonkauzon dono na'ii. Na'iki ukowaada kapam i'ati na'apam nii mishidainao mashaapan.

Na'iki pakaaritan ida'a udako'atin mishidainao pishaanii kidaz Jesus wa'atin dau'an. Na'iki ukakinaowan idyaun pakaaritan ida'a, marii kizi pakawan imashaapan kaiman, Tominkaru aipan kawana'ati. Izaudinapa kizi'i naa Jesus Christ wa'atin ua'ii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1

Konaukii-karu 1:2—3:13

Mashaapa-karu kaiman Tominkaru aipan kawana'ati 4:1-12

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii 4:13—5:11

Kakinaorii taa-kaao 5:12-22

Kaarita katokonota-kaao 5:23-28

¹ Di'oraz kaarita ogaru Paul, Silas na'iki Timothy di'iki'o, ipai mishidainao ati'o, Thessalonica iainaouz, zaamatanpainaouz waDaru Tominkaru di'iti na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. Watoriinpan marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Mishidainao Thessalonica sannao daua'o

²⁻³ Karikaonan da'i, "Kaiman pugaru" wakian Tominkaru ati unao dau'an, na'iki karikaonan kapam watoriinpan waDaru Tominkaru ati unao dau'an. Aizii watoriinpan an, karikaonan wanyukunuitapan ipai wuru'u usha'apatanii kidaz. Umishidan idi Tominkaru, minziwa ukaudin an u'ati. Na'iki dadara mishi ukaudin ukaminka'uaakan ukamarainapanun idi manawun. Na'iki ma'ozaka mishi utaapan unyukunuu, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki dadara kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an uitapan idi na'iki umishidan idi kaini'iki'o nii waNaobanaa Jesus Christ wa'atin.

⁴ Wairibannao, waaitapa tuukii Tominkaru marainpan unao, na'iki mishi'o uzaamatan unao pa'idiwau nii. ⁵ Usha'apanum kau'an tawuru dono'o, uru'oraz zii wana'akauzon Kaimana'o Kuwai unao di'iti, tuukii umishidanuzu. Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakadapan idi'o waparadan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki waaitapa mishi'o wuru'u

wakowaadapaniaz kuwai, aonaa waparadan mani karikaonan. Watukapa-kida na'apam wamashaapauzon kaduz wana'iankan dono utuma, waaipan idi kapam umashaapan kaiman.

⁶ Aizii na'apa'a naa mishi uda'an an wakaduz utukapan kawana'ati wamashaapan, na'iki ipai kapam uda'an an waNaobanaa kaduz. Umishidan idi wakuwaa, ubaiatan udikauda kida'o na'iki dadara kida'o aimakaan, mazan upu'u konaukii uzaamatan wakuwaa Kaimana'o Doronaa taan idi konaukii-kina'i unyukunuu iti.

⁷ Umashaapan ida'an kaiman, utukapa-kidan kaimana'o ukaduz ipai mishidainao ati, Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kidainaouz. ⁸ Mazan aonaa bauda'apa mani kaimana'o kuwai Tominkaru dau'u abata-ka'o unao di'iki Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka. Mazan abata-ka'o kapam ipai amazada kawana'ati mishi umishidan Tominkaru manawun. Uruu idi aona'a naa wakuwaa nii unao dau'u powa'a, usha'apanum kau'an ipai'i naa manawun pidannao aitapan kaiman kida'o ukaduz.

⁹ Na'iki ipai kapam ikowaadan na'apam utaapan waunao kaiman, na'iki tuukii ukonaukii-kidan waunao wamakonkan dono na'ii. Na'iki ipai ikowaadan kapam na'apam utanawatinan wuru aia'a toma-kariwaz karikaonan tominkarunao nii. Na'iki ikowaadan aizii uzaamata'a naa naoabanaa nii Tominkaru, wuru'u mishi'oraz manawun, karikaonan'oraz pa'an ukakupan. ¹⁰ Na'iki ikowaada kapam na'apam uzaudapan naa uDani Jesus kaawan aokazi iki, uruu Tominkaru kadishita-kidauzoniaz pabaaranaa iki, na'iki uruu kazannaata'o ni'oraz waunao wapataka'uta-ka'o ai, diina'iti'i.

2

Paul morowautapankan dau'o Thessalonica ii

¹ Ukau'an wairibannao, ipai unao, uaitapa aonaa madiwautapa-ka'o mani karikaonan tawuru'u wamorowautapankauzonuz unao di'ii. ² Na'iki uaitapa na'apam waba'azootin-kida-ka'o, na'iki wapataka'uta-ka'o tuukii manawun Philippi ii, wakaawan ua'ii unao wiizi Thessalonica iti. Mazan Tominkaru kaminka'uta waunao, uruu idi ma'ozaka wakakuwaapan, wakowaadan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati. Pidannao, na'ii sannao maaiapakan pu'u, na'iki imaabata'azookan pu'u wakuwaa. ³ Mazan ipai waparadan kida sakitapa'o, aonaa pana'iti'o mani. Aonaa wamariidan mani karikaonan unao. Na'iki aonaa waaipan idi'o mani karikaonan aimakaan u'ai. ⁴ Mazan wakowaada Kaimana'o Kuwai, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan, na'iki uaitapa wakowaadan nii paparadan sakitapa. Wawa'atin, aonaa wakaimanda'azon idi'o mani karikaonan pidannao nyukunuu wa'ati. Mazan soo wakaimanda'azon pa'an Tominkaru nyukunuu wa'ati, uruu pa'an aitapa ipai wadi'itinpan.

⁵ Mishi unao, uaitapa aonaa na'apainim wakaiman-dakoipauzon unao ati, waaipan idi mani ukaimanan wa'ati. Na'iki aonaa na'apainim wakaimandinpa'an an unao ati, waaipan idi mani karikaonan puraata unao ai. Kaina'a Tominkaru awunuutapa'o waunao. ⁶ Mishi wachi'ikapan na'iki wakowaadapan kaimana'o kuwai, ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa wanaubaa-kidina'azon idi'o mani karikaonan pidannao ati oo unao ati mani, aonaa. ⁷ Wawaitapan pu'u padamata, Christ dyuudanii waunao kaudina'o nii pa'ati, mazan upu'u aonaa wa'atadinpan. Aonaa wapishautan unao ai aimakaan, oo wanyukunui mani, aonaa. Mazan kaiman pa'an wataapan unao na'apa waudainao kawan manawun. Na'apa daroi taapan kawan paudainao.

⁸ Wamarainpan idi unao, minziiwa wakakuwaapan u'ati. Mazan aonaa bauda'apa mani karikaonan wana'akan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, mazan waunao kapam, tuukii wataaina'azon na'iki wakaminka'uta'azon unao. Usha'apanum kau'an wamarainpan idi unao tuukii. ⁹ Utukapa sha'atii wakaduz wamakankauzon dono na'ii, na'iki utukapa na'apam wakaudinanan dadara. Wakowaadapan pu'u Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, upu'u wakaudinan ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, watorii-kinaa nii wawanyukunuu. Usha'apanum kau'an wamaaiapakan idi wamizidin-kidan unao puraata dau'an.

¹⁰ Ipai unao, na'iki Tominkaru na'apa kapam, utukapa na'apam wamashaapan unao mishidainao bii an. Wamashaapan kaiman, sakitapa washa'apatinan, na'iki aonaa wakasharutaakan unao tuma. ¹¹ Uaitapa ipai na'apam wataapan unao na'apa pa'idiwaru kida, na'apa darui taapauzon kawan paudainao manawun. ¹² Tuukii wama'ozakadan unao nyukunuu waiapan idi umishidan powa'a zii. Na'iki tuukii wakamunankii-kidan na'iki wakaminka'utan unao, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki to'ora-karu, na'iki tuukii waiapan umashaapan kaiman powa'a zii Tominkaru aipan kawana'ati. Uruu Tominkaru dapadauta'oraz unao mashaapa'o nii patuma panaobanai-tinapa-kizi ii, konaunama'oraz manawun ukanadapan.

¹³ Karikaonan watoriinpan kawana'ati, "Kaiman," wakian Tominkaru ati unao dau'an. Usha'apanum kau'an, konaukii na'iki kaimanaiman uzaamatan nyukunuu iti wuru'u Tominkaru paradanz wakowaadaniaz unao ati. Umishida wuru'u uabataniaz wakuwaa, aonaa pidan di'iki'o kawan mani, mazan uabatanuz Tominkaru di'iki'o kawan pa'an, mazan mishi'o Tominkaru paradan wuru'u. Na'iki mishi'o wuru'u Tominkaru kaudinanuz ma'ozaka paparanan ida'an ipai unao nyukunuu ii, zaamatanouz Jesus Christ panaobanaa nii. ¹⁴ Mishi unao mishidainauz Jesus Christ, aonaa uwiizi sannao naudapan unao, tuukii manawun ipataka'utan unao. Na'apa utaapa-ka'o mishidainao Judea Baara iainao kawan. Tuukii pairibannao Jewnao pataka'utan idyaun izaamatan idi Christ Jesus panaobanaa nii. ¹⁵ Kotua'a naa Jewnao zowiipauzonii Tominkaru prophetinnao. Uruu dauna'an Jewnao koshan zowia'o wanaobanaa Jesus. Na'iki kai Jewnao koshan pataka'uta'o waunao tuukii manawun. Tuukii manawun ito'oradan Tominkaru. Aizii ito'oradinan ipai pidannao ati. ¹⁶ Tuukii itiwaaan pamashaatan waunao, wakowaadapan ai kaimana'o kuwai Gentilenao* ati. Aonaa iaipan wakowaadan i'ati, wuru dau'ana'a Tominkaru kazaanaa'azonuz pidannao pa'oi'an ai. Uruu idi kaina'a itaapan tuubaruu oia'o, pana'apainpan idi. Mazan aizii ibaiaapan ni'i naa Tominkaru to'oran.

Tuukii Paul tiwautan pamakon koshan mishidainao di'iti

¹⁷ Wairibannao, diiki'i wawa'akan unao, wawaata-ka'o idi u'ai. Tuukii wanyukunuu kasha'oran, na'iki tuukii wadi'tinpan watukapa'azon idi koshan unao. Mishi munapo unao wa'ai, mazan wanyukunuu ii, karikaonan wataapan unao watuma. ¹⁸ Tuukii padamata watiwautan wakiwan koshan unao di'iti. Ogaruz manawun, Paul, powa'ain kida'o padamata oaiapan omakon na'iti. Mazan tuukii manawun Satan awautapan waponaa. ¹⁹ Wamako'ozon na'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u wanyukunuu wizi ni'oraz manawun. Diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono, waaitapa ipai unao na'ia'o nii kapam ukadishitan baokopa ba'orainao tuma. Unao ida'ana'o nii wuru'u watukapanuz konaukii-karu. Na'iki unao ida'ana'o nii wama'ozakadinan. Uruu idi mabaa'azo'o nii wakian wanaobanaa

* **2:16** Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

ati, “Waunao ida'ana'o wuru'u wunao da'anzu'u, wakowaadan idi ī'ati Kaimana'o Kuwai,” wakian nii. ²⁰ Mishi unao wuru'u wama'ozaka-kinaaz na'iki wakonaukii-kinaaz.

3

¹ Aizii wamaka'iitakan idi'i naa manawun wana'an da'a'a, maabataka-daun unao di'iki oo unao dau'an, tuukii wadopian. Wamako'ozon padamata unao di'iti, mazan aonaa turuu wamakon ipai daunuuda'u. Uruu idi dya'utam wawa'akinan da'a'a Athens ida'a. ² Mazan wadyuuda soo paba'oran karikaonan Timothy, wamin-kaudin, kaminka'uupauzoz wakaudinan Tominkaru ati, na'iki kaminka'uupauzoz wakowaadapan Kaimana'o Kuwai Christ dau'u. Wadyuudan uruu, ma'ozakada'o nii unao nyukunuu, umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun. ³ Usha'apanum kau'an aonaa waaipan aonaa bouda'apa unao kashadinan oo padantan powaa iti, upataka'uta-ka'o idi. Mazan aonaa umaaitapakanii mani wuru'u, ipai unao, uaitapa Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u, ipai waunao mishidainao baiatan dikauda kida'o aimakaan Christ dikin ii. ⁴ Na'apa sha'atii tawuru'u wakuwaaz kiwiitapa, wamakonkan dono unao di'ii. Wakowaada sha'atii u'ati ipai waunao mishidainao, wabaiatan nii dikauda kida'o aimakaan Christ dikin ii. Aizii mishi utukapan ipai aimakaan sha'apan, na'apa manawun waparadan kawana'ati. ⁵ Uruu idi'o ōdyuudan Timothy unao di'iti. Ōmaka'iitakan idi'i naa manawun ōna'an da'a'a maabataka-daun unao dau'u, na'iki ōabata'azon idi na'apam unao nyukunuu, pakawan zii umishidan oo aona'a naa. Ōzauda-kidan Satan, wuru'u mariidapauzoz pidannao nyukunuu, tanawatin-kidan unao umishidapan ai Christ. Na'iki ōzauda-kidan utanawatin-kidan unao powaa iti. Umishiin an utanawatinan, ukau'an madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u wakaudinanuz.

⁶ Mazan Timothy kaawan dauna'an zii unao di'iki, wanyukunuu saabainan, ukowaadan idi wa'ati, pakawan umishidapan Jesus Christ, na'iki pakawan umarainpaakan. Na'iki ukowaadan wa'ati, karikaonan kapam unyukunuitapan waunao kaimana'o ida'an. Na'iki ukowaadan kapam wa'ati tuukii utukapa'azon waunao, na'apa watukapa'azon kawan unao. ⁷ Wairibannao, wabaiatan pu'a'o manawun dikauda kida'o aimakaan wuru'u waabatanuz uunamunaa pakawan umishidapan, na'iki sariapa mishi wanyukunuu wama'ozakadinan. ⁸ Aizii sooka'a naa wanyukunuu, waabatan idi pakawan zii ma'ozaka umishidapan Christ. ⁹ Tuukii manawun wakonaukii-kidan Tominkaru, “kaiman” wakian u'ati unao dau'an. Na'iki Tominkaru aitapa na'apam ukonaukiidan wanyukunuu, waabatan idi kuwai unao dau'u. ¹⁰ Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o wapishautan Tominkaru watorinpan ida'an u'ati, marii kizi uda'atan waponaa nii, wamako-kinaa nii unao di'iti, waipaida'an kizi'i naa wakuwaa aona'oraz zii wakowaadan u'ati, unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, na'iki umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun.

¹¹ Marii Tominkaru, waDaruz na'iki wanaobanaa Jesus da'atan waponaa, wamako-kinaa nii unao di'iti. ¹² Marii wanaobanaa taan marainpaakakaru unyukunuu iti, umarainapa kizi ipai uiribannao, na'iki ipai ba'oran pidannao powa'a zii kiwiini'o ai, na'apa wamarainpauzon kawan unao. ¹³ Aizii umarainpaakan an mishi powa'a zii, wanaobanaa ma'ozakadan nii unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki Tominkaru waDaruz tukapan nii unyukunuu, kaiman kida pa'idiwaru. Uruu idi aona'o nii uba'azootinan, utukapan idi unao kaimanainao pidannao nii, ukadishitan dono ukanaapu iti diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono baokopa papidanannao tuma.

4

Na'apam nii mishidainao mashaapan Tominkaru ati

¹ Wairibannao, mishi watominapa-kidan unao kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, umashaapa-kinaa nii kaiman manawun, Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Na'apa'a naa mishi umashaapan watominapa-kidan kawana'ati unao. Mazan aizii wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati, waiipan umashaapan kaiman, powa'a zii umashaapauzon ai kiwiin.

² Mazan ipai unao uaitapa wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati'o, na'iki ukakinaotan kawana'ati'o waunao wuru'u wakakinaotanuz kapam unao.

³ Tominkaru aipan ipai unao taapan unyukunuu kaiman pa'idiwaru pa'ati, uaipan upana'adan unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki aonaa uaipan umashaapan madoronaa-daun zunnao tuma, oo daonaioranao tuma. ⁴ Ipai unao daonaioranao, Tominkaru aipan umashaapan kadoronaa zoobaba udaairo tuma. Umashaapa kizi kaiman uawun za'a, na'iki umashaapa kizi kapam kadoronaa zoobaba ipai pidannao awun za'a. ⁵ Aonaa uaipan ukiaapan udaiaironao madoronaa-daun, ba'oran pidannao mashaa-pan kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru. ⁶ Ukau'an marii mashaa-pan kapam aitapin ipai uiribannao tuma. Aonaa Tominkaru aipan uan-tamikiipan oo ukimudautan uiribannao, paudaiaro oo paudaiaru dau'an. Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan antamikiipa'o pairiban na'apa, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an manawun. Na'apa sha'atii tawuru'u wakakinaopauzonuz unao, ipai wakowaadan u'ati na'apa kida'o dau'an wamakonkauzon dono unao di'ii. ⁷ Aonaa Tominkaru zaamatan waunao mishidainao mashaapa'o nii mani madoronaa-daun, mazan uzaa-matan waunao mashaapa'o nii kaiman manawun. ⁸ Aizii na'ia'oram pidan maizo'atika'o oo dikintapa'o wuru'u di'oraz kakinaori'i, aonaa pidan kakinaori mani wuru'u udikintapaniaz, mazan udikintapan kakinaorii Tominkaru di'iki'o, taa'oraz wa'ati Kaimana'o Doronaa.

⁹ Aizii, mishidainao marainpaakan dau'an, ipai'i naa pa'an unao aitapan. Ukau'an aona'o nii pa'an wasaadun u'ati oo wakakinaowan unao powa'a zii koshan. Usha'apanum kau'an ipai'i naa Tominkaru tominapa-kidan na'iki ukakinaotan unao marainpaaka-karu dau'u. ¹⁰ Uruu idi utominapa-kid-ka'o kawana'ati mishi umashaapan, na'iki ukawana'ati kapam umarain-pan ipai mishidainao, wuru'u kawiiizi-tinpainao kidaz Macedonia Baara ii aka. Mazan wairibannao, tuukii waiipan marainpan uiribannao, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ¹¹ Waiipan umashaapan kaiman, na'iki mashaa, uiribannao bii an kida. Mana'a ukadakinapa-kida'ana'a oo udi'itapa'ana'a uiribannao kaudin-kizi, mazan udi'itinapa pa'an ukau-din-kizi kida dau'u. Mana'a uzoono'ona'a ukau-dinan ai, kaudin mishi'oraiman minziwa, uikoda kizi uaipan ati aimaakan umashaapa-kinaa nii, aonaa kizi udopian ba'oran pidannao ati. Ukau'an usha'apatina'a naa, na'apa wakakinaotauzon kawana'ati unao. ¹² Aizii, mishi usha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii mamishida-kainao di'itapan ukaduz, tuukia'o nii ikiba'azoo-kidan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan uawun za'a. Na'iki uikodan nii ipai aimaakan u'ati, aonaa kanoma'o nii uaipan ba'oran pidannao ai.

Jesus wa'atin nii

¹³ Wairibannao wakowaada'azon ipai unao ati, waiipan uaitapan kaimanaiman mawakainao pidannao dau'an. Aonaa kizi unyukunuu kasha'oratinan idau'ati, ba'oran pidannao kawan, aona'oraz itaitapan kakupa-karu nii karikaonan Tominkaru tuma diina'iti'i. ¹⁴ Wamishida Tominkaru kadishita-kidan Jesus pabaaranaa iki, ukau'an wamishida kapam, diina'iti'i na'apa'o nii Tominkaru kadishita-kidan ipai mawakainao

wuru'u zaamatanao kidaz Jesus panaobanaa nii. Na'iki ipai'o nii uzaidakidan İdyau pa'idi'iti, diina'iti'i Jesus tuma.

¹⁵ Aizii watomina-pa-kida'azon unao na'apa Naobanai Jesus kiauon kawana'ati. Jesus kaawan dono, aona'o nii wakiwiitan mawakainao ua'ati. ¹⁶ Mazan diiwa'o nii wanaobanaa paradan abata-ka'o, na'iki diiwa'o nii angelnao zowaunaa paradan abata-ka'o kapam, na'iki diiwa'o nii Tominkaru kuwudu* aran abata-ka'o, na'iki wanaobanaa wa'atin ni'i naa aokazi iki. Na'iki mawakainao wuru'u zaamatanao kidaz Christ panaobanaa nii, kadishitan ni'i naa pabaaranaa iki kiwiin. ¹⁷ Udauna'an ipai waunao mishidainaoz, wuru'u kakupainao kidaz zii, sawata'aka-ka'o ni'i naa isha'iz bii iti baokopa kadishitainao tuma. Na'ia'o ni'i naa waikodapan wanaobanaa isha'iz bii ii. Uruu dauna'an wamashaapan ni'i naa utuma karikaonan. ¹⁸ Ukau'an ukowaada kapam ipai uribannao ati wuru'u Jesus paradan kidaz, aonaa kizi İkasha'oratinan pa'ribannao dau'an, wuru'u mawakainao kidaz naa.

5

Jesus wa'atin nii kaina'iki masha'apakiaka

¹ Aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakainaabatan u'ati na'apainim nii manawun wuru'u amazada sha'apanuz kaikapa'a. ² Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa bauda'apa kamoo wanaobanaa kaawan nii masha'apakiaka, pidannao mazaudinapan pu'u. Na'apa'o nii koidimiki kaawankan kawan aiwaka'an pidan dapu iti masha'apakiaka, aonaa pidan zaudinpan pu'u mani. ³ Pidannao kadakotinan pu'u pa'ribannao tuma, "kaiman mishi wawiizi, aonaa kanom towauda'utan wamashaapan," İkiainpan pu'a'o nii, kichana'iki-kia'o kamoo kaawa'akan. İdopian nii mazan aonaa na'itim nii İsha'apatinan oo İkidoopan u'ai. Na'apa zun kaudanipa'azon kawan, okaziwaapa'akan masha'apakiaka, aonaa ozaudinpan pu'u mani, mazan aonaa na'itim okidoopan u'ai.

⁴ Mazan ipai unao wairibannao, koditainao'u naa pa'an maruta'okaru iki. Ukau'an wanaobanaa kamoon kaawan dono, aona'o nii pa'an upadaida'anata-ka'o, koidimiki padaida'antankan kawan pidan aiwaka'an, umazaudinpan pu'u. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai unao mishidainao pa'an wanaobanaa Jesus, na'iki unao mashaapainao Kanada'okaru'u, aonaa mashaapainao mani maruta'okaru'u. ⁶ Ukau'an mana'a wada'awupa'ana'a, maruta'o sannao na'iki da'awupauzo pidannao kawan. Mazan marii pa'an waabatapan na'iki wazaudinpan naa, wanaobanaa kaawan ua'ii. ⁷ Aizii maruta'o sannaouz ipai İsha'apatana aimaakan soo maruta'o bii'i. İda'awupan nii aiwaka'an, aizii İtuzapan nii na'iki İpo'idipan nii aiwaka'an. ⁸ Mazan waunao mashaapainaoz Kanada'okaru'u, marii pa'an wamashaapan aitan. Marii wakazannaatinpan wamishidan ida'an powa'a zii, na'iki wamarainpan ida'an Tominkaru na'iki wairibannao, na'iki wamishidan ida'an kaini'iki'o nii wanaobanaa wa'atin, ukazannaatana waunao oia'o ai. ⁹ Mishi Tominkaru zaamatan waunao, aonaa papataka'utan ni'o mani wa'oi'an dikan ii. Mazan waipan pa'an pakazannaatan waunao wa'oi'an ai, wamishidan ida'an Jesus mawakan wa'ati, na'iki wazaamatan ida'an Jesus Christ wanaobanaa nii. ¹⁰ Uruu mawaka'oraz ipai waunao mishidainao ati. Ukau'an umawakan idi wa'ati, ipai waunao kakupainao na'iki ipai mawakainao, wamashaapan nii baokopa utuma ukaawan dono. ¹¹ Ukau'an ipai unao İribannao,

* **4:16** kuwudii: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ðaiapa pakawan ukaminka'uupan na'iki utominapa-kidan uiribannao, uma'ozakada kizi ñnyukunuu.

Na'apam nii mishidainao mashaapan na'iki ñtaapaakan

12 Wairibannao, tuukii waaipan utaapan ukazowautapikinao kaiman manawun. Aonaa ukashadapauta'ana'a ñdyaun. Usha'apanum idi dadara'o wuru'u ñkaudinanz unao bii an. ñkaudinanz unao ati'o, uaitapakinaa nii kaimana'o mashaapa-karu, wanaobanaa aipan kawana'ati. 13 Ukau'an mana'a ukashadapauta'ana'a ñdyaun. Mishi'oraiman umarainapa ñdyaun powa'a zii, ñtominapa-kidan idi unao kaimana'o aimaakan kida dau'u. Umashaapa kapam kaiman baokopa uiribannao tuma, mana'a uto'orataakapa'ana'a.

14 Wairibannao, tuukii kapam waaipan ukakinaotan zoonzionao, udyuuda ñkaudinanz. Uma'ozakada na'iki utominapa-kida pidannao aona'oraz zii ñnyukunuu ma'ozakan aimaakan sha'apan an ñ'ati. Na'iki ukaminka'uta mishidainao wuru'u aona'oraz zii ñaitapan oo ñturuun pamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki aonaa udopiidina'ana'a uiribannao sha'apatinan an kona'ii. 15 Aizii utukapan an uiribannao sha'apatan dikauda kida'o aimaakan pairiban ati, mana'a ukashaapa'ana'a ñkaunaatinanz powaa iti dikauda'o ida'an pairiban ati. Utiwaa mishi'oraiman utukapa-kidan kaiman kida'o mashaapa-karu ipai mishidainao ati, na'iki ipai ba'oran pidannao ati, ukaminka'uuaakan ida'an.

16 Umashaapa'a naa konaukii ipai kamoo. 17 Na'iki aonaa usookada'ana'a utoriinpaazon. Utoriinapa ipai kamoo. 18 Karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru, aimaakan dikauda'o sha'apan an u'ati, na'iki kaimana'o sha'apan an u'ati. Na'apa'o nii wuru'u Tominkaru aipanuz umashaapan, wuru'u unaobanaitapanuz Christ Jesus.

19 Mana'a umashaata'ana'a Kaimana'o Doronaa kaudinanz unyukunuu ii. 20 Mana'a ukashada'ana'a oo udakoopa'ana'a pidannao kuwaa, ñkowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai. 21 Uabatapa kaimanaiman, na'iki udi'itapa kaimanaiman wuru'u ñkuwaa kidaz, utukapa kizi ñkuwaa mishiin, umishida kizi na'iki uda'an kizi wuru'u kaimana'oraz parada-karu. 22 Mana'a unyukunuu na'apa'ana'a ipai na'apa'oram oii kida'o aimaakan dau'ati.

23 Marii Tominkaru, taapa'oraz pidan nyukunuu kaiman, saabaan unyukunuu ipai oia'o ai. Marii kizi utaapan ipai daunuuda'u unanaa, unyukunuu na'iki udoronaa, aonaa kizi uba'azootin-kida-kaao, wanaobanaa Jesus Christ kaawan dono. 24 Aizii wuru'u dapadauta'oraz unao, aonaa na'apainim ukasharutinan, ukau'an usha'apatan nii ipai aimaakan na'apa pakiauzon kawana'ati.

25 Unyukunuitapa pa'i waunao utoriinpan kawana'ati Tominkaru ati.

26 Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinanz dono.*

27 Aizii wanaobanaa aipan kawana'ati, wapishaan unao tuukii, marii kizi uabata-kidan ipai mishidainao ati wuru'u di'oraz kaarita wasaadaniaz.

28 Marii wanaobanaa Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

* 5:26 Paul dono'o mishidainao baokopatinanz dono, ñtukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ñdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati wuru'u Thessalonica iainaouz. Usha'apanum kau'an uabatan idi ipozawaabi'iinan naa Jesus kaawan dau'an. Ba'orainao kowaadan kaawa'ora'a naa Jesus. Uruu idi Paul kowaadan i'ati pakaaritan ida'a, aonaa mishi'o mani wuru'u iparadanuz, aonaa zii Jesus kaawan. Uruu idi ukowaadan naa i'ati na'apam nii amazada sha'apan Jesus kaawan ua'ii.

Na'iki pakaaritan ida'a Paul nyukunuu-kidan mishidainao ati, marii kizi pakawan itaapan ma'ozaka wuru'u pamishidanuz, ibaiatan pu'u dikauda kida'o aimakaan na'iki ipataka'uta-ka'o pu'u. Na'iki unyukunuu-kidan kapam i'ati, marii kizi ikaudinan minziiwa, iikoda-kinaa nii puraata patorii-kinaa nii aimakaan oo wanyukunui pa'ati, na'iki pairibannao ati.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Tominkaru konaukii-kida-ka'o mishidainao dau'an 1:3-12

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii 2:1-17

Mishidainao ma'ozakada-ka'o imashaapa kizi kaiman 3:1-16

Kaarita katokonota-ka'o 3:17-18

¹ Di'oraz kaarita, ogaru Paul, Silas na'iki Timothy saadani, ipai mishidainao ati, Thessalonica iainaouz. Wur'u zaamatinpainao kidaz waDaru Tominkaru di'iti, na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. ² Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Pidannao tiwaa-kida-ka'o nii Jesus kaawan dono

³ Wairibannao, karikaonanuo'oo nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. Kaimana'o wuru'u na'apa-karuz u'ati, usha'apanum kau'an unao mishidan idi Christ powa'a zii manawun. Na'iki utukapa-kidan idi kapam ukamarainapanun, uiribannao ati powa'a zii. ⁴ Uruu idi konaukii, na'iki mabaa'azoo wakakuwaapan unao dau'an ba'oran mishidainao ati, wuru'u ba'oran wiizai ii aka kidainaouz. Wakowaadan i'ati, upataka'uta-ka'o pu'u, na'iki ubaiatan pu'u dikauda kida'o aimakaan, mazan upu'u aonaa ukashadinan. Mishi'oraiman ma'ozaka utakaan unyukunuu, na'iki pakawan umishidanpan Christ.

⁵ Mazan wuru'u unao baiatani kida ida'an, Tominkaru tukapa-kidan patumaaka na'iki sakitapa pasha'apatan aimakaan. Uruu idi diina'iti'i konaukia'o nii Tominkaru morota-kidan unao pa'ida'ati umashaapa kizi utuma karikaonan unaobanai-tinapa-kizi ii. Una'apan idi'o wuru'u upataka'uta-ka'oaz kai. ⁶ Mazan Tominkaru, usha'apatan nii ipai aimakaan patumaaka na'iki sakitapa, upataka'utan nii kapam ipai wuru'u pataka'utainaouz unao, ⁷ na'iki usookadan nii unao ai na'iki waunao ai, ipai wuru'u kai'oraz wapataka'uta-ka'o. Ukau'an ipai'o nii Tominkaru sha'apatan aimakaan na'apa, uduyudan dono'o naa Jesus aokazi iki baokopa pa'angelinnao tuma, ma'ozaka kidainaouz manawun. ⁸ Na'iki uwa'atin nii kaina'iki maodapa'o tikazi bii an, upataka'uta'anan naa ipai pidannao wuru'u dikintapainao kidaz Tominkaru paradan, na'iki wuru'u mamishida-kainao kidaz Kaimana'o Kuwai, wanaobanaa Jesus daua'oraz.

⁹ Ukau'an wanaobanaa pataka'utan nii idyaun dikauda'o ida'an manawun,

ukaawan dono. Aona'o nii ukashaapan ĩmaonapadinan padazaba ati, na'iki aonaa na'apainim nii ĩtukapan umashaapa-kizi, wuru'u konaunama'o na'iki manawunu'oraz ukanaadapan pama'ozakan ida'an manawun. ¹⁰ Uruu kamoo dono, ipai'o nii upidanannao kasaba'ukinan u'idi'iti, ĩtukapan niizu konaunam na'iki tuukia'o nii ĩkonaukii-kidanuz, usha'apatan idi ĩ'ati kaiman kida'o manawun aimakaan. Aizii unao ipai'o nii kapam na'ii upidanannao bii ii, usha'apanum kau'an umishidan idi wakuwaa uruu daua'o.

¹¹ Uruu idi karikaonan da'i watoriinpauzon Tominkaru ati unao dau'an. Marii kizi usaabaan unao kaiman, uzaamata kizi wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu, ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Na'iki marii kizi utaan pama'ozakan unao ati, umashaapa kizi kaiman manawun, na'apa umashaapa'azon kawan kaiman. Na'iki watoriinpan marii kizi uma'ozakadan unao, aonaa kizi umuudan ukaudin-kizi, wuru'u usha'apaapanii kidaz, umishidan idi manawun Jesus, ukaudin kizi atii utokon iti. ¹² Uruu idi tuukia'o nii Jesus konaukii-kida-ka'o, unao mashaapan idi u'ati kaiman manawun. Na'iki unao tuukia'o nii kapam ukonaukii-kida-ka'o, usha'apanum kau'an unao Jesus pidanannao. WaTominkarun, na'iki Naobanai Jesus Christ, kamunanun ida'ana'o wuru'u kaiman kida'o aimakaan sha'apata'azoo-kaoz unao ati diina'iti'i.

2

Dikintapa'o manawun pidan daua'o

¹ Aizii ōkowaada'azon unao ati na'apam nii wanaobanaa Jesus Christ kaawan, na'iki na'apam nii ipai waunao mishidainao baokopata-ka'o utuma. Ōribannao, tuukii manawun ōkia'azon unao ati aizii, ² mana'a utaria'ana'a, oo udopia'ana'a maaitapinaka-daun manawun, uabatan idi wuru'u pidannao kianuz, "Kaawa'a naa Naobanai Kamoon." Na'iki ba'orainao kian idi u'ati, "Na'apa sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadan ō'ati." Aizii ba'orainao kian, "Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao kakuwaapatinanz." Na'iki kaina'a ba'orainao kian, "Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao saadanii kaarita kianuz." ³ Aonaa waaipan umariida-kidinan. Aona'o nii wanaobanaa kamoon kaawan na'apa. Mazan ukaawan nii, mamishida-kainao iribainan ana'o ni'i naa manawun, na'iki ĩdikintapan ana'o ni'i naa Tominkaru udawun iti manawun. Na'iki kaina'a'o nii zii kapam pidan oia'o manawun aidinan. Uruu dikintapa'oraz manawun Tominkaru, ipai pidannao ai. Mazan diina'iti'i Tominkaru pataka'utan niizu, ukabootan niizu Tuubaruo Tikazi wu'iti.

⁴ Aizii uaidinan dono'o naa wuru'u dikintapa'oraz pidan, tuukia'o nii u'atadinpan, udakotinpan nii tuubaruo nii manawun, ipai wunao aia'a toma-kariwainao kidaz tominkaru nii, na'iki ipai wunao aia'a pidannao dakotapanii kidaz patominkarun nii. Atii umorotan nii na'iki usakanatan nii Tominkaru, mishi'oraz manawun dapu iti. Na'iki ukian nii padau'an, "Ōgaru Tominkaru."

⁵ Ōkowaada'a naa sha'atii u'ati ipai na'apa kida'o dau'an ōmakonkauzon dono unao di'ii. ⁶ Ukau'an uaitapa kanom wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan ukaawan ai kai. Ukaawan nii soo Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati. ⁷ Kai kaina'a'a naa Satan, wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan pidannao dikintapan Tominkaru, kaina'a ukaudinan wabii an, aonaa uaitapa-ka'o, soo Tominkaru ida'an turuu waaaitapanuz. Mazan wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan, una'ian nii uawautapanuz, atii Tominkaru zikadanuz. ⁸ Uruu dono'o ni'i naa pa'an wuru'u oia'oraz pidan aidinan. Mazan na'apainim

wanaobanaa Jesus kaawan, ukabootan nii sariapa wuru'u oia'oraz pidan paparadan ida'an, na'iki umainaabatan niizu pakanadan idi manawun.

⁹ Aizii wuru'u oia'oraz pidan, wa'ati'o ni'oraz kaina'iki, ukaawan nii ma'ozaka'o ida'an, usha'apanum kau'an Satan taan nii uma'ozaka-kinaa nii, usha'apatan nii pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz pidannao tukapauzon usha'apata-ka'o kida. Uruu kida ukaiwaa pamariida-kinaa nii pidannao. ¹⁰ Na'iki ukaiwaan nii pabi'inaaka dikauda kida'o manawun aimaakan, pamariida-kinaa nii pidannao, wuru'u Tominkaru pataka'utan niinaouz. Usha'apanum kau'an aonaa ikonaukii-kidan na'iki aonaa imishida'azon Tominkaru paradan, wuru'u mishi'oraz manawun. Ukau'an aona'o nii ukazannaatan idyaun. ¹¹ Mazan aizii imamishidakan idi, Tominkaru sharakadan naa inyukunuu, marii kizi'i naa imishidan, wuru'u oia'o pidan mariidapa-kinaa kidaz idyaun. ¹² Ukau'an ipai pidannao aona'oraz imishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, na'iki naudapainaoz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, Tominkaru pataka'utan nii idyaun.

Unao zaamata-ka'o kazannaatina'o nii

¹³ Ōiribannao, karikaonanuo' nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an, wanaobanaa marainapaniinaouz manawun. Mishi Tominkaru so'otan kiwiin unao,* ba'orainao bii iki kazannaatina'o nii. Ukazannaatan unao Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an unao, Tominkaru pidannao nii, na'iki umishidan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai, Christ daua'oraz. ¹⁴ Mishi Tominkaru dapadan unao pa'ida'ati, wuru ida'ana'a Kaimana'o Kuwai wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Na'iki udapadan unao pa'ida'ati, marii kizi baokopa unao konaukii-kida-ka'o diina'titi'i, wanaobanaa Jesus Christ konaukii-kida-ka'o dono. ¹⁵ Ukau'an ōiribannao, ma'ozaka'a naa pa'i utaapa unyukunuu, mana'a usookada'ana'a umishidapan wuru'u wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Watominapa-kida-kinaz unao wamakonkan dono'oraz da'i uwiizi ii, na'iki wuru'u wasaadanii kidaz da'i unao ati wakaaritan ida'a.

¹⁶ Aizii watoriinpan unao dau'an wanaobanaa Jesus Christ ati, na'iki Tominkaru waDaru ati. Uruu marainpa'oraz ipai waunao na'iki unao. Na'iki uruu taa'oraz karikaonan wanyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, pakamunan idi manawun waunao ati. Na'iki utaanii mishida-karu wa'ati, karikaonan kizi wazaudapan wuru'u kaimana'o aimaakan, ukowaadani-az pataa'azon wa'ati. ¹⁷ Na'iki watoriinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ, na'iki Tominkaru waDaru ma'ozakadan unyukunuu powa'a zii, ukaminka'uta kizi unao, karikaonan kizi usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, na'iki karikaonan kizi ukakuwaapan kaiman kida'o aimaakan dau'u.

3

Paul na'iki uminauda'unao aipan toriinapa-karu pa'ati

¹ Wairibannao, aizii wakatokontan ua'ii wakaaritan, wakia'azon unao ati baukapa'a naa. Karikaonan waiapan utoriinpan wa'ati. Marii kizi powa'a zii kaimana'o kuwai wuru'u wanaobanaa daua'oraz, iribainan kadimana'o ida'an. Marii kizi kapam pidannao zaamatan wuru'u kaimana'oraz kuwai konaukii panyukunuu iti, na'apa unao kawan. ² Na'iki waiapan utoriinpan Tominkaru ati ukazannaatapa kizi waunao, oiainao pidannao sha'apatan ai waunao. Usha'apanum kau'an, kaina'a ba'orainao aonaa imishida'azon

* **2:13** Tominkaru so'otan kiwiin unao oo "Tominkaru zaamatan unao amazada sakadinan iki."

wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³ Mazan wanaobanaa kaimana'o manawun. Karikaonanuo'o nii utaan unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Na'iki ukazanaatanan nii unao, Satan sha'apatan ai unao. ⁴ Wanaobanaa taan idi waaitapa-kinaa nii, waaitapa ipai'o nii usha'apatan aimaakan wakuwaa kawana'ati, na'iki wamishida, pakawanu'o nii usha'apatan ipai wuru'u usha'apatauzonii kidaz aimaakan, wakuwaa kawana'ati. ⁵ Watoriinpan unao ati, marii kizi wanaobanaa taan uaitapa-kinaa nii mishi Tominkaru marainpan unao tuukii manawun. Na'iki marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki utuuda kizi ubaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Na'apa Christ pataka'utauzo-ka, ubaiatan kasha'ora kida'o aimaakan.

Kaudin-karu daua'o

⁶ Wairibannao, wanaobanaa Jesus Christ aipan kawana'ati, tuukii wakia'azon unao ati aizii. Aonaa ubaokopatina'ana'a mishidainao tuma, wuru'u zoonzionao kidaz, aona'oraz imashaapa'azon wakakinaotan kawana'ati idyaun. ⁷ Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa ipai'o nii usha'apatinan, na'apa waunao sha'apatinauzon kawan. Wamakonkazon dono unao di'ii, utukapa na'apam wakaudinanan dadara, aonaa wazonon. ⁸ Aonaa na'apainim wamizidin-kidan unao, na'iki aonaa wazaamatauzon unao ai aimaakan oo wanyukunui mawinipinaa-daun. Mazan karikaonan da'i wakaudinanan dadara, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, aonaan idi waaipan wamizidin-kidan unao. ⁹ Turua'o padamata wazaamatan aimaakan kida unao ai. Mazan aonaa wazaamatan aimaakan u'ai, usha'apanum kau'an waaipan idi'o utominpan waunao di'iki, ukaudin-kizi na'apa waunao kawan uikoda-kinaa nii aimaakan kida u'ati. ¹⁰ Kaikapa sha'atii tawuru'u wakiauazonuz unao ati, wamakonkazon dono na'ii. "Na'ia'oram pidan aona'o ukaudina'azon, aonaa utaa'ana'a uwanyukunuu nii." ¹¹ Waparadan u'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an, kaina'a zii waabatan unao bii'i mishidainao, aonaa ikaudina'azon, paikoda-kinaa nii aimaakan. Imashaapa'azon kana'apan karikaonan, soo ichi'ikina'azon, ikashadautan na'iki ikadakoinapa-kidan karikaonan pidannao kaudinan. ¹² Aizii Naobanai Jesus Christ aipan kawana'ati, wakakinaowa'azon na'iki wadyuudan tuukii ipai zoonzionao pidannao, marii kizi'i naa zoobaba imashaapan aita-pin, marii ikaudinan minziwa na'iki mashaada'u, iikoda kizi'i naa aimaakan pa'ati, na'iki pairibannao ati.

¹³ Aizii unao wairibannao, mana'a ukashadina'ana'a usha'apaapan ai wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan. ¹⁴ Panaadon kaina'a'o nii pidan unao bii'i, aonaa uabata'azon na'iki umishida'azon wuru'u wasaadaniaz unao ati wakaaritan ida'a. Aizii na'ia'oram pidan dikintapa'o wuru'u parada-karu kidaz, marii ukowaada-ka ba'oran mishidainao ati, aonaa kizi ikaminauda'utinan u'idi. Marii kizi uba'azoinpan paipan ati. ¹⁵ Mazan mana'a utaapa'ana'a uruu uto'ora kizi ni'i naa karikaonan. Mishi'oraiman ukakinaota uruu kaimana'o ida'an, utukapa kizi wuru'u pa'oianuz. Usha'apanum kau'an unao min-mishidan wuru'u uruuz.

Paul katokontan pakaaritan

¹⁶ Aizii watoriinpan wanaobanaa ati, taa'oraz kaimana'o mashaapa-karu wa'ati, marii kizi utaan karikaonan unao ati kaimana'o mashaapa-karu. Na'iki marii wanaobanaa mashaapan karikaonan unao tuma.

¹⁷ Ipai okaaritan tokon ii, karikaonan o'saadauzon oka'u ida'an kaikapa'a: "Ogaru Paul, onaubaan ipai unao." Ukau'an aonaa umainaaban, na'iki aitapa-karu nii, ogaru di'iki'o wuru'u kaarita kidaz. ¹⁸ Aizii watoriinpan,

marii kizi wanaobanaa Jesus Christ tukapa-kidan pakamunanun ipai unao ati.

Kiwiini'o Paul Kaaritan Timothy Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Timothy uruu pa'ina'o daonaioa, umashaapan Lystra ia'o. Uruu'o zii uabatan dono Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u, tuukii umishidanuzu. Uruu idi uzaamatan Jesus panaobanaa nii.

Aizii itamautan ida'a Paul makon Lystra iti, uru'u naa una'akan Timothy patuma, utominapa kizi u'idi'iki pakowaadapan dau'u Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Uruu idi Timothy chi'ikapan ipai wiizai kawana'ati ukaminka'uupan naa Paul kowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Atii kotua'iki ukaudinan utuma.

Uruu dauna'an Paul wa'akan naa Timothy Ephesus ii, utominapa-kida kizi'i naa mishidainao na'ii. Uruu dono pa'ina'o zii Timothy. Upu'u mazan udaru'o kaudin-kizai taa-ka'o u'ati. Uruu idi na'ia'a naa ukaudin an Ephesus ii.

Ukaudin an dono'o naa na'ii, Paul saadan pakaaritan u'ati, uma'ozakadakinanaa nii unyukunuu, kaiman kizi na'iki ma'ozaka kizi usha'apatan pakaudin-kizi. Na'iki ukakinaowan kapam uruu, uaitapa kizi na'apam nii pana'akapan wuru'u pakaudin-kiziz. Tuukii uaipan Timothy kakinaowan pidannao na'ii, wunao aia'a tominapa-kidainaoz pidannao pana'iti karikaonan.

Na'iki ukowaada-kida kapam pakaaritan ida'a, sha'apa'oram pidannao uaipan zaamata-ka'o kazowautapainao nii mishidainao. Na'iki ukakinaowan kapam Timothy, uaipan umashaapan kaiman, kadoronaa. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan mishidainao. Ukowaada kizi i'ati na'apam mishidainao aiapa-ka'o imashaapan. Imashaapa kizi kaiman, karikaonan kizi kapam ikaminka'utan pairibannao.

Kaarita buutinan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Kazowautapainao na'iki kaudinainao choochi ii 1:3—3:16

Kakinaorii Timothy ati'o 4:1—6:21

¹ Di'oraz kaarita o'garu Paul, Christ Jesus apostlen di'iki'o. Tominkaru wakazannaatapiki aipan ati'o o'apostle-tinan na'iki Christ Jesus aipan ati'o, uruu wazaudapaniaz wa'atin. ² Aizii o'saadan wuru'u di'oraz kaarita'a pugaru Timothy ati'o, o'dani kawanu'oraz manawun o'taapan, pumishidan idi Christ. Marii Tominkaru waDaru na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinanaa nii.

Timothy kakinoo-ka'o mariidamiki pidannao ai

³ O'saadan kaarita o'aipan idi puna'ian Ephesus ii, na'apa o'kiauzon kawana'ati pu'ati kiwiini, tawuru dono'o o'makopaanan dono'oraz Macedonia iti. Kaina'a pabi'i kida pidannao na'ii, tominapa-kidainao pidannao Tominkaru paradan dau'u, mazan aonaa sakitapa'o mani wuru'u itominapa-kidanuz idyaun. O'aiapa pudyuudan isookadan wuru'u pana'apainapanuz. ⁴ Na'iki pudyuuda'a naa imarina'atan wuru'u ikowaadapanuz kotuainaoonao kuwaa kida, wuru'u madiwautapa-ka'oraz naa karikaonan, na'iki marina'a naa isookadan padi'itapan na'iki pasaadapan padokozu-daunnao uu kida. Ipai wuru'u sha'apaapa-kariwai kidaz aimakaan na'apa, toma'o

karikaonan to'orataaka-karu na'iki kashadaaka-karu. Soo Christ mishida-kaao ida'an pa'an pidan aitapan pasha'apatan aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Ōsaadan kaikapa'a, ōaipan idi ikamarainapanun manawun, kaimana'o nyukunui di'iki, na'iki kaimana'o di'itinapa-karu di'iki na'iki mishi'o mishida-karu di'iki. ⁶ Pabi'i kida pidannao aonaa ūsha'apatinan wuru kawana'ati'i kakinaorii kidaz. Una'apan idi'i naa ūpozawatan tuukii, ūmashaapan soo padakoopaakan dau'u, na'iki pakashadaakapan dau'u. ⁷ Mishi' tuukii ūaipan patominapa-kidan pidannao, Moses kakinaori dau'u. Na'iki ma'ozaka ikakuwaapan pidannao ati aitapa'o kawan. Mazan upu'u aonaa ūaitapan na'apa'oram daua'o wuru'u pakadaktinanuz, oo patominapa-kidanuz pidannao.

⁸ Ipai waunao, waaitapa kaimana'o wuru'u Moses kakinaori kidaz, ukaiwaa-kaao ana'oraz mazan sakitapa. ⁹ Mazan waaitapa wuru'u Moses kakinaori taa-kaao, aonaa kaimanainao pidannao ati'o mani. Mazan utaa-kaao oiainao ati'o, wuru'u dikintapainaoz kakinaorii kida, na'iki sha'apaapauzonao ati dikauda kida'o manawun aimaakan, na'iki mamishida-kainao na'iki dikintapainao Tominkaru. Na'iki wunao ati'i, aona'oraz ūaitapan Tominkaru, aona'oraz ūkarodapan paparadan Tominkaru dau'an. Na'iki wunao ati'i, zowiauzonao kidaz padaronao, padaronao na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁰ Na'iki wunao ati'i, mashaapainao kidaz kana'apan mamazidaaka-daun. Na'iki wunao ati'i, mashaapainaoz ba'oran daiaro tuma oo ba'oran daiaru tuma pamazidan pu'a'a naa. Na'iki wunao ati'i kiaapainaoz pamin-daonaioran, na'iki kiaapainaoz pamin-zunan. Na'iki wunao ati'i koidapauzonao kidaz pidannao pasellian nii. Na'iki wunao ati'i mariidinauzonao na'iki tomapauzonao kidaz karikaonan parada-karu. "Mishi'o waparadan" ūkian pamariidinan pu'u. Na'iki wunao ati'i dikintapainaoz kaimana'o parada-karu Tominkaru di'iki'oraz. ¹¹ Ipai wuru'u kakinaoriiz, Kaimana'o Kuwai kawana'ati'o wuru'u. Na'iki ūgaru dyuuda-kariwai kowaadapa'o nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz manawun kuwai, kaimana'o na'iki umanawunu'o Tominkaru di'iki kida'oraz.

Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun Paul ati

¹² Tuukii manawun ūkonaukii-kidan Christ Jesus wanaobanaaz, utaan idi ūnyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, ūsha'apata-kinaa nii ipai wuru'u ūkaudin-kizi kidaz. Na'iki tuukii ūkonaukii-kidanuz, utukapan idi ūgaru kaimana'o pidan kawan, na'iki uzaamatan idi ūgaru kaudina'o nii pa'ati. ¹³ Uaitapan pu'u padamata ūdakoopan paugaru, na'iki ūantamikitan pu'u padamata uruu tuukii, na'iki uaitapan pu'u padamata ūsha'apatan iriba dikauda kida'o aimaakan, ūkaziwaa-kinaa nii uruu. Mazan Tominkaru kamunan-kida zii kowas ūgaru, usha'apanum kau'an na'apain aona'o zii ūmishidan Christ. Na'iki wuru'u ūpataka'utanuz mishidainao, aonaa ūaitapan u'oiian. Ū'itiiman kaimana'o nii wuru'u ūsha'apaapaniaz. ¹⁴ Mazan wanaobanaa Christ Jesus, tuukii utukapa-kidan pakaimanan ū'ati. Atii, utaa zii ūnyukunuu iti mishida-karu, na'iki marainpaaka-kinai, wuru'u taa-kariwaiz ipai waunao ati, zaa-matinpainaouz Christ Jesus di'iti.

¹⁵ Aizii di'oraz kuwai mishi'o wuru'u na'iki turuu umishida-kaao: Christ Jesus kaawan imi'i baara ati, ukazannaata'anan oiainao. Na'iki ūgaru udawun iti manawun ū'oiian ipai ba'oran oiainao ai. ¹⁶ Mazan Tominkaru kamunan-kida zii ūgaru, usha'apanum kau'an uaipan idi Christ Jesus kai-waan ūgaru oia'oraz pidan, utukapa-kida-kinaa nii mishi pakaimanan. Aonaa usha'apatan ūgaru, ū'oiian pu'u padamata udawun iti manawun,

na'iki utominapa-kida-kinaa nii ba'orainao diina'iti'i. Īaitapa kizi, na'iki ĩmishida kizi, turuu kapam ukazannaatan ĩdyaun ĩ'oian ai, ĩmashaapa kizi utuma karikaonan.

¹⁷ Aizii ōkian King dau'an, karikaonanu'oraz unaobanai-tinpan, na'iki aona'oraz umawakauzon, na'iki aona'oraz utukapauzo-kaos, soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru. Marii wataapan uruu umanawunu'o nii, na'iki marii karikaonan kizi wakonaukiitin-kidan umanawunun. Amen.

¹⁸ Timothy ōdani, wuru'u ōdyuudanuz pusha'apatinan kaikapa'a, parada-karu kawana'ati'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz papidanannao kowaadan. ĩkowaadan dono'oraz kanoma'o nii pukaudin-kizi nii. Uruu kawana'ati'ora'a naa aizii, wuru'u ōdyuudanuz pugaru. Ukau'an pumishida na'iki pukaiwaa wuru'u parada-karu kidaz, punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, ma'ozaka kizi puna'akan Tominkaru paradan. ¹⁹ Pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki pakawan puda'an wuru'u kaiman kida'oraz pudi'itinpauson. Kaina'a ba'orainao, aonaa ĩtaapan pakawan wuru'u pamishidauzonuz, na'iki aonaa ĩda'an an wuru'u kaiman kida'oraz padi'itapaniaz. Uruu idi ĩwaotan, aona'a naa ĩaitapan kanom pamishida, ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. ²⁰ Kaina'a pidannao na'apa'o idi'o ĩwaotan kapam, Hymenaeus na'iki Alexander. Uruu idi ōmuuda'aka'a naa ĩdyaun Satan ati, urui kizi'i naa uantamikitan ĩdyaun. Uruu shoman na'apa'o ida'an ĩaitapanan, aonaa kizi powa'a ĩdakoopan Tominkaru.

2

Na'apam mishidainao toriinpan

¹ Aizii kiwiitapa ōkia'azon mishidainao ati, tuukii manawun ōaipan utoriinapa-kidan ipai pidannao Tominkaru ati. Ukowaada na'iki upishaa ipai aimaakan Tominkaru ati, ukamunan kizi ĩ'ati. Na'iki "Kaiman manawun pugaru," ukii Tominkaru ati, ipai aimaakan dau'an na'iki pidannao dau'an. ² Na'iki utoriinapa kapam king-tinpainao dau'an, na'iki ipai ba'oran naobanai-tinpainao dau'an. Utoriinapa wamashaapa kizi kaiman, aonaa kizi wanyukunuu kasharutapa-kaos, na'iki mashaa kizi kapam wataapan wanyukunuu. Wamishida kizi na'iki wamashaapa kizi soo Tominkaru ati, watukapa-kida kizi uruu ida'an mishi waikodan kaimana'o mashaapa-karu.

³ Kaimana'o wuru'u toriinapa-karuz kaikapa'a, tuukii Tominkaru, wakazannaatapiki naubaan na'apa'o toriinapa-karu. ⁴ Uruu aipa'o ipai pidannao kazannaatinan pa'oian ai. Na'iki ĩaitapa kizi ipai wuru'u parada-karu kidaz, mishi'oraz manawun. ⁵ Mishi kaina'a bauda'apa Tominkaru, na'iki kaina'a bauda'apa pidan ida'an wakaimanaakan Tominkaru tuma, aonaa kanom ba'oran ida'an mani, soo bauda'apa daonaiora Christ Jesus ida'an. ⁶ Uruu taaina'oraz ipai, ipai pidannao wadaun nii, ukazannaata'azon idi ĩdyaun pa'oian ai. Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati'o wuru'u Jesus taainanuz naa, utukapa-kida-kinaa nii mishi'o wuru'u Tominkaru aipanuz ipai pidannao kazannaatinan pa'oian ai. ⁷ Uruu idi'o wuru'u ōzaamata-kaos, na'iki ōdyuuda-kaos kowaadapa'o nii na'iki tominapa-kida'o nii Gentileno,* wuru dau'a'a mishi'oraz kuwai. Tominkaru kazannaata'azonuz ipai pidannao. Mishi'o kaiwuru'u ōkuwaaz, aonaa ōmariidapan mani karikaonan unao.

⁸ Ipai choochiapa-karu kawana'ati, tuukii ōaipan daonaiorano, wuru'u taa'oraz manawun mishi panyukunuu Tominkaru ati, ōaipan ĩtoriinpan panyukunuu kaimana'o di'iki. Aonaa pato'orainpan bii'i mani, na'iki aonaa

* **2:7** Gentileno: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pakashadaakapan bii'i mani. ⁹ Na'iki ðaipan kapam zunnao aitapan na'apam pakaiwadipan kaiman. Aonaa kizi ikonaunamadan padizo, oo itinokan padizo na'apam karikaonan pakonaunamadin-kinaa nii. Aonaa kizi itatindipan pakaiwadipan ida'an kashoro, zaanobai, na'iki ishitainii, toma-kariwai kidaz gold idi. Na'iki aonaa kizi ikaiwadan kamicha konaunamaa-kariwai sodi kida, na'iki kawinipinaa kida'oraz manawun. ¹⁰ Mazan itukapa-kida kizi pa'an kaiman kida'o pakaduz ba'orainao ati. Itukapa kizi ikaduz ida'an, na'apam zunnao mashaapan, wuru'u mishidainao Tominkaru. ¹¹ Na'iki marii zunnao abatapan masha kakuwaapatin-karu an Tominkaru paradan dau'u, aonaa turuu iwazootapan daonaioranao. ¹² Na'iki aonaa okashaapan zunnao kakuwaapan oo kazowautapan choochiapa-karu daonaioranao bii ii. Marii mashaabatapan. ¹³ Usha'apanum kau'an Adam kiwiini'o utomakao, udauna'an Eve. ¹⁴ Na'iki aonaa Adam mani wuru'u mariida-kariwaiz, mazan Eve pa'an wuru'u dikintapa'oraz Tominkaru paradan, omishidan idi pamiida-kao, uruu idi o'oi'an. ¹⁵ Mazan zunnao kazannaata-kao nii pakaudanipan dono, imishidan an pakawan Tominkaru, na'iki ikamarainapanun an, na'iki imashaapan an kaiman, na'iki aitapan Tominkaru aipan kawana'ati.

3

Kazowautapainao choochi dau'ana'o

¹ Aizii di'oraz parada-karu kida'a, mishi'o na'iki sakitapa'o: Aizii na'ia'oram daonaiaora tuukia'o ukaudina'azon pakazowautapan dau'u choochi, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u usha'apata'azoniaz. ² Aizii pidan kazowautapa'azo'o mishidainao, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz. Na'iki marii umashaapan bauta'apa'o paudaiaro tuma, na'iki marii umashaapan aitapan na'iki kadoronaa. Udi'itapa-kida kizi kaimana'o pakaduz kida ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi konaukii umorota-kidan tawarainao, ikaawan an udapu iti. Na'iki marii kizi ma'ozaka na'iki kaiman uaitapan patominapa-kidan pidannao. ³ Na'iki aonaa kizi kapam utuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi ufo'orauzon oo ukashadakon. Mazan utaapa kizi pa'an panyukunuu kaiman na'iki masha. Aonaa kizi unyukunuu soo puraata dau'ati. ⁴ Marii kizi kapam ma'ozaka na'iki kaiman ukazowautapan padapu ainao. Aonaa kizi udikintapa-kidinan paudainao ati, mazan ikichana'iki kizi u'ai, na'iki iizo'ati kizi ipai uparadan. ⁵ Aizii umaka'itakan an pakazowautapan kaiman padapu ainao, na'apam nii mooko uaitapan pakazowautapan mishidainao? ⁶ Na'iki aonaa kizi kapam pidan diiki'i'o zii umishidanu'u, zaamata-kao kazowautapa'o nii choochi. Panaadon pidan na'apa'o zaamata-kao an, udi'itapan nii soo pa'atadinpan dau'u, ati na'apa'o ida'ana'o nii uwaotan na'iki ukaboota-kao Satan kawan. ⁷ Marii kizi mamishida-kainao abatan kaiman unamunaa. Ukau'an aona'o nii uba'azootin-kida-kao, na'iki aona'o nii Satan zaamatanuz pamariaariba kida ida'an.

Kaminka'uupazonao choochi ii

⁸ Aizii pidannao kaminka'uupa'o mishidainao, marii imashaapan kaiman, aonaa kizi unamunaa abata-kao dikauda sodi kida. Marii kizi mishi isha'apatinan paparadan kawana'ati, aonaa ikadakoinpan mani karikaonan. Na'iki aonaa kizi ituzapa-shorin, na'iki aonaa kizi id'i'itapan soo paaipan dau'u puraata. ⁹ Na'iki aonaa kizi kanom kasharutapan inyukunuu, mazan ma'ozaka kizi itaapan pamishidan, dadara kizi izaamatinpan wuru di'iti'i mishi'oraz kuwai, Tominkaru taaniaz i'ati itominapa-kinaa nii. ¹⁰ Na'iki

marii zii ipai ikaduz tiwaa-ka'o na'iki itukapa-ka'o kiwiin. Aizii ikaduz tukapa-ka'o an kaiman, uruu turua'a naa izaamata-ka'o kaminka'uupa'o nii. ¹¹ Aizii idaiaronao,* na'apa kapam, marii imashaapan kaiman, aonaa kizi inamunaa abata-ka'o dikauda sodi kida. Na'iki aonaa kizi kapam ikadakotinauzon. Imashaapa kizi kadoronaa na'iki aitapin. Na'iki mishi kizi kapam isha'apatinan paparadan kawana'ati. ¹² Aizii daonaiaronao, wuru'u kaminka'uupainaoz mishidainao, marii imashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma. Ma'ozaka kizi, na'iki kaiman kizi kapam ikazowautapan padapu, paudaiaro na'iki paudainao. ¹³ Aizii na'ia'oram pidan kaminka'uupa'o sha'apatan an ipai pakaudin-kizi kaiman, kaimana'o nii uabata-kidan paunamunaa. Na'iki ma'ozaka'o nii na'iki mabaa'azo'o nii ukakuwaapan pamishidan dau'u Christ Jesus.

Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimaakan

¹⁴⁻¹⁵ Ōaipan padamata kadiman ōwa'atin pu'ida'ati, mazan ōmakaawakan an kadiman, ōsaadan di'oraz kaarita puaitapa kizi na'apam nii waunao mishidainao aiapa-ka'o wataapaakan baokopa wamin-mishidannao tuma. Usha'apanum kau'an waunao wuru'u Tominkaru choochiniz. Uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupauzon. Na'iki wamishidan ida'an, dadara wazaamatapan na'iki wakazannaatapan wuru'u kaimana'o, na'iki mishi'oraz kuwai upana'ada-ka'o ai. ¹⁶ Aonaa turuu pidan kian aonaa mishi'o mani na'iki aonaa umanawunu'o mani Tominkaru sha'apataniaz aimaakan, aona'oraz zii uaitapa-kidauzon kiwiin. Wuru'u uaitapa-kidaniaz wa'ati kai, wamishida-kinaa nii na'iki waaitapa-kinaa nii uruu. Kaikapa'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanz wa'ati mishi'o aimaakan: Uaidinan imi'i baara'a, pidan nii. Kaimana'o Doronaa tukapa-kidan mishi, kaimana'o manawun uruu, na'iki mishi usha'apatan ipai aimaakan sakitapa pa'idiwaru. Na'iki angelnao, itukapa kapam uruu. Kuwai makon udau'an ipai amazada kawana'ati. Uruu idi ipai amazada kawana'ati, pidannao mishidan na'iki izaamatan uruu panaobanaa nii. Udauna'an Tominkaru na'akan naazu aokazi iti.

4

Mariidapa'o patominapa-kidan pidannao

¹ Mishi kaimanaiman sha'ati Kaimana'o Doronaa kowaadauzon, dina'iti'i kaina'a'o nii pabi'i kida pidannao, mishidainaoz, marina'atan nii wuru'u pamishidanz mishi'o kuwai. Na'iki imishidan ni'i naa oia'o doronainao mariidin-kinaa kida, na'iki ida'anan ni'i naa wuru'u oiainao tominapa-kidani kidaz. ² Aizii wuru'u na'apa kida'oraz kuwai, uruu wunao na'akapani'i mariidamikinao kidaz. Mainaabata-kariwaiz naa kaiman kida'o di'itinapa-karu izowau iki, na'apa chipirari wichada-kariwai mainabatani kawanu'oraz naa. ³ Aizii wuru'u na'apainaoz pidannao, ikian aonaa turuu mazida-karu, na'iki ikian, kaina'a pabi'i kida aimaakan aonaa ukashaapa-ka'o unika-ka'o. Mazan ipai wanyukunui wuru'u aona'oraz ikashaapan unika-ka'o, Tominkaru tomanii pa'idiwaru wuru'u nika-karu nii. Mazan mishidainao, wuru'u aitapainaoz naa pa'an mishi'o parada-karu, turuu inikan sha'apa'oram wanyukunui, patorinapa-kidan dauna'anazu. ⁴ Mishi ipai Tominkaru toman aimaakan kaiman pa'idiwaru. Ukau'an

* 3:11 idaiaronao oo "zunnao, kaminka'uupa'o mishidainao."

aonaa turuu sha'apa'oram wanyukunui mana'idiapa-ka-o. Mazan ipai wuru'u wanyukunui kidaz, unika-ka-o nii utoriinapa-kida-ka-o dauna'an. ⁵ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan, na'iki toriinapa-karu ida'ana'o wuru'u, kaiman Tominkaru tukapan sha'apa'oram wanyukunui nika-ka-o.

Christ Jesus poitoru manawun

⁶ Aizii pukowaadapan an ipai wuru kida dau'ana'a mishidainao ati, mishi'o nii pugaru kaimana'o poitorui Christ Jesus ati. Wuru'u kuwai kida pumishidaniaz na'iki puda'ananiaz ma'ozakadan nii punyukunuu powa'a zii. ⁷ Mazan aonaa pa'an ðaipan punyukunuupan na'iki puda'anan wuru'u kotu'u kida'oraz kuwai madiwautapa-ka'oraz karikaonan, aonaa Tominkaru di'iki'o mani. Mishi'oraiman putominapa powa'a zii pusha'apatin kizi pa'an Tominkaru aipan kawana'ati. ⁸ Mishi pidan ikoda kaimana'o aimaakan pa'ati, uikoda pama'ozaka-kinaa nii, padimatinan na'iki pama'ozakainpan ida'an. Mazan pidan ma'ozakada'o panyukunuu Tominkaru dau'ati, uikodan nii aimaakan powa'a'o zii manawun ukaimanan ipai wuru aia'a ba'oran aimaakan kidaz. Uruu ida'ana'o nii pa'an uikodan kaimana'o mashaapa-karu kai, na'iki diina'iti'i Tominkaru tuma. ⁹ Mishi'o wuru'u di'oraz parada-karu kida'a. Marii kizi umishidanuzu kaimanaiman. ¹⁰ Mishi kasha'apannaa na'iki dadara wakaudin. Usha'apanum kau'an waaitapa na'iki wamishida tuukii, kaina'a'o nii na'apainim wamakon wamashaapa'anan pa'an Tominkaru tuma, wuru'u karikaonanu'oraz ukakupauzon. Uruu wuru'u ipai pidannao kazannaatin-kinaa ni'oraz, na'iki kazannaata'oraz ipai wuru'u mishidainauz Christ.

¹¹ Aizii pukowaada'a naa, na'iki putominapa-kida'a naa pidannao ipai wuru dau'a'a parada-karu na'iki kakinaorii kidaz. ¹² Mana'a pukashadapa-kidina'ana'a pupa'inan idi zii. Mishi'oraiman, putukapa-kida kaimana'o pukaduz mishidainao ati, puparadan ida'an kaiman, na'iki putukapa-kida i'ati kaimana'o mashaapa-karu, na'iki putukapa-kida i'ati pukamarainapanun, na'iki putukapa-kida kapam wuru'u pumishidanuz, na'iki putukapa-kida i'ati na'apam putaapinan kaiman ipai oia'o ai. ¹³ Atii ðkaawan na'iti, karikaonan puaitaapa saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ipai pidannao ati na'ii, ikasaba'uinpan kawana'ati. Na'iki pukowaada i'ati kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karu kida kianuz. Na'iki putominapa-kida kizi'i naa ipai wuru'u pidannaouz, isha'apatin kizi'i naa ipai parada-karu kawana'ati. ¹⁴ Mana'a pumarina'ata'ana'a kaimana'o aimaakan tawuru'u Tominkaru taauzoniaz na'apa pukaudin-kinaa nii, prophetnao ida'ana'oraz ukowaada-kida-ka-o, tawuru dono'o choochi zowaunaano toriinapa-kidauzon na'iki imuudauzon dono'oraz paka'u pu'ida'ati. ¹⁵ Ukau'an putiwautina'a naa na'iki pusha'apatina'a naa na'ii ipai wuru kawana'ati'i, kakinaorii kidaz saada-kariwaiz pu'ati. Marii kizi ipai pidannao tukapan pukaudin-kizi tuubarudin. ¹⁶ Puaitapin pa'i kaiman pumashaapa, pukuwaa na'iki putominapa-kidan kawana'ati pidannao. Pakawan pusha'apatin wuru kawana'ati'i pusha'apaapauzonii kidaz. Usha'apanum kau'an, pusha'apatinan an ipai ukawana'ati, pukazannaatinan nii, na'iki pukazannaatan nii wunaou'u abatainao kidaz pukuwaa.

5

Kakinaorii mishidainao dau'ana'o

¹ Mana'a pukashadakowaua'ana'a tunarunao-tinpa'ora'a naa pidan, putukapan an usha'apatan dikauda'o aimaakan. Mishi'oraiman puparada na'iki pukakinoo uruu kaiman, na'iki kona'ia'o ida'an, na'apa

puparadauzon kawan pudaru ati. Aizii pa'inainao daonaioranao ati na'apa kapam puparada, kaimana'o ida'an, na'apa puparadauzon na'iki pukakinaowauzon kawan pu'inawuzunao.

² Aizii putukapan an zunnao, maskonnao-tinpainao kida'a naa sha'apatan dikauda'o aimakaan, puparada na'iki pukakinao idyaun kaiman kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaro ati. Aizii pa'inainao zunnao sha'apaapan an dikauda'o aimakaan, na'apa'o nii kapam puparadan i'ati, kaimana'o, na'iki kona'ia'o ida'an. Na'apa puparadauzon, na'iki pukakinaowauzon kawan pudadakoonao kaimana'o ida'an, aonaa madoronaa-daun mani.

³ Pukamunan-kida, na'iki kaiman putaapa zunnao wuru'u mawakainauzuaa idaiarunao, mashaapainauz pa'ida'a na'iki paba'oran manawun. ⁴ Mazan aizii mawakaiba odaiaru kaudainauon an zii, na'iki okatakaannaon an zii, marii inao kataapan oroo. Marii kizi inao tukapa-kida kiwiin pidannao ati, na'apam mishidainao taapan pairibannao. Na'apa'o ida'an kizi itukapa-kidan na'iki ikawadauntan powaa iti wuru'u idaronao na'iki iko'okoonao sha'apatauzonii kidaz i'ati kotua'a naa. Usha'apanum kau'an tuukii Tominkaru konaukii-kidan patukapan na'apa kida'o aimakaan sha'apata-ka.

⁵ Aizii zun mawakaiba odaiaru, mashaapaibazo pa'ida'a na'iki paba'oran manawun, aonaa kanom ba'oran kaina'a kaminka'uta'o nii oroo. Uruu idi odopian na'iki otaapan panyukunuu soo bauda'apa Tominkaru ati karikaonan. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpan kawana'ati, opishaan u'ati pakaminka'uta-ka. ⁶ Mazan aizii zun wuru'u mawakaibazo naa odaiaru mashaapan an madoronaa-daun, mawaka'o kawanu'ora'a naa otukapa-ka padoronaa ii, okakupan pu'u padamata. ⁷ Ukau'an pukowaada i'ati ipai wuru'u di'oraz kakinaoriii kida'a. Aonaa kizi i'asha'apaapan oo itukapa-kidan dikauda kida'o pakaduz, aonaa kizi kapam ikadakotin-kida-ka.

⁸ Mazan aizii na'ia'oram pidan mishida'o, aona'o utaapa'azon pairibannao, aitaniiiman umataapa'azookan an padaro oo pako'okoon manawun, uruu tanawatina'ora'a naa pamishidan ai wuru'u na'apa'oraz pidan. Uruu idi udawun iti'ora'a naa manawun uruu wunao aia'a pidannao mamishidainauz.

⁹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii imaskonnaoun tuukii, wuru'u mawakainao kidaz naa idaiarunao, aonaa pa'i pa'an pusaada'ana'a i'uu. Soo wunao pa'an pusaada, ikodainauzuaa 60 wunu. Baukapa'oraz omazidauzon, ¹⁰ na'iki kaimana'oraz okaduz aitapa-ka. Na'iki kaimana'oraz kapam odyaupaitan ipai paudainao. Na'iki konaukii-kidauz na'iki karikaonanu'oraz onaubauzon tawarainao kaawan padapu ati. Na'iki taapaibazo ipai mishidainao kaiman, na'iki chikauzoz ikidiba ikaawan an odapu ati. Na'iki kaminka'utauzoz pidannao, dopitainao na'iki kasha'oratinainao. Na'iki wuru'u sha'apatauzoz soo kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan.

¹¹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii imaskonnaoun kida tuukii, wuru'u mawakainauzuaa idaiarunao, aonaa turuu pa'an i'uu saada-ka zii. Panaadon kaina'a'o nii zii idi'itinpan daonaiora dau'u na'iki pamazidan dau'u. Na'apa'o ida'an itanawatinan Christ ai. ¹² Na'iki uruu ida'an itukapa-kidan na'apam imariidan karikaonan paparadan, pakiauzon kawana'ati u'ati kiwiin. ¹³ Na'iki aona'a naa kanom i'asha'apata'azon, soo ichi'ikina'azon karikaonan, na'iki ikadakotinan ba'orainao dau'u. Na'iki iaitapa'azon ba'orainao sha'apaapanii dau'an, na'iki ikadakoinapaidan ipai aimakaan pidannao sha'apaapanii kida, wuru'u aona'oraz padamata turuu ikowaadapan. ¹⁴ Ukau'an okian, marii pa'an imazidan wuru'u

aona'oraz zii ĩmaskonnaoun tuukii, aizii ĩkaudandin an uruu ĩtaapan ni'i naa paudainao, na'iki ĩtaapan ni'i naa padapu kaiman. Aizii ĩmashaapan an na'apa, aona'o nii to'oratinainao wa'ati ikodan dikauda'o pakadakotinkida-kinaa nii waunao. ¹⁵ Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa ba'oran zunnao mawakainaozuaa ĩdaiarunao, tanawatinan na'iki ĩda'anan naa Satan. ¹⁶ Mazan aizii na'ia'oram zun mishida'o, na'iki kaina'a'o oiribannao mawakainao'u naa ĩdaiarunao, marii otaapan oo okaminka'utan ĩdyaun. Aonaa kizi ba'oran mishidainao mizidinan ĩdau'an. Marii kizi pa'an mishidainao taapan, na'iki kaminka'utan wuru'u mairibanu'oraz na'iki pa'ida'a'oraz manawun ĩmashaapan.

¹⁷ Aizii choochi zowaunaanao, wuru'u kaudinainaoz kaiman, pakazowautapan dau'u choochi. Marii kaiman zoobaba ĩtaapa-ka'o, marii ĩkawinipinaata-ka'o powa'a zii, aitanii manawu'ur'u kaudinainaoz manawun dadara, pakowaadapan dau'u Tominkaru paradan, na'iki dadara kapam ĩkaudinan ĩtominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan kawana'ati.

¹⁸ Usha'apanum kau'an saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Mana'a udo'otauzo'ona'a tapi'iza dako, poroom aka dakazaapa-kida-ka'o an u'ati." Na'iki "Kanom kaudina'o marii ukawinipinaata-ka'o." ¹⁹ Mana'a punyukunuupa'ana'a puabatan an pidan kowaadan choochi zowaunaa sha'apatan dikauda'o aimaakan. Soo mishi puabatan an zii na'apauda'um pidannao di'iki, dya'utam oo idikinauda'u pidannao, tukapainao manawun, kakuwaapan an zii udau'u. ²⁰ Uruu dauna'an turua'a naa pa'an puparadan oo pukakinaowan uruu, ipai mishidainao abatapan pu'u. Marii kizi kapam ba'orainao kichana'ikin pasha'apaapan ai na'apa kida'o oia'o.

²¹ Tominkaru, na'iki Christ Jesus na'iki kaimana'o angelnao abatapan pu'u o'kia'azon pu'ati. Tuukii manawun o'aipan puizo'atin wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi pukazannaatan pabi'i kida pidannao, wuru'u pumarainapainainaoz, ĩsha'apatan an oia'o. Mazan marii kizi pukakinaowan ipai pidannao putumaaka na'iki sakitapa parada-karu kawana'ati.

²² Mana'a puzaamata'aka'ana'a kadiman manawun pidannao kazowau-tapa'o nii choochi. Na'iki aonaa pupatumaaka-dina'ana'a pidannao tuma ĩsha'apaapan dono oia'o. Pumashaapa kaiman, aonaa pu'o'ipa'ana'a.

²³ Mana'a pa'i putuza'ana'a wunu pa'idiwaru, putuza masakauda'u kida wine putoba kaziwan idi. Usha'apanum kau'an mapuda manawun pukari-naapatinauzon.

²⁴ Kaina'a pabi'i kida pidannao kaiman-daun ĩ'oian tukapa-ka'o, aonaa na'itim udiza-ka'o. Na'iki ipai pidan aitapan pataka'uta-karu nii ĩdyaun. Mazan kaina'a ba'orainao ĩ'oian tukapa-ka'o nii oo uaidinan nii diina'iti zii'i ĩkootowapa-kida-ka'o dono. ²⁵ Na'apa kapam pabi'i kida pidannao wuru'u sha'apatauzonao kidaz kaimana'o pa'idiwaru aimaakan. Kaiman-daun ĩkaimanan tukapa-ka'o, na'iki ba'orainao aonaa ĩtukapa-kidan pakaimanan, mazan aonaa na'itim ĩdizan wuru'u pakaimannuz.

6

¹ Mishidainao pidannao, torii-kariwainaoz poitoruinoo* nii, marii kaiman ĩmashaapan panaobanaanao tuma. ĩtaapa kizi ĩdyaun umanawunu'o nii, aonaa kizi ĩkashadapautan oo ĩtaapan ĩdyaun na'apam karikaonan, aonaa kizi waTominkarun uu dakoapa-ka'o, na'iki aonaa kizi kapam kuwai wuru'u wakowaadapanii kidaz dakoapa-ka'o. ² Aizii wuru'u torii-kariwaiz poitorui,

* **6:1** torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

unaobanaitapan an mishida'o Christ, marii kaiman utaapan oo ukaudin-an u'ati. Aonaa kizi udikintapan oo ukashadapan uruu, uaitapan idi mishida'o kapam wuru'u unaobanaaz, na'apa paugaru kawan. Mazan kaiman kizi ukauudin-an u'ati powa'a zii. Usha'apanum kau'an ukauudin-an na'iki usha'apatinan ida'an kaiman, tuukii ukaminka'utan mishida'oraz panaobanaa umarainpan idi wuru'u panaobanaaz.

*Pidannao aipainao
diri'i sha'apauzii*

Ukau'an putominapa-kida na'iki pukowaadapa ipai wuru'u di'oraz kowaada-kariwai kidaz aimakaan pu'ati. ³ Aizii na'ia'oram pidan pana'iti'o utominapa-kidan pidannao, na'iki aonaa'o umishidan wuru'u mishi'o parada-karu wanaobanaa Jesus Christ di'iki'oraz. Na'iki aonaa'o umishidan sakitapa'o mashaapa-karu, wuru'u Tominkaru aitanii kawana'ati'oraz. ⁴ U'atadinpan udawunu'iti manawun wuru'u una'apanuz, aitapa'o nii manawun utaapinpan mazan aonaa kanom uaitapan. Soo uaipan pakashadaakapan, uaipan pato'orataakapan oo padakoopaakan na'apa'oram parada-karu dikin ii karikaonan. Uruu idi utoman kishauziaaka-karu, na'iki kashadaaka-karu, na'iki mariidin-karu iribanii dau'u, na'iki dikauda'o di'tinapa-karu iribanii sha'apatinii kida dau'u. ⁵ Na'iki utoman kadakowaaka-karu pidannao tuma wuru'u aonaa'oraz kanom ïaitapan, na'iki aonaa'oraz ïmishidan. ïitiiman pidan kasha'apauzi-kinaa nii wuru'u mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mishi, kasha'apauz mani pidan, mashaapa'o Tominkaru aipan kawana'ati, soo uabaapan an taa-kariwaiz pa'ati. ⁷ Aonaa kanom wakaawa-kidan wuru amazada baara ati'i. Na'iki aonaa kanom wana'akan wuru amazada baara iki'i. ⁸ Ukau'an, wuru'u wawanyukunuu na'iki wakamichan waikodanii kidaz, turua'o wa'ati wuru'u. ⁹ Mazan aizii pidannao, wuru'u tuukia'oraz ïaipan pakapuraatanun, mariaa-kidina'o nii ïdyaun pabi'inaaka oia'o ati, na'iki ïzaamata-kidinan wuru ati'i panyukunuu sha'apata'azoonii dikauda kida'oraz. Na'apa'o ida'ana'o nii ïwaotan dikauda'o di'iti na'iki pataka'utin-karu di'iti. ¹⁰ Aizii wuru'u puraata marainapa-kaoz udawunu'iti manawun, buuda'o ipai pabi'inaaka kida'o oia'o, na'iki oia'o orodanaa manawun wuru'u. Kaina'a pabi'i kida pidannao tuukia'o manawun ïdi'itinpan soo puraata dau'u karikaonan. Uruu idi pana'iti'i naa karikaonan ïnyukunuu, aonaa'a naa powa'a ïdi'itinpan mishida-karu dau'u. Uruu idi tuukii manawun ïkasha'oratinan, ipai pabi'inaaka kida'o aimakaan sha'apan idi'i naa ï'ati.

Timothy ati'o kakinaorii

¹¹ Aizii pugaru, mashaapa'o manawun Tominkaru aipan kawana'ati, mana'a putaapada'ana'a oii kida'oraz sha'apan pu'ati. Putiwaitin pa'an kaiman kida'o dau'ati, wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-ka'o. Na'iki mishi kizi pumashaapan kaiman, ma'ozaka kizi putaapan pumishidan. Na'iki putiwaitin tuukii putukapa-kida kizi mishi pusha'apatinan puparadan kawana'ati. Na'iki putukapa-kida pukamarainapanun tuukii. Na'iki putiwa'a kizi pudadaradan wuru'u kasha'apanna'o na'iki dadara kida'oraz aimakaan, sha'apa'o ni'oraz kida pu'ati. Na'iki kaiman kizi putaapan punyukunuu ipai pidannao ati.

¹² Ma'ozaka'a naa pa'i putaapa punyukunuu, putukapa-kida kizi mishi pugaru mishida'o manawun Christ. Puzaamata kizi oo puikoda kizi wuru'u karikaonanun'oraz kakupa-kizai. Uruu ida'ati'o wuru'u Tominkaru zaamatanuz oo udapadanuz pugaru. Tawuru pukowaadauzon dono'oraz ipai

pidannao abatapan pu'u na'apam pumishidan Christ tuukii, na'iki puzaamatan uruu panyukunuu naobanaa nii.

¹³ Aizii ōkia'azon pu'ati, Tominkaru taa'oraz kakupa-kinai ipai pidannao ati na'iki ipai aimaakannao ati, uruu abatapan pu'u ōkia'azon pu'ati. Na'iki Christ Jesus ma'ozaka'oraz ukakuwaapan padau'u, ukadishita-kida-kaodono'oraz Pontius Pilate kanaapu ii. Uruu abatapan pu'u kapam ōkia'azon pu'ati aizii. ¹⁴ Ōaiapa ipai putaapan na'iki puizo'atin wuru'u parada-karu taa-kariwai kidaz pu'ati. Mishi kizi pusha'apatinan na'iki pumashaapan kaiman manawun ukawana'ati. Aonaa kizi dikauda'o abata-kaopadau'u atii wanaobanaa Jesus Christ kaawan.

¹⁵ Aizii ukaawan nii kaina'iki Paainaa kawana'ati, Tominkaru aitanii kamoona kawana'ati'o nii wuru'u ukaawanuz. Tominkaru wuru'u konaukiikida-kariwaiz, na'iki uruu bauda'apa umanawun na'iki kazowautapa'o ipai amazada na'iki ipai pidannao. Uruu tuubaruo King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki tuubaruo Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai. ¹⁶ Uruu bauda'apa aonaa umawakauzon, umashaapan Kanada'o-karu ii manawun, aonaa turuu pidan kaawan na'iti. Aonaa kanom tukapauzon zii uruu, na'iki aonaa kanom ka'iitan patukapan uruu. Marii soo uruu bauda'apa umanawunu'o nii wataapan. Na'iki waaitapa kizi soo uruu bauda'apa ma'ozaka'o nii karikaonan. Amen.

¹⁷ Pukakinao tuukii wuru'u kasha'apauzi-tinpainao kidaz manawun imashaapan kai. Aonaa kizi itadinpan pakasha'apauzi-tinpan ida'an. Aonaa kizi itaapan panyukunuu soo pakapuraatanun dau'ati. Mazan marii pa'an itaapan panyukunuu tuukii Tominkaru dau'ati, taa'oraz pa'an ipai aimaakan kaiman kida'o wa'ati, wakonaukii-kinaa nii. ¹⁸ Pukakinao idyaun tuukii, marii kizi pa'an isha'apatan kaiman kida'o aimaakan ba'orainao ati. Na'iki karikaonan kizi isha'apaapan kaiman kida'o aimaakan na'iki minziiwa kizi itaan aimaakan ba'orainao ati. Na'iki marii kizi minziiwa ikaidiwaapan ba'orainao ati. ¹⁹ Aizii imashaapan an na'apa, ikasaba'ukan nii pa'ati umanawun na'iki kaiman kida'o aimaakan, pasaabaa-kinaa nii pamashaapa kizi ni'i naa diina'iti'i aokazi ii. Udauna'an izamatan nii kakupa-kinai, wuru'u mishi'oraz manawun kakupa-karu.

²⁰ Timothy, putaapa kaiman wuru'u kakinaorii, taa-kariwai kidaz pu'ati. Na'iki mana'a puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an madiwautapaka sodi kida'o aimaakan dau'u karikaonan. Wuru'u pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaikin "aitapa-kinai nii manawun." ²¹ Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pabi'i kida pidannao, tuukii imishidan na'iki ida'anan wuru'u dakota-kariwaiz kaikin "aitapa-kinai nii manawun." Aizii imishidan idi na'iki ida'anan idi na'apa kida'o, tuukii ipozawatan wuru'aia'a mishi'oraz padamata pamishidauzon.

Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Itamautan Paul Kaaritan Timothy Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita Timothy ati. Usaadan wuru'u di'oraz kaarita'a, Rome iki'o, utaapa-kaao dono'o taraa-kizai ii. Na'apain uaitapa aona'o ni'i naa powa'a pakodita-kida-kaao taraa-kizai iki. Uaitapa na'ia'o ni'i naa pazowii-kaao. Uruu idi tuukii uaipan pakaminka'utan na'iki pama'ozakadan Timothy nyukunuu. Usha'apanum kau'an, Paul mawakan dauna'an Timothy'o ni'i naa kaudin uwadaun nii, na'akapa'o ni'i naa Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati. Uruu idi'o wuru'u tuukii Paul aipan pakakinaowan Timothy powa'a zii.

Aizii pakaaritan ida'a, Paul kowaadan naa u'ati na'apam nii choochi kazowautapa-kaao. Na'iki ukian u'ati, mana'a pukashaapa'ana'a mari-idamikinao tominapa-kidan pidannao, pana'iti'oraz karikaonan Ikuwaa kida. Na'iki ukian u'ati, mishi pa'i kaiman pumashaapa, puizo'ati ipai wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, wuru'u kakinaorii taa-kariwai kidaz waunao ati, mishidainaouz Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Timothy ma'ozakada-kaao 1:3—2:13

Timothy kowaadapan mishi'o kuwai 2:14—4:5

Paul saadan padaua'o 4:6-18

Kaarita katokonota-kaao 4:19-22

¹ Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, Christ Jesus zaamataniaz apostle nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatan oġaru kowaadapa'o nii, tawuru'u Tominkaru kowaadauzioniaz pataa'azon karikaonanu'o kakupakaru, wuru'u Christ Jesus ida'ana'oraz.

² Osaadan di'oraz kaarita'a, pugaru Timothy ati'o, omarainpaniaz, na'iki oġaniitapaniaz. Marii Tominkaru waDaruz, na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul ma'ozakada'azon daua'o Timothy nyukunuu

³ “Kaiman manawun pugaru,” oġian Tominkaru ati pugaru dau'an. Uruu ati'o wuru'u oġaudinanuz, oġnyukunuu kaimana'o di'iki. Na'apa'o kapam kotua'a naa oġdokoza-daunnao nyukunuu ikaudinaz u'ati. Karikaonan da'i oġnyukunuitapan pugaru oġtorinpan kawana'ati Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o. ⁴ Pakawan kapam oġnyukunuitapan tawuru'u puzaadauzionuz oġdawu'ati. Tuukii oġtukapa'azon pugaru, oġnyukunuu konauki-kinaa nii. ⁵ Karikaonan oġnyukunuitapan na'apam putukapa-kidan mishi'o mishida-karu. Mishi puko'okoon Lois tuukii manawun omishidazon, pudaro Eunice na'apa kapam tuukii omishidan. Na'iki oaitapa na'apa'o kapam wuru'u pumishidanuz ina'o mishidan kawan. ⁶ Uruu idi oġkia'azon pu'ati, aizii ma'ozakaimana'a naa pa'i pukaiwaa tawuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taauzoniaz pukaudin-kinaa nii, oġmuudazon dono'oraz oġka'u pu'ida'ati. ⁷ Mishi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wa'ati, aonaa wakichana'iki-kinaa ni'o mani. Mazan ma'ozakada'o nii pa'an waunao, ma'ozaka kizi washa'apatan wakaudin-kizi Tominkaru ati. Na'iki wamarainapa-kinaa ni'o ipai pidannao, na'iki watuuda-kinaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o.

⁸ Ukau'an mana'a putaria'ana'a pukakuwaapan wanaobanaa Christ dau'an. Na'iki mana'a kapam pukiba'azoo-kida'ana'a oo putaria'ana'a pukowaadan wuru'u ôgaru, pumin-kaudinan taratapa-kaooz taraa-kizai ida'a, Christ dikin ii. Mazan marii kapam pupataka'uta-kaoo ôgaru kawan, pukowaadapan dikin ii karikaonan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Tominkaru taan nii punyukunuu ma'ozaka-kinnaa nii ⁹ Uruu Tominkaru wuru'u kazannaata'oraz waunao wapataka'uta-kaoo ai wa'oi'an dikin ii. Na'iki uruu wuru'u dapada'oraz waunao pa'ida'ati, papidanannao nii. Mazan aonaa washa'apatan dikin ia'o mani kaimana'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz na'iki udapadanuz waunao pa'ida'ati. Soo paaipan ati'o karikaonan, wuru'u ukaimananuz manawun waunao ati. Mishi kotu'u, amazada sakadinan ua'ii, udakotan wuru'u pakaimannuz wa'ati, padyuudan ida'an Christ Jesus. ¹⁰ Aizii di'i, watukapa'a naa umishiinan, Christ Jesus wakazannaatapiki kaawan ida'an wuru amazada baara ati'i. Ukaawan umainaabata'anan naa wuru'u wakichana'iki-tinanuz mawaka-karu ai. Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, Christ daua'oraz, uruu ida'an waaitapan karikaonanuo'oo nii pa'an wamashaapan utuma. Wakananaata-kaoo nii pa'ina'o idi'i naa diina'iti'i, na'iki aona'o ni'i naa powa'a wamawakauzon.

¹¹ Aizii Tominkaru zaamatan ôgaru, padyuudan ni'o, na'akapa'o nii wuru'u Kaimana'oraz Kuwai ipai amazada kawana'ati. Na'iki kowaadapa'o ni'i naa kaimana'o kuwai Christ Jesus dau'u. Na'iki ôtominapa-kida kizi pidannao uaipan kawana'ati. ¹² Uruu idi ôkaudinan ôdyuuda-kaoo kawana'ati, mazan uruu dikin ii ôpataka'uta-kaoo atii di'i ôtaratapa-kaoo. Mazan aonaa ôkiba'azoo-kidan wuru'u ôtaratapa-kaooz da'a'a. Usha'apanum kau'an ôaitapa kaimanaiman kanom wuru'u ômishidapaniaz, na'iki ôaitapa, mishi'o nii kaiman utaapan ipai wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan ô'ati.* Utaapan niiz kaiman, atii diina'iti'i pidannao tiwaa-kidapa-kaoo dono'o naa. ¹³ Aizii tawuru'u mishi'o kuwai, ôkowaadapauzoniaz pu'ati, putominapa-kinnaa nii. Mana'a pumarina'ata'ana'a kidaz, ma'ozaka putaapa punyukunuu udau'ati, putominpa'a naa u'idi'iki. Na'iki pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki wuru'u pukamarainapanuz puzaamatinan idi'i naa Christ Jesus di'iti. ¹⁴ Kaiman pukazannaatapa wuru'u kaimana'o kuwai taa-kariwai kidaz pu'ati, upana'ada-kaoo ai. Ma'ozaka pukazannaatapaz, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an pugaru. Uruu mashaapa'oraz wanyukunuu ii.

¹⁵ Puaitapa na'apam mishidainao pidannao, wuru'u Asia iainao kidaz wa'akan ôgaru ôba'oran, atii Phygelus na'iki Hermogenes na'apa kapam îwa'akan ôgaru. ¹⁶ Ôtoriinpan marii kizi wanaobanaa kamunanun ipai Onesiphorus iribannao ati, wuru'u udapu iainao kidaz. Usha'apanum kau'an, uruu da'i wa'atiizo, ukaminka'utan ôgaru, aata mishi ôkonaukia'akan. Aonaa ukiba'azoo-kidan ôgaru, ôtaratapa-kaoo pu'u. ¹⁷ Aizii ukaawan dono da'ati'i Rome ati, tuukii udorotinan ôdau'u, atii uikodan ôgaru. ¹⁸ Marii wanaobanaa kamunanun tuukii uruu ati diina'iti'i, pidannao tiwaa-kaoo dono'o naa. Puaitapa na'apam tawuru'u ukaminka'utauzonuz kapam ôgaru tuukii Ephesus ii.

2

Pidan kaimana'o usoldyaa-tinpan Christ Jesus ati

* **1:12** wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan ô'ati oo "wuru'u ôtaanii oo ôsha'apatanii kidaz aimaakan u'ati."

¹ Aizii pugaru ḡdani, ma'ozaka pukaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu wuru ida'ana'a Christ Jesus taaniaz puma'ozaka-kinaa nii, pakamunanun idi'oraz manawun utaan pu'ati. ² Aizii tawuru'u puabatanii kidaz ḡkowaadan iriba pidannao abatapan pu'u, pukowaada'a naaz pidannao ati dyautainao kidaz inyukunuu Tominkaru paradan dau'ati. Marii kizi itominpan kaiman, na'iki inao kizi zaamata-ka, tominapa-kida'o ni'i naa kapam ba'orainao pidannao, ipai wuru dau'a'a paabatanii kidaz parada-karu. ³ Marii pubaiaapa pusha'apata-ka ḡgaru kawan, Christ Jesus dikin ii. Na'apa kizi pugaru kaimana'o soldyaa kawan. Kaimana'o soldyaa makon nii minziiwa, ubaiaapa'anan kasha'ora'o mizaataaka-kizai iti. ⁴ Aizii soldyaa kaudin-kizi taa-ka an, usha'apatan nii kaiman wuru'u unaobanaa taaniaz ukandin-kizi nii. Usha'apanum kau'an kaiman uaipan panaobanaa nyukunuu. Aonaa turuu uturukadinan ba'oran kaduz kaudin-kizai dau'ati, wuru'u pana'a'oraz soldyaa kaudin-kizi kida ai. ⁵ Aizii dimaba'o pidan, uaipan an pazaamatan wuru'u konaunama'o aimakaan taa'azoo-kariwaiz, mazan aonaan an udiman kakinaorii kawana'ati, aona'o nii turuu uzaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz dimaba'o pidan ati. ⁶ Aizii pidan wuru'u kaudina'oraz dadara pazakapun ii. Na'iki upaoriba aka dyuuan dono'o naa, uru'o nii kiwiin ka'idiwain wuru di'iki'i papaoriba aka kidaz. ⁷ Pudi'itapa kaimanaiman wuru'u aimakaan ḡkowaadanii kidaz pu'ati. Wanaobanaa kaminka'utan nii pudi'itapan, na'iki utaan nii puaitapa-kinaa nii.

⁸ Karikaonan punyukunuitapa na'apam Jesus Christ, David takaan-daunuz, kadishita-kida-ka pabaaranaa iki. Uruu wuru'u ḡkuwaa ni'oraz, ḡkowaadapan Kaimana'o Kuwai udau'u. ⁹ Aizii ḡkowaadapan idi wuru'u Kaimana'oraz Kuwai, ḡpataka'uta-ka tuukii udikin ii. Atii ḡtaapa-ka taraa-kizai ida'a watuudinapa, na'apa pidan sha'apata'o kawan dikauda'o manawun aimakaan. Mazan Tominkaru Paradan aonaa turuu uwatuda-ka. ¹⁰ Aizii wuru'u ḡbaiatinanuz kaikapa'a Tominkaru pidannao dikin ia'o uzaamataninao kidaz. Ḗkowaadapan i'ati kaimana'o kuwai, ḡaipan idi ikazannaata-ka pamishidan ida'an Christ Jesus. Na'iki ḡaipan idi imashaapan karikaonan Tominkaru tuma umashaapa-kizi ii, wuru di'ia'a konaunama'o na'iki Kanada'oraz manawun. ¹¹ Aizii di'oraz parada-karu ida'a, mishi'o kiauzo-karu:

Aizii wamarina'atan an wa'oi'an kaiman-daun,

na'iki wataapinan an mawaka'o kawan Jesus tuma, wa'oi'an dikin ii, mishi'o nii pa'an wakakupan karikaonan utuma.

¹² Aizii wabaiatan an wuru'u pidannao pataka'utanuz waunao.

Mazan diina'iti'i wakazowautapan nii utuma, unaobana-i'tinapa kizi ii. Aizii wakian an, "aonaa mishi'o mani uruu" oo "aonaa wamishidan uruu," na'apa'o nii kapam una'apan wadau'an, "aonaa ḡaitapan inao," ukian nii Tominkaru ati.

¹³ Aizii wamasha'apatinkan an waparadan kawana'ati.

Mazan uruu pakawanu'o nii pa'an usha'apatinan paparadan kawana'ati.

Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim umamishiauzokan paparadan.

Mishi'o kaudin-karu kaiman Tominkaru ati

¹⁴ Karikaonan pa'i punyukunuu-kida ipai wuru'u parada-karu kidaz, wunao ati'i tominapa-kida'o ni'oraz pidannao. Ma'ozaka pukakinao idyaun Tominkaru abatapan pu'u. Aonaa kizi ikashadaakapan sha'apa'oram parada-karu sodi kida dikin ii karikaonan. Aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka

kashadaaka-karu an na'apa kida'o parada-karu dau'an. Soo upozawaabi'ii-kidan naa karikaonan ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz kadakotin-karu na'apa.

¹⁵ Ma'ozaka putiwain, putukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi kaiman na'iki sakitapa pusha'apatan pukaudin-kizi u'ati. Aonaa kizi puba'azootin-kida-ka'o pukaudin-kizi dau'an. Mazan mishi kizi pa'an putominapa-kidan pidannao kaiman na'iki sakitapa, wuru dau'a'a, mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

¹⁶ Mana'a pa'i puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an dikauda sodi kida'o parada-karu dau'u, wuru'u madiwaitapa-ka'oraz karikaonan. Usha'apanum kau'an pidannao wuru'u kadakoinpainao kidaz na'apa'o dau'an, ina'apainpan nii wuru'u atii itanawatinan powa'a zii Tominkaru ai na'apa kida'o dikin ii karikaonan. ¹⁷ Aizii wuru'u itominapa-kidanuz pidannao na'apa, una'itin utubarudinan wuru'u, atii iriba'o nii upataka'uan pidannao. Na'apa'o nii u'udarudinan bishoi kawan, wuru'u bishoi unikan nii pidan mada atii u'udarudinan.

Kaina'a dya'utam daonaioranao wunao bii a'a, na'apainau'u naa. Hymenaeus na'iki Philetus kia'o i'uu. ¹⁸ Na'iki inao aona'a naa powa'a imishidan wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, Tominkaru di'iki'oraz. Uruu idi imariidapan naa pidannao, ikowaadapan naa i'ati, kadishita-kida'aka-kaoa'a naa mishidainao pamawaka-kizi iki. Ikowaadapan idi na'apa kida'o, iriba ipozawaabi'ita-kidan pidannao nyukunuu. Uruu idi aona'a naa itaitapan na'ia'oram naa pamishida. ¹⁹ Mazan kaina'a mishi'o parada-karu Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii na'apainim pidan pana'adan wuru'u uparadan kidaz. Kaikapa'a wuru'u uparadan kiauzonuz: "Naobanai aita-panii na'ia'oram pidannao zaamataninao pa'ida'ati." Na'iki ba'oran uparadan kian, "Ipai pidannao wuru'u kowaadainauuz pazaamatan Christ panaobanaa nii, marina'a naa ipai itanawatinan, na'iki imuudan wuru'u oii kida'oraz aimakaan inaudapauzonii kidaz pasha'apaapauzon."

²⁰ Kaina'a umanawun kida'o kabaunnao, uzazo ii kaina'a toma-kariwai pabi'inaaka kida'o boonnao, kooonao, na'iki parapinao. Pabi'i kida itomakao gold idi na'iki silver idi. Ba'orainao kida toma-ka'o kubai idi na'iki atamun idi. Aizii wuru'u toma-kariwainao kidaz, pabi'i kida ukaiwaa-ka'o, umanawunu'o aimakaan sha'apaapa-ka'o dono'o nii. Ba'orainao kaiwaa-ka'o nii na'apam karikaonan. ²¹ Aizii pidan, na'apa kapam. Na'ia'oram pidan saabaan an panyukunuu ipai oia'o ai, Tominkaru kaiwaan niiz umanawunu'o sha'apainapa-karu dono kida, usha'apanum kau'an utaaian idi panaobanaa ati. Na'iki Tominkaru kaiwaan nii uruu sha'apata'o nii kaimana'o na'iki umanawun kida'o pa'idiwaru aimakaan pa'ati.

²² Aizii ipai aimakaan wuru'u punaudapauzonii kidaz pusha'apaapan pupa'inan dono, marina'a naa. Mana'a naa putaaina'ana'a, na'apa kida'o aimakaan ati. Mishi'oraiman puma'ozakada'a naa punyukunuu, mishi kizi pumashaapan kaiman, na'iki mishi kizi ma'ozaka putaapan pumishidan, na'iki mishi kizi pukamarainapanun, kaiman kizi kapam putaapan punyukunuu pidannao tuma, wunaou'u kaimana'oraz pa'an itaapan panyukunuu. Panyukunuu kaimana'o di'iki'oraz pa'an itoriinpauzon Naobanai Jesus ati. ²³ Mazan na'apainim kashadaaka-karu an, parada-karu oo kanom sodi kida dau'an, wuru'u mazonu'o oo madiwautapaka kida'oraz karikaonan, mana'a punyukunuupa'ana'a na'apa kida'o sha'apaapa-ka'o, munapo pumashaapa na'apa kida'o ai. Usha'apanum kau'an puaitapa kaimanaiman wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan, toma'o karikaonan to'orataaka-karu oo zunaapaaka-karu.

²⁴ Aizii pidan, wuru'u Naobanai Jesus poitoruitapaniaz, aona'a naa tu-ruu uzunaapaakan, mazan marii pa'an ukaimanan ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman, na'iki aonaa kizi ukashadinan. ²⁵ Na'iki uru'o nii kakinota pidannao, wuru'u dik-intapainao, na'iki kashadainao kidaz ukuwaa, ukakinaowan nii idyaun kaiman, kona'ia'o ida'an. Panaadon bauda'apa kamoo Tominkaru aipan ati, ipana'adinan nii zii wuru aia'a pamamishidakanuz, na'iki wuru aia'a padi'itimpanuz pana'iti kida. Uruu dono'o nii zii itaitapan na'iki imishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. ²⁶ Na'iki uruu dono'o nii zii itaitapan udikaudan wuru'u pasha'apaapauzonii kidaz aimakaan, Uruu idi ikazatinan ni'i naa Satan mariidapan ai paugaru. Uzaamatapauzonii idyaun kaimanaiman. Na'iki ipai iizo'atiizon wuru'u Satan aipauzonii kidaz usha'apata-ka'o pa'ati.

3

Amazada ikoda'anan di'iti'o patokon

¹ Aizii puaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, dadara'o ni'i naa na'iki kasha'apanna'o ni'i naa, kaimanainao pidannao ikodan mashaapa-karu, oiainao pidannao bii an. ² Tuukia'o ni'i naa pidannao marainpan pananaa, iaipan nii ipai aimakaan soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao marainpan puraata, iaipan nii puraata soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao atadinpa'azon, pasha'apatanii aimakaan kida dau'an. Na'iki tuukia'o nii pidannao taap-ina'azon umanawunu'o nii ipai ba'orainao ai. Na'iki pidannao dakomikiti-nan nii, dikauda kida'o ida'an. Na'iki tuukia'o ni'i naa pidannao dikintapan padaronao oo padarunao. Na'iki aona'o ni'i naa pidannao konaukii-kidan aimakaan taa-ka'o pa'ati. Na'iki aona'o nii idi'itinp'a'azon Tominkaru dau'u, na'iki aona'o nii ikarodapan paparadan udau'an.

³ Aona'o ni'i naa pidannao marainpaaka'azon. Aona'o nii imanyukunuuta'azon pidan sha'apatan an dikauda'o pa'ati, na'iki aona'o nii iparadan kaimana'o ida'an u'ati. Tuukia'o nii ikadakotin-kida'azon oo itoma'azon dikauda kida'o parada-karu pairibannao oo ba'oran pidannao dau'u. Aona'o ni'i naa pidannao ka'iitan padaradan panyukunuu pasha'apatan ai dikauda kida'o aimakaan. Aona'o ni'i naa pidannao kakarodapanun, isha'apataakan nii dikauda kida'o ida'an. Na'iki aona'o ni'i naa idyaun oo inyukunuu-atin kaimana'o aimakaan kida sha'apata-ka'o dau'an. ⁴ Na'iki tuukia'o nii ikaakapaamikipa'azon, ikaakapaan nii pairibannao. Na'iki aona'o nii idi'itinnan kiwiin pasha'apatan ua'ii aimakaan, mazan isha'apatinan nii maaitapinaka-daun. Tuukia'o nii itadapan ipai pasha'apaapanii kida aimakaan, uruu kida ida'ana'o nii umanawun itaapinpan. Tuukia'o nii imarainpan pasha'apaapanii aimakaan kida pamarainpan ai manawun Tominkaru.

⁵ Pidannao dakotinpan nii mishidainao nii Christ, isha'apatan nii kaikin aimakaan kida'a, iaipan idi karikaonan patukapa-ka'o mishidainao kawan. Mazan panyukunuu ii, aonaa iaipan Tominkaru kazowautapan pamashaapan, aonaa isha'apatina'azon uaipan kawana'ati. Mana'a pubaokopatinpauzo'ona'a, oo punyukunuu-pauzo'ona'a na'apainao pidannao. ⁶ Kaina'a pabi'i kida na'apainao pidannao, inao imorotan nii oo imakon nii pidannao dapu kawana'ati kida, iaipan idi pana'apatan pidannao nyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi tuukii ina'apatan pabi'i kida zunnao nyukunuu, maaitapinaka-daunu'oraz imashaapan. Kasha'ora padamata inyukunuu pasha'apaapanii dau'an, mazan aonaa itaitapan na'apam

padadaradan panyukunuu pasha'apaapan ai oia'o, wuru'u tuukia'oraz ĩnaudapan pasha'apaapan. ⁷ Na'apainao zunnao tuukii ĩabata'azon na'iki tuukii ĩaipan paaitapan sha'apa'oram kuwai oo aimakaan kowaada-kaopatominapa-kinaa nii. Mazan aonaa na'apainim ĩikodan oo ĩaitapan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

⁸ Kotua'a naa, tuukii Jannes na'iki Jambres tiwaan pawazootan Moses. Aizii kai na'apa manawun wunaou'u di'oraz pidannaou'u, tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti. Tuukii ĩaipan padikintan na'iki pawazootan wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, Tominkaru di'iki'oraz. Pidannao na'apainao, aona'ora'a naa ĩaitapan padi'itinpan kaimana'o aimakaan dau'u, soo ĩtaapan panyukunuu oia'o dau'ati. Na'iki ĩdi'itinpan oo ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. Uruu idi aonaa na'apainim nii ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai. ⁹ Mazan aonaa karikaonanu'o nii mani wuru'u ĩna'apainapanuz, kainaabaina'o nii zii wuru'u ĩmariidapanuz pidannao. Ipai'o nii zii pidannao tukapan, na'iki ĩaitapan nii mazanu'o karikaonan wuru'u ĩkuwaa kidaz, soo ĩmariidapan karikaonan pidannao. Na'apa kotua'a naa ĩpai pidannao tukapan, wuru'u Jannes na'iki Jambres sha'apatauzonii kidaz aimakaan, aonaa mishi'o mani, mazan mazanu'o karikaonan.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan Timothy

¹⁰ Mazan pugaru puaitapa pa'an ĩpai wuru'u otominapatin-kida-kinaaz pidannao. Na'iki puaitapa ĩpai omashaapauzon kaduz, na'iki puaitapa kanom tuukia'o osha'apata'azon, na'iki puaitapa na'apam omishidapan tuukii, na'iki puaitapa da'i ma'ozaka otaapan onyukunuu, obaiatan pu'u kotua'iki kasha'ora'o. Puaitapa kapam na'apam okamarainapanun tuukii. Na'iki ĩpai puaitapan na'apam obaiatan dadara kida'o aimakaan okaudin-kizi dau'ati, mazan aonaa okashadinan, upu'u osha'apatan okaudin-kizi. ¹¹ Na'iki puaitapa ĩpai na'apam da'i ontamikitauzo-kaoo tuukii manawun. Na'iki puaitapa kapam ĩpai na'apam obaiatan kasha'ora'o tuukii. Na'iki puaitapa kanom kida sha'apa'o o'ati, Antioch ii, na'iki Iconium ii, na'iki Lystra ii. Mishi na'ii tuukii ontamikita-kaoo kaziwa'o ida'an, mazan waNaobanaa kazannaata ogaru ĩpai obaiatanii kida ai. ¹² Mazan mishi, ĩpai pidannao mashaapainao Tominkaru aipan kawana'ati, wuru'u zaamatainao kidaz Christ Jesus panaobanaa nii, ĩpai ĩnao ĩbaiaapan nii papataka'uta-kaoo. ¹³ Aizii wuru'u oiainaouz pidannao, idikauda'adinan ni'i naa manawun udawunu'iti, na'iki powa'a'o nii zii ĩmariidapan pidannao, mazan na'apa'o nii kapam ba'oran pidannao maridan idyaan.

¹⁴ Mazan aizii pugaru, pakawan oaiapan putaapan oo puda'anan wuru'u putominapa-kida-kinao kidaz, pumishidaniaz pa'an tuukii. Usha'apanum kauan'au puaitapaniinao pa'an pidannao na'iki puaitapaniinao ikaduz wuru'u tominapa-kidainaouz pugaru. ¹⁵ Na'iki puaitapanii pukoraidaonaan di'iki ĩpai wuru'u saada-kariwai kidaz Tominkaru paradan. Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u puukodanuz aitapa-kinai. Uruu ida'ana'o wuru'u pidan tominapanuz pamishidan dau'u Christ Jesus, pakazannaatin-kinaa nii. ¹⁶ ĩpai wuru'u saadinpa'o Tominkaru paradan kidaz, Tominkaru di'iki'o pa'idiwaru wuru'u. Uruu kaimana'o ukaiwaa-kaoo pidan tominapa-kinaa nii mishi'o kuwai dau'u, na'iki kakinaowa'o nii pidan, upozawatan an mishi'o kuwai ai. Na'iki tukapa-kida'o nii sakitapa'o mashaapa-karu, na'iki tominapa-kida'o nii pidan kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati. ¹⁷ Uruu ida'an kizi pidan kaudina'o Tominkaru ati ikodan paaitapa-kinaa nii. Uruu ida'an kizi kaiman usha'apatan pakaudin-kizi, na'iki usha'apata

kizi ipai kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan Tominkaru ati, uruu kida ida'an.

4

¹ Aizii õparada'azon pu'ati ma'ozaka'o ida'an, Tominkaru abatapan pu'u, na'iki Christ Jesus abatapan pu'u, uruu tiwaa-kidapa'o ni'oraz na'iki pataka'uta'o ni'oraz ipai pidannao pa'oi'an dikin ii, ipai wuru'u kaku-painaoz na'iki mawakainaoz. Uwa'atin idi kaina'iki unaobanai-tina'anan ipai pidannao ati. ² Uruu idi tuukii manawun õkian pu'ati, pukowaada'a naa wuru'u kaimana'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. Pukowaada'a naaz ipai sha'apa'oram pidannao ati, abata'azoinao ati oo maabata'azoo-kainao ati, upu'u pukowaadaz. Pukakinao ïdyaun ïsha'apaapan ai oii kida'o aimakaan. Na'iki puto'orau ïdyaun ïsookada kizi pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. Na'iki puma'ozakada ïnyukunuu putominapa-kida ïdyaun kaimanaiman, kona'ia'o ida'an. ³ Kaina'a'o nii diina'iti'i, uruu aona'o ni'i naa manawun pidannao abata'azon wuru'u kaimana'oraz na'iki mishi'oraz kuwai, wuru'u wakowaadapaniaz. Mazan paai'pan kawana'ati'o nii, ïzaamatan nii pidannao, tominapa-kidainao nii paugaru, wuru kida dau'a'a tuukia'oraz manawun ïabata'azon. ⁴ Mazan aizii wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, aona'o ni'i naa ïabata'azon. Soo ïturukadinan ni'i naa pa'an paabata'azon dau'ati kotuainao kida kuwai, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan. ⁵ Mazan pugaru, puaitapin pa'i pa'an na'apam putaapinan, puzaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu pusha'apatan ai na'apa kida'o aimakaan. Mana'a pukashadina'ana'a wuru aia'a pubaiatanuz dadara'o mashaapa-karu, oo pubaiatan to'ora-karu pukowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai. Marii karikaonan pukakuwaapatin. Pusha'apata ipai pukaudin-kizi kaiman na'iki sakitapa, Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mazan aizii õgaru, maonapata'a naa pa'an õzowii-ka'o kamoon kaawan. Uruu dono'o ni'i naa õtaainan Tominkaru ati. Ukau'an aizii õmakon ni'i naa wuru amazada baara iki'i. ⁷ Mazan aata, õka'ii'ta'a naa ipai õkaudin-kizi wuru'u Tominkaru taaniaz õsha'apatan nii. Õsha'apata ipai õkaudin-kizi usakadin-kizi iki, atii utokon iti. Na'iki mishi, ma'ozaka õtaapan õmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, aonaa õpana'adanuz, mazan ipai õkowaadanuz sakitapa udyuudan kawana'ati. ⁸ Mazan kai, kaina'a'a naa umanawunu'o kowamai sarakada-karu nii õzowau ati, uruu õsha'apatinan idi'o mishi kaiman na'iki sakitapa Tominkaru awun za'a. Wanaobanaa Christ Jesus, sha'apata'oraz aimakaan sakitapa'o ida'an, uru'o nii taa õ'ati wuru'u kowamaiz diina'iti'i, wuru kamoo dono'o utiwaa-kidapanuz naa ipai pidannao. Mazan aonaa bauda'apa õgaru ati'o nii mani wuru'u umanawunu'oraz kowamai taa-ka'o. Mazan utaa-ka'o nii kapam ipai pidannao ati, wuru'u zaudapatinainaoz ukaawan, konaukia'oraz ïtaapan panyukunuu patukapa'azon idi ukaawan.

Di'oraz Paul paradan pa'idiwaru

⁹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman õ'ida'ati. ¹⁰ Aizii Demas kashadina'a naa pamashaapan ai Tominkaru ati, tuukii umarainpan aimakaan imi'i baara an kida'oraz. Uruu idi uwa'akan õgaru, na'iki umakon Thessalonica iti. Aizii Crescens mako pa'an ukaukina'anan Galatia Baara iti, aizii Titus, Dalmatia Baara iti kapam ukaukina'anan. ¹¹ Soo paba'oran Luke kaina'a õtuma. Puwa'atin an puna'aka pa'i Mark putuma. Usha'apanum kau'an turuu uruu kaminka'utan õgaru õkaudin-kizi dau'u. ¹² Aizii Tychicus, õdyuuda uruu Ephesus iti. ¹³ Aizii puwa'atin an, puna'aka pa'i õchaakitan, õwa'akauzoniaz Troas ii. Carpus di'ii sha'atii õwa'akanuz. Na'apain puna'aka pa'i kapam

tawuru'u kaarita kidaz, tawuru manawunu'u saada-kariwai kidaz kaznizo mada baara'a.

¹⁴ Alexander, tawuru'u tomapauzoz aimaakan kida chipirari ida'an, aonaa ukaimanan. Utoma dikauda manawun aimaakan o'ati, uaipan idi pasha'apata-kidan o'garu dikauda'o ida'an. Mazan Tominkaru aita-pan nii pa'an na'apam pasha'apatanuzu, una'apainpan winipinaa nii.

¹⁵ Puzaudinapa pa'i kapam u'ai. Usha'apanum kau'an tuukii manawun uoto'oran, pamanaudapakan idi wuru'u wakuwaa kidaz.

¹⁶ Kiwiin, naobanai-tinpainao pidannao zaamatan o'garu okakuwaapatinan dikin ii, na'iki ipishaan o'garu wuru dau'ana'a okowaadapanii kidaz kuwai. Mazan okazannaatin o'aipan ati, aonaa bauda'apa pidan wa'atin kaminka'uta'o nii o'garu. Ipai Imakon o'ai, iwa'akan o'garu o'ba'oran. Mazan otoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi umarina'atan wuru'u aimaakan isha'apataniaz o'ati. ¹⁷ Mazan waNaobanaa, kaina'a uruu otuma, aonaa pa'an uwa'akan o'garu, uruu taa'o oma'ozaka-kinnaa nii. Uruu idi ma'ozaka okakuwaapan Kaimana'oraz Kuwai Gentilenao ati. Uruu idi ipai daunuuda'u iabatan Kaimana'oraz Kuwai. Atii mishi aonaa ozowii-ka, waNaobanaa kazannaatan idi o'garu. ¹⁸ Mazan karikaonanuo'oo nii waNaobanaa kazannaatan o'garu, aona'o nii ukashaapan o'antamikita-ka dikauda'o ida'an manawun. Una'akan nii pa'an o'garu kaiman aokazi iti, omashaapa'an kizi'i naa pa'an utuma, unaobanai-tinapa kizi iti. Marii karikaonan pidannao konaukii-kidan soo uruu bauda'apa, umanawunun idi manawun. Amen.

Ubaupapan naa

Paul dyuudan paparan

¹⁹ Odyuudan o'paradan Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, na'iki Onesiphorus ati, na'iki ipai pidannao ati wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. ²⁰ Erastus kaina'ii uwa'akinan Corinth ii. Aizii Trophimus kaina'ii owa'akan uruu Mile-tus ii, ukarinaan idi. ²¹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman zoobaba, amazada wadidin ua'ii. Aizii di'i, Eubulus, Pudens, Linus, Claudia, na'iki ipai wuru'u mishidainaoz, idyuudan kapam paparan pu'ati. ²² Marii waNaobanaa Christ Jesus mashaapan putuma na'iki marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Paul Kaaritan Titus Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Titus uruu Paul minaуда'uitapauzonii na'iki uminka'u kapam. Panaadon uchi'ikapan nii utuma ipai amazada kawana'ati ukowaadapa-kizi ii aka Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u.

Kaina'a paran baoko a'o udaru'o manawun katonaru, Crete kia'o udakotapa-ka'o. Kaina'a iriba pidannao kawiiizi-tinpan na'ii. Uruu idi Paul na'iki Titus makon na'iti itukapa'anan mishidainao. Dobata sondii ina'ia'akan, uruu dauna'an Paul dobatan naa koshan. Mazan Titus na'ii zii uwa'akan, uaipan idi uzaamatan pidannao kazowautapa'o nii wuru'u na'ii'akainao kidaz choochinao. Na'iki ukaminka'uta kizi na'iainao kazowautapan choochi.

Kotua'iki zaa uruu dauna'an, uru'u naa Paul saadan kaarita Titus ati. Uaipan pakaminka'utanuzu pakowaadan ida'an u'ati na'apam nii ukawautapan wuru'u choochinao, uawunuutapanii kidaz. Na'iki ukowaadakidan u'ati na'apam nii pidannao kazowautapa'o choochi taapinan. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan pabi'i kida pidannao choochi ii: wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz, pa'inainao daonaioranao, poitoruinao, maskonnao-tinpainao, na'iki pa'inainao zunnao. Aizii utokon ii, ukowaada-kidan u'ati na'apam nii ipai mishidainao mashaapan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-4

Choochi zowaunaanao zaamata-ka'o 1:5-16

Pabi'inaaka kida'o kaudin-kizai choochi ii 2:1-15

Mishidainao ma'ozakada-ka'o na'iki ikakinao-ka'o 3:1-11

Kaarita katokonota-ka'o 3:12-15

¹Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, Tominkaru poitoruz, na'iki Jesus Christ apostlen. Ōzaamata-ka'o na'iki oġduuda-ka'o kaminka'uta'o nii Tominkaru zaamataniiinao papidanannao nii, oġkowaada kizi i'ati kaimanaiman wuru'u mishi'o na'iki sakitapa'oraz pa'an parada-karu, mishi kizi imishidan uruu kaimanaiman, imashaapa kizi na'iki i'isha'apatin kizi Tominkaru aipan kawana'ati. ²Uruu parada-karu kida kawana'ati wataapan wanyukunuu, waipan idi wazaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz wa'ati, wakakupakinaa nii karikaonan. Mishi Tominkaru aonaa mariidinauzo mani uruu. Kotua'a naa amazada sakadinan ua'ii, udi'itinpan pataan dau'u papidanannao ati wuru'u kakupa-kinaiz. ³Ukau'an paaitanii kamoo kawana'ati'ora'a naa aizii uaida-kidan wuru'u pataa'azooniaz aimaakan, kaimana'o kuwai kowaadapa-ka'o ida'ana'a naa pidannao ati. Aizii wuru'u kaimana'oraz kuwai taa-ka'o oġaru ati, oġdobata-kidan nii pidannao ati. Ukau'an ipai paradakaru oo kaimana'o kuwai wuru'u oġkowaadapanii kidaz, Tominkaru wakazan-naatapiki dyyudan kawana'ati'o wuru'u oġkowaadapanuz uparadan.

⁴Aizii di'i o'saadan kaarita pugaru Titus ati'o, o'daniitapaniaz, pumishidan idi tuukii, wuru'u mishi'oraz kuwai, o'mishidaniaz kapam.

Marii Tominkaru waDaru, na'iki Christ Jesus wakazannaatapiki kamunanun pu'ati, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Titus kaudin-kizi taa-ka'o

Crete ii

⁵ Ōwa'akan pugaru Crete ii, pusha'apata kizi na'iki pupatumaakada kizi'i naa wuru'u aimaakan kida aona'oraz zii washa'apatan. Ōaiapa puzaamatan pidannao choochi zowaunaanao nii ipai wiizai kawana'ati, wuru'u kaina'a'oraz mishidainao kida na'ii. Na'iki aonaa pa'i pumanyukunuuta'ana'a tawuru'u ōparadan kidaz, pidan zaamata-ka'o dau'ana'oraz choochi zowaunaa nii. ⁶ Puzaamata kizi pidan kaimana'o umashaapan, aitapa-kariwai ukaduz kaimanan. Na'iki bauta'apa'o udaiaro. Na'iki aitapa-kariwai mishi udainao mishidainao pa'idiwaru, aonaa sha'apaapuzonao mani dikauda kida'o aimaakan, na'iki aonaa dikintapainao mani.

⁷ Aizii mishidainao zowaunaa zaamata-ka'o an, kaudina'o nii Tominkaru ati, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz, na'iki aonaa ma'ozakatinpa'o nii mani, na'iki aonaa to'ora'akauzo mani kanom sodi kida'ikin ii karikaonan. Na'iki aonaa tuzapa-shori mani. Aonaa to'orauzo na'iki mizaataaka-shori mani. Na'iki aonaa kizi udi'itinpan soo paaipan dau'u puraata.

⁸ Marii uruu konaukia'o usookapa-kidauzon tawarainao kaawan padapu iti. Na'iki naudapauzo pasha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan. Na'iki ma'ozaka'o utaaipan panyukunuu pasha'apatan ai aimaakan madoronaa-daun. Na'iki sha'apata'o ipai aimaakan sakitapa. Na'iki taapa'o panyukunuu ipai Tominkaru ati. Na'iki aonaa kashaapina'akauzo mani dikauda kida'o aimaakan ati. ⁹ Mishi kizi ma'ozaka' utaaipan panyukunuu wuru dau'ati'i mishi'oraz parada-karu, wamishidaniaz na'iki wakowaadapaniaz. Aizii umashaapan an na'apa, uka'iitan nii pama'ozakadan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, pakowaadapan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai. Na'iki uruu kida ida'ana'o nii kapam kaimanaiman ukainaabatan na'iki utukapa-kidan mishi wunao pozawatunu'u, pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao wuru aia'a, mishi'oraz kuwai wakowaadapanii kidaz.

¹⁰ Usha'apanum kau'an kaina'a iriba pidannao mishidainao padamata, mazan upu'u ikashadan wuru'u mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz kuwai. Tuukii ipana'aapan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, ikadakotinan idi soo madiwautapa-ka'o aimaakan kida dau'u karikaonan. Aitaniiman Jewnao, ina'o manawun aipa'oraz aimaakan sha'apata-ka'o pakakinaorinaa kawana'ati. ¹¹ Ukau'an marina'a naa imashaata-ka'o ikadakoinpan ai na'apa kida'o dau'u. Usha'apanum kau'an iriba'a naa kabaun kawana'ati ipozawaabi'ita-kidan pidannao nyukunuu kida, atii aona'a naa itaitapan na'ia'oram naa kuwai pamishida. Mazan itominapa-kidanuz pidannao soo itaipan karikaonan puraata it'ai.

¹² Kaina'a'o da'i pidan iwizi san, iprophetin uruu. Kotua'a naa kaikapa'a ukiauzon pawiiizi sannao dau'ana'a: "Pidannao wuru'u mashaapainaoz da'a'a Crete ida'a, mariidinauzonao manawun idyaun. Na'iki imashaapan pa'atiaaka kida, aonaa kanom ikarodapan, na'apa baudokoru kawan. Na'iki zoonzionao kapam idyaun. Imashaapan soo paaroapatinan dau'u karikaonan." ¹³ Mishi'o wuru'u ikaduz kowaada-ka'oaz na'apa. Ukau'an pukakinnao wuru'u pidannao ma'ozaka'o ida'an, imuuda kizi'i naa wuru'u na'apa kida'oraz pakaduz. Imishida kizi'i naa bauta'apa wuru'u mishi'o, na'iki sakitapa'oraz pa'an kuwai. ¹⁴ Aonaa kizi'i naa powa'a inyukunuuapan wuru'u kotua'o kuwai, Jewnao tomanii kidaz karikaonan. Na'iki aonaa kizi'i naa powa'a imishidan kakinaorii, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan, maaiapa-kainaoz mishi'o kuwai.

¹⁵ Pidannao sha'apata'o ipai aimakaan kaiman na'iki sakitapa, kaiman pa'idiwaru Tominkaru tukapan wuru'u ūsha'apatanii kidaz. Mazan aizii pidannao wuru'u sha'apaapainaoz dikauda kida'o aimakaan, na'iki mamishida-kainaoz Christ, ipai aimakaan ūsha'apatanii aonaa ukaimanan Tominkaru tukapan. Usha'apanum kau'an aona'a naa ūdi'itinpan sakitapa, na'iki aona'a naa ūaitapan udikauda'o wuru'u pasha'apaapanii kidaz aimakaan. ¹⁶ Tuukii idakotinpan aitapa'o nii Tominkaru, mazan ipai ūsha'apaapanii wuru'u oii kida'o aimakaan tukapa-kidan aonaa mishi'o mani wuru'u imishidanuz Tominkaru. Kashadamiki ūnao, na'iki tuukii ūdikintapan Tominkaru paradan, na'iki aonaa na'itii'ii naa ūsha'apatan kaimana'o aimakaan.

2

Mishi'o na'iki sakitapa'o tominapa-kinai

¹ Aizii pugaru, putominapa-kida'a naa pa'ii pidannao wuru dau'a'a kuwai mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz pa'an. ² Puparada na'iki pukakinaota wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz naa, kaiman kizi ūdi'itinpan aonaa madoronaa-daun mani. Na'iki aitaipin kizi imashaapan. Na'iki ma'ozaka kizi ūtaapan panyukunuu pasha'apatan ai oii kida'o aimakaan. Na'iki ūtukapa-kida kizi tuukii pamishidan wuru'u mishida-kariwaiz kuwai. Na'iki mishi kizi ūtukapa-kidan tuukii pakamarainapanun. Na'iki ūtukapa-kida kizi mishi ma'ozaka ūtaapan panyukunuu, pabaiatan pu'u dadara'o na'iki kasha'apanna'o mashaapa-karu. ³ Na'apa'o nii kapam pukakinaotan zunnao, wuru'u maskonnao-tinpainao kidaz naa. Pudyuudā imashaapan kaiman, zunnao taapinainao ipai oia'o ai mashaapan kawan. Aonaa kizi imashaapan pakadakotin-kidan dau'u pairibannao, na'iki aonaa kizi kapam ūtuzapa-shorin. Mazan marii pa'an ūtominapa-kidan ba'orainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u. ⁴ ūtominapa-kida kizi'ii naa wuru'u pa'inainaoz zunnao, daiarui marainapa-ka'o dau'u, na'iki daniinao marainapa-ka'o dau'u. ⁵ Na'iki ūtominapa-kida kizi ūdyaun ūdadaradan dau'u panyukunuu, aimakaan sha'apata-ka'o ai madoronaa-daun. Na'iki ūtukapa-kida kizi kapam na'apam pidan taapan pananaa ipai oia'o ai. ūtukapa-kida kizi na'apam daiaroi taapan padapu, na'iki na'apam daiarui marainapa-ka'o na'iki uparadan izo'ati-ka'o. Aizii mashaapa-karu an kaiman na'apa, aona'o nii kanom dakoopan Tominkaru Paradan.

⁶ Aizii pa'inainao daonaioranao, putominapa-kida kapam ūdyaun. Marii kizi ma'ozaka ūtaapan panyukunuu, pasha'apatan ai aimakaan madoronaa-daun. ⁷ Aizii pugaru na'apa kapam, pumashaapa na'iki pusha'apata ipai aimakaan kaiman, putukapa-kida kizi kaimana'o mashaapa-karu pukaduz ida'an. Na'iki mishi kizi putominapa-kidan pidannao kaimanaiman na'iki ma'ozaka'o ida'an. ⁸ Na'iki pukaiwaa sakitapa'o na'iki ma'ozaka'o kakinaorii, aona'oraz turuu udakowapa-ka'o. Na'apa'o ida'ana'o nii puba'azootin-kidan wuru'u dakomikinaouz, na'iki aona'o ni'ii naa ūaitapan kanom ida'an padakoopan waunao.

⁹ Aizii pidannao wuru'u torii-kariwaiz poitoruinoo* nii, putominapa-kida ūdyaun marii kizi imashaapan kaiman, na'iki marii kizi karikaonan ūzo'atin panaobanaanao paradan. Kaiman kizi ūnaobanaanao nyukunuu ū'ati, ūsha'apatan idi ipai aimakaan kaiman. Aonaa kizi kapam ūdako'atiizon panaobanaanao paradan. ¹⁰ Na'iki aonaa kizi ūkoidapan aimakaan panaobanaanao di'iki. Mazan marii pa'an ūtukapa-kidan mishi pakaimanan.

* 2:9 torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Aizii İsha'apatinan an kaiman na'apa, İtukapa-kidan nii mishi'o ukaimanan wuru'u kuwai kowaadapa-kariwaiz Tominkaru wakazannaatiki dau'u kida'oraz.

¹¹ Mishi Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun ipai pidannao ati, ukazannaata'azon idi İdyaun pa'oi'an ai. ¹² Tominkaru kamunanun idi ukakinaowan waunao, wamuuda kizi'i naa ipai oia'o, wuru'u aona'oraz unadapan washa'apaapan. Na'iki wamuuda kizi'i naa washa'apaapan oia'o, wuru'u mamishida-kainao sha'apaapauzonii kidaz. Na'iki ukakinaowan waunao marii kizi'i naa wadadaradan wanyukunuu wuru aia'a dikauda kida'oraz washa'apaapauzon. Na'iki mishi kizi wamashaapan Tominkaru ati aitapin. Na'iki mishi kizi wamashaapan u'ati kaiman uaipan kawana'ati da'a'a imi'i baara'a'a, ¹³ wazaudapan pu'a'a naa umanawunu'o na'iki konaunama'o kamoo kaawan. Uruu na'apai'ni'o ni'i naa watukapan umanawunu'oraz waTominkarun na'iki wakazannaatapiki, Jesus Christ kaawan. ¹⁴ Uruu Jesus wuru'u taaina'oraz wa'oi'an dikin ii, uaipan idi paso'otan waunao washa'apaapan ai ipai wuru'u dikauda kida'oraz aimakaan. Na'iki uaipan idi pasaabaan waunao kaimanainao pidannao nii, na'iki papidanannao nii. Na'iki sha'apata'azoinao nii kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan. ¹⁵ Ukau'an putominapa-kida ipai pidannao wuru dau'ana'a wakowaadanii kidaz parada-karu. Na'iki ma'ozaka pukowaada i'ati wuru'u dyuuda-kariwaiz pukowaadapan. Puma'ozakada kizi putominapa-kidaniinao nyukunuu uruu parada-karu dau'ati. Na'iki ma'ozaka pukashadakowau ba'orainao wuru'u aona'oraz İmishida'azon sakitapa'o kakinaowapa-karu. Aonaa pukashadapa-kidina'ana'a pidannao ati.

3

Na'apam mishidainao aiapa-ka

İmashaapan

¹ Karikaonan punyukunuu-kida putominapa-kidaniinao pidannao ati, marii İizo'atin kazowautapainao wiizai paradan, İdyuudan an İsha'apatinan, na'iki marii kapam İsha'apatan wuru'u tuubaru kidainao naobanainao dyuudanii kidaz usha'apata-ka. Na'iki marii kizi karikaonan İtaapan panyukunuu minziiwa pasha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimakaan.

² Na'iki aonaa kizi İkadakotin-kidan pidannao oia'o ida'an. Aonaa kizi İzunaapaakan mazan İtaapa kizi pa'an panyukunuu kaimanan ipai pidannao tuma. Marii kizi kaiman İmashaapan baokopa pidannao tuma. Na'iki aonaa kizi İatadinpan ba'oran pidannao ai.

³ Mishi kiwiin aonaa kanom waaitapan, ipai washa'apatauzon aimakaan maaitapinaka-dau'n karikaonan. Na'iki tuukii kapam wadikintapauzon, na'iki tuukii wamariidapa-kidinauzon. Na'iki tuukii da'i wakashaapinauzon oia'o sha'apaapa-ka dau'ati. Na'iki tuukii da'i wanaudapauzon washa'apaapan ipai pabi'inaaka kida'o aimakaan, aona'oraz ukaimanan kida. Wamashaapauzon kiwiin soo washa'apaapan dikauda kida'o. Wato'oratinan nii da'i wairibannao ati, na'iki wakishauzitanan nii karikaonan i'ati. Panaadon wazon-kida-ka. Waunao na'apa kapam da'i, wazon-kidan İdyaun. ⁴ Mazan una'apan pu'u, Tominkaru wakazannaatapiki aida-kidan pakaimanan na'iki pakamunanun waunao ati. ⁵ Uruu ida'an ukazannaatan waunao wa'oi'an ai. Aonaa washa'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimakaan wuru'u ukazannaatanuz waunao. Soo ukamunanun wa'ati paaipan ati karikaonan. Aizii ukazannaatan waunao, uchikaan na'iki uso'otan ida'an wa'oi'an wanyukunuu iki. Na'iki upa'inaadan wau-nao Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁶ Dobata Tominkaru taan Kaimana'o

Doronaa wanyukunuu iti, Jesus Christ wakazannaatapiki ida'an. ⁷ Ukau'an Tominkaru kamunanun ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidannao nii, na'iki wazaamata-kinaa ni'i naa wuru'u karikaonanu'oraz kakupakinai, karikaonanu'oraz wazaudapauzon. ⁸ Mishi'o wuru'u parada-karu kida òkowaadaniaz pu'ati.

Õaipan nii pukowaadan kaimanaiman ipai wuru'u puabatanii kidaz parada-karu wunao ati'i mishidainao kidaz Tominkaru. Marii kizi karikaonan Isha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan ba'oran pidannao ati.

Aizii wuru'u saada-kariwai kidaz parada-karu Tominkaru kazannaatan dau'oraz waunao, kaimana'o wuru'u ukaminka'utan nii ipai pidannao. ⁹ Mazan mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a kashadaaka-karu an kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki mana'a puturukadinauzo'ona'a saadapa-karu dau'ati kotua'o pidannao uu kida. Na'iki mana'a puyukunuupauzo'ona'a zunaapaaka-karu. Na'iki mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a to'orataaka-karu an, kotua'o Jewnao kakinaori kida dau'an. Usha'apanum kau'an aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka'o na'apa kida'o ida'an. Madiwaitapa-ka'o karikaonan aimaakan sha'apaapa-ka'o wuru'u na'apa kida'oraz. ¹⁰ Marii itamu pukakinaowan pidan wuru'u pana'aapa'oraz ba'orainao nyukunuu imishidan ai mishi'o kakinaorii. Aizii umaabata'azookan an, marina'a naa uruu. ¹¹ Usha'apanum kau'an pidan na'apa'o, paaipan ati'o wuru'u umaabata'azookanuz mishi'o parada-karu, na'iki paaipan ati'o wuru'u usha'apaapa'azoonuz oii kida'o aimaakan. Na'iki paaipan ati'o upataka'uta-kidinan.

Paul katokontan pakakinaopan

¹² Aizii òdyuudan an Artemas oo Tychicus pugaru di'iti, putiwaa pa'i puwa'atin ò'ida'ati, Nicopolis ati. Usha'apanum kau'an na'iti'o nii òmakon, na'iki na'ia'o nii òaipan ògaru amazada wadidiizon dono. ¹³ Na'iki pukaminka'uta pa'i Apollos na'iki Zenas kaudina'oraz kakinaorii dau'u.* Putaa kizi pa'i i'ati ipai aimaakan iaiapanii kida, idobatan ana'a naa pamakopa-kizi iti. ¹⁴ Marii ipai mishidainao tominpan kataan-karu dau'u, na'iki pasha'apaapan dau'u kaiman kida'o aimaakan. Karikaonan kizi iikodan aimaakan pa'ati na'iki ba'oran pidannao ati. Aonaa kizi imashaapan kana'apan karikaonan.

¹⁵ Ipai pidannao wuru'u òtumainauz dyuudan paparadan pu'ati. Na'iki pukowaada pa'i waparadan wamin-mishidannao ati na'ii.

Marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

* **3:13** kaudina'oraz kakinaorii dau'u: uruu dakota-ka'o lawyer English ida'an.

Paul Kaaritan Philemon Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'oraz pakaaritan Philemon ati taraa-kizai iki'o, utaraapa-kaoo dono'o Rome ii. Uruu Philemon mishida'o Christ, Colosse sannao min-mishidan uruu.

Kaina'a da'i Philemon poitoru utoriauzonii,* Onesimus kia'o u'uu. Onesimus kidoopankauzonii da'i panaobanaa Philemon ai. Ukidoopankan dono, uikoda Paul utaapa-kaoo dono Rome ii. Na'apaini'o uabatan Paul kowaadapan Tominkaru paradan Jesus Christ dau'u kida'o. Uruu idi Onesimus mishida Tominkaru paradan, na'iki uzaamatan Jesus Christ panaobanaa nii.

Aizii Paul aitapan idi Philemon toriinii Onesimus papoitoru nii, sariapa udyuudan ukiwan powa'a iti panaobanaa di'iti. Uruu idi usaadan pakaaritan, una'akan nii Philemon di'iti, uaipan Philemon kaimanaakan powaa iti papoitoru tuma. Uaipan unaubaanuzu ukaawan dono powaa iti, na'iki kaiman kizi utaapanuzu, na'apa mishidainao Christ taapaakan kawan. Inao itaapan pamin-mishidannao na'apa pa'inawuzu kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1-3

Philemon ati'o 4-7

Marii kizi Onesimus naubaa-kaoo 8-22

Kaarita katokonota-kaoo 23-25

¹ Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o tarainpa'oraz Jesus Christ dikin ii. Osaadan kaarita pugaru Philemon ati'o. Na'iki Timothy wa'inawuzu, udyuuda-kidan paparanan na'iki unaubaan kapam pugaru. Mishi pugaru wapaonaruu kaudina'o na'apa waunao kawan. ² Na'iki wadyuudan kapam waparadan Apphia ati, wadadakoo omishidan idi'i naa. Na'iki wadyuudan waparadan Archippus di'iti, uruu ma'ozaka'oraz ukazannaatapan kaimana'o kuwai. Na'iki wanaubaan kapam ipai mishidainao, choochi-ipayuonauz pudapu ii. ³ Otoriiinpan marii kizi Tominkaru waDaruu na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Philemon kamarainapanun na'iki umishidan daua'o

⁴ Karikaonan otoriinpan an, tuukii oġonaukii-kidan Tominkaru pugaru dau'an, ⁵ usha'apanum kau'an ukowaada-kaoo idi o'ati tuukii pumishidan Naobanai Jesus, na'iki oabata na'apam pumarainpan kapam ipai Tominkaru pidanannao. ⁶ Otoriinpan Tominkaru ati marii kizi karikaonan pubaokopatinan mishidainao tuma na'iki pukaminka'uta kizi'i naa idyaun, puaitapan idi'i naa ipai wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan taa-kariwaiz naa wa'ati, wazaamatanan idi'i naa Christ ida'ati. ⁷ O'inawuzu, tuukii manawun oġonaukian na'iki tuukii puma'ozakadan oġnyukunuu, usha'apanum kau'an pumarainpan idi mishidainao na'iki puma'ozakadapan idi inyukunuu.

Paul aipan Philemon zaamatan papoitoru powaa iti

⁸ Aizii osaadan di'oraz kaarita o'pisha'azon idi pugaru, na'iki kaina'a oaiapanii pusha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an puaitapani'i naa kaimana'o sha'apatin-karu. Turuu ma'ozaka o'dyuudan pusha'apatan

* : poitoru utoriauzonii: Putukapa kaarita token ii, 'torii-kariwai poitoru' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

aimaakan ðaipan kawana'ati, Christ poitorun idi ðgaru, ⁹ mazan wama-rainpaakan idi, ðpishaan nii karikaonan pugaru. Ukau'an ðgaru Paul, tunarunao na'iki tarainpa'o Christ Jesus dikin ii, ¹⁰ ðpisha'azon pugaru, turuu mani pusha'apatan kaimana'o aimaakan pupoitoru Onesimus ati, ðdani kawanu'oraz ðtaapan da'a'a taraa-kizai'i? Usha'apanum kau'an uruu mishida'ora'a naa Christ ðkakuwaapan idi u'ati. ¹¹ Ukidoopankan dono pu'ai, madiwautapa-ka'o uruu pu'ati. Mazan aizii, umanawunu'o minka'ui uruu, turuu wakaiwaanuz, kaminka'uta'o nii pugaru na'iki ðgaru.

¹² Aizii ðdyuudan uruu powaa iti pu'idi'iti, ðmarainpan pu'a'a naa uruu tuukii. ¹³ Na'iki tuukii padamata ðaipan una'an ðtuma, kaminka'uupa'o nii ðgaru ðtaratapa-ka'o pu'u da'a'a Kaimana'o Kuwai dikin ii. Usha'apanum kau'an ðaitapa tuukia'o padamata puaipan kapam pukaminka'utan ðgaru. ¹⁴ Mazan aonaa turuu ðtaapan uruu ðmaabatakan pu'u zii pu'idi'iki. Soo ðabata'azon zii kiwiin na'apam pukian udau'an. ðaipan pusha'apatan aimaakan puaipan ati na'iki punyukunuu kawana'ati, aonaa ðpishaan idi mani pugaru. ¹⁵ Panaadon kaimana'o wuru'u uwa'akankanuz pugaru, aizii di'i ukaawan powa'a iti pana'a'a naa, na'iki aona'o ni'i naa powa'a uwa'akauzon pugaru, mazan una'an ni'i naa pa'an putuma karikaonan. ¹⁶ Aizii di'i ukaawan powa'a iti aonaa poitorui'i naa mani karikaonan, mazan powa'a'o zii ukaimanan poitorui ai. Pu'inawuzu'u naa manawun uruu aizii umishidan idi'i naa Christ. Tuukia'o ðmarainpan uruu, mazan pugaru powa'a'o nii zii pumarainapanuzu pupoitorun idi manawun uruu, na'iki pu'inawuzun idi'i naa kapam uruu.

¹⁷ Ukau'an, umishiin an pukaudinan Christ ati na'apa ðgaru kawan, mishi'o nii punaubaan ukaawan powaa iti pu'idi'iti, na'apa punaubauzon kawan ðkaawan. ¹⁸ Aizii usha'apatauzon an dikauda'o aimaakan oo umaw-inipinaatapan an pugaru, ðgaru'o nii kawinipinaatazu. ¹⁹ Aizii di'i ðsaadan kaarita ðaipan ati ðka'u ida'an. Uruu idi ðkian pu'ati na'apauda'um umaw-inipinaatapan pu'ai, ðkawinipinaatan nii pugaru. Mazan kaina'a ðnyukunuu-kida'azon aimaakan pu'ati, puaitapanii ðgaru ida'ana'o sha'atii wuru'u puikodanuz pa'ina'o mashaapa-karu, ukau'an kaina'a dobata pumawinipinaatapan ðgaru.

²⁰ Aizii ð'inawuzu ðkia'azon pu'ati, turuu shoman pusha'apatan wuru'u ðaipaniaz pusha'apatan, usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainou'u naa pa'idiwaru Christ. Pusha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii puma'ozakadan ðnyukunuu, usha'apanum kau'an ipai waunao, Christ ati'ora'a naa wamashaapan. ²¹ ðaitapa puizo'atin nii ðparadan, uruu idi'o ðsaadan kaarita pu'ati. Na'iki ðaitapa powa'a'o nii zii pusha'apatan kaiman aimaakan ðdyuudan ai pugaru.

²² Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan ðpisha'azon pusha'apatan. ðaipan nii pusaabaan ðsookapa-kizi nii pudapu ii. ðzauda-kidan ðkodita-kida-ka'o ni'i naa taraa-kizai iki, unao toriinpan na'iki upishaan idi Tominkaru kodita-kidan ðgaru.

Mishidainao dyuudan paparadan Philemon di'iti

²³ Epaphras tarainpa'oraz ðtuma Christ Jesus dikin ii dyuudan kapam paparadan pu'ati. ²⁴ Na'iki ipai wunaou'u kaminka'uupainauz ðgaru da'a'a, Inao kapam dyuudan paparadan pu'ati. Kaikapauda'u wuru'u ðminka'unaouz, Mark, Aristarchus, Demas, na'iki Luke. ²⁵ ðtoriinpan, marii kizi karikaonan Naobanai Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

Kaarita Saada-kariwai Hebrewnao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Aonaa uaitapa-kaao kanom saadanii wuru'u di'oraz kaarita Hebrewnao ati. Mazan wuru'u pidan saada'oraz aitapa'o na'apam Hebrewnao di'itinpan Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz. Inao dakota-kariwainaoz Jewnao kii na'iki Israelitenaoo kii kapam.

Aizii Hebrewnao, itaitapanii ipai wuru dau'ana'a Kiwiitapa'oraz Covenant. Wuru'u Kiwiitapa'oraz Covenant,* uruu Moses tominapa-kida-kinaaz Israelitenaoo. Mazan Moses, Tominkaru poitoru karikaonan uruu. Mazan Jesus, uruu Tominkaru dani pa'an. Utominapa-kida pidannao Pa'ina'o Covenant dau'u pa'an.

Joshua na'akan Israelitenaoo kaimana'o amazada di'iti, Tominkaru taaniaz I'ati, turuu kizi imashaapan kaiman Kiwiitapa'o Covenant kawana'ati. Mazan Jesus na'akan waunao, wamishidapan ida'an, turuu kizi wamashaapan konaukii Pa'ina'o Covenant kawana'ati.

Hebrewnao kaina'a ifaadaannao Levi takaa-daunnao, Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kawana'ati'o. Umanawunu'o Faadaa zowii uzai kida pidannao oian so'ota-kinao nii. Uzai kida zowiauzo-kaoo ipai wunu. Mazan Jesus, uruu wafaadaan. Baukapa karikaonan uzowii-kaoo so'ota'o nii pidannao oian kida. Jesus mawakan Tominkaru taa kizi Pa'ina'o Covenant, powa'a'oraz pa'an ukaimanan. Na'iki kaarita Hebrewnao ati'oraz kaminka'uta waunao, waaitapa-kinaa nii kanom ni'o wuru'u Tominkaru taanuz Pa'ina'o Covenant.

Kaarita buutinpan kida

Kaimanaiman Christ aidan Tominkaru kaduz 1:1-3

Christ, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai 1:4—2:18

Christ, powa'a'o zii umanawunun Moses na'iki Joshua ai 3:1—4:13

Christ, uruu Faadaa Umanawunu'o powa'a'o zii 4:14—7:28

Christ sha'apataniaz aimaakan powa'a'o zii umanawunun 8:1—9:22

Christ taainanuz powa'a'o zii umanawunun 9:23—10:39

Tominkaru pidannao umanawunu'o imishidapan 11:1-40

Wada'an Jesus kaduz 12:1—13:19

Toriinapa-karu 13:20-21

Ubaupakan naa saada'oraz taan paparadan 13:22-25

Tominkaru paradan pauDani ida'an

¹ Kotua'a naa da'i mapuda Tominkaru paradan iriba pabi'inaaka kida'o ida'an wadoko-zaunnao ati, paprophetinnao ida'an. ² Mazan aizii amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, Tominkaru paradan wa'ati pau-Dani ida'an pa'an. Na'iki uruu ida'ana'o utoman aokazi, imi'i baara na'iki ipai aimaakan kida. Tominkaru zaamata paudani, zaamata'o nii ipai aimaakan pa'idiwau nii. ³ Wuru'u udani, na'apa ukaduz Tominkaru kaduz kawan manawun. Wuru'u umanawununuz, aida-kida'o na'apam Tominkaru umanawunun. Uruu zaamatapa'o ipai aimaakan paparadan

* : Kiwiitapa'o Covenant: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

ma'ozakan ida'an. Na'iki utominan dauna'an wa'oian so'otiki nii, usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu,† umanawunu'oraz manawun aokazi ii.

Tominkaru dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai

4 Tominkaru Dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai. Na'apa u'uu Tominkaru taaniaz, powa'a'o zii umanawunun angelnao uu ai.
5 Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon angel ati, "Pugaru ôdani.

Aizii Ôgaru'u naa puDaru nii."‡

Na'iki aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon kapam angel dau'an, "Ôgaru'o nii uDaru nii,

na'iki uru'o nii Ôdani nii."§

6 Mazan Tominkaru dyuudan dono'oraz umanawunu'o paudani imi'i baara ati, ukian, "Marii ipai Tominkaru angelinnao

umanawuntapan uruu."*

7 Kaikapa'ora'a kapam ukian angelnao dau'an:

"Tominkaru toman pa'angelinnao awaru nii kida;

na'iki înao upoitorunaouz utoman,

tikazi maodapa'o kawan kida."†

8 Mazan pauDani ati ukian pa'an,

"Pugaru Tominkaru,

karikaonanu'o nii punaobanai-tinpan.

Pukazowautapan nii pupidananna sakitapa'o ida'an.

9 Pumarainapanii aimaakan sakitapa'o,

mazan dikauda kida'o aimaakan,

tuukii pumanaudapakan.

Uruu idi ukau'an ôgaru,

puTominkarun,

ôzaamatani'i naa pugaru,

na'iki ôtaani'i naa pu'ati konaukii-kinai umanawunu'oraz pa'an,

powa'a zii ôtaan pu'atizu, ôtaan ai puminauda'unao ati."‡

10 Tominkaru kian u'ati koshan,

"Naobanai, pugaru toma'oraz imi'i baara amazada sakadinan dono.

Na'iki puka'u idi putoman aokazi kapam.

11 Îmainabatinan nii, mazan pugaru, puna'an nii karikaonan pa'an.

Mazan putomanii kida, zaama'o nii îdyaun na'apa kamicha zaaman kawan.

12 Kamicha narakada-ka'o kawan, na'apa'o nii punarakadan îdyaun,

Na'iki pumuudan nii îdyaun pana'itinapa.

Mazan pugaru aonaa na'apainim pupana'adinauzon.

Na'iki pukakupanuz aona'o nii na'apainim ukatokon-tinan."§

13 Tominkaru aonaa na'apainim ukiauzon angel ati kaikapa'a:

"Pusakanata ôdazaba'a ôdiwa'ora antanapu

† 1:3 Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai ‡ 1:5 Psalm 2:7 § 1:5 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13 * 1:6 Deuteronomy 32:43 † 1:7 Psalm 104:4 ‡ 1:9 Psalm 45:6-7 § 1:12 Psalm 102:25-27

atii òmuudan putarubanao puwaranu'u."*

¹⁴ Mazan angelnao doronai karikaonan Ìdyaun na'iki poitoruinao, dyuuda-kariwai Tominkaru di'iki, kaminka'uta'o nii pidannao kazannaatina'o ni'oraz.

2

Umanawunu'o kazannaatin-karu

¹ Ukau'an marii wakarodinan zoobaba, wada'an wuru'u mishi'oraz parada-karu kaimanaiman, uruu aonaa kizi wapozawatan u'ai. ² Usha'apanum kau'an kakinaorii, Tominkaru taauzoniaz angelnao ida'an aida-kida-ka'o umishiin manawun. Pidan dikintapa'oraz kakinaorii pataka'uta-ka'o pasha'apatanii kawana'ati. ³ Mazan wuru'u kazannaatin-karu powa'a'o zii pa'an umanawunun. Ukau'an tuukia'o nii wapataka'uta-ka'o wamashaapan an ikoda'azo'o tawuru'u aona'oraz kazannaatin-karu umanawunun. Wuru'u kazannaatin-karu kakuwaanaata-ka'o kiwiin Naobanai Jesus ida'an. Na'iki abatainaouz uruu, ìaida-kida kapam wa'ati kaimanaiman, mishi'o wuru'u kazannaatin-karu daua'oraz. ⁴ Uruu dono Tominkaru aida-kida kapam umishiin, pasha'apata-kidan ida'an aimakaan kida matukapauzoka-kariwai, na'iki umanawun kida'o aimakaan, aida'o Tominkaru umanawunun. Na'iki uaida-kida umishiin pataan ida'an pidannao kawana'ati ìsha'apata-kinaa nii pabi'inaaka kida'o aimakaan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'apa paaipan kawana'ati.

Christ tominan pidan nii

⁵ Aonaa Tominkaru zaamatan angelnao kazowautapa'o nii pa'ina'o amazada wuru'u wa'atipa'oraz, uruu diina'iki'oraz amazada daua'o wuru'u wakakuwaatinanz. ⁶ Mazan usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, kaikapa'a:

“Oo, Tominkaru! Kanom ni'o mooko wuru'u punyukunuu pidannao dau'atinanz manawun,

na'iki putaapanuzu wuru'u daoniaoraz kaiman kapam?

⁷ Putoman pidannao awutapa za'o nii Ìmanawunun angelnao ai, aonaa kotua'iki'i nii mani,

na'iki putaanii konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai Ì'ati.

⁸ Putaa ipai aimakaan kida ìkazowautapan nii.”*

Tominkaru taa ipai aimakaan kida pidannao ati ìkazowautapan ni'o, aonaa kanom kaina'a ìmakazowautapanii. Mazan kai aonaa zii watukapan ìkazowautapan ipai aimakaan kida. ⁹ Mazan watukapa Jesus, utoma-ka'o awutapa zaa umanawunun angelnao ai, mazan aonaa kotua'iki'o mani, umawaka kizi ipai pidannao oian dikin ii Tominkaru kamunanun idi. Aizii taa-kaoa'a naa konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai u'ati, usha'apanum kau'an ubaiatina'akani'i naa mawaka-karu di'iti.

¹⁰ Tominkaru wuru'u toma'oraz ipai aimakaan kida. Na'iki ipai aimakaan kida ukonaukii-kinaa ni'o. Tominkaru aipan iriba'oraz paudainao ka'idiwainan pamanawunun idi. Tominkaru saabaan Jesus kaiman manawun ubaiatinan ida'an, uruu mishi kizi ukazannaatapan pidannao. ¹¹ Aizii Jesus na'iki wunaou'u usaabaaniaz naa, bauda'apa'o ìdaru. Uruu idi aonaa ukiba'azon padakotan Ìdyaun pa'inawuzunao nii na'iki padadakoonao nii. ¹² Ukian sha'atii Tominkaru ati kaikapa'a:

“Òkakuwaapan nii pudau'u

ò'inawuzunao na'iki òdadakoonao ati;

* 1:13 Psalm 110:1 * 2:8 Psalm 8:4-6

Ōkonaukii-kidan nii pugaru
pupidanannao baokopatinan dono.”†

¹³ Ukian kapam,

“Ōnyukunuu Tominkaru ati'o nii.”‡

Na'iki ukian kapam kaikapa'a:

“Di'i ōgaru'u, koraiziannao tuma,

Tominkaru taaniaz ō'ati.”§

¹⁴ Wuru'u koraiziannao, pidannao īdyaun. Ukau'an Jesus na'apa utominan, na'iki utiwaa wuru'u ībaiatanii kidaz kapam. Utominan pidan nii, na'iki pamawakan ida'an, umainaabatan ipai Satan ma'ozakanuz, kazowautapa'oraz mawaka-karu. ¹⁵ Na'iki kaikapa'o ida'an, Jesus so'otan pidannao, poitoruinoo kawanu'oraz īmashaapan pashakatan di'iki, itaritan idi mawaka-karu ai. ¹⁶ Kaimanaiman ukainaabata-kaoo, aonaa angelnao mani wuru'u Jesus kaminka'utaniaz, mazan Abraham takaa-daunnao pa'an. ¹⁷ Uruu idi'o Jesus tominan pidan nii na'apa manawun pa'inawuzunoo kawan, turuu kizi uruu īfaadaan Umanawunu'o nii, kamunan-kida'o ni'oraz īdyaun na'iki mishi'o usha'apatan aimaakan kida Tominkaru ati. Uruu turuu kizi pidannao oian kida so'ota-kaoo. ¹⁸ Na'iki aizii turuu ukaminka'utan wunaou'u tiwaa-kidapa-kariwainao, usha'apanum kau'an tiwaa-kidapa-kariwai'i naa uruu, na'iki ubaiaapa'akani'i naa dikauda'o kapam.

3

Powa'a zii Jesus umanawunun

Moses ai

¹ Ukau'an, ōribannao, Tominkaru zaamataniiinaouz papidanannao nii. Udi'itapa Jesus, uruu apostle na'iki Umanawunu'o Faadaa ipai wau-nao ati mishidapainaoz Tominkaru. ² Jesus sha'apata ipai aimaakan Tominkaru dyuudanii usha'apatan, uzaamatan uruu sha'apata'o nii kaudin-kizai, na'apa Moses sha'apatauzon kawan da'i ipai aimaakan dyuudakariwai usha'apatan Tominkaru Dapu ainoo ati, wuru'u upidanannaouz. ³ Pidan toma'oraz kabaun pamashaapa-kizi nii, powa'a zii manawun unaubaapa-kaoo wuru aia'a kabaun utomaniaz. Ukau'an na'apa kapam Jesus, powa'a'o zii manawun unaubaapa-kaoo pa'an Moses ai. ⁴ Mishi ipai kabaun kaina'a'o utomiki, mazan Tominkaru, uruu pa'an wuru'u toma'oraz ipai aimaakan. ⁵ Moses sha'apata ipai aimaakan wuru'u dyuudakariwai usha'apatan Tominkaru Dapu ainoo ati, wuru'u upidanannaouz, mazan uruu poitorui karikaonan. Na'iki usha'apaapauzoniaz kainaabatan na'apam nii aimaakan sha'apan diina'iti'i. ⁶ Mazan Christ, Tominkaru Danin idi, ukazowautapa Tominkaru Dapu ainoo wuru'u upidanannaouz, na'iki usha'apata ipai aimaakan Tominkaru dyuudanii usha'apatan i'ati. Waunoo Tominkaru Dapu ainoo, wazaamatanpan an pakawan wamishidapanii di'iti, na'iki wazaudapan an pakawan ukowaadauzoniaz usha'apatan nii wa'ati diina'iti'i.

Marii wada'anan

Tominkaru karikaonan

⁷ Ukau'an, Kaimana'o Doronaa kiauzon kawan,

“Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,

⁸ mana'a udadarada'ana'a unyukunuu

† 2:12 Psalm 22:22 ‡ 2:13 Isaiah 8:17 § 2:13 Isaiah 8:18

tawuru dono'o kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru,
na'iki utiwaa-kidapauzonuz uruu mapidantaka'o amazada di'ii.

⁹ Na'ii udokozu-daunnao tiwaa-kidapan õgaru,
İtukapauzon pu'a'a naa padamata kanom kida õsha'apaapauzonii 40
wunu.

¹⁰ Uruu idi tuukii manawun õto'oran İ'ati,
na'iki õkian: İkaduz İmada'ana'azookan õgaru,
na'iki aonaa manawun İaipan paizo'atin zoobaba õkakaınori.

¹¹ Uruu idi õto'oran bii'i õtoman parada-karu
aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka.

Õkian: Aona'o nii na'apainim İmorotan
amazada sookapa-kizai iti, õsaabaaniaz naa.*

¹² Õiribannao, ukarodin pa'i, aonaa kizi na'ia'oram unao nyukunuu
dikaudan na'iki mamishidakan, na'iki unao tanawatınan pana'iti'i naa
kakupa'oraz Tominkaru ai. ¹³ Uma'ozakadaaka mishi'oraiman ipai kamoo,
wuru'u "Aizii Kamoo" kia'oraz udakota-ka kaina'an pu'u zii, uruu
aonaa kizi na'ia'oram unao dikintapadinan, umariidapa-kidınan ida'an
oia'o ati. ¹⁴ Waunao Christ tuma'o waka'iidiwainan, wazaamatinpan an
kaimanaiman wuru di'iki'i wasakadanuz wamishidapan atii utokon iti,
aonaa wakaakınpan. ¹⁵ Wadi'itapa koshan tawuru'u usaadinapanuz:

"Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,
Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu

tawuru kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru."†

¹⁶ Kanomnao tawuru'u abata'oraz padamata Tominkaru paradan mizan
dikintapa'oraz uruu? İnao Moses kodita-kidaniınaouz Egypt iki. ¹⁷ Na'iki
kanomnao ati'o Tominkaru to'oranuz 40 wunu? Uto'oran wunao ati'ora'a,
oia'oraz, mawaka'oraz naa mapidantaka'o amazada ii. ¹⁸ Na'iki kanomnao
ati'o Tominkaru kian parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka ida'an,
aona'o nii na'apainim İmorotan amazada sookapa-kizai iti? Ukian na'apa
wunao ati'ora'a, dikintapainauz Paugaru.‡ ¹⁹ Ukau'an waaitapa aonaa
İmorotan taapada-ka amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an
İmamishidakan idi'o.

4

Kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu

¹ Kaina'a zii Tominkaru taauzonii wa'ati mishi'oraz paparadan, uruu
ida'an kizi turuu wamorotan amazada sookapa-kizai iti. Marii wakaro-
dınan zoobaba, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao kasharutınan, utukapa
pa'i umamorotakan wuru di'iti'i sookapa-kizaiz. ² Waabatani'i naa kap-
pam Kaimana'o Kuwai na'apa İabatauzon kawan. Mızan madiwautapa-
ka'o karikaonan İ'ati wuru'u kowaada-kariwaiz. Mishi İabata padamatazu,
mızan aonaa İmishidanuzu. ³ Aizii waunao mishidainauznaa morota pa'an,
wuru di'iti'i sookapa-kizaiz. Tominkaru kian kawan:

"Õtoman õto'oran bii'i parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka. Õkian:
Aona'o nii na'apainim İmorotan amazada sookapa-kizai iti,

õsaabaaniaz naa!"*

Mishi Tominkaru kaudin-kizi ipain utoman dono'oraz amazada. ⁴ Kaina'a
usaadinpan 7th kamoo dau'u, kaikapa'a: "Tominkaru sookapan 7th kamoo

* 3:11 Psalm 95:7-11 † 3:15 Psalm 95:7-8 ‡ 3:18 Numbers 14:1-35 * 4:3 Psalm 95:11

ida'a ipai pakaudin-kizi kida ai.”† 5 Na'iki wadi'itapa koshan usaadina-panuz, Tominkaru kian, “Aona'o nii na'apainim ĩmorotan amazada sookapa-kizai iti.”‡ 6 Kiwiiniinaouz ĩabatan Kaimana'o Kuwai, aonaa ĩmorotauan amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an ĩdikintapan idi'o. Kaina'a'o nii baokoinao taapada-ka'o nii ĩmorotan amazada sookapa-kizai iti. 7 Ukau'an Tominkaru saabaa ba'oran kamoo, uruu dakota-kariwaiz “Aizii Kamoo.” Ukowaadanuz David ida'an iriba wunu dohatan dauna'an, uruu dau'ati'o tawuru'u kii-karuz kaikapa'a:

“Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,

Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu.”§

8 Joshua tazon an mani sookapa-karu ĩ'ati, aonaa kanom nii mani Tominkaru kadakotinan ba'oran kamoo dau'u udauna'an. 9 Uruu idi, kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu, Tominkaru sookapuzon kawan 7th kamoo ida'a. 10 Kanom morota'o sookapa-kizai iti, Tominkaru saabaaniaz, usookapan nii pakaudin-kizi kida ai, na'apa Tominkaru sookapuzon kawan da'i pakaudin-kizi ai. 11 Ukau'an marii watiwain dadara wamorota kizi amazada sookapa-kizai iti. Dadara pa'i watiwain, uruu aonaa kizi kanom pozawatan patamakapan ida'an wunao kaduzu'u, dikintapainauz.

12 Tominkaru Paradanz kakupa'o, na'iki uka'iita pasha'apatan aimakaan kida. Powa'a'o zii manawun udimanan marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan ai. Atii uchoota waka'azoo iti, wadoronaa na'iki wanyukunuu sakadinapa-kizi iti. Uchoota atii waniwa'uuzi dyukoinpan, na'iki waunan-zoo zikon iti. Na'iki Tominkaru paradan aitapa-kida na'apam wadi'itinpan na'iki kanom waipan wanyukunuu ii. 13 Aonaa kanom kaina'a dizinpa'o nii Tominkaru ai ipai utomaniaz bii an. Ipai aimakaan mashaa-pan kainaabanaa na'iki da'atinapa uawun za'a. Na'iki u'ati'o nii wuru'u wakowaadanuz ipai na'apam wamashaapuzonuz.

Jesus, uruu Umanawunu'o Faadaa

14 Kaina'a waFaadaan Umanawunu'o manawun mako'oraz naa aokazi iti, uruu Jesus, Tominkaru Daniz. Ukau'an marii pakawan wazaamatipan wuru di'iti'i wamishidapanuz uruu. 15 Usha'apanum kau'an wuru'u waFaadaan Umanawunu'oraz, uaitapanii na'apa'oram wuru'u wamaturuukanuz. Umashaapankan dono imi'i baara'a, tiwaa-kariwai kapam uruu ipai sha'apa'oram ida'an kida, na'apa waunao kawan. Mazan aonaa na'apainim u'oian. 16 Ukau'an aonaa wataria'ana'a wamaonapadinan Tominkaru kamunanu'oraz ida'ati. Na'ii wakamunan-kida-ka'o nii na'iki waikodan nii kamunan-karu kaminka'uta'o nii waunao, waaipan dono waminka'u nii.

5

1 Umanawunu'o Faadaa zaamatauzo-kariwai da'i pairibannao bii iki, ukauin-kizi ni'o taa-ka'o, umakon Tominkaru kanaapu iti pidannao ati, utaa kizi kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki uzowii kizi uzainao pidannao oian dikin ii. 2 Kaiman uruu wunao tuma'a maaitapin-kainauz na'iki sha'apatainauz dikauda kida'o aimakaan, usha'apanum kau'an uruu na'apa'o umaturuukan kapam ĩnao kawan. 3 Ukau'an pamaturuukan idi, uzowian nii uzainao pa'oian dikin ii kapam, uzowian dono uzai pidannao oian dikin ii.

4 Aonaa pidan Umanawunu'o Faadaa-tinpan paaipan ati karikaonan. Soo Tominkaru zaamatan ida'an pidan, wuru'u utominanz pa'an

† 4:4 Genesis 2:2 ‡ 4:5 Psalm 95:11 § 4:7 Psalm 95:7-8

Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Aaron zaamatauzo-kao kawan. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam Christ, aonaa paaipan ati'o mani wuru'u uzaamatinanz Umanawunu'o Faadaa nii. Mazan Tominkaru pa'an wuru'u zaamata'oraz uruu, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Pugaru ôdani,

Aizii ôgaru'u naa pudaru nii.”*

⁶ Na'iki ukian koshan kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,

na'apa'o Melchizedek faadaa-tinpauzon kawan.”†

⁷ Jesus mashaapankan dono imi'i baara'a, utoriinapa Tominkaru ati na'iki upishaa ukaminka'utan paugaru. Utoriinpan diiwa'o ida'an na'iki uzaada Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan uruu mawaka-karu ai. Na'iki wuru'u utoriinapanuz dako'ati-kao, usha'apanum kau'an utaaian idi'o kaiman-daun Tominkaru ati. ⁸ Jesus Tominkaru danin pu'u padamata, utominapa izo'atiaaba-karu dau'u pabaiatinan ida'an. ⁹ Ubaiaapan idi ipai aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu'u naa karikaonanu'o kazannaatin-karu ikoda-kinoo nii ipai wunoo ati'i izo'atiinaouz uruu. ¹⁰ Tominkaru zaamatan uruu Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa'o Melchizedek‡ faadaa-tinpauzon kawan.

Kakinaorii waota-karu aia'o mishidapa-karu ai

¹¹ Kaina'a dobata wakowaada'azoonii wuru dau'ana'a, mazan kasha'apannaa ukowaada-kao kaimanaiman unao ati, usha'apanum kau'an kona'ii utominpan. ¹² Unao kotua'iki'ora'a naa umishidapan Jesus, mazan upu'u aonaa uka'iitan utominapa-kidan baokoinoo, mazan kii'an, ba'oran pidan tominapa-kidan zii unao powaa iti zii koshan wuru dau'a'a kiwiini'oraz tominapa-karu kida Tominkaru kuwaa dau'oraz. Unao koraziannoo sodi kida kawanu'o zii, biidapa'o zii dunui karikaonan, maka'iitaka'o zii panikan wanyukunui. ¹³ Pidan mashaapa'oraz zii dunui ida'an karikaonan, pa'ishizo sodi'o zii kawanu'o wuru'u. Aona'o zii uaitapan aimakaan kaimana'o oo aimakaan aona'o ukaimanan. ¹⁴ Mazan pidan nika'o kimisha'o wanyukunui, dyaupai'ora'a naa pa'an wuru'u. Uaitapani'i naa pa'an na'ia'oram aimakaan kaimana'o na'iki aimakaan oia'o.

6

¹ Ukau'an marina'a naa shoman kiwiin kida'oraz zii da'i tominapa-karu Christ daua'oraz, mazan wamako'o naa mishi'oraiman wuru di'iti'i kakinaorii, wadyaupai-kinoo ni'oraz pa'an. Aonaa wasakadina'ana'a powaa iki wuru di'iki'i, pidannoo pa'ina'oraz zii imishidan tominapa-kinaaz. Tawuru'u tanawatn-karu madiwautapa-ka'o sha'apatn-karu kida ai daua'oraz, na'iki Tominkaru mishida-kao daua'oraz zii. ² Na'iki chikaawunuin-karu kida daua'oraz, na'iki pidannoo muudan daua'oraz paka'u kida ba'oran pidan ida'ati, na'iki tominapa-karuz mawakainoo kadishita-kida-kao daua'oraz diina'iti'i, na'iki karikaonanu'oraz pataka'utin-karu daua'oraz. ³ Na'iki Tominkaru taapadan an una'apan, wamakon nii wuru di'iti'i kakinaorii wadyaupai-kinoo ni'oraz pa'an.

⁴ Aizii aonaa turuu pidannoo padanata-kida-kao powa'a ati koshan Tominkaru ida'ati, wunoo'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa

* 5:5 Psalm 2:7 † 5:6 Psalm 110:4 ‡ 5:10 Genesis 14:17-20

baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati.* Konaukia'oraz da'i İtiwaan kaimana'oraz aimakaan aokazi iki'o, na'iki ka'idiwaina'oraz Kaimana'o Doronaa idi. ⁵ Na'iki İaitapani'i naa na'apam Tominkaru paradan kaimanan, na'iki İaitapani'i naa na'apam Tominkaru ma'ozakan, wuru'u ukaiwaan ni'oraz diina'iti'i. ⁶ Mazan İmarina'atan an pamishidapan Christ, aonaa turuu İpadanata-kida-kaoo powaa ati Tominkaru ida'ati. Wuru'u aimakaan İsha'apataniaz, Tominkaru Dani tauka-kaoo kawanu'o wuru'u cross di'iti na'iki İba'azootin-kidan uruu iriba'o pidannao kanaapu iti.

⁷ Tominkaru wuru'u kamunan-kida'oraz zakapu kaimana'oraz wunu zabiipan, uruu idi ziwu paoribai sodan kida, paowainao atiz. ⁸ Mazan zakapu kaiwada-karu baawuta'o na'iki kazamaka'o baawuta'o pa'idiwaru, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, uruu idi Tominkaru pataka'utan niizu, na'iki ukawaoda-kaoo nii ipai.

⁹ Ömin-mishidannao Ömarainapaniinao, waparadan pu'u padamata unao ati kaikapa'a, mazan waaitapa wanyukunuu ii, usha'apatan nii kaiman kida'o aimakaan, pidan sha'apatauzoniaz pakazannaatinan idi'oraz naa. ¹⁰ Tominkaru aona'o nii usha'apatan aimakaan pana'iti. Aona'o nii manyukunuutan wuru'u unao sha'apataniaz, oo unao aida-kidaniaz ukamarainapanun Tominkaru ati, ukaminka'utan ida'ana'oraz umin-mishidannao, atii kai pakawan zii unao sha'apaapan na'apa kida'o İ'ati. ¹¹ Na'iki tuukii manawun waaipan ipai unao pakawan usha'apaapan wuru'u dadara'oraz kaudin-kizai atii utokon iti. Uruu mishi'o nii uikodan wuru'u aimakaan kida uzaudapaniaz. ¹² Aonaa waaipan uzoanon, mazan waiapa unao tawunao kawan pa'ana'a, mishidainaoz na'iki makashadin-kainaoz, uruu idi İzaamata tawuru'u Tominkaru kowaadani putaan nii İ'ati.

Tominkaru kian kawana'ati, mishi'o nii usha'apan

¹³ Tominkaru kaiwaa pa'uu, utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u paparadanuz, ukowaadauzon dono'oraz pasha'apatan nii aimakaan Abraham ati. Ukaiwaan pa'uu aonaan idi ba'oran umanawunu'o nii u'ai. ¹⁴ Ukian kaikapa'a:

“Mishi'o nii Ökamunanun pu'ati,

iriba'o nii Ötaan putakaannao nii.”†

¹⁵ Abraham aonaa ukashadinan pazaudapan, atii uzaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii.

¹⁶ Pidannao kaduz İdakotauzon pidan umanawunu'o pa'ai, İtukapa-kida'azon idi İmishian nii wuru'u paparadanuz. Na'iki pidannao abatan dono uruu kaduz parada-karu, aona'a naa powa'a İmamishida'akakan. ¹⁷ Aizii Tominkaru aipan patukapa-kidan kaimanaiman aona'o nii upana'adan padi'tinpan pasha'apata'azoonii ai, uruu idi ukaiwaan pa'uu utukapa-kidakinaa nii umishian nii wuru'u paparadanuz, wunao ati'i zaamatainao ni'oraz tawuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ¹⁸ Di'ora'a dya'utama'oraz aimakaan kida, aonaa turuu İpana'adinan: Tominkaru aonaa turuu umari-idinan utaan dono mishi'o paparadan, na'iki aonaa turuu umari-idinan ukaiwaan dono pa'uu.

Ukau'an waunao makoinaouznaa Tominkaru di'iti kazannaatin-karu dau'ati, tuukii wanyukunuu ma'ozakada-kaoo aonaa kizi wakashadinan wazaudapan kaiman kida'o aimakaan Tominkaru taa'azooniaz wa'ati dina'iti'i. ¹⁹ Na'iki wazaudapan idi'i naa Tominkaru taa'azooniaz wa'ati,

* **6:4** wunaou'u pidannaoz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati oo “baukapaiman İaitapani'i naa padamata mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz” † **6:14** Genesis 22:17

aonaa kanom awautapan[†] waunao Tominkaru ai. ²⁰ Jesus mako'o naa u'idi'iti wa'ua'ati, na'iki waunao dikin ia'o umakon, uru'o ni'i naa karikao-nanu'o Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Melchizedek[§] faadaa-tinpaazon kawan.

7

Melchizedek faadaa-tinpan kaduz umanawunu'o

¹ Aizii Melchizedek king da'i donoi Salem ii, na'iki uruu faadaa kapam, ukaudinan Tominkaru umanawunu'o manawun ati. Aizii Abraham papidanannao tuma, Imizaataakapan patarubanao tuma, Izowii ipai Idayaun panaobanaa kingnao tuma kapam. Aizii Abraham kiwapaanan dono'o naa na'iki, Melchizedek ikodapan uruu, na'apain udapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, Tominkaru di'iki'o.* ² Aizii Abraham, una'aka ipai aimaakan kida pazaamataniaz pamizaataaka-kizi iki. Uru'u naa ubuutan 1/10 aimaakan kida pazaamataniaz di'iki, na'iki utaanuzu Melchizedek ati, u'idiwau nii.

Wuru'u Melchizedek uuaz, "Kaimana'o Naobanai" kia'o wuru'u. Na'iki uruu dakota-ka'o kopam, "Kaimanaaka-karu Naobanaanaa," usha'apanum idi uwiizi uu Salem, "kaimanaaka-karu" kia'o wuru'u. ³ Aonaa Melchizedek daru na'iki daro aitapa-ka'o. Na'iki aonaa kapam udokozu-daunnao aitapa-ka'o. Aonaa uaitapa-ka'o na'apaini'oram ushakatan na'iki na'apainim naa umawakan. Melchizedek Tominkaru Dani kawanu'o; ufaadaa-tinpan idi karikaonanu'o.

⁴ Aizii utukapa, na'apam Melchizedek umanawunun. Abraham, wadokozu-daunnao tomin-kiziz, ubuuta ipai aimaakan pana'akaniaz na'iki utaa 1/10 Melchizedek idiwau nii. ⁵ Na'iki kii-karu kawana'ati Moses kakinaori ida'an, Levi takaa-daunnao wuru'u faadaa-tinainauz, inao zaamata'o nii pa'idiwau nii 1/10 wuru di'iki'i pairibannao butanii kidaz, (Abraham takaa-daunnao wuru'u Iribannaouz, mazan upu'u Izaamatan aimaakan I'idi'iki). ⁶ Mazan Melchizedek aonaa Levi takaa-daun man i uruu, upu'u zii uzaamatan 1/10 Abraham ai. Na'iki upu'u udapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, uruu ati'oraz sha'atii Tominkaru kowaadauzon usha'apatan nii kaimana'o aimaakan. ⁷ Na'iki ipai pidan aitapan: wuru'u pidan umanawunu'oraz powa'a zii ba'oran ai, turuu udapada-kidan kaimana'o aimaakan sha'apa kizi wuru ati'i ba'oran aona'oraz umanawunun. ⁸ Wunaou'u faadaanaouz, wuru'u Levi takaa-daunnaouz zaamata 1/10, mazan inao mawaka'o nii. Mazan Melchizedek zaamata'oraz 1/10 Abraham ai, karikaonanu'o ukakupan pa'an, saada-kariwaiz kian kawana'ati udau'an. ⁹ Na'iki Abraham taan dono'oraz Melchizedek ati 1/10, turuu wakian Levi takaa-daunnao wuru'u zaamatauzonaouz padamata 1/10; upu'u itaan kapam Melchizedek ati Abraham ida'an, ¹⁰ usha'apanum kau'an Melchizedek ikodapan dono'oraz Abraham; Levi, padokozu-daun Abraham ida'ora'a naa uruu na'apain.

¹¹ Aizii wuru'u Levi takaa-daunnao faadaanao-tinapazon kaduzuz turuan an mani usha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aiapanii usha'apata-ka'o, aonaa kanom nii mani ba'oran kaduz faadaa aiapa-ka'o Melchizedek

[†] **6:19** Tominkaru Dapu Jerusalem ai'oraz, unazo ii kaina'a kazo'a na'iki idaru'o kamicha mada. Uruu awautapa'o pidannao, imorotan ai Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti. Soo Umanawunu'o Faadaa, uruu turuu umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Mazan Jesus, baukapa umawakan na'iki utaan paizain pidannao oian dikin ii. Uruu wuru'u da'ata'oraz aokazi iti'o dunapo. [§] **6:20** Genesis 14:17-20 * **7:1** Genesis 14:17-20

kawanu'o pa'an, aonaa Aaron† kawanu'o mani. (Levi takaan-daunnao faadaa-tinapanuz, kakinaorii taa-kariwaiz Moses ati, kawana'ati'o wuru'u ifaadaa-tinapanuz.) ¹² Na'apainim dono wuru'u faadaa-tinapaku karu kaduzuz pana'ada-ka'o, ukau'an pana'adina'o nii kapam wuru'u ikakinaorinaaz. ¹³ Na'iki usaadinpan kawana'ati wanaobanaa Jesus dau'an, uruu ba'oran pidan tonaazinaa di'iki'o uwa'atin; na'iki aonaa na'apainim pidan uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinpauzon. ¹⁴ Kaimanaiman uaitapaku wanaobanaa wa'atin Judah tonaazinaa di'iki'o, na'iki Moses aonaa na'apainim ukiauzon uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinapaku karu dau'an. ‡

Ba'oran faadaa,

Melchizedek kawanu'o

¹⁵ Aizii turuu waaitapan powa'a zii kaimanaiman, ba'oran kaduz faadaa aidinan, Melchizedek kawanu'o. ¹⁶ Ufaadaa-tinan aonaa ushakatan ida'ana'o mani faadaa-tinpauzonao tonaazinaa di'iki; mazan ufaadaa-tinan wuru ida'ana'a kakupa-karu ma'ozakanuz aona'o ni'oraz ukatokontinauzon pa'an. ¹⁷ Na'apa usaadinpan kawana'ati udau'an, kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,

na'apa Melchizedek faadaa-tinpauzon kawan.”§

¹⁸ Ukau'an kiwiitapa'oraz kakinaorii (Moses ati'oraz utauzo-ka'o), aona'a naa ukaiwaa-ka'o powa'a, usha'apanum kau'an umaturuukan idi na'iki madiwautapa-ka'ora'a naazu. ¹⁹ Wurulu kakinaoriiz, aonaa usaabaan pidan kaiman. Mazan aizii waaitapa kaina'a'a naa taa-ka'o wa'ati wamaonapadin-kinaa nii Tominkaru ida'ati. ²⁰ Na'iki powa'a zii, kaina'a Tominkaru paradan pa'uu ida'ana'oraz utoman.* Aonaa kaikapa'o paradakaru nii, ba'orainao zaamata-ka'o dono'oraz faadaanao nii. ²¹ Mazan Jesus faadaa-tinan wuru ida'ana'a Tominkaru taaniaz paparadan pa'uu ida'ana'oraz, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Ōgaru Naobanai toman parada-karu ō'uu ida'an;

na'iki aona'o nii ōpana'adan ōnyukunuu:

‘Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan!’ †

²² Tominkaru toman idi parada-karu pa'uu ida'an, Jesus ida'ana'o umishian wuru'u Pa'ina'oraz Covenant‡ Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii pidannao ati, na'iki powa'a'o zii ukaimanan.

²³ Kaina'a koshan ba'oran na'apam Jesus faadaa-tinapanuz pana'adinpan: kiwiitapainauz faadaanao iriba'o İdyaun, usha'apanum kau'an mawaka'o nii İdyaun, ukau'an aonaa karikaonanu'o nii mani İkaudinanao faadaanao nii. ²⁴ Mazan Jesus, karikaonanu'o ukakupan, uruu idi karikaonanu'o nii ufaadaa-tinpan. ²⁵ Ukau'an turuu ukazannaatan kai, wuru'u pidannao wa'atiinauz Tominkaru ida'ati paugaru ida'an, na'iki karikaonanu'o nii ukazannaatan, usha'apanum kau'an karikaonan ukakupan na'iki uparadan nii İdikin ii Tominkaru ati.

† 7:11 Aaron: uruu kiwiini'o faadaa, na'iki uruu Levi takaan-daun. ‡ 7:14 Jesus wa'atin pu'u Judah tonaazinaa di'iki, kii-karu kawana'ati, ipai wuru'u ba'oran Israel tonaazinaa kida bauta'apa'o İdoku, Jacob, ba'oran u'uu, Israel. § 7:17 Psalm 110:4 * 7:20 pa'uu ida'ana'oraz utoman: Tominkaru kaiwaan pa'uu uaipan idi pidan aitapan umishian nii paparadan ukian kawana'ati.

† 7:21 Psalm 110:4 ‡ 7:22 Pa'ina'oraz Covenant: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

²⁶ Ukau'an Jesus wuru'u Umanawunu'o Faadaa sha'apata'oraz ipai aimakaan wa'ati. Uruu Tominkaru zaamatanii, aona'o ukasharutinpan na'iki aonaa oia'o nii u'ida'a, usaabaa-kaoo pana'titinapu oiainao ai na'iki usawata-kaoo aokazi iti umanawunu'o nii. ²⁷ Uruu idi aonaa kanom nii uaiapa-kaoo utaan uzai kawaoda-kariwai Tominkaru ati ipai kamoo, wunao Umanawun kidainao Faadaanao tazon kawan uzai kida kawaoda-kariwai Tominkaru ati. Kiwiin itaan nii pa'oiian dikin ii na'iki udauna'an ipai pidannao oian dikin ii. Uruu taaina'o baukapa pa'an pidannao oian dikin ii pamawakan ida'an na'iki aona'o nii na'apainim utaainan powa'a koshan. ²⁸ Moses kakinaori ida'an pidannao maturuu-kainao zaamata-kaoo Faadaanao Umanawun kida'o nii, mazan kakinaorii taa-kaoo dauna'an, Tominkaru taan paparadan pa'uu ida'an, uzaamatan pau-Dani Umanawunu'o Faadaa nii, ka'iita'oraz pasha'apatan ipai aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Jesus wuru'u Umanawunu'oraz waFaadaan

¹ Aizii di'i wuru'u ðaipaniaz uitapan, kaina'a Umanawunu'o waFaadaan, sakanata'oraz naa umanawun-tinapa-karu ida'a Tominkaru diwa'ora antanapu aokazi ii. ² Ukaudinan Umanawunu'o Faadaa nii, wuru nazo'o ia'a mishi'oraz Tabernacle* Tominkaru tomaniaz aokazi ii, aonaa pidan tomanii mani.

³ Ipai Umanawunu'o Faadaa taa kaimana'o aimakaan kida na'iki kawaoda'o nii uzai Tominkaru ati. Uruu idi waFaadaan Umanawunu'oraz, utaanii kapam aimakaan Tominkaru ati. ⁴ Umashaapan an zii mani imi'i baara'a, aonaa mani ufaadaa-tinan, usha'apanum kau'an, kaina'a'a naa faadaanao taa'o aimakaan kida Tominkaru ati Kakinaorii kawana'ati. ⁵ Wurulu Tabernacle imi'i baara'a'oraz na'apa'o aokazi ia'oraz kawan, mazan udikin karikaonan. Uruu idi'o Moses kakinao-kaoo ukadishita-kida'azon dono'oraz naa Tabernacle, Tominkaru kian u'ati, "Mishi pa'i putoma ipai aimakaan, na'apa manawun wuru kawana'ati'i ðaida-kidaniaz pu'ati midukuo ii."† ⁶ Mazan Jesus kaudin-kizi taa-kaoo, ufaadaa-tinapanuz, powa'a'o zii umanawunun pa'an wunao kaudin-kizi aia'a, kiwiitapainouz

faadaanao. Na'apa ukau'an wuru'u Pa'ina'oraz Covenant‡ Jesus ida'ana'oraz umishiinan, powa'a'o zii pa'an umanawunun Kiwiitapa'oraz Covenant ai. Na'iki Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan uruu ida'an. ⁷ Aonaan an mani pidannao kasharutinpan Kiwiitapa'oraz Covenant ai, aonaa kanom nii mani ukawadaunuta-kaoo. ⁸ Mazan Tominkaru tukapan idi papidanannao kasharutinpan pa'ai, uruu idi ukian, "Kaina'iki kamoo kida wa'atin," Naobanai kian,

"Uruu dono'o nii ðotoman Pa'ina'o Covenant
Israelitenaoo na'iki Judah sannao tuma.

⁹ Wurulu Pa'ina'oraz Covenant ðotoman ni'oraz,
aonaa wuru kawanu'o nii mani'i ðtaaniaz covenant ðdokozunnao ati.

Õna'akan ðdayaun ðkarodapan ida'ana'o,
ðkodita-kidan dono'oraz ðdayaun Egypt iki.

* **8:2** Tabernacle: uruu toma-kariwaiz Tominkaru Dapu nii, Exodus di'ia'oraz ukowaada-kaoo kamicha madanaa idi'o. Mazan da'a'a verse 2 ida'a, kaina'a Tabernacle kapam, uruu Tominkaru Dapu manawun aokazi ia'oraz. Putukapa Hebrews 9:1-8 kapam. † **8:5** Exodus 25:40; 26:30

‡ **8:6** Pa'ina'oraz Covenant Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

Aonaan idi ĩizo'atin wuru'u Covenant ðtaaniaz Moses ida'an,
 uruu idi'o aona'a naa ðnyukunuupa'akan ĩdyaun.

¹⁰ Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'o Covenant ðtoman ni'oraz
 Israelitena'o tuma diina'iti'i," Naobanai kian,

"Ōmuudan nii ðkakinaori kida ĩnyukunuu ii ĩdi'itinapa-kinaa nii,
 na'iki ðsaadan niizu ĩnyukunuu ida'a ĩnyukunuitapa-kinaa niizu.

Ōgaru'o nii ĩTominkarun nii,
 na'iki ĩnaou'o nii ðpidanannao nii.

¹¹ Aona'o nii pidan tominapa-kidan pamin-dazabazi oo pa'inawuzu,
 ukian ida'an, 'Putominapa Tominkaru dau'u.'

Usha'apanum kau'an ipai'o nii ĩaitapan ōgaru,
 pidannao wuru'u aona'oraz ĩmanawunun na'iki umanawuniinaouz pi-
 danna'o.

¹² Ōmainaabatan nii wuru'u aimakaan dikauda kida'oraz ĩsha'apatauzon,
 na'iki aona'o nii powa'a ðnyukunuitapan ĩ'oi'an kida."§

¹³ Tominkaru dakotan idi patoman Pa'ina'o Covenant, uruu idi Kiwi-
 ini'oraz Covenant, aona'o ni'i naa uaiapa-ka'o.

9

Imi'i baara'a'o na'iki aokazi ia'o Tabernacle

¹ Aizii kiwiini'oraz Tominkaru toman covenant Israelitena'o tuma,
 kaina'a'o choochiapa-karu kakinaorinaa kida na'iki kaina'a imi'i baara'a'o
 Tabernacle.* ² Wur'u Tabernacle kamicha mada idi'o utoma-ka'o; na'iki
 dya'utama'o unazoo. Kiwiitapa'o unazoo ida'a kaina'a lamp, miisa† baara‡
 baara na'iki bread upaawa'a; wuru'u kiwiitapa'oraz unazoo, uruu dakota-ka'o
 Kabaun Nazoo Kaimana'o.

³ Tabernacle nazoo buutapa-ka'o kamicha mada kazadinpa'o idi, aizii
 uruu barau itinapu kaina'a ba'oran unazoo, uruu dakota-ka'o Kabaun Na-
 zoo Kaimana'oraz Manawun. ⁴ Uruu nazoo ida'a kaina'a altar, gold idi'o
 utoma-ka'o, incense‡ kawaodapa-kizinao. Na'iki kaina'a Moses kakinaori
 pakarannaa, ipai'o ukamadata-ka'o gold idi. Aizii pakara nazo'o, kaina'a
 kamoti gold idi'o utoma-ka'o, paida'o manna§ idi. Kaina'a kapam Aaron
 wadookori soda'oraz da'i, na'iki kaina'a dya'utam kuba kataida'u kida'o
 na'a'oraz Tominkaru Paradan saadinpan. ⁵ Aizii pakara paawa'a kaina'a
 Cherubnao* kainaabatapa'o Tominkaru kaina'an, ĩkutuba kida kadamarad-
 inapa wuru paawa ana'a oii-karu so'ota-kizinaoaz. Mazan kai aonaa zii
 turuu wakadakotinan kaimanaiman di'oraz aimakaan kida dau'a'a.

⁶ Aizii aimakaan kida minziiwa-kida-ka'o dono'o naa ipai na'apa,
 faadaanao morotan nii ipai kamoo kiwiini'oraz unazoo di'iti, ĩsha'apata
 kizi pakaudin-kizi. ⁷ Mazan Faadaa Umanawunu'oraz pa'an, soo uru'o
 nii morota wuru di'iti'i ba'oran unazooz, kamicha mada kazadinpa'oraz
 barau itinpu'oraz, na'iki umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu.
 Na'iki umorotan nii na'iti, soo una'akan an izai patuma utaan ni'oraz

§ 8:12 Jeremiah 31:31-34 * 9:1 Tabernacle: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu
 Masha'apannaada-kinao di'ii. † 9:2 miisa: English ida'an, table. ‡ 9:4 incense: kaduunu'o
 shanaribai. § 9:4 manna: uruu Tominkaru dyuudauzoniaz Israelitena'o wanyukunuu nii

aokazi iki ĩna'iaakapan dono'oraz mapidantaka'o amazada ii aka. * 9:5 Cherubnao: angelnao
 kawanu'o, na'auzo maonapa Tominkaru dazaba'a. Di'ora'a kida Cherubnao dikin toma-kariwai gold
 idi, kainaabata'o Tominkaru taba wuru'u.

Tominkaru ati, pa'oi'an dikin ii na'iki wuru dikin ia'a oii-karu kida pidannao sha'apataniaz maaitapinaka-daun.

⁸ Kaimana'o Doronaa kaimanaiman ukainaabatan wa'ati wuru ida'ana'a, aonaa zii na'itim morota-karu wuru di'iti'i Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun, wuru kaina'an kawana'ati zii'i, kiwiitapa'oraz Tabernacle.

⁹ Di'oraz aimaakan, kainaabata wa'ati kai kida'o aimaakan dau'an. Utukapa-kida wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan taa-ka'o, na'iki uzai kawaoda-ka'oaz Tominkaru ati, aonaa turuu usaabaan pidan choochiipa'o nyukunuu pa'oi'an ai. ¹⁰ Wuru'u kakinaorii kidaz wuru dau'an kida'o karikaonanu'u: aimaakan kida turua'oraz unika-ka'o na'iki utuza-ka'o dau'ana'o, na'iki chikain-karu kida dau'ana'o. Na'apa'oraz kakinaorii kida, nanai ati'o karikaonan, aonaa nyukunui ia'o mani, ukaiwaapa-ka'o nii aita-ka'o atii wuru ida'ati'i Tominkaru tomanuz ipai aimaakan pa'inaa na'iki pana'a.

¹¹ Mazan uru'u naa Christ Umanawunu'o Faadaa taa'oraz wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan, kaina'a'oraz naa kai. Na'iki umorota Tabernacle iti, powa'a'oraz zii pa'an umanawunun na'iki ukaimanan, aonaa pidan tomanii mani, oo aonaa di'ora'a amazada ida'a'o aimaakan kida idi'o mani utomakao.

¹² Aonaa umorotan na'iti pana'akan ida'an boogi† izain, na'iki tapi'iza dani izain, mazan umorotan paizain ida'an pa'an Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, umorotan baukapa na'iki aona'o nii na'apainim koshan. Uruu idi aonaa utokon nii ukazannaatan waunao oia'o ai.

¹³ Aizii wuru'u boogi izain na'iki tapi'iza kazoti izain, na'iki pariti'i kida tapi'iza dani kawaoda-kariwai di'iki'oraz chibii-ka'o ida'an, turuu usaabaan pidan nanaa karikaonan, wuru kawana'ati'i ikakinaorinaaz,‡ mazan aonaa inyukunuu ii mani. ¹⁴ Pidan saabaa-ka'o kaiman kaikapa'o kaduz ida'ana'a, mazan Christ izain powa'a zii manawun usha'apatan aimaakan umanawunu'o, utaainan idi Tominkaru ati makasharutinaakadaun, wuru ida'ana'a Doronai karikaonanu'oraz ukakupan. Uizain saabaan nii wanyukunuu wuru aia'a madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai, turuu kizi washa'apatan wuru'u aimaakan, Tominkaru kakupa'oraz aiapanii washa'apatan.

¹⁵ Ukau'an Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru tomanuz Pa'ina'o Covenant, turuu kizi Tominkaru dapadaniinaouz papidanannao nii zaamatan ukowaadauzoniaz pataan nii, karikaonanu'oraz kaiman kida'o aimaakan. Turuu usha'apan na'apa, usha'apanum kau'an mawaka'a naa Christ, muuda-kida'o nii pidannao wuru aia'a ipataka'uta-ka'oaz pa'oi'an dikin ii, wuru'u isha'apatauzonii kidaz imashaapan dono'oraz zii Kiwiitapa'o Covenant waranu'u.

¹⁶ Aizii pidan mawakan an mani, na'iki kaina'a uwa'akan pasaadanii mawaka-karu kaaritannaa, kowaada'o nii kanomnao ati'o nii wuru'u usha'apauz kida taa-ka'o umawakan dono. Aonaa kanom zaamatan wuru'u aimaakan kidaz pa'idiwau nii wuru'u kaarita kawana'ati, soo uaitapa-ka'o dono mishi, mawaka'a naa wuru'u saada'oraz mawaka-karu kaaritannaa.

¹⁷ Usha'apanum kau'an wuru'u mawaka-karu kaaritannaa madiwautapa-ka'o, pidan saada'oraz kakupan an zii; ukaiwainan nii soo umawakan dauna'an.

¹⁸ Uruu idi'o kapam Kiwiitapa'oraz Covenant Tominkaru tomaniaz Israelitenao tuma, kaiwainan soo zowii-kariwai uzai izain kaiwaa-ka'o ida'an.

¹⁹ Kiwiitapa'o aimaakan Moses sha'apatan, ukowaadan pidannao ati ipai Tominkaru dyuudaniaz uizo'ati-ka'o, usaadinpan kawana'ati kakinaorii

† 9:12 boogi: English ida'an, goat. ‡ 9:13 Numbers 19:1-8

kida ida'a. Udauna'an uzaamatan tapi'iza dainao izain, wunu tuma na'iki wuz'a'o kaznizo idi, na'iki hyssop waoda ida'an uchibian kakinaorii kaar-itannaa, na'iki ipai pidannao. ²⁰ Aizii uchibian pu'u, ukian, "Di'oraz izai, uruu kainaabata'o Tominkaru toman covenant unao Israelitenao tuma, unao izo'atin ni'o."§ ²¹ Na'iki na'apa kapam uchibian wuru'u Tabernacle, na'iki ipai aimaakan kida kaiwaapa-kariwaiz choochiapa-karu dono na'ii. ²² Mishii, kakinaorii kian kawana'ati, marii ipai aimaakan kida saabaa-kaoo kaiman izai ida'an, na'iki Tominkaru so'otan oii-karu kida soo izai shoota-kaoo ida'an.

Christ mawakanuz

so'ota oii-karu kida

²³ Wuru'u toma-kariwaiz aimaakan kida, aokazi ia'oraz kaduz kawan, saabaa-kaoo kaiman uzai zowiapa-kaoo ida'an. Mazan aokazi ii, uzai zowiapa-kaoo aonaa uturuan. Uaiapa powa'a'o zii aimaakan umanawunu'o pa'an.

²⁴ Christ aonaa umorotan Kabaun Nazoo Kaimana'o di'iti, wuru'u pidan tomaniaz aokazi ia'o choochiapa-kizai dikiin karikaonan, mazan umorotan aokazi iti manawun. Kai ukadishitapan Tominkaru kanaapu'u wadikin ii.

²⁵ Jewnao Faadaan Umanawunu'o, umorotan baukapa ipai wunu Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, una'akan uzai izain patuma. Mazan Christ aonaa umorotan aokazi iti utaa'in kizi mani powa'a an kida.

²⁶ Una'apauzon an mani, powa'a an kida mani umawakan amazada tominan di'iki. Mazan ukaawankan baukapa karikaonan, amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, utaa'in kizi pamainaabata-kinaa nii oia'o, pazowii-kaoo ida'an.

²⁷ Ipai pidan mawakan nii baukapa, na'iki uruu dauna'an ikootowapa-kida-kaoo nii Tominkaru kanaapu iti. ²⁸ Na'apa ukau'an, Christ taainan baukapa pamawakan ida'an uso'ota kizi iriba pidannao oian kida. Uwa'atin nii koshan, aonaa oii-karu dau'ana'ora'a naa mani, mazan ukazannaata'anan pidannao zaudapainauz naa uruu.

10

Jesus ida'ana'o kazannaatin-karu

¹ Wuru'u Jewnao kakinaorinaa, soo dikinii karikaonan wuru'u, kainaabata'o ishazaba wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan wa'atipa'oraz zii. Ukau'an uzai kawaodapa-kaooz Jewnao kakinaori kawana'ati'oraz, aonaa uturuan usaabaan pidannao kaiman, wuru'u taainainauz Tominkaru ati, uzai taa-kaoo pu'u padamata powa'a an kida ipai kamoo, na'iki ipai wunu. ² Aizii wuru'u pidannao taainainauz Tominkaru ati, umishiin dono mani isaabaa-kaoo kaiman manawun pa'oi'an ai, aonaa kanom nii mani inyununu kowaadan kaina'a zii i'oi'an, na'iki ipai mani uzai zowiapa-kaooz mashaadan. ³ Mazan wuru'u uzai zowiapa-kaooz nyukunuu-kida'o nii pidannao oian kida ipai wunu. ⁴ Usha'apanum kau'an aonaa tapi'iza kazoti izain na'iki boogi izain ka'iitan paso'otan oii-karu kida.

⁵ Uruu idi'o ukau'an, Christ kaawan dono'oraz imi'i baara ati, ukian Tominkaru ati,

"Aonaa puaipan uzai zowiapa-kaoo
na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-kaoo pu'ati,
mazan putaa onanaa zowii-karu nii pu'ati.

⁶ Uzainao kawaoda-kaoo,
oo uzai zowii-kaoo kida oii-karu kida so'ota-kinoo ni'oraz,
aonaa punyukunuu konaukian idau'an."

⁷ Udauna'an Christ kian,
 "Di'i ōgaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii ōsha'apatan,
 na'apa usaadinpan kawana'ati ōdau'an kakinaorii kaaritannaa ida'a."*

⁸ Christ kian, "Aonaa puaiapan uzai zowiapa-ka'o kida na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-ka'o, oo uzainao kawaoda-ka'o na'iki uzainao zowii-ka'o oii-karu kida so'ota-kinao ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian udau'an." Ukian kaikapa'a, uzainao zowiapa-ka'o taa-ka'o pu'u padamata kakinaorii kian kawana'ati. ⁹ Udauna'an ukian, "Di'i ōgaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii ōsha'apatan." Ukau'an Tominkaru katokonota wuru'u uzainao zowiapa-ka'oaz, na'iki ukawadauntanuz Christ mawakan ida'an. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Jesus Christ sha'apatan idi Tominkaru aiapanii usha'apatan, ipai usaabaan waunao kaiman Tominkaru ati, wuru ida'ana'a Jesus taanuz pananaa baukapa, na'iki aona'o nii na'apainim koshan utaanuz.

¹¹ Ipai faadaa kadishitan na'iki usha'apatan pakaudin-kizi ipai kamoo, na'iki utaan powa'a an kida bauda'apa'o kaduz aimaakan, wuru'u uzai zowiapa-ka'oaz. Aona'oraz na'apainim turuu uso'otan oii-karu kida. ¹² Mazan Christ taa paizain baukapa uzowii-ka'o dono'oraz, na'iki aona'o nii utaan powa'a paizain oii-karu kida dikin ii, udauna'an usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ¹³ Na'ii kai uzaudapan atii Tominkaru muudan utarubanao uwaranu'u. ¹⁴ Pataainan ida'an baukapa, karikaonanu'o nii Christ kaimandan pidannao saabaa-kariwainauz Tominkaru ati.

¹⁵ Na'iki Kaimana'o Doronaa aida-kida wa'ati mishi'o wuru'u, ukianuz kaikapa'a.

Kiwiin ukian,

¹⁶ "Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'oraz Covenant ōtoman ni'oraz ĩtuma,
 diina'iki'oraz zii kamoo kida wa'atipan di'ii, Naobanai kian.

Ōmuudan nii ōkakaori kida ĩnyukunuu ii ĩdi'itinapa-kinaa nii,

na'iki ōsaadan niizu ĩnyukunuu ida'a ĩnyukunuitapa-kinaa niizu."†

¹⁷ Udauna'an ukian,

"Aona'o nii powa'a ōnyukunuan ĩ'oian kida na'iki dikauda kida'o
 aimaakan ĩsha'apataniaz."‡

¹⁸ Ukau'an wuru'u oii-karu kida so'ota-ka'o dono'o naa, aona'a naa powa'a wuru aiapa-ka'o'a uzai zowiapa-ka'oaz, oii-karu dikin ia'oraz.

Maonapadin-karu Tominkaru ida'ati

¹⁹ Ukau'an ōribannao, aonaa watarian, turua'a naa wamakon aizii Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, Jesus izain ida'an.

²⁰ Usha'apanum kau'an uda'atan wa'ati dunapo pa'ina'o na'iki kakupa-kinaz, mako'oraz Tominkaru di'iti manawun. Tawuru'u kamicha mada awautapa'oraz pidan Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun ai, aona'a naa powa'a aizii ubuutapan waunao Tominkaru ai. ²¹ Ukau'an, ukaina'an idi umanawunu'o waFaadaan kazowautapa'oraz Tominkaru Dapu aino, wuru'u upidanannaouz, ²² marii wamaonapadinan Tominkaru ida'ati mishi'o wanyukunuu na'iki ma'ozaka'o wamishidapan ida'an, wanyukunuu kida ida'an saabaa-kariwaiz naa wuru aia'a wanyukunuu baiainapanuz oia'o idi, na'iki wananaa kida ida'an chikaa-kariwaiz naa kaimana'o wunu idi. ²³ Marii wazaamatipan kaimanaiman wuru di'iti'i wazaudapaniaz naa Tominkaru sha'apatan wa'ati, waaitapan idi umishian nii ipai aimaakan ukowaadaniaz pasha'apatan nii.

* 10:7 Psalm 40:6-8 † 10:16 Jeremiah 31:33a ‡ 10:17 Jeremiah 31:34b

24 Marii wadi'itinpan na'apam kizi wama'ozakadan wairibannao, ĩmarainpaaka kizi na'iki ĩkaminka'uaaka kizi. 25 Mana'a wamarina'ata'ana'a wuru'u wabakopainpauzonuz baokopa wamin-mishidannao tuma, baokoinao marina'atan kawan wuru'u pabakopainpauzonuz, mazan wama'ozakadaaka mishi'oraiman. Na'iki uaitapan idi'i naa Naobanai kaawan kamoon maonapatan, uma'ozakadaaka powa'a zii.

26 Aizii wa'oiapan an zii waaipan ati'i naa karikaonan, waaitapan dauna'ana'a naa mishi'o kuwai Christ dau'ana'o, aonaa ba'oran mawakakaru nii kaina'a so'ota'o nii wa'oiapan kida. 27 Mazan kanom wa'akin kaina'a wazaudapan nii, soo tarii-karu wuru' aia'a: Tominkaru pataka'utanuz pidannao na'iki Tuubaru'o Tikazi ai, wuru'u mainaabata'o ni'oraz Tominkaru tarubanao. 28 Pidan dikintapa'o Moses Kakinaori, aonaa turuu ukazannaatinan pazowii-ka'o ai, dya'utam oo idikinauda'u pidannao kian dono mishi'o udikintapan. 29 Aitaniimana'o nii pidan pataka'uta-ka'o tuukii, ukashadan idi Tominkaru Dani, na'iki utaapan idi madiwautapa-ka'o nii wuru'u izai, kainaabata'oraz Pa'ina'o Covenant, saabaa'oraz uruu kaiman, oia'o ai; na'iki udakoopan idi Kaimana'o Doronaa aida'oraz kamarainpankaru. 30 Waaitapa Tominkaru kiinii sha'atii, "Ōpataka'utan nii wunaou'u sha'apatainaouz oia'o aimakaan. Ōkaumaatinan nii i'ati."§

Na'iki ukian kapam, "Naobanai'o nii pataka'uta papidanannao wuru kawana'ati'i ĩsha'apataniaz."* 31 Tominkaru kakupa'oraz pataka'utan dono pidan, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u.

32 Mazan unyukunuitapa tawuru'u kiwiini'oraz kamoo kida, utominpan dauna'ana'oraz zii mishi'o kuwai dau'u. Ubaiaapa iriba kasha'ora kida'o aimakaan, mazan upu'u aonaa ukaakinpan wuru' ati'i ubaiainapanuz. 33 Panaadon kida da'i parada-karu udau'an dikauda'o ida'an, na'iki uantamikita-ka'o iriba'o pidannao kanaapu'u, na'iki panaadon kida da'i minziiwa ukaminka'utan ba'orainao antamikita-kariwainao unao kawan kapam. 34 Unao na'apa kapam ubaiainpan wunao tuma'a kaboota-kariwainaoz taraa-kizai iti. Na'iki usha'apauz kida kazata-ka'o dono'oraz ipai u'ai, upu'u ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a aimakaan u'idiwau powa'a'o zii manawunun pa'an, na'iki karikaonanu'o ni'oraz una'an.

35 Ukau'an aonaa pa'i umarina'ata'ana'a wuru'u ukadishitapanuz ma'ozaka, usha'apanum kau'an kaina'a uwinipinaa umanawunu'o.

36 Aonaa pa'i ukashadina'ana'a, uruu turuu kizi usha'apatan Tominkaru aiapanii sha'apata-ka'o, uzaamata kizi wuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. 37 Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian,

"Aona'o ni'i naa utomunu'ikin,
arawu'u wa'atipa'oraz kaawan nii;
aona'o nii utomunu'ikidapan pawa'atinuz.

38 Ōpidanan mashaapa'oraz sakitapa kakupan nii mishidapa-karu ida'an,
mazan utanawatinan an powaa iti ō'ai,
aona'o nii ōnyukunuu-atin."†

39 Waunao aonaa pidannao padantinainao mani powaa iti, na'iki waziwadinainao mani, mazan waunao mishidapainao, na'iki kazannaata-kariwainao pa'an.

11

Mishidapa-karu

¹ Na'apa'oram ati'o wuru'u mishidapa-karuz? Uruu wuru'u waaitapanuz wanyukunuu ii mishi'o nii aimaakan kida sha'apan wuru'u wazaudapaniaz naa. Na'iki waaitapan aimaakan mishiin aonaan pu'u padamata watukapanuzu. ² Pidannao mashaapainouz kotua'a naa, kaiman Tominkaru nyukunuu ituma imishidan idi. ³ Wamishidan ida'an, waaitapa ipai amazada toma-ka'o Tominkaru paradan kawana'ati, wuru'u tukapariwaiz aimaakan kida tominan, aonaa tukapa-kariwai aimaakan di'iki'o mani.

⁴ Abel mishidan ida'an, utaan Tominkaru ati kaimana'o pakawaodanii Cain taanii ai. Tominkaru kian kaiman unyukunuu aimaakan kaimana'o dau'an Abel taaniaz. Ukau'an umishidan idi, udakota-ka'o kaimana'o pidan nii. Abel mawaka'a naa, mazan pamishidan ida'an pakawan zii ukakuwaanpan.

⁵ Enoch mishidan ida'an, una'aka-ka'o aokazi iti, aonaa utiwaan mawakakaru, na'iki aonaa turuu pidan ikodan uruu, usha'apanum kau'an Tominkaru na'akan idi uruu.* Una'aka-ka'o ua'ii, Tominkaru Paradan kian, Tominkaru naudapa patukapan umashaapanuz. ⁶ Ukau'an aizii uaitapa, aonaan an pidan mishidan, aonaa na'apam Tominkaru nyukunuu konaukii-kida-ka'o. Sha'apa'oram pidan wa'atin an Tominkaru ida'ati, marii umishidan kaina'a Tominkaru, na'iki marii umishidan Tominkaru'o nii kawinipinaata wunaou'u mishi'oraz idorotan uruu.

⁷ Noah mishidan idi, uizo'ati Tominkaru paradan, Tominkaru kaki-naowan dono'oraz uruu aimaakan kida dau'an aona'oraz zii padamata utukapan; na'iki utoma udaru'o kanawa ukazannaata-kinaa nii pairiban-nao. Paizo'atin ida'an, Noah aida-kida pidannao oian, mashaapainouz wuru'u amazada baara'a. Na'iki umishidan kau'an, Tominkaru dakotan Noah kaimana'o pidan nii.

⁸ Abraham mishidan ida'an, uizo'ati Tominkaru paradan, udapada-ka'o dono'oraz umako kizi ba'oran wiizai baara iti, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii u'ati. Uwa'aka pawiiizi aonaan pu'u uaitapan na'iti'oram wuru'u pamakonuz. ⁹ Abraham mishidan ida'an, umashaapan tawarai kawan wuru'u wiizai baara ii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii u'ati. Utoman pamashaapa-kizi nii, umashaapan wiizibai ida'a kida karikaonan. Isaac na'iki Jacob na'apa kapam imashaapazon, zaamatainao ni'oraz kapam amazada baara pawiiizi nii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii i'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Abraham zaudapan wuru'u donoiz, karikaonanu'oraz nii una'an, dono'i Tominkaru tomaniaz paaitaan kawana'ati.

¹¹ Abraham mishidan ida'an, utunarunaoun pu'a'a naa padamata, na'iki Sarah maskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u okaudanin. Umishida Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz.† ¹² Abraham tunarunaou'u naa manawun, ikoda'o nii mawaka'azo'ora'a naa. Mazan iriba utakaandaunnao tominan, na'apa wizinao iriban kawan aokazi ii aka'oraz, na'apa kaatu kawan paran danoma an kida'oraz, aona'oraz uka'iita-ka'o uaita-ka'o.

¹³ Ipai di'oraz pidannao mawakan pamishidapan bii'i. Aonaa Izaamatan wuru'u aimaakan kida Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii i'ati, mazan itukapanuzu munapo pa'ua'ii na'iki ikonaukii udau'an. Na'iki ikowaadan paugaru morowautapainao na'iki tawarainao imi'i baara'a.

* 11:5 Genesis 5:24 † 11:11 Abraham mishidan ida'an, ... Umishida Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz oo "Sarah mishidan ida'an, omaskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u zii okaudanin omishidan idi Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz."

14 Pidannao kaikapa'oraz ĩparadan, ĩaida-kidan kaimanaiman ĩdorotapan pawii zi ni'i naa manawun. 15 ĩdi'itinpan dono mani pawii zi dau'u ĩwa'akaniaz, ĩkiwa'a naa mani powaa iti. 16 Mazan ĩnyukunuu tuukii pa'an kaimana'oraz wiizai dau'ati, wuru'u aokazi ia'oraz. Ukau'an Tominkaru, aonaa ukiba'azoo-kidan padakota-kaoo ĩTominkarun nii, usha'apanum kau'an usaabaa donoo ĩmashaapa-kizi nii.

17-18 Abraham mishidan ida'an, utaa Isaac zowii-karu nii, Tominkaru tiwaa-kidapan dono'oraz uruu. Abraham ati'o sha'atii tawuru'u Tominkaru kiauzonuz: "Isaac ida'ana'o nii wuru'u pukatakaan-daunnaounuz."† Mazan upu'u Abraham minziiwa utaan paudani bauda'apauzoz zowii-karu nii Tominkaru ati, 19 Abraham mishida Tominkaru ka'iita pakadishita-kidan Isaac umawaka-kizi iki. Na'iki ukawana'ati mishi usha'apan, turuu kii-karu, Abraham ikoda Isaac powaa ati umawaka-kizi iki.

20 Isaac mishidan ida'an, udapada-kidan kaiman kida'o aimakaan Tominkaru di'iki sha'apa'o nii paudainao Jacob na'iki Esau ati, na'iki ĩtaakaan-daunnao ati diina'iti'i.

21 Jacob mishidan ida'an, upishaan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan Joseph dainao ati, pamawakan ua'ii. Udawukapan utoriinpan Tominkaru ati udiridinpan pawadookori paawa'a.

22 Joseph mishidan ida'an, umawakapan dono'oraz naa, uparadan Is-raelitenao makon dau'an Egypt iki, na'iki ukian ĩ'ati marii kizi ĩna'akan uniwa'uz. §

23 Moses daronao mishidan ida'an, ushakatan dauna'ana'oraz, ĩdizan uruu idikinauda'u kauzu, usha'apanum kau'an ĩtukapan idi uruu koraidaonaa konounam sodi'o; na'iki aonaa ĩtarian king dyuuzaa ai.

24 Moses dyaupain dono'oraz naa, Naobanai Pharaoh dani zunaaba dyaupaitan pu'u padamata uruu; umishidan ida'an aonaa uaipan padakotapa-kaoo Pharaoh takaan nii. 25 Mishi'oraiman uaiapa pa'an pabaiatan kasha'ora kida'o aimakaan Tominkaru pidanannao tuma, una'azootapan ai oii kida'o aimakaan, aona'o ni'oraz una'an tomunu'iki. 26 Udi'itapan baiatin-karu Christ ati powa'a pa'an umanawunun ka'idiwau-karu ai ipai wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan idi Egypt ia'oraz. Usha'apanum kau'an udi'itinpan pawinipa dau'u diina'iti'oraz Tominkaru taan ni'oraz u'ati.

27 Moses mishidan ida'an, uwa'akan Egypt Baara, aonaa utarian king to'oran ai. Moses aonaa ukaakinpan, ikoda'azo'o utukapanii Tominkaru aona'oraz turuu utukapa-kaoo. 28 Na'iki Moses mishidan ida'an, utaapa wuru'u Passover Kamoon na'iki uduyuda izai chibii-kaoo, uruu aonaa kizi Mawaka-karu Angelin zowian Israelitenao dainao daonaioranao, wuru'u kiwiitapainaoz ĩshakatan.*

29 Pidannao mishidan ida'an, ĩtaraukan Red Sea, na'apa arada'o baara ana'o kawan, mazan Egypt Baara sannao tiwaaan patarauka'akan na'apa, baukapa ĩnaraada'aka-kaoo. 30 Israelitenao mishidan ida'an, donoo Jericho awauribanaa kida dorautan, Israelitenao kora'uupan dauna'an ubaruu ii aka 7 kamoo, ĩkora'uankanuzu baukapa ipai kamoo. 31 Rahab, kaminshu'u-shoroaba, mishidan ida'an, aonaa ozowii-kaoo wunao tuma'a dikintapainaoz Tominkaru, usha'apanum kau'an konaukii odapaapan tawunaou'u Israelitenao awunuuta'ana'oraz na'apam amazada aidinpan.

† 11:17-18 Genesis 21:12 § 11:22 Joseph mishida upidanannao kiwan nii Israel iti, Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki ukian ĩna'aka kizi unanaa ĩdida kiziz Israel ii. (Genesis 50:25) * 11:28 Exodus 12:21-30

³² Turuu zii ñna'itidan òkakuwaapan, mazan aonaa amazada turuuan manawun òkowaada-kinnaa nii Gideon, Barak, Samson, Jephthath, David, Samuel, na'iki prophetnao dau'u. ³³ Di'oraz pidannao, ipai ìmishidan Tominkaru, ukau'an ìka'iita pamizaataakapan na'iki pakaakinapa-kidan ba'oran wizai ikiinao soldyaannao. Ìsha'apata aimaakan sakitapa'o na'iki ìzaamata Tominkaru kowaadaniáz utaan nii ì'ati. Ítarata baudokorunao dako kida, ³⁴ ìmakada tuubaru kida'o tikazi, ìkidoapa pazowia'azoo-kaò ai marii idi. Ìnao kakataimana'o mazan ìtoma-kaò ma'ozaka; umanawun ìmizaataakapan mizaataaka-kizai ii, na'iki kaakinapa ìtarubanao ì'ati.

³⁵ Zunnao mishidan ida'an, ìtukapan paudainao kadishita-kida-kaò powaa ìti mawaka-karu di'iki. Baokoinao antamikita-kaò kaziwa'o ida'an atii ìmawakan, aonaa ìdi ìmuudan pamishidan. Usha'apanun kau'an ìaipan ìdi pakadishita-kida-kaò kakupa-karu ìda'ati kaimana'oraz pa'an. ³⁶ Aizii ba'orainao banikiita-kaò na'iki ba'izii-kaò, na'iki ba'orainao do'oo-kaò na'iki ìkaboota-kaò taraa-kizai ìti. ³⁷ Ìzowii-kaò ìboo-kaò ìda'an udaru kida'o kuba ìdi, ìsaasata'aka-kaò pazikon an, ìzowii-kaò marii ìdi. Ìkaiwadinpan kaznizo mada oo boogi mada kida ìda'an karikaonan kowas; aonaa ìsha'apauz nii, ìpataka'uta-kaò kaziwa'o ìda'an, na'iki ìantamikita-kaò.

³⁸ Ìna'iaakapan mapidantaka'o amazada di'ii'aka, na'iki midukuo baawu ii aka; ìmashaapan kuba'un kida ìda'a na'iki ka'unaru shaawa ii kida. Wuru'u mishidainauz, kaiman manawun ìdyaun wuru'u ìmi'i baara sannao ai, aonaa turuu ìmashaapan ìtuma.

³⁹ Ipai wunao pidannao, kaiman Tominkaru nyukunuu ìtuma ìmishidan ìdi, upu'u aonaa bauda'apa ìdyaun zaamatan ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniáz utaan nii. ⁴⁰ Mazan waunao atii powa'a'o zii Tominkaru aipan pasha'apatan aimaakan kaiman wa'ati, uruu baokopa kizi waunao ìnao tuma saabaa-kaò kaiman manawun diina'iti'i, Tominkaru aipan kawana'ati.

12

Na'apam Tominkaru tominapa-kidan paudainao

¹ Aizii wuru'u iriba'oraz pidannao, wadi'itinapa-kinnaa ni'o. Ìmashaapauzon kaduz aida-kida wa'ati na'apa'oram atii'o mishidapa-karu. Ukau'an marii wamarina'atan ipai aimaakan wuru'u awautapa'oraz waunao, na'iki oia'o zaamatanpa'oraz wa'ida'ati. Na'iki ma'ozaka wataapa wanyukunuu, aonaa wakashadina'ana'a, na'apa pidan dimatina'o kawan dimatin-karu ìda'a. ² Marii waawunuutapan soo Jesus di'iti, uruu ìda'ana'o wamishidanuzu, na'iki wamishidapanuz karikaonan uruu ìda'ana'o. Jesus baiaapa mawaka-karu cross ìda'a, aonaa unyukunuupan na'apam ukai'azonnan. Usha'apatan di'oraz aimaakan uaitapan ìdi Tominkaru taan nii konaukii-karu utokon ii. Na'iki kai usakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ³ Udi'itapa na'apam Jesus tuudan ipai wuru'u oia'o pidannao sha'apataniáz dikauda kida'o aimaakan u'ati. Ukau'an mana'a ukashadina'ana'a na'iki ukaakinpa'ana'a. ⁴ Wuru ìda'ana'a utiwainanuz dadara umasha'apata'azookan ìdi oia'o ubaiaapan kasha'orako, mazan upu'u aonaa na'apainim zii uzowii-kaò umishidapan ìdin ii. ⁵ Umanyukunuuta'a naa mooko tawuru'u Tominkaru paradan kida ma'ozakada'oraz unyukunuu? Udakotan unao paudainao nii. Ukian,

“Òdani, aonaa putaapa'ana'a madiwautapa-ka'o nii karikaonan wuru'u, Naobanai kakinaotanuz pugaru dadara'uz na'iki kaziwa'o ìda'an, na'iki aonaa pukashadina'aka'ana'a Naobanai kakinaotan dono pugaru.

6 Usha'apanum kau'an Naobanai kakinaota wunaou'u pamarainpani-inaouz.

Na'iki ukakinaota ipai paudainao.”*

7 Ukau'an utuudapa wuru'u ubaiatinanz, usha'apanum kau'an darui kakinaotan kawano'o unao wuru'u. Tominkaru taapan unao paudainao nii. Ipai daniinao, ĩdarunao kakinaota ĩdyaun. 8 Tominkaru kakinaota ipai paudainao, ukau'an aonaan an ukakinaotan unao, aonaa mishi'o mani udainao unao. 9 Ipai waunao kaina'a wadarunao, imi'i baara'a kakinaota'o waunao. ĩkakinaotan dono waunao wazaamata wuru'u ĩkakinaori kidaz. Ukau'an powa'a'o nii zii ukaimanan manawun wazaamatan an waDaru aokazi ia'o kakinaori kidaz, uruu idi kaina'a'o nii kakupa-karu wa'ida'a. 10 Wadarunao, imi'i baara'a'oraz kakinaota waunao wapa'inan dono zii. ĩkakinaotan waunao wuru kawana'ati'i ĩaitapanuz wakakinaota-kaao aiapa-kaao. Mazan Tominkaru kakinaotan waunao kaminka'uta'o nii waunao, mishi kizi wanaudapan wamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. 11 Aonaa wakonaukii-kidan wakakinaota-kaao dono kaziwa'o ida'an. Kaziwa pidan kakinaota-kaao, mazan diina'iti'i, watominpan dauna'ana'a naa wakakinaota-kaao idi, kaiman wanyukunuu na'iki kaiman wamashaapan.

Na'apam pidannao aiapa-kaao

ĩmashaapan

12 Unao kapati'ora'a naa, ukau'an uma'ozakada'a naa unyukunuu koshan.

13 Umashaapa sakitapa'o mashaapa-karu kaduz ida'a, uruu baokoinao mishidainaoz kapatinaouznaa ma'ozakadinan nii, uruu aona'o nii ĩkapatin powa'a'a naa manawun. 14 Utiwaa umashaapan kaiman ipai pidannao tuma, na'iki utaa'in Tominkaru ati, umuudina'a naa kaimanaiman oia'o ai. Na'ia'oram pidan aona'o utaa'inan, aona'o nii utukapauzon Naobanai Tominkaru. 15 Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao padantinan powaa iti Tominkaru kamunanban ai. Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao to'orapa'o unyukunuu. Na'apa'o pidan turuu upataka'uan ipai unao. 16 Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao da'awupan aonaa paminmazidan tuma mani. Na'iki ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao Esau kawanun, madi'itinapaka'a Tominkaru dau'u. Esau, uruu Isaac dani kiwi-ita'pa'o, na'iki uru'o nii zaamata padamata ipai aimaakan padaru ai. Mazan Esau taa wuru'u pa'ati'oraz aita-kaao, bouda'apa paraapi sodi'o wanyukunui dikin ii. 17 Unao, uaitapanii sha'atii Esau sha'apatan dauna'an wuru'u aimaakan, upu'u zii uaipan padaru dapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apan pa'ati.† Kaziwa upishaan pazaadan bii'i, mazan aonaa udaru taa'azoonuzu u'ati. Usha'apanum kau'an Esau, aonaa ukodan kanom ida'an papana'ada-kinnaa nii wuru'u pasha'apataniaz aimaakan.

18 Unao, aonaa uwa'atin midukuo Sinai ida'ati,‡ turua'oraz upishata-kaao na'iki ka'awapa'oraz tikazi idi. Uruu midukuo ida'a kaina'a maruta'o, kasha'ora-karu na'iki awaru kawaoru. 19 Kaina'a kuwudii§ aran na'iki parada-karu. Israelitenao abatan dono'oraz parada-karu, kaziwa ĩpishaan aonaa kizi ĩabatan powa'az. 20 Aonaa ĩabata'azon wuru'u kichana'iki-kia'oraz parada-karu. Wururu'u parada-karu kian, “Na'ia'oram pidan oo uzai pishatan di'oraz midukuo, boo-kaao nii kuba idi atii umawakan.” 21 Wururu'u aimaakan ĩtukapaniaz tuukia'o ukichana'iki-kian. Uruu idi Moses kian, “Ōnaka-nakaan ōtarian idi.”

* 12:6 Proverbs 3:11-12 † 12:17 Genesis 27:30-40 ‡ 12:18 Exodus 19:16-25 § 12:19 kuwudii: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'i.

²² Mazan unao, uwa'atin Zion Naawa ati pa'an, na'iki kakupa'oraz Tominkaru wiizi ida'ati, wuru'u Jerusalem aokazi ia'oraz. Unao wa'atin wunao angelnao ida'ati iriba'oraz manawun, konaukia'o ida'ana'oraz ĩbaokopatinpan. ²³ Uwa'atin wunao baokopainpan ida'ati dakota-kariwainaoz Tominkaru dainao nii, kiwiitapa'oraz ĩshakatan.* Ĩ'uu kida saada-kariwai'i naa aokazi ĩi. Unao wa'atin Tominkaru ida'ati, di'itapa'oraz ipai pidan kaimanan oo oian. Na'iki uwa'atin Tominkaru pidanannao doronaanao ida'ati, mawakainaoz mazan saabaa-kariwaiz naa ĩdyaun kaiman. ²⁴ Uwa'atin Jesus ida'ati, uruu ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant. Uwa'atin Jesus ĩzain ida'ati, chibii-kariwaiz wa'oian chikaa-kinao nii, umanawunu'oraz pa'an Abel ĩzain ai.†

²⁵ Ukau'an ukarodin na'iki aonaa utarata'ana'a ukinao Tominkaru paradan dono. Baokoinao ĩtarata pakinao u'ai aonaan idi ĩabata'azon uparadan. Ukakinaowan dono'oraz ĩdyaun imi'i baara'a, mazan aonaa ĩdobatan papataka'uta-kao ai. Ukau'an powa'a'o nii zii manawun wabaiaapan pataka'utin-karu wamaabata'azookan an Tominkaru, kakinaowa'oraz wau-nao aokazi iki! ²⁶ Tawuru dono'o uparadauzonuz kiwiitapa, nakaina'aka imi'i baara, mazan aizii ukian kainaaba'o ida'an, "Baukapa'a naa koshan ōnakaan nii imi'i baara, mazan aonaa uruu mani karikaonan, ōnakaan nii aokazi kapam." ²⁷ Parada-karu kida, "Baukapa'a naa koshan," kia'oraz, kaimanaiman ukainaabatan wa'ati ipai aimakaan toma-kariwaiz nakaa-kao nii na'iki ĩmuuda-kao nii pana'itinapu pawiiizi ai, soo aimakaan kida aona'oraz na'itim ĩnaka-kao na'an nii pa'an. ²⁸ Ukau'an marii wakonaukian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an kaina'a wawiiizi ni'o, aona'oraz turuu unakaa-kao. Marii wakonaukii-kidan Tominkaru na'iki wamanawuntapan uruu, wakichana'ikin ida'an u'ai, ²⁹ usha'apanum kau'an waTominkarun tikazi kawanu'o, kawaoda'oraz aimakaan kaiman-daun.

13

Na'apam wakonaukii-kidan Tominkaru wamashaapan ida'an

¹ Pakawan umarainpaaka umin-mishidannao tuma. ² Aonaa umanyukunuuta'ana'a udapaapan tawarainao udapu ida'ati, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao dapaapa tawarainao padapu ati, aonaan pu'u ĩaitapan ĩnao angelnao. ³ Unyukunuupa pidannao taraa-kizai ia'oraz, utarainpa'o kawan ĩtuma. Unyukunuupa baiatinainao, ubaiatina'o kawan ĩtuma.

⁴ Marii ipai pidan taapan mazida-karu kaimana'o nii manawun. Na'iki daiarui na'iki daiaroi, aonaa kizi ĩpataka'uan pamazidanuz, ĩdawatan ida'an ba'oran pamin-mashaapan nii. Tominkaru mishi'o nii upataka'utan wuru'u pidannao kiaapaakainaoz madoronaa-daun, na'iki ba'orantapainaoz.

⁵ Aonaa umarainpa'ana'a puraata. Uturuuda wuru'u aimakaan u'ida'a'oraz. Tominkaru kiinii, "Aona'o nii ōwa'akauzon pugaru,

aona'o nii ōmanyukunuutauzon pugaru."*

⁶ Ukau'an waaitapan idi kaimanaimanazu, turuu wakian, "Aona'o nii ōtarian, usha'apanum kau'an kaina'a Naobanai ōminka'u nii.

Aonaa turuu pidannao sha'apatan ōgaru."†

⁷ Unyukunuitapa uzowaunaanao tominapa-kidauzoz unao Tominkaru Paradan kida dau'u. Udi'itapa kaiman kida'oraz aimakaan sha'apan

* 12:23 Ipai Tominkaru dainao kiwiitapa'oraz udani shakatan kawanu'o. † 12:24 Genesis 4:10

* 13:5 Deuteronomy 31:6 † 13:6 Psalm 118:6

ĩmashaapan idi Tominkaru ati atii ĩmawakan. Ukau'an ma'ozaka umishi-dapa ĩnao kawan. ⁸ Jesus Christ, aonaa upana'adinauzon, pakawan uruu munumunu'o kawan, na'iki aizii, na'iki karikaonanu'o nii.

⁹ Mana'a utaapada'ana'a ipai pabi'inaaka kida'o kakinaorii na'akan unao pana'iti'i naa. Marii mishi'oraiman unyukunuu kida ma'ozakada-kaao Tominkaru kamunanban ida'an, aonaa kakinaorii kida izo'ati-kaao ida'an mani wanyukunui dau'oraz, aona'oraz ukaminka'utan pidannao izo'ati'oraz uruu kaduz kakinaorii.

¹⁰ Mazan òaipan pa'an wadi'itinpan wuru dau'a'a taa-kariwaiz Tominkaru ati, wuru'u chikaa'oraz wa'oi'an. Na'iki wuru'u kaudinainauz Tabernacle di'ii, aonaa turuu ĩnikan wuru'u taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinaoaz.[†]

¹¹ Umanawunu'o Faadaa, una'akauzonii uzainao izain Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, utaa kizi oii-karu kida dikin ii. Mazan wuru'u uzainao nanaa kida kawaoda-kaao paniba ii, Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai. ¹² Ukau'an Jesus paniba ii umawakan donoi ai kapam, usaabaa-kinaa nii papidanannao kaiman manawun oia'o ai paizain ida'an. ¹³ Ukau'an wamako Jesus di'iti paniba iti Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai, wakashaapa washa'apata-kaao, na'iki wabaiaapa kapam uruu kaduz aimaakan kaka-iba'azonna'o uruu baiaapaniaz kaduz. ¹⁴ Aonaa karikaonanu'o donoi nii da'a'a imi'i baara'a wa'ati, mazan waunao, tuukii wazaudapan donoi wuru'u wa'idiwau ni'oraz diina'iti'i pa'an.

¹⁵ Ukau'an aizii Jesus ida'an, marii wataainan Tominkaru ati wakonaukii-kidan ida'an uruu, wakowaadan ida'an wuru'u kaiman kida'o aimaakan usha'apataniaz. ¹⁶ Aonaa umanyukunuuta'ana'a usha'apatan kaimana'o ba'orainao ati, na'iki uka'idiwaaka ĩtuma, usha'apanum kau'an na'apa kida'o pa'an aimaakan taa-kaao, Tominkaru konaukii udau'an.

¹⁷ Uizo'ati uzowaunaanao na'iki unaubaapa wuru'u ĩkaudinanz. ĩnao awunutuapa'o unao, usha'apanum kau'an ĩnaou'o nii kowaada na'apam ĩsha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uizo'ati ĩdyaun, konaukii kizi ĩsha'apatan pakaudin-kizi. Aonaan an uizo'atin, ĩsha'apatan nii pakaudin-kizi kasha'ora-karu ida'an, na'iki aona'o nii kanom unao ikodan na'apa'o di'iki.

¹⁸ Aonaa usokoda'ana'a utoriinpan wa'ati. Waaitapa aonaa kanom dikauda'o nii washa'apaapan, mazan karikaonan washa'apata'azon kaiman kida'o aimaakan. ¹⁹ Tuukii manawun òpishaan utoriinpan ò'ati, marii kizi Tominkaru dyuudan ògaru powaa ati kadiman unao ida'ati.

Kaarita katokon-tinan

²⁰⁻²¹ Aizii marii Tominkaru konaukii-kida-kaao, uruu taa'o wanyukunuu kaiman-kinaa. Ukadishita-kida waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. Na'iki marii Jesus konaukii-kida-kaao, uruu umanawunu'o kaznizo taapiki. Uruu izain ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant, aona'o ni'oraz na'apainim ukatokonon. Aizii marii Tominkaru taan ipai kaimana'o aimaakan unao sha'apata-kinaa nii aimaakan paaipan kawana'ati. Na'iki marii usaabaan waunao paaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an, na'iki marii utaapa-kaao umanawunu'o nii karikaonan. Amen.

²² Òiribannao, tuukii manawun òpishaan unao, uabatapa kizi kaimanaiman di'oraz kuwai òsaadianiaz òma'ozakada-kinaa ni'oraz unao; wuru'u òkaaritanuz, aonaa udawuan manawun. ²³ Òkowaada'azon u'ati wa'inawuzu Timothy kodita-kida-kaoa'a naa taraa-kizai iki. Ukaawan an kadiman,

[†] **13:10** Faadaanao, turuu ĩnikan dunai wuru di'iki'i taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo wuru'u uzainao taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinao nii, aonaa turuu ĩnikan udunaa. ĩkawaoda pa'an ipai wuru'u uzai nanaa paniba ii, munapo Jewnao kawiiizitinapa-kizi ai.

baokopa'o nii wawa'atin watukapa'anan unao. ²⁴ Ukowaada pa'i waparadan kida ipai uzowaunaanao ati, na'iki ipai Tominkaru pidanannao ati. Wairibannao Italy ikiinao dyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁵ Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

James Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

James, uruu Jesus inawuzu. (Matthew 13:55; Galatians 1:19) Upa'inan dono zii aonaa umishidan Jesus Tominkaru di'iki'o, mazan umishidan dauna'an, uru'u naa choochi zowaunaa nii Jerusalem ii. (Acts 15:13; 21:18)

Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki na'iki ukiwan dauna'an aokazi iti, utominapa-kidaniinao kowaadapan Kaimana'o Kuwai wuru'u Jesus daua'oraz. Kiwiin ikowaadanuz Jewnao ati, Israelitenaouz. Aizii Tominkaru pidanannao zowiipauzo-ka'o dono, imishidan dikin ii Jesus, iriba mishidainao kidoopan ba'oran wiizai kida di'iti. Uruu idi James saadan pakaaritan ipai mishidainao ati. Mazan kiwiini'o verse ida'a usaadan kaikapa'a: "ipai 12 Israelitena'o tonaazinaa kida ati, ipai wiizai kawana'ati."

James kakinaotan idyaun, mishi kizi itukapa-kidan pamishidan Jesus, pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan.

James kakinaowan idyaun powa'a zii: marii kizi ikonaukian papataka'uta-ka'o pu'u, oo pamapuraatanun pu'u. Usha'apanum kau'an pataka'utinainao, umanawunu'o Tominkaru ati inao. Na'iki kapuraataniinao pidannao, marii pa'i ikarodinan. Usha'apanum kau'an inao tuukia'o nii ito'oradan Tominkaru, isha'apatan ida'an aimakaan dikauda kida'o papuraatan ida'an.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu 1:2-8

Pataka'utin-karu na'iki kapuraatan-karu 1:9-11

Baiatin-karu na'iki tiwaa-kidapa-karu 1:12-18

Abatapa-karu na'iki sha'apatin-karu 1:19-27

Aonaa pidan taapa-ka'o umanawunu'o nii ba'oran ai 2:1-13

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu 2:14-26

Na'amam wakaiwaan waninoba na'iki waparadan 3:1-12

Dya'utama'o aitapaaba-karu kaduz 3:13-18

Mishidainao kodita kizi oia'o pidannao bii iki 4:1—5:6

Mishidainao ma'ozakada-ka'o powa'a zii 5:7-20

¹ Ōgaru James, Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ poitoru. Ōdyuudan ōparadan ipai 12 Israelitena'o tonaazinaa kida ati, makoodanainaouz ipai wiizai kawana'ati.

Mishida-karu

na'iki aitapaaba-karu

² Ōiribannao, ukonaukii pa'i na'apainim dono ubaiaapan pabi'inaaka kida'o pataka'utin-kinai. ³ Usha'apanum kau'an uaitapa utiwaa-ka'oaz na'apa, umishidan ma'ozakan tiwaa-ka'o wuru'u. Aizii upakawanun an ukadishitapan utiwaa-ka'o dauna'an, aona'o nii ukashadinan ba'oran dono ubaiatinnan pu'u padamata. ⁴ Ukau'an marii pa'i umakashadinkanuz na'iki umakaakinapanuz mashaapan ma'ozaka, uruu aona'o nii ukaakinpan, na'iki aona'o nii ukasharutinpan udi'itinpan ida'an.

⁵ Mazan na'ia'oram pidan unao bii'i, aona'o uaitapan padi'itinpan, marii upishaan Tominkaru, utaa kizi u'ati aitapaaba-karu; usha'apanum kau'an Tominkaru, konaukii utaan na'iki aonaa ukashanauan pidan pishaa'o paugaru. ⁶ Mazan upishaan an Tominkaru, marii upishaanuz pamishidan ida'an, aonaa pamamishidakan bii an mani. Usha'apanum kau'an, pidan pishaan an aimakaan pamamishidakan bii an, uruu na'apa'o wunu

paran kawan, paran baoko ia'oraz, ma'ozaka'o awaru pootaniaz na'iki ukida'uupaniaz di'itinapa kida'a. ⁷⁻⁸ Na'apa'o pidan, dya'utamatapa'o pa-nyukunuu na'iki aona'o uaitapan na'apam dii pasha'apatinan, aonaa turuu uzadapan Tominkaru taan pa'ati aimaakan upishaaniaz.

*Pataka'utin-karu
na'iki Kapuraatan-karu*

⁹ Ukaina'an an Tominkaru pidanan pataka'utina'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a umanawunu'o uruu. ¹⁰ Mazan pidan kapuraatanu'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a uruu pataka'utina'o. Kapuraatanu'o pidan, umainaabatinan nii na'apa amazada san soosoi kawan. ¹¹ Kamoo koditan dauna'an, uwiichan wiicha, wiicha, na'iki sariapa ukadunaa wuzada'akan; usooso waotan, na'iki ukonaunamanuz mainaabatina'akan naa. Ukau'an na'apa'o nii pidan kapuraatanu'oraz mainaabatinan kapam, upuraataapatinan pu'u.

¹² Konaukia'o pidan, wuru'u tuudapa'oraz pabaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Aizii utuudapan idi pabaiatinan, aonaa ukaakinpan, uzaamatan nii pawinipa nii, karikaonanu'o kakupa-karu idi, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon marainpainao ati paugaru.

¹³ Aizii pidan tiwaa-kidapa-kao dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, aonaa turuu ukian: "Tominkaru wuru'u tiwaa-kidapa'oraz õgaru õsha'apata kizi oia'o." Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa na'apainim utiwaa-kidapan pidan oia'o dau'ati; na'iki Tominkaru, aonaa na'apainim usha'apatan oia'o utiwaa-kidapa-kao dono. ¹⁴ Mazan pidan tiwaa-kidapa-kao dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, unyukunuu oia'o dau'atin idi'o karikaonan wuru'u, ukoozoota-kidinan paaipan ati'o, aonaa udikintan wuru'u oia'oraz. ¹⁵ Aizii unyukunuu na'apan idi oia'o dau'ati, uru'u naa usha'apata'akanuz, oia'o shakatan naa wuru'u, na'apa koraidaonaa shakatan kawan. Na'iki oia'o dyaupain dono'o naa kaimanaiman, uru'u naa mawaka-karu shakatan kapam.

¹⁶ Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a umariidapa-kidina'ana'a. ¹⁷ Ipai aimaakan kaiman kida'oraz, taa-kariwaiz mawinipinaa-daun, aokazi iki'o wuru'u, Tominkaru di'iki'o, toma'oraz kamoo, kauzu na'iki wizinao. Tominkaru aonaa upana'adinauzon, na'iki aonaa na'apainim utanawatinankauzon pana'iti wa'ai, na'iki aonaa uwa'akauzon waunao maruta'okaru'u. ¹⁸ Paaipan kawana'ati'o wuru'u udaniitanuz waunao pakaki-naori mishi'o ida'an, uruu idi tuukii ukonaukii-kidan waunao ipai ba'oran patomaniinao ai.

*Abatapa-karu
na'iki Sha'apatin-karu*

¹⁹ Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, unyukunuitapa wuru'u õkakinaori kidaz: Marii ipai pidan abata'azo'o nii kadakotin-karu, mazan aonaa uparada'ana'a maaitapinaka-daun, na'iki udadarada unyukunuu uto'oran ai. ²⁰ Usha'apanum kau'an pidan to'oran an aonaa turuu usha'apatan aimaakan kaiman kida'o Tominkaru aipan kawana'ati.

²¹ Ukau'an umuuda'a naa ipai oia'o na'iki dikauda kida'o aimaakan usha'apatauzoniaz. Aonaa u'atadinpa'ana'a, mazan ukashaapa Tominkaru Paradan utaniaz unyukunuu ii, uruu wuru'u ukazannaatin-kinaa ni'oraz.

²² Aonaa umariidapa'ana'a unyukunuu, uabatapan ida'an karikaonan Tominkaru Paradan. Mishi'oraiman, usha'apatina'a naa pa'an wuru kawana'ati'i uabataniaz. ²³ Na'ia'oram pidan abatapauzo Tominkaru paradan mazan aonaa usha'apatinan ukawana'ati, uruu, na'apa'o pidan

kawan awunuuta'oraz paawun baara wanamari di'iti. ²⁴ Uawunuutan padikin kaimanaiman na'iki udauna'an umako'okan naa, sariapa umanyukunuuta'akan na'apa'oram paaidinpan. ²⁵ Mazan pidan di'itinpan an kaimanaiman kuwai kaimana'oraz dau'u, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai, na'iki utaapan an panyukunuu karikaonan kaimana'o kuwai dau'ati, aonaa umanyukunuutan paabatanii, mazan usha'apatinan pa'an ukawana'ati. Uruu idi kanom usha'apatanii kida, kaimana'o nii usha'apan Tominkaru ida'an.

²⁶ Ukaina'an an pidan unao bii'i Tominkaru-tapa'o utaapinpan, mazan aonaa utuuda'akauzon dikauda kida'o paparadan, umariidapan panyukunuu karikaonan wuru'u, na'iki uTominkaru-tapanuz madiwautapa-ka'o karikaonan. ²⁷ Mazan pidan, mishi'o uchoochi san-tinpan Tominkaru waDaru aipan kawana'ati, uruu pa'an wuru'u karikaonanu'oraz ukaminka'utauzon maudaniiwainao na'iki zunnao pataka'utinainaoz mawaka'oraz naa idaiarunao, na'iki uruu aona'o nii uaipan papataka'uinan oia'o idi. Na'apa'o choochi-santinapa-karu kaimana'o, na'iki aona'o ukasharutinpan Tominkaru awun za'a.

2

Pataka'utinainao na'iki Kapuraataniinao

¹ Ōiribannao, mishidainaoz umanawunu'o wanaobanaa Jesus Christ, aonaa unauba'ana'a bauda'apa'o pidan ba'oran ai. ² Aizii pidan kapuraatanu'o kaawan an mani uchoochin ida'ati, kaiwadinpa'o kawinipina'o kamicha idi na'iki uka'u saba nii gold; aizii ukaawan pu'u, ba'oran pidan kaawan kapam, pataka'utina'o, ukamichan uzaama'ora'a naa kowas. ³ Aizii unao, unyukunuu wuru dau'ati'i pidan kaimana'oraz ukaiwadinpan manawun na'iki usakanata-kidan uruu kaimana'o tabai ida'a. Mazan aizii pidan pataka'utina'o ati unao kian, "Turuu pukadishitapan na'ii," oo "Pusakanata da'a'a imi'i baara'a." ⁴ Usha'apatinan an na'apa'o aimakaan, ubuutaakapan karikaonan wuru'u. Aonaa utaapa'ana'a bauda'apa'o pidan kaimana'o nii ba'oran ai. Na'apa'o aonaa kaimana'o mani wuru'u, na'iki unao di'itinpan aonaa usakitapan.

⁵ Ōmin-mishidannao ōmarainapaniinao, aushaa uabata! Tominkaru zaamatani'i wuru'u pidannao pataka'utinainaoz, umanawunu'o mishidapakaruru ida'ati. Inao inaobanaitapan nii Tominkaru na'iki izaamatan nii kaiman kida'o aimakaan, tawuru'u Tominkaru kiauza-kiziz utaan nii marainpainao ati paugaru. ⁶ Aizii unao, tuukii uzon-kidan pataka'utinainaoz. Mazan wuru'u pidannao kapuraataniinaouz, inao mishi'oraiman na'aka'oraz unao kootowapa-kizai iti, izaamata kizi usha'apauzi. ⁷ Inao wuru'u parada'oraz oia'o ida'an kaimana'o uNaobanaa Jesus dau'an.

⁸ Kaiman zii manawun uizo'atin an waNaobanaa kakinaori, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: "Pumarainapa pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa."* ⁹ Mazan utaapan an bauda'apa pidan kaimana'o nii ba'oran ai, oia'o aimakaan wuru'u usha'apataniaz, ukau'an unao dikintapainao kakinaorii. ¹⁰ Pidan dikintapa'o bauda'apa'o kakinaorii, uruu dikintapa'o ipai ba'orainao kakinaorii kida wuru'u. ¹¹ Tominkaru kian, "Mana'a puba'orantapa'ana'a." Uruu wuru'u kia'oraz

* 2:8 Leviticus 19:18

kapam, “Aonaa puzowia'ana'a pidan.” Aizii aonaan pu'u puba'orantapan† padamata, mazan puzowian pidan, pugaru dikintapa'o kakinaorii wuru'u. ¹² Ukau'an uparada sakitapa, na'iki umashaapa aitapainao nii na'iki izo'atiinao nii Kakinaorii, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai. Wuru'u kakinaoriiz, uaida-kidan nii na'apam wamashaapan, kaiman oo aonaa ukaimanan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan dono pidannao, aona'o nii ukamunan-kidan pataka'utainaoz pairiban, aona'oraz ñaidan pakamarainapanun; mazan pidannao aida'oraz pakamarainapanun, aona'o nii ñpataka'uta-ka'o pa'an.

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu

¹⁴ Õiribannao, ukian umishida Tominkaru. Mazan aonaan an uaidan umishidan usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan, madiwautapa-ka'o wuru'u una'apanuz. Na'apa'o mishidapa-karu aonaa turuu ukazannaatan unao. ¹⁵ Aizii puiriban makamichanun an mani na'iki umawanyukunuun an. ¹⁶ Mazan aonaa putaan u'ati uaiapanii, soo pukian u'ati karikaonan: “Kaiman! Marii shaa pa'i Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan pu'ati! Kaiman kizi pukaiwadinpan, na'iki kaiman kizi puaroopan!” Madiwautapa-ka'o wuru'u puna'apan an na'apa. ¹⁷ Ukau'an na'apa'o wuru'u mishidapa-karuz: Mishida-karu kaiwaa-ka'o an paba'oran, aonaan dono kaimana'o sha'apata-ka'o utuma, madiwautapa-ka'o wuru'u.

¹⁸ Mazan panaadon ba'oran pidan kian nii, “Pabi'i pidannao mishida Tominkaru, na'iki ba'orainao sha'apata kaiman kida'o aimakaan pa'an.” Mazan õgaru, õdako'atinuzo, “Na'apa dii mooko turuu puaida-kidan õ'ati pumishidan aonaan pu'u pusha'apatan kaiman kida'o aimakaan? Õgaru, õaidan nii pu'ati õmishidanuzu õsha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan pa'an.” ¹⁹ Pumishidan an kaina'a bauda'apa Tominkaru, kaimana'o wuru'u! Mazan upu'u zii oia'o doronainao ñmishida kapam, na'iki tuukii ñnaka-nakaan ñtarian idi u'ai.

²⁰ Pugaru madiwautapa-ka'o pidan! Puaiapa mooko õaida-kidan pu'ati wuru'u mishidapa-karuz, madiwautapa-ka'o karikaonan kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an u'ai? ²¹ Pudi'itapa wadokozy-daun Abraham. Tominkaru kian udau'an “Kaimana'o pidan uruu,” soo usha'apatinan ida'ana'o Tominkaru paradan kawana'ati: tawuru'u utaan dono'oraz paudani Isaac altar paawa'a, kawaoda-karu nii Tominkaru ati. ²² Aizii puaitapa, pamishidan ida'ana'o uizo'atin Tominkaru. Na'iki pasha'apatinan ida'an uaidan na'apam manawun pamishidan Tominkaru. ²³ Na'iki saadakariwaiz Tominkaru Paradan mishiinan, kaikapa'oraz ukianu'u: “Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.” ‡ Udakotan Abraham papaonaruru nii kapam. ²⁴ Aizii uaitapa, Tominkaru aonaa udakotan pidan kaimana'o nii, soo ukian idi karikaonan “Õmishida Tominkaru.” Mazan udakotan pidan kaimana'o nii, usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan kapam.

²⁵ Na'apa sha'atii Rahab, kaminshu'u-shoroaba, odakota-ka'o kaimana'o pidan nii osha'apatinan ida'an, tawuru'u odapaapan dono'oraz padapu ati Joshua dyuudaniinao, na'iki odyuudan ñdyaun ba'oran dunapota'a naa tarubainao ai. § ²⁶ Aizii pidan nizowan aonaan an unanaa ai, uruu pidan

† 2:11 puba'orantapan: zun kiaapa-kidinan ba'oran daonaiora ati pakaudaiarun pu'u oo daonaiora kiaapan ba'oran zun pakaudaiaron pu'u. ‡ 2:23 Genesis 15:6 § 2:25 Joshua 2:1-23

mawaka'o wuru'u; ukau'an na'apa kapam, kaimana'o sha'apatin-karu aon-
aan an mishidapa-karu ai, mawaka'o wuru'u.

3

Niinobai daua'o

¹ Ōiribanna! Aonaa uaipina'ana'a ipai tiichaanao nii, usha'apanum
kau'an waunao tiichaanao, tuukia'o nii wapataka'uta-ka'o manawun, ipai
ba'orainao ai, wakasharutinan dikin ii. ² Mishi ipai waunao kasharutina'o
iriba aimaakan ida'an. Mazan pidan aona'o ukasharutinauzon paparadan
ida'an, uruu kaimana'o pidan manawun na'iki uka'iita pakazowautapan
ipai pananaa.

³ Wamuudan kawaro dako-tannaa udako iti, uizo'ati kizi waunao, uruu
idi waka'iita wana'akanuzu na'itim karikaonan waaipan kawana'ati. ⁴ Oo
udi'itapa paran san kanawa: u'udarun pu'u, na'iki ma'ozaka'o awaru
kida'ukapan pu'u padamatazu, turuu una'aka-ka'o poora sodi ida'an na'itim
karikaonan uaiapa-ka'o kawana'ati. ⁵ Na'apa ninobai kapam: uduusodin
pu'u padamata, turuu u'atadinpan tuubarua kida'o aimaakan dau'u. Aushaa!
Udi'itapa na'apam tikazi tiriizi sodi, turuu udanomaitan kanoko baawu
udaru'o. ⁶ Wuru'u ninobaiz, na'apa'o tikazi kawan, umanawun utaapan
oia'o. Uruu idi ipai daunuuda'u upataka'uan wananaa oia'o idi. Utoma
udaru'o tikazi wananaa ida'a, atii ukawaoda na'iki umainaabata kaiman-
daun wadi'itinpan, na'iki wuru'u wakakupanz. Tuubarua'o Tikazi di'iki'o
wuru'u tikazi tominanz.

⁷ Pidan ka'iita pamaawaadibaanao pabi'inaaka to'ora kida'o aimaakan-
nao, kotu'uznao, atoru na'iki kowazaz kaduz, na'iki aimaakanna'o masha-
painaouz paran baoko ii. ⁸ Mazan aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pa-
maawaadibaanao paninoba. Niinobai oia'o na'iki dikintapa'o, utaapan
pa'idiwaru mawaka-kinai.

⁹ Ninobai ida'an wakaiwaa kaiman kida'o parada-karu waNaobanaa
Tominkaru waDaru ati. Na'iki waninoba ida'an wakaiwaa dikauda kida'o
parada-karu wairibanna'o ati, itoma-ka'o pu'u Tominkaru aidinpan kawan.
¹⁰ Uruu bauda'apa'o dakoi di'iki parada-karu kaimana'o na'iki dikauda
kida'o koditan! Ōiribanna, aonaa washa'apata'ana'a na'apa'o aimaakan!
¹¹ Aonaa turuu kaimana'o na'iki kuzuba'o wunu shootapan bauda'apa'o
wunu nunudapa-kizi di'iki. ¹² Ōiribanna, aonaa turuu fig kadunaa kaakan
olive nii, oo grape kadunaa kaakan fig nii, na'apa ukau'an kuzuba'o kapoo-
kizai, aonaa turuu kaimana'o wunu ikoda-ka'o u'idi'iki.

Aitapaaba-karu Tominkaru

di'iki'oraz

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i aitapaaba'o utaapinpan, marii uaidan
wuru'u paaitapaabanuz pamashaapan ida'an kaiman na'iki pasha'apatan
ida'an kaiman kida'o aimaakan, aonaa pa'atadapan ida'an mani wuru'u
paaitapaabanuz. ¹⁴ Mazan kishauzi-karu mashaapan dono punyukunuu ii
tuukii manawun, na'iki puaiapan aimaakan sha'apan soo pu'ati pa'idiwaru;
aonaa pu'atadinpa'ana'a puaitapaaban dau'an, usha'apanum kau'an
puna'apan an, pana'atanpu'o pumashaapan wuru'u mishi'oraz kakinaorii
ai. ¹⁵ Kaikapa'oraz aitapaaba-karu, aonaa Tominkaru di'iki'o mani wuru'u,
mazan imi'i baara iki'o karikaonan, pidan sha'apata'azon kaduz oia'o
karikaonan na'iki oia'o doronainao aipan ati'o karikaonan. ¹⁶ Na'iki na'iam
dono kaina'a kishauziaaka-karu, na'iki pidan nyukunuu ii tuukii uaiapan
aimaakan sha'apan soo pa'ati karikaonan, kaina'a'o nii to'orataaka-karu
na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-ka'o.

17 Mazan Tominkaru taan an aitapaaba-kinai pidan ati, aona'o nii ukasharutinpan, uruu idi aona'o nii umizaataakapan oo ukadakowaakapan, aona'o nii udikintinan, aona'o nii udikintapan, tuukia'o nii uabata'azon na'apam kii-karu kida pa'ati. Kamunanuuba'o nii na'iki pabi'inaaka kida'o nii usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uaitapan nii aimaakan sakitapa'o, aonaa mazanu'o mani ukadakotinanuzu, mazan mishi'o pa'an uparadan. 18 Umashaapan an wuru kawanu'u, paoribai uuda paowa-ka'o kawanu'o wuru'u. Uaidan dono pakamarainapanun pairibannao ati, ukaraodan nii kaimana'o akai udikin ii, uruu wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu Tominkaru awun za'a.

4

Oii kida'o aimaakan na'azootapa-ka'o

1 Na'iki'oram dii wuru'u mizaataaka-karu kida na'iki to'orataaka-karu kida unao bii ana'oraz wa'atin? Iwa'atin wuru'u di'iki'o mizaataaka-karu unanaa ida'a'oraz, una'azootapan idi imi'i baara ana'o aimaakan kida karikaonan. 2 Puaipan aimaakan kida padamata pu'idiwau nii, mazan aonaa uka'idiwau u'idi, uruu idi uzowiimikipa'aka'azon naa. Umaka'iitakan idi uikodan aimaakan kida, una'azootapaniaz tuukii manawun, uruu idi uto'orataakapan na'iki umizaataakapan naa. Umaikodakan aimaakan wuru'u uaipaniaz, umapishaakan idi'o Tominkaru udau'an wuru'u. 3 Upishaan pu'u padamata Tominkaru aimaakan kida dau'ati, mazan upu'u aonaa utaan u'atiz, usha'apanum kau'an udi'itinpan idi'o oia'o dau'u; upishaan aimaakan soo ukaiwaa'azonuzu ukonaukii-kinaa ni'o karikaonan.

4 Unao, mamashaapa-kainao Tominkaru aipan kawana'ati! Aonaa mooko uaitapan unyukunuu-atin dono oia'o sha'apaapa-kariwaiz imi'i baara an, pugaru Tominkaru taruba wuru'u? Uruu idi na'ia'oram pidan aipan an pamashaapan imi'i baara ana'o mashaapa-karu kaduz kawana'ati karikaonan, utominan Tominkaru taruba nii wuru'u. 5 Madiwautapa-ka'o mooko uaitapan wuru'u saada-kariwai Tominkaru Paradan, kia'oraz kaikapa'a? "Kaimana'o Doronaa, Tominkaru muudaniaz wanyukunuu ii tuukii manawun uaipan waunao pa'ida'antanapu." 6 Mazan Tominkaru taa powa'a zii ma'ozaka-karu manawun wa'ati, usaadinpan kawan,

"Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu
atadinpa'o pidan ai,
mazan ukamunan-kida pidan
aona'o u'atadinpan."*

7 Ukau'an uizo'ati Tominkaru. Mana'a ukashaapina'ana'a Satan ati, Satan kidoopan nii u'ai. 8 Umaonapadin Tominkaru ida'ati, Tominkaru maonapadinan nii u'ida'ati kapam. Unao oiainao, umuuda'a naa usha'apaapan oia'o! Unao pidannao pozawatapainao kaimana'o ai, usaaba'a naa unyukunuu kida! 9 Ukasha'ora mishi'oraiman, na'iki tuukii uzaada. Marii upana'adan ushazootinanuz kasha'oratin-karu di'iti; na'iki ukonaukianuz, kasha'ora-karu di'iti. 10 Aonaa utaapinpa'ana'a umanawunu'o nii Tominkaru awun za'a, uruu unaubaan nii unao.

Aonaa ukashada'ana'a umin-mishidan

11 Oiribannao, aonaa ukadakotina'ana'a uiriban dau'u oia'o ida'an. Kanom kadakotinan dono pairiban dau'u oia'o ida'an na'iki kashadan uruu,

* 4:6 Proverbs 3:34

udakooan na'iki ukashadan Tominkaru kakinaori wuru'u. Pukashadan dono ukakinaori, aonaa puizo'atin mani ukakinaori wuru'u, mazan punaobanai-tinpan kakinaorii ati wuru'u. ¹² Mazan Tominkaru pa'an wuru'u kakinaorii Naobanaaz na'iki uaitapa na'apam pasha'apatan pidan sakitapa'o ida'an. Uruu turuu pa'an ukazannaatan pidan oo ukabootan pidan pataka'utin-kizai iti. Ukau'an, pugaru, aonaa turuu pukian pidan dau'an, "Uruu kaimana'o," oo "Uruu oia'o" kii.

Aonaa u'atadinpa'ana'a usha'apata'azonii dau'u

¹³ Aushaa uabata na'apam okian aizii, unao kiauzonaouz kaikapa'a: "Aizii oo waikana'an wamakon nii uruu wiizai di'iti, wana'ian nii bauda'apa wunu, watoman nii sha'apauzii toriapa-kizinao nii na'ii, waikoda-kinaa nii dobata puraata." ¹⁴ Unao, aonaa uaitapan kanoma'o nii sha'apa waikana'an. Wuru'u ukakupanuz na'apa'o tawuru kawanu'u chaapi'iki'oraz amazada kishananuz; una'a'akan masakauda'u, udauna'an umainaabatina'akan naa. ¹⁵ Kaikapa mishi'oraiman ukia'a: "Tominkaru taapadan an una'apan, kawanu'o nii wakakupan, na'iki washa'apatinan." ¹⁶ Mazan aizii utaapinpan umanawunu'o nii, na'iki u'atadinpan ukadakotinan ida'an; ipai kaikapa kida'o atadinapa-karu aonaa kaimana'o mani wuru'u. ¹⁷ Ukau'an, kanom aitapa'o pasha'apatan kaimana'o, mazan aonaa usha'apatanuzu, u'oian wuru'u.

5

James kakinaowan pidannao kapuraataniinao

¹ Aushaa uabata na'apam okian aizii, unao pidannao kapuraataniinao! Tuukii uzaada diiwa'o ida'an. Usha'apanum kau'an kaina'iki kasha'ora kida'o manawun aimaakan wa'atin unao ati. ² Upuraatan kidaz madiwautapa-ka'o nii na'iki ukamichan kida basharao nikan nii. ³ Utaapan dobata'o puraata u'idiwau nii, amazada katokon-tina'azon pu'a'a naa. Upuraatan gold na'iki silver; ipai'i naa uwuzaaritan. Wuru'u iwuzaritanuz aida-kidan nii na'apam unao pidannao dikaudan, na'iki wuzaru nikan nii unanaa na'apa tikazi kawan. ⁴ Aonaa ukawinipinaan karaodapauzonao kaudinan uzakapun ii. Uabata! Umanawunu'o Naobanai abata wuru'u upoituronao dopian unao zakapun ii. Puraata utaapaniaz aida-kida Tominkaru ati, unao sha'apatan dikauda'o aimaakan umakawinipinaata'azookan ida'an idyaun. ⁵ Umashaapanuz da'a'a imi'i baara'a soo ukaiwaapan upuraatan ukonaukiitin-kinaa nii pa'idiwaru, na'iki uaipan ati ukakiwindinan. Na'apa unao uzainao taapa-kariwai kawan ata'azo'oraz naa izowii-kae. ⁶ Ukian pidan kaimana'o dau'an, "Dikauda'o uruu, wazowii-kida uruu." Mazan uruu, aonaa utiwaan pamashaatan unao.

Mashaapa-karu makashadinaka-daun na'iki toriinapa-karu

⁷ Uruu idi, oiribannao, aonaa ukashadina'a naa uzaudapan Naobanai Jesus Christ kaawan. Udi'itapa na'apam pidan zakapuupauzo, aonaa ukashadinan pazaudapan papaoriba kaakan umanawunu'oraz u'ati. Na'iki aonaa ukashadinan pazaudapan wawunu donon. ⁸ Na'apa pa'i unao kapam, aonaa ukashadina'ana'a na'iki ma'ozaka ukadishitapa. Usha'apanum kau'an Naobanai Jesus Christ ata'azo'o naa ukaawan. ⁹ Oiribannao, aonaa uparada'ana'a dikauda uiribannao dau'u, aonaa kizi ukaboota-kae pataka'utin-kizai iti. Pataka'utin-kida'o ni'oraz pidannao ata'azo'o ni'i naa ukaawan.

¹⁰ Oiribannao, udi'itapa prophetnao paradauzoz da'i Naobanai uu ida'an, aonaa ikashadinan pabaiatinan pu'u. ¹¹ Wadakotan idyaun konaukia'o nii,

ĩtuudan idi pabaiatinan. Uabatanii sha'atii na'apam Job dau'an aonaa ukashadinan, na'iki waaitapa na'apam Tominkaru sha'apatanuz kaiman kida'o aimaakan u'ati utokono'ia'a naa. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ukaduz ukamarainapanun na'iki uruu kamunanba'o.

¹² Mazan unyukunuitap pa'i di'oraz manawun õiribannao, uaipan an uparadan mishida-ka'o, utaan dono uparadan, aonaa udakota'ana'a aokazi oo imi'i baara oo sha'apa'oram aimaakan uu karikaonan, uma'ozakada-kinaa nii uparadanuz. Mazan ukian dono "Oo," mishi'o wuru'u "Oo" ukianuz. Aizii ukian dono "Aonaa," mishi'o wuru'u "Aonaa" ukianuz. Uruu aona'o nii ukaboota-ka'o pataka'utin-kizai iti, wuru dikin ia'a u'oiinuz uparadan ida'ana'oraz.

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i baiata'o kasha'ora kida'o aimaakan, marii utoriinpan. Ukaina'an dono ba'oran konaukia'o, marii ukunuitan Tominkaru ati. ¹⁴ Ukaina'an dono ba'oran karina'o, marii udapada-kidan choochi zowaunaanao, na'iki marii ĩtoriinpan u'ati na'iki ĩzichian uruu olive kiwin idi Naobanai uu ida'an. ¹⁵ Wururu'u toriinapa-karu mishida-karu ida'ana'oraz kakudan nii wuru'u karina'oraz pidan; Naobanai taan nii ukakuda-kinaa nii koshan, na'iki ukaina'an dono oia'o kida usha'apatanii, so'ota-ka'o nii u'ai. ¹⁶ Ukau'an, ukowaada u'oian kida u'atiaaka na'iki utoriinapa-kidaaka Tominkaru ati, ukakuda-kinaa nii unao. Pidan sha'apatina'o Tominkaru aipan kawana'ati, utoriinpan ida'an mishi'o nii umanawunu'o aimaakan sha'apan utoriinpan kawana'ati.

¹⁷ Elijah, uruu na'apa'o waunao kawan. Utoriinpan aonaa kizi wunu kaawan uruu amazada ii. Uruu idi mishi aonaa wunu kaawan idikinauda'u wunu na'iki 6 kauzu powa'a. ¹⁸ Uruu dauna'an utoriinpan koshan, uruu idi wunu kaawan naa, uzabian amazada na'iki paoribai sodan kida'a naa.

¹⁹ õiribannao, bauda'apa'o unao makon dono pana'iti mishi'o kuwai ai, na'iki ba'oran kiwa-kidan uruu powa'a ati mishi'o kuwai ida'ati, ²⁰ marii uaitapan wuru'u: kanom kaawa-kidan dono pidan powa'a ati upozawatapa-kizi iki, usha'apaapan ai oia'o, ukazannaata-kidan uruu karikaonanu'oraz mawaka-karu ai, na'iki uso'ota-kidan wuru'u iriba'oraz u'oian kida u'ai kapam.

Kiwiini'o Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita kiwiitapa'o Peter kaaritan. Usaadanii mishidapainao Jesus ati'o, mashaapainaoz Asia Minor Baara ii aka kida'oraz. Peter, uruu 12 Jesus apostlennao bii iki'o.

Uruu dono mishidapainao, Asia Minor iainaoz pataka'uta-ka'o pamishidapan dikin ii Jesus, Tominkaru daniz. Uruu idi Peter saadan pakaaritan i'ati uma'ozakada-kinaa nii i'yaun. Peter nyukunuu-kidan i'ati na'apa'o Jesus baiatanii tuukii, i'nao dikin ii. Ukau'an marii kizi i'da'anan Jesus kaduz pama'ozakadapan ida'an panyukunuu. Na'iki pataan ida'an panyukunuu ati, pamishidapan Tominkaru. Peter na'apanuz i'ati kaikapa'a, Tominkaru zaamatan idi i'yaun papidanannao nii. Na'iki Jesus baiainpan na'iki umawakan idi i'ati, marii imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati'i naa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Tominkaru kazannaatan daua'o pidannao 1:3-12

Kakinaowapa-karu kaimana'o mashaapa-karu dau'u 1:13—2:10

Baiainapa-karu Jesus Christ kawan 2:11—4:19

Mishidapainao Christ sha'apatan ni'o 5:1-11

Kaarita katokon-tinan 5:12-14

¹ Di'oraz kaarita õgaru Peter di'iki'o. Õgaru Jesus Christ apostlen. Õsaadan di'oraz kaarita Tominkaru zaamatanii papidanannao nii ati'o, makoinaouz imashaapa'anan tawarainao kawan di'itinapa kida'a ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka kida: Pontus ii aka, Galatia Baara ii aka, Capadocia ii aka, Asia Baara ii aka na'iki Bithynia ii aka. ² Wuru'u waDaru Tominkaru zaamatanuz unao, udi'itapani'i naa kotua'a naa pazaamata'azon dau'u unao. Ukau'an Kaimana'o Doronaa saabaani'i naa unao kaimanaiman, uruu ida'an uizo'atin naa Jesus Christ na'iki uchikaa-kaoa'a naa u'oian ai uizain ida'an.

Marii Tominkaru kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii tuukii manawun.

Zaudapa-karu mishi'o sha'apa'azo'o dau'u

³ Wakonaukii-kida Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ daruz. Ukamunanban idi manawun, utaan wa'ati pa'ina'o mashaapa-karu pakadishita-kidan ida'an Jesus Christ pamawaka-kizi iki, uruu idi'o wamashaapan zadapatina'a naa. ⁴ Wazaudapan naa wazaamata'azooniaz wa'idiwau nii kaimana'o aimakaan Tominkaru taapaniaz wa'ati aokazi ii. Na'ii aona'o kanom ka'iitan pamainaabatan oo papataka'uanuz. ⁵ Unao, umishidapan idi Tominkaru, utaapan unao pama'ozakan ida'an atii uzaamatan kazannaatin-karu, ata'azo'oraz naa uaida-ka'o amazada tokono dono'o naa. ⁶ Ukau'an ukonaukia'a naa tuukii udau'ati, ukasha'oratinan pu'u padamata, na'iki ubaiatan iriba dikauda kida'o aimakaan. ⁷ Mazan na'apa kida'oraz sha'apan, umishidan tiwaa-ka'o wuru'u, na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o wuru'u umishidapanuz. Aizii gold kawaoda-ka'o tikazi di'iti, utukapa'azoo-ka'o idi mishi'o uruu gold, mazan upu'a'o nii umainaabata-ka'o. Mazan wuru'u umishidapanuz, powa'a'o zii umanawun gold ai. Uruu idi'o utiwaa-ka'o utukapa'azoo-ka'o uturuan. Uturuudinan dono, Tominkaru konaukii-kidan nii unao, na'iki utukapan nii unao

umanawunu'o nii, na'iki unaubaan nii unao Jesus Christ tukapa-ka'o dono'o naa.

⁸ Aonaa utukapanii mani uruu, mazan upu'u umarainapanuzu. Kai, aonaa zii utukapanuzu mazan upu'u umishidanuzu. Uruu idi'o wuru'u umashaapanuz kai konaukii. Ukonaukian umanawunu'o konaukii-karu ida'an, aonaa pidan aitapan na'apam pakian udau'an. ⁹ Umishidan idi uruu, uturuudin naa uzaamatan kazannaatin-karu, upataka'uta-ka'o ai u'oian dikin ii.

¹⁰ Wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai, uruu Tominkaru prophetinao di'itapanii kaimanaiman kotua'a naa. Tuukii ñaipan paaitapan udau'an, uruu ikowaadaniaz sha'apatina'o ni'oraz Tominkaru kamunan-kinaaz, wuru'u utaaniaz unao ati. ¹¹ Christ doronaa da'i prophetnao ida'a'oraz, uruu ida'ana'o ñaitapan pakowaadan aimakaan sha'apa'o nii dau'an usha'apan ua'ii zii. Uruu idi'o ikowaadapanuz Christ baiaapan ni'o dau'ati na'iki udauna'an umanawunuta-ka'o ni'o dau'ati. Na'apa kida'o dau'an prophetnao kaudinan dadara itivaan padi'tapan na'apainim nii na'iki na'apam nii usha'apainpan wuru'u Christ doronaa kowaadauta-kidaniaz ñ'ati. ¹² Tominkaru kainaabatan ñao prophetnao ati wuru'u ñkaudin-kiziz ñkowaadautaniaz, aona'o nii ñtukapan usha'apan, mazan unao ati'o nii pa'an wuru'u aimakaan kida sha'apanuz. Ukau'an uru'u naa kakuwaapainao kowaadaniaz naa u'ati, Kaimana'oraz Kuwai, Kaimana'o Doronaa dyuudakariwaiz aokazi iki ma'ozakan ida'an. Aimakaan kida kaikapa'oraz usha'apainpanu'u tuukia'o angelnao aipan paaitapan udau'ati.

Marii mashaapa-karu kaimana'a naa

¹³ Ukau'an, aizii udi'itipa'a naa sakitapa usha'apata'azoonii kida dau'ati. Na'iki zaudinapa umashaapa, na'iki utaapa unyukunuu kaimanaiman uzaudapanii kida dau'ati, wuru'u Tominkaru kamunan-kida'azoonuz unao, Jesus Christ kaawan dono'o naa. ¹⁴ Uizo'atiaba umashaapa Tominkaru ati, Tominkaru dainaoun idi unao. Aona'a naa umashaapa'ana'a pakawan usha'apaapan dau'u oia'o, wuru'u unaudapanii kidaz usha'apaapauzon kiwiin, umaaitapakan dono'oraz zii mishi'o parada-karu Jesus dau'u kida'oraz. ¹⁵ Mazan aizii kaimana'a naa pa'i umashaapa, aonaa u'oia'ana'a usha'apatanii kida ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru zaamata'oraz unao, kaimana'o uruu aonaa oia'o mani. ¹⁶ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwai ida'a. Tominkaru kian, "Kaimanainao pidannao pa'i unao, aonaa oiainao nii mani, usha'apanum kau'an kaimana'o õgaru, aonaa oia'o mani."*

¹⁷ Utoriinpan dono, "waDaru" ukiauzon Tominkaru ati. Ukau'an ukichana'iki pa'i usha'apatan oia'o Tominkaru awun za'a, umashaapan kawana'ati zii da'a'a imi'ñbaara'a. Usha'apanum idi aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru taapan panaudapanii manawun, mazan ipai pidannao uaitapa na'apam nii papataka'utan ñsha'apaapanii kida kawana'ati. ¹⁸ Uaitapani'i naa Tominkaru kawinipinaan pazaamatan unao, pakazannaata'azon idi unao, mazanu'o umishidapauzonii kida ai, utamakapaniaz kotua'o udokozu-daunnao mishidapauzonii kidaz. Aizii wuru'u ukawinipinaata-kinaaz pakazannaatan unao, aonaa pataka'uina'aka'o nii mani gold oo silver kawan, ¹⁹ mazan Christ izain umanawunun ida'ana'a. Na'apa'o uruu Christ, pa'ina'o kaznizo zowii-ka'o kawan, aona'oraz na'iam udikaudan, taauzo-kariwaiz Tominkaru ati. ²⁰ Kotu'u amazada sakadanan ua'ii zii, Tominkaru zaamatan Christ. Aizii kai amazada ikoda'anan di'iti'i naa,

* 1:16 Leviticus 11:44-45; Leviticus 19:2; Leviticus 20:7

patokon uaidan naa uruu unao ati. ²¹ Uruu Christ ida'ana'a naa umishidan Tominkaru. Tominkaru kadishita-kida'oraz uruu pamawaka-kizi iki, na'iki taa'oraz umanawun-karu u'ati. Una'apan idi'o wuru'u unao mishidanuz tuukii Tominkaru, na'iki uzadapan naa wuru dau'ana'a Tominkaru kowadaniaz pataa'azon diina'iti'i.

²² Aizii kaimana'ora'a naa uchikainan u'oian ai, uizo'atin ida'an mishi'oraz parada-karu Christ daua'oraz. Uruu idi mishi'o umarainpaakan umin-mishidannao tuma. Umarainpaaka tuukii unyukunuu iki kida manawun. ²³ Unao, pa'inaada-kariwai'i naa pa'an, aonaa mawakauzo udarunao di'iki'o kawanu'o mani, mazan aona'oraz umawakauzon di'iki'o pa'an. Tominkaru paradan karikaonanu'oraz umashaapan ida'ana'o pa'an upa'inaada-ka. ²⁴ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwaiz kida kian: "Ipai pidannao pinidi kawanu'o

na'iki imanawun-tinpan na'apa soosoi kawan.

Wuru'u pinidiz mawaka'akauzo

na'iki soosoi waota'akauzo pakadunaa ai.

²⁵ Mazan parada-karu Naobanai di'iki'oraz, karikaonanu'o nii una'an."† Uruu wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kowadapa-kariwaiz u'ati.

2

¹ Ukau'an umuuda'a naa oii kida'o, wuru'u umariidinauzonuz, utaapinpauzonuz mishi'o kawan ukaimanan, ukishauzi-shorinuz, na'iki ukadaktinauzonuz uiriban dau'u. ² Umashaapa na'apa pa'ina'o koraidaonaa shakata'akan kawan, zamazi'oraz na'iki aipa'oraz soo padaro dunuu karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa uzamazi Tominkaru paradan dau'ati. Uruu koraidaonaa daro dunuu kawanu'o u'ati. Kaimana'o nii udyaupain u'ida'an, na'iki ma'ozaka'o nii umishidapan Tominkaru, na'iki ukazannaatinan nii. ³ Usha'apanum idi utiwaani'i naa na'apam Naobanai kaimanan na'iki na'apam ukamunanban.

Kakupa'o kuba kawanuinao

⁴ Uwa'ati Naobanai Christ ida'ati, kakupa'oraz kuba ida'ati. Pidannao kashadaniaz, mazan Tominkaru zaamata uruu umanawunu'o nii. ⁵ Uwa'ati kakupa'o kubanao kawanu'o nii kapam, ukaiwaa-kizinao kizi Tominkaru Dapuna toma-kinao nii Kaimana'o Doronaa ida'an. Na'iki ukaudin-kizi kaimana'o faadaanao nii Tominkaru ati, na'iki taaina'o nii Tominkaru ati uaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an. ⁶ Usha'apanum kau'an kaikapa'a saada-kariwai Tominkaru paradan kianu'u:

"Utukapa, ōmuudan kuba Zion* ii,

zaamata-kariwaiz umanawunu'o kuba kabaun kadishita-kida-kinao.

Aizii kanom mishida'o uruu,

aona'a nii uba'azootin-kida-ka'o umishidan dikan ii uruu."†

⁷ Unao mishidainao ati umanawunu'o wuru'u kubaz. Mazan mamishidainao ati,

"Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,

madiwautapa-ka'oraz itukapan,

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba

ipai ba'oran kubanao ai."‡

⁸ Ba'oran saada-kariwai kian kapam.

"Uruu kuba tukurutin-kida'o pidannao,

na'iki uruu kuba kaboina-kida'o Idyaun."§

† 1:25 Isaiah 40:6 * 2:6 Zion, oo Jerusalem. † 2:6 Isaiah 28:16 ‡ 2:7 Psalm 118:22 § 2:8 Isaiah 8:14

Ītukurutinan pamamishidakan idi'o uruu daua'o parada-karu. Mishi'o mazan Tominkaru aitan kawana'ati wuru'u na'apa'oraz sha'apan i'ati.

⁹ Mazan unao Tominkaru zaamataninao pa'an papidanannao nii, kaudinainao nii faadaanao nii, uruu Naobanai ati, na'iki unao Tominkaru bautanii kaimana'o pidannao nii. Tominkaru idiwau unao, kakuwaapa'o nii umanawunu'o usha'apatanii kida dau'ati. Unao Tominkaru so'otanii umashaapa-kizi maruta'o bii iki, konaunama'o pakanadan ida'ati.

¹⁰ Kiwiitapa aonaa Tominkaru pidanannao mani unao, mazan aizii upidanannao unao. Kiwiitapa aonaa Tominkaru kamunan-kidan da'i unao, mazan aizii Tominkaru kamunan-kida'a naa unao.

¹¹ Ōmarainapanii ōiribannao, ōparada'azon u'ati, umashaapan idi tawarainao nii di'ora'a amazada ida'a'a. Ukau'an aona'a naa usha'apaapa'ana'a dikauda kida'o aimaakan una'azootapanii kida, na'apa kida'o pataka'uan nii unao umashaapan ai kaiman. ¹² Karikaonanu'u naa umashaapa kaiman mamishida-kainao Tominkaru bii'i. Īdakotan pu'u usha'apaapan dikauda'o aimaakan, mazan ĩtukapa kizi pa'an usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uruu idi ĩmishidan nii Tominkaru. Aizii Tominkaru kaawan dono'o naa, ĩkonaukii-kidan nii umanawunun.

Naobanai-tinpainao paradan

izo'ati-ka

¹³ Naobanai Christ aipan ati, uizo'ati pidannao paradan taa-kariwainaoz wanaobanaanao nii. Uizo'ati king, umanawunu'oraz unaobanai-tinpan.

¹⁴ Na'iki uizo'ati wuru'u king waranu ainaouz naobanainao governornao paradan, usha'apanum kau'an king dyuudanii ĩdyaun pataka'uta'o nii maizo'ati-kainao paparadan. Mazan izo'atiinao uparadan, kaimana'o nii ĩtaapa-ka. ¹⁵ Tominkaru aipan unao sha'apatan kaiman kida'o aimaakan, umashaata kizi maaitapin-ka'o pidannao, ĩparadan ai maaitapinaka-daun unao dau'an. ¹⁶ Unao, aona'ora'a naa upoitoruitapa-ka, mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u umashaapanuz na'apa udizapa-kinaa nii usha'apaapan oia'o, mishi'oraiman umashaapa Tominkaru poitorunao ni'i naa. ¹⁷ Utaapa ipai pidannao umanawunu'o nii. Umarainapa umin-mishidannao. Ukichana'iki Tominkaru ai, na'iki utaapa umanawunu'o nii pidan naobanai-tinpa'o.

Mashaapa-karu kaiman

naobanainao ati

¹⁸ Poitoruinoo, utaapa unaobanaanao umanawunu'o nii na'iki uizo'ati ĩparadan, aonaa unaobanaanao kamunaniinao ati mani karikaonan, mazan to'orabainao unaobanaanao ati kapam. ¹⁹ Aizii unao, waitapanii kanom Tominkaru aiapanii usha'apatan, ukau'an utuudan nii kaziwa'o ubaiaapan uantamikita-ka'o dono umasha'apatakan pu'u oia'o, mazan uruu ida'ana'o nii Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati. ²⁰ Kanom u'itiiman kaimana'o aimaakan uikodan nii utuudan dono uzowiautapa-ka'o usha'apatan dikin ii dikauda'o aimaakan? Mazan Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati utuudan dono ubaiaapan dikauda'o aimaakan usha'apatan dikin ii kaimana'o aimaakan. ²¹ Kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru dapadanuz unao, usha'apanum kau'an baiainpa'a naa Christ unao dikin ii. Uruu pakaduz wuru'u Christ wa'akaniaz u'ati, ukau'an uda'ana'a naa ukaduz usha'apainpan ida'an uruu kawan. ²² Uruu Christ, aonaa usha'apatauzon oia'o, aonaa na'apainim umariidinauzon. ²³ Aizii udakowapa-ka'o dono, aonaa udakoopan powaa iti pidannao dakoopainaoz paugaru. Upataka'uta-ka'o dono, aonaa ukaunaan powaa

iti pidannao ati antamikitainaoz paugaru. Mazan ipai utaan pasha'apata-kaosz Tominkaru ati. Uruu pa'an wuru'u aitapa'o ni'oraz na'apam nii pasha'apatan pidannao isha'apatanii kida kawana'ati. ²⁴ Uruu Christ baiaapa'o wa'olan winipinaa, pamawakan ida'an cross paawa'a, wamuudind kizi'i naa oia'o ai, na'iki wamashaapa kizi'i naa kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Ubaiaimpan ida'an, ukakudan waunao. ²⁵ Kiwiin unao, kaznizonao kawanu'o umakon pana'iti'i naa uka'uzatiki ai. Mazan aizii ukaawan powaa ati uka'uzatiki ida'ati. Uruu taapa'oraz unao.

3

Daiaroinao na'iki daiaruinao

¹ Unao na'apa kapam zunnao kaudaiaruinao, umashaapa kaiman izo'atiaba udaiarunao ati. Udaiarunao mamishida'azookan an Tominkaru paradan, imishidan nii, uaida-kidan ida'an kaimana'o ukaduz i'ati. Aonaa uparadinan pu'u mani padamata i'ati, mazan upu'a'o nii utanawatin-kidan idyaun Tominkaru ida'ati, ² umashaapan idi kaiman Tominkaru paradan aipan kawana'ati. ³ Aonaa uaida'ana'a ukonaunaman umaodinpan ida'an mani karikaonan, oo ukaiwadapan ida'an mani karikaonan wizi'i kida'o aimakaan, na'iki ukaiwadan ida'an mani karikaonan konaunamada-kariwai ukamichan. ⁴ Mazan marii pa'an uaidan ukonaunaman kaimana'o umashaapan ida'an unyukunuu iki'o, na'iki kadorona'o mashaapa-karu ida'an. Na'apa'o konaunama-karu aonaa na'apainim nii uawutan, na'iki na'apa'oraz konaunama-karu tuukia'o Tominkaru naudapan. ⁵ Na'apa'o konaunama-karu kotua'o kaimanainao zunnao aidanii. Imishidapan Tominkaru na'iki kaiman imashaapan izo'atiaba paudaiarunao ati. ⁶ Utukapa Sarah daua'o, oroo izo'ati'o paudaiaru Abraham, uruu idi odakotapan uruu panaobanaa nii. Unao zunnao, Sarah dainao wuru'u unaoz, umashaapan dono usha'apaapan dau'u kaimana'o aimakaan kida oroo kawan, aonaa kanom aia'a naa utarian.

⁷ Unao na'apa kapam daonaioranao kaudaiaroinao. Utaapa udaiaronao kaimana'o ida'an na'iki ukarodapa idyaun, usha'apanum kau'an uaitapanii aonaa na'apa kida'o mani ima'ozakan unao kawan. Mazan na'apa kida'o nii unao tuma i'zaamatan Tominkaru kamunan-kinaa kakupa-karuz. Umashaapan dono na'apa, kaimana'o nii utoriinpan baokopa, aona'o nii kanom kasharutapa'o nii unao.

Ipai mishidainao Jesus ati'o

⁸ Aizii baukapa'akan naa okian, ipai unao na'apa kida utapa unyukunuu u'atiaka uiribannao tuma. Umarainpaaka umin-mishidannao, na'iki ukamunanuaaka na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a. ⁹ Aonaa ukau-naatina'ana'a dikauda'o idi usha'apata-kaos dono dikauda'o ida'an, oo aonaa uzunaapina'ana'a powaa iti uzunaapa-kaos dono. Mishi'oraiman ukau-naatin kaimana'o uparadan ida'an, upishaan ida'an Tominkaru kaimanan i'ati. Usha'apanum kau'an Tominkaru kian utaa'azon kaiman-karu wuru'u udapadanuz unao. ¹⁰ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Kanom mashaapa'azo'o konaukii

na'iki tukapa'azo'o kaimana'o aimakaan sha'apan pa'ati, marii aonaa ukadakotinauzon dikauda'o ida'an, na'iki marii umashaatan pamaridinauzon.

¹¹ Marii umuudan naa oia'o pakaduz, usha'apatan naa kaimana'o, udorotan naa kaimana'o mashaapa-karu, na'iki utiwaan naa pamashaapan kaiman pairibannao tuma.

¹² Usha'apanum kau'an Tominkaru awunuutapanii kaimana'o pidannao,

na'iki uabata itoriinpan dono pa'ati,
mazan pidannao sha'apaapainao oia'o,
aonaa manawun unaudapan."

Mishidainao Christ pataka'uta-ka'o kaimana'o dikin ii

13 Kanoma'o nii sha'apata dikauda'o unao ati usha'apaapan an kaiman kida'o aimaakan? 14 Konaukia'o nii unao, upataka'uta-ka'o an usha'apaapan dikin ii kaimana'o aimaakan, ukau'an aonaa udopia'ana'a, na'iki aonaa utaria'ana'a pidannao sha'apata'azon an dikauda'o ida'an unao. 15 Mazan utaapa Christ kaimana'o unaobanaa nii unyukunuu ii, na'iki karikaonanuu'u naa uminziwa-kidapa uparadan nii, uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao, ipishaan dono unao umishidapan dau'an Tominkaru sha'apata'azooniaz u'ati. 16 Na'iki udako'atin dono idyaun, kaiman uparada i'ati. Na'iki kaiman utaapa unyukunuu, uaitapanii aonaa usha'apatan aimaakan dikauda'o. Uruu ida'ana'o nii, pidannao ba'azoinpan dakoopainaoz umashaapan mishidainao nii Christ.

17 Panaadon Tominkaru kashaapan nii baiatin-karu kaimana'o sha'apaapa-ka'o dikin ii. Mazan kaimana'o wuru'u baiatin-karu ai oia'o sha'apaapa-ka'o dikin ii. 18 Na'apa Christ, aonaa oia'o mani uruu, mazan upu'u utaaian pamawakan ida'an baupapa, aonaa powa'an kida mani wa'oian dikin ii. Uruu kaimana'o pidan, umawakan dikauda'o pidannao dikin ii. Christ sha'apatan kaikapa'ora'a una'aka kizi waunao Tominkaru ida'ati. Unanaa zowii-ka'o, mazan ukakuda-ka'o powaa iti Tominkaru Doronaa ida'an.

19 Uruu Tominkaru Doronaa ida'ana'o Christ kakuwaapan doronainao ati itaraapa-kizinao ii. 20 Inao maizo'ati-kainaouz Tominkaru paradan, Tominkaru zaudapan pu'u kotua'iki itanawatinan pa'oian ai, na'iki iizo'atin paparadan, Noah tomapan pu'u pakanawan. Uruu dono 8 sodi pidannao paidinan kanawa zo'iti. Uruu ida'an ikazannaata-ka'o wunu tubaru'o ai, naraada'oraz ipai imi'i baara. 21 Uruu wuru'u kainaabata'oraz chikaawunuin-karu, wuru'u kazannaatin-karuz Jesus Christ kadishita-kida-ka'o ida'an pamawaka-kizi iki. Aizii chikaawunuin-karu, aonaa pidan nanaa chikaa-ka'o kaniriba'o ai mani karikaonan, mazan wapishaan pa'an Tominkaru usaabaa kizi wanyukunuu oia'o ai.

22 Jesus Christ mako'oraz naa aokazi iti, kai na'ii uruu Tominkaru diwa'ora antanapu, umanawunu'o unaobanai-tinpan ipai angelnao ati, na'iki ipai doronainao umanawun kidainao inaobanai-tinpan ati.

4

Mashaapa-karu Tominkaru ati

1 Christ baiaapan idi kaziwa'o, ukau'an na'apa'a naa unao uruu kawan kapam, na'iki uma'ozakadapa'a naa unyukunuu ubaiainpa'azon dau'ati. Usha'apanum kau'an, na'ia'oram unao baiaapa'o kaziwa'o pamishidan dikin ii Christ, aona'o ni'i naa usha'apaapa'azon oia'o. 2 Ukau'an, aizii aona'a naa una'azootapa'ana'a oii kida'o usha'apaapauzonii, mazan una'an kawana'ati uizo'atipa'a naa Tominkaru. 3 Unao kotua'iki'o usha'apaapauzon oia'o, maaitapa-kainao Tominkaru naudapanii kidaz pasha'apaapan. Unaudapa ukiaapaakan kakiba'azonna'o ida'an, unaudapa upo'idipan, unaudapa umakon madoronaa-daunu'o tuzapa-kizai ii aka, na'iki utominkaruniitapanuz toma-kariwainao karikaonan. 4 Uruu idi umin-sha'apaapauzon oii kida'o aimaakan, tuukii idi'itinpan unao dau'an, aonaa iaitapan kanom nii aona'a naa usha'apaapan dikauda kida'oraz

aimaakan powa'a. Una'apan idi'i naa ĩdakoopan unao. ⁵ Mazan ĩdako'atin nii na'apa kida'a dau'an Tominkaru ati, uruu aitapa'o ni'oraz na'apam pakawinipinaatan ipai pidannao kakupainao na'iki mawakainao kapam. ⁶ Kaikapan idi'o Kaimana'o Kuwai kowaadauzo-kaoz mawakainao pidannao ati ĩkakupan pu'u zii. ĩnanaa pataka'uta-kaoo mawaka-karu ida'an na'apa ipai pidannao pataka'uta-kaoo kawan mawaka-karu idi, mazan upu'u karikaonanu'o nii ĩkakupan na'apa Tominkaru kawan Kaimana'o Doronaa ida'an.

Marii Tominkaru taanii kaiwaa-kaoo kaimana'o ida'an

⁷ Ipai aimakaan kida ata'azoo ĩkatokon-tinan. Ukau'an aitapina'a naa umashaapa, karikaonan kizi udi'itinpan kaiman, turuu kizi utoriinpan kaiman Tominkaru ati. ⁸ Na'iki powa'a'o zii umanawunun wuru'u marainpaaka-karu an, mishi'o ida'an. Usha'apanum kau'an kamarainpan-karu marina'ata-kida ipai oia'o. ⁹ Udapaapa umin-mishidannao udapu ati, na'iki ukataan ĩ'ati, mazan aonaa unyukunuu oian bii an mani. ¹⁰ Ipai unao kawana'ati Tominkaru taanii uka'ĳita-kinaa ni'i usha'apatan aimakaan umin-mishidannao ati. Ukau'an ukaminka'utaaka'a naa u'ida'an, na'iki ukaudina'a naa kaiman Tominkaru taanii u'ati ida'an. ¹¹ Utaan an u'ati uka'ĳita-kinaa nii ukakuwaapan, ukowaada'a naa wuru'u Tominkaru di'iki'oraz kuwai. Aizii utaan an u'ati uka'ĳita-kinaa nii ukaminka'utan pidannao, ukaminka'uupa'a naa wuru ida'ana'a ma'ozaka-karu Tominkaru taaniaz u'ati. Na'apa kizi ipai aimakaan kida sha'apata-kaoo Tominkaru konaukii-kida-kinoo nii Jesus Christ ida'an. Uruu Tominkaru karikaonanu'o ni'oraz umanawunun na'iki uma'ozakan. Amen.

Baiainapa-karu Christ dĳin ii

¹² Ōmarainapanii ōmin-mishidannao! Aonaa ukia'ana'a unyukunuu ii, "Kandii ni'o aimakaan sha'apan ō'ati kaikapa'a," utiwauta-kaoo an ubaiatan ida'an kaziwa'o. ¹³ Mazan tuukii ukonaukii, usha'apanum kau'an ukam-inauda'utan Christ wuru'u, upataka'uta-kaoo ida'ana'oraz na'apa Christ pataka'uta-kaoo kawan. Uruu powa'a zii kizi ukonaukian utukapan dono'o naa Christ umanawunun aida-kaoo, ukaawan dono'o naa. ¹⁴ Konaukia'o nii unao, udakowapa-kaoo dono umishidan dĳin ii Christ, usha'apanum kau'an umanawunuu'o Doronai, Tominkaru di'iki'oraz kaina'an idi unao ida'a. ¹⁵ Na'ia'oram unao pataka'uta-kaoo dono, aonaa kizi pa'i uzowian dĳin ii mani pidan, oo ukoidimikitinan dĳin ii mani, oo usha'apatan dĳin ii mani dikauda kida'o aimakaan, oo ukimudautan dĳin ia'o mani ba'oran pidannao ĩsha'apatin kizi kida dau'ati. ¹⁶ Aizii upataka'uta-kaoo an umishidan dĳin ii Christ, aonaa kanom dĳin ii ukiba'azoo-kidanuzu, mazan ukonaukii-kida Tominkaru uaitapa-kaoo idi umishidapan Christ. ¹⁷ Usha'apanum kau'an kaawa'a naa amazada pidannao tiwa'azoo-kaoo kamoon, na'iki Tominkaru pidannao wuru'u kiwiini'o ni'oraz ĩtiwaa-kaoo. Aizii umishiin dono wanoo mishidainao tiwaa-kaoo kiwiin, na'apam nii dĳi pidannao sha'apata-kaoo aona'oraz ĩizo'atin Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'oraz? ¹⁸ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Aizii mani suduupa'o ida'an kaimanainao pidannao kazannaata-kaoo, aitanii mana'o nii dikaudainao na'iki oiainao pidannao, na'apam ni'i naa dĳi ĩsha'apata-kaoo?"*

¹⁹ Ukau'an, upataka'uta-kaoo an Tominkaru aipan kawana'ati, pakawan usha'apaapa wuru'u kaimana'oraz na'iki sakitapa'oraz aimakaan. Na'iki

* 4:18 Proverbs 11:31

pakawan utaapa unyukunuu Tominkaru ati, toma'oraz unao, uruu mishi'o nii usha'apatan aimakaan paparadan kawana'ati.

5

Kazowautapainao Tominkaru Choochin

¹ Aizii õparada'azon choochi zowaunaanao ati. Õgaru choochi zowaunaa kapam, na'iki õtukapauzonii Christ pataka'uta-kaao, na'iki õgaru ka'idiwaina'o nii kapam ukonaunaman na'iki umanawunun idi, uaida-kaao dono ukaawan dono'o naa. ² Kaiman utaapa Tominkaru pidanannao utaapa-kidaniinaouz u'ati, na'apa kaznizo taapiki awunuutapan kawani pataapanii kaznizonao. Uawunuutapa ðyaun minziwaa na'iki konaukia'o ida'an Tominkaru aipan kawana'ati usha'apatan. Aonaa uaipan idi mani uikodan aimakaan u'ati karikaonan, mazan utaan idi'o manawun unyukunuu uawunuutapa'azon dau'u ðyaun. ³ Aonaa unaobanai-tinpa'ana'a wunao ati'i, taapa-kida-kariwainaoz u'ati, mazan uaida-kida kaimana'o sha'apatin-karu na'iki mashaapa-karu i'ati. ⁴ Aizii Christ, kaznizonao taapikinao zowaunaa kawana'oraz kaawan dono'o naa, utaan nii unao ati aimakaan konau-nama'o, aona'o ni'oraz ukonaunaman mainaabatinauzon, uruu wuru'u umanawunu'o uidiwau ni'oraz.

⁵ Aizii unao pa'inainao daonaioranao, uizo'ati tunarunao-tinpainao paradan. Na'iki ipai unao, na'apa kida utaapinapa, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukaminka'uaaka pa'an u'atiaaka. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian, "Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu atadinpa'o pidan ai, mazan ukamunan-kida pidan aona'o u'atadinpan."*

⁶ Ukau'an aonaa u'atadinpa'ana'a Tominkaru umanawunu'oraz taapan pu'u unao, kaiman kizi uzaamatan unao umanawunu'o nii diina'iti'i paaitanii kamoo kaawan dono. ⁷ Utaa Tominkaru ati ipai aimakaan kimudauta'o na'iki kasha'oradauta'o unyukunuu. Usha'apanum kau'an utaa-panii wuru'u unaouz.

⁸ Zaudinapa umashaapa utaruba Satan ai. Kaina'a uruu, uchi'ika'anpan na'apa zamazi'o baudokoru ka'arantina'o kawan, dorotapa'oraz pawanyukunuu nii. ⁹ Aonaa ukashaapina'ana'a u'ati, mazan ma'ozaka umashaapa umishidapanii ida'a. Uaitapan idi umin-mishidannao mashaapainao ipai na'la'akan di'oraz amazada ida'a, na'apa'o ðbiatinnan unao kawan kapam. ¹⁰ Mazan aonaa kotua'iki'o nii mani ubaiatinnan dauna'an, uru'o ni'i naa kamunanba'oraz Tominkaru, zaamata'oraz unao Christ ida'an ka'idiwaina'o nii karikaonanuo pakonaunaman na'iki pamanawunun idi. Usaabaan ni'i naa unao powaa iti, na'iki uma'ozakadan nii unao kaimanaiman, mishi kizi umishidapan, aonaa kizi ukashadinan. ¹¹ Marii karikaonan umanawun-karu uruu ati'o nii. Amen.

Peter kowaadinan naa

¹² Õsaadan di'oraz madiwau'u õkaaritan unao ati, Silas† kaminka'utan ida'ana'o õgaru. Uruu kaimana'o õmin-mishidan. Wuru'u õsaadanuz õkaaritan unao ati, ðaipan idi'o õma'ozakadan unao na'iki õtaan õparadan mishi'o na'iki õaitapanii aimakaan dau'oraz'o. Wuru'u di'orazu'u mishi'o kamunan-karu

* 5:5 Proverbs 3:34 † 5:12 Silas: Greek paradan ida'an, Silvanus kia'o wuru'u.

Tominkaru di'iki'o. Ukau'an, ma'ozaka umashaapa, uruu kamunan-karu ida'a.

¹³ Umin-mishidannao Christ, mashaapainaoz da'a'a Babylon ida'a, † Tominkaru zaamataniinaoz papidanannao nii unao kawan, idyuudan paparadan unao ati. Na'iki Mark, ōtaapaniaz ōdani kawan, udyuudan kapam ubaokopatinan dono. §

Marii Tominkaru taan unyukunuu kaiman-kinaa nii unao mishidainaoz Christ.

† **5:13** Babylon: Rome dakotapa-kinao. § **5:14** Peter dono'o mishidainao baokopatinan dono, itukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an idyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita dau'o

Di'oraz kaarita, itamautan Peter kaaritan mishidapainao Jesus Christ ati'o.

Aizii usaadan dono wuru'u pakaaritanuz ĩnao di'iti, na'apain zaudina'o ĩmashaapan wunao mariidan ai idyaunu'u, pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao kuwai dau'u. Uruu idi Peter kowaadan ĩ'ati di'oraz pakaaritan ida'a, na'apam nii ĩsha'apatinan ĩkashadapa-kinaa nii wunaou'u pana'iti'oraz naa ĩkowaadapan kuwai. Ukian ĩ'ati uaipan ĩtominpan, powa'a zii ĩaitapa kizi mishi'o kuwai dau'u, na'iki marii ĩsha'apatinan mishi'o kuwai kawana'ati.

Di'oraz pakaaritan ida'a Peter kowaadan mishidapainao ati, Tominkaru mainaabatan nii mariidapa'o patominapa-kidan pidannao. Na'iki ukakinaotan mishidapainao marii kizi ĩmashaapan kaiman Tominkaru ati ma'oiaka-daun, atii Naobanai Kamoon kaawan.

Kaarita buutinpan kida

Usakadin-kinaa 1:1-2

Tominkaru dapadaniinao dyaupai'o nii udoronaa ida'an 1:3-21

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao 2:1-22

Christ kaawan powaa ati 3:1-18

¹ Di'oraz kaarita, oġaru Simon Peter di'iki'o, oġaru Jesus Christ poitoru na'iki uapostlen. Wurū'u oġkaaritanuz unao ati'i, mishidainaoz Jesus Christ na'apa waunao kawan. Jesus Christ, waTominkarunuz na'iki wazannaaz kaimanan ida'an. ² Marii powa'a zii Tominkaru kamunanun u'ati, na'iki uitan unyukunuu kaiman-kinaa nii, uaitapan ida'an Tominkaru na'iki wanaobanaa Jesus.

Mashaapa-karu mishi'o mishidainao nii Jesus Christ

³ Pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan naa wa'ati ipai aimakaan waaia-panii kida wamashaapa-kinaa nii kaiman u'ati, waaítapan idi'i naa uruu. Uruu wuru'u zaamata'oraz waunao pamanawunun na'iki pakaimanan ida'an. ⁴ Na'iki umanawunu'o pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan wa'ati ipai umanawun kida'o aimakaan, tawuru'u ukowaadaniaz pataan nii. Tominkaru taanuz paparadan pasha'apatan ni'o aimakaan kida dau'u, uruu ida'an kizi aonaa una'azootapan usha'apatan dikauda kida'o aimakaan, sha'apaapa-kariwaiz di'oraz amazada ida'a'a. Mazan uruu ida'an kizi pa'an uzaamatan Tominkaru kaduz kida.

⁵ Ukau'an, aizii umishidan idi Christ, mishiimana'a naa utiwaa umashaapan kaiman. Umashaapan idi'i naa kaiman, mishiimana'a naa umashaapa aitapaaba'o pidannao nii. ⁶ Aizii umashaapan idi'i naa aitapaaba'o pidannao nii, mishiimana'a naa utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o. Utuudapan idi'i naa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o, mishiimana'a naa utuudapa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'o aimakaan. Utuudapan idi'i naa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'a aimakaan, mishiimana'a naa umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Aizii umashaapan idi'i naa Tominkaru aipan kawana'ati, mishiimana'a naa ukamunauaaka umin-mishidannao tuma. Ukamunauaakan idi'i naa umin-mishidannao tuma, mishiimana'a naa umarainapa ipai pidannao. ⁸ Aizii umashaapan an usha'apaapan dau'u powa'a zii kaikapa kida'oraz aimakanu'u, aonaa mazan'u'o nii mani wuru'u uaitapanuz wanaobanaa Jesus Christ, na'iki uruu ida'an ma'ozaka'o nii ukaudinan u'ati. ⁹ Mazan aizii na'ia'oram pidan aona'o umashaapan wuru kida kawana'ati'i, na'apa'o uruu pidan

kawan aona'oraz utukapan kaiman oo ishaawun kawanu'o uruu. Na'iki pidan aona'oraz umashaapan wuru kida kawana'ati'i, manyukunuutan naa Tominkaru so'otani'i naa pa'oian kida.

¹⁰ Ukau'an ōmin-mishidannao, mishiimana'a naa utiwain dadara'o ida'an, uaida kizi'i naa mishi'o Tominkaru dapadan naa na'iki uzaamatan naa unao papidanannao nii. Aizii karikaonan dono usha'apaapan kaikapa kida'ora'a, aona'o nii uwaotan umishidapan ai Tominkaru. ¹¹ Kaikapa'o ida'ana'a kaimanaimana'o nii udapaapa-kao karikaonanu'oraz wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ naobanai-tinapa-kizi iti.

¹² Uruu idi karikaonanu'o nii powa'an kida ōkakuwaapan, ōnyukunuu-kida-kinaa nii u'ati wuru'u mishi'oraz kuwai. Mishi uaitapan pu'a'a naaz kaimanaiman, na'iki uzaamatan pu'a'a naaz kaimanaiman na'iki ma'ozaka umishidapan wuru'u mishi'oraz parada-karu. ¹³ Mazan ōdi'itapanuz, kaimana'o wuru'u ōnyukunuu-kidanuz u'ati na'apa kida'o, ōkapan pu'u zii.

¹⁴ Usha'apanum kau'an ōaitapa ata'azo'o naa ōmawakan, na'apa wanaobanaa Jesus Christ kainaabatan ō'atiz. ¹⁵ Uruu idi'o wuru'u ōtiwainanuz dadara ōka'iitan kawana'ati ōkowaadan u'ati kidaz, karikaonan kizi unyukunuitapan kidaz ōmawakan dauna'an.

Peter kowaadan mishi'o kuwai Jesus Christ dau'u

¹⁶ Wakowaadaniaz u'ati, wanaobanaa Jesus Christ wa'atin umanawunu'o ida'ana'o nii dau'ana'oraz, aonaa toma-kariwai kuwai di'iki'o mani waabatan, mazan watukapanii waawun idi kaimanaiman na'apam mishi'o Christ umanawunun. ¹⁷ Usha'apanum idi na'ia'o waunao udaru Tominkaru naubaan dono'oraz uruu, na'iki utaan dono'oraz u'ati umanawun-karu. Waabata umanawunu'oraz Tominkaru paradan u'ati, ukian, "Di'i ōdani'i, ōmarainapanii manawun, sha'apatina'o ōnyukunuu kawana'ati." ¹⁸ Na'ia'o waunao Jesus Christ tuma umanawunu'oraz midukuo paawa ii, Tominkaru paradan dono'oraz u'ati aokazi iki.*

¹⁹ Uruu ida'ana'o waaitapan kaimanaiman mishi'o wuru'u Tominkaru prophetinno kowaadauzoniaz sha'apa'o nii. Ukau'an utaa'a naa kaimanaiman unyukunuu ati parada-karu prophetnao kowaadaniaz sha'apa'o nii dau'an. Wuru'u ikuwaaz na'apa'o lamp kanadapan kawan maruta'o-karu'u. Ukanadapan nii atii Christ kaawan, na'iki umanawunun kanadapan naa unao nyukunuu ii. ²⁰ Powa'a zii ōaipan uaitapan, aonaa pa'ida'a'o mani Prophetnao aitapan saada-kariwaiz Tominkaru Paradan, sha'apa'o nii dau'an. ²¹ Na'iki aonaa pidan aipan kawana'ati'o mani ukowaada-kao wuru'u parada-karu sha'apa'o ni'oraz. Mazan prophetnao kowaadanuz Tominkaru paradan, Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o kainaabatan ida'ana'o i'ati na'apam nii i'ikan.

2

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao

¹ Kotua'a naa, kaina'a'o da'i Tominkaru pidanannao bii'i dakotinpainao prophetnao nii. Na'apa'o nii kapam kai, kaina'a'o nii mariidapainao patominapa-kidan pidannao kaawan unao bii ati. I'tominapa-kidan nii unao mishi'o kawan wuru'u mishidapa-karu dau'u, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Na'apa kida'oraz kuwai pataka'u'in-kinai dikauda'o di'iti. Ukau'an wuru'u mariidapainao patominapa-kidan pidannao, aonaa

* 1:18 Matthew 17:1-5; Mark 9:2-7; Luke 9:28-35

Īmishidan Naobanai Christ kawinipinaata'oraz pazaamatan Īdyaun. Uruu idi paaipan ati'o nii Īpataka'uta-kidinan, na'iki masha'apakiika'o nii Īpataka'uta-ka'o. ² Iriba'o nii pidannao da'anan wuru'u dikauda'oraz Ītominapakidani kida, kakiba'azonna'oraz usha'apata-ka'o. Īmashaapan idi'i naa na'apa, ba'orainao dakoopan ni'i naa mishi'oraz Tominkaru paradan. ³ Pana'azootapauzon idi puraata, Ītoman nii pakuwaa sodi kida nii, paikodakinaa nii puraata unao di'iki. Mazan kaina'a'ora'a naa Īpataka'uta-kinao ni'o minziwa-kidapa-ka'o kotua'a naa, na'iki Īpataka'uta-kinao kamoon kaawa'anan naa wuru'u.

⁴ Na'apa da'i kotua'a naa, aonaa Tominkaru dobata-kidan angelnao sha'apaapainao oia'o, mazan ukaboota Īdyaun maruta'o ka'azo iti, Īna'ii kizi Ītaratapa-ka'o, atii oiainao pataka'uta-ka'o kamoon kaawan di'iti. ⁵ Aonaa Tominkaru dobata-kidan kiwiitapa'o dono'oraz amazada, unaraadan dono'oraz ipai oiainao pidannao. Mazan ukazannaata Noah kakaopauzoz pidannao kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata 7 ba'oran pidannao utuma.* ⁶ Na'apa da'i Tominkaru

pataka'utauzon donoi kida, Sodom na'iki Gomorrah,† pakawaodan ida'an kidaz ipai daunuuda'u, atii upariti'i-tinan. Na'apa kida'o ida'an ukainaabatan na'apam nii pidannao sha'apata-ka'o mamashaapainao kaiman Tominkaru ati. ⁷ Mazan Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru ati, ukau'an Tominkaru kazannaata uruu pa'an Sodom iki. Uruu Lot kashadina'ora'a naa paabatautan ai, na'iki patukapautan

ai kakiba'azonna'o pidannao sha'apaapanii kida.‡ ⁸ Mishi, uruu Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi aona'a naa unyukunuu kaimanan umashaapan na'apainao bii ii. Īkaziwaa-kida'a naa patukapautan na'iki paabatautan ipai kamoo Īsha'apaapan oii kida'o. ⁹ Ukau'an Tominkaru aitapa na'apam nii pakazannaatan wuru'u pidannao izo'atiinaouz paparadan Īdopian an. Na'iki na'apa kapam, uaitapa na'apam pataapan pidannao wuru'u maizo'ati-kainaouz paparadan, upataka'utan nii Īdyaun, atii oiainao pataka'uta-ka'o kamoon kaawan. ¹⁰ Aitaniimana'o nii upataka'utan wunaou'u sha'apaapainaoz oia'o manawun, marainpainaouz pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki aona'oraz Īnaudapan mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.

Īnao kashadamikinao na'iki atadinpainao, uruu idi aonaa Ītarian kanom pasha'apatan. Una'apan idi, aonaa Ītarian na'apam paparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ¹¹ Upu'u zii angelnao powa'a'o Īma'ozakan padamata wunao aia'a mariidapainao patominapa-kidan pidannao, mazan upu'u aonaa Īparadan dikauda aokazi iainao dau'an Tominkaru kanaapu ati. ¹² Mazan wuru'u mariidapainaoz pidannao, Īdakoapa zii aimaakan pamaaitapanii. Na'apa'o Īnao, wuniinao maaitapin-kainao kawan, Īsha'apatinan panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan, na'iki Ītoma-ka'o soo kozita-ka'o ni'o na'iki zowii-ka'o ni'o. Ukau'an na'apa'o nii Īzowii-ka'o na'iki Īmainaabata-ka'o. ¹³ Ībaianpan nii tuukii, na'apa'o idi'o nii Īkawinipinaata-ka'o Ībaianapa-kidan idi ba'oran pidannao.

Īnao pidannao, Īkonaunam-dinan patuzapatinan na'iki pasha'apaapan ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo. Īaroopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, Īkonaunam-dinan paabatan, mazan dikauda'o Īaidinpan ubli ii, Īpataka'uupan unao

na'iki pasha'apaapan ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo. Īaroopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, Īkonaunam-dinan paabatan, mazan dikauda'o Īaidinpan ubli ii, Īpataka'uupan unao

na'iki pasha'apaapan ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo. Īaroopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, Īkonaunam-dinan paabatan, mazan dikauda'o Īaidinpan ubli ii, Īpataka'uupan unao

* 2:5 Genesis 6:1—7:24 † 2:6 Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 2:7 Genesis 19:1-16

pasha'apaapan ida'an kakiba'azonnaa kida'a. ¹⁴ Aonaa kanom dau'an idi'itinpan soo paba'orantapan dau'an, ukau'an aonaa na'apainim isookodan pasha'apaapan oii kida'o. Uruu idi ina'apatan pidannao nyukunuu pasha'apaapanii kida dau'an, aona'oraz zii itaan dadara panyukunuu mishi'oraz pamishidapanii parada-karu dau'ati. Tuukia'o ina'azootapan ipai aimakaan kida iaipan pa'ati'o nii pa'idiwara. Ina'apan idi, pataka'uta-karu nii idyaun. ¹⁵ Imakon pana'iti'i naa sakitapa'o makopa-karu ai, ida'an naa Balaam kaduz, uruu Boer daniz. Balaam, umarainapanii puraata pasha'apatan winipinaa udikauda'o. ¹⁶ Una'apan idi u'uza chaakashi, aonaa kaparadanu'o mani, parada zii pidan kawan u'ati, usha'apaapan idi pana'iti'o aimakaan. Uruu dono zii prophet Balaam sookadan pamadoronaa-dinan, pasha'apata'azon ai dikauda'o.*

¹⁷ Wuru'u Inao tiichaanaouz, ikaudinan mazanu'o karikaonan, aonaa kanom kaimana'o ikoda-kaou itominapa-kidanii di'iki. Na'apa idyaun wunu nunudapauzo-kizi aradan kawan, na'iki maruta'o wunu wa'atin kawan, aona'oraz ukaawan awaru mainaabata'akan idiz. Ukau'an kaina'a iwii ni'o taapa-kaou kichana'iki-kia'o maruta'o di'ii. ¹⁸ Iparadan dono itadapanii na'apa'oram pakian, mazan mazanu'o ikuwaa karikaonan. Tuukia'o imizidan pidannao, iaipan ina'apatan panyukunuu patominapa-kidanii oia'o kakiba'azonnaa kida'o sha'apaapa-kaou dau'an. Atii ina'apatan pidannao nyukunuu, wuru'u pa'inainaouz zii imuudan pasha'apaapan oia'o pamaaitapan dono'oraz zii Tominkaru. ¹⁹ Ikowaadan pidannao ati aonaa usha'apan isha'apainpan na'apam paaipan kawana'ati. Mazan upu'u zii inao, ipoitoruitapa-kidinan oia'o ati, usha'apanum kau'an kanom aona'o pidan ka'itaan pawazootapan, uruu ati'o nii upoitoruitapa-kidinan. ²⁰ Iaitapan kanono wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ, na'apain sodi iso'otinankan oia'o sha'apaapa-kaou ai, maaaitapa-kainao Tominkaru sha'apaapauzonii kidaz. Mazan udauna'an powaa iti izaamata-kidinan na'iki ina'aka-kidinan oia'o di'iti, uruu powa'a zii idikauda'akan kiwiitapa'o ai. ²¹ Kaiman zii mani padamata imaaaitapan an mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan iaitapan pu'a'a naaz, upu'u aona'a naa iizo'ati'izon Tominkaru kakinaori i'ati'oraz utaa-kaou padamata. ²² Na'apainao pidannao dau'ana'o mishi'o kakinaowapa-kinai kida kianuz: "Arimaraka nikauzonii powaa iti pataitanii,"† na'iki "Kooshi, pachikaa-kaou dauna'an, ukiwauzonii padaarinapa-kizi iti."

3

Naobanai Jesus kaawan nii

powaa ati

¹ Omarainapanii omin-mishidannao, di'orazu'u o'itamautan o'saadan o'kaaritan u'ati. Ipai dya'utama'o o'kaaritan ida'a o'tiwaan o'ma'ozakadan unao kaiman kizi udi'itinpan, uruu idi onyukunui-kidan u'ati kidaz. ² Aonaa manyukunuuta'ana'a parada-karu kotua'oraz Tominkaru prophetinnoo kowaadapauzon, na'iki parada-karu wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus taaniaz waunao apostlenao ida'an.

³ Powa'a zii manawun o'aipan uaitapan, diina'iti'i Jesus Christ wa'atin ua'ii powaa ati, kaina'a'o nii dakomikinao pidannao, idakooapan nii mishi'oraz parada-karu, na'iki imashaapan nii oia'a naa panyukunuu aipan kawana'ati.

§ 2:16 chaakashi: English ida'an, donkey. * 2:16 Numbers 22:4-35 † 2:22 Proverbs 26:11

⁴ Īkian nii, “Na'iam naa mooko Jesus kaawan, ukian pu'u ukaawan nii powaa ati? Aata, kotua'a naa wadokozu-daunnao mawakan, mazan ipai aimakaan pakawan karikaonan, amazada sakadinan iki'o kawan.” ⁵ Mazan pa'ida'a'o wuru'u Īmanyukunuutanuz, Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u aokazi na'iki imi'i baara tominanuz. Na'iki wunu di'iki'o, na'iki wunu ida'ana'o, imi'i baara aidinan. ⁶ Wunu idi'o koshan upataka'uan ipai kiwi-itapa'oraz amazada. ⁷ Aizii kai'oraz aokazi na'iki imi'i baara, Tominkaru paradan ida'ana'o koshan una'an, diina'iti'i ukawaodan nii tikazi idi kidaz, wuru kamoo dono'o upataka'utan dono'o ni'oraz pidannao mamashaapa-kainaoz paparadan kawana'ati.

⁸ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, bauda'apa kaina'a aimakaan aonaa umanyukunuuta'ana'a. Bauda'apa'o kamoo na'apa'o kotua'iki'o amazada* kawanu'o Naobanai Tominkaru ati, na'iki kotua'iki'o amazada na'apa'o bauda'apa'o kamoo kawanu'o u'ati. ⁹ Aonaa Naobanai Tominkaru kona'iachin mani wuru'u umamishiikanuz zii paparadan, ba'orainao pidannao di'itapan kawanzu. Mishi'oraiman ukazaudapanun wuru'u unao dau'ati, umaaiapakan idi'i aonaa na'ia'oram pidan mainaabata-ka. Mazan uaipan ipai pidan tanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. ¹⁰ Masha'apakiika'o nii Naobanai Kamoon kaawan, na'apa koidimiki kaawankan kawan. Na'apain kawa'idanu'o nii aokazi mainaabatinan. Ipai'o nii aokazi ia'o aimakaan kida mainaabatinan paka'awan idi. Na'iki ipai aimakaan imi'i baara an kidainao, ipai'o nii Īmainaabatinan tikazi idi.

¹¹ Aizii ipai'o nii aimakaan kida mainaabata-ka. Kaikapa'a, ukau'an na'apam nii uaipinan umashaapan? Umashaapa'a naa ukau'an kaiman, na'iki umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ¹² Uzaudapan pu'a'a naa Naobanai Kamoon kaawan, utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan.† Uruu dono aokazi ka'awan nii na'iki ipai na'ii kida'o aimakaan mainaabatinan nii panunudan idi tikazi wiichan idi. ¹³ Mazan waunao, pakawan wataapan uparadan tawuru'u ukowaadauzonuz patoman nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ii ipai pidannao sha'apatinan nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz.

¹⁴ Ukau'an ōmarainapanii ōribannao, uzaudapan idi'i naa kaikapa'oraz kida'a: utiwaina'a naa umashaapan kaimanaiman, uikoda-ka. Kizi kaiman umashaapan, aonaa u'oipan Tominkaru awun za'a. Na'iki utaapa'a naa unyukunu kaimanaaka Tominkaru tuma. ¹⁵ Utukapa na'apam wanaobanaa kazaudapanun paaipan idi ipai pidannao kazannaatinan. Wamarainapanii wa'inawuzu Paul saadanii u'ati na'apa kida'o dau'ana'o kapam, ukai-waan Tominkaru taanii pa'ati aitapaaba-karu. ¹⁶ Na'apa'o kapam usaadan pakaaritan kida ida'a ukadakotinan dono kaiwuru kida dau'ana'a. Paul saadaniaz pakaaritan kida ida'a, kaina'a dadara kida'o, kasha'apanna'o uaitapa-ka. Uruu idi pidannao matominapa-kainao kaiman, na'iki aona'oraz itaan panyukunu ati kaimanaiman pamishidapan mishi'oraz parada-karu. Īnao, Īpana'adan pana'iti wuru'u parada-karu, na'apa Īna'apatan ba'oran parada-karu saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ida'a kida'oraz. Ukau'an Īpataka'uta-kidinan nii paaipan ati Tominkaru ati.

¹⁷ Aizii ōmarainapanii ōribannao, uaitapani'i naa kaiwuru kida dau'ana'a. Ukau'an zaudinpa'a naa pa'i umashaapa, aonaa kizi upozawatan pidannao kashadamikinao pana'adanii parada-karu di'iti. Aizii umishidan dono ĩdyaun, ukasharufinan nii umishidan ai mishi'oraz kiwiitapa kida'oraz

* **3:8** kotua'iki'o amazada: English ida'an, ukian “one thousand years.” † **3:12** utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan oo “umashaapa, kadiman kizi'i naa uaipan ukaawan”.

umishidapauzon kida. ¹⁸ Mazan uaitapa kizi powa'a zii wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ kamunanun u'ati, na'iki uaitapa kizi'i naa uruu dau'u powa'a zii manawun. Marii kizi utaapa-kao umanawunu'o nii kai na'iki karikaonan. Amen.

Kiwiini'o John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadanii di'ora'a kaarita pamin-mishidannao ati'o. Uruu na'iki ba'oran apostlenao chi'ikapa'o Jesus tuma umashaapkanan dono imi'ii baara'a. Ukau'an itukapanii uruu na'iki iabatani uparadan. Di'ora'a pakaaritan ida'a, aonaa utominapa-kidan manawun mani mishidainao pa'ina'o aimaakan dau'u. Mazan uaipan pa'an i'zaudinpan pidannao ai mariidapainaoz mishidainao. (1 John 2:26) Na'iki uaipan iaitapan mishi'o i'zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu. (1 John 5:13) Uruu idi'o uma'ozakadan i'nyukunuu karikaonan kizi imashaapan Tominkaru ati.

John nyukunuu-kida pidannao ati na'apa'oram Tominkaru: uruu kanada'o, aonaa na'itim oia'o diza-ka'o u'ai; uruu kamarainpanu'o, udyuuda paudani mawakan waunao dikin ii; uruu mishi'o, aonaa na'apainim umariidinan.

John kowaadan kaimanaiman na'apam pidan aitapan kaina'a pa'ida'a Tominkaru di'iki'oraz karikaonanu'o kakupa-karu.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-4

Kanda'o-karu'a'o na'iki maruta'o-karu'a'o 1:5—2:29

Tominkaru dainao na'iki Satan dainao 3:1-24

Mishi'o na'iki aona'o umishiin 4:1-6

Marainpaaka-karu 4:7-21

Oia'o wazoota-ka'o mishida-karu ida'an 5:1-21

John aitapanii manawun

kakupa-kinai

¹ Di'oraz kaarita, Parada-karu kakupa-kinai daua'o, uruu na'a'oraz naa amazada toma-ka'o ua'ii. Waunao apostlenao abatanii uparadan na'iki watukapanii uruu pa'idi'iti; wapishatanii uruu waka'u idi. ² Watukapanii wuru'u Kakupa-kinai ukaawankan dono pidan nii. Uruu idi'o wakakuwaa-pan udau'u unao ati. Wakowaadan u'ati, uruu karikaonanu'o kakupa-kinai, uruu karikaonanu'o una'auzon Tominkaru tuma, na'iki uruu aidina'oraz pidannao ati. ³ Wakowaadan u'ati watukapanii daua'o, na'iki waabatanii daua'o uruu dako iki, waaipan idi unyukunuu na'apa kidaakan kapam waunao tuma. Waunao, na'apa kidaaka'o wanyukunuu waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ tuma. ⁴ Osaadan di'ora'a kaarita oaipan idi'o wakonaukian baokopa unao tuma.

Mashaapa-karu daua'o

kanada'o-karu'u

⁵ Aizii kaikapa'o wuru'u kuwai waabataniaz Christ di'iki, na'iki uruu wuru'u wakowaadaniaz u'ati: Tominkaru, uruu kanada'o, aonaa maruta'o nii u'ida'a. ⁶ Ukau'an, wakian an, "Ogaru, na'apa'o o'nyukunuu Tominkaru tuma," mazan wamashaapan an pakawan zii maruta'o-karu'u, wamariidinan karikaonan wuru'u. Aonaa wamashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁷ Mazan wamashaapan an kanada'o-karu'u, na'apa Tominkaru mashaapan kawan kanada'o-karu'u, uruu mishi'o pa'an wanyukunuu na'apa kidaakan wamin-mishidannao tuma. Na'iki uDani Jesus izain chikaa ipai daunuuda'u wa'oi'an.

⁸ Aizii wakian an, "Aonaa oia'o mani o'garu," wamariidapan karikaonan wanyukunuu wuru'u, na'iki aonaa wataapan mishi'o kuwai. ⁹ Mazan

wakowaadan an wa'oian Tominkaru ati, mainaabatan nii wa'oian kida, na'iki uso'otan nii wa'ai ipai washa'apatanii kida oia'o. Usha'apatan nii aimakaan sakitapa na'apa pakian kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an wakian an, "Aonaa õsha'apatan oia'o," wadakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, na'iki aonaa uparadan nii wanyukunuu ii.

2

¹ Õsaadan di'ora'a kaarita unao ati, õdainao kawanuinao õmarainpan, aonaa kizi usha'apatan oia'o. Mazan usha'apatan an oia'o, kaina'a bauda'apa pidan parada'o nii Tominkaru ati waunao dikin ii, uruu Jesus Christ, karikaonanu'oraz usha'apatan sakitapa aimakaan Tominkaru awun za'a.

² Uruu kashaapa'oraz pazowii-ka'o, na'iki baiaapa'oraz waunao dikin ii mawaka-karu, wabaiapan ni'oraz padamata aita-ka'o wa'oian idi. Una'apan kau'an, turuu Tominkaru mainaabatan aonaa waunao oian mani karikaonan, mazan ipai pidannao oian kida kapam.

³ Waizo'atipan an Tominkaru kakinaori kida na'apa'o ida'ana'o nii waaitapan, waunao wuru'u aitapainaoz Tominkaru. ⁴ Aizii pidan kian an, "Õgaru, õaitapanii Tominkaru," mazan upu'u aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori kida, umariidinan wuru'u, na'iki aona'o utaapan mishi'o kuwai. ⁵ Mazan pidan izo'atipan an Tominkaru kakinaori, umarainpan kaimanaiman Tominkaru wuru'u. Aizii, kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wazaamatanpan Tominkaru ida'ati: ⁶ wakian an, "Õgaru, Tominkaru ida'ati'o õzaamatanpan." Ukau'an na'apa pa'i kapam wamashaapa Jesus Christ mashaapan kaduz kawan.

Kanada'o sannao, aonaa turuu ãto'ora-kizaitapaakan

⁷ Õsaadan u'ati õmarainapanii õmin-mishidannao, aonaa pa'ina'o kakinaorii dau'o mani, uruu kakinaorii unao taapaniaz, usakadinan di'iki'oraz umishidapan, uruu kakinaorii unao abataniaz naa. ⁸ Mazan kaina'a aimakaan pa'ina'o kapam uruu kakinaorii ida'a. Kaimanaiman Jesus mashaapan kaduz kainaabatanuz, na'iki unao mashaapan kaduz kainaabatan kapamaz. Usha'apanum kau'an taa'azo'o naa maruta'o mainaabatan, na'iki aizii ma'ozakadina'a naa kanada'o unao ati.

⁹ Aizii pidan kian an, "Õgaru, kanada'o ida'a'o õmashaapan," mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pairiban, pakawanu'o zii umashaapan maruta'o ida'a wuru'u. ¹⁰ Mazan pidan marainpan an pairibannao, kanada'o ida'a'o umashaapan wuru'u, na'iki aona'o nii ukasharutin-kidan pairiban oia'o di'iti. ¹¹ Mazan pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, maruta'o ida'a'o wuru'u uruuz. Na'apa'o pidan pozawatapa'o wuru'u, usha'apanum kau'an maruta'o ishaawunudu aka ni'i naa wuru'u uruuz.

¹² Õsaadan u'ati, õmarainapanii koraiziannao,* usha'apanum kau'an Tominkaru mainaabatani'i naa u'oian kida Jesus Christ sha'apatanii ida'an.

¹³⁻¹⁴ Õsaadan u'ati daruinao,† usha'apanum kau'an zaamatanpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati, na'a'oraz naa amazada toma-ka'o ua'ii.

Õsaadan u'ati kapam pa'inainao,‡ usha'apanum kau'an udikinita ni'i naa Satan.

Õsaadan u'ati koraiziannao,

* **2:12** koraiziannao: pa'inainao zii ãtomimpan Jesus dau'u. † **2:13-14** daruinao: kotua'ora'a naa imishidapan Jesus. ‡ **2:13-14** pa'inainao: ma'ozakainao ãkaudinan Tominkaru ati.

usha'apanum kau'an unao zaamatanpa'ora'a naa waDaru Tominkaru ida'ati.

Õsaadan u'ati daruinao,

usha'apanum kau'an zaamatanpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati, na'a'oraz naa amazada toma-kao ua'ii.

Õsaadan u'ati pa'inainao,

usha'apanum kau'an aonaa ukashadinan;

pakawan utaapan Tominkaru Paradan unyukunuu ii, na'iki udikinita ni'i naa Satan.

¹⁵ Mana'a umarainpa'ana'a oia'o sha'apaapa-kao, na'iki oia'o aimaakan kida di'ora'a amazada ida'a'o. Usha'apanum kau'an, pidan marainpan an oia'o aimaakan di'ora'a amazada ida'a'o, aonaa umarainpan mani waDaru Tominkaru wuru'u. ¹⁶ Usha'apanum kau'an wuru'u oia'oraz mashaapa-karu: pidan aipan pasha'apatan oia'o panyukunuu kawana'ati; pidan na'azootapan patukapanii kida; pidan atadinpan pairiban ati pasha'apauz ida'an. Na'apa kida'oraz oia'o di'itinapa-karu aonaa waDaru Tominkaru di'iki'o mani utominan wuru'u, mazan oia'o mashaapa-karu naudapa-kao aipan ati'o karikaonan. ¹⁷ Di'ora'a amazada, na'iki ipai na'a'oraz oia'o kida tuukia'oraz pidannao na'azootapan, katokon-tina'o nii wuru'u. Mazan pidan sha'apaapa'o aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati, karikaonanuo nii pa'an ukakupan.

¹⁸ Õmarainapanii koraiziannao, aizii maonapata'a naa amazada tokon. Wakowaadani sha'atii u'ati kaawa'o nii Christ taruba, aizii kai iriba'a naa Christ tarubanao kaawan. Ukau'an, waaitapa maonapa'a naa amazada tokon. ¹⁹ Aizii wuru'u Christ tarubanaouz, watuma'o kiwiin ĩbaokopainpauzon, udauna'an ĩwa'akan waunao. Mazan wuru'u ĩnaouz, aonaa mishi'o mani ĩmishidan waunao kawan. ĩmishidan dono mani waunao kawan, aonaa ĩwa'akan waunao, pakawan mani ĩbaokopainpan watuma. ĩwa'akan idi waunao, waaitapa aonaa mishi'o mani ĩmishidan waunao kawan.

²⁰ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an uaitapani'i naa wuru'u mishi'oraz kuwai. ²¹ Õsaadan u'ati, aonaa umaaitapakan idi'o mani mishi'o kuwai, mazan uaitapan idi'o pa'anazu. Na'iki uaitapa kapam aonaa na'iam mariidan-karu Tominkaru di'iki'oraz mishi'o kuwai ida'a. ²² Pidan kia'oraz aonaa mishi'o mani Jesus, uruu Christ,§ mariidinauzo wuru'u. Aizii pidan na'apa'oraz ukian, uruu Christ taruba'a naa wuru'u, aonaa umishidan waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ. ²³ Pidan aona'oraz umishidan Tominkaru Dani, umamishidikan kapam waDaru Tominkaru wuru'u. Mazan pidan mishida'oraz pa'an Jesus Tominkaru Danin, zaamatanpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u.

²⁴ Ukau'an kaimanaimana'a naa pa'i utaapa unyukunuu ii wuru'u kuwai kidaz, uabataniaz usakadan di'iki umishidapan. Unyukunuu-atin an pakawan wuru'u kakinaoriiz, pakawanuo'o nii unao zaamatanpan Jesus, Tominkaru Dani ida'ati, na'iki Tominkaru, udaru ida'ati. ²⁵ Wazaamatanpan idi Tominkaru ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanuo'o kakupa-karu wa'ida'a, Christ kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

²⁶ Õsaadan na'apa kaarita unao ati, uzaudin kizi pidannao ai tiwauta'oraz pamariidan unao. ²⁷ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an aonaa kandii nii uaipan zii ba'oran pidan tominapa-kidan unao mishi'o kuwai dau'u. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa

§ 2:22 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

tominapa-kidani'i naa unao ipai kakinaorii dau'u, mishi'o wuru'u kuwai kidaz, aonaa mariidin-karu mani. Ukau'an pakawan pa'i uzaamatanapa Christ ida'ati, Kaimana'o Doronaa kakinaotan kawana'ati unao.

Na'apa'oram dau'ati'o Tominkaru dainao kii-karu

²⁸ Ukau'an, ōmarainapanii koraiziannao, pakawan pa'i uzaamatanapa Christ ida'ati, aonaa kizi waba'azootinan u'ati, ukaawan dono koshan, na'iki aonaa kizi watarian waikodapan uruu. ²⁹ Unao, uaitapa Christ sha'apatanii kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan Tominkaru awun za'a. Ukau'an uaitapa pa'i, pidan sha'apaapa'o kaimana'o aimakaan Tominkaru awun za'a, Tominkaru dani uruu.

3

¹ Utukapa na'apam waDaru Tominkaru marainpan manawun waunao, turuu wadakota-kaom Tominkaru dainao nii: mishi'o udainao waunao. Mazan pidannao, imi'i baara'a kida'o aimakaan dau'oraz karikaonan ĩdi'itinpan, aonaa ĩaitapan uruu, ukau'an aonaa ĩaitapan Tominkaru dainao waunao. ² Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, mishi Tominkaru dainao'u naa waunao, mazan aonaa zii ukainaabatan na'apam nii waunao diina'iti'i Christ wa'atin dono. Mazan waaitapa, ukaawan dono uruu kawunu'o nii waunao, usha'apanum kau'an watukapan nii na'apa'oram manawun uruu. ³ Ukau'an pidan zaudapa'oraz naa patominan Christ kawan diina'iti'i, marii pa'i udadaradan naa panyukunuu oia'o ai, usha'apanum kau'an aonaa oia'o nii Christ ida'a.

⁴ Ipai pidan sha'apaapa'oraz oia'o, dikintapa'o Tominkaru kakinaorii wuru'u. Usha'apanum kau'an oia'o wuru'u kakinaorii dikintapa-kaoz.

⁵ Uaitapanii Jesus kaawankan so'ota'o nii wa'orian kida. Aizii uruu, aona'o u'orian. ⁶ Ukau'an pidan zaamatanpa'o Christ ida'ati aona'o ni'i naa usha'apaapan oia'o. Mazan pidan pakawanu'oraz zii usha'apaapan oia'o, aona'o uaitapauzon na'iki aona'o uzaamatanpan Christ ida'ati wuru'u.

⁷ Ōmarainapanii koraiziannao, mana'a utapada'ana'a pidan pozawata-kidan unao: pidan kaimana'o, usha'apata kaimana'o aimakaan, na'iki kaimana'o Tominkaru awun za'a wuru'u uruuz, na'apa Jesus Christ kawan. ⁸ Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, ukainaabatan Satan dani wuru'u uruuz, usha'apanum kau'an Satan, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, amazada sakadinan di'iki'o. Mazan Tominkaru Dani kaawankan mainaabata'o ni'o Satan kaudin-kizi kida. ⁹ Tominkaru dainao, aonaa ĩsha'apaapan naa oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru kaduzu'u naa wuru'u ĩnao ida'oraz. Aonaa turuu ĩsha'apaapan naa oia'o, Tominkaru daniitan idi'i naa ĩdyaun. ¹⁰ Ukau'an aizii, kaikapa waaitapan kanomnao Tominkaru dainao nii, na'iki kanomnao Satan dainao nii: pidan aona'oraz usha'apatan kaimana'o aimakaan, na'iki aona'oraz umarainpan pairiban, aonaa Tominkaru dani mani uruu.

Marainpaaka'o Tominkaru dainao

¹¹ Usakadinan di'iki'o umishidapan uabatautan di'ora'a kakinaorii: wamarainpaaka pa'i, kia'oraz. ¹² Aonaa pa'i Cain kawan man waunao, tawuru'u Satan poitoruz, zowia'oraz pa'inawuzu. Cain, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, mazan u'inawuzu Abel, kaimana'o pidan uruu, uruu idi Cain zowian uruu. ¹³ Ukau'an ōmin-mishidannao, zaudinapa pa'i umashaapa. Kaina'a'o nii pidannao, imi'i baara'a'o sha'apaapa-kaom dau'oraz ĩdi'itinpan, to'ora-kizaitapan unao. ¹⁴ Waaitapa, aonaa mawaka-karu ida'antanpu'ora'a naa mani waunao, mazan kakupa-karu ida'atanpu'u pa'an. Usha'apanum kau'an marainpaaka'o waunao. Pidan

aona'oraz umarainpan pamin-mishidan, pakawanu'o zii mawaka-karu ida'antanpu'u uruu. ¹⁵ Pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, zowia'o pairiban kawanu'o wuru'u uruuz. Na'iki waaitapa, pidan zowia'o pairiban, aonaa u'ida'a karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁶ Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz marainpaaka-karu: Jesus Christ taa-pada pazowii-kao waunao dikin ii. Ukau'an marii pa'i wataapadan wazowii-kao wamin-mishidan dikin ii. ¹⁷ Aizii aimakaan kaina'an dono pidan ida'a umashaapa-kinnaa nii kaimanaiman, na'iki kaina'a uaitapanii pairiban dopia'o paaipan idi aimakaan sodi pamashaapa-kinnaa nii kapam, mazan upu'u aonaa zoobaba ukaminka'utan wuru'u dopia'oraz. Pidan na'apa'o aonaa turuu udakotan pamarainpan pairiban na'apa Tominkaru marainpan kawan pidannao. ¹⁸ Ōmarainapanii koraiziannao, aonaa wamarainpaaka'ana'a waparadan ida'an karikaonan, mazan wakaminka'utan ida'an wairibannao, na'iki mishi'o ida'an.

Tominkaru dainao mabaa'azoo ikaawan Tominkaru ida'ati

¹⁹ Wamarainpan ida'an wamin-mishidannao, waaitapan nii Tominkaru ida'atanpu'o waunao, ukau'an mabaa'azo'o nii wawa'atin Tominkaru ida'ati. ²⁰ Waabatanan pu'u padamata wanyukunuu ii oia'o waunao, mazan Tominkaru powa'a'o zii umanawunun wanyukunuu ai, na'iki uaitapa ipai daunuuda'u aimakaan. ²¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, waabatanan an wanyukunuu ii kaiman Tominkaru kanaapu'u, aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin U'ida'ati. ²² Tominkaru taan nii wa'ati ipai aimakaan wapishaanii u'ai, usha'apanum kau'an waizo'atipan idi Ukakinaori kida na'iki wamashaapan idi Ūnyukunuu kawana'ati. ²³ Aizii kaikapa'o wuru'u Tominkaru kakinaoriz: Marii pa'i wamishidan Jesus Christ Tominkaru Danin, na'iki marii pa'i wamarainpaakan, na'apa Christ kakinaotauzon kawan waunao. ²⁴ Pidan izo'atipa'o Tominkaru kakinaori, zaamatanpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u, na'iki Tominkaru zaamatanpa'o uruu ida'ati. Tominkaru taaniaz wa'ati Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata wa'ati kaina'a Tominkaru mashaapan wa'ida'a.

4

Na'apam Tominkaru Doronaa pana'an oia'o doronai ai

¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, mana'a umishida'ana'a ipai pidannao dakota'oraz Tominkaru Doronaa kaina'an pa'ida'a. Mazan utiwaa-kidapa pa'an kaimanaiman i'dyaun, uaitapa kizi mishi'o Tominkaru Doronaa wuru'u i'ida'a'oraz. Usha'apanum kau'an iriba'a naa dakotinpainao prophet nii makon ipai wiizai kawana'ati. ² Kaikapa'o ida'ana'o nii uaitapan Tominkaru Doronaa kaina'an pidan ida'a: pidan mishida'oraz Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, Tominkaru Doronaa wuru'u uruu ida'a'oraz. ³ Mazan pidan aona'oraz umishidan Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, aonaa Tominkaru Doronaa mani wuru'u uruu ida'a'oraz. Mazan Christ taruba di'iki'o doronai wuru'u uruu ida'a'oraz. Uabatauzonii kaini'iki'o nii uwa'atin, wuru'u oia'oraz doronai, aizii kai, kaina'a'a naa pidannao bii an uruu.

⁴ Mazan unao, ōmarainapanii koraiziannao, Tominkaru dainao pa'an unao. Kaakinapa u'ati madiwautapa-ka'oraz idakotinpan prophet nii, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o manawun unao ida'a'oraz Kaimana'o Doronaa, wuru aia'a Satan di'iki'oraz doronai kazowautapa'oraz pidannao imi'i baara an. ⁵ Aizii madiwautapa-ka'oraz idakotinpan prophetnao nii, aonaa iaitapan Tominkaru, ukau'an ikakuwaapan na'apa maaitapa-kainao

Tominkaru kawan. Ukau'an pidannao maaitapa-kainaoz Tominkaru, ïmishida ïkuwaa. ⁶ Mazan waunao, Tominkaru dainao pa'an, ukau'an pidannao aitapainaoz Tominkaru, kaiman ï'ati wakuwaa. Mazan pidannao, aona'oraz Tominkaru dainao mani ïdyau, aonaa ïnaudapan wakuwaa. Na'apa'o ida'an waaitapan Kaimana'o Doronaa kainaabata'oraz mishi'o kuwai Tominkaru daua'o kaina'an pidan ida'a, oo oia'o doronai, mariidapa'oraz pidannao.

Marainpaaka-karu

Tominkaru aipan ati

⁷ Õmarainapanii òmin-mishidannao, pakawan pa'i wamarainpaaka, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u wamarainpaaka-kinaaz. Ukau'an, pidan marainpa'oraz pamin-mishidannao, Tominkaru dani uruu, na'iki uaitapanii Tominkaru. ⁸ Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidannao, aona'o uaitapan Tominkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru, uruu kamarainpanu'o. ⁹ Kaikapa Tominkaru aidan wa'ati na'apam pamarainpan pidannao: Udyuudan paudani bauda'apauz imi'i baara ati, turuu kizi waikodan uruu ida'an karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u kamarainpan-karuz: Aonaa waunao marainpan kaduz mani Tominkaru, mazan Tominkaru marainpan kaduz pa'an waunao. Uruu idi udyuudan pauDani mawakan waunao dikin ii, turuu kizi wa'oi'an kida mainaabata-ka. ¹¹ Õmarainapanii òmin-mishidannao, Tominkaru marainpan kau'an waunao tuukii manawun, na'apa pa'i ukau'an wamarainpaaka kapam. ¹² Aonaa bauda'apa pidan tukapauz pu'u padamata Tominkaru, mazan wamarainpaakan an, Tominkaru kaina'an wa'ida'a wuru'u. Na'iki wamarainpaakan ida'ana'o nii ukamarainapanun ikodinan ba'orainao pidannao, na'apa uaipan kawan manawun.

¹³ Waaitapa Tominkaru ida'ati'o wazaamatinpan, na'iki kaina'a'o uruu wa'ida'a, usha'apanum kau'an utaani'i naa wa'ati Kaimana'o Doronaa. ¹⁴ Tominkaru dyuudan pauDani Jesus Christ kazannaata'o nii ipai pidannao ï'oi'an kida ai. Watukapanii uruu, na'iki aizii, wakakuwaapan udau'an ba'orainao ati. ¹⁵ Na'ia'oram pidan kowaadan an Tominkaru Dani wuru'u Jesus, Tominkaru kaina'an uruu ida'a wuru'u, na'iki Tominkaru ida'ati'o uzaa-matinpan. ¹⁶ Waaitapa na'apam Tominkaru marainpan waunao, ukau'an u'ati'ora'a naa wanyukunuu.

Tominkaru kamarainpanu'o uruu. Ukau'an pidannao karikaonanu'oraz ïkamarainapanun, Tominkaru ida'ati'o ïzaamatinpan, na'iki ïnao ida'ati'o Tominkaru zaamatinpan. ¹⁷ Uruu idi'o wuru'u wamarainpaakanuz uruu kawan manawun: ukau'an wamarainpaakan idi na'apa, aona'o nii watarian wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanz pidannao. Usha'apanum kau'an Christ kawanu'ora'a naa wamashaapan da'a'a imi'i baara'a. ¹⁸ Waaitapan idi Tominkaru marainpan waunao, aonaa kandii nii watarian u'ai. Tominkaru kamarainapanun ikodinan idi ba'orainao pidannao waunao marainpaakan ida'an, na'apa manawun uaipan kawan, ukau'an aonaa kandii nii watarian Tominkaru ai. Pidan tarian Tominkaru ai, uaitapan idi'o Tominkaru pataka'utan nii paugaru, wuru kamoo dono'o Tominkaru tiwaa-kidaapanuz naa pidannao. Pidan taria'oraz, uaitapan idi'o aonaa pakamarainapanun Tominkaru aipan kawana'ati.

¹⁹ Wamarainpaakan, usha'apanum kau'an kiwiini'ora'a naa Tominkaru marainpan waunao. ²⁰ Aizii pidan kian an, "Õgaru, õmarainapanii Tominkaru," mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pamin-mishidan, uruu

mariidinauzo wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa umarainpan pamin-mishidan patukapanii padamata, ukau'an aonaa na'itim umarainpan Tominkaru, aona'oraz utukapauzon. ²¹ Na'iki kaikapa'o Tominkaru kakinaori waunao ati'o: Pidan marainpa'o Tominkaru, marii pa'i umarainpan pamin-mishidannao kapam.

5

Turuu'o Tominkaru kakinaori kida izo'ati-ka'o

¹ Ipai pidan mishida'oraz Christ* wuru'u Jesus, uruu Tominkaru dani. Na'iki pidan marainpa'o waDaru Tominkaru, umarainapa kapam udainao. ² Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wamarainpan Tominkaru dainao: wamarainpan ida'an Tominkaru, na'iki washa'apaapan ida'an udyuudaniaz sha'apata-ka'o. ³ Umishiin an wamarainpan Tominkaru, washa'apaapan nii udyuudaniaz sha'apata-ka'o. Na'iki aonaa kasha'apanna'o mani wuru'u udyuudaniaz sha'apata-ka'o, ⁴ usha'apanum kau'an ipai Tominkaru dainao, turuu idikintan oia'o. Na'iki iwazootanuz pamishidapan idi Jesus Christ. ⁵ Aonaa kanom ka'iitan padikintan oia'o, soo pidan, mishida'oraz Tominkaru Dani wuru'u Jesus.

Tominkaru Dani daua'o

⁶ Jesus Christ, uruu kaawa'oraz aokazi iki, uruu chikaawunuu-kidina'oraz wunu idi, na'iki uruu shoota'oraz uizain umawakan dono. Aonaa soo wunu ida'an mani karikaonan ukainaabata-ka'o Christ wuru'u uruuz, mazan uizain shootan ida'an kapam. Na'iki Kaimana'o Doronaa kinaabata kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz aimakaan kida. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa, ukadz ukainaabatauzon mishi'o aimakaan Tominkaru di'iki'o. ⁷ Ukau'an kaina'a idikinauda'u aimakaan kinaabata'o wa'ati Jesus daua'o [aokazi ii: waDaru Tominkaru, Parada-karu, na'iki Kaimana'o Doronaa; ipai idikinauda'u idyaun, ikainaabata bauta'apa'o aimakaan Jesus dau'u. ⁸ Na'iki kaina'a idikinauda'u aimakaan kinaabata'o wa'ati Jesus daua'o imi'i baara'a:]† Kaimana'o Doronaa, na'iki uchikaawunuu-kidinan wunu idi, na'iki uizain shootan umawakan dono; ipai idikinauda'u idyaun, ikainaabata bauta'apa'o aimakaan Jesus dau'u.

⁹ Pidan kakuwaapan an paaitapanii dau'u, wamishida'aka ukuwaa. Ukau'an Tominkaru kuwaa umanawunun idi pidan kuwaa ai, wamishida pa'i ukainaabataniaz aimakaan kida wa'ati. Aitaniiman ukuwaa umanawunun, usha'apanum kau'an uruu Tominkaru, na'iki pauDani daua'o wuru'u ukakuwaapanuz. ¹⁰ Ukau'an pidan mishidan an Jesus, Tominkaru Danin, uaitapa mishi'o wuru'u Tominkaru kuwaa kidaz. Mazan pidan, aona'oraz umishidan Tominkaru kuwaa, udakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, usha'apanum kau'an, aonaa umishidan Tominkaru kuwaa pauDani daua'oraz. ¹¹ Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: Tominkaru taani'i naa wa'ati karikaonanuo kakupa-karu, na'iki wazaamatanuzu Tominkaru Dani ida'an. ¹² Pidan zaamatanpa'o Tominkaru Dani ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanuo kakupa-karu u'ida'a. Mazan pidan, aona'oraz uzaamatanpan Tominkaru Dani ida'ati, aonaa karikaonanuo kakupa-karu nii u'ida'a.

Karikaonanuo kakupa-karu

¹³ Ōsaadan di'ora'a kaarita unao ati, mishidainao Jesus Tominkaru Danin, uaitapa kizi kaina'a'ora'a naa karikaonanuo kakupa-karu u'ida'a.

* 5:1 Christ: Tominkaru dyuudanii aokazi iki kazannaata'o nii waunao. † 5:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

¹⁴ Ukau'an aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin Tominkaru ida'ati, waaitapan idi unyukunuupan nii waunao na'apainim dono wapishaan aimaakan u'ati, unyukunuu aipan kawana'ati. ¹⁵ Waaitapan idi unyukunuupan nii waunao, wapishaan dono aimaakan u'ati, waaitapa utaan nii wa'ati wapishaaniaz.

¹⁶ Aizii bauda'apa unao, utukapan an mani umin-mishidan sha'apatan oia'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i, buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti, marii upishaan Tominkaru kazannaatan wuru'u sha'apata'oraz oia'o, Tominkaru taan nii u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. Kaiwuru'u ðna'apanuz, pidannao sha'apatainao oia'o dau'ati'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Kaina'a mishi oia'o, uruu buuta-kida'o pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan aonaa ðkian mani, upishaa kizi Tominkaru kazannaatan sha'apata'oraz uruu kaduz oia'o. ¹⁷ Ipai aimaakan sha'apata-kariwaiz pana'iti Tominkaru aipan ai, oia'o wuru'u. Mazan kaina'a oia'o kida, aonaa ubuuta-kidan pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹⁸ Waaitapa, Tominkaru dainao, aona'a naa ðsha'apaapan oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru Dani, Jesus Christ, kazannaatapanii naa ðdyaun, ukau'an aonaa Satan ka'iitan pakaziwan ðdyaun. ¹⁹ Waaitapa, Tominkaru dainao waunao, mazan ipai pidannao aona'oraz ðaitapan Tominkaru, Satan kazowautapanii ðdyaun. ²⁰ Waaitapa mishi'o Tominkaru Dani kaawan imi'i baara ati, na'iki ukainaabata aimaakan kida wa'ati, turuu kizi waaitapan wuru'u mishi'oraz Tominkaru. Wazaamatinpan mishi'o Tominkaru ida'ati, usha'apanum kau'an uDani, Jesus Christ ida'ati'o wazaamatinpan. Soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru, na'iki uruu bauda'apa karikaonanu'o kakupa-kinai. ²¹ Ukau'an ðkian u'ati ðmarainapanii koraiziannao, uzaudin, mana'a utaaaina'ana'a wuru ati'i tanawata'o ni'oraz pana'iti unyukunuu mishi'o Tominkaru ai.

Itamautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita dau'a'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita zunaaba na'iki odainao ati'o. Mazan pabi'i kida pidannao di'itapanuz, usaada-ka'o pa'an mishidainao baokopa'o Ichoochiipan ati'o.

Pakaaritan ida'a apostle John ma'ozakadan mishidainao, i'izo'ati kizi Tominkaru paradan pamarainpaakan ida'an. John kakinaotan mishidainao, pidannao ai pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao Jesus dau'u. Na'iki uaipan mishidainao marina'atan idyaun, na'iki wuru'u pana'iti'oraz itominapa-kida-kinaa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1-3

Izo'ati-karu na'iki kamarainpan-karu 4-6

Zaudin-karu mazanu'o tiichaanao tominapa-kida-kinaa ai 7-11

Kaarita katokon-tinan 12-13

¹ Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati zunaaba, Tominkaru zaamataniaz papidanani, na'iki pudainao ati'o kapam. Mishi'o ōmarainpan unao. Aonaa ōba'orantina'o mani ōmarainpan unao, ipai pidannao aitatapainaoz mishi'o kuwai, imarainapanii kapam unao.

² Wamarainpan unao waaitapan idi mishi'o kuwai, na'iki karikaonanuo'oo nii wataapan wuru'u mishi'oraz kuwai. ³ Ōtoriinpan, karikaonan kizi waDaru Tominkaru na'iki udani Jesus Christ kamunanun wa'ati, na'iki ukamunan-kida kizi waunao, na'iki utaa kizi wanyukunuu kaiman-kinaa nii, waizo'atipan ida'an mishi'o, na'iki wamarainpaakan ida'an.

Wamarainpaaka

⁴ Tuukii ōkonaukian ōabatan idi pabi'i kida pudainao, pakawan i'izo'atipan mishi'o kuwai, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Aizii ōkia'azon pu'ati ōmarainapanii zunaaba; marii wamashaapa marainpaaka wamin-mishidannao tuma. Aonaa pa'ina'o kakinaorii mani wuru'u ōkowaadaniap u'ati, uruu tawuru'u waabataniaz wasakadan di'iki'oraz wamishidapan. ⁶ Aizii wuru'u marainpaaka-karu ōkianuz, waizo'atin dau'ati'o Tominkaru kakinaori, na'iki wamashaapan dau'ati'o ukawana'ati. Ukakinaotan waunao, wamarainpaaka kizi pakawan waabatan kawan ukakinaori wasakadinan di'iki'oraz wamishidapan.

⁷ Iriba'a naa pozawatapa-kida'o pidannao makon ipai amazada kawana'ati. I'kian, aonaa mishi'o mani Jesus Christ kaawan pananaa zo'o imi'i baara ati. Pidan na'apa'o, mariidinauzo na'iki Christ taruba wuru'u. ⁸ Ukau'an uzaudin, aonaa kizi uwaziwaan ukaudinani winipinaa, Tominkaru taa kizi ipai u'atiz. ⁹ Pidan pana'iti'oraz ukakinaopan Christ kakinaori ai, aona'o uzaamatanpan Tominkaru ida'ati wuru'u. Mazan pidan karikaonan'oraz umishidapan Christ kakinaori, uruu pa'an Tominkaru na'iki uDani ida'ati'o uzaamatanpan. ¹⁰ Aizii pidan kaawan an unao ida'ati, pana'iti'oraz ukakinaopan Christ di'iki'o ai, mana'a udapaapa'ana'a uruu udapu ati. Aonaa unauba'ana'a uruu. ¹¹ Pidan dapaapa'oraz na'apa'o pidan, ukaminka'utan naa ukaudinani oia'o dau'u wuru'u, padapaapan ida'an uruu.

¹² Kaina'a dobata zii aimakaan ōkowaada'azonii u'ati, mazan aonaa ōaipan ōkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. Usha'apanum kau'an ōaipan nii

ōmorowautan kadiman unao di'iti, ōkakuwaapa kizi u'ati ōna'ian pu'u. Uruu aonaa kizi kanom towauda'uan wakonaukian.

¹³ Pu'inazo, Tominkaru zaamataniaz kapam papidanan nii, odainao dyuudan paparadan pu'idi'iti.

Idikinautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita choochi zowaunaa Gaius ati'o. Pakaaritan ida'a, John kowaadan kaiman panyukunuu Gaius kaudinan dau'an. Ukonaukii-kidanuzu ukaminka'utan idi ba'orainao mishidainao. John kakinaowan Gaius, Diotrephes ai. Mazan Demetrius dau'an, kaiman pa'an uparadan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa 1

Gaius konaukii-kida-kao 2-8

Diotrephes sha'apatanii daua'o 9-10

Demetrius sha'apatanii daua'o 11-12

Kaarita katokon-tinan 13-15

¹ Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati, ōpaonaru Gaius, mishi'oraz ōmarainpan.

² Ōpaonaru, ōtoriinpan Tominkaru ati marii kizi punanaa mashaapan ziwu, na'iki ipai kizi aimakaan sha'apan kaiman pu'ati, na'apa pumashaapan kawan kaiman pudoronaa ii. ³ Tuukii ōkonaukian ōabatan idi wa'inawuzunao kakuwaapan wa'ati, pumashaapan dau'u Tominkaru kakinaori kawana'ati. Na'iki ōabata kapam karikaonanuo pumashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁴ Tuukii manawun ōkonaukian ōabatan dono ōdainao kawanuinao ōtaapan* mashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

⁵ Aizii ōkia'azon pu'ati ōpaonaru, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u pusha'apaapaniaz Tominkaru ati, pukaminka'uapanuz morowautapa'o wa'inawuzunao, kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Pumaaitapauzokan pu'u padamata ba'orainao, mazan upu'u pukaminka'utan idyaun.

⁶ Ōkowaada'a naa da'ainao mishidainao ati'i, na'apam pukamarainapanun, pusha'apata kaiman kida'o aimakaan i'ati. Na'apa pa'i pukaminka'uta idyaun kaiman kizi idobatan pakaudin-kizi dau'ati. Kaimana'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz pusha'apaapan. ⁷ Ōkaudin idio Jesus Christ ati wuru'u ikakuwaapatinanuz na'iki ichi'ikapanuz, na'iki aonaa ipishaan, oo i'zaamatan aimakaan mamishida-kainao ai. ⁸ Ukau'an waunaou'o nii wuru'u kaminka'uta'oraz idyaun, na'apa'o ida'ana'o nii wakaudinan ituma, ba'orainao abata kizi mishi'o kuwai.

⁹ Ōdyudani'i naa ōkaaritan na'iti mishidainao ati na'apa'o daua'o, mazan Diotrephes, aonaa uabata'azon waparadan. Usha'apanum kau'an karikaonan uaipan pakazowautapan mishidainao pa'ida'a karikaonan.

¹⁰ Ōkaawan dono unao di'iti, ōkowaadan nii kanom usha'apaapanii, na'apam umariidinan tuukii wadau'u. Aonaa soo uruu mani karikaonan usha'apaapan, mazan aonaa kapam udapaapa'azon wa'inawuzunao, wuru'u mako'angepainaouz na'iki kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Na'iki umashaata mishidainao dapaapa'azon idyaun. Aizii idapaapan an idyaun, aona'o ni'i naa utaapadan i'baokopatinan baokoinao mishidainao tuma.

¹¹ Ōpaonaru, mana'a putamakapa'ana'a pidannao sha'apatainaouz oia'o aimakaan, mazan putamakapa pa'an sha'apatainaouz kaimana'o aimakaan. Pidan sha'apata'oraz kaimana'o aimakaan, uruu Tominkaru

* 1:4 ōdainao kawanuinao ōtaapan: ōkakinaotauzoniinao

pidanan. Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, uruu aonaa uaitapauzon Tominkaru. ¹² Aizii ipai mishidainao, aitapainauz Demetrius, ikian udau'an kaimana'o pidan uruu. Umashaapa mishi'o kuwai kawana'ati, ukau'an na'apa'o kainaabata kaimana'o pidan wuru'u uruuz. Aizii waunao, "kaimana'o uruu," kii wakian udau'an kapam, na'iki unao, uaitapa mishi'o wuru'u waparadanuz na'apan dono wakian pidan dau'ati.

¹³ Kaina'a dobata zii aimaakan okowaada'azoonii padamata pu'ati, mazan aonaa oaipan okakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. ¹⁴ Oaipan nii omorowautan kadiman zoobaba pu'idi'iti, oiparada kizi pa'an pu'ati.

¹⁵ Marii kizi pa'i Tominkaru taapan punyukunuu kaiman. Wamin-mishidannao da'ainaou'u, idyuudan paparadan pu'idi'iti. Wadyuudan waparadan ipai na'iainao mishidannao ati.

Jude Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Jude saadanii mishidainao Jesus Christ ati'o. Ukak-inaowan İdyaun mariidinauzonao tiichaanao kakinaori ai, oo pana'iti'o İtominapa-kidanii kida ai. Ukowaadan mishidainao ati, wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, aonaa bauda'apa mani İtominapa-kidan pana'iti'o parada-karu Jesus Christ dau'an, mazan İtominapa-kidan naa pidannao mashaapa'o ni'i naa oii. İnao aia'o kapam Peter kakinaowanuz mishidainao itamautan pasaadanii ida'a.

Jude kowaadan kapam da'a'a pakaaritan ida'a na'apam nii Tominkaru pataka'utan na'iki umainaabatan tikazi idi wuru'u mariidinauzonaoz tiichaanao, na'apa umainaabatan kawan oiainao kotua'a naa, saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kowaadan kawan.

Kaarita buutinpan kida

Sakadin-kinai 1-2

Mariidinauzo tiichaanao dau'ana'o 3-16

Mishi kizi ma'ozaka mishidapa-karu 17-23

Tominkaru umanawunun konaukii-kida-ka'o 24-25

¹ Di'oraz kaarita ōgaru Jude saadanii. Jesus Christ poitoru wuru'u ōgaruz na'iki James inawuzu ōgaru.

Ōsaadan di'oraz kaarita ipai pidannao ati'o, waDaru Tominkaru dapadani-naouz, mashaapa'o nii pakamarainapanun ida'a, na'iki Jesus Christ taapaniinaouz kaiman.

² Marii powa'a zii kamunan-karu, kaiman-karu nyukunui ii, na'iki kamarainpan-karu na'an unao ida'a.

Mariidapa'o

patominapa-kidan pidannao

³ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, tuukia'o da'i ōsaada'azon ōkaaritan u'ati, tawuru dau'ana'a kazannaatin-karuz oia'o ai, baokopa'oraz wamishidapauzon. Mazan aizii ōsaadan nii ōma'ozakada-kinaa nii unao, ma'ozaka kizi ukazannaatapan wuru'u umishidapanuz, mishi'o kuwai Tominkaru taaniaz naa papidanannao ati. Karikaonanu'o nii una'an, aonaa turuu upana'ada-ka'o.

⁴ Ōkian kaikapa'a, usha'apanun kau'an kaina'a oiainao pidannao zaamatan nan ubii iti, aona'o İaitapa-ka'o. İnao pana'ada'o kaimana'o kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz. İpana'adan wuru'u parada-karuz kaimana'azoo İsha'apaapan oia'o, kakiba'azonnaa kida'o, na'iki ipai aimaakan dikauda kida'o usha'apaapa-ka'o. Na'iki aona'a naa İnyukunuu-atin Jesus Christ, bauda'apa'oraz na'iki umanawunu'oraz wanaobanaa. Mazan na'apainao pidannao pataka'uta-kinao ni'o dau'ana'o, tawuru'u saadauzo-kariwaiz kotua'a naa, Tominkaru paradan ida'a.

⁵ Ōkakuwaapa'azon u'ati uaitapan pu'a'a naa padamata kidaz, ōaipan idi'o unyukunuitapan uruu wanaobanaa kazannaata'oraz papidanannao Israelitena'o Egypt iki. Mazan udauna'an, umainaabata ipai mamishidakinainao pidannao İbii iki. ⁶ Na'iki unyukunuitapan, na'apam pabi'i kida angelnao, aonaa İna'ian wuru di'ia'a Tominkaru taaniaz kaimana'o İwiizi nii na'iki İkaudinkiz nii, mazan İmarina'atan kaimana'o pamashaapa-kizi. İnao kaina'a'a naa Tominkaru taapan maruta'o ka'azo ii chaintinapa, atii

oiainao pataka'uta-ka'o kmoon kaawan di'iti. ⁷Unyukunuitapa kizi kapam, Sodom na'iki Gomorrah,* na'iki ĩdazaba an kida'o wiizai, na'ii pidannao kиа-paakauzon madoronaa-daun, na'iki daonaioranao kиаapaakan pa'atiaaka kida. Uruu dikin ii Tominkaru mainaabatan wuru'u donoi pakawaodan ida'an kidaz. Aimaakan sha'apanuz kaikapa, ukainaabatan kaina'a'o tikazi karikaonanu'o una'an, pidannao sha'apaapainao oii kida'o pataka'uta-kizinao ni'o.

⁸Na'apa kida'o ida'an pidannao pataka'uan pananaa, zaamatinainauz unao bii iti, ĩmishida na'apam pazanda'awun ia'o patukapan karikaonan. Uruu idi'o tuukii ĩdikintapan Tominkaru paradan, na'iki ĩparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ⁹Upu'u zii angel Michael, umanawunu'oraz ba'orainao angelnao bii'i, aonaa na'apam ukian Satan ati, aonaa udakoopanuzu, ukadakowaakan dono utuma Moses nanaa dau'an. Mazan ukian Satan ati, “Ōnaobana'o nii pa'an kashadakowau pugaru.”

¹⁰Aizii wuru'u pidannaouz, ĩdakoapa zii pamaaitapakanii aimaakan kida. ĩnao na'apa'o wuniinao maaitapinkan kawan, sha'apatina'oraz panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Ukau'an ĩsha'apatan oii kida'o aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki ĩsha'apatanii kidaz, uru'o nii wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz ĩdyaun. ¹¹Kasha'ora'o nii manawun ĩbaianpan! ĩda'anani idi Cain kaduz, Cain zowiauzoz pa'inawuzu.† Na'apa ĩnao Balaam kawan, tuukii manawun ĩaipan puraata, uruu idi ĩsha'apatan pana'iti'o aimaakan.‡ Na'iki Korah kawanu'o ĩkashadamikin, na'apa'o nii uruu kawan ĩmainaabata-ka'o pakashadamikin idi.§

¹²Aizii ubaokopainpauzon dono uaroapa-kizi ii, kakiba'azonna'o nii ĩaroopan dono utuma, ĩtuzapan na'iki mabaa'azoo ĩsha'apatan oii kida'o ubii ii. ĩnao ĩaipan aimaakan soo pa'ati karikaonan. ĩnao na'apa'o wunu wa'atin kawanu'o maruta'oraz utomina'akan, mazan aonaa ukaawan uzabia'azon amazada aradan, mazan sawata'aka'oraz udobatapan ĩsha'iz nii awaru mainaabata'akan idiz. ĩnao na'apa'o dizoo-karu kadunaa kida kawan makaaka-ka'oraz, ba'oran dizoo-karu kadunaa kida kaakapaan dono. Mawaka'o manawun rokoda-kariwai pa'ishitaba'u tuma kawanu'o ĩdyaun. ¹³ĩnao na'apa paran ia'o wunu kaparanun kichana'iki-kian kawan, ĩbozoodapan kaniriba'o kakiba'azonnaa kida'o pasha'apaapanii. ĩnao na'apa zikainpa'o wizinao kawan, aona'oraz turuu pidan aifapan pakainaabatan na'itim pamakon ĩ'ida'an. Uruu idi kaina'a'a naa ĩwiizi nii taapa-ka'o, uruu maruta'oraz manawun, na'iki karikaonanu'o nii ĩna'ian.

¹⁴Kotua'a naa Enoch kowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'u ĩdau'an. Wurru'u Enoch, 7 udokozu-daunnao Adam di'iki'o. Uruu Enoch kiauoz: “Utukapa! Naobanai wa'atin iriba'o pa'angelinnao tuma.

¹⁵Uwa'atin uwidaua'anan naa ipai pidannao.

Upataka'uta'anan ipai pidannao dikintapainauz Tominkaru,
 ĩmashaapan idi Oii,
 na'iki ĩdakoopan idi Tominkaru dikauda'o ida'an.”

¹⁶ĩnao pidannao, ĩnaudapa paparada-paradaapan panyukunuu oian idi, na'iki ĩparadan oii ba'orainao dau'an. ĩmashaapan naa panyukunuu aipan kawana'ati'i naa, oipa'a naa. ĩnao pidannao, umanawun nii ĩkakuwaapan

* 1:7 Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

† 1:11 Genesis 4:3-8 ‡ 1:11 Numbers 22:1-35 § 1:11 Numbers 16:1-35

padau'an. Īparadan konaunam, ĩkaiman-dakoinpan pidannao ati, ĩaipan idi pa'ati'i karikaonan kaiman-karu.

Jude kakinaowan pasaada-kizinao pakaaritan

¹⁷ Ōmarainapaniinao! Aonaa umanyukunuuta'ana'a wanaobanaa Jesus Christ apostlennao kowaadauzonii, diina'iti'o nii usha'apanu'u. ¹⁸ Īkian unao ati, "Diina'iti'i amazada katokon-tina'anan di'iti, kaina'a'o nii pidannao dakoopa'o nii Tominkaru na'iki upidanannao. Īnao pidannao, sha'apaapa'o oia'o panyukunuu na'akan kawana'ati paugaru." ¹⁹ Na'apa'o pidannao toma'oraz buutaaka-karu unao bii'i. Īsha'apaapan aimaakan panyukunuu na'akan kawana'ati'o paugaru karikaonan, na'iki aonaa Tominkaru Doronaa nii ĩ'ida'a.

²⁰ Mazan unao ōmarainapaniinao, marii karikaonan umashaapan uma'ozakadaaka, powa'a zii uma'ozakada umishidapan kakinaorii kida, Tominkaru di'iki'oraz. Utoriiinpauzo Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. ²¹ Umashaapa'a naa Tominkaru kamarainapanun ida'a, uzaudapatinan pu'a'a naa wanaobanaa Jesus Christ kamunanu'unan, pataan ida'an u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²² Ukamunan-kida na'iki uma'ozakada umin-mishidannao, aona'oraz naa ĩaitapanaatan na'ia'oram pamishida. ²³ Na'iki ukazannaata kapam ba'orainao, ukazatan ida'an ĩdyaun ĩna'aka-kao ai tikazi di'iti. Na'iki ba'orainao, ukamunan-kida ĩdyaun, mazan uzaudin ĩkaduz ai, aonaa kizi ukaiwadan ĩkamichan kaduz, kaniriba'oraz naa ĩ'oi'an idi.

*Jude konaukii-kidan Tominkaru
umanawunun*

²⁴ Uruu Tominkaru ka'iita'oraz pataapan unao uwaotan ai oia'o di'iti, na'iki uruu kadishita-kida'o ni'oraz unao kaimana'o pidannao nii, na'iki konaukiainao nii, umanawunu'o pakonaunaman kanaapu ati. ²⁵ Wakonaukii-kida uruu, soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru, uruu wazannaa, waNaobanaa Jesus Christ ida'an. Soo bauda'apa uruu ida'a konaunama-karu, umanawun-karu, ma'ozaka-karu, na'iki udaru'o naobanai-tinapa-karu, kotua'a naa amazada sakadinan iki, kai, na'iki karikaonan. Amen.

Jesus Aida-kidanii John Ati

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita apostle John saadanii, uduyuda-ka'o dono'o munapo pidannao ai, paran zikon ia'o amazada Patmos iti, upataka'uta-ka'o utominapatin-kidauzon idi'o pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ dau'oraz.

John saadan di'ora'a kaarita'a mishidainao Jesus ati'o, pataka'uta-kariwainaoz pamishidan dikin ii Jesus, itaitapa kizi Tominkaru wuru'u kazowautapa'oraz ipai aimaakan sha'apa'oraz kida i'ati.

Usaadan di'ora'a Jesus aida-kidanii u'ati, uzanda'awun ia'o kawanu'o utukapan, diina'iti'i daua'ora'a. John tukapanii kida kowaadan Jesus kazowautapa'o nii ipai pidannao na'iki aimaakannao, na'iki uru'o nii buuta na'iki pataka'uta pidan oia'o. Di'ora'a kaarita aida kapam mishidainao ati Jesus, na'iki na'apam di'ora'a imi'i baara katokon-tinan nii. Uaida kapam kaina'a'o nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ia'o nii mishidainao mashaapan Tominkaru na'iki Jesus tuma karikaonan, aonaa na'apainim nii utokon.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa 1:1-8

Umanawunu'o aimaakan aida-kida-ka'o John ati 1:9-20

Choochinao ati'o 1:1—3:22

Scroll na'iki 7 usakibadapa-kinoo kida 4:1—8:1

7 kuwudiinao 8:2—11:19

Dragon na'iki dya'utam kichana'iki-kia'o pana'aokazinao 12:1—13:18

John tukapan pana'a kida'o aimaakan sha'apan 14:1—15:8

Tominkaru to'oran shoota-ka'o 16:1-21

Babylon na'iki Satan wiinii-ka'o 17:1—20:10

Pidannao buuapa-ka'o daua'o 20:11-15

Pa'ina'o aokazi, imi'i baara, na'iki Jerusalem 21:1—22:5

Jesus wa'atin nii 22:6-21

¹ Di'ora'a kaarita ida'a Jesus Christ aida-kidan aimaakan kida aona'oraz uaitapauzo-ka'o. Tominkaru aida-kidan Jesus ida'an papoitorunao ati kanom sha'apa'azon maonapa'a naa. Jesus dyuudan pa'angelin papoitoru John di'iti. Uaipan John aitapan ipai aimaakan, ² na'iki John kowaada kizi ipai kanom patukapanii. Di'i wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru Paradan di'iki'oraz Jesus Christ aida-kidaniaz. ³ Konaukia'o nii wuru'u pidan aitaapa'oraz di'ora'a kaarita'a na'iki konaukia'o nii wunaou'u abatainaouz na'iki taapainaoz ukuwaanaa, usha'apanum kau'an maonapata'a naa usha'apan kamoan.

John dyuudan paparadan 7 choochi kida ati

⁴ Parada-karu kida John di'iki'o, 7 choochi* kida ati'o Asia Baara ia'oraz.

Marii Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii. Uruu na'auzoz amazada toma-ka'o ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuo' nii una'an. Na'iki 7 doronainao di'iki'o mashaa-painaoz Tominkaru Taba kanaapu ii, ⁵ na'iki Jesus Christ di'iki'o kapam. Uruu karikaonanuo' ukuwaa mishiin, na'iki uruu kadishita'oraz kiwiin pamawaka-kizi iki, na'iki uruu Naobanai ipai kingnao ati imi'i baara'a.

* 1:4 7 choochi: mishidainao Jesus ati'o na'apa-karuz.

Jesus Christ marainpan idi waunao umawakan wa'ati, uso'otan wa'oian paizain ida'an. ⁶ Utoman ipai waunao Faadaanao nii pa'idiwaru, na'iki taainainao nii Tominkaru uDaru ati. Marii kizi utaapa-kaao umanawunu'o nii na'iki ma'ozaka'o nii, karikaonan na'iki karikaonan. Amen!

⁷ Uabata, utukapan nii

uwa'atin

isha'iz tuma,

ipai'o nii pidannao tukapan,

atii wunaou'u dakatainaouz uruu

chipirari idi kapam.

Ipai'o nii pidannao zaadan

da'a'a imi'i baara'a

ĩtukapan dono uruu.

Na'apa'o nii mishizi! Amen!

⁸ “Ōgaru Alpha na'iki Omega,”† Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz kian padau'an, “Ōgaru na'auzoz amazada toma-kaao ua'ii, atii kai, na'iki karikaonan'u'o nii ōna'an.”

Christ aidinan John ati

⁹ Ōgaru John unao inawuzu wamishidan idi Jesus kaimanaiman baokopa, watuudan nii ipai kasha'ora kida'oraz baiaapa-kaao baokopa wazaamat-inpan pu'u Tominkaru kazowautapa-kizi di'iti. Uruu idi'o ōmuuda-kaao paran ia'o wiizai Patmos ii, ōkowaadapauzon idi Tominkaru Paradan, na'iki ōkakuwaapan idi Jesus dau'u. ¹⁰ Naobanai kameron dono'o, Tominkaru Doronaa kazowautan ōgaru, na'iki ōabata diiwa'o parada-karu na'apa kuwudii† pootapa-kariwai aran kawan kadakotinan ōbaru ikinapu.

¹¹ Parada-karu kian, “Ipai pusaada putukapanii kida, udauna'an pudyuda'a naazu 7 choochinao di'iti, di'ora'a donoi kida di'ia'oraz ati, Ephesus, Smyrna, Pergamum, Thyatira, Sardis, Philadelphia na'iki Laodicea ia'oraz.”

¹² Uruu dauna'an aka ōtanawatina'akan naa ōtukapa'azon kanom wuru'u kadakotina'oraz ō'ati, ōtukapa 7 lamp saabatina-pa-kizi kida toma-kariwai gold idi. ¹³ Ībii'i ōtukapa pidan kawanu'o, kaiwadapa'o dawuu za'aba'i'o kamicha kaawa'o atii ukidiba di'iti, na'iki zadawii kawanu'o toma-kaao gold idi ukaiwadapaniaz padokori'i ida'an, didimai morokoda-kaao kawan.

¹⁴ Uzowaud baraka, baraka na'apa kinaridi baraka'oraz kawan, na'iki uawun pururu'ukappan na'apa tikazi kawan. ¹⁵ Ukidiba wizi'i, na'apa tawuru kawanu'u chipirari tikazi wizi'idaniaz. Na'iki uparadan abata-kaao na'apa tozowan shaokodappan kawan. ¹⁶ Uzaamatapan 7 wizinao padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki marii dimana'o dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako iki. Uawun baara kanadan, kanada na'apa kamoo kanadan kawan, sakitapa kamoo dono'oraz.

¹⁷ Ōtukapan idi'i naa uruu, ōwashatina'akan naa ōawun baara iki ukanaapu'u ukidiba dazaba'a ikoda tawuru'u mawaka'oraz naa. Upu'u mazan upishatan ōgaru padiwa'ora antanpu'o paka'u idi, ukian ō'ati, “Mana'a putaria'ana'a! Ōgaru kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'o, ¹⁸ na'iki karikaonan'u'o nii ōkakupan. Ōgaru mawakauzoz da'i, mazan aizii ōkakupan nii karikaonan na'iki karikaonan. Kaina'a ōma'ozakan ōwazoota-kinaa nii

† **1:8** Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'iti. Tominkaru toma'oraz ipai aimaakan kida utoma-kaao ua'ii, na'iki uruu katokonta'oraz ipai aimaakan kida. † **1:10** Kuwudii: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

mawaka-karu na'iki òtaa-kināa nii kakupa-karu mawakainao ati kapam. ¹⁹ Aizii pusaada'a naa ipai aimaakan putukapanii kida, sha'apa'o ni'oraz kai na'iki diina'iti'i. ²⁰ Ōkainaabatan nii pu'ati wuru'u aona'oraz uaitapauzokao, wuru kida daua'orazu'u: wuru'u 7 wizinao ōzaamatapaniaz ōdiwa'ora antanpu'o ōka'u ida'a, na'iki wuru'u 7 lampanao saabatanapa-kizi kidaz toma-kariwaiz gold idi. Aizii wuru'u 7 wizinaouz, Angelnao wuru'u, inaō wuru'u awunuutapa'o nii 7 choochinaouz, na'iki wuru'u 7 lamp saabatanapa-kizi kidaz, inaō wuru'u 7 choochi kidaz.”

2

Kaarita choochi ati'o Ephesus ia'oraz

¹ Udauna'an ukian ò'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Ephesus ia'oraz:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a, zaamatapa'oraz 7 wizinao, padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki uruu chi'ika'anpa'oraz wunaō bii ana'a 7 lampanao saabatanapa-kizi, toma-kariwaiz gold idi.

² “Ōaitapa ipai kanom unao sha'apaapanii. Ōaitapa dadara ukaudinān na'iki utuuda ipai kasha'ora kida'o sha'apa'o u'ati, na'iki aona'o nii uaipan oiainao pidannaō kakinaopan unao, na'iki ōaitapa utiwaa-kidapanii mariidinauzonao apostle-tinpa'azoinao, utukapa'azon idi ikuwaa mishiin. Mazan aonaa umishidan ikakinaori. ³ Ōaitapa utuuda kasha'ora kida'oraz ubaiaapaniaz ōdikin ii na'iki aonaa ukashadinān. ⁴ Mazan kaina'a ōkowaada'azon u'ati aona'o ōnaudapan usha'apatan. Aona'a naa umarainpan ōgaru aizii, umarainpauzon kawan da'i ōgaru kiwiin. ⁵ Udi'itapa na'apam umarainpan ōgaru kiwiin. Aizii aona'a naa umarainpan ōgaru na'apa. Ukau'an utanawatina'a naa u'oiān ai, usha'apata kizi'i naa usha'apatauzonii kida da'i kiwiin. Mazan umatanawatinkan an u'oiān ai ōzikadan nii wuru'u ulampan saabatanapa-kizi pawii zi iki.

⁶ “Mazan ōaitapa kaina'a bauda'apa aimaakan usha'apatanii kaimana'o, aonaa unaudapan Nicolaitannaō* sha'apaapaniaz, ōgaru aonaa ōnaudapan kapamazū.

⁷ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinaō ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ōtaapadan nii unikan wuru aka'a paoribai taa'oraz kakupa-kinai, Tominkaru di'ia'oraz.”

Kaarita choochi ati'o Smyrna ia'oraz

⁸ Udauna'an ukian ò'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Smyrna ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru'u kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'oraz di'iki'o, uruu mawaka'oraz na'iki kakuda'oraz powaa iti koshan.

⁹ “Ōaitapa pataka'utinainao unao, aonaa ukasha'apauzin, mazan unao kapuraatanu'o udoronaā ii! Ōaitapa oiāiman kida wunaō kabootan paparan u'ati'i taapinpa'azoinaouz Jewnaō nii, aonaa Jewnaō mani iḍyaun. Inaō baokopa Satan di'iti'o iḍzaamatinpan. ¹⁰ Mana'a pa'i utaria'a naa aimaakan kida ai maonapa'o ni'oraz naa ubaiaapan. Uabata! Satan tiwaa-kidapan nii unao, utaraa-kidan ida'an ubii iki pidannaō, na'iki ubaiainpan

* 2:6 Nicolaitannaō: sha'apaapauzonao pana'antanpu'o aimaakan Tominkaru Paradan ai.

nii 10 kamoo. Pakawan pa'i umishida õgaru, atii uzowia'azoo-ka'o di'iti õdikin ii, na'iki õtaan nii kakupa-kinai uwini pa nii.

¹¹ “Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, aona'o nii ubaiaapan wuru'u itamautanuz mawaka-karu.”

Kaarita choochi ati'o

Pergamum ia'oraz

¹² Udauna'an ukian õ'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuu-tapa'oraz choochi Pergamum ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a taapa'oraz marii dimana'o, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan. ¹³ Õaitapanii wuru'u unao mashaapa-kiziz, na'ia'o Satan naobanai-tinpan. Upu'u pakawan unao da'anpan õgaru na'iki aonaa umarina'atan umishidan õgaru, atii tawuru dono'o Antipas kakuwaapatinauzon dono õdau'u na'iki aonaa umarina'atan pamishidan õgaru, atii uzowiauzo-ka'o na'ii Satan naobanai-tinapa-kizi ii.

¹⁴ “Mazan kaina'a masakauda'u aimaakan aonaa õnaudapan usha'apatan: kaina'a pabi'i kida pidannao unao bii'i da'anpainao Balaam kakinaori; uruu dyuuda'oraz Balak sha'apata-kidan oia'o kida Israelitenao ati, Ìnikan ida'an wanyukunui kida taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati, na'iki uduyudan ida'an ìkiaapaakan madoronaa-daun kapam. ¹⁵ Na'apa kapam kaina'a pabi'i kida pidannao ubii'i da'anpainao Nicolaitannao kakinaori. ¹⁶ Aizii, utanawatina'a naa u'oi'an ai, mazan umatanaawatinkan an, kadimana'o ni'ì naa õwa'atin u'ida'ati, õmizaataaka'anan wunao tuma'a matanawatin-kainauz. Õmizaataakan nii wuru ida'ana'a, marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan, kodita'oraz õdako iki.

¹⁷ “Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, õtaan nii u'ati diza-kariwaiz manna.† Õtaan nii kapam ipai ìkawana'ati baraka'o kuba, na'a'o nii upaawa'a pa'ina'o uuai saadinpan. Aona'o nii ba'oran pidan aitapanuz, soo wuru'u zaamata'o ni'oraz pa'an aitapazu.”

Kaarita choochi ati'o

Thyatira ia'oraz

¹⁸ Udauna'an ukian õ'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuu-tapa'oraz choochi Thyatira ii:

“Dii wuru'u kuwaiz Tominkaru Dani di'iki'o, uruu tawuru'u pururu'ukappa'oraz uawun tikazi kawan, na'iki wizi'i'oraz ukidiba chipirari wizi'ii-kariwai kawan. ¹⁹ Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa pakawan utaapan umarainpaakan, umishidan õgaru, ukamunan-kidaakan u'atiaaka na'iki utuuda kasha'ora kida'o ubaiaapanii. Õaitapa powa'a zii usha'apatan kaimana'o kiwiitapa'o ai.

²⁰ “Mazan kaina'a õkawaada'azon aimaakan u'ati aona'o õnaudapan usha'apaapan: utaapada zii wuru'u zun Jezebel kakinaopan unao. Oroo, mariidapa'oraz pakowaadapan Tominkaru paradan õpidanannao ati. Okakinaopan õpoitorunao pana'iti'o karikaonan, oduyudan ida'an ìkiaapaakan madoronaa-daun, na'iki Ìnikan wanyukunui taa-kariwaiz

† 2:17 diza-kariwaiz manna: uruu kotua'oraz Tominkaru tauzon papaa-kinnaa nii papidanannao, ìkoditan dono'oraz Egypt iki.

ba'oran tominkarunao ati. ²¹ Ōdyuudazoni'i naa otanawatinan pa'oi'an ai, kotua'iki ōzaudapan, mazan aonaa omuuda'azon pakaduz.

²² “Ukau'an, ōkarinaadan nii oroo tuukii pabedin paawa'a, na'iki wuru'u ba'orantapainauz odau'u, ōbaiaapa-kidan nii i'ati kaziwa'o tuukii, mazan i'amarina'atan an ipai wuru'u oii kida'oraz pasha'apaapan otuma, aona'o nii i'baiaapanuzu. ²³ Ōzowian nii kapam ipai da'anpainaŋ okakinaori kida, pi-dannaŋ aitapa kizi ipai choochi kida kawana'ati ōgaru wuru'u aitapa'oraz ipai pidannaŋ nyukunuu na'iki i'di'itinpan. Ōpataka'utan nii ipai pidannaŋ wuru kida kawana'ati'i, oii kida'oraz i'sha'apatan.

²⁴ “Mazan kaina'a ba'oran pidannaŋ Thyatira ii, aonaa i'da'anpan wuru'u oia'oraz kakinaorii, uruu wuru'u aitapa-kida-kariwaiz pabi'i kida'o pi-dannaŋ ati, i'dakotaniaz Satan kakinaori kida nii. Ōkian u'ati, aona'o nii ōtaan ba'oran kakinaorii u'ati, ²⁵ mazan dadara'a naa pa'i uzaamatanapa umishidan di'ti atii ōkaawan.

²⁶ “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, na'iki taapa'o ōdyuudanii usha'apatan atii amazada token di'ti, ōtaan nii u'ati ma'ozaka-karu ukazowautapa-kinaa nii ipai amazada kawana'ati. ²⁷ Na'iki ukazowautapan nii i'dyaun, ipai pama'ozakan ida'an, ukaraabi'ian i'dyaun na'apa aimaakan toma-kariwai kubai idi'o karaabi'ii-kaŋ kawan duuza'u, na'apa ōDaru taan kawan ōma'ozakan ōkazowautapa-kinaa nii. ²⁸ Na'iki ōtaan nii u'ati wizi chaapi'iki'oraz utukapauzo-kaŋ.

²⁹ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinaŋ ati!”

3

Kaarita choochi ati'o

Sardis ia'oraz

¹ Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuu-tapa'oraz choochi Sardis ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kazowautapa'oraz 7 doronainao Tominkaru kanaapu iainaouz, na'iki zaamatapa'oraz 7 wizinaŋ paka'u ida'a.

“Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Ōaitapa kakupa'o kawanu'o utukapa-kaŋ padamata, umawakan pu'a'a naa. ² Ukau'an upokoda'a naa, na'iki uma'ozakada'a naa wuru'u kaina'a sodi'oraz zii u'ida'a umawakan aia'a naa manawun. Usha'apanum kau'an ōaitapa usha'apatanii kidaz aona'o zii uturuan ōTominkarun ati. ³ Unyukunuitapa ukau'an na'apam da'i utominapa-kidauzo-kaŋ uabatauzoniaz dau'u. Uizo'atizu, na'iki utanawatina'a naa u'oi'an ai. Umapokodakan an, ōwa'atin nii u'ida'ati koidimiki kawan, na'iki aona'o nii uaitapan na'apainim nii ōkaawan.

⁴ Mazan kaina'a masakauda'u pidannaŋ ubii'i Sardis ii aona'o i'kaniriban pakamichan. I'chi'ikapan nii ōtuma, i'kaiwadan nii baraka'o kamicha, usha'apanum kau'an kaiman i'mashaapan uaiapa-kaŋ kawana'ati. ⁵ Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, kaiwada-kida-kaŋ nii u'ati baraka'o kamicha, na'iki aona'o nii ōmainabatan u'uu wuru di'iki'i kakupa-karu kaaritannaaz;* ōkowaadan nii ōDaru na'iki Angelnaŋ kanaapu'u, uruu ōda'anpiki.

⁶ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinaŋ ati!”

* **3:5** kakupa-karu kaaritannaaz: Tominkaru pidannaŋ uu saada-kizinaŋ, i'mashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

Kaarita choochi ati'o Philadelphia ia'oraz

7 Udauna'an ukian ð'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuu-tapa'oraz choochi Philadelphia ii:

"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kaimana'oraz na'iki mishi'oraz ukuwaa. Uruu wuru'u zaamatapa'oraz David keyan. Na'apainim uda'atan an paniinom, aonaa turuu pidan taratan; na'iki utaratan dono paniinom, aonaa turuu pidan da'atanuzu.

8 "Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Utukapa! Kaina'a ōmuudan ukanaapu'u da'atinpa'o paniinom, aona'o turuu pidan taratan. Ōaitapa kaina'a masakauda'u uma'ozakan na'iki upu'u zii mazan utaapan ōkakinaori na'iki aonaa umarina'atan ōgaru. 9 Na'iki utukapa, wunaou'u zaamatinpainaouz Satan di'iti, ĩnao mariidinauzonao, taapinpazoinaouz kapam Jewnao nii, aonaa Jewnao mani ĩdyau. Ōdapadan nii ĩdyau u'ida'ati idawuka kizi u'ati ukanaapu ikinapu ukidiba dazaba'a, na'iki ĩaitapan nii ōmarainpan unao. 10 Utaapan idi ōkakinaori, utuudan ida'an ipai kasha'ora kida'o ubaiaapaniaz, ōkazannaatan nii unao kichana'iki-kii kida'o ai, kaawa'azo'oraz naa imi'i baara ati tiwaa-kidapa'azo'oraz naa ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a.

11 "Kadimana'o ni'i naa ōwa'atin. Dadara pa'i uzaamatapa kaina'a'oraz u'ida'a, aonaa utapada'ana'a pidan koidapan u'ai wuru'u uwinipaz ōtaa'azooniaz. 12 Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o ōtoman nii uruu na'apa ma'ozaka'o tooro kadishitapa'oraz Tominkaru Dapu ia'oraz kawan, aona'o nii na'apainim ukoditan unazo iki. Ōsaadan nii umuna'a ōTominkarun uu, na'iki dono'i ōTominkarun idiwauz uu, wuru'u pa'ina'oraz Jerusalem, wa'ati'o ni'oraz aokazi iki ōTominkarun di'iki. Ōsaadan nii kapam umuna'a pa'ina'oraz ō'uu.

13 "Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!"

Kaarita choochi ati'o

Laodicea ia'oraz

14 Udauna'an ukian ð'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuu-tapa'oraz choochi Laodicea ii:

"Dii wuru'u kuwaiz Amen† di'iki'oraz, uruu kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o, uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan.

15 "Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Ōaitapa aonaa uwadidin oo uwiichan. Ōaipan unao bauda'apa'o ida'a oo ba'oran di'ii mani padamata! 16 Mazan uwiichan idi masakauda'u sodi karikaonan, na'iki aonaa uwadidin oo uwiichan, ōporikadan nii unao ōdako nazo iki. 17 Usha'apanum kau'an ukian, 'Ōgaru kasha'apauzi'o manawun, ipai kanom ōaiapanii kaina'a ō'ida'a, aona'a naa kanom ōaipan powa'a.' Mazan aonaa uaitapan unao pataka'utinainao na'iki aonaa aimakaan nii u'ida'a, unao masha'apauzi'o, ishaawun na'iki makamichanu'o. 18 Ōkakinaotan unao ukau'an, utorii gold ō'ai kaimana'oraz naa usaabaa-ka'o tikazi idi, ukasha'apauz kizi. Utorii kapam baraka'o kamicha ukamichan nii, udiza kizi wuru'u kakiba'azonna'oraz umakamichanun. Utorii kapam kasarai uzichii-kinaa nii uawun kida utukapa kizi kaiman.

19 "Ipai ōkakinaotan na'iki ōpataka'utan ōmarainapaniinoo. Ōaipan idi ĩzo'atin ōparadan pa'an, ukau'an mishi'i naa pa'i umarina'ata u'oian. 20 Dii

† 3:14 Amen: Jesus dakotan paugaru 'Amen' nii.

ōgaru'u, ōkadishitapan paniinom ida'a, ōdau-daupanuz; na'ia'oram pidan abatan an ōparadan na'iki da'ata'o paniinom, ōmorotan nii u'idi'iti na'iki ōaroopan nii utuma.

²¹ “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ōtaapadan nii usakanatan ōtuma ōtaba ida'a, na'apa ōwazootan kawan oia'o na'iki ōsakanatan kawan ōDaru tuma utaba di'ii.

²² “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

4

Taain-karu Tominkaru ati aokazi ii aida-kida-kaō

¹ Uruu dauna'an ōtukapa aokazi ii paniinom da'atinpa'o! Na'iki ōabatan tawuru'u kiwiini'oraz uparadauzon da'i ō'ati, diiwa'o kuwudii aran kawan'oraz da'i uparadan. Ukian, “Puwa'ati da'ati'i, ōaida kizi pu'ati kanoma'o nii sha'apa diina'iti'i.” ² Sariapa Tominkaru Doronaa kazowautan ōgaru. Ōtukapa aokazi ii umanawunu'oraz manawun tabai,* kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a!† ³ Pidan sakanatapa'oraz upaawa'a aidinpan Kanada na'apa jasper na'iki carnelian kawan, na'iki kaina'a kiwari'i‡ awauta uawautapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, na'apa uaidinpan emerald kawan.§

⁴ Kaina'a ba'orainao, 24 manawun kida'o tabainao, awauta iawutapan wuru'u bauda'apa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai. Na'iki wuru ida'a'a umanawun kida'oraz tabainao, kaina'a 24 kazowautapainao* sakanatapan. Ikaiwadapanii baraka'o kamicha kida, na'iki king kowam kida, gold idi'o utoma-kaō. ⁵ Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, toroanaru turuinan na'iki kan-kan-kia'o. Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u 7 lamp kida maodapan. Inao wuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz. ⁶ Na'a kapam umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, paran kawanu'o, ikoda glass taidada, na'iki kanuunu'o crystal† kawan.

Na'iki awauta wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai daba'a antanapu kida, kaina'a 4 kakupa'o aimaakannao kida, kaina'a iawun pananaa an kida, ikanaapu ikinapu na'iki i'barau ikinapu. ⁷ Bauda'apa aimaakan aidinpan na'apa lion‡ kawan; ba'oran aidinpan na'apa tapi'iza kazoti kawan; ba'oran aidinpan pidan awun baara kawanu'o uawun baara; na'iki ba'oran aidinpan na'apa udaru'o kokoi zuutapa'o kawan. ⁸ Ipai wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakan kida, kaina'a 6 i'kutuba kida, ipai i'kutuba ida'a kaina'a iawun kida upaawa iki na'iki uwaranu iki kida. Ipai kamoo na'iki maruta'o karikaonan i'kunuitinauzon kaikapa'a:

“Kaimana'o, kaimana'o, kaimana'o

Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz,
 uruu na'auzoz amazada toma-kaō ua'ii,
 atii kai, na'iki karikaonanu'o nii una'an.”

* **4:2** umanawunu'oraz manawun tabai: Tominkaru taba wuru'u, udakota-kaō 'throne' kii English ida'an. † **4:2** Wuru'u pidan sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu Tominkaru. Putukapa verse 11. ‡ **4:3** kiwari'i: oo kuwari'i; English ida'an udakota-kaō rainbow. § **4:3** jasper, carnelian na'iki emerald: kawinipinaa kida'o kuba, kanuunu'o, mazan wuza'o oo ko'ori'o kapam. * **4:4** kazowautapainao: umanawuniinao, foomaannao kawanu'o. † **4:6** crystal: kawinipina'o kuba, kanuunu'o. ‡ **4:7** lion: udaru'o baudokoru.

⁹ Na'apainim 4 kakupa'oraz aimaakannao kunuuan kunui kida, ìkonaukii-kidan, na'iki ìkwoadan pataapan uruu umanawunu'o nii. Na'iki kaiman ìkian wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu wuru'u kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ¹⁰ Uruu dono wuru'u 24 kazowautapainaoz, ipai iwashatinan wuru kanaapu'a'a sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, ìmanawuntapan uruu kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. Ipai ìtaan pakowam king kowam kaduz kida wuru kanaapu ati'i, umanawunu'oraz manawun tabai. Ìkunuuan naa kaikapa'a:

¹¹ “WaNaobanaa Tominkaru!

Soo pugaru konaunama'o,

umanawunu'o,

na'iki ma'ozaka'o karikaonan,

usha'apanum kau'an putomanii

ipai aimaakan.

Puaipan ati'o ìtominan na'iki ìkakupan.”

5

Kaznizo-dani zaamatan scroll† Tominkaru di'iki.*

¹ Uruu dauna'an òtukapa wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uzaamatapan scroll padiwa'ora antanpu'o paka'u idi. Ipai saada-kariwai kida kaina'a ubarau an na'iki unazo ìkinapu, na'iki kaina'a 7 usakibadapa-kinao kida umuna'an. ² Na'iki òtukapa umanawunu'o Angel, na'iki òabata ukian diiwa'ida'an. “Kanom kaimana'o manawun, turua'o uso'otan wuru'u scroll sakibadapa-kinao kidaz, na'iki uda'atanuzu?”

³ Mazan aonaa bauda'apa aokazi ìki'o, oo ìmi'i baara ìki'o, oo ìmi'i waranu ìki'o turuan pada'atan scroll, oo tukapan unazo ìa'o. ⁴ Uru'u naa òzaadan tuukii, usha'apanum kau'an aonaa kanom ìkoda-ka'o kaimana'o nii turua'o uda'atan scroll, oo utukapan unazo ìa'o saada-kariwaiz.

⁵ Upu'u bauda'apa kazowautapainao bii ìki'o kian ò'ati, “Mana'a puza-ada'ana'a. Putukapa! Wur'u dakota-kariwaiz umanawunu'o Lion nii, Judah takaa-daunuz, na'iki uruu kapam David takaa-daun, uruu wazoota'oraz oia'o, na'iki turuu uso'otan 7 sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'iki uda'atanuzu.”

⁶ Udauna'an òtukapa Kaznizo-dani kadishitapan maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a wunao sakodaitapaniaz 4 kakupa'o aimaakannao, na'iki kazowautapainao. Wur'u Kaznizo-daniz zowiauzo-kariwai kawanu'o uaidinpan. Kaina'a 7 u'ozoo kida na'iki 7 uawun kida. Ìnao tawuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz, dyuudauzo-kariwainaoz ipai amazada kawana'ati da'ati'i ìmi'i baara ati.

⁷ Kaznizo-dani makon uzaamatan scroll Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o di'iki, udiwa'ora antanpu'o uka'u di'iki.

⁸ Uzaamatan dauna'ana'a naazu uru'u naa wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakannao na'iki 24 kazowautapainao, ipai iwashatinan wuru kanaapu iti'i Kaznizo-daniz. Ipai ìzaamatapan shamoro‡ kida na'iki boon kida gold idi'o utoma-ka'o paida'o shanaribai idi, uruu wuru'u Tominkaru pidanannao toriinpan kidaz. ⁹ Udauna'an ìkunuuan pa'ina'o kunui:

“Pugaru kaimana'o,

puturuuda mishi puzaamatan scroll,

* 5: Kaznizo-dani: Putukapa John 1:29 ida'a. † 5: scroll: Putukapa kaarita token ii,

Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ 5:8 shamoro: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

na'iki puso'otan usakibadapa-kinao kida.
 Usha'apanum kau'an pugaru
 zowiauzo-kariwai.
 Pumawakan ida'an,
 pukazannaatan pidannao Tominkaru ati
 ipai amazada kida di'iki,
 ipai wiizai kida di'iki,
 ipai bakadun kida iparadan,
 na'iki ipai pana'a kida'o pidannao.
 Aizii ipai itaainan Tominkaru ati.

¹⁰ Putoman idyaun Faadaanao nii pa'idiwaru,
 taainainao nii Tominkaru ati.

Na'iki Inaou'u nii kazowautapa
 da'a'a imi'i baara'a.”

¹¹ Uruu dauna'an koshan ōawunuupan, ōtukapa angelnao, iriba'o manawun
 idyaun aonaa itaita-kaō kawana'ati, awauta ikadishitapan itikonuitapan wuru'u
 umanawunu'oraz tabai, 4 kakupa'oraz aimakannao na'iki wuru'u 24 ka-
 zowautapainao kidaz. ¹² Na'iki ōabata angelnao kunuipan naa diiwa'o
 ida'an. Kaikapa'a itunuunu'u:
 “Wuru'u Kaznizo-dani zowiauzo-kariwaiz,
 kaimana'o uruu.

Marii kizi mishi ukonaukii-kida-kaō
 umanawunun idi,
 ukasha'apauzin idi,
 uaitapaaban idi, uma'ozakan idi,
 ukamarainapanun idi,
 ukanadan idi,
 na'iki turuu kizi kaiman
 kii-karu u'ati.”

¹³ Uruu dauna'an aka ōabatan ipai aimakaan kida kunuipan, aokazi
 ia'o, imi'i baara'a'o, imi'i waranu ia'o na'iki paran baoko ia'o, na'iki ipai
 aimakannao mashaapainao ipai amazada kawana'ati. Ipai itunuipan
 kaikapa'a:

“Wuru'ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a,
 na'iki wuru'ati'i Kaznizo-daniz.

Marii kizi turuu kaiman kii-karu i'ati, na'iki imarainapa-kaō.

Marii kizi kakuwaapa-karu imanawunun na'iki ima'ozakan dau'u,
 karikaonan na'iki karikaonan.”

¹⁴ Uruu'u 4 kakupa'oraz aimakannao kian “Amen!” Uruu'u naa kazowau-
 tapainao washatina'akan naa paawun baara ukinapu imi'i baara iti, itaainan
 naa Tominkaru ati na'iki Kaznizo-dani ati.

6

Kaznizo-dani so'otan sakibadapa-kariwai kida scroll di'iki

¹ Ōawunuutapan pu'u Kaznizo-dani so'otan kiwiitapa'o scroll* sakibadapa-
 kinao. Ōabata bauda'apa, 4 kakupa'o aimakannao bii iki, parada-karu
 turuinan diiwa toroanaru kawan. Ukian, “Da'ati'i!” ² Ōawunuupa'akan,
 na'ii ōtukapa baraka'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, kabairi'o, na'iki
 ōtukapa kowamai taa-kaō u'ati, king kowam kaduz idi. Uruu umakon

* **6:1** scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-kaō oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saada-
 pa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna
 an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

naa umizaataakapaanan, ipai uzowian mizaataakapainao patuma, ipai utarubanao kaakinpan u'ati, uruu ukau'an ma'ozaka'o nii manawun i'ai.

³ Uruu dauna'an Kaznizo-dani so'otan 2nd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!”

⁴ Ba'oran kawaro aidina'akan, wuza'o pa'an. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, taa-ka'o ma'ozaka-kinai u'ati, umizaataaka-kida-kinaa nii imi'i baara'a pidannao pa'atiaaka, na'apa'o ida'an kizi imawakan. Uruu idi udaru'o marii taa-ka'o u'ati, mizaataaka-kinai marii, dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan.

⁵ Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 3rd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” Ōawunuupan, na'ii ōtukapa podidi'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, uzaamatapa dya'utam kimisha'o aitaaribanaa paka'u ida'a. ⁶ Na'iki ōabata parada-karu wunao bii iki'o kawanu'u 4 kakupa'o aimakannao. Kaikapa'a kii-karu'u: “Bauda'apa'o kamoo pidan kaudinan winipinaa ida'an turuu utorian soo bauda'apa kilogram poroom, oo turuu utorian soo idikinauda'u kilogram barley. Mazan aonaa pa'i pudokooda'ana'a olive oil na'iki wine winipinaa.”†

⁷ Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 4th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!”

⁸ Ōawunuupan, na'ii ōtukapa kidai'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, u'uu Mawaka-karu, na'iki kaina'a Mawakainao Wiizi da'anpan uruu. Ipai inao ati ma'ozaka-karu taa-ka'o izowii-kinaa nii 1/4 pidannao da'a'a imi'i baara'a. Wuru kida idi'o nii pidannao mawakanu'u: mizaataaka-karu idi, zamazi-karu idi, karinaa-karu bakadun kida rinai idi, na'iki kichana'iki-kii kida'o aimakannao zowian nii idyaun.

⁹ Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 5th sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'ii ōtukapa altar dazaba'a, pidannao doronaa kida, zowiauzo-kariwainaoz imishidan idi manawun Tominkaru Paradan na'iki imamashaada'azookan idi pakakuwaapan udau'u. ¹⁰ Diiwa'o ida'an ikian, “Umanawunu'o Naobanai, kaimana'o na'iki mishi'o! Mana'a naa puzaudapa'ana'a powa'a! Kai'i naa pupataka'uta wunaou'u imi'i baara ainaouz zowiauzonaouz waunao, pukaunaata'a naa waunao.”

¹¹ Uruu dauna'an ipai ikawana'ati baraka za'aba'i kida'o kamicha taa-ka'o i'ati. Udauna'an idyuuda-ka'o isookapa'anan masakauda'u, atii ba'oran mishidainao, kaudinainaoz Jesus ati, zowii-ka'o na'apa inao zowii-ka'o kawan, iaita-ka'o kawana'ati.

¹² Uruu dauna'an ōtukapa Kaznizo-dani so'otan 6th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Na'iki ōtukapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an, na'iki kamoo marutan podidi'o kamicha kawan, na'iki kauzu tukapa-ka'o wuza na'apa izai kawan. ¹³ Wiizi kida waotan imi'i baara ati na'apa ma'ozaka'o awaru waotakidan kawan pa'ishizo'o akai kida pakadunaa di'iki. ¹⁴ Aokazi papidinan na'apa scroll kawan, na'iki umainaabatanan. Midukuo kida na'iki imi'i baara paran ii kida'o, ipai'o nii izikada-ka'o pawii zi iki kida.

¹⁵ Uruu idi ipai kingnao da'a'a imi'i baara'a, ipai kazowautapainao na'iki ipai soldyaanao zowaunaanao, na'iki kapuraataniinao na'iki ma'ozakainao na'iki ipai poitoruinao na'iki aonaa poitoruinao mani, ipai'o nii idizinan udaru'o kuba uun nazo ii kida na'iki kuba tuu'uz kida oroda an midukuo ii. ¹⁶ Diiwa'o ida'an ikian midukuo kida na'iki kuba kida ati, “Uwaota wa'ida'ati udiza kizi waunao Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o

† 6:6 Zamazi dono, kawinipinaa wanyukunui sellii-ka'o.

ai, na'iki Kaznizo-dani pataka'utan ai waunao. ¹⁷Uruu kichana'iki-kii kida'o pataka'utin-karu kamoo kaawan naa wuru'u: kanoma'o nii tuudazu?"

7

144,000 Israelitena'o kainaabata-ka'o Tominkaru ati

¹ Uruu dauna'an otukapa 4 angelnao kadishitapan 4 imi'i baara shakaru kida di'ii, i'zaamatapan awaru kida, aonaa kizi awaru nii imi'i baara'a oo paran ii oo atamun baawu an. ² Udauna'an otukapa ba'oran angel wa'atin waoko iki, una'akapa kakupa'o Tominkaru kainaariba. Up-aradan diiwa'o ida'an wunao ati'i 4 angelnaouz, utaan ma'ozaka-karu i'ati, ipataka'uu-kinaa nii imi'i baara na'iki paran. ³ Angel kian i'ati, "Aonaa zii ukaziwa'ana'a imi'i baara, paran oo atamun kida atii wakainaabatan dauna'an zii waTominkarun pidanannao, itawu kida ida'a."

⁴ Aizii wuru'u Tominkaru pidanannao kainaabata-kariwainaoz pataawu kida ida'a kowaada-ka'o o'ati i'iriban 144,000. Inao wuru'u 12 Israel takaan-daunnao tonaazinaa bii iki'oraz i'zaamata-ka'o. ⁵⁻⁸ 12,000 zaamata-ka'o bauta'apa'o tonaazinaa kida di'iki, wunao kida di'iki'i: Judah, Reuben, Gad, Asher, Naphtali, Manasseh, Simeon, Levi, Issachar, Zebulun, Joseph, na'iki Benjamin di'iki.

Iriba'o pidannao baokopatinpan

⁹ Uruu dauna'an otukapa iriba'o manawun pidannao baokopatinpan aona'o turuu i'aita-ka'o! Kaawainaoz na'ati wa'atin ipai bakadun wizai kida di'iki, na'iki ipai bakadun idokozu-daunnao tonaazinaa kida di'iki, na'iki ipai bakadun imada kida di'iki, na'iki ipai bakadun iparadan kida di'iki. Na'a ikadishitapan manawunu'oraz manawun tabai na'iki Kaznizo-dani kanaapu'u. Ikaiwadapa dawuu za'aba'i kida'o kamicha baraka'o, na'iki i'zaamatapa pokoridi anaba kawan kida'o paka'u kida ida'a. ¹⁰ Diiwa'o ida'an ikian,

"Pugaru waTominkarun na'iki

Kaznizo-dani kazannaata'oraz waunao.

Pugaru sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a."

¹¹ Ipai daunuuda'u angelnao kadishitan, awauta izikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, ipai kazowautapainao, na'iki 4 kakupa'o aimaakannao. Uruu dauna'an ipai iwashatinan, iawun baara kida apowa iti wuru kanaapu ati'i umanawunu'oraz manawun tabai, na'iki itaainan naa Tominkaru ati.

¹² Ikian,

"Amen!

Marii kizi Tominkaru konaukii-kida-ka'o

umanawunun idi,

na'iki uaitapaaban idi,

na'iki ukaimanan idi;

marii kizi umarainapa-ka'o

unaobanain idi,

na'iki uma'ozakan idi

karikaonan na'iki karikaonan!

Amen!"

¹³ Udauna'an bauta'apa kazowautapainao bii iki'o pishaan o'garu. Ukian, "Kanom kaduznao wuru'u pidannaoz kaiwadapainaoz baraka'o kamicha za'aba'i kida? Na'iki'oram iwa'atin?"

¹⁴ "Onaobanaa, aonaa oaitapan, soo pugaru pa'an aitapa," okian u'ati.

Uruu dauna'an ukian ò'ati, "Ipaì wunaou'u dobatainaou'u naa kichana'iki-kii kida'o aimakaan kida baiaapa-kariwai. Ipaì'ora'a naa ìchikaan pakamichan za'aba'i kida baraka, Kaznizo-dani izain idi.

¹⁵ "Uruu idi ìkadishitapan Tominkaru taba kanaapu'u kaudinainao nii u'ati uwiizi ii ipai kamoo na'iki maruta'o; na'iki wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a una'auzon ni'i naa ìtuma utaaan ìdyaun. ¹⁶ Aonaa na'apainim nii ìzamaziizon oo ìmaarakon, aonaa na'apainim nii ìbaiaapan kamoo wiichan powa'a, ¹⁷ Usha'apanum kau'an, Kaznizo-dani mashaapa'oraz maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a, utaaan nii ìdyaun na'apa kaznizo taapa-kaò kawan, una'akan nii ìdyaun nunudapa'o wunu di'iti, taa'oraz kakupa-kinai. Na'iki Tominkaru inoan nii kapam ìawun uu kida ipai ìawun iki."

8

Kaznizo-dani so'otan 7th sakibadapa-kariwai scroll di'iki*

¹ Kaznizo-dani so'otan dono wuru'u 7th sakibadapa-kariwai scroll di'iki, sariapa amazada mashaadina'akan mashaa aokazi ii, ikoda mani pazikon an hour. ² Udauna'an òtukapa 7 angelnao kadishitapan na'a Tominkaru kanaapu'u, na'iki taa-kaò ìkawana'ati, bauda'apa kida kuwudii. ³ Ba'oran angel kaawan ukadishitan maonapa altar dazaba'a, uzaamatapanii shanaribai kinnaa gold idi'o utoma-kaò. Dirì'i kaduunu'o aimakaan kida taa-kaò shanaribai nii u'ati, ukawaodan nii Tominkaru ati upidanannao toriinpan tuma, na'iki umuudan naazu altar, gold idi'oraz utoma-kaò paawa ii, wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu ia'oraz. ⁴ Angel zaamatapaniaz shanaribai ka'awapa'o shan makon doko iti Tominkaru di'iti, Tominkaru pidannannao toriinpan kida tuma. ⁵ Uruu dauna'an angel paidadan shanaribai kinnaa wizi'i'o tikazi tiriizi idi altar paawa iki, udauna'an ukaboota'akan naazu imi'i baara iti, sariapa na'ii kan-kan-ki'a'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an.

7 kuwudiinao

⁶ Wurù'u 7 angelnao zaamatapainaoz pakawana'ati kuwudii kida minziwan naa ipoota'azon naa kidaz. ⁷ Kiwiitapa'o angel pootan pakuwuda, sariapa dadara kida'o wunu, kuba kawan, na'iki tikazi, izai tuma'o waotan imi'i baara ati. Uruu idi 1/3 imi'i baara ka'awan, na'iki ipai atamun na'iki pinidi na'a kida'o ka'awan.

⁸ Udauna'an ba'oran angel pootan pakuwuda, sariapa aimakaan udaru'o midukuo ka'awapa'o kawanu'u, kaboota-kaò paran baoko iti. Uruu idi 1/3 paran baoko tanawatinan izai nii, ⁹ na'iki ipai mashaapainao na'a ubaoko'o mawakan, na'iki kanawa tuu'uz kida na'a'o, ipai ìmainaabata-kaò.

¹⁰ Udauna'an 3rd angel pootan pakuwuda. Sariapa udaru'o na'iki kanada'o wizi waotan doko iki, wa'ozinao na'iki wunu nunudapan di'iti. ¹¹ Wizi uu "Kibia'o Manawun," uruu idi 1/3 ukibiidan wa'ozinao na'iki wunu nunudapa-kizi kida, na'iki iriba pidannao mawakan ìtuzan idi wuru'u wunu kibia'oraz manawun.

¹² Udauna'an 4th angel pootan pakuwuda. Sariapa 1/3 kamoo, kauzu, na'iki wiizinao zowita-kaò, uruu idi 1/3 kida ìkanadan makada-kaò. Na'iki 1/3 bauda'apa kamoo ida'a, aonaa ukanadan; na'iki na'apa kapam 1/3 bauda'apa'o maruta'o ida'a, aonaa ukanadan.

* 8: scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-kaò oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saada-pa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

13 Uruu dauna'an ðawunuupan, ðtukapa udaru'o kokoi zuutapa'o doko ii. Ukian diiwa'o ida'an, "Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii manawun sha'apan ipai pidannao ati mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a, wuru poota-ka'o dono'o idikinauda'u'oraz kuwudiinao, idikinauda'u'o angelnao pootan ni'oraz!"

9

1 Udauna'an 5th angel pootan pakuwuda, ðtukapa wizi waotauzoz doko iki imi'i baara ati, na'iki key taa-ka'o u'ati, ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaa. 2 Wizi da'atan dono wuru'u ka'unaru aona'oraz utokon nii, kishana'o koditan bodo'okappan, na'apa tuubaruo tikazi ka'awapa'o shan kawan. Uruu idi udikinidan kamoo, na'iki maruta utaapan amazada. 3 Aonaa masakauda'u mani manorunao koditan tikazi shan di'iki imi'i baara ati, na'iki ima'ozakan taa-ka'o na'apa kankoorun ma'ozakan kawan. 4 Aonaa itaapada-ka'o ikaziwan pinidi oo atamun kida oo sha'apa'oram paoribai, mazan turuu ikaziwan pidannao pa'an, aona'oraz Tominkaru kainaariba nii itawu kida ida'a. 5 Wuru'u manorunaoz aonaa itaapada-ka'o izowian pidannao sariapa, mazan ibaiatin-kidan nii idyaun baka'iauda'u kauzu. Wuru kaziwanu'u ichianiaz na'apa kankoorun chiinii kawan. 6 Uruu dono pidannao aipan nii padamata pamawakan, mazan aona'o nii imawakan; iaipan pamawakan, mazan aonaa imawakan.

7 Wuru'u manorunaoz aidinpan na'apa kawaronao kawan minzii-wapa'oraz naa mizaataakapa-karu dau'ati; izowau paawa'a kida kaina'a ikaiwadapan kowamai kawanu'o Gold idi'o utoma-ka'o, na'iki iwawun baara kida aidinpan na'apa pidan awun baara kawan. 8 Izowaud kida dawuan na'apa zun zowaud kawan, iudako kida na'apa lion dako kida kawan. 9 Kaina'a idokori'i dikiniribanaa kida chipirari idi'o kawanu'o, na'iki ikutuba aran kida tururukadappan na'apa tawuru kawanu'u iriba'oraz kawaronao kozootapainaoz chariot* kida mizaataakapa-kizai iti'o kawan. 10 Kaina'a idyuo kida ida'a ichiimikitin-kinaa na'apa kankoorun kawan, na'iki uruu idi'o wuru'u ikaziwaanuz pidannao ibaiatin-kidan nii idyaun baka'iauda'u kauzu. 11 Kaina'a inaobanaa king kazowautapa'o idyaun, Hebrew ida'an u'uu dakota-ka'o Abaddon, na'iki Greek ida'an u'uu dakota-ka'o Apollyon, ("Pataka'utauzo" kia'o wuru'u). Uruu angel awunuutapa'oraz ka'unaru aona'oraz utokon nii.

12 Wuru'u di'ora'a, kiwiitapa'o kasha'ora-karu baiaapa-kariwaiz kaiwainpa'aka'oraz naa shaabatapan naa wuru'u, kaina'iki dya'utama'a naa kasha'ora-karu kida kaiwainpa'o nii zii.

13 Uruu dauna'an 6th angel pootan pakuwuda. Obata parada-karu wa'atin 4 altar shakaru kida di'iki, gold idi'oraz utoma-ka'o, Tominkaru kanaapu ia'oraz. 14 Parada-karu kian angel ati, "Pumuuda wuru'u 4 angelnao dodotapa-kariwainaoz udaru'o wa'oz Euphrates dazaba ia'oraz!" 15 Uruu 4 angelnao taapa-ka'o minziwapa'a naa; wuru kamoo dau'ati'i aita-kariwaiz naa, uruu dono izowian nii 1/3 pidannao. 16 Soldyaanao zaidapainaoz kawaronao, obata idiri'in kowaada-ka'o 200,000,000 idyaun.

17 Kaikapa'o wuru'u ðtukapan kawaronao na'iki zaidapainaoz ibarau'u kida: wunaou'u zaidapainaoz, kaina'a ikaiwadapan padokori'i dikiniribanaa kida, iaidinpan wuza tikazi kawan, blue sapphire† kawan, na'iki yellow sulfur‡ kawan. Kawaronao zowau kida aidinpan na'apa lionnao zowau

* 9:9 chariot: soldyaanao tararan † 9:17 sapphire: uruu konaunama'o kuba. ‡ 9:17 sulfur: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kawan kida, na'iki ïdako kida di'iki kodita tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur. ¹⁸ Na'iki 1/3 pidannao zowii-ka'o da'a'a imi'i baara'a, wuru idi'i idikinauda'u'oraz pataka'utin-kinai kida: tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur kodita'oraz kida kawaronao dako iki. ¹⁹ Wuru'u kawaronaoz ïma'ozakan taa-ka'o uruu dono ïdako na'iki ïdyuo kida ida'a'o, uruu kida idi'o wuru'u ïkaziwaanuz pidannao. ïdyuo kida kazowau'o na'apa kowazaz zowau kawan.

²⁰ Aizii ipai pidannao, aona'oraz ïmawakan na'apain wuru idi'i kichana'iki-kii kida'oraz pataka'utin-kinai kida, pakawan aonaa ïmarina'atan patomanii aimaakan kida. Aonaa ïmashaadan patoriiipan oia'o doronainao ati, na'iki wunao ati'i ïtomaniaz aimaakan kida gold idi, wizi'i'o chipirari idi, isha'o chipirari idi, kuba idi na'iki atamun idi, aona'oraz kanom ïtukapan, ïabatan oo aona'oraz ïchi'ïkan. ²¹ Na'iki aonaa ïmarina'atan pazowiipan pairibannao, na'iki ïsha'apaapan oia'o doronai ida'an aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao, na'iki madoronaa-daun ïkiaapaakan, na'iki ïkoidimikin.

10

*Angel na'iki duusodi'o scroll**

¹ Uruu dauna'an òtukapa ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki. Ukaiwadapanii kawanu'o isha'iz kamicha kaiwaadapa-ka'o kawan. Na'a'o kapam kiwari'i uzowau paawa an, uawun baara kanada'o na'apa kamoo kawan, na'iki utaba'u kida na'apa doko'o tikazi kida maodapan kawan ïaidinpan, ² paka'u ida'a uzaamatapa duusodi'o scroll da'atinpa'o. Udauna'an umuudan padiwa'ora antanpu'o pakidiba paran paawa iti, na'iki umuudan pa'ashabaron antanpu'o pakidiba imi'i paawa iti. ³ Na'iki ukadakon diiwa'o ida'an na'apa lion kadakon kawan. Uruu dauna'an sariapa 7 toroanarunao dako'atinuzu, òaitapa na'apa'oram wuru'u ïparadan kianuz. ⁴ Maonapa'ora'a naa òsaadan padamata na'apam ïkian kida, upu'u mazan òabatan parada-karu kian aokazi iki ò'ati, "Pumashaapa zii! Mana'a pusaada'ana'a na'apam toroanarunao kian."

⁵ Uruu dauna'an umanawunu'oraz angel, kadishitapa'oraz paran paawa ii, na'iki imi'i paawa'a sawadan padiwa'ora antanpu'o paka'u aokazi iti. ⁶ Uaipan idi paparadan mishida-ka'o, ukaiwaan Tominkaru uu, uruu karikaonanu'oraz ukakupan, toma'oraz aokazi na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, uruu toma'oraz imi'i baara na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, na'iki uruu toma'oraz paran na'iki ipai aimaakannao ubaoko'ia'oraz. Angel kian, "Aona'o ni'i naa Tominkaru zaudapan powa'a! ⁷ Mazan 7th angel pootan dono'o naa pakuwudu, umishian ni'i naa pasha'apata'azoonii, na'apa ukowaadauzon kawana'atizu kotua'a naa, uruu wuru'u kuwaiz, aona'oraz uaitapauzo-ka'o, ukowaadauzoniaz papoitorunao, prophetnao ati."

⁸ Udauna'an òabata parada-karu aokazi iki'o kian ò'ati koshan, "Pumako puzamata'an wuru'u da'atinpa'oraz scroll, angel ka'u di'iki, kadishi-tapa'oraz paran paawa ii na'iki imi'i paawa'a."

⁹ Uruu idi òmakon angel di'titi òpishaan naa u'ai wuru'u duusodi'oraz scroll. Ukian ò'ati, "Puzaamatazu na'iki punika'a naazu. Pudako ii putiwaan niiz bishoo, mazan pudyokorautan dauna'an ukaawan nii putoba nazo iti katama'a naa." ¹⁰ Uruu idi òzaamatan naa wuru'u duusodi'oraz scroll angel ka'u iki ònikan naazu! Òdako ida'a òtiwaanuz bishoo, mazan ukaawan òtoba nazoo iti, sariapa ukataman.

* **10:** scroll: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹¹ Udauna'an kii-karu ò'ati, "Pukowaada'ana'a naa koshan kanom Tominkaru aiapanii pasha'apatan ipai pidannao ati, bakadun kidaz ìwiizi, ìmada, ìparadan, na'iki ipai kingnao ati."

11

Dya'utama'o prophetnao Tominkaru dyuudani

¹ Uruu dauna'an aitaaribai atamun taa-kaò ò'ati na'iki kii-karu ò'ati, "Pumako puaita'an kizi na'apam Tominkaru Dapu na'iki altar udarun, na'iki puaita na'apauda'um kaina'a pidannao choochiipainao unazo ii.

² Mazan aonaa puaita'ana'a na'apam Tominkaru Dapu panibazooti udarun, usha'apanum kau'an taa-kariwai'i naa wuru'u ba'oran pidannao ati, aona'oraz ìmishidan Tominkaru. Ìchi'ikaadanaan nii ipai donoì nazo an Tominkaru pidannao mashaapa-kiziz, na'iki ìpataka'utan niizu 42 kauzu.* ³ Na'iki òtaan nii ma'ozaka-karu dya'utama'o òprophetinnoo ati ìkakuwaapa-kinaa nii mishi'oraz òkuwaa dau'u, wuru dono'o 1,260 kamoo kidaz. Uruu dono ìkaiwadan nii kamicha kasha'ora-karu daara ìaida-kida-kinaa nii pakasha'oran pidannao oian dau'ati."

⁴ Wuru'u dya'utama'oraz Tominkaru prophetinnoo, ìnao wuru'u dya'utama'oraz olive kadunaa kida ni'oraz,† na'iki dya'utama'oraz lamp saabatanapa-kizi kida ni'oraz kapam kadishitapa'oraz Naobanai kanaapu ii, uruu kazowautapa'oraz ipai amazada. ⁵ Na'ia'oram pidan tiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ìtuma, ìkodita-kidan nii tikazi padako ìki kida, uruu idi'o nii ìzowian patarubanao. Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii pidan mawakan utiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ì'ati. ⁶ Kaina'a'o nii ìma'ozakan taa-kaò ìmashaatapa-kinaa nii wunu ukaawan ai, wuru dono'o ìkakuwaapatinanuz Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a kapam ìma'ozakan taa-kaò ìtanawata-kinaa nii wunu izai nii, na'iki turuu isha'apatan bakadun pataka'utin-kinai kida imi'i baara'a na'apainim karikaonan paipan kawana'ati.

⁷ Ìpaian dauna'an pakakuwaapan pidannao ati, wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi kodita'o ni'oraz imi'i waranu iki, mizaataakan nii ìtuma, uzowian nii ìdyaun mawaka. ⁸ Mawaka'o prophetnao na'ian nii mapudu'o dobaapa-kizai dunapo ii, umanawunu'oraz donoì nazo ii. Na'ia'o kapam ìnaobanaa Jesus taukazo-kaò cross di'iti. Uruu wuru'u donoiz dakota-kariwaiz kapam Sodom oo Egypt nii, usha'apanum kau'an pidannao na'ii sannao mashaapan idi oii, na'apa Sodom oo Egypt Baara sannao kawan. ⁹ Pidannao ipai wiizai kida di'iki, bakadun ìdokozi-daunnao kida di'iki, bakadun ìparadan kida di'iki, na'iki ipai bakadun ìmada di'iki, ipai'o nii ìtukapan Prophetnao mawakainaoz washatinpan 3 1/2 kamoo, na'iki aonaa ìaipan ìdida-kaò. ¹⁰ Tuukia'o nii pidannao konaukian Prophetnao mawakan idi, usha'apanum kau'an kiwiin ìpataka'utin-kidauzon ìdyaun tuukii manawun. Uruu idi ìkonaukiitinan nii, ìdyuudan nii aimaakan kida pa'atiaaka kida.

¹¹ Mazan 3 1/2 kamoo dauna'an, Tominkaru kakudan nii ìdyaun powaa iti koshan, uruu idi ìkadishitan, na'iki ipai tukapainao ìdyaun tarian. ¹² Uruu dauna'an dya'utama'oraz Prophetnao abatan diiwa'o parada-karu aokazi ìki'o kian ì'ati, "Uwa'ati da'ati'ì!" kii. Ìmakon naa aokazi iti isha'iz ida'an, pidannao manaudapa-kainao ìdyaun awunuutapan pu'u.

* **11:2** 42 kauzu: na'apa'o wuru kawanu'o verse 3 ida'a'oraz 1,260 kamoo kidaz, na'apa'o kapam wuru kawanu'o Revelation 12:14 ida'a'oraz 3 1/2 wunu kawan. † **11:4** Zechariah 4:3

¹³ Sariapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun, na'iki 1/10 kabaunnao tonnaa kaboobi'ii-ka'o. 7000 pidannao mawakan wuru idi'i imi'i nakainanuz, ba'orainao wa'akinainao aona'o imawakan, tuukii itarian, uruu idi ikian, "Tominkaru aokazi ia'o, pugaru ma'ozaka'o manawun."

¹⁴ Di'ora'a 2nd kasha'ora-karu kida, kaiwainpa'aka'oraz naa kida, shaa-batapan naa wuru'u. Kaina'iki bauda'apa'a naa kasha'ora-karu, kadi-mana'o ni'i naa ukaiwainpan di'ora'a kida dauna'an.

7th angel pootan pakuwuuda

¹⁵ Uruu dauna'an uru'u naa 7th angel pootan pakuwuuda, na'ii obata diiwa'o ida'an parada-karu kida aokazi iki'o kian:

"Aizii di'ora'a dauna'an,

soo wanaobanaa Tominkaru

na'iki wuru'u uzaamataniaz Christ,

kazowautapan ni'i naa ipai pidannao.

Tominkaru kazowautapan nii karikaonan

na'iki karikaonan!"

¹⁶ Sariapa 24 kazowautapainao sakanatapainaoz pataba kida ida'a Tominkaru kanaapu'u, ipai iwashatinan paawun baara ikinapa imi'i baara iti, itaainan naa u'ati. ¹⁷ Ikian:

"Wanaobanaa Tominkaru umanawunu'o,

pugaru na'auzoz amazada

toma-ka'o ua'ii,

na'iki karikaonanu'o nii puna'an.

'Kaiman' wakian pu'ati,

puaidan idi mishi'o puma'ozakan,

na'iki pusakadani'i naa pukazowautapan!

¹⁸ Ipai mamishida-kainao to'oran tuukii pu'ati,

kaawa'a naa aizii puto'oran kamoon,

pubuupan mawakainao kamoon kaawan naa.

Kaawa'a naa kamoo pukawinipinaata-kinaa nii pupoitorunao,

wuru'u prophetnaouz,

na'iki ipai pupidanannao taapainaoz pugaru umanawunu'o nii,

manawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao.

Kaawa'a naa kamoo pumainaabatan

ipai pidannao zowiainao

ba'oran pidannao da'a'a imi'i baara'a."

¹⁹ Uruu dauna'an aka Tominkaru Dapu aokazi ia'o da'atinan na'iki na'ii otupakan kaimana'oraz pakara Tominkaru paradan pakarannaaz. Udauna'an na'a kan-kan-kia'o, toroanaru turuinan, imi'i nakainan na'iki dadara tuu'uz kida'o wunu waotan.

12

*Zuna na'iki Dragon**

¹ Uruu dauna'an otukapa umanawunu'o di'itinapa-kinai aimakaan aidinan aokazi ii: Zuna kakamichantimpa'o kamoo idi, na'iki kauzu okidiba waranu'u, na'iki kaina'a okaiwadapan king kowam kaduz, upaawa'a kaina'a 12 wizinao. ² Kaudani'o wuru'u orooz, odani shakata'azon idi'i naa ozaadan na'iki okadakoinan ukaziwan idi.

³ Otupakan koshan ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimakaan aokazi ii: na'ii otukapa udaru'o wuza'o Dragon, kaina'a'o 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a king kowam

* **12:** Dragon: uruu oia'o doronai zowaunaa, udakota-ka'o Satan.

kaduz kida. ⁴Padyuo idi uto'otan doko iki 1/3 wizinao, udauna'an ukabootan idyaun imi'i baara ati. Dragon kadishitan zun kanaapu'u, unika'azon odani, ushakatan dono.

⁵Uru'u naa okaudanipa'akan naa daonaiora odani nii, uruu wuru'u kawowautapa'o ni'oraz ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a, pama'ozakan ida'an. Mazan koraidaonaa na'aka-kaoo masha'apakiaka Tominkaru na'iki utaba di'iti. ⁶Na'iki wuru'u zunaz, okidoopa'akan naa munapo pidan mashaapaki ai, amazada iti, Tominkaru minziiwatanii di'iti, na'ii kaimana'o nii otaapa-kaoo 1,260 kamoo kawana'ati.†

⁷Uruu dauna'an mizaataaka-karu aokazi ii. Michael, pa'angelinnao tuma mizaapan Dragon, na'iki Dragon pa'angelinnao tuma mizaapan powaa iti Michael. ⁸Mazan winii-kaoo Dragon pa'angelinnao tuma, na'iki aonaa turuu imashaapan naa powa'a aokazi ii. ⁹Uruu idi udaru'oraz Dragon na'iki uangelinnao kaboota-kaoo'a naa aokazi iki imi'i baara ati, uruu wuru'u dakota-kariwaiz kowazaz nii kotua'a naa, na'iki Devil oo Satan kii, uruu wuru'u sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati umariidapan ida'an idyaun.

¹⁰Sariapa oabatan aokazi ii parada-karu kian diiwa'o ida'an kaikapa'a: "Aizii waTominkarun kazannaatan papidanannao kamoon kaawan naa! Aizii uaidan pamanawunun pakazowautapan ida'an king kawan, na'iki Christ, uzaamataniaz naobanai nii aidan pamanawunun kapam utuma. Usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa powa'a Satan kadishitan Tominkaru kanaapu ii, ukaboota-kaoo idi'i naa aokazi iki imi'i baara ati. Uruu wuru'u kowaadapauzoo da'i kiwii Tominkaru ati kanom wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao sha'apatanii oii kida'oraz aimaakan ipai kamoo na'iki maruta'o Tominkaru ati. ¹¹Mazan wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao winii Satan, Kaznizo-dani izain ida'an na'iki ikakuwaapan ida'an kaimana'o kuwai dau'u udau'oraz, na'iki aonaa itarian pazowia'azoo-kaoo ai. ¹²Ukonaukii, unao mashaapainaoz aokazi ii, mazan unao mashaapainao imi'i baara'a na'iki paran baoko ii, ubaiaapan nii kasha'ora-karu tuukii, Satan kaawan idi'i naa unao ida'ati. To'ora uruu, uaitapan idi aona'a naa amazada turuuan usha'apata-kida-kinaa nii oia'o."

¹³Dragon aitapan idi'i naa pakaboota-kaoo imi'i baara ati, uruu'u naa udawatan zun shakata-kida'oraz da'i daonaiora. ¹⁴Mazan dya'utam udaru'o kokoi kutuba kawan kida'o taa-kaoo o'ati, ozuuta-kinaa nii pawii zi iti amazada iti munapo'o pidan mashaapaki ai. Na'ii kaimana'o nii otaapa-kaoo Dragon ai 3 1/2 wunu kawana'ati.‡

¹⁵Uruu dauna'an Dragon kodita-kidan wunu padako iki, kadimana'o ushootan wa'ozi kawan zun dawu'ati uaipan wunu na'akan oroo munapo. ¹⁶Mazan imi'i kaminka'uta wuru'u zunaz, uda'atinan ida'an utoman ka'unaru, uruu idi ipai wunu morotan ushaawata. ¹⁷Uruu idi Dragon to'oran zun ati na'iki umakon umizaataaka'anan ba'oran odainao tuma mishidainaoz Tominkaru paradan na'iki taapainaoz Jesus kuwaa.

¹⁸Udauna'an Dragon kadishitan paran danoma ii.

13

Dya'utam pana'aokazinao

¹Udauna'an otukapa bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan paran baoko iki. Kaina'a 10 u'ozoo na'iki 7 uzowau; ipai u'ozoo kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida, na'iki ipai uzowau kida

† 12:6 Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kaoo 1,260 kamoo daua'oraz. ‡ 12:14 Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kaoo, 3 1/2 wunu daua'oraz.

kawana'ati kaina'a uuai saadinpan dakoopa'o Tominkaru. ² Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi aadinpan na'apa baudokoru kitannaaru kawan, ukidiba kida udaru na'apa bear* kidiba kida kawan, na'iki udako na'apa lion dako kawan. Dragon taan naa wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati pataba na'iki pama'ozakan na'apa kizi ukazowautapan paugaru kawan kapam. ³ Bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, tuukia'o uzowiauzo-ka'o, mazan manaka'a naa powaa itiz. Uruu idi ipai pidannao imi'i baara ainaouz tuukii id'i'itinpan, na'iki ida'ananaa naa wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi. ⁴ Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u Dragon, utaan idi pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. Na'iki umanawun nii kapam itaapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Ikian, "Aonaa kanom ma'ozaka'o nii uruu kawan. Kanom ka'iita pawiniinuz, pamizaataakan ida'an utuma?"

⁵ Uruu dauna'an wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ma'ozakan taa-ka'o u'atadinapa-kinanaa nii na'iki na'apa'o kida ida'an udakoopan Tominkaru. Ukazowautapan taa-ka'o 42 kauzu. ⁶ Udakoopan Tominkaru, u'uu, umashaapa-kizi na'iki ipai mashaapainao aokazi ii. ⁷ Taapada-ka'o umizaapan Tominkaru pidannao na'iki uwinii idyaun pama'ozakan ida'an. Na'iki taapada-ka'o ukazowautapan ipai pidannao, ipai bakadun kidaz idokozu-daunnao kida, iwiizi, iparadan na'iki imada. ⁸ Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Inao wuru'u pidannao aona'oraz i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa† ida'a amazada toma-ka'o ua'ii. Wuru'u kaaritaz zowiauzo-kariwai Kaznizo-dani kaaritan wuru'u.

⁹ Puabatan an na'apam okian, ukau'an puabata'a naa kaiwuru'u parada-karuz. ¹⁰ Na'ia'oram pidan aiapa-kariwai utaraa-ka'o, mishi'o nii utaraa-ka'o; na'ia'oram pidan aiapa-kariwai uzowii-ka'o marii idi, mishi'o nii uzowii-ka'o marii idi. Ukau'an marii kizi Tominkaru pidannao tuudan papataka'utaka'o na'iki marii kizi pakawan imishidapan uruu.

¹¹ Uruu dauna'an otukapa ba'oran kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan imi'i ka'azo iki. Kaina'a dya'utam u'ozoo kaznizo dani kawan, na'iki uparadan na'apa Dragon paradauzon kawan. ¹² Na'iki na'apa koshan uma'ozakan kiwiitapa'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan na'iki na'apa usha'apatan aimakaan kida uaipan kawana'ati. Uruu idi udyuudan ipai imi'i baara anainao pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kakuda'oraz naa pazowii-ka'o dauna'an tuukii. ¹³ Na'iki uaidan umanawun kida'o aimakaan di'itinapa-kida'o pidannao atii uwaota-kida zii tikazi aokazi iki imi'i baara ati ipai iawunuutapan pu'u. ¹⁴ Na'iki ipai upozawata-kidan pidannao mashaapainaoz imi'i baara'a uaidan ida'an wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan, kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi awunuutapan pu'u. Na'iki udyuudan ifoman aimakaan na'apa'o kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan uaidinpan, uruu tawuru'u zowiauzo-kariwaiz tuukii, na'iki kakuda'oraz naa powaa iti. ¹⁵ Udauna'an uma'ozakan taa-ka'o unizoin-kidan wuru'u toma-kariwaiz aimakaan, na'iki turuu kizi uparadan kapam. Uruu idi udyuudan ipai pidannao aona'oraz idawukan pa'ati zowii-ka'o.

* **13:2** bear: udaru'o na'iki to'ora'o. Ukaiwaanii pabazi za'aba'i kida pazowii-kinanaa nii aimakaan. Kaina'a udikin Parada-karu Masha'apannaada-kinanaa di'ii. † **13:8** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, imashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

16 Tuukii kichana'iki-kia'o pana'aokazi† dyuudan ipai pidannao, pataka'utinainao na'iki manawun-tinpainao, kapuraatanu'o na'iki mapuraatanu'o, poitorui na'iki aonaa poitorui mani kainaabata-kidinan padiwa'ora antanpu'o paka'u kida ida'a oo pataawu kida ida'a. 17 Na'iki aonaa turuu pidan toriinan oo selliipan sha'apauzii, kinaaribai aonaan an u'ida'a, uruu wuru'u kiwiini'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi uuaz, na'iki uruu wuru'u u'uu aitaapa-kinooaz.

18 Da'a'a uaiapa aitapaaba-karu, kanom aitapaaba'o marii kizi uaitapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi uu aitaaribanaa, usha'apanum karu'an uruu kainaabata'oraz pidan uu kapam, wuru'u 666 kia'oraz.

14

Kaznizo-dani na'iki pidannao ukazannaataniinao

1 Uruu dauna'an ðawunuupan koshan ðtukapa Kaznizo-dani kadishitan Zion naawa'a, na'iki kaina'a utuma 144,000 pidannao, ĩnao wuru'u kaina'a'oraz u'uu na'iki udaru uu saadinpan ĩtawu kida ida'a. 2 Na'iki ðabata parada-karu aokazi iki'o na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Wurru'u ðabataniiaz tauapatinainao kawanu'o shamoro* kida ida'an. 3 Uruu 144,000 pidannao kunuuan naa pa'ina'o kunui umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, na'iki 4 kakupa'o aimakaan-nao kanaapu'u, na'iki 24 kazowautapainao kanaapu'u. Aonaa turuu ba'oran pidannao kunuuan wuru'u kunuiz, soo wuru'u 144,000 pidannao pa'an, ĩnao wuru'u Tominkaru kazannaataniinaouz. 4 ĩnao wuru'u aona'oraz na'apainim ĩkiitauzon zun, uruu idi kaiman ĩtaapan pananaa. ĩnao wuru'u da'ana'oraz Kaznizo-dani umakon dono na'itim karikaonan. ĩnao wuru'u kiwiitapa'oraz ĩkazannaata-kaao imi'i baara'a, ĩnao taa-kariwaiz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani ati. 5 Aonaa na'apainim ĩmariidinauzon, na'iki aonaa ĩsha'apatauzon oia'o.

Idikinauda'u'o angelnao

6 Uruu dauna'an ðtukapan bauda'apa angel zuutapan doko ii, ukowaada'azon Kaimana'o Kuwai karikaonanu'oraz umishiin Tominkaru di'iki'o ipai pidannao ati, mashaapainaoz ipai amazada kawana'ati kida da'a'a imi'i baara'a, bakadun kidaz ĩwiizi, ĩdokozunnao, ĩparadan, na'iki ĩmada. 7 Ukian diiwa'o ida'an, "Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukonaukii-kida'a naa uruu." Kaawa'a naa kamoo aita-kariwaiz, ubuuapakinnaa nii ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a. Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii, uruu wuru'u toma'oraz aokazi, imi'i baara, paran na'iki wunu nunudapa kida'oraz.

8 Udauna'an 2nd angel aidinan kiwiitapa'oraz angel dawu'ati. Ukian, "Mainaabata-kaoa'a naa! Mainaabata-kaoa'a naa Babylon umanawunu'oraz donoi. Babylon sha'apatani ĩmadoronaa-daun kida'oraz oia'o, ipai owaota-kidan ba'oran wizainao kida da'a'a imi'i baara'a, otaan kawanu'o wine ĩtuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine okiaapakininanuz madoronaa-daun. Ona'apan idi'o Tominkaru pataka'utan oro."

9 Uruu dauna'an ðtukapa 3rd angel aidinan kiwiitapainao dawu'ati. Ukian diiwa'o ida'an, "Īpai pidannao taapainao kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii, na'iki toma-kariwai uruu kawanu'oraz, na'iki ipai kaina'a'o ukainaariba kida ĩtawu kida ida'a oo ĩdiwa'ora antanpu'o ĩka'u kida ida'a, 10 ipai'o nii kapam ĩtuzan wine wuru'u Tominkaru to'oranuz.

† 13:16 kichana'iki-kia'o pana'aokazi: uruu kowaada-kariwaiz verse 11 di'ii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

* 14:2 shamoro:

Uruu ma'ozaka'oraz manawun wine Tominkaru shootan ni'oraz pato'oran kooponnaa nazo iti ituzan nii. Di'ora'a pidannao pataka'uta-kaou'o nii İdyaun, ka'awapa'o sulfur† idi, angelnao na'iki Kaznizo-dani awunuutapan pu'u. ¹¹ Wuru'u tikaziz pataka'uta'o ni'oraz İdyaun, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii İbaiatinan shaabatan. İnao wuru'u taapainaoz kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii na'iki toma-kariwai uruu kawan, na'iki kaina'a'oraz ukainaaribanaa u'uuaz İ'ida'a."

¹² Ukau'an marii kizi Tominkaru pidannao ma'ozakadinan İtuuda kizi papataka'uta-kaou. Pakawan kizi İizo'atin Tominkaru kakinaori kida na'iki İda'anan Jesus pamishidan tuma.

¹³ Uruu dauna'an õabatan aokazi iki'o parada-karu kian, "Pusaada di'ora'a: Wunaou'u mishidainaoz Naobanai Jesus, konaukia'o nii İdyaun İmawakan an di'ora'a dauna'ana'a." Udauna'an Kaimana'o Doronaa kian, "Mishi'o wuru'u. İsookapan ni'i naa dadara kida'o pakaudin-kizi ai, ipai aimakaan kaiman kida'oraz İsha'apatan aitapa-kida-kaou nii."

Kasaba'uapa-karu paoribai aka imi'i baara'a

¹⁴ Udauna'an õawunuupan õtukapa baraka'o isha'iz. Kaina'a pidan kawanu'o sakanatapan isha'iz paawa'a. Kaina'a king kowam kaduz gold idi'o utoma-kaou uzowau paawa'a, na'iki kaina'a uzaamatapan dimana'o soopara paka'u ida'a. ¹⁵ Uruu dauna'an ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'o di'iki. Diiwa'o ida'an ukian wuru ati'i sakanatapa'oraz isha'iz paawa ia'o ati, "Aizii pusa'uka'a naa paoribai kadunaa kida pusooparan idi, ipai paoribai aka kida da'a'a imi'i baara'a'oraz dyuua'a naa kidaz, kaawa'a naa kamoo turuu kizi'i naa İkasaba'uu-kaou!" ¹⁶ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz isha'iz paawa'a kaudina'akan naa pasooparan ida'an. İpai ubaokopatan paoribai aka da'a'a imi'i baara'a.

¹⁷ Uruu dauna'an õtukapa ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'oraz di'iki, kaina'a u'ida'a dimana'o soopara kapam.

¹⁸ Na'a'o ba'oran angel, ukoditan altar dazaba iki, uruu wuru'u taapa'oraz tikazi. Ukian diiwa'o ida'an angel zaamatapa'oraz dimana'o soopara ati, "Pukaiwa'a naa pusooparan, pudukuta'a naa grape kida pakadunaa kida di'iki da'a'a imi'i baara'a, usha'apanum kau'an ozoka'a naa grape kida."

¹⁹ Uruu'u naa ukaudina'akan naa pasooparan ida'an imi'i baara'a, ipai udukutan grape kida pakadunaa kida di'iki. Udauna'an umuudan naa kidaz grape dakazaa-kizinao nazo iti,‡ uruu wuru'u Tominkaru to'oranuz.

²⁰ Grape kida dakazaa-kaou na'iki u'uu sararoo-kaouz paniba ia'o wiizai ai. Grape uu sararoo-kaou dono'o naa, izai kodita na'iki, ushootan wa'ozai kawan, umakon munapo 200 miles mani, na'iki baka'iauda'u feet mani ukaanan.

15

Angelnao na'iki dawu'itiini'o pataka'utin-kinai kida

¹ Uruu dauna'an õtukapa ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimakaan aokazi ii. 7 angelnao zaamatapan 7 pataka'utin-kinai kida, uruu İkaduzunnaa. İkaiwainan dauna'an kida aona'o ni'i naa Tominkaru to'oran powa'a.

² Udauna'an õtukapa paran, glass taidada tikazi tuma'o kawanu'o. Na'iki na'a udazaba'a õtukapa kapam taonawu'u winiainaoz da'i kichana'iki-kii kida'o pana'aokazi, İmadawuka'azookan ida'an toma-kariwai uruu kawanu'o

† 14:10 sulfur: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinai di'ii. ‡ 14:19 Kuba ida'a'o ka'unaru kichada-kaou udaru'o, udakota-kaou 'winepress' kii.

ati na'iki aona'o ĩtaapadan pakainaabata-kaŋo ukainaariba idi uruu wuru'u u'uu aitaaribanaaz kapam. Na'iki ĩzaamatapanii shamoro* kida, Tominkaru taaniaz ĩ'ati. ³ Na'iki ĩkunuuan naa Moses kunu, Tominkaru pitoruz, na'iki Kaznizo-dani kunu kapam wuru'u. Kaikapa'a ĩkunuuanzu'u:

“Naobanai Tominkaru pugaru umanawunu'o,
 pusha'apata umanawun kida'o
 aimaakan
 di'itinapa-kinai kida.

Pugaru King nii ipai wiizai kida ati,
 ipai wuru kida'a pusha'apataniid kidaz
 ipai ukaimanan na'iki umishiin.

⁴ Kanom aona'o nii utarian pu'ai, Naobanai.

Ipai pidannao kowaadan nii pugaru umanawunu'o.
 Pugaru puba'oran kaimana'o.

Ipai pidannao ipai wiizai kida di'iki
 wa'atin nii pu'ida'ati,
 ĩdawuka'anan pu'ati.

Usha'apanum kau'an ipai kanom pusha'apataniid kida,
 ipai usakitapan na'iki umishiin.”

⁵ Uruu dauna'an ōtukapa Tominkaru Dapu aokazi ia'o, Tabernacle† da'atinan. ⁶ Wurū'u 7 angelnao zaamatapainaoz 7 pataka'utin-kinai kida koditan Tominkaru Dapu nazo iki, ĩkaiwadapanii maniriba'o kamicha wizi'i kida'o, na'iki ĩkaiwadapanii zadawii kawanu'o gold idi'o utoma-kaŋo, didimai kaiwada-kaŋo kawanu'o padokori'i kida paawa an. ⁷ Uruu dauna'an bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki'o, taan 7 angelnao ati, 7 boon kida gold idi'o ĩtoma-kaŋo paida kida'o Tominkaru to'oran idi, uruu mashaapa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ⁸ Sariapa Tominkaru Dapu nazoo kashana'akan tuukii, Tominkaru umanawunun na'iki uma'ozakan na'an idi'i naa, aonaa turuu pidan morotan unazo iti, atii 7 pataka'utin-kinai kida ipain, wuru'u 7 angelnao zaamatapaniaz kida.

16

7 boonnao paida kida'o Tominkaru to'oran idi

¹ Uruu dauna'an ōabatan diiwa'o parada-karu Tominkaru Dapu'u iki'o kian 7 angelnao ati, “Umako ushoota'ana'a naa wuru'u 7 boon zo'o kida'oraz Tominkaru to'oranuz, imi'i baara iti.”

² Kiwiitapa'o angel makon ushootan naa paboonan wazoo imi'i baara iti. Sariapa kachama'idiikia'o kaziwa'o kabisho-karu kaawan wunao ida'ati'i, kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kainaariba kida ĩ'ida'a, na'iki dawukainaoz toma-kariwai uruu kawanu'o ati.

³ Udauna'an 2nd Angel shootan paboonan wazoo paran baoko iti. Sariapa wunu tanawatinan mawaka'o pidan izain kawan uaidinpan, na'iki ipai aimaakannao mashaapa'o paran baoko'o mawakan.

⁴ Udauna'an 3rd Angel shootan paboonan wazoo wa'ozinao na'iki wunu nunudapainao kida di'iti, ipai ĩtanawatinan izai nii. ⁵ Ōabata Angel taapa'oraz wunu kian,

“Pugaru kaimana'o Tominkaru,
 pugaru na'auzoz amazada toma-kaŋo ua'ii,
 na'iki karikaonanu'o nii puna'an.

* **15:2** shamoro: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **15:5** Tabernacle: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Sakitapa'o mishi wuru'u
pupataka'utanuz pidannao kaikapa'a.

⁶ Īnao wuru'u zowia'oraz pupidanannao
na'iki puprophetinnao,
uruu idi'o ukau'an putuza-kidan izai ĩ'ati ĩwinipinaa nii."

⁷ Uruu dauna'an ōabata parada-karu altar di'iki'o kian.

"Oo Naobanai Tominkaru,
pugaru mishi umanawunu'o nii manawun,
sakitapa na'iki kaiman pusha'apatan aimaakan
pupataka'utanuz ĩdyaun."

⁸ Udauna'an 4th angel shootan paboonan wazoo kamoo di'ti, kamoo wiichan, wiicha manawun uwiichauzon ai, ukawaodan ipai pidannao pawichan idi. ⁹ Ipai pidannao kawaoda-kariwainao uwiichan idi, oiaiman kida ĩparadan Tominkaru ati, utaa padan idi wuru kida sha'apanu'u pataka'utin-kinai kidaz. Upu'u mazan aonaa ĩtanawatinan pa'oian ai, na'iki aonaa ĩdakotan Tominkaru umanawunu'o nii.

¹⁰ Udauna'an 5th angel shootan paboonan wazoo kichana'iki-kia'o pana'aokazi taba paawa iti, ipai amazada marutan ukazowautapa-kizi ii, na'iki ipai upidanannao kuzowan paninoba kida, ĩbaiaapan idi kaziwa'o kabisho-karu. ¹¹ Oiaiman kida ĩparadan Tominkaru aokazi ia'o dau'an, pamada kida kabishon na'iki ukaziwan idi tuukii manawun. Upu'u aonaa ĩkasha'oran na'iki aonaa ĩtanawatinan Tominkaru di'ti pa'oian kida ai.

¹² Udauna'an 6th angel shootan paboonan wazoo udaru'o wa'ozi Euphrates iti, sariapa wa'ozi maaran arada, kingnao pasoldyaannao tuma, wa'ati-kizi nii waoko iki. ¹³ Udauna'an ōtukapa idikinauda'u oia'o doronainao, kibaronao kawanu'o ĩaidinpan kida, bauda'apa koditan Dragon dako iki, ba'oran koditan kichana'iki-kia'o pana'aokazi dako iki, na'iki ba'oran koditan mariidinauzo prophet dako iki. ¹⁴ Wururu'u oia'o doronainaoz kaina'a'o ĩma'ozakan taa-ka'o ĩsha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimaakan. ĩmakon nii ipai kingnao kawana'ati imi'i baara ainaouz ĩbaokopata'azon ĩdyaun mizaataaka'o nii Tominkaru umanawunu'o tuma, ukamoon kaawan dono. Na'apaini'o nii Tominkaru winian ĩdyaun tuukii.

¹⁵ Yesus kian, "Puabata! Ōwa'atin nii koidimiki kaawan kwan, konaukia'o nii pidan mashaapa'oraz pokodapa na'iki taapa'oraz pakamichan minzi- iwapa'a naa, aonaa kizi uchi'ika'anpan makamichan-daun, udauna'an uba'azootinan pidannao ati."

¹⁶ Udauna'an oia'o doronainao baokopatan ipai kingnao amazada ida'ati dakota-kariwaiz Hebrew ida'an Armageddon kii.

¹⁷ Udauna'an 7th angel shootan paboonan wazoo doko iti. Diiwa'o ida'an parada-karu koditan umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, Tominkaru Dapu'u ia'o di'iki. Ukian, "Aizii ipai'i naazu." ¹⁸ Sariapa kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun. Aonaa na'apainim imi'i baara nakainauzon ma'ozaka'a naa manawun di'ora'a kawanu'o, kiwiini'o pidannao toma-ka'o di'iki'o ai. ¹⁹ Imi'i nakainan idi umanawunu'oraz donoi Babylon tada'okan idikinauda'u, na'iki uruu idi kapam ipai ba'oran donoinao imi'i baara'a'oraz mainaabatinan. Aonaa Tominkaru manyukunuutan Babylon, uruu idi utuza-kidan naa ipai wine wuru'u pato'oranuz pakoopon zo'iki o'ati. ²⁰ Ipai imi'i baara paran ii kida'o mainaabatinan, na'iki ipai midukuo kida mainaabatinan kapam.

²¹ Dadara tu'uz kida'o wunu kuba kawan, waotan imi'i baara ati pidannao paawa ati kida, ĩkimishan kida 100 pounds. Tominkaru pataka'utan idi

pidannao tuukii, wuru idi'i uwaota-kidanzu dadara tuu'uz kida'oraz wunu ipaawa ati, tuukii idakoutapan uruu.

17

Donoi zun kawanu'o ikoda'o puraata pananaa ida'an

¹ Udauna'an bauta'apa angel, ⁷ angelnao bii iki'o kaawan o'ida'ati, Inao tawuru'u zaamatapauzonaouz ⁷ boon kida paida'oraz da'i pataka'utin-kinai kida idi, na'iki ukian o'ati, "Da'ati'i, o'aida-kida kizi pu'ati na'apam nii Tominkaru pataka'utan wuru'u umanawun-tinpa'oraz zun ikoda'oraz puraata pananaa ida'an. Oroo wuru'u umanawunu'oraz donoi mashaapa'oraz maonapa iriba'o wa'ozinao dazaba'a. ² Ipai kingnao, imi'i baara aino, iriba isha'apatan oia'o ikiaapan ida'an oroo, na'iki ipai pidannao imi'i baara aino po'idin otaanii wine idi, uruu wuru kawanu'orazu'u okiaapa-kidinan madoronaa-daun i'ati."

³ Tominkaru Doronaa kazowautan idi o'garu, angel na'aka'akan naa o'garu amazada mapidantaka'o di'titi. Na'ii otukapan zun sakanatapan wuza'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi paawa'a, na'iki kaina'a saadinpa'o uuai kida ipai umada ida'an dakoopa'o Tominkaru. Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kaina'a ⁷ uzowau na'iki ¹⁰ u'ozoo. ⁴ Wuru'u zunaz okai-waadapanii kamicha kida wuza za'o na'iki wuza'o, na'iki okonaunaman pakamichan, na'iki pamada gold idi'o utoma-ka'o kida idi, kawinipina'o kuba kida pabi'inaaka'o itaan kida idi, na'iki pearls* kida idi. Paka'u ida'a ozaamatapan koopo gold idi'o utoma-ka'o, paida'o wine idi, uruu wuru'u kachama'idiikii kida'oraz osha'apatan kida okiaapa-kidinu'uz pabi'inaaka'o daonaioranao ati. ⁵ Kaina'a otawu ida'a uuai saadinpan aona'o uaitapa-ka'o. Kaikapa'ora'a: "Manawunu'o donoi Babylon, pugaru selliipauzonao pananaa, na'iki sha'apaapainao oia'o tuukii manawun daro, da'a'a imi'i baara'a." ⁶ Na'iki otukapa opo'idin Tominkaru pidannao izain idi, na'iki wunao izain idi'i zowiauzo-kariwainao'uz pamishidan idi Jesus.

Otukapan idi osha'apatan aimakaan kaikapa'a, tuukii o'di'itapan. ⁷ Angel kian o'ati, "Kanom nii pud'iitapan tuukii? Okowaadan nii pu'ati aona'oraz uaitapauzo-ka'o wuru dau'a'a zunaz na'iki wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ozaidapaniaz, uruu wuru'u kaina'oraz ⁷ uzowau na'iki ¹⁰ u'ozoo. ⁸ Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi putukapaniaz kakupauz da'izu kiwiin, mazan aizii aona'a naa ukakupan, maonapa'o ni'i naa ukoditan ka'unaru aona'oraz utokan nii nazo iki upataka'uta-kidina'ananaa naa. Kaina'a pidannao mashaapainao da'a'a imi'i baara'a, aona'o i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa† ida'a amazada toma-ka'o ua'ii, tuukia'o nii di'itapan wuru dau'a'a kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, ukakupauzon idi da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, mazan uwa'atin nii powaa ati koshan.

⁹ "Da'a'a uaiapanii aitapaaba-karu. Wuru'u ⁷ kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, ⁷ naawaz wuru'u. Inao paawa'a kida'a wuru'u zun sakanatapanuz. Inao ⁷ kingnao kapam: ¹⁰ baka'iauda'u idyaun mawaka'a naa, bauta'apa kaina'a ukazowautapan kai, ba'oran kaini'iki'o nii zii uwa'atin. Ukaawan dono aona'o nii ukazowautapan kotua'iki. ¹¹ Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kakupa'oraz da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, uruu kapam wuru'u ⁸th king ni'oraz. Uking-tinpan nii itamau, uruu ⁷ kingnao bii iki'o kapam. Uruu dauna'an upataka'uta-ka'o ni'i naa.

* **17:4** pearls: kawinipina'o kashoro kida. † **17:8** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, imashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

¹² “Wuru'u putukapaniaz 10 u'ozoo, ĩnao wuru'u 10 kingnaouz, aona'oraz zii ikazowautapan, mazan ĩma'ozakan taa-ka'o dono'o naa, ikazowautapan nii masakauda'u karikaonan, kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi tuma. ¹³ Ipai'o nii ĩbauda'apatan padi'itinpan, ĩtaan nii baokopa pama'ozakan na'iki pakazowautapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. ¹⁴ Baokopa'o nii kingnao na'iki kichana'iki-kia'o pana'aokazi mizaapan Kaznizo-dani, mazan Kaznizo-dani na'iki udapadaniinao, uwidauniinao, na'iki uda'angepikinao mishidainaouz uruu, winian nii ĩdyaun, usha'apanum kau'an uruu ma'ozaka'o Naobanai nii ipai ba'oran naobanainao ai, na'iki umanawunu'o king nii ipai ba'oran kingnao ai.”

¹⁵ Angel kian ð'ati kapam, “Wuru'u iriba'o wa'ozinao, zun selliipauzoz pananaa sakanatapa kiziz, ĩnao wuru'u pidannao, mashaapa'oraz ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a. ¹⁶ Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki 10 ozo'i kida putukapaniaz, to'ora-kizaitapan nii wuru'u zun selliipauzoz pananaa. Ipai'o nii ĩzaamatan osha'apauz kida na'iki ĩwa'akan niizo makamichan-daun, na'iki ĩnikan nii odunaa na'iki ĩkawaodan nii oroo tikazi idi. ¹⁷ Tominkaru taan nii ĩ'ati ĩd'itinapa-kinaa nii ĩsha'apata kizi uaiapanii, uruu idi baokopa ĩtaan pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati ukazowautapa-kinaa nii, atii Tominkaru paradan mishiinan. ¹⁸ Wuru'u zunaz putukapaniaz, oroo wuru'u udaru'oraz donoi kazowautapa'oraz ipai kingnao imi'i baara'a.”

18

Umanawunu'oraz donoi Babylon mainaabata-ka'o

¹ Kiwiini'o aimaakan kida sha'apan dauna'an, na'a õtukapan ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki koshan, na'iki ukanadan, kanadapan ipai amazada. ² Ukian diiwa'o ida'an “Mainaabata-kaoa'a naa, mainaabata-kaoa'a naa wuru'u umanawunu'oraz donoi Babylon. Mazan aizii oia'o doronainao na'iki kotu'uznao, aona'oraz ĩnikauzo-ka'o mashaapan ni'i naa na'ii. ³ Babylon dakota-kariwaiz zun nii, taan wine ipai pidannao tuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine, okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun ĩ'ati. Ipai kingnao imi'i baara ainao sha'apatan oia'o ĩba'orantapan ida'an odau'u. Na'iki ipai selliipauzonao pasha'apauz kida da'a'a imi'i baara'a, ipai ĩkapuraatan-dinan powa'a zii otoriipauzon idi da'iriba kawinipinaa kida'o aimaakan ĩ'ai.”

⁴ Uruu dauna'an õabatan ba'oran parada-karu aokazi iki'o kian, “Ukodita'a naa o'ai, õpidannao, mana'a utompa'ana'a oia'o okawan, aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao oroo kawan. ⁵ O'oian kida kasaba'uka-ka'o doko'o atii kaawa aokazi iti, aonaa Tominkaru manyukunuutan wuru'u oii kida'oraz osha'apatan. ⁶ Utaapa'a naa oroo na'apa otaapauzon kawan unao. Utaa'a naa uwinipinaa nii o'ati, powa'a zii manawun upataka'uta oroo, opataka'utauzon ai unao. Upaidada okoopon riwunii idi powa'a'oraz zii uma'ozakan otomanii ai. ⁷ Marii kizi ubaiaapakidan o'ati tuukii kaziwa'o na'iki kasha'ora-karu, wuru wadaun ni'i na'a o'atadapanuz pakasha'apauzin. Okian padau'an, ‘Õgaru Queen, õsakanatapan õtaba ida'a, aonaa na'apainim nii õkasha'orauzon, zun kasha'oran kawan mawaka'oraz naa odaiaru.’ ⁸ Ukau'an bauda'apa kamo'o nii Tominkaru pataka'utan oroo, di'ora'a pataka'utin-karu kida idi'i: mawaka-karu, kasha'ora-karu na'iki zamazi-karu kidaz. Na'iki kawaoda-ka'o nii oroo tikazi idi, usha'apanum kau'an Tominkaru umanawunu'oraz papataka'utan nii oroo paaipan kawana'ati.”

⁹ Ipai kingnao imi'i baara'o, kiaapainauz oroo na'iki kaiwainao osha'apauz, ipai'o nii ĩzaadan na'iki ĩkasha'oran odau'ati, ĩtukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. ¹⁰ ĩkadishitapan nii munapo donoi ai ĩtarian idi, aonaa ĩbaiaapa'azon kaziwa'o wuru'u obaiaapaniaz. ĩkian nii, “Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati, pugaru umanawunu'o donoi. Masha'apakia'o Tominkaru pataka'uta'akan pugaru.”

¹¹ Pidannao imi'i baara ainao toriipauzonoa na'iki selliipauzonoaouz sha'apauzii, tuukia'o nii ĩzaadan Babylon dau'ati, usha'apanum kau'an aona'a naa kanom toria'o nii ĩsha'apauz kida powa'a. ¹² Aonaa kanom torian naa ĩsha'apauz kida powa'a, wuru'u gold, silver, kawinipinaa kida'o kuba kida, pearls.* Na'iki aonaa kanom torian kawinipinaa kida'o kamicha mada, wuzuza'o na'iki wuza kida'o, na'iki silk idi'o kamicha mada toma-kae. Na'iki aonaa kanom torian aimaakan kida toma-kariwaiz kaduunu'o udamainan atamun idi, ipai aimaakan toma-kariwaiz ivory† idi, kawinipina'o atamun kida idi, chipirari kida idi, na'iki marble‡ idi. ¹³ Na'iki aonaa kanom torian cinnamon, spice, incense, myrrh na'iki frankincense, ipai wuru kida'a kawinipina'o kaduunuribai toma-kariwai oil nii na'iki paodaa nii. Na'iki aonaa kanom torian wine na'iki olive oil, poroom aka boodinpa'o na'iki aona'o zii uboodinpan. Na'iki aonaa kanom torian tapi'iza kida na'iki kaznizonao, kawaro kida na'iki ĩtararanna kida, na'iki ĩsellii kapam pidannao poitoruinao nii, mazan aizii aona'a naa kanom torian ĩ'ai kidaz.

¹⁴ Pidannao selliipauzonoaouz pasha'apauz kian nii o'ati, “Ipai aimaakan kida puapaniaz tuukii pu'ati mainaabatina'a naa, na'iki ipai puwaziwaan kawinipina'o na'iki umanawun kida'o pusha'apauz. Na'iki aonaa na'apainim nii pukasha'apauzin na'apa'o aimaakan kida idi powa'a.”

¹⁵ Wur'u'u pidannao selliipauzonoaouz da'i pasha'apauz, kapuraatan-dinan ĩselliiipauzon idi da'i pasha'apauz kida donoi ii, ipai'o nii ĩkadishitapan munapo donoi ai aonaa ĩbaiaapa'azon wuru'u obaiaapaniaz. Tuukia'o nii ĩzaadan, ¹⁶ na'iki ĩkian, “Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati umanawunu'o donoi, konaunam kida'o kamicha kida pukaiwaadapauzon wuza za'o na'iki wuza'o, pukonaunamadan pakamichan, na'iki pumada gold idi'o utoma-kae kida idi, kawinipina'o kuba kida idi pabi'inaaka'oraz ĩtaan kida, na'iki pearls. ¹⁷ Na'iki masha'apakiaka puwaziwaan ipai wuru kida'a pukapuraatan-din-kinaa kidaz.”

Ipai na'akapainao udaru kida'o kanawa, na'iki wa'atiinao ĩnazo'o kida, kaudinainao kanawa kida ida'a na'iki ipai baokoinao pidannao ikoda'o papuraatan soo paselliipan ida'an pasha'apauz kida kanawa ida'an ipai wiizai kida kawana'ati, ipai ĩkadishitapan munapo donoi ai. ¹⁸ Na'iki ĩzaadan nii ĩtukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. ĩkian nii, “Aonaa ba'oran donoi umanawunu'o nii wuru kawanu'o.” ¹⁹ ĩmuudan imi'i unuba kida pazowau paawa iti kida ĩaida-kinaa nii na'apam pakasha'oran tuukii manawun. Tuukia'o nii ĩzaadan, na'iki ĩkian nii, “Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati'i umanawunu'o donoi. Ipai kakanawaniinao udaru'o kanawa kida idi chi'ikapauzonoaouz ipai wiizai kawana'ati selliiipauzo oo toriipauzonoaouz sha'apauzii kida, ipai ĩkapuraatan-dinan otoriiipauzon idi ĩsha'apauz kida okapuraatanun idi manawun. Na'iki masha'apakiaka owaziwaan ipai pasha'apauz kida.”

²⁰ Ukonaukii ipai mashaapainao aokazi ii, Tominkaru pataka'utan idi'i naa Babylon. Ukonaukii Tominkaru pidannao na'iki apostlenao na'iki

* **18:12** pearls: kawinipina'o kashoro kida. † **18:12** ivory: aimaakan toma-kariwaiz elephant dako za'aba'i kida di'iki. ‡ **18:12** marble: kawinipina'o kuba.

prophetnao, Tominkaru pataka'utan idi'i naa oroo, aimaakan osha'apatanii kidaz unao ati'o wadaun ni'i naa.

²¹ Udauna'an umanawunu'o angel zaamatan udaru'o kuba na'iki uk-abootanuzu paran baoko iti. Ukian, “Kaikapa'o nii umanawunu'oraz donoi Babylon kaboota-ka'o ma'ozaka'o ida'an na'iki aonaa na'apainim nii otukapauzo-ka'o powa'a. ²² Aonaa na'apainim nii shamoro aran kida abata-ka'o, na'iki aonaa pidannao kunuutinauzonao abata-ka'o, na'iki aonaa tauapatinauzonaoz da'i flute na'iki trumpet kida ida'an abata-ka'o punazo ii powa'a. Aona'o nii kaudinauzonao nii punazo ii, na'iki aona'o ni poroom aka booda-kariwai nii punazo ii. ²³ Aonaa na'apainim nii lamp kanadapan tukapa-ka'o punazo ii, aonaa na'apainim nii mazidainao paradan abata-ka'o punazo ii powa'a. Pupidanannao selliipauzonao sha'apauzii kida umanawunu'o nii itaapinpan da'a'a imi'i baara'a, na'iki isha'apata oia'o doronai ida'an umanawun kida'o aimaakan kida di'itinapa-kida'o pidannao, na'apa'o ida'an imariidapan idyaun.”

²⁴ Babylon pataka'uta-ka'o Tominkaru prophetinnao na'iki upidanannao na'iki ipai zowiau-zo-kariwainao imi'i baara'a izain ikoda-ka'o idi'o na'ii.

19

“Wakonaukii-kida waTominkarun”

¹ Ipai wuru kida sha'apan dauna'ana'a, obata iriba'o pidannao paradan kawanu'o aokazi ii. Diiwa'o ida'an ikian, “Wakonaukii-kida waTominkarun! Uruu kazannaatin-kinai, umanawunu'o na'iki ma'ozaka'o. ² Sakitapa'o na'iki kaimana'o wuru'u usha'apataniaz, upataka'utanuz umanawun-tinpaouz zun, selliipauzoz pananaa. Osha'apata-kidan ida'an oia'o ipai pidannao ati da'a'a imi'i baara'a, Tominkaru pataka'utan oroo, ozowiau-zon idi'o upoitorunao.” ³ Powa'a koshan iriba'oraz pidannao aokazi ia'o kian, “Wakonaukii-kida waTominkarun! Tikazi kawaodapa'oraz oroo, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii umashaadan.”

⁴ Sariapa 24 kazowautapainao na'iki 4 kakupa'o aimaakannaouz kida,* ipai iwashatinnan paawun baara ikinapu, itaainan naa Tominkaru ati, sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a ati. Ikian “Amen! Wakonaukii-kida waTominkarun!”

Kaznizo-dani mazidan daua'o

⁵ Udauna'an parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, “Ukonaukii-kida waTominkarun, ipai unao upoitorunao, pataka'utina'o na'iki manawun-tinpa'o, taapainaoz Tominkaru umanawunu'o nii.”

⁶ Udauna'an obatan iriba'o kawanu'o pidannao kadakoinpan, na'apa to-zowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Ikian, “Wakonaukii-kida Tominkaru, usha'apanum kau'an uruu wanaobanaa, umanawunu'o King. ⁷ Wakonaukii tuukii, wakonaukii-kida Tominkaru umanawun, Kaznizo-dani mazidan kamoan kaawan naa, na'iki udaiaero ni'o minziwapa'a naa oroo. ⁸ Taa-ka'o o'ati maniriba'o wizi'i'o kawinipina'o kamicha okaiwadan nii.” (Wuru'u kawinipina'oraz kamicha, uruu wuru'u kaiman kida'oraz Tominkaru pidannao sha'apatanii kida.)

⁹ Udauna'an angel kian o'ati, “Pusaada di'ora'a: konaukia'o nii wunaou'u dapada-kariwainaoz mazida'o Kaznizo-dani aroapa-kizi ati.” Powa'a zii angel kian, “Di'ora'a mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o.”

* **19:4** Putukapa wuru'u aimaakannao kida dau'u Revelation 4:6-8 ida'a.

10 Ōwashatina'akan naa ukanaapu'u ukidiba dazaba'a ōawun baara iki-napu, ōtaapa'azon naa uruu umanawunu'o nii, mazan upu'u ukian ō'ati, "Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o, ōgaru Tominkaru poitoru kapam, na'apa pugaru na'iki pumin-mishidannao kawan, ĩnao wuru'u kowaada-pauzoz pamishidan Jesus, ukau'an soo Tominkaru pa'an turuu putaapan umanawunu'o nii." Wururu'u kuwai Jesus kainaabataniaz, mishi'o pa'an, uruu wuru'u ma'ozakada'oraz pidannao, ĩkakuwaapan dono Tominkaru paradan dau'u.

Baraka'o kawaro na'iki zaidapa'oraz ubarau'u

11 Uruu dauna'an ōtukapa aokazi da'atinan, kaina'a baraka'o kawaro na'ii, na'iki kaina'a zaidapa'o ubarau'u udakota-kaō "Kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru dau'a." Sakitapa'o wuru'u upataka'utanuz pidannao pa'oiān dikiin ii, na'iki umizaataakanuz patarubanao tuma. 12 Uawun kida kanadan na'apa tikazi pururu'ukappan kawan, na'iki ukaiwadapanii iriba king kowam kaduz kida pazowau paawa'a. Kaina'a u'uu saadinpan unanaa ida'a, mazan soo uruu pa'an aitapa na'apa'oram wuru'u saada-kariwaiz. 13 Dawuu za'aba'i'o kamicha ukaiwadapanii izaita'o, na'iki u'uu "Tominkaru paradan," kii. 14 Iriba soldyaanao aokazi ikiinao makon udawu'ati, ĩzaidapanii baraka'o kawaro kida na'iki ĩkaiwadapanii baraka'o maniriba'o kamicha kida. 15 Dimana'o marii dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako nazo iki, uruu ida'ana'o nii uwinian ipai wiizainao kida. Ukazowautapan nii ĩdyaun pama'ozakan ida'an, na'iki udakazaan nii ĩdyaun grape kawan, grape uu sararoo-kizinao ii, uruu wuru'u umanawunu'oraz Tominkaru to'oranuz. 16 Ukamichan za'aba'i ida'a, uokoba pa'inamun, kaina'a u'uu saadinpan. "Uruu umanawunu'o King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki ma'ozaka'o Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai."

17 Udauna'an ōtukapan bauda'apa angel kadishitapan kamoo paawa ii. Diiwa'o ida'an ukadakon kotu'uznao ati, zuutapainaoz doko ii aka, ukian, "Uwa'ati da'ati'i, ubaokopatin kizi aroapa-kizai ida'ati, Tominkaru taan ni'oraz ida'ati. 18 Uwa'ati da'ati'i, unika'an kizi wunao dunaa kida'a: kingnao, soldyaanao na'iki ĩzowaunaanao na'iki wunao dunaa kida'a kawaronao na'iki ĩzaidapikinao, na'iki ipai bakadun kida pidannao dunaa, wuru'u poitoruinao na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani, umanawun-tinpa'o na'iki pataka'utina'o."

19 Uruu dauna'an ōtukapa kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki ipai kingnao imi'i baara ainaouz na'iki ipai ĩsoldyaannao baokopatinan, ĩmizaataaka'azon wuru tuma'a zaidapa'oraz baraka'o kawaro na'iki usoldyaannao tuma. 20 Mazan zaamata-kaō wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, baokopa mariidinauzo prophet tuma, uruu wuru'u aida-kida'oraz umanawun kida'o aimakaan, kichana'iki-kia'o pana'aokazi aipan kawana'ati, uaidan idi na'apa kida'o aimakaan pidannao mishida uruu, ĩnao wuru'u kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kainaariba kida ĩtawu kida ida'a na'iki ĩnao dawuka'oraz toma-kariwai aimakaan uruu kawanu'o ati. Wururu'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet, ipai dya'utam ĩkaboota-kaō kakupa, Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz sulfur† tuma. 21 Wururu'u zaidapa'oraz baraka'o kawaro kaiwaan marii kodita'oraz padako iki, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan, pazowii-kināa nii ipai ĩsoldyaannao, na'iki ipai kotu'uznao nikan mawakainao dunaa atii abaapa kida ĩdyaun.

† 19:20 sulfur: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kināo di'ii.

20

1,000 wunu

¹ Uruu dauna'an otukapa angel wa'atin aokazi iki, uzaamatapanii key ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaa, na'iki toromaro'o chain.

² Uma'ozakan idi uzaamatan wuru'u dragonuz, uruu tawuru'u kotua'oraz kowazaz dakota-kariwaiz Devil oo Satan kii, udauna'an udo'ota'akan naa uruu chain idi, umashaapan nii na'apa 1,000 wunu kawana'ati.

³ Udauna'an angel kabootan uruu ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iti, dauna'an utarata'akan naaz na'iki udadarada'akan naaz, uruu aonaa kizi powa'a Satan sha'apata-kidan oia'o ipai pidannao ati umariidapan ida'an idyaun atii 1,000 wunu ipain. Uruu dauna'an umuuda-kaao nii masakauda'u karikaonan.

⁴ Udauna'an otukapa tabai kida, na'iki pidannao sakanatapainaoz ipaawa'a kida kaina'a ima'ozakan taa-kaao ikazowautapa-kinaa nii. Na'iki otukapa kapam wunao doronaa kida'a dukuta-kariwainaoz ikanau kida, ikakuwaapatinauzon idi Jesus na'iki Tominkaru paradan dau'u. Inao wuru'u aona'oraz ikodoru'ukan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati, na'iki toma-kariwai aimakaan uruu kawana'ati, na'iki aonaa itaapadan pakainaabata-kaao ukainaariba idi pataawu oo paka'u kida ida'a. Ipai'o nii ikakudan powa'a iti koshan na'iki ikazowautapan nii 1,000 wunu Christ tuma.

⁵ Di'ora'a kiwiitapa'o kadishita-karu powa'a iti mawaka-karu di'iki wuru'u. (Baokoinao mawakainao aona'o ikadishitan uruu dono, diina'iti'o nii zii pa'an ikadishitanu'u 1,000 wunu ipain an.) ⁶ Konaukia'o nii manawun wunaou'u kadishitainaoz kiwiitapa'o kadishita-karu ida'a, aona'o nii ibaiapan pataka'utin-karu wuru'u baiapa-kariwai ni'oraz u'itamautan mawaka-karu di'ia'oraz. Mazan ikaudinan nii faadaanao ni'i naa Tominkaru na'iki Christ ati, na'iki ikazowautapan nii utuma 1,000 wunu kawana'ati.

Satan winii-kaoo dau'o

⁷ Aizii 1,000 wunu kida ipain dauna'an, Satan kodita-kida-kaoo nii pataratapa-kizinao iki. ⁸ Umakon nii ipai wiizai kida kawana'ati, usha'apata-kidan nii oia'o umariidapan ida'an ipai pidannao, mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a, inao wuru'u wiizai kida dakota-kariwainaoz Gog na'iki Magog kii. Satan kasaba'ukan nii ipai idyaun mizaataaka-kizai ati. Iriba'o nii manawun idyaun, na'apa kaatu diri'in paran danoma ana'o kawan. ⁹ Imakoodanan ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, na'iki awaata imashaapan izikonuitapan wuru'u Tominkaru pidannao mashaapa-kiziz donoi, umarainpaniaz. Mazan tikazi waotan aokazi iki ipai ukawaodan idyaun.

¹⁰ Udauna'an wuru'u Satan mariidapauzoz idyaun, ukaboota-kaoo'a naa Tuubaruo Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz pizo-pizowa'o sulfur tuma. Na'iti'o wuru'u ikabootauzonuz kichana'iki-kia'o pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet. Na'ia'o ni'i naa ibaiatan tikazi ipai kamoo na'iki maruta'o, karikaonan na'iki karikaonan.

Tominkaru buupan dau'o pidannao

¹¹ Udauna'an otukapa udaru'o umanawunu'oraz manawun tabai baraka'o na'iki kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a. Sariapa imi'i na'iki aokazi imainaabatinan ukanaapu iki, aona'a naa itukapa-kaoo powa'a. ¹² Na'iki otukapa mawakainao pidannao, umanawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao, na'a ikadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u. Na'iki otukapa

kaarita kida da'ata-kaoa'a naa. Uruu dauna'an ba'oran kaarita da'ata-kaoa, kakupa-karu kaaritannaa.* Mawakainao pidannao pataka'uta-kaoa'a naa Isha'apatanii kida kawana'ati, usaadinpan kawana'ati kaaritanao ida'a. ¹³ Wuru'u mawakainao pidannao paran baoko ii, imakon naa Tominkaru kanaapu iti. Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi, sharakadan naa mawakainao makon Tominkaru kanaapu iti, na'iki upataka'utan naa ipai idyaun Isha'apatanii kida kawana'ati. ¹⁴ Uruu dauna'an Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi kaboota-kaoa'a naa Tuubaruo Tikazi wu'iti. Di'ora'a, uruu u'itamautan mawaka-karu wuru'u. ¹⁵ Ipai pidannao, aona'o i'uu kida saadinpan Kakupa-karu Kaaritannaa ida'a, ipai'o nii ikaboota-kaoa Tuubaruo Tikazi wu'iti.

21

Pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara

¹ Uruu dauna'an otukapa pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara, ki-wiitapa'oraz aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'a naa, na'iki paran mainaabatina'a naa kapam. ² Na'iki otukapa kaimana'o donoi, pa'ina'oraz Jerusalem, wa'atin apowa ati aokazi iki Tominkaru di'iki, wuru'u donoiz na'apa'o zun kawan kaiwaadapa'oraz naa pamazidan daara paudaiaru ni'o kaawan ua'ii.

³ Obata diiwa'o parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, "Aizii di'ora'a dauna'an Tominkaru mashaapan ni'i naa papidanannao tuma, na'iki inaou'o nii upidanannao nii, na'iki una'an nii ituma, na'iki uru'o nii iTominkarun nii. ⁴ Ipai'o nii uinoan iawun uu kida, aona'o ni'i naa powa'a pidan mawakan, oo kasha'oran, oo zaadauzon oo baiaapan kaziwa'o. Usha'apanum kau'an kiwiitapa'oraz oia'o sha'apatauzo-kariwai kidaz mainaabata-kaoa idi'i naa."

⁵ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a kian, "Aizii ipai'i naa opa'inaadan aimaakan kida!" Ukian koshan o'ati, "Pusaada di'ora'a parada-karu kida'a, mishi'oraz, na'iki marii kizi imishidaka kida." ⁶ Udauna'an ukian koshan, "Aizii ipai naazu! Ogaru Alpha na'iki Omega,* wuru'u sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz. Otaan nii maradakoinao ati wunu ituzan nii, wuru di'iki'i wunu nunudapa'oraz taa'oraz kakupakinai mawinipinaa-daun. ⁷ Na'ia'oram pidan ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, uzaamatan nii di'ora'a aimaakan kidaz o'idi'iki, na'iki ogaru'o nii iTominkarun nii, na'iki inaou'u nii odainao nii. ⁸ Mazan pidannao tariainao pada'anan Jesus, pidannao muudinainaoz naa pamishidan ai Jesus, pidannao sha'apaapainao oia'o tuukia'a naa manawun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao madoronaa-daunu'o ikiaapaakan,† pidannao marunao-tinpainao, na'iki mariidinauzonao. Ipai'o nii ipataka'uta-kaoa karishii kawanu'o tikazi ka'awapan sulfur‡ tuma'o nazo ii. Di'ora'a uruu u'itamautannaa mawaka-karu wuru'u."

Pa'ina'o Jerusalem

⁹ Bauda'apa angel kaawan o'ida'ati, tawunao bii iki'ora'a, 7 angelnao zaamatapauzonoaz ukaduzunuz naa pataka'utin-kinai kida. Ukian

* **20:12** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, imashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan. * **21:6** Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'ii. † **21:8** Daonaiorano kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan daonaiora ati mamazidaaka-daun; mazida'o daonaiora kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan mazida'o daonaiora ati, aona omin-mazidan mani. ‡ **21:8** sulfur: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ō'ati, "Puwa'ati da'ati'i, ðaida kizi pu'ati zun Kaznizo-dani daiaro ni'oraz." ¹⁰ Tominkaru Doronaa kazowautan idi ðgaru, angel na'aka'akan naa ðgaru doko'a'o midukuo powaa iti. Na'ii uaidan ð'ati kaimana'oraz donoi Jerusalem wa'atin aokazi iki Tominkaru di'iki, ¹¹ na'iki Kanada, Kanada donoi Tominkaru umanawunun idi. Donoi konaunaman uwizi'in, na'apa kawinipina'o kuba wizi'in kawan, na'apa jasper kawan na'iki kanuunu'o crystal kawan. ¹² Wuru'u donoiz kaina'a'a ukorarannaa doko'a'o na'iki kaina'a 12 upaniinomizinaa kida, ipai ikawana'ati kaina'a bauda'apa angel awunuutapa'o. Ipai paniinom kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Israel dani-daun uu saadinpan. ¹³ Kaina'a idikinauda'u paniinom kida bauda'apa'o donoi korarannaa daba'a antanapu: idikinauda'u waoko iki-napa, idikinauda'u wakadapu ikinapa, na'iki idikinauda'u kida ba'orainao udabaazi kida ida'antanapu. ¹⁴ Wuru'u donoiz, ukorarannaa toma-ka'o 12 kubanao kida paawa'a'o, na'iki ipai kuba kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Kaznizo-dani apostlen uu saadinpan. Īnao wuru'u 12 apostle-naouz.

¹⁵ Angel parada'oraz ð'ati zaamatapanii aitaaribai gold idi'o utoma-ka'o atamun kawanu'u, uaitaa-kinaa nii na'apam dii donoi udarun, upaniinomizinaa na'iki ukorarannaa kapam. ¹⁶ Na'apa kida'o udawuan wuru'u 4 donoi dabaazi kidaz. Angel aitaan naa wuru'u donoiz paaitaariba idi, 1500 miles udawuan, na'apa kapam ukazoan na'iki udoko'an udawuan kawan. ¹⁷ Angel aita kapam ukorarannaa, udoko'an 216 feet. Na'apa pidan aitaapa-kinaa kawanu'o wuru'u angel kaiwaaniaz paaitaapa-kinaa nii. ¹⁸ Donoi korarannaa toma-ka'o jasper idi'o, na'iki ipai aimakaan kida donoi nazoo ia'oraz gold idi'o pa'idiwaru utoma-ka'o kida, kanuunu'o glass kawan. ¹⁹ Wuru'u donoi korarannaa wiizi paawa kidaz, kawinipina'o kuba kida idi'o utoma-ka'o wuru'u. Konaunama'o utoma-ka'o di'ora'a kuba kida idi'i: jasper, sapphire, agate, emerald, ²⁰ onyx, carnelian, quartz, beryl, topaz, chalcedony, turquoise, amethyst. ²¹ Wuru'u 12 paniinom kidaz, 12 pearls kida wuru'u, bauda'apa paniinom toma-ka'o bauda'apa pearl idi. Kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-ka'o donoi nazo ia'oraz, gold idi'o pa'idiwaru utoma-ka'o, turuu putukapan aimakaan unazo'o ia'o glass nazo'o ia'o kawan.

²² Aonaa ðtukapan Tominkaru Dapu nii donoi nazo ii. Aona'o nii uaiapa-ka'o Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz na'iki Kaznizo-dani mashaapan idi'i naa na'ii. ²³ Aonaa kamoo oo kauzu aiapa-ka'o kanadapa'o nii donoi, Tominkaru'o nii pa'an kanadapaz pamanawunun idi, na'iki Kaznizo-dani'o nii kanadapa unazo ii. ²⁴ Ipai amazada kawana'ati pidannao mashaapan nii donoi kanadan ida'an, na'iki ipai kingnao imi'i baara ainao na'akan nii umanawun kida'o pasha'apauz donoi nazo ati. ²⁵ Aonaa na'apainim nii upaniinomizinaa taratauzo-ka'o, usha'apanum kau'an aona'o nii amazada marutauzon na'ii. ²⁶ Ipai konaunam na'iki umanawun kida'o pidannao sha'apauz kida na'aka-ka'o nii donoi nazo ati, ipai amazada iki kida. ²⁷ Mazan ipai aimakaan kida aona'oraz ukaimanan, aona'o nii umorotakida-ka'o donoi nazo iti. Oo pidannao oipainaoz, dawukainaoz tomakariwai tominkarunao ati, mariidinauzonaouz, aona'o nii imorotauzon donoi nazo iti. Soo wunaou'u nii pa'an morota-kida-kaoa'a, kaina'a'oraz i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa ida'a, Kaznizo-dani kaaritanuz.

¹ Udauna'an angel aidan ð'ati wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai, kanu-unu'o crystal kawan, kodita'oraz na'iki shootapa'oraz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba di'iki, ² wa'ozi shootapan kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-kaao kizon an donoi nazo an. Wa'ozi danoma antanapu kida, kaina'a paoribai kida taa'oraz kakupa-kinai kaakapauz da'i ipai kauzu kida kawana'ati. Na'iki ipai pidannao imi'i baara ainaouz kaiwaan paoribai anaba kida pakasarain-kinaa nii. ³ Aimaakan kida aona'oraz ukaimanan Tominkaru ati, aona'o nii umorota-kida-kaoo donoi nazo iti. Mazan Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba na'a'o ni'i naa pa'an donoi nazo ii, na'iki Tominkaru poitorunao, itaapan ni'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁴ Itupakan nii Tominkaru awun baara, na'iki kaina'a'o nii u'uu saadinpan itawu kida ida'a. ⁵ Aona'o nii amazada marutauzon na'ii. Aona'o nii laipan lamp kida oo kamoo kanadapa'o nii, usha'apanum kau'an Naobanai Tominkaru'o nii kanadapa idyaun na'iki ikazowautapan nii King kawan karikaonan na'iki karikaonanu'o nii.

Jesus wa'atin daua'o

⁶ Udauna'an angel kian ð'ati, "Ipai wuru'u parada-karu kidaz puabataniaz naa kida mishi'o wuru'u, na'iki marii kizi umishida-kaoo. Na'iki Naobanai Tominkaru taa'oraz padoronaa paprophetinnao ati, dyuudan pa'angelin, uaida-kida kizi papoitorunao ati kanom sha'apan nii kadimana'a naa."

⁷ "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa ðwa'atin. Konaukia'o nii wunaou'u izo'atiinaouz ipai parada-karu kida, saada-kariwai kidaz di'oraz kaarita ida'a'a, kai'o na'iki diina'iti'o daua'oraz kida'a."

⁸ Ōgaru John, abata'oraz na'iki tukapa'oraz ipai wuru'u aimaakan kida sha'apa'oraz. Ōpaian dauna'an ðabatapan na'iki ðtukapan kidaz, ðwashatinan ðawun baara ikinapa, angel aida'oraz ð'ati ipai aimaakan kida kanaapu'u, ukidiba dazaba'a, ðtaapa'azon idi'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁹ Upu'u mazan ukian ð'ati, "Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o! Ōgaru poitorui karikaonan na'apa pukawan, na'iki pu'inawuzunao prophetnao kawan, na'iki ipai pidannao kawan izo'atiinaouz saada-karawaiz di'ora'a kaarita ida'a'oraz. Tominkaru pa'an putaapa umanawunu'o nii."

¹⁰ Udauna'an ukian ð'ati, "Mana'a pa'i putaapa'a naa mashaa wuru'u saada-kariwaiz, di'ora'a kaarita ida'a'orazu'u, kadimana'o ni'i naa usha'apan kida. ¹¹ Ukau'an ipai pidannao sha'apaapa'o oia'o, marii kizi pakawan isha'apaapan oia'o, na'iki pidannao sha'apaapa'o dikauda kida'o kachama'idiiki kida'o aimaakan kida aona'oraz ukaimanan kida, marii kizi pakawan isha'apaapan kidaz. Na'iki pidannao sha'apata'o kaiman kida'o aimaakan, marii kizi pakawan isha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Na'iki ipai pidannao kaimanainao, marii kizi pakawan imashaapan kaiman."

¹² "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa ðwa'atin! Ōna'akan nii ðwinipa kida ðkawinipinaata-kinaa nii ipai pidannao isha'apatanii kida kawana'ati. ¹³ Ōgaru Alpha na'iki Omega, wuru'u kiwiini'oraz na'iki dawu'itiini'oraz, sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz."

¹⁴ Konaukia'o nii wunaou'u chikainaoz pakamichan za'aba'i kida kaiman. Turuu ukau'an imorotan paniinom kida ida'an Donoi nazo iti na'iki turuu imikan akai wuru di'iki'i paoribai taa'oraz kakupa-kinai. ¹⁵ Mazan wunaou'u, aona'o nii imorota-kida-kaoo Donoi nazo iti, madoronaa-daunu'oraz itaapan pananaa, wunaou'u marunao-tinpainaoz. Na'iki pidannao ki-apaakainao mamazidaaka-daun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao dawukainao toma-kariwai aimaakannao ati, na'iki ipai pidannao mariidinauzonao sha'apaapauzonaouz oia'o.

¹⁶ “Ōgaru, Jesus, tawuru'u dyuuda'oraz da'i ð'angelin kakuwaapa'o nii ipai wuru kida dau'a'a unao ati, ipai choochi kida kawana'ati. Ōgaru David Takaan-daun na'iki ōgaru chaapi'iki'o wizi kanada'oraz.”

¹⁷ Doronai na'iki Daiaroi* kian, “Puwa'ati'i naa!” Ipai pidannao abatainao di'ora'a, marii kizi kapam ikian “Puwa'ati'i naa!” Na'ia'oram pidan maaradako'o, marii uwa'atin uzaamata kizi mawinipinaa-daun wunu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai.

Ubaukapan naa kakinaowapa-kinai kida kowaada'azoo-ka

¹⁸ Ōgaru John, kaimanaiman ōkakinaowan ipai pidannao abatainaouz kuwai kida kai'oraz na'iki diina'iti'o ni'oraz zii usha'apan kida daua'oraz, ōsaadaniaz di'ora'a kaarita ida'a: Na'ia'oram pidan pana'ada'o powa'a zii kidaz, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan uruu, wuru idi'i 7 pataka'utin-kinai kidaz, kowaada-kariwai da'a'a kaarita ida'a. ¹⁹ Na'iki na'ia'oram pidan so'ota'o bauda'apa saada-kariwai di'ora'a kaarita di'iki'i, aona'o nii Tominkaru taapadan unikan akai utaa'azoniaz, paoribai taa'oraz kakupa-kinai akaz, na'iki aona'o nii utaan pidan wiizi ni'oraz utaa'azon kaimana'o donoi nazo ia'oraz, uruu kida wuru'u kowaada-kariwaiz di'ora'a kaarita ida'a.

²⁰ Pidana kakuwaapa'oraz wuru kida dau'a'a kian, “Mishi, kadimana'o ni'i naa ōwa'atin!”

Amen! Puwa'ati'i naa, wanaobanaa Jesus!

²¹ Marii kizi Naobanai Jesus aidan pakamarainapanun ipai papidanannao ati. Marii kizi una'apan karikaonan.

* **22:17** Daiaroi: Kaznizo-dani daiaro ni'o wuru'u.